

זה השער לה'
צדיקים יבאו בו

חונתק והוכנס לאת
hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

על
חמשה חומשי תורה

ביאורים דרושים ע"ד הפרדים מתוקים כדבש ונופת צופים
על כל התורה

ובו יאיר נתיב לכמה מאמרי רז"ל ומדרש רבה
ועל כל התרגומים והמסורה אשר בכל פרשה ופרשה
מלבד ביאורי רש"י
וגם יפיץ אור כי טוב לס' מגלה עמוקות

מאת כ"ק הרב הנאון האמיתי הצדיק המפורסם קדוש ישראל איש אלקים
רכב ישראל ופרשיו רשכבה"ג
אדונינו מורינו ורבינו

מרן **צבי אלימלך שפירא** זי"ע ועכ"ו
אבדק"ק מונקאטש וכש"ם ומנ"כ דינוב יע"א

שהאיר פני תבל בספריו הקדושים:

בני יששכר, אנרא דפרקא, ברכה משולשת, דברים נחמדים, דרך עדותיך, דרך פקודיך, הנהגות מהרצ"א לפי ר"א
מגרימזא על ספר יצירה, הנהגות מהרצ"א על ספר הזוהר ותיקוני זוהר, הוספות מהרצ"א לספר סוד מרע ועשה טוב,
זוהר ברכה, חי בני יששכר על ד' מסכתות, חי מהרצ"א — חנוכה, מעמי המצוות, כלי הרואים, ליקוטי מהרצ"א,
מניד תעלומה, מעין גנים, נחל אמונים על ספר חכמת הנפש, רנל ישראל, ריח דודאים, ועוד חיבורים שנשארו
בכת"ק.

ברוקלין נ"י.
אדר התשנ"ג

כל הזכויות שמורות להוצאת אמת

Published and © Copyrighted 1993 by
EMES PUBLISHING INST.
1270 52th Street
Brooklyn, N Y 11219
(718) 438-9332

The entire text and the layout have been
newly set designed and edited
All rights are reserved for the publisher

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ג

ברכת תודה להרה"ח מרה שמואל ראטה נ"ץ
מכני ברק טל 03-795911
עבור התמסרותו בהגהת וסידור הספר, וציוני מ"ם ומפתחות, בטוב טעם
וגם לרבות ידידיו האנרכים היקרים
מריה שמחה בונם פאדריגאל נ"ץ
ומריה יעקב יצחק כ"ץ נ"ץ
זכות רבינו המחבר הק' יגן עליהם בכל מילי דמיטב

דפוס רעגיסטר
REGISTER LITHOGRAPHERS
(212) 206-0690

על ספר
במדבר

פרשת במדבר

תתבונן הדוגמא בסוף אלף הששי כאשר יגיע זמן אלף השביעי שבת ליי. דהנה הזמן הוא נברא כמו כל הנבראים, וברא הש"י את הזמן ששת אלפים ויום השביעי קדש, לא יעצר ולא יחסן סחרה ואתנגה קדש ליי, וכל הדברים ישובו למקורם ולמקום חצבתם לחיי החיים וישמח יי במעשיו. והנה הזמן הלז עוד כל ימי עולם מתגלה הזמן ובא ממקום עליון לעולם הזה, ואחר כך חוזר לגרתיקו. ותבין הענין כפי קבלת חכמי האמת הוא באופן זה, כאשר מתגלה זמן יום א' בשבוע, לעתותי ערב חוזר היום לעולם העליון, ומתגלה היום השני עד כלות ימי השבוע, וכאשר ישתלמו ימי השבוע ומתגלה הארת השבת, אז הוא עליית העולמות ומתעלים ששת ימי החול אשר נסתלקו מן העולם הזה כל אחד בזמנו, מתעלים אז לאור עליון יותר נפלא בערך, וכן הוא בשבוע שניה, עד שישתלמו ימי החדש, אז מתעלים כל ימי החדש למקום עליון יותר, וכן הוא בכל חודש עד שתשלם השנה בכל חלקי ימים וחדשים, ואז תתעלה השנה למקום עליון יותר, וכן הוא בשמיטות עד שנת היובל, יתעלו השמיטות למקום עליון יותר, ככה יהיה עד ככלות ששת אלפים שנה, ויתגלה אלף השביעי ישובו כל הדברים לשורשם ולמקום מחצבתם, למקום שממנו חוצבו כל חלקי הזמן. ומעתה בין והתבונן כאשר יתגלה איזה יום בעולם וחוזר אחר כך למקורו, הנה הוא חוזר עם כל העניינים הנחקקים בו מכני אדם הנתונים אז תחת הזמן הן לפי חזו בהיפך. והנה קודם שחוזר היום לעולם העליון, אז הפגם הוא רק בעולם הזה, מה שאין כן כשחוזר היום הנפגם למקום העליון, אז הפגם חזי במקום עליון יותר, אז תשובת האדם הוא יותר קשה כי פגם בעליונים, ואם לא תיקן גם בסוף השבוע ומתעלה חזון יותר, אז הפגם הוא במקום עליון יותר ותשובתו יותר קשה, וככה תתבונן בשאר חלקי הזמן, ומזה תבין ענין יום

וידבר וכו' במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית וכו'. עיין באור החיים העיר בכתוב מפני מה בהמקום הקדים הכלל להפרט, ובהזמן הקדים הפרט להכלל, עיין שם דברי קדשו. ולי הקטן נראה גם כן דהנה סיני הוא קדושת שעה, ששם ניתנה תורה והיו מלמדין אותה אחר כך באהל מועד מפי משה. וידוע מענין כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט (פסחים ר"ב), וללמד בא כל מה שנאמר באהל מועד מפי משה, הוא אשר נאמר בסיני, מה שאין כן בהזמן הקדים הפרט להכלל, נעשה כלל מוסיף על הפרט, שבהמשך הזמן רחבה התורה ונסבה למעלה עוד כל ימי עולם דור דור ודורשיו מוציאים נחלי דבש וחמאה כל אחד לפי חלקו, הגם שהכל נאמר בסיני, עם כל זה התורה מסתרת בלבושים, עד עת בא פקודת הנשמה אשר לחלקה ניתנה הדרש והרמוז שהוא הספון בתורה, אז יתגלה יפיה לעין כל, ועיין מ"ש בפרשת תשא ותבין:

ויאמר עוד, דהנה אמרו רז"ל (ויק"ד פ"א י"א) אלו היו יודעין אומות העולם כמה אהל מועד יפה להם וכו', שמתחלה כשהיה הקול יוצא היו נתרזין מתוך פנקסיהם, מה שאין כן כשנבנה אהל מועד היה הקול מתצמצם באהל מועד לציר נאמן פנים אל פנים כאשר ידבר איש וכו', לכך אמר כלל ופרט, במדבר סיני באהל מועד, ואין בכלל אלא מה שבפרט, הפרט אהל מועד דייקא, מה שאין כן הזמן נכתב באחד לחדש השני פרט, בשנה השנית כלל, נעשה כלל מוסיף על הפרט, לידע ולהודיע ולהודיע הנהגת הזמן בעולם, על פי מ"ש חכמי האמת זמנים המסוגלים ביותר לתשובה משאר הזמנים, הוא בסוף איזה זמן הנועד, דהיינו זמן מנחה לעתותי ערב דהוא סוף היום, ערב שבת הוא סוף השבוע, ערב ראש חודש הוא סוף החודש, ערב ראש השנה סוף השנה, וכן תבין ותתבונן דוגמתן בשמיטין ויובלות, וכן

על זה וכי סלקא דעתך שישנה משה מסדר השיי. ונראה דזה שאמר השיי לצבאותים, בזה הורה שיפקדם כסדר שהולכים בצבא בסדר הדגלים, רק בלקיחת הנשיאים היה הציווי לקרוא אותם כסדר האמהות. ובוה ידוקדק ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמו (במדבר א יז), דתיבות אשר נקביו בשמרת מיותרין. אך הוא להורות דהלקיחה של האנשים היה כסדר שנקבו בשמות, ר"ל נקביו שבסדר השמות שאמר השיי היו כסדר הנקבות, היינו בני לאה בני רחל בני השפחות, אבל המנין והמפקד היה בסדר אחר. וזה שמיים כאשר צוה יי את משה ויפקדם וכו', ר"ל דהפקידה היה כסדר שצוה יי, שרמו במאמר לצבאותים כנ"ל:

ויהיו בני ראובן בכרר ישראל. עיין מ"ש בפרשת פנחס. וכאן יש לרמוז אומרו ויהיו בבני ראובן, מ"ש בזהר (ח"א וליה ע"ב) בפסוק (בראשית מט ג) ראובן בכרי אתה, דעתידין בני דראובן לאתערא בראשונה קרבין בכל עלמא, (הנראה כי תוחזר הבכורה לראובן). ויש ויהיו (לעתיד במהרה בימינו) בני ראובן בכר ישראל, שהם עתידין בראשונה לאיתערא קרבין:

בראובן ושמעון כתיב במספר שמות לגלגלתים. מה שאין כן באינך במספר שמות, ולא כתיב לגלגלתם. ואפשר לומר על פי מ"ש בפסוק (במדבר א טו) ראשי אלפי ישראל היינו שבטי ישורון בעצמם. והנה באינך שלא קינפרן יעקב, באו להתלבש רק בסוד העיבור כי לא הוצרכו לגלגל, מה שאין כן ראובן ושמעון שקינפרן אביהם, וזהו בדרך אפשר והשיי יודע האמת:

אחשבה לדעת מאי שנא בהנהו ארבעה שבטים ראובן שמעון גד מנשה (סימנך שמג"ר), נכתב שמרת מלא ו, מה שאין כן באינך. ואפשר משום דאות ו הוא אות חיים כגודע (חיק"ו טו ק"ה ע"ב), והנה על אותן המניין כאן נגזרה נזירה שימותו במדבר לבל יראו את הארץ אשר מאסו בה, והנה אפשר לומר שכמה מן אותן השבטים

הדין הגדול והנורא כאשר יקו כל הגוים אל עם יהושפט (יחל ד יב). ומזה תוכל להבין אזהרת חכמי האמת לשוב האדם בתשובה שלימה בסופי כל זמן וזמן קודם חזרתו למקורו, היינו סוף היום, סוף השבוע, סוף חדש, סוף שנה. ומעתה תוכל להבין סידור התורה בהזכרת הזמן הפרט קודם, ואחר כך הכלל, שהכלל הוא תמיד נוסף על הפרט בענייני הזמן עוד כל ימי עולם, ולמשכילים יונעם להבין הדברים על מתכונתם, ולא דבר ריק הוא, ואם וכו':

וידבר וכו' באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמ"ר. מהו הלאמ"ר, הרי למשה בא הציווי שאו וכו', ולא נאמר דבר אל בני ישראל. והנראה דמשמיענו לאמ"ר לדורות למנות יציאת מצרים מניסן, והכי פירושו באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמ"ר, רצ"ל יאמרו ויחשבו תמיד כמו זה החשבון, והגם דאכתי לא נדע דילמא מאייר מנינן, אך זה נשמע מדקרי בפרשת בהעלותך (במדבר ט א) חדש הראשון גם כן שנה השנית, על כרחך מניסן מנינן. וכאן יתור הלאמ"ר מורה ציווי לדורות, הגם שבגמרא (ריה ג' ע"א) נפקא להו מפסוק (שם לג לח) ויעל אהרן וכו', משום דבאמת אי אפשר לדייק מזה דילמא הלאמ"ר בא לענין אחר, אבל כיון שכבר נשמע מפסוק ויעל אהרן וכו', יש לדרוש בכאן שנצטוו על זה. ובוה יש לתרץ גם כן קושיית הקדוש בעל אור החיים מה שהביא הפרט ואחר כך הכלל, כי עיקר הדיוק בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמ"ר:

תפקדו אתם לצבאותים. תיבת לצבאותים איני יודע מה מלמדנו. והנראה דהנה במאמר השיי שמות הנשיאים נזכרו כסדר האמהות בני לאה קודם, ואחר כך בני רחל, ואחר כך בני בלהה וזלפה, ואי"ה נדבר בסדר בני בלהה וזלפה. ובמעשה המנין נזכרו כסדר הדגלים, היינו ראובן שמעון גד שהוא ימין דרום, ואחר כך יהודה יששכר זבולון מזרח, ואחר כך וכו'. ויש לדקדק

לנכח רק בנסתר ואולם אחיו הקמן (שם פה יט), והנה זכה בזכות יוסף, על כן אמר לבני יוסף לבני אפרים, ר"ל זכות בני אפרים הוא בשביל שהם בני יוסף, נ"ל:

אלה קריאי. הקרי בואי והכתיב בירד, ופעמא בעי. והנראה דהנה מכללם הוא אליצור בן שדיאור נשיא ראובן, והוא היה מן העדה הנועדים על יי בעדת קרח, ושלמואל נשיא שמעון הוא זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני (במדבר כה יז) כנודע מרז"ל (סנהדרין פ"ב ע"ב). והנה בהתבוננות מעשיהם אחר כך זר מעשיהם, והנה היה חסאם עדיין אז בכח ולא יצא לפועל, והשיי דן את האדם באשר הוא שם (ריה ס"ז ע"ב), ועל כן נחשבו כולם צדיקים כיון שלא חסאו עדיין במעשה. וכבר ידוע (תיקוי יט מ"א ע"ב) שהיריד מורה על המחשבת, וכן הכתיב ביניה מחשבת, והואו מורה על המעשה, וכן הקרי בדיבור עקימת שפתיו הוה מעשה. והנה נחמר ואי המעשה, להורות שבמעשיהם נמצאו קצת מהם חסרי המעשה, זה נחמר בכתב, רק בכתב שהיא המחשבת נכתב ירד, להורות שבמחשבתם היו כולם צדיקים מה שאין כן במעשיהם. וכפשוטו נכתב ירד, להורות רק ירד מהם נמצאו שלמים, וכי חסרים ו אות חיים (תיקוי סט ק"ח ע"ב), כי מתו בעדת קרח ובמעשה זמרי, ועיין בבעל המורים:

אלה קרואי העדה וכו' נשיאי מסות אבותים, מלא ואי. נראה שבכל אחד נתלבש ראש השבט, היינו השבטי ישורון בעצמם בני יעקב, והוה כאלו היה הם בעצמם בחיים, על כן נרשם ו אות חיים:

בבולהון כתיב לבני. ובנפתלי בני, עיין בליקוטי תורה להארי ז"ל. ועיין במסורה דכולהון בנין ובנין הוה להו, ונפתלי בנין הוה ליה, ובנתי לא הוה ליה. ובבעל המורים כתב להיפך, שנפתלי היה לו בעת יותר. ויש לפרש על פי פשוטו דאות למיד מורה על ממשלה ונבהות וחשיבות, והנה כל השבטים היה להם בחינת נבהות וממשלה על שלאחריו בדגלים, מה שאין כן נפתלי הוא האחרון בדגלים, לא נאמר בו למיד:

לא היו בכלל הנזירה, כי ראובן נד מנשה לא נמלו בארץ, וגם שמעון יש במדרש (שחי"ט מס"ד צ ג) שלא נמל חלקו בארץ רק נוחל בתוך בני יהודה, וכשנתרבו בני יהודה נמלו בהחזרה חלק שלהם, עיין בדברי הימים מה שפירש שם המפרש. והנה אפשר לומר מאלו הדי שבטים מי שנשאר מעבר לירדן מזרחה, לא היה בכלל הנזירה, כיון דהנזירה לא היה רק מי שירצה ליסוף חלק בארץ, ולזה נכתב בהם אות ו אות חיים, והשיי יודע האמת ולא מצאתי סברא זו:

והנה אחשבה עוד לדעת בשמות הנשיאים צוה צור לציר לקרותם כסדר האמהות, בני לאה ואחר כך בני רחל ואחר כך בני השפחות. אבל בני השפחות אינם כסדר אמותם, וגם לא כסדר תולדותם, דהנה דין ונפתלי בני בלהה, ניד ואשיר בני זלפה, ובכאן הסדר דן אשר נד נפתלי. ואחשבה לפי פשוטו לכל יתגאה שבט נד שהוא זכה להקבע בדגל עם בני לאה, מה שאין כן שלשה בני השפחות האחרים, על כן צוה כן השיי וקדם לו את דן ואשר, להורות שהם אדרבא גם כן במעלה יתירה, כי דן הוא ראשון לדגל, ואשר שני לדגל, וגד הוא שלישי לדגל, נ"ל:

והנה אחשבה לדעת מפני מה בפקודי שמעון נאמר פקודיו (במדבר א כב), מה שאין כן באינך. והנה כתיב במסורה לית בעיין, לפי שחסיר משבטיו ליז אלפים ומאיה במעשה זמרי, עד כאן. והנה אף על פי כן לא נדע הרמז בתיבת פקודיו. והנראה פקודיו בנימטריא ליז אליף ומאיה, ויתפרש פקודיו לשון חסרון, מלשון ולא נפקד ממנו וכו' (שם לא סט), נ"ל:

לבני יוסף לבני אפרים. היה מספיק בפעם אחד לבני יוסף לאפרים. והנראה לפי מ"ש בבעל המורים דאותן השבטים שדיבר עמהן יעקב לנכח, ראובן בכריי אתיה (בראשית מט א), יהודיה אתיה יודוך וכו' (שם שם ט), יוסף וכו' מאל אביך ויעזריך (שם שם כה), דן לישועתך קייתי וכו' (שם שם ח), אותן השבטים זכו להיות לראשי דגלים. והנה ראש הדגל של יוסף הוא אפרים, ועם אפרים לא דיבר

מדרש נשא (במד' פ"ז א') כהן קודם ללוי וכו', ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ וכו', סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות, (רצ"ל בני הישיבה סברו הא דממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, הוא רק לענין לפדות ולהחיות ולכסות), הא לישיבה (לישב בישיבה קודם לכהן גדול עם הארץ), לא. יש להתבונן מהיכן סברו לומר כן, משום דאחר הפסוק (משלי ג יג) אשרי אדם מצא חכמה וכו', נאמר כי טוב סחרה מסחר כסף מחרוץ תבואתה. הנה נראה לכאורה הכונה כאשר מבזבו ממון על זה, כגון לפדות ולהחיות ולכסות, הנה טוב סחרה מסחר כסף, אבל דבר שאינו נוגע לכסף רק כבוד בלבד דהיינו לישיבה, לא. תלמוד לומר יקרה היא מפנינים, אפילו היקר דהיינו הכבוד שלה, הוא יותר מפנינים מזה שנכנס לפני ולפנים. והא דאפקיה לקרא מפשטיה פנינים אכנים טובות, ודרשו לפני ולפנים, משום דכתיב מפנינים וקרינן פנינים, הבן נ"ל:

שם דבר אחר יקרה היא מפנינים (משלי ג טו), מדבר בכני קהת וכו', ואין פנינים אלה תחילה, כמה דתימר (יהו"ד ז) וזאת לפני בישאל, עכ"ל. הדרשה הוא גם כן דכתיב פנינים וקרינן פנינים, ועיקר דרישתו דכא לתרץ נשא את ראש בני גרשון ג"ם ה"ם (במדבר ד כב) מיותר, ולא נאמר כן בכני מררי, וגם לא נאמר בהם נשיא. אך הוא להורות נשא את ראש בני גרשון, כי להם גם כן מהראוי נשיאות ראש מחמת הבכורה, ואף על פי כן קדמו להם בני קהת, מחמת כבוד התורה:

שם פרשה ז' צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה וכו' (במדבר ה ב), הה"ד (משלי מה ד) הגו סינים מכסף וכו', עד אמר האלקים למשה עד שלא עשיתם את המשכן הייתי מגלגל בדברים, (רצ"ל הייתי מצוה אתכם באקראי ובגלגול דברים), והיו הזכים והמצורעים מעורבים עמכם, עבשיו שעשיתם את המשכן ואני משרה שכינתי ביניכם, הפרישו אותן מאתכם. כוונתו לתרץ אומרו צו

והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם. יש לרמוז שהתורה מלמדת לנו דעת בפסוק הזה לדורות כי נצחית היא, דהנה יש לפעמים בני צדיקים שמבורים שהצדקות תחזור לאכסניא שלה, ואינם ינעים לדרכי עבודתו ית"ש, וכסבורים כשאפילו לא יתייגעו להסיר מסך הסכלות לשיהיו דבקים בקונם, יבוא זה להם בירושה זכות אבותיהם. על זה העידה התורה במקרא קודש הלזה והלויים למטה אבותם, ר"ל הרוצים שיבוא להם דביקות בירושה ממטה אבותם, (לויים מלשון וילריו עליך נבמדבר יח ב), הפעם ילוח וכו' נבאשיה כט לז), לא התפקדו בתוכם, לא יזכר ולא יפקד להם הדביקות הזה בתוכיותם ובפנימיותם רק דמיונות שוא ח"ו, ובוה תבין מאמר חז"ל (גידים פ"א ע"א) הזהרו בכני עניים שמהן תצא תורה, והבן:

ויאמר עוד ברמז הנ"ל והלויים למטה אבותם, אותם הרוצים להתדבק בכורא ית"ש בלי יגיעה להסיר מסך החומר, כחשבם שיוגמר להם הענין ברצונם לבד בלי יגיעה ומורה, (ויתפרש אבתים מלשון ולא אביה סיחון (דברים ב ל)), ושיעור הכתוב והלויים הרוצים להיות בעלי דביקות למטה אבתים, מחמת שנוטה לזה רצונם בלבד בלא יגיעה להתיש החומר, לא התפקדו בתוכם וכנ"ל, והשיי יעזרנו בין והתבונן מ"ש החסיד בחובות הלכות שלא יוגמר הענין מסיפורנו רק ממעשינו:

נשא את ראש בני קהת וכו'. יתפרש ברמז קה"ת מלשון אסיפה (ולו יקחת עמים נבאשיה מט ז), ממילא בני קה"ת הם אותן המתאספים בחבורת מצוה לעבוד עבודתו ית"ש, הם יהיה להם נשיאות ראש (מיסוד הדעת דמשיה שנצטווה נשא וכו'), יותר משאר בני לוי, הם אותן בעלי הדביקות הדבוקים בקונם בד בבד, כי זכות משפחות בית אבותם ובית אבתם של רבים מסייע, וזכות רבים עדיף, והבן:

במגלת רות (כ יג) ישלם די פעלך. במדרש. כבר נדפס בספר בני יששכר במאמרי חודש סיון מאמר ח' אות פ':

את בני ישראל וישלחו וכו' בואיו הנוסף על ענין ראשון, והנה ליה למימר צו את בני ישראל לשלוח מן וכו'. ע"כ לדעת המדרש כך הוא, צו את בני ישראל, מהיום והלאה צו אותם, כי צווי דרך קבע לא כמו עד היום שהיה דרך ארעאי, כי כעת אני משרה שכינתי ביניכם, על כן גם זאת עשו וישלחו וכו', נ"ל:

שם הא אין ציווי בכל מקום אלא חסרון כים, בנימטריא א"ל אדניי שהוא בעשייה. הנה המעות שהאדם מסגל, הוא על ידי עשייה, על כן כתב הארי ז"ל לעסוק במשא ומתן דוקא ביום ג' ד' שהם ימי עשייה. על כן במקום שיש חסרון כים נאמר צו:

שם חוץ מאחת, ואיזה זה צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ כנען (כמדבר לו ב), תיחס לענין חילוק הארץ, כי הארץ סוד המלכות שהיא עשייה, נ"ל:

דרושים לשבועות.

אשרי תמימי דרך, נדפס בספר בני יששכר, אך מפני החידוש שנמצא בכאן העתקתיו:

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת יי (תהלים ק"ט א). יש להתבונן דמשמע דיש תמימי דרך שאינם הולכים בתורת יי, והמשורר משבח רק אותן ההולכים בתורה, והדבר הזה קשה מאוד, וכי יש תמימי דרך בזולת דרכי התורה. והנראה דהנה ארספו היוני הכחיש מציאת הנבואה, להיות שאמר ששקל כל עניינו ולא עסק בהבלים רק ההכרח להנף, ואמר שאינו עוסק במותרות התאוה רק עוסק ומתבונן בחכמה, ועל כן אמר לו יהיה הדבר במציאות, אזי היה הוא ראוי להיות מתנבא. ובנפשו דיבר כי אין מציאות הזה רק לאיש הישראלי הנכנס תחת על התורה, כמו שהבטיח השיי למשה שלא תשרה שכינה על אומות העולם (כ"ט ד ע"א), והדבר הזה הוא על פי השכל, כיון שקבלו ישראל התורה עליהם ועל בניהם לדורות עולם, אם כן תמימות דרכי התורה להם הוא בעצם,

כיון שהם בני בנים של תורה, מה שאין כן לאומות העולם גם תמימות דרכיהם הוא להם במקרה ואינו מתמיד, כענין שאמרו שארסמו בסוף ימיו נתפתה באשה זונה, וזאת היתה סיבת מיתתו (עיי' ביערת הדבש), ונתגלה קלונו שתמימות דרכיו הוא במקרה. והו אשרי תמימי דרך, רק אותן ההולכים בתורת ד' מיום שנולדים הם הולכים לתורה, כיון שהוא מבני בניה של תורה, מה שאין כן אותן שאינם הולכים מיום הולדת בתורה, רק קנו לעצמם תמימות הדרך על פי השכל, היא מקרה ואינו מתמיד. ויש השי' במתן תורתנו ועתה אם שמוע וכו' ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (שמות י"ט ה). דקשה א', מהו ועת'ה, איזה זמן ממעם. ב', מהו ושמרתם את בריתי. ג', והייתם לי כו' בואיו הנוסף, הוה ליה למימר תהיו לי סגולה, כיון שהוא השלמת הנזירה מהתחלת הדיבור. ד', מהו הנתנת המעם כי לי כל הארץ. ועל פי דרכינו יונח לנו בטוב מעם ודעת, שהבטיח השיי כיון שיקבלו עתה כעת התורה, כבר תהיה התורה מורשה להם ולבניהם עד עולם בטבע, ותיכף בהולד בן ישראל ויכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו, הנה התורה והנבואה וכל הדרכים ישרים שייכים לו בעצם, וגם בסלף דרכיו ח"ו הוא רק מקרה שאינו מתמיד, כי כבר כל ארציות החומר שלו משועבד מאז תחת על התורה, מה שאין כן אומות העולם הוא בהיפך וכנ"ל. וזה שיעור הכתוב ועתה (כעת), אם שמוע וכו' ושמרתם (תמיד) את בריתי (להכניס בניכם בבריתו של אברהם אבינו, אזי) והייתם (תמיד) לי סגולה מכל העמים, (כענין דבר הסגוליי שמוכן לאיזה פעולה, לא נודע בשכל הסיבה רק שעצמיות הדבר הסגוליי גורם לזה. ואמר המעם) כי לי כל הארץ, (כיון שכל ארציות וחומריות כן ישראל משועבד לי מיום הולדתו, ומיום חכמתו לבריתו של אברהם אבינו:

תורת יי תמימה (תהלים י"ט ה). נדפס בספר בני יששכר בחודש סיון מאמרי מעלת התורה
אות א':

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (שמות י"ה), ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכו'. עיין מה שדקדקנו במקום אחר. ויובן על דרך הנזל, בהקדים מ"ש במדרש רבה נשא (במ"ד פ"ו א') לוי קודם לישראל, ישראל לממזר, ממזר לנתין, נתין לגר, גר לעבד משוחרר, אימתי בזמן שכולם שוין. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים, עכ"ל. הנה תמצא שמנה עוד אחר הממזר כמה מדריגות נתין גר עבד משוחרר, והוה ליה למימר רבותא טפי אפילו עבד תלמיד חכם קודם וכו', ומדלא קאמר הכי נראה דס"ל דלא מהני מעלת התורה, רק למי שבא מסיפה ישראלית, ואפילו ממזר כיון שבא מסיפה ישראלית, מה שאין כן נתין גר עבד שלא באו בסיפה ישראלית, לא תפעל בהם כל כך סגולת התורה, כי דוקא ישראלים מסוגלים לזה, כי תורה צוה לנו כתוב מורשה קהלת יעקב (דברים לג ה), ולמדו זה מאותה הפרשה במשלי אשר קודם הפסוק יקרה היא מפנינים, קאמר (משלי ג יג) אשרי אדם מצא חכמה וכו'. וכבר ידעת מה שאמרו רז"ל (יבמות ס"א ע"א) אתם קרויים אדם וכו', להורות דהתורה מאשרת רק למי שקרוי אדם. וזה היה באפשר סברת הכהן גדול שהקפיד מה דשבקוהו כולי עלמא ואולו בתר שמעיה ואבטליון (יומא ע"א ע"ב), אבל לא דק יפה, כי שמעיה ואבטליון נראה דהיתה אמם מישראל, והא ראייה דהיו נשיאים ומקרב אחיך כתיב (דברים יז טו). ועוד דיש להם שייכות מבראשית כענין נשמת רות, (שאמר לה בועז ישלם יי פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם יי אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו (רות ב יב), וכענין שרמו ר' חסא (רות רבה פ"ה ד') שכתבנו במקום אחר, וכנשמת אונקלוס הגר. ונזיל דוה גם כן מה שקצף הלל (הבא מדוד הבא מרות המואביה), על בני בתירה מה שלא שימשו שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון (פסחים ס"ז ע"א), שלא ידעו להפריש בין גרים לגרים, שיש גרים שיש להם עילוי רב שיש להם שייכות מבראשית לישראל.

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (שמות י"ה), ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכו'. עיין מה שדקדקנו במקום אחר. ויובן על דרך הנזל, בהקדים מ"ש במדרש רבה נשא (במ"ד פ"ו א') לוי קודם לישראל, ישראל לממזר, ממזר לנתין, נתין לגר, גר לעבד משוחרר, אימתי בזמן שכולם שוין. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים, עכ"ל. הנה תמצא שמנה עוד אחר הממזר כמה מדריגות נתין גר עבד משוחרר, והוה ליה למימר רבותא טפי אפילו עבד תלמיד חכם קודם וכו', ומדלא קאמר הכי נראה דס"ל דלא מהני מעלת התורה, רק למי שבא מסיפה ישראלית, ואפילו ממזר כיון שבא מסיפה ישראלית, מה שאין כן נתין גר עבד שלא באו בסיפה ישראלית, לא תפעל בהם כל כך סגולת התורה, כי דוקא ישראלים מסוגלים לזה, כי תורה צוה לנו כתוב מורשה קהלת יעקב (דברים לג ה), ולמדו זה מאותה הפרשה במשלי אשר קודם הפסוק יקרה היא מפנינים, קאמר (משלי ג יג) אשרי אדם מצא חכמה וכו'. וכבר ידעת מה שאמרו רז"ל (יבמות ס"א ע"א) אתם קרויים אדם וכו', להורות דהתורה מאשרת רק למי שקרוי אדם. וזה היה באפשר סברת הכהן גדול שהקפיד מה דשבקוהו כולי עלמא ואולו בתר שמעיה ואבטליון (יומא ע"א ע"ב), אבל לא דק יפה, כי שמעיה ואבטליון נראה דהיתה אמם מישראל, והא ראייה דהיו נשיאים ומקרב אחיך כתיב (דברים יז טו). ועוד דיש להם שייכות מבראשית כענין נשמת רות, (שאמר לה בועז ישלם יי פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם יי אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו (רות ב יב), וכענין שרמו ר' חסא (רות רבה פ"ה ד') שכתבנו במקום אחר, וכנשמת אונקלוס הגר. ונזיל דוה גם כן מה שקצף הלל (הבא מדוד הבא מרות המואביה), על בני בתירה מה שלא שימשו שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון (פסחים ס"ז ע"א), שלא ידעו להפריש בין גרים לגרים, שיש גרים שיש להם עילוי רב שיש להם שייכות מבראשית לישראל.

וגם כך יאמינו לעולם (שמות י"ט ט). רבים תמהו מהו הבטחה זאת למשה העניו מכל האדם שאמר ואנחנו מ"ה (שם טז ז), שיאמינו בו לעולם. ואחשבה לדעת ידוע (פנחות פ"ד ע"א) בפסח קרבן מן השעורים, כי עדיין הוא מבחינת נפש, ובנפש נשתתף האדם עם בעלי חיים שגם להם יש נפש, (הגם ששגבה מעלת נפש אדם, עם כל זה נפ"ש הוא רק בבחינת עשיה. והנה גם לבהמה יש עשיה), מה שאין כן ר"ח וגשמייה שמבחינתן הדיבור והמחשבה, זהו מותר האדם מן הבהמה, על כן בפסח היה הקרבן מן השעורים מאכל בהמה, כי עדיין לא קיבלו התורה רק שנצטוו באיזה מצוות מעשיות, מה שאין כן בשבתות נשתלמו במתן תורה בכל השלימות בחודש השלישי אוריין תליתאי לעם תליתאי (שבת פ"ה ע"א) (וכמש"ל), על כן הקרבן מחמים מאכל אדם, (עיין בכתבי האר"י ז"ל חפיה כיב אתון דאורייתא, שבהם ועל ידם הדיבור והמחשבה. וזה שהקפיד התנא (פסחים ג' ע"ב) על ההוא מרבנן ששאלו אותו חסין נעשו יפות, והשיב שעורים נעשו יפות, ואיל צא ובשר לסוסים ולחמורים, ואמרו כגמרא דהוה ליה למימר אשתקד נעשו יפות. ולכאורה מה איכפת לן אם אמר שעורים נעשו יפות. אבל להיות האדם במה שהוא אדם המדבר (שסיפר אותו המעשה), לא היה לו לדבר רק מחמים אפילו

מעם שקראו רזיל לחג השבועות עצרת, נדפס בספר בני יששכר מאמרי מעלת החג אות א':

אותי עזבו כו' (יהושע חגיגה פ"א ה"ז), נדפס בספר בני יששכר מאמרי מעלת התורה אות ב':

ותאמרו הן הראנו יי אלקינו כו' היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי (דברים ה כא), ועתה למה נמות כי תאכלנו כו', אם יוספים אנחנו לשמוע וכו'. הנה הקושיות מפורסמים כיון שבפיהם אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, ושוב אחר כך אמרו ועתה למה נמות. וגם אמרם כי תאכלנו האש כו', מהיכן שפמו זה. וגם אמרם אם יוספים אנחנו וכו', מהיכן שפמו הרי בעצמם ראו כי ידבר אלקים את האדם וחי. גם למה שוב סימו תיבת ומתנו. ונראה לפרש (וכדומה שמצאתי אחר כך בסינון זה בדברי גדול אחד), דידוע כי סיבת המיתה הוא להיות כל זמן שהאדם מלוכש בחומר, אי אפשר לו כל כך להשיג השגת יחודו ית"ש, וכשפרשם צורות החומר ומתלבש בלבוש דק חלוקא דרבנן, אזי ישיג השגת נפלאות, וזה היה ידוע לישראל. וכהיום שראו שהשיגו השגת נפלאות גם בחיים חיותם בנף, הנה אמרו היום הזה ראינו כי (ישנו באפשרו) ידבר אלקים את האדם וחי, (ואם כן שכך הוא הדבר) ועתה למה נמות, (הלא די) כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, (היינו האש הגדולה יוכך חומרנו ויהיה לנו נף נקי ספירי כדמיון חלוקא דרבנן, ולא נצטרך למיתה רק) אם יוספים אנחנו לשמוע את קול יי אלקינו עוד, (רציל אם ירצה השיי להוסיף לנו השגה נפלאה יתירה בתוספת, אשר השגה הזאת אי אפשר להשיג, גם בנף הספירי הזה, הננו מסכימים לזה) ומתנו (בכדי להשיג), מה שאין כן אם אין מיתעד לנו רק כהשגה שהשגנו, שוב אין לנו צריכין למיתה, ואתם הדבקים ביי אלקיכם חיים כולכם היום, ושלום וחיים לנו ולכל ישראל:

מה שעשה אשתקד, ולא לשתף דיבורו הנכבד אשר בה יתעלה על הבהמה, לדבר בה מענייני מאכל בהמה, הבן הענין ביתר שאת. וזה שהבטיח השיי למשה הנה אנכי בא (כהיום) אליך וכו', בעבור ישמע העם בדברי עמך, (ומאותו הדיבור שישמעו היום יבינו מעלת היום שכבר זכו לדיבור), וגם ב"ך יאמינו לעולם, (היינו מאותן ה"כב אתון שבדיבור) יאמינו לעולם, בזה היום הנכבד בכל שנה ושנה תתחדש בהם אמונה מחודשת יוסא נרים, הקרבת קרבן חמיה ק"ב אתון דאורייתא. ודיש גם כן (שמות י"ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, (ראיתם עשייתי אבל לא שמעתם דיבור, על כן לא נתחייבתם עד היום רק עשיה מצות מעשיות, אבל) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי (היינו שתשמעו קול דברי), ושמרתם את בריתי (מחוייבים אתם לשמור את בריתי, היינו ברית הלשון שממנו הדיבור), הבן הענין: ואם תשכיל בכתבי מרן האר"י ז"ל, הנה ראשית צמיחת ישראל בפסח הוא קרבן שעורים, שעריה הוא השעיר ליי ראשית העבודה, הוא ה' גבורות כפולים ב' פעמים מצפ"ך (בנימטריא קס"ת הסופר ניהוקאל ס ג), דגבריאיל שר הפחד (והו"ב די רע"א ע"ב), ועם ה"י אותיות וכללות ה' אותיות בנימטריא שעריה. ובשבועות כבר ניתנים ה' חסדים, שהן המה מהכ"ב אתון בנימטריא חמיה, עיין שם. והנה שעריה חמיה, בנימטריא תקצ"ו. הנה הוא בנימטריא ב' פעמים רחמים בהוספת האלף, שעל ידי האחדות שמתאחדים החסדים עם הגבורות, יתהפכו הכל לרחמים כפולים כי גם הדם נתהפך לחלב, (ומנהג אבותינו תורה הוא לאכול מאכלי חלב בשבועות). וכאם עיני שכל לך ותשכיל ותדע את אשר כתבנו בפסוק (שמות י"א) בחדש השלישי, מבחינת עיבור יניקיה מוחיין, הנה שעריה הוא בחינת ב' פעמים פ"ר בנימטריא קס"ת, והנה קס"ת עם חמה בנימטריא העיבור יניקיה מוחיין, נשלמו בחדש השלישי שבו מקריבין קרבן חמיה, ודי בזה:

פרשת נשא.

וידבר יי אל משה לאמר וכר. בבני קהת היתה האמירה גם לאהרן (במדב ד א), וכאן למשה לבדו. על פי פשוטו להורות בא מה שהיה הציווי לפקוד קודם את בני קהת, הוא לכבוד אהרן שהוא מילידי קהת, ואין בזה פחיתות כבוד לגרשון הבכור, נ"ל:

נשא את ראש בני גרשון וכר. יתפרש ברמז לאותן המתגרשין מבתיהם לעבוד עבודה לשם שמים, וכוונתם לטובה שלא יתבלבל מחשבתם בביתם מפרדות העולם. והנה הדרך ממעט את השם (כ"ד פ"ט י"א), שאני רבנן כאלה דפקיע שמייהו, והבטיח הכתוב כי שמן תורק שמם למשפחותם לבית אבותם, והבן:

זאת עבודת משפחות בני הגרשני וכר. נמסר אן דאית בתריה בני עבודת, וסימנך בני רבעים. הכוונה כל היכי דכתיב בני אחר עבדת משפחות, אזי הפעם עבודת הוא רבעי. והסימן בני רבעים נראה לרמז, דהנה (שמת כ ה) פוקד עון אבות על בנים כו על רבעים ועושה חסד לאלפים, הנה בני רבעים הוא מצד הדין, דאם לא היה כן בדין, לא היה הש"י פוקד עליהם את עון אבותיהם, ויותר מזה מה שהש"י עושה במדה טובה לאלפים הוא מצד החסד. וי"ש (שם לו ה) נוצר חסיד דייקא לאלפים, וכן הוא בתפלה וזוכר חסדי אבות (תפלת י"ח). אבל עבודת האבות שישולם מצד הדין לבניהם, הוא עד בני רבעים, על כן כל היכי דכתיב בני ישראל אחר עבודת, הפעם ברבעי:

והתודו את חטאתם וכר. הוא מצות עשה שס"ה. יש לרמז דהנה פעם הוידוי מבואר בזהר דאם האדם בעצמו מתודה, הנה נסתם פיות המקפריגים, באמור להם מודה בקנם פטור ולית להו רשות לאספוני. והנה אמרו רז"ל (יזא כ ע"א) השמן המקפרג בנימפריא שס"ד, להורות דביום הכיפורים לית להו רשות לאספוני. וזה הענין גם כן במצות וידוי, לית להו רשות לאספוני:

ויפק"ד משה וכר את בני הקהתי. יש להתבונן דרך בבני קהת נחתם השם י"ה להעיד, לא באינך. וי"ל דהנה בני קהת היו מעמים מאוד במספרם, אותן בני עבודה מאותן שהיו בני חודש, והיה באפשר לומר דהיה איזה חשש בהם, על כן נחתם עליהם שמו ית' להורות כי שלמים הם:

האשם המושב. תרין במסורה. דין. ואידך הכסף המושב (בראשית מג יב). הנה האשם המושב כו, דרשו רז"ל (ביק ק"י ע"א) הכוונה על הכסף היינו הקרן והחומש, ולמדו זה מהמסורה כמו התם כסף, אף הכא כסף:

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכר. ראיתי לפרש כל הפרשה בדרך רמז, כי התורה היא נצחיית ואי אפשר לומר שבזמן הזה בטלה המצוה הזאת, וכבר שמעתי ברמז הפרשה הזאת מאת כבוד אדמ"ר הרב הק' מהרמ"מ מ"כ ברימנאב, ולא אעיר על הדקדוקים ויובנו מאליהם. ויש לי לפרש על מה שאמרו רז"ל (אבות פ"ד מ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאינן את האדם מן העולם. והנה נצטוינו בלשון צ"ו שהיא זירוז, כי ביותר צריך לזרו עצמו באלו ג' ראשי עבירות, ואמר צ"ו את בני ישראל שזה תואר לשלמים, כי היצר האורב מפתה גם את השלם, באמור לו כי הוא מקנא לריי והוא מקנא את חבירו. וכן בתאוה לפעמים יפתהו שזה מן הצורך לעבודתו ית"ש להשביע עצמו מן ההיתר שלא יבוא לידי איסור. ובכבוד מפתהו שזהו מן הצורך כי הוא כבוד התורה, והמשכיל יתבונן הענין כי כן הוא. על כן אמר צ"ו בזירוז וישלחו מן המחנה הם איברי הגוף, (וכן שמעתי מכבוד אדמ"ר הנ"ל), כל צרוע, היינו קליפה הנקרא צרוע היא המפתה לקנאה, שעל ידי זה שמתקנא בחבירו מדבר לשון הרע עליו, ועל ידי זה בא הצרעת מהקליפה הנ"ל. וכל ז"ב, שהוא הבא על ידי תאוה כנודע וכל ממא לנפש, שהוא הכבוד, שעל ידי שהוא מכובד בעיניו, בא לידי כעס ומממא את נפשו כנודע טורף נפשו באפו (איז י"ח ה), (וכזה יתורץ דברי המתרגם אומרם לממ"י נפשיא דאינשיא, עיין ברש"י). ואמר מזכיר

והקריב אותה הכהן והעמידה לפני יי'. והעמידה חסר ירד, ואחר כך והעמיד וכו' מלא יי'. כבר קדם מאמרינו בכמה מקומות שהיריד מורה על החכמה והמחשבה כגודע (תיקרו יט מ"א ע"ב). והנה ענין העמדת האשה אמרו רז"ל (סוטה יד ע"א) שהיה מייגעין אותה כדי שתמרר דעתה ותודה. על כן והעמדה, שמדבר בהנפעל היא האשה, כתב חסר יי', להורות שענין העמדתה כדי שיתבלבל מחשבתה ותוסר חכמתה ותודה. מה שאין כן בוהעמיד הכהן שמדבר בהכחן הפועל, ושם נאמר ופרע את ראש האשה, מלא יי' המחשבה, שמאוד צריך הכהן להחזיק חכמתו לבל יתפתה בהרהור במוחו בפריעת ראש האשה וכיוצא:

זאת תורת הקנאות וכו' ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת. הנך ז' תיבות מיותרין. וגם מהו מרבה הכל. גם אומרו אחר כך ונקח האיש מעזן וכו', על פי פשוטו איני יודע מהו (עיי' במפרשים ובחז"ל). והנראה דהנה עקביא בן מהללאל אמר הסתכל בני דברים ואין אתה בא לידי עבירה, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר וכו', ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו' (אבות פ"ג מ"א). ודרשו רז"ל (סוטה ג' ע"א) איש איש כי תשפה אשתו, שנכנס בה רוח שפות. הוא השפות שלא הסתכלה בני דברים האמיתיים אשר אינם נעלמים משום משכיל על דבר, ועיין בעשרה מאמרות שהן הן בני דברים שמשקין להסופה מים, רמו למי הטיפה סרוחה אשר משם באת, והעפר אשר ניתן בתוך המים, רמו שהולכת למקום עפר, והכתב הנמחק לרמו בא על כתב הפנקס אשר חותם יד כל אדם בו ליתן דין וחשבון (אבות פ"ג מ"ה). והנה ענין הסופה לפי זה תוכחת מוסר לכל התורה, לרמו להסתכל בני דברים המשקין להסופה, ועל ידי זה לא יזח מהתורה כולה ולא יבוא לידי חטא ועון. ויש ועשה לך הכהן את כל התורה הזאת, ר"ל שיעשה לה דברים הנרמזים במגלה לקיים כל התורה. וזה ונקח האיש מעזן, שגם האיש יעוקה מהזים מכל עון ופשע, בראותו ענין השקאת הסופה על אשר לא הסתכלה בני

עד נקיבה תשלחו, כבר ידעת זכר נקרא המשפיע ונקבה המקבלת, ורז"ל הן מי שהוא בבחינת זכר שהוא משפיע לאחרים בתורתו, אל יסמוך על דעתו רק ישקול הכל במאזני צדק וכו' ואין מן הצורך להאריך. אל מחוץ למחנה תשלחום, זה יתפרש על פי מה ששמעתי מכבוד אדמ"ר הנ"ל, שבראות האדם איזה מדה גרועה אצלו ואי אפשר לו לפטור ממנה, אזי יראה לקבוע מקום לה אל אשר לא מבני עמינו. ויש אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם, הנראה על פי דברי כבוד אדמ"ר לקבוע מקום למדה הרעה לאותן שהם מחוץ למחנה ישראל. ולפי זה יתפרש ולא יטמאו את מחניהם, היינו שלא לקבוע מקום להמדה הרעה אצל אחד שנכנס עמנו בברית, הגם שהוא מתהלך באשמיו בלא זה, והמעם אשר אני שוכן בתוכם, כיון שהוא מבני ישראל יהיה איך שיהיה, אני שוכן בתוכם בפנימיותם, כי נפשות בני ישראל הם חלק אלקי ממעל מאן דנפח וכו'. או יאמר אשר אני שוכן בתוכם, אשר הוא תשובה עלאה, אני הוא תשובה תתאה. ואמר שלא יטמאו וכו' כנ"ל, כי אשר אני הם ב' תשובות הנ"ל שוכן בתוכם, על כן באחרית ישוב אל יי' וירחמהו. ובפרפראות לחכמה יש לרמו בנימטריא כ"ל הצרוע כ"ל הדיב כ"ל המ"א לנפ"ש (בהוספת היא הידיעה בכל אחד), בנימטריא קנא"ה תארה כבריד מוציאין מ"ן העלים, דוק ותשכח. על כן נצטוינו מפיו יתברך להוציאם אל מחוץ למחנה (והיותר נמחק):

בפרשת סופה דבר וכו' ואמ"ר, דיבור בלשון ע"ז וקש"ה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ס"ג ע"א) על הסמיכות, שגם הבעל הוא גורם לזה על שיעיב מתנות כהונה, השיי אינה לידו להביא את אשתו אל הכהן. ואמ"ר אליהם, אמירה בחשאי וכחיבה להיותם בני ישראל זרע קודש בלי שום תערובת, על כן רוצה השיי בתקנתם לכל יערב בהם שום סיג ממזרת, וכזה אל ירע בעיני הבעל להביא את אשתו האהובה לידי סכנת, כי למכותו צוה השיי כן שיהיו כולם זרע בירך יי'.

יתן יי יברך את עמו בשלום (עוקצין פיג מייב). הנה מלשון לא מצא וכר, משמע כמי שמחפש איזה דבר ולא מצא עד הגיע למקום הזה. וגם הראיה מהפסוק יי יברך וכר, הנה הרישא הוא יי עיז לעמו יתן, היינו התורה שנקרא עיז (ובחיים קטיז ע"א), והאיך יקושר הפסוק. ונראה לפרש על פי חשבון הרמב"ם במנין המצות וכפי שמידר בעל השיך ז"ל, הנה מצות ברכת כהנים היא מצוה השנייה מנין בשלום. והנה י"ל בכונת היוצר כל שמידר המצוה הזאת בכאן, ולא הוסדרה מקודם בעבודת בית המקדש וכיוצא, להורות על הענין הנרצה לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה וכר, על כן בהגיעו אל מספר בשלום מידר הברכה. וזהו יי עיז לעמו יתן היינו התורה, עם כל זה לא נמסרה הברכה בנתינת התורה וכיוצא רק בכאן, כי חפץ השיי לברך את עמו בשלום:

כה תברכו וכר אמרר להם. כבוד אמרר הרב הקדוש מהריע"צ מיכ בקיק לובלין זצוק"ל אמר, כי אמרר להם הוא מלשון אהבה, מלשון את יי האמרת היום (ובחיים כו יז), (כמבואר בזהר נח"ג קמ"ז ע"ב) שצריך לברך את ישראל באהבה, זה נוסח הברכה כנודע. ולי הקטן נראה עוד, אמרר מלשון אימריא של חלוק, שהוא מגביל ומצמצם את החלוק ומחזיק אותו, וכבר ידעת (עוקצין פיג מייב) שלא מצא כלי מחזיק ברכה (שלא ישפך לחוץ) אלא השלום, וכן הוא סוף הברכה בתיבת שלום להחזיק הברכה. וזהו אמור להם, שיעשה הכהן אימרא וצמצום לברכה בהכלי המחזקת להם הברכה, התבונן מאוד:

כה תברכו וכר אמור להם. נ"ל בהקדים הא דנאמר בכל מקום וידב"ר יי וכר לאמור. היינו דיבור הוא הנכתב בתורה שבכתב, והנדרש בזה בתורה שבעל פה על ידי יתורי אותיות ועל ידי המדות, זה נקרא אמירה. ויש בכל מקום וידב"ר כו לאמ"ר, שידרוש את הנכתב כדיבור על ידי אמירה שכתורה שבעל פה. והנה גם בכאן דב"ר אל אהרן ואל בניו לאמ"ר, דבר להם האותיות הנכתבים ותבינם באמירה הדברים הנרמזים, ואמר אחר כך

דברים הללו, והאשה ההיא תשא וכר על דבר אשר לא הסתכלה, הבן:

עוד ירצה ונקה האיש מעון והאשה כו. דהנה אמרו רז"ל (ברכת סיג ע"א) למה נמסכה פרשת סוסה למתנות כהונה, להורות כשמעבב מתנות כהונה, לבסוף יצטרך להביא אשתו אל הכהן. והנה קשה טוביה חמא וכר, ובפרט כשמהורה היא, הנה עבור שעיכב הוא מתנות כהונה אירע לה הביוון. אבל האמת בודאי צדקו משפטי הצור תם, שבודאי אילו לא היה גם לה איזה עון וחמא, לא הגיע לה הענין הזה. וכן הוא, אילו לא עיכב המתנות, לא אירע בביתו כך. וזה שסיים ונקה האיש מעון, רצ"ל עון עיכוב המתנות, ושמא תאמר מה חמאה האשה שאירע לה כך, לזה אמר והאשה ההיא תשא את עונה, שבודאי יש איזה עון בידה הגם שמהורה היא, עם כל זה צדקו משפטי הצור תם, הבן הענין:

איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם וכר ואשמה הנפש ההיא. על פי פשוטו אינו מוכן גורת הכתוב. ויתפרש הענין דהנה צריך להבין למה השונג צריך כפרה, הלא שנג בלא הודע ומה עשה. אך הוא הלא יי ית' רגלי חסידיו ישמור ולא יאונה להם כל און כנודע מכמה מעשיות בגמרא, והנה כאשר בא דבר עבירה לאדם בשונג והשיי לא שמרו, על כרחך הוא שכבר יש בידו חמא ועון כזה במזיד, ואפשר יהיה מעונות שאדם דש בעקביו ולא שם על לבו לשוב, אזי השיי אינה לידו דבר עבירה כזאת מעין זה בשונג, כדי שעל ידי זה ישים על לבו לפשפש גם על המזיד. ויש איש וכר כי יעשו מכל חמאת האדם בשונג, כי חמ"א הוא שונג, אזי תדע כי בודאי מקודם ואשמ"ה הנפ"ש ההיא במזיד. ויש נפש היינו רצון הנפש, על כן והתוודו את חמאתם אשר עשו, את ר"ל עים חמאתם, ור"ל עם חמאתם בשונג יתוודו את אשר עשו מקודם במזיד, נ"ל והשם הטוב יכפר לעמו:

לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט יא) יי עוז לעמו

כה תברכו את בני ישראל, באופן זה תברכו גם כן את בני ישראל, לא סגי לכם אמירת התיבות הנכתבים, רק אמרו להם, תדרשו בכל פעם מהו הנרצה בברכות הללו ומה מרומז בהם:

ויש לפרש עוד אמרו להם. דהנה בהברכה שמברכין הכהנים מהראוי להקדים שם שמים ולומר יי יברכך וכו'. אך השיי ביה לגודל חיבתו לישראל עם קרובו, צוה להקדים ברכתם לשמו ית' כביכול. ויש אמרו להם יברכך וכו', רציל התחלת האמירה יהיה להם להקדים ברכתם יברכך, ואחר כך מזכירין שמו ית', והוא נזירת מלך לגודל חיבת ישראל:

ויש לפרש עוד אמרו להם. דהנה מהראוי לומר הברכה בלשון רבים יברככם וישמרכם. אך הוא דהנה כשיאמרו בלשון רבים, אזי יהיה המשמעות על כל העולם, ואם כן גם אומות העולם יהנו חיו מאותו הברכה, על כן צוה ית' לומר בלשון יחיד, ואינו נכנס בגדר הברכה רק עם המיוחד. ויש כה תברכו את בני ישראל אמרו (לשון צמצום כניל) להם דייקא, תצמצמו את הברכה לכל תלך רק לישראל עם קרובו:

ויש לפרש עוד אמרו להם. דהנה מהראוי לומר הברכה יברכני וישמרני, כדי לכלול את עצמו עם ברכת ישראל, אבל באמת השיי צוה לכהנים שלא יכללו את עצמם בברכה זו, דהנה המצוה מופלת עליהם למצות עשה, ומצות לאו ליחנות ניתנו (עיידין ל"א ע"א), והבטיח להם השיי שהוא יברכם לכהנים. ויש אמרו להם לנכח, רק לישראל יברכך וכו':

ויש לפרש עוד כה תברכו את בני ישראל אמרו להם. שלא יאמר הכהן מה תועיל ברכתי, כיון שאין אני יודע הכוונה האיך להמשיך הברכה ממקור העליון בכוונת ויחודים. ויש אין עליך אלא לומר במו פיד כאשר צוך הבורא:

ויש לפרש עוד כה תברכו את בני ישראל אמרו להם. דהנה כהני שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן נינהו (ויסא י"ט ע"א), ועל ידי השפעת ברכתם כביכול

מתברכת כנסת ישראל ובניה, עיין בזה שמיני (ח"ג דף ל"ה ע"א) תא חזי כנסת ישראל מתברכת עי דכהנא, וישראל מתברכין עי דכתנא וכו'. והנה בברכתם לא פורש רק ברכה לנכח ישראל, רק הוא לגודל חיבת הבנים צוה לברך להבנים בפירוש, ומסילא הוא ברכה לאם הבנים, והבן. ויש כ"ה (היא השכינה הנקראת כ"ה), תברכו אית ר"ל עם בני ישראל, (ר"ל ברכתכם הוא כביכול גם להשכינה שתתברך בברכת הבנים, ולגודל חיבתם) אמור (רק) להם, והבן:

ויש לפרש עוד אמרו להם. דהנה כתבו תלמידי הבעש"ט מה שקיבלו מרובם הקדוש, שבהתפלל אדם על אחד מישראל על איזה חסרון שהניע עדיו חיו, אזי ישים מגמת תפילתו לצורך גבוה, כי ביש חיו איזה חסרון לאיש הישראלי, אזי בודאי יש כביכול איזה פגם באם הבנים שכינה הקדושה, ושכינה מה אומרת וכו' (מנהיגין מ"ז ע"א). על כן ישים מגמת בקשתו להשלים חסרון וכו', ומסילא יתוקן הכל בהבנים זרע בירך יי, לא כן אם משים מגמתו רק בחסרון הגשמי, אינו בטוח כל כך שתקובל תפלתו, (רק בחסדי הבורא ית"ש אשר לא בזה ולא שקץ ענת עני ואין כאן מקומו). וכאן בברכה שצוה השיי להכהנים לברך את ישראל, הוא הנזר לחיבת הבנים אמר אין מן הצורך להתאמץ דוקא בכוונה הנ"ל, רק אמרו להם יברכך:

ויש לפרש עוד כ"ה תברכין כו אמרו להם. דהנה סיפר רבי ישמעאל כהן גדול איך שנצטווה בבית קודש הקדשים מפיו ית' ישמעאל בני ברכני, ואמר יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעמך ויגלו רחמיך על מדותיך, ותכנס עם בניך לפני משורת הדין (בספ"ה ד' ע"א). והנה כל זה הוא ברכה להבנים בני ישראל עם קרובו כי הוא ית' מקור הברכה, רק ברכת הבנים הוא ברכת האב, ואם כן למה לא בירך את הבנים בברכת יברכך כו. אך הוא שגרמו בתורה הק' כ"ה תברכו (דייקא בזה הלשון) את בני ישראל אמרו להם, (רציל בעת אשר האמירה יהיה

וישמך. מכבוד הרב הק' הנ"ל וישמרך, מלשון שמריים. ותתפרש הכוונה כמו השמרים המעלים את העיסה מעלה אחר (אחר) מעלה, כן יעלה אותך השיי על ידי תורתך ועבודתך מעלה אחר מעלה בעולמות עליונים ובהשגה אחר השגה: ויש לפרש מלשון שמייר חזק. שיעשה אותך חזק ככרזל וכשמיר המפוצץ סלעים בנגעו במ:

ויחנך. מכבוד הרב הק' הנ"ל ויחנך, מלשון חונני. שיעשה אותך כחונני המעגל, שתהיה מתחמא לפניו ככך המתחמא לפניו אביו ועושה לו רצונו כמ"ש בנמרא (תענית י"ט ע"א):

במדרש (במ"ד פ"א ו') ויחנך. יחון אותך בבנים. יש לפרש דהנה מדת וחננין (שמח ל' ו'), מדה השלישית בריג מדות, ובתורה שבעל פה מכון נגדה מדת בנין אב, הכן הדבר. אם כן בכרכת ויחנך מברכין את האבות שיהיו להם בנים, והוא בנין אב שנבנו הבנים על ידי ברכת האבות:

שם דבר אחר ויחנך. יתן חנו עליך בכל מקום שאתה הולך. כבר ידעת מדת וחננין (שמח ל' ו'), הוא ארחא פניו וכ':

ידי המקריב וכי למטה יהודה. אמר בכאן למטה, מה שאין כן באינך. נ"ל כי הנה ביהודה כתיב (בראשית לח טז) ויפ אליה אל הדרך, ודרשו רז"ל (כ"ד פ"ה ה') בקש לעבור ויזמן לו הקב"ה, א"ל יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים, ויפ אליה אל הדרך בעל כרחו שלא בסוכתו, עד כאן המדרש. אם כן המיית יהודה היה להעמיד מלכים. ויש בכאן המקריב ביום הראשון נחשון וכר, למה הוא הראשון הלא ראובן הבכור, אמר למטה יהודה בשביל המיית יהודה שהוא להעמיד מלכים. והנה נחשון הוא הנצר משרשיו אשר ממנו יצא חומר מנוע ישי, ועליו בפרשות הוא הכוונה:

או יאמר. דהנה וירד יהודה מאת אחיו ויפ עד איש כר (בראשית לח א). ודרשו רז"ל (תנחומא

להם, מה שאין כן כשיארע מעשה כמעשה דרבי ישמעאל כהן גדול, אזי יהיה הכרחה באופן אחר ובלשון אחר, הגם שהוא גם כן ברכה לחבנים). וכוה ידוקדק דברי המתרגם שתרגם על אמור להים, כ"ד תימרין להרין. לכאורה אין לו ביאור. ולפי מ"ש יונח, רצ"ל בעת אשר יהיה האמירה להם, מה שאין כן כשיהיה האמירה להשיי. (והנה ראיתי כעת נוסחאות בתרגום כ"ך תימרין להרין. ונ"ל שהוא טעות, כי תיבת כ"ך אינו לשון תרגום, רק לשון נמרא, ולשון תרגום הוא כד"ן, כמו שתרגם על כ"ה תברכו, כד"ן, ולפי מ"ש אין לשכש הנוסחא הישינה. והנה ראיתי בספר יראים גרם כ"ד יימרין להרין, ורצ"ל בעת אשר יאמרו להם ישראל שיברכו מוכרחים לברך, ואין כן בשום נוסחא שבידינו. והנה ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, נרמו ברכת רבי ישמעאל כהן גדול בתורה ברית ישראל אמור להים יברכך, רית ברכת רבי ישמעאל יכבשו ירחמיך את כעמך ייגלו ירחמיך את מדותיך יכנום להם לפנים משורת הדין. הנה כאשר תתבונן בהנך ארכעה תיבות, נרמו ענין ברכת רבי ישמעאל שבירך כביכול למקור הכרחה השיי ויתעלה, וברכתו הוא כאשר מברכין את הבנים, הנה בין והתבונן כה תברכו את בני הויה כביכול, ובין תיבת בני להשם הנכבד נרמו הכרחה, ואי אפשר לכאר:

במדרש (במ"ד פ"א ב') לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם, לומר שהקב"ה עומד אחרינו. נראה לפרש פרישת כף, מורה לפרש אותיות כ"ף במילוי כ"ף פ"ה, בגימטריא א"ל במילואו. (ואל תתמה על מילוי הפ' בה"א, כי כן נמצא כמה פעמים בדברי המקובלים):

יברך. שמעתי מכבוד אדמור הרב הק' מ"ה יעקב יצחק זצוק"ל מיכ בלובלין יברכך, מלשון בריכה, יעשה אותך כבריכה, (והכוונה כמו שמשקים מבריכה מים, כן על ירך יושפע כל הסוכות בכל העולמות): ויש לפרש יברכך, מלשון המכריך את האילן (כלאים פ"ז מ"א). שכל הנצוצי קדושה הצריכין להתברר, יהיו נברכים ונרכבים כך ואתה תעלה אותם:

יגש סי' א') שהיה מלך עליהם והורידוהו מגדולתו, ומאז ועד עתה לא מצינו גדולה ליהודה על אחיו, ורז"ל דרשו שבמצרים היה ראובן ושמעון ולוי נוהגים בנשיאות ולא יהודה, ובכאן הוא המקום הראשון שנתקרב יהודה מהפייתו שנמה עד איש עדולמי, ועלה לגדולה על אחיו. וי"ש המקריב ביום הראשון את קרבנו, (ר"ל עם קרבנו) נחשון בן עמינדב, (ר"ל עם פעולת הקרבן עשה פעולה שהקריב את הנתרחק, ומפרש מי הוא) למפיה יהודה, ר"ל להפיית יהודה שנמה וירד מאת אחיו, הוא קירבו בכאן בפעולתו להיותו גובר באחיו. ובוזה ידוקדק מה שדקדקו רז"ל (במיד' פ"ג ח') למה אמר וקרבנ'ו בוא"ו, מה שאין כן באינך. ולדרכנו יונח שהוא"ו נוסף על ענין ראשון שקירב את יהודה, וקרבנו שהקריב ליי הוא המפורש בענין:

ומעין הנ"ל. דידוע (סו"ט ד' ע"ב) שהיו עצמותיו של יהודה מגלגלין בארון על הנדוי שקיבל על עצמו, עד שביקש משה רחמים על הדבר. ואפשר שנחשון עשה לזה חכמה באותו יום לקרבו. וי"ש המקריב וכו' כנ"ל למטה יהודה, נפיית יהודה שהיה גע ונד, והגם שרז"ל דרשו זה בברכת משה קודם פמירתו, הנה דרשו כמה וכמה הדרגת עליית יהודה, אפשר התחילה הדרגה ראשונה ביום הנכבד ההוא:

הקריב את קרבנו ביששכר חסר י"ד. וכימודו של רבי משה הדרשן נתנאל בן צוער השיאן עצה זו הביאו רשי' ז"ל, ונרמז גם כן במדרש (במיד' פ"ג ס"ז), ולא ידעתי האיך נרמז זה בהקריב חסר י"ד. ונראה דהנה י"ד פרמזת לחכמה, והנה השפיע מחכמתו הנעלמת לאחרים, וקרינן ב"י חסר, להורות כאלו נתן היריד שלו דהיינו חכמתו לאחרים:

או יאמר, דהנה הפלסופים החוקרים חקרו איך אפשר שעל ידי עבודת מצוה נשמיות יהיה הצלחת האדם, ונתנו משפט הבכורה לחקירת השכל, ונתנו סיבה למצות התורה הם רק כרסן לכל ישועת האדם בנשמיות העולם, ונתנו

מעם בדוי מלבם לכל מצוה. ולפי דעתם הנכזבת, אם יתבונן האדם במושכלות מבלעדי המצות, יפפור מן המצוה תפח רוחם, כי על כן לא ביארה התורה מעם למצות, כי המצות עצמם הם קירבות להבורא ית', ואין לאדם להתקרב עצמו אל השי' רק על ידי המצות שהם נקראים י' כביכול איכרין דמלכא, ומחויב האדם לעשות המצות מבלי התבונן במעמם, הנם שבודאי יש מעם לכל מצוה, ובודאי מחויב האדם להתבונן במעמם, אבל בודאי לא יניע לתכליתה כי הן כביכול חכמת הבורא ית"ש, והוא וחכמתו אחד אין סוף ית"ש. וכבר ידעת מה שנתנו הפלסופים מעמים לקרבנות אשר אין רצוני להעלות על הכתב, ואלו היה ח"ו כדבריהם, לא היה מקום להנשיאים הקדושים להקריב קרבנות. והנה נתנאל בן צוער אשר הוא משבט עמודי התורה, הוא השיאן עצה זו ואמר להם שהקרבנות הם ממצות התורה, ועל ידם יתקרב האדם אל השי', הגם שהוא פעולה גשמיות מבלי התבונן בחקירות השכל והחכמה האנושיות בזה. וי"ש הקריב חסר י"ד החכמה, שהשיאן עצה להקריב קרבנות ליי מבלי התבונן בחקירה האנושית, והכן. ובוזה יצדק נמי אומרו נשיא יששכר, ולא עשה כן באינך רק נשיא לבני כו', אך הוא יששכר שמו מורה י"ש שכ"ר על מצוה הנשמיות, (והיותר ממושט"ש):

נשלמה פרשת נשא

פרשת בהעלותך.

דבר אל אהרן וכו' בהעלותך וכו'. יתפרש ברמז בכל חר ודור הצדיקים המשפיעים חסדים, מכונים בשם אהרן איש החסד כנדע ואמר בהעלותך את הנרות, כשתרצה להעלות נשמות ישראל שהם נרות לפני האבוקה היא השכינה נר יי נשמת אדם (משל' כ טז), אזי זאת תעשה להם אל מול פני המנורה העליונה יאירו שבעת הנרות, הם היו מדות אשר בנפש אהבה יראה התפארות ניצוח הודיה התקשרות ממשלה, והצדיק הרוצה להעלות את הנשמה, מוכרח ללמד האדם דעת

אחיד ושמו אחיד, שגם יחודא תתאה יסתיים באחיד, וזהו ולא יעבוד עיד (אתון ועד), שכעת הם בחילופי אתון, רק יהיה יי אחד ושמו אחד במהרה בימינו אמן, והבן. והמשכיל יתבונן לפרש כל הפרשה ברמו הלז:

בהעלותך את הנרות וכו' אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ויעש כן אהרן וכו' כאשר צוה וכו', וזה מעשה המנורה מקשה זהב. מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו. א), לשון בהעלותך, ודברי רז"ל ידועים (שבת כ"א ע"א, ספרי ח ה. ב), עיקר הציווי היינו להדליק מול הנר האמצעי, זה לא שייך בציווי לאהרן, רק להעושה המנורה שיעשה הפיות נופין לנר האמצעי. ג), יאירו שבעת הנרות, ששת הנרות מיבעיא. ד), ויעש כן אהרן, למה לי. גם היתור לשון כפול בפסוק, ורשי ז"ל פירש להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ומה שבח הוא וכי דבר נדול הוא מקושי העשיה שיהיה באפשרי לכח העצלות שבאדם יפעל עשות שינוי בדבר כזה. ה), וזה מעשה המנורה מקשה זה"ב אינו ענין לכאן. והנראה דהנה מנורה רמו לשכינה הקדושה בחינת רח"ל, (עין בספר מאורי אור מערכת המ"ס, וז"ל מנורה נקראת רח"ל ולכן מנורה בימין, כי רח"ל מקבלת הארה מהחסדים המגלים הנקרא ימין, ויש בה ז' נרות שיעור קומתה נגד חמד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות דזעיר אנפין, ונימסריא אלקים דיודין עם הכולל כינוי המלכות, מנורת זהב כולה כתיב (זכריה ד ב), כי בנינה מהגבורות שם אלקים עב"ל, ועיין בעץ חיים שער דרוש תיקון הנקבא). ובוז נבוא אל הביאור, דהנה גם אנחנו בני ישראל העמוסים מני בפן, יש בנו כל המדות הללו ז' המדות אהבה יראה וכו', רק בהיותם בקמנות הם עדיין בסוד הגבורות, ויאהב אדם באהבתו התקועה בכחו את אשר לא ירצה השיי, וכן ביראתו ותפארתו. אך בהביט אל התכלית בכל ענין להאיר אור השכל בכל מדה ומדה מסודותיו, להתבונן בתכלית המדות אשר כונן בו היוצר, כדי שימליך השיי מלכות שלימה על כל

כפי התעוררת המדות בהמנרה העליונה היא השכינה, אם ביראה ביראה, אם באהבה באהבה, בין והתבונן כי קצרותי, ובוז תבין ויעש כן אהרן להגיד שבחו שלא שינה (ספרי), והבן:

קח את הלויים מתוך בני ישראל. בכל מקום אמר מתוך בני ישראל, רמו שהם פנימיות בני ישראל, כמו הלב הנתון באמצע הגוף ומשפיע חיות לכל האברים, על כן הם אמצע אותיות ישראל במילוי כזה ירד שייך ריש אל"ף למ"ד, אותיות האמצעיים הם לוי"ם. וזהו מתוך בני ישראל ממש, (ואל תתמה על החפץ כי לויים נכתב בכל מקום ביריד אחת, כי כבר ידעת כי דגשת היריד מורה על ירד נוספת, ובא בקיצור להקל על הלשון כנודע):

זאת אשר ללויים. יתפרש ברמו זאת הוא תשובה תתאה, בזאת יבוא אהרן (ויקרא טו ג), תשובה מיראה מורא מלכות, אשר הוא תשובה עלאה מאהבה בינה המאשריניו, ושתיהן נצרכות ללויים היינו לאותן הדבקים בקונם, כדי שיהיה הדביקות בצמצום והתפשטות רצוא ושוב, והבן כי קצרותי:

ומבן חמשים שנה ישוב מצביא העבודה ולא יעבוד עוד. יתפרש ברמו צבי"א, בנימסריא אחיד ועיד. ואותן המייחדים יחודי קריאת שמע שהם אחיד ועיד, נקראים אנשי הצבי"א, וכנגד זה היה ציג כלים בבית המקדש (תמיד ל ע"א), מנין הוייה בהיכ"ל. וכבר ידעת (עין וזהו ח"ב קליד ע"א) לעתיד לבוא במהרה בימינו יהיה אור הלכנה כאור החמה (ישעיה ל ט), ויהיה הוייה אחיד ושמו אחיד (זכריה יד ט), שגם יחודא תתאה בר"ך ש"ם וכו', יסתיים באחיד, ולא בחילוף אתון ועיד, ואז יהיה יחודא תתאה גם כן בכ"ה אתון כמו יחודא עלאה, ויהיו ב' היחודים נ' אתון (שכעת הם רק מ"ט), בסוד ויפן כ"ה וכ"ה (שפת ב יב). וזה שרמו ומבן חמשים שנה (שנה), יתפרש על שינוי האותיות שכל אות נשתנה מחבירתה, ור"ל כשיהיה היחוד חמשים אותיות, אזי ישוב מצביא העבודה, ישוב האדם מלעבוד את העבודה בבחינת צבי"א, היינו אחיד ועיד, כי יהיה יי

שיש דונמתה לעולם בנבולין, אבל הכרכות האידך גרמזים בכאן. וציל שיש בפסוק הזה פיו תיבין, מנין התיבין דברכת כהנים:

ועש כן אהרן אל מול פני וכו' כאשר צוה וכו'. דרשו רז"ל (ספר) הובא ברשי להניד שבחו של אהרן שלא שינה. והנה חוקשה להם למה לנו להשמיענו שעשה כן, וכל הפסוק מיותר, על כן דרשו כנ"ל, אבל אף על פי כן מעמא בעי מהו השבח הנדול לאהרן קדוש יי שלא שינה, וכי מלקא דעתך אפילו לפחותי ערך לשנות ממאמר השיי. ונראה לפרש דהנה איתא במ"ח שהיה צדיק אחד דבוק מאוד בדביקות נפלא להשיי, והבריות לא היו יודעים ערכו הנפלא, ועשאוהו לשמש בבית הכנסת והיה ממלא הנרות של בית הכנסת שמן, ומחשבתו היה משוטט באהבת יוצרו, והיה שופך השמן אצל הכלים מבלי הודע עד שחשבוהו למשוגע, עד שחכם העיר הרגיש שזה מגדל דביקותו, ואמר להם שאותו השמש יהיה לחכם במקומו, והוא יהיה לשמש תחתיו. והנה תתבונן מזה כי יש צדיקים אשר לגדל דביקותם בקונם, מתבטל הרגש גופם ואינם יודעים לאמן ידם במעשה מורגש בעשיה. יתר מרעהו צדיק אחר לגדל קדושת גופו, הגם שהוא דבוק בקונו, עם כל זה יפעל בגופו במעשה מורגש מבלי שינוי, והנה כוונת הדלקת המנורה בבית המקדש הוא כוונת עצומות ליחד כל המאורות, והנה אהרן קדוש יי כיוון כל הכוונות האלה בדביקות נפלא, ואף על פי כן לא נתבטלו הרגשותיו ונתן השמן בהמנורה ולא נשפך לחוץ. זה שאמרו רז"ל להניד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו שלא עשה כמעשה דאותו חסיד, הגם שהדליק עם כל הכוונות הנוראות בדביקות נפלאות. ומה יונעם לזה פירוש הפסוק ועש כן אהרן, (היינו שלא שינה כלל הן במעשה הגופני הן ברוחני, ומפרש מה עשה) אל מול פני המנורה העלה נרותיה (ולא שפך לחוץ, וגם במעשה הרוחני לא החסיר הכוונה בדביקות) כאשר צוה יי את משה (מבלי מנרעת), והבן:

פרסי מדותיו, ויאהוב באהבתו הנרצה לבוראו, ויירא מגדולתו, ויתפאר בתפארתו וכדומה, זה הוא התכלית וזה נקרא גדלות המדות, והבן מאד וחשם הטוב יכפר בעדינו. והנה אהרן קדוש יי שושבינא דמטרוניתא (והר ח"ג נ"ג ע"ב), לו ניתנה למנה המצוה הלזו שיפעל יחודים-עילאין בהמצוה הלזו לייחד הנרות דזעיר אנפין בהמנורה הפהורה, ויתמתקו הגבורות דמנורה בחסדים עליונים דהנרות, ועל ידי כך נמשך רבו יתירא ושפע רב לנשמות ישראל העמוסים מני כפון, שגם הם יוציאו ז נרותיהם אל התכלית הוא קבלת מלכותו ית', והבן. והנה כבר מלתינו אמורה כמה פעמים במי אשר אין כח שכלו חזק להתבונן במושכלות מעשה המצות, אזי יעשה על דעת הצדיקים המבינים בטוב המצוה ועל כוונתם. זה הוא הנרצה לדעתי במקראי קדש בהעלותך את הנרות, (עלייה דוקא נקרא ההדלקה, כי על ידי זה יתמתקו הגבורות, והבן השם הטוב יכפר), אזי אל מול פני המנורה (מלכות שמים) יאירו שבעת הנרות, (שבעת דייקא חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות דזעיר אנפין). ועש כן אהרן (להניד שבחו של אהרן שלא שינה, שהיה בכוחו ושכלו הקדוש לייחד היחודים הנוראים, ואף על פי כן לא סמך על שכלו, ועשה בכוונה כללית) כאשר צוה יי את משה (על דעתו ועל כוונתו). וזה מעשה המנורה (בעצמה מקשה זה"כ כי בניינה מהגבורות, על כן תוגדל מעלת המצוה בעליית ההדלקה יפעל למתק הגבורות בחסדים, ומזה יומשך רב טוב לבית ישראל וכאמור, והבן:

במדרש (במ"ד פס"ו ו') בהעלותך את הנרות וכו'. מה כתיב למעלה מן הענין, שנאמר (במדב"ד ז א) ויהי ביום כלות משה ויקריבו נשיאי ישראל, ואחר כך וכו' בהעלותך וכו', ואהרן לא הקריב עם הנשיאים, והיה אומר אוי לי וכו', לגדולה מזו אתה מתוקן וכו', הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הם נהנים, אבל הנרות לעולם וכו', וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן במלין לעולם. הנה הנרות גם כן בשלו בעוה"ר. וי"ל דאף על פי כן מצות נרות לא בשלו, כגון נר שבת ונר חנוכה, וניתן לאהרן מצוה כזאת בבית המקדש

לגדולים שתאמר חלק מהתורה על ידיהם, והנה הגם שהיו בספק הזה כל ימי מומאתם לא באו לשאול, כי אמרו אפשר יפרש עוד משה הדין, אך כיון שהגיע היום ההוא, אז מחמת אין ברירה הוכרחו לשאול:

ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה יי לכם. להבין לשון עמדו, הוה ליה למימר אשמעה מה כו'. והגיל כי הנה כאשר תבין מסוד מטי ולא ממי, כאשר רוצה איזה אור לינק מעילתו, מוכרח כביכול להפוך פניו מהעלול ממנו, כי אז הוא בערך מקבל ולא בערך משפיע. וככה תתבונן בערך הרב עם התלמיד, נעיין מ"ש בפרשת פנחס בפסוק (במדב' כו ז) אשר יצא לפניהם. והנה אדוננו משה בעת היותו מדבר לקהל עדת ישורון להשפיע להם טוב התורה, היו עמו בבחינת פנים בפנים, והיה משפיע להם מבלי הפסק, והיו מתעלים בכל רגע ממדריגה למדריגה, והיו נקראים אז הולכיים. מה שאין כן כשנפסק השפע דפנים בפנים, היו נקראים עומדיים. והנה כעת שרצה משה אדוננו לקבל שפעו ית', אזי היה בהכרח אז שתפסוק מדריגת פנים בפנים מישראל, בכדי שיהיה הוא בבחינת מקבל ולא בבחינת משפיע, ונשארו אז תלמידיו עם יי אלה בבחינת עומדיים. וי"ש עמדו במדריגה אחת, עד שאשמעה מה וכו', ואז אחזור להשפיע לכם כל טוב, והמיי לאשורו בסוד מטי ולא ממי, ויוכל להתבונן בזה שכליות גדולות בהנהגת הצדיקים עם תלמידיהם, פעם בסבר פנים יפות ופעם בהיפך, כי הוא לפי הזמן והכל לפי טובת ישראל:

ויאמר אליהם משה עמדו וכו'. לכאורה תיבת אליהם מיותר לגמרי. אך הוא זהו בבנות צלפחד לא השיב להם דבר עד שהקריב את משפטן (במדב' כו ה), ולהם לא השיב כלום, וככאן השיב עמדו ואשמעה וכו'. כי קיים בעצמו מה שאמרו רז"ל (אבות פ"א מ"ה) אל תרבה שיחה וכו', בדבר שאינו מן ההכרח לא השיב. וי"ש בכאן ויאמר אליהם דייק עמדו וכו', כי בכאן אין איסור אל תרבה, מה שאין כן בבנות צלפחד:

וידבר יי אל וכו' בחדש הראשון לאמר, ויעשו בני ישראל וכו'. ויעשו ואיזו הנוסף. הנראה דיש לפרש כך, בחדש הראשון לאמר, היינו שצוהו לאמר קידוש החדש הראשון, דהיינו שיאמר מקודש החדש, ונוסף על זה צוהו ויעשו בני ישראל וכו':

ויהי אנשים וכו'. ויהיו מיבעי ליה. אך כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא וכו' (מגילה י ע"ב), לרמוז שמאוד היו מצמצעים האנשים החשובים הללו על לא יכלו להקריב. והנה הם היו מישראל ואלצפן שנתעסקו בנדב ואביהוא (סוכה כ"ה ע"ב), ועיין בפרשת שמיני מ"ש שם:

ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. הנה דרשו רז"ל (פסחים ז ע"ב) אבל לערב נגמרה מומאתם ונמהרו, אבל עדיין לא נדע מה נפרש בתיבת ביום ההוא דסוף פסוק מה בא למעמ. והנראה לדעת החכמים (שם ו ע"א) דלמדו מכאן שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, שהרי משה עומד בראשון ומוזהיר על פסח שני. והנה לא היינו יודעים אם זאת השאלה היתה בי"ד בניסן, דלמא היה קודם. לזה דייק בפסוק ויקרבו וכו' ביום ההוא דייקא, אבל לדעת רבן שמעון בן גמליאל דס"ל שתי שבתות, לא נדע ואפשר לומר לדעת רבן שמעון בן גמליאל, דהנה בגמרא פריך לרבן שמעון בן גמליאל (למה ליה למשה להזהיר בראשון על השני), ומתריך רבן שמעון בן גמליאל אידי דאירי בפסחא, מסיק לכל מילי דפסחא. ר"ל כיון דהיה צריך להשיב על שאלתם שלא יקריבו היום, אזי מסיק כל הדין. ובוה ידויק גם כן ביום ההוא, לומר אדרבא דלא תידוק מכאן דצריך לדרוש שלשים יום קודם, דמכאן אין ראיה להיות שהיה ביום ההוא, דאירי במילי דפסחא אזי היה מסיק לכולהו מילי, אבל באמת אין החיוב רק ב' שבתות:

או יאמר ביום ההוא דייקא. דהנה ראוייה היתה הפרשה ליאמר על ידי משה, אלא שזכו אלו לאמר על ידיהם שמנגלגין זכות על ידי זכאי (ספרי ט כב). והנה הקדושים הללו לא החזיקו את עצמן

למיה נגרע בלשון מתמיה, הלא הם כמו פיהם אמרו על מה ולמה להיותם סמאים, עיין שם בדברי קדשו תירוציו היקרים. ונ"ל הקטן עוד בהעיר עוד למה אמרו לנפיש אדים, ולא סני בנפש בלבד, וגם הקדוש הנ"ל דקדק זה, עיין שם. והנראה דעיקר תואר אדם הוא להצדיק אתם קרויין אדים (יבמות ס"א ע"א), בנימטריא מ"ה כמספר השם הקדוש. והנה אמרו רז"ל (כתובות ק"ג ע"ב) משמת רבי במלה כהונה, עיין שם בתוספת כתובות (ד"ה אות) וביבמות (ס"א ע"א ד"ה ממנע) דהצדיקים אין סממאין, הגם שיש דיעות בזה שם בתוספות, עם כל זה יש סמך לזה מירושלמי (ביבמות פ"ג ה"א) כשמת רבי הוה סכרזי אין כהונה היום, וכן במדרש שוחר טוב (משלי פ"ט ג') שאליהו ד"ל נתעסק בקבורת ר' עקיבא, ואמר לתלמידיו שהצדיקים אינן סממאין, וכן נוהגין בארעא קדישא עד היום שהכהנים הולכים על קברי הקדושים. והנה לפי זה אותן האנשים היו נשאי ארוננו של יוסף לחד מאן דאמר (סוטה כ"ה ע"ב), או שמימא את עצמם לנדב ואביהו קדושי עליונין לחד מאן דאמר שהיו מישאל ואלצפן, וחשבו בקל וחומר הלא פומאת הכהנים הוא בלאו ונדחה אצל הצדיקים, והכהנים קדושה יתירה נהנת בהם, מכל שכן שלא יממא את האדם להיות נדחה מקרבן פסח. ויש אנחנו סמאים (רק) לנפש אדם (דקדושה, שלא שלמה בבשרם וזהמת הנחש ואין בהם פומאה, אם כן) למה נגרע כו', נ"ל. ואחשבה באפשר משום הכי לא נאמר להם שום תשובה רק לישראל בכלל, והאמת הם עשו את הפסח במועדו. והנה נבנות צלפחד נאמר להם תשובה, מה שאין כן בכאן אי אפשר לבאר זה, כי כל אחד יאמר כן, והבן כי עמוק הוא:

או יאמר למיה נגרע דהנה יש לדקדק עוד למה לא ציוה יי דין הפסח בקרבן פסח, כמו שביאר במצרים דין הערל וכן הנכר ועבד. והנראה דהנה הבחירה חפשית, והשיי היה רוצה ליתן להם התורה שיחזו חירות ממלאך המר (עיין עירובין נ"ד ע"א) אני אמרתי אלקים אתם (וחליל

ויאמרו האנשים ההמיה אליו. האנשים ההמיה מיותר. גם תיבת אליו בלשון יחיד, והלא נאמר שקרבו לפני משה ואהרן, אליהם מיבעיא ליה. ויש לפרש דמשמענו צדקתם, להיות שהיו האנשים ההמיה שלא יכלו לעשות הפסח בירם ההרוא, אבל בלילה נפיהו כי נממא בח' למילואים בהתעמקם בנדב ואביהווא (סוטה כ"ה ע"ב), על כן הגם שעמדו לפני אהרן, ייחדו הדבור למשה בכדי שאהרן לא יזכור בצערו: או ירצה באומרם אליו. שבאו במענה אל משה דייקא, שהוא היה הגורם להם שצוום שאו את אחיכם (ויקרא י"ד), בכך עליו מוטל לתקנם: ונ"ל עוד האנשים ההמיה. הגם שהיו סמאים ואיך ערכו אל לבם לגשת לפני משה, עם כל זה לא שלחו משולחם רק הם בעצמם נתקרבו אליו, כי לא רצו לסמוך על השליח מנדל חביבות המצוה עליהם: וירצה עוד להיות הדבר בירם ההרוא, הגם שהם קרבו לפני משה ואהרן, אך להיות הדבר בירם ההוא זמן הקרבן, נסתלק אהרן למחנה השכינה, והם לא היו רשאיין לכנוס למחנה שכינה, לא אמרו רק אליו היינו למשה לבדו, כי למחנה ליה רשאיין לכנוס:

וידבר כו' בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר, ויעשו בני ישראל את הפסח וכו'. דקדק הרב הק' באור החיים למה הקדים כלל הזמן לפרט, ועל ידי זה הוצרך להפסיק בתיבות לצאתם מארץ מצרים, מה שאין כן אלו הקדים הפרט להכלל. גם מה הוא הוספת הואיו ויעשו בהתחלת הדבור, עיין שם בדברי קדשו. עוד אני מדבר מהו הלאמ"ר, ולא אמר דבר אל בני ישראל. והנראה דהנה אמרו רז"ל במסכת ר"ה (כ"ג ע"ב) וליציאת מצרים מנא לן דמניסן מנינן, וגומר עיין שם. והנה נראה דממקומו הוא מוכרע, ושיעור הכתוב לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר, ר"ל שאמירת יציאת מצרים מנין השנים יסנו מחודש הראשון, אם כן הוא ציווי, ואחר כך ויעשו בוואיו, כי היא ציווי הנוספת ציווי אחר ציווי:

אנחנו סמאים לנפש אדם למה נגרע וכו'. הקדוש בעל אור החיים דקדק מה זה שאמרו

ובזה גם כן תבין למה אמר בכאן מעשה המנורה. אך על פי האמור יונח, כיון שהזכיר מצות הדלקתה להמשיך החסדים, אמר כי מעשה המנורה קודם הדלקתה הוא סוד הגבורה, מקשיה זה"כ סוד קישוי הגבורות והדינין, נ"ל. על כן ימתיקנה אהרן איש החסד באור החסד, ועל כן נקרא בתורה ענין המצוה בלשון הטב"ה, בהפיכו את הנרות (שמה ל ז), כי החסדים נמשכין אל הנרות על ידי יסוד צדיק אמרו לצדיק כי טריב (ישעיה ג ז). ובוזה יובן ויעש כן אהרן להגיד שבחו שלא שינתה, רק היה מכוון כנ"ל, והיה ממתיק הדינים בחסדים. והנה ה' פעמים חסיד וה' פעמים גבורה בנימטריא אמ"ת, (בהחשב האלף לאלף בסוד הקטן יהיה לאלף נשם ס כב). וזה שהיה הנביא (מלאכי ב ז) משבח לאהרן תורת אמית היתה בפיהו. ובוזה פירשנו הפסוק (תהלים קיז א) הללו את יי כל גוים כו', (כי בהמתקת הדינים גם הם נהנים מהשפעות החסדים), כי גביר עלינו חסדיו, כי עלינו מוטל להמתיק ולכסם הגבורות בחסדים (ותיבת חסדיו חסד ו'), ועל ידי כך ואמית יי לעולם, יהיה סך הכל בהעולים סוד רחל מלכות, מנין אמית כנ"ל:

אחשבה לדעת וידבר וכי בחדש הראשון וכי, ויעשו בני ישראל את הפסח וכי. הנה ניקוד קמץ באמצע הפסוק, אשר משפטו הוא רק באס"ף. ואחשבה לדעת חז"ל (פסחים י ע"א) שלמדו שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומהיר על פסח שני, ורבן שמעון בן גמליאל סבר ב' שבתות, שהרי משה עומד בראש חודש ומהיר על הפסח. והנה קשה לדעת חכמים למה לא היה כזה באמת בפסח ראשון שיזהיר מיום הפורים. וצריך לומר דחכמים סבירא להו להיות דלא היה באפשר, שעדיין לא הוקם המשכן עד אחד בניסן. והנה לפי זה ירמוז בכאן שמשפט הניקוד הוא בסגול אשר מספרו שלשים, ובא בקמ"ץ להורות שבכאן נתקמץ ונחסר המספר הנצרך, וקמ"ץ מספרו י"ו, להורות שנתקמץ ונחסר י"ו ימים מחמת אין ברירה, וכנ"ל:

כ ה, ואם כן לא היו טמא לנפש, אך אחר מעשה העגל שב הדבר לקדמותו. ובוזה ידוקדק אומרו ויהי אנשים (כמקום ויהיו), אך ויהי הוא לשון צער כנודע (מגילה י ע"ב), וי היה אשר היו אנשים טמאים לנפש אדם והוצרך להתחדש הלכה, (ועל כן חסר וא"ו אות חיים כנודע, והעד על זה אות הוא"ו שניתן לקין לבלתי הכות וכי [בראשית ד טו, עין תיקו"ו סיט קי"ח ע"ב]). וכיון שלא ביאר משה דין הטמא במצרים, באו במענה אנחנו טמאים לנפש אדם, כי אלולי היינו טמאים מחמת דבר אחר כגון זב ומצורע ושרץ ונבילה, הגם שלא ביארת לנו הדין, עם כל זה יש לנו לדון בעצמינו מדין כל הקדשים שאסור להקריבם בטומאה, הגם שאין ראייה משאר קדשי יחיד שאפשר להקריבם לאחר זמן, עם כל זה עבירה גוררת עבירה כיון שלא נשמרנו מטומאה, וגם זב ומצורע הם היסכו את כל אלה בחטאם, ועבירתם גוררת עבירה ביסול הקרבן במועדו, מה שאין כן אנחנו טמאים לנפש אדם ומצות גמילות חסד עשינו, ולמה נגרע וכו', ואין ללמוד משאר קדשי יחיד, כי הוא דוקא קרב במועדו, מה שאין כן שאר קדשי יחיד:

אחשבה לדעת בהעלתך את הנרית חסר ו (כמכ"ו ז ב), ואחר כך יאירו שבעת הנרית מלא ו. והנראה על פי כוונת האר"י ז"ל מנורה הוא סוד רחל, והיו נרות הם סוד ה' גבורות הנכללים ביסודה ובמלכותה, והיו אורות הניתלים בנרות, הם סוד ה' חסדים שבדכורא הנכללים ביסודו ובמלכותו, וניתנין לרחל למתק גבורותיה שהוא סוד הנרית. על כן אמר תחלה בהעלתך את הנרית, הם הגבורת דנוקבא, ועדיין חסרים ו' הדכורא, תעשה באופן שיאירו סוד אר"ר החסדים דדכורא, וימשך הוא"ו לנרות סוד הדכורא, ויהיו נרית מלא ו, והבן. ובוזה תבין גם כן אל מול פני המנורה מלא ו, וכן אחר כך ויעש וכי פני המנורה העלה וכי. ואחר כך וזה מעשה המנורה וכי, כן עשה את המנורה חסרים ו. וניחא שפיר כי בעשיית המנורה היא עדיין חסירה ו' הדכורא, אבל על ידי הדלקת ותליית האור בה, נתמלאת בכרכת הדכורא.

ית"ש, עם כל זה מצוה על כל אחד להתבונן כפי אשר חננו השיי בבינה:

והנה נאמר על פי מה דקיימא לן להלכה בגמרא (יבמות מ"ה ע"ב), ונפסק כן בסור שריע ירד (ס"ו ע"ג ס"ט), הלוקח עבד מן הנזיר, אין הגוף קנוי לו עד שימכילנו לשם עבדות, הלכך אם קדם סבל לשם בן חורין הרי הוא בן חורין, לפיכך צריך להפיל עליו שום עבודה בעודו במים, שיהא נראה כעבד שלא יקדים ויאמר אני טובל לשם בן חורין, עד כאן. והנה כביכול השיי מקיים תורתו, והנה אנחנו עבדים היינו לפרעה במצרים מגזירת כי גר יהיה זרעך וכו' ועבדום וכו' (בראשית טו יג), יהיה להם שעבוד עבדות עלינו, (עד שאמרו רז"ל ויהי בשלח פרעה (שמות יג י), שהוצרך ליתן שטר שחרור). והנה בו בלילה יצאנו לחירות מעבדות פרעה ונעשינו עבדים לו ית"ש, ואם כן היה מקום על פי התורה לטכול לשם חירות, וחזו היינו יוצאים מעבדות השיי גם כן, שהוא כביכול הרב שקנה אותנו מיד פרעה. על כן השיי העמים עלינו עבודתו בחצי לילה הראשון במצות פס"ח ומיל"ה, ועל ידי כך נעשינו עבדים לו ית"ש לעבדו בכל מצותיו וחוקותיו כל ימות עולם אנו וכנינו עד עולם. אם כן אלו הני מצות הן המה לסיבה לקיום כל מצותיו ית"ש, כי על ידי זה נתחייבנו לו ית"ש בעבודה. ויש הכתוב ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם, על ידי המצוה הזאת ימשך לך התחייבות החוקים לך ולבניך עד עולם, הבן. ואם כן מי שעובר על ב' מצות הללו ח"ו, הנה הוא רוצה להעביר מעליו כל חוקי התורה, כי רע בעיניו העול שקבלנו על עצמינו בשעת היציאה להיות לו לעבדים ית"ש. על כן ב' מצות עשין הללו הם בעונש כר"ת, תחת אשר הוטב בעיניו להכרית ולהפריד את עצמו מעבודתו ית"ש, ונכרתה הנפש ההיא ח"ו לא תהא כזאת בישראל. וזו רמזות המסורה וחדל לעשות הפס"ח ונכרתה, ולמה כזאת הלא הוא רק ביפול מצות עשה בשב ואל תעשה, לזה בא הפסוק השני ורמו הדבר וחדל לעולם, כיון שהוא מונע את עצמו מלעשות הפס"ח, הנה בדעתו לחדול

ומבן חמשים שנה ישוב מצבא וכו'. ומבין תרין במסורה. דין. ואידך מי את ותיראי מאנוש ימות ומבין אדם חציר ינתן (ישעיה טו יב). רמזות המסורה הוא טעם מפני מה ישוב בן חמשים מעבודת משא בכתף, כי סוף אדם להיות נתון לחציר, על כן בהיותו בן חמשים, הן מקריבת הימים נתחלש הגוף ותתחזק הנשמה, על כן ושרת את אחיו וכו', היינו שיתן להם עצה כי בן חמשים לעצה (אבות פ"ה מ"א), מסמרא דאמא מתפשטת עד הוד, שם כליות יועצות:

ושרת את אחיו. תרין. דין. ואידך ושרת בשם יי (דברים יז ז). רמזות המסורה להורות דמבן חמשים עיקר עבודתו להיות משרת ועובד בשם, היינו ביחודים ותפילות בדיבור, ושרת את אחיו, כי בן חמשים לעצה (אבות פ"ה מ"א) ונהנין ממנו אחיו עצה ותושיה, בתנאי אשר יהיה ושרת בשם יי, מה שאין כן זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינין וכו' (קידוש פ"ג מ"ח):

על דרך הדרש נמסר במסורת התורה ב' פעמים וחדל. וחדל לעשות הפסח ונכרת. וחדל לעולם (בתהלים נט טו). ופירשנו פירוש המסורה על פי מה שפירשנו פירוש הפסוקים בפרשת קרבן פס"ח, כתיב (שמות יב כד) ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם, והיה כי תבואו אל הארץ אשר יתן יי לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת. והנה הדבר קשה להלום, מעיקרא קאמר ושמרתם וכו' לחק לך ולבניך עד עולם, משמע מהיום ההוא והלאה בלי הפסק שום שנה, ואחר כך אמר וכי תבואו אל הארץ וכו', אבל קודם ביאת הארץ לא. וגם מה ענין אומרו לחק לך. וגם אומרו עד עולם מורה בלי הפסק, והנה בעה"ר זה כמה מאות שנים נוטל כבוד מבית חיינו ולא הקרבנו קרבן יי במועדו. ופירשנו הדבר בהקדים להתבונן עד מה דידוע ל"ו כריתות הם בתורה, וכולם הם על עבירות לא תעשין, חוץ פס"ח ומיל"ה יש כרת בביטול העשה, (והנה עם היות שאין מבוואר לשכל אנשי לחקור משפטי יי

והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם אני יי אלקיכם. בתרגום יונתן ברם סמנא מתערבב לקל יכבותכון אנא יי כו'. נראה דרצה לפרש מהו בעי בכאן אני יי אלקיכם, (ורדיל נראה ליב ציא) דרשו בכאן מלכיות). ומפרש והיה לכם לזכרון ולא יהיה שולמנא אחרת בכלהו עלמין, כי יתערב השמן ולא ישאר שום שולמנא, רק אני יי אלקיכם ואין עוד שום שולמנא אחרא, זה מה שניל:

והורד המשכן. ב' במסורה. דין. ואידך והורד גאון אשור (זכריה י א). היינו כאשר הורד המשכן היינו מקדש, הורד גם כן אשור, היינו העם המאשרים בדרך הישרה, כי נתמעמו הלכות:

כי יי דביר פריב על ישראל. דביר פריב עיל, ב' במסורה. דין. ואידך למרדכי אשר דביר פריב עיל המלך (אסתר ז ט). הוא לרמו כל מי שמדבר טוב על ישראל, כאלו מדבר טוב על המלך מלכי המלכים. ומרמו עוד פריב הוא יסוד כנודע, וכשהפריב העליון מאבא ואמא מדבר על ישראל היינו זעיר אנפין, אזי פריב של ישראל מדבר על המלך מלכותא קדישא, והשם הטוב יכפר:

בנסעם מן המחנה, ב' במסורה. דין. ואידך ויהי בנסעים מקדם (בראשית יא ב). הנה בתרגום יונתן אמר תלתין ושית מילין היה הארון מהלך לפני מחנה ישראל. הנה ביהושע (ג ה) נאמר אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה, ודרשו חז"ל (ביר פ"ב ט) כדי שיהיו יכולין לילך להתפלל לפניו בשבת. והנה אלפים הוא תחום שבת, וכאן היה הארון רחוק יותר כי לא היו נוסעים בשבת. והו ויהי בנסעם מקדמים, היינו בימי החול קדים שעות ימי החול:

ויהי בנסע הארון. ב' במסורה. דין. ואידך ביהושע (ג י) ויהי בנסע העם מאהליהם. היינו כשנסעו העם מאהליהם היינו גלות ישראל, גם כן נסע ארון השכינה עמהם בגלות (עין מגילה כ"ט צ"א):

ותנח עליהם הרוח. ב' במסורה. דין. ואידך ותנח התבה בחודש הוי בינו לחודש (בראשית ח ה).

לעולם מעבודתו ית"ש. והנה לפי זה מצאנו טוב מעם לפלוגנת רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא (ברכות ט"ז א), רבי אלעזר בן עזריה סבר ליה פסיח שהיה אבותינו אוכלים במצרים היה בחצות לילה הראשון, כדי להעמים עלינו על מצותיו להיות לעבדים לו ית"ש כל ימי חיינו, וזה הוא עיקר הטובה אשרי העם שככה לו עבד מלך מלך, על כן גם אנחנו כל ימות עולם אין לנו לאכול את הפסיח אחר חצות, וזה מורה שאנחנו עושים עיקר מן הטובה שהוציאנו ממצרים מתחת יד פרעה, שזה היה אחר חצות שצעק פרעה קומו צאו מתוך עמי (שמות יב לא), אבל מחוייבים אנחנו לעשות עיקר מן הטובה שקירבנו המקום לעבודתו שזה היה בחצי הלילה הראשונה. ורבי עקיבא סבר ליה מצותו כל הלילה, דגזירת הכתוב הוא ואמרתם זבח פסח הוא ליי אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים כנגפו את מצרים, וזה נעשה בחצות לילה האחרונה, ואז נגמר הענין בשלימות שהשיי העמים עלינו עבודתו, ואחר כך נגמר שחרור פרעה בשעת חפזון, ואז למפרע היינו קנויים לו ית"ש בעבודתו אשר העמים עלינו אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו:

ולפי העלית הענין. ב' במסורה. דין. ואידך העלית הגולה (עזרא א יא). רמו את אשר (נמחק תיבה אחת) נכתב הכל בלשון עתיד, כן יהיה תמיד יסעו בני ישראל יחזיו, היינו שיהיה כן גם לעתיד בעליות הגולה. וזה שנרמו העלית הענין, העלית הגולה במהרה בימינו:

ובמקום אשר ישכן שם הענין. ב' במסורה. דין. ואידך ובמקרים גדולים אל תעמוד (משלי כו ה). נרמו מ"ש (קידושין ל"ג צ"ב) שאין צריך לעמוד בפני חכם רק ערבית ושחרית, שלא יהא כבודו חסור מכבוד השכינה. והנה אמר מקודם כן יהיה תמיד הענין יכסנו (כיום) ומראה איש לילה, אמר כן יהיה תמיד (גם בקימת חכם), ולפי העלות הענין וכי ובמקום אשר ישכון שם הענין הוא ערב ובוקר, כן ובמקרים גדולים אל תעמוד, רק ערב ובוקר שלא יהיה כבודו חסור וכי:

או יאמר. דהנה למאן דאמר ביוסף (בראשית לט יא) ויבוא הביתה לעשות מלאכתו ממש, רק שנראה לו דמות דיוקנו של אביו. ואמרו רז"ל (סוטה ל"ז ע"ב) שאמר לו הדיוקן עתידין אתם להיות קבועים באבני אפוד, רצונך שלא תהיה אתם במנין. והנה מראה כל דגל כמראה האבן, והראה לנו הכתוב כל האומר ראובן חסא אינו אלא סועה (שבת נ"ה ע"ב), דאם כן לא היה לו גוון מיוחד בחשן, ונממילא לאן יהיה לו קביעות דגל בגוון מיוחד. ויש דגל מחנה ראובן, ראובן ממש דגלו המיוחד לו [לאות שלא חסא]:

במדבר (במד' פט"ז ח') בהעלותך. זה שאמר הכתוב (תהלים קלט יב) גם חשך לא יחשיך וכו', ולנו אומר בהעלותך, למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב, א"ל המלך תדע שאצלך אני סועד, אלא לך ותקן לי, הלך אוהבו והתקין משה של הדיוט מנורה של הדיוט, כיון שבא המלך באו עמו שמשין סיבכו מכאן ומכאן מנורות של זהב לפניו, כיון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש והטמין וכו', א"ל המלך לא אמרתי לך שאצלך אני סועד וכו', א"ל אוהבו ראיתי את כל הכבוד וכו' והטמנתי וכו', א"ל המלך חייך שאני פוסל את כל הכלים שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך וכו'. רוצה לפרש לשון בהעלותך, והוא לפי זה לשון הסתלקות, לשון ובהעלות הענן (שמות כ"ה), ורצ"ל בהעלותך את הנרות, כשאבוא להשרות שכינתי במשכן, ותרצה לסלק את הנרות מפני אור השכינה, אזי אני אומר אל מול פני המנורה יאירו וכו', כי אני רוצה להשתמש בשלך:

חק"ה אחת לכם הנאמר בפסח שני. ואידך הקהל חקיה אחת לכם ולגר הנר אתכם בפרשת נסכים (במדבר טו טו). נ"ל רמיזת המסורה, כמו התם בנסכים הוא רק אם הגר כבר היה בשעת הכאת הקרבן נתחייב בנסכים, מה שאין כן כשלא היה גר בשעת הקרבן, כי הנסכים מישך שייכי לקרבן ואינה מצוה בפני עצמה. כן כאן כשלא היה גר בפסח הראשון, אינו צריך לעשות פסח שני, קצרתי כי יש עוד לדבר בזה:

עין מ"ש ויעבר אלקים ררה על הארץ, ותבין רמיזת המסורה. ועוד יש לרמוז בחדש הז', הוא שמחת בית השואבה שמשם שואבין רוח הקודש (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א). והוא ותנח התב"ה בחדש הז', אז ותנח עליהם הרוח:

מה יצוה יי לכם. תיבת לכם מיותר. אך לכם בשבילכם, כיון שלא אמר לו השיי עד היום, על כן אתם ראויין לכך שתאמר על ידכם:

ובערב יהיה על המשכן וכו', כן יהיה תמיד הענן יכסניו וכו', על פי יי יסעו בני ישראל ועל פי יי יחנו וכו'. כל הפרשה בלשון עתיד, ולא לחנם הוא. אך הוא דיהיה כן לעתיד לבא שיתגלה המשכן של משה, וכתוב (הושע כ טו) הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדבר, ויסעו שם כל המסעות, ועיין מ"ש בפרשת מסעי:

וכי תבאו מלחמה בארצכם, חסר למיד. דבאמת איך אפשר שיהיה מלחמה בארצנו, והרי הבטיח השיי אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצנו (הענין כ"ב ע"א). אך זה יהיה אם יתבטלו ח"ו מלימוד התורה. וזה רמו חסרון הלמיד, שהמלחמה תהיה בארצכם אם יחסר מכם לימוד התורה, ובאם יהיה ביניכם לימוד התורה, אין שמן ואין פגע רע:

ויסע דגל מחנה בני יהודה. בכולם כתיב ונסע, וביהודה ויסע (עין בפירוש הסוד). אפשר להיותו מלך המשפיע לכולם, והי הוא סוד השפעה, והנרן סוד הקבלה, כאשר תבין בזהר (ח"א ב' ע"ב) מסוד ציור הצדיי י על גבי נ':

ונסע דגל מחנה ראובן. בכולם כתיב בני, ולא בראובן. אפשר להיות שהוא פתח בתשובה תחלה (ביר פ"ד י"ט), ונאמר (יחזקאל לג י"ט) ובשוב כר מדרכו חיה יחיה, על כן גרמו בכאן כאלו היה עדיין ראובן בעצמו בחיים, ולא נאמר בני ראובן, רק דגל מחנה ראובן, כאלו היה ראובן בחיים לראש דגלו. וזה שתמצא גם משה בברכתו (דברים לג ה) אמר יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר:

ניצוצות הק' המפוזרים ממלכין קדמאין, ובכל עת שמעלין איזה ניצוץ, מתהווה היחוד למעלה חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא. וכשיוגמר כל הבידורים, אזי יוגמר היחוד מכל וכל הריעים כמו הדודים בלי הפסק, ואז יצאו מהגלות כגודע. והנה הנצוצין המפוזרים מנפילת הקצוות נקראים אליה, כגודע בסוד על אליה אני בוכיה (איכה א טז), צביא נקרא היחוד השלם הוי"ה באדני, או הוי"ה בהיכל, בנימטריא צביא, והם ציג כלים שבמקדש (תמיד לי ע"א). וזה שמרמו אליה מסעי בני ישראל, כל מסעות בני ישראל הוא להעלות אליה סוד המדות, לצבאותים להתהוות יחודא שלימ, ואז ויסעיו מהגלות לחרות עולם במהרה בימינו:

אציגה נא עמך את אשר אמרנו בפסוק (תהלים לד ט) רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו יי. דהנה כתב האור החיים הק' בפסוק (בראשית כ"א) כי ששת ימים עשה יי, ולא בששת. דהשיי ברא רק ששת ימים, ועל ידי שמירת השבת ששומרים השומרי שבת, נברא עוד ששת ימים, וזה כל ימי עולם מוכרח להיות שומרי שבת בעולם, ולו יצויר חיו העולם בזולת שומרי שבת, יתבטל העולם. והנה לפי זה כל המאורעות שיארע חיו אל האדם את אשר איננו טוב לו, יוכל בשבת לתקן, כיון שבשבת הוא הוי"ה חדשה ויתהפך הדבר מרע לטוב. והנה תמצא תיבות רעית, כשיצרף האדם אל זה מספר הוי"ה להתהוות הוי"ה חדשה לטוב, הנה הוא בנימטריא שבית, להורות שבשבת מתהווים כל הרעית להוי"ה חדשה לטוב, והבן. וזהו רבות רעית צדיק ומכולם יצילנו הוי"ה, בין והתבונן:

למה הרעת כו' ולמה מצתי חן. מצתי כו' חסר א'. דהנה ודאי אין דבר רע יורד מן השמים והכל לפוברת האדם, האיך יאמר אדונינו משה למה הרעת כו'. עוד יקשה שמתחלה התרעם למה הרעת, דמשמע שהעמים עליו יותר מהראוי לו במשפט, ואחר כך התרעם למה לא מצאתי חן, דמשמע דבאמת יחויב עליו העבדות הנ"ל, רק

וכה תעשה להם. (נמחק פירוש כל המסורה בעוה"ד, וציינתי אולי אמצא אותו במקום אחר):

עשה לך שתי חצוצרות כסף וכו'. הרב הקדוש מהר"ב זצוק"ל פירש חצוצרות, מלשון חצאי צורית, עיין שם דבריו כי מאוד עמקו מחשבותיו. ועל פי דבריו הקדושים נ"ל לפרש, דהנה הנפש חיוורת לגוף האדם, היא מהשכינה אם הבנים, וכבר ידעת כי הרוחניות לא ינתק ממקום למקום רק יתרבה, ואפילו שיוורד ממקומו אף על פי כן ישאר במקום הראשון. והנה הנשמה גם כן הגם שיוורדת לגוף האדם, עם כל זה תשאר בצורתה במלכות שמים אם הבנים, על כן תקרא הנשמה שתי חצאי צורות חציה למעלה וחציה למטה. והנה כבר ידעת שהנשמה כלולה מרמ"ח איברים רוחניים דמיון הגוף, והנה נתן השיי לעמו רמ"ח מצות עשין להאיר על ידם רמ"ח איברי הנשמה, היינו שיאירו בה רמ"ח איברי דמלכא, היינו רמ"ח עליונים שבחלק הנשמה אשר היא ספונה למעלה בשכינה, ואז מתדבקין רמ"ח ברמ"ח, בסוד הבן יקר לי וכו' רח"ם ארחמניו וכו' (ידמה לא יט). וזה סוד אברה"ם אברה"ם (בראשית כ"א) ב' פעמים רמ"ח (כתוב אצלינו במקום אחר). ובהיפך יובן הדבר בהיפך, בשומו מסך המבדיל חיו, כשלא ישתוקק לדבק בחלק הנשמה העליונה על ידי המצות, אזי כמים הפנים לפנים, והבן. וזה סוד מלכ"ת שמים שלימה (בטח ייד ע"ב), כי ב' פעמים רמ"ח בנימטריא מלכ"ת, והבן. וזה עשה לך שתי חצוצרות (היינו השתי חצאי צורות), כסף שיהיו משתוקקים זה לזה זה לקבל וזה להשפיע, ויהיה מלכ"ת שמים שלימה, והכל על ידי קיום המצות, וגם שאר הפסוק יש לפרש על דרך זה, ולא הארכנו כעת:

אלה מסעי בני ישראל לצבאותם ויסעו. הפסוק לפי פשוטו אין לו פירוש כל כך, והוא מיותר לכאורה. ויש לרמוז בכל עת ובכל שעה, שכל נסיעות בני ישראל בגלותם בד' כנפות הארץ, הוא לתקן ולהעלות המדות הנפולים

היה לו להשיי לחננו במתנת חנם להקל מעליו. אך לדעתי דכך אמר בתפלתו למה הרעות כו, כפי הנראה לדעתי אין טוב לי בזה, אבל יודע אני שבדאי הוא לחנני בסובה, אבל אני עדיין לא מצאתי בשכלי מה הוא הסובה לי, על כן נחמר הא' המורה על חכמה ובינה, שלא מצאה חכמתי מה הוא הסובה, וביקש שיודיעו לו מן השמים מה הוא הסובה:

אל נא תשת עלינו חסאת כו. להבין ענין אומרו שלא ישים החסאת עליהם, שמוכן מזה רק על אחר ישימנו, ומה פשע אחרים בזה. גם אומרו חסאת שהוא שונג, ובמידה היה. גם אומרו ניא כעת, לשלול הקודם. וניל על פי מה ששמעתי מקשים הלא בסבע מצות להשפיע טובות לעולם, ובסבע העבירות לפעול רעות, כי שכר מצוה מצוה ושכר וכו' (אמת פי' מיב), ומאתו ית' לא תצא וכו' (איכה ג לח). והנה כשיצטרך האדם להשפיע רעות לשונאי ישראל המעיקים לישראל, מאין תבא זאת ההשפעה, אם בעשות המצוה הרי פעולתה טוב, ואם בעשיית העבירה מי התירה. ושמעתי שהוא בפועל עבירה לשמה (עין מיד כיג ע"ב), ואין כאן מקומו. ולי הקפן נראה שהוא על ידי עשיית תשובה מאהבה שזדונות נעשים כזכיות (יזמא פי' ע"ב), היינו שתפעל העבירה טובה לישראל כמו הזכיות שיבא על ידם טובות לישראל, כן על ידי תשובה כזו, כי העבירות שעשו הבעלי תשובה אשר סבע העבירות ישפיעו רעות, הנה הרעות יחולו על ראש שונאי ישראל, ונשא השעיר עליו את כל עונותם, (ולא ישאר שום רישום עבירה ניכר על העושה העבירה, מה שאין כן כשעושה תשובה רק מיראה, שאז זדונות נעשים רק כשונות, גם השונג צריך כפרה ועדיין רישום העבירה ניכר על העושה), והשיי יודע האמת. ויש אהרן אל ניא (שכבר עשינו תשובה), תשת עלינו חסאת (בשונג) שמקודם עשו תשובה מיראה, כמיש להם הקביה ומדוע לא יראתם כו. ותנה בתשובה מיראה עדיין נשאר חסאת בשונג, ועדיין רישום העבירה ניכר, רק אחר כך הקדושים הללו ודאי עשו תשובה

מאהבה, ולא נשאר שום רושם חסא, רק פעולת העבירה היינו התעוררות רע תחול על ראש שונאי ישראל כמיש לעיל. ויש אל ניא, כעת שכבר עשינו תשובה מאהבה, לא תשית עלינו חסאת בשונג, אפילו לאפוקי על זולתינו תשימם. ויש אשר נואלנו בקודם במזיד, ואשר חסאנו אחר כך אחר עשיית תשובה מיראה נשאר חסא, מה שאין כן כעת לא נשאר שום רישום, ופעולת הרע תחול על ראש שונאי ציון וירושלים, והבן:

נשלם פרשת בהעלותך

פרשת שלח.

שלח לך אנשים. על פי פשוטו יש לפרש לך ממש, כי כבר ידוע שמאת השיי היתה נסיכה לבלתי בוא משה אדונינו לארץ ישראל, כי גדלה מדרינתו ממדרינת ארץ ישראל בבחינת הדעית. והנה גם דורו היו דור דעיה נאספו עמו במדבר, עד אשר יבוא מורה צדק ויתנהג העולם בבחינה עליונה נוראה מאד, ואז יבוא משה אדונינו עם הדור דיעה שלו, ואין כאן מקום להאריך. ויש היודע תעלומות שלח לך אנשים, שתשלח את האנשים לך ממש, שעל ידי השליחות הלז יתגלגל הדבר שיושלחו לך שיאספו עמך במדבר, וזה השליחות יגרום זאת, ברוך היודע תעלומות:

שלח לך אנשים כו איש אחד איש אחד כו תשלחו כל כו. יש להעיר בפרשה. א', אומרו ב' פעמים איש אחד. ב', תיבת תשלחו מיותר. ג', כל נשיא בהם מיותר. והנראה דהשיי העיר מאמר פיו מה שיהיה כאחרית, להיות שבפ יהודה ואפרים מוכנים להוציא שני נשיאי ישראל משיח בן אפרים ומשיח בן יהודה, על כן גם היום ב' נשיאיהם עמדו באמותם וישרה בעיניהם ארץ הק', מה שאין כן אינך. ויש השיי במאמר פיו שלח לך אנשים כו, אבל אני יודע שימשך מזה שבאחרית רק איש אחד איש אחד תשלחו במתרה בימינו, היינו רק משני שבטים הם יהיו כל נשיא בהם, רק אותן השנים יהיו נשיאי ישראל, כמו שכעת נשיאי אותן השבטים עמדו

הקביה ליהושע. והנה הירד של שרי לא היה לה ניקוד, ומחיכן נתהווה ניקוד ביהושע, אזי לקח השי תרין נקודות מג' נקודת הסגול שבכל מקום בתיבת בן, ועשה מהם שבא תחת הירד, ונשאר בתיבת בן נקודה אחת חירק, ודפחית: ולי הקמן גראה, דידוע מיש השי למשה ונתת מהודך עליו (במדבר כו כ), שנתנבא מהודיו של משה, והוכרח להיות מקושר בנצח, כי נצח ישראל לא ישקר (שמאל א' טו כט), והוא סוד תרי פלגא גופא כנודע. על כן נקרא בן בחירק ניקוד נציה, לקשרו בנציה לנצח על מלאכת יי, ליתן המון לאומים תחת רגליו, והבן:

וידבר יי אל משה לאמר שלח לך אנשים כו. הנה לפי המבואר במשנה תורה (דברים א כב) שלא הוטב הדבר בעיני השי, רק הם אמרו נשלחה אנשים לפנינו והשי לא רצה למחות, אם כן לפי זה מהו הלאמר. וגם שלח לך מהו, ודברי רזיל (סוטה ל"ד ע"א) ידועים (והתורה כפטיש יפוצץ סלע). וגם יש להתבונן וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי יי, ממדבר פארן למה לי, ידוע הוא דבפארן היו. וגם מהו על פי יי, הרי לא הוטב בעיניו ית"ש. אך כבר כתבנו רבות רעית צדיק ומכולם יצילנו יי (תהלים לד כ), הרייה פעמים הרייה בגימטריא תרע"ו, (ועם הכולל הוא עזרית כידוע מהכונת), ובהצטרף הכוללת למספר (דהיינו כ"ו היות), בגימטריא שבי"ת. כי כל היות ההויים בעולם הזה, להיותם מוגשמים ורחוקים מאור פני יי, המה רעית לנפש הצדיק החצובה מתחת כמא כבודו ית"ש, לולא יי עזרו דהיינו שמכוין להתבונן אור כללות קדושתו ית"ש מלובש בכל דבר. וזהו רבות רעית צדיק ומכולם יצילנו הוייה, הוא היות כללותו (היא הרייה הכ"ו). וזהו על ידי התורה כ"ו אותיות, ובכל אות היות משם הוייה ב"ה, והוא בגימטריא שבי"ת יומא דאורייתא (זהו ח"ב פ"ה ע"ב), ועל ידי יום הזה קישור קדושתו ית"ש לישראל עם קרובו, לא עשה כן לכל גוי, הבן הדברים. והנה גלוי וידוע היה לפניו ית"ש שעתידין לחפוא במרגלים, והנה כדי להצילם (שלא יקויים ח"ו אכנו וכו'

באמונתם. ויש אחר כך וישלח אתם משה על פי יי, להיות משה הבין מסאמר פיו ית' שימשך מזה נשיאות רק לב' שבמים, ולא היה מרומז בדבריו ית' מי הם, על כן שלח אתם על פי יי, לדעתו יתברך שהוא היודע תעלומות. ויש כולם אנשים (ספונים), אבל ראשי בני ישראל (רק) המה אשר פי יי דבר. ועל פי דברינו הנ"ל תבין מה שהכנים את יששכר בין יהודה לאפרים, כי שם השליח של יששכר ינאל בן יוסף, להורות כי גם בן יוסף יהיה הגואל כמו בן יהודה, על כן הסדר של הפסוק כזה, והבן:

וישלח אתם משה על פי יי כלים אנשים. הנה רזיל דרשו (תנחומא שלח ט"ד) דרצ"ל אנשים חשובים. וי"ל עוד דהנה היה חשש סכנה לשלוח מרגלים אל ארץ רחבת ידים מקום בני ענק, ולמה לא שלח מלאכים. והנה תראה יהושע שלח את פנחס שהוא מלאך, כמו שאמרו רזיל (במד' פט"ז א') על ותצפנו (יהושע ב ד), שלא הוצרכו להצפין רק את כלב. ומה ששלח את כלב להיותו כבר מלומד בניסים, וגם הבטיחו השי שירש את הארץ ודבר אלקינו יקום לעולם, אך על משה אדונינו קשה למה לא שלח מלאכים. לזה אמר להיות שהיה על פי יי, בטח בישועתו וישלח כלים אנשים ממש ולא מלאכים:

אלה שמות האנשים כו. עיין באור החיים שהקשה הלא כבר אמר ואלה שמותם, ועיין שם דבריו הקדושים. והנ"ל שאלו הג' האחרונים לבד שמותם גרם לרע, מה שאין כן הנך דלעיל. ולזה תמצא גם כן לרזיל (סוטה ל"ד ע"ב, במד' פט"ז י') שלא דרשו רק הג' שמות האחרונים, על כן חזר לומר אלה שמות האנשים כו, לרמוז שעל האחרונים קאי, והבן:

למטה אפרים הושע בן נון. באתי להזכיר בכאן פרט אחד מה שנתקשו כל המפרשים למה נכתב בכל מקום בן בחירק, ודברי בעלי הפשט ידועים (עיין ברד"ק ריש יהושע). ושמעתי מדברי אדמ"ר הרב הק' מהר"ע"צ וצוק"ל שאמר בשם זקנו, דידוע מה שאמרו רזיל (במד' פט"ז א') שהירד של שרי נתרעמה עד שצירפה

עד כאן. בא גם כן לדייק תיבת ל'ך. גם אנשים. רציל שהשיי לא רצה לתלות השליחות בעצמו כביכול, שהיה גלוי לפניו שעתידין לחטוא, על כן אמר שלח לך שתהיה השליחות נקראת על שמך, ושמה תאמר אם כן לפי זה כיון שידע השיי, אם כן המה מוכרחים, ויש אנשים משפט אנשים, כן הוא בחירתם הפשית, ואין הידיעה מכרחת הגם שהיא אמיתית, יעויין כל זה בדברי הקדמונים. וזה שפירשו במשנה (אבות פיג מס'י) הכל צפוי והרשות נתונה:

שם שלח לך אנשים. זה שאמר הכתוב (משלי טו ט) מקצה רגלים חמס שותה כו, מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה וכו'. בא לדייק שלח ל'ך אנשים, היינו אותן שהם ל'ך אנשים, היינו בעיניך ראויים חשובים:

שם שלח לך אנשים ויתרו. ותדבר פרים ואהרן במשה (במדבר יב א), ואחר כך שלח ל'ך. זה שאמר הכתוב (ישעיה מד יח) ולא יבינו כי פח מראות עיניהם וכו'. בא גם כן לדייק שלח ל'ך אנשים, אנשים כאלו שיבינו להתבונן מה נעשה בשבילך, היינו למרים שדברה עליך לשון הרע:

שם שלח לך אנשים. אף על פי שאמר הקב"ה שלח ל'ך, לא היה מן הקב"ה שילכו וכו', על כן נאמר שלח ל'ך לפי דעתך, לפי השאלה שאתם שואלני שלח, אבל לא הומכ הדבר בעיני, ולא תהיה השליחות נקראת על שמי, עיין כל הענין:

שם ויעלו ויתרו את הארץ (במדבר יג טא). כיצד היו נכנסין לעיר, הדבר נוגף את הגדולים כו. פירוש ויעלו ויתרו את הארץ מיותר, דהרי אמר אחר כך ויעלו כנגב וכו'. וגם דרש ויתרו את הארץ, הארץ מיותר דהוה ליה למימר ויתרו מסדבר צין וכו'. על כן דרש אית הארץ, עים הארץ, שהארץ היתה מסייעת אותם לתור, שהיו הכנענים עוסקים בקבורה בארץ, ולא נתנו לב אליהם, נ"ל:

למטה יוסף למטה מנשה. הנה ייחס מנשה ליוסף, ולא עשה כן לאפרים. והנה בליקוטי תורה

(במדבר יד יב), וכמו שאמרו הם בעצמם (שם שם ב) או במדבר הזה כו נשינו וטפינו כו, הנה כיון משה בשליחות (כדרך כל הצדיקים המכוונים בכל דבר להמקום הנעשה בו המעשה שלא במקרה הוא, והדבר הנעשה מכוונים כ"ז לשמות ויחודים) להמקום הנעשה שהוא פארץ בגימטריא שליא, והמשלח הוא משה, הנה שמי'ה ושליא הוא תרע"ו, הויה פעמים הויה. והנה כיון ששולח אותם על פי הויה, הוא הויה הכוללות ומכולם יצילנו יי בזכות התורה ובזכות השבית. וזהו וישלח אתם משיה (דייקא), מסדבר פארץ (דייקא), על פי יי (דייקא). וזהו יש לפרש וידבר יי אל משה לאמר, (לאמר כמו פיו ששולח אותם על פי הויה), שלח ל'ך אנשים ל'ך דייקא שתכוין גם להצטרפות שמך, ובהצטרפות המצוה והמשלח והמקום, דהיינו הרייה משיה פארץ ינצלו בזכות התורה והשבית. וזהו שתבין שביקש רבי לעקור תשעה באב כשחל בשבת (מגילה ה' ע"ב), כי פי באב נתהוה על ידי מעשה דמרגלים ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר יד א), בכיה של חנם ככו ונקבע וכו' (הענין כ"ט ע"א), אבל כשאיירע בשבת, הנה מכולם יצילנו הויה, הבן הענין בהתפשטות הדברים וינעמו ל'ך:

מדרש (במד' פס'יג ג) שלח ל'ך אנשים. ר' אחא הגדול פתח (ישעיה מ ז) יבש הציר וכו'. כוונתו לדייק תיבת ל'ך, ורציל לפי הדרשה שדרש, הגם שיבש הציר היינו שמת המקבל מתנה, עם כל זה דבר אלקינו יקום לעולם שנתן המתנה לבנו. וזהו שלח ל'ך אנשים, הגם שנפטר אברהם אבינו שאמרתי לו ל'ך ל'ך בשבילך מארצך אל הארץ אשר אראך (בראשית יב א), דמשמע שבשבילו היה ציווי ההליכה שתנתן לו את הארץ, כעת שלח ל'ך, כוונת תיבת ל'ך שאמרתי לאברהם הוא על הבנים. ויש לפרש לפי זה תיבת אנשים, דאנשים אינם קיימים לעולם, ע"כ הכוונה הוא על הבנים:

שם שלח ל'ך אנשים. זה שאמר הכתוב (משלי י ט) כחוסף לשיניים, וכשראה את המרגלים שהן עתידין לחטוא, קרא אותן לשמו של משה,

חכמת, רית רחל). וידוע מ"ש רז"ל (יהושע שבת פ"א ה"ג) מה שעשתה חכמה עמרה לראשה עשתה ענה עקב לסוליייתה, ופירשו בו המקובלים ענה היא בחינת לאה, חכמה רחל חכמת שלמה. ח"ש כד חמי משה ענותנותיה שהוא בחינת ענה לאה, ואינו שייך לארץ ישראל, אזי קרא להושע יהושע, הוסיף לו י, רמז לחכמה חכמה תתאה י זעירא בחינת רחל:

צדיק כתמר יפרח (תהלים צ"ג). אמרו רז"ל (ב"ב צ"א ע"ב) כל מילי עתיקי מעלי לבר מתמרי. וכן הוא בצדיק, אין לך אלא שופט שבימיך (ריה כ"ה ע"ב), הוא דמעלי לך דוקא, הצדיק החדש הוא הנמוע בדורך הוא המעלה לנשמתך, ואל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה וכך (קהלת ז' א), והבין:

ויבא ע"ד חברין. אמר האר"י ז"ל שנתגלגל בו נשמת אליעזר עבד אברהם, ולכך הלך להשתטח על קבר אברהם שהוא אדוני, ע"ד חברין, בנימטריא ז"ה היא אליעזר:

ויבא עד חברון. הוא כלב בן יפונה כמו שאמרו רז"ל (סוטה ל"ד ע"ב). וידוע מכתבי האר"י ז"ל שהוא היה גלגול של עבד אברהם שבא לכלל בר"ך (כ"ד פ"ס ד), על כן נשתטח על קבר אברהם. והנה ויבא ע"ד חברין, בנימטריא עם הכולל ב"י כ"ח עב"ד אברה"ם. והוספות הכולל במספר הלזה, שנתכלל בקדושה ובא לכלל בר"ך, עיין בליקוטי תורה פרשת חיי. ע"ד חברין, בנימטריא לכלל בר"ך עם כוללי התיבות, לרמז שנכלל בבר"ך, כמ"ש (בראשית כ"ד לא) בא בר"ך יי:

מדרש קהלת (קה"י פ"א י"ג) ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה (קהלת א' ג), מהו ולתור בחכמה, תור בחכמה לעשות תואר לחכמה, הא מה דאת אמר שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען. הענין הזה פתום. ונ"ל על פי מה שכתב המגלה עמוקות על מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ק"ה ע"א) דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, כי הם למעלה מעולם הבא, עולם הבא היא בחינת ביניה, ושורש דור המדבר הוא

למרן האר"י ז"ל כתב כי הי"ב שבטי ישורון, בעצמם ובכבודם נתעברו בי"ב האנשים הללו כל אחד באיש משבטו, אך יוסף לא היה יכול להתעבר בשני אנשים, ונתעבר רק בהמרגל ממנשה, וביהושע שהוא מאפרים נתגלגל לוי, על כן אמר רק במנשה למטה יוסף. ודברי מרן ז"ל בר"ח הקודש אין צריכין חיזוק, אף על פי כן רשות לכל אחד לדרוש בתורה, דהנה כתבו המקובלים וגם מרן בליקוטי תורה הטעם שראובן וגד וחצי מנשה לא לקחו בארץ ישראל, מפני שהיה בהם איזה נדנד פגם בתחילת יצירתם, דהיינו ראובן היה יעקב סובר שהיא רחל, (הגם שאנחנו בענייני כתבנו בפרשת ויצא על זה שיעקב תיקן כל זאת במחשבתו, עם כל זה לגבי קדושת יעקב מיקרי חשש נדנד פגם), וכן גד ניתן זלפה ליעקב בלי ידיעתו ועצתו, מה שאין כן בבלהה נתייעצה רחל עמו. והנה יוסף לקח את אסנת בת דינה, והנה אסנת היתה חציה מקדושת דינה, וחציה משכם הארור, ויוסף כולו קודש. והנה שני בנים היה להם, והיה חלק רביעי בחשש פגם, על כן חצי שבט מנשה נשאר מחוץ לארץ ישראל, והנה חצי השבט הזה יתייחס ביותר לאסנת, וחציו שנמל חלק בארץ ישראל יתייחס ליוסף. והנה שליחות המרגלים היה לארץ ישראל דוקא מעבר לירדן, ונבחר לשליחות מאותו החלק שיתייחס ליוסף. ח"ש למטה יוסף למטה מנשה, ובאפרים לא הוצרך לפרט כן, כי כולו יתייחס ליוסף. וכזה יונח לנו שכפרשת במדבר (א' א) אמר לבני יוסף לבני אפרים, ולא אמר כן במנשה, כי שם נתייחסו, ואמר באפרים שכולו יתייחס ליוסף:

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. בתרגום יונתן וכד חמא משה ענותנותיה קרא להושע בן נון יהושע. והוא תמוה. ונ"ל לפרש על פי מ"ש המקובלים (ועיין בכתבי האר"י ז"ל ובמגלה עמוקות), שאדונינו משה עם דור דעה שלו, לא היו יכולין לבוא אל ארץ ישראל, כי ארץ ישראל בחינת רחל, ונשמת משה עם דור דיעה הוא מכחינת עוה"ב למעלה בחינת לאה, (עיין במגלה עמוקות ל"תור י"את הארץ, ר"ת לאה. ר"חוב י"בא

למעלה בחינת חכמיה, ותתבונן הדבר בכתבי סרן הארצי זיל. והנה על בחינת חכמיה לא יצדק דרישה, רק לשון תרר היינו מושכל ראשון בעין נקודה ורשימו, על כן בשליחות המרגלים באותו הדור נאמר לשון ויתוריו. והנה שלמה אמר נתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמיה דייקא, כי בקש למצוא דבר חפץ עיינים נעלמים מהחכמה, על כן אמר לשון לתרר, והביא לראיה שגם בדור המדבר שהם למעלה מן עולם הבא יניקתם מן החכמה, נאמר לשון ויתוריו. ממוצא דבר תשכיל ותדע אשר לעתיד נשכיל את התורה בבחינת חכמה, אזי יבואו דור המדבר עם משה רבינו אשר קבל את התורה אורייתא מחכמה נפקת, ויירשו את הארץ. ויש (במדב יז ח) אם חפץ בנו יי והביא כו':

וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות. רציל כחם חזק מזי מדות דספיא, כנדע מסוד זי עמסין, נגד זי מדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות דקליפה, כאשר כתבנו כבר סידורם מכבוד אדמיר הרב הק' מויה יעייצ וצוקיל:

ויהושע בן נון וכו', הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד, אם חפץ בנו יי והביא וכו' ארץ אשר הוא זבת כו'. שיעור דבריהם אין להם גיזרה, הנה התחילו לומר טובה הארץ וכו', וסיימו אם חפץ וכו', משמע דתנאי דבריהם שהארץ היא טובה רק באם חפץ בנו יי, ובזולת זה אינה טובה בעצם, ואחר כך סיימו הארץ אשר היא זבת וכו', משמע בעצם היא כעת זבת חלב וכו'. אך הנה המרגלים אמת דברו מה שראו, וכן צוה להם משה (במדב יג יז) וראיתם את הארץ וכו', ואת העם החזק וכו', ומה הערים וכו'. והנה באו ואמרו מה שראו שבעצם הארץ טובה שמוציאה זבת כו', רק שהערים בצורות וחזק העם, וכן היה באמת כאשר השיי אמר על ידי נביאו (עמס ב ט) ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו. וכן מה שאמרו ארץ אוכלת יושביה, בעיניהם ראו ותמהו, הגם שכונת היוצר כל הוא אלקינו היה לפי טובה

כמו שאמרו רזיל (משה ליה ציא), עם כל זה מי סיפר להם הענין בנבואה. והנה לפי זה מה יש לנו עוד להאשים את המרגלים. אך הוא כאשר נודע לנו על פי יסודי התורה אשר מדרך הטוב והמטיב לכל להיטיב לבריותיו, ובשביל זה ברא העולם לא למלאות חסרון חיו, כי הוא השלם בתכלית השלימות, רק ברא להיטיב לבריותיו, וכל מה שברא לא ברא לריק רק להיטיב, הנה כאשר רואין אנחנו איזה טובה באיזה ארץ ביתר שאת משאר ארצות מבלי שיעור, על כרחך הוא לטובת יושב הארץ אשר הם טובים בעיני יי להטיב להם בהעדפה יתירה כפי עבודתם. והנה כאשר רואים שעם הטובה הלזו העודפת, הארץ משכלת, איך נוכל לומר שהוא לטובת יושב הארץ, דהנה הארץ אוכלת יושביה, על כרחך צריכין אנו לומר דמה שהארץ מוציאה פירות שלא כטבע והיא משכלת, צריכין להתבונן שהיא מעתדת להינתן ביד אומה אחרת שיאכלו מפריה וישבעו מטובה, וכהיום היא ברשות אחרים, על כן אוכלת יושביה כי מדרך הטוב להיטיב ולא ברא דבר לריק, וראינו הענין בגמרא (תענית ח' צ"ב) כד יהיב קובי' מזוני לחיי יחיב. ובשביל זה עליהם הושם אשמה בדבר על אשר לא התבוננו אדרבה מדאוכלת יושביה, על כרחך הכנענים אינם בעלי הארץ הזאת, כיון שטובתה בעצם הוא בהפלגה רבה ואוכלת יושביה, אם כן הטובה היא לחנם ולריק, וכד יהיב קובי' מזוני חיי יחיב, על כן היה להם לשפוט כנ"ל. וזה שאמרו יהושע וכלב הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, (על כרחך צריכין אנו לומר שבדאי) טובה הארץ מאד מאד (בכפל, היינו הן בענין הפירות והן בענין תוקף החיים והבריאות, היינו באופן ובתנאי) אם חפץ בנו יי והביא אותנו וכו' ארץ אשר היא (בעצם) זבת חלב ודבש (כאשר אתם מודים בדבר, ואיך יהיה הדבר לריק חיו, על כרחך שהכנענים אינם בעלי הארץ הזאת. וזה שסיימו) אך ביי אל תמרודו, (שלפי דעתכם הנה היא מרידה בעצם הויה המהוה כל הויות, באמור שהוא מהוה לריק חיו ושלא להיטיב, הנה כשלא תמרודו בהויה ותבינו הענין, הנה) ואתם אל תיראו את עם הארץ, (כי אדרבא תבינו מהענין

וירצה עוד ועתה יגדל נא כ"ח אדני, בנימטריא
הוי"ה בהיכיל, שהוא היחוד השלים הוי"ה
באדני, שהויה הוא כ"ח אדני, והבן:

וירצה עוד ועתה וכו' כאשר דברת לאמר.
אחר שנדקדק מהו ועתיה, דנראה לשלול
הקודם. וגם להבין הלאמר. ונקדים דברי הזוהר
הק' פרשת תשא (חי"ג דף ק"ז ע"ב) וז"ל, אמר
רבי יוסי לאו הוה אבא רחמן על בני כקוב"ה
וכו', דהא מלה דביש לא בעי למיעבד, ואף על גב
דאנוים וארים רצועה, אתאת אימא ואיתתקפת
בדרועא ימינא, וקם רצועא בקיומיה ולא נחית
לתתא ולא איתעביד, בנין דבעימא חדא הוו
תרווייהו איהו דאנוים ואיהי דאחידת בימיניה,
ואי תימא מנלן משה דאיהו באיתגלייא,
דכתיב (שמות ל"ג ז) רד כי שחת עמך שרי
לארמא רצועא, ומשה לא הוה ידע ארחא
דאימא שתיק, כיון דחמי קוב"ה כך אנקיד
ליה ובמש ביה ואמר ועתה הניחה לי (שם שם
ו), מיד ארגיש משה ואחיד בדרועיה דקוב"ה,
דכתיב (שם שם יג) זכור לאברהם דא דרועא ימינא,
ובנין כך לא נחית רצועה, ואי תימא אמא דאיהו
רגילה לאחדא ברצועה דמלכא דשבת מלה
למשה שאילנא ואמינא ולא ידענא ברירו דמלה
כו', כד אתו לקמיה דרבי שמעון כו' אמר כו',
בני חובא דעבדו עמא דלכר ואשתתפו ביה עמא
קדישא באמא חאבו, דכתיב (שם שם א) קום עשה
לנו אלקים, אלקים ודאי כבוד אלקי ישראל, דא
איהו דשריא עלייהו כאמא על בנין וכו', ובנין כך
אמא לא הוות תמן ולא יאות לה למהוי תמן, ובנין
דאבא הוה ידע אורחא דאמא ורחמנו דילה, אמר
למשה וכו', וסיום המאמר בדף קצ"ג ע"ב וז"ל, ועיד
בני רחימאי בנין דאלקים בעו, ובסמרא דאלקים
אתבני עבדתי אלקים קדישא אמא דאחידת
תדיר בדרועא דמלכא וסליקת רצועה לא הות
תמן, ואיצטריך ליה למשה למהוי תמן באתרהא,
כיון דאנקיד ליה קוב"ה איסתכל תלת זימנין אנקיד
ליה אי משה רעיא מהימנא כמה חילך תקיף כו',
דכתיב ועתה הניחה לי הא חד, ויחר אפי בהם
ואכלם הא תרין, ואעשה אותך לגוי גדול הא

הנעשה בפניהם) כי לחמנו הם סר צלם וכו', הבן
הענין וינעם לך:

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת וכו'.
כפי קבלתינו האמיתית (עיין בספר ברית
כהונת עולם מאמר אילו של יצחק) הוא שהשם
אדני מתחלק לב' מערכות, גד"ל כ"ח (בנימטריא
אדני), גד"ל הוא בחינת הרחמים, כ"ח הוא
דין. ורצה משה בתפלתו שיתגדל ויתגבר בחינת
הגד"ל על הכ"ח, ויש אחר כך כגדל חסדך,
(כן הוא בספר הנ"ל ולא מצאתיו בספר אחר).
והנה הירד רבתי, להורות שעם בחינת הירד
שהוא החכמה רחמים גמורים, יתרבו בחינת
הגד"ל ובחינת הכ"ח. והנה י פעמים גד"ל
בנימטריא ש"ע, שרצה להשפיע בתפלתו הש"ע
נהורין לבטל הדינין של בחינת כ"ח, כי י פעמים
כ"ח בנימטריא פ"ד דמנצפ"ך ה' גבורות תקיפין.
והנה י פעמים גד"ל כ"ח, בנימטריא ב' פעמים
שכ"ה, שהוא המתקת הדינין דש"ך על ידי הוספת
הה"א, בסוד אשרי העם שככ"ה לו (תהלים קמ
טו), שפירש האר"י ז"ל שיכולין לעשות מש"ך
שכ"ה, כי ש"ך בנימטריא ה' פעמים דין, והמתקתם
על ידי האלפיין ה' פעמים אדני. והנה י פעמים
דין, היינו כל שיעור הקומה של מלכות שנתלכשה
בדינים, והמתיקם על ידי י פעמים אדני. וזה יגדל
נא כח אדני בירד רבתי, והבן ויהי רצון שלא
יאמר פיעו דבר שלא כרצונו:

וירצה עוד ועתה יגדל נא כח אדני, שיתגדל הכח
של אדני, היינו המילוי שהוא בכח הדיבור
הוצאת הפה של האותיות, שסוד המילוי הוא מנין
דברית, שהוא סוד תורה שבעל פה שהיא בדבור
לבד, כמ"ש בזוהר הק' (חי"ג דף ע"ב) ת"ר הוא תורה
שבעל פה, היא בחינת ר"ת שממנה יצא דוד סוד
תורה שבעל פה. וזהו כאשר דברית לאמ"ר, (כל
זאת הבנתי מספר הנ"ל במאמר המצות). על פי
דברינו הנ"ל תבין מה שאמרו רז"ל במדרש (בב"ב
פס"ז כ"ב) ועתה יגדל וכו', תנצח מדת הרחמים
למדת הדין, והבן:

דהנה המיב מסעות, ידוע דהם נגד שם מיב, והנה כאן היו במדבר פארן שהוא מסע המי, שהוא נגד אות ד' שבשם הנ' דמיב שהוא נגיד יכ"ש, וכבר ידוע שהשם הא' הוא בחסד, והשם הנ' דמיב הוא בנבורה, והנ' בתפארת. וכבר ידוע דתפארת הוא רחמים שהוא המכריע בין חסד ונבורה, חציו לחסד וחציו לנבורה. והנה בודאי חשם הזה הנ' דמיב, בודאי זה משפמו חציו הא' נגיד הוא לחסד, וחציו הנ' יכ"ש הוא לנבורה. ורצה משה להכריע כלפי חסד שהיה כעת בסיום חציו הא' דשם הנ', שיהיה בהסכמה עם החסד והלכה כדברי המכריע. וי"ש כנגד"ל חסד"ך, כנגד"ל בנימטריא נגיד שהוא חסד"ך, המיה כלפי חסד. וי"ש ברמו בכתבי האר"י ז"ל שהוא בנימטריא ב' שמות החסד והרחמים, והשיי ידוע האמת:

וכאשר נשאתיה, בהיא יתירה. רמו שכבר נשא אותם נגד ה' שמות, שכל שם משמות מיב נחלק לשנים כנודע, וכאן היה נגד אות האחרון מחצי הראשון דשם הנ', אם כן הלפו ה' שמות. ובוה יצדק גם כן הוא"ו דוכאשר, שאינו מוכן לכאורה. ולפי מ"ש יוצדק דקאי על ענין שלמעלה כנגד"ל, כמ"ש לעיל. ויצדק גם כן ממצרים ועד הנה, ולא אמר מצאתם ממצרים עד היום דאז היה קאי על הזמן. ולפי מ"ש קאי על מקומות המסעות דייקא, שזוהו הנרצה כעת לפי מ"ש לעיל, והבן:

ועתה יגדל נא כח אדני. כאשר תתבונן (חסר תיבה אחת) המסורה מקדמונינו, ד"ן הוא בנימטריא נ' שמות "אהיה "הויה "אהוה, אותם הנ' שמות של רחמים מסתקים כח הדין ומתהפך לרחמים, ועל ידי כח אלו השמות, נמשך אל הדין רחמים גמורים מסוד הא' פלא עליון ומתהווה אדני. וזה סוד ועתיה, כאשר כיוון משה להמשיך השמות הנ"ל, יגדל נא כח אדני, שיתגדל כוחו שיתהווה מדין "אדני", כאשר דברת לאמר, שהוא השם אשר צוית לאמר שהוא השם הנקרא, מה שאין כן השם הויה הוא בכוונה, והבן:

מדרש (שה"ד פ"א י"ג) קהלת (א יג) ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה. מהו ולתור,

תלת, בחכמתא דמשה בתלת נקודין אילין אחיד בדרועא ימינא לקבל הניחה לי וכו'. היוצא לנו מכללות הדרוש, שכן הנהגת אב הרחמן שמרים הרצועה ואגוזים, וכביכול השכינה אימא קדישא מקור נשמת ישראל אוחות ברצועה, ותרואיהו בעצה אחת. רק בשעת חטא העגל, להיות שניקרק הפגם היה בשכינה, על כן השכינה לא הוות תמן ולא יכלה לאחוז ברצועה, ורמו השיי למשה שיאחוז הוא ברצועה. ומעתה נבוא לביאור הפסוק שכעת גם כן השיי אגוזים ואמר אכנו בדבר וכו' לשונאי ישראל, השיב משה רביא מהימנא ועתיה, ר"ל כעת שעון זה אינו כחטא העגל שפגמו בשכינה ולא יכלה למהוי תמן לאחוז ברצועה, אבל כעת יגדל נא כח אדני שהיא השכינה, יגדל כחה כביכול לאחוז ברצועה, כאשר דברת לאמר, היינו כמו שאנקידת לי בחטא העגל, בכדי שאומר אני זכור לאברהם, כעת השכינה תעשה הפעולה הזאת כמנהגה כביכול, והמשכיל יתבונן וישים מחסום לפיו וכבוד אלקים הסתר דבר. על פי הדברים האלה תשכיל ותבין הכתוב (במדבר יד לה) אני יי דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת במדבר הזה וכו'. וגם למה אמר אני יי דברתי. אך ידוע זא"ת נקראת השכינה בזא"ת יבוא אהר"ן (ויקרא טו א), והנה לפי הנ"ל הנה תרואיהו בעימא, השם הויה ב"ה מדבר כביכול אגוזים וארים רצועה, ואימא אחידת ברצועה דמלכא, הנה אמר אני יי דברתי ואם לא זאת, היינו השכינה דאחידת ברצועה, אעשה לכל העדה הרעה הזאת, במדבר הזה יתמו בעולם הזה, ושם ימותו לעולם הבא (סנהדרין ק"ח ע"ב), אבל כעת דאימא אחידת ברצועה דמלכא, יהיה להם חלק לעולם הבא: ומעין הנ"ל יגדל נא כח אדני כאשר דברת בכ"ף הזמן. ר"ל תיכף כאשר דברת אכנו וכו', יגדל נא תיכף כח השכינה לאמר, היינו שתאמר השכינה יי ארך אפים וכו'.

סלח נא לעון העם הזה כנגד"ל חסד"ך. עיין בכוונת יום הכיפורים להאר"י ז"ל, כנגד"ל בנימטריא א"ל הויה, עיין שם. והנה אלו הבי שמות הם א"ל בחסד, והויה בתפארת כנודע. ויש לפרש הענין

ועתה ינדל נא כח אדני וכו'. להבין תיבת
ועתיה. וגם מהו ינדל נא. גם מהו כאשר
דברת לאמיר. תתבונן כי ארץ ישראל הוא
בחינת מלכות דקדושה כנודע, וכאשר מאסו
בארץ ישראל, אז נתנו כח למלכות דקליפת,
על כן נגזר עליהם שעבוד מלכויות בכיה של חנם
בכו וכו' (תענית כ"ט ע"א). והנה מלכות דס"א היא
לילי כנודע, והיא בנימטריא ת"פ, סנין חיילותיה
ת"פ מחנות והיא על גביהן, על כן היו בירושלים
ת"פ בתי כנסיות ובית המקדש על גביהם (ירושלמי
מגילה פ"א ה"ג), סנין מלתי משפט (ישעיה א כא)
והאלף נעלמת כנודע. והיה זה להגביר שם אדני
מלכות דקדושה, תורה שבעל פה שהוא בדיבור.
ויש משה בתפלתו ועתה ינדל נא, תתנדל נא
בחינת ועתה היינו תפיא, אמר בלשון ועתיה,
רציל בעת שעדיין הם בכח ולא יצאו לפועל, ינדל
נא אותו (נמחק איזה תיבות) כאשר דברת לאמיר,
באמירה לא בכתיבה הוא תורה שבעל פה תלמוד
(ויתר נמחק):

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל
הארץ וכו'. משונה ביאה זו מכל ביאות
שבתורה כמו שדרשו רז"ל (כתובת כ"ה ע"א). ויש
לרמו שרמו על האדם בעמדו משינתו והנשמה
חוזרת לנף מחדש, וזהו בבואכם כשתבואו
כל יום לנף הארצי, אשר אני מביא אתכם
שמה, שבאמת השיי מחזיר את הנשמה להארץ
בכל יום, והיה באכלכם מלחם הארץ, כשתרצו
ליהנות מלחם הארץ, אזי מקודם תרימו תרומה
ליי, היינו תגרמו ותפעלו במעשיכם תרומה
ליי, היינו יחודים עילאין על ידי תפלתכם
כמו שיתבאר, ראשית עריסותיכם תיכף בראשית
כשתעמדו מספותיכם (לשון עריש היא מפה),
חלה תרימו תרומה (חלה מלשון ויחיל משה
[שמח לב יא], לפני יי לא חליתי [שמאל א'
יג יב]), ור"ל על ידי התפלה שתרימו למעלה
אותיות התפלה לגרום יחודים עילאין: כתרומת
גרין. כבר כתבנו כמה פעמים גרין רמו לשכינה,
בחינת רניב איברים עם המפתח לדעת רבי עקיבא
בבכורות (פ"ה ע"א), והארכנו במקום אחר. והכוונה

המדיא שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען.
יש לפרש על פי מ"ש בספרי ולא תתורו אחרי
לבבכם (במדב טו לט), שלא יהא לבך אלילך.
ודרש בו הרב הק' מהר"פ זצוק"ל, הוא על
פי האמור (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים
מלשון מאללי ארעא, שלא יאמר האדם אציין
בספר המינים ובמקומותיהם ובבית ועד שלהם,
לראות שהמה הבל וריק ואתלוצץ עליהם. זה
אינו, כבר נצטוינו אל תקרב אל פתח ביתה
מגילה פ"ג ה"א). וזהו אל תפנו אל האלילים להיות
כמרנלים, רק כלל כלל אל תפנו. ויש ולא תתורו
אחרי לבבכם שלא יהא לבך אלילך, עד כאן
דברי הרב. והנה יש לפרש על זה שאמר שלמה
ונתתי את לבי לדרש ולתור בחכמה, היינו חכמות
חיזוניות ומבעיות, ועשיתי זאת רק לתור להיות
כמרנל המדיא ויתורו, וראיתי שזה ענין רע וכו',
כי אין לדרוש ולדעת רק חכמת התורה:

וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות. רציל
כל אומה היא נגד מדה אחת שבקומת הס"א,
הכנעני נגד מדת החסיד דספיא, החתי נבורה,
האמורי תפארית, הפרזי נציח, החוי הירד,
היבוס יסיד, הגרנשי מלכות, אם כן גדלה
מעלתם מאוד בקומת הס"א:

כנדיל חסדך. כנדיל תרין במסורה. דין. ואידך
כנדיל זרועך הותר בני תמותה (תהלים עט
א). הנה דרשו (בסכת ר ע"א) נשבע יי בימינו (ישעיה
סב ח), זו תורה, וזרוע עזו אלו תפילין שהם
בשמאל. נמצא זרוע יכונה לשמאל, ולשם כתיב
כנדיל זרועך הותר וכו', מדיא על ידי התעוררת
הנבורה שבשמאל, ולמד ברמזות המסורה הכוונה
על זרוע ימין, רציל כנדיל זרועך, היינו כנדיל
חסדך:

ונהי בעינינו, תרין. דין. ואידך ונהי כממא (ישעיה
סד ה). גרמו מה שדרשו (יזמא ע"ד ע"ב) טוב
מראה עינים מהלך נפש (קהלת ו ט), דרשו בו מראה
עינים באשה, טוב ליצר הרע מאותו מעשה. וזהו
ונהי בעינינו, ונהי כממא:

כי אין לך יום דומה לחבירו, ואינו דומה יהודין דחול לשבת וליום טוב, וכן בכל יום יש להשכינה עליות מיוחדים כנדע. ויש כתרומת גרן, כענין התנשאות הגרין היא השכינה באותו היום, כן תרימו אותה היינו התפילה, ר"ל תתפלל בנוסח היום ובכוונת היום לפי ענין הנרצה באותו היום. והנה על ידי התפלה צריכין הצדיקים להשפיע רב טוב לכל העולם, דהיינו כל צדיק בדור שלו מה שצריך לדור, אך הוא מקובל שהתפלה צריכה להיות רק על חסרון השכינה כביכול, כי כשיש איזה חסרון בעולם ח"ו, אזי בודאי יש כביכול למעלה וכו', וממילא כשיושלם החסרון למעלה, יושלם בודאי החסרון למטה ממילא, והעבודה צריכה להיות רק לצורך גבוה. ויש מראשית עריסותיכם, ר"ל מזה שתעשו תיכף בעמדיכם מספותיכם, תתנו ליי תרומה לצורך גבוה דייקא, וזה יהיה גם כן לדורותיכם, מה שצריכין הדור שלכם ממילא ישלם כשיושלם החסרון למעלה כביכול, והבן והשיי יורנו דרך האמת:

אם לא כאשר דברתם באזני כ"ן אעשה לכם. תיבת כ"ן מיותר, וכבר קדם מאמרינו שברוב פעמים תיבת כ"ן מרמז בדומה, רצ"ל בדונמא כזה, (ואל תשיבני מפסוקי ויהי כ"ן שבמעשה בראשית, כי גם שם נ"ל שהשיי אמר שיתהוו הדברים מעולם ועד עולם, ועיקר מעשה בראשית נרמז באורות עליונים, ואמר ויהי כ"ן בדונמא חותם אורות עליונים בעולם השפל, כי עולם הזה חותם קמן של העלמות העליונים והדברים ארוכים), אבל לא הענין ממש. והנה נאמר בספר חסידים שכל מה שאדם מדבר מוכרח להתקיים, ועיין בגמרא (גישין ליה צ"א) שהפכו הכסא של (רבא) [רבה], כדי שיתקיים הדבור של האשה שקיללה אותו. והנה הם אמרו או במדבר הזה לו כ"ו, והיה במוכרח להתקיים, ובפרט דיבורי הדור דיעת, אבל מה שאמרו נשינו ומפינו יהיה לבן, היה באפשר שיתקיים למוכה שהם יהיו ויתעתדו לבן, היינו לבח שלל אויביהם, הגם שלא כן היה כוונת האומרים, עם כל זה המרחם על כל מעשיו הפך לברכה. ויש כן אעשה לכם בדומה,

היינו אם אתם תבואו וכו', אבל ומפכם אשר אמרתם לבן יהיה, הנה יתקיים בדומה והבאתי אותם וכו', והבן:

במספר הימים וכו' יום לשנה וכו' וידעתם את תנאותי. וידעתים את תנאותי אינו מוכן. ונ"ל דהנה נאמר בתורה (ויבית יא טו) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע וכו' לתת להם כימי השמים על הארץ. וקשה והיכן נשבע השיי ליתן להם כימי השמים כ"ו דייקא. אך הוא דהנה הפרשה הזאת בשבועה נאמרה, והנה בעבור עבירה אחת נגזר עליהם יום לשנה, היינו שנה אחת בעבור עבירת יום אחד, והנה מדה טובה מרובה חמש מאות (כמו שדרשו רז"ל (תוספתא סוטה פ"ד א'), דבמדת פורעניות נאמר (שמה כ ה) על שלשים ועל רבעים ארבעה דורות), ובמדה טובה (שם לו ז) נוצר חסד לאלפים ב' אלפים, נמצא מדה טובה מרובה חמש מאות. והנה נלמד מזה אם בשביל עבירת יום אחד, מניע עכוב נתינת הארץ שנה שלימה, צא וחשוב בעבור מצות יום אחד, מניע חמש מאות שנה. וזה שמיים בכאן השיי בכבודו באומרו יום לשנה, וידעתם (מזה) את תנאותי, רצ"ל כמה גדלה כח הנתנה שלי, ואל תתמה על זה, כי כן שורש התבה מורכבת, רצ"ל התין אשר אתי. או א"ל תנאותי כביכול מנהגי לשון תנועה, ואל תתמה בהתחלף העיין באלף, כי אין זה דבר חדש במקראי קודש. וכזה תבין למען ירבו ימיכם, (דקשה למה לא נאמר ימיכם ושנותיכם, דהרי רז"ל (שבת ק"ה ע"ב) דקדקו אצל הזקנים אשר האריכו ימים ולא שנים). אך הוא למען יתרבו ימיכם, היינו עבור כל יום חמש מאות שנה, כאשר נשבע יי לאבותיכם (שבשבועה נאמרה הפרשה הזאת, ונאמרה בה וידעתם את תנאותי, אם כן גם זה בשבועה) לתת להם כימי השמים על הארץ תיק שנה. ואל תתמה על החפץ הרי בעוה"ר ארכו ימי גלותינו ולא נשאר משנת העולם רק תינו שנה, כי אנחנו לא נדע מפלאות תמים דעים, נאמן הוא בעל מלאכתינו שהבטיח לנו בהתאריך גלגל היומי, ומי יודע עד כמה יתארך יום אחד לפי החשבון.

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי. ריבוי האית, היינו הטפל למצות, היינו דקדוקי המצות לפני משורת הדין שמהם מאיר אור המקיף (עיין בכנפי יונה), מה שאין כן מעיקר המצוה היא הארת אור הפנימי. והנה ציצית רמו לאור מקיף, וכשראיתם אותו חזרתם את כל מצות יי, היינו הדקדוקים שמהם יאיר אור המקיף:

עוד אני מדבר בפרשת ציצית, קשה דב'ר וכ'ר ואמ'ר'ת. גם ועש'ו להם וכ'ר בוא'ו הנוסף. ויראה דהנה כתבנו כמה פעמים שבחינת אמיר'ה יתפרש צמצום, מלשון אימ'ר'ת הבגד שהיא התפירה המצמצמת את הבגד לכל יתפשט חוץ. וככה סאמרינו בכל מקום וידבר יי וכ'ר לאמ'ר, שהדיבור מהש'י היה בהתפשטות וצמצום למען יוכל כח האנושי לסבול, וכן היה הציווי למשה לאמ'ר, היינו שהוא גם כן יצמצם הדבור לכל אחד לפי כחו לסבול, כי לאו כל כח ומוח יוכל לסבול גדול קדושת הדבור הנלמד ממשה, ולו יהיה הדבור בלא צמצום יתבטל השומע ממציאותו. והנה ידוע שכח הנשמה האלקית המתפשטת בגוף, גם כן כח הגוף קפן מהכיל כל כחות קדושת הנשמה, ומה שאינו יכול להתצמצם תוך הגוף, הוא על הגוף בחינת אור מקיף. על כן גם כן על ידי כח אור מקיף, מה שאין בכח האדם להבין בהשכלה ראשונה בתורה ומצות, יתבונן כפי כח שכלו, ואחר כך על ידי סיוע אור המקיף יתבונן דבר מתוך דבר, והבן על ידי זה מה שאמרו רז"ל (שבת ס"ג ע"א) ליגמר אינש והדר ליסבור. ויש דבר אל בני ישראל (התפשטות הדיבור), ואמרת אליהם (בצמצום כפי כחם למען יוכלו לסבול, ועוד זאת תעשו) ועשו להם ציצית (שהוא בחינת אור מקיף) כ'ר, וראיתם אותו חזרתם את כל מצות וכ'ר, כ"ל דייקא אפילו מה שלא התבוננתם בהשכלה ראשונה, והבן:

עוד יש לפרש דב'ר וכ'ר ואמ'ר'ת. דיבור לשון עו. לפרש להם גדול עונש המכביל מצות ציצית, ובעידן ריתחא עשינן אפילו אנשיה (מנחת מ"א ע"א), ואמ'ר'ת אמירה בחיבה מתן שכרם בעולם

וגם יצדק הדבר בשורשי המצות באילן הקודש עץ חיים מהלך ת"ק שנה, חבן הדבר והאמן ביי ובתורתו:

וידעתם את תנאותי. (עיין מ"ש לעיל). יש לפרש תנ"ו שלי, בנימטריא תמ"ו אי"ב, שעל ידי זאת המעשה נקבע הדבר לדורות (עד יערה עלינו רוח מסרום), שעל ידי הבכיה של חנם (הענית כ"ט ע"א), נמשך עיני עיני יורדה מים (איכה א טו), הם תרי עיניים תמ"ו אי"ב, (עיין מ"ש להלן בפרשת קרח בפסוק (תהלים סו לה) תנ"ו עו לאלקים). והנה משה אותיות שלפני תנ"ו, והנה רצה משה לבטל זה, והנה תנו יותר על תיבת משה מספר אל"ף אלופו של עולם, והנה כשביל זה נאמר (כמדוכ יג ג) וישלח אתים משה דייקא, על פי יי דייקא אלופו של עולם, ועל ידי זה יש תקומה לישראל, (ויותר הדרוש נמחק):

ועשו להם ציצית. אמר ועש'ו בוא'ו הנוספת, ועל מה מוסיף. רק לפי הידוע שהציצית הם אור מקיף, אמר ועש'ו גם כן להם אור מקיף, שלא ימתלק מהם האור מקיף חוץ האור הפנימי, והדברים ארוכים: והנה אמר לדרת"ם. ובדאי שכל מצוה היא לדורות עולם ולא יחליף ולא ימיר דתו. והנה נ"ל שרמו שיעשו גם כן ציצית לבנדי מתים בר מינן, הגם שבמתים חפשי. והנה קאי אדלעיל שאמר במקושש (כמדוכ טו לו) וימת כאשר וכ'ר, והנה אמר ועשו להם וכ'ר, היינו גם כן להם להמתים יעשו גם כן ציצית, והגם שבמתים חפשי (תהלים פח ו, שבת ל' ע"א), לזה אמר אף על פי כן צורך להם מצות ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, כי עתידין לעמוד עם אותן הבגדים לימות התחיה, בעת אשר יעמדו כל הדורות ביחד (תוכחת ק"א ע"ב), על כן תעשו להם ציצית. והנה תראה רמו נכון ציצית על כנפי בגדיהם לדורות'ם, ס"ת למתים. ואחר כך אמר והיה לכם וכ'ר, לכ"ם היינו לחיים וראיתם אותו, דשייך גביהו וראיתם אותו חזרתם וכ'ר, מה שאין כן במתים לא שייך גביהו וראיתם, ומותר להשימם בכנף, עיין בתוס' ברכות פרק מי שמתו (ייח ע"א ד"ה למח), ועיין במג"א אר"ח ס"ו ח' (ס"ק י"ג):

הזה, ולעולם הבא איני יודע כמה, צא ולמד ממעשה שסיפרו רז"ל במנחות (פ"ד ע"א) בההוא שהיה זהיר במצות ציצית:

עוד י"ל דב"ר ואמר"ת. דיבור הוא בהכרזה, הוא מעם הפשוט ראייה מביאה לידי זכירה, תכלת דומה לים וכ"ו, דומה לכסא הכבוד (פס"ה י"ז ע"א). ואמר"ת אמירה בחשאי, סוד המצוה הנמסרת מפה לאוזן, כבשים ללבושיך (משלי כו כו, ע"ן תגינה י"ג ע"א):

נשלם פרשת שלח

פרשת קרח.

ויקח קרח וכו'. הקושיא מפורסמת מה לקח. וי"ל על פי פשוטו שלקח מקח רע לעצמו (סנהדרין ק"ט ע"ב), בחושבו שהוא ייחסן גדול ויש לו זכות אבות, על כן מלאו לבו להתקומם נגד משה. ויש ויקח קרח, לעצמו ולדעתו שהוא בן יצהר וכו', ולא אמר בן יעקב, שאלו העלה בדעתו שהוא גם כן בן יעקב, אזי היה נזכר במדת אמת שהוא מדת יעקב תתן אמת ליעקב (מ"ה ז ט), וכשמתבונן האדם במדת אמת הוא מכין שפלותו, ואז לא היה בא לידי מקח רע כזה. ובוה משמיעני התורה שלא יפסוך האדם על זכות אבותיו להתגאות ח"ו, רק יאמר אם אין אני לי מי לי, אכרהם לא הציל את ישמעאל, יצחק לא הציל את עשו. אבל בהתייחסם על הדוכן לעבוד עבודתו ית"ש, אמר בן ישראל, להורות שבבוא האדם לעבוד עבודתו ית"ש, הוא האמת להתייחס עם אבותיו, כמי"ש בזהר שצריך לאמלכא באבהן, והבן:

או יאמר ויקח קרח בן יצהר וכו' בני ראובן. יש לפרש ענין הליקחה הוא, דהנה היצר הרע זה דרכו כל היום לפתות האדם לעשות עבירות באומרו שזה מצוה, והמשכיל יתבונן על זה שהוא מתרמית היצר ותחבולותיו. והנה המחלוקת הנה היא כפי הנראה למצוה, שהיה מתאוה קרח ועדתו לעבוד עבודת כהונה בקרבנות. והנה הסימן על זה אם הוא באמת מצוה, או אם

הוא מתרמית היצר, הוא כשיבחיך האדם בעצמו אם גדלה תשוקתו כל כך לשאר המצות גם כן, לאותן העניינים שהם בודאי מצוה כגון ציצית ותפילין ותורה, אזי הוא טוב. אך אם רואה שאינו משתוקק כל כך לשאר המצות, יבין לאשורו שהתשוקה הזאת שמדמה בדעתו לאותו ענין הנרצה לו למצוה, הוא מפיתוי היצר להפילו במכמורת, ותחתיה תעמוד הבהרת, כך קבלנו. וכשיבחיך האדם זה באמת, האמת אהוב יותר ויתרחק (אפילו) מהמצוה שנדמית בדעתו, כיון שמבין באמת שהוא לשם איזה פניה. והנה אלו התייחס עצמו קרח ועדתו עם יעקב שמדתו אמת כנ"ל, אז היה משים מדת האמת לנגד עצמו, היה מתבונן באמת שאין כוונתו למצוה רק לשם כבוד ופניה. זהו ויקח קרח בן יצהר וכו', שלקח לעצמו רק היחוס עד לר"י (שהיה חסיד שבחסידים), מזה שפ"ט שצריך לרדוף אחד המצות הגם על מה שלא נצטוה, ושכח עיקר היחוס שהוא יעקב שמדתו אמת וכנ"ל. וכן דתן ואבירם ואון בן פלת לא התייחסו רק עד ראובן, ושכחו גם כן שהם בני יעקב, ונדמה להם שעושים לשם שמים לעבוד עבודתו ית"ש בכהונה גדולה בקרבנות וקמורת:

או יאמר ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם וכו' בני ראובן. דהנה מה היה מקום לחלוק על הכהונה, הלא עמרם הבכור ראויים בניו לגדולה יותר מבני יצהר. אך שבא קרח ולקח לעצמו סברא זו שאי אפשר לומר שזה בעבור יחוס הבכורה, אם כן מאין יגיע זאת הגדולה לבני קהת כולו לישא משא קדשי קדשים, וכן שיהיו בניו כהנים, הלא גרשון בכור לוי, ומהראוי הגדולה הזאת יותר לגרשון. וכן ביותר תקשה מאין תבא כלל כהונה ולויה לבני לוי, הלא ראובן בכר ישראל, אם כן על כרחך צריכין אתם לומר שאין זה תלוי בבכורה, אם כן אני גם כן הגם שאני בן יצהר השני לקהת, יתנו לי הכהונה. ויש ויקח קרח בן יצהר, הגם שהוא בן יצהר השני, אזי אף על פי כן לקח לעצמו לסברא ענין יחוסו שהוא

בפיתויי היצר יארע לאדם כמה וכמה. ועל פי זה י"ל גם בכאן ויקח קרח, לקח לעצמו סברא שהוא בן יצהר בן וכו', להיות שפיתוהו היצר להתעמק במצוה (הגם שלא נצטוו עליה), וחשב לעשות נחת רוח דוקא בעבודת הקרבנות, ודימה בעיניו ענין המחלוקת הזוה למצוה רבה, להיותו משתוקק לעבודת היצר. והנה ידע בודאי שמצד הדין לא יאשם על לא הקריב את קרבן אלקיו בקרבנות וקפורת, כיון שהוא אנוס על פי הדבור והזר הקרב וכו' (במדב ג א), ולו יהיה כסברתו שאמר משה זה מעצמו ח"ו, אף על פי כן אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה, והיכן מצינו עונש בתורה על האונס, אדרבה לנערה לא תעשה דבר כתיב (דברים כב טו). על כן לקח לעצמו בעצת היצר שהוא בן יצהר בן קחת בן לוי שהיו חסידים גדולים, עיין בתרגום יונתן קהת חסידא לוי חסידא, ומן ההכרח הוא לו לדעתו שילך בעקבותיהם להתנהג בחסידות, הגם שלא יתענש על ביטול העבודה וכנ"ל, עם כל זה מצד החסידות ראוי לו לרדוף בכל מאמצי כוחו לעשות נחת רוח בעבודת הקרבנות: ולדרך זה י"ל דקאי ויקיח גם כן על דתן ואבירם, שהם גם כן לקחו זאת הסברא, להיותם בני ראובן שהיה בעל תשובה שפתח בתשובה תחילה (ביד פפ"ד י"ט), וידוע דבעל תשובה צריך להתנהג בחסידות ואין די לו בקו המיצוע, עיין ברמב"ם הלכות דיעות (פי"א ה"ד). על כן היה זה להם לסברא שרצונם לילך בעקבי אבותם, להתנהג בחסידות לרדוף אחר המצות:

ויקח קרח. בעמק המלך כתיב לקח מהעופרת של קין וכו', על כן התקומם לנגד משה שהוא הבל. וזה לדעתי שלא פירשה התורה מה לקח, כי ידוע מסוד הברור הוא כשמעורב באיזה נשמה טוב ורע, אזי הוא מסוד הברור שהשיי מברר הטוב וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, והרע ממילא נתבטל. וזה שלא פירשה התורה מה לקח, להורות שלקח דבר שאין לו מציאות. וזה שאמרו רז"ל בסנהדרין (ק"ט ע"ב) שלקח מקח ריע לעצמו, והוא דבר שאין לו מציאות והוא דבר שאינו, על כן לא פורש מה לקח, והבן. וזה שתרגם אונקלוס

בן קה"ת, שהוא השני ללוי, ואף על פי כן זכו בניו לגדולה יתירה, וגם ענין יחוסינו שהוא בן לוי השלישי ליעקב, ואף על פי כן זכו בניו לגדולה יתירה מכל ישראל, ולהחזיק דבריו לקח עמו דתן ואבירם וכו' בני ראובן, לחזק קושייתו באם הגדולה ראויה להכבוד, הלא הם בני ראובן בכור ישראל:

ויש לפרש שגזירת הכתוב ויקח קרח קאי על סוף הפסוק בניי ראובין. ותבין הגיזרה ויקח קרח וכו' ודתן ואבירם וכו', הם אשר לקחו בדברים את בניי ראובין, שרוב הנקהלים היו מבני ראובן שביניהם, וכמו שאמרו רז"ל (במ"ד פ"ח ג') וכמו שפירש רש"י:

או יאמר ויקח קרח וכו'. על פי מה ששמעתי דרך דרוש ע"פ שאמר דוד שמרה נפשי כי חסיד אני (תהלים טו א). הנה הקושיא מפורסמת ממא נפשך אם הוא ראוי לשמירה מצד חסידותו, בודאי השיי לא יקפח שכרו, ובאם וכו'. ושמעתי שהוא על דרך מאמר רז"ל (סוכה נ"ב ע"ב) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, והנה למה אמר משכהו, ולא אמר כפשוטו למוד תורה. אך הוא דהיצר מסיתו לדבר עבירה באומרו לו בפיתוייו שהוא מצוה, ועל כן עצה היעוצה מרז"ל אם יפתה אותך באומרו שהוא מצוה, משכהו לבית המדרש ששם מרחיבין התורה, ותלמוד מפי סופרים ומפי ספרים אם הוא מכלל התרי"ג מצות וענפיהם, ותראה שזה פיתוי היצר, אזי לא יוכל לך. אך אם המתפתה הוא איש חסיד, אין תקנה במשיכה לבית המדרש, כי יאמר לו הגם שאין הענין הזה מבואר בתורה, הלא חסיד אתה מתנהג בחסידות לפנים משורת הדין, והענין שאני מצוך לעשות הוא מכלל החסידות דלפנים משורת הדין, הגם שאינו מבואר בתנ"ך ובדברי רז"ל. ולזה אמר דוד שמרה נפשי כי חסיד אני, ולא מהני נגד היצר המשיכה לבית המדרש, באמור לי הלא חסיד אתה עשה לפנים משורת הדין. והנה הגם שהוא דרך דרוש קצת, עם כל זה המשכיל יתבונן שענין כזה

ואתפליג קריח, היינו נחלק הריע מן הטוב, ולקח את הרע דבר שאין לו מציאות בזולת הטוב:

ויקח קרח. בילקוט הראובני בשם הזהר נסיב מניא בישא לגרמיה, (בזהר שלפנינו לא נמצא הנירסא הלזו, ואפשר שהיה טעות סופר בזהר שלפנינו, רק לפי גרסתו אפרש) הכוונה מניא הוא כלי, וכבר ידעת כלי מחזיק ברכה הוא השלום (עוקצין פ"ג מ"ב), ועל כן הוא מריב, וכבר ידעת כי שלום ומיזב בחד דרגא סלקי. והנה אהרן היה רודף שלום (אבות פ"א מ"ב), והיה על ידי זה כלי מחזיק ברכה לברך את ישראל בשלום. והנה בהיפך מי שמחזיק במחלוקת, הוא היפך השלום אין לו כלי המחזיק, ואפילו אם יסגל כל טוב, כיון שאין לו כלי המחזיק, לא ישאר ח"ו מאומה, כאשר תראה כלי מנוקב אפילו אם יתן לתוכו כל טוב, יאבד הכל ולא ישאר רק הכלי מנוקב חסר וריק, וזה שתראה בענין קרח בכל עושרו גם כן נאבד. וז"ש רז"ל שלקח מקח ריע, הוא היפך המריב שהוא השלום. וז"ש תורה ויקח קרח ולא פירש מה, להורות שלקח דבר שאינו מחזיק כלל, כי אינו כלי להחזיק. וז"ש (לפי גרסתו) נסיב סנא בישא לגרמיה, היינו שלא נשאר רק המנא בישא, היינו הכלי רע המנוקב שאינו מחזיק, הגם שכפי הנראה אמר דברים מורים קדושה וברכה, באמרו כי כל העדה כולם קדושים וכו' קהל יי, לא החזיק הכלי ונאבד הכל, עד לעתיד במהרה בימינו שיבוא אליהו לעשות שלום בעולם (עדות פ"ה פ"ז), או צדיק כתמר יפריח (תהלים צ"ג יג), ס"ת קריח:

ויקח קרח. מכואר בליקוטי תורה שהיה בקרח שיח ניצוצין של הריע שבהביל. ואם כן יש לפרש ויקח קריח, קריח. רצ"ל לקח לעצמו מנין שמו שהוא שיח, וענין השיח ניצוצין, עיין נא בספר ברית כהונת עולם מאמר אילו של יצחק פרק ב': ויקח קרח. הנה כיון שלא פורש בתורה מה לקח, על כרחך לקח דבר שאינו במציאות על פי התורה, על כן לא פורש בתורה. וכזה תבין מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ק"ט ע"ב) לקח מקח ריע לעצמו,

והענין תבין על פי מה שנודע מחכמי האמת שהריע אין לו מציאות בפני עצמו, רק כאשר נעשה כסא להפריב, והוא סוד נהירו דקיק המאיר להרע משורש הטוב, וכשמבררין הטוב מהריע, אזי נאבד הריע שאין לו מציאות בפני עצמו, על כן מי שלקח הרע בזולת הטוב, נאבד מן העולם. וזהו תיסרך רעתך (ידיה ב יט), וזהו אזי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו (ישעיה ג יא). והנה עצה היעצה מאת תלמידי הבעש"ט שקיבלו מרבם הקדוש וצ"ל, שבכל ענין שיבוא על האדם וכל המאורעות המעיקים לו, ימצא בהם שורש הטוב, היינו שיחפש בזה המאורע ענין הטוב המתנוצץ בזה, ואז נעשה הרע כסא אל הטוב ויתהפך למציאות הטוב, מה שאין כן כשמתבונן רק בהרע, והרע הוא ענין אבדון ח"ו, אזי יומשך לאבדון על שונאי ישראל. והנה קרח לא הוטב בעיניו שנתקנא על נשיאתו של אליצפן (במד" פ"ה ב), ולא הוטב בעיניו למה יארע כזאת שהוא לא יהיה נשיא או כהן. והנה אילו היה מיישב דעתו גודל הטובה, והיה מביט רוב הטובה שהוא במעלה משאר שבטי ישראל, אז היה מתהפך לטוב לו כל הימים, והנה הוא היה מתבונן רק בהריע, ונעשה לו לאבדון. וז"ש ויקח קרח דבר שאינו במציאות ודבר שאינו כלל, היינו שלקח מקח ריע לעצמו, רצ"ל הרע בפני עצמו בזולת המריב, על כן לא פורש בתורה מה לקח, להורות שלקח דבר שאינו, מה שאין כן אילו היה מתבונן בהטובות, אז היה נעשה כסא אל המריב, ומתהפך הכל למריב להיות עזרי מעם יי (תהלים קנא ב), עזרי הוא התכללות ריע במריב, אשר הצדיק פויר נתן לאביונים (שם ק"ב ט), (בין והתבונן בליל הגאולה והחירות מסוד מוצי"א מצ"ה, ומסוד אפיקומן שאז נתהפך העבדות והריע לחירות ולמריב). והנה פרע"ה היה פ"ה ריע, והיה הגאולה מידו לחירות עולם על ידי משה ותרוא אותו כי מריב הוא (שמח ב ב), והנה קרח חלק על משה אשר כי מריב הוא, אזי לקח מקח ריע לעצמו. וזה שתרנגם המתרגם ואתפליג קרח, שהפריד הריע מן המריב להיות הרע ח"ו מציאות בפני עצמו, ונאבד מן העולם כיון שהרע אין לו מציאות. וזה שמשך

על כרחך הכוונה שלקח קרחותיו, היינו שנעשה קריח שגילחו אותו, וכזה הסית את ישראל. ויש להעמיק בדבר שענין גילוח הלויים, לפי שהם מסוד הדינים וצריכים להעברת שער סוד הדינים, והנה קרח כשראה שנשאר קרח מהשער סוד הדינים, אז חשב שכבר ראוי להיות כהן מסמרא דחמד. וזהו ויקח קריח, היינו קרחותיו שנשאר קריח מהדינים, וכזה חשב להיות כהן:

ויקח קריח. לא פירש מה לקח. הנה במגלה עמוקות פירש תיבת קריח, קיר משקיר, ח' מחמיא. דהנה שקיר הוא תרגום של מעיליה, ומעלה בו מעל (במדבר ה יב), ותשקיר ב' שקיר, הנה בשקיר קיר הוא מסמרא דקליפה, והש' יסודא דקשום, וכן אותיות ח'ם שלא היה בשבטים הח' הוא חובת, מה שאין כן אות פ' הוא טוב, מה שאין כן כשאין בהשקיר וכחמיא שום בחינה מסמרא דטוב, נשאר קיר ח', והוא אבדון כשאין ניצוץ להחיותו. ויש ויקח קריח, לקח קיר בלא ש', ח' בלא פ' רע לגמרי. ויש רזיל (סנהדרין ק"ט ע"ב) לקח מקח רע לעצמו, כדמיון שמו קריח, על כן נאבד מן העולם עד לעת קץ, סברתו הוא סברא אמיתית להיות הלויים בדרגא דכהנים, כמיש האר"י ז"ל בפסוק והכהנים הלויים בני צדוק (יחזקאל מד טו), אז צדיק כתמר יפרח (תהלים צב יג):

ויקח קרח. הנה רזיל (במ"ד פ"ח ג) דברו בקדשם שלקח מלית שכולה תכלת וכו'. מאין שפמו זה, והנה לא פורש. והנראה ששפמו כיון שלא פורש מה לקח, על כרחך הכוונה שלקח דבר שאינו נלקח, היינו מצות ציצית הנרמו לאור מקיף, דבר שאינו נתפס בכלי הושם לאור מקיף נגבל בכלי, זה לקח לסברא דבר שאינו נקח, על כן לא פורש מה לקח, וממילא תבין. והנה תתבונן הענין בפסוק, דהנה התלמיד הוא במדריגה קטנה מהרב, שאי אפשר לתלמיד לבוא לתכלית ידיעת רבו, כי אי אפשר לעלות להשיג עילתו מכל וכל, והעילה המשפיע לעילתו מה שאי אפשר לעלות לקבלו, נעשה לו אור מקיף, כן הוא

אמר רב לכם בני לוי, היינו היה לכם להתבונן בטוב שאתם על כל פנים במעלה משאר ישראל שאתם בני לוי, בין והתבונן העיקרים הנדולים הללו וינעמו לחיכך:

וירצה עוד ויקח קרח. מעין הנזיל והוא על פי שפירשנו הפסוק (תהלים ג ח) שיני רשעים שברת. דהנה חיותו הוא סנהירו דקיק כנזיל אשר הוא מציאות הקדושה, והוא סוד תיבת רשע, אשר אות הש' בתוך הר"ע, והשין הוא אתווא דקשום, כמבואר בזהר (ח"א ב ע"ב) באות הש' שבתיבת שקר, וכאשר נתמלא סאת הרשע בחושבו רק ר"ע כל היום (בראשית ו ה), ומגרש ממנו כל ניצוצי הטוב, אזי נשאר ר"ע ונאבד לחרפות, כיון שהרע אין לו מציאות בפני עצמו. וזה סוד שיני רשעים שברת, השינין של רשעים שברת, בחשבכם רק רע כל היום. וזהו הפירוש ברוך יי שלא נתגנו מרף לשניהים (שם קכד ה), רציל להשינין שלהם, כיון שיש בהם עוד כח מהשיין אזי יכולים להרע, מה שאין כן כשניטל מידם השיין. וזהו (ישעיה ג יא) אוי לרשע ר"ע, היינו כשנשאר רק ר"ע, שאז כי גמול ידיו יעשה לו, והבן. והנה קרח חלק על המריב הגמור זה משה, ונשאר רק ר"ע ולא היה בו אפילו הנהירו דקיק במחלוקת הלוח, (אם אמנם ידוע גדולות מדריגת קרח, עם כל זה באותו ענין היינו המחלוקת אין מציאות הטוב נמצא בזה. והנה ביום ב' דמעשה בראשית מחלוקת שהוא למציאות העולם לא נאמר בו מריב). ויש ויקח קרח דבר שאינו מציאות רק ר"ע, ויש לקח מקח ר"ע לעצמו בזולת האות שיין, על כן נאבד מן העולם עד לעת קץ הימין צדיק כתמר יפרח (תהלים צב יג), קריח הוא סהור הוא:

ויקח קרח. במדרש (במ"ד פ"ח ד) כשאמר הקב"ה למשה (במדבר ה ח) ק"ח את הלויים וכו', והעבירו תער וכו', מיד עשה כן לקרח, התחיל לחזור על ישראל ולא היו מכירין אותו, א"ל מי עשה לך כן, א"ל משה עשה בי ולא עוד וכו'. יש לפרש דלמד זה ויקח קריח, ולא פירש מה לקח,

כתלמיד עם הרב, מה שאי אפשר לתלמיד להשיג מהרב נעשה לו אור מקיף. והנה קרח ועדתו שבאו במענה למשה שאינו גדול מהם בבחינת רב, ואין הדבר הנדבר ממנו נעשה להם למקיף, כי הם יכולין לקבל הכל. ויש כי כל העדה כולם קדושים ובתוכים יי, בתוכים דייקא בפנימיותם, שהם כלים מוכשרים לקבל, ומדוע תתנשאו על קהל יי, על דייקא, שאתה חושבים עצמיכם לגדולים כל כך עד שהדבר הנשפע מאתכם אין בישראל כלי מוכשר להכיל בפנימיות, ורק על קהל יי לאור מקיף, והמשכילים יבינו דברנו מזה במקום אחר:

ויקח קרח. בזהר שלפנינו (ח"ג קצ"ו ע"א) מאי ויקח, נסיב עימא בישא לגרמיה, כל דרדיף בתר דלאו דיליה איהו ערק מקמיה, ולא עוד אלא מאי דאית ביה איתאביד מיניה וכי. הנה הקושיא במקומה למה לא פורש בכתוב. והכוונה לדעתי כיון שלא פורש מה לקח, על כרחך הפירוש הוא שלקח דבר שאינו נלקח בשום, דמאן דרדיף בתר דלאו דיליה איהו ערק מקמי, אם כן לקח דבר שאינו נלקח, על כן לא פורש, ור"ל שלקח דבר שאינו במציאות:

ויקח קרח. אמרו רז"ל (במ"ד פ"ה ד') שלקח עצה מאשתו. והנה לא פורש. והנראה לפי זה דהנה האיש עם אשתו הוא בבחינת משפיע ומקבל, שהאיש נותן והאשה לוקחת ומקבלת, וכשהאיש שומע לעצת אשתו, אם כן הוא לוקח ומקבל. ויש הכתוב ויקח קרח, היינו שלקח דבר שאינו ראוי כי לקח מהמין המקבל, והוא לקח מהמין הזה, והוא היפך המציאות ודבר שאינו:

ויקח קרח. בזהר (ח"ג קצ"ו ע"א) קרח בעא לאחלפא שמאלא בימינא. והנה לפי זה יתפרש ויקח קרח, דהנה הימין מוכן ללקיחה, מה שאין כן שמאל יד כחה. והנה קריח היה בבחינת שמאל אינו מוכן ללקיחה, רק לסייע לימין. וזה ויקח קרח, עם היותו אינו מוכן ללקיחה, התגבר ליקח להיותו הוא העיקר ללקיחה, ושלא יהיה בבחינת מסייע בלבד, הבן הענין:

ויקח קרח. אמרו רז"ל (בסנה כ"א ע"ב) מנין לדבר שבקדושה שלא יהיה בפחות מ', אתיא תרין תרין, אתיא עדיה עדיה, כתיב (בקדושה) (ויקח כב לז) ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב (בעדת קרח) (במדב טו טא) הבדלו מתוך העדיה הזאת, וכתיב (במרגלים) (שם יד טז) עד מתי לעדיה הרעה הזאת, יצאו יהושע וכלב. שמעתי סתם מכבוד אדמורר הרב מהרמ"מ וצוקיל ראה עד היכן הדברים מגיעים, עד שכל הדברים שבקדושה שבישראל נשמעים ממרגלים ומעדת קרח, המיי. והוא לדעתי גדול השבח שעולה מן הגיהנם יותר כו, והבן. וזהו תוכל להתבונן מה שאמרו רז"ל (סנהדין ק"ט ע"ב) ויקח קרח, לקח מקח רע לעצמו דייקא, מה שאין כן לישראל זכה שנתקדש שם שמים על ידי מה שאמר כי כל העדה כולם קדושים ובתוכים הויה, הנה תראה שאמר תרין ועדיה והוא קדושתם. וזהו שעינו המענתו, ראה שמוכן לדבר גדול, שעל ידו יתגלה ענין קדושת השיי בעשרה מישראל. ותעמיק בזה עוד ויקח קריח, מהו ויקח קרח. ראה שמוכן לקדושת השיי בעשרה, על כן לקח עמו זכות עשרה מישראל, קרח יצהר קחת לוי דתן אכירם אליאב און פלת ראובן:

עוד תתבונן הנה על מה עשה יי ככה שתבוא אלינו בתורה מצות קדושת השם על ידי נזירה שוה כפולה. הנה נזירה שוה היא מדה השניה בייג מדות שהתורה נדרשת, והוא נגד מדה השניה שבייג מדות הרמזים שהוא רחמים (שמת לו ה). והנה באה אלינו מצות קידוש השם בנזירה שוה כפולה, פוד רח"ם ארחמני נארום יי (דמיה לא יט), היינו רחמים כפול היא מצות מסירת הנפש, שמוסר רמיה איברי נשמתו לשורש נשמתו בקודש העליון, כי כאשר באת אלינו הנשמה ברמיה איברים בעולם הזה, אף על פי כן נשאר שורש רמיה איברים במקור העליון, כי רוחניות אינו נעתק ממקום למקום רק מתרבה. ויש בדברי הק' מהר"ב שדרש בפסוק (במדב י ט) עשה לך שתי חצוצרות כסף, שתי חצאי צורות. ואמרנו בזה שתי חצאי צורות, היינו חצאי צורה

עיר מצות הנהוגין גם בגלות בחוץ לארץ). ויש רז"ל לקח מקח ריע לעצמו, והבן:

ויקח קרח. על פי פשוטו י"ל שלא פורש בתורה מה לקח. דהנה חסידות הוא לפנים משורת הדין, דהדין מפורש בתורה לעשות כך וכך, והחסיד המתנגע לעבודת השם בראותו שהעבודה הזו היא רצון השיי, מדקדק בה יותר מן הדין המפורש בתורה. והנה מה טוב ומה נעים הדבר באם על ידי הרקדוק ומילי דחסידו הלזה אינו מכבד בזה איזה דבר עיקרי בתורה, מה שאין כן אם על ידי זה מכבד דבר עיקרי בתורה, אין לך מפשות גדול מזה וענש יענש. הדמיון בזה למשל צונו השיי שלא לאכול חמץ בפסח, הנה מן הדין שבתורה אם שהתה העיסה כדי חימוץ אסורה. והנה המתנהג בחסידות בראותו אשר זה חפץ השיי, מדקדק שלא תשהה העיסה אפילו רגע כמימרא, ובאם תשהה אפילו כרגע לא יאכלנה. והנה באם יארע לחסיד הזה שבלילה הראשונה דפסח שמחויב לאכול כזית מצה מדאורייתא, ולא יהיה לו אלא מצה כזאת ששהתה העיסה כרגע, הנה אם יחמיר לעצמו כדרכי חסידתו ולא יאכלנה ויבטל מצות עשה דאורייתא, לא ייטב בעיני יי, כל זאת בביטול מצות עשה. ומכל שכן אם על ידי חוסרת חסידתו, יעבור על איזה מן האזהרות בלאוין אשר לא תעשינה, על חסידות כזה שקילי סיבותיה ושדייא אחיורי. וזה יש לפרש בכאן, דהנה קרח ודאי לא היה סובר אשר ענש יענש אם לא יעבוד בכהונה עבודת הקרבנות, כיון שלא צוהו השיי, ואפילו היה סובר אשר חזו מדעתו עושה זאת, הנה מה לו לעשות כיון שלא נצטווה, והוא דבר שאינו בידו. אך קריח עשה זה ממדת חסידות, באמרו כיון שהשיי חפץ בעבודת המשכן בקרבנות ובשיר, הגם שלא נצטויתי רק בעבודת השיר ומשא, עם כל זה ממדת חסידות להשתוקק לעבדו בכל העבודות שבמשכן. והנה הוא מדת חסידות, אבל נתפתה על ידי חסידותו לעבור את פי יי לחלוק על משה, אשר העיד עליו בכל ביתי נאמן הוא (כמדבר י ב), ובלא זה המחלוקת עץ פלילי הוא, ומכל שכן המחלוקת על משה נוגע

אשר היא בשורש העליון, והחצי צורה שבנוסף כסרף יכספו וישתוקקו זה לזה. וזה שדרשו במדרש (במד' פס' י"ד) על הפסוק הלזה עשה לך שתי חצוצרות כסף, הה"ד (משלי כ ט) ירא את יי בני ומליך המליכהו עליך, כי בהכסף והתחברות ב' חצאי צורות רמ"ח רמ"ח, הוא סוד מלכות שמים שלימה (סוכה י"ד ע"ב), (בגמסוריא מלכות הבן הענין). ויש המליכהו עליך, סוד רח"ם ארחמניו. וזה שתמצא אחר העקידה שהוא ענין מסירות הנפש בתשוקה למקור מחצבתה, נאמר (בראשית כב יא) אברהם אברהם כפול רח"ם ארחמניו, על כן ענין קידוש השם באת אלינו על ידי גזירה שוה כפולה, גזירה שוה בסוד רח"ם, והוא סוד הכפל רח"ם ארחמניו, שהוא מסירות הנפש העיקרי בקבלת עיל מלכות שמים. והנה תשכיל יותר מזה כאשר הנפש תשתוקק באמת להיכלל רמ"ח איברים ברמ"ח העליונים, הנה מתחברים ומתהווה מספר מלכות. והנה הגם שהוא בסוד ספי ולא ספי, ותשאר הנפש בחיים בעולם הזה, עם כל זה כבר נשתלם במקורה בחינת מלכות שמים, וגם בה בעולם הזה, כי הדרין לכללין שרוחניות אינו נעתק ממקום למקום רק מתרבה, וזה שתמצא עיל מלכות שמים, בגמסוריא ב' פעמים מלכות. והנה ידידי תתבונן עוד כיון שאמרנו שמדת הגזירה שוה היא נגד מדת רח"ם שבי"ג מדות, באת אלינו מצות קידוש השם על ידי גזירה שוה דייקא, ספני שמדת רח"ם הוא סוד השערות שעל השפה, נרמז לנו שמצות קידוש השם הנאמרת בשפתינו והוא מסירות הנפש בכח, איתחשב כאלו היה בפועל. הדרן לנידון דידן מענין קריח, תתבונן עוד מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ק"ט ע"א) לקח מקח ריע לעצמו, דהנה כנשמה איתגליף כ"ז אתון דאורייתא כגודע מוזהר הק', והאב המוליד את בנו גליף ביה מן כ"ז אתון אחרנין. וזה סוד והאדם ידע אית חוה אשתו (בראשית ד א), השפיע בה כ"ז אתון מא' עד ת', ותהר ותלד אית קין. והנה לקח קרח לעצמו מה שהיה סוכן לדבר גדול שתתגלה על ידו סוד הקדושה בעשרה מישראל, עשרה פעמים כ"ז בגמסוריא ריע, אנ"י ישינה ולבי עיר (שיר השירים ה ב), (הוא סוד

ח"ש, וזהו בן יצהר, שגם שם אביו יצהר בחינת שמ"ן, ובשביל זה החזיק במחלוקת, כי אלו הבי בחינות הם בשלמים כמ"ש. והנה כאשר רצה לשנות הסדר, החזיק במחלוקת הבן הענין:

בקר ויודע יי את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. הנה מלבד שהלשון כפול ומכופל, אף גם זאת אצל הקד"ש נאמר והקרי"ב, ואצל אשר יבחר נאמר יקרי"ב. ונ"ל דהנה הר"ן איש שבאו לחלוק על הכהונה מה היה סברתם, דבשלמא קריח ידוע לנו מכתבי קדש להארי"ז, (והוא נרמז בזהר דבאמת לעתיד לבא יהיו הלויים במדריגה על הכהנים כמעלת הזהב על הכסף, ועל כן לעתיד יהיה הלכה כבית שמאי כנודע). והנה קריח אכלה פנה, על כן לעתיד צדיק כתמיר יפריח (תהלים צב יג), ס"ת קריח, כי שגבה מעלתו והדין עמו רק שאכלה פנה. אבל הר"ן איש ישראלים מה היתה כונתם וסברתם שיהיה להם משפט הכהונה, דודאי לא באו כמפשיים ומבוהלים בלי סברא, ובפרט כי גדולים היו בנשיאות. והנראה דבאו בסברא הלזו כמו קריח ששפט הדין דלעתיד, וכמו כן הם באו בסברא דעתיד שאמרו רז"ל דלעתיד גם תלמידי חכמים יעבדו עבודה ככהנים. ובוה יתורץ מ"ש קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו, למה פרט את קריח, וכן להלן אמר משה אתה וכל עדתך היו לפני יי אתה ואהרן וכו', וקחו איש מחתתו וכו' המשיים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש מחתתו, הנה בכל מקום פרט את קרח לבדו, בשגם כי שיזח אותו לאהרן שהוא יהיה עם אהרן, ומה הוא הכוונה. אך הוא דהנה סברת קריח שתהיה העבודה בלויים, רצה שתהיה הכהונה בירושה לו כמו לאהרן, מה שאין כן אלו הר"ן שבאו בסברת העבודה של תלמידי חכמים, וכתר תורה אינה ירושה (אמרו פ"ב מ"ב), רק רצו שהם בעצמם יעבדו העבודה, על כן כלל את קרח עם אהרן ופרטו מעדתו. ובוה תבין מ"ש בקר ויודע יי את אשר לו, בין בחינת קדושת דורות כמברות קרח, בין בבחינת קרבות ובחירה לפי שעה כבחירת תלמידי חכמים לעתיד. זה שמיים

לכל התורה, ורועה אפר לב הותל הפהו, שמצוה עושה בחסידות לפני משורת הדין בחשקו לעבוד אפילו בדבר שלא נצטווה. ח"ש ויקח קרח, לא פורש בתורה מה לקח, הרמז הוא שלקח דבר שאינו מפורש בתורה, היינו לפני משורת דיני התורה, הנה הוא לפני חסידות, אבל על ידי החסידות הוזה ויקומו לפני משה כו' ויקהלו על משה כו', והנה לא ירצה השי' בחסידות כזה:

ויקח קרח. לא פירש מה לקח. קיימא לן (ע"ח"ב) י"ג ע"ב) כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורה ממנו. וזה שלא פורש רק סתם ויקח קרח, שהיה מיוחד גדול בן יצהר בן קהת בן לוי, רצה ליקח הדבר השייך ליחוסו והוא כבוד, והוא דבר שאינו נלקח, כי כשרוצין ללקחו מסתלק ובורח, וזהו מחכמת התורה ויקח קרח ולא פורש מה לקח, להורות שלקח דבר שאינו נלקח בשום אופן היינו הכבוד. וזה שיש לרמז בכוונת רז"ל במדרשם ז"ל (במ"ד פ"ה א'), ויקח קרח בן יצהר בן קהת וכו', הה"ד (משלי י"ט) אה נפשע מקרית עו, זה קרח שחלק כנגד משה ומרד, וירד מן כבוד שהיה בידו, עיין שם כתבנו מזה במקום אחר באריכות יותר:

ויקח קרח. הנה יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלמים (תהלים כ"א), בנימפריא חשמי"ל (יחזקאל א ד), דרשו רז"ל (תנינה י"ג ע"ב) ח"ש מ"ל, עתים חשות עתים סמללות. הנה עבודת הכהנים הוא מבחינת ח"ש, שכל עבודתם בחשאי בבחינת שמ"ן שאינו נשמע קולו גם בהורק מכלי אל כלי. ועבודת הלויים בשיר הוא בהרמת קול, הוא בבחינת מ"ל, הוא בחינת יי"ן, והשי' בירך את ישראל בשלמים בשתי אלה העבודות ח"ש מ"ל. וזה סוד עבודתינו גם היום כביטול העבודה בבית המקדש בעזר"ר, ותפלה במקום עבודה, הנה תפלת לחש בחשאי בחינת כהנים ח"ש, ותפלה בחזרה בקול בחינת לויים סוד מ"ל. והנה קרח היה לוי בחינת מ"ל, אבל שמו היה מנין ח"ש, ורצה להיות כהן בחינת ח"ש. וזהו ויקח קריח, שלקח לעצמו בחינת שמו, דהיינו קריח בנימפריא

יש לי וסוכה שמה לכו וקיימוהו, מיד כל אחד עושה סוכתו בראש גגו, והקביה מקדיר עליהם חמה, מיד כל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, ואז יהיה המבחן מה בין ישראל לאומות, כי ישראל נמי זמנין דמשכא תקופת תמוז ואף על פי כן מחבבין מצות סוכה, ואז יוריד השיי את האומות לחרפות, וישראל ישמחו יעלצו לפני יי, עיין שם בנמרא כל הענין. וזהו רמיזת המסורה בקר (בזריחת החמה), וידע יי את אשר לו, וידע בהם את אנשי סוכות, מי הם המחבבים מצות סוכה, הבן כי קצרתי:

בתרגום יונתן וכנש עליהן קרח כו', ואתנמל בעותריה דאשכח תרין אוצרין מן אוצרי דיוסף וכו', ובעא למימרד בהאי עתרא ית משה וית אהרן מן עלמא, אילולי דאיתגלי יקרא וכו'. הנה הגם דהוא מקובל, עם כל זה על כרחך מן הצורך למצוא בזה איזה רמז בפסוק. ונראה דהוקשה לו ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח וכו', וכי סיד שלדבר עבירה נתהווה גם שיהיה מועט מחזיק את המרובה ושיהיה אצל הפתח כל העדה, ולא עביד קובי' ניסא כו'. גם וירא כבוד יי אל כל העדה, למה היתה זאת, אדרכא הנה אמר השיי למשה ולאהרן הבדלו וכו'. עי' נדרש הדבר גם ברמז אה"ל מועיד גימטריא יוס"ף, הנה פתח אה"ל מועיד, היינו שנפתח לו הסמון של יוסף, והנה הראה להם קרח אוצרותיו ונתפתו לעושרו ונמשכו לדעתו, ובכח ההוא שיירש מכח יוס"ף בעא למיטרידעון את משה ואהרן, באומרו יסוד גבוה למעלה מנצח הוד כנדע. וזהו ויקהל עליהם וכו' אל פתח אה"ל מועיד, שנתפתו לכבוד עושרו, ובאומרו שמדרגתו גבוה שיירש כח יוסף שהיא הפתיח כנדע, על כן וירא כבוד יי אל כל העדה, וכיון שנתגלה כבוד יי נתבמל מכל העם תאוות הממון, כי כל התשוקות והחמדות במלין לתשוקתו ית"ש:

ובקשתם גם כהונה. ובקשתים ג' במסרה. דין. ואידך ובקשתים משם את יי אלקיך (דכ"ט ד כ"ט). ובקשתים אותי משם בירמיה (כ"ט י). הנה קרח לוי שמאל רמז לדין שם אלקים, רצה

ואת הקדוש, מי שהוא קדוש בתולדה כסברתך שאתה קדוש בתולדה לכהונה, והקריב אליו, הנה אמר בואיזו הנוסף כיון שהוא כבר קדוש, לא יצטרך רק להודעת הקרבות לבאי עולם, ואת אשר יבחר בו מחדש לפי שעה מחמת תורתו, הנה יקריב אליו מחדש. וזה כוונת המדרש לדעתי ז"ל (כמ"ד פ"ה ד) ואת הקדוש והקריב אליו, מתוקן הוא לכך, ואת אשר יבחר בו יקריב אליו, עב"ל. ואין לו ביאור. ולפי מ"ש יונח בסוב מעם ודעת, הבן הדברים:

בקר וידע יי את אשר לו וכו'. למה בקר, ודברי רז"ל (כמ"ד פ"ה ד) ידועים. ונ"ל על פי דברי רז"ל (בכ"ח פ"ג ע"ב) בהאי תנא שהתפלל אחר תפלתו ונשכים ונמצא ייחול לבבינו ליראה את שמך. והכוונה הוא דהנה לפי מעשה האדם ביום, כך הוא ענייני הנשמה בעלותה למעלה בלילה, אם מחשבותיו ומעשיו בקודש, הנה הנשמה מידי עלותה בלילה תתדבק במקורה ותשכים בבוקר ביראת השיי. ואם בהיפך מחשבותיו ומעשיו לא ליי המה, הנה אין מניחין את הנשמה בלילה לעלות למקורה, ומצאין אותה החבילי סהירין ויתעללו בה כל הלילה, ומודיעין לה מילין כדיבין כנדע מזוהר הק' (ח"א פ"ג ע"א), הנה באיתערותא דנשמה בבוקר אינה מצאת ייחול הלב ליראה. וזה שביקש התנא ונשכים ונמצא ייחול לבבינו ליראה את שמך. והנה קרח ועדתו, היצר הסיתם שכותנם לשם שמים לעבוד עבודת הקודש בכהונה, ובאמת רוע אפר לב הותל של היצר הסיתם ויסך בקרבם רוח עזים. והנה מאן מפים אמר משה בקר וידע יי את אשר לו, אם תשכימו ותמצאו ייחול לבבכם ביראת השם, תדעו שכוונתכם לשם שמים, ובאם לאו תדעו שזה מתרמית היצר, ונכון היא בעזה"י:

בקר וידע יי את אשר לו. וידע תרין במסורה. דין. ואידך וידע בהם את אנשי סוכות (שופטים ח טו). אמרו רז"ל (פ"ג ע"א) כי לעתיד לבא עתידין אמות העולם לומר תנה לנו את התורה מראש ונקיימנה, יאמר להם הקביה מצוה קטנה

על השכינה, וכיסו דבריהם במרמה וידברו, וזה הבין משה. וזה שאמר משה הנעדים על יי, ולכך קינא מאד להשיי וביקש להמיתם, הגם שתמיד היה מבקש רחמים על ישראל, זה היה כשהיה ניכר החטא בפרהסיא שהוא לנגד השיי, אבל אלה החטאים בנפשותים דייקא, שבגופם הראו את עצמם כצדיקים מבקשים עבודתו ית, ואמרו כל העדה כולם קדושים, ובנפשותם עמדה הבהרת להתרעם על יי, באם לא יתענשו יהיו אומרים שחיו אינו גלוי לפניו תעלומות לבם. לזה ביקש משה שיתענשו ויתודע הדבר שעל יי המה חולקים, כי כן אמרו רז"ל (טוה כ"ב ע"ב) לא תתיירא מן הפרושים ומן הצדוקים, רק מהעושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס והוא עבודה זרה ממש, ואם תרצה להעמיק בזה דוק ותשכח משיה אהרין, בנימסריא שכיניה כזה שייך כ"ף יידי גרין היי, (הוא שרמו המתרגם על פסוק (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד יי כו, ברוך יקריה דיי מאתיר ביית שכינתיה, היינו כשנעשה מאותיות שכיניה בתים, כי אות נקרא אבין ותיבה ביית כגודע מספר יצירה). וזהו הרמו בתורה ויקהלו על משה ועל אהרן, הרמו שקבצם וקיהלו ואספו יחד תיבת משיה אהרין שהוא תריא, ועל זה היה המחלוקת, והבן כי אי אפשר לכוון הכל בכתב ומכתב, וילאה הקולמס להוציא הדברים הנעלמים אשר השכל מקיפם:

ויאמר עוד ויקהלו על משה ועל אהרן. להורות גם כן מה היה בכאן החרון אף של משה שביקש רחמים להמיתם, (מה שלא נהג כן בשארי העבירות). והוא שהבין שענין הזאת היה הפסד גדול לכלל התורה, כי הנה עשרית הדברים שמעו בסיני, ויתר תרי"ג המצות לא שמעו רק משה אמרן. והנה אם הם מתרעמים על נבואת משה בכהונה, יש חשש זה חיו לכל המצות שחיו משה מפי עצמו אמרן. והנה רמו הכתוב ענין זה אומרן על בכל אחד, דהיינו תדקדק משיה גימטריא שמייה, ועל משה היינו מספר יותר ממשה היינו שמייו, וכן על אהרין מספר אחד יותר הוא רניז, סך הכל בנימסריא תרי"ג והוא לרמו האמור

להיות כהן חסד ימין רומז לשם הוייה, הנה לעתיד לבוא במהרה בימינו יהיה מעלת הזהב על הכסף, אז יהיו הלויים בדרגא יתירה בבחינת כהנים. אבל קרח אכלה פגה, על כן כתב האר"י ז"ל צדיק בתמיר יפ"ח (תהלים צב יג), ס"ת קר"ח, (וכן יהיה לעתיד הלכה כבית שמאי המיי). והנה זה רמיזת המסורה ובקשתם גם כהוניה, אין זמנה עתה רק ובקשתם משם את יי אלקיך, היינו שיהיה הוייה אלקים ביחודא שלים אור הלכנה כאור החמה, ובקשתם אתי משם, הבן הדבר כי קצרתו:

ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל וכו'. לכאורה ואנשים מבני ישראל הוה ליה למימר בפסוק הקודם ויקח קרח וכו' ודתן וכו' בני ראובן ואנשים מבני ישראל, ואחר כך יאמר ויקומו וכו'. אך הוא ששאר אנשים מבני ישראל, אף על פי כן היה הכושה על פניהם להתחיל לריב נגד משה, וגם חששו כשיתחילו הם בריב, אפשר יחזור בו קרח ולא יעיו פניו נגד משה להיותו שאר בשרו. על כן הבטיח להם קרח עם דתן ואבירם שהם יהיו המתחילים ויעמדו בפניו ממש, ואנשים מבני ישראל נמשכים אחריהם. ויש אחר כך ויקהלו על משה וכו', בראותם שכבר התחילו בריב קרח ודתן ואבירם להתקומם לפניו ממש. וירצה עוד ויקהלו על משה וכו', ר"ל הגם שלא התקומם לפני משה רק הנאמרים בפסוק הנ"ל, עם כל זה שאר הקהילה והאסיפה של כל הרין איש, לא היו לשמוע המאורע לכד, רק על משה ועל אהרן לריב, רק שלא התקוממו עד שהתקומם קרח:

ויקהלו על משה ועל אהרן. מלבד האמור לעיל י"ל עוד אומרן ע"ל בכל אחד בפני עצמו, והיה די לשיאמר ויקהלו על משה ואהרן. וגם כן היה די לשיאמר ויקהלו ובאו למשה ולאהרין. אך הוא להורות שאסיפתם היו על מי שהוא על משה ועל אהרן, דהיינו על השכינה למה יצאה זאת מאת השיי שיהיה אהרן לבד בכהונה, וגם שמדבריהם היה נראה כמתרעמים על משה שמלבו עשה זאת, עם כל זה בלבם היה התרעמות

המעט כי העליתנו וכו', אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו ותתן לנו נחלת שדה וחרם וכו'. ותתן לנו אין לו גזירה, (ובעלי הפשט פירשו דקאי על ל"א דרישא כנודע). ונ"ל דיתכן לפרשו כפשוטו, דהנה גזרה גזירה על יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ, אבל אף על פי כן להם ניתנה הארץ למורשה להוריש לבניהם אחריהם, כנודע מרדל (כ"ב ק"י ע"א) ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובנות צלפחד יוכיחו. ולפי זה הבעלי מחלוקת הללו אמרו זה דרך חירוף כמשחקים ומהתלים על דברי משה, אמרו לא הביאותנו אל ארץ זבת חלב ודבש, ותתן לנו נחלת שדה וחרם, רצ"ל השדות וחרמים לא נתתה לנו כאשר הבטחתנו, רק נתת לנו נחלת שדה וחרם, רצ"ל הנחלה היא בידינו להנחיל ולהוריש שדות וחרמים כאילו שאינו בידינו, והוא דרך היתול והגומה כדרך בעלי המחלוקת:

העיני האנשים ההים תנקר וכו'. רמו לתמוז ואב בשיעור קומה הם בחינת עיניים, וכשיענים האלו הם יפות, אז ניסמת עיניהון דמ"א, מה שאין כן בהיפך ח"ו, אז נאמר (איכה א טז) עיני עיני יורדה כו'. ויש העיני האנשים ההם תנקר, אין לך יכולת בזה, רק על ידי פינחס אליהו, בנימטריא ס"ר ב' פעמים ע"ן:

במדרש (כמ"ד פ"ה ד) אמר ר' ברכיה כמה קשה היא המחלוקת, שבית דין של מעלה וכו', ובמחלוקתו של קרח תיטוקת בני יומן וכו', ולכך כתיב ויקח קרח, עד כאן. אין לזה ביאור. ונראה דהנה ר' ברכיה בעל המאמר הוא שדרש בפרשת אחרי (ויק"ד פ"ב ד) גם עגוש לצדיק לא טוב וכו' (משלי י"ז טז), אף על פי שעשיתי את אהרן וכו', אלא להכות נדיבים על ישר. וכתבנו שם פירושינו על פי מ"ש (שם י"ב טז) דאנה בלב איש ישיחנה כו', עיין שם ותבין. וכאן במחלוקת שמחזיק אחד נעשין גם אחרים, ואם כן המחזיק במחלוקת לוקח אתו עמו גם כן את אחרים. לכך נאמר ויקח קרח, לקח אתו עמו לעגוש גם כן את אחרים שאינם נלקחין במקום אחר, לכך לא נאמר מה לקח, וטובן שלקח

שענין הקיהול הזה היה נוגע להמספר, שהוא בעליו יותר על משה ועל אהרן. והנה רמזו זה בדבריהם בהסתר, באמרום כי כל העדה כולה קדושים, ורמזו רז"ל (כמ"ד פ"ה ד) כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה וכמו שפירש רש"י, (והנה תראה שרשי דל שינה מדברי רז"ל, שרז"ל אמרו בזה הלשון כולם שמעו בסיני אנכי וכו', ורשי דל פירש דבריהם על כל הדברים הנאמרים בסיני, והבן):

וירצה עוד באומרו על משה ועל אהרן ע"ל בכל אחד, להורות כוונתם שלא לשם שמים, דכתב בעמק המלך (וכן הוא במקובלים), דקרח לקח משורש קין (ועיין גם זה בפליאה), והיותר טוב שבנשמת קין לקח אהרן, (הגם שיש במקובלים שהטוב היה ביתרו, עם כל זה הכל אמת ליודעי בינה). וידוע דמשה היה מסוד הבל, והנה זה אין חידוש כל כך שהתקומם קרח נגד משה, שהוא הפכו מאז בהיותם על פני האדמה, אבל על אהרן מגדל התימה שהנה הוא עצם מעצמו ממש, על כרחך היה זה עצת היצר שלא בטבע. ויש על משה ועל אהרן, וכזה כתב הרב בעל עשרה מאמרות על ואהרן מה הוא וכו':

וישמע משה ויפול על פניו. לכאורה כפשוטו הוה ליה למימר ויפול משה על פניו, מהו וישמיע. ולפי מ"ש לעיל תבין וישמיע פירושו הבנה, שמשעה תבין שגם על יי המה חולקים, וגם תבין שזה נוגע לכלל התורה וכמ"ש לעיל, על כן ויפול על פניו:

וכדרך רמו יש לפרש הפסוק על פי רמיות התורה לדרכי עבודה בכל דור כי נצחיות הוא, על פי מ"ש בעל החובות הלכות סימן לאנשים ההולכים בדביקות הבורא ית', תראה פניהם שעלה עליהם האור וכו'. וזה מרומז בפסוק וישמע משה, שמיעה הוא לשון הבנה, משיה הוא סוד הדעת הדבוק בדיעת הבורא ית"ש, והכונה כשמתבונן הדעת בתעלומות מוחו בדביקות הבורא ית"ש, ויפל (הדבר) על פניו, כי הכרת פניו עתה בו תראה שעלה עליו האור, בין והתבונן:

מרי, הנה בכאן על הממרים על ברית הכהונה,
וכן שם וירם קרן משיחו, על הממרים על מלכות
בית דוד שנמשח בקרן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְכֹה וְהוֹלִיךְ
וְכֹה. וְהוֹלִיךְ מֵלֵא וְ, לִית מֵלֵא בַתּוֹרִיהַ
נִמְסַר. נִיל כִּי הֵנָּה בְּכָל מְקוֹם דְּרָשִׁינָּה עַל שׁוֹנְאֵי
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ וְנִעְרוֹתֶיהָ הוֹלְכַת עַל יַד הַיֹּאֵוֹר (שְׁמֹת
ב ה), שְׁדַרְשׁוּ רִזִּיל (שְׁמֹת יִיב עִיב) בֵּא גְבִירָאֵל וְחִבְסָן,
וְהוּא עַל פִּי גֹזְרָה שׁוֹה דְאִשְׁכַּחן בַּעֲשׂוֹ (בְּרֵאשִׁית
כ ה) וְהֵנָּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, עַל כֵּן בְּכָל מְקוֹם
הַלִּיכָה חֹסֵר וְ שֶׁהוּא אוֹת חַיִּים, כְּנֹדַע מֵהַסִּמָּן
שֶׁנֶּתַן הַשָּׁי לְקִין לְבַלְתִּי הַכוֹת וְכֹה (שֵׁם ד טו), הוּא
אוֹת וְ (עֵיץ תִּקְרִי טו קִיִּיח עִיב). וְהֵנָּה בְּכָאן אֲדַרְבֵּא
הַהֲלִיכָה הִיתָה לְעֲצוֹר חֲמִנְפָּה וְלַחֲשַׁפֵּיעַ חַיִּים,
עַל כֵּן הוּא מֵלֵא וְ אוֹת חַיִּים. וְעוֹד פִּעְמָא רְבֵא
אִית בֵּיה, הַלִּיךְ אוֹתוֹת כְּלִיָּה בְּלֵא וְ, הוּא פִירוֹד בֵּין
הַדְּבָקִים וּמִתְמָן אִיתְמַשֵּׁךְ מִיתָה לְשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהוּא סוֹד אִשָּׂא תְּכֵלֵא דְגַמִּיר וְשָׁצִי, מַה שְׁאִין כֵּן
כְּשֶׁנְּהוֹרָא חִיּוּרָא שְׂרִי עַל נְהוֹרָא תְּכֵלֵא, (נְהוֹרָא
חִיּוּרָא הוּא וְ הַנְּמַשֵּׁךְ אֶל הַכְּלִיָּה, זֶה סוֹד וְאִתָּה
הַדְּבָקִים בִּיֵּי אֲלֵקִיכֶם חַיִּים כּוֹלְכֶם הַיּוֹם (דְּכִרִים ו ד),
עֵינן בּוֹהֵר (תִּיָּא נִיָּא עִיב) עַל זֶה הַפְּסוֹק, עַל כֵּן בְּכָאן
הַהֲלִיכָה לְחַיִּים הוֹלִיךְ מֵלֵא וְ וְ כְּלָה, הַבֵּן:

וְהִנְתַּתֶּם בְּאֵהֶל מוֹעֵד לְפָנַי הַעֲדִירָת. עֲדִירָת מֵלֵא וְ.
וְכֵן אַחַר כֵּךְ הִשְׁבַּח אֶת מִסְפָּה אַהֲרֹן לְפָנַי
הַעֲדִירָת. הֵנָּה אֲמָרוּ רִזִּיל בְּמִדְרַשׁ (בְּמִדְרַשׁ פִּיִּיח כִּיג)
שְׁאוֹתוֹת הַמִּסְפָּה הִיָּה בִּיד כֵּל מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ עַד הַחֹרֶבֶן.
וּמֵאִין שְׁפָמוּ זֶה. נִיל מִפְּסוֹק לְפָנַי הַעֲדִירָת, הִיָּינוּ
שֶׁהַמִּסְפָּה יִהְיֶה מוֹנָה בְּאֵהֶל מוֹעֵד רַק לְפָנַי הַעֲדִירָת,
עֲדִירָת בְּנִימְסָרִיא תִיפ, שְׁאֵז נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
תִּיפ שְׁנָה לִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְאַחַר כֵּךְ יִהְיֶה בִּיד דוֹד.
גַּם עֲדִירָת רְמו לְמַלְכֵי בֵּית דוֹד, נֹאמֵר בְּהֶם (מִלְכִים
כ יא יב) וְיִתֵּן עֲלֵינוּ אֶת הַנּוֹר זֹאת הַעֲדִירָת, שְׁנֹאמֵר
זֶה בִּיּוֹאֵשׁ הַמֶּלֶךְ שְׁבֵא אַחַר כֵּךְ לְהַקְסִיר קְסוֹרָת:

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אוֹתוֹ כֵּן עָשָׂה. הוֹדִיעַ
הַכְּתוּב הֵנָּה שְׁאֲמֵר הַשָּׁי שִׁיעֲשֶׂה זֹאת לְמַעַן
יִהְיֶה לְמַשְׁמַרַת לְאוֹת לְכָל יַעֲרַעְרוּ עַל כְּהוֹנֵת אַהֲרֹן
אַחִיו, עִם כֵּל זֶה הוּא יִקְרָה מֵאֵד בְּעֵינָיו לְקִיָּים

אתו עמו דבר שאינו נלקח במקום אחר על פי דת
התורה:

וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וְכֹה וּמִשִּׁיָּהּ וְאַהֲרֹן. נִמְסַר תְּרִין,
חַד רִישׁ פְּסוֹק, וּמִשִּׁיָּהּ וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת כֵּל
הַמוֹפְתִים (שְׁמֹת יא י). וְדִין סוּף פְּסוֹק. אֲפֹשֶׁר לְהוֹרוֹת
צִדְקַת מִשִּׁיָּהּ וְאַהֲרֹן, הַמוֹפְתִים שֶׁעָשׂוּ לְמוֹכַת
יִשְׂרָאֵל הַשְׁתַּדְּלוּ הֵם לְעַמּוֹד לְפָנַי הַעַם, מַה שְׁאִין
כֵּן הַנְּסִים שֶׁנִּעֲשׂוּ עַל יַדוֹ שְׁלֵא לְמוֹכַת עַמְדוֹ לְכַסּוֹף,
וּמִשִּׁיָּהּ וְאַהֲרֹן בְּנִימְסָרִיא תְּרִינָה, הַנְּסִים שֶׁנִּעֲשׂוּ עַל
יַדוֹ בְּמִצְרַיִם הִיָּה הַתְּחִלָּה לְקַבְּלַת הַמִּצְוֹת, כִּי עַל
יַדֵי הַנְּסִים תִּתְאַמֵּת לְהֵם הָאֲמוּנָה וַיִּקְבְּלוּן תְּרִינָה
מִצְוֹת, מַה שְׁאִין כֵּן בְּכָאן הִיוּ לְכַסּוֹף, בְּכַדֵי שְׁלֵא
תְּפוֹל הָאֲמוּנָה וַיִּבְטְלוּ הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כְּבַר קִיבְלוּ:

הַבְּרָלוֹ מִתּוֹךְ הַעֲדָה וְכֹה אֲתִים כְּרַגִיעַ בְּרַגִיעַ הוּוּ
לִיָּה לְמִימֵר. אֵךְ הוּא כִּי לֹא עֵינָה מִלְכוֹ
וְלֹא רְצָה הַשָּׁי לְכֹלוֹתֶם, וְלִכֵּן לְהִיּוֹת דְּבַר אֲלֵקִינוּ
יְקוּם לְעוֹלָם, עַל כֵּן אֲמַר בּוֹ בְּלִשׁוֹן יִסְבֵּל מִשְׁמַעוֹת
מוֹב, הִיָּינוּ וְאִכְלָה אוֹתֶם כְּרַגִיעַ, כְּמוֹ הַרְגַע שְׁנִיכְלַת
בְּכוֹא זְמַנָּה, דְּהִיָּינוּ אַחַר כְּלוֹת עֵיתָה וְהַגִיעַ זְמַן רַגַע
אַחֲרָת, אֵז מִסְתִּימַת רַגַע הַקּוֹדֶמֶת. כְּמוֹ כֵּן יוֹכֵל
לְהַתְקִיָּים מֵאֲמַר אֲלֵקִינוּ שְׁבַהֲנִיעַ זְמַן דוֹר הַשְּׁנַי
בְּאִי הָאָרֶץ, אֵז יִסְתִּימוּ הַדוֹר הַזֶּה:

וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל. תְּרִין בְּמִסּוֹרָה. דִּין. וְאִידֵךְ
וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה (שְׁמֹתֵל בִּי א כז).
הַכְּהֻנִים הֵם מִסְפָּרָא דְחֹסֵד, וּפְעוּלָתֶם לְעוֹרֵר
חֹסְדִים. וְהַלּוּיִם מִסְפָּרָא דְגְבוּרָה, וּפְעוּלָתֶם לְעוֹרֵר
הַגְּבוּרוֹת, הִיָּינוּ הַגְּבוּרוֹת שֶׁהֵם לְמוֹכַת יִשְׂרָאֵל,
הִיָּינוּ לְעוֹרֵר הַגְּבוּרוֹת עַל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּלַחֲמִים
בְּיִשְׂרָאֵל. וְהֵנָּה נִמְסַר בְּמִסּוֹרָה וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵל,
כְּעוֹבֵר זֶה וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה, כִּי הַלּוּיִם הֵם כְּלֵי
מִלְחָמָה, וְגַם שְׁבַט רְאוּבֵן הֵם כְּלֵי מִלְחָמָה, דֹּאמְרוּ
בּוֹהֵר (תִּיָּא וְלִיָּה עִיב) עֲתִידִין בְּנֵי דְרְאוּבֵן לְאִיתְעַרָּא
קְרַבִּין בְּכָל עֲלָמָא:

וַיִּרְם אֶת הַמַּחְתָּתוֹת. וַיִּרְם תְּרִין בְּמִסּוֹרָה. דִּין.
וְאִידֵךְ בְּתַפְלַת חֲנָה (שְׁמֹתֵל אִי ב י) וַיִּתֵּן עַז
לְמַלְכוֹ וַיִּרְם קְרָן מְשִׁיחוֹ. הֵנָּה סִיָּים בְּכָאן (בְּמִדְרַשׁ י
טו) וַיְהִיו לְאוֹת לְבְנֵי מִרְיָ, כִּי יִרְם בְּהִיפּוֹךְ אֲתוֹן

הנה נתתי כל מעשר בישראל, בעת אשר הכיל הוא רק מעשר (עשירית היינו סוד נקודה), בישראל (ועיר אנפין), לנחליה (אני נותן להם כ"ח לנחליה, שיעשו נחליה, בגימטריא היחוד השלם הריה בהיכ"ל, אדו"ן יחיד, אחיד ועיד, תרין יחודין), ומפני מה יש להם הכח ויכולת הוה לפעול בעליונים, אזי אמר חלף עבודתם אשר הם עובדים בעבודת אהל מועד, ר"ל להיות שמחליפין עבודתם, היינו עבודת עמקי עולם הוה שאדם צריך להתעסק בהכרח, דהיינו אכילה ושתייה ומשגל ומשא ומתן, אינם מכוונים לצורך הנאתם לעבוד את עצמם להברות ולהנות את גופם, רק מחליפין כל זאת בעבודת אהל מועד, הכל כוונתם לצורך גבוה לגרם יחודין עלאין ליחד הדודים על ידי יסוד צדיק הנקרא אהל מועד, (אה"ל לשון כהלו נרו (איז כס ג), מועד הוא לשון אסיפה, ששם מתאספין השפעת כל האורות אסתכמותא דכל שיפין), על כן אהל מועד גימטריא יוסף [און צירן ששה הויות, כי שם קיבוץ כל חו קצוות. על כן להיות כל מעשיהם צורך גבוה, ומשליכים תענוניהם אחר ניוום רק כוונתם לצורך גבוה, על כן הכוחן לכבות יקבל עבודתם ברצון, ויפעלו על ידי מעשיהם פעולות נוראות בעולמות עליונים, והבין]:

ונחשב לכ"ם תרומתכם כדגין מן הגרין וכמלאה מן היק"ב. יש לפרש הפסוק הוה לדרכי עבודה בכל עת כי התורה נצחיות, והוא על פי הקדמות, ידוע שרז"ל (פסחים ס"ה ע"ב) כינו לתענוגי עולם הוה כתיבת לכ"ם, כידוע מפלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע ביום טוב חציו ליי וחציו לכ"ם, כולו ליי או כולו לכ"ם. והנה הן אמת שגם עמקי עולם הוה אכילה ושתייה משגל ומשא ומתן, הם עבודות גדולות להצדיקים העוסקים ביחודים בעולמות עליונים כנדע. והנה רבת המון עם בראותם הצדיקים יושבים על שולחנם ואוכלים מטעמים כיד יי הטובה עליהם, מורים לעצמם היתר לעשות כל ימיהם כחנים, וסוכרים כי לא יאשמו כי זה גם כן דרך הנאות לצדיקים. ועינם המעתם כי הצדיקים גרמים בתפילתם

ציווי השי מאהבת אהרן אחיו, ועשה רק כאשר צוה אות יי. אך אף על פי כן מצוה שמפורש בה מעם צריך לכיון הפעם, והנה השי פירש במעם למשמרת לאות, הנה כ"ן עשיה וכיון הפעם, אך עיקר מגמתו לקיים ציווי השי:

ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם וכו' ולמכית לפרכת ועבדתם. הנה בכאן מגל באתניה, שלא כמשפט הדקדוק דצריך להיות קמץ. ונ"ל דהנה בכאן אמר אתה ובניך אתך תשמרו וכו', הנה מיירי מעבודת כהן הדיוט, שהוא בחינת חסיד נקודתו מגל. מה שאין כן קמץ, הוא בחינת חכמה הנקרא כהן גדול, נ"ל. ועוד נ"ל דאמר בכאן תשמרו את כהנתכם, ומיירי משמירה בבית המקדש, בא במגל בג' נקודות שלא כמשפטו, להורות דבג' מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש (חמיד פ"א מ"א):

כל תרומת הקדשים וכו'. פירש רשי מחיבתה של פרשה זו כללוא בראש וכללה בסוף ופרשה באמצע, והוא מדרש חז"ל (ספר י"ז מג). אבינך לפעיד כלל ופרט וכלל, הוא לפי החשבון נגד מדת ור"ב חסיד (שמח לו ה), (לפי סדר בעל קרבן אהר"ן), ושמנה בגדי כהונה, הם מתחילין ממדת ורב חסד עד ונקת, נדע הדבר:

ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם אשר הם עובדים בעבודת אהל מועד. הנה על פי פשוטו יקשה הרי אהל מועד לא היה רק במדבר, ושם לא נתחייבו עדיין במעשרות. יש לפרש הפסוק בדרך רמו לדרכי עבודה, ולבני לוי אותן האנשים הנלוים אל יי ונדבקים בו, הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה, ר"ל אני נותן להם כח ויכולת בעת התגברות הדינים ח"ו בהעדר היחוד, והשכינה הקדושה היא רק בסוד נקודה ושוכבת מרגלותיו כביכול, אזי הם על ידי יחודיהם ותפילותיהם וכוונותיהם יפעלו לבנות קומתה בשלימות. (וזה כוונת רז"ל (מכ"ה י"ד ע"ב) לדעתי הרוצה לקבל עליו על מלכרת שמים שלימיה דיקא), להתהוות היחוד השלם שני המאורות שוים בקומתם. וזה

וידא יי כי סר לראות (שמות ג ד), ועוד מאמר א'
כלה שעניניה יפות (תענית כ"ד ע"א), נדפס בספר
בני יששכר חודש תמוז אות ד':

תנ"ו ע"ז לאלקים על ישראל גאותו (תהלים סח לה).
יש לפרש תנ"ו, בנימטריא תמרוז אי"ב. (ויש
לרמו וישמע משה ויפל על פניו (במדבר סו ד),
ששמע שנתהווה מחלוקת בישראל, אז נתבהל כי
כל זמן שהם באחדות ובשלום, אין אומה ולשון
יכולה להם (תחומא נצבים ס"א), ולא היה נחרב
בית המקדש בתמרוז וא"ב, וכאשר שמע המחלוקת
אז ויפל על (בעבור) פניו, היינו אותיות הפנים
שהם בפני אותיות משה, נגד פני היינו אותיות
שלאחריו הם תנ"ו, מנין תמרוז אי"ב, שהבין שעל
ידי זה החמא יחרב בית המקדש, בהם הוא ע"ז
לאלקים, רציל הנבורה והע"ז למדת הדין. על
ישראל גאותו, ר"ל אותו הגיאות וההתנשאות היה
בשביל ישראל בכדי שיתקיימו הם, על כן שפך
חמתו על עצים ואבנים באותן ה' חדשים:

או יאמר על ישראל גאותו. ר"ל שמדת הדין באה
עבור זה שאותו שהוא על ישראל,
דהיינו ארי"ך כביכול נהג בגיאות והתנשאות,
כי כשמסתכלין פני ארי"ך בפני זעיר אנפין, אזי
מתבטלין הדינים בסוד זק"ן מלא רחמים חסומך
בזקנו, וכשאינו מסתכל ח"ו אזי מתגברים הדינים,
כעודע מסוד פגם הגאווה שאומר הקב"ה אין אני
והורא יכולין לדור (סוטה ה' ע"א), עיין בספר שערי
גן עדן והמ"י:

בגמרא יומא (ל"ט ע"ב) אמר רבה בר בר חנה וכי
כליה שבירושללים אינה צריכה להתבשם
מריח הקפרת. וקשה דהנה רבה בר בר חנה
היה כמה שנים אחר החורבן, ואם כן היה לו
לומר בלשון עבר לא היתה צריכה וכו'. וגם הוה
ליה למיטר כלה בירושללים, מהו שבירושללים.
ונראה דמרמז מאי דאמרו בזהר הקי דאמירת
פרשת הקפרת מסתקים גם כן הדינים, כמו שהיו
מסתקים בעובדא דקפורת ממש. והנה האמירה
נקרא רק ריח קפרת, וריחא מלתא היא (סוטה ע"ז
ע"ב). ויש כלה שבירושללים, היינו הכלה העליונה

יחודים נוראים בעולמות, ואחר התפלה כאשר
נפקתא מבי מלכא יתייבב, יושבים על שולחנם
ליהנות מן נפקתא דבי מלכא, והכל לצורך
גבוה והוא להם עבודה גדולה כאכילת קדשים
דמשולחן גבוה קא זכו. מה שאין כן מי שתפלתו
מן השפה ולחוץ דרך עראי, ואחר כך מעודתו
(שהוא אוכל) מי יודע אם הוא נפקתא מבי מלכא,
באפשר סיגל המאכל על ידי תחבולותיו במשא
ומתן ברמיה ונדנד גזל וחמס ושקר, הכזה יהיה
עבודה ליי. ולזה בא הרמז בתורתנו הק' ונחשב
לכ"ס תרוסתכם, היינו התרוסתמות שלכם על ידי
עבודת לכ"ס, היינו עסקי עולם הזה הנקרא לכ"ס,
יהיה נחשב לפני יי בעת ובזמן כדגין מן הגרין,
(יתפרש הכ"ף כדגין כ"ף הזמן, ופירשו כאשר הדגן
וכו'), כאשר הדגן שלכם הוא מן הגרין, הכוונה
דגין מרמז לנ' תפלות שכל אחד י"ט ברכות
בנימטריא דגין, (על כן באת חג' בפני עצמו, כי
ג' ברכות של ג' תפילות תקנו אחר כך שהיא
ברכת המינים), וגרין נקראת השכינה כביכול רניג
איברים דנוקבא, עם המפתח לדעת רבי עקיבא
בבכורות (מ"ה ע"א), ועל כן נבנה בית המקדש
במקום גרין, וזרית אמה של מלכרת באת אל
הגרין לכונו (ח"ג ג' ה), לייסד יסוד המלכרת, (ועיין
בספרי רגל ישרה, וצריך עיון ברמב"ם הלכות
טומאת סת, עיין שם דסוף סוף פסק כרבי עקיבא
ועיין בכסף משנה). ועל פי זה יאמר ונחשב לכם
תרוסתכם כגיל, כדגין מן הגרין, כאשר תפילתכם
והנק' דגין, יהיה מן הגרין (מן השכינה הנקראת
גרין, והיא תדבר מתוך גרונכים) לתקן כל קומתה
וכל איבריה. וכמלאה מן היק"ב, כאשר השפע
הבאה אחר התפלה במילוי הצינורות, הוא מן
היק"ב היינו שפע היחוד השלם הנרמז בתיבת
יק"ב אחיה הויה ארני, כלל עולם אצילות יחיד
ברכה קדושה, כאשר התפלה תהיה באופן זה,
וחשפע אחר כך באופן הנ"ל דתתייבב לכוון על
ידי תפילתכם נפקתא מבי מלכא, אזי יהיה נחשב
תפילתכם לפני הבורא ית' כאכילת קדשים, העמק
מאוד בדברים הללו, ותמצא בהם מעם להסמך
עבודה כזו אמקרא קודש הלזה:

ממנה (ויהי ח' ע"א), ואז נבהלים הנבראים ונפחדים מאימת הדין שהוא בנימטריא נבהיל. וכזה תבין יי ברצונך, ר"ל אתה השיי ברצונך היינו ברצון הקדום בעת הבריאה, העמדיה, ר"ל צמצמית מלשון עמדיו במקומם, והיינו צמצום, וזה היה להררי עין, בכדי לתת תוקף ועוז להררי, דהיינו הכלים שנקרא הרים המגבילים על התהום והמים בתוקפם ונשמיותם, ואם כן זה היה חסד נמור הצמצום הראשון, והיה כביכול בהכרח להיות לשובת העולמות, ואף על פי כן מצד זה נמשך כשהסתרת פניך, דהיינו התפשטות שם הויה ב"ה כשנמתר באותיות שלפניו ואחריו, הייתי נבהיל, מדה"ד הויה כו"ו בנימטריא נבהיל, והבן מאד ומאד ותראה פלאות: נשלם פרשת קרה

פרשת חקת.

ויאמר יי אל משה ואל אהרן וכו'. למה נאמרה פרשה זו גם לאהרן, והוא ליכא למימר שהכוונה לאמר לאהרן, דהרי הציווי דעשיה הוא לאלעזר, ולימוד המצוה אין על אהרן החיוב יותר משאר ישראל. ואפשר להפסיד דעתו להיות שנלקחה ממנו מצוה זאת, מהטעם שפירש רשי בשם רבי משה הדרשן, על כן לכבודו עשה השיי וצירפו בדבור עם משה:

זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר. להבין הלאמיר. נ"ל על פי דרשת רז"ל (תנחומא חוקת סי' ח') לך אני מגלה טעמי פרה ולאחרים חקה. ועל פי זה יתפרש זאת חקת וכו' לאמיר, ר"ל לאמירה לישראל בחקה, אבל לך אינו חקה, כי לך אני מגלה טעמה כשאר מצות שכליות, נ"ל:

זאת חקת התורה. בי במסרה. דין. ואידך בניעולי כלים בפרשת מפות (במדב' לא טא). הנה לשם אמר הפרשה אלעזר ולא משה, להיות שמשנה כעם נתעלמה ממנו הלכה (ויקיי' פ"ג א'). והנה פרשה הקודמת ואתם חנו (שם שם ט), אמר משה אחר כעמו ולא נתעלמה ממנו, רק פרשת פהרה נתעלמה ממנו, כי הפהרה היא סוד הדעית, כי ודעית (ישעיה' לג ו) זה סדר פהרות (שבת ל"א ע"א).

שכינת עזינה השוכנת עדיין בירושלים ומעולם לא וזה משם, אינה צריכה להתבשים ר"ל להמתיק דינים, מריח הקסרת בלבד מסתפק להמתיק דינים אפילו בלא עשיה:

יי ברצונך העמדת להררי עז הסתרת פניך הייתי נבהיל (תהלים ל ח). יש לפרש דהנה דוד אמר זה המזמור בסיפור טובתו ית' איך העלהו מדלותיו ועניו כמובן מתוכן המזמור, והנה אנב זה מספר איכות היסורין מהיכן באים, הלא מדרך הטוב להטיב. אבל באמת הכל הוא לטובה, והנה באים מאיכות צמצום הראשון כביכול, שנתצמצם אור אין סוף ב"ה בכדי שיקנו העולמות קנין ולא יתבטלו מציאותם באורו ית'. והנה מצמצום אור בא הדין כביכול, והגם שהצמצום הראשון הוא חסד נמור ורחמים בכדי שיתהוו העולמות, עם כל זה בהתפשטות ענין הצמצום מעולם ועד עולם עד גשמיות עולם הזה, בא ממנו הדין בעת הסתר פנים ח"ו, והוא דהנה הצמצום היה כדי שיתהוו הכלים של העולמות ולא יתבטלו, ואחר כך נתפשט אור אין סוף ב"ה כביכול בתוך כל עלמין כפי כח כל אחד מהעולמות, והתפשטות הויה הוא רחמים וחסדים גדולים. והנה מסר השיי לנו תורתו עצות מרחוק תרי"ג עימין, אשר על ידי זה יהיה יכולת בידינו להנות מאורו ית' כל אחד כפי כוחו, וכאשר האדם סר ח"ו מדרכי התורה, אזי אינו יכול ליהנות מההתפשטות רק מהצמצום, שמצד הצמצום הוא הדין בגשמיות העולם הזה, והבן מאד כי דברים עמוקים המה, וזה נקרא הסתר פנים כביכול. והנה ההתפשטות הוא השם הויה ב"ה המתפשט בכל הנבראים, והסתר פנים נקרא כביכול שהשם הויה מסתתר כביכול במלבושיו, והם אותיות שלפניו ואחריו, אבל ח"ו לא יצויד הסתלקות הויה, דאם כן תיכף יעדרו כל העולמות, רק הסתר פנים כנ"ל. והנה הויה עם אותיות שלפניו שהם מדה"ד, ועם אותיות שלאחריו שהם כו"ו, בנימטריא פ"ו, שהוא בנימטריא לבניה, בכס"ה ליום חנינו (שם פ"א ז), בעת הדין לבאי עולם שעוברין לפניו כבני מרון לפקוד על איש כדרכו, ואז לבניה מסתרת במיעוט האור

יגלחו להם השערות. והאמת הוא שהנילוח הוא למען לא יתפשמו הנבורות למטה, כי למטה נהנים מהם הקליפות, ובמקומם הם עוז וחדוה. ובוה תבין שאילו היה מתבונן קרח בענין חוק פרה אדומה שהוא כפרה גדולה לישראל מסוד המתקת הדינים, לא הוה קשיא ליה ולא היה מערער הריב, והשיי יודע האמת ויהי רצון שלא יאמר פינע דבר שלא כרצונו, התבונן כי קצרת:

זאת חקת וכי לאמיר. הלאמיר אינו מוכן. והנראה דרמו לאמיר, שיאמרו הפרשה ויקראו אותה בתורה בצבור, מסייעא למאן דאמר פרשת פרה דאורייתא:

זאת חקת התורה. עיין במדרשי חזיל (במיד פייט א) פרה אדומה נמסרה בחוקה מבלי מעם. ואמרו רזיל בלשונם חוקה חקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי. ויש לתמוה לפי מאי דקיימא לן (יומא מיב ע"ב) דלא כרבי שמעון דדריש מעמא דקרא, אם כן, כן הוא הדין בכל משפטי וציווי התורה לעשותן לשם פעלים הגם שלא נדע המעם, ואם כן במאי תשתנה פרה אדומה בחקה, ואם נאמר שעל כל פנים בשאר המצוות יש לנו רשות לחקור ולדרוש במעמיהן מה שאין כן בפרה, הרי באמת גם בפרה יש מעמים נכבדים ליראי יי ולחושבי שמו. והנראה דבאמת בכל משפטי התורה הגם שלא נדע מעמיהן, צריך לקיימן בחוקה לעשות הדברים לשם פעלים כאשר צונו יי אלקינו, רק מה שנכתב חוקה בפרשת פרה, הוא להיות המצוה הזאת מהרות כל הממאים. נמצא בזה תוכחת מגולה להחולכים אחרי שרירות לבם והחושבים מחשבות און על משפטי התורה, ומבקשים לבוא על פי שכל האנושי בחקירות אנושיות למעמי מצות התורה, ועל ידי זה חושבים שלא המעשה הוא העיקר, באמרם מה יתרון יבוא לנפש על ידי עשיה גשמיות, רק העשיה נגזרה מהתורה כדי שיתבונן במושכל, ובאם הפתי חישב בדעתו שכבר מבין המושכל, יוסר מעליו חיוב המעשה בפועל, בחושבו אשר רק המושכל יסיר מנפשו טומאה וחלאת דעות ומדות המנונות. הנה כזה

הנה משה סוד הדעת כאשר כעם, הנה נמתלק ממנו דין הפהרה, והיתה אמירת הפרשה דוקא על ידי אלעזר, כן בכאן דוקא המצוה על ידי אלעזר, ועוד יתבאר:

דבר אל בני ישראל. תרין במסורה מוניח רביעיי. דין. ואידך דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה (במדב ז יז). וסימן חופריא לתורתא. היינו מוניח רביעיי, בגלות רביעיי גלות החל הזה, חופריא לתורתא על דלא אקיסית קיסמא וכי (וזהו ח"ג ע"ד ע"א):

זאת חקת התורה כו ויקחו כו. למה נאמר פרשת פרה אחר מחלוקת קרח, לפי שהקתים הפהרו לשאת ארון ברית יי שנאמר (במדב ז ט) בכתף ישאו, אמר קרח לא די שהוציאו אותי מכלל כהונה ומתנות, אלא שגילח ראשי ועשה אותי סכל, מיד נתקנא למשה לערער הריב, והוא לא ידע חוק פרה אדומה תהיה כפרה גדולה על ישראל, כן הוא בפסיקתא. והוא פליאה גדולה: והניל דחנה ענין פריה, כבר ידעת שהוא סוד המתקת הדינים בסוד פיר פריה, שהוא סוד המתקת ה' גבורות דפיר, שכל אחד בנימסריא ניו, סוד ה' פעמים ניו דויהי נעם (תהלים ז יז), ובהוספת א' לכל אחד הוא בנימסריא דין, איל הויה, שזהו שדרשו המקובלים אל הויה ויאר לניו (שם ק"ח כז), והבן. והנה על ידי הפרה נמתקים הדינים ברחמים, ומתהווה ממנה אדרבא כפריה לישראל. והנה הקתים הפהרו לשאת משא בכתף, שהוא סוד כתף השמאלי דגבורה דזהו ספרא דליוואי. והנה נצמוזה משה גלח שערים שהוא סוד תוקף הדינים הנתלים למטה, כי הנה הנבורות במקומם הם בסוד המעלה הגדולה מעלת הזהב על הכסף, וכן לעתיד במהרה בימינו שיתוקן העולם, יהיו הנבורות גדולים במעלה כי לא נירא מן הדין, ואז יהיו הלויים גדולים מן הכהנים. וזה היה מעות קרח שחשב שגדלה מעלתו לחיותו מספרא דגבורה, ואמר בסברתו שהנבורות הם כעת גם כן במעלה כמו החסדים והם ממוחזים, ואם אינו כן רק שכעת הם בתוקפם ואין להשתמש בהן, אם כן למה

הוא חלק הכופרים, לא כאלה חלק יעקב היוצר הכל הוא אלקינו, הוא צונו לעשות את כל המצוות האלה, ולו יהיה שהמצוות הן מוגשמות, המצווה המצוה הוא אין סוף ב"ה, בעשות האדם מצוות המצווה, בזה יהיה שלימות הנפש בדביקותה בקונה וצורה, מה שאין כן בחקירות אנשיות לא יגיע שלימות לנפש ולא תפטר מחלאתה. על כן רמזה בזה התורה בציווייה בענין פהרת הפומאה, צוותה בדבריה זאת חקת התורה, ר"ל שעל ידי מצווה זאת בין והתבונן כל התורה לקיימה בחוקה, ובזה תפטר:

וזאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר. להבין הלאמר. גם ויקחו אליך, מהו אליך. והנה פירש רש"י לעולם היא נקרא על שמך. הנה יש להתבונן מהו נפקא לן אם תהיה נקרא תמיד על שם משה, ומהו מעם יש בזה. וגם פירש רש"י בלשונו (והוא מרז"ל נתחייב חוקת סי' ה') שיאמרו תמיד פרה שעשה משה במדבר. צריך להתבונן למה יאמרו שעשאה במדבר, ומהו נפקא לן אם עשאה במדבר או בישוב. והגיל בזה, דהנה סוד פרה מבואר בכתבי האר"י ז"ל שהוא סוד קליפת נוגה שהיא מטהרת סמאים ומטמאה פהורים, והדבר הזה צריך התרחבות ביאור קצת. ידוע דש"ל קליפות המטאות הם מטאות לגמרי ואין להם מבוא אל הקדושה, והקליפה הרביעית היא קליפת נוגה, היא סיקליא בחינת משקל והיא מצרנית בין הקדושה והקליפה, ויש בה סוד מריב וריע, לפעמים היא נכללת בקדושה ולפעמים בהיפך, על כן סיקליא נקרא כמו לשון המשקל, שנוטה בהכרעה פעמים לכאן ופעמים לכאן. והנה כל הדברים אשר בעולם אשר נאסרו על פי התורה, נפש חיותם מני קליפות המטאות לגמרי, על כן נאסרו לעם הקודש כי אין בחיות הזה מבוא אל הקדושה, רק הם צריכים ביטול וכריתה לגמרי כמו שיהיה לעת קץ אשר רוח הפומאה יעביר מן הארץ, ואפילו אם יהיה האדם מכויץ באכילה דבר האסור לשם שמים, דהיינו שיעבוד את השיי בכח האכילה, לא ירצה לקרבן ליי כי מום בו ואין

לו מבוא אל הקדושה, רק צריך לבטל ממנו הכח הניתוסף בו מחיות הדבר הנאסר, על ידי סינופים וכיוצא בשבירת לבו. והנה מעשה התורה והמצוות אשר צוה יי לעשותם, הם לגמרי מהקדושה, והדברים העולמיים המותרים והם רשות, כגון אכילה ושתיה ומשגל בדברים המותרים, הם מסוד קליפת נוגה והם מסוד המשקל. ועיקר עבודת האדם סובב על קוטב הזה, דהנה נברא האדם באופן הזה שאי אפשר לו לחיות על פני תבל מבלי התעסקות באכילה ושתיה ומשגל, והנה חיות כל אלה הדברים המותרים ורשותיים הנעשים תחת השמש, הם מקליפת נוגה אשר היא מצרנית וסוד הסיקלא, והוא יתבחן בבחינת הדעית וכוונת האדם בהכרעה על ידי הדעת הנתון בו, אשר הדעית יתפשט בכל מדותיו, דהיינו בלוקח ועושה הדבר המותר ומכויץ דעתו לשם שמים, דהיינו שילך בכח האכילה ההוא לעבודת השיי, ובמשגל להוליד בדומה עבדים לאלקי עולם, וכיוצא בענייני משא ומתן, וכל הדברים הנעשים תחת השמש אשר לא נאסרו בחוקי התורה, הנה בעשות כל אלה בכיוון והכרעת דעתו לשם שמים, הנה יוכלל החיות שבדבר המעשיי ההוא אשר היא מקליפת נוגה יבוא אל הקודש לקדושה. ובהיפוך ח"ו כשמכריע בדעתו בעשות כל אלה למלאות תאוותו הבהמיית, הנה יוכלל החיות שבדבר המעשיי ההוא בתוך שלש קליפות המטאות, עד אשר יתיישב בדעתו לשוב אל יי וילך בכח האכילה ההוא לעבודתו יתיישב, אזי יוצא בלעם מפיהם ליכלל החיות בקדושה. והנה מעשה האדם בתחתונים גורם בעליונים, דהיינו כשעושה האדם מעשה מותר ורשות תחת השמש בכיוון דעתו לשם שמים ויכלל החיות מנוגה בקדושה, אזי גורם שהקליפות נוגה שיש בה טוב ורע, והנה הרע הוא מהקליפות המטאות, וכשתוכלל נוגה בקדושה הנה היא מטהרת סמאים, ובהיפוך ח"ו הנה כשגורם האדם שתוכלל בקליפות המטאות, הנה היא מטמאה פהורים. והנה זה עיקר עבודת האדם על פני האדמה לגרום שתוכלל ותתעלה נוגה בקדושה, עד שבמהרה בימינו תוכלל לגמרי

דייקא, שהדעת מכריע ומשים כל ענייני תאוות העולם הזה מקליפת נוגה (הנקרא פריה אדומה תמימה), כמדבר בלי שום כיסופא דנופא, והבן מאוד:

ויקחו אליך וגו'. ניל על כוונתך להיותם אינם יודעים סודה, כי להם בחוקה נאמרה, אזי יקחו על דעתך וכוונתך, וככה עצה היעוצה בכל המצות למי אשר לא חלק לו השם בבינה, לעשות על דעת הצדיקים כמיש כמה פעמים:

ויקחו אליך פרה אדומה. במדרש (כמי פייט ו) אמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה מעם פרה, אבל לאחר חקה. יובן לדעתי על פי האמור (בספר מאורי אור והוא מלקומי תורה עיין ביאיר נתיב) וזיל, פריה אדמיה מלכות מצד הדינים פיר מנצפ"ך בקבלתה כל אחוריים של השמות, לכן היא אדמה, והם אותיות הקודמת בשמות עיב סיג מיה ב"ן, ודי היות מד' מילויים פדה"ד (בגימטריא עם הכולל פריה), ומצד זה דין תקיף מטמא פהורים, עיב סיג מיה ב"ן (בהסרת הוי"ה אחת פשוטה) קפ"ד קס"ו ק"ל קד"ם, בגימטריא פרה אדמיה תמימה, ומצד זה מטרת פמאים, אם כן סוד פרה אדמה תמימה היא בבחינת החסדים שבה והגבורות שבה: עוד נאמר שם (בספר הנ"ל) חקיה נקראת המלכות וכו', והוא בבחינת הגבורות שבה ובה חקיקה וכו'. והנה תתבונן פריה אדמיה לפי המספר הנ"ל רומות לחסדים וגבורות שבה, חקה רומז רק לבחינת הגבורות. והנה משה בסוד הדעית שבו עיפרא דחסדים וגבורות, ולזה אמר לך אני מגלה מעמי פריה, היינו מעם חגרגש דהיינו החסדים שאתה בסוד הדעת הכולל גם החסדים עם הגבורות, ולאחרים הוא רק חקיה בסוד הגבורות לבד, על כן ויקחו אליך, שתהיה תמיד נקראת על שמך להמתיק הגבורות בחסדים, והשם הטוב יכפר בעדינו ויהי רצון שלא יאמר פינע דבר שלא כרצונו:

ונתתם אותה וכו'. ניל שכלל את אהרן בנתינה, להיות העבודה הזאת אינה נעשית על ידו,

עם כל בחינתיה, ואז לא יהיה חיות לג' קליפות הממאות, כי כל חיותם נמשך על ידי קליפת נוגה המצרנית. והנה תראה שמעשה המצות אשר הם בבחינת הקודש לגמרי, מפורשים בתורה כזה וכזה יעשה האדם וחיי בהם, זאת המעשה אשר לא תעשנה אשר הם מחיות הקליפות הממאות, מפורשים בתורה באזהרה לבל נעז בקצה העבירות. ובענין מעשה הרשות המותר וההכרחי לחיותו, אינו מפורש בתורה כמה יאכל, וכמה ישתה, וכמה יעסוק במשגל, וידבר דבריו, ויעסוק במשא ומתן וכיוצא, רק דרך כלל היא מצוה בתורה (ויקרא יט ב) קדושים תהיו, ופירשו רז"ל (יבמות כ"א) קדש עצמך במותר לך, דהיינו כל הדברים המותרים וההכרחיים יקח מהן די הסיפוק בכיוון דעתו לצד הקודש, דהיינו לילך בכח האכילה החוה לעבוד את השיי ולא לעסוק במותרות לצד התאוה, ולמה לא פירשה התורה שיעור ההכרח ונבולו אשר בעבור הנבול הוא המותרות. דאי אפשר לפרש זה בתורה, כי בזה אין אדם דומה לחבירו, דהנה יש לך אדם שצריך למאכל ג' לפרות למלאות בטנו, והנה כאשר ישער ויכוין לשם שמים, ויקח די בסיפוק ב' לפרות בכדי שלא למלאות תאוותו, הנה קיים קדושים תהיו ומעשיו הם לצד הקדושה, ויש לך אדם אשר יתמלא בטנו על ידי מזון ליפרא אחת, ויאכל כל שבע למלאות תאוותו, הנה הגם שהראשון אכל יותר, עם כל זה מעשחו בקודש והשני יתהלך. והנה על פי המשל הזה תבין כל ענייני בני האדם, ואי אפשר לפרש השיעור והנבול בתורה, רק סתם קדושים תהיו והוא בשיקול הדעית. ואפשר יש לרמז שעל כן נאמר בפרשת קדושים דבר אל כל עדת בני ישראל, רציל דעית בני ישראל. והנה ניתנה התורה לישראל בשביל כן ממדבר מתנה לא מקום זרע ותאנה וכו', להורות שעיקר דרכי התורה שלא להנות מעולם הזה, רק כל ענייני האדם יהיו לצורך גבוה, להעלות כל הנאות יישוב העולם מקליפת נוגה אל מקום הקודש על ידי הכרעת הדעית כנ"ל. ובזה תבין זאת חקת התורה וכו' ויקחו אליך דייקא, שאתה דעת הכולל ותמיד תהיה נקרא על שמך פריה שעשה משה במדבר

וקיימא לן (ויפא י"ד ע"א) כהן גדול מקריב בכל עת שירצה וכל מה שירצה, וכאן היה בהכרח אלעזר, על כן ניתנה לאלעזר על ידי אהרן, וכאלו אהרן חולק לו ומכבדו במצוה זו, נ"ל:

וכבם בגדיו כההן ורחץ בשרו וכו' ואחר יבוא וכו' ופמא כההן וכו' (במדב י"ז). הנה צריך לסרס המקרא כמ"ש רש"י, ולא דבר ריק הוא ולא דבר מיקריי בתורה בלי דקדוק ח"ו. ונ"ל להורות זמן הפבילה יהיה קודם הלילה, כשיעור שיוכל לבוא אל תוך המחנה לאחר פבילתו ויהיה ביאתו בתחלת הלילה, ואם כן יהיה הפבילה קודם הלילה שיהיה עדיין יום קצת אחר הפבילה, וזה לא היה נשמע אם היה נכתב בהיפוך ורחץ וכו' ופמא וכו' ואחר יבוא וכו', דהוה אמינא דאי מבל קודם ביאת השמש, הוא דנמשך פומאתו עד הערב, אבל אם מבל לאחר ביאת השמש, אין הכי נמי דמהור תיכף. לזה משמיענו ורחץ וכו' ואחר וכו', דהרחיצה מוכרחת שתהיה קודם הלילה שיעור שהיית הליכה למחנה. וידוקדק בזה דברי התנא במתניתין דברכות (ב' ע"א) משעה שהכהנים נכנסין דייקא, עיין בתוספות יום טוב:

זאת חוקת התורה אשר צוה יי לאמר. הנה מהראוי להבין למה נאמרה המצוה הזאת בחוקיה, אם הוא שאין לחפש בה מעם רק לקיימה בחוקיה מבלי מעים, הנה גם בכל המצות שאין מפורש בהם מעם בתורה כן הוא, דלא קיימא לן כרבי שמעון דדריש מעמא דקרא (ויפא מ"ב ע"ב), וודאי אין כוונת רבי שמעון לכיון זה הפעם דאמור בפשוטו, כי הנה רבי שמעון דורש פעמים בזהר פלאי פלאות ורוזן דרוזן בעסק המצות, וחלילה לומר מי שאינו מכין כל זה, אינו יוצא ידי חובת המצות בעשייתם. ואם הכוונה אומרו המצוה הזאת בחוקיה, היינו דבשאר המצות גם כן אין מן הצורך לכין בעשייתם מעמים, עם כל זה המחפש ומבין יוכל לתבונן בהם פעמים (כפי אשר חלק לו השיית בבינה, הגם שאי אפשר לבוא לתכלית מעמיהן כי הוא שכל אלהי), מה שאין כן פריה אדומיה לא

ישיג האדם כלל שום מעם. הרי גם במצות פריה יש מעמים גנזי נסתרות ליי אלקינ, הלא המה באוצרי המקובלים, וגם לפי פשוטו עיין בדברי רבי משה הדרשן, (הביאו רש"י ז"ל והוא מהראשונים דבריו ז"ל הם כעין מדרש). וגם יש לדקדק זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר דבר אל בני ישראל, היה לו לומר מקודם דבר אל בני ישראל, ואחר כך זאת חקת התורה וכו'. וגם מהו הלאמיר, כבר נאמר לאמר בפסוק הקודם. ולהבין כל זה התבוננתי בדברי חז"ל במדרש (במ"ד פ"ט ד'), אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה, היה אומר לו פומאתו ומהרתו, כיון שהגיע לפרשת אמור אל הכהנים (ויקרא ט"א א), א"ל משה רבש"ע אם נפמא זה במה תהא סהרתו, לא השיבו (הקב"ה) באותה שעה נתכרכמו פניו של משה, כיון שהגיע לפרשת פריה אדומיה, א"ל הקב"ה באותה שעה שאמרת לך אמיר אל הכהנים, אמרת לי אם נפמא במה תהא סהרתו, לא השכתיך, זו סהרתו ולקחו לפמא וכו'. והנה עם היות שהדברים היה מקובלים אצלם בתורה שבעל פה, אף על פי כן מהראוי שיהיה מזה איזה רמז בתורה שכתב. ונ"ל דדרשו זה מהפסוק (תהלים י"ז) אמרות יי אמרית סהורות, (שהתחילו שם בעלי המדרש ויקי"ד פכ"ז א') לפתיחת פרשת אמור, דנקט ב' פעמים אמרית. רצ"ל באמירה אחת של הקב"ה לא השמיע הסהרה, היינו בפרשת אמור אל הכהנים, עד שבאמירה אחרת היינו בפרשת פריה דכתיב בה אמירה יתירה, זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמיר באמירה הקודמת. וידוקדק בזה לאמיר. וגם מ"ש זאת חקת התורה קודם שאמר דבר אל בני ישראל, שזהו רק הקדמה למשיה זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמיר, רצ"ל תשובה לדברי תורה הקודמת ששאלתי מאז ולא אמרתי לך, הנני אומר לך כעת. ושיעור הכתוב כך הוא, זאת חקת התורה (כאשר אשמיעך כעת), אשר צוה יי (מקדם) לאמיר (בפרשה הנאמרת באמירה פרשת אמיר). והנה דברי המדרש הזה יתישבו הדקדוקים האחרונים שדקדקנו בפרשה:

אמרו (שמות ג יט) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך, והנה רואה ידועה ובחירה ב' העניינים מתאמתים לנו באמונת התורה, ואין מבוא לשכל האנושי להשיג בשכל איך יתאמתו ב' הפכיים, וכבר דברו בזה כל שלמי הגבורים. אבל האמת הנכון שמחוייבים אנחנו על פי התורה להאמין בידיעה וגם להאמין בבחירה, זה כל יסוד התורה, והגם שאין דעת ושכל האדם משיג מציאות הענין האיך יתכנו ב' הענינים, הנה כתב בזה החסיד הקדוש בעל חובית הלכברת (שער עבודת האי פ"ח) וזה תוכן דבריו, כיון דהידיעה ובחירה שניהם מוכרחם על פי התורה, ושכל האדם אי אפשר לו להשיג מציאות שניהם, הנה אנחנו מחוייבים להאמין אמונת אומן בשניהם. ואם רץ לבך למח לא הודיע השי' בשכלינו להתבונן אמיתית ב' הענינים בשכל אנושי, תשיב אל לבך הלא נתאמת לנו שהשי' הוא טוב ומטיב, וכל מה שהוא לפובתינו הוא מטיב לנו, ואלו היה יודע השי' שהמושכל הזה הוא לפובתינו, היה מודיע לנו, אלא על כרחך החכמיה העליונה כביכול הוא שאין המושכל הזה לפובתינו, ולפיכך לא הודיע לנו השי' המושכל הזה, רק להאמין כל זה על פי אמונת התורה, עד כאן תוכן דברי החסיד הקדוש הנזיל, (ולחלן נבאר איה את אשר עם לבבי למח לא הודיע השי' המושכל הזה):

והנה עם היות שאין הידיעה מכרחת והבחירה חפשיית, זה דוקא ידיעה, אבל דבורו יתיש מכריח ואי אפשר שישתנה, כדכתיב (ישעיה נה יא) כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי וכר, כן פירש הפסוק הקדוש מהר"ם אלשיך ז"ל בספר ישעיה, וזהו מוסכם מכל הקדמונים על פי יסודי התורה*:

אבל הקושיא הראשונה במקומה עומדת, למח נאמרה המצוה הזאת בחוקיה, ומה הוא החוקיה שבה יתר משארי המצוות. והנה רז"ל במדרש (כמ"ד פ"ט ג) אמרו ז"ל ר' יצחק פתח (קהלת ז כג) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וכר, אמר שלמה על כל אלה עמדותי, ופרשה של פריה אדומיה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, עד כאן. והנה מהיכן המציאו מה שאמר שלמה אמרתי אחכמה וכר על פריה אדומה. נ"ל דלמדו כעין נזירה שות אמרתי, היינו אותה הפרשה שנאמר בה אמירה יתירה ומפרשת ומבאר פרשת אמר, נ"ל. אך דעל פי מדרשיהם זה, ביותר יקשה הקושיא הנזיל, שלמה שנאמר בו (מלכים א' ה יא) ויחכם מכל האדם, לא היה יכול להתבונן שום מעם בפרשת פריה אדומה, והנה רבי משה הדרשן המציא טוב מעם אפילו בפשמיית הדרש, ומכל שכן שישנם תילי תילים סודות נמסרו ליודעים והם בכתובים. ונ"ל לתרץ הקושיא הזאת על פי דברי המדרש שהבאתי מקודם, דהנה מהראוי להתבונן באמת מפני מה לא השיב השי' למשה באותו פרק ששאל לו מהרת טומאת מת, וגם למח נתכרכמו פניו של משה ומה דאג על זה. ונ"ל לתרץ הכל בעוה"י על פי דברי רבי משה הדרשן דכל מעשי הפריה לכפר על עון העניל, וכמ"ש רשי' ז"ל בשמו:

והוא בהקדים לך מה דידוע על פי התורה ידיעתו יתיש אינה מכרחת להאדם בעל הבחירה שהבחירה חפשיית אצלו, דאי לא תימא הכי אם כן אין כאן שכר ועונש כיון שאין בחירה, והתורה בכל פינת יסודתיה מלאה מיעודת שכר ועונש, הנה מוכח מזה שהבחירה חפשיית, וגם כן ידיעתו יתיש מוכח לרבבות מן התורה, כענין

* הנ"ח ועל פי זה פרשנו בטוב טעם פסוק (ישעיה א א) חזון ישעיה בן אמרץ אשר חזה על יהודה וירושלים. והיכת אשר חזה מיוחד. ופירשו ירדע ורגב ונבואה היא גדולה מן חזון. ונ"ל החילוק בין ב' המדינות, נבואה הוא לשון נב שפחים (שם נ ט), והיינו ויבד. שהמתנבא היה שומע ריבד מאת השי' כביכול. וחזון הוא לשון ראייה, שאינו שומע דברי השי' רק רואה באותיות דברים הנתיידיים לבוא. והנה לפי הדברים הנזיל יש חילוק, שהחזון כיון שלא בא בריבד, יכול להשתנות לצידושים אחרים על ידי מעשי בני אדם הבחיידיים, מה שאין כן בריבד הנבואה, הנה נאמר כן יהיה דברי אשר יצא מפי וכר. והנה ישעיה הנביא שנבא מעלתו מאוד נביא כן נביא ומודע מלוכה. והנה נאמרה לו הנבואה הזאת בחזון שהיא מודיעה קטנה מן נבואה. לזה בא הכתוב לתרץ הקושיא הזאת באמרו חזון ישעיה בן אמרץ, והנה הוא ישעיה שנבא במעלתו ומעלת שמו, והוא בן אמרץ גם כן נביא מודע מלוכה, ולמה לא נשפע לו רק חזון ולא נבואה. לזה נאמר אשר חזה, רצ"ל הסיבה אשר חזה ולא נבואה, והוא להיות החזון הוא על יהודה וירושלים, רצ"ל שהוא פרעניות על שטאי יהודה וירושלים, והשי' שוקד לטובתם ומצפה אולי ישובו, לזה לא הראו לו רק בחזון, לא בריבד המוכח להחייים, נ"ל:

הבורא ית'ש הנה הוא כל יכול, אפשר לומר יודע העתידות מה שהאדם עתיד לעשות, ומעניש ומשכיר את האדם על עשייתו, כי הבחירה אצלו והוא ית'ש כל יכול יודע ואינו יודע בנשוא אחד, ואין שכל האנושי מבין זה. והנה עיין מ'ש לעיל בשם החסיד בעל חובת הלבבות שאמר אלו היה יודע ה'שי שהשגת ענין הזה טוב לנו להשיגו, בודאי היה ניתן כח בשכלינו להשיגו, כי ידענו שהוא טוב ומטיב, אלא על כרחך שיודע ה'שי אשר טוב הוא להעלים מבני אדם המושכל הזה, רק להתנהג בזה הענין על פי דרכי האמונה על פי תורה האלקות:

ואני אמרתי בעניי להבין במעט קמ, להבין איזה דבר מהו הטובה שעשה התמים דיעות שהעלים המושכל הזה מבני האדם, רק להניח הענין להאמין על פי יסודי התורה אשר הוא ית' כל יכול, ונוכל לומר אצלו הית'ש ב' הפכיים ביחד ידע ולא ידע, ונשכר בזה מה שנצטוונו על פי התורה והלכות בדרכיו (ובנים כח ט), הנה גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת, והוא מה שנצטוונו מפי חז"ל (אבות פ"א מ"ה) והנה דן את כל האדם לכף זכות, הגם שהאדם הוא בן שכל, ואפילו בעל רוח הקודש ויודע אשר שבע תועבות בלב הרשע, ונתאמת ענין הרשע אצלו בידיעה ברורה, הנה האדם המשכיל זאת ישים אל לבו והלכת בדרכיו כתיב, מה היא ית'ש ידע ולא ידע ביחד כביכול, גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת. הנה הדבר הזה (היינו העלמת הענין בשכל רק להאמין באמונת התורה כנ"ל), הוא טובה גדולה לקיום התורה ולקיום העולם, ידיד הקורא תלמוש עיני שכלך ותתבונן הענין הזה, כי ילאה הקולמוס להסביר הענין הזה עלי מכתב:

והנה אומר לך עוד את אשר עם לבני הטובה הגדולה אשר עשה ה'שי מה שלא נתוודע לבני אדם עסק הצדקת שכר ועונש (אחר התאמתות הידיעה) כי אם באמונת התורה, דהנה השכר והעונש הוא לאדם בין בעולם הזה בין בעולם הבא בין לעתיד לבא בזמן המשיח ולימות

ומעתה תתבונן כיון שכל מעשה פריה היה לכפר על עון העבל, הנה הגם שהיה זה גלוי וידוע לפניו ית'ש שעתידין לחטוא ויצטרכו לכפרת הפרה, עם כל זה הידיעה אינה מכרחת והבחירה היתה חפשיית אצל ישראל, הנה לא היה באפשרי שיאמר ה'שי למשה זאת המצוה בדיבור קודם החטא, דאז יהיו ישראל היו כמוכרחים לחטוא ולא תהיה בחירתם חפשיית, ושוב לא יניע להם עונש. (והנה רבי משה הדרשן על כרחך מ"ל דאחר מעשה העבל נאמרה פרשת פרה, וגם התנא בעל המדרש מ"ל כן, ופרשת אמור אל הכהנים לדעתם נאמר קודם מעשה העבל), על כן לא היה באפשרי שישיב ה'שי תשובה למשה (או כששאל בפרשת אמור אם נמא זה במה תהא מהרתו), ולא השיב לו מפרשת פרה, מפני שעיקר מעשה פריה באת על חטא לתקן עון עבל, ולא היה רצונו ית'ש להביא הדבר אל עולם הדיבור כדי שלא יהיו כמוכרחים, רק ישאר להם הדבר בבחירה, הגם שהיה הדבר אצלו ית'ש בידועה, אין הידוע מכרחת והבחירה חפשיית, ועל כן נתכרכמו פניו של משה באותה שעה ששאל בפרשת אמור ולא השיב לו הקב"ה, כי הבין משיה שיש בידיעתו ית'ש איזה דבר הניתן לבחירה, על כן אין ברצונו ית'ש להביא הדבר לבחינת דיבור. ולפי זה נודע לנו מן פרשת פריה אדומיה אמיתית ידיעה ובחירה, והנה השכל האנושי אי אפשר לו להשיג הצדקת ב' הענינים ביחד, אבל מחוייבים אנחנו להאמין על פי התורה הצדקת ב' הענינים ואין לחקור בחקירות, כי השכל האנושי לא ישיג זה, אבל המה אמיתיים מצודקים בשכל אלקי, הגם שיש ידיעה, עם כל זה משפטי יי אמת להעניש ולהשכיר, כי הבחירה חפשיית:

עיין בדברי הקדוש באור החיים בראשית מה שפירש בדברי הרמב"ם בזה, דהיינו שאצל האדם אי אפשר לומר עליו שידע איזה דבר ולא ידע אותו דבר, כי יהיו ב' הפכיים. אבל

וכאשר חוכיחו (ימא פיי עיב) מן הפסוק (שמח לב לא) אנא חמא וכר ויעשו להם וכר, הנה אין לפסור את עצמינו מציווי אלקינו במענה אנשיית לומר לפניו רבשיע למה נצטרך לפרט החמא, הלא אתה יודע כי אין לבקש מעמים למצותיו יתיש, ובפרט שזה חיו כמנגד להציווי, וחוף לזה חלא כבר פורטים החמאים מקודם כאמור אשמנו בגדנו וכר. ועוד יש להתבונן בנוסח אתה יודע רזי עולם ותעלומות וכר אין דבר נעלם ממך וכר ובכך יהי רצון מלפניך שתמחול וכר, האיך תלוי זה בזה לומר רבשיע הלא אתה יודע רזי עולם וכר, על כן תמחול ותמלח וכר. אבל לפי דברינו יומתק הענין בסוב מעם, אחר אמירתנו הוידוי בפרשות, הנה אומרים סרנו ממצותיך וכר (בבחירתנו), ואתה צדיק על כל הבא עלינו (כי ידיעתך לא הכריחה אותנו) כי אמת עשית ואנחנו הרשענו (בבחירה), והנה מי שאינו נכנס עמנו באמונה, הנה יחקור על הענין ויוכל ליקח לו זה למענה לפסור את עצמו מן הדין, באמור הלא הכל גלוי לפניו ית' מבראשית ואנחנו מה עשינו. אבל אנחנו בני אל חי חלילה לנו להוציא זה מפינו, מאמינים אנחנו בתורה המתאמת לנו ידיעה ובחירה, רק זאת הוא לנו למענה כיון שאנחנו מאמינים כל זה על פי התורה (חגם שהשכל אנשי מנגד), חנה נקראים אנחנו בני תורה, על כן לך יי הסליחה על פי הבטחתך בהתהלך וכר, כגיל. חיש מה נאמר לפניך וכר ומה נספר לפניך וכר, כי חלילה לומר לפניך זאת למענה הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע, ואילולי חיו לא היינו מאמינים בתורה, בודאי היינו יכולים לומר כן, רק אנחנו מאמינים על פי התורה אשר אתה צדיק על כל הבא עלינו, כי אמת עשית ואנחנו הרשענו (בבחירתנו). וגם אתה יודע רזי עולם וכר, ומאמינים אנחנו גם כן בידיעה, וכיון שכן הוא, אם כן אמונתנו הוא רק על פי התורה אם כן בני תורה אנחנו, ובכך בעבור זה יהי רצון מלפניך שתמחול ותמלח וכר, כהבטחתך אשר התורה (שהוא למעלה מן השכל) תמליץ טוב בעדינו שלא להתנהג עמנו במשפט אשר הוא כפי השכל (היינו בערכינו בעולם הזה).

התחיה, הכל כפי משקל אל דעות. והנה אדם אין צדיק בארץ, ומה יעבור כח יציר חומר לצאת ידי חובתו לפני היוצר כל, הן שמים לא זכו בעיניו ובמלאכיו ישים תהלה, ואיך יצדקו קרוצי גרשיו במשפטיו, הנה אם היה עסק שכר ועונש מושג בשכל, אין מבווא להנצל במשפטיו בריה קמנה מעומח בדעת לפני תמים דיעות, אבל כיון שענין הצדקת ידיעה ובחירה נעלם משכלינו, ולא נוכל לצייר הענין בשכל, רק נאמין הצדקות הענין על פי התורה, ואמונה זו הוא כלל התורה, הנה כיון שנאמין זה רק על פי התורה, הנה בני תורה אנחנו ובישר לנו השיי על פי נביאו (משלי ו כב) בהתהלךך (בעולם הזה, התורה) תגחה אותך, בשכבך (בקבר) תשמור עליך, וחקיבות (לומן התחיה) היא תשיחך. הנה כשבאים ישראל למשפט הן במשפט העולם הזה ועולם הבא ולעתיד להעניש ולהשכיר על מעשיהם, הנה נזכר לפניו יתיש איך היה אמונת ישראל בענין השכר ועונש, הלא שכלם לא השיג זה רק האמינו בזה על פי התורה, אם כן הם בני תורה ויקים בהם בהתהלךך תגחה וכר, וחתורה תמליץ טוב בעדיהם בעולם הזה ולעולם הבא ולימות המשיח והתחיה, ויצאו בדימוס ועמך כולם צדיקים (ישעיהו ס כא). אם כן העלמת הענין הזה מאתנו מן השכל, ולהאמינו על פי התורה למעלה מן השכל, הוא לטוב לנו כל הימים ולהתנהג עמנו בחסד וברחמים אשר הוא למעלה מן השכל, הבן הדבר חיטב:

ועל פי זה פירשנו בסוב מעם ודעת ענין נוסח הוידוי שתקנו אנשי כנסת הגדולה, והוא סרנו ממצותך וממשפטיך הטובים וכר, ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו, מה נאמר לפניך וכר הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע, אתה יודע רזי עולם וכר אין דבר נעלם ממך וכר, ובכך יהי רצון מלפניך וכר שתמחול ותמלח ותכפר וכר. והנה יש להתבונן ענין הנוסח מה נאמר לפניך וכר ומה נספר וכר, אם הכוונה מה נאמר לפניך בפירוש פרטי העונות הלא אתה יודע, אין זו מענה כיון שנצטונו על פי התורה לפרט החמא,

התורה האלקות אמונת אומן למעלה מן השכל, גם במשפט העליון כביכול יצו חסדיו קדוש יעקב והוא במשפט אמת כמיש לעיל. על כן מדת קל וחומר שהוא שפימת השכל ונקרא דין כמיש, פרח וכתב לה קרא בתורה שהוא למעלה מן השכל, בכדי שינבר חסדיו עלינו גם במשפט ודין, על כן המדה של רחמים שבתורה שהוא מכוון נגד מדת קל וחומר (שבתורה שבעל פה), הנה הוא מדת שם א"ל, הוא מורה בכל מקום חסיד, כמד"א חסיד אל כל היום, ממילא תתבונן היסב בדבר המשפט נופא משפט לאלקי איום, הוא ית"ש כחפץ להצדיק עם זו במשפט, ולהתנהג עמהם במדת החסיד לפנים משורת הדין בכדי שלא יענישם בדין, הנה בעסק השכיר ועוגיש במשפט גופיה, אין מבוא לשכל אנשי לעמוד על המחקר למה יהיה שכר ועונש, כיון שנתאמת הידיעה אצלו ית"ש, ועשה יי ככה שלא יוכל השכל לעמוד על המחקר בזה, בכדי שנצטרך להשיב הדבר לאמונת התורה שהיא למעלה מן השכל. וכיון שזה דרכינו כל היום להתנהג באמונה זו על פי התורה למעלה מן השכל, הנה המשפט נתן שיתנהג עמנו השי"ת במדת החסיד שהוא למעלה מן השכל*:

עמוד נא עד כיום אחי ידידי ואשמיעך את דברי אלקים חסיד יי מעולם על ישראל עם קרובו, בהמנע מהם השנת השכל בענין הידיעה ובחירה, ויקבלו הדבר באמונת אומן על פי התורה למעלה מן השכל. ואקדים לך ביאור הפרשה בתורה (בראשית טו א) אשר היה דבר יי אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם וכו', ויאמר אברם אדניי אלקים מה נתן לי ואנכי הולך וכו' וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, (ודרשו חז"ל יומא כ"ח ע"ג) דמשק דולה ומשקה מתורת רבו (לאחרים), ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי יורש אותי, והנה דבר יי אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממיעך הוא יירשך, והאמין ביני ויחשבה לו לצדקה. הנה הספיקות אשר יש להעיר בהן בפרשה הלזו. א', מאמר אברהם מה

רק בחסד ורחמים שהוא למעלה מן השכל, ואתה תבין:

והנה אודיעך ידידי אנב אורחא בכאן, ותשכיל ותדע בזה הים הגדול רחב ידיים תלמוד שלנו, תמצא בו כמה פעמים מלתא דאתיא בק"ל וחומר פרח וכתב לה קרא (פסחים י"ח ע"ב), ולמה בואת, ולמה לא מצינו כזאת בשארי המדות הי"ג שבתורה לומר מלתא דאתיא בגזירה שזה ובכנין אנב וכיוצא, פרח וכתב לה קרא, (הגם שהר"ן ז"ל (נדרים ג' ע"א) דחק לפעמים מחמת הכרח איזה קושיא, לומר מלתא דאתיא בגזירה שזה פרח וכתב. אבל לא מצינו בש"ס בפירוש רק מדת קל וחומר), ומהראוי להבין למה ישתנה בזה מדת הקל וחומר מכל המדות. וגם פורח זה למה לנו גם במדת הקל וחומר. ונ"ל דהנה כל המדות אינם על פי שכל אנשי, רק מקובלים בתורה, ומדת קל וחומר בלבד הוא גם כן על פי השכל, ובכדי שנדע שהתורה הוא למעלה מן השכל והוא רצונו ית"ש, ואין להשתמש בחקירות אנשיית בדרכי התורה, על כן מלתא דאתיא בקל וחומר (שהוא שכל אנשי), פרח וכתב קרא מן התורה, וכיון שנכתב הדבר בתורה הרי הוא למעלה מן השכל:

ומעתה הסכת ושמע, הנה מדת הקל וחומר שהוא של אנשי נקרא דין, כמאמרם ז"ל בכמה מקומות (פסחים ל"ב ע"ב) והלא דין הוא, כמדת הדין הוא כביכול (בערכנו) על פי שכל, מה שאין כן מדת החסיד הוא למעלה מן השכל כמיש לעיל. על כן תתבונן על פי מאמרינו מדת קל וחומר נקרא דין כמיש, והנה פרח וכתב לה קרא, היינו מדת אל שבתורה שבכתב בייג מדות של רחמים כנדע (שמות לו ה), ושם א"ל מורה על חסיד גמור, כמד"א (תהלים נב ג) חסד אל כל היום. ומעתה בין והתבונן את אשר כתבתי לך שלשים במועצות ודעת, אם הנהגתינו הוא רק מה ששופט השכל, הנה כביכול התנהגות משפט העליון הוא על פי הדין, מה שאין כן כשהנהגתינו הוא על פי

* הגיה זה שיש לפרש ועת צרה הוא ליעקב וממנה יודע (ימייה ל ז), רציל מן הצרה נופא באת הישועה

היה מוכן הדבר כי הם ב' הפכיים, הנה שיבחו הכתוב והאמין ביי, אשר הוא כל יכול ויכולת בידו לאשר ולקיים כל הפכיים, הגם שהשכל האנושי לא יוכל זה להשיג, על כן והאמין חסר י המורה על החכמה (תיקון יט מ"א ע"ב), להורות שלא חקר בחכמה ובשכל איך יהיה זה אפשריית המציאות, אבל האמן מבלי חכמה, כענין פתי יאמין לכל דבר (משלי יד טו) בהעדר החכמה, והוא דרך האמונה אשר היא למעלה מן החכמה (שהוא י'), והאמונה היא קיצו של י' (תיקון מזרח קנ"ז ע"א), ואמר ויחשבה לו צדקה, השיי חשב לאברהם כאלו עשה עמו צדקה כביכול, דהנה כל מה שהאדם מוציא בחכמתו מן הכח אל הפועל ומשיג איזה מושכל, הנה החכמה ניתן לו מאת הבורא ית"ש אשר יצר את האדם בחכמה, וכשמשיג איזה דבר בחכמה, הוה כאלו אדם מחזיר לחבירו הפקדון שנתן לו שאין זה צדקה, אבל שהאדם עובד את יי באיזה דבר אמוני אשר לא תשיג החכמה אשר נתן לו השיי, הנה תחשב כביכול כאלו נתן להשיי צדקה, בין והתבונן:

מעשה תתבונן התחייבות המשפט לאלקי איוס להעניש ולהשכיר את עבדיו הוא בעבור בחירתים, להיות הבחירה הפשיית בידם, דבולת בחירה אין משפט ואין עונש ושכר, ולהיות היוצר כל הוא אלקינו חפץ להצדיק את עמו ישראל, ואדם אין צדיק בארץ הן כמלאכיו ישים תהלה, ומי יוכל לצאת ידי חובתו נגד גדולת רוממותו, ובפרט איש שותה כמים עלה (איוב טו טו). והנה נקרא ית"ש מלך המשפט, ובמשפט יעמיד ארץ, ומי יוכל לצאת בדימוס במשפטו. על כן הפליא עצה היוצר כל הוא אלקינו להעלים מן השכל האנושי השגת ענין שכר ועונש, ואיך יצויר הבחירה בבני אדם אחרי התאמתות ידיעתו, אבל גילה הדבר בתורתו, ומחויבים אנו להאמין בזה בדרך אמונת התורה הגם שלא תשיג השכל. וכבר כתבתי לך כל מה שהאדם מאמין בדרך אמונה על פי התורה ולא תשיג השכל, זה מיקרי כביכול שנותנים להשיית צדקה וכמ"ש לעיל, אם כן בדין ומשפטי הוא שהשיי יעשה

תתן לי ואנכי הולך וכו', היתכן חסידא קדישא אברהם אחר כל הנפחות שהבטיחו הקב"ה לזרעך נתתי וכו', אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה (שם יג טו), אמר אברהם אחר כך להשיי ואנכי הולך וכו', כאלו חיו אינו מאמין בהבטחותיו. ב', הנה הפליג לדבר אשר אליעזר כל וכל בכיתו כי אין לו בן, הנה אמר זה לעגמת נפשו, ולמה הפליג בשבחו לומר שהוא דולה ומשקה וכו'. ג', אומרו אחר כך והנה בן ביתי יורש אותי, מן התימא הוא על קדוש עליון כמוהו, יעשה עיקר מן הירושה תחמודי תבל כסף וזהב. ד', מ"ש בן ביתי יורש אותי, באיזה צד ואופן יהיה שייכות ירושתו לעבדו קנין כספו. ה', לשון הכתוב והנה דבר יי אליו לאמר לא יירשך זה וכו', למה לא אמר בסתם ויאמר אליו יי, מהו הלשון והנה דבר וכו', וגם מהו הלאמר. ו, והאמין ביי, מהו החידוש לקדוש עליון כמוהו. ז', והאמן חסר י'. ח', ויחשבה לו צדקה מהו הפירוש. ונראה לפרש דהנה באמת אברהם ראה ברוח הקודש ובאיצטגנינות אשר בן ביתו הדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים הוא יורש אותו, הנה אמר זה להשיי אשר הוא רואה כך, ואמר יתכן זה כיון שהשיי הבטיח לו זרע, והנה באמת ראה כהוגן, דהנה אליעזר נתגלגל בכלב בן יפנה, ויירש את חברון על פי יי, ואברהם טמון שם הנה כלב יירש אותו, (וגם מן כלב יצא מלכות בית דוד (טוטה י"א ע"ב), הנה כל ארץ ישראל שהבטיח הקב"ה לאברהם, הוא של המלך מורע כלב), והוא גלגל אליעזר אשר בא עד חברון ופנה מעצת מרגלים, כי ביקש מאברהם שיתפלל עליו כמ"ש מרין האר"י זיל, וכשבא לביתו ויהם כלב את העם (במדב יג ל), וכי זו לבד עשה לנו בן עמרם, הוריד לנו את המן ונתן לנו את התורה וכו' (טוטה ל"ה ע"א), הנה השקה מתורת רבו לאחרים, הנה אברהם כהוגן ראה. אבל כעת שלא ידע תוכן הענין היה זה לפלא בעיניו, והנה דבר יי אליו לאמר להשיבו על אמירתו, אשר אמת הוא דבר חזיון אשר העבד יירשנו, אבל לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעך וכו'. יש והנה דבר יי אליו, היינו דבר יי המכימה לדבריו, הבן. והנה באותו המעמד לא

הוא יסוד מוסד לכל התורה. זה שהקדים השי"ת לפרשת פרה אדומה זאת חקת התורה אשר צוה יי, פרשה זו תשובה לפרשת אמור, ומוכח מזה ידיעה ובחירה כגיל דבר שאינו מושג בשכל, רק חוקה היא להאמין על פי התורה, הנה הוא חקת התורה אכן פנה לכל התורה כולה כמיש לעיל, ואחר כך הוא התחלת המצוה הזאת דבר אל בני ישראל וכו', ואתה המעיין תעמיק בדבר ודרוש וקבל שכר:

פסיקתא רבתי (פי"ד א') זאת חקת התורה וכו' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. למדנו רבינו פרה אדומה כשהיתה נעשית, אם היה מותר לישראל ליקח מן הגוי, כך שני רבותינו אין לוקחין פרה אדומה מן הגוי כדברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים לוקחין. מאי טעמא דרבי אליעזר וכו', מפני שהגויים חשודים על העבירות ולהחפיא את ישראל, אמר ר' פינחס הכהן בן חמא מעשה היה שנצטרכו ישראל לפרה אדומה ולא היו מוצאים, ואחר כך מצאו אצל גוי אחד, הלכו ואיל סכור לנו את הפרה שיש לך שאנו צריכים, איל תנו את דמיה וטלו אותה, וכמה הם דמיה בג' או בד' זהובים איל אנו נתנים לך, עד שהם הולכים להביא את הדמים, הרגיש אותו הגוי להיכן הם צריכין וכו', איל אינה מוכרה לכם, איל שמא להוסיף על דמיה אתה מבקש וכו', ואותו רשע כל שהיה רואה אותם רחוקים וכו', איל טול לך ה' זהובים וכו' טול עשרה טול כ' וכו', עד שהגיעו ליתן לו אלף זהובים וכו', והלכו להביא לו הזהובים, מה עשה אותו הרשע אמר לגוי אחד חבירו בא וראה האיך אני משחק ביהודים הללו, כלום הם מבקשים אותה ונתנים לי הדמים אלא מפני שלא עלה עליה עול, הריני נוטל את העול ונתנו עליה וכו' ואטול את מסונם, כן עשה וכו', וזה היא סימנה כל פרה שלא עלה עליה עול, כי שערות יש בצווארה במקום שעל נתון, וכל זמן שלא עלה עליה עול כי שערות זקופות הן, נתן עליה עול מיד כי השערות נכפפים. ועוד סימן אחד יש בה, כל זמן שלא עלה עליה

עמנו גם כן צדקיה, ומתנת חנם יעשה אפילו הרבו לפשוע חיו, הנה הדין והמשפט נותן שיעשה עמנו צדקיה. וזהו ציון במשפט תפדה ושביה בצדקיה (ישעיה א טו), וזה שאמרו רז"ל (ביב"י צ"א) גדולה צדקיה שמקרבת את הנאולה, אפילו חיו אינם ראויים וכדאים, כיון שעושים צדקה היינו מאמינים אמונת אומן בדברים שאין השכל משיגו, רק הוא אמונת התורה וצדקה הוא מישראל, הנה המשפט נותן שיעשה עמנו צדקה וינאלנו נאולת עולם במהרה בימינו אמן:

הרי שלך לפניך כמה מעלות טובות למקום עלינו מה שהעלים מאתנו השכל הזה. וזהו דברי החסיד בחובת הלכבות דאלו היה יודע השי"ת שהוא לטובתינו להשיג מושכל הזה איך יצויר ביחד ידיעה ובחירה, בודאי היה נותן כח בשכלינו להשיג זה, אבל כיון שהעלים הדבר והניח הדבר אל אמונת התורה, ודאי צריכין אנו להאמין אמונת התורה ולהאמין שהוא לטובתינו מה שהעלים מאתנו, כי חפץ חסד הוא (מיכה ז יח):

ועתה נשוב לעניינינו מה דקיימו וקבלו רז"ל דלכך נאמר אמירה יתירה בפרשת פרה, להיות הפרשה הזו תשובה לפרשת אמור אל הכהנים ששאל משה כמה תהיה המהרה שלו, ולא השיבו הקב"ה, שלא יבוא הדבר לעולם הדיבור והיו כמוכרחים כמיש לעיל, הנה נתאמת בפרשת פרה ידיעה ובחירה, והוא דבר שלא יוכל שכל אנושי להשיג. היש שלמה אמרתי אחכמה, (רציתי להשיג הדבר הנלמד בפרשת פרה שנאמרה שלא במקומה והוא תשובה לפרשת אמור, ונלמד מזה ידיעה ובחירה, ורציתי להשיג זה בשכל אנושי), והוא רחוקה ממנו כי בכוונה נפלאה העלים השי"ת השכל הזה מבני אדם:

ועתה תשכיל ותדע שזה הוא הענין הנלמד בפרשת פרה מאמירתה שלא במקומה, מזה נלמד ידיעה ובחירה, והוא יסודי כל מצות התורה (דבולת האמנה זו אין שכר ועונש). והנה חוקיה הוא הדבר הזה כיון שאינו מוכן בשכל, ונקרא הדבר הזה חקת התורה, אותה החוקה

להתבונן אם עלה עליה עול, והדברים מסודים לחכמי התורה כי אין שום דבר חכמה חסר מן התורה. זה שהקדים הכתוב ואת חקית התורה, (מכאן תלמוד אשר נחקקו בתורה כל הענין אשר נעשה תחת השמש, יש בה חקיקות כל החכמות המושכלות הטבעיות. והוא אשר צוה יי לאמר לדורות, שאין צריך לעסוק בשום חכמה רק בתורה, ובסוף בה יבין האדם על ידה כל החכמות, כבר הרחבתי הדברים בכמה מקומות ובכאן עת לקצר:

ומעתה הבוא נבוא לכאר איך מוכח מן המקרא דבר אל בני ישראל לאמר ויקחו אליך, ההלכה הזאת שמותר ליקח פריה אדומיה מן הגוי. דהנה בפסוק (שמות יב כא) משכיו וקחיו לכם צאן, יתיב וקדריש הרב הגדול חידיא זללהיה, על פי מיש הרב בעל מחנה ראובן דקניית חפץ למצוה דאורייתא, בעינן דוקא בכסף שהוא קנין מדאורייתא, מה שאין כן משיכיה דהוא קנין מדרבנן לא מהני. והוסיף הרב הגדול מי חידיא הניל דגם כסף לחודיה לא מהני, כיון דרבנן תקנו משיכיה, אם כן תרוויהו בעינן לקניית חפץ למצוה דאורייתא. וזה שגרמו בפסוק (דגם מילי דרבנן גרמזין באורייתא), משכיו (כמשיכה), וקחיו (בכסף) אין קיחה אלא בכסף כמו שאמרו רז"ל (קידושין ב ע"ב), לכם צאן למצוה דאורייתא, עד כאן דבריו. וחשש לה הרב הגאון מהרא"ז מרגליות זללהיה בספרו מטה אפרים (סי תרכ"ה סי"ח) בעינן קניית ארבעה מינים למצוה:

והנה כל זה בקניית ישראל מישראל, אבל בקניית ישראל מגוי, לית דחש לה ובכסף לחוד קנה, (או באפשר במשיכה לחודה), גיל. (ובענין קניית הגוי איפלו רש"י ור"ת (ע"ז ע"א ע"א), עיין מיש בדרושי שכת הגדול סי' א' עיין שם). ולפי זה, זה שכתוב במדרש הלזה בזה הלשון הא למדת שבכל מקום לוקחים פרה בין מישראל בין מגוי, שלא תאמר כתוב בתורה שלא ליקח פריה אלא מישראל, (מדכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו וכו'),

על עיניה שוות וכו', כיון שבאו ליקח אותה וכו' והראו לו את הזהב, מיד נכנס וכו' והוציאה להם וכו', התחילו מסתכלים בה ורואים את סימנה וכו', א"ל טול פרתך אין אנו צריכין לה שחוק באמך, כיון שראה תרשע וכו' התחיל אומר ברוך שבחר באמונה הזו, ונכנס לו לתוך ביתו וכו' וחנק את עצמו כן יאבדו וכו'. הא למדת שמכל מקום לוקחים פרה בין מישראל בין מגוי, שלא תאמר כתיב בתורה שלא ליקח הפרה אלא מישראל, אלא אפילו מן הגוי, מנין ממה שקרא בענין דבר אל בני ישראל ויקחו אליך וגו', עד כאן. מה שיש להתבונן בדברי המדרש הנ"ל היא. א', מה הוקשה לו בפסוק שקבעו שאלתם ודרשתם עליו. ב', כיון שפסק להלכה דמותר ליקח פרה מגוי, והביאו לראיה ממעשה דההוא גוי, למה הוצרך אחר כך לומר מנין ממה שקראו בענין ג', אומרו ממה שקראו בענין ויקחו אליך, איך מוכח מזה שלוקחים מן הגוי. והנראה לומר דבא בעל המדרש לדייק אומרו במצוה זאת, ואת חקת התורה, וגם אומרו ב' פעמים לאמר. על כן התחיל ודרש מענין ההלכה אם מותר ליקח פרה אדומה מן הגוי, אם צריכין לחוש שמא העלה עליה עול שהוא דבר שאינו ניכר, והביא רבי פינחס הכהן ראייה מחמעשה דההוא גוי שהכירו חכמים בסימנים המקובלים להם בתורה שבעל פה מסיני, שאין לך שום חכמה בטבעיות ובמושכלות שאינו גרמו בתורה, כאשר תראה כמה טרחו חכמי האומות סבי דבי אתונא לידע לכמה הנחש מוליד והעלו חרם בידם, ור' יהושע הוכיח הדבר במישור מן התורה (במחז"ת ח' ע"ב), וכן בכל עניני החכמות והודעת הטבעיים בבעלי חיים, הכל יש בתורה ברמז, ובמסורה בתורה שבעל פה. והנה בכאן נאמר ויקחו אליך, נשמע מזה דמותר ליקח פריה אדומיה מן הגוי, כאשר יתבאר להלן אי"ה. והנה יקשה לפי זה הרי המצוה הוא אשר לא עלה עליה עול* והאיך סמכין על הגוי, על כרחך צריך לומר שיש סימנים מובהקים מקובלים על פי התורה, ויכולים

* הגיה והרי לא סמכין עליו בגי' קטנים כשאומר שהם בני ח' ימים, אף על פי דרוב בהמות אינם מפילות (יחיד סי' ט"ז ס"ג), ומכל שכן על מצוה דאורייתא כזאת אשר טהרת ישראל תלוי בה:

דייקא, דלא שייכא בגוה רק הכהנים, כי נשמע מתיבת הכהן, ועיין בתוספות יום טוב:

והיתה לעדת בני ישראל למשמרת וכו' עד עלם. דקיימא לן שננגו למשמרת לימות המשיח, שממנו יסחרו ישראל במהרה בימינו ויקדשו ממנה פרות אחרות:

הוא יתחמא בו ביום השלישי וכו'. על פי רמזי התורה שכל פסוק מרמז לנו מפלאות תמים דעים, יש לפרש ברמז על פי מה שאמרו רז"ל (פנה"ק צ"ב ע"ב) שבאלף היו שעתיד השי' לחדש את עולמו, יעשה לצדיקים אבר כנשרים ירוצו ולא יגעו, וכתבו חכמי האמת שאלו הגדפין יהיו מעסק התורה לשמה, (יעיין בספרי רגל ישרה). ויש ברמז הוא יתחמא בו ביום השלישי, היינו שיסחר את עצמו בתורה שניתנה באלף הני, אז על ידי זה גם ביום היו יסחר, דהיינו באלף היו שיהיה פהור וקדוש בלי שום מונע לעוף ויהיה קל על פני המים, ואם לא יתחמא חיו ביום הני שהיא התורה, אז וביום השביעי וכו', וכמדומה שכעין זה הוא בספר מעשה יי ואינו תחת ידי כעת.

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו סמא הוא. יש לרמז בפסוק הזה על פי מה שרמזנו בפסוק (דברים טו י"ח) שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך, שהן המה השערים אשר פתח הבורא ית' בגוף האדם, עינים, ואזנים, וחופם, ופה, וברית, למנות לכל שער שופט שישפוט בצדק מאימתי יפתח זה השער ואימתי יסתום, דהיינו עינים יפתח אותם להסתכל בתורה ובמצות ובגדולת השי', ובבוא לנגד עיניו דבר ערוה, אזי סהרה קל חיש יעצום עיניו, וכדומה בכל השערים המשכיל יתבונן, ובאם חיו עבר על זה ופתח איזה שער במקום ובזמן שראוי לסתום, אזי יהיה מסונה שומר לכל שער להעניש, היינו שיקנום את עצמו בקנם ויקבל על עצמו תשובה, כמו שהיו נוהגין תלמידי הרמק שהיו מקבלין על עצמם קנם בעת שיעשו כך וכך, ומחויב לשוב בתשובה תיכף. ובעבור זה עשה יי ככה

אלא אפילו מן הני, מנין ממה שקראו בעיני דבר אל בני ישראל וקחיו אליך, (רציל לא כתוב רק קיחיה ולא כתיב משיכה גם כן, והנה הוא מצות עשה דאורייתא, על כרחך לומר דמותר לקנותה מן הני דסני בקניה אחת לחוד, ואם הקשה האיך נאמין לגוי דלמא העלה עליה עול, לזה הקדים זאת חקת התורה, כל חקיקות החכמות הם בתורה, ויכולים לידע בסמנים אם עלה עליה עול כמיש לעיל, ואתה הבן:

מדרש (במד' פ"ט ב') זאת חקת התורה, אמרות יי אמרות פהורות וכו' (תהלים י"ז), ר' חנן בן פזי פתר קרא בפרשת פרה שיש בה משבעה שבעה, שבע פרות, שבע שריפות, שבע הזיות וכו', עיין שם. איני יודע האיך יתפרש זה על הפתיחה אמרות כו' פהורות. ונראה כוונתו כי ז', סוד הסהרה, כי ז' ימים צריכים שמירה לטהרה לרוח הסמאים, זכ חכה נדה ויולדת סמא מת מצורע. וכזה מתרץ בכאן כי פעמים לאמר, שמרמו בגזירה שוה על אמרות יי אמרות פהורות, על כן תמצא בפסוק הראשון בכאן ז' תיבות, וכן זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר ז' תיבות:

וממא הכהן. תיבת הכהן מיותר דעליה קאי. ונ"ל דבא להשמיעו דאינו סמא עד הערב רק לכהונתו, דהיינו לתרומה שהיא לחמו של כהן דייקא, מה שאין כן למעשר, סבל ועלה אוכל במעשר, וכן משמיעו בכאן לשאר סבולי יום שצריכין כפרה, ולא מהני להו ערב שמש לענין קדשים רק הקרבן דייקא, כי התורה גילתה לנו בכאן בתיבת הכהן דמיותר, שהערב שמש לא מהני רק לדבר דלא שייכא רק בכהנים, מה שאין כן קדשים שייך גם בישראל אכילת שלמים ותודה. והנה רז"ל (יבמות ע"ד ע"ב) בפסוק (ויקרא כ"ז) ואחר יאכל מן הקדשים, דהאי קדשים תרומה היא ואף על פי כן קדשים כתיב, והנה בכאן הוכחה לדבריהם הקדשים האמיתיים, ורשות ניתן לדרוש לכל אחד מישראל על פי יסודות המקובלים מרז"ל, והנה ידוקדק גם כן לשון התנא הנ"ל בתרומתין

פתריח שהוא כלי פתוח כגיל, אשר אין צמיד פתיל עליו, ר"ל כשהוא פתוח בזמן שאין הצמיד מחובר עליו והבן, ממא הוא. השיי יציל את עמו ישראל מכל דבר רע, ופריב לגביר כי ישא על שמים בנעוריו:

ולקחו לממא וכר ונתן עליו מים חיים א"ל כלי. ב' במסורה. דין. ואידך ולא הורק מכלי א"ל כלי (ימיה מה יא). על פי מ"ש זאת התורה, תירגם יונתן דא אהוויית אורייתא, זאת התורה מורה על כל התורה שיש השארת הנפש, על כן המת מטמא שניתרוקנה הקדושה, על כן לפהרה ונתן עליו מים חיים אל כלי, כי המומאה נתהווה על ידי שניתרוקנה הכלי, על כן נמסר ולא הורק מכלי אל כלי, על כן עמד מעמו בו וכר, הבן הדבר:

וידבר יי אל משה לאמ"ר זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר. חד לאמ"ר מיותר הוא. על פי מה שפירש רש"י והוא מדרשת חז"ל (במ"ד פ"ט ה', ועין ימא פ"ז ע"ב) לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה וכר, לפיכך כתב בה חוקה גזירה הוא וכר. והנה במדרש (במ"ד פ"ט ח') וגם ר' משה הדרשן כתב בה מעם, לכפר על עון העגל תבא אמו ותקנה וכר. והנה כתב הרב בעל הפלאה השמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מעם וכר, כדי שיאמרו הפעם של ר' משה הדרשן ויתעורר עליהם ח"ו וכר, וצוה הקב"ה שלא לומר הפעם רק להשיב חקה היא, עד כאן דבריו. ובזה מובן הדבר מה שדקדקו לומר שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה וכר, תיבת לומר מיותר. אך על פי הנ"ל מדוקדק שהם רוצים שיאמרו ישראל הפעם. ובזה תבין זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמ"ר, השיי צוה לאמ"ר לשמן ולאומות העולם חקה היא, אבל באמת יש בה מעם:

ויבאו בני ישראל וכר וישב העם בקדש וכר שים מרים. שים דייקא. כאשר תתבונן במסעות שהם נגד שם מ"ב, תשכיל ותדע שקד"ש הוא נגד ה"ל שבשם יג"ל. וכפשומו הרמו תובלנה בשמחות וגיל תבאנה בהיכל מלך (תהלים מה טו), להודות

לארציות הזאת שכל שער יש לו סוגר, למען יסגר בעת המצטרך, וכמו שאמרו רז"ל (כתובות ה' ע"ב) אליה שבאון רכה ואצבעיו של אדם כיתדות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף באצבעו האליה לתוך האזן. זה שרמו הכתוב וכל כלי פתוח, ר"ל הכלים שפתחם הכורא יתברך בגוף האדם, אשר אין צמיד פתיל אליו, שאין מחובר עליו צמידת הכיסוי לסוגרו ולסותמו בעת המצטרך, ועושה הכל בלי שיעור מוגבל עם הכלים הנ"ל, ממא הוא כי יבוא ח"ו לכל עבירות שבתורה השיי יצילנו:

וידמו עוד וכל כלי פתוח, הרמו על כלי המחשבה, (כל"י מלשון וכל"י כלי"ו רעים נשעיה לב ח). פתוח, ששם הוא רמו נקודת הפתח, שהוא מכון באדם נגד בחינת חכמה, פיה פתח"ה בחכמה (משלי לא טו), אשר אין צמיד פתיל עליו, ר"ל איזה מחשבה שבאדם (דבאמת המחשבה אינה נחה כרגע רק מחשבה רודפת מחשבה) שאין ממנה דביקות לכורא ית' או לתורה ומצוה, בודאי לא טהרה היא וצריך להחזירנה בחכמתו לכורא ית' על ידי צירופים אחרים, והמ"י:

וידמו עוד וכל. היינו הברית קודש מדת יסוד הנקרא כ"ל, כלי פתריח שהוא הכלי הפתוח שהיא פתח הגוף, כמו שכתוב בזהר הק' (ח"ב ל"ז ע"א) ופסח יי על הפתח (שמה יב טו), הוא פתח הגוף, ואבינו הראשון היה יושב אחר שנתחתמה בו המילה פתיח האה"ל (בראשית י"א). והוא הכלי הפתוח להריק מבועות לזרוק ניצוצין לכל עובר, וכמ"ש בזהר שאמר יעקב מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (שם כה יז), שממנו יפתחו ארובות השמים להריק על הארץ, עיין בזהר ויצא (ח"א ק"ג ע"ב) בדברי היניקא מבני בני דר' צדוק. והנה חלילה חלילה לפתוח הכלי הנוראה הזאת להריק, אם לא לנגד המטרה המצומדת לבנינו לעשות פארות וענפים להגדיל כבוד שמים, ובאם פותח הכלי הנוראה הלזו להיות מערה לאשפה ח"ו, אזי ממא הוא וממא יקרא. וזה שיעור הכתוב וכל, היינו מדת כ"ל וכנ"ל, כלי

פטירת מרים היה רק גניזה להיכל מלך, וגם כן אין בכל השם אות ל' רק זאת, וכבר ידעת אות ה' רמיוזה וסודה, וגם כן הוא בשם הששי שהוא נגד יסוד, וידעת (תענית ט' ע"א) הבא"ר היה בזכות מרים, ועיין בספר מאורי אור בא"ר בנימטריא מ"ב קס"א, וזה בא"ר עליון דבינה, ועיקר שם זה הוא ביסוד, הבן הרמיוזה האלה ותבין מ"ש ש"ם דייקא, ש"ם היתה גניזתה ונסתלק הבאר:

ולמה הבאתם את קהל יי אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו. יש לדקדק למה כינו לעצמם בכאן קהל יי, מה שאין כן במקום אחר. ב', למה אמרו המדבר הזה כמורה באצבע, הלא שם היו. ואחר כך סיימו למות ש"ם, כמורה שהמיתה תהיה על שונאי ישראל במקום אחר, והדבר אינו מוכן כלל כפשוטו. ונקדים לזה דהנה עיקר גליות ישראל ופיזורם, הוא לקבץ ניצוצות הנידחות המשוקעות בתוך עמקי הקליפות שיקובצו יחד אל הקדושה, על ידי מה שישאל עמוקים בגשמיות אכילה ושתייה בכונת ידועות, על ידי זה מעלים הניצוץ המשוקע בתוך הדבר המוגשם וניתוסף רוח חיים בגשמת ישראל. ולזה נקראים קהל יי, שמקהילים ומקבילים את ניצוצי הקדושה שהם מסוד הציור והויה ברוא דמחשבה, וזה היה ענין גלות מצרים לקבץ משם ניצוצות המפוזרות והנדחות לשם, ואחר כך הוציאם למדבר להוציא הניצוצין משר המדבר. והנה היה המדבר מקום מוכן להוציא הניצוצין הנדחות על ידי סודות התורה שהשינו יותר מכל הדורות, כי היה הכנה גדולה להודיך החומר להשיג הסודות על ידי שתיית בארה של מרים כידוע, וכאשר נודע מהארי ז"ל שהשקה לתלמידו מהרחיו מכברה שבים שהיא בארה של (מים) [מרים], ואפילו לבהמות היתה סגולה ששתו מהבאר, ואחר כך היו האנשים אוכלין מהבשר, אזי הניצוץ הק' שהיה משוקע בבעל חי ניתוסף על נשמתם מחמת הודכות הבעל חי. והנה תדע כמו שהאדם אוכל ושותה בכונת ידועה, אזי ניתוסף כח בגשמתם בבררם הניצוץ, ככה להיפך חי כאשר האדם אוכל ושותה למלאות תאוותו ובלי

כונה, אזי נתוסף כח בסמ"א מחמת שמורידים החיות שבתוך דבר הנאכל, שהוא ניצוץ קדוש ששייך לאיזה גשמה מנשמות ישראל, וניתוסף אותו חלק הנשמה אל הקליפה חי. ומטוא הדבר תשכיל ותדע פירוש דבריהם כשנסתלק הבאר שהיה מוכן להשגת ידיעת סודי התורה, ונפשם יודעת מאד על ידי הבאר כל חלקי ניצוצין השייך לכל אחד מנשמות ישראל, וידעו בכונות מיוחדות האין להעלותם, אזי ניתוסף בכל עת קהילותם וקיבוצם מניצוצי קדושה, מה שאין כן כשנסתלק הבאר נסתלק מהם הידיעה. וז"ש למה הבאתם את קהל יי, שנקראים אנחנו קהל יי להיותנו מוכנים להקהיל ולקבץ את הניצוצות בכל פעם אל המדבר הזה, דבשלמא כשהיה הבאר, היתה המדבר מוכנת להוציא משר המדבר הממונה על כל הדברים אשר היו במדבר להוציא החיות מהם, אבל כעת כאשר נתבטלה הידיעה בנסתרות, אז יש חי חשש שאדרכא ניצוצי החיות יתוספו למקום המיתה שהם הקליפות. וז"ש למות ש"ם דייקא בתוך הקליפות, אנחנו היינו הניצוצות אשר הם שייכים לנשמתנו, ובעירנו היינו הניצוצות אשר הם כבר כבעלי חיים, ומחויבים אנחנו להביאם לקדושה להיותם בסוד ציור חי מדבר, וכעת בבלי הודע אדרכא יתוספו כולם למקום המיתה חי, ומענתם היתה גדולה, רק שלא היה צריך להיות דרך ריב ומצה, רק בדרך שאלה למשה אדונינו לייצץ איך ומה לעשות, על כן נאמר בכאן וירב העם וכו', שעיקר הקפידא היה על שאמרו דרך ריב כג"ל, והמשכיל יתבונן הדברים לאמתתן. ועל פי הדברים האלה תבין מה שצוה הש"י רק לדבר אל המלע, ולא להכותו כמו על הצור בחורב (שמות י"ז). דהנה ישראל באו כעת במענה מופלגת לשם שמים לא בעבור הנאת הבאר בגשמיות, רק אמרו שכונתם לשם שמים. והנה באמת אין מעצור להשי' להושיע בלא סגולות הבאר, ובפרט בימי משה שהיה מסוגל לפעול בדבור בלבד, והיה מן ההכרח להודיע זה לישראל שאפשר גם כן בדבור בלבד לפעול העלאת ניצוצין בלא הכנת פעולה ואין מעצור להשי' להושיע. והדבר הזה

כאשר תתבונן היה ענין גדול להודיע זה לישראל, שאין מן הצורך שום הכנת פעולה לעבודתו ית'ש ואין מעצור להשי', הכן מאד. על כן רצה השי' שיוודע לישראל שהדומם שהוא המדריגה היותר פחותה שבמדריגות, יוציא שפע והטמן בתוכו על ידי דבור הצדיק בלבד, ותבין מה שקראם משה המורים, שמורים את מוריהם (במ"ד פ"ט ט), שכל תלונותם היה בענין הוראה ולימוד, באמרם שאי אפשר בענין אחר לפעול רק על ידי הכנת הכאר. והנה תבין שבעבור זה הקפיד השי' על הרועה הנאמן שעשה מעשה בהכאה, ואמר יען לא האמתם בי להקדישנו וכר, להודיע להם לישראל מעותם. ותבין מ"ש בזהר הק' (הק"ו כא מ"ד ע"א) שאילו לא הכה משה את הסלע, היה הלימוד בלא מורח הכן מאד, ותבין גם כן כמה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יי וכר, שהריב היה בעבור השי' כפי הנראה, וגם כן רבו את יי באמרם שצריכין איזה הכנת פעולה דוקא, והבן:

מדרש (במ"ד פ"ט ט) לפי שהיה משה משמר עצמו כל אותן מי שנה שלא להקפיד כנגדן, שהיה מתיירא מן השכועה שנשבע הקב"ה אם יראה איש באנשים האלה וכר (ר"ט א לה), היה מכין שאירע זאת על כי דור המדבר המה למעלה מקדושת הארץ, והנה היה מתיירא שלא ימצא גם עליו איזה נדנד לבל יבוא לארץ, כי שנבה קדושתו למעלה ולא יבוא עד לעתיד עם הדור דיעה:

שם (במ"ד פ"ט ט"ז) והניח שלשה הרים הר סיני לתורה, הר נבו לקבורת משה, הר תהר לקבורת אהרן. נ"ל נרמו למשה בתחלה מראה הסני', סיני נב"ו ההיר. והנה מוכנים לג' דברים הרמוזים בפסוק שפת אמית תכון לעד (משלי יב ט), אהרין משיה תוריה:

שם מלמד שמודיעים לצדיקים יום מיתתן כדי שיוורשו כתרם לבניהם. מוכח מזה שתלוי הדבר בהאב ביום כר, להוריש כתר לבנו:

לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם. יש לדייק תיבת חיה מאי אתי

לדייק. וגם אשר נתתי להם, אשר אני נתן מיביעא ליה. אך דהנה ידוע דלעתיד לבוא במהרה בימינו יבוא גם כן משה אדונינו, וינחיל לישראל את הארץ עם הדור דיעה שלו. ויש את הקהל חיה דייקא דור באי הארץ, מה שאין כן לדור דיעה יביאו אל הארץ. וגם מדייק אל הארץ אשר נתתי להם מכבר לא יביאו, מה שאין כן אל הארץ אשר אתן מחדש קיני וקניזי וקדמוני, וכן הוא נרמו במ"ד (במ"ד פ"ט י"ג):

וישלח משה מלאכים וכר כה אמר אחיך ישראל אתה ידעית וכר. יש להתבונן למה תלה בכאן השליחות למשיה, (ועיין בפירוש רשי' לקמן בשליחות לסיחון, עם כל זה לא דבר ריק הוא). וגם למה נתייחס באחזה עמו באמרם אחיך ישראל. וגם אמרם אתיה ידעית וכר, דמורה שהוא יודע יותר משאר האומות. וגם אית כל התלאה, מאי מרבה האית. והנראה דהנה ידוע דקומת הקליפה אין להם דעת, דאל אחר איסתרים ולא עביר פירין (והר ח"ב ק"ג ע"א). וידוע גם כן דלעתיד תתברר קומת הקליפה, ויכללו בדעת דקדושה בסוד רישא דעשו בעימפא דיצחק. והנה לפי זה תבין וישלח משיה (דייקא סוד הדעית) מלאכים וכר, כה אמר אחיך (דייקא הרצה שיבוא זמן האחזה, שתתברר קומתך להיכלל בדעת למיעבד פירין) ישראל, אתה ידעית את כל התלאה וכר (רציל אתה דייקא), תהיה נכלל בדעית את כל התלאה וכר, רציל עם כל התלאה וכר, רציל על ידי התלאות שלנו שהוא לצורך הבירור, על ידי זה יגיע פוכה לשיעור קומתך והבן, והשם המוכ יכפר בעדינו:

וידעו לנו מצרים ולאבותינו. במדרש (במ"ד פ"ט ט"ז) שכל זמן שישראל בצרה, אף הם בצרה. והנה קשה למה הודיע זאת לאדום בשליחות הזה. והנראה דסברו לחיותו מחזיק במצות כיבוד אב, אפשר כשמעו צרתם מגיע אל האבות החיד בשמחתם והצלחתם, יחוש למצות כיבוד אב ויתגנם עבור כנבלו בכדי לסהר ביאתם לארץ,

כמבואר בכ"מ, וממילא יהיה בנקל בכל האומות להוציא הניצוצין. ויש ישראל לאדום הנה ירדנו למצרים, והכוונה היה להעלות הניצוצין שזה תכלית מגמתנו השייך לחלקינו בקדושה, והרמו והנה אנחנו בקד"ש, אנחנו בקדושה עיר קצה גבולך, היינו סיוס גבולך שאין לך חלק בקדושה, כי לחלקך הוא עולם הזה, על כן נעברה נא בארצ'ך, היינו בארציותך אכילה ושתייה ומשגל הגם שהוא לחלקך בעולם הזה, עם כל זה הוא דבר הצריך לנו לעולם הבא, כי לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר כתרנום יונתן, היינו לא נעסוק בכל אלה בדרך העבירה ולתאוה ח"ו, רק בדרך המלך מלכו של עולם נלך בעסק כל אלו הנשמיים על פי חוקי התורה, לא נמה ימין ושמאל לעסוק במותרות עד אשר נעבור גבולך, שיניע הזמן שיתבטל הנשמיות, ונעבוד את השיי רק ברוחניות עולם הבא סחרה ואתנה קדש ליי, והבן כי זה השליחות הוא נצחיות ששולח יעקב לעשו בכל דור ודור שלא יקטרנו עלינו והבן:

לא מקום זרע ותאניה ונפין ורמרין ומים אין לשותות. תפס נפין ותאניה ורמרין, ולא זית שמן ודבש. ניל דתאניה ונפין ורמרין מרוים הצמא ומשברין הצמאון, הנה מים אין לשותות, אילו היה על כל פנים המינים הללו היו משברים הצמאון, מה שאין כן שמים אין לשותות וגם המינים הללו אין בנמצא, ניל. ובזה יונח לנו סיימו בפסוק ומים אין לשותות. דלכאורה לא היה לו לומר רק לא מקום וכר ותאנה ונפן ורמון ומים ותו לא, ותיבת איין לשתות מיותרין. ולפי מ"ש ניחא להורות דלשתות קאי גם אתאנה ונפן ורמון, דראוין גם כן לשתיה לרוות צמאון הצמא, זה מה שניל כעת:

ויאמר אליו אדרים. הנה השליחות היה אל מלך אדרים, והתשובה מאדרים. דהנה ידוע דמלכי אדום בזמן ההוא לא היו מלכי אדום מבני אומתם, רק מאומות אחרות כמ"ש בפרשת וישלח. והנה שלח משה אל מלך אדום, כדרך כל הארץ לשלוח אל המלך אשר יש בידו שבט המושל ויעצור בעמו כרצונו. והנה באה השליחות אל המלך, סיפר הכתוב גדל המשטמה אשר עם אדום

אבל לא הועילו והוא לאות ולעדות שכל כיבודם הוא רק לרמות:

וישלח מלאיך. תרגום יונתן הניח כפשוטו, ופירש חד ממלאכי השרת. והנה קיימא לן (יחשמי סנהדרין פ"ב ה"א) לא על ידי מלאך וכו'. דהנה בכאן היה כבר אחר הנזירה שנגזר על משה שלא יכנס לארץ, וידעו אומות העולם מזה, ובפרט שעיקר השליחות היה אל השר של האומה. והנה בחסא העגל אמר הקב"ה הנה מלאכי ילך לפניך וכו' (שמות לב לח), לא רצה משה, והנה אומות העולם ביודעים שהקב"ה בכבודו ובעצמו הצילם ממצרים, סברו שאין כח במלאך לאבד איזה אומה. והנה ידעו שכבר נגזר על משה שלא יכנס ויתקיים הנזירה הנה מלאכי ילך וכו', וכמו שהיה בזמן יהושע שאמר המלאך עתה באתי (יהושע ה יד, עין עיחבין סיג ע"ב), ומעתה יתנו כתף סוררת שהמלאך הנשלח לא יוכל להם, והא ראייה שבמצרים הוצרך הקב"ה לבא בכבודו ובעצמו. על כן אמר משה וישלח מלאך וכו', והוא אמת גם כן שבכל מקום שהשכינה נראה שם, מיכאל גם כן נראה, הבן הדבר:

נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם וכו'. ביונתן תרגום לא נשרגא בתולין ולא נאנם אריסין ולא נבעול נשי נוברין, באורח מלכא דבשמיא ניזיל. להבין כל זה. ומה שהקדימו שירדו מצרימה הוא. דהנה ידוע (תחומא תרומה מ"י ט) דיעקב ועשו חלקו עולם הזה ועולם הבא, עולם הבא נשאר לחלק יעקב, ולעשו עולם הזה. ואם כן כל תענוגי עולם הזה אכילה ושתייה ומשגל הם חלק עשו, רק עסק יעקב בהן הוא רק לצורך עולם הבא, דהיינו שסתנהג בהם על פי חוק המלך ודת התורה, ועל ידי זה מעלה הניצוצות הקדושות המשוקעות בהן, שהם לחלק יעקב בקדושה השקועות בתוך קליפת עשו הוא אדום. והנה ראשית ירידת ישראל היה לקליפת מצרים להעלות משם הניצוצין שהיו שם שקועות, כי מצרים היתה קליפה גדולה והך הכפתור וירעשו הסיפים

השיב דבר בפני המלך לא תעבור בי. והנה יורה הכתוב שלא היתה נסיבה מאת המלך לכל יאבה, רק שהמלך לא השיב דבר, והם השיבו עזות. ותתבונן זה גם כן מדברי יפתח הגלעדי באמרו (שופטים יא ז) וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום לאמר אנעברה נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה. הנה במלך מואב אמר ולא אביה, אבל במלך אדום אמר ולא שמיע, רציל שלא השיב דבר כאלו לא שמע הדבר, רק עמו השיבו עזות. וזה שציינה התורה למשמרת לאות וימאן אדרם, יזכרו ישראל שהמיואן היה מאדום, ולא מהמלך כי היה מעם אחר:

וימאן. ב' במסורת. דין. וביוסף וימאן ויאמר אל אשת אדוניו הן אדני כו' (בראשית לט ח). וכתבנו שם פירש וימאן ויאמר, הוא על דרך מה שאמר שלמה (משלי א י) בני אם יפתוך חסאים אל תאבה אם יאמרו וכו', ופירש בו הרב אלשיך אשר קודם הפענה שתפעון נגד החסאים, על כל פנים אל תאבה מבלי מעם, כי אם תתחיל המיאון שלך בנתינת הפעם, יבואו להתווכח עמך ולסתור מענותיך, ופן תפול במכמתם. על כן עשה זאת איפה בני והנצל, שיהיה לך להקדמה שאינך רוצה לעשות זאת בשום אופן ומבלי נתינת מעם. ויש ביוסף וימאן מבלי מעם, זאת ההקדמה, ואחר כך ויאמר אל אשת וכו', על כן יש פסיק מפסיק בין וימאן לויאמר, שהוימאן הוא מבלי נתינת מעם. והנה נמסר במסרה גם בכאן וימאן גם כן במפסיק, שהמיואן היה בלי נתינת מעם, דבשלמא סיחון היה מתיירא פן בעברם דרך עליו, יקחו ארצו מידו כי לא נצטוו עליו. ויש ביפתח (שופטים יא ט) ולא האמין סיחון וכו', מה שאין כן אדום ידע שנצטוו עליו, ומבלי מעם מיאן רק לגדל רשעתו:

וישמע הכנעני מלך ערד וכו' כי בא ישראל דרך האתרים. יש להתבונן מה הוא הפעם ששמע כי בא ישראל באותו הדרך שהלכו חסרגלים, ומה איכפת ליה דוקא בזה. וגם יש להתבונן אומרו כי בא ישראל לשון

יחיד, ולא אמר כי באו בני ישראל. אבל ידוע הדבר מלך ערד הוא עמליק כמו שאמרו רזיל (בפי' פייט כ), ונקרא מלך ערד הוא מענד לקדושה עליונה, נגד בחינת לאיה רחיל בקדושה (בנימטריא ערד), הארכנו בזה במקום אחר (בסוד הדעת דספיא הוא הממוצע בין המחשבה והדבור), על כן נצטוינו (דברים כה ז) זכור בפה, לייא תשכיח במחשבה (ספרי כיה קס"ו), ועל כן כל המלחמות שהם נגד עמלק, אחד מבני לאה המצווה, ומבני רחל העושה, כעין ויאמר משה אל יהושע בחר לנו וכו' (שמות יז ט).

וכענין שמואל המצווה לשאול (שמואל א' טו א). וכן במעשה דהמן, הנה מרדכי בנימטריא ערד, לאיה רחיל, קרי ליה יהודי, וקרי ליה ימיני (אסתר ב ה, עיין מגילה י"ב ע"ב), שחיו בו ב' הבחינות. והנה אלו חב' בחינות לאיה רחיל, נקראים שכינתא עילאה שכינתא תתאה. והנה שכיניה במילוי בנימטריא אתיר, כמא דמתרגמינן בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה, (היינו אתיר הוא בית שכינתיה, כאשר עושין בתיים מהאותיות של תיבת שכיניה, והוא בנימטריא משיה אהרין). והנה אלו חב' בחינות נקראים דינא קשיא (לאיה), דינא רפיא (רחיל), סוד ב' ימים דראש השנה, (הנה קודם ראש השנה ימי התשובה אלול, כל החודש מסוגל לתשובה להמתיק חב' בתי דינין קשיה ורפיא (בנימטריא תרציו, מנין השעות של כל החודש ברצות יי דרכי איש וכו' (משלי טו ז)). והנה ישראל ידוע סודו מסוד הנסורה של חב' ימים דראש השנה בסוד לאה ורחל, אשר ב' הימים הללו יום אחד בסוד הנשמות, וחב' בסוד העולמות. והנה נשמה עוליים בנימטריא ישראל, (רמותי לך רק רמזים והמ"י). והנה ידוע מלחמות סיחון הוא הכנעני מלך ערד כמו שאמרו רזיל, היה באלול (בפי' פייט ל"ב). ובזה תתבונן מה שנאמר וישמע הכנעני מלך ערד וכו' כי בא ישראל דרך האתרים, היינו כי קרב מועד והגיע זמן שיבוא ישראל דרך תריין אתרים, היינו אתיר בית שכינתא עילאה ותתאה ויתמתקו הדינים, (וכבר רמזתי לך אתיר בנימטריא משיה אהרין), והנה שמע שמת אהרן,

ברכאן להוליד בדומה, אשר נמה לשבת ער ר"ל, כשחיו נמה את עצמו לשבת במקום חרוב, (או ר"ל כשנמה לעשות שבת מלשון שבת יוצרו נישעיה מה יח), כאשר מריק לאשפות הקליפות חיו מקום חרוב, (עיר, מלשון עריו עריו עד היסוד בה (תהלים קלו ז). וגם עיר אתון ר"ע, שהעבירה הלזו נקרא ר"ע, כמד"א (בראשית לח ז) ויהי ער בכור יהודא ר"ע). הנה זאת עצה היעוצה ונשען לנבול מואב, צריך להשען את עצמו בתשוכתו לנבול מוא"ב, מוא"ב הכוונה אביא חכמה, גברל מואב היא אימא עילאה תשוכה עילאה, עד שם צריך להיות תשוכתו מנעת, והמ"י:

באר חפרוה שרים וכו'. שמעתי פירוש הפסוק ברמו מכבוד אדמיר הרב הק' מוהרי"צ זצוק"ל מ"ב בק"ק לובלין, שהוא הרמ"ז על לומדי תורה ועל התמכין דאורייתא. וזה שיעור הכתוב בא"ר היא התורה, חפרוה שרים היינו שרי התורה חופרין אותה בעצמם לחפש כנגזיה, כר"ה ר"ל אבל קונין אותה נדיבי העם, היינו הנדיבים הגם שאינם בעלי תורה, קונים אותה בממונם שמחזיקין התלמידי חכמים, כר"ה לשון מכירה שכן במדינת הים קורין למכירה כירה (ר"ה כ"ו ע"א). ונמצא הם ב' מדריגות בתורה, או במחוק"ק היינו החוקקים בעצמם, או במשענות"ם הם המשענים שעושין משענות לתלמידי חכמים בעלי התורה, ויהיו אנודים אלה באלה ואחוזים אלה באלה, עד כאן שמעתי בשם כבוד אדמיר הנ"ל. וסיום הפסוק ומדבר מתנה, נ"ל לפי זה דפירושו הוא דקאי על במשענותם, ר"ל המחזיקים לומדי התורה הללו צריכין לעשות שיהיו באופן ממדבר מתנה, שלא ידמה בעיניהם שהם הם גדלה מעלתם על שמחזיקים התלמידי חכמים, ויהיו רוצים שיחזיק להם התלמיד חכם טובה על זה וישא להם פנים, רק ידמה להם שהמתנה הזאת שלקח מהם התלמיד חכם, הוא כאלו זכה מהמדבר ממקום הפקר, לכל יחזיק להם פוכה ולכל ישא להם פנים. וגם על המחוק"ק היינו התלמיד חכם בעצמו קאי ממדבר מתנה, שישים את עצמו הפקר כמדבר כמו שדרשו רז"ל (עירובין נ"ד ע"א), וגם לא

והיה סובר שניתנה רשות וכו', והשם המוב יכפר בעדינו:

וישלח יי וכו' השרפים. ב' במסורה. דין. ואידך ויעף אלי אחד מן השרפים וכידו רצפה וכו' בישעיה (ו ה). מכאן למדו רז"ל (יבמות מ"ט ע"ב) שנענש על שאמר לשון הרע על ישראל בתוך עם ממא שפתים, כמו שבכאן היה העונש על לשון הרע, כמו כן לשם:

ואשר הנחלים אשר נמה לשבת ער. לשבית תרין במסורה. דין. ואידך מקץ עשר שנים לשבית אכרם בארץ כנען (בראשית לו ג). דרשו רז"ל (יבמות ס"ד ע"א) שהה עמה עשר שנים ולא ילדה, צריך לישא אחרת (וישיבת חוץ לארץ אינה עלה מן המנין כשעלה אחר כך לארץ ישראל), זהו ואשי"ד הנחלים נקרא הברית קודש דרנא דיסוד כנודע, אשר נמה לשבת ער, היינו כאשר נמה לשבתו במקום ערירי, הנה הזמן הוא מקץ עשר שנים לשבת, עיין בבעל הפורים:

והשקית את העדה ואת בעירי. באכילה צריך ליתן מאכל קודם לבהמתו ואחר כך יאכל הוא, ובשתיה ישתה האדם קודם ואחר כך יתן לבהמה, והוא מוכח מן התורה באכילה כתיב (דברים יא טו) ונתת עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת, ובשתיה כתיב והשקית את העדה והדר את בעירם, וכן כגמלי עבד אברהם ואמרה שתה וגם לגמליך אשקה (בראשית ט"ז):

ואשר הנחלים אשר נמה לשבת ער ונשען לנבול מואב. איתא בזהר (ח"א ס"ב ע"א) דעל פגם הברית כד"ל חיו אינו מועיל לו תשוכה. והקשו כל המחברים הלא כלל בידינו אין לך דבר שעומד בפני התשוכה דתברא גויזין דפרולא. וכתב בראשית חכמה דתשוכה תתאה אינה מועלת, כיון שבה הוא הפגם כנודע למשכילים, אבל מועיל לזה תשוכה עילאה שהיא התשוכה המנעת עד אמא עילאה בינת. ויש לרמוז הדבר בפסוק הזה ואשי"ד הנחלים, הוא הברית קודש שהוא אשי"ד הנחלים, דכל הנחלים מריקים בו

דקליפה, ואז התבונן כאשר הגוף מנוצה, שוב בוודאי הקצוות לא יעמדו, והבן:

וירא בלק בן צפור וכו' ויגר מואב וכו'. בלק ראה ומואב מתיירא, ונראה גם כן שבלק לבדו ראה איזה דבר שאינו מובן לכל. ונראה על פי מה שמבואר בזהר (חיג קפ"ד ע"ב) גדול עסק בלק בענייני כשפים וכיוצא, הנה נראה בליק בין צפריר בנימטריא תק"ס, בנימטריא כפל מנצפ"ך, אפשר הוא היה מקבל ממטרא דיליה מסוד שיעור קומת הדינים מסוד הנבורות. והנה הנביא (עמ"ס ב ט) אומר לישראל ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו. למה משתבח דוקא באמרי, להיות האמרי הוא בסוד התפארת דשיעור קומת הסיא, וידוע דסוד התפארת כולל כל הגוף, כמו בקדושה הוא הבריה התיכון וכו', ויש אשר כגובה ארזים גבהו. והנה להיות בליק בין צפריר יונק מכל שיעור קומת הסיא, הוא לבדו ראה והבין עד היכן הדברים מניעים, אשר בשליפתם על האמרי כבר שולפים על כל מרכבת הסיא, על כן ויגר מוא"ב הגם שמוא"ב הוא סוד החכמ"ה דמרכבת הסיא, והם לא נצטוו להשמיד כעת רק הו' עממין, שהוא סוד ו' תחתונות דמרכבת הסיא, עם כל זה כיון שראה ראשית הצלחתם באמרי דייקא, הנה הבין הדבר, על כן ויגר מוא"ב גם כן:

במד"ש (כמ"ד פ"ך א') וירא בלק וכו'. זה שאמר הכתוב (דברים לב ז') הצור תמים פעלו וכו', לכך נכתב פרשת בלעם, להודיע למה סילק הקב"ה רוח הקודש מאומות העולם, שזה עמד מהם וראה מה שעשה, עב"ל. נ"ל כוונת הדרוש לתרץ פסוק וירא הוא מיותר לגמרי, והוה ליה להתחיל ויגר מואב וכו'. וגם אי אפשר לומר דהקדים סיבת המורא שלהם היות שראה מה שעשו לאמרי, הרי נאמר בפסוק ויגר מואב וכו' כי ר"ב הריא, הרי מבואר סיבת המורא הוא מחמת ריבויים. על כן דרש בדרך דרוש וירא בלק וכו', הוא פועל יוצא לאחרים בלק גרם הראייה שהכל רואים, כי הצור תמים פעלו מה שהסיר רוח הקודש מן האומות, שבלעם עמד

יחזיק טובה לעצמו שבכוחו סיגל את התורה, רק התורה היא מתנת השי' לו ממדבר סיני, ואם כן על שניהם קאי ממדבר מתנה, והבן:

וואמר לא תעבור. בפעם הראשון אמר לא תעבור כי, ובפעם השנית לא תעבור. ראה נא רשעתו שאמר לא תעבור כלל, כי היה חפץ שלא יעברו כלל, כי מאד עגמה עליו נפשו על גדולת ישראל, ורבה המשטמה: **נשלם פרשת חקת**

פרשת בלק.

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי. כבר תמהו המפרשים דההיא ראייה על כרחך הוא ראייה שכליות, שהתבונן מה שלא התבוננו אחרים, דאי כפשוטו שראה המעשה אשר נעשה, מה משמיענו בזה הוה ליה להתחיל ויהי כראות מואב את אשר וכו'. גם יש להתבונן למה כינה בלשון יחיד עשיה ישראל, ולא עשו וכו'. על כן נראה לפרש כמו שדרשו בזהר (חיג קפ"ד ע"ב) דבלק חכם גדול היה במטרא דיליה, והתבונן מה שלא התבוננו אחרים, דידוע ו' עממין היו נגד ו' מדות דקליפה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, וסידורם קבלנו מאת כבוד אדמיר הרב הק' מוהריי"ע זצוק"ל מ"כ בק"ק לזבלין, כנעני חס"ד דקליפה, חתי גבורה, אמרי תפארת וכו'. הנה ידוע דתפארת עיקר הגוף, וכאשר עיקר הגוף מנוצה, בוודאי שאר הקצוות מנוצחין שהם רק ענפי הגוף. (והנה תראה שהנביא אומר [עמ"ס ב ט] ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו, עשה עיקר מהאמרי והבן). והנה ישראל דקדושה הוא כינוי לתפארת ישראל, והנה סיחון ועוג היו אמוריים ממטרא דתפארת דקליפה, וזהו שתמצא בשליחות לא נאמר וישלח משה מלאכים אל סיחון וכו', רק וישלח ישראל וכו' (במדבר כא טא) זה לעומת זה. וזהו וירא בלק בן צפור, שנדלה מדריגתו בקליפה בידיעת החכמה, הוא לבדו ראה והתבונן את כל אשר עשה תפארת ישראל לאמרי תפארת

דהנה ידוע חיות כל אומה הוא מחמת איזה ניצוצות מהקדושה השקועים בתוכם, וכשישראל מכררים הניצוצות אזי נשארים האומות פגרים ותבטל אותה האומה, כאשר כתבנו כמה פעמים מעייני מצרים. והנה הקליפה אשר יש בתוכה ניצוץ קדוש גדול בערך, ומתיירות הקליפה פן יבוא איזה צדיק בקדושתו ויוצא בלעם מפיהם, אזי הקליפה ההוא מיראתה פן יולקח חיותה, משקעת הניצוץ ההוא מאד מאד בתוך עמקי פומאת הקליפות, כמו שאדם מסמין אוצר נחמד במחבואות לכל ישלפו בו זרים, עיין כל זה בגלגולים להארי ז"ל מענין נשמת אברהם אבינו. והנה עיקר החיות האומה במואב, היה מניצוץ הקדוש של דוד חרעו אשר היה ספון ומסון בקליפת מואב, ולכך נצטוו ישראל שלא להתגר בם מלחמה, עד יגיע הזמן להתגלות הניצוץ הקדוש ואז מתבטל ממלכתם. והנה תתבונן להיות הניצוץ ההוא היה ניצוץ ממלכות ישראל, בודאי ביותר היה שקועה במי שהיה מלך למואב בכל זמן ועידן, כי זה לעומת זה הוא מלכותא דסיא. ואחר שהקדמנו לך כל זה, נקדים עוד לדקדק פתח בכלק ומסיים במואב. אך הוא שהקדים וגילה לנו מעלת בלק וגדולתו במסיא, שראה בנסתרות מה שלא ראו אחרים, זה בודאי מורה שהיה מקושר מאוד בכל ספרין דמסיא, והוא הקדמה מעולה למה שיתבאר אחר כך. והנה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אמר ויגר מואב מפני העם מאד, שהיה מתיירא מאד שלא יקחו מידם הניצוצי קדושה השייך למלכותם, ושפשו זה להיות כי ריב הוא, שראו שלקחו ממצרים ריב ניצוצין כגודע, אזי שפשו במכל שכן שיש לאל ידם ליקח מידם גם כן הניצוץ הק'. אך למה שהוציאה התורה לשון מורא כלשון ויגר, וגם אומרה מפני העם, ולא מפניהם דעליהם קאי. הוא מחכמת התורה כדי לפרש גם כן לשון יגר לשון אסיפיה, מלשון אוגר בקיץ וכי (משלי י ה). וזהו ויגר מואב, (ר"ל קליפת מואב האסיף מאד פנימה בקליפה את הניצוץ הק', וזהו) מפני העים (ר"ל מאותן הניצוצין אשר בתוכו, מפני העים דהיינו מהמלכות הנקרא פני

מהם וראיה מה עשה. ושיעור הכתוב לפי זה ויירא בלק בן צפור (גם לראות ולהכיר) את כל אשר עשה ישראל (בתת להם רוח הקודש ונבואה) לאמרי, (מה חילוק יש בין ישראל לאמרי, כל האומות העצומות נקראים כן על שם ואנכי השמדתי את האמרי אשר כגובה ארזים כו' (עמט ב ט), והלמ"ד לאמרי הוא לחלק, כענין בין צדיק לרשיע (מלאכי ג יח), הבן הדבר:

ויגר. בנימטריא סיחוי' ועי'ג. רמו למה שאמרו רז"ל (תנחומא בלק סי' ב) אמרו אלו ב' מלכים שהיינו בטוחים בו, ולכך לא נאמר ויירא רק ויגר, לרמו הנ"ל. וירמו עד וירא בלק ראה שכליות בספרון דיליה, והתבונן את כל אשר עשה ישראל לאמרי, דהיינו כבר כתבנו כמה פעמים אשר, רמו ליחוד השלם איברין דנוק' עם הדכורא, (עיין בפרשת יתרו ובפרשת תרומה). והנה התבונן איך שמלחמתם הוא שלא כמבע, רק שמייחדין יחודין עלאין לתקן עולם במלכות שדי, ועל ידי זה האילילים סמילא כרות יכרתון, אזי היה ירא לנפשו:

וירמו עוד לפי זה אית כ"ל אשר ישראל, ר"ל מדת אית מלכרת, עם כ"ל יסוד צדיק, אשר עם הארת המוחין מתשובה עלאה ליחוד הנוק' אשר בינה המאשרינו, עשיה ישראל, עשיה לשון תיקון, שתיקנו ישראל כל הנ"ל לאמרי, כשביל מלחמות האמרי שהוא עיקר הנוף דמסיא כנ"ל, אזי ויגר וכי:

ויגר מואב מפני העם מאד כי ריב הוא. יש להתבונן הרי מבואר בפסוק דלעיל שהמורא הוא בעבור גבורתם שעשו לאמרי, לו יהיה שלא מחמת ריבויים יש להתיירא, ולמה אמר כאן שהמורא מחמת ריבוי. (הן אמת דלפי פשוטו גם כן י"ל להיות שנצטוו ישראל שלא להתגר בם מלחמה (דברים ב ט), אך חששו מחמת ריבויים מי יתן לב לגדוד אשר בקצה המחנה בלי ידיעת השרים יבואו לשלול שלל). וגם להתבונן למה אמר לשון ויגר ולא ויירא, (הגם שכבר רמזנו למעלה, כפלים לתושיה). והנ"ל

העם, כי המושל יקרא פני הדור, כענין שאמרו (כ"ד פ"א ה') והרעב היה על כל פני הארץ (באש"ח מא ט), היינו העשירים והמושלים. ועוד דברים בנו שהמלך יקרא פני העם, אין כאן מקומו. ושיעור הכתוב שמואב האסיף מאד פנימה בקליפה אותן הניצוצין אשר בתוכו מין פני העם, דהיינו מלכות ישראל. ויתפרש מפני, מין פני, והבן). כי ר"ב הוא (הנה הוא כפשומו גם כן, כי רב וגדול הוא הניצוץ הזה וזה הוא כל חיותם, על כן חששו להטמינו כמו שאדם טומן חפץ יקר הערך בשמירה יתירה משאר חפציו, וגם כן כי ר"ב הוא כנ"ל). ויקץ מואב מפני בני ישראל, (ג"ל לפרש ויקץ מלשון קוצים וסייג שעשויין גדר לכרם, היינו שעשו קוצים וסייג מפומאת קליפת מואב סביב להניצוץ) מפני בני ישראל, לבל יוכלו בני ישראל ליגע בהניצוץ המניע להם לקדושה, על כן אמ"ר בני ישראל דייקא, הם הצדיקים החשובים שכודאי לא יבואו לממאות עצמם בקליפה כי ירחיקו כמטחוי קשת. ובענין הזה תבין היטב שהקדים מעלת בלק בקליפה וטומאתו שהיה שקוע מאד בטומאה, על כן עשו אותו למלך, וכאשר הוא יעצור בהם להיות עליהם מלך, הנה יהיו הניצוצין הללו דמלכות נשקעים בתוכו זה לעומת זה, ואז לא יוכל בני ישראל לגעו בקצה הגבול כי הטומאה סביבו מכל וכל, והבן מאד איך הפלינו לעשות. ואל תתמה על זה, כי הנה הנביא (מ"ב ו ה) קצווח עמי זכר נא מה יעץ בלק וכו' למען דעת צדקות יי, לו יהיה שהמון עם שבכל עם אינם יודעים מנסתרות, עם כל זה השר של כל אומה מכניס בלב אומתו עצה הנכונה לדעתו וכוונתו בנסתרות, והשיי עוזר לישראל ברוב רחמיו:

ויאמר מואב אל זקני מדין. להיות הם זקנים וזוכרים מה עלתה בהם שניפל מהם חיותם, כי היה שקוע בהם הניצוץ הפוב של קין שהיה ביתרו, והתאומה יתירה שהיא צפורה, ונימל מהם על ידי משה ונשאר אומה שפילה:

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור כו ובלק וכו' בעת ההיא. הספיקות

הנפלים בזה הפסוק הם. א, אומרם עתה לשלול הקודם. ב, אומרם הקהיל, ולא העים ולא ישראל. ג, אומרם סביבותינו דייקא, ולא אתנ"ו ולא כולנ"ו, רק דייקא הסביבות. ד, למה המשילו הענין ללחיכת השור, ומה צורך למשל משלים. ה, האיך יקושר לזה הסיוס ובלק וכו' מלך למואב, זה הוה ליה למימר בתחילה וירא בלק בן צפור מלך מואב כו. ו, אומרם בעת ההוא לשלול הקודם, (ודברי רז"ל ידועים ע"י תנחומא בלק כ" ד) והתורה כפטיש כו). ולפי מ"ש לעיל יונח הכל, דהנה אומרם אל זקני מדין ראו מה עלתה בכם שלוקח מאתכם הניצוץ, ולזה אנחנו התחכמנו לעשות גדר הטומאה הגדולה סביב הניצוץ הקדושה לבלתי יוכלו לגעו בקצה הקדושה, אך אצליכם היה איש אחד לבדו, ואלו עשיתם מאז כמוני אזי היה טוב לכם, אבל עת"ה כעת שהם רבים כאשר יראו שאי אפשר ליקח בעצה ובתחבולות הניצוצות הק' מחמת גדר הטומאה, ילחכו הקהל שהם רבים וכו' רב להם, ילחמו אתנו ויהרגו אותנו. ויש את כל סביבותינו, היינו הסביבות שלנו הגדרים שעשינו בטומאה סביב להקדושה. ואמרו כלחוך השור וכו', כי הנה ידעו בטוב שנצמזו לא תצר את מואב (דברים כ ט), ואין מקום לחשש זה לבוא עליהם במלחמה בחזק, לזה אמרו שיש מקום לחשוש כלחוך השור וכו', שאין כוונת השור בלחיכתו את ירק השדה כי הוא שונאם ורוצה לכלותם מעל פני השדה, כי באמת לא שונא הוא להם, רק כוונתו לטובתו שישוכו לבשר כבשרו, וכאשר ימלא בטנו שוב לא יזיקם, וכוונתו רק למלאות חסרונו בפרנסתו חסיועדת ומיוחסת לו. כן גם כן חששו הנם שנצמזו שלא לצורם, היינו דוקא מחמת שנאה לכלותם מעל פני האדמה, אבל למלאות חסרונם ליקח מידם מה שנוגע להם לקדושה, זה לא יהיו בכלל הציוו, ושפטו זה ממה שנגלו אליהם בכלי זיין כמו שאמרו רז"ל (במ"ד פ"ג ג'), ושיעור מאמרם שאמרו שלא יועיל תחבולת הגדר אשר עשינו, כי יעמדו עלינו בחזקה. וזה שמיים הכתוב להודיע לנו מה הוא הגדר והסביבות אשר עשו, אמר ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא,

הרשעים בקמרותם למליצה חכות, ותבין אחר כך רסיות התורה כאשר נבאר אייה:

לקרא לו לאמיר. כפל הלשון, וגם אינו מדוקדק. ולפי מ"ש ידוקדק שפיר, דהנה כל השלוחים הללו היו קליפות גדולות וחזקות וכונתם להזיק כדיבורם, וכל דבריהם היה אופן שיהיה מקום שיוכל לחול מדת הדין. והשכינה הקדושה אם הבנים שלחה שלוחים מלאכים להמליץ בעד בניה להבורא ית', ונמשך בגוירות היוצר שדברי השליחות היה לתרי אפי, ומחמכה ממש היה המרפא. ובוה תבין שלוחי בלק אמרו דברים הללו לקרא לו, ולהכדיל בין קודש לחול שלוחי השכינה כוונתו רק לאמיר הדברים הללו למליצה, שלא תחול מדת הדין בקמרוג הרשעים ומעשיהם בפומאה, ויסכר פי דוברי שקר כאשר יתבאר אייה:

הנה עם יצא ממצרים וכו' כסה את עין כו' והוא יושב וכו', ועתה לכה וגומר כל הפסוק. מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו, דהנה ודאי דבריהם היו בדקדוק רב וקליפות גדולות היו, כאשר התורה מתפארת בזה איך השיי הציל את עמו ישראל, והנביא (מכה ו ה) קא מצווה עמי זכר נא וכו', והוא דיש לדקדק. א', הנה עים וכו', ולא פירש מי הם. ב', יצא וכו', וכי מעצמו יצא, הלא שמעו עמים ירגון (שמה טו יז). ג', ממצרים, ולא אמר מארץ מצרים כמו בכל מקום. ד', הנה כסה את עין וכו', מהו הנרצה בזה. ה', והוא ישב ממליץ, למה לא אמר נגדי. ו', ועתיה לשלול הקודם והמאוחר למה. ז', ארה לי, למה לא אמר בפירוש קלל. ח', לי, תיבת לי לא יצדק. ט', את העם הזה, אתיז הוה ליה למימר דעליו קאי. ירד, כי את אשר תברך כו', למה לו להזכיר תברכה, הלא לא חפץ בכרכה ותרחק ממנו ויאהב קללה ותבואהו. ועוד שאר דקדוקים אשר יתבארו אייה מתוך דבריני. אך הוא לפי מ"ש דהנה כל דבר השלוחים היה לקמרוג ולהרע, והשיי סיבב שדברו בלשון דמשתמע לתרי אפי, והיה במאמר שלוחי השכינה כל הדברים הללו ממש הכל לפונכה ולהצלחת ישראל, והוא אמרו הנה עים יצא ממצרים, (עם

שהיתה השעה צריכה לכך בחושכם שהוא קליפה גדולה ומומאתו גדלה, ולא יוכלו לפרץ גדרו לנגוע בקצה הקדושה כמ"ש לעיל, ועתה לכו חזו מפעלות יי החושב מחשבות לכלתי ידה ממנו נדה, שממנו יצא ענלון אביה של רות, שממנה יצא חוסר מנוע ישי, כי יי הפר עצתם ועצת יי לעולם תעמוד:

וערמו גם כן ובלק וכו' מלך למואב בעית ההוא. כבר ידעת עית נקרא בחינת מלכות שמים, המקבל עשרה הויה ועשרה אהיה בגימפריא עית, (עיינ בזהר בפסוק [והלים קט קט] עית לעשות ליי). וכבר ידעת שכל בחינת מלך אפילו מאומות, על כרחך חיות ממלכתו בקבלתו איזה ניצוץ ממלכות דקדושה הנשפע בשר שלו, ועל ידי זה הוא מולך. והנה על פי דבריני הנ"ל שהיה בו ניצוץ שורש כללות ממלכות ישראל, על כן אמר ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא, ר"ל עם העת ההוא, ר"ל על ידי זה היה מולך שהיה תקוע ניצוץ מלוכה ממלכות הנקרא עית ההוא, ועל כן כינה בכינוי עית, שהוא כללות עשרה הויה ועשרה אהיה, והבן:

וישלח מלאכים. ידוע בכל מקום שנאמר מלאכים, הגם שמפרשים שלוחים, עם כל זה לא לחנם נכתב מלאכים, רק לפרש גם כן מלאכים ממש. והנה גם כאן יתפרש בשתיים, כי כן דרך מפלאות התורה ברמזיה. והנה תתבונן שכל אלו השלוחים אשר שלח הפמא הזה, היו מכשפים גדולים ושורשם גדול בפומאה, כמבואר בפסוק וקסמים בידם, והיו מכוונין בפומאתם בדבריהם לקמרוג ולהרע לישראל על ידי קמרוגם, ובפרט בהיותם אצל הפמא העכור בלעם הרשע היודע לסייע בפומאה. והשיי השומר עמו ישראל שלח עמהם מלאכים ממש, להפוך דבריהם לטובה כאשר נבאר אחר כך, והשיי סיבב שלשון השליחות היה משתמע לתרי אפי. והנה אמר וישלח מלאכים ולא נאמר מי המשלח, על כרחך סמך על הפסוק הנ"ל שאמר ובלק וכו' בעית החריא, והנה תתבונן כי בלק שלח שלוחיו, והעית הריא שהיא השכינה שלחה מלאכים ממש, להפוך דברי

קליפה יודעת מאד שכל הנהגת העולם מתנהגת אחר דרכי התורה, והבן. לכה נא (מוכרח אתה ללכת לכאן, ולא סני לקללם במקומך, כי אינך יודע שמם כי אין להם יחוס אבותיהם, רק מוכרח אתה לראותם ולומר בקללה את העם הזה כאשר נבאר), אריה (הגם שארה הוא לשון קללה כפשוטו שצוה לו לקללם, עם כל זה חנה לא אמר קלל, רק אמר לשון אריה דלישתמע גם כן לשון ליקרם, מלשון אוריה בתאנים (שביעת פיא מיב), וריל שעל ידי שתקללם לא יהיה להם כח כל כך, ותלקיפ ליי (דייקא הניצוצין השייכים) את העם הזה (ניצוצי הקדושה כמבואר, והעם הזה דייקא עם בלי שם), כי עצום הוא ממני (רואה אני באיצטענינות שלי כי כל גבורתו ותעצומו הוא ממני, מניצוצי מלכותי התקועים בו), אולי אוכל נכה בו (להיות כעת הניצוצין הם אצלי, אפשר אוכל אדרבא על ידי זה הכח להכות בו, ורציל עם כח של ניצוצי הקדושה. ובוה יצדק שלא אמר אותו רק ב"ן, ואגרשנו מן הארץ, (כי מלכות בית דוד וירשת הארץ זה תלוי בזה כנודע, וכיון שאעשה אדרבא שניצוצי המלוכה יהיו בעורי, בודאי אנרשנו מן הארץ הקדושה, דכיון שנתבטל מהם ניצוצי המלוכה מלך מושל בארץ, גם הארץ אין להם, והבן כי כן אנו סומכין בכרכת שמונה עשרה ברכת ירושלים, עם ברכת את צמח דוד וכו'), כי ידעתי את אשר תברך מבורך, (הגם שלא חפץ בברכה, אך לפי מ"ש יצדק שרצה שיפעול לו הברכות ניצוצין שיכריכם אליו, מלשון המברך את האילן (מלאים פ"ו מ"א) שיתאחזו בו ויהיו לבשר אחד), ואשר תאר וכו', יובן מאליו. הנה כל זה מאמר שלוחי בלק, ומאת השיי היתה נסבה שאמרו לשון דמשתמע לתרי אפי, שיסכול הלשון גם כן מאמר שלוחי השכינה שיהיה מוכן הענין להצלחת ישראל. ועתה נתחיל לפרש על דרך זה מאמר שלוחי השכינה, שהיא ממלצת טוב בעד בניה ואומרת להשיי חזי במאי ברא אתינא לקמך (וחד היג יג פ"א), ודברו השלוחים מליצות בעד השכינה להשם הנכבד ביה עבור ישראל, לכל יהיה מקום לכחות הדין לשלוט בהם, והוא הנה עם יצא ממצרים (הנה יצאו ממצרים עצמם,

סתם וגם יצא ממצרים כאשר דקדקנו, והוא כמו שאמרו רז"ל נפסיקא דריב פ"א ר"ז) שהיו האומות אומרים מה אלו מתייחסים אחר אבותיהם, אם המצריים בנופם שלטו בנשותיהם לא כל שכן, עד שהשיי העיד עליהם. וזה גם כן מאמרם הנה עים סתם בלי שם יצא ממצרים, (ר"ל יצאו ונתיילדו מהמצריים שהם שלטו בנשותיהם), הנה כמה את עין הארץ, (ר"ל עם היות שאינם מיוחסים להתייחס אחר אבותיהם, עם כל זה הנה כמה את עין הארץ, עיין הוא גוון שהוא הצורה, וצורת כל חומר הוא הניצוצין הקי אשר בתוכו, ור"ל הנה הוא מכסה את צורת כל חומר שלוקח ובורר פנימיות הצורה מכל ארציות, והבן ועוד ית'), והוא ישב ממלי (וכעת יושב ומסתין לנגדי ליקח ממנו גם כן הצורה הפנימיות, וזה שלא אמר כנגדי, רק ממלי שהוא מלשון היה אתה לעם מר"ל האלקים (שמה י"ט), שהכוונה ליקח מהשיי שפע וליתן להם, והבן. וגם כן יש לפרש והריא על השכינה כביכול, יושב ומתעכב בכאן ממלי, ליקח ממני הניצוצין וליתן להם). וירצה עוד על פי מה שהתחילו לומר שבאמת הם יצאו ונתיילדו ממצרים, סיימו הנה כמה את עין הארץ, ר"ל שהם מכסים את גוון הארץ שיצאו ממנה, דהיינו שאינם מתייחסים אחר המצריים רק אחר אבותיהם, הגם שהוא דבר ידוע שהמצריים שלטו בהם, ואמרו והוא ישב ממלי, על פי מה שאמרו רז"ל (מיד כיג ע"ב) להיות בצעירה קראה שם בנה בצניעות בין עמ"י (בראשית י"ט לח), על כן נצטוו ישראל אל תצורם ואל תתגר בם כלל (דברים כ"ט), אבל הבכירה שקראה שלא בצניעות מוא"ב, על כן הותר להם לשלול שלל ולבז בז מהם. ושיי הנה הם כיסו פסוליהם הגם שהוא דבר ידוע, והוא יושב ומתעכב אצלי לשללני ממלי, בסכת המלה והדבור שלי על שנקראתי מוא"ב, וזה דבר ידוע שגם הם יצאו ממצרים, ועתיה (ר"ל כעת דייקא שהזמן גרמא לי לפי שעשינו הנדר החזק לכל יוכלו לנטוע בקצה הקדושה, וגם ועתיה שנודע עדיין פסולם לכל, מה שאין כן אחר כך הדין הוא (קידושין פ"א ע"א) משפחה שנממעה נממעה, ושפיר יתייחסו אחר כך לקדושה כשיושכת פסולם. ואל תתמה על זה מה לו לדת ודין תורתנו הקי, כי כל

אבנים, רק אצל הכרם נקרא גדר, ואצל חשביל נקרא קיר, והבן:

ילכו וכו' וידברו אליו דברי בלק. אליו לבלעם דברו רק דברי בלק, שכוונתו לקסרג בדיבורו כאמור לעיל, אבל היה עוד דברים כאלה שלא נדברו לבלעם, והן מאמר שלוחי השכינה להשיי כביכול כמיש לעיל:

ויבא אלקים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך. יש לדקדק אומרו ויבא, הוה ליה למיסר סתם ויאמר כו'. ב', מי האנשים וכו' בדרך שאלה, הגם שחזיל דרשו (במיד פ"ב ט') להטעותו בא, עם כל זה כבר דברנו כמה פעמים שלא יצדק במאמר השם דבר שאינו, ועל כרחך צריך לומר שהשיי אמר בלשון שייש לו איזה מציאות, ובו בלשון הטעה הרשע את עצמו כי פושעים יכשלו בס (הושע י"ז). והנראה דהנה אמרו רז"ל (שם פ"ד כ) על ולא קם נביא עוד בישראל כמשח כו' (דברים לו י), אבל באומות העולם קם ומנו בלעם. ואמרו בזהר (ח"ב כ"א ע"ב) הכוונה דהיה בקליפה בחינת הדעת דקליפה, כמו להבדיל בין קודש לחול משה אדונינו בקדושה בחינת הדעית. והנה הדעית כולל כל המוחין, והנה זאת הכוונה שנתקבצו תמיד כל אומות העולם לשאול מבלעם כי היה הדעת שלהם, והנה ידוע (עין זוהר ח"א רכ"ה ע"א) דהקצוות נקראים אליה כנדע בקדושה, כן הוא בספ"א על אליה אני בוכיה (איכה א טו), היינו ס"ם ובת זוגיה. והנה אלו השלוחים היו ספרין בישין בחינת אליה קצוות דקליפה בלי מוחין שלהם, והמוחין שכללותם הוא הדעית נקרא מ"י כנדע, והנה בהצטרף מ"י לאליה, ישתלם שם אלקיים הן בקדושה, הן להבדיל בספ"א אלקים אחרים שיונק גם כן מבחינה אחרונה דק"ך צירופי אלקים דקדושה. והו' ויבא אלקים וכו' ויאמר מי האנשים האליה, האנשים הם אליה ועמך, שאתה הדעת דקליפה אתה המצרף מ"י לאליה בקליפה, ועמך יצורף אלקיים אחרים, ורצה אתה להשלים קומת הספ"א, שהם צריכים להיות בפירודא יתפרדו כל פועלי און. והנה הוא הטעה את עצמו בחושבו שהוא דרך שאלה כמאמר ז"ל, והבן:

דהיינו שהיו נתונים בהם ומשוקעים בטומאת מצרים כעובר הנתון ברחם אמו, כמיש (דברים י"ד) גוי מקריב גוי. והנה היו שקועים גם כן בטומאת מצרים, שהם כלל כל התאוות הארציות שבעולם, על כן נקרא ערות הארץ כנדע, ואף על פי כן הנה כסה את עין הארץ, (כמו שצוה אחד מן החסידים לבנו כמבואר בחובת הלכות שביאר לו סימני אוהבי השם, ואמר לו שאותן השלימים שחק עליהם העולם ויגערו בו, לבש להם בגדי חמודותיו ויחשבובו שולל, שהכוונה שהעולם מראה להם עינים וטונים להתיפות לפניהם, כדי שייטבו תעגונו בעיניהם, והם גוערים בו ומכסים את הנונים הללו. ויש הנה יצא ממצרים מקום כלל כל התאוות שבעולם, ואף על פי כן הנה כסה את עין הארץ, הנונים היפים שבארציות ואינו פונה להם), והוא ישב ממלי (כל ישיבותיו הוא רק למולי, לעשות לי קשומין ולעשות היחוד העליון פנים בפנים זה מול זה), ועתיה (שהם בתכלית וכשרות כל כך) לכה נא (אדון הכל, לך ראוי והגון לעשות בזאת) ארה לי (לקוט לי לצרכי) את העם הזה, (את ניצוצי המלוכה אשר הם שקועים בתוך העם הזה, היינו קליפת מואב) כי עצום הוא ממנו, (היא כעת עצום ותקיף במלכות דס"א, והכל ממני שיש בו ניצוצי קדושה וזה חיותו), אולי אוכל נכה בו (באפשר יבוא בקרב הזמן להכות את מואב, שהוא מן הקני וקנוי וקדמוני שלא יגיע קצם עד לעתיד), ואגרשנו מן הארץ (לנמרי שיתבמל כולו לעת קץ), כי ידעתי את אשר תברך מבורך, (ידוע אני שאתה תברך ותרכיב את כל הניצוצין למדת אית מלכות שמים), ואשר תאר יואר (ואשר תלקט ממנו הניצוצין, ישאר מבלי חיות, והבן):

רש"י גדר מזה וגדר מזה. סתם גדר של אבנים הוא, עכ"ל. הנה הוא נלמד מן הפסוק (משלי כ"א) וגדר אבניו נהרסה. אבל צריך להבין מה בעי רש"י בזה. ונראה לחלן כתיב ותלחץ אל הקיר שהוא של אבנים, וכאן גדר הוא של הוצים, ואם כן הוא ענין אחר, ולמאי נפקא מינה משמיענו מזה. על כן פירש דסתם גדר הוא גם כן של

הוא למעלה מן החכמה דבר שאינו מושג בשכל רק בחינת קוצו של ייִד, והבינו שבחינת מואב במרכבתם המסא הוא רק בחינת חכמיה, על כן רצו להשתדל להתעלות למעלה במרכבתם נגד אחיות ישראל בקדושה, והשתדלו ליקח איש שיקללם בכישופים ויעשו פעולת כשפניות שהוא דבר שאינו מושג בשכל, וכיון שהוא דבר שאינו מושג בשכל, הוא הנקרא קריץ כמ"ש לעיל. וי"ש ויקץ מואב השתדלו לעלות למדריגת קריץ, מפני בני ישראל שמדריגתם בהשתדלותם בעבודתם למעלה מן השכל בבחינת קוצו של ייִד, והוא סוד מספרם בני ישראל, וכמ"ש לעיל:

בפרשת בשלח (שמות טו טו) אז נבחנו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעיד. למה נתייחס רעיד למואב ולא בהל"ה. דהנה בקדושה יש בחינת לאה ובחינת רחל, יובל ושמיטה, עלמא דאיתכסיא ועלמא דאיתגלייא. ומוה ב' עבודת ישראל, בבחינת המעשה ובבחינת המחשבה הנשפע על ידי הדבור. וב' בחינות אלו הם, בחינה א' יפוצו מעינותיך חוצה (משלי ה טו), ובחינה ב' הצנע לכת עם ייִ אלקיך (מכה ו ח). והנה מואב בא ללחום עם ישראל, בסטרא שלהם איתכסיא ואיתגלייא דס"א. והנה בליק היו מעשיו בספ"א על ידי בחינת המעשה בחינת איתגלייא בחינת רחל דספ"א, ובלעם במחשבה ודבור איתכסיא בחינת לא"ה דספ"א, והנה מואב צירפו בליק ובלעים לעמוד נגד ישראל העובדים בקדושה בבחינת לא"ה רחל בנימפריא עדר, והמה באו עליהם ללחום עם בליק בלעים בנימפריא עדר זה לעומת זה, על כן זה עונשם יאחזמו רעיד, והמ"י:

ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בליק. לכאורה זה מיותר, ומסתמא השלוחים עשו שליחותן, הרי בשליחות ישראל למלך אדום ולסיוחן לא נאמר שבאו המלאכים ודברו דברי משה וישראל, כי אין מן הצורך להזכיר זה. אבל תתבונן דהנה בלעם שינה כמה דברים, בלק אמר אר"ה והוא אמר קב"ה, בלק אמר ואגרשנו מן הארץ והוא אמר וגרשתי, כאשר התעוררו חז"ל על זה (במדב כג פ"ג

ויבא וכו' ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשיה. לא יצדק בדבר עשיה, רק כשאדם מדבר בעל כרחך שכופין אותו לכך, מיקרי עשיה שמעשין וכופין אותו. וזהו אותו תעשיה, בעל כרחך שלא בטובתך. וגם יצדק אותו תעשיה, כי הנה כתיב (דברים כג ו) ויהפוך ייִ אלקיך וכו'. שהכונה שכל אותן המחשבות שחשב בלעם לקללם, אותם האותיות והצירופים הפכם השי' לברכה. וזהו אותו תעשה, מהאותיות שבמחשבתך, תעשה בדיבורך צירופים אחרים, והבן:

ויאמר בלעם וכו' בלק בן צפ"ר וכו' חסר ו'. וכן האזינה עדי בנו צפ"ר (במדב כג יח). והנראה דהנה בעסק מעשה הכשפים היה בלק יותר מבלעם (במדב פ"ג ו'), כי בלעם היה כוחו בדיבור ובלק במעשה, ובלעם לגודל גבהות לבו רצה להראות שצריך לו מכל וכל, כי אין כח בלק גם במעשה זולתו. על כן אמר חסר ו', כבר ידעת כי ו' מורה על המעשה, וכן האזינה עדי בנו צפ"ר, אמר לו לעגמת נפש שמעשיו אינם חשובים כלום למעשה:

ויקץ מואב ספני בני ישראל. נ"ל לפרש דהנה מואב בחינת חכמה דמרכבה סמאה כמ"ש, ומתמן יניקת החכמות החיצוניות הדבר המושג במושכל. והנה בחינת ישראל סוד אחיזתם בתורה ומצותיה הוא למעלה מן החכמה, רק בבחינת אמונת אומן שהוא סוד בחינת כת"ר שהוא למעלה מן החכמה, (וכמ"ש כמה פעמים מ"ש (תפלה סוף) כת"ר יתנו לך ייִ אלקינו מלאכים וכו', עיין בספרינו דרך פקודיך). והנה סוד עשייתנו המצות שהם מעשיות, אינו מובן בשכל וחכמה האיך יהיה לנפש הצלחה על עשייתם, אבל הוא שכל אלקי למעלה מן החכמה, (והוא סוד מספ"ר בני ישראל בנימפריא תריג, היינו התריג מצות זולת העשרת הדברות אשר יקבלם השכל גם כן). והנה חכמה הוא בחינת (ו') [יין כנדע, ודבר שהוא למעלה מן החכמה הוא בחינת קוצו של ייִד. והנה קליפת מואב בראותם הצלחת ישראל מאד, הבינו שעבודתם בקדשי התורה ומצותיה,

דאיקרי לחכימי יד, ודא איהו היתוכא דקא מהתך לתתא בשולפנותא דיהודה לאו דאית ליה חולקא ביה, דהא לית לשבטין דישראל חולקא ואחסנא בהו, אלא שבטא דיהודה שלמא על האי ולא איהו עליה, וכד אספו בני יהודה אורחיהו סבתר קוביח, אזלו למנדע בתר חלונא דא והאי כוכבא, ואמרו דהאי ידא דקא מנצח לשאר עמין, דכתיב ביה (מאשית מט ה) ידך בעורף אויבך וכו', האי כוכבא כד נפיק, פשיט חד יד בחמש אצבעין נהיר ונציץ בהאי חלון, מאריהון דקוסמין וחרשין דחלי מהאי אתר, בנין דבשעתא דהאי שלמא, כולחו קוסמין וחרשין מתבלכלי ולא אצלח בידיהון, ואי תימא הואיל ואיהו האי רקיעא סמירא האיך ידעי ליה, אלא סימנא אית לון לבר ידעי דהא שלמא כוכבא דא, ודחלי תדיר מיניה ולא אצלח בידיהון אינון קסמין וחרשין, ועל דא אית זמנין דאצלחו ביה בני נשא, ואית זמנין דלא אצלחו ביה, ובנין דא אינון מארי קוסמין וחרשין מתמעמי מעלמא, בנין דלא ידעין עיקרא כד חמאן דלא אצלח בידיהו, ועל דא אינון קדמאי הוו ידעי ומסתכלין לבר בהאי סימנא דקא ידעי, עכ"ל. ובוה יתפרש וירא בלק בן צפור, (הוא דוקא בגדל חכמתו בסומאה ראה) את כל אשר עשה ישראל לאמרי, (עם היות האמוריים גם כן מארי מכשפין וקוסמין, כנדע מדברי רז"ל בכמה ענינים שאמרו שזוהו דרכי האמורי שהם עייני כשופים, עם כל זה לא יכלו להם בכישופם ואדרכא נעקרו מן העולם, ראה בלק דוקא מהיכן היתה זאת, כי הוא ראה הסימן וידע דשליט כוכבא דא בחלונא דא, על כן) ויגיר מאב וכו' נתיירא מאד, (ואפקיה בלשון ויגיר, כי יגיר בנימסריא זהירא היינ החלון הנזל), כי רב הוא (ברבו יתירא לבפל כל מיני כשופים), וזהו וילכו זקני מאב זקני מדין וקסמים בידים, לקחו הקסמים דוקא בידים, שרצו לבפל כוכב הנקרא יד, וגם לקחו הקסמים בידים, להורות שבידם הוא הניצוץ הנאמר ביה ידך בעורף אויבך, והוא השלים על כוכבא דא, וחבן. וזה יש לרמו במסורה ויגל יי את עיני בלעם (במסד כ לא), ויגל ב' במסורה. דין. ואיך ויגל

שבלעם היה שונאם יותר מבלק ושינה מדעתו. והנה היה בזה מקום למעות, דלמא השלוחים שינו ודיברו בזה הלשון. משמיענו התורה שהשלוחים לא שינו, רק בלעם בגדל רשעתו שינה:

ויתיצב מלאך יי בדרך לשפן ליו. ליו דייקא היה לשפן, כי מלאך יי של רחמים היה, והרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין:

אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה תהסכן וכו'. אמרו רז"ל (שם שם י"ד) שבא על אתונו. וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, והנה כבר כתבנו כמה פעמים ערד נקרא אבר התשמיש, שהוא עוד מצורף חוץ לגוף. וגם הוא נגד היסוד, שהוא בנימסריא ערד. וכן באומות העולם הוא נגד יסוד דמסיא. ואמרה האתון אשר רכבת עלי איזה רכיבה, היינו מעודך וכו', וחבן:

ולך בלעם עם בלק ויבואו קרית חוצות (במסד כב לט). לדעתי שהביא אותו אל אותו הקרית, שעשה לחיצוניות לגבול אל הקדושה אשר בתוכו מוסמן, כמיש לעיל כמה פעמים:

במדרש (במ"ד פ"ג ד') וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה וכו'. שולחני היה, שהיו מלכי גוים נמלכין בו כשולחני שהכל מריצין לו, עכ"ל. נראה לפרש על פי דברי הזהר דבקדושה ספרא דדכורא הוא העיקר, ובמסיא העיקר היא הנוק. וזה פתוריה (היינו יסוד נוק) שנקרא שלחין, כמו שלחין ערכתי לפניו וכו' (עין מדים כ ע"ב), ושלחין מתורגם פתוריה, וכן פתוריה הוא אותיות התורף והוא בית התורפה), אשר על הנהר (נהר יסוד דדכורא כנדע). והנה אמר שבלעם היה ממרכבה סמאה, אשר לשם הפתוריה הוא על הנהר, מה שאין כן בקדושה הנהר הוא על הפתורה. וזה יתבאר ויתפרש גם כן בדברי המדרש שולחני היה, שהיו מלכי גוים נמלכין בו כשולחני (היינו יסוד דנוק), שהכל מריצין לו, וחבן:

בזר תרומה (ח"ב דף קע"ב ע"א) חלונא חדא איקרי חלון זהירא, וביה נפקא כוכבא חדא

את מסך יהודה (ישעיה נב ח). היינו השיי גילה את מסך יהודה היינו החלון והרא, ונתבטל כל קסמים דבלעם. וזהו ויגיל יי את עיני בלעם, ראה הסיומן שיש להם בהתגלות החלון, והבן:

בספר הקנה בזמן שהאב והאם עם הבנים, אין עיין הרע שולטת בהם. הנה הגם שהוא דבר בגבהי מרומים, נלמוד דעת גם בעולם הזה. ונלמד לדעתי דעת זה מאבינו הראשון ישראל סבא (בראשית לג א) וישא את עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש, (מנין רע עיין, שרצה להכניס עיין רע חיו בורע יעקב), ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות וכו', והוא עבר לפניהם. ואם כן היו כל הילדים עם אביהם ואמותם, ולא היה שולט בהם עין הרע. וכן בכלעם וישא בלעם את עיניו, שרצה להכניס בהם עיין רע, וירא את ישראל (סבא הוא אבינו) שכן לשבטיו, א"ת ישראל, את לרבות האמהות שהיו גם כן חופפת עליהם ולא היה יכול עיין רע לשלוט בהם, (ידעתי שבזוהר הק' (תיג ר"ב ע"ב) פירשו בענין אחר, היינו ותהי על ישראל רוח אלקים, שהשכינה היתה חופפת עליהם, אף על פי כן יש לפרש גם כן כנ"ל):

במדרש (במד' פי"ד ר) וכן בלעם הרשע בשעה ששלח בלק אצלו, א"ל הקב"ה מי האנשים האלה עמך, היה צריך לומר רבשיע הכל גלוי לפניך ואין כל דבר נעלם ממך ולי אתה שואל, אלא אמר לו בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, אמר הקב"ה הואיל וכך אתה מדבר לא תאר את העם, עב"ל. המדרש הזה תמוה, וכי מ"ד אם היה בלעם משיב רבשיע הכל גלוי וכו', היה מסכים השיי לקלל. וגם מהו הואיל וכך אתה מדבר לא תאר וכו', משמע דמישך שייכים העניינים. ונראה דהנה אמרו רז"ל (ברכות ד ע"א) דבלעם הרשע היה יודע לכונן הרגע שהקב"ה כועס (והרגע הוא כמיטרא), והקשו התוס' (ד"ה שאלמ"ל) מה היה יכול לומר באותו הרגע, ותירצו תתוס' ב' תירוצים, תירוץ א' דהיה יכול לומר כלם, ותירוץ ב' כיון שמתחיל הקללה באותו הרגע, שוב מצליח בדבריו גם אחר כך.

והנה לכאורה אי אפשר לומר כתירוץ הא', דהאיך היה יכול ר' יהושע בן לוי לקלל את הצדוקי, ומה היה אומר בעת הזעם. וכתירוץ הב' גם כן אי אפשר לומר, דהרי כתיב (תהלים לו) כי רגע באפו חיים ברצונו, הרי משמע דתיכף אחר הרגע חיים ברצונו, ואם מצליח חיו גם אחר כך, לא מיקרי חיים ברצונו. על כרחך צריך לחלק דישאל המה ברוכי יי, אין מקום שתחול חיו הקללה על שונאיהם רק באותה הרגע, אבל אחר כך מאין יוסר ברכתם העצמיית. מה שאין כן אומות העולם כשמתחיל באותה הרגע, הקללה תחול עליהם גם אחר כך. והנה לפי זה נבין דברי המדרש, דהנה לא היה יכול בלעם לעשות כתירוץ ב', דהרי ישראל המה ברוכי יי, ועל כרחך צריך לעשות כתירוץ הא' רק באותו הרגע לומר כלם, הנה אינו מוכן מזה התיבה הכוונה על מי. הא ניחא להיודע מחשבות, אבל לסברת בלעם שלא אמר הכל גלוי לפניך, אם כן חשב שאין הקב"ה כביכול יודע מחשבות, אם כן אין כאן שום סברא לקלל, כי כלים לא יוכל לומר כי לסברתו לא נודע למי, ואם תרצה להתחיל באותה הרגע ולגמור אחר כך, זה לא יתכן בישראל כי ברוכי יי המה. ויש במדרש אמר הקב"ה הואיל וכך אתה מדבר, לא תאר את העם כמו שסיים בפסוק כי ברוך הוא:

הדבר אשר ישיים אלקים בפי וכו'. ישיים ב' במסרה. דין. ואידך הנה הגבר לא ישיים אלקים מעוזו (תהלים נב ט). הנה לכאורה נראה כאיש אשר אינו מדבר שום דבר ואינו עושה כלום רק חפץ הבורא, אבל הרשע הזה הוא הגבר אשר לא ישיים אלקים מעוזו, רק בעל כרחך הוכרח בכאן לומר כזאת:

מן ארם ינחני. ב' במסורה. דין. ואידך נפשי ישובב ינחני (שם ט ג). הוא הרמו שהיה נלגל לבן הארמי שנתגלגל נפשו בכלעם. ויש מן ארם ינחני, כי נפשי ישובב ינחני, שהשיב נפשי אשר היתה בארם:

כי מראש צורים וכו' הן עם לבדד ישכון וכו'. אין להאריך בדקדוקים כי כל אלו

התעוררות לבריאה, והדברים עמוקים המשכיל יתבונן. ועתה נבוא אל הביאור שפירש הרשע דבריו שאי אפשר למצוא עלילה במחשבותיהם של ישראל, כי מראש צורים אראנו ומנבעות וכו', רציל במרם הרים גבעות עם יחידי לבדד ישכון לבמח במחשבה הקדומה, ולא היה בצירוף עמהם שום עם ולשון רק ישראל לבדו, על כן להם לא יצורף למעשה מחשבות עבירה, מה שאין כן בגוים לא יתחשב, (רציל הליא היינו הלאוין יתחשיב, היינו אפילו מחשבת הלאוין אשר לא תעשינה), ואם כן אין מקום להתבונן במחשבותיהם איזה שמץ לשתחול הקללה על שונאיהם, ועל בחינת מעשיהם אמר מי מנה עפר יעקב וכו', הרי הם מלאים מצות וכמו שפירשו רז"ל (כפ"ד פ"ג י"ט), והבן:

זל מים מדליין. יש לפרש שהתנבא אשר יזלו חסדים המכונים בשם מים, מהחדשים הדליים היינו תמוז אב שנקראים דלים, דהנה י"ב אותיות יש בשם אדני במילואו, עיין בסגולה עמוקות. ובכל חודש מאיר אות אחד, דהיינו בחודש ניסן א', ובאייר ל', סיון ה', תמוז ד', אב ל', וכו'. ממילא אלו ה' חדשים תמוז אב הם ד"ל, והם בבחינת דין וגבורה לשונאיהם של ישראל, ובמהרה העוזר דליים יהפכם לששון ולשמחה בחסד עולם ירחמם וינהלם כעל סבוע מים. וזה שאמר יזל מים מדליין, רציל מהד"ל שלו יזל מימי החסדים אשר כעת עיני עיני יורדה מים בעוה"ר (איכה א טו), הן הן בחינת קומת הזמן תרין עיינין תמוז עין ימין אב עין שמאל, ואותן המים הם הדמעות מים מלוחים סוד הגבורות, ובמהרה יזל מים מתוקים מימי החסד. וזה שאמר יזל ולא יריד, כמו לשם שאמר עיני יורדה, כי יזל הוא סוד השפעה ברב חסד:

הן עם לבדד ישכון וכו'. יתפרש על פי מ"ש רז"ל במדרש בפסוק (חללים טו כג) כי עליך הורגנו כל היום, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבשיע אתה גרמת לי ועליך הורגנו, שאלמלי היה רשות לנו להתחתן עמהם ולאכול ולשתות עמהם כשונאי (כשהיו שונאי) ישראל נופלין בדיהם, היו מרחמיך

הפסוקים לא יתפרשו על פי פשוטו, רק על פי דרוש כנודע. והנראה דהנה בלק היה קוסם יותר מבלעם כמו שאמרו רז"ל (כפ"ד פ"ג ז') ומבואר בזהר (ח"ג ק"ב ע"ב), רק בלק היה רואה במחשבה, ובלעם פעל בעקימת שפתיו דהוה מעשה (סנהדרין ס"ה ע"א). והנה השתתפו הספרין הללו במחשבתם ודיבורם ומעשיהם להרע, והנה היו רוצים למצוא איזה סיבה וחסרון במחשבותיהם של ישראל ובמעשיהם, כדי שיהיה מקום לחול חי' וכו'. והנה ב' השמות יעקב וישראל, יעקב הוא בחינת מעשה, וישראל בחשיבות המחשבה. והנה נבוא בקיצור לבאר כל הענין בדרך זה, מן אר"ם ינחנו בלק וכו' לכה אריה ל', (אריה בפירוש בדיבור) יעקב (בחינת יעקב, דהיינו למצוא איזה עלילה וסיבה במעשיהם, אשר בחינת המעשה יכונה ליעקב, ואז תחול הקללה על ראש הרשע המקלל), ולכה זעמה (זעים הוא במחשבה בלא פרשת הדיבור), ישראל בחינת מחשבותיהם, כשימצא בהם חי' איזה עלילה במחשבותיהם דהיינו הרחורי עבירה, לזה אמר מה אק"ב (בפירוש בדיבור) לא קבה וכו', ומה אזעם (במחשבה) לא זעם וכו'. והנה פירש דבריו דעל המחשבה אין מקום הקללה לנוח, דהנה אמרו רז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) דמחשבה רעה בישראל אין הקב"ה מצרפה למעשה רק באומות העולם, והנה צריך להתבונן ממא נפשך אם המשפט הקדוש נותן לחשוב ולצרף המחשבה, קשה וכי משא פנים יש בדבר לישראל בני פלמין דיליה, ואם אין מהראוי לצרף המחשבה, למה יצרף ויתחשב אצל אומות העולם. והנראה לי כי כל דרכיו ית' משפט אמת וצדק, דהנה מחשבתן של ישראל קדמה למעשה בראשית, דישראל עלו במחשבה הקדומה כביכול (כ"ד פ"א ד'), ובשביל ישראל שנקראים ראשית (ויק"ד מ"ז ד') היה התעוררות לבריאת העולמות, וכיון שישראל היו סיבה לבריאת העולם שעלו במחשבה הקדומה כביכול, ממילא היה במחשבה כביכול מה שישראל יעשו מצות להמליך את אלקי עולם ב"ה ולא ההיפך חי', אם כן מהראוי שיצרף רק מחשבותיהם הטובות למעשה אבל לא ההיפך. מה שאין כן אומות העולם שלא היו במחשבה הקדומה

על בני בניהם ובנותיהם, אבל כעת שאין רשות להתחתן עמם, אין סרחם עלינו וגם אין לנו שום התחברות עמם באכילה ושתייה. ויש הן עם לכרד ישכון, על כן בגוים לא יתחשב, אין להם שום חשיבות בגוים להיותם בדודים בלי התחברות לשום אומה:

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל יי אלקיו עמו ותרועת מלך בו. יתפרש על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ד' ע"א) שהיה בלעם יודע לכיון אותו רגע שהקב"ה כועס, רק שלא כעס השי' באותו הזמן. והנה רגיע פירשו רז"ל רגיע כמיסריה, והקשו בתוס' (ד"ה שאלמלי) מה היה יכול לומר באותו רגע, ותירצו שהיה יכול לומר כלם, ועוד תירצו שכיון שהיה מתחיל קללתו באותו רגע, שוב היה פועל גם אחר כך ח"ו. והנה לא היה די בתירוץ הא', דהנה קשה שאמר שם שר' יהושע בן לוי היה רוצה לקלל לצדוקי באותו רגע ומה היה יכול לומר, ואי אפשר לפרש כלם, דלא היו בנמצא אצלו, על כרחך צריך לומר כתירוץ הב'. ולתירוץ הב' גם כן קשה מהו דכתיב (תהלים ל"ו) כי רגע באפו חיים ברצונו, משמע תיכף אחר הרגע חיים, דאי מהני הקללה גם לאחר כך, האיך מיקרי חיים, וצריכין אנו לומר כתירוץ הא', והאיך יצדק זה. וצריכין אנו לומר דחילוק יש, דלגוי שאין השי' עמו, מכיון שמתחלת הקללה להחל באותו הרגע מי יסירנה אחר כך, על כן מהני הסיוס גם כן אחר הרגע. ועל כן ביקש ר' יהושע בן לוי לעשות כזאת לצדוקי, מה שאין כן לישראל שהשי' עמם, תיכף אחר זעם הרגע, השי' מסיר הקללה. ויש לא הביט און ביעקב וכו', על כרחך יי אלקיו עמו, ואם כן אפילו אם היה כועס ח"ו, לא היה באפשר להתחיל בקללה ולסיימה אחר כך, רק היה בהכרח רק באותו הרגע, ומה היה אפשר לומר כלם, והנה השי' לא זעם והשי' היפך מחשבותיו לצירופים אחרים. ויש ותרועת מלך בו, ותרועת לשון חיבור וריעות, ור"ל שהשי' מחבר בו תיבת מלך שיתגדל מלכותם, מה שאני רציתי לומר כלים, חיבר השי' האותיות לצירוף מלך, והבן נ"ל:

וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו. אפשר לומר שב"ט נקרא היסוד, בסוד וק"ם שב"ט מישראל (במדב' ס' ז'), לא יסור שב"ט מיהודיא (בראשית מט' י'), יסרד ממלכרת. והנה אמרו ז"ל (מה ל"א ע"א) שנממית עינו על שאמר אפשר מי שהוא קדוש יסתכל בדבר כזה, והנה ראה את ישראל שכן לשבטיו, היינו איברייהם הקדושים החתומים בקיימא קדישא, שוכנים ולא מתקיימים להנות מעולם הזה, רק כאשר ותהי עליו רוח אלקים, בעת אשר הוא רצון אלקים, מתלבשים באשא קדישא להוליד בדומה להרבות הדמות והצלם לגרום יחודין עלאין, והבן מאד:

במדרש (במד' פ"ג ג') דבר אחר ויג'ר. שהיו רואין לעצמן גרים בעולם, (רצ"ל שהיו רואין שיצאו מהם גרים לישראל דהיינו מלכות בית דוד, והבינו שמה שנצטוו ישראל שלא להתגרות בהם מלחמה (דברים ב' ט), על שם הגרים שעתידיים לעמוד מהם. מה שאין כן כשיצאו מהם הגרים), אמרו ירדו למצרים לטור ואחזו אותה, (כשלקחו מהם הניצוצי קדושה נעשו המצריים מפלים להם), והיו משכירים להם (בני ישראל) בתים, שנאמר (שמות ג' כב) ושאלה וכו' ומג'רת ביתה, משמע שהיו המצריים דרים בשכירות אצל ישראל:

שם כלחוך השור. מה שור מנגח בקרניו, כך אילו מנגחין בתפילתן, שנאמר (דברים לג' י') וקרני ראם קרניו, עכ"ל. לא ידעתי רמזות התפלה בכאן, לולי שנאמר על פי מ"ש שמפ"ט הוא המעלה את התפלות של ישראל, הוא הגרמז בפסוק (תהלים קמ"ח) וירם קרין לעמו, קרין בנימטריא חנך בין יר"ד:

לכה אינצך אשר יעשה וכו'. הנה ידוע סוד"ל (סנהדרין ק"ז ע"א) הנצנה רעה שיעץ הרשע, אבל אינה מפורשת בכתוב. ונ"ל שיש לפרשה בכתוב, ידוע אחרית הימים נקרא סדת המלכרת, בסוד הויה באחרית הימים נכון יהיה הר וכו' (ישעיה ב' ב), כי היא אחרית הימים שעליונים נקבא דקדושה מקבלת מכל האורות העליונים, וזה לעומת זה אחרית הימים דספיא. והנה בתעות בני ישראל

באמרה ופרשת כנפיך וכי כי גואל אתה (יהו ג ט). והנה זאת היתה עצת הרשע שיהיה התחלת הפיתוי לישראל והרדיפה אחריהם מן בנות מואב, וזה יהיה בקל שירדפו אחריהם בתושבכם הנה זה ודאי הניצוץ הממון אשר שואף רוח הקדושה, אבל במענה זו הנה לא יהיה האשם כל כך גדול עליהם ולא תגדל החרון, כיון שיש להם מענה אשר זאת היתה כוונתם, הנם שאין זה מענה להיתר, כי הרי משה ובית דינו קיים, שאול ישאלו את פיו, (וגם בכל דור אין זה מענה לפסוד בפיתוי היצר הנם שמחשב כעת למצוה, עם כל זה הרי התורה השלימה הלזו בידינו, ויוכל לשקול במאזני צדק על פי התורה אשר זה הוא מתרמית היצר, וזה אמרם (סוכה ג"ב ע"ב) אם פנע בכ מנוול זה משכחו לבית המדרש, ותשאל את פי התורה מפי סופרים ומפי ספרים אם זה למצוה יחשב או לעבירה), עם כל זה כיון שיש איזה מענה לא תגדל החרון. ויש לכה איצטך מהו העצה, תנה הוא אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, שישאבו מעמך באחרית את הניצוץ הק' על ידי רדיפת האשה מעמך אחר איש מבני ישראל, בזה הענין תפילו חיו עתה במכמורת וכאמור לעיל. ויש ויחל העם לזנות אל בנות מואב, היינו שהתחלה היתה לזנות אל בנות מואב, ועל כן אמר א"ל, רציל סיבת הניצוץ השקוע בבנות מואב ובמענה הלזו, אבל אחר כך והנה איש מבני ישראל וכי ויקרב וכי המדינית, שכבר פעמו מעמא דאיסורא ולא הוצרך היצר לפתותם במענת מצוה, רק למלאות תאוותם כפשוטו, הנה זאת שמענו ממליצות דברי התורה להזהר מתרמית היצר ולשקול בפלס ומאזני צדק איזה ענין הנרצה על פי התורה, והבן. ועיין עוד מה שאכתוב בזה בפרשת מסות:

מאמר רז"ל בסנהדרין (פ"ב ע"א) שאמר משה לפנחם קריינא דאיגרתא איהו לחוי פרוזנקא. והנה בודאי לא דיבר דבריו הקדושים במשל הדיוט ח"ו. ונ"ל שיש לכיין בדבריו הקדושים הללו, כי הנה הזנות שעשה זמרי, התעוררה על ידי זה קליפת איגרת בת מחלת הממונה על הדבר הרע הזה כנדע מזהר

חיו לזנות אחר בת אל נכר, משתעבדין לאחרית הימים דספיא, והבן. ומעתה התבונן שאמר איצטך אשר יעשה העם הזה לעמך, ר"ל שיעשה העם הזה להיות עמך משועבדין וכפופים חיו לך, באחרית הימים על ידי שתראה להפוטם לאחרית הימים של הספיא, דהיינו שימעו אחר הנוק' דספיא, ואז תוכל להם יסכר פי דוברי שקר, וכל העדה כולם קדושים ובתוכם יי:

ויתכן עוד לפרש לכה איצטך. האיך ירומז העצה בפסוק. והוא אחר שנדקדק אחר כך בפסוק (כמדבר כה א) וישב ישראל בשמים ויחיל העם לזנות אל בנות מואב, מהו ויחיל משמע שהתחילו לזנות, ולבסוף לא היה כך, ומי לא ידע בכל אלה אשר קודש ישראל ליי, והנם שלפי שעה הרוח שפוט גובר, כרגע ישוכו אל יי וירחמם, והנה ליה למימר כפשוטו ויזנו העם. גם יש לדקדק אומרו אל בנות מואב, עם בנות וכי הנה ליה למימר. עוד יש להתבונן הנה כפי הנראה היה הזנות גם עם בנות מדין, כאומרו אחר כך והנה איש וכי ויקרב וכי את המדינית, וכן אמר אחר כך במלחמות מדין (שם לא טו) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, והנה לא זכר רק בנות מואב. והנראה דהנה זה דרכו של היצר הרע שאינו מתחיל לפתות את האדם לעבור את פי יי בעבירה, כי בודאי לא יוכל לו, רק מייפה בעיניו העבירה ומפילו במכמורת, באמור אליו שכמות זה הענין למצוה יחשב, וזהו בהתחלה, אבל כאשר האדם הולך ונתפתה אחריו וטועם מעמא דאיסורא, אז מזמין לפניו עבירות חמורות אשר אין בהם שום מענה למצוא בהן איזה צד היתר, והוא מטמא את עצמו בהן כיון שכבר פרץ הגדר. והנה זה היה עצת בלעם הרשע, להיות שהיה יודע שיש בקבלה אצל כל ישראל הניצוץ הק' המשוקע אצל בנות מואב אשר משם יתנוצץ מרשיען של ישראל, והאשה הזאת אשר הניצוץ פסון בקרבה, תרדוף אחר המון ישראל להביא הניצוץ הקדוש ההוא לתוך הקדושה, כמו שהיה המעשה ברות הצדקית אשר באת בלם ושכבה מרגלות בועז לבקש ממנו על נפשה הפסון בקרבה,

(ובפרט על פי קבלת מהר"ם ז"ל בעולם המלבוש במרכזי ש"י וי"ש שהוא בחינת יסוד), בין והתבונן ידיד נפשי כמקרה הזה יקרה לאיש הישראלי הנברא בצלם ודמות, נברא בכח נפשו ז' מדות הבנין, הלא הם אהבה יראה התפארות נצוח הודיה התקשרות סמסלה, והנה להיות המדות הם בשבירה, הם משוקעים בעמקי הקליפה ואהב האדם במדת אהבה דברים שאסרתן התורה וחיותם הם מצד הקליפה, וכן מתיירא מדברים שהם נגד התורה, וכן מתגאה ומתפאר וכו', וכן שאר המדות אתה ידיד הנעים תתבונן מעצמך, ומסר לנו הש"י התורה הקדושה שהוא הטוב הנגח אין מריב אלא תורה, ועל ידי עסק האדם בתורה ובמצותיה, מוציאים יקר מזולל ניצוצות הק' מתוך הקליפה. והנה מה שהאדם מחדש בכל יום חידושי תורה ושכליות בעבודה, הוא העיקר להעלאת ניצוצין, כי הוא דמיון מ"ה החדש אשר הוא התיקון כנודע. (וזה נ"ל פירוש הפסוק (תהלים ק"ט ז) מ"ה אהבתי תורתך, אהבתי להיות מ"ה על ידי תורתך, דהיינו לחדש חידושין דאורייתא בכל יום תמיד ובכל עת, בכדי לעשות תיקונים חדשים בכל עת ובכל יום בסוד מעשה בראשית, ועל כן כל היום היא שיחתי בלי הפסק, כי כל זמן שממשמש האדם בדברי תורה מוצא בה טעם חדש וצ"ח עיניו נ"ד ע"כ). והנה ידוע סוד השבירה הוא שהכלים לא היו יכולים לסבול את האור ונשברו, ובדמיון זה הוא האדם צלם אלקים, להיות הגוף שבעולם עשיה קמן מהכיל, כי כן עשה אלקים שיוציא פעולותיו ומדותיו מן הכח אל הפועל, זה דמיון עולם התיקון על ידי קוין כנודע, בינו נא אחי ידידי. ובכל אלה תבין לפרש דברי אנשי כנסת הגדולה ברוח קרשם המחודש בסובו, (על ידי המריב צדיק יסוד עולם, ואיש הישראלי כדמיון זה על ידי טוב התורה שמחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הוא העלאת ניצוצין מהחורבה לתיקון), כאמור לעשה אורים גדולים כי לעולם חסדו, (ר"ל שהש"י עשה את האורים גדולים שהכלים לא יוכלו לסבלם ועל ידי זה נשברו, כי לעולם חסדו שרצה להיות לו שעשועים לעולם, ולזכות על ידי זה האיש הישראלי כאשר יפעל

הק' (ח"ג ק"ג ע"ב). והנה פנחס בקנאותו להש"י, קרע וסילק את כח הקליפה הלזו, וידוע דרנא דברית איקרי שלרם, מה שאין כן בהעדר השלום ח"ו על ידי הזנות, אנדרלמוסיא באה לעולם כנודע (כ"ד פ"ז ה'). והנה פנחס בקנאותו על קנאת הברית, ניתן לו ברית שלום (במדבר כ"ג), והוא היה אליהו השליח המבשר במהרה בימינו, ואין אליהו בא לא לסמא וכו' רק לעשות לשום בעולם (עדות פ"ה מ"ז), כמד"א (מלאכי ג' כג) הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא וכו' והשיב לב אבות וכו'. וזה יש לרמוז בדברי קודש הללו קריינא דאיגרתא, מי שהוא קורע ומסלק כעת את קליפת איגרת, שהוא העדר השלום המעכב את היחוס השלם בברית שלום, ועל ידי זה עיכוב משיח צדקינו בעזה"ר, איהו להוי פרוונקא, ר"ל איהו יהיה השליח לעתיד לעשות שלום בעולם במהרה בימינו, והש"י יאר עינינו בתורתו:

לחיות דברינו בסיום הפרשה בקנאת הברית, אצינה נא עמך מה שדברנו בברכת קריאת שמע דרוש טוב ושלום:

המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כאמור לעשה אורים גדולים כי לעולם חסדו. להבין הראיה מהפסוק אינה שייכה לגוף העינין, כי אינו מבואר בפסוק שהש"י מחדש בכל יום מעשה בראשית. ונ"ל לפרש דידוע מסוד השבירה שנשארו ניצוצין דקדושה מובלעים בקליפה מכל מדה ומדה משבעה מדות, בכדי להיות שעשועי המלך בכל עת שאנחנו מעלין איהו ניצוץ הקדוש מתוך עמקי הקליפות על ידי מסירות נפש בקריאת שמע ותפלה, אזי מעלים במסירות נפש בקריאת שמע ותפלה, אזי מעלים ניצוצות הקדושות מתוך הקליפה להחזירם אל הקדושה, וזה נקרא מעשה בראשית שנתחדש בכל יום, ונעשה על ידי זה היחוד השלם במדת טוביו ית' הוא המריב הנגח לצדיקים. וכבר ידעת שכל היחודים על ידי מדת המריב, אמרו צדיק (יסוד עולם) כי טוב (ישעיה ג' ח), והמי ענין עולם התיקון על ידי שורש המריב,

פרשת פינחס.

וידבר וכו' לאמר. אינו לאמר לזולת, כי אחר כך אמר לכן אמרר. והנראה דהלאמר הוא לישראל, שיאמר להם פנחס שהיה בן אלעזר, נעשה בן אהרן הכהן שהרויח נשמת נדב ואביהו (עיין זוהר ח"ג ר"ז ע"א), ושוב לא יהיו מבזים אותו, כי כבר היה נודע להם מעלת נדב ואביהו שאמר משה עליהם הוא אשר דיבר יי בקרובי אקדש (ויקרא י ג). וזה שרמזו רז"ל (במד' פכ"א ג') בא הכתוב ויחסו אחר אהרן:

במדרש (במד' פכ"א א') פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה בדין הוא שיפול שכרו. המדרש הזה אומר דרשוני וחיו. והנראה דבא לתרץ דהנה פינחס זה הקדוש נכתב בכל מקום מלא יידי, מה שאין כן שאר אנשים ששמש פנחס, כגון פנחס בן עלי וכיוצא. ובא לתרץ גם כן למה מייחסו אחר אהרן הכהן. ונראה דאתיא למאן דאמר (ובזים ק"א ע"ב) לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, והנה קשה למה לא צוה הש"י למשחו בהתחלת משיחות הכהונה. אך הוא לדעתי כי הוא היה מסוגל לגאולה העתידה במהרה בימינו, כי הוא יהיה המבשר לעתיד לעשות שלום בעולם דרגא דברית שלום. והנה היה מוכרח לעשות הכנה לזה לקנאות קנאת הברית שלום, והיה גלוי וידוע לפני הבורא עולם שעתידה המעשה הזאת שתבוא לידו לקנאות קנאות הברית להרוג נשיא שבט מישראל ולהשים נפשו בכפו עבור זה, והנה לזה צריך להיות מספרא דגבורה לעשות נקמה ודין כנודע, ומדת הכהן מדרגא דחסד ולוי מדרגא דגבורה, על כן לא נתכהן וגשאר לוי מספרא דגבורה, כי היה מוכן לעשות נקמה ודין בקנאותו קנאת הברית שלום, כדי שיפול שכרו לבא לעתיד לעשות שלום ולבשר שלום, על כן נקרא שמו פינחס מלא יידי, בנימפריא יצחיק מדת הדין, וכשקיים המצוה המופלת עליו, אז נתלכשו בו נשמת נדב ואביהו בני אהרן הכהנים המשוחים מספרא דחסד ונתבשר לכהונה עולם. וזה יש לפרש

בתורתו ובמסירות נפשו מעשה בראשית, וזהו חסד שאין כמוהו. והנה תבין הנם שהשבירה מצד הדין, הוא החסד הנמור, וזה שתבין שאנו אומרים זה בחיכל הזכות. ובדמיון הזה האדם בתחלת הוולדו, כלי גופו קטנים מהכיל את אור המדות, והם בסוד השבירה לאהוב דברים זרים ולירא מדברים פחותים, עד יתקן מעשהו בתיקון נמור, והבן. אור חדש על ציון תאיר, (הוא מ"ה החדש אשר בדמיון זה מתפלל איש הישראלי שיתגלו לו בכל עת חידושי דאורייתא ויתוקנו מדותיו, שהם רק בסוד הציון והרישום סוד נקודות, ואחר כך יתוקנו בתיקון נמור בפרצוף שלם, והמשכילים יבינו וירחיבו הענין לפי דעתם ועומק חכמתם. והנה בחינת כל זה תבין איך שייך זה לברכת קריאת שמע, דהיינו קודם שאנו מוסרים את נפשינו בקריאת שמע, בכדי לגרום על ידי זה העלאת ניצוצין מתוך הקליפה אל הקדושה, ואחר כך אחר התפלה הזאת אנו אומרים ברכת אהבה ויראה, שיוצאים המדות מתוך הקליפה לאהוב את הש"י דוקא ולירא ממנו דוקא, תן לחכם ויחכם עוד:

שפ"ת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשרן שקר (משלי יב ט). יש לדקדק למה שינה הלשון בין סיפא לרישא, דהוה ליה לסיים בסיפא ועד ארגיעה שפת שקר, או הוה ליה להתחיל ברישא לשרן אמת תכון לעד. והנראה דבא להפליג מאוד במעלת האמת ובשפלות השקר, דהנה בה' מוצאות הפה, המבטא הנקל הוא מבטא השפתיים, והמבטא הכבד שבכל המבטאות הוא מבטא הלשון. ובא להפליג מאוד ואמר שדיבור של אמת, אפילו הוא בלא פורח ודיבר קל במבטא השפתיים שהוא המבטא הנקל שבכל המבטאות, עם כל זה תכון לעד. ולשון שקר, היינו דבור של שקר אפילו מטריח את עצמו במבטא הכבד, עם כל זה הוא רק כרגע התעף עיניך בו ואיננו, הש"י ידריכנו בדרך האמת: (בכאן היה כתוב על הגליון מצדו ברית הלשון וברית המעור כחדא אינון):

נשלם פרשת בלק

בשלים. וזה שרמזו רז"ל במדרש (כמ"ד פכ"א א') פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, והבן:

או יאמר אחר שנדקדק בפסוק אומרו השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא אמר בתוך בני ישראל. כי לכאורה אין צריך לזה כי עליהו קאי, אם כן למה חזר שוב ואמר ולא כליתי את בני ישראל, הוה ליה למימר אותם, והוא דקדוק עצום. על כן נ"ל על פי מה שפרשו מפרשי הש"ע (א"ר"ה סי' א' ס"א) בשם מהרש"ל ולא יתבייש מפני בני אדם המלעינים עליו. ובפור זה לשונו, על כן הזהיר שתעז מצחך נגד המלעינים ולא תברש. ופירשו בו (עיין בכ"ח) כפל הלשון, דיש בושיה בלא לעגיה, ולעגה בלא בושיה. דהנה לפעמים יהיה אדם בין אנשים המלעינים עליו בעבודת הש"י, יראה להעני מצחו ולא יתבטל, ולפעמים בושה בלא לעגיה, דהיינו שהוא עומד בין אנשים גדולים צדיקים וחסידים מיוחסים, והוא מתבייש עשות מילי דחסידותא בפניהם להיות קסנמ עבה ממטניו, לזה הזהיר ולא תברש כי אין חכמה ואין וכו'. לזה אמר הש"י ששתים הנה היה בכאן אצל פינחס, שהוא פנחס בן אלעזר, שאלעזר הוא אביו גדול ממנו ומחויב בכבודו, וגם אלעזר הוא מיוחס שהוא בן אהרן וגם הוא כהן, ומהראוי לפי הפבע להתבייש ממנו עשות דבר גדול כזה. ואמר השיב את חמתי מעל בני ישראל, הנה הזכיר בני ישראל, והנה אצליכם ולנו כח הוא הענין השני לעגה בלא בושה, שהם בני ישראל מיוחסים ועליו אמרו הראיתם בן פוסי וכו', ואף על פי כן בקנאו את קנאתי בתוכם, קאי בתוכם לאו דוקא על בני ישראל דלעיל, רק על כל האמור דהיינו שהיה שם אלעזר בן אהרן הכהן ובני ישראל, ובתוך כל אלה עמד לקנאות. ולהיות תיבת בתוכם לא קאי על בני ישראל לבד, על כן כשחזר שוב לומר ולא כליתי וכו', פירש בפירוש בני ישראל, להורות הכוונה רק על בני ישראל, מה שאין כן אלעזר לא נתחייב, והבן מאד: והנה כזה גם כן יתפרש דברי רז"ל (כמ"ד פכ"א א') פנחס בן

בכוונת המדרש פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, הוקשה פינחס ביד. גם יחוסו אחר אהרן. גם באמת למה לא נתכהן עד היום. ויש אמר הקב"ה בדין הוא, ר"ל הנה שמו בנימפריא יצחק מעיד עליו שהוא מסוגל עשות נקמה ודין, על כן נשאר ללוי מספרא דגבורה, כדי שיעשה המוטל עליו לקנאות קנאת הברית שלום, ועל ידי זה יבוא ויטול שכרו משלם ויבוא לבשר בשלום במהרה בימינו, יזכנו הש"י לראות פניו הצהובות במהרה בימינו. ועוד יתבאר לפנינו בעז"ה בפנים אחרים:

פנחס ריש פסוק לית. הנה דין ריש פסוק לרמז הוא יהיה ראש להפסק הגליות, כי הוא יהיה המבשר הראשון בשלום. וזה הנני נותן לו את בריתי שלום. וכן כתב התרגום יונתן למכשרא נאלתא בסוף יומיא:

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. על פי פשוטו יש לפרש ענין התייחסות הלזה. דהנה אמרו רז"ל (ברכות ה' ע"א) לעולם ירנץ אדם יצר טוב וכו'. פירוש ההרנזה הוא, דהנה אין תימה בעשותו מצוה שהוא אינה נגד טבעו, אבל בעשותו האדם דבר שהיא מתנגדת לטבעו בעבור אהבת הכורא, לזה יקרא עובד. וזה הפירוש שאמרו רז"ל (תנינא סי' ע"ב) ושבתם וראיתם בין צדיק וכו' בין עובד וכו' (מלאכי ג' י"ח), שאינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לק' ואחד. ופירש בו בעל התניא להיות שכל לימודם היה ללמוד כל פרק ק' פעמים, על כן שב הענין להם להרגל טבעי ולא מיקרי עדיין עובד אלקים בזה, מה שאין כן האחת היתירה שלא כטבע, לזה יקרא עובד אלקים. והנה פינחס הוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהם כולם אנשי חסד רודפי שלום כמדתם מדת החסד, והנה בודאי היה טבעו בתולדתו שלא להתכעס ולא להתקצף ולהיות מרודפי שלום, והנה שינה את טבעו המורגל עשות נקם כזה בהרגש מופלג בעבור אהבת הש"י, בודאי מהראוי שיטול שכרו מדה כנגד מדה בריית שלום, להיות שהפך את טבעו המורגל לרדוף שלום, לחרחר בריב עם כל ישראל, על כן השיב את החימה ונמל שכרו

הוא העיקר אשר מצא חן בעיני, וחש הבורא ית' על כבוד בניו יותר מכבודו (עיי' תחומא תולדות סי' י"ב):

ויתפרש עוד המדרש הנ"ל. דהנה נאמר (תהלים ס"ג) ולך יי' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. דקשה ומהו החסד. אך הפירוש הוא, אם עושה האדם המצוה על ידי סייעתא דשמיא, אף על פי כן ישולם לו שכרו כאילו היה מעשיהו בלי סיוע של מעלה. והנה בכאן בפנחס נתלבש בו נשמת נדב ואביהו, על כן נתכהן ונקרא בן אהרן הכהן, אבל בעמותו קנאה בלובשו היה עדיין בן אלעזר. ויש השי' פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וכו', רציל אותו הפנחס שהוא עתה בן אהרן הכהן, היה עדיין רק בן אלעזר כשהשיב את החימה, אם כן אינו כשאר בני אדם שישראלם שכרם מצד החסד, רק בדין הוא שימול שכרו:

פינחס בן וכו', השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכים ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. צריך להתבונן, א' מהו ענין השבת החמה, והוה ליה למימר שכ"ך החמה, כענין כשי"ך חמת המלך (אסתר ב' א). ב', בתוכים, ביניהם הוה ליה למימר. ג', ולא כליתי את בני ישראל, היה מספיק לשיאמר ולא כליתי אותם, דעלייהו קאי כמי"ש מקודם בתוכים. והנראה דהנה ידוע חמה נקרא הנוק' דקליפה, בנימפריא בין עם הכולל (כל המוסיף טורע, וגם הוא נימפריא גין, ויסוד דנוק' דקדושה גם כן בנימפריא גין שמתעזן בו הצדיק יסוד עולם, ומשום הכי הם גין סדרים דאורייתא אשר הם עדין להצדיק, וזה לעומת זה הנוקבא דקליפה חמיה בנימפריא גין), קנאיה בסוד היסוד צדיק דרגיה דברית, על כן הוא בנימפריא יוסף, (עיי' כל זה בספר מאורי אור). והנה בפנחס בברית לעיילו ברשו נכראה, איזי נתעוררה הנוק' בקליפה בעוה"ר, וידוע הוא דהוא סוד קנאיים פונעים בו (מסעדין סי' ע"ב), אותם הצדיקים שהם מצד הקנאיה דרגא דברית. והנה כתוב בספר הנ"ל דשתי חמות הם,

אלעזר וכו'. אמר הקב"ה בדין הוא שימול שכרו, להיות שהנדיל עשות ולא חש לכבוד אביו בעבור אהבת הבורא ולא חש ללעב ישראל. והנה יש לדקדק לפי פירוש זה למה הפליג רשי' בשבחו מה שלא התבייש מאלעזר, יותר יש להפליג שלא התבייש ממשא אדון הנביאים. י"ל דכך הוא הדין (כי"ט ל"ג ע"א) הגם דכבוד רבו קודם לכבוד אביו, אם אביו תלמיד חכם, כבוד אביו קודם, ובפרט שהוא המצוה להקדימו לכל דבר שבקדושה. והנה תתבונן בשלחן ערוך (אורח חיים) סי' קס"ז ס"ד פסק מרן מהרמ"א אם הכהן תלמיד חכם, טוב להקדימו (הגם שי"ש תלמיד חכם גדול ממנו), וכתב המג"א (סי' ל"א) ומאריך ימים בכך, והנה סוד יי' ליראיו כי אורך ימים בימינה כתיב (משלי ג' טו), דהיינו בהתכבד לכהן שהוא ימין כגודע ומעתה הבן דהנה פנחס לא חש לחוש לאריכת ימים להמתין במצוה הלזו משום כבוד אביו הכהן, ועשה כן בקנאתו ליי', הנה שילם לו השי' מדה כנגד מדה שיאריך ימים עד עולם, שהוא אליהו שעלה במערה השמים ויבא ויבשרנו במהרה בימינו. ויש השי' והיתה לו וכו' ברית כהונת עולם תחת אשר קינא וכו', ומעתה מתקו מנופת צופים דברי רז"ל בדין הוא שימול שכרו, כיון שלא חש לאריכות ימים, יאריך ימים עד עולם מדה כנגד מדה, והבן:

פינחס בן וכו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו וכו' בתוכים ולא כליתי את בני ישראל. על פי פשוטו יש לפרש מה שדקדקנו אומרו ברישא ובסיפא בני, ובמצעיתא אמר בתוכים. כי ברישא ובסיפא שהוא מדבר בהצלת ישראל הזכיר שמם, מה שאין כן במצעיתא שהוא מדבר בעונשם שקינא פנחס לענוש העובר, לא רצה להזכיר את שמם כי אין השי' רצה בפורענותם, ולא ייחס שמם על העונש רק על הצלה, וזה מורה אהבת הבורא ית' לישראל. עוד תתבונן בפסוק אהבת הבורא ית' לישראל, הגם שפנחס קינא קנאת השי', לא עשה השי' מזה עיקר, רק להיות שנמשך עבור קנאתו הצלת ישראל, זה הוחשב לו לעיקר הזכות. וזה יורה באומרו השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו וכו' ולא כליתי וכו' לכן אמר וכו', כי זה

ה' פעמים ד', ו' פעמים נ', ה' פעמים י, סך הכל בנימטריא שיפ צנורות מנין שלרם עם הד' אותיות, שהוא הוא המיוחד משים שלרם בבית המלך (עין שנת קניב ע"א). והנה ישרים יי פעלך (הנאמר ברות כ יב) אמה של מלכות, הוא שיפ ממש (עין בקרנים ובפירוש דן ידן). והנה בכדי לרמוז השיפ ממש, צריך להיות נכתב בירד אתוון ישרים, אך אף על פי כן לא נכתבה יירד רק ו', כי דרגא דברית הוא ו' כנודע, כי גוף וברית חשבינן חד אלה תולדת יעקב יוסף (באשית ז ט), עיכ לרמוז על שניהם היינו דרגא דברית היא ו', וגם ציל בירד לרמוז על היחוד שיפ, נכתב ו' קטינא שהוא ו' וי' כזה ו, נ"ל:

עוד אני מדבר בענין ו' קטינא. דהנה פנחס זה אליהו (זהו היב קיצ ע"א), שלקח ממנו יעקב למשכון ה' שבשמו ויבשר לבניו, כמו שאמרו רז"ל שעל כן יעקב ה' פעמים מלא, ואליה ה' פעמים חסר ו'. וצריך להבין למה לקח ממנו דוקא הוא' למשכון. והנראה דהנה כתב המנלה עמוקות דיעקב לקח מעשו הירד, דהנה עשו קראוהו (באשית כה כה) על שם שהיה נגמר בשערות (עין ביר פסיג ח'), ואם כן הוה ליה עשוי, ויעקב נקרא על שם שנאחו בעקב עשו (שם שם טו), הוה ליה לקרותו עקיב. אך הסיבה הוא דניסן אייר סיון, נפלו לחלק יעקב ובהן הצלחת ישראל, ותמוז אב אלול לחלקו של עשו, ויעקב נפל ממנו בחזקה חודש אלול שיהיה הכנה לישראל לתשובה שלימה קודם יום הדין. והנה באלוף בית י"ב פשוטות, הם נגד י"ב חדשי השנה כמבואר בספר יצירה, והם הויו חסי לנים עציק, דוק ותשכח שהירד הוא נגד אלול, וזה שלקח ממנו יעקב הירד דהיינו חודש אלול. (זהו מה שניל פירוש הפסוק (תהלים קיא ה) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, כי הויו נפל לחלק יעקב, וכאשר לקחו מעשו הירד גם כן, (זהו מה שאנו קוראין בפ' בסימן הויו ל"ך והבן). אם כן הויו בנימטריא כ"ח. וזה כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, הגיד היינו המשך לעמו כדי לתת להם נחלת גוים, כי אלול היה

(הנוק' דקליפה כנגד לאה ורחל דקדושה), ושתיהן נתעוררו בעוה"ר. וידוע מדין הקנאים (עין שם פ"ב ע"א) שאסור להרוג את הבעל רק בשעת הבעילה שעדיין הברית קודש בתוך היסוד דקליפה, מה שאין כן אם לא פגעו קנאים בשעת מעשה, משפמו חרוץ על פי קבלה יכרת וכו' ולא יהיה לו ער ועונה וכו' (מלאכי ב יב). (והנראה במעם, דבשעת מעשה הנה רוחניות הנוק' דקליפה מתלבשת בהנוק' הנשמיות שבעולם הזה, על כן משפמו חרוץ על ידי בן אדם בעשיה נשמיות, מה שאין כן אחר כך הנה רק הרוחניות דקליפה קשורה בו ככלב, על כן לא ניתן משפמו לעשיה נשמיות). ובוזה יתבארו דברי קודש הללו פינחס וכו' השיב את חמתי וכו', (הוא השיב את החמיה הנוק' דקליפה שנתעוררה ובאת לשלוט חיו על שהכניסו וכו' בכנות א"ל נכר, והוא החזירה והשיבה למקומה לנוקבא דתהומא רכה), בקנאו את קנאתי בתוכים, (רציל שקינא בהיות עדיין קנאתי, היינו פוד הברית דרניה דיוסף בנימטריא קנאתי, בתוכים בתוך הקליפה שלא פירש זמרי ממנה, ואמר בתוכים לשון רבים, דהיינו בהיות עדיין רוחניות הנוק' דקליפה משותפת עם הנוק' נשמיות והוא היה אחוז בפוממת שניהם, או להיות דתרון חמרת נינהו וכמ"ש לעיל, ואז ניתן הבעל לפגיעת הקנאים, ועל כן) ולא כליתי את בני ישראל וכו', מה שאין כן אילו לא קינא בהיות עדיין הקנאתי (סוד הברית) בתוכים, או היה המשפם החרוץ על פי הקבלה וכנ"ל, על כן אמר ולא כליתי את בני ישראל, ולא היה מספיק לשיאמר אותים כמו שאמר בתוכים, כי בתוכים לא קאי על ישראל, וכנ"ל:

בענין ה' קטינא (עין קידושין ס"ז ע"ב). צריך להבין דממא נפשך אי המסרה היא בירד, למה לא נכתב קריי וכתריב, ואי צריך להיות ו' זעירא, הוה ליה למימר ו' זעירא. והנראה דהנה ניתן לו הברית שלרם דרגא דיסוד צדיק המיוחד הויה ואדני, וכתבו המקובלים שחיהוד השלם הוא סוד שיפ צינורות, דהיינו כפל אותיות הויה על אותיות אדני, דהיינו י פעמים א,

במדרש (במיד פכיא א') לכן אמור הנני וכו'. גדול השלום שניתן לפנחס, שאין העולם מתנהג אלא בשלום וכו', ואם בא מן הדרך כו' וכן שחרית כו' ובאמש וכו' שמע ישראל כו' התפלה כו' ובברכת כהנים כו', עכ"ל. בא לתרץ לשון לכן אמור. על כן קאמר דהכוונה הוא שתאמר לו דבר כזה אשר הוא (מזכר) בכל מקום, דהיינו השלום נאמר לתורה ולתפלה ולברכת כהנים ובין אדם לחבירו בשחרית וערבית, והוא מדה כנגד מדה פינחס וכו' השיב את חמתי וכו' ולא כליתי וכו' וגרם קיום העולם, לכן אמור וכו', דהיינו אתן לו דבר המקיים כל העולם, והבן:

שם אמר רבי שמעון בן חלפתא אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום וכו'. בא גם כן לתרץ לכן אמר, לשון אימרא המצמצם שפת הבגד, היינו אתן לו דבר כזה המצמצם ומחזיק הברכה לכל ישפך לחוץ הוא השלום, והיא מדה כנגד מדה הוא השיב את חמתי (וצמצמו) מעל בני ישראל וכו', לכן אמור אתן לו דבר המצמצם הברכה לישראל, לכל יושפע הברכה לזרים רק לישראל, והבן:

שם צרור את המדינים. למה כי צוררים הם לכם, מכאן אמרו חכמים הבא להורגך השכם להורגו. בא לתרץ למה לא נאמר רשעתם תחילה, כמו בעמלק נאמר לשמואל (שמאל א' טו ב) פקדתי אשר עשה עמלק לישראל וכו', ועתה לך והכית וכו'. ובכאן נאמר קודם הנקמה, ואחר כך החטא באומרו צרור וכו' כי צוררים וכו'. לזה אמרו דמכאן אמרו חז"ל הבא וכו' השכם להורגו, הנה להוכיח זה נאמר צרור, קודם כי צוררים וכו'.

שם צרור את המדינים. אף על פי שכתבתי (דברים כ"ג) כי תקרב אל עיר וכו', לאלו לא תעשה כן לא תדרש שלמם וכו'. בא לדייק תיבת צרור שאין לו ביאור, וגם הוא מיותר דלא הוה ליה למימר רק הכה את המדינים, או לך והכית וכו'. אך בא להורות להתנהג עמהם כדרך הצורר אשר אינו מבקש שלום שונאו בשום אופן, רק מבקש לנקום. והנה אף על פי שהפסוק (שם כ"ג) לא תדרש שלומם וכו' במזאבים נאמר, זיל בתר מעמא ואשר שכר

מהראוי להיות נחלת גוים נ"ל), על כן נקרא יעקוב בירד שלקח מעקב עשו, שהיה מהראוי להיות נקרא עשוי, זהו וידיו (דהיינו הירד שלו), אחזת בעקב עשו והבן, ולעתיד במהרה בימינו יוקח ממנו גם הוא, כי הנה הוא עשוי בנימטריא שלרם זה לעומת זה כי הוא שונא שלרם, ורבת שכנה לה נפשו עם שונא שלרם (שם ק"ח). ולדעתי הוא סוד תבירת הק' דקנה גער חית קנה (שם ס"ח לא), שתשבר הו' שבק', וישאר ראשון לציון הנה חנם (ישעיה מא כו), הנה מלכך יבוא לך (זהר ח"ג ת"א ע"ב), ושלרם הוא סוד הוא דרנא דברית דגוף וברית חשבינן חד, ואם כן כשיקח יעקב מעשו הו', יהיה יעקב מלא בוא"ו, חושבן פק"ח ענין (דניאל ט"ו) פק"ח דעיינו, ובני עשיו ע"ש יאכלם (ישעיה נ"ט). על כן לקח יעקב מאלהו המבשר שלום הוא"ו דייקא למשכון וקבעה בשמו, לרמו שעתיד להיות כך כשיקח הוא"ו מהשונא שלום. והנה פנחס אליהו בקנאותו קנאת הברית, ניתן לו השלום נרמו בו ו קטיעא, לרמו שיקח ממנו יעקב הוא"ו למשכון, והנה ו קטיעא כזה ו' הוא ירד וא"ו, שאלו ה"ו אותיות יהיו חסרים מהשונא שלרם, שהיה ראוי מעת הולדו להקרא עשוי, ולקח יעקב מתחילה הירד, ולעתיד יקח הו' במהרה בימינו אמן, והבן:

והיתה לו ולזרעו וכו' תחת אשר קינא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. הנה כבר קדם לומר בתחילה איזה מצוה עשה, ואמר לכן אמור וכו' והיתה וכו', למה חזר לומר תחת אשר וכו'. אך הוא לנתינת טעם למה יגיע השכר לו ולזרעו, אמר במעם שהוא גם כן קינא לאלקיו הוא אבינו שבשמים ויכפר על הבנים הם בני ישראל, על כן גם כן יקחו הוא וזרעו השכר משלם:

והיתה לו ולזרעו אחריו. למאן דמיל פינחס הוא אליהו (זהר ק"ב ע"א), לא יצדק אחריו. י"ל דקא משמע לן מאי דאיבעינא להו להפוסקים מי שנלקח חיי לנן עדן כגון רבי יהושע בן לוי (כתובת ע"ז ע"ב), אם אשתו מותרת, והנה נשמע מהתורה דמיקרי אחריו, כיון שנמתלק מזה העולם:

עליך את בלעם וכר (שם שם ה), הנה גם המדינים
מישך שייכי בזה. רק דלשם במשנה תורה כשאמר
משה, כבר נעשה נקמה במדין ונשכח זכרם:

דבר אחר צרור את המדינים. לפי שכתבתי (דברים
כ ט) כי תצור וכר לא תשחית את עצה
וכר. בא גם כן לדייק צרור, להתנהג בנקמה כדרך
הצורר העושה כליה לגמרי מבלי חמלה:

שם ותקרבנה בנות צלפחד. אותו הדור היו הנשים
גודרות וכר. בא לתרץ ותקרבנה, דלא הוה
ליה למימר רק ויאמריו בנות צלפחד ואמר
ותקרבנה. רציל הנשים הקריבו מה שהאנשים
ריחקו, היינו ארץ ישראל שהאנשים ריחקו והנשים
חיבבו אותה והקריבו: נחסר כאן התחלת המאמר:

פינחס. הוא בנימטריא יצחק סוד הדין. אבל נמסר
בכאן י זעירא, והנה י זעירא בנימטריא
רחמיים, והנה השיי הוסיף לו י זעירא, להורות
שניתן לו הרחמים, ועל ידי זה יעלה מנין שמו
מנין יצחק סוד הדין, להורות שהשיב את החימה
והדין, ועל ידי זה יסול שכרו ברחמים:

ראובן בכור ישראל. אומר שהווא בכור ישראל,
וכן בפרשת במדבר (א כ), ומי לא ידע
בכל אלה. ואחשוב דהנה ידוע מי שעושה כזאת
מה שאירע ליעקב, דהיינו שותה בכוס זה וכר,
הלא בני תמורה יקראו הבנים הנולדים ואין
להם חלק בקדושה (סדי כ עי). והנה גם בכאן
קרה כעצין הוזה שניתנה בכורה ליוסף בכור רחל,
כי עליו היתה המחשבה כמבואר בזהר, אבל
על כל פנים לא נפגם ראובן מהקדושה, ולמה
תהיה כזאת. והנה בודאי הוא שיעקב אנוס היה,
אך קשה למה קרה כזאת ליעקב אבינו הלא
רגלי חסידיו (ישמור) (שמאל א' ב ט, עין ימא
ליה עיב), ולמה הזמין השיי לפניו דבר אשר
לא יוכשר בעיני השם. ואחשבה להתבונן במקרא
קודש בפרשת ויצא (בראשית כט ט) באומריו
ויהי בערב ויקח את לאה וכר ויבוא אליה. הנה
ויברא אליה מיותר לגמרי וכן בכל האמהות, כי
הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה. והנראה לי

דמשמיענו צדקת יעקב שחשש מאוד לרמאות לבן,
כמובן באמרו ברחל בתך הקטנה (שם שם יז). והנה
הגם שהתנה עמו, אף על פי כן לא האמין וחשש
לרמאות פן החליפה ויהיה חיו שותה בכוס זה
וכר, על כן לתקן את זאת מה דאפשר, היה יעקב
במתם מכוין לנוף זאת האשה תהיה מי שתהיה.
חיש ויבוא אליה דייקא, שלא נתכוין דוקא לרחל
רק אליה היינו לנוף הלזה, ואם כן היה ראובן
בכור ישראל גם כן ולא רק בכור לאה, רק אף
על פי כן להיותו רצה במחשבתו דוקא ברחל,
החזיר השם ית' האבידה לבעליה, אבל לא נדחה
ראובן מקדושתו חיו כי היה בכור ישראל. חיש לו
יעקב ראובן בכרי אתה (שם מט ג), ולא דוקא בכור
לאה. וזה שמשמיענו זאת התורה בכאן בהתייחס
ישראל, ובפרט בפרשה הלזו שהשיי חתם שמו על
משפחותיהם והעיד עליהם שהם כולם זרע אמת
(עין פסיקתא דריכ פי"א ו), ועיין לקמן:

חנך משפחת החנוכי. הנה אמרו רז"ל (פסיקתא
דריכ פי"א ו) שהשיי העיד עליהם שלא שלטו
המצריים בנשותיהם. ולמה דוקא במנין ובמספר
הלזה. אך הוא לפי מיש לעיל במאמר בלק הנה
עם יצא מצרים (במדבר כב ה), עם בלי שם מצרים
יצא, היינו מהמצריים ששלטו בנשותיהם, וכעת
ביותר כאשר ראו האומות שהחלו לזנות אל
בנות מואב, תתחזק חיו סברתם כאמור כי בני
זנונים המה וטבע המוליד הוא בגולד, על כן העיד
בכאן השיי עליהם ויתפרכו וישתתקו הדוברים
על צדיק עתק. ומה שהשיי העיד עליהם בשם ייה
דוקא, הוא שזה השם נחתם י באיש והיא באשה
(ססה יז ע"א), להורות שהאנשים והנשים לא
נתנו חילם לזרים. וגם ייה הוא עלם המחשבה,
דלא מיבעיא במעשה שהיו כולם פחורים, אלא
אפילו במחשבה בבחינת בני תמורה חיו לא פגמו,
ומעשה אבותיהם הקדושים בידיהם, עיין מיש
לעיל בפסוק ראובן בכר ישראל ויונעם לך:

במנין ומספר בני ראובן ושבע מאות ושלושים
ושבע בואיו. ובמנין כללות ישראל שבע
מאות ושלושים בלא ואיו, כן נמסר. ניל דכתיב
בבלעם (במדבר כ א) וירא בלעם כי טוב בעיני יי

על הצדיקים וההולכים בתום. ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי:

לאזני וכו'. כתב רש"י ז"ל שהוא אצברין, ולא ידעתי מפני מה נשתנה שמו, עד כאן דבריו. ונ"ל שהתורה מרמזת מה שאמרו רז"ל (כתובות ה' ע"ב) למה אצבעותיו של אדם משופין כיתידות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יתן אצבעו באזנו. ועל כן מרמזת התורה במשפחת אצברין שהוא לשון אצביע, לקרותו אזני, שהוא נברא עבור האזן, נ"ל:

לצפון משפחת הצפוני. ב' במסורה. דין. ואידך ואת הצפוני ארחיק מעליכם (יהל ב כ). רמיזת המסורה לפי מה שאמרו רז"ל בזהר (תיב קמ"ט ע"ב) להיות בעת העמדת התולדות והמשפחות הם על ידי היצר הרע, על כן מוכרחים למות להתיר הזוהמא ואין להם קיום בגוף, מה שאין כן לעתיד תהיה העמדת התולדות על ידי אש הגבורות הקדושות ויתקיימו לעד, כי יהיה ביטל היצר הרע. וזה רמיזת המסורה לצפון משפחת הצפוני, משפחות הנולדים מצד הצפוני היינו היצר הרע, אותן המשפחות צריך לצפנם ולהטמינם בעפר, מה שאין כן לעתיד ולא אתן אתכם עוד חרפה בגוים לומר הנה ככל הגוים בני ישראל שאין להם קיום בגוף, ולעתיד לא יהיה כן כי ואת הצפוני ארחיק מעליכם וכו'. ויש אחר כך אל תיראי אדמה וכו', נ"ל:

יש להתבונן שבמנין כל השבטים לא נאמר אלה בהתחלת המפקד, רק באפריים ודין. ואחשבה להיות תיבת אליה, (בהחשב האלף לאלף בסוד הקספן יהיה לאלף נישעיה ס טו), ואיכה ירדה אחד אלף (ודכ"ס לב לז), הוא בגימטריא ה' פעמים אורז הנזכר במעשה בראשית, שהוא סוד ה' חסדים. וידוע שאחר החטא עשה יי אלקים לאדם ולאשתו כתנות עיר (בעי"ן) (בראשית ג טו), ובתורתו של ר' מאיר (ששמו הוא מאיר לשון אור), היה כתוב כתנות אור (כ"י פ"ג י"ב). והנה בסיבת החטא שנגנו הארז

לכרך את ישראל וכו', וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו וכו'. ולא אאריך. ואומר לך הנ"ל כללות ישראל המה מבורכים מאבותיהם, הברכה נמסרה להם והתברכו בין ובזרעך אחריו וכו'. והנה ידוע הברכה העליונה אינה פחותה מאלף, ומעתה תתבונן בלעם ראה כי טוב בעיני יי לברך את ישראל, וראה כי בכללותם אי אפשר לקללם, ועשה תחבולה וראה כל שבט ושבט לבדו ואפשר שתתקיים הברכה בשאר, ועל כל שבט יחול חיו הקללה על שונאיהם, ותהי עליו רוח אלקים שלא היה יכול לקללם אפילו שבט שבט. והנה מספר אלף הוא ברכה עליונה, על כן בשבט אחד כשמזכיר מספר הפחות מאלף, מחברו בואיו החיבור עם האלפים, כי בשבט אחד אין כל כך סגולה לברכה, מה שאין כן בכללות ישראל שהברכה בודאי אצלם, הנה האלפים בפני עצמם והפחותים בפני עצמם, להורות שבודאי על כללותם ישנם הברכה:

ויהיו לנם. יש לפרש על פי מ"ש האר"י ז"ל עתידים קרח ועדתו לעלות, בסוד צדיק כתמיד יפריח (תהלים צ"ג) ס"ח קריח. וזהו שמרמו ויהיו לנם, שאמרו רז"ל (ברכות ד' ע"ב) מפני מה לא נאמר גרין באשרי, מפני שיש בה מפתן של שונאי ישראל נפלה ולא תוסיף וכו' (עמוס ה ב), ואפילו הכי חזר דוד וסמכה ברוח הקודש (באות הסמ"ך) סומך יי לכל הנפלים (תהלים קמ"ד). והנה הדברים עתיקין מה שהסמ"ך סומכת להנ"ן, זה יהיה לעתיד לבא במהרה בימינו הכל בשלימות, שאז לא תוסיף קום מעצמה, רק שהסומך לכל הנפלים יבוא ויקימנה (עין זהו ח"ג ר' ע"א), ואז גם כל הנפלים שבעדת קרח יקומו. וזהו ויהיו לנם, יהיה להם הויה חדשה בעת אשר הסמ"ך תסמ"ך את הנ"ן, והבן כי קצרתי:

ובני קרח לא מתו. שמעתי מאת כבוד אדמיר הרב הק' מהרמ"ח זצוק"ל רמז הפסוק ובני קרח לא מתו. הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עם כל זה בני קרח תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו, כי בכל דור ודור יש ניגוד מבעלי המחלוקת

ונתחלף עיר (בעיני נהורו היא לוי ציב), מזה נמשך שיש שליטה לעיני הרע, וכאשר יושפע על האדם בחינת אור בבחינת ה' פעמים אור ה' חסדים, אזי נמתקים הה' נבורות ואין שליטה לעין (וחבן, ויהי רצון שלא יאמר פינ דבר שלא כרצונו). והנה מנשה נתברך ממפקד הראשון שבחומש הפקודים עד המפקד הלז בעשרים אלף וחמש מאות, כמו שאמרו רז"ל (ילקוט יהושע רמז י"ח בפסוק (יהושע י"ח) אשר עד כ"ה ברכני ד', מה שאין כן מאפרים אדרבא נחסרו, (ואפשר מזה הפעם הקדים בכאן מנשה לאפרים להקדים הברכה). וזה שהוסיף בכאן תיבת אליה באפרים להעניקו מברכת אור, להאכילו נחלת אביו שלא תשלום בו עין. ובדן הוא להיפך שלא ישלום בו עין, להיות מפקדו דבר חידוש שלא היה רק משפחה אחת, ועם כל זה לא תמצא כמספרו בכל השבטים וזאת יהודה שהוא מלך, ולהצילו מעיין נכתב בו תיבת אליה, כנ"ל:

כן וכי אחי אביהם. במים שלא כמשפט הלשון לנקיבה. אך לפי מה שאמרו רז"ל (ביב קט"ז ע"ב) שהוא שחלקו עם אחי צלפחד בנכסי חפר, וגם חלק בכורה נפלו, אם כן נפלו כזכרים. וצלפחד הוא היורש לחפר, והם נפלו נחלת צלפחד, על כן נאמר בהם משפט לשון הזכר, כי צלפחד הזכר הוא היורש, מה שאין כן אחר כך והעברת את נחלת אביהן הם נכסי צלפחד, הן היורשים והן נקבות נאמר אביהן:

יש להתבונן שלא החתים השם י"ה בשמות השבטים רק במשפחות, רק בראובן שמעון וזבולון אמר הראובני השמעוני הזבולוני. והנראה דיובן גם כן ע"ד חז"ל (פסקתא דריב פ"א ה) שהחתים השיי שמו עליהם, להיות להם לעדות שלא שלטו בנשותיהם. וכתבנו לעיל שעל כן דוקא זה השם נחתם, להורות דאפילו כח החושב והדמיון לפועל רע ומנוגה לא היה בהם. וכתבנו דדוקא במפקד הזה נחתם, כי היה אחר המעשה דעין השיטים בזנות, והיה מקום למענת האומות באמרם כי זנתה אמם במעשה או במחשבה ומבע

המוליד בנולד, על כן החתים השיי שמו עליהם. והנה בשבטים לא היה צריך לחתום שמו, כי לא היה יעקב בשעבוד מצרים, אך באלו הג' שבטים מצאנו ראינו שאמרה אמם בעת הוולדם בקראה שמותם דברים שיוורו להמון עם כדברי חשק ח"ו, בראובן אמרה כי עתה יאהבני אישי (בראשית כ"ט ל), ובשמעון כי שמע יי כי שנאה אנכי (שם ש"ט ל), (ובדואי לא היתה שנאה לגמרי ח"ו, רק שאהב את רחל ממנה כמיש הכתוב (שם ש"ט ל), ובזבולון הפעם יזבלני אישי (שם ל"ט), והחסר תבונה השומע זה דברים כאלו שיצאו מפי הצדיקית, יחשוב שהם כדברי חשק שרצתה שבעלה ירבה תשמישו עמה, וזה פועל מנוגה לצדיקים, על כן מבע המוליד בנולד, ובפרט בשמעון שעיקר המעשה השיטים היה בשכפוף, ובאמת לא כן כוננת הצדיקית רק כוננת להעמיד תולדות קדושים ולרבות ענפי הקדושה, ולא לכם הלך ברבות תאוותם, על כן באלו הג' שבטים החתים השיי שמו שם המחשבה, להורות כי שגבה מחשבות אמם בקדושה, והבן: יש להתבונן השינוי לטובה אשר במקראי קדש הללו, בכלם כתיב אלה משפחות פלוני, חוץ גר ואשר אפרים כתיב משפחות בני פלוני, ובכנימין כתיב אלה בני בנימין למשפחות. והנראה דהנה כתב הסוד שעשו להם המנהג הזה במצרים להיקראות כל אחד בייחוס המשפחה, בכדי שלא יתערבו בנים, ושמו להם לראש כל אחד את ראש היחוס ממשפחתו. והנראה לפי זה כי יש מהם שלא נחלקו למשפחות, כל זמן שהיה ראש השבט בעצמו קיים, לא היו מתייחסים רק אחר ראש השבט, ויש מהם שבעד ראש השבט קיים, עם כל זה כבר התחילו להתייחס אחר ראש משפחתם. והנה כל אילו שנחלקו למשפחות בעד ראש השבט קיים, נאמר בהם אלה משפחות פלוני, שבעדו בחיים כבר נחלקו למשפחות, אבל גר אפרים אשר לא נחלקו למשפחות בעד ראש השבט קיים, רק היו מתייחסים אחר ראש השבט, רק אחר פטירת השבט נתייחסו ונחלקו למשפחות, על כן נאמר בהם משפחות בני פלוני ולא משפחות פלוני, כי לא היה קיים אז בחילוק המשפחות.

הרבה משפחות ומייענות יהיו לו לילך אחר היצר. לשלם כשרוצה להלוך בשלימות העבודה, משפחת השלמי כנ"ל. והשלים הוא ז"ל ואמר גם כן על דרך זה לתת משפחת התחני, כשאדם רוצה להתפלל ולהתחנן, אזי משפחת התחני, וכנ"ל:

ויקרב משה את משפטין לפני יי. ענין אומר ויקרבי, ולא אמר כן במקושש ובטמאים לנפש אדם. וגם משפטין בנין רבתי. כאשר תענין בליקוטי תורה סוד הירושה, ותבין סוד הננין רבתי היא ביניה, וסוד משפט הוא זעיר אנפין, ולפני יי סוד מלכות, תבין סוד הקירוב של כל הבחינות להבין סוד הירושה והנחלה שאין לה הפסק, ויראתי להרחיב הדיבור עד אשר יורנו השיי האמת. והנה לא אמר להם משה עמדו ואשמעה וכו', כמו בהטמאים לנפש אדם (במדבר ט ח), כי אל תרבה שיחה עם האשה (אבות פ"א מ"ה):

ויקרב משה את משפטן וכו' לא נאמר כן במקום אחר. ונרמז לדעתי דהנה נאמר (ידמיה לא כא) נקבה תסובב גבר. ודרשו חז"ל (שהשי" פ"א) דבעולם הזה לקחו כעין נקבה עשור נכסי, דחיינו ז' עממין מן הע אומות, ולעתיד במהרה בימינו יקחו כולם. והנה כשישראל מקרבין את עצמם באיתערותם בלבד לתורה ולעבודה, הם בבחינת בני משפיעים. מה שאין כן על ידי איתערותא דלעילא, הם בבחינת בנות מקבלים. והנה במהרה בימינו הגם שחזו ישראל לא יהיו ראויים ויהיו רק במדרגות בנות, השיי יאמר למעני למעני אעשה (ישעיה מח א), ואף על פי כן ירשו כל העולם כי אם אין בן, הבנות יורשת הכל. ודיש ויקרב משה את משפטן לפני יי, שהמשפט שלהם ראוי גם לפני יי, שהשיי יקיים מצות תורתו. וזה לדעתי יש לפרש המסורה כן בנות צלפחד דברית. ואידך ואני אשימם דברית בים (מלכים א' ה ג). ולפי הנ"ל רציל כן בנות צלפחד דברת, שבאם אין בן תירש הבת, ואני אשימם דברת בים, רציל הדיבור הזה גם כן אשימם בים, המלכות שנמשלו לים, והיה זה לפענה בגלות:

ונראה שלא רצו באילו הני שבטים להיקראות על שם יחוס המשפחה, רק על שם ראש השבט בעוד השבט קיים, כי אלו הני ברכם יעקב ומשה בריבוי, אפרים אמר יעקב ורעו יהיה מלא הגוים (בראשית מח יט), ומשה אמר והם רבבות אפרים וכו' (דברים לג י). גד אמר יעקב גד גדוד יגודנו (בראשית מח יט), לשון גדודים רבים, ומשה אמר ברוך מרחיב גד (דברים לג ט). אשר אמר משה ברוך מבנים אשר (שם שם כד). ועל כן להיות אלו הני נתברכו בריבוי, לא רצו להתחלק למשפחות, כי יותר יוכר הריבוי בהתייחס כולם אחר שם אחד, נ"ל. ובבנימין שאמר בו אלה בני בנימין למשפחותם, הנראה כי הגם שנתחלקו למשפחות, עם כל זה נתייחסו גם אחר בנימין, והיו מתייחסים למשל שופמי בנימיני חופמי בנימיני, והנראה שעשו כזאת שלא לבטל שם העיקר, להיות יעקב בעצמו קראו זה השם (בראשית לה יז), מה שאין כן אינך האמהות קראו להן שמות, ולכבוד יעקב עשו זה, וגם כי אמו קראתו בן אוני ויעקב רצה לתקן וקראו בנימין, על כן רצו גם בניו לתקן וייחסו לעצמם השם בנימין. ודיש אלה בני בנימין למשפחותם, רציל אל שם המשפחות נתייחס גם כן בני בנימין, כתבתי כל זה מדעתי והשיי יודע האמת:

וראיתיה אותה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר וכו'. נים את"ה מיותר. ויובן על פי מה דקיימא לן דפמירת משה היה בשבת במנחה, ועל זה הקשה הרא"ש כמה קושיות, והעלה בחשבונו דנפטר בערב שבת. ותירץ הרב בעל עשרה מאמרות דבאמת נסתלק ממנו פנימיות נשמתו בערב שבת, ועיין שם אריכות דבריו הנעימים. ואם כן שני עניינים היו, אסיפת נשמתו ונגינת גופו. ודיש ונאספת אל עמך, ואחר כך נים את"ה, היינו גופך המהור, והבן כי קצרת:

ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי. נאמר לי רמיות הפסוק בשם הרב הק' מהר"ב זצוק"ל שאמר בשם אביו הרב הק' מהר"ם זצוק"ל, שהפסוק מרמו ליצר, כשהאדם חפץ לילך אחר עצת היצר באיזה דבר, משפחת היצרי

בזרוע ולפי זה ידוקדק הלאמיר, שאמר שבדואי השיי כביכול ברב פוב הנהגתו ברחמים לצבור, כביכול בהכרח יחזיר לו תשובה טובה, (וחיזי שיהיה השיי מוכרת, רק כן הנהגתו ברחמים לזרע ישורון), ויהיה גם כן פירושו לאמיר לדורות, כל מי שמבקש איזה בקשה יכללנה בצרכי צבור, ובטוח שלא תשוב תפילתו ריקם, ואתה הבן:

אלקי הרוחות לכל בשר. כבר דקדקו רז"ל (כמ"ד פכ"א ט"ו) למה אמר בכאן דוקא אלקי הרוחות, ואמרו שיבקש שימנה פרנס כזה שיהיה יכול להלוך נגד רוחו ודעתו של כל אחד, ועדיין לא ידענו למה בחר ברוחיות, ולא בנשמיות ונפשיות, ובפרט אם הכוונה על הדעת השכל והמחשבה, הלא זה פעולת הנשמה, כי מהרוח הוא רק פעולת הדבור, כמו שתירגם אונקלס לרוח ממללא. וגם למה אמר לכ"ל בשיר, ולא לכל אדם או לכל איש. ואחשבה לדעת דהנה הפרנס והמנהיג והרב עם תלמידיו, הם בדמיון איש ואשה משפיע ומקבל כנדוע, וכמקרה איש ואשתו יקרה להם, דהנה כשבצל האשה מסתלק חי, הגם שתנשא לאחר וישפיע לה, עם כל זה לא קא מיתדר לה עמו, משום ההוא רוחא דשדא קמאה בנווה דמקשקש במעאה, כנדוע מזוהר הק' (חיג רפ"א ע"א) בסוד היבום, וההוא רוחא אינו מתאחד עם הב', אם לא שהוא גואלו הקרוב אליו משורש אחד מענפי הקדושה, על כן סוד היבום הוא דוקא לאחיו כנדוע, וההוא רוחא הושלך בגוה על ידי הצנור הקדוש הנקרא כל בשיר. והנה כמקרה הזה קרה להרב עם תלמידיו, כשמסתלק הרב לעולם העליון הגם שישאבו התלמידים שפע תורה ועבודה מרב אחר, לא תנוח דעתם משום ההוא רוחא דשדא בנווייהו הראשון דמקשקש במיעיהם, לו יהיה השני גדול בערך הראשון, (ובאלה הדברים תנוח דעתינו שלא יהיו דברי רז"ל סותרים אהדדי (עיין בזהר הרקיע), שאמרו (תוה"ת י"ג ע"א) מלך שמת כל ישראל ראויים להיות מלכים, תלמיד חכם שמת אין לו תמורה, ובמקום אחר דרשו (תפא ל"ה ע"ב) וזרח השמש ובא השמש (קהלת א ה), עד

וידבר משה אל יי לאמר. ענין הלאמיר נ"ל פירושו לדורות, שתאמר התפלה הזאת בכל דור ודור יפקוד יי וכו', כי משה אדונינו לא בעד בני דורו בלבד התפלל, רק בעד כל דור ודור עד מלך המשיח, והוא בסגולה לומר התפלה הזאת בכל דור ודור כשרואין שהדור שמם חיזי מבלי מורה ומנהיג וכיון שתפילתו היתה על כל הדורות, ידוקדק אומרו ית' קח ליך דייקא, ר"ל לדורך קח את יהושע, ולדורות עולם הנה אני אני המתנשא לכל לראש. וגם כן קח לך את יהושע בן נון וכו' וסמכת וכו' ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת וכו', היינו ישמעו בכל דור ודור, שהסמיכה תהיה נוהגת בכל דור מדור לדור, כיון שאתה תסמוך אותו הוא יסמוך לדור שאחריו. ובוה ידוקדק גם כן אומרו ית' וצויתה אותו לעיניהם, דלא פירש מהו הציווי. וגם לעיניהם לא ידוקדק, בפניהם הוה ליה למימר. ולפי מ"ש יונח דהכי קאמר וצויתה אותו לעיניהם, דרצ"ל שתצוה אותו על עיני העדה, שימנה הוא עינים לעדה לדור אחריו ומהם לדור אחריהם. והנה לא נצטווה משה שיסמך עוד רבים מבני ישראל, דוק נא בדברי מרן האר"י ז"ל על משנת משה קבל וכו' (אבת פ"א מ"א), אומרו ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, דיהושע היה בוחן גדול והיה בו כח לקבל כל התורה במסירה ממש, מה שאין כן אחר כך לא היה בכח איש פרטי לקבל כל התורה רק לרבים, עיין שם. וזה שציוה השיי למשה שהוא אינו צריך לסמוך רק את יהושע, שבזה יראו כל ישראל שכוחו גדול, וצויתה אותו לעיניהם שיסמוך עינים רבים, שלא יעצרו עוד כח לקבל כל התורה בפרסיות האיש:

יפקוד יי וכו'. במדרש (כמ"ד פכ"א י"ד) אמרו רז"ל על זה הפסוק כל שהוא מבקש צרכי צבור, כאלו בא בזרוע ונ"ל דדיוקם הוא מדלא קאמר משה בדרך תפלה פקוד נא יי וכו', וכמ"ש בתפלתו על מרים רפא נא לה (במסד יב יג), וכמ"ש סלח נא וכו' (שם יד יט), ואמר יפקוד כמצוה בציווי. על כרחק הוא להיות שהוא צרכי צבור, בא כביכול

ולא כל הודך, עם כל זה מחמת שיהיה משורשך ישמעו אליו. בינו נא אחיי וריעיי בדברים הללו המסולאים בפז ותראו האמת, כי אלו נתנו אל לבם זה אנשי דורינו, היו משתוממים על מה שגרמו עוונותינו פירוד לבבות החרדים אל יי ולתורתו ונעשית התורה כאלפי אלפים תורות, השי ירחם עלינו וישיב שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה ויסיר מסנו יגון ואנחה :

אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם וכו'. הלשון כפול שהיה די לשיאמר רק אשר יוציאם וכו', ודברי רז"ל (ספרי כ"ג) ידועים, עם כל זה כפלים לתושיה. אך הוא לדעתי דהנה הצדיק המתפלל והמשפיע לבני דורו, צריך ליתן אל לבו כל הצטרכותם בעסקי העולם הזה ולהתבונן בתקנתם כדי לידע מה להתפלל עבורם, והתבונן בדברי רז"ל במסכת תענית (כ"ד ע"ב) שעשו תחבולה שילך רבי יהודא [לשוק] שיראה שהעולם הוא ברעבון, ותיכף התפלל וענהו השיי. והנה אז כשמעיין הצדיק בעסקי דורו להתפלל עבורם ולהשפיע להם, אז נקרא בבחינת פנים בפנים עם בני דורו. אך זה אי אפשר כל הימים להצדיק, כי מאין יהיה לו כח ויכולת להשפיע, אם לא ידבק את עצמו ויקשר נשמתו בחיי החיים אשר לו הכח והמשלה ובידו לגדל ולחזק לכל והבן, על כן בהכרח הוא להצדיק שיסנע את עצמו לפעמים מלעיין בעסקי העולם, ויתבודד את עצמו עם קונו ואז תוגדל מעלתו, ואצל בני העולם הוא חסרון בעת הזאת שהוא עמם אז בבחינת אחור בפנים, אבל אף על פי כן טובה גדולה הוא להם לאחר כך, כי על ידי זה ישוב עליהם אחר כך ויאר פניו אליהם ברב טוב גנזי ברכה וישועה ורחמים על ידי הארתו שקיבל מתאור העליון, (אחיי וריעיי כאשר תרצו ותתאוה נפשיכם להבין דברינו בטוב מעם, אזי מעמו נא מעין החיים שער מפי ולא מפי בעולם העקודים ויאירו עיניכם ויגל לבבכם). היש אדונינו משה בבקשתו אשר יצא לפניהם, (כשיצא מאתם מלעיין בעניניהם, יהיה הכוונה לפניהם היינו

שלא שקעה שמשו של פלוני זרחה שמשו של פלוני, ואמרו אין צדיק נפטר מן העולם עד שיהיה צדיק כמותו בעולם, והנה היא סתירה מופלגת. ובמה שכתבנו דבריהם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, כי הגם שיהיה צדיק כמוהו בעולם, לתלמידיו לא נקרא תמורה) והבן, זולת אם הצדיק הב' הוא גם כן מאותו שורש הקדושה של הראשון וממקור אחד יצאו, תנוח במעט דעת התלמידים בו כדמיון האשה ביבום האח, (אבל בודאי אינו כמו הראשון), דוק ותשכח בתלמידי רבי מאיר אצל ר' יהודא, הגם שהלכה כרבי יהודא לגבי רבי מאיר, והבן. והנה לפי זה שהצדיק המשפיע לעם דרכי יי, הוא בחינת צדיק יסוד עוליים הנקרא כ"ל בשיר (תהלים קמ"א), והוא המשליך הרוח במיעיהם, והבן מאד. ועתה אחיי וריעיי התבוננו נא דברי הרועה הנאמן שביקש מהשיי, להיות הוא שדא בגווייהו בכל ישראל רוחא קדישא מדרגיה דיליה דרגא דדעת, והיה מתיירא הגם שיעמוד צדיק אחר אחריו להשפיע, עם כל זה לא תנוח דעת הצאן קדשים מחמת ההוא רוחא דשדא בגווייהו הרעיא מהימנא, ויהיו התלמידים נפרדים בדעתם מן הרב ולא תתיישב דעתם, ויהיו נפרדים זה מזה התלמידים גם כן ולא יוכלו לקבל ההשפעה. על כן ביקש יפקוד יי שאתה הוא אלקי הרוחות לכל בשר, דהיינו שאתה הוא האלקים לכל הרוחות דשביק צדיק יסוד עולם הנקרא כ"ל בשיר, תפקוד איש על העדה שיהיה מבחינתי ושורשי שתניח דעת בניך בו, ולא יהיו הרבה דיעות במטתו שלשלמה המלך שהשלום שלו. זה שרמוז רז"ל בדברי קדשם שיהיה יכול להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד, נגד דעתו של כל אחד, להיות הרוח שבהם שהניח הרועה הנאמן היה מדרגא דדעית, ועיין בדברי רשיי ותראה פלאות. והשיב לו השיי קח ליך דייקא, שיהיה ראוי לך לבחינתך לדעתך, את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, שאתה בעצמך השפעת בו תמיד רוח הדעת שבך, וכעת גם כן בהיותך בגדלות המדרגה סמוך לפטירתך, וסמכת את ידך עליו ונתת מהודך עליו למען ישמעו (אליו) כל בני ישראל, ותנוח דעתם בו כיון שהוא מבחינתך מושפע מסך, הגם שיהיה מהודך

לשובתם להביא להם נגזי ברכה), ואשר יבוא (אחר כך מלא ודשן כרב טוב) גם כן לפנייהם. או בהיפך אשר יבא לפנייהם מדביקותו להתבונן בענייניהם, ואשר יבא לפנייהם לדביקות העליון, והבן מאד ואין דברינו עם אותן שאינם מבינים דברי חכמים וחדותם:

קח לך את יהושע בן נון איש אשר ריח בו. עיין מ"ש לעיל, ולדקדק עוד תיבת אי"ש דמיותר. והניל דגרמו בו דרגא דאי"ש בחינת יוסף זקינ, ובו בשמו של יהושע גרמו, דהיינו במילואו כזה ו"ד י"ו י"ן י"ן בנימטריא יוסף, (שהוא בחינת כ"ל בש"ר) המלקט את הכסף (בראשית מז יד) כוספין דאורייתא ומכלכל את כל אחיו (שם לו ב), ועל כן נקרא נעיר (ויהושע בן נון נעיר וכו' נשמח לג א). הוא הוריו בעבודתו כנער, והבן בסוד נעיר ונעריה, וצדיק יסוד עולם זה שמו אשר יקראו לו נעיר (עיין בספר מאורי אור), על כן יוסף בן טרב שנה היה כשנקרא נעיר, שאז בהתחלת שנת י"ח (כהרמב"ם) לחופה בן איש ח"י (שמאל ב כג), בין והתבונן מאוד. וי"ש השיי על פ"ו יבאו וכו' הוא וכל בני ישראל אתו, באסתכמותא דכל שייפי גופא. ועל פי זה נ"ל שזהו סוד סמיכת הי"ד, להסמיך להצדיק בחינת י"ד דהיינו המלכות, (עיין בספר מאורי אור וח"ל, י"ד נקרא יסוד דמלכות, כי נעשו מכ' ידות שירדו ועשו כלי ביסוד, עכ"ל). ואמר י"ד, כי הוא בעלה דמטרוניתא ואליו יאתה, תן לחכם ויחכם עוד, זה משה שסמכו בשתי ידיים הזוכות, (כמבואר הענין בספר הנ"ל. ומאמר השיי י"ד להסמיך רק הי"ד, יש לרמוז הענין הנרצה בסיום הפרשה כאשר דבר י"י ב"ד משה, ולא אמר א"ל משה, הוא כאשר תצרף שם המצוה ית"ש, דהיינו הויה עם י"ד משה, בנימטריא שכינה. וכאשר תצרף י"ד משה (להחליש כח השמ"ן הוא עמלק המנגד לברית קודש שזרק מילות כלפי מעלה (תמונתא תצא סי ט), ונחלש בהרמת י"ד משה (שמות ז יא) כמבואר במקומו, ויהושע הנעיר היה המחליש כמבואר שם), עם יהושע, אזי בכללותם יחד יהיה בנימטריא של"ם של"ם מלך שחשלוזם שלו (שם"ר לה ע"ב) והבן מאד: וכוה

תבין המקרא קודש בפרשת ברכיה (דברים לו ט) ויהושע בן נון מלא ריח חכמיה, (ר"ל מילואו כניל שהוא בנימטריא יוסף צירן, שהוא הרצון והררח מבחינת חכמיה ראשית המחשבה, בסוד שאמר יעקב מה נורא המקום הזה אי"ן זה וכו' (בראשית כח יז), היינו המשכת חכמה עליונה מהמוח בחינת אי"ן, עיין בזהר הק' (היא ק"ג ע"ב) בדברי בני בני דר' צדוק, ותבין גם כן ריח חכמיה, בנימטריא זרע י, והוא סוד מא"ן יבא עזרי נהלים ק"א א), כי סמך משה את ידיו עליו, שהסמיך וקירב את ידיו עליו כניל, ועל ידי כך וישמעו אליו כל בני ישראל ויעשו כאשר צוה יי את משה, דלא היה מקסרג נגדו רוחא דשביק משה בנווייהו דישאל, ועיין מ"ש לעיל ותבין היטב ותמצא טוב מעם :

בכל מועדי יי נאמר מקרא קדש יהיה לכ"ם, חוץ מיום א' דחג המצות נאמר ביום הראשון מקרא קדש, ולא נאמר יהיה לכ"ם. מובן הדבר למשכילים בחכמה, זהו הוא החילוק שבין יום טוב לשבת, דבשבת באין המוחין שלא על ידי מעשינו, מה שאין כן יום טוב על ידי מעשינו דייקא. אך ביום הראשון דחג המצות ידוע הוא ענין מעשה הגם כל המוחין ביחד שלא על ידי מעשינו, ונעשה גדלות קודם קטנות, על כן נקרא שב"ת, כד"א (וקרא כג טו) וספרתם לכם ממחרת השב"ת, קראו הכתוב שב"ת הוא למעם הספירה, להורות דמשום הכי בעינן לספור מחדש יום אחר יום, עד השלמת כל קומת המוחין בהגדלה יום אחר יום הגם שנשלמו ביום הראשון, עם כל זה אין לזה קיום כיון שהיא שלא על ידי מעשינו רק כמו בשבת, על כן בעינן למיעבד עובדא על ידי מעשינו. ועתה הרי שלך לפניך בכל המועדים נאמר מקרא קדש יהיה לכ"ם, הקדש הנעשה בו היא לכ"ם נעשה על ידי מעשיכם ונשאר לכם לקיום, מה שאין כן ביום א' דמצות, נאמר סתם מקרא קדש, הבן הדבר ויונעם לך:

נשלם פרשת פינחס

פרשת מטות.

ונודע הדבר למשכילים. וזהו וידבר משה, ר"ל נמשך וננהג ונשפע הדעת) אל ראשי המטות, (הם האנשים אשר אליהם יאספו החרדים לשמוע מילין חדתיך דאורייתא. והנה הם נקראים מסרית שמטים אזנם לשמוע, ואותם האנשים אשר אליהם יתאספו נקראים ראשי המסרית, והנה נשפע שפע הדעת אל ראשי המטות להבין תעלומות חכמה בתורה, הנם שאינם זכאים לכך בשכר עבודתם, אך הוא מאת השי אשר לא ימנע טוב להולכים בתמים להשביע נפשות השוקקות לשמוע מילין בצחותא. ולזה יאמר נשפע הדעת אל ראשי המטות אפילו שלא בזכותם, רק כדי) לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יי, (היינו בכדי שיאמרו לבני ישראל זה הדבר וכי, שהם חפצים לשמוע על ידי התורה איזה הנהגה טובה לעבודת השי, אזי מתלבש הדעת באיש פרטי יהודיע להם באמצעות התורה דנליאת אנפהה ליודעים, איזה הדבר היינו הנהיגה אשר צוה יי לפי המקום והזמן והדור, והבין:

או יאמר וידבר משה אל ראשי המטות. רמזה התורה ללמד לבני אדם דעת אופן לימוד התורה לבני ישראל, ובאת התורה לשלול אופן הנהגה אצל מי שאינו בן דעת, שדרכו להרים קול בתוך קהל ועדה להראות חריפותו, הנם שלא יניע מזה שום דרך לעבודתו ית"ש. ועיקר אמירת התורה לרבים הוא שיניע להם מזה הענין איזה תועלות והנהגה לעבודתו ית' ולתורתו, כי זה שמה אשר יקראו לה תורה, שהיא מורה לנו את הדרך אשר נלך בה, ומלמדת אותנו בכל עת ומקום חזמן איך להתנהג, וזהו תורה לשמיה כשמה כן הוא. והנה התורה נדרשת במיט פנים סהור ומיט פנים וכי כנודע (במיט פ"ב ג), ובכל פן ופן יש אלפי אלפים ורבוא רבואות עד אין קץ כנודע, רק מיט הוא הכללות. והנה דורשי התורה נקראים ראשי המסרית, ר"ל הראשים הדורשים התורה במיט פנים סהור ומיט פנים וכי, על כן נקראים מסרית לשון רבים. ונבוא אל הביאור וידבר משה (כפשומו אדונינו משה, וכן בכל דור הדעת נקרא משה), אל ראשי המטות (אל

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. להבין הלאמר. וגם למה דוקא לראשי המטות. וגם נצחיות התורה מלמדת לנו בכל עת דרכי השי, והנה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אף על פי כן יש לרמוז דהכי קאמר וידבר משה אל ראשי המסרית, (היינו הנדולים שבישראל אשר להם יכולת וכח להטות לבב העם לעבודתו ית"ש, ולכך קראם ראשי המטות, דיבר אליהם משה) לבני ישראל לאמר, (היינו שיאמרו לבני ישראל) זה הדבר אשר צוה יי, (היינו שיאמרו להם דבר תורה כזו שיורה להם איזה דרך לעבודתו ית"ש, ולא שיאמרו להם דברי חריפות אשר לא יצא להם מזה דרך לעבודתו ית"ש), הנם דקוביה חדי בפלפולא, עם כל זה העיקר להורות לעם הדבר אשר צוה יי, וכמ"ש המניא ריש הלכות פסח (א"ח סי' תכ"ט ס"ק א') עיין שם:

וירמז עוד על פי מה ששמעתי מדברי אדמו"ר קדוש עליון פום ממלל רברבן הרב הק' המפורסם מהריע"ץ מיכ בק"ק לובלין זצוק"ל, שהנה האיש הנלכב אשר אליו יאספו חרדים לדבר יי לשמוע מפיו דברי תורה, כשמוזמין לו השי שכליות בתורה, יוכל להיות שאין זה בזכותו, רק זכות האנשים הנאספים, כי הבורא משפיע לו הדבר תורה והשכליות הנצרכים לנשמות הנאספים, (כמו שהבורא מזמין לעשיר הון רב לפרנס כמה עניים, והוא אינו רק כנבאי צדקה בניירת היוצר והבן), ולכן המשכיל לא יבוא לו התפארות מזה, כי זה אינו שלו רק שלהם, ואדרבא הוא מקבל מהם שפע רצון. וזה הדבר אפשר לרמוז בפסוק הלז שהודיענו השי בתורתו וידבר משה, (הוא הדעת הנשפע לכל אחד מישראל כנודע מסוד משה שפיר קאמרת (שם ק"א ע"ב), וידבר הוא לשון הנהגה, מלשון דבר אחד לדור (סנהדרין ח' ע"א), גם דיבריר הוא לשון שפע, כי זולת זה לא יצדק בהשי דיבור, וכן דיבור איש אל רעהו נקרא דיבור דמשפיע לו שכלו המטון בקרבנו,

יעזרנו לשוב אליו באמת וישוב ירחמנו וינאלנו
נאולת עולם במהרה בימינו אמן :

או יאמר וידבר משה אל ראשי המטות. על פי
מה שקבלתי מרבותי הקדושים אותן
השומעים דברי תורה מצדיקי הדור, מחוייבים
להתבונן בעומק הדבר ולהסות אוזן לכל מלה
ומלה, כדי שיתבוננו מדבריהם איזה הנהגה
לעבודה ית"ש, כי הנה בודאי רוח יי דיבר
בם, ודיבורם דבר כללי מניע תועלות לכל נפש
מישראל, וכך קבלתי מרבותי שיטה אוזן לדברי
הצדיקים אפילו אינו מבין כעת איזה תועלת, אף
על פי כן יקשור ציור הדברים ההם במחשבתו,
ובמשך הזמן יעזרוהו השיי להתבונן מדבריהם
עמקיות ותועלת גדול, כי לא לחינם שמע דיבורים
כאלה מהנשמה הכוללת כמה אלפים נשמות והוא
בקבלה ובנסיון. אבל האנשים המסים אוזן לשמוע
אם הוא דבר נחמד למראה עינים עיני בשר
בפסוק או במדרש, ובאם לדעתו הקלושה בתחלת
התבוננתו לא יסבול הפסוק או המדרש דברי
הצדיק, אזי ידחה הדבר ממחשבתו חלילה חלילה,
כי מי שכן מנהגו, רחוק הוא מישועה בהסתופפו
בצל הצדיקים. והו וידבר משה (כנ"ל) אל ראשי
המטות לבני ישראל, (בני ישראל הם החשובים
כנודע מדריגת בני ישראל בזוהר הקי), וראשי
המטות הם אותם המסים ראשם לשמוע מבני
ישראל החשובים דברי תורה ויראה, דיבר משה
אל אותן הראשים המסים אוזן לבני ישראל לאמר,
(ר"ל שיתבוננו בדבריהם אמירה פנימיות בלחישא
כנודע תאר אמירה הוא בחשאי), זה הדבר אשר
צוה יי (שיגיע לו מפנימיות הדבר איזה תועלת
לתורה ולעבודה ולתשובה, ולא יתבוננו אל גשמיות
ופשוטן של דברים, כי יש בדבריהם אמירה בחשאי
לכל נפש מישראל, ואם לא יבין כעת, הנה עתיד
להתבונן וכנ"ל, השיי יהיה בעזרינו:

או יאמר על פי מה שאמרו רז"ל (פסחים נ"ז ע"א)
אצל יעקב שאמר לבניו האספו ואגידה
לכם וכו', שביקש לגלות את הקיץ ונפתלקה
הימנו שכינה כי אין חפץ השיי לגלות. ואמרו
רז"ל שאמר יעקב אז שמא יש חיו פסול

הראשים הדורשים במי"פ פנים וכו', למד להם דעת
אופן לימוד תורה) לבני ישראל, (דהיינו) לאמר
(לבני ישראל בדרשותם) זה הדבר אשר צוה יי,
(ר"ל שיובן מדבריהם איזה הנהגה לאשר צוה יי,
ולא להראות חריפות אשר לא יצא להשומעים
שום תועלת לעבודה והבן), השיי יורנו דרך האמת
בתורתו. (קצת מעניינים אלו נכתב לעיל בהתחלת
הפרשה וקצת באופן אחר, והו בכתובים אצלינו
בשני קונטרסים, ורשמנו את שניהם על ספר
חקה):

או יאמר וידבר משה אל ראשי המטות לבני
ישראל. (ראשי המטות, הם
הראשים המסים את עצמם לצורכי הצבור,
ומצערים את עצמם בצער הצבור ומתפללים
בעדם ולבמל מעליהם נזירות רעות, וידוע מזה
הק' ענין ר' אחא דבשל מותנא סמתא מחסאי,
איתחזי ליה בחלמא כיון דעבדיה הא, עביד נמי
הא דחייבין הם קמאי, ועמד והחזירן בתשובה.
והנה למשכילים כאלה יתבוננו באיכות הגזירה,
ויבינו מאופן הגזירה על איזה עבירה ועון
באה זאת הגזירה, ויכולים להשיב את העם
בתשובה ולהודיע להם את המעל אשר מעלו
ואופן התיקון. והו וידבר משה (כפשוטו משה
אדונינו, וכן כללות בחינת הדעת דמשיה בכל
דור) אל ראשי המטות לבני ישראל, (אל אותם
הראשים המסים את עצמם לבני ישראל לידע
הצטרכותם ולצער בצרתם ולדחות מעליהם כל
צר וצורר, אמר להם משיה וכן הדעת בכל
דור), לאמר (שיאמרו לישראל) זה הדבר, (דב"ר
לשון עז וגבורה, ור"ל הגבורה והדין שכאה
על שונאי ישראל) אשר צוה יי, (אשר הוא
עולם התשובה בינה המאשרינו), ור"ל השיי
עשה זה כדי לעורר אתכם לתשובה, כי על
ידי מהות ואיכות הגזירה, תוכלו להתבונן איזה
עבירה ועון בידכם, כי מדה במדה לא במלה
ותשובו אל יי וגזירה עבידא דבמלה וישוב
לרחמכם, כל זה יודיעו ראשי המטות לבני ישראל,
וכענין ר' אחא בזוהר הקי עיין שם ותבין, והשיי

אם יתמהמה חכה לו כי בא יבוא ולא יאחר
במחרה בימינו אמן:

או יאמר שרמו בכאן ענין יחוד שמי'ע וברוך.
דהנה יחוד שמי'ע אמר משה בתורה,
והוא שאמרו השבטים ליעקב שמע ישראל וכו',
פתח ואמר (יעקב) ברוך שם וכו'. ואמרו זיל
(פסחים נ"ז ע"א) אנן היכי נעביד נימרינהו וכו',
על כן תיקנו לומר (ברוך וכו') בחשאי. והנה
בודאי צריך להיות פרומו הענין בדברי משה.
ויש לרמוז בכאן דהנה ידוע בשבטי ישורון הם
מיט אתון, נגד המיט אתון דבי יחודים שמי'ע
ברוך. וזה יאמר וידבר משה (אדונינו) אל ראשי
המטות, (היינו אל כל ראש וראש מבני ישראל
שנקראים ראשי המטות, שבאים משבטי ישורון
שיש בהם מיט אתון), לבני ישראל (שהם בני
ישראל סבא שאמר גם כן יחוד ברוך שם וכו',
לאמר (בחשאי כנדע עוד אמירה בחשאי), זה
הדבר אשר צוה יי (צויה הוא לשון התחברות
ויחוד לצוותא, ור"ל הדבר אשר הוא חיבור
כל העולמות המרומזין בשם הויה ביה, יאמרו
אותו הדיבור בייב תיבין מנין זיה, דהיינו בשמי'ע
וברוך שהם ייב תיבין, רק שיאמרו בחשאי
כמרוזמן בלאמיר, והבן כי אי אפשר לפרש הכל
בכתב וליכא מידי דלא רמיז משה באורייתא.
ויצדק לפי זה מאוד שאמר זה קודם פרשת התרת
גדרים, כאשר תבין מאמר תיקונים (הוספות ה קמ"ג
ע"א) שהנהיג האר"י זיל לומר קודם כל גדר,
שביקש רבי שמעון כביכול יתיר השי' השבועה
ויהיה יחודא שלים, ותבין שאז ביום הכיפורים
שהוא זמן התרת גדרים בעולם העליון נ' ד"ר, אז
אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול
רם, והבן. וגם כן לפי כל הרמזים שרמזנו בפסוק
הלו, יצדק הכל להקדמה לפרשת גדרים והמי
ואין רצוני להאריך:

לענת נפש. תרין במטרה. דין. ב' על מחלת לענת
(תהלים פ"א א). דין חסר, ותמן מלא. נראה
לפרש בכוננת המסורה אם הוא מתענה ומסגף
רק לענת נפש מחמת כעס וחקפדה, זה חסר ואין
עץ החיים וצריך כפרה אשר חסא על הנפש. מה

במטתי, היינו שיש בהם חיו איזה חטאת,
ואמרו השבטים שמע ישראל וכו' (דברים ו ד).
ואמרו דורשי רשומות שראה בשמותיהם שאין
בהם אותיות ח"ט, ושוב ראה שאין בשמותיהם
גם כן אותיות ק"ץ, ואז הבין שאין מהראוי
לגלות הק"ץ אפילו למי שאין בו ח"ט כי
הוא מן הנעלמות, וידוע מהמעשה דר' יוסי
בברכות (ג ע"א) שנכנס לחורבה אחת מחורבת
ירושלים, ואמר לו אליהו זיל היה לך להתפלל
בדרך, באותו שעה למד ממנו שמתפללין בדרך.
ופירש הכותב (בין יעקב) בזה הענין שהעמיק
במחשבתו להתפלל על חורבת ירושלים למהר
הקץ, ולמד לו אליהו זיל שאין לדחוק את השעה,
והיה לו להתפלל בדרך, דהיינו הדברים הנצרכים
לישראל בהיותם בדרך, דהיינו בגלות שינצלו
מגזירות רעות והשי' יתגם לחן ולחסד, ויספיק
להם די פרנסתם בריוח, עיין שם. הכלל העולה
שאינ להכניס את עצמו לדחוק את הק"ץ, צא
ולמד מישראל סבא ושבטי ישורון כמי'ש לעיל,
ועל כן אין בהם אותיות קץ. וידוע דשבטי
ישורון הן נשמות כוללין כל נשמות ישראל, ולכן
בכל דור יש נשמות כוללים כמה וכמה נשמות
מישראל, ומחוייבים הצדיקים כאלה להורות לעם
דרכי השי' ולהתפלל עליהם עבור כל הצטרכותם
בגלות, ולהחזירם למוטב שלא יהיה בהם ח"ט,
כמו שלא היו האותיות הללו בשבטים, וילמוד
משבטי ישורון שלא היו בהם אותיות ק"ץ, ולא
ניתן רשות לישראל סבא לגלות להם, רק היודע
נסתרות בעתה יחוש פדות לעמו. וזהו וידבר משה
(כנ"ל) אל ראשי המטות, (הם הנשמות הכוללים
הדור שהם דוגמת שבטי ישורון שהיו נשמות
כוללים, ונקראים ראשי המטות, כי מיט אתון הם
שמות השבטים, והתבונן בהם שאין בהם אותיות
ק"ץ), לבני ישראל (ר"ל שהם בני ישראל סבא,
ובין והתבונן שלא ניתן רשות לישראל סבא לגלות
מצפונים, על כן החיוב אל הנשמות הכוללים הוא
רק לאמיר (לבני ישראל) זה הדבר אשר צוה
יי, (מה שאין כן דבר שלא ניתן רשות אפילו
לישראל סבא, וחלילה להיות ממחשבי קיצין, רק

שאין כן מחלת לענות, אם הוא מתענה למחילת עוונותיו, חיים ניתוספים לו והוא מלא ואיז:

נקם נקמת בני ישראל וכו' ואחר תאסף וכו'. להבין על פי פשוטו למה תלה פמירת אדון הנביאים בנקמת מדין. נ"ל דהנה המקטרג הנולד מן העבירה, הוא עומד ומקטרג עד אשר יתבטל על ידי תשובת החוטא, או על כל פנים אם לא יתבטל, אזי על כל פנים איזה צדיק יגרום לסכור פיו שלא יקטרג. והנה הקליפה חרין א"ף שהוא עולה לקטרג מעון פגור, כשהוא רואה קברו של משה חוזר לאחוריו כמו שאמרו רז"ל (פוקי דמיא פמייה), (על כן חושבן משיה כחושבן חרון א"ף, שהוא עומד לנגדו לבטלו). וכיון שקליפה זו לבטלה, הוצרך בדייקא משה לסכור פיו, הנה למלחמה זו בודאי היה מן הצורך שיהיה בחיים, שאז שכבואם למלחמה עם מדין, שם היו אותן הזונות שנכשלו בהן (כמיש נמדכו לא טח הן הנה וכו'), הנה בודאי לשם בא המקטרג להכשילם שנית ולקטרג עליהם במקום מכנה, הנה הוצרך משה להיות עומד בחיים נגדו. והנה בדבר המלחמה החשש הוא רק שהמקטרג ההוא ישלח גונדיא דיליה דהיינו הזונות להכשילם, ואנשי חיל שבמדין שהיו חיים בגוף לעמוד נגדם. כן היה צריך שיהיה אדונינו משה בחיים בנופו הקדוש, וישלח גונדא דיליה קדישין עליונין כולם מתאימות ושכולה אין בהם, ויעמדו לנגד גופות הממאים להעבירם מן הארץ. ואמר השיי אחר תאסף אל עמך, ותעמוד בעצמך נגד הצורר חרין א"ף, ותסכור פי דוברי שקר, והבן: ועיין עוד לקמן:

נקם נקמת וכו', עד וישלח אותם משה וכו'. מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו הם. א', מאמר השיי נקם נקמת בני ישראל, ומשה אמר להם נקמת יי. ב', השיי אמר מאת המדינים לשון רבים, ומשה אמר על מדיין לשון יחיד. ג', למה תלה פמירת משה בזה, הנה שהיה ידוע להשיי שאחר כך יגיע זמנו, עם כל זה למה לו ית' להודיעו כעת. ד', וידבר משה אל העם לאמיר, אינו לאמיר לזולת. ה', החלצו מאתכם,

מאתכם מיותר. ו' ויהיו על מדין, הוה ליה למימר ויצבאו או וילחמו, מהו ויהיו. ז', מהו לשון על. ח', השיי אמר נקרים וכו', משמע שהוא בעצמו ינקום, והוא עשה המצוה על ידי אחרים. ואחשבה לדעת דידוע (עין תמוזא פ' בא סי' ד) בעת אשר יפקוד השיי להנקם ממלכי האדמה על האדמה, מקודם יפקוד על צבא המרום מהשר בשמים (ישעיה כד טו), הנה נקמת השר הוא על ידי השיי, וזה נקרא נקמת יי, ואחר כך ישראל למטה ינקמו מהאומה, זה נקרא נקמת בני ישראל. והנה כשהשיי מפיל השר, שוב אין כח לאומתו, ואין צורך לישראל חרב וחנית, רק הכנה למצוה וממילא נופלת האומה. ובעת אשר ילחמו ב' אומות אשר לא מבני ישראל הם, הנה המלחמה בשמים בין השמים גם כן, ומי שיתן לו הגזר כח על שכנגדו, נתגבר אומתו למטה. מה שאין כן ישראל אין להם שר מיוחד, רק חלק יי עמו (וכריס לב ט), ואם כן השיי לבדו כביכול מפיל את השר המנגדם. והנה בימי משה שהוא היה כביכול בעלה דמטרוניתא (זהו ח"א רמ"א ע"ב), וכל גנזיית דמאריה בידיה כביכול, הוא היה בבחינה זו להפיל השר שלמעלה, ודוק ותשכח מה שכתוב בפסוק (שמות י"ג) ומשה עלה אל האלקים, עיין שם ותבין. ותבין מ"ש (כמדכו י' לה) ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה יי ויפוצו אויביך וכו', על כן בימי משה היתה המלחמה בקלות נחרץ, כי על ידו הפיל השיי את השר, וממילא לא נצטרכו ישראל רק להכין את עצמם וליי הישועה. והנה משה אדונינו ראה במאמרו ית' שאמר נקום נקמת בני ישראל, הוא מהאומה שלמטה, וכן נראה מאמרו ית' מאת המדינים לשון רבים, שהוא פרפיית אישיי האומה, וסיים מאמרו ית' אחר תאסף וכו', ושפפ משה בצדק למה לו ית' לתלות פמירתו בזה, על כרחך להורות שלאחר פמירתו לא יקל להם המלחמה הזו, ולמה כזאת הלא עם בני ישראל יהיו גם כן אחר פמירתו. על כרחך להורות מה שהשיי מצוהו לנקום נקמת בני ישראל, הכוונה שהוא יגרום נקמת בני ישראל, דהיינו שהוא יפיל השר בכוחו הגדול שהוא נקמת יי, והם יעברו

הצורך שיהיה היחוד העליון בשלימות, ועל ידי זה יתפרדו כל פועלי און, ובשביל זה אם שח בין תפלה לתפלה שהפריד בין הדביקים היה חוזר, ולכן נקראים אנשי צב"א, כי צבא בנימטריא הריה בהיכ"ל, או הריה באדיני כנדודע ואם כן גם בכאן יובנו הדברים וידבר משה אל העם לאמ"ר, היינו שאמר בלשון כזה שיבינו מתוך דבריו הענין הנרצה, ולא אמר בפירוש כאשר יתבאר, והכוונה במאמרו שיבינו שגם הנקיבות שבמדין ישמידו אותם שנתחברו לזכרים, ואפילו יהיו רק ראויים לחיבור. והוא שאמר החלצו מאתכם אנשים לצב"א, אמר מאתכם דייקא, גם לצב"א דייקא, שיהיה חיבור הצב"א היינו היחוד מאתכם, שאתם תגרמו היחוד העליון, וממילא יבינו באומרו אחר כך ויהיו על מדין, בהיפך להכרית הדבר ונק' שבקליפה. והא דלא אמר להם בפירוש, להיות שלא נפארו דלת העם עדיין מעון פער ובנות מדין, על כן היה באפשר שיהיה עדיין כח החושב בעבירה כשיזכירו הענין, על כן העלים הדבר בכדי שלא יבואו דלת העם להרהר. ויש וידבר משה אל העם, בכל מקום שנאמר העים מורה על פחותי ערך, והכוונה להיות דבריו לכל העדה, ובתוכם נמצאו גם דלת העם שהיה באפשר להם לבוא למחשבות התיעוב, על כן דבר לאמ"ר שיבינו מדבריו מה כוונתו אבל לא דבר בפירוש. ומתרועה הנאמן יש ללמוד דעת להסתיר ענין דבר מכווער, הגם שכוונת הדבור לשם שמים בעת המצטרך, אף על פי כן יש לחוש להשומע שיפול בו מחשבות התיעוב הרחמן יצילנו. ועל פי זה יש להתבונן עוד מה שחז"ל דרשו במקום אחר (סנהדרין נ"ז ע"ב) לאמ"ר (באשית כ"ט), זה גילוי עריות, שנאמר (ידיה ג' א) הן ישלח איש את אשתו. והנה הגם שהיא מדה בתורה גזירה שוה ניתנה לדרוש, אף על פי כן יש להתבונן למה ניתנה הגזירה שוה בזאת התיבה, בכדי לתאר גילוי עריות בתיבת לאמ"ר. ולפי מ"ש יונת, להיות גילוי עריות דבר שנפשו של אדם מחדתו, על כן הגם שהסיפור יצטרך לנשא הדרוש, עם כל זה מן הצורך להסתירו שיובן הדבר מתוך האמירה ולא בפירוש, בכדי

חלוצים לנקום מהאומה, וזה אי אפשר בקלות אחר פטירתו אם לא בזכות רב ובהתמלאות סאת האומה, וכאן נראה שלא נפארו ישראל לגמרי מעון פער, כמאמר פנחס לבני גד ובני ראובן המעמ לנו עון פער אשר לא הסהרנו ממנו וכי (יהושע כ"ז), ואם כן כאשר יפסור משה, לא יהיה להם זכות כל כך להפיל תיכף השר, כי לא תגדל זכותם שיפיל השר, וכיון שהבין זה משה אדונינו לא הוצרך הוא ללכת, כי במקום שהוא משם יפעל מפלת השר, והחיוב על ישראל הוא רק לעבור חלוצים, ואין מן הצורך ליגיעה רק להויה, דהיינו שיעמדו בהווייתם בהכנה ובאמונה שהשי' לוחם עם מדין הוא השר שהוא נקמת יי, ואז על ידי הכנה ואמונה זו יפעל משה במקומו מפלת השר. והו וידבר משה אל העם לאמ"ר, ר"ל מה שראוי לומר להם כאשר יתבאר, דהיינו החלצו מאתכם אנשים לצבא, ר"ל המבוקש מאתכם הוא רק החליצה והזירוז ויהיו על מדין, ר"ל לא תצטרכו לשום מעשה ויגיעה רק להויה, שעל ידי זה תהיו על מדין היינו השר לשון יחיד, לתת נקמת יי במדין, זה אינו ממאמר משה לישראל, רק הוא סיפור התורה לנתינת מעם למה אמר להם משה כזאת שיהיה להם כוונה והכנה, כדי שעל ידי התעוררותם ואמונתם יתער עובדא לעילא לתת נקמת יי במדין, היינו השר שנקרא מדין. ולזה הקדים תיבת לאמ"ר, להורות שאין כל הפסוק מכלל המאמר, רק מה שראוי לאמר להם והבן, והשם המוב יאיר עינינו ואל יאמר פינו דבר שלא כרצונו, דוק ותשכח כי אי אפשר לכיון הכל במכתב:

יש לפרש עוד הלאמ"ר. גם אומרו מאתכם. גם אומרו ויהיו על מדין. והנה יש לדקדק מפני מה קצף אדונינו משה על פקודי החיל שהחיו כל נקבה (במדב"ו לא יד), הלא לא צוה אותם. והנראה דכבר כתבנו דהיוצאים למלחמה היו נקראים אנשי צב"א, כי בצאתם למלחמה להחליש כח הספי"א היו צריכין להיות שלמים, כמאמרם (סנה"מ"ד ע"ב) אפילו שח בין תפלה לתפלה חוזר מעורכי המלחמה, כי בצאתם למלחמה היה מן

כמיש את כל הבהמה, כי אותן הנשים שחלצו תכשיטיהם הניחם או הרגו אותן. ואית טפס, ריבוי האית המפל לטפס, היינו להורות שכמה נשים הצילו בעבור טפס, להיות לצוותא לטפס לגדלם ולהניקם כי חששו להצלת הפף. ואית כל בהמתם, אית המפל לבהמתם, להורות ענין הצלת הפף היה להיותם רועי בהמתם, כי מקנה רב היה להם, על כן לא אמר אית כיל טפס, כי לא הצילו רק המצטרך למרעה הבהמות, ככה יש לפרש מליצת תורתנו הק' על העדה הקדושה שכולם מתאימות ושכולה אין בהם, על כן קראתם התורה בני ישראל, והא ראייה ויקחו אית וכו' באדם ובבהמה ויביאו אל משה וכו' את השבי ואת המלקוח וכו'. דקשה למה הוצרך שוב לומר את השבי וכו', בויביא'ו לחוד סני דקאי על הקודם. אך הוא להורות הנה תראה כוונתם לפוכה דהרי הביאו הכל לפני משה, ואילו היה בהם איזה מחשבת פיגול, לא היו מביאים את הנשים אל משה וכו' להסתיר הענין, וגם חזר לומר את השבי ואת המלקוח וכו', להורות על מיש שהביאו הכל, להורות מברתם שעבור הבהמות והשלל הצילו הפף, ועבור הפף הצילו הנשים, ובעבור השלל שהם התכשיטים, ניל:

ויקצף משה על פקודי החיל. ולא על כולם, כי לא היו אשמה על העם, כי כוונתם לפוכה כאשר העידה עליהם התורה, רק על הגדולים כי היה להם להתבונן ממאמר משה שיש קפידא בדבר כמיש להלן:

הבאים מצבא המלחמה. זה מיותר ומי לא ידע זה. אך הוא להורות שחלילה לאדונינו משה לחשוד את הכשרים שכונתם לרעה, ולזה אמר שבדאי לא חשד אותם, כי הנה ראה שבאו כולם מצבא המלחמה, ואילו היה בהם ערות דבר ושב מאחריך כתיב (דברים נג טו), צא ולמד מעבן, עבן הוא היה איש אחד ולא נע בענו, רק על כל העדה היה קצף (יהושע ז ט). רק שקצף משה להיותם גדולים השרים בחכמה, היה להם להתבונן בדברי משה מה כוונתו:

שלא תבוא מחשבות התיעוב להמשך אחר הדבור העושה ציור בנפש. ולפי זה יתפרש הפסוק קצת באופן אחר וידבר משה אל העם, (היינו שהיו בכלל העדה פחותי העם קסני ערך שעדיין לא נפיהרו מזהמת הונות דבנות מדין), לאמיר החלצו מאתכם, (ר"ל שלופו והסירו מאתכם מחשבות זוהמת התיעוב, המרומו בתיבת לאמיר דהיינו גילוי עריות), אנשים לצבא (ר"ל בהסתלק מאתכם מחשבת החיבור דקליפה, אזי תהיו אנשים לצבא אנשי הייחוד דקדושה המרומו בתיבת צבא כנ"ל), ויהיו על מדין (אותן המחשבות והרהורים דעבירה יחולו על ראש מדין, כענין ונשא השעיר עליו וכו' [ויקרא טו כב]). והנה העוקר עבודה זרה צריך לשרש אחריה (ע"ז מ"ה ע"ב), ובפרט בכאן שאמר שכל אותה הזוהמא תתדבק אדרבא על מדין, ממילא בודאי ביותר תתדבק הסומאה והזוהמא הזאת בנשי מדין, אשר על ידיהן נעשית העבירה ומהם באת הזוהמא הזאת ואליהן תשוב ביותר, ואם כן איך אפשר שיחיו כל נקיבה, על כן קצף עליהם משה, זה מה שניל:

וישבו בני ישראל את נשי מדין וכו'. הא דחזר וקראם בני ישראל ועליהם קאי. וגם למה הוצרך הפסוק הזה, הלא אחר כך נאמר ויקחו את כל השלל וכו' באדם וכו'. אך הוא דהתורה העידה עליהם לקרוא אותם בשם בני ישראל, לגודל צדקתם שמה שלקחו הנשים, ח"ו לא עלתה מחשבת פיגול במחשבתם, רק דרך שביה כמו שלקחו הבהמות וכסף זהב. ויש לפרש דזה ריבוי האתיין בכל פרט אית נשי מדין, אית המפל לנשי מדין, דהיינו שהיו מקושפות כסף זהב, והם היו מצוים ואכלת את שלל אויבך (דברים כ יד), והיה מן המורא עליהם שיתעסקו כל כך עמהם בחליצת תכשיטיהם, על כן הביאו אותן עם תכשיטיהם, וכבר (ידוע) מה שאמרו רז"ל האין היו עושים בחליצת תכשיטיהם, אך אף על פי כן לא לכולם עשו כן, כי חששו למחשבה והרהור כי לא בכח יוגבר איש בכל פעם, על כן שבו אותם עם תכשיטיהם. וזה שלא אמר את כל נשי מדין

האשה, יאמר להם היצר הנה בודאי זו היא הפרידה טובה אשר תפצה לידבק בקדושה. אך לפי זה לא יהיה העונש עליהם כל כך, על כן ייעץ כאשר יקלקלו עם בנות מואב וימעמו מעמא דאיסורא, שוב יבואו גם בנות מדין ויחטאו עמהם בלי מענה, כי כבר מעמו מעמא דאיסורא ויכול להם היצר, כי זה דרכו כל היום מתחילה מפתה את האדם באיסור שמדמה לו למצוה, ואחר כך כאשר יכול לו מפתהו באיסור גמור בלי מענה.

חייש לכה איבעצך אותו הדבר אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, היינו שישאו מבנות מואב באחרית הימים בימי בועז, (ונקרא זה אחרית הימים למוא"ב, כי כיון שיצא מהן הפרידה, כבר כלה חיייהם והותרה הרצועה להרגם), תעשה זה הדבר כעת. ודיש ויחיל העים לזנות אל בנות מואב, היינו התחלה היתה בזנות מבנות מואב, ואחר כך ויקרב אל אחיו את המדינית. ודיש א"ל בנות מואב (ולא עים), דהיינו במענות הניצוצין אשר נודע להם שמשוקע בבנות מואב. ודיש בכאן הן הנה (היינו המדיניות), היו לבני ישראל (שנכשלו בני ישראל היינו כשרים מתחילתם), בדבר בלעם וכו' (ר"ל שזה היה כוונתו בדבריו, שעיקר כוונתו היה למען יכשלו במדיניות, ועל ידי כך) ותהי המגפה וכו', כי זולת המדיניות לא היו נגפים, כי היו במענה הגם שהיה עצת היצר, והבן:

וכל אשה ידעית איש. ידעית ג' במסרה. דין. ואידך ביבש גלעד (שופטים כא יא). ואידך אודך על כי נראות נפלאתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעית מאד (תהלים קלט י). עיין בזהר (ח"ב צ"ט ע"ב) הנפשות בעת הולדם, היינו בעת יצירתם במרום הן המה זכר ונקבה, ואחר כך בהולדם בעולם הזה הן המה נפרדים זה בכה וזה בכה, ובהגיע עתם להתחבר הקב"ה מזווגם, הנה בעבור זה הן אשה על בעלה (סוטה מ"ז ע"א), כי נפשו יודעת מאד אשר המה נפש אחד, ואין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי (סנהדרין כ"ב ע"ב), כי נפשה יודעת מאד איך היו מאז ומקדם לכשר אחד. ולא תאמר שזה

יאמר אליהם משה החייתם כל נקבת. הנה גם על הפף בזכר היה לו להוכיחם, כאשר סיים ועתה הרגו כל זכר בסף. אך הסף עדיין אפשר לתקן להרוג אותם כעת, אבל שהיית הנקיבות שהיא אמורה, כי הנה היא עצם העבירה אשר נכשלו מאז בעון פעור, צא ולמד מכבליים (הגם שהיו שלא ברצון חכמים), שהיו תולשין בשער המשלה את השעיר צא שלא תשהה עונותינו (יזמא מ"ז ע"א):

החייתם בלשון שאלה. והנה ראה אותם. וגם אי אפשר לומר שהוא בלשון שאלה, דכבר נאמר ויקצוף מקודם לשאלה. ונראה לפרש שאמר להם בלשון תימא, האם אפשר שתחיו את הנקיבות בסברתכם שתסברו סברא כניל, הלא כבר נגמר דינם מאת השי':

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וכו'. לכאר תיבת הניח, דמורה כמדבר לנוכח ומרמו להם. והנה דרשו רז"ל (ילקוט רמז השפ"ה) מלמד שהיו מכירין בהם זו הוא שנכשל פלוני על ידה. והנה דבריהם בודאי נאמרים באמת, אך זה הדרוש י"ל דנשמע מזה רק לדלת העם שהיו מכירין בהם, אך איך יתכן זה במאמר משה חלילה חלילה שפנה אליהם, בשגם שנאמר שהיה מכיר אותן מקודם. ועוד למה אמר בדכ"ר בלעם, ולא דכ"ר בלעם. וגם אומרו לבני ישראל בדרך חשיבות, ולא אמר להעים. והנראה דהנה מ"ש בלעם לכה איבעצך וכו' (כמדבר סו י), אינו מפורש העצה בפסוק. וגם אחר כך יש לדקדק בפסוק (שם כה א) אומרו ויחל העם לזנות אל בנות מואב, דמשמע התחלה היה זה, ולא פירש מה היה לבסוף. וגם אומרו א"ל בנות מואב, ולא אמר עים בנות מואב. על כן נראה דהתחכמות הרשע היה בהתחכמות רב דיעץ כך, דהנה בודאי לא ישמעו ישראל הקדושים להרשעים להתפתות לזנות, על כן אמר דבודאי אל בנות מואב ישמעו כאשר יפתו אותם, להיות ידוע לחם בקבלה דיש ביניהם פרידה טובה אשר מוכן השתלשלות המלוכה לצאת מהם, על כן יהיה מקום ליצר לפתותם כאשר יראה פיתוי

קמן המעם מלעיל. ויש שלמה מי יודע (הרמז הזה הנרמז בתורה), כי רוח בני האדם העולה, (על כן) היא (במעם) למעלה. ורוח הבהמה היוורדת, (על כן) היא למטה (לצד) לארץ. ותשכיל מה שסיפרו (במכות י"ז ע"א) על ההוא תנא דהוה אמר סוף אדם למות וסוף הבהמה לשחיטה, והכל וכו' הם עומדים, אשרי מי שעמלו בתורה במצות. לכאורה לא ידענו מה משמיענו. אבל דבר גדול דיבר לנו, כי בהביט אל העולם במבט הנה הבהמה תוליד רוח הבהמה, והאדם רוח האדם, ואחר כך סר רוחם מעליהם הנה היו כלא היו, אבל אשרי מי שעמלו בתורה ובמצות, הנה בהניע קצו יוכר בין רוח האדם לרוח הבהמה, על כן פשטא קמין נוסף על מרכיא ספחיא מנין קיין. והנה טעם מרכיא ספחיא מנין שמיין, נוסף בנפש אדם מספר קין, אז יעלה מנין ישראל, הוא סוד הנפש אדם ישראלי דייקא, מה שאין כן הנגים בשר המרים בשרם (יחזקאל כג ט). והנה בדור המבול שעשו מעשה בהמה, אמר השיי קין כל בשר בא לפני (בראשית ו יג), חזר אלו מנין הקיין שהוספתי בנפש אדם, כי כולם עשו מעשה בהמה ושפניא נצח, על כן הנני משחיתם את הארץ, כי רוח הבהמה היוורדת היא למטה לארץ, על כן אמרו זיל (סנהדרין ק"ח ע"א) דור המדבר (גיל שציל המבול) אין להם חלק לעולם הבא, ותמצא שאמרו רז"ל (בב"א פליג ה') שאין האדם מתפעל ברחמנות וחמלה על דור המבול, הנם שהוא רחמני במבט, לא יתפעל בשמעו גדול עונשם, כי משפט הבהמה להם ששוחטין ואוכלין אותם, הבן הדבר:

ויקרבנו אל משה הפקודים וכו' ויאמר אל משה עבדיך נשאו וכו'. יש להתבונן למה אמר תיבת א"ל משיה, הוה ליה למימר אליין דקאי על משה הנאמר בפסוק הקודם. וגם למה להו למימר עבדיך נשאו וכו'. אך הוא לדעתי דהנה הצדיקים הללו ראו כן תמהו, דכבר כתבנו דכוונתם היה לפונה בהשארית הנשים, והנה ראו שקצף משה, סמילא לא טוב עשו, ותמהו על זה למה עשה השיי להם ככה שיזיה להם מקום למעות, על כרחך איזה עבירה קודמת

הדבר רק בישראל, רק גם בנשמת נרים כן הוא הדבר במפלאות תמים דעים, עיין בסבא משפמים. על כן נמסר אשה ידעת איש, ביבש נלעד נשמת ישראל, ובכאן נשמת נרים, ונאמר עליהם נפלאים מעשיך ונפשי ידעית מאד, הנפש יודע הזיווג הראוי לו, על כן חן אשה על בעלה, ואין אשה כורתת ברית וכו', וזה היה המעשה דוד שראויה היתה לו בת שבע (סנהדרין ק"ז ע"א), שנפשו ידעה ובמסרה למדה כגיל, וקצרת:

ובבסתם בנדיכם ביום השביעי וטהרתם. תרין במסורה. דין. ואידך זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל פומאותיכם ומכל גלוליכם אמרה אתכם (יחזקאל לו טה). נרמז מה שאמרו רז"ל (שבת קי"ח ע"ב) המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנש מוחלין לו. הוא הנרמז וטהרתם מכל פומאותיכם ומכל גלוליכם, אימתי וביום היו וטהרתם, ונרמז ביום היו וטהרתם זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, סוד המבילה לקבלת שבת, ואחר כך ורוח חדשה אתן בקרבכם (שם שם טו), סוד הנשמה יתירה אחר המבילה:

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וכו'. הנה אמרו זיל (ויקרא פ"ג א') להיות משה אדונינו בא לכלל כעם, על כן נתעלמה ממנו ההלכה. ויש להתבונן למה דוקא זאת ההלכה נתעלמה, ולא הלכה הקודמת שאמר משה בעצמו. ואפשר להיות הקודמת הוא הלכות פומאה, אבל הלכות טהרה היא מהדעית, בין והתבונן מה שאמרו רז"ל (שבת ל"א ע"א) ודעית (ישעיה לג ו), זה סדר טהרות, ועיין ברמב"ם (פ"א מהלכות מקואות ה"ב) שכתב ענין הפהרה הוא למבול את עצמו במימי הדעת, והדעת אינו מיושב בכעם, הנם ששנבה מאת כל מין אנשי דרגא דמשה אדונינו וכל מעשיו לשם שמים, עם כל זה כאיש גבורתו:

ומככם ליי, בבקר, ובחמורים, ובנפש אדם. נמסר במסרה רוח בני האדם העולה היא למעלה, ורוח הבהמה היוורדת היא למטה לארץ (קהלה ג כא). והוא על הפעם ובבקר ובחמורים, טעם מלרע מרכיא ספחיא, ובנפש אדם פשטא

השפעה, רק השיי ברוב רחמיו שומע תפלת כל פה. וזהו אנשי הצבא בזו איש לו לעצמו, ואין בהם כח לבז לצורך חבריהם, לולי רחמיו ית' שומע תפלת כל פה:

(ב) וירמז עוד אנשי הצבא. אותם השוכחים המלחמה, (אנשי מלשון נשני אלקים [בראשית מא טז], נשית' טובה [איכה ג יז]), אשר יש לאדם בכל עת ורגע מהיצר, אזי המה בזו איש לו, ר"ל הם מבזים את האיש אשר אלה לו, דהיינו שענינו פקחות בכל פעם אל המלחמה, והוא לוחם עם היצר בתורה ועבודה במלחמות תנופה ובתנועות משונים לשבר כח היצר המתענה את דעתו בכלבול מחשבתו, וידמה כעניניהם אותו האיש הנלבב כמשתגע. וזהו בזו איש לו, מבזים את האיש אשר לו המלחמה נגד עיניו פנים ואחור ולוחם בכח:

(ג) וירמז עוד אנשי הצבא. אותם השוכחים צבא לאנוש עלי ארץ וחרוצים ימיו, וחושב כי (כי) לעולם חוסן, יבזו איש לו, ר"ל בזו וחוסם כל אחד לעצמו בחושבו כי לעד ישכון על פני האדמה, ובאמת יומו יבוא ואיננו ואסף רוח בחפזו עלם שאינו שלו:

(ד) וירמז עוד אנשי הצבא. אותם השוכחים שמוזנותיו קצובין (כיצה ט"ז ע"א), (צב"ה לשון קצב"ה), ורוב השתדלותיו לא יועיל, בזו וכר וכנ"ל:

(ה) וירמז עוד אנשי הצבא. אותם השוכחים שמוזנותיו קצובים כנ"ל, בזו איש ליו, כ"א כאלו נזל וחוסם הליץ רגעים, שבכל בקר וערב משתנה היום והלילה בזריחה ושקיעה בליץ מחלקי תת"רף שבשעה כנדע, ואמרו רז"ל שבכל עת לוח הלילה מן היום והיום מן הלילה, וכל אחד משלם באמונה, והבן אדם הנזל והחוסם להרבות גבולו, הוי כאילו חוסם הליץ רגעים הללו, אשר עשה יי ככה לתורות לבני אדם להתנהג באמונה, על כן מהראוי לחבר עתות היום והלילה בתורה ובתפלה כנדע, והוא סוד חסיד א"ל כל היום (תהלים

היתה להם ועבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב), וחשבו באפשר לא השגיחו כראוי על אנשי הצבא וחטאו כבנות מדין, על כן השתדלו למנותם אם חסר ממנינם, ובאם היתה עבירה בידם בודאי יחסר חיו כי ושב מאחרין כתיב (דברים כג ט), והנה ראו שלא נפקד מהם איש, ע"כ נתנו לב שבודאי במעשה לא חטאו רק בהרהור הדעית, על כן עבירה גוררת עבירה ותתגלגל הדבר שקצף עליהם משה הוא סוד הדעית, ואף על פי כן במלחמה הצליחו כי השיי (אינן) [אינן] מצרף מחשבה רעה (קידושין ל"ט ע"ב). ויש ויאמרו אל משיה, שאליו נוגע הדבר שחטאו במדתו בהרהור ופגמו חיו בדעת, והוכיחו זה באמרם עבדיך נשאו וכר וכנ"ל:

אנשי הצבא בזו איש לו. התורה נצחיות הוא ומלמד לאדם דעת בכל דור, ויש לרמוז בפסוק זה רמזי תורה שהוא חלק אחד מפרדים התורה. ושמעתי מפה קדוש בוצינא דנהורא כבוד אדמרר מהיעייץ מ"כ ק"ק לובלין וצוק"ל רמז הפסוק אנשי הצבא, הם צדיקי הדור הממונים ומנינים על צבא ישראל, בזו איש לו, הם מבזים אותו האיש אשר אנושיותו הוא לעצמו ולכבודו ולהנאתו, ואינו חושש לתת כבוד באנושיותו לאלקי עלם יי, ודפח"ה. ועתה נציין מה שחנן אותנו השיי ברמזי הפסוק הזה ברוך החונן לאדם דעת:

(א) אנשי הצבא. דהנה הצדיקים הגדולים כבר היצר כפות לפנייהם ואדרבה נתהפך למתוק, הם יכולים להשפיע לחביריהם גם כן כל טוב הן בעסקי העולם והן שכליות לעבודתו ית"ש. מה שאין כן אותן שעדיין מלחמות היצר עליהם, ועדיין תגבורת התאוות עליהם הן להיתר והן לאיסור, הנם שהיצר אינו יכול לו להוציא פעולתו מכח אל הפועל שיעבור חיו בפועל, אך אף על פי כן מתאוזה לה, והם הנקראים אנשי הצבא, שהם עדיין אנשי מלחמה שצריכין ללחום בכל עת עם היצר (עיי' בספר התניא ותבין). והנה אנשים כאלה עדיין אין להם כח ללמד לבני אדם דעת, וחלואי שייסיקו להם לעצמם, וכן בעיני השפעת

בג, ל'זו בבקר ול'זו בערב, מנין חסיד, עיין במגלה עמוקות:

ו) וירמח עוד אנשי הצבא. הם בעלי היסורין, (אין צבא אלא יסורין כמו שאמרו רז"ל נב"י פ"י ה"ג). והנה אותם אשר הם אנשי מלשון חשיבות, דהיינו צדיקים ויש להם יסורין, על כרחך הם יסורין של אהבה להרבות שכרם בעולם הבא, כמ"ש רש"י בברכות (ה' ע"א). וזהו בזו איש לו, להרבות גבולו בשכר עולם הבא עין לא ראתה:

ז) וירמח עוד אנשי הצבא. השוכחים שהאדם מעותד ח"ו ליסורין, בזו איש לו, מבזים התלמידי חכמים הסובלין יסורין ואינם משניחים עליהם:

ח) וירמח עוד אנשי הצבא. אותם החלושים ומדוכאים ביסורין, (אנשי מלשון אנושה מכותך [מיכה א ט]). והנה היסורין הם להחליש חלק הרע אשר ניתוסף בו על ידי התעסקות בתאוות העולם, שהוא זוחמת הנחש חלק הסמ"א עשו אי"ש שדת. וזה הפירוש אנשי הצבא החלושים מהיסורין, בזו אי"ש לו, בזוים ושוללים חלק עשו אי"ש (שדה) ל'זו, שהיה בו בעצמו חלק הסמ"א חלק עשו, שניתוסף בו על ידי הליכת התאוה, ועל ידי היסורין בזוים ממנו חלקו לבל יגע בקצה קדושת תורתו, והמ"י כי דבר עמוק הוא:

ט) וירמח עוד אנשי הצבא כנ"ל, בזו איש לו, בזוים חלק אי"ש ל'זו, היינו חלק עשו שנקרא איש ל'זו, כי ממונה על ל"ה שרים שבשמאל ועמו הם ל'זו, עיין במגלה עמוקות לך לך ותבין:

י) וירמח עוד אנשי הצבא. השוכחים צבא קודש ישראל, ואינם מצמצרים בצרתם להתפלל בעדם, בזו איש לו, צווחין רק שיגיע תועלת לעצמם הב לנא מזוני כמ"ש בזהר הק' (חיקרו ו כיב ע"א):

יא) וירמח עוד אנשי הצבא. צבא מורה על יחוד קוב"ה ושכינתיה בנימטריא הו"ה באדני, או הו"ה בהיכל, והשוכחים להתפלל

שיהיה יחודא שלים, בזו איש לו וכנ"ל, ואינם משניחים על יקרא דשכינתא:

יב) וירמח עוד אנשי הצבא. צבא בנימטריא אחיד ועיד, שהוא יחוד שמיע וברוך יחודא עילאה ותתאה, ולעתיד לבא יהיה גם יחודא תתאה אחיד, כי יהיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל כ), ויהיה י"י אחד ושמו אחד (ויכ"ה יד ט, עיין וזהר ח"ב קליד ע"א). והשוכחים עיין הגדול חוה, בזו איש לו, וכנ"ל:

יג) וירמח עוד אנשי הצבא. השוכחים צ"נ כלי שרת שהיו במקדש מנין צבא (תמיד ל' ע"א), לרמוז היחוד ואינם מתפללים על זה, בזו איש לו וכנ"ל:

ומקנה רב וכו'. סמיכת סיפור המעשה לכאן, ולקשר כל הפרשה בסדר מתאים. נ"ל דהתחלת הפרשה בהפרת נדרים שהוא מרזא דעולם המחשבה, סוד נדר נ' ד"ר, והאב או הבעל מיפר כגודע. ומוזה ידע האדם שהוא צלם אלוקים, האיך יסוהר מחשבתו שלא להרהר בעבירה רק בדביקת הבורא, כי הנה המחשבה עלתה על כולנה, וסיפר אחר כך מפלת מדין כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו כמבואר בפרשת פנחס (במדב טו יח), ואחר כך סיפר האיך קצף הוא הדעת על פקודי החיל, ובאמת מחשבתם היה לטובה, ועל ידי זה התבוננו הפקודים אשר לאלפי הצבא מהיכן בא המעות, על כרחך מהרהורי עבירה ועבירה נוררת עבירה (אב"ת פ"ד מ"ב), על כן הקריבו את קרבן י"י לכפר על הרהור הלב כמבואר לעיל. ולזה הסמך מעשה דבני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה, שבאה להם נחלתם מחוץ לנבול ארץ הק', עיין בליקוטי תורה ועיין בעשרה מאמרות, להיות שהיה בהם פגם במחשבה בראשית הווייתם, דהנה בראובן חשב יעקב שהיא רחל והיתה לאה כגודע (בראשית כט ט), וגם בלידת גד לא נתייעצה לאה עם יעקב כמו שנתייעצה רחל (שם ל יא), ונתנה לו את זלפה בלא הודע (שם שם ט), והיה גם כן חסרון במחשבה. (ובחצי שבט מנשה להיות שלקח

רק פברו שאדונינו משה אשר רוח יי דבר בו ישיבם תיכף ברוח קדשו, וכאשר ראו כי לא השיבם, אז סיימו הדברים. ואפשר דמשמענו שחששו לזה מה שדרשו רז"ל עליהם (במד' פכ"ב ט') נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה וכו' (משל כ טא), על כן גלו קודם שאר השבטים, על כן לא רצו לכתחילה לשאול בפירוש כמו פיהם, רק אמרו דברים סתומים כדי שיצאו הדברים רק מפי משה, רק כשראו שאין מענה בפי משה, פירשו הדברים כמו פיהם. ועל כן אחשבה במה שאמרו יתן את הארץ בדרך נסתר, ולא אמרו תתן לנוכה, הגם שאפשר לומר להיות שידעו כי על משה נגזר שאינו מנחיל, אף על פי כן למה סיימו לנוכה אל תעבירונו. והנראה כיון שראו שאין מענה בפי משה, חששו שהוא להיות שלא תהיה הנתינה והנחלה ממנו, כי ידוע (סוטה ט' ע"א) שלא שלטו האומות במעשה ידיו, וסברו להיות הנזירה ממנו ית' הוא בהיפך, על כן אינו מודיע במאמרו למשה שיהיה לפי זה הנתינה ממנו, על כן סיימו הם בעצמם הדברים ותהיה הענין מצידם. ויש יתן מצידנו, שאנחנו השואלים, ומה דניחא קמיה קובי'ה ליעבד באחרית:

וענו בני נד ובני ראובן לאמיר את אשר דיבר יי לעבדיך כן נעשה. צריך לתת לב מהו הלאמיר. גם מ"ש את אשר דבר יי וכו', היכן דיבר, הגם שודאי משה לא עשה מדעת עצמו, עם כל זה למה דברו הלשון הזה כיון דלא פורש מאמר השי', והרי לעיל אמרו עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה, כאשר אדני דבר. וגם אומרים כן נעשה, כ"ן מיותר, והוה להו למימר נעשה. והנראה דהנה חז"ל (נדרים י"א ע"א) למדו מכאן דיני תנאי על פי דת ודין תורתנו הקי' תנאי כפול וקודם למעשה, והן קודם ללאו. והנה הדינים הללו בודאי אדון הנביאים למדם מפיו ית' בקיבולו כל התורה, וזכו בני נד ובני ראובן שיתחדש חלכה על ידם ותהיה מבוארת לישראל. והנה בראותם דכפל משה התנאי ואמרו הן קודם ללאו, הביטו דכן הוא הדין בתנאי לדורות עלם, כי ללא צורך לא הוכפל התנאי בדבריו

את אסנת שהיתה בת דינה משכם, והנה שכם מחשבתו לזנות ודינה היתה צדיקת, נתפגמה אסנת במקצת, ולקחה יוסף שהיה כולו תמים נשאר הפגם ברביעי, ושני שבטים היו ליוסף, וחצי השבט הוא רביעי, על כן חצי שבט מנשה לקח נחלתו מחוץ לארץ חק"ל, ממילא כל הפרשה מזהרת לאדם איך ישמור מחשבתו שתהיה במהרה, והבן:

בלתי כלב בן יפונה הקנזי. הנה קראו קנזי שהיה חורגו של קנזי (סוטה י"א ע"ב), ולא ידעתי למה ייחס אותו בכאן בשם הזה. וגם לא ידענו למה הוצרך לפרט בכאן שהם נשארו. והנראה דרצה להפליג ולהורות עד כמה גדול העון הזה, דהנה כלב היה צדיק גדול ומסר נפשו על הדבר כי אמרו כל העדה לרגום אותם (במדבר י"ד), עם כל זה לא הוציל זכותו אפילו לאביו שינצל וסת יפנה אביו, ועל כן כינהו קנזי להראות שכבר נפטר אביו, והוא מתכנה אחר בעל אמו, ובעת השליחות קראו סתם כלב בן יפנה, דהנראה שאביו היה קיים, נ"ל:

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן וכו' לעבדיך וכו'. הנה סיימו בלשון דרך מוסר לעבדיך, כאלו מדברים שלא בנוכה, והתחלה אמרו אם מצאנו חן בעיניך כמדברים בנוכה, והוה ליה למימר אם מצאו עבדיך חן וכו'. והנראה לפי פשוטו שהתחלת דבורם הכוונה על כל ישראל, אם מצאנו חן בעיניך אנחנו כל עם בני ישראל, כי לכל ישראל לפוכה יחשב שלא יעברו את הירדן, כיון שיש להם מקנה רב ויפסידו את היישוב. ולהיות הכוונה על כל ישראל אין מדרך המוסר לכנותם עבדים, מה שאין כן הסיום לעבדיך לאחזה על עצמם דברו, נ"ל. וכזה יצדק נמי אומרו תיבת ויאמרו, והיא אמירה אחת סיומא דאמירה הראשונה, ולפי הנ"ל יצדק ויאמרו, רצ"ל להיות שהזכירו בלשונם בני ישראל לפני עדת ישראל אמרו בלשון אם מצאנו חן, להורות דעליהם גם כן הדברים נאמרים. אך כאשר אנחנו רואים שיש בכאן פרשה סתומה, והנראה דשתי אמירות היו. והנראה דמתחלה אמרו רק בסתם ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה, ולא רצו לסיים,

את הדבר הזה היינו שתעברו חלוצים, אבל באופן זה אם תחלצו לפני יי דייקא למלחמה, ולא לפני בני ישראל לבד לתקן החשש, אז והייתם נקיים מיי ומישראל, מה שאין כן אם לא תעשו כן רק כמו שאמרתם לפני בני ישראל, הנה המאתם ליי על כל פנים מחמת שלא תצאו ידי חובת המצוה בזולת הכוונה, כי מצות עשה דאורייתא צריכה כוונה. ויי ודעו המאתכם אשר תמצא אתכם, על כל פנים בעידן רותחא דמעגישין חיו גם אעשה, זה מה שניל:

ויאמר בני גד ובני ראובן וכו', מפינו נשינו מקנינו וכו', ועבדיך יעברו כל חלוצי לצבא לפני יי וכו'. למה נאמר ויאמר לשון יחיד. הנראה להיות הם ראו שנכשלו בשנים בדיבורם, אחת שאמרו לפני בני ישראל ולא לפני יי, וגם שחקדימו בהמתם למפיהם, דעל זה גם כן הוכיחם כפירוש רשי, שוב חששו לנפשם להיות המדברים רבים, פן שוב יצא מפי אחד דבר שאינו הנון, וביירו להם איש נכבד לדבר בעד כולם, ותיקן הכל בדיבורו שאמר לפני יי, וגם הקדים הפה למקנה. על כן נאמר ויאמר לשון יחיד, זה מה שניל:

נשלמה פרשת מסעות

באפמרתא דיומא, והיא דרוש נכבד לימי המצרים במהרה ירוחמו:

כה אמר יי זכרתי לך חסיד נעורייך אהבת כלולותייך וכו' (ויסיה ב ג). הנה מיז בתמוח עד ראש השנה, הם עיב ימים מנין חסיד הקודם לדין דראש השנה, אז מלך במשפט יעמיד ארץ, אשר זה בחינת קדימת מדת הרחמים למדת הדין קודם הבריאה דראש השנה. והנה אלו הימים ימי חסיד, אך כיב ימים מהם הם חסידים מכוסים, ששפך חמתו על עצים ואבנים בכדי להציל את ישראל (איכז פיד יי), והנה זה חסד גדול, רק שהוא (מכוסה) ונראה שהוא דין. והנה תתבונן בכתבי הארי ויל שיש לכיין באלו הימים בשם החילוף דהויה באותיות שלפניו פיד היד, והוא בגימטריא ריב נגד ריב אותיות התורה, שכביכול נאלמתי

בכאן, ואי קיימו וקבלו על עצמם להתנהג כן בדיני תנאי לדורות עולם. ויי ויענו בני גד ובני ראובן לאמיר לדורות הענין הדין הזה, את אשר דיבר יי אל עבדך להתנהג כן בהלכות תנאי, כן נעשה בכל התנאים שיצדמנו לידנו, על כן אמרו כין, ריל בדוגמת התנאי הזה, כי לגופא לא הוצרך לך לכפול התנאי, כי כשאנחנו נעבור חלוצים וכו' אז ואתנו אחזת וכו', והכפל ממילא מוכן, ועיכ הוא ללמד דעת משפטי התורה:

ואם לא תעשו כן הנה המאתם ליי ודעו המאתכם וכו'. יש להתבונן הנה כבר אמר מקודם שאם לא יעשו כזאת המה חומאים, והוא במה שאמר והנה קמתם וכו' תרבות אנשים חומאים, וקיימו עליהם להחליץ חשים, ואם הוא כדי שיהיה תנאי כפול, בכאן אינו מבואר כלל מה יהיה כשלא יעשו כדבריהם, רק אחר כך בציוו משה לאלעזר ויהושיע. והנראה דהנה הם אמרו ואנחנו נחליץ חשים לפני בני ישראל, דמורה מדבריהם שלא ירצו רק לתקן החשש שחשש משה פן ינאו את לב בני ישראל, על כן קבלו על עצמם שילכו עמהם למלחמה, אבל בזולת החשש הזה יותר היו חפצים לשבת בבתיהם, ובאמת גם בזה לא יתרצה השיי כיון שהמצוה מוטלת אקרקפתא דגברי להוריש הנוים, החיוב מוטל עליהם לעשות המצוה בציוו בוראם אשר קדשם במצותיו וצום, ובפרט שהוא מצות עשה דאורייתא וצריכה כוונה לכיין לצאת ידי חובת המצוה, ובזולת זה לא יצאו ידי חובתם ומיקרי בסול מצות עשה, הגם שבית דין של ספה אין מעגישין על זה כיון שעל כל פנים עשו, וגם אפילו ביסול מצות עשה לנמרי מחוייב מרדות רק מדרבנן, אבל בית דין של מעלה מעגישין אעשה, ובפרט בביסול לנמרי, (אפשר אפילו שלא בעידן רותחא), בעידן רותחא ודאי כדאמר מלאכא לרב קמינא (מנחה מיי עיא). ויי להם משה אתם אומרים שתעברו לפני בני ישראל, הנה בזה תתקנו החשש שאמרת, אבל סכל מקום לא תקיימו המצות עשה כאשר לא תעשו במצות השיי. ויי להם בכפל אם תעשו

ואבנים, והנה הם ק"ב ימים, צא מהם ג' שבתות וראש חודש ויום שנולד בן דוד (פתיחתא דאסתר רבתי י"א) (שכמהרה יבוא וינאלנו), שכבר בסוף היום מתעוררים הרחמים בזמן המנחה, (וכמ"ש אצלינו במקום אחר בסוד הכתוב (איכה ג' א) ד"ב אורב הוא לי אריה במסתרים, דכתיב אריה וקרינן ארי, דהנה פ' ימי אב, צא מהם שבת וראש חודש ויום שנולד בו בן דוד, ישאר רק ו' ימים מנין ד"ב, על כן נכתב חסר, וגם שעות ישנם בפי ימים מנין ארייה גבוריה, צא מהם ה' שעות אחרונות מזמן מנחה של יום אחרון משבע ולמעלה שאז נולד בן דוד, נשאר ארי. וזה דכתיב ארייה וקרינן ארי, שהוא עדיין במסתרים בסוד חסדים מכוסים), ישארו ט"ב ימים, והוא מנין ח"ט טוב הגנת, ואותן הו' ימים יצורפו לנ' שאחריהם, ויהיו מנין הכ"ל. ובמהרה בימינו כאשר יתגלה הטוב הצפון, יצורף המריב אל הכליה, כי בועליך עושיך וכו' (ישעיה נד ה), והבן מאד (ונכתב אצלינו בסוד שירת הלוייתן הודו ליי כי מריב כי לעולם חסדו] [), והבן. ויהיו אז אלו הימים ברבו יתירה ותוספת טובה ביותר, כי להיותם מחסדים מכוסים הם בדרגא יותר עליונה, ואז באלו הק"ב ימים שיהיו ימי החסד והרחמים, בודאי יתגלו הי"ג תקונים לפי תיקונים אשר הם מנין ק"ב אותיות התורה, ואז יתרום קרן ישראל בהחזרת דיבור הנבואה והחזיון ביתר שאת ונבאו בניכם וכנותיכם וכו' (יזאל ג א). וזה שנרמז לדעתי בפסוק (תהלים קמ"ג) מאת יי היתה זאת היא נפלאת בעינינו, כי כבר נודע שאילו הב' חדשים תמרוז אי"ב, בסוד תרין עיינין, וזה סוד עיני עיני יורדה מים (איכה א טז), וזה סוד לדעתי ברמז על אלו הק"ב ימים שהם י"ג ימים ופי ימים, שכהיום החסדים הם מכוסים בעבור שאינם מתגלים הי"ג תיקונים דאריך לפי תיקונים דזעיר כאותו הסודינה שיהיה לעתיד, על כן החסדים הם מכוסים ומפלאים באותן הב' חדשים. וזה שמרומז מאת הרייה (הכולל כל העלמות) היתה זאית (ר"ת תיקוני אריך זעיר), היא נפלאת (ר"ל ההארה הזאת היא מכוסה ונעלם בסוד חסדים מכוסים), בעינינו (באותן הב' חדשים אשר הם

דומיה (תהלים ל"ג), כי כשהשם הויה בעצמו הוא בהתגלות, אז וידבר הויה וכו'. והנה תתבונן עוד בהתעוררות החסדים העליונים, הוא מבחינת זקן מלא רחמים, הם י"ג מדות כנודע, ונקראים תיקוני אריך ומאירים לפי תיקונים דזעיר, הם מנין ק"ב מנין השם הנ"ל, והנה הב' אותיות ראשונים הם מספר י"ג, והאחרונים פ'. וככה תתבונן לדעתי אלו הק"ב ימים הם י"ג מתמוז ופי מאב, והנה תשכיל ידיד הנעים אלו הב' חדשים הם נגד אותיות ח' פ', כי הי"ב פשוטות היו ז"ח פ"י ל' ג' פ' ע' צ' ק', הם נגד י"ב חדשי השנה. והנה הריז נגד ג' חדשים נימן אייר סיון שהם לחלק יעקב, ח' פ' י' הם נגד תמוז אב אלול שנפלו לחלק עשו, והנה לקח יעקב מעשו חדש אלול להצלחת ישראל לתשובה, ואם כן אותיות הויו הם לחלק יעקב, וגם מאב לא לקח רק פ' ימים, ונשארו ג' ימים עד ראש השנה כ' מאב ולי' מאלול, (כשנחשוב מיום ראשון דראש חודש שעלה משה להר), שכבר מתנצנצין ניצוצי הרחמים והתשובה. וזה שחלקו הלויים שירת האויניו לסימן הויו ל"ך, והבן. וכן אנחנו נוהגים אחריהם בקריאה וסימנא מילתא, והוא בגימטריא כ"ח מעשיו הגיד לעמו (תהלים ק"א ו), היינו אותיות הויו, לתת להם נחלת גים, (היינו אלול שהוא נחלת גים וניתנה לישראל מורשה לתשובה). והנה נשאר לחלק עשו בעוה"ד תמרוז אי"ב, שהם אותיות ח"ט והוא בגימטריא ט"ב, (וכן התחלת הימים במריב לתמוז), דהנה כתבנו דמיז בתמוז עד ראש השנה הימים מנין חס"ד ע"ב. והנה כתבנו בשם תלמידי הארי ז"ל בפירוש גומל חסדים טובים וקונה הכל (תפלת י"ח), דבחינת חס"ד ע"ב חסדים, (ולדעתי סוד ע"ב נשרים העומדים למחסה לעבור דרך עליהם המים הזדונים), הנה היו חסדים עליונים הם מכוסים סוד ט"ב בנגז, רק ג"ה מנין הכ"ל הם מגולים ליהנות מהם. וזהו גומ"ל (מלשון הגמל את יצחק (בראשית כא ח), שפירושו הוסר השפעת היניקה) חסדים טובים, החסדים מנין ט"ב נגמלו מהעולם, וקונה (להם מנין) הכ"ל, ולעתיד לבוא במהרה בימינו יתגלה רב טוב הצפון. והנה אלו הימים שהם בסוד חסדים מכוסים ששפך חמתו על עצים

יעקב ממנו בחזקה חודש אלול להרמת קרן ישראל על ידי התעוררת הרצון לתשובה שלימה. והנה יש במילוי שם אדני ייב אותיות, ונחלקים לייב חדשי השנה ניסן א, אייר ל, סיון פ, תמוז ד, אב ל, אלול ת. והנה ב' חדשים תמוז אב הם בבחינת דיל, וכאשר יצורף אחר כך אליהן החדש אלול אשר נימל מהאויב, אזי יצורף דלית פתוחה לשבים ונשבר תגבורת האויב. (ונראה דהוא סוד והתיות ת"ז כו נחזקאל ט ה), אשר נבר בעה"ר על עם דל. ובזה תבין ארומסך יי כי דליתני ולא שמחת אויבי לי, הבן הדברים:

ויש לפרש עוד ארומסך יי כי דליתני וכו. אמר דוד על עצמו, שאמרו רז"ל (ע"ז ד ע"ב) לא היה דוד ראוי לאותו מעשה רק להורות תשובה ליחיד, ואם כן נעשה דוד דלת לשבים. ויש ארומסך יי כי דליתני, שעשית אותי דלת לשבים, אבל לא נדע סופא דקרא לפי זה. על כן ניל לפרש דהנה אמרו רז"ל (שבת ל ע"א) שלא רצו השערים והדלתים להפתח בימי שלמה, עד שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך (דברי הימים ב' ו פב), באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה. והנה למה הודיע השיי זה בעסק הדלתים, הוא לדעתי מטעם הנ"ל להורות דמעשה בדוד היה כדי לפתוח דלית לשבים. ויש ארומסך יי כי דליתני, שעשית אותי דלת לשבים בהודיע כל זה בפתחת הדלתים, שלא רצו לפתוח רק על ידי דוד. והו לא שמחת אויבי לי, דבאותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, שראו והבינו שלא היה דוד ראוי לאותו מעשה, רק להיות דלת פתוחה לשבים:

ויש לפרש עוד ארומסך יי כי דליתני ולא כו. דהנה אמרו רז"ל (מנחות ק"ז ע"א) ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית, אלא שאכלה פנה. והנה לא יאשם דוד בזה כי לא נתכוון לתאוה אנשיית, רק שראה שראויה היא לו, כי ירושתו ירושתו עלם מלכותו דרקינא מלכות שמים, היא בת שבע (מדות הבנין) אם שלמה. והנה זאת המדה היא השער ליי, והדלת הפתוחה

בחינת עינים כנ"ל), והמשכיל יפרש לשם כל הענין והשם המריב יכפר בעדינו ויהי רצון שלא יאמר פינז דבר שלא כרצונו. ותדע שלא קבלנו דבר זה מפי סופרים ומפי ספרים, רק מסברתינו והשם יודע האמת, רק היסודות בניים ומיוסדים על כתבי הקודש להאריי זיל, על זה תמכנו יתידותינו להוציא מפינו מילין והשם הטוב יכפר. ותבין לפי זה מ"ש הנביא (ישעיה מד יח) כי מ"ח מראות עיניהם, הם אותו ב' חדשים בחינת עינים, והם בסוד ב' אותיות ח"פ מ"ח אשר הראיה בהם כעת בעה"ר מ"ח מראות, והבן. ולדעתי על פי הדברים האלה יוכן נוסח תיקון התפלה בראש השנה הוא ובכ"ז, ובכ"ז, שאותיות בכ"ז בנימטריא חס"ד כנודע. והנה צירוף התבה הוא כ"ב ו, היינו אותן הכ"ב ימים אשר בהם החסדים נעלמים, ונרין ימים אחר כך אשר החסדים מגולים. והו ברמו ובכ"ז אבא אל המלך (אסתר ד טז), היינו בראש השנה שאז הוא בחינת מלכות שמים, מלכותו בכל משלה (תהלים קג ט) דינא דמלכותא. וזה שגרמו בפסוק כה אמר יי זכרתי לך חס"ד נעוריק, היינו בזמן המקדש שהיו אלו הימים כולם בבחינת חס"ד, (הגם שלא היו כמו שיהיה לעתיד, אף על פי כן בזמן המקדש היו בבחינת החס"ד, ובפרט בבית שני שהיו לששון ולשמחה), אהבת כלולותיך (היינו בזמן הנלות שהכ"ב ימים הם בהסתר פנים, רק כ"ל ימים הם באהבה וחיבה יתירה להתעוררות התשובה, היינו כי ימים מאב ולי מאלול, והו אהבת כלולותיך אהבת הכ"ל שלך, זה זוכר הבורא לישראל), לכתך אחרי במדבר, (שאו מתחילין ישראל לדבר להשיי דברי ריצוי ותחננים בימי הסליחות והתשובה), בארץ לא זרועה (הגם שהיו שוכנים בארץ העמים לא זרוע שם מקדושה עליונה, ואף על פי כן ישראל שוכרים חומת ברזל דקליפה) ושבים אליו בתשובה שלימה, השיי ישיבנו בתשובה שלימה לפניו באמת:

ארומסך יי כי דליתני ולא כו (תהלים ל ב). יש לפרש על ימי המצרים ואלול אחריהן. דהנה כבר כתבנו בשם הסגולה עמוקות אשר הג' חדשים תמוז אב אלול נפלו לחלק עשו, ולקח

וכתב בהמדרש הנעלם דהיו בכל פעם מסופקים האיך ליסע, כשראו והבינו באותיות השם שצריכין ליסע למקום אשר הוא נגד אות ב' במשל, והנה היו כמה מקומות שהיו נגד אות ב' כמספר הביתין שבשם הלז, וכן נגד שאר האותיות, עד שהודיע רוח הקודש על ידי משה שיסעו להמקום הנרצה בגזירת היוצר, עיין שם במדרש הנ"ל והוא כתוב בספר המפעלות עם פירוש נפלא. והנה לעתיד לבא שוב יבואו למדבר הלז, וכתב משה את המסעות שלא יסעו עוד. וזהו ויכתוב משה את מוצאיהם בעת יציאתם למסעיהם, באיזה אופן היו המסעות על פי ד', ואלה יהיו לעתיד מסעיהם למוצאייהם, כאשר יצאו מד' כנפות הארץ במהרה בימינו אמן, שוב לא יצטרכו למורה בזה הענין, כי כתורה יעשו נ"ל, והוא ענין נפלא:

ויסעו מרעמסס בחודש הראשון במ"ז יום לחדש הראשון. בחודש הראשון קרא מיותר. והנראה דהכוונה אינו להשמיענו הזמן, דזה נשמע מסיפא, רק בחודש הראשון שקידשו ישראל מצוים ועושים על פי יי לקדש חדשים, והמצוה הזאת היה להם לסיוע ליציאה ממצרים, כמו שנודע שבשעת מיעוט הלבנה מתגברין הקליפות עד שמקדשים ישראל את החודש, או מתגברת הקדושה ובורחת הקליפה עיין בתולעת יעקב. ויש ויסעו מרעמסס, שהיא הנסיעה הראשונה מתוך קליפת מצרים, הוא היה בחודש הראשון שקידשו ישראל, בכח זה נסעו מתוך הקליפה אל הקדושה:

הנה חשבון אלה המסעות בשמותיהם, הנם דמעשה שהיה כך היה, עם כל זה בודאי כל פסוק ופסוק שבתורה מלמד לאדם דעת בכל מקום ובכל זמן להתבונן ברמיזא דחכמתא, וגם דכלא זה יקשה בכאן מי הוא אשר קרא שמות לכל מקום ומקום במדבר, על כרחך השמות שקראום הוא לאיזה רמיות, על כן נרשום איזה מסעות מה שהזמין השי' במחשבתנו ברמיזא דחכמתא:

ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסוכת. הנה אמרו רז"ל (מטה י"א ע"א) שהיה נקרא רעמסס, כי ראשון ראשון שהיו בונים, היה

למטה ליכנס בתוכה מעלם ועד עלם. והנה הודיע השי' זה בימי שלמה בפתחת הדלתים, שלא היו באפשר לפתוח רק על ידי דוד, ואז הבינו שהוא מרכבה למלכות שהיא השער והפתחה, ואז למפרע הבינו כי ראוייה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית והבן, ולכן נהפכו אז פני שונאי דוד כשולי קדירה. וזהו ארוממך יי כי דלתני, שעשית אותי מרכבה למלכות שמים שהוא הדלת והשער ממטה למעלה, והודעת כל זה בפתחת הדלת בימי שלמה, ועל ידי זה ולא שמחת אויבי לי, כי אז נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וכסאו יהיו נכון לפני יי:

פרשת מסעי.

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, היינו הגם (שהיו) שרויין בני ישראל במצרים, לא נתקדשו המקומות, ואדרבה ביררו משם הניצוצין ונצטוו שלא לחזור, מה שאין כן אלו המסעות כל מקום שהיו שרויין נתקדשו, על כן גם לעתיד כתיב (השע ב טו) הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדבר וכר ונתתי לה את כרמיה משם. ויש אשר יצאו מארץ מצרים, ואמר המעם מה שלא היה כן במצרים כי היו לצבאותם, דבכאן היו כל ישראל כאחד שרויין לצבאותם דונמת מרכבה עליונה, וכיד משה ואהרן מנהיגיהם מי לנו כמותם מימות עלם:

אלה מסעי בני וכו', ר"ת מ"ב. שהמסעות הם נגד שם מ"ב. וזה מוד אשר יצאו מארץ מצרים, שכבר ידעת שסוד שם זה מסוגל לעליה. וכן ביד משיה, ר"ת מ"ב. ואליה מסעיהם וכו', בנימפריא מ"ב:

ויכתב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי יי ואלה מסעיהם למוצאייהם. מלבד שהפסוק אינו מוכן, יש לדקדק דמקודם אמר תחלה מוצאייהם ואחר כך מסעיהם, ואחר כך אמר בהיפך. אך הוא בידוע דהמ"ב מסעות הללו נגד שם מ"ב, והנה יש בהשם הלז אותיות כפולות,

השבטים (שבת קמ"ז ע"ב), ומי לנו גדול מרבי אלעזר דהוה קא בעי למיקרי החדש הזה לכם (שמות יב ב), וקרי החרש היה לכם דאתייקר לתלמידיה. ומי שרואה שנוסע מהתורה, אזי העצה לפרש את עצמו מתאוות ותענוגים, כי הם שהכבידו את לבו לשכח תלמודו. וזה ויסעו ממדבר סיני הוא התורה הנתונה משם, אזי ויחננו יש להם חנייה והנחת רוח בקברות התאוה, כשקוברין ומטמינים התאוות במותריות, אזי התורה חוזרת לאיתנה:

ויסעו מרתמה ויחננו ברמון פרץ. פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולמת בהם, קל וחומר ממזבח הזהב שיש בו כעובי דינר זהב ואין וכו', פושעי ישראל שמלאים מצות כרמון על אחת כמה וכמה (תנינא כ"ז ע"א). והנה ודאי שאי אפשר לומר שאין נידונין כלל בניהנם, דהרי אברהם בירר הניהנם והנה תנור עשן וכו' (בראשית טו יז) כ"ז פמ"ד כ"א). אך הכוונה שאין הניהנם שולמת בהם להיות נדונין בה לעולם, רק אחר שמקבלים עונשם בניהנם אז מצפצפין ועולין, ומקבלין שכר טוב על המצות שעשו, ומה שאמרו שמלאים מצות כרמון דייקא, שמעתי כי רמון הגרעינים שלו יפרצו לרוב יותר משאר פירות. וזהו ויסעו מרתמה, הם הנחלי רתמים של הניהנם, אזי אחר כך ויחננו יש להם חנייה ומנוחה ברמון פריץ, על שמלאים מצות כרמון שויפרוץ לרוב:

ויסעו מסכות ויחננו באתם אשר בקצה המדבר. זכור תזכור את אשר כתבנו ברמז ויסעו מרעמסס וכו'. ועל פי הדברים הנ"ל יש לרמז ויסעו מסכות, כאשר נוסעים גם מסכות היינו מדי הסיפוק, היינו שלא השתמש בהעולם הזה כל זמן היותו בכאן, רק די הסיפוק והתכרח בלבד, אזי אחר כך נוסעים גם מדי הסיפוק, היינו אחר יציאתנו מן העולם, אז ויחננו באתים היינו אותיות אמית, היינו בעולם האמת בחותמו של הקביה שם חנייתו, ולא יצטרכו לגלגלים ועונשים. והנה חותמו של הקביה אמית (שבת נ"ה ע"א), להיות אלו האותיות ראש תוך סוף באלפי"א בית"א, והנה אות המ' הוא באמצע, היינו אות המים מתומה, והנה

מתרוסס שלא חיה לו קיום. והנה מצות מוכה דירת ארעי בעינן (סנה"ב ע"א), וכתב בעל העקידה בטעם הפשוט לרמז לאדם שיוסיף לו לאדם בעולם הזה די ההכרח בלבד כדירת ארעי ראשו ורובו ושלחנו, כי עולם הזה דירת ארעי, כי כל קניני עולם הזה בתים ושדות וכרמים, אין לו לאדם יסוד מוסד לסמוך עליהם וכולם נאבדים ממנו. וזהו ויסעו מרעמסס, כאשר נוסעים בני ישראל מרעמסס הם כל קנייני העולם, אשר ראשון ראשון שמסגלים הם מתרוססים, אזי ויחננו במכות, יש להם חנייה ודי די הסיפוק והכרח הדירת ארעי רק כמוכה ראשו ורובו ושלחנו, ותניח דעתם בזה ולא ישתדלו לאסוף המון המותרות:

ויסעו מאילם ויחננו על ים סוף. הנה מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו במצרים, ואמר להם אהרן בנבואות איש שקוצי עיניו השליכו (יחזקאל כ ז), וכשנסעו מאילים (היינו מאלקות הזרים), אזי חיה להם חנייה על ים סוף, שהכירו אלקותו ית' ואמרו זה אלי ואנוהו וכו' (שמות טו ב), ומלמד לכל אדם דעת שישליך האדם מעיניו כל הסבות המדומים במחשבתו שהם הגורמים לו פרנסה, כגון ריבוי המשא ומתן ומלאכות ויבטח בשם ה', אז יתראה לו השיי בעין השכל כי כל תנועותיו נקשרים בחפץ הכורא:

ויסעו מרפידים ויחננו במדבר סיני. כי כשאדם מתבטל ומרפה ידיו מהתורה, אין לו מנוחה, כי נתנין עליו על מלכות ועול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ה). והנה רפידים (שמות יז ח), דרשו רז"ל (תנחומא בשלח סי' כ"ה) לשון רפיון ידים מהתורה. ויש ויסעו מרפידים, כשנוסעים והולכים ממדת העצלות, אז ויחננו יש להם חנייה ומנוחה במדבר סיני על ידי התורה הנתונה משם, כי כל זמן שהיו בבחינת רפידים אין להם חנייה, עד עת בואם למדבר סיני כי זאת המרנעה:

ויסעו ממדבר סיני ויחננו בקברות התאוה. כך הוא דרכה של תורה פת במלח וכו' (אבות פ"ז מ"ד), מה שאין כן מי שממשיך גופו לתענוגים, צא ולמד ממיא דדיומסת ופרניות שקפחו עשרת

הארץ, יפורש אית מלשון עים, דהיינו שאתם תורישו בירושה את הניצוצי קדושה אשר הם משוקעים בתוך יושבי הארץ, וזהו כיל, כי זה כללותם ותשקותים מלשון כלתיה נפשי (תהלים סד ג), וגם זולת זה אין להם כללות ויתפרדו כל פועלי און. וגם אית כיל, הוא היחוד השלום כנודע, וזה לעומת זה עשה האלקים, והבן. ושיעור הכתוב ואתם תורישו בירושה את הניצוצין אשר הם ביושבי הארץ מפניכים, היינו אותן ניצוצין שהם בפנימיותיכם בקדושה ונשתלחו החוצה בעוה"ר. ויש אתם צריכין לירש את חיות הקליפה אשר שייך לפנימיותיכם דקדושה, שישאל הם בחינת פנים דקדושה, ועל ידי זה ואבדתם את כל משכיותם שהם נופי הקליפות, שישארו בלי חיות דוממים כמו אבן משכית, והבן. והנה התחילו בדב"ר ואמרת, הוא לבל יאמר האדם הנה היא המצוה הזאת למוכתינו להרחיב גבול הקדושה, ולפנות הקוצים ואבני מכשול, ואם יאמר האדם אי אפשרי בסובה זו, לא יהיה עליו אשמה. לזה הקדים הוא ית' דב"ר לשרין עו, שהוא חוב מונח אקרפתא דגברא בגזירת מלך וענש יענש כל העובר, ואמרת אליהם אמירה לשון רכה הנוגע אליהם למוכתיכם, והבן:

אל אשר יצא לו שמה הגורל וכי. הנה המפרשים פירשו שהוא מקרא קצר וכאלו אמר אל המקום וכי וכמו שפירש רש"י, וכבר ידעת כי לא דבר ריק הוא ח"ו ולא לחנם. ויש לפרש דנודע דכל י"ב שבטי ישורון הם בקצוות זעיר ונוקב, (עיין ענינם בכתבי הארי ז"ל), והנה שורשם הוא בבנייה. ויש אל אשרי בחינת ביניה המאשרינו, יצא לו שמה וכי, והבן:

ודצה עוד מחכמות תורתנו חסר תיבת המקום. כי ארץ הק' אין לה מקום מוגבל, כי היא מתרחבת לפי יושביה (גיסן ג"ז ע"א), וכענין שיהיה לעתיד הרחיבי מקום אהלך (ישעיה טו ב), וכעת בעוה"ר ארץ צבי כתיב בה (תיאל יא סו), עד שתתרחב במהרה בימינו:

מ"ם מתומה משפמה בסוף התיבה, על כן נכתב בכאן את"ם. ויש למה נכתב את"ם ולא אמית, ויש אשר בקצה המדבר, רציל מ"ם כזו אשר משפמה בקצה הדבור:

ויסעו ממתקה ויחנו בחשמונה. יש לרמוז מה שאמרו רז"ל (פסחים ק"ד ע"א) אכול בצל ושב בצל, ומאן דאכל וכי אקולי דמתא יתיב. והענין הוא מאן דרודף אחר תענוגי דברים המתוקים לחיך, ירד מנכסיו ורבו הנושים בו, ומאן דמסתפק בדי הסיפוק ואינו רודף אחרי התענוגים יהיה לשר. וזהו ויסעו ממתקה כשנוסעים מדברים המתוקים, אזי ויחנו בחשמונה אצל השרים, מלשון יאתיו חשמונים מני מצרים (תהלים סו לב):

דבר אל בני ישראל וכי ארץ כנען והורשתם וכי. יש לדקדק במקראי קדש הללו. א), אומרו דב"ר ואמרת. ב), אמר ארץ כנעין ולא סתם הארץ, וכן צריך להתבונן בזה בכל מקום. ג), והורשתם לשון ירושה, ואינו מדוקדק לפי הפשט. ד), אית כיל, ב' ריבויים. ה), מפניכם אין לו ביאור, אפילו אם נפרש כפי בעלי הפשט דהורשתם הוא לשון גירושין, אינו מוכן מפניכ"ם. והנראה דהנה ידוע ארץ כנעין בנימטריא תפ"א, דידוע די עממין הללו היו מספ"א, והיתה חיותם ויניקתם מספ"א דנוק' דקליפה הידועה עם חיילותיה, שיש לה ת"פ מחנות מנין שמה והיא על כולם הם תפ"א, על כן היו בירושלים ת"פ בתי כנסיות מנין מלת"י משפס (יהושלמי מגילה פ"ג ה"א), כפי הכתיב בלא א', והקרי הוא באלף (ישעיה א כא), שהוא הבית המקדש המתעלה על כולם לבטל הקליפה עם חיילותיה, ולכך צדק ילין בה הוא מלכותא קדישא. ואמר ילין דייקא, שעל ידי הקליפה הנ"ל הוא הפחד בלילות כנודע הש"י יצילנו, כי היא וחיילותיה מגמתם לחסוף ניצוצי קדושה בתוכם כי זה חיותם, וכאשר ישראל מבררים החיות דניצוצי קדושה, אז האלילים כרות יכרתן לתקן עולם במלכותי, והבן. ויש דייקא ארץ כנעין, ואמר והורשתים לשון ירושה שאתם תירשו בירושה, אית כל יושבי

והיה אשר תותירו מהם וכו'. לפי מה שקבלו רז"ל (ביד פמ"ב ג) כל מקום שנאמר והיה, הוא לשון שמחה, שהוא השגת המבוקש (היפך ויהי המורה חסרון, והבן). וצריך להתבונן בכאן שמחה מה זו עושה, ואיזה השגת המבוקש בכאן. והנראה דהנה כשהגיע הדבר שלא הורישו את כל יושבי הארץ כאמור בשופטים (ב א), עלה מלאך יי זה פינחס, וניבא להם בשם יי אעלה אתכם מצרים וכו', ואתם לא תכרתו ברית ליושב הארץ וכו' ולא שמעתם בקולי וכו', וגם אמרתי לא אנרש אותם מפניכם וכו'. והנה הכוונה כאשר פירשו המפרשים כעת שכבר לא שמעתם בקולי, הנה אני אומר הגם שתרצו כעת להוריש כולם, לא אנרש אותם מפניכם כי צריכים הם להיות לכם לנסיון בכל פעם, וכן הוא אומר אחר כך (שס) ויחר אף יי ויאמר יען אשר עברו הגוי וכו', גם אני לא אוסיף להוריש איש וכו', למען גמות במ את ישראל השומרים הם וכו', וינח יי את הגוים וכו' ולא נתנם ביד יהושע. דלכאורה יקשה מה שלא נתנם ביד יהושע לא היה בשביל זה, רק שקרב זמן פטירתו כאמור בפסוק, ומה שלא נתנם אחר כך הוא בעבור החטא ושיהיה לנסות. אך הוא שכביכול כאשר חטאו שלא רצו להורישו, ועל ידי זה באו לידי חטאים גדולים כביכול, הוטב בעיניו ית' מה שלא נתנם כולם ביד יהושע, בכדי שיהיו לנסות (הגם שהכל גלוי לפניו, עם כל זה הבחירה הפשיית והדברים ארוכים אין כאן מקומם). ויש ואם לא תורישו וכו' והיה אשר תותירו מהם, יתמשך הדבר שיהיה לשמחה כביכול על אשר הותרתי מהם, בכדי שיהיו לנסות, והבן:

לשכים בעיניכם. יש לרמז הכוונה שישינו אתכם ביותר בבי החדשים, שהם תרין עינין דשיעור קומת כנסת ישראל, דהיינו תמ"ז אי"ב עיני עיני יורדה וכו' (איכה א טו). ואומרו לשכים, היינו בעה"ר התעוררות הדינים על שונאי ישראל, שהוא סוד הדמעות מים מלוחים, והכוונה לשכים היינו השיך דינים ה' פעמים דין ה' גבורות, והוא לשכים לשון רבים, השיי יהפכם לרחמים בחס"ד אברהים:

והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם. גם בכאן יש לדקדק שמחה מה זו עושה. גם חלילה להאמר כן, דהרי השיי צוה עליהם לא תחיה וכו', ולא עזב ולא יעזוב את חסדו מאתנו עד עולם. ויתפרש גם כן על דרך האמור בשופטים (ג א) ואלה הגוים אשר הגיח יי לנסות וכו', למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום. והכוונה כי לפנים לא הוצרכו ללמדם מלחמה ולא לחרב וחנית כי יי נלחם להם, ואחר כך הוצרכו להתנתג בטבע בחרב וחנית, הגם שבהתנהגות הטבע גם כן מתלבש השגחתו ית', עם כל זה אינו דומה הנהגה ניסיית שלא בטבע להנהגה וכו', וזה יהיה הנסיון לנסות, והבן. ויש הוא ית' שאחר שתותירו מהם יתמשך הדבר שיהיה לשמחה לפני, והיה כאשר דמיתי לעשות להם אני בעצמי ואתם תעמדו מנגד, יומשך הענין שאעשה לכם בעשייתכם בטבע בחרב ובחנית במלחמה טבעיות, ואף על פי כן אני העושה וזה יהיה הנסיון, והבן מאוד:

ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב וכו'. לא הזכר בו נשיא, וגם לא בני. הנראה דהנה כתב הארי ז"ל דבשילות המרגלים נתגלגל בכל אחד נשמת השבט בעצמו, וכשחטאו נסתלקו מהם. מה שאין כן כלב שלא חטא, נשאר בו לברכה נשמת יהודא ממש, על כן לא יתכן לקרותו נשיא לשבטו דמשמע רק נשיא, ובאמת הוא כלל כל נשמת השבט, ולא אמר למטה בני יהודא כי הוא יהודא ממש:

ולמטה בני שמעון שמואל. גם בו לא הזכר נשיא. והנה רבים אומרים שלא כינו לנשיאו בשם נשיא, מפני מעשה הנשיא הראשון. ויתכן לדעתי שגם בו נתגלגל כעת מחדש נשמת שמעון ממש, להיות שאירע בנשיאו הראשון מעשה הזנות, ושמעון קינא על הזנות, ונתגלגל כעת שמעון ממש לשומרו ולהצילו, ואף על פי כן אמר למטה בני שמעון, כי ידוע כי כל אותן שמתו במנפה משבט שמעון, היו מגולגלים מבני שבט שהרגם שמעון, והם חזרו לקלקל הזנות, ואותן שנשתתרו הם בני

שקודם פפירתו ייחדו שבמי ישורון את השם באמרם שמע ישראל וכו' (דברים ו ה) כנדוע (פסחים נ"ז ע"א), והוא היה מתכוין לגמור את השם באמרו ברוך שם כו'. וזה נשאר לנו בני ישראל סבא לנחליה מאבותינו לצאת בעקבי הצאן, שכל מגמתם ליחוד העליון הזה. וזה מפליאת צפוני תורתנו נחליה, בנימפריא הוי"ה באדני, או הוי"ה בהיכל, שהיא נחלה לישראל העמוסים מני בסן. והנה י"ב שבמי ישורון, הם נגד י"ב צירופי הוי"ה, ונגד י"ב גבולי אלכסון כנדוע, אשר לכל אחד שער מיוחד ודרכי העבודה מיוחד לזה מלולתו, ואף על פי כן הכל סובב אל מקום אחד לייחוד הקדוש. ואמנם כן בכל דור ודור אנחנו בני א"ל ח"י ענפים משבמי ישורון שהם י"ב שרשים כוללים, ונדוע שמאלו הי"ב שרשים מתפשטים שרשים אחרים עד אין קץ, שכל אחד מאלו השרשים כוללים הרבה נשמות, והם הצדיקים שבכל דור אשר כל אחד דרכי עבודתו מיוחדת מזולתו. והנה מי שאין לו מוח בקדקדו, בראותו דרכי הצדיק אשר הוא מסתופף בצלו נעימה לנפשו, אזי יבו בעיניו דרכי צדיק האחר אשר דרכי עבודתו סובב הולך באופן אחר. חלילה חלילה לחשוב כזאת על עם יי אלה, כי הכל הולך אל מקום אחד ומכלם יתקלם עילאה, צא ולמד משבמי ישורון שכל אחד היה במדריגה מיוחדת (עיין בפירושי ספר יצירה), עם כל זה על ידי כולם נעשה תיחוד השלם על ידי ישראל אבינו הכוללם יחד. ובזה תוכל להבין ולא תסוב נחלה לבני ישראל, ענין היחוד השלם שהוא נחליה (בנימפריא הוי"ה באדני), לבני ישראל סבא כנ"ל, לא תסוב ענין זה ממטה אל מטה בכל דור ודור, כי כל אחד דרכיו מיוחדים (זה בשמחה, וזה בפחד ורעדה, זה בשתיקה, וזה בדבור), ותכל הולך אל מקום אחד, וחלילה לדבר סרה על איזה הנהגה לעבודתו ית"ש. ומפרש הטעם כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל, ר"ל מה שזה דרך עבודתו בכך זה באופן אחר, כי כל אחד מוכרח לילך בדרך אשר הוא נחלת אבותיו מאיזה שבט הוא ומאיזה שורש, ומניע לו מזה הדרך הדביקות שלו, וזהו ידבקו בני ישראל, והבן:

שמעון ממש כשרים. ועוד אפשר לומר כי לא נתגלגל בהנשיא שמעון כעת בעת הדיבור, רק כאשר יצאו למלחמה אחר כך, ויש חשש בדבר בשעת המלחמה, בפרט כי אומות העולם מקששות בנותיהן במלחמה, על כן אמר כעת בני, ונשיא לא קאמר, כי יהיה בעת המלחמה והחילוק שמעון ממש:

למטה בנימין. לא אמר נשיא, וגם לא אמר בני. אפשר גם בנשיאו נתגלגל בנימין בעצמו, להיות הוא ביותר שייך לארץ ישראל, כי הוא לבדו נולד בארץ ישראל:

בסדר הזכרת השבטים הנראה שהוא כסדר הנחלות, אבל אין אתי יודע הגבולין כסדר, ומי שלבו שלם בדבר יעיין:

יש שנאמר בהן למטיה, ויש ולמטיה. והנה ביהודא הראשון יצדק למטיה, כי הוא הראשון. ובשמעון אחר כך ולמטיה, כי היה מצורף ליהודא בנחלתו (יהושע יט ט), ומכל שכן לדעת מי שאומר (שח"ט מזמור צ' ג) שלא היה לו חלק בארץ, רק שנתנו לו בתוך נחלת בני יהודא, עד שרבו בני יהודא ונסע מתוכם. ובבנימין אמר למטה, כי היה נחלתו מחדש בגורל בפני עצמו, ויצורף דן ולמטה, כי בגורל אחד נפל להם בזמן אחד. ובמנשה הגם שנפל לו הגורל בזמניהם, עם כל זה כיון שחצי שבטו נמלו קודם, אמר למטה, ואיך כולם בצירוף ולמטה, כי בגורל אחד נפל להם חלקם, נ"ל:

ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש וכו'. לפי פשט הכתוב הסיפא הוא מיותר. וגם ידוע דהמצוה הזאת לא נהגה רק בדור הראשון, והתורה היא נצחיות וחלילה לומר שיוחסר בה באיזה זמן ממנין תרי"ג ויש לפרש ברמז לדרכי העבודה, ענין עבודתינו הוא צורך גבוה לעשות יחודין באורות עליונים קוביה ושכינתיה, והענין הזה לנו נחלה וירושה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, ובפרט מיעקב

באפמרתא דיומא

ואנכי נפעתיך שוריק כל'יה זרע אמת (ימיה ב כא). זרע אמת יל הכוונה, המילוי של אמת שהוא תולדה זרע לנוף האותיות השורש, והם כזה לפ' מ' ו' בנימפריא יוסף, (והוא סוד לדעתי אלה תולדות יעקב יוסף (בראשית לו ב), כי יעקב הוא אמת תתן אמת ליעקב (מכה ז כ), והתולדה הוא יוסף ג'ל והבן), הוא סוד הברית קודש, ולא שמע להקליפה אשת פופיפר להתפתות אחריה. וכבר ידוע דהנקבה נקראת גפין, וכן הוא אומר (תהלים קכח ג) אשתך כגפין פוריה, (וכן אמרו רז"ל נדה ס"ד ע"ב) נשים וכו' כגפנים), וכן כביכול השכינה נקראת גפין (עיי'ן בזהר ויחי נח"א דף ה"א ע"א), על כן יש קלי'ג פעמים שם אדני בתורה מגין גפין, (ובמקום אחר כתבנו קלי'ד פעמים, הא והא איתא אין כאן מקומו לבאר), וזה לעומת זה נוק' דקליפה נקרא גפן נכריה (עיי'ן בזהר הנ"ל). ויש הנביא בשליחותו ית' ואנכי נפעתיך שוריק, כמו שדרשו רז"ל (תנחומא וילך ס"ב ב) מצות מגין שוריק יש לישראל יותר מהאומות, וכתבו כל חכמי האמת שכלל גדול הוא לכל המצות השומר בריתו בטהרה. ויש כל'יה היינו הכלל לכל המצות, הוא זרע אמת, היינו להיות צדיק בכריתו דרגא דיוסף כנ"ל, שהוא מגין זרע והמילוי של אמת, ואיך נהפכת לי סורי הנפין נכריה, שסרתם להתפתות אחרי הגפן נכריה שהוא הנוק' דקליפה, השם יציל את עמו ישראל, והבן:

וירצה עוד ברמו ואנכי נפעתיך שוריק. דהנה ישראל, כאשר יצורפו לחדר הורתם מקור הברכה אשר משם יצאו מקום ספיר הדרת נשמתם החצובה מתחת כסא כבודו ית'ש, אדני מלכות שמים, בנימפריא שוריק. והוא סוד אשרקיה להם ואקבצם (מכה י ח), כי זה קיבוצם לחדר הורתם בנימפריא אשרקיה. והנה תיבת שוריק אתון

שקר, וכאה הואי אות אמת בתוכם. וזה סוד כל'יה זרע אמת, ואיך נהפכת לי (שוריק לשקר) סורי הגפן נכריה כנ"ל, דמשקרת שקר בבעלה דבתר דעבדות נאופין וכו' (והו' ח"ג ולי' ע"א), השי' יציל את עמו ישראל מכל רע וידריכם בדרך ישרה דרך האמת:

נשלם פרשת מסעי

בענין השיר של שבת שתיקן בוצינא קדישא מן האר"י ז"ל לסעודה שלישיה אציננה פה:

צבו לחדא בהאי ועדי'א בנו עירין וכל גרפין. יש לפרש ברמו כי כל דבריו דברי אלקים חיים ברוח הקודש, על כן הרשות לכוי'ן בדבריו גם כן רמזים חוץ הפירוש העיקרי. ידוע דיחודא עילאה שמי'ע, ותשלום היחוד הוא אח'ד כנודע, ויחודא תתאה ברוך שם וכו', תשלום הוא ועיד, והוא בחילופי אלפי'א ביתרת באתון ידיען גם כן אח'ד, ולעתיד לבא בטהרה בימינו יהיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל ט), ויהיה יחודא תתאה גם כן כפירוש אח'ד, כמי'ש בזהר הק' (ח"ב קלי'ד ע"א) על פסוק (זכריה י ט) ביום ההוא יהיה יי' אחד ושמו אח'ד. וכעת דסיהרא אזערת נהורה וכסיות אנפאה, הוא רק בחילופי אתון אח'ד, על כן אומרים ברוך שם וכו' בחשאי, משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, שאין זה כבודה רק שיהיה בהתגלות אח'ד, על כן התחילו עבדיה להביא לה בחשאי שלא ישמעו ויבינו המלאכים (עיי'ן פסחים נ"ז ע"א), והבן. וזה יש לרמוז צבו לחדא בהאי ועדי'א, ר"ל תתרוצו על ידי מעשיכם הפוכים תפעלו לחדא בהאי ועדי'א, מה שכעת הוא ועיד יהיה אח'ד, (לחדא הוא תרגום של אח'ד, ועדי'א תרגום של ועיד), ואז יהיו יכולים לומר היחוד בקול רם בנו עירין וכל גרפין, ומי' והשם המוכ יכפר ולא יאמר פי'נו דבר שלא כרצוננו:

על ספר
דברים

פרשת אלה הדברים.

בהשכל, שאל הנוכח יהיה במובן דברי קמפורין על אשר לא טוב עשה, ובכדי שלא יתעורר קפרוג יהיו דבריו בהשכל, שיהיה במובן מדבריו ללמד עליו זכות לפניו ית', וכן שמעתי מצדיקי הדור וחכמי האמת, ושמעתי שהרב הק' הסניד המפורסים מהרמ"ם מזלאמשוב זצוק"ל כשהיה דורש והיה מוכיח את העם, היה הופך פניו ואמר רבשיע הנה עמך ה"ם שלמים הם וראויים הם, והנה הם חפצים מאוד לעשות רצונך, ומה שאני מקנמר אותם הוא בעבור כבוד שמך שיתאמצו מאד במצותיך וכיוצא בדברים. וזה פירש הפסוק לדעתי הוכח תוכיח את עמיתך, ותראה לעשות באופן שלא תשא עליו חמ"א, שלא יתנשא החמ"א לחול עליו העונש ח"ו. והנה בזה יוכן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, היינו כפשוטו לישראל לא אמר להם שחמ"א, רק רמז להם המקומות שחמ"א וממילא יבינו, ובכדי שלא יתעורר קפרוג, כוונתו היה גם כן אל כ"ל ישראל, למי שהוא כללותן ותשוקתן (מלשון כלת"ה נפשי [תהלים פד ג]) של ישראל היינו השיי, ובו בלשון הזה המליץ בעדם להשיי, בעב"ר הירד"ן, וזכר נא מה שעשו רצונך בעבר הירדן, שבימלו בקדושתם קליפת סיוח וענו, כי אלו היה שמץ דבר נמצא בהם, לא יכלו להם כי ושב מאחריך כתיב (דברים כג טו). במדבר, הלכו אחריך במדבר ארץ לא זרועה (יש"ה כ ב), וגם צידה לא עשו להם (שמות יב לו). בערב"ה, שם מסר פנחס נפשו עבור כבוד שמו. מ"ל סוף, קידש נחשון בן עמינדב שמך הגדול בקופצו לתוך הים, וכן שבט בנימין (פסיקתא רבתי פ"ז ז), (וגם אמרו לפניך שירה לשם), ובוה ידוקדק מ"ל סוף, שהיו לנגד הים סוף אשר יהמו גליו, ולא נתייראו רק בסחו כך. בין פאר"ן, הנה פאר"ן רמז לישראל בדבר המרגלים, והוא אמר בלשון בין פאר"ן, לזכור לפני השיי לאותן האנשים שהיו בין אותן

אלה הדברים וכו'. פסל את הראשונים, דלמעלה נאמר (במדבר לו ז) ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל, ממילא כל שבט הוא בפני עצמו (עיין מ"ש לעיל בפרשת מסעי). אבל אלו הדברים הם לכל ישראל, כי מישך שייכי להדדי דכולם ערבים זה בזה: וידעה עוד אלה פסל את הראשונים. היינו שלא פסל את הדברים, רק שהדברים שנאמרו להם עד היום, לא הבינו כל כך איכות הדברים על בוריין עד היום, שבאו כל ישראל לדעת רבם בארבעים שנה (עיין ע"ז ה' ע"ב). ויש אלה פסל את הראשונים, עיין מ"ש להלן בפסוק ויהי בארבעים שנה וכו':

אשר דבר משה וכו'. תיבת אשר מיותר, והוה ליה למימר אלה הדברים דבר משה וכו'. אך הוא להורות דלא היה כוונת משה לקנתרם ח"ו, כי מאד גדלה ויקרה בעיניו כבוד עם יי אלה, רק היתה כוונתו לעוררם בתשובה הנק' אשר תשובה עילאה. ויש אשר דיבר משה, היינו דבריו היו עבור אשר שיומשך אל כל ישראל. ובוה ידוקדק מה שדקדקו המפרשים אומרו אל כ"ל ישראל, ולא בני ישראל. אך ידוע דבזולת תשובה עילאה, אין מוחין דגדלות לתפארת ישראל, ובמוחין דגדלות יושלם כל שיעור קומת ישראל ויתגדלו המדות ברבו יתירה. ויש אשר (תשובה עילאה), דב"ר (המשיך והנהיג) משיה (סוד הדעת), אל כ"ל ישראל (היינו לכללות שיעור קומת ישראל), ומובן למשכילי מדע:

וידעה עוד אומרו אל כל ישראל, ולא אל בני ישראל. דהנה פירשנו הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חמ"א (יקרא יט יז). דהנה המוכיח כשמוכיח את חברו, מחויב להוכיחו באופן שלא יעורר קפרוג על הנוכח בהזכירו עונותיו, והנה הוא מחויב להוכיחו

ידי התשובה. הנה העיקר הוא הרהור תשובה מעומקא דלבא, מה שאין כן אם מסנף את עצמו במעשה, ואינו חוזר בתשובה מעומקא דלבא, לא תחשב לו לתשובה עיקרית. וזה גרמז מרל סרף, למול סוף הנוף היינו מקום המילה, הוא בואיו המורה על המעשה, ושורב מיל היינו המילה שהוא על ידי התשובה, הוא בלא ואיו המעשה:

עוד גרמז מקום המילה מרל את בני ישראל, הוא מול סוף היינו סוף הנוף. וזה שנכתב בכאן מרל בואיו אתוון דדכורא, היינו מקום הניכר בין זכר לנקבה:

מול סרף. תרין יחודאין. דין. ואידך סרף חבוש לראשי (יחזקאל ב ז), אצל יונה בן אמיתי הוא משיח בן יוסף. רמז בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת (דברים ד ז), וסוף הוא באחרית כאשר משיח בן יוסף יעלה לרקיע, ויקומן כולהו על כרתא דיעקב, ואז ישוכו בתשובה שלימה. וזה מרל סוף, לסוף ימולו כולם את ערלת לבבם, ואימתי יהיה זה, ויש יונה הוא משיח בן יוסף זה יהיה בעת אשר סרף חבוש לראשי, אז ישוכו אל יי. ויש לבאר עוד, דהנה משיח בן יוסף על שם זקינא יוסף יקרא, והנה ראש התיבה הוא ייד אות החכמה והחכמה תחיה (קהלת ז י). והנה בעת הזעם מרל סוף, היינו חיתוך הסרף מן אות היריד הוא הסתלקות החיות, ואחר כך כאשר השיי יחייתו, יחזור לו היריד זהו סוף חבוש לראשי, ולא קבלתי זה והשיי יודע:

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר וכו' ככל אשר צוה יי אתו אליהם. יש להתבונן. א', כל מקום שנאמר ויהי וכו', ומה היה הוי בכאן. ב', צורך ההודעה שהיה בשכפ. ג', ככל אשר צוה, כל אשר וכו' מיבעיא ליה, מאי ככיל בכף הדמיון. ד', תיבת אליהם מיותר. והנראה שאמר משה ולא נתן יי לכם לב לדעת ועינים לראות וכו' עד היום הזה (דברים כט ג), ודרשו רז"ל (ע"ז ה' ע"ב) שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה. והנה עד ארבעים שנה חושב התלמיד שעמד על דעתו, אבל כהנינו לארבעים אוי מתבונן שלא עמד על הדעת כלום. ויש ויהי בארבעים

שנשתלחו מפארן דהיינו יהושע וכלב, שעמדו נגד כל המתקוממים וקדשו שמך הגדול. ובין תפיל ולבין, הנה דרשו רז"ל שתפלו על המן שהוא לבן, ואינו יודע מה בצע כמה שרמו שהמן היה לבן. אך הוא דהנה דרשו רז"ל (שמיני פכ"ה ג) לא חסרת דבר (דברים כ ז), שהמן היה בו כל מיני מעמים שרצו, ואם כן לא היה מקום להתלונן עליו, רק תלונתם היה להיות סומא אינו שבע (יומא ע"ד ע"ב), כי מראות עיניו שרואה בנון המאכל הוא משביע לאדם, והנה כשהאדם רואה בעיניו גוונים משונים זה מזה, כפי שינוי הגוונים תשבע נפשו מכל טוב, והמן לא היה בו אלא גוון אחד הגם שהפעמים היו משונים, התלוננו ואמרו בלתי אל המן עינינו דייקא, ויש שתפלו על המן שהיה רק לבן בגוון אחד. והנה דרשו רז"ל (מכילתא בשלה) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, כי המן היה מזכך את השכל לקבל בתוכו אור האותיות של התורה, על כן היה המן לבן דמיון התורה, אשר אש הלכנה הוא כלי קבול לאש השחורה. ויש משה נגד השיי שיזכור לישראל איך תפלו בפמטייא דאורייתא, ונסתפקו במן להיות כלי קבול לתורה. וגם כפשוטו שיזכור השיי החילוק מה שבין תפיל, ר"ל בין אותם הדבוקים ומחוברים בחומריות ונשמיות המאכלים, אשר תורתם אינה זכה כל כך להיותם משועבדים לחומר, ובין הדור דיעה אשר כל מאכלם היה רק המן הלכן, אשר עבור זה השינוי מאד באור התורה. וחצרית, שיזכיר השיי זכות בני קרח שעשו תשובה נמורה בחצרות. ודי זה"ב, הנה לישראל רמז שעשו עגל של זהב, והיה די לשיאמר וזה"ב, אמר ודי זהב להמליץ להבורא עולם איך נתנו זהב די והותר למלאכת המשכן והמלאכה היתה דים (שמות לו ז), לאיש אשר אלה לו באמיתית מתק לשונו, לו נאה להוכיח את ישראל ולהמליץ עבורם, זה מה שניל:

בערבה מול סוף. מרל ב' במסרת. דין מלא. ואידך שוב מיל את בני ישראל (יהושע ה ב), מיל חסר. מילת הנוף היינו מילה ממש, הוא במעשה לחתוך את בשר הערלה במעשה ממש. ויש מילת הלב, ומלתם את ערלת לבבכם (דברים י טו) על

לשמים, והעד ויעל משה מערבות מואב וכו' (דברים ל"א), וזה היה צודק על הזמן שהתחיל בא' לחדש הירא, והסיום היה ב' באדר. גם מהו הלאמיר לזולת. והנראה דעשרה עממין שהבטיח הש"י לישראל, הו' שירשו הם נגד ז' מדות הבנין דספ"א חסד נבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, וקני' וקניזי' וקדמוני' הם עמרין ומואב אדרים, הם נגד ג' בספ"א כתר חכמה בינה, עתידין ישראל ליירשם במהרה בימינו. והנה כתב הארי ז"ל אדרים הוא כתר דספ"א, (ולדעתי הוא הנקרא קדמוני, שהוא ראשיתי קומת בנין ספ"א, והבן בפסחים (ה' ע"א) שאמרו שנקרא ראש וראשון, שירשוהו ישראל בשכר ביעור חמץ בראשון. מואב הוא חכמה דספ"א לשון אי"ב כנדע, (ולדעתי הוא קניזי' לשון זק"ן אשמאי שקנה חכמה החיצונית, וכתב ביריד להקמינה כנדע באומרו האמינון אחיך (שמאל ב' י"ג), וחילוף האותיות מבואר אצלינו במקום אחר). עמרין היא בינה דספ"א, (והוא לדעתי קני' כידוע בקדושה סוד ק"ן צפור, וזה לעומת זה וכו' והיריד להקמינה כנ"ל). והנה להיות ארץ מואב היינו ארציות מואב חכמה דספ"א, כאשר ישראל יורשים את ארצו, אז היא חכמה דרבה לחכמת התורה יתרון אור היוצא מתוך החושך, כי כשזה נופל זה קם, והבן. וכבר ידוע דסוד התורה היא ביסוד אבא, וממנו המשכה לזעיר אנפין הנקרא תורה, ומשיה סוד הדעת המקשר ומחבר ומבאר כנדע. וזוה תתבונן שהתורה משמיענו שבארץ מואב דייקא שהכניעו ארציות חכמת הספ"א, אז היה מציאות רב לאור תחכמה דקדושה לבוא לביאור התורה הזאת על ידי משה. וזה בארץ מואב דייקא הואיל משה באר וכו', לשלול הקודם כשלא הכניעו עדיין קליפת מואב, וזהו לאמיר לדורות יתרון החכמה היוצאה מן הסכלות דייקא (קלה ב' י"ג), כמבואר בזוהר הק' (ה"ג פ"ו ע"ב), והוא נצח נפלאה למשכילים בחכמה, וזה תתבונן בהנהגת רבה (שבת ל' ע"ב), דסקודם השמעתתא אמר מילתא דבדיחותא (בכחמות העולם), להאיר תחכמה מתוך הפסלות כיתרון האור מן החושך, והבן מאוד:

וכו', היה ר"י כי התבוננו שלא עמדו עדיין על דעתו והשגתם אינה כלום עדיין. ואמר בעשתי עשר חודש, כי הנה אמר ועינים לראות, וידוע דהחדש הזה הוא בחינת עינים בשיעור קומת הזמן. ואמר ככ"ל אשר וכו', וידוע הפרש נבואת משה לשאר הנביאים, ששאר הנביאים ראו בחזיונות במשלים, מה שאין כן נביאת משה (ע"ן ברמב"ם מד"ע נפ"ו מהל' יסוד התורה ה"ן כל ההפרש). והנה גם בני ישראל בקבלם ממשה עד שלא עמדו על דעתו, לא היו להם הדברים ברורים בפנימיותן היו צריכין למשלים, ואחר שעמדו על דעתו לא הוצרכו למשלים, רק הדברים בעצמם ששמעו היו להם מתוקים מדבש. ויש בארבעים שנה וכו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ר"י אותו אליהם, ככ"ל בכ"ף הדומה, ור"ל כמו שבאה אליו ציוו השם מבלי חידות ומשלים, כן דבר הוא להם כעת, כיון שכבר עמדו על דעתו לא היה להן כדברי הספר החתום:

אשר צוה ר"י. ח"י פעמים כתיב בתורה אשר צוה ר"י. רמז הדבר הוא דהנה הפלסופים חקרו איך על ידי עשיית המצות בגשמיות, יהיה לאדם חיים נצחיים בהשארת הנפש, והלא המצוה היא גשמיות חולפת כרגע. אבל הוא שמות גדול כי אין להשגיח על גשמיות המצוה, רק על קדושת המצוה ב"ה, ובעשות רצונו ית"ש הנה דבוק ברצון העליון וח"י לעולם. ויש משה כל המצוה וכו' תשמרן לעשות דייקא למען תחיון וכו' (דברים ח' א), על כן לרמז לזה אשר צוה ר"י ח"י פעמים בתורה, הבן הדבר:

בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה וכו'. יש להתבונן צורך ההודעה שהיו (ע"ן) [עדיין] בארץ מואב, ובפרט שלא למואב יחשב הארץ, כי מסיחון נפלה שבידו נסתרה והוכשרה לישראל, ועל כל פנים בערבות מואב הוה ליה למימר כמו בכל מקום. עוד יש להתבונן הואיל משה וכו', משמע דהתחיל לבאר במקום הזה והסיום היה במקום אחר, ולא כן היה, דשם נמצאו ושם היו עד שעלה משה

שכן אותן התולדות שנולדו במקום הנכבד, שלא יהיו יכולים להתגשם לבוא לבחינת ארץ כי שגבה מעלתם מאד. ודיש רב לכם שבת בהר הזה, ריל השבית שלכם בהר הזה הוא רב ברבו יתירה, על כן פנו וסעו לכם וכו':

במדבר (דכ"ד פ"א א') אלה הדברים. הרי משה עד שלא זכה לתורה, כתיב ביה (שמח ד' י) לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה התחיל לדבר דברים וכו'. כוונתו לבאר אלה הדברים לשון חוק, כמו שדרשו חז"ל (יבמא ס"ז ע"ב) מלשון ואת אילי הארץ וכו' (יחזקאל י"ג), לומר שנתחזקה לשונו:

הואיל משה באר את התורה. הואיל ג' במסרה מלאים. דין. ואידך הואיל י"י לעשות אתכם לו לעם (שמאל א' יב כב). ואידך הואיל הלך אחרי צו (הדע ה' יא). כולם מלאים י' מורה מחשבה, דלכל אלה מחשבה מועלת לדברי תורה, מחשבתן של ישראל קדמה למעשה בראשית (כ"ד פ"א ד), על כן בישראל מחשבה מוכה מצטרפת למעשה, ולהכדיל בעבודה וזה יצורף גם כן מחשבה (קידושן ל"ט ע"ב):

ואומר אלכם. חסר י' חכמה. זה אמרתי אליכם, להיות כי חסרתם חכמה שהיה לכם להשיב כמו שפירש רש"י:

ואמר אלכם בעית ההיא כו'. בעית ההיא דייקא כשאמר הקב"ה לירש את הארץ, וידוע דבמשפט יעמיד ארץ, וכן הכמיחנה הש"י (ישעיה א כו) ואשיבה שופטין כבראשונה וכו' אחרי כן יקרא לך עיר הצדק וכו', ציון במשפט תפדה:

לאמר. אינו צודק. והנראה דהנה אמר זה בתוכחות כדפירש רש"י, דכוונתו היה שישכיחוהו אנו רוצים ללמוד ממך ושוב לא נהיה סרבנים כמקדם, והם לא עשו כן על כן הוכיחם. וזוהו יצדק הלאמר, שכונתי היה שתשיבני דברים רכים בלחישת כותואר לאמר בכל מקום, אבל בכאן היה בהיפך ותעניז אותי ותאמר וכו' (דברים א' י), דהנה הוא כפל לשון עניה ואמירת. אך הוא תעניז אותי בהרמת קול על מה שאני אומר לכם לא אוכל

דהנה יש מקום עוד לבאר תיבת הואיל. וגם הלאמר. דהנה אמרו רז"ל (סוטה ל"ב ע"א) בא"ר בעי לשון (וכמו שפירש רש"י). ופירשו בו דדייקן מתיבת היפ"ב, האמור בפרשת תבא (דברים כו ח) באר היפ"ב, כשיוחשב במספר הקדמי בנימפריא ע', ולפי פשוטו לא ידענו. והנראה דהוקשה להם תיבת בא"ר, משמע שהתורה היתה ערוכה לפניהם, רק הוצרכה לביאור. גם התורה הזאת, כמורה באצבע שהיתה ערוכה בכל. גם מהו הלאמר. על כן פירש דהכוונה שביאר התורה מלשון הקודש ללשון אחר, והנה מדלא פירש לאיזה לשון, על כרחך על כל הלשונות דהי מינייהו מפקת. וזוהו יצדק הלאמר, היינו שכל אדם יהיה יכול לאומרה, כי בכל הלשונות של כל עם ועם ביארה, זה מה שגיל לכוונת פשוטן של דברים:

ולפי מה שפירשנו בפרשת יתרו בפסוק (שמח יט ה) אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. הכוונה ספר אליה הדברים אשר תדבר, יהיה במדריגת תורה לא במדריגת נבואה, כי הן הן דברי השכינה המדברת מתוך גרונו, וכבר ידעת כי השכינה נקראת זאת. ודיש הואיל משה, משה התחיל רק התחלה לפתוח פיו, וזה באר את התורה רק התחיל להיות כמו באר שהוא כלי קבול להמים הנובעין, הזאת לאמר, והשכינה תאמר אמריה מתוך גרונו, עיין בפרשת יתרו ותבין:

רב לכם שבת בהר הזה כו'. לא תהו בראה אלא לשבית יצרה (ישעיה מה יז), אם כן עמק פריה ורביה נקרא שבת, וכן הוא בדברי חז"ל (גיטין פ"א ע"א). והנה בהיותם נמצאים עדיין בחורב מקום קבלת התורה, לא היה באפשרי להם להוליד תולדות במבע, מנדל ביפול הרגשת חוש המישוש בגשמי, והיו תולדותם כעין התולדות שיהיו לעתיד. והנה תתבונן הדור דיעה שהיו בשעת קבלת התורה, נתעלה מעלתם לבחינה גבוה למעלה ממדריגת ארץ ישראל, הנם שנולדו עדיין במצרים מקום סכוער מבלי תורה, מכל

הנה סברו כוונתו כפשוטו בריבוי הכמות, על כן צווחו מה אתה נתן קצבה לברכותינו. והשיב משה לא כך כוונתי, רק זו משלי היא מבחינת הדעת שלי, שכונתי על ריבוי האיכות והמהות, אבל הוא יברך אתכם בריבוי הכמות כאשר דבר לכם בלי קצבה, והבן. וזה רמזות המסורה ויברך אתכם וכו'. ב' במסורה. דין. ואידך ויברך כל בשר שם וכו' (שם קמה כא). רמז להניל ויברך אתכם כאשר דבר לכם, ואם כן אין מן הצורך לברכת בשר ודם כיון שברכתו יתייש הוא בלי קצבה, אבל הוא ויברך כל בשר שם קדשו, היינו יוסף יי עליכם, היינו שיתוסף השראת הויה עליכם:

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם ואשימם בראשיכם. יש להתבונן תיבת לכים מיותר. גם בראשיכם, הוה ליה למימר עליכם. אך מי שמבין במושכלות יתבונן שהרב המשפיע לתלמודו מה שהוא חסר, דהיינו שמבינו דבר שלא היה יודע, אם כן היה התלמיד מקודם בדבר הזה במוחין דקטנות, והרב שמבינו הענין נתן לו מוחין דגדלות, וכאשר גמר הרב דבריו נתפסים בשכל התלמיד, אם כן סוף השכל של הרב, נעשים לתחלת המושכל להתלמיד. ויובן הענין למשכילי מדע בגבהי מרומים נצח הוד יסוד דתבונה, נעשים למוחין דזעיר אנפין, ואחר כך יתפשטו בהגדלה בכל שיעור קומה שלו, (ועיין בספר ליקוטי יקרים). וזהו הבו לכם לצרכיכם חכמים ונבונים וידועים, ר"ל אנשים כאלה שיהיה לכם לחכמים ונבונים וידועים, להשפיע לכם חכמה בינה דעת, ואשמם בראשיכם דייקא, מה שאתם בקטנות המוחין כמו בלא ראש, תתגדלו בהרמת ראש בגדלות המוחין, והבן. וזהו ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר דברית לעשרת, ר"ל אנחנו מבינים מתוך דבריך שכונתך שמדת אשר, היינו בחינת בינה הנקרא אשר, יושפע לקצוות שבהם יצדק לשון עשייה, מה שאין כן המוחין הם מחשבה ושכל, והבן מאד מאד ויונעם לנפשך. ואמר זה בתוכחת הגם שהבנתם דברי, מהראוי היה לכם לומר ביותר טוב

לבדי וכו', להיותכם סרבנים עניתם אותי בקול רם כמתקופמים. ועל מה שאמרתי לחושיב דיינים רבים, על זה ותאמרו בלחישא ובנחת טוב הדבר וכו', כי הוסב בעיניכם כמו שפירש רש"י:

ואמר אלכם לא אוכל לבדי שאית אתכם. להתבונן בלשון שאית, ולא אמר לסבריל וכינצא. דהנה ביסוד דנוק' יש ג' מילואי אהייה בגימטריא חותמים, והיסוד עצמו דנוק' בו ג' אדני, ושם כ"ן הוא סוד מין נוקבין, סך הכל בגימטריא אשית. וכל אותן הבחינות להיות בחינת אשית, הוא כשניתן מדכורא לנוק', וכן הוא הענין מרב לתלמיד. ויש לא אוכל לבדי שאית אתכם, הבן בענין כי קצרת:

י"י אלקי וכו' יוסף וכו' ויברך אתכם. ידוע מה שאמרו רז"ל (דברי ס"א י"ג) שאמר משה זו משלי, אבל הוא יברך וכו'. והנה הקושיא מפורסמת מה צורך לברכתו ולהוספתו, כיון שברכת השי בלי קצבה, איך אפשר להוסיף על דבר הבלתי קצוב בריבוי. ויתכן על פי מה ששמעתי בשם דודי הקדוש סבא קדישא מהרמ"ז זצוק"ל בפסוק (תהלים קטו יד) יוסף יי עליכם עליכם ועל בניכם. דהקושיא גם כן מפורסמת הרי ההוספה היא שיתוסף להם בנים ובני בנים, ומהו שוב על בניכם, והבן. ואמר הוא ז"ל שהפירוש הוא יוסף הויה עליכם, ר"ל שיתרבה אור קדושת הויה ית' עליכם בהופעת הנבואה ורוח הקודש וחכמת התורה, וככה יהיה גם כן על בניכם. ועל פי זה נראה לפרש גם בכאן, דהנה אבותינו כשעמדו אז לפני אדונינו משה, הנה כל אחד שאב כפי בחינתו וכפי שורש נשמתו שכל הדעת מאדונינו משה שהוא כללות הדעת של ישראל כגודע, והוא הנק' כח הויה לישראל, כי הדעת שבכל גוף הוא חלק הויה. ויש יוסף (השם) הויה עליכם, הוספת הדעת חלק הויה יתוסף עליכם, מכמו שאתם היום אלף פעמים, (מה שאמר דוקא אליף פעמים, כי הוא תכלית הנמצלים המשפיעים היות לנבראים, בסוד החזרת אליף לאליף). ולפי זה יצדק שפיר שאבותינו בשמעם מאדונינו משה הלשון,

שיחיה הדבר הגדול הזה על ידך שורש הדעת, ואתם לא כן עשיתם:

ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר שמוע. להבין מהו בעת ההיא וגם הלאמיר. ויש לפרש שצוה אותם שלא יהיו כעורכי הדיינין (אבות פ"א מ"ח), רק בעית ההיא לאמיר, שתאמרו משפטיהם היינו הפסק רק בעת ההיא, היינו שמוע בין אחיכם כשיהיו ב' בעלי דינין עומדים לפניך:

ועוד יש לפרש על פי מה שקבלתי שהדיין מחויב לכיין בעת המשפט, לקיים המצות עשה בצדק תשפוט וכי (ויקרא י"ט טו), וקבלתי לומר בפה מלא לשם יחוד וכי הגני מכיין לקיים המצות עשה בצדק תשפוט וכי שמוע בין אחיכם ושפפתם צדק וכי. ויש ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר. רציל בעת המשפט לומר שמוע בין אחיכם וכי, היינו לומר הפסוק ויכוין לקיים המצות עשה:

לא תכירו פנים במשפט. תיבת במשפט מיותר, דודאי על המשפט קאי. ויש לרמו מ"ש הפוסקים שאסור להסתכל בפני הבעלי דינים בשעת המענות, כי אז הם כרשעים ואסור להסתכל כו'. ויש לא תכירו פנים, לא תכירו פניהם במשפטי דייקא, מה שאין כן אחר כך כשכבר קיבלו עליהם את הדין, הם כצדיקים כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"א מ"ח):

י"י אלקי אבותכם יוסף עליכם. בכל מקום כתיב אבותיכם חסר ו' ומלא ירד, וכאן חסר ירד ומלא ו'. והנראה לרמו דהנה בדור המבול האריכו ימים, וכתב מרן הארי ז"ל להיות שקבלו החיות מצד אריך דתמן אריכא דיומין, ואחר כך אינם מקבלים רק מצד זעיר אנפין סוד זעיר יומין, על כן נתקצרו השנים. והנה הואי רומות לזעיר, והירד לאריך סוד ירד במילוי בנימטריא כ' כתיב. והנה ברכם משה י"י אלקי אבותיכם יוסף עליכם, דהנה גם בימי האבות נתקצרו הימים, ובזמן האבות הראשונים ירד מתושלה היו יומין ארוכין. ואמר אבותכם חסר ירד, רק מלא ו' סוד זעיר, ואמר יוסף עליכם מלא ירד דמתמן

יומין ארוכין, ככם אלף פעמים, דתמן סוד האל"ף פלא עליון. והוה שאמרו (דכ"ד פ"א י"ג) זו משלי, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם, כי חנה גם בדורות הראשונים לא הגיעו לאלף שנה, והשיי חכמיה כי כימי העץ ימי עמי (ישעיה ס"ה כב). ואפשר לומר כי אדונינו משה ברכם דקודם שיגיעו לזאת המדריגה שיהיו חיים וקיימים לעולם, תחול עליהם ברכת משה שיאריכו ימים כדור המבול על כל פנים, וגם שאמר כי חנער בן מאה שנים וכי (שם ס"ט ט), ברכם משה שגם אותו שיגמור דינו יאריך ימים כדור המבול, ויש תועלת בברכתו הגם שיאריכו ימים עד עולם במהרה בימינו:

י"י אלקי אבותכם. עיין מ"ש לעיל דבכל מקום חסר ו' ומלא ו', וכאן מלא ו' וחסר ו'. ונ"ל כעת לרמו בדבר הוה, דהנה האבות עבדו את הבורא יתברך בתכלית האהבה, ומדרך העבד הנאמן האוהב את אדונו ועבודתו, מקיים את ציווי אדונו כל אשר יצונו מבלי התבונן בטעם הציווי, ועושה מאמרו כל אשר יצונו כדיבור ובמעשה אפילו לא יבין בחכמתו ומחשבתו טעם הציווי, ימסר חכמתו ומחשבתו לאדונו שבדודאי הוא יודע הפוכ והמבחר. והנה מצינו באברהם השיי אמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע (בראשית כ"ב), ואחר כך צוהו להעלותו לעולה (שם כ"ב), ואם כן איך יתקיים המאמר כי ביצחק. רק אברהם אבינו מגדל אהבתו לבוראו ית"ש, לא שאל ולא התחכם בשכלו האיך יתקיימו ב' המאמרים האלה, אבל היה עושה כאשר צוה הבורא ית' מבלי התחכם, ומסר מחשבתו לבוראו ית' שהוא היודע האיך יתקיים הענין, וכי המצוה הזאת היא לפוכתו. ביצחק אמר לו השיי כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות וכי (שם כ"ב), והפלשתיים גרשוהו ומתמו בארותיו, ולא תרהר ולא שאל להבורא ית' הרי הכפחתיני על כל הארצות. וביעקב ידוע גדל צערו אחר כל הכפחות שהכפיתו השיי. הרי זה היה מעלת האבות שעשו כאשר צום השיי כדיבור ובמעשה מבלי התבוננת במחשבתם האיך יקיים מאמרו ית', רק במחו בו שבדודאי הוא אמר ועושה והוא יודע הפוכ והמבחר. והנה זאת התורה

כך במעשיהם. ואנחנו בניהם לנו ניתנה התורה כמורשה, ומחוייבים אנחנו לעשות המצות כאשר נצמוינו, ועל ידי מעשינו יאירו המאורות העליונים וישפע לנו שכליות ועריבות נעימות במעמי המצות וביראה ואהבה כדת מה לעשות, ואנחנו בני אבותינו מיום נתינת התורה אין לנו שום עסק אחר, רק מחוייבים אנחנו מתחילה לעשות כל המצות כאשר נצמוינו ולשם בוראינו ית"ש, והוא ית' בודאי יאיר עינינו להבין בחכמתנו מתיקות מעמיהם כל אחד לפי שורש נשמתו, מה שאין כן האבות שלא ניתן להם התורה היה בהיפך וכנ"ל. ועל כן בכל מקום אבותכ"ם מלא י' (חכמה), חסר ו' (מעשה), וכנ"ל והבן. מה שאין כן בכאן שאדונינו משה דבר לנו יי אלקי אבותיכם יוסף עליכם, הוא בהיפך מלא ו' מעשה וחסר י' חכמה, כי כן הוא עבודתינו, והבן מאד:

בקמן כגדול תשמעון. כלל בידינו כל מקום שנאמר באופן זה כפל הכפ"ן, כמו כעם ככהן (ישעיהו כו ב) וכיוצא, הכוונה להקישן זה לזה וזה לזה. וכאן י"ל דהנה לפעמים ביותר ישמע למשפט גדול, להיותו עסק גדול והיזק רב, מה שאין כן בקמן, לזה הזהיר שיהיה הקמן חשוב בעיניו כגדול, ולפעמים בהיפך שביותר יתרצה לשמוע לעסק קמן שלא מטריד אותו כל כך, מה שאין כן בעסק גדול יתיירא מן הפירדא, לזה הזהיר בקמן כגדול, נ"ל:

ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברים אשר תעשון. לא פורש מהו עוד הציוו. והנראה דהנה אמר והדבר אשר יקשה מכם ולא אמר לכם. והוא על פי דברי חז"ל (יחזלאמי פאה פ"א ה"א) בפסוק (דברים לב טו) כי לא דבר ריק הוא מכם, שדרשו ואם ריק הוא מכם הוא, שדרשו מתיבת מכם שאתם הגורמים. כן יאמר בכאן באם יקשה עליכם איזה דבר, מכם הוא מידכם היתה זאת, כי התורה מאורשה לכל ישראל, וכאשר כסיאת אנפאה מאיזה איש, על כרחך הוא עבור איזה חפא ועון ושמן דבר אשר נמצא בו, על כן הסגולה לזה מפי חכמי האמת על כל דבר שאינו מבינו בתורה, ישוב

אשר שם משה לפני בני ישראל כשלחן הערוך, דהנה לא נכתב מעם למצות, לבל יתחכם האדם במעם כענין שאירע למלך החכם, רק זה תכלית האדם לעשות כאשר צוהו השי', ולמסור מחשבתו וחכמתו אליו אפילו אם אינו מכין, ואפילו משפטי התורה השכליות דמעמם ידוע על פי הנימוס גם כן, כגון ניאוף וגזל ונגיבה, אין רשאי לקיימם מפעם הנימוס, רק מפעם התורה היינו שכן צוהו הבורא, כי התורה הוא שכל אלקי, והנפש הקדושה לא יגיע לה מחקירות הפלסופיות, רק מהתבוננת התורה ומצותיה. ויש (דברים ו טו) וזאת התורה אשר שם משה כשלחן הערוך, לעשות ולקיים מבלי חקירה פלסופיות למה נצמוינו במצוה הזאת, הגם שיש מעם למצות ויתבונן האדם במעם, עם כל זה לא זאת תהיה נשמתו, כי המצות הם אלקיים ואין לבוא אל תכליתם. ואמר לפני בני ישראל, כי החקירות הם מצד שנקרא האדם אדם יתרון על הבהמה, אבל נוסף עליהם שם ישראל מיוחדים לעבודתו ית' מבלי התבוננות, כאשר כתבתי זה בהתחלת פרשת אמור בשם בעל חסד לאברהם, עיין שם ותבין. ועל פי זה תבין שאמר בכאן אבותכ"ם חסר י' ומלא ו', דהנה ו' מרמזת על המעשה, כי ו' מרמזת למדות כגודע שמהם הדיבור והמעשה כביכול, והייד מרמזת למחשבת וחכמה כגודע והנה כבר כתבתי שזאת היתה גודל אהבת האבות לבורא ית', שעיקר עשייתם ודיבורם לקיים כאשר הוא רצון השי', אפילו אם לא היו מבינים בחכמתם תכלית המצוה כענין עקידת יצחק. ויש יי אלקי אבותכם חסר י' החכמה ומלא ו', הדיבור והמעשה יוסף עליכם וכו', שיתוסף עליכם גם כן אלקותו בדיבורי התורה ומצותיה מבלי התבונן בחכמת וחקירות, וזה תכלית שם ישראל ותומת ישרים תנחם:

ובדרך קצר קצת באופן אחר י"ל, דהנה האבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה (ימא כ"ה ע"ב), דהתבוננו בחכמתם ודעתם בשורש עין החיים, והבינו שמחוייבים לעשות בעולם הזה מצות מעשיות נגד כל מאור ממאורות העליונים, ואם כן השתמשו הם מקודם בחכמתם ואחר

בתשובה ויבכה בדמעות, יעוין בדבריהם הלא במפרתם. והנה כבר כתבנו כמה פעמים בשם צדיקי דורותינו מקובל מפה אל פה, שכל מה שאדם רואה ושומע מראין לו דוגמתו, כגון אם רואה אדם עובר עבירה חיו, על כרחך יש בו גם כן דוגמת אותו העבירה, וזה הוכיח תוכיח את עמיתך (ויקרא יט ז), שגם אתה תוכיח את עצמך עם עמיתך, כי לולא שזה כך לא הראוך מן השמים כל אלה. והנה בכוא לפני הדיין איזה דין עם גול וחמס, ורואה שאינו מכין הפסק הלכה, על כרחך שמך דבר נמצא בו כניל, וכודאי ביותר יש לו לחוש שיש בו מדוגמת אותו הענין שהראוהו כעת, דהיינו עם גול וחמס וכיוצא שמוענין הבעלי דינים, על כן יפשפש במעשיו אם יש בו איזה עבירה, שיהיו בדוגמת אותו הדבר שהבעלי דינים נשפטים עליו, ויהיה בכלל התקוששו וקושו (צפניה ב א) שדרשו רז"ל (ב"מ ק"ז ע"ב), ואז כשישוב בתשובה לפני השיי יאירו עיניו להוציא הדין לאמתו. וזהו ואצוה אתכם בעת ההוא, ר"ל כשיגיע העת כזאת שלא תבינו איזה משפט (וקאי אדלעיל מיניה), את כל הדברים עם כל הדברים שדברו לפניך הבעלי דינים, אשר תעשרין, על דוגמת עבירה כזאת תעשון אשר, היינו תשובה הנקראת אשר מבינה המאשרינו ונותנת מוחין להבין, נ"ל. ולפי זה יצדק ואצוה אתכם לכלול גם הבעלי דינים, שגם הבעלי דינים והעדים בראותם איזה גול וחמס מצד שכנגדו, יעשו גם הם תשובה, שלא לחנם אירע זה לנגד עיניו, רק שגם בידו יש איזה שמך דבר מזה, ויעוררוהו מן השמים לתשובה:

ויש לרמוז עוד ואצוה אתכם בעת ההיא. לרמוז על העיסוף בשעת המשפט בציצית ותפילין. פרשיות שבתפילין הם ת"ג, ופרשת ציצית ס"ט, סך הכל בעת. צויתי אתכם אשר תעשון אז הפרשיות מנין בעת:

ויש לרמוז עוד על פי מה שפירשנו בפסוק (ההלים לד ב) אברכה את יי בכל עית, בנימפריא יהי ארר ויהי ארר (באשית א ג), סוד חסד הדין צמצום והתפשטות. והנה אמרו רז"ל (סנהדרין ז

ע"א) האי מאן דשקליה ליה לגלימא בבי דינא, ליזמור ולזיל. הגם שהניעו על פי התורה דין, ישמח כמו חבירו שהניעו החסד, כגודע שראשית הצמצום שורש הדין, הוא לחסד גמור למציאות העולם להיפיב, וכשיתכונן זה האדם יבין שהדין הוא להתחסד עמו, ואזי במחשבתו זאת עושה מהדין חסד, בתביאהו לשורשו אשר שם נמתק בבחינת יהי ארר ויהי ארר, י פעמים הויה וי פעמים אהיה. וזהו ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברים אשר תעשון בהמתקת הדין, והבן כי קצרת:

ואצוה אתכם בעת ההיא א"ת כ"ל הדברים. י"ג חסר האליה. דהנה א"ת כ"ל הדברים, היינו הריבויים שמתרכים בדיבור תורה שבעל פה, והם על ידי י"ג מדות שהתורה נדרשת, והכוונה ב"ג מדות האלה לעורר לייג מדות העליונים, על כן י"ג חסר האליה, כי לא על אלה הכוונה רק אל העליונים, כאשר תדרוש קל וחומר תעורר מדת א"ל (שמות לד ו), וכן באינך, הבן:

וייטב בעיני הדבר. לפי פשוטו נראה דהכי קאמר, להיות שהם לא אמרו כמסתפקים, רק להורות להם הדרך אשר יעלו בה מתחלה ולאיהו מן הערים יבואו בתחלה לכבוש, והנה זה הוא הכנה באיתערותא דלתתא כטבע כגודע. וזהו וייטב בעיני הדבר, כפי הוראת דברכם הוטב בעיני:

ויאמר עוד. הנה ראו את המסבכ סיכות המניד מראשית אחרית, להיות שהיה גלוי לפניו שאתם עתידין לחסוא במרגלים, ויגזור עליכם שלא תבואו לארץ, ואם כן אצמרך גם אני להשאר בכאן עמכם, כגודע שמשח הוצרך להשאר עם הדור דיעה שלו לבוא עמהם לעתיד גם כן, ועל כן הוטב בעיני הדבר, כאשר יתבאר הדבר לקמן בפסוק גם כי התאנף:

גם כי התאנף וכו', יהושע בן נון וכו' הוא יבא שמה וכו'. הנה זה הענין לא היה אז במרגלים, רק כיון שנגזר על הדור דיעה שישארו במדבר, הוצרך גם משח להשאר, והנורא עלילות סיבכ

מחאתא אכל ומים תשברו מאתם וכו'. וגם למה אמר תשברו ולא אמר תקניו. אך דהנה אמר שלא הניע עדיין זמן ירושת ארץ אדום עד ביאת המשיח, והנה ידוע זה כל עבודת עם יי אלה, לברר מכל אומה חיות ניצוצי הקדושה אשר בתוכם, ואז כאשר יזמר הבירור, ינתנו האומות למרסם רגליהם, כי יתבמלו באין להם חיות. והנה הבירור הוא על ידי כל אוכל ומשקה אשר יאכל וישתה האדם בכונתו לקיים רצון בוראו, והנה לשם יש מלובשים נצוצין, וכאשר יהיה הכוונה להשיי, אז יתברר הניצוץ, מה שאין כן באכילתו ושתייתו למלאות תאוות. והנה כתבו חכמי האמת אכילה שהנאתך ממנה, משוך ירך ממנה באמצע האוכל (עין גישן ע' ע"א), וזה חשוב יותר מתענית לשבור התאוה באמצע האוכל, וזה יורה שכוונת האכילה הוא רק לשם שמים להעלאת נצוצין. והנה המניד הזהיר להבית יוסף שאפילו מים לא ישתה רק במדה, הגם שהמים אין בו הנאה כל כך, עם כל זה גם זה יהיה במדה. ויש עדיין לא הניע זמן ירושת ארץ אדום עד מדרך כף רגל, שאז יושלם הבירור מהם, וכעת אין לכם רק לעסוק בבירור. וככן זאת עשו אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם, הכוונה אכל תשברו שבירה ממש בכסף בעת כוספיתכם ותשוקתכם חזק, אז תשברו התאוה, ובוזה תשברו הניצוץ מאתים ממש, ואז ואכלתם. וגם מים שאין בו תאוה כל כך, עם כל זה תכרו מלשון כור שהוא כלל המדות, היינו שתשתו במדה כמו שהזהיר המניד, וגם כן מאתים כנ"ל, ואז ושתייתם. ואמר המעם כי יי אלקיך ברכך בכל מעשה ירך, ברכיך מלשון המברך את האילך (כלאים פ"ז מ"א), ור"ל בכל מעשה יריך שאתה עושה באכילה ושתייה וכל עסקי העולם, הכוונה שיברך כן הניצוץ הנדחים, ועל כן ידע לכתך את המדבר וכו', ר"ל על כן הוליקך מקודם במדבר הגדול, לשבור הניצוץ משר המדבר שהוא הקליפה הגדולה שבכל הקליפות כנדע. וזהו ידע לכתך וכו', שהמשיך הדעת להליכתך במדבר והבן, והמשכיל יתבונן דבר מתוך דבר ויאירו עיניו:

סיבה שיהיה כן ומאד עמקו מחשבות הצור תם, על כן אמר יהושע בן נון וכו', ומפכם וכו', כי לדור באי הארץ שייך להם [מדריגת] יהושע, כל המועם מעץ החיים יבין הענין:

פגו וסעו לכים ובואו וכו'. תיבת לכם מיותר. ראי'ה נתתי לפניכם וכו', התחיל ביחיד ראי'ה, ומסיים ברבים לפניכם. ונראה לתרץ דידוע כל אומה חיותה היא ניצוצי הקדושה הסמונים, ובבוא עתה כי מלאה צבאה, אזי לוקח ישראל מידם הניצוצי קדושה, כי כל הקדושה שייכת לישראל ונשארים האומות פגרים מבלי חיות, על כן נתפזרו ישראל בין כל האומות לאסוף את שלהם היינו ניצוצי הקדושה (עין פסחים פ"ז ע"ב). ויש גם בכאן פניו וסעו לכים לעצמיכם, היינו לניצוצי קדושה השייכים לכם ותוציאו את בלעם מפייהם, ובואו הר האמרי וכו' בלי שום נודד כנף. והנה לחיות הדבר הזה דבר נסתר, איך יצדק שיהיו ניצוצי קדושה סובלעים בתוך הקליפות, ולמה עשה השם ככה והאיך הוא הענין לעלות מעלות. אבל המשכילים במדע מכינים הענין בפלאי פלאות תמים דעים, איך עשה השיי ככה לזכותינו בנה עולמות והחריבן, כדי שתהיה הבחירה בדינו להשתעשע במעשה ידינו, והסון עם סחוייכים להאמין בדרך אמונה, כי לא יעלה בידם להשגת הענין במושכל אנשי. על כן אמר ראי'ה בלשון יחיד ליחיד סגולה, המה כרואים ממש הענין בראי'ה השכליות שלהם, אחר הקדמת הקבלה האמיתית להם מענין סודות מעשה בראשית, ונתתי לפניכם הוא לשון רבים, דבין למשכילים בחכמה ובין המאמינים באמונה יותן להם הארץ הטובה הזאת, נ"ל:

אכל תשברו מאתם וכו'. הבנתי מרמזות כבוד הרב הק' מהרד"ב וצוקיל להבין רמזות הכתוב הלז כפי קפ שכלי. דהנה לפי פשוטו קשה דהוה ליה למימר מהים, מהו מאתים. וגם תיבת בכסף מיותר, כי למה דוקא בכסף, יהיה בעד זהב ונחשת וחלופין. וגם ואכלתים ושתייתם מיותר. וגם הוה ליה למימר בחדא

ויגזן וכו', ובשם וכו'. כי הנה המשכיל על דבר יכול לבפל כל הדינים, בהעלות אותן לשורשם לעולם המחשבה הנקרא אין, ששם ישראל עלו במחשבה (כ"ד פ"א ד), והחכמה מאין תמצא (אי"ז כ"ה י"ב), כי שם אין קצוות, כי האין לא יוגבל בקצוות, ואם כן לשם הויה הוא האלקים באחדות נמור והבן. ובה תבין ובדבר הזה, בדבר ר"ת 'במדת י"ד' 'במדת י"ח' 'רחמים', הוה, ר"ל שהוא בעלמא דאיתגלייא, אינכ"ם, ר"ל האין שלכם (כי ישראל עלו במחשבה), ר"ל כשתעלו על ידי הענה למדת אין, אזי מאמינים ב"י אלקיכם מלשון מאמין את ידיו, אומין את הדס"ח (אסתר ב ז). ור"ל תמשיכו ותגדלו את י"י אלקיכם, היינו הויה אלקים שיהיו באחדות ויתמתקו הדינים בשורשן, והבן מאוד ומאוד:

ואמר אליכם באתם עד הר האמורי וכו', ראה נתן י"י אלקיך לפניך את הארץ עלה רש כאשר דבר י"י אלקי אבותיך לך. יש להתבונן אומרו ראיה, דמשמע שכבר ראו בחוש שנתן להם י"י את הארץ, במה ראו. גם אמרו עליה ר"ש, הוה ליה למימר ל"ך ור"ש. וגם סיימו כאשר דבר י"י אלקי אבותיך לך, הוא ללא צורך בכאן דכבר ידוע. והנראה דהנה ידוע דהו עממין חס בחינת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות שבקליפה, קנ"י קנ"ז קדמוני, הם כתר חכמה בינה שבקומת הקליפה. וכבר כתבנו סידורן בשם סרן ז"ל, כנעני חסד שבקליפה, חת"י גבורה, אמורי תפארת וכו'. והנה ידוע בחינת התפארת שבקדושה, הוא הבריה התיכון עולה עד לראש ויורד עד וכו', וזה לעומת זה עשה אלקים. והנה אמר להם ראו בחוש שנתן י"י לכם את הארץ, כי למה באתם בראשית הכיבוש לאמרי דוקא, וגם להיר דוקא, להורות על זה כי האמרי הוא שורש הכל גובה ארזים גובהו, ובכיבוש הזה תדעו אשר גם אשר נשבע י"י לאבותיכם, היינו גם קנ"י קנ"ז קדמוני הוא גם כן שלכם, דוק כי קצרתי:

ונעבור מאת אחינו בני עשו וכו'. מה לנו לחשוב עמו ייחוס לקרוא אותו באחזה. וגם בדברי חשי אתם עוברים בגבול אחיכם בני וכו', ולמה

י"י אלקיך עמך לא חסרת דב"ר. לא חסרת כ"ל הוה ליה למימר. והנראה דהנה שמעתי מכבוד אדמור הרב הקי מהרמ"ם זצוק"ל בפרשת המן (שמת טו ד) ויצא העם ולקמו דב"ר יום ביומו. שתיבת דב"ר אין לו גזרה. ואמר שליקמו דיבורים של כל יום יום (עיין בפרשת בשלח). והנראה לפרש דבריו, דהנה המזון אשר אדם ניזון ממנו בגזירת הבורא ית', בו ספון ניצוצי הקדושה אשר הם אותיות התורה, ממנו יושפע לו כח הדיבור בכונתו הטובה יושפע לו כח דיבור טוב. וכחיפך ח"ו ותהי להיפך, דברים בטלים ולשון הרע וכיוצא. והנה אין לך יום דומה לחבירו, בכל יום יצטרך אדם לדיבורים שונים בתורה ועבודה ותפלה, והנה המן שהיה לחם מן השמים, היה מסוגל שילקמו דבר יום ביומו בכל יום מעין ברכותיו. ועל פי זה תבין בטוב מה שאמר זה ארבעים שנה וכו' לא חסרת דב"ר, שום דיבור המצטרך בכל יום לתורה ועבודה, כי י"י היה עמך בכונתך הטובה בלחם מן השמים, ועל ידי כך ניתוספו לך בכל יום אותיות לתורה ולעבודה, והבן כי קצרתי:

ובדבר הזה אינכם מאמינים ב"י אלקיכם. אינו סובן הפירוש, והוה ליה למימר ואתם אינכם מאמינים וכו'. אך הוא לדעתי דעיקר עבודת השי הנרצה מאיש הישראלי הוא האמונה, והדבר הנראה לעין לא תקרא אמונה, רק דבר שאינו נראה ואף על פי כן מאמין שכך הוא. ח"ש מקודם ובמדבר אשר ראית כו' ובדב"ר הזה וכו', כי דבר הנראה נקרא דבר הויה, נראה בחוש לעין אשר יאמר עליו כי הוא זה, מה שאין כן דבר שאינו נראה. ח"ש ובדבר הזה היינו הנראה בחוש, אינכם מאמינים וכו', לא יקרא לזה אמונה כיון שראיתם בעיניכם, והמבוקש היה מאתכם שתאמינו בו בלי ראיה, ותלכו לכבוש את הארץ מבלי ראיה, הבן הדבר:

ובדבר הזה אינכם מאמינים ב"י אלקיכם. יש לפרש גם כן ברמז, על דרך (תהלים קסו יג) כוס ישועות אשא כו', (שם שם ג) צרה

ידעו את יי, והעם ההולכים בחשך יראו אור גדול. והנה ה' פעמים ארר הם בפרשה ראשונה בראשית, ידוע למשכילים עניינם אור הנגה. והנה משה רבינו באמור משנה תורה לישראל, המעשים מאור הנגה הזה על ידי התורה. זה שהתחיל אלה הדברים, היינו אליה (בהחזרת האלף לאלף), הוא אלף ליה ה' פעמים ארר, והנה הנם הזה במהרה עתיד השי' לעשות להם בציון, אשים מחשך לפניהם לארר אליה הדברים וכו' וכנ"ל:

רב לכם סב את ההר הזה פנו לכים צפנה. ללמד לאדם דעת בכל עת זמן בסגולת נצחיות התורה נ"ל הרמוז, ידוע דיצר הרע נקרא ה'ד, כמו שאמרו רז"ל (סנהי ג"ב ע"א) צדיקים נדמה להם כהר, וגם כן נקרא צפוני (שם), כמ"ש (יהל ב ט) ואת הצפוני ארחיק מעליכם. ונ"ל דה"ר נקרא על שם אותם הפתויים שמפתה לעבור עבירות גדולות בפועל, אשר כל רואה ושומע רע וסר עליו המעשה הזה, וגם החוטא בעצמו יודע שחטא רק שאינו יכל לכבוש את יצרו. ובחינת צפוני הוא מה שמצפין את עצמו בעשיית המצוה ותורה ועבודה, לעשותן בפניות וגיאות ומחשבה זרה וכיוצא. והנה העבירות האלו הם רחוקים יותר מתשובה מהעבירות גדולות הנגלים, כי על הנגלות תיכף אחר התמלאות תאוותו יודע שחטא ומתחרט, כמו שאמרו רז"ל רשעים מלאים חרטות. מה שאין כן על העבירות הצפונים הנ"ל, שבאמת הם עבודה זרה ממש והוא סוכר שעשה מצות, אזי הוא רחוק מתשובה עד ישים אל לבו ויתבונן הענין לאמתו, השי' יעזרנו על דבר כבוד שמו. ויש התורה ברמיזותיה רב לכם סב את הה"ר הזה, ר"ל די לכם מה שאתם מדקדיקין דוקא לשוב על העבירות הנגלות דמיון ההר הנגלה בגדלות לעין כל, פנו לכם צפנה, להתבונן על הפיתויים הצפונים שבמעשה המצות הנעשים שלא לשם שמים, ומיקרי כעובד עבודה זרה שעל שם זה נקרא היצר הרע צפוני, ועל זה תדקדקו לשוב אל השי' מה שעשיתם עד היום, ומהיום והלאה לייחד

כזאת. אך הוא לדעתי להיות שעתיד למחר, כי רישא דעשו בעיטפי דיצחק. וכאשר תתבונן בשר שלו הוא הסיים, עתיד השי' לשחמו ולהוציא ממנו דמו, וכל שריו יהיו מונחים כנגדיים וכבשים של יחז"כ, כמבואר בפרקי היכלות וישארו הניצוצין דקדושה. לזה כינה אותו באחזה לא להקליפה ח"ו, אלא להקדושה הספונה אתם:

ונעבור מאת אחינו וכו', ונפן ונעבור דרך מדבר מואב, ויאמר יי אלי אל תצר את מואב וכו', ואחר כך נאמר וידבר וכו', אתה עובר היום את גבול מואב וכו', וקרבת מול בני עמון על תצורם וכו'. יש להתבונן. א), למה לו להשמיענו שתיכף לעברנו מעשו באנו למדבר מואב, ואז אמר השי' אל תצר את מואב, וכבני עמון בהיותם עדיין במואב, נצמו וקרבת מול בני עמון אל תצורם וכו'. כאשר תתבונן שאלו הנ' אומות הם קני קניז קדמוני, שהם כתר חכמה בינה דקליפה, אדום הוא כתר דקליפה. לזה משמיענו שתיכף לבני עשו שהוא כתר דקליפה, באנו אל מואב חכמה דקליפה להכניעה, ותתבונן כמו שבקדושה חכמה וכינה הם בסוד תרין ריעין דלא מתפרשין (עין דהר ח"ב י"א ע"ב), זה לעומת זה עשה אלקים, על כן בהיותם עדיין במואב אמר השי' וקרבת מול בני עמון הוא בינה דקליפה, ומואב הוא מול בני עמון, ואמר אל תצורם לשון רבים, כי על שניהם קאי עמון ומואב, והבן:

תנחומא (דברים ס"א א). אלה הדברים. יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה יתברך ויתעלה זכרו, שכל הניסים שעשה לישראל במדבר, כך עתיד לעשות להם בציון. במדבר כתיב אלה הדברים, ובציון כתיב (ישעיה מב טז) אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים. יש להתבונן מה הוא הניסים באמור אלה הדברים. ונ"ל דהנה אור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית, נגנו לצדיקים לעתיד לבוא, והיכן נגנו בתורה, ועל ידי התורה מאיר בכל פעם מעט מאור הנגה הזה למשכילים, עד אשר יבוא הזמן שיתגלה לעין כל וכולם

מעשיכם לשמו. ומי שירצה להמציא מזור לנפשו מחולי הנפש הלזו, יעיין היטב בדברי הרופא המומחה לרפואות חלי הנפשות, הוא הרב בעל חובת הלבבות בשער יחוד המעשה, הפוך והפוך בדבריו ואל תט ימין ושמאל:

ויאמר עוד ברמז רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה. ר"ל על העבירות הנגלות שהם כה"ר כנ"ל, יועיל לזה רב ומורה דרך באסור לו זה אסור וזה מותר הכל על פי התורה. פנו לכם צפנה, להעבירות הצפונים במעשה המצות לזה לא יועיל רב, דבודאי לא יאמר לו הרב למה נפלת לולב למה הנחת תפילין, כי הנגה זה הוא אשר צוה יי, ובאמת הוא באפשר ח"ו עובד לאלקים אחרים, דוק בחובת הלבבות שער הנ"ל, ותראה שמדמה זה לעובד עבודה זרה ויותר גרוע ממנו, ולזה לא יועיל רב, רק אתם מעצמיכם פנו לכם צפנה, להתבונן על הדברים הצפונים אם מעשיכם מיוחדים לשמו ית': עוד יש לרמז ידוע דעייני הנאת עולם הזה נקרא בדברי ר"ל לכ"ס, כידוע מפלוגת רבי אליעזר ורבי יהושע חציו ליי וחציו לכ"ס, כולו ליי או כולו לכ"ס (פסחים ס"ח ע"ב). וראיתי כתוב בכתבי קודש להחסיד האלקי מהרי"ח פירוש הפסוק השמרו לכ"ס פן יפתה לבבכם (דברים יא טז). ר"ל שהנאת העולם אפילו בחיתר, צריכים לשמירה רבה כי פן יפתה לבבכם. והענין הוא דהנה על מה עשה יי ככה שיהיה אדם צריך לאכילה ושתיה והנאות העולם כיוצא, ובלעדם אי אפשר לו לחיות על פני האדמה. וכתבו המקובלים כי בכל דבר יש ניצוצות וחיות אלקות, ויצטרך כל אדם להעלות הניצוצות הנוגעים לחלק נשמתו, על כן יש מאכל שיערב לאחד יותר מלולתו, כי מניע לחלקו. והנה לזה צריך שימוש חכמים להבין הענין על בוריו, ואלו היינו רוצים להאריך ולפרש הדברים אפילו כפי שכלנו הדל, יאריך הענין. ועל פי זה פירש הבעש"ט וצלה"ה דברי דוד אדונינו (תהלים קו ה) רעבים גם צמאים, ר"ל למה עשה השיי ככה שיהיו בני אדם רעבים גם צמאים, הלא הוא על כי נפשם בהם תתעמף, דהיינו שבכל

עייני העולם מעוטפים ניצוצי קדושה השייכים לחלקי נפשותם, והבן. והנה לזה צריך האדם לכוון בתענוגיו באכילה ושתיה וכיוצא, להעלות ניצוצי הקדושה הצפונים במאכל ומשתה ההוא, ועל ידי זה יתוספו כנשמתו הניצוצות הללו, ויתרבה תוקפו בעבודת יי וחמרא וריחני פקחין (יזמא ע"ז ע"ב). מה שאין כן מי שעוסק בעניינים האלו למלאות תאוותו, אזי יתדבק בו רק נשמיות המאכל אשר הוא מסמיא כמו שער בנפשו, ויתגבר עליו היצר הרע ביותר בתאוות. וזה יאמר ר"ב לכ"ס, ר"ל הלכ"ס היינו תענוג עולם הזה, הוא רב ברבו יתירא למלאות תאוותכם, סב את הה"ר הזה, ר"ל שהוא מסוכב ונסמך אל הה"ר הזה דהיינו היצר הרע הנקרא ה"ר, שמתגבר עליכם על ידי הלכ"ס שאתם עוסקים, פנו לכ"ס צפנה, ר"ל תפנו במחשבתכם אל הצפונות שבלכ"ס, היינו אל הניצוצות הצפונים לשם ויערב לחככם בעבודתו ית"ש, והבן כי דבר עמוק הוא:

אתם עוברים בנבול אחיכם בני עשו וייראו מכם ונשמרתם מאד. גם זה פירשנו בדרך רמז ללמד לאדם דעת בכל עת כסגולת נצחיות התורה, והוא בהקדים היראה הוא קיום כל העולם, וכל הנבראים שבעולם יש להם קיום על ידי בחינת היראה. והסוד הוא כי כל הנבראים שבעולם נבראו ברצונו ית', ששיער כביכול שאי אפשר לתארו בתאר מלך כי אין מלך בלא עם, וברצון זה כביכול נבראו כל הנמצאים, אם כן כביכול נבראו כל הנמצאים בבחינת תאר מלך, (וזה סוד סוף מעשה במחשבה תחילה). וידוע דתאר מלך הוא בבחינת היראה, כמד"א (משלי כד כא) ירא את יי בני ומלך, שום תשים עליך מלך (דברים יז טז), שתהא אימתו עליך (טובות יי ע"א), אם כן קיום כל הנבראים הוא על ידי היראה, (וגם כן היראה באה מבחינת הצמצום, וכביכול על ידי הצמצום יש להנבראים קיום, כי זולת זה יתבטלו והבן מאד), ואפילו אומות העולם שאינם יראים מהשיי, היראה היא בהם בבחינת גלות וחיינו גלות השכינה, והבן. והבן גם כן דקריין ליה אלקא

בענינים אלו על דבר כבוד שמו, ועל ידי זה תבררו הניצוצין מתוך הקליפות וישארו בלא קיום, ואז ימלא כבוד יי את כל הארץ אמר:

תגם יד יי היתה במ להמים. להמים תרין במסרה. דין. ואידך והפיל פור הוא הנורל להמים (אסתר ט טז). ונראה דמזה למדו רבותינו (מגילה יב ע"א) ששאלו מפני מה כו, כבר נדפס בספר בני יששכר מאמרי חדש אדר מאמר ד' אות ב':

ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר. ענין הלאמיר שאינו לזולת. יראה לפרש על פי מ"ש במגלה עמוקות אופן ד', שרמו בכאן שצוה ליהושע לבטל יצרא דעבודה זרה, כי הוא לא היה יכול שלא היה לו זכותא דארץ ישראל כמו שאמרו רז"ל (ערכי ל"ב ע"ב), על כן נכתב בעזרא (נחמיה ה יז) ישרע חסר ה', כי קצף השי עליו על שלא ביטלו. וזה שנכתב כאן יהושע מלא ה', לרמו שצוהו אותו הענין הנרמו במקרא, ששם נכתב ישרע חסר ה' ומלא ה', עד כאן דבריו עיין שם. ולכאורה קשה הדבר לומר כן שצוהו משה בפירוש לבטל היצר הרע והוא לא שמר מצותו, הרי הכתוב העיד עליו כ"פ שלא הפיל דבר אחד מצוואת משה. על כרחך צריכין אנו לומר שלא רצה משה אדונינו לצוות לו בפירוש כי הדבר הזה תלוי בבחירתו, רק רמו לו מכללא אתה עבר שמיא, ר"ל אתה דייקא עבר שמיא, ותוכל עשות מה שלא יכולתי שלא היה לי זכותא דארץ ישראל, (כמו שאמרו רז"ל שמשה לא היה יכול לבטלו כי לא היה לו זכותא דארץ ישראל), וממילא יבין להשתדל בדבר התלוי בזכות ארץ ישראל. ולזה יאמר בכאן תיבת לאמיר, שצויתיו בדבר הנסתר יובן מענין האמירה, נ"ל:

חדש ושבת קרא מקרא (ישעיה א יג). היינו שכח יי בציון מועד ושבת (איכה ב ה), היינו הקרבת המוספין. אבל ונשלמה פרים שפתינו (יהושע י ג), על כן חדש ושבת קרא מקרא וישולם בזה חובותינו:

דאלקייא. וזה מה יי אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י יב), כי היראה הוא הקיום לכל העניינים לבל יתבטלו, והוא מה שהזכירו רז"ל (שבת ל"א ע"א) במשלם הנעים משל לאחד שמדד סאה חיטין, ואיל ערבת בו קב חומטין ואמר לאו, ואיל הלואי שלא מדדת. והכוונה כי החומטין מעמידין התבואה שלא תרקב, כמו כן היראה מעמדת כל ענייני עולם. והנה גם הקליפות יש להם קיום על ידי היראה, והוא סוד הנצוצי קדושה הגנוזה בהם. והנה כל עניני עולם הזה אכילה ושתייה ומשגל הוא מקליפת נוגה, וכאשר האיש הישראלי מתעסק בעניינים אלו לתורה ולעבודה, אזי מעלה הניצוצין הקדוש מהס"א ונשארת הספ"א בלא יראה, אזי מתבטל החיות של הקליפה כי בהעדר יראתה אין לה חיות. ובהיפך חיו בעוסקו בעניינים אלו למלאות תאוותו, אזי נפלים ביותר חיו ניצוצי קדושה לתוך הקליפות, וניתוסף יראתם וניתוסף חיותם ורם לבכם להתגבר. וזוה נבין מ"ש כבוד אדמור הרב הק' בריק כק"ש מריה יע"צ מיכ בק"ק לזבלין זצוק"ל, בשם הרב הק' ב"ק כבוד דודי זקני מריה אלימלך מיכ בק"ק לזענסק זצוק"ל, שלפעמים אדם אוכל ונקרא חופא ומחפ"א את הרבים, בין והתבונן מאד. ולזה באה אזהרת התורה לאדם אתם עוברים בנבול אחיכם בני עשו, דהנה כל הנאות עולם הזה נקרא נבול בני עשו, דעשו בחר לחלקו עולם הזה ותאוותיו (תנחומא תרומה ט"ז), ואמר אתם על כרחכם עוברים בנבול בני עשו, שאתם צריכין להתעסק בהכרח באכילה ושתייה ומשגל, אך ענייני עסקיכם בזה מחויב להיות על פי התורה ובכוונה קדושה להוציא יקר מזולל הניצוצות הק' בחינת היראה שבקליפה לברר חיותם, לא להיפוך חיו שיפול ביותר חיו בהם בחינת היראה ויתוסף רוחם להתנאות. ויש התורה באזהרתה ויראו מכם, תדע נאמנה היראה שלהם הנותנת להם כח הקיום, הוא מכים על ידי הניצוצות השייכים לחלקיכם לברר אל הקדושה הניצוצין השייכים לחלק נשמותיכם, על כן ונשמרתם מארד שלא תעסקו בעניינים האלו למלאות תאוותיכם, כי על ידי כך יפלו ביותר חיו הניצוצין לתוך הספ"א, ויתוסף בהם בחינת יראה שהוא הקיום, רק תעסקו

הדושים לימי בין המצרים במהרה ינחמו:

וינאץ בזעם אפו מלך וכהן (איכה ב ה). א'
ראש פסוק, וא' סוף פסוק. וכהן כי
יקנה נפיש (ויקרא כב יא) ראש פסוק, ודין סוף
פסוק. גרמו לדעתי מה שאמרו בזהר (ח"ב
ק"כ ע"א) בפסוק (איוב יח ד) מורף נפשו באפו,
אם כועס האדם נשמתו מסתלקת ממנו. הנה
כהן נקרא האדם אם קונה כל חלקי הנפש
היינו נפש רוח נשמה, כאשר כתבנו כבר אותיות
כהן אתון יחידאין באלפא ביתא דאמביה,
סוד יחידית עשירית מאות כהן לוי ישראל
כנודע. והנה האדם הכועס, אפילו פוסקין לו
גדולה מן השמים להיות לראש ישפילוהו, כאשר
הוכיחו (פסחים ס"ז ע"ב) מאליאב אחי דוד (שמאל
א' ס"ז, שם י"ז כח). הנה גרמו בראש וכהן כי יקנה
נפש, היינו כאשר לא יכעס הנה יקנה נפש, הנה
הוא יהיה לראש. אבל וינאץ בזעם אפו מלך, (מאן
מלכי רבנן כי חכמתו מסתלקת ממנו (שם)), וכהן
היינו הנפש (היא הנשמה אשר מסתלקת ממנו
בזעם אפו), והוא סוף פסוק כי ישפילוהו, והבן:

אריה שאג מי לא יירא (עמוס ג ה). אריה הוא
חודש אב שמזלו אריה, (וכן הפי ימים
מראש חודש עד התענית יש בהן שעות מנין
אריה, עיין מ"ש במקום אחר). והוא שאג לסרוף
סרף ח"ו, כי נפל לחלק עשו ופעמיים נגע עד
נפש ובעיר הקודש והמחוזות, על כן החודש הלז
מלומד ח"ו בכך, ובר ישראל דאית ליה דינא וכו'
(תענית כ"ט ע"ב). אבל מי לא יירא, דהיינו המתנהג
בתשובה הנקרא מי כנודע, לא יירא ואדרבא
יתוסף מנבול הקדושה על ידו במהרה ויתחפך
לששון ולשמחה. וגם כן מי לא יירא, היינו
הנ' ימים שמתשעה באב עד ראש השנה שאז
כבר אינם יראים מזה, כי כבר נפל יעקב בזרוע
חודש אלול, ואנבן ד' ימים האחרונים של אב,
סך הכל מנין מי שהוא התשובה, על כן צריך
להתחיל בתשובה בחדש אב ולא להמתין עד אלול.
וזה שרמזו רז"ל (ברכות ס"א ע"א) אחורי אר"י, היינו
להתחיל בתשובה במזל אב שהוא אר"י, לא אחורי

אשה דהיינו אלול שמזלו בתולה. ויש שלמה (קהלת
יב א) וזכור את בוראך וכו', עד אשר לא תחשך
השמש, דהיינו קודם פ"ו באב שתשש כחה של
חמה (תענית כ"ז ע"א), והבן:

באפמרתא דיומא

כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס
חצרי (ישעיה א יב). לכאורה הכי הוה ליה
למימר לא תבואו לראות פני כי מי ביקש כו'.
וגם אמרו מי בקש זאת וכו', הלא השיי מבקש
זה, רק להיות שכעת היו חומאים לפניו ית'
לא היה מבקש, והיה צריך לומר מי בקש זאת
עתה וכו'. והנראה לפרש על פי אשר כתבנו
כמה פעמים בבחינת הימים הללו שהם ימי חסיד,
עיב ימים קודם ראש השנה שאז כל באי עולם
עוברים לפניו כבני מרון (יהי י"ח ע"א). והנה הנ'
ימים שאחר תשעה באב הם חסדים מגולים, ואז
מתעוררים רחמים ורצון בעולם העליון לתשובת
ישראל, רק הכיב ימים הראשונים הם בבחינת
חסדים מכוסים, כמ"ש בפרשת מטות. והנה
הנ' ימים בנימטריא מי, מוכנים לתשובה הנק'
מי, ואלו הכיב ימים נקראים ואית, כמ"ש לעיל
נופריקון תיקוני אריך זעיר, שיתגלו ברחמים
במהרה בימינו סוד הדבור דכיב אותיות התורה,
שכעת הוא סוד נאלמתי דומיה (תהלים ל"ג א) באין
חזון נפרץ, על כן הם כסדר י"ג ימים דתמוז ופי'
ימים דאב, ותקבל השכינה הנקראת זאת במהרה
בימינו כל התיקונים, (והשם הטוב הוא יודע כי
לא קבלתי זה) כמ"ש לעיל, והנה מידינו יבוקש כל
זה להאיר הכיב ימים הללו אל השכינה הנקרא
ואית. ויש כי תבאו לראות פני בראש השנה כנ"ל,
מי בקש זאת מידכם, (היינו מי הם הנ' ימים
של תשובה, בקש זאת מידכם שתאירו גם בחינת
ואית כנ"ל, ואז יושלם החסד כולו כמבואר לעיל,
עיין שם כי קצרותי:

גמרא (ויקרא פ"ו ג) אין הגליות מתכנסות אלא
בזכות המשניות, שנאמר (יהושע ה י) גם
כי יתנו בגוים עתה אקבצם. נ"ל דהנה אלו
הכיב ימים שהם בבחינת חסדים מכוסים, ובהם

ההררים דלקונו, דהנה נאמר (עובדיה א כא) ועלו מושיעים וכי לשפוט את ה'ר עשו, לשפוט את עשו מיבעיא ליה, כי הה'ר מה חמא. אבל להיות הוא הכולל בביל ירין מדי אדרם בנימטריא ה'ר, ויהיה זה המשפט על עשו על שהשתתף עם כל אחד. והנה להיות שנקרא הוא ה'ר, כולם נקרא על שמו הררים. ודיש על ההרים דלקונו רדפו אותנו בכל המלכויות, במדב'ר ארכו לנו היינו במדבר תיכף אחר יציאת מצרים ויבוא עמלק וכו' (שמות י ה), על כן סיים שישי וכו' עליך יעבור כוס א', תשכרי ב', ותתערי ג', פקד עונך בת אדום ד', גלה על חסאתיך ה', במהרה ינקום ה' נקמת תורתו ונקמת עמו:

נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת (איכה ג מב). * [שמעתי מדברי כ"ק אדומרי הה"ק מו"ה יעקב יצחק מלובלין זצ"ל שפירש הפסוק נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת. נחנו היינו יום המנוח שלנו, פשענו ומרינו שלא שמרנו את יום המנוח, על כן אתה לא סלחת עד כאן דברי קדשן]. ויש לפרש עוד על פי מה שאנחנו אומרים את"ה הוא ד' אלקינו. אתה הוא נוכח, הרי"א נסתר. דהנה השיי מנהג את עולמו בשתי הנהגות, הנהגה ניסית והנהגה טבעית, הנה הנהגה הניסית נראה עין בעין רוממת גדולתו, אומרים להשיי את"ה לנוכח. והנהגה הטבעית השגחתו ית' מסתתרת בה, ולזה אומרים להשיי הרי"א. והנה בהיותנו בארצנו ובית קדשינו, היה השיי מתנוסס עמנו ניסים נגלים על ידי נביאנו, והיה בלתי אפשר להכחיש על כן תוגדל האשמה, מה שאין כן כעת שאין חזון נפרץ, אין להאשימנו כל כך. וזה שאמר המקונן נחנו פשענו ומרינו את"ה, רציל שמרינו בעת היות את"ה רוממותך והשגחתך בבחינת את"ה, על כן לא סלחת. מה שאין כן כעת הגם שהשיי נסתר ואין חזון נפרץ, ועם כל זה לא שכחנו שם אלקינו הלא אלקים יחזקו זאת, ומהרה יגאלנו גאולת עולם:

נאלמתי דומיה (תהלים לט ג) באין דבור, יתוקן בתורה שבעל פה שהיא המשניות, ובהן תקכיח פרקים כמנין מפת"ח שפתי ישרים (משלי ח ה), על כן יש באלו הימים תקכיח שעות, מנין הפרקים הנ"ל. ותבין סוד המפת"ח הנוסף על רנ"ב איברים, (שהוא רית רא"ה נ"א בעינינו), לדעת רבי עקיבא בכורות (פ"ה ע"א), שעם המפת"ח הוא סוד גר"ן (שמאל ב' כד כד), ששם נבנה הבית המקדש מקום דבור הנבואיי ורוח הקודש, והשם הטוב יכפר בעדינו ויהי רצון שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

במעילות קינות במהרה יתהפך לנחמות:

קלים היו רודפינו מנשרי שמים וכו' (איכה ד יט), ואחר כך אמר (שם שם כא) שישי ושמחי בת אדום וכו' גם עליך תעביר כוס וכו'. הנה לא זכר כלום מה עשה אדום. ונ"ל דגלות אדום הוא הכולל כל הגליות, על כן היה משתתף עם כל אחד מהגליות. והנה שר אדום הוא הס"מ ק"ל מן שמיא נפל (ויאל ד כח), הוא אשר הפילוהו מן השמים כנודע (שמרי פכ"א ה'), והוא אשר השתתף גם בגלות הכולל הראשון גלות מצרים, והק"ל נשמע בית פרעה באו אחי יוסף (בראשית מה טז), שמו בנימטריא קליא אילן (כ"מ ס"א ע"ב). והנה האלף שבשמו הוא ניצוץ הקדושה המחיה, ומבלעדו הוא ק"ל. והנה אמרה כנסת ישראל גם בתמורה הראשון בגלות בכל קליים היו רודפינו, כל רודפנו בכל גלות הם מסטרא דהק"ל, מנשרי שמיים מאותן שנשרו ונפלו מן השמים ס"מ, וגם מן הנפילים אשר נפלו בדור המכול נופל ונלוו עינים (במדב' כד ה), אשר מהם באים כל חכמות החיצוניות והדעת דספיא, לייעץ עצות על שונאי ישראל כנודע מבלעם שיינק מהם, והיה הדעת דספיא לקבל משה בקדושה, כמו שאמרו חז"ל (במ"ד פ"ד כ) בישראל לא קם (דברים לו י), אבל באומות העולם קם ומנו בלעם זה לעומת זה עשה אלקים כמ"ש בזוהר הק' (ח"ב כ"א ע"ב). ודיש על

* העוקנו גם פה מספר בני יששכר ממאמרי השבתות כל מה שבמוסגר המרובע:

פרשת ואתחנן.

ואתחנן איל יי בעת ההוא לאמיר. להבין מהו בעית ההוא דייקא. ומהו הלאמיר. כבר כתבנו כמה פעמים לאמיר הוא מלשון צמצום, מלשון אימריא ושפה המצמצם את הבגד. והנה זה ידוע דהצדיקים הגדולים קודם פטירתם יתנדלו במעלת ההשגה מה שלא זכו כל ימי חייהם, וזה הוא מיתה נשיקה שברגע האחרונה ישיגו בנעם יי ביותר ותצא הנפש מנרתיקה מגדל תשוקתה, וזה הוא הענין בכל צדיק לפי מדריגתו. והנה משה אדונינו הגם שהשיג כל ימיו מה שאי אפשר לשרפי מעלה להשיג, עם כל זה עוד שנתקרבו ימיו להיגנו באור החיים, נתרבה השגתו ביתר שאת, והבין מזה שיבא להשגה גדולה כל כך שלא תוכל הנפש לסבול. ויש ואתחנן אל יי בעת ההוא שהתבוננתי בגודל ההשגה, אזי התחננתי לאמיר, שיצמצם השיי את ההשגה הגדולה בכדי שאוכל עוד להישאר בחיים לעבוד את השיי בארץ ישראל. ויש אתה החלות להראות וכו' ההשגה הגדולה, מזה אני שופט שאי אפשר לסבול וכבר הגיע עת דודים, על כן אני מבקש אעברה נא וכו', דהיינו מה שאני מבקש על הצמצום, אין זה כמבעט וכמקצר בהשגתך, כי זה גם כן אני עושה בעבור תשוקתך, כי גם למחר אני רוצה לעבדך כל הימים, והבן. או יאמר מעין הניל, אעברה נא ואראה את הארץ וכו', ואז אוכל לסבול ההשגה הגדולה הזאת שאני משיג כעת, מה שאין כן בהיותי בחוץ לארץ כי אין חכמה כחכמת ארץ ישראל (כיד פט"ז ר), והבן:

או יאמר ואתחנן אל יי בעת ההוא לאמר. להבין בעית ההוא והלאמיר. נראה לפרש עוד דהנה אמרו במדרש (וכי פ"א י) דמשה התפלל תקפיו תפילות כמנין ואתחנן, ואילו היה מתפלל עוד תפלה אחת היה נענה, רק שאמר לו השיי רב לך אל תוסף וכו'. והנה יש טעמים כמוסים לזה על פי הסוד, והטעם הפשוט תקפיו הוא מיו פעמים תיק כמן הארץ עד לרקיע השביעי, דמן הארץ לרקיע תיק שנה, ועוביו של רקיע תיק, והארץ

היא גם כן תיק, וכן בין כל רקיע ועובי כל רקיע (תנינא י"ג ע"א), והנה הם מיו פעמים תיק, ואילו היה מתפלל עוד תפלה אחת, היה מניע תפילתו למעלה מערכות והיתה מתקבלת תפילתו. והנה משה הבין כל זה, ובראותו את עצמו במדריגה הסמוכה להמדריגה הזאת, היה מתיירא מזה שלא ירשהו עוד להתפלל. ויש ואתחנן אל יי בעית ההוא, שכבר היה לי תפלת מנין ואתחנן, התחננתי לאמיר שיתנו לי רשות לאמר עוד תפלה אחת:

וירצה עוד על פי פשוטו ואתחנן וכו' בעית ההוא והלאמיר. על פי פירוש רשי דאמר ואתחנן מתנת חנם, דאף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם וכו'. והנה בפרשה הקודמת (וכי ג כא) אמר ואת יהושע וכו' עיניך הראות את כל אשר עשה יי אלקיכם וכו' כן יעשה יי לכל וכו', לא תיראום כי יי אלקיכם הוא הנלחם לכם. וקשה למה אמר מקודם אשר עשה יי אלקיכם, ואחר כך כן יעשה יי לא אמר אלקיכם, ואחר כך שוב אמר כי יי אלקיכם. והנראה דהנה הויה הוא רחמים ורב להושיע במתנת חנם, מה שאין כן אלקים הוא מושיע בדין. והנה בזמן מלחמות סיחון ועוג היו כולם צדיקים, והיה (נס) [גם] מדת הדין נתן להרוג הקמים עליהם, אבל אמר משה ליהושע שאפילו חיו לא יהיו במדריגה הגדולה הלזו, אף על פי כן יושיעם הויה ברחמים במתנת חנם. ויש עיניך הראות את כל אשר עשה יי אלקיכם וכו', שכעת שאתם צדיקים, גם אלקיכם מסכים בדין להפיל שונאיכם, כן יעשה יי ברחמים אפילו לא תהיו ראויים כל כך, יתן לכם במתנת חנם, רק החילוק הוא כשהישועה הוא בדין, אז אפילו מורא לא יעלה על ראשם, כי ההוא דהוה מפחד, ואיל רבו חסאה את (בכח ט ע"א), מה שאין כן באין חסא אין פחד, אבל כשהישועה הוא במתנת חנם, אז הוא באפשר דלפי שעה ירך לבב הלוחם. ויש לא תיראום כי יי אלקיכם הוא הנלחם לכם, יתפרש כי בלשון אים, רציל רק חילוק יהיה אם יי אלקיכם רב להושיע בדין הוא ילחם לכם, אז אפילו מורא לא יעלה על ראשיכם. ובזה יונח לנו הסמיכות ואתחנן אל יי בעת ההוא, שאמרתי

ונכרתו, אז בעת ההיא התחננתי שמכרתי שאז תקובל התפילה דרך שער השמים בלי מונע. וזהו לאמיר לדורות, שקודם יכריתו את הקליפות המונעים התפילה לעשות מסילה לאלקיני, ואחר כך יתפללו. על כן אמרו ז"ל (ברכות ד ע"ב) מי שקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו, כי מהמקום שקבע כבר, אז כבר הדרך מסוקל מכל מכשול הם האויבים המונעים את התפלה, והבן:

וידעה עוד ואתחנן אל יי. לא אמר ואתחנן ליי, אך אל יי. ר"ל תפילתי לא היה בעבורי, רק מה שנוגע לכבוד השיי, כי אילו היה בא משה לארץ ישראל לא היה שולט בה יד אויב כנודע מרז"ל (עין סוטה ט ע"א), ואם כן זה כבוד השיי, כי אין זה כבודו באומרים האומות הנה עם יי אלה ומאמצו יצאו נתונים למשיסה. והנה זאת היא כוונת כל מכוין בתפילתו לצורכי גבוה, ואז בפוח שתקובל תפילתו, כי המחשבה טובה היא העיקר בעבודה. והנה יארע שני בני אדם יתפללו בלשון אחד ובסגנון אחד, לזה תקבל תפילתו כי כיוון בה כראוי, ולזה לא כי לא שם מחשבתו למקום הנרצה. והנה כבר נודע מכתבי האר"י ז"ל כי עבור זה נשארו בני נד ובני ראובן חוץ לגבול ארץ הקודש, להיות שהיה בהולדם פגם במחשבות איש תם יעקב אבינו כמ"ש לעיל בפרשת מסות. ויש בעית ההיא דייקא, שראיתי שהמחשבה הוא העיקר בעבודה, שעבור המחשבה אירע לראובן ונד שלא נתקבלו בארץ ישראל, על כן כוונתי כראוי בתפילתי במחשבה זכה להשיי למקום הנרצה. (והנה הנם שלא יוצדק הדבר כזה על משה אדונינו, כי חלילה חלילה לומר שעד עתה לא כיון כראוי, אך הוא כאיש גבורתו והתאמץ אז במקום הנרצה יותר בגבהי מרומים). ויש בעית ההיא דייקא שראיתי מה שאירע לראובן ונד, וזהו לאמיר לדורות שיכונו במחשבה זכה בתפילתם לצורך גבוה:

וידעה עוד. דהנה אמר איך שצוה את בני ראובן ובני נד שיעברו חלוצים (דברים ג יז), וגם צוה את יהושע עניך הראות וכי כן יעשה וכי

ליהושע אשר יי במתנת חנם יבא עם זקני עמו ושריו, גם אני התחננתי אל הויה לחונני מאוצר מתנם חנם, לאמר לדורות שאף על פי שיהיה להם לתלות במעשיהם הטובים יבקשו מתנת חנם:

וידעה עוד ואתחנן וכי בעית ההיא לאמיר. דהנה מקודם לכן סיפר מכיבוש סיחון ועוג, ואיך נתן ארצם לנחלה לבי שבטים וחצי. והנה כל שבט הוא צירוף מיוחד משם הויה, ממילא ב' שבטים וחצי הם ב' הויות וחצי בנימטריא אדני. והנה השם אדני הוא הפתח והשער לתפלת המתפלל, על כן תיקנו אדני שפתי תפתח (תהלים נא יז) קודם לתפלה, וכתפלה אריכתא דמיא (ברכות ד ע"ב). והנה אמר ואתחנן אל הויה בעת ההוא דייקא, בסוד אדני שפתי תפתח וכי, לאמיר לדורות שיאמרו אדני שפתי תפתח קודם תפילתם:

וידעה עוד ואתחנן וכי בעת ההוא לאמר. פרשיות התפילין הם תיג אותיות, ופרשת ציצית סיט אותיות, סך הכל מנין בעית. וקיבול התפלה הוא ביותר בהיותו מוכתר בסלית ותפילין כנודע ממקובלים. וזהו הרמו ואתחנן אל יי בעת ההיא, היינו ביום זמן ציצית ותפילין, מה שאין כן בלילה (וכח"כ י"ח ע"ב). וזהו לאמיר לדורות שעיקר תפלתם יהיה ביום, בהיותם מוכתרים בעיטופא דמצוה ובכתר תפילין:

ואתחנן אל יי בעת ההוא לאמר. להבין אומרו בעת ההיא דוקא, לשלול זמן אחר. גם מהו הלאמיר. נ"ל בעית ההיא אחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג שהיו מנעולין של ארץ ישראל, וכבר ידעת שארץ ישראל הוא שער השמים לקבלת התפלות דרך שם. והנה המתפלל בחוץ לארץ צריך מתחילה לחצוד את הקליפות אשר מונעים את התפילות לילך עד שער השמים, וזה כוונתינו בזמירות שאנו אומרים קודם קריאת שמע ותפלה, (שהוא מלשון וברת את הזולזים במזמירות נישנה יז טז, עיין בלבוש אר"ח א), לעשות מסילה לאלקיני שתלך התפילה בלי מונע. והנה קליפת סיחון ועוג היו מנעולין של ארץ ישראל למנע הקדושה ח"ו, וכאשר תמו

לבו עליו בראותו שמצווה לבני גד ובני ראובן שיעברו חלוצים וכו', דהנראה מזה שהמלחמה תהיה טבעיית כמלחמות מלך במלך, על כן מצוה שיהיו לבני חיל לפרוף זרוע וקדקוד. על כן חיזק את לבו שלא ירע לבבו כי לא תהיה מלחמה טבעיית, רק השיי ילחם ואין מן הצורך לגבורת בני גד ובני ראובן, רק הכוונה שלא ירך לבב העם כאמור בפרשת מטות. והנה אחר עשותו פעולה בציווי בני גד ובני ראובן ובציווי ליהושע לבל ירך לבב העם ויהושע, אזי גדלה יראתו פן אף על פי כן ירך לבבם, כי במשה כבר האמינו אפילו אם יאמר לעשות סולמות לשמים, מה שאין כן ביהושע שלא נתאמת להם עדיין. ויש ואתחנן אל יי הנוגע לכבוד השיי שלא יגרמו חיו בחוסר אמונתם להניחם במדבר כמאז, ויש אתה החלות להראות את עבדיך דייקא ובוה נתחזקה אמונתם, מה שאין כן ביהושע. ויש בעית ההיא דייקא, שעמק בהתחזקות אמונת ישראל ויהושע, וזהו לאמיר לדורות, שכל מגמתם יהיה לטובת ישראל לבל יחסאו לגד השיי:

וירצה עוד ואתחנן אל יי בעת ההוא. דידוע (במיד פייט ל"ב) דמלחמות סיחון ועוג היה באלול, והתחננתי אל צירוף הויה השולטת בעת ההיא, היינו צירוף הששי היוצא מסית וצדקה תחיה לניו כ"י (דביס ו טה), לאמר לדורות שיכוונו בכל פעם השם והצירוף הראוי לאותו הזמן, כמו שאמרו רז"ל (שחי"ט מוסר צ"א י"ד) מפני מה צועקים ואינם נענים, מפני שאינם יודעים להתפלל בשם, היינו השם הראוי לכל זמן. והנה כל הצירופים שווים במספריהם, רק ישתנו במספר ריבועיהן, והנה ריבוע זה השם כזה ה' ה"ה ה"ה ה"ה ה"ה, הוא בנימטריא אל הויה, שהוא שמות החסד והרחמים כגודע, (ועיין בכוונת האריז"ל בכוונת אלול הוא שם אל דסיג, והוא ניתוסף גם כן בריבוע הויה הנ"ל על עצם השם), כי הזמן הוא עת רצון ורחמים כגודע. וזהו גם כן לאמיר לדורות שיפצירו בתפלה ותשובה בחדש הנ"ל, כי זה סגולתו: ומעין הנ"ל ואתחנן אל הויה בעת ההוא דייקא. ור"ל למילוי הויה

אשר (עתה) [אתה] עביר שמה. אתיה דייקא. הנה כבר החליט הדבר שהוא לא יעבור, עם כל זה גם בעת ההוא התחננתי להשיי, הגם שהחליט הדבר בעיני, עשיתי המוטל עלי לצוות לבני גד ובני ראובן וליהושע, והוא הלאמיר לדורות אפילו חרב חדה מונחת על צוארו כו' אל ימנע את עצמו מן הרחמים (ברכות י"ז ע"א):

וירצה עוד דהנה התאמצות משה לבוא לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך (סוטה י"ד ע"א). רק ואתחנן אל יי הנוגע לכבוד השיי, כי אין תורה כתורת ארץ ישראל ואין חכמה כו' (כ"ד פט"ז ד). והנה הרואה אשר יראה נדל התאמצות, יוכל לחושדו כי חיו לבו דוי עליו בראותו כתרו יתן למשרתו והוא ינחיל, והוא בעצמו לא יזכה לה. לזה אמר מקודם שצוה את יהושע וכו' אתה עבר שמה, ואחר כך ואתחנן אל יי דייקא הנוגע לכבוד השיי, ואעברה נא ואראה רק ראה בלי הנהגה להיות ראש ומנהיג לעם. ויש בעית ההיא שכבר הוסר החשד שיחשדני הרואה, וזהו לאמיר לדורות ולדורות הבאים, שזאת תהיה כוונתם בנחלת ארץ ישראל עבור השנת התורה והחכמה, לא בעבור הכבוד והתענוג וכדומה:

וירצה עוד בעת ההיא. אחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג, והנה בעיני ראיתי הגם שהיא אינה קדושה כקדושת ארץ ישראל, עם כל זה גדלה מעלתה מיתר הארצות, והנה מעמתי גדולת השנה מזמני הקודמים במקומות אחרים, והבנתי אם כך הוא גדולת המעלה בכאן, מה יהיה עוד בעבר הירדן שהוא ברבו יתירה. וזהו לאמיר לדורות כנ"ל כוונת המבוקש לארץ ישראל. וגם לאמיר להם שלא יסתפקו בקדושתה בהיותם בעביר הירדן מזרחה, רק בעביר הירדן מערבה כי שם עיקר הקדושה, וכרבי זירא דנקיט מצרא ועבר סוף מסכת כתובות (ק"י ע"א):

וירצה עוד דהנה למה צוה את יהושע עינך הרואות וכו' לא תיראום כי יי אלקיך וכו', דייקא בזמן צוותו לבני גד ובני ראובן חלוצים תעברו וכו'. והנראה דהנה השומע יפול

מדת הדין בחזקה, עביל. והוא ענין נפלא לא יתודע לכאורה על פי הפשט. והנראה דבא לפרש מדלא קאמר את ידך הגדולה, כמו שנאמר (שמת י לא) וירא ישראל את היד הגדולה, שמע מינה דתיבת גדליך לא קאי על בחינת היד כביכול, רק על מדה אחרת כאשר יתבאר. והנה לפי זה לא זכר היד הימין כביכול שהוא החסד, רק יד החזקה שהוא הגבורה, על כן חילק ידך החזקה לשנים, מדלא קאמר את היד החזקה. וארסח לך כהולך רכיל מגלה סוד, כבר ידעת כי תפלת הצדיקים לצורך גבוה לפעול היחוד עליון, ועל ידי זה ממילא תקובל תפלתם. והנה מדת השריב הוא המשפיע לעולם בגדלו, (תבין גודל השריב הוא אחת יתר במספר היינו שריב בגימטריא י"ז, וכשנתגדל בחשבון היתר דהיינו בהימשך לו הא' מסוד המחשבה, אזי יהיה ח"י, והבן). ותבין לפי זה הנוסח בברכת המזון ובסוכיו הגדיל תמיד לא חסר לנו, והנה נתחדש בסוכו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו, לעולם (דייקא) והבן מאוד, ובהגדלת השריב נמשך הכיח ברבו יתירה. ולזה תמצא בלידת משה כי טוב (שמת ב ב), שריב בפי רבתי. ומעתה תבין את גדליך זו מדת סוכך, לשינתגדל להיותו בבחינת ח"י, להמשיך הכיח לעולם שהוא אדני. ויש לראיה ועתה יגדל נא כיח אדני, ואחר כך פירש ואית ידך, זו ימינך שהוא פשוטה לכל באי עולם, כאשר תבין סוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקנו (שיד השיד ב ה), תבין באי עולם, היינו כל המדות שבאים לעולם באימתכמותא חדא עם הסוכ. והנה הימין הוא ראשית הנתינה, אך השמאל מתעורר תחילה, והימין כובשו בחזקה בסוד אלקי אברהם אלקי יצחק (תפלה י"ח), שלא אמר ואלקי כנודע, והמשכיל יתבונן דבר מתוך דבר:

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וכר וראה בעיניך כי לא תעבור וכר. תיבת כי יורה על נתינת מעם על האמור, ואינו סוכן לפי כל הלשונות של כי. ויש לפרש דהכי קאמר דהנה אלו היה בא משה לארץ ישראל, לא היו ישראל סגורשים

השולמת בעת ההוא, כפי מילואי היות שהם י"ג נגד י"ג מדות של רחמים, וכנגד י"ג חדשי השנה עם חדש העיבור, אזי יהיה לאלול מילוי הויה כזה יוד הי' ויו היה, שהוא בגימטריא ז"ן, א"ל הויה כנ"ל. וגם לפי סדר הי"ג תיקונים, יגיע לאלול מתיקונים דעליונים יכבריש עונותינו, ומתיקוני ארייך נוצר חסיד (שמת לז ז), (וצריך עיון בויקהל משה והמשכיל יבין). על כל אלה אמר בעת ההיא דייקא לאמר לדורות, שיתוודו את עונם בחודש הזה לפניו ית' ויכבוש עונותינו, וימשיך עליהם חוס של חסד כי הוא נוצר חסיד, והבן (ויראתי להרחיב הדיבור בזה, ובפרט שלא ראיתי בזה דבר מרבותינו הקדושים):

ומען הנ"ל כי החדש הזה הוא בסוד החמים, ונודע (זהו ח"ג ק"ל ע"ב) מתפילת ר' המנונא סבא שאמר לבעל החומים אני מתפלל, בסוד ותהלת אחסם לך (ישעיה מח ט). והנה ריבוע השם הנ"ל, וכן מילוי השם הנ"ל השולט בחדש הזה, בגימטריא חמים, ואז יריח כביכול בריח ניהוחינו כקרבן כליל ועולות, והכל לאמר לדורות, והבן:

ויתעבר יי בי למענכם. למענכם היתה זאת שיהיה לכם לסובה, כי אילולי באתי לארץ לא היתה שלמה בה יד אויב (עין סוטה ט' ע"א), ולא היה באפשרי לשפוך חמתו על עצים ואבנים, ואם כן היתה זאת למענכם לסובתכם:

או יאמר למענכם. להיות דור המדבר כבר נגנוו, ודור באי הארץ הם מבחינה אחרת כידוע לכל המועם מעץ החיים, ואי אפשר שיכנסו לארץ כל זמן היות בחינת דעת הכולל עמהם, עיין בעץ החיים:

או יאמר למענכם. בכדי שאהיה שומר לראשיכם לדור דיעה במדבר, להביאם באחרית הימים לארץ הקדושה:

ברשי את גדליך, זו מדת סוכך, וכן הוא אומר (במדבר יז יז) ועתה יגדל נא כח אדני. ואת ידך, זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם. החזקה, שאתה כובש ברחמים את

מסנה (עיי' טוטה ט' ע"א), ולא היה באפשרי לברר הניצוצות הנדחים בארבע כנפות הארץ שבעבור זה גלו ישראל, כמאמרם ז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) לא פיור הקב"ה את ישראל בין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, היינו ניצוצי הקדושה. ויש השי' שא עיניך ימה וכו' ותראה בעיניך, כי אי אפשר לך לעבור את וכו', כי מן הצורך שיהיה גליות לברר הניצוצין הנדחים מארבע כנפות הארץ:

ונשב בניא מול בית פעור, ועתה ישראל שמיע וכו'. איני יודע מה מלמדינו הפסוק הזה. והאיך יקושר ועתה ישראל וכו' לשלול איזה זמן אחר. והנראה דהנה ידוע מה שכתבו חכמי האמת באם האדם לומר ואינו מבין איזה ענין, אזי יהרהר בתשובה כי במבע איש הישראלי להבין כל התורה לפי שורש נשמתו, כי קוב"ה ואורייתא וישראל חד (והו' היג ע"ג ע"א), ובאם אינו מבין אזי בודאי מחמת החסא שמעוור עיניו. ויש ונשיב בגי"א, כבר עשינו תשובה בהכנעה, כי גי"א מרמו להכנעה, כמו שאמרו רז"ל (עיי' חזקוני ג"ד ע"א) כל גי"א ינשא (ישעיה מ' ד), מר"ל בית פעור, כדי להכרית הבית פעור המעוור עינים, מר"ל מלשון כריתה, בכך כיון שכבר עשינו תשובה בהכנעה, אזי ועתה ישראל שמע וכו', כי בודאי תבין:

ונשב בניא מול בית פעור. שמעתי רמו הפסוק מפה קדוש כבוד אדמיר הרב חק' כ"ק מו"ה יע"צ מ"כ בק"ק לובלין וצללה"ה ונשב בניא, ר"ל כשנשב בהכנעה ובשפלות ובנמיכות רוח כמו גיא שהוא נמוך, מר"ל בית פעור, אז כורתים הבית פעור שהיא הקליפה, עד כאן דברי פה קדוש. ולי הקמן נראה עוד לפרש על פי מה שקבלתי כי הקליפות פעור היא המפתח למותרות, כי היא נהנה ממותרות, כגודע עבודתו שמקריבין לפניו מותרות הגוף (עיי' סנהדרין ט' ע"ב). והנה הרודף אחר המותרות מאכילה ושתייה ומשגל להרבות תאוותו, היא קליפת פעור המסיתו לזה. והנה עצה היעצה לזה מרז"ל (ברכות ה' ע"א) לעולם ירגז אדם יצר טוב על יצר הרע, אי אזיל מוטב ואם לאו יעמוק בתורה כו', יקרא

קריאת שמע כו', ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. והנה לכאורה יקשה אם הזכרת יום המיתה היא רפואה יותר בדוקה, מי מעבב על ידו שיזכיר על ידו תיכף קודם התורה והקריאת שמע, ולמה לו להמתין לעשות רפואות אחרות, עד אשר יראה שלא יועילו אז יקח הרפואה ההוא. אך הענין הוא כי באמת היא יראה פחותה למשכיל יראת העונש, כגודע הענין בזהר חק' (ח"א י"א ע"א) שנינו ענין היראה ההוא, וגם על ידי זה יבוא לעצבות ולא יהיה יכול לעבוד את הבורא בשמחה ובטוב לבב, ולמה נבראת היראה ההוא, כתבו חכמי האמת שעיקר זאת היראה היינו יראת העונש לשרוף התאוות רעות המתגברים על האדם, לכן אם רואה האדם שיצר הרע המסיתו למותרות הגוף מתגבר עליו ביותר, ונתעבר החומר שלו ואינו מועיל לו הארת התורה להכניע, אזי מן ההכרח הוא להכניעו בעצבות חלו ובהיראה הפחותה ובהזכרת יום המיתה, שאז יבטלו כל תאוותיו המדומיות אשר הכל וריק המה, ועל ידם תרקב הרכבת הגוף בחכום הקבר ודין התולעת מחמת שנהנה מהמותרות כגודע וזה יפורש בפסוק ונשיב בגי"א, ר"ל במקום שאין ברירה, מן ההכרח להתיישב בדעתנו ענין היות האדם בגי"א הוא הקבר, והגם שהיא יראה פחותה ועצבות, עם כל זה מן ההכרח הוא מר"ל בית פעור, ר"ל לנגד קליפת בית פעור הרודף אחר המותרות ואין עצות בנפשו להמלט מסנה, צריכין להזכיר לו זה. וזה ידוקדק ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים, ר"ל ועתה כעת תבחין באפשר יועיל חוקים ומשפטים היינו תורה ועבודה וקריאת שמע, אך בראותך כי אין מושיע ח"ו בהתעבב החומר שלך, אז ונשב בניא וכו' וכנ"ל:

וירמו עוד ברמיזא דחכמתא ונשב בניא מול בית פעור. עיי' בעץ חיים בכללים שעשה מהרח"ו ז"ל שכתב כי בנצח הוד יסוד דנוקבא, הם ג' מלואי אדני בנימפריא ב' אלפים י"ג, הוא סוד ב' אלפים י"ג יאורי' המזכרים בזהר וארא (ח"ב כ"ז ע"א). והנה בחסאם בזנות טואב, אזי נדבקו החומאים בנצח הוד יסוד דנוקבא דקליפת

שורש הדעת מלמד אתכם לעשות, שבנשיה יתפרדו להבין ממני עשות כל אחד לפי מחצוב נשמתו:

למען תחיו ובאתם וירשתם וכו'. צריך להתבונן האם הותרה הרצועה לשמוע כדי שיחיה, ואם כן יעבדוהו על מנת לקבל פרס, (הגם שיש לפרש על פי הנ"ל שאמר שבנשיה יתפרדו, רק להיות שתשמעו כולכם ממני שאני שורש הדעת ששם הנבורות והחסדים ביחד, אז תבינו שאלו ואלו דברי אלקים חיים. ויש שתשמעו ממני דייקא למען תחיו, שתחיו הדברים כי חיות הנה דברי אלקים חיים, והכן. אך אף על פי כן לא שקפה רוחינו, כי) עוד קשה אומרו ובאתם וירשתם וכו', אם הוא הוראת שכר הקיום, הוה ליה למימר ותבואו ותירשו וכו', אבל ובאתים זה יורה שממילא יהיה זה. וגם יקשה שתהיה העבודה על מנת לקבל פרס, ואם באמת הכוונה שממילא יומשך ירושת הארץ, מה צורך להודעה זו כיון שאין מן הצורך לחשוב זה בתורה ועבודה, רק עבור אהבתו ית"ש. והנראה בזה על פי מאמר החכם שאמר שהמשכיל אוכל ושותה כדי שיחיה, והכסיל חי כדי שיאכל וישתה. והכוונה בזה שהמשכיל כל ענייני עולם מכזים בעיניו וכל הנאותיו לאין ואפס, אך גדלה בעיניו השנת התורה והחכמה ומעשה המצות, ולהיותו יודע שאי אפשר להתקיים מבלעדי אוכל, על כן אוכל ושותה כדי להתקיים, ויהיה יכול עוד לסגל השנה בתורה ומעשה העבודה. מה שאין כן הכסיל הוא בהיפוך, להיות גדלה בעיניו הנאת העולם אכילה ושתיה וכיוצא, אם כן עיקר השתוקקותו לחיות (העולם) [בעולם], כדי שיהנה עוד ברבות תאוותיו באכילה ושתיה וכיוצא, והכן. והנה ידוע (כ"ד פס"ז ד) שאין תורה כתורת ארץ ישראל, וגם רוב המצות אי אפשר לקיימן רק בארץ ישראל. והנה ידוע שאין האדם שלם בשלימותו רק בקיימו כל מצות יי, אז יתלבש לעתיד בחילוקא דרבנן לחזות בנעם יי, ומה יעשה העובד באותן המצות שאי אפשר לקיימן כאשר לא תזדמן לו, כגון יבום וחליצה ופדין הבן וכיוצא, וכן בזמן הזה במצות התלויים

כנודע, ונצח הוד יסוד דנוק' דקליפה, נק' בית פער לשון גילוי היפך הצנועות, כי הקליפה עבדת נאופין כנודע היפך הקדושה שהיא בצנוע, כמו שאמרו רז"ל (פ"ק ט"ז ע"א) חמוקי ירכיך וכו' (שיד השירים ז ב), מה ירך כסתר וכו', על כן נקרא נצח הוד יסוד דקליפה בית פער לשון גילוי. וכן אמרו רז"ל (סנהדרין ק"ז ע"א) כאן בכנות מואב ערומות פגעו בהן, והכן מה שאמרו רז"ל (סוטה ה' ע"ב) אצל סוטה היא גילתה את עצמה לעבירה, לפיכך וצכתה כסנה ונפלה יריכה (כמדבר ה כ), מה שאין כן זיווג דקדושה הכל בצניעות. והנה כשבא לתקן עון זנות פער ולדבק עצמן בנצח הוד יסוד דנוק' דקדושה, אמר ונשב בנייא, ר"ת ב' אלפים י"ג, שהם הג' אדניי במילואם שהם בנצח הוד יסוד דנוקבא, והוא מול בית פער להתנגד מנגד לקליפת פער, דהיינו נצח הוד יסוד דנוק' דקליפה שדבקו בהם בעונם, או מול בית פער להכרית בית פער ולהדבק בקדושה, והכן והשם המוב יכפר בעדינו:

ועתה ישראל שמע כר אשר אנכי מלמד אתכם לעשות. התחיל בלשון יחיד שמיע, וסיים ברבים מלמד אתכם. (הגם לפי פשוטו שבכל מקום שאמר לשון ראייה ושמיעה שהוא ברוחניות יצדק לשון יחיד, כי ברוחניות כל ישראל כאיש אחד חברים, מה שאין כן בעשיה יתפרדו, כי עשייה הוא פעולת הגוף וגופים נפרדים זה מזה, דוק ותשכח כזה בכ"מ, עם כל זה עדיין אנו צריכין למודע). והנראה דהנה התורה אשר ניתנה לכנסת ישראל, הנם שכולם ביחד שמעו את דברי התורה, עם כל זה כל אחד מבין כפי שורש נשמתו, והגם שכולם שומעים לשון אחד, בעשייה יתפרדו. וזה סוד הללו פוסלין והללו מכשירין ואלו ואלו דברי אלקים חיים (עידוהן י"ג ע"ב), כי כל אחד יתפרד בעשיה כפי שורש נשמתו, מי ששורשו מנבורת פוסל, ומי ששורשו בחסדים מכשיר, והנה משה נשמתו משורש כללות הדעת עמרא דחסד וגבורה. ויש ועתה ישראל שמע ביחד אשר אנכי

יבא בסוד העיבור וקיימם עם חבריו במהרה. זה יאמר להיחיד שאין בידו לקיים איזה מצוה לכל יזניחה מלימודו, ואמר לו ראייה אתה היחיד, למדתי אתכם לכולכם ביחד חקים ומשפטים כולכם כאיש אחד, ומה שחכירך יקיימו יקיימוה גם כן בידך, על כן הלימוד חל על כולכם אקרקפתא דגברי. ואמר לראייה כאשר צוני יי אלקי לעשות כן בקרב הארץ, ריל לראייה כאשר צוה אותי יי המצות התלויות בארץ, והנה לא זכיתי לבא אל הארץ, אף על פי כן בהכרח הוא שאלמדם וכו'. ויש ושמרתים ועשיתים, ריל כיון שתשמרו ותצפו לקיימם, זה מיקרי עשייה אם כן בהכרח הוא הלימוד, דאם לא כן לא תקראו מצפים לקיים, והבן:

ובדרך זה תתפרש ביותר התחלת הפרשה ועתה ישראל שמיע (בלשון יחיד), אל החקים וכו' אשר אנכי מלמד אתכם (לשון רבים), וריל כיון שכולכם ביחד יקרא שם אחד ישראל (ולא בני ישראל, דזה מורה דבאמת הם גופים מופרדים בני איש אחד ישראל סבא, מה שאין כן כאשר יאמר לכולם יחד ישראל שם איש פרטי, דזה יורה איך שכולם כאיש אחד חבירים), על כן אתה הישראלי היחיד שמיע אל החקים אשר אנכי מלמד אתכם לכולכם ביחד, הגם שאין המצוה נוהגת אצלך רק בחכירך, הם יקיימוה בידך כאשר תלמוד המצוה וכנ"ל, התבונן מאד:

ונשוב עוד לפרש התחלת הפרשה ועתה ישראל בקישור הקודם:

ועתה ישראל שמע אל החקים וכו'. להבין מה ועתה לשלול הקודם. וגם האיך יקושר עם הקודם ונשב בגיא וכו'. ויתפרש על פי דברי הזוהר הק' פרשת אחרי (ח"ג דף ע"ג ע"א) רבי אלעזר שאל לרבי שמעון וכו', כיון דאמר (תהליט קמו יט) מניד דבריו ליעקב, אמאי חקיו ומשפטיו לישראל. איל אלעזר תיח זכאין אינון ישראל דחולקא עילאה קדישא נפש בהו קובייה, דכתיב (משל ד ג) כי לקח טוב וכו', ובנין דאידיה גניזא עילאה יקירא שמיה ממש אורייתא כולא סתים

בארץ. הוא כאשר ילמוד את המצוה בכללותיה ופרמותיה שידע אותה על בוריה, וכונתו לדי כאשר יזמין אותה המצוה לפניו יקיימה בפועל, הנה הגם שלא יקיימה, אין המניעה ממנו ולא יצטרך להתגלגל עבודה, רק השיי לא יגרע מצדיק עינו, ויהיה על כל פנים באחרית בארץ הקדושה במהרה בימינו, וגם לאותן המצות הנוהגות בחוץ לארץ רק שלא הזדמנה לפניו, יקיימה גם כן בסוד העיבור כגודע מחכמי האמת. מה שאין כן כשלא ילמוד על מנת לעשות, או שלא ילמדנה כהוגן באופן שלא תחסר לו רק העשייה, דהיינו שידע כלליו ופרטיו, זה לא יוכלל בנדר הזה. ויש משה שמע אל החקים והמשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות, היינו שאני מלמד אתכם בכללותיהם ופרמותיהם שתבינו על בוריים שלא יוחסר רק עשייה. וגם לעשות, שכוונתכם בלימוד יהיה בעבור לעשות כשתגיע לידכם, ובעבור זה הגם שכמה מצות אי אפשר לכם לקיימם, עם כל זה השגת הידיעה מצוה רבה. ויש למען תחיו בניהוג המשכיל בחפצו בידיעה, מבקש עבור זה חיות כדי שיוסיף בידיעה, ולא יגרע מצדיק עינו ותזכו לקיימם בארץ הק', כי ובאתם ממילא וירשתם וכו' ותקיימו בפועל, והבן מאוד:

על פי הדברים הנ"ל תזכה ותבין גם כן ענין התחילו בלשון יחיד ראייה וכו', וסיים ברבים למדתי אתכם. הכוונה אמירה להיחיד אשר אין לו סבא לקיים איזה מצוה מהמצוות, כגון מצות יבום באין לו אח, ומצות התלויות במקדש בזמן הזה, ובאפשר יזניח היחיד המצוה מלימודו באמור בלבו מה בצע בהוודע ענין המצוה. וחלילה לומר כן, כי הנה כל אחד מישראל מוכרח לקיום כל התרי"ג, ומה שאי אפשר לו לקיים, הנה בהתעסקו על כל פנים בידיעת המצוה, הנה יהיה לו הכנה דרבה לקיום המצוה לפועל בעת ההזדמן. ולפי זה הגם שיעברו הימים ימי חלדו ולא יקיים, עם כל זה יש לו חלק בכללות ישראל כולם כאיש אחד חבירים המקיימים כל המצות, וגם אותן שאינן נוהגים בזמן הזה, כיון שהוא עסק בהם והיה מוכן לקיים,

לשם, ואם כן יש מקום לומר שחיו אינם ראויים לתורה. **דיש** ועתיה כעת שחפאתם ישראל מצד עצמיותיכם, שמע אל החקים, והבן:

ויש לפרש עוד אמרו ועתה ישראל אחר ונשיב בנייא. וגם אמרו ישראל דייקא וממילא ידוע כי לישראל דיבור, (הגם שלפי הדרך שכתבנו יוצדק תיבת ישראל, עם כל זה עוד לאלקי מילין). **ויש** לפרש על פי מיש בספר חסד לאברהם וז"ל, ודע שהאמת מכל צד הדרך אשר נלך בה, הוא הדרך התורה המקובל ומצותיה אשר בעבורה יקראו עם סגולה מכל העמים, ובעבורה יזכה האדם לחיי עולם הבא, כי התורה הכרחיות לשלימותנו משיבת נפש למקום אשר ממנה חוצבה, ולזה כל משיבתם וקיסמתם של החכמים הקודמים והראשונים היה בדברים התוריים המקובלים לבד, אף על פי שהרבה דברים שביארו כפי העיון וחיוכם השכל, עם כל זה באמונה לבד בלי חקירה ומופת יזכה האדם לעולם הבא. אמנם ידיעתם במופת אינו הכרחית לישראל מצד שהוא ישראלי, כמו הצורף כסף אינו מחויב אליו מצד שהוא צורף כסף, שידע איך יתהוו הכסף בארץ וכו', והידיעה בזה לא תורה בקיאות במלאכת הצרופה, אבל ראוי לו מצד שהוא צורף שיקח זה המחצה הידוע, ויעשה עליו צורה במלאכתו היותר שלימה באופן היותר שלם. כן איש הישראלי באמונה לבד ישינו שלימותו (בהתחכמו במשפטי התורה מבלי חקירה), דזה הוא מצד שהוא ישראלי, אמנם כשידע האמונה במופת, הוא מצד שנקרא אדם, לא מצד שהוא ישראלי וכו'. והענין דע שהחכמות הם שני מינים, א' חכמה הפנימיות, וא' חכמה החיצוניות, והנה מהראוי שבני ישראל לא יתחכמו אלא מן החכמה הפנימיות הקדושה מפני שהם קרוכים אל הקדושה וכו', ואלו היו כשרים וראוים, היתה החכמה הפנימיות עומדת בהם, אלא שפגמו וקלקלו ונתרחקו מן הפנימיות, ואל החיצוניות לא באו שאינה שלהם, עד כאן דבריו בקצת שינוי וקיצור לשון. ועל פי הדברים האלה תבין כאשר פגמו ישראל בבעל פעור,

וגליא וכו', ג' דרגין אינון מתקשרין דא בדא קוביה אורייתא וישראל וכו', קוביה וכו' סתים וגליא, אורייתא הכי נמי סתים וגליא, ישראל הכי נמי דרגא על דרגא, הה"ד מניד דבריו ליעקב חקיו ומשפמיו לישראל, תרי דרגין אינון יעקב וישראל, חד גליא וחד סתים, מאי קא מיירי, אלא כל מאן דאתגור ואיתרשום בשמא קדישא, יהבין ליה באינון מילין דאיתגליין באורייתא וכו', הה"ד מניד דבריו ליעקב אבל חקיו ומשפמיו לישראל אילין בדרגא עילאה יתיר וכו', אילין רזי אורייתא ונימוסי אורייתא וסתרי אורייתא וכו', עכ"ל. ומעתה תבין דהנה בעון זנות השישים בפעור פגמו בכרית קודש, ואחר כך בהתחלת התשובה הוה כאילו נימולו מחדש וקבלו עליהם הכרית קודש, ואם כן לא היה להם אז כח להבין רק מילין דאיתגליין באורייתא, והיו אז נקראים בשם יעקב, ואחר כך כאשר נפיהו לגמרי והגיעו למדרגת ישראל, נתגדל כחם להבין רזי אורייתא דנקראים עיקר החקים והמשפטים כאמור בזהר הק'. **ויש** ונשיב בנייא מול בית פעור. עשינו תשובה בהכנעה נגד החטא של בית פעור, ואז לא היה בכח להבין רק פשמי אורייתא, ועתה ישראיל, ר"ל כעת שנתגדלתם ברכו יתירא להיקרא ישראיל, שמע אל החוקים וכו' דאינון רזי אורייתא סתרי אורייתא, והבן:

או יאמר ועתה ישראל. להבין מהו ועתיה, ובקישור עם הקודם. דהנה כתב הרב הק' בעל גור אריה בספר הנצה, דמשום הכי לא נכתב בתורה צדקת אברהם אבינו קודם התגלות השיי אליו לך לך מארצן (באשית יב א), דאילו נכתב צדקתו, היה מורה דעיקר בחירת השיי באברהם ובכניו הוא בעבור צדקתם, ובאם יארע ח"ו להיפך ימאסם ח"ו, על כן לא נכתב מקודם צדקתו, להורות בחירת השיי באבות וכן בבניהם אחריהם מצד עצמיותם אפילו אינם ראויים ח"ו. והנה כשישראל ראויים, יש להם גם כן לתלות במעשיהם המוכים, ואם ח"ו בהיפך על כל פנים יש להם לתלות בעצמיותם זה שמם אשר יקראו להם ישראיל. **ויש** ונשב בניא מול בית פעור שחפאו

ולידעם כהוגן כאשר ציוני מבלי תוספת ומגרעת, ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, שהם מצד החיצונים ולהם יאתה חכמות החיצונית, מה שאין כן אתם ישראלים חלקכם בחיים חכמות הפנימיות. ויש בנתינת מעם כי מי גי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו', על כן אין לך שום עם ולשון שיהיו דבקים בפנימיות כמזכר, כי אין אלקים קרובים אליו כמזכר, ואתם אין לכם חלק ונחלה בחיצונית, על כן בפנימיות חיו תעזבו את חכמתכם ולכלל החיצונית לא תבואו, והבן מאוד ומאוד. ובוזה תבין שבכאן דייקא צוה לא תוסיפו ולא תגרעו, כי על ידי חקירה למעם, יבואו לתוספת ולמגרעת חיו, כי יתבונן בשכלו מעם המצות, וכאשר ישפוט שכלו כפי המקום והזמן, יבוא לחשוב מחשבות חוץ שבעת הזאת ובמקום ההוא לא שייך המעם אשר שפט יבוא לתוספת ולמגרעת, מה שאין כן אם ילמוד המצוה מגזירת המלך מבלי חקירה, לא יוסיף ולא יגרע, והבן מאוד:

וכי גי גדול אשר לו חוקים וכו' ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום. הנה התחיל בחוקים ומשפטים וסיים בתורה, והסיפא אינה היפוכא דרישא. וגם מהו הלשון צדיקים על החוקים והמשפטים. והנראה דהנה חוקים הם מבלי מעם רק חקה גזירת המלך, וזה הוא כך אצל נימוסי כל עם, שהמון עם אינם יודעים סיבת הענין, רק שבא להם מקדמונים לחקיה, וכן משפטים הוא הדינים. והנה ודאי כל עם ועם יש לו משפט נימוסי, כשיעבור האדם כך וכך, יש לו עונש כך וכך במסון או בנזף או במיתה, והוא מבלי מעם למה להעובר על זה יגיע עונש זה, ולהעובר זה עונש זה, רק הוא הסכמה, אבל בעצם לא נודע המעם והסיבה מה שייכות יש להמשפט עם הנשפט, רק הוא נקמה להעובר בדרך ההסכמה. מה שאין כן תורתנו הקי הגם שיש בה חוקים מבלי מעם, עם כל זה הלילה לומר שאין מעם למצוה, רק אם עדיין מצע שכליני קצר מהשיג, מחויבים אנחנו לקיימם בחוקה עד

אזי נמו מהפנימיות מה ששייך להם מצד שהם ישראלים לעמו במשפטי התורה, שהוא שלימות נפשם מבלי עיון וחקירה בחיצונית. ויש ונשב בגי'א וכו', עשינו תשובה כנ"ל, בכך ועתיה כעת ישראל מצד שאתם ישראלים, אינכם מחוייבים בחקירה כמו שאינו מחוייב הצורך מצד שהוא צורך לחקור על מהות הכסף, רק שמע אל החקים ואל המשפטים וכו' למען תחיו כנ"ל, שבעבורם יזכה האדם לחיי העולם הבא כנ"ל, והבן. ובוזה יתכן אחר כך ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני יי אלקי וכו', ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וכו', כי מי גי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו'. דיש לדקדק במקראי קודש הללו, התחיל בלשון יחיד ראייה, וסיים ברבים למדתי אתכם. גם אומרו כאשר צוני וכו' בכף הדמיון, הוה ליה למימר אשר צוני. גם אומרו ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם וכו', וכי בעבור זה ילמדו שיהיה לכם לחכמה נגד העמים, זה לא יתכן בעבודה האמיתית. גם אומרו כי מי גי גדול אשר לו אלקים, אינו מקושר בנתינת מעם עם הקודם. ולפי הדברים הנ"ל יצדק שפיר כמין חומר, דהנה גם אותם החפצים בחקירות, ודאי מודים לזה שהחקירה לא תתכן לכל איש ואיש, כי בודאי מן הצורך לקבלה לקלי הדעת אשר שכלם קמן מהשיג החקירות, ותעמוד להם הקבלה במקום העיון, רק העיון בחקירה הוכרח לדעתם למי ששכלו רחב, עיין כל זה בחובת הלבבות בהקדמה. ולזה התחיל בלשון יחיד גם בכאן ועתה ישראל שמי'ע וכו' מצד שאתה ישראל, ודיבר נגד היחיד אשר שכלו רחב מיתר ההמון וראוי לחקירה, אמר גם אתה הראוי לחקירה שמע אל החוקים מבלי חקירה, אשר אנכי מלמד אתכם לכולכם ביחד גם למי ששכלו קצר, אשר תודה בעל כרחך שתספיק להם הקבלה כמוך כמותם, לכולכם אני אומר שתספיק הקבלה מבלי עיון מצד שהוא ישראלי כנ"ל, וכן בפסוקים הנ"ל ראייה אתה היחיד בעל שכל הרחב מיתר ההמון, למדתי אתכם לכולכם ביחד חוקים ומשפטים, רק כאשר צוני וכו' מבלי עיון, רק לקיים גזירת המלך ולא תחקור על הסיבה, רק עיוןך יהיה בנושא המצות לקיימם

ואמר נתין לפניכם היום דוקא. ר"ל כל התורה הזאת הוא נצחיות לכל יום, אשר הוא לפניכם בכל דור ודור ושעה ושעה אשר לפניכם יושת האדם עצות בנפש על ידי כל תיבה ותיבה שבתורה אשרי העם שככה לו. וי"ש רק השמר לך וכו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, והנה בדברים לא שייך ראייה רק שמיעה, והגם שכל העם רואים את הנשמע (מכילתא דרשב"י), אין זה בכלל אזהרת השכחה, כי עיקר הנרצה שלא לשכוח את הענין, מה בצע באם יזכרו שהיו רואים את הדבור או שומעים, וגם כפי הנראה הוא רק אזהרה לדור המדבר שעמדו על הר סיני, ומה נעשה אנחנו הגם שעמדנו עם אבותינו במעמד הנכבד, עם כל זה אין לנו זוכרים את הענין הנרצה. ולפי מ"ש יובן, דהנה אמר שהתורה הזאת היא לפניכם בכל יום שבכל דור, לשות עצות בנפשו האיך יקרב את עצמו להבורא ית'. והנה אפשר שהאדם על ידי התבוננו איזה פסוק בתורה, יבין ממנה איזה עצה, אבל לא ישיב אל לבו לקיים אשר ראו עיניו בתורה, והנה יהיה כנביא העובר על דברי עצמו (סנהדרין פ"ט ע"א). וי"ש אני אומר לך שהתורה היא לפניכם בכל יום שבכל דור, ובודאי תבין במושכלות בכל יום בהתבוננך האיך תוכל לקרב עצמך אליו ית', רק השמר לך וכו' פן תשכח את הדברים ממש אשר ראו עיניך בתורה, והבן. והו' הודעתם לבניך ולבני בניך, ששמעתי בשם איש קדוש אחד מדבר, שהדעת הנשפעת לאיזה איש בתורה ועבודה, יועיל לבניו ולבני בניו, שדעת האב נמשך עד בן בנו והדברים עתיקים, על כן נאמר (ישעיה נ"ט כ"א) לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, ותתבונן מתענית רב יוסף (ב"מ פ"ה ע"א). וי"ש אותו הדעת שהתבוננת בתורה, תזכה להמשיכהו עד בן בנך. וגם אמר הודעתם לבניך ולבני בניך, היינו תודיע להם זה הענין שהתורה היא לפניכם בכל דור ודור, ויוכל להתבונן ממנה כפי הזמן והמקום והשעה. וי"ש שתודיעם זה הענין יום אשר עמדת וכו', באמור יי אלי וכו' ואשמיעם את דברי אשר ילמדו (מדברי אלה, להיות יוצאים מפי שאני נצחיי, בכך הדברים

אשר יערה עלינו רוח ממרום ונתבונן מה מאוד עמקו מחשבות הצור תם לטוב לנו כל הימים, וכל המצות כולם מורים על יחודו ואחדותו ית"ש, ועל ידן נבוא לדביקות העצמי באור אין סוף ית"ש. אם כן כל המצות נכללין באנכי יי אלקיך (שמות כ"ב), אשר שמענו מפי הגבורה בכלל (מכת כ"ד ע"א), וכאשר יאיר השיי עינינו נבין הענין שהם כולם עצות מהשיי איך נוכל לדבק את עצמינו באור קדושתו יותר משרפי מעלה, וכן המשפטים שבתורה מחויב מסון להעובר תשלומי כפל ד' וה', ומלקות וד' מיתות וזכרת ומיתה בידי שמים, אינו בדרך נקמה להעובר, רק גם כן בגודל רחמיו ית' להיות שהחוטא נפה אל אלקים אחרים בחטאו, וחיו ידחה לחרפות ולא יוכל לבוא לעצם החיים, נתנו המשפטים האלו כל אחד כפי חכמתו ית' סבע העונש, תוסר ממנו הקליפה דאלקים אחרים, וידבק האדם בשורשו הקדוש בעצם החיים. וי"ש ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים, ר"ל שיהיו החוקים מבלי מעם, שיהיו צדיקים צודקים בעצמם שיהיו שייכים להנברא, וגם כן עונש המשפטים שיהיו צודקין בעצמן, שענין עונש הזה שייך דוקא להעובר בזה המצוה, וזה ככל התורה בכללה כל התרי"ג מצות אשר אנכי נתן וכו', ר"ל שכל התרי"ג מצות נכללין באנכי, ואם כן לכולם יש מעם, והבן מאד כי אי אפשר לפרש הכל במכתב:

ראה למדתי אתכם חוקים וכו'. התחיל ביחיד ראה, וסיים ברבים אתכם. ונראה על פי אשר שמעתי מכבוד מחו הרב המקובל המפורסם בישראל הרב מהרצ"ה, אשר השם סי' מע"ב שמות, הוא המורה נבוכים בדרך הישר. והנה גם בחוקים ומשפטים יש תרמות היצר, באמור אל האדם אשר זה מצוה ובאמת הוא עבירה, וכן בהיפך. והנה להיות סגולת זה השם להוליך עורים בדרך לא ידע, והנה גם בהסתפק דרך החוקים יש לכויז זה השם, הוא ראייה, ובעיניו יראה ולבו יבין את הנרצה לעבוד השיי. וי"ש ראייה למדתי אתכם, היינו למדתי אתכם השם הנלי, וכזה תרשו את הארץ:

תהיה לנו כי נשמור לעשות וכו' כאשר צונו, רק לקיים מצותיו הוא הנרצה בלי קיוו שום קבלת שכר, כי אין לך שכר גדול מזה שזכית לעבוד לפני יי אלקינו וקצר המצע מהשתרע:

ואתם הדבקים וכו' חיים כלכים היום. יש להתבונן לפי מיש הדבקים בהיא היריעה, לא צריך לומר אחר כך כלכים. אך בא לרמו ידוע דתיקון המדות שבאדם באהבה ויראה והתפארות וניצוח והודיה והתקשרות וממשלה, הם נגד חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות כנדע. והנה ידוע דהעיקר הוא חסד גבורה תפארת, דנצח הוד יסוד הם תמיד בסוד תוספת כנדע, על כן כאשר יתקן האדם אהבתו ויראתו והתפארותו לעבודת השם, ממילא יהיה שלם בכל המדות. והנה אתים רמו לחסד גבורה תפארת ימין ושמאל ואמצע, והנה ירמוז כיון שאתים דבקים ביי אלקיכם, שוב אין לחוש ובודאי חיים וקיימים כלכים, היינו כל שיעור קומתכם ודאי חיים וקיימים ליי במצות מעשיות, ודוק כי קצרת:

בילקוט (פרשת יתרו) [ישעיה] (רמו תגיה) בפסוק (שם מג יב) ואתם עדי נאם יי ואני איל. תני רבי שמעון בן יוחאי אם אתם עדי אני יי, אין אתם עדי כביכול איני יי. יש לפרש על פי מה שפירשנו לא יקום עיד אחיד באיש לכל עון ולכל חטאת (דברים יז טו). דהנה אתון עיד בקריאת שמע הם רברכין, להיות דהמצוה הזאת נצטוו להעיד בכל יום על יחודו ואחדותו ית"ש והוא יסוד הדת. והנה בעבור האדם איזה עבירה או יבטל מצות עשה, הנה יופסל לעדות אם כן אין עדותו עדות. ויש לא יקום עד אחד, (רציל עיד שבאחיד לא יקום לו) לכל עון ולכל חטאת, (היינו כאשר יש בידו חיו איזה עון וחטאת). ויש גם כן במדרש אין אתם עדי, (היינו כשאינכם כשרים לעדות על פי התורה) כביכול איני יי. ואומרו איני יי ולא שם אחר משמות הקדושים, יובן דהנה התפילין אשר נצטוו להניח היינו ד' פרשיות קדש (שמות יז א), והיה כי יבאך (שם שם יא), שמע (דברים ו ד), והיה אם שמע (שם יא יג). הנה קדש, הוא נגד מוח החכמה. והיה, מוח

ההם נצחיים, על כן ילמדון מהם) ליראה אותי כל הימים (בכל דור ודור), והבן מאד:

ונשב בניא וכו', ועתה ישראל וכו'. להבין הקישור. גם שאר הדקדוקים. דהנה אמר שלמה (קהלת ז יז) אל תרשע הרבה, ואמרו רז"ל (שבת ל"א ע"ב) הרבה דלא לירשע וכו', אלא מי שאכל שום וכו'. והכוונה דאל יתייאש אדם מן הרחמים אפילו בראותו את עצמו הולך בדרכי רשע חיו, וכשמעורר בעצמו הרחורי תשובה מחוייב להכניע את עצמו לפני בוראו, וידמה בעיניו כאילו היום נולד ויעשה תורה ומעשים טובים והימים הראשונים יפלו, כאשר כבר דברנו מזה כמה פעמים. ויש ונשב בניא בהכנעה מול בית פעור, להיות שהלכנו אחרי המותרות כמו שאמרו ז"ל (עין סנהדרין ס" ע"ב), ועתה ישראל כאילו אתה היום ישראל מחדש, שמע אל החוקים וכו', והבן

ויצונו יי לעשות את כל החוקים האלה וכו' לטוב לנו כל הימים לחיותנו וכו', וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וכו' לפני יי אלקנו כאשר צונו. יש להתבונן במקראי קדש הללו, דהאיך אמר ויצונו יי לעשות וכו' לטוב לנו לחיותנו, דהוה על מנת לקבל פרס. ועוד מהו זה שאמר וצדקה תהיה לנו וכו', צדקה היא מתנת חנם מהנתן להמקבל. והנה התחיל בחיוב שעבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו יי אלקינו וכו', והנה מחוייבים אנחנו לעבוד עבור זה, ואיך סיים בצדקה. ונראה לפרש דהנה לפי דעתו של בן אביו מלמדו, דהבן כיון שאין יכול להבין עדיין עומק המושג, שאין עריבת נעימות ידידות יותר מנוף העבודה לאלקי עולם ית' והוא הנרצה, אזי ילמדהו תחלה שעל ידי העבודה יבא לנו טובה גדולה מתמדת, ולא יאמר לו התכלית האמיתית בלא שום קבלת פרס כי שכלו קצר, ובודאי כשיכנס המידא דאורייתא בלבבו, יבין הדבר לאשורו וכמעשה דר"י בן פזי בזהר הק'. על כן אמרה התורה ללמד לבן ויצונו יי וכו' לטוב לנו לחיותנו, אבל אתה המלמד לא תפעה בזה, רק תדע וצדקה

הזאת שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (ברכות י"א), אזי גם אני אמרתי שלא אמנע עצמי מן הרחמים. זהו לאמיר לדורות אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים:

ההר הטוב הזה והלבנין. חסר ו'. דהנה בעה"ר ביום שחרב בית המקדש, נמלו ישראל איפופסין על ענותיהם (ויקרא פ"א ד'), דהשיי כיפר להם במה ששפך חמתו על עצים ואבנים, ומשום הכי לא רצה השיי אשר משה יכנס לארץ, דידוע (סוטה ט' ע"א) דלא שלטו הגוים במעשי ידיו, ואם כן לא היה אז מקום לשפוך החמה על עצים ואבנים, והיה חיו וכו'. והנה משה אדונינו בידוע זה, ביקש לראות הלבנן אפילו חסר, כי ו' מרמו למעשה, היינו אפילו יהיה עדיין חסר מעשה הבנין הקדוש והקרבת הקרבנות, הנה לא יהיה מקום לומר שבית המקדש הוא מעשי ידיו. והנה השיי לא רצה גם בזה, כי על כל פנים כיבוש הארץ תהיה על ידיו, ולא יהיה מקום לקיים או תרצה הארץ וכו' (ויקרא כ' לד), נ"ל:

באפמרתא דיומא*.

נחמו נחמו עמי וכו' (ישעיה מ' א). נחמו נחמו, בגימטריא יצחק. רמוז למה שאמרו רז"ל (שבת פ"ט ע"ב) אשר במהרה בימינו תהיה הגאולה על ידי מליצת יצחק, כמו שדרשוה בפסוק (ישעיה סג טו) כי אתה אבינו וכו', והמי להיות שכל הדינים בעת הגלות באו מסוד פחד יצחק, ובעת הגאולה במהרה בימינו יסתקו הדינים בשורשם ביוכל העליון סוד החירות על ידי תשובה עילאה, (ובפרט לדעת המקובלים הראשונים חכמי השמיטות, להיות שמיטה זו לדעתם שמיטת הפחד, מוכרחת הגאולה להיות על ידי פחד יצחק, על כן בשמיטה זו הזהב חשוב מן הכסף. וידוע בזה ענין מחלוקת קרח שהיה לוי בכחינת נבורת יצחק, ורצה להיות במעלה מן אהרן איש החסד, ולעתיד לבא הנה

הבינה. שמע, והיה אם שמע, מוח הדעת. שמע עיטרא דחסדים, והיה אם שמע עיטרא דגבורות. ובתפילין דמארי עלמא כתוב בהו (דברים ד' ה) מי גוי גדול, ומי גוי גדול. (שם לג כט) אשריך ישראל. (שם ד' לד) או הנמה אלקים. (דברי הימים א' י"ז כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד. אך בהנך פסוקים כל הנהו פסוקים, כל אחד כנגד פרשה מיוחדת שכפרשה שלנו, ומי כעמך ישראל גוי אחד, הוא נגד שמע וכו' יי אחיד, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות י"א) אתם עשיתוני חסיכה אחת בעולם, שמע ישראל וכו' יי אחד, ואני אעשה אתכם חסיכה אחת בעולם, ומי כעמך ישראל גוי אחד. הענין הוא שאנחנו על ידי מעשינו מעוררים למעלה על ידי התעוררות שלנו מוח החכמה, יושפע עלינו מלמעלה מוח החכמה, והוא הענין הנכתב בתפילין דמארי עלמא, ועל ידי התעוררות שלנו עיטרא דחסדים על ידי פרשת שמע, הנה מתעורר עלינו השפעת החסד לעשותינו חסיכה אחת בעולם, הוא הנכתב בתפילין דמארי עלמא ומי כעמך ישראל גוי אחד, וידוע דשם יי מורה על החסד, וחסד יי כל היום. זהו דוקא כשאנחנו כשרים בעדותינו באמרנו יי אחד, מתעורר חסדו עלינו בכחינת עיטרא דחסדים הנעשה בתפילין על ידי פרשת שמע, מה שאין כן בזולת זה. ויש אין אתם עדי כביכול איני יי בכחינת החסד. על כן מהראוי לכל אדם להרהר בתשובה קודם אמירת קריאת שמע, בכדי להיות כשר לעדות, ואז יצוה יי חסדו ורב טוב לבית ישראל:

וידעו עד ואתחנן אל יי בעת ההוא (דייקא) לאמיר. (מהו הלאמיר). דהנה למעלה (דברים ג כ) נאמר לא תיראום מלא ו', ולית דכוותיה בכל התנין. והנראה דהנה בזהוהר הק' (ח"ג ע"ד ע"ב) איתא ו' גופא דחרבא, ו' רישא דחרבא, היה תרין פיפיות וכו'. העולה מזה ו' מרמו לחרב שלופה, והרמו בכאן ביתור הר, שלא תירא מהם אפילו תראה חרב שלהם שלופה על צווארך. ויש ואתחנן אל יי בעת ההוא, שנצטויתי המצוה

* הצננו פה בהרצאה השניה הזאת כל ההפסורה העתקנו מספר בני יששכר והעמנוה על מקומה להחיות נפשות בלי ליאות וחיפוש:

של הרייה. וזה שאומרת כנסת ישראל ואני (כנסת ישראל, הנה זאת) תפילתי (שתהיה במהרה) לך הויה עת רצון. הבן (עד כאן הנה):

דברו על לב ירשלים (ישעיה מ ב). להבין מהו הדבור על הלב. הנה אומר לך ירושלים הכותנה על השכינה הקדושה כנדוע, והנה השכינה נקראת רחל, והנה בגלותא בעוה"ר היא כרחל לפני גזויה נאלמה (שם ע ז), בסוד נאלמתי דומיה (תהלים לט ג), על כן אין חזון נפרץ לבניה הנעמים ואין נבואה. והנה רחל בגימטריא דב"ר ל"ב, והנה בגלות בעוה"ר כשהיא בבחינת נאלמתי דומיה, הנה נפרד ונתרחק הדבר מן הלי"ב, בסוד מ"ש (מסודין צ"ט ע"א) ללי"ב גליתי לפומי לא גליתי, ולעתיד בסהרה בימינו יתגלה פנימיות הלב אל הפ"ה שהוא דבור, ועל כן במהרה בימינו ינבאו בניכם ובנותיכם (יחל ג א). וזהו דבריו על לב ירושלים, שיתוסף על גילוי הלב גילוי הדיבור, ויהיו בחיבור יחד דבר לב וישתלם שיער קומת רחל, היינו דבר לב בגימטריא רחל:

ועל פי זה פירשנו דברי רז"ל במדרש בשלח (שמרי פכ"א ה'), דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות יד טו), יסיעו דבר מלבן. והוא פלאי. ועל פי דברינו הנ"ל תבין, הגם במצרים שהיתה השכינה בחינת רחל עם אבותינו בגלות, היה גם כן בסוד נאלמתי דומיה ולא היה באפשרי להוציא מן הלב אל הדיבור, ועל כן כתיב גם כן בבני ישראל (שם ב ט) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויועקזו, ועקה הוא בלב קול בלא דבור שלא היה להם בחינת דבור, הנה גם אצל ים סוף הגם שיצאו ממצרים, עדיין לא נפמרו עד קריעת ים סוף, דכתיב (שם יד ל) ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, על כן כתיב גם כן (שם טז ז) ויצעקו בני ישראל אל יי, עדיין צעקה בלא דבור, כי עדיין היה כח לשר של מצרים לקמרן הללו וכך והללו וכך (ילקיש רמז ל"ד), ולא יכלו עדיין להוציא הדיבור כראוי ונכון כי עדיין היה הדיבור בהעלם. ויאמר יי אל משה מה תצעק אלי, למה תהיה עוד כזאת צעקה בלא דבור, דבר אל בני ישראל ויסעו, היינו יומשך להם הדבר מן הלב. ויש במדרש

כן יהיה מעלת הגבורות וכך כמעלת הזוב על הכסף, על כן יתעלה קרח לעתיד כמו שכתבו צדיק כתמר יפרח (תהלים צב יג), ס"ח קרח, (אלא שבזמנו אכלה פנה). והנה במה שהקב"ה מכה בה מרפא, קבלנו הדינים מסוד פחד יצחק, הנה יתהווה מן יצחק נחמו נחמו, וזהו יאמר אליכם דייקא אליקים פחד יצחק, (והוא הנרמו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות) (מ"ה ז טו), כי שם גם כן נגד ד' בנים דברה תורה, ד' פעמים ב"ן בגימטריא יצחק, שאפילו הבן הרשע שורשו בקודש ועתיד להיכלל בקדושה. וזהו הנרמו ומרף זרוע אף קדקוד (דברים לג א), רמזתי ברמו מועמ:

עוד זאת אדרוש לך (ישעיה מ א) נחמו נחמו עמי יאמר אליכם וכו', כי לקחה מיד יי כפלים וכו'. להתבונן ענין הבטחתו לישראל נחמה כפולה. גם בנחמה הזכיר אליכם, ובעונש אמר לקחה מיד הרייה רחמים. וגם כפלים אינו מוכן, וכי מ"ד וכו', ודברי המפרשים ידוע. ונ"ל דהנה בעונש בעוה"ר גם מדת הרחמים הסכים למדת הדין, ונקרא על ידי זה עונש כפול. על כן בנחמה במהרה בימינו יהיה בהיפך, שגם מדת הדין יסכים למדת הרחמים, לזה נקרא נחמה כפולה, והוא מדה כנגד מדה כי בעת העונש לקחה מיד הרייה, שגם מדת הרחמים הסכים למדת הדין ולזה נקרא כפלים, על כן בעת הנחמה ינחמו בכפלים נחמו נחמו יאמר אליכם, שגם מדת הדין יסכים לחסד במהרה בימינו אמר:

הגיה ועל פי זה פירשנו בפסוק (תהלים סט יד) ואני תפילתי לך הויה עת רצון וכו'. הנך רואה בבני אדם בעת המשפט כשדיין אחד נוטה לזכות והבי לחובה, והנה אחר כך על ידי הפענות ומשא ומתן אחד מסכים לחבירו, ואם כן רצון חבירו גובר נעשה רצונו. ואם כן תבין לפי זה גם בנידון דידן בעוה"ר בעת הזעם גרמו העונות שגם מדת הרחמים הסכים למדת הדין, אם כן נקרא הזמן ההוא עת רצון של מדת הדין שנעשה רצונו. ובעת הישועה במהרה בימינו הנה גם מידת הדין יסכים לחסד, הנה נקרא לזמן ההוא עת רצון

לדעתי ויסרתי אתכם אף אני שביע על חטאתיכם המוזכר כמה פעמים בתוכחות, והמ"י. וזהו כי לקחה מיד הויה כפליים, סוד אכפלתא דאכפלתא בנימטריא שביע, (הנה בקרניים מוזכר החשבון אכפלתא דאכפלתא בהיפוך, ואין בזה קפידא ורשות ניתן לדרוש):

או יאמר כי לקחה מיד יי כפלים. ר"ל י"ד ב' פעמים בכפל, היינו (כ') [ג] פעמים י"ד נימטריא מ"ב, שם הנבורה שממנו בא הדין:

או יאמר י"ד הויה ב' פעמים בכפל. י"ד הויה בנימטריא מ', ג' פעמים מ' נימטריא ק"ך צירופי אלפים:

או יאמר מ"ד הויה כפלים. על פי מה שרמז בקינות כי נעשה בי י"ד הויה. כי י"ד הויה נימטריא מ', על פי מה דידוע דבגלות נשתנו ב' מסיין, דהמים של למרביה המשרה (ישעיה טו, מחוייבת להיות פתוחה ונסתמה, כי קרן בית דוד היא בסתימה כעת בסוד העיבור. ובנחמיה ב) נכתבה חומת ירושלים פרוצה, שצריך להיות המים סתומה כדמיון החומה, ונכתבה כעת במים פתוחה כי החומה פרוצה, ולעתיד לבא תפתח המים סתומה של למרביה המשרה, ותסתם המים של חומת ירושלים שנפרצה, ואם כן כעת נקרא י"ד הויה בנימטריא בכפל, שאנחנו כעת בסוד העיבור שהפה נסתם היינו נבואת החזון, והעיבור פתוח חומת ירושלים שדרך אנן המהר. ויש כי לקחה מיד הויה כפליים, ובמהרה בימינו בעת הלידה יתפתח הסתום ויסתתם הפתוח. ועל פי זה פרשתי הפסוק צדיק כתמר יפרח (תהלים צב יג). כבר נודע מים סתומה הוא ת"ר, ואם כן מים סתומה ופתוחה היא תמר שממנה יצאה מלכות בית דוד, והצדיק גם כן יפרח כתמר הזה, דהיינו שיפתח הסתום ויסתתם הפתוח, והבן כי קצרת:

דברו על לב ירושלים (ישעיה מ ב). ירמזו שתיבת דב"ר יתחבר אל תיבת ל"ב, כי כעת אין חזון נפרץ, והשיי אומר לל"ב גליתי ולפומי לא גליתי (סנהדרין ג"ט ע"א), ולעתיד יתחבר הדב"ר אל ל"ב,

יסיעו דבר מלבן וישתלם שיעור קומת השכינה, רחל בנימטריא דברו על לב ירושלים וכנ"ל, ואתה תבין:

וקראו אליה (ישעיה מ ב). לא נודע מהו הקריאה. והנה תרגם יונתן ואתנבו עלה. הנה מפרש על פי מה שאמרו רז"ל (יק"ד פ"א י"ג) קריאה לשון חבה הוא לנביאי ישראל. הנה כיון שיבוא הדבור לירושלים דרך נבואה, הנה הנביא אשר יתנבא לטובה, שוב לא תשוב נבואתו ריקם, דהנה זהו הבחנת הנביא כאשר יתנבא לטובה ולא יהיה הדבר ולא יבא, הוא הדבר אשר לא דברו יי (דברים יח כב), כי דבר יי לטובה לא תשוב ריקם:

כי מלאה צבאה (ישעיה מ ב). נראה לפרש כי נתמלא הצבא שלה היינו אותיותיה, שעד הנה היתה ירושלים בלא יוד והיתה חסרה בצבאותיה, והן היום תתמלא ביד. ונרמז בתורה (שמות כח כד) אל קצוות החשן, ירושלים במלואה ביד בנימטריא קצות, חשין בנימטריא משיח, יראתי להרחיב הדבור:

כי נרצה עונה (ישעיה מ ב). היינו כי מן עוונה נעשה רצון, כי מן תשובה מיראה נעשים זדונות כשגגות, ומן תשובה מאהבה נעשים זדונות כזכיות (יומא פ"ז ע"ב), ונעשה מן העונות הללו מצות שהם רצוני ית"ש. והנה על ידי זה תתמלא ירושלים, י"ד מורה על מחשבה ורצון (יק"ד י"ט מ"א ע"ב):

כי לקחה מיד יי כפלים (ישעיה מ ב). יש לפרש כפלים שתי כפילות, היינו סוד אכפלתא דאכפלתא הוא חשבון הנזכר בספר קרניים בתחילתו, היינו לחשוב האותיות פעם בכפל הריבוע ופעם בכפל הפשוט. והנה הויה בכפל הריבוע ובכפל הפשוט כזה, יי פעמים יי בנימטריא ק', ב' פעמים ק' בנימטריא ר', ה' פעמים ה' בנימטריא כ"ה, ב' פעמים כ"ה בנימטריא נ', ו פעמים ו בנימטריא ל"ו, ב' פעמים ל"ו הוא ע"ב, ה' פעמים ה' בנימטריא כ"ה, ב' פעמים כ"ה בנימטריא נ', תצרף יחד כל המספרים הרי הויה בנימטריא שביע, הוא סוד

קל כגון גניבה ואבידה, מכל שכן שמתחייב בפשיעה (כ"ט צ"ג ע"א). והנה ענין השמירה לכל דבר הוא כפי המצטרך, כגון כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (שם ס"ב ע"א), וכל ענין לפי חשיבותו כידוע. והנה בדברי תורה כתיב (משלי כ"ה) התעִיף עיניך בו ואיננו, והאיך אפשר לילוד אשה לבל יחסא ויפשע, ועל זה יפול לב אדם הלא ח"ו איינע לריק בשמירתי, ואם כן חלילה יאמר טוב יותר שלא אקבל השמירה. לזה אמר ושמרית וכו', אתה מחוייב לקבל עליך השמירה, ואל יפול לבך עליך הלא לדברים חשובים כאילו צריכים שמירה יתירה, ובאם לא אשמור כפי חשיבותם הנה אקרא פושע ואתחייב. לזה אמר והיה עקב תשמעון וכו' ושמר יי אלקיך לך את הברית וכו' אשר נשבע לאבותיך, היינו על פי דת ודין תורתנו הק' (שם פ' ע"א) שמור לי ואשמור לך הוה שומר שכר, ודוקא שמור לי היום ואשמור לך למחר, אבל שמור לי ואשמור לך תיכף, פסור אפילו מפשיעה דמיקרי בעליו עמו (שמת כ"ד), כיון שהבעלים עמו במלאכתו, ודוקא שהבעלים שאולים אצלו בשעה שקנה הפקדון לשמירה, אבל קנה הפקדון היום ואחר כך שאל או שכר את הבעלים, לא מיקרי בעליו עמו, כן הוא הפסק הלכה על פי דת ודין תורתנו הק' עיין בפושע (חרי"ט רצ"א). לזה אמר אל יפול לבך עליך כניל, כי הנה ושמיר יי אלקיך לך את וכו' אשר נשבע לאבותיך מאז, ומקרי בעליו עמו ותהיה פסור כניל, רק עלה והצלח בקבלת השמירה. ואם עיני שכל לך תשכיל ממוצא הדברים מה שדרשו רז"ל (ירושלמי תגיגה פ"א ה"ה) הלואי אותי עזבי ותורתני שמרו, כי אלו היה שומרים התורה, הנה הבטחתי ושמר יי אלקיך וכו' והוה שמירה בבעלים, ופמייא דאורייתא מבין:

א) והיה עקב אם תשמעון. להבין והיה בכל מקום הוא לשון שמחה (כ"ד פמ"ב ג'). גם תיבת עקב. וניל על פי מ"ש (דברים ד' ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד יי אלקיך. דהכוונה אם לא ייטיבו מעשיהם לשמוע בקולו ית' מרוב כל, אזי בעל כרחך ישובו

(והמשכיל יבין הענין לאמתו), ובהתחבר דביר ליב יהיה בנימסריא רח"ל, שהשיי ינחם אותה במהרה:

וקראו אליה (ישעיה מ"ב). ירמו ו קראו אליה, כי אליהו הנביא הוא כעת חסר ו שלקח ממנו יעקב למשכון. וירמו בכאן ו קראו אליה, ר"ל אל אליה קראו הו', ואז יבוא לבשרינו וישיב ליב אבות וכו' (מלאכי ג' כד):

כי מלאה (צבאם) [צבאה]. ר"ל הצבא שלה. כבר כתבנו כמה פעמים יוצא צבא בישראל (כמדר א"ג), אותם המיוחדים יחודא עילאה ותתאה, דהיינו אח"ד ועיד בנימסריא צב"א. והנה כעת יחודא עילאה הוא כ"ה אתון, ויחודא תתאה כ"ד אתון. ולעתיד לבא יהיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל' כו), ויהיה יחודא תתאה גם כן ד"ה אתון (עין זוהר ח"ב קליד ע"א), ויהיה סוד מ"י ירפא לך (איכה ב' יג), דהיינו נ' אתון מנין מ"י תשובה עילאה, ואמרו בזוהר הק' (חקרי' סג צ"ד ע"ב) מ"י ירפא לך ודאי. וזה יאמר בכאן כי מלאה צבאה, כי כבר נתמלא היחוד מה שהיה חסר אות אחד, והבן:

ויאמר עוד כי מלאה צבאה. צב"א בנימסריא הו"ה בהיכל. ר"ל כבר הגיע העת להיות מלא כבוד הו"ה בהיכל קדשו, ויזכירו השם ככתבו במהרה בימינו, ויחזרו הצינ כלים לבית המקדש (תמיד ל' ע"א) מנין צב"א:

נשלם פרשת ואתחנן

פרשת עקב.

והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם וכו' ושמר וכו' אשר נשבע לאבותיך. חוץ כל הדקדוקים יש להתבונן וכי ס"ד שלא יקיים השיי השבועה שנשבע לאבות, ומה הוא השמירה שצריך השיי לשמור ההבטחה. והנראה דהנה לעיל נאמר (דברים ז' יא) ושמרת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם. ודרשו בו (עיינן כ"ב ע"א) היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. הנה לפי זה יש לנו דין שומר שכר שמתחייב באונם

פעמים עד יושלם תיקונו. זהו והייה שמחה תהיה לפניו ית' בעת אשר עקיב תשמעון את המשפטים האלה, את אשר בסוף על ידי גלגלים תצטרכו לשמוע את כל המשפטים, אזי כעת תיכף אפילו אי אפשר לכם לקיימן ושמרתם ועשיתם אותם, ר"ל תצפו אימתי יבוא לידכם:

(ד) וידמו עוד והייה עקיב. כי הנה מהתחלת יום יציאת מצרים, שאז הוא קבלה חדשה לעבוד את השיי לאיש הישראלי בכל שנה ושנה כנודע, יש קעיב ימים עד יום כיפורים. והנה מה שהאדם חוטא מתכפר לו ביום הכיפורים, באופן שיקבל עליו שלא ישוב עוד לכסלה, כי באם אומר אחמא ויום הכיפורים מכפר אין יום הכיפורים מכפר (ימא פ"ה ע"ב), וכן באם אינו מקבל עליו שלא ישוב עוד כדבר הזה, רק סובר שאחר יום הכיפורים יחזור לסורו. זהו והייה עקיב, שמחה תהיה לפניו ית' בהגיע זמן העקיב דהיינו יום הכיפורים, תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ולא תחזרו לסורכם, כענין שאמרו רז"ל (תנב"א רבא פ"א ה') שאומר השיי בואו ושמחו עמי שמחה גדולה שאני מכפר לעוונותיהם של ישראל:

(ה) וידמו עוד והייה עקיב. עקיב נקרא חודש אלול שהוא סוף השנה דמיון העקיב לפרצוף האדם, והייה ירמוז לחדש תשרי שבו צירוף והייה מייב צירופי הויה, והנה אלו הב' חדשים הם ימי תשובה לישראל. זהו והייה עקיב תשמעון את המשפטים האלה, דהיינו שני החדשים האלה דהיינו שני החדשים הנ"ל שתקבלו עליכם לשוב להשיי, אזי ושמרתם ועשיתם אותם ולא תסורו לסורכם כנ"ל. זה ירמוז א"ת המשפטים, א"ת ר"ת אלול תשרי:

(ו) וידמו עוד והייה עקיב. כי קעיב שנה קודם האלף החמישי חרב הבית, הוא סוד ואתה תשופנו עקיב (בראשית ג טו), ובאותן הקעיב היו ישראל מעונים מאוד ונזירות שמד, וכמה קדושים עמודי עולם נהרגו על קדושת שמו ית'. והנה הגם שאין השיי שמח כביכול בצרת ישראל,

אל השיי וישמעו בקולו על ידי היסורין בארצות אויביהם באחרית הימים. זהו והייה לשון שמחה, ר"ל שמחה תהיה לפניו ית' עקב תשמעון את המשפטים האלה, ר"ל את מה שבסוף תצטרכו על כרחך לשמוע עם המשפטים, דהיינו יסורין של האומות והקליפות הנקראים אליה כנודע מזהר הק' (ח"א רכ"ה ע"א), אזי ושמרתם ועשיתם אותם תיכף, זה תהיה שמחה לפניו ית' שלא תצטרך לשמוע מתוך היסורין, רק מרוב כל כי הוא חפץ בטובתכם כל הימים:

(ב) וידמו עוד והייה עקיב. כבר נודע כי בעשרת הדברות כלולה כל התורה ומצותיה. והנה עשרת הדברות הם חמורים מאוד לכל העולם כי הם מושכלות, ושאר המצות יקרה להמון לעבור עליהם ח"ו. אבל המשכיל כשיתבונן שכל המצות כלולים בעשרת הדברות, וכשיעבור ח"ו הרי כאלו עבר על איזה מצוה מי הדברות, אז בודאי יפריש מהעבירה. והנני כותב לדונמא מה ששמעתי מפה קדוש כבוד אדמ"ר הרב הק' מהר"מ מ"כ בק"ק רימנאב וצלהייה שעון דברים במלים, הוא נכלל בליא תרצה (שמה כ יג), כי כל דיבור הוא קומה שלימה כנודע למשכילים, ובעבור הדיבור אל הקליפות ח"ו מקום המיתה, הוה כאלו רצה קומה, והמשכיל כשיתבונן בכל אלה יירא ויפחד. זהו והייה שמחה תהיה לפניו ית', בעת עקיב תשמעון את המשפטים האלה, ר"ל כאשר תשמעון ותבינו כללות משפטי התורה מעקיב תיבות שבבעשרת הדברות, אזי בודאי ושמרתם ועשיתם אותם, כי לא נחשדו ישראל לעבור על איזה מצוה מהדברות, נ"ל:

(ג) וידמו עוד והייה עקיב. כי כל איש ישראלי מחוייב לתקן שיעור קומתו לקיים כל התרי"ג פקודין, אך יש ויש מצות שאי אפשר לו לאדם לקיימן, אזי בלימוד המצוה הזאת ושומר ומצפה האדם ומקבל על עצמו מתי תבוא לידי ואקיימנה, אזי נחשב לפניו ית' כאלו קיימן, ובאם לא יעשה כן אזי יצטרך לבסוף להתגלגל כמה

עם כל זה היא לשמחה לפניו כי על ידי זה שמסרו נפשם על קדושת שמו יתברך נתקיים העולם, וגם נחקקו על פורפירא דיליה אלו הקדושים וינקום נקמתן מהרה. והוה והייה, שמחה תהיה כאשר תהיה עקיב, דהיינו אותן קעיב שנה תשמעון את המשפטים האלה היסורין של האומות והקליפות, אזי הוזהרו מאוד ושמרתם את משמרת הקדושה ועשיתם אתם, ועשיתם מלשון כפיה, ר"ל על ידי זה תכופו ותכניעו את האומות והקליפות במסירות נפש על דבר כבוד שמו, כנודע מסוד הרוגי מלכות להוציא בלעם חיל בלע ויקיאנו (איוב כ טו):

(ז) וירמז עוד נודע סוד עקבות משיחא כד מסו רגלין ברגלין, דהיינו אין משיח בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבנוף (יבמות ס"ב ע"א), ובתחלה היו הנשמות בסוד הראשים והיו גדולים מאוד, ואחר כך בסוד הידים ולא היו כל כך במעלה, וכדומה תבין בכל סוד הקומה, וכהיום הוא סוד עקבות משיחא נשמות קסני הערך מאד, והשכל והדעת שלהם קמן מהכיל מושכלות התורה והמצות, עם כל זה שמחה לפניו ית' כאשר מקיימים המצוה ככתבם אפילו בלא הודע הסוד. והוה והייה, שמחה תהיה לפניו ית' כאשר יהיה עקב, דהיינו עקבות משיחא תשמעון את המשפטים האלה, דברים ככתבן אפילו בלא הודע הסוד, והבן:

(ח) והיה עקב תשמעון. כבר תלוי בזה כל שלמי הנבורים מלאכי אלקים עלים בו כל אחד לפי מדרגתו וכפי שורש נשמתו, ואענה אף אני חלקי בעזר הצור החונן לאדם דעת. כבר נודע שהדורות האחרונים קודם ביאת המשיח כמו אנחנו כהיום הזה, נקרא עקברת משיחא, להיות הנשמות שבדורות האחרונים הם בסוד עקביים בשיעור קומת אדם הראשון, כי הנשמות התחילו לצאת משיעור קומת אדם הראשון אל התיקון, תחילה מבחינת הראש וידים ונוף כנודע, עד הגיען לנשמות הקסנים אשר הם מבחינת עקבים משיעור קומת אדם הראשון. והנה בכל דור ודור היינו הדורות ראשונים שהשלימו

תיקון הראש, אזי נגד זה נברר הקדושה מהראש דקליפה דספיא, וכן בכל שאר הדורות עד בוא הזמן עקבות משיחא, כאשר יתוקנו הנשמות הללו שהם מבחינת עקיב, אז יתברר מהעקיב דספיא הניצוצין ולא ישאר בהם שום חיות, אזי יתגלה כבוד מלכותו ית"ש אין עוד מלבדו והאלילים כליל יחלוק, ואז ישמח יי במעשיו (תהלים קד לא), שמח לא נאמר וכו'. וזה סוד כד מפי רגלין ברגלין, היינו לעת תמוט רגל זדים על ידי רגלי עניים פעמי דלים, היינו הנשמות דדורות אחרונים מבחינת עקביים. והנה להיות בסוף יומייה האילין הנשמות הם קסני הערך, צריכים מאד [לחסתייען] זה מזה, כי לא יספיק כח אחד בפני עצמו להשלים תיקונו, על כן מה מאד צריכים להוזהר בדורות הללו באהבת חברים מקשיבים ללמוד התורה ושמירת המצות בכנופיא, ובפרט להיות ידוע שגם בדורות הקסנים הללו שולח השיי לפנינו למחיה איזה נשמות להיות לראש לדורות, והנשמות הללו הם נשמות גדולות מדורות ראשונים, וישלחם אלקים לפנינו לשום לנו שארית בארץ להודיענו הדרך אשר נלך בה, והנשמה הגדולה הזאת צריכה להתאחד את הנשמות הקסנים להיותם בשלום ובאחוה ומה שיחמר זה ישלים זה, ויוחשב לפני הקביה כאלו כל אחד קיים המוטל עליו בשיעור קומתו. ויש והייה עקיב, היינו כשיהיה בחינת עקיב עקבות משיחא שאז יהיו נשמות קסני הערך ושכלם קצר להשיג הכל על בוריו, אזי תשמעון לשון רבים כאחד ביחד חבירים תשמעון מראשי הדורות את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם הכל בלשון רבים, ויוחשב לפני הקביה כאלו כל אחד השלים הכל, אז ושמר יי אלקיך לך לכל אחד בפני עצמו, כי יעלה לרצון לפניו כאלו כל אחד השלים חקו. ולזה יצדק התחילו בתיבת והייה שהוא לשון שמחה (כ"ד פ"ב ג'), כי כאשר יושלם התיקון רגלין ברגלין, אז ישמח יי במעשיו, והבן כי קצרתיו:

ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמחזו. נראה לפרש ברמו הפסוק שהתורה מלמדת לאדם דעת האיך להתנהג באותיות ותיבות

שהוא נגד הדעת, כי למשה היה למנה מדת הדעית אשר ידעו השמים וכי (וכרס ל' י). ובלא זה ידוע למשכילים שמד הדעת אין לו כלי בפני עצמו, רק הוא אמצעית דחכמה ובינה והוא קיום כל המדות, שעל ידי הדעת שהוא הדביקות בענין המושכל, מוציא מן הכח אל הפועל הענין אשר הועלה בחכמה ובינה. על כן נדרש מהירים ומחיר שהוא נגד מוח חכמה ובינה, נדרש ענין דעת יום הג', ודוקא על ידי משה הוא ראוי לכך לדרשו לפוכת. ותנה אפרש ביותר, הדעת הוא קיום כל המדות, שעל ידי הדעת שהוא הדביקות בדבר המושכל, מתעורר האדם למדת הבנין דהיינו יראה ואהבה והתפארת, הבאה לאדם מהשכלת חכמה ובינה שהוא המושכל הראשון והשני, הדביקות הדעת ממוצע בין השכל והמדות, ובשביל זה נקרא חכמה ובינה אב ואם המולידים התולדות, דהיינו יראה ואהבה וענפיהן על ידי הדעית שהוא התקשרות, והבן. והנה זה לעומת זה עשה ד' אית יראה ואית יראה, אית אהבה ואית אהבה (והו ח"א י"א ע"ב), דהיינו כמו שיש יראה ואהבה בקדושה, כמו כן יש יראות רעות ואהבות רעות מעסקי העולם ותענוגיו, ובאים מס"מ ונוק' דיליה לילי' שהם כלל הו' מדות דס"א, כמו להבדיל בקדושה זעיר ונוקב' הם כלל המדות דקדושה, וביסול היראות ואהבות רעות הללו הם על ידי התורה, כמו שאמרו רז"ל (קידושין ל' ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי תבלין זו תורה, על כן תורה בנימסריא ס"מ לילי', לרמז שעל ידי התורה בדחילו ורחימו, מבפלים היראה ואהבה רעה הבאים מקליפות הנ"ל. וזכור תזכור ותבין את אשר כתבנו דעיקר היראה ואהבה, בא על ידי דביקות הדעת שהיא עפרא דחסדים וגבורות כנודע למשכילים בחכמה. והנה הדעת הכין להם משה על ידי יום אחד שהוסיף מדעתו דוקא ברצון השי' וכנ"ל, והבן מאוד. וזוה נבוא לפרש הפסוק ברמז נכון ממרי"ם, הם הס"מ ונוק' שהמרו במקום בעת בריאת האדם כנודע שעל כן הפילו השי', הייתים לשון שכירה כמ"ש בדניאל (ח טו) נהייתי ונהלאתי, ור"ל אותן הממרים שברתם עם יי', הוא התורה שהוא כולה

התורה ועבודה, דהנה ידוע כל דבור הוא שיעור קומה שההבל יוצא מרמ"ח איברים, על כן מדבור הטוב נבוא מלאך בשיעור קומה, ובהיפוך לחיפך ח"ו, והוא אשר דבר בקדשו הרב הק' כבוד אדמיר מהרמ"מ מ"כ בק"ק רימנאב זצוק"ל שבכלל אזהרת לא תרצח (שמת כ יג), שלא לדבר דברים בפלים, ושהוא מרצח שיעור קומת הדבור שהיה בו בקדושה, והבן. והנה בהיות האדם מדבר דברי תורה ותפלה במחשבה זרה חס ושלום, ובפניות אשר לא ליי' המה, אזי עושה שיעור קומה מס"א גם כן כלול מרמ"ח, ונקרא בהיפוך אתון חר"ם, (רק שהוא רק לפי שעה, כי באמת מבואר בזהר שתפלה אחת בכוונה, מעלה אחר כך כמה תפלות עיין בזהר פקודי (ח"ב רמ"ה ע"ב) בהיכלות), וכשמדבר דבריו לפני יי' דייקא, עליו נאמר (ימיה לא יט) רח"ם ארחמנו נאום יי', על ידי הנארים דהיינו הדבור שהוא ליי' רח"ם ארחמנו, כי השלים קומת הקדושה ברמ"ח. ויש ולא תביא תועבה אל ביתך, היא מחשבה זרה אל ביתך, הוא התיבה שכל אות נקרא אב"ן וכל תיבה בי"ת כנודע (ספר יציה), כי באם תעשה כזאת ח"ו, והיית חר"ם כמהו ח"ו בהשתלם קומת הספ"א ח"ו. וזה אל תאמר אשלמה רע (משלי כ כב), שלא תגרום ח"ו על ידי אמירתך להשלים הרע הוא הספ"א, כמ"ש בזהר (ח"א ר"א ע"א) דלא אשתלם מגולא דא אלא בנין חובא דבני נשא, השי' יוכינו לשוב אליו באמת ולהשלים שיעור קומת הקדושה במהרה בימינו אמן:

ממרים הייתם עם יי' מיום דעתי אתכם. נ"ל רמז הפסוק, ידוע דבג' ימי הגבלה הוסיף משה יום אחד מדעתו, ואמרו בגמרא (שבת פ"ז ע"א) מה דרש וקדשתם היום ומחר (שמת יט י), מה היום לילו עמו וכי. והקשו בתוס' (ד"ה הי"ט) דאם כן לא מיקרי מדעתו, כיון שהוציא זה מפשט דברי השי', עיין שם. והנה נ"ל בזה, דאותן ג' ימי הגבלה היו להכנת המוחין חכמה בינה דעת אל התורה, והנה הב' ימים שהם נגד חכמה ובינה צוה השי' בפירוש, ורמז בדבריו שידרוש משה יום הנ

דמיון עבודה זרה. וי"ל עוד מקציפים הייתם את י"י לרבות תלמידי חכמים (פסחים כ"ב ע"ב), דהיינו בזה מקציפים את הצדיקים שעושים תנועותיהם במשאות שוא ומדוחים, ועל ידי זה יבואו הסוך עם לדבר סרה על הצדיקים באומר כי כולם בחדא מחתא מחתיגהו, והבן:

וירמז עוד ובתערה. על ידי התלהבות להכורא ית"ש, ובמס"ה על ידי שעמד בנסיונת מהכורא ית"ש, ובקברות התאוה דהיינו שקוברים את התאוה ופורשים מהכלי עולם, אזי מקציפים היית"ם, ר"ל שברתם את המקציפים, דהיינו האומות והקליפות והממ"א, (ויתפרש היית"ם, מלשון נהייתי נחליתי נתיאל ה כן), שהוא לשון שבירה), את י"י, ר"ל הכל הוא מהשיי ובעזרתו, כי לולא הקב"ה עזרו אינו יכול כמו שאמרו רז"ל (סוכה נ"ב ע"ב):

ויש לפרש עוד על פי מה שפירשנו הפסוק דתהילים (קיש לג) הורני י"י דרך חוקיך ואצרנה עק"ב. הוא דידוע כל מצות התורה יש להם כוונת בנסתרות ליי אלקינו עד אין חקר, וכל מצוה היא שיעור קומה שלימה, והכוונה היותר קטנה דהיינו אדם שאין לו חלק בנסתרות, יכוין בסתם לקיים מצות כוראו, והנה הוא כמו העקב שהוא סוף הנוף. והנה גם מי שחלק לו השיי בכינה, אף על פי כן בודאי כח הכשרי קצר מהשיג תכלית כוונת היוצר, יתכן גם כן לכיון גם הכוונה הכוללת על דרך רחמנא אמר תקעו (ר"ה ס"ז ע"א). ועל זה התפלל דוד הורני י"י דרך חקיך, היינו דרך של חקיך רמזתם ומודם האיך דרכם והילוכם בקודש, ואף על פי כן ואצרנה עק"ב בכוונה הקטנה הנ"ל, כי מבלעדה לא אצא ידי חובתי. ויש בכאן והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה, אפילו אם לא תדע מקומם אייה במקום עלין ונורא, ותשמעון רק בבחינת עקב כנ"ל, ושמתם ועשיתם את"ם, ר"ל רק אותם היינו עשיית המצות לכדהן, כי אותן שיש להם עסק בנסתרות, עשייתן אינה עשית המצוה לכדה, כי כוונתם לעשיית אחרות ביחודין עילאין. אבל

שמותיו ית' וכולם סובכים על השם הנכבד הויה. והו תורת י"י תמימה (תהלים י"ח), ר"ל כל התורה כולה היא רק שם הויה, עיין בשליה. מיום דעת"י אתכ"ם, י"ל הסגולה הלו באת לכם על ידי היום שלי, הדעת שלי שהשפעת ליכם בהוספת היום, כדי לכלול בכם הדעת שהוא עיטרא דחסד ונבורה יראה ואהבה דקדושה, ועל ידי זה יבטלו הממרי"ם הנ"ל שמהם בא היראה ואהבה דמ"א, יבטלו מכה הדעת דקדושה, והבן:

ובתערה ובמסה ובקברות התאוה מקציפים הייתם את י"י. יש לרמז כי הנה יש אנשים אשר רוצים להתנהג בדרכי החסידות, ורואים הנהגת הצדיקים אשר אש אהבת הכורא בוער בקרבם, ועל ידי זה סתראה על איבריהם תנועות משונות והתנשאות האיברים לזה בכיסול הרגשותיהם, וכל תאוות עולם הזה כלה גרש יגרשון, כי אין להם התייחסות עם העולם באכילה ושתייה ותאוות הנפניות. והנה אנשים פחותי הדעת כשרואים תנועת הצדיקים, מכורים שעיקר החסידות הוא התנועות הללו ופרישה ממאכל ומשתה. וכאמת עינים להם ולא יראו, כי לכם חסר וריק מאהבת הכורא ית"ש, ועושין כמו הצדיקים כל תנועותיהם והם דמיונת שוא. ויש ובתערה לשון התלהבות, דהיינו מה שאתה עשיתם תנועות כמו התלהבות. ובמס"ה לשון התנשאות האיברים, (ואל תתמה מה שלשון משי"א ראוי להיות בשין שמאלית, כי לפעמים תתחלף בכתבי קודש כנדוע לבקיאים, והו מס"ה מנשאים את עצמם). וגם י"ל ובמס"ה לשון נסיון, כי לפעמים השיי מראה לאדם בדרך נסיון איזה מדריגה, וצריך להסתירו בסוד העיבור, דאם לא כן יהיה כמו נפל הנולד שלא בזמנו, כמ"ש הצדיקים כספריהם עיין עליהם. ובקברות התאוה, ר"ל גם כזה מתנהגים את עצמם כמו הצדיקים קוברין תאותם ואוכלים מעט כמו הצדיקים, על כל אלה מקציפים הייתם את י"י, כי אין זה רק אל הצדיקים אשר עושים כל אלה מאהבת השיי, מה שאין כן הרוצים להיות כמו הצדיקים ועושים כמעשיהם וכתנועותיהם הוא

האהבה המסותרת אשר תקוע בלב כל אחד מישראל בהגיע אליו מכריח להכריחו לכפירה חזו, אזי ימסור נפשו ונפשו באהבת יי לבל ינוע ראשו לפסל ומסכה, חה הוא דבר טבעי לכל אחד מישראל אפילו להמון המשוקעים בתאוות עולם הזה, כי זה הוא ירושה לנו מאבותינו באמור השי לאברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וכו' (בראשית י"ט). והנה בהתבונן האדם את זאת, איך הוא מוכן לקבלת יסורי מיתה באהבתו ית', איך לא יחסום תאוותו הקטנה אחת מתענוגי עולם הזה באהבתו ית'יש, או איך יתעצל במעשה המצות אשר צוהו הבורא ית', אשר אהבתו על כל פנים אהבה מסותרת תקועה בלבינו, ובהעלות על לב כל זה, אזי יקל לו לחסימת תאוותה, ולעשות מצות יי בורחות בגוף ונפש ומאד. ולזה נצטוו לקרות קריאת שמיע ב' פעמים בכל יום, שזה קבלת המסירות נפש על עצמינו בעבור אהבתו, ועל ידי זה נזכור ענין הזה בכל ענייני מעשינו בכל המצות, על כן המצוה הראשונה הוא עלינו בראשית היום ובראשית הלילה קריאת שמיע, לקבוע ענין הזה בכל מעשינו כי התחלה הוא יסוד ושורש הכל. ויש והיה עקיב, כשיהיה הדור נשמות קטנות בעקבות משיחא, ובפרט הנשמות הקטנות מבחינת עקביים, תשמעו את המשפטיים האלה, ר"ל בכל ענייני המשפטיים שום תשימו עליהם ענייני שמיע היינו קריאת שמיע, ותשמעו יתפרש פועל יוצא לאחרים, ועל כן אמר משפטיים (ולא חוקים ומצות), כי משפטיים מלשון יסוריין כנודע, שליסוריין יחשב על האדם חסימת התאוה וריוות העבודה וקשה הדבר עליו מאד, ועל כן אמר האלה מלשון חזק, כמו שדרשו רז"ל (בפסוק ויקרא י"ז מן כי כל התועבות האליה), ור"ל כי ליסוריין יחשב מאד על האדם קצר השכל ואור הנפש בעקבות משיחא לחסום תאוותו, כי חזקה מאד עליו עריכות התאוה למראה עיני בשר. אבל כאשר תשמעו אתם, היינו תפביע בהם ענייני שמיע, אזי ושמתים (את הלאווין), ועשיתם (את העשיין) אתם, אזי ושמר יי אלקיך לך וכו' אשר נשבע לאבותיך, כי ענייני העבודה הזאת מסירות נפש ליי הוא ירושה לנו מאבותינו, ובשמרנו

אותם שאינם יודעים בנמותרות עשנים רק העשייה הנראית בפעולה גשמיות בעולם הזה, אף על פי כן ושמר יי אלקיך לך וכו' אשר נשבע לאבותיך שהם האבות, אדרבא עיקר עשייתם בקודש כי לא נצטוו בגשמיות המצות, ואף על פי כן היו מקיימים כל התורה כי השינו על ידו הרוחניות, והבן מאד:

ויש לרמוז עוד והיה עקיב וכו'. דהנה לעיל (דברים ז יא) אמר ושמת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם. הנה ושמת הוא לא תעשה, לעשותים הוא לעשיין. אך הנה מבואר בכתבי הארי ז"ל בשער היחודים יחוד לשמירה שלא יתאחוזו החיצונים ביחודים (ובמצות). והנה אמר ושמת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותים, רצ"ל תעשה להם שמירה מעולה שלא יתאחוזו החיצונים, ומהו השמירה, והיה עקיב תשמעו את המשפטיים האלה, (אזי) ושמתם ועשיתם אותם, דהיחוד לשמירה שלא יתאחוזו החיצונים, הוא שם אלקים ב' פעמים בשילוב, אשר הוא בגימטריא עקיב: ויתפרש והיה עקיב תשמעו (תאספון), מלשון וישמע שאל את העם (שמאל א' טו ה), ר"ל תאספון ותשלבין מנין עקיב), את המשפטיים האלה (רצ"ל עם המשפטיים בעשותכם אותם). או משפטיים ירמוז לחיצונים, דהם המשפטיים היינו רצועה לאלקאה. ויאמר והיה עקב תשמעו את המשפטיים האלה, כאשר תשמיעו אותם יחוד עקיב, אזי ושמתים שמירה מעולה, ועשיתם אותם אחר כך בלי מונע:

ויש לרמוז עוד והיה עקיב תשמעו וכו'. דהנה אותם הנשמות קטני הערך, ובפרט בעקבות משיחא והנשמות הקטנות מבחינת עקביים, אשר לא ירגישו מתיקות עריכות בעבודת מעשה המצוה ותורה ותפילה והעבודה עליהם על גדול, ויערב לחיכם עשות התועבות חזו אשר שנא יי והזהיר לעמו לבלתי עשות, ואין להם כח לעמוד נגד טבע היצר התקוע בלבם. הנה זאת העצה היעצה מחכמי האמת, להזכיר לנפשו

את הירושה אזי גם השיי ישמור לנו את הברית והחסד אשר נשבע לאבותינו, והבן:

ושמרת את מצות יי אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו. הנח היראה היא גם כן בכלל התרי"ג מצות, וכיון שאמר ושמרת את מצות יי אלקיך, גם היראה בכלל ולמה פרטה אחר כך. והנראה שאמר ושמרת את מצות יי אלקיך, (היינו תדע שהמצות שצוה השיי, הוא בעצמו ית' כביכול מקיימם בגבהי מרומים, ועל כן הם נקראים מצות יי אלקיך שהוא ית' מקיימם, ואם כן אתה תשמרם) ללכת בדרכיו. (והנה השכל אנושי אינו משיג האיך יצדק בהשיי קיום המצות, אף על פי כן אין השכל מכריח כל כך לבטל הענין במושכל, אבל בהגיענו למצות היראה הנה השכל יכריח כביכול הענין כי איך יצדק מצות היראה בבורא כל ית'יש. לזה פרט מצות היראה) וליראה אותו, ואין לנו עסק לדבר מזה מילין לצד עילאה, וחסיי כי היראה היא בחינת צמצום, מה שאין כן אהבה הוא התפשטות. ויש חבוק (ג ב) ויי שמעתי שמעך יראתי, שמעך יתפרש מלשון וישמיע שאול את העם (שמאל א' טו ד),

שהוא בחינת אסיפה וצמצום. והכוונה לפי זה התבוננתי ענין הצמצום כביכול לבריאת עולם ויראתי, ושוב לא היה השכל מכריח כנ"ל, והשם הטוב יכפר בעדינו ויהי רצון שלא יאמר פיננו דבר שלא כרצונו:

ועתה שמך יי אלקיך ככוכבי וכו'. שמך ב' במסורה. דין. ואידך מי שמך וכו' (שמה ב ד). להורות שנתקיים במשה ככוכבי השמים לרוב, כי בני רחביה רבו למעלה ראש (דברי הימים א' כג יז):

ויאמר עוד ושמרת את מצות יי אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו. דהנה כתב הרב הקדוש בספר תולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט, שגם בענה מן הצורך למדה בינונית, שרוב ענותנותו של אדם גרם שיתרחק מעבודת השיי, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גרם על ידי תפילתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם

המלאכים ניזונין על ידי תורתו ותפילתו, שאלו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה ובראה מרוב כל, והיה נזהר בכל אות ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות וכו', כי האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבוק בו ית' ממש, וכמ"ש (דברים כה ט) והלכת בדרכיו עב"ל. ומה תבין ותדע שהענין כן הוא בכל המצות, כשלא יאמין שהמצות הן הליכה בדרכיו ית' מחמת רוב שפלותו בעיניו, לא יאמין שהוא יגרום איזה דבר בגבהי מרומים, הנה לא יעשה המצות כתיקונן בשמחה ובטוב לבב. והנה יש חשש בהתבונן האדם כל זה, יבא מזה לגיאות ח"ו בחושבו שמעשיו הם גדולים בערך מאוד בכמות ואיכות, וסגולה לזה היראה הוא הכושה להתבושש מגדולתו ית'יש, ויחשוב שהוא מצד עצמו אינו ראוי לזה כי הוא יתוש שפל מלא עון ומרמה, אך השיי ברוב רחמיו נתן בידו זה הכח והממשלה, ונמצא בשתים יתחנן במלך הכבוד בעת עשיית מצותיו, בהתבונן בהליכה בדרכיו ובראתו ית'יש. ומעתה תבין רוח יי אשר דבר ברעיו מהימנא ושמרת את מצות יי אלקיך ללכת בדבריו וליראה אותו, דתרווייהו מיצריך צריכי לעשות מצותיו ית'יש, והבין:

ויאמר עוד ושמרת את מצות יי אלקיך וכו'. דהנה האדם צריך להיות בבחינת רצוא ושוב (יחזקאל א יד), כי כאשר הנפש מתבוננת בגדולתו ית'יש, אזי כוספה חזק לידבק בשורשה ורצונה לצאת מגרתיקה, והנה השיי עצר רוח האדם בקרבו בכל עת, עד אשר יגיע הזמן להשיב הפקדון לבעליה. על כן צונו הבורא ית' לעבדו באהבה ובראה, כי הנה האהבה הוא הקורבה להשורש, והיראה היא המרחקת והמקבלת ומצמצמת את הנפש בתוך הכלי. והנה על דרך זה צריכין אנחנו לקיים מצותיו ית' בבחינת רצוא ושוב, הן הן יראה אהבה, על כן נקרא המצות מצות יי אלקיך, כי הרייה מורה על האהבה מצד החסד התפשטות, ואלקיים מורה על צמצום היראה. ויש ושמרת מצות יי אלקיך, דייקא בשני בחינות כדי ללכת בדרכיו וגם ליראה אותו, צמצום והתפשטות רצוא ושוב, והבין:

עד כי ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים (שם שם לא). וקשה למה נתן השיי אז כח להשר לקטרג יותר משארי הזמנים במצרים. אך שרצה השיי להשליכם בים, ובעת שהשר של אדם יש לו איזה פתחון פה למעלה והוא בגדלות, אז העם של מטה ירום לבנם עשות אפילו שלא בחשכל כי מזלם רואה הגדלות, על כן להיות השר היה בקטרוגו בגדלות, אזי רם לבנם ונסו לתוך הים והציף יי עליהם את מי הים. וזה רמיות המסורה הציף מי ים סוף על פניהם ויאבדום, והאיך היה כזאת כי משניא לגוים ויאבדם, הבן:

רק באבותיך חשיק יי וכו'. חשיק ב' במסורה. דין. ואידך לא מרבכם מכל העמים חשיק וכו' כי אתם המעיט וכו' (דברים ו ז). ודרשו חז"ל (תולק פ"ט ע"א) בשביל שאתם ממעטים עצמיכם לפני נתתי גדולה, לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר (בראשית י"ח כ). יצא להם זה מהמסורה רק באבותיך. חשיק, ר"ק מיעוט, אבותיך היו ממעטין עצמם, הבן כי קצרת:

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור וכו'. יש לדקדק למה ליה למיטר הלשון בתלייה בסיבה, דהיינו כי יארע שתאמר בלבבך אז לא תירא מהם, דיש לשנות דבאם לא יאמר כן בלבבו יירא מהם ח"ו, וזה אינו צודק, והיה לו לומר בקיצור לא תירא מהגוים הרבים האלה זכור תזכור וכו'. והנראה דהכי קאמר בשורה טובה לישראל שתיכף בהעלות על לבנם הרהור תשובה ויצדיקו דין שמים, תיכף ירחמם השיי ויפלו אויביהם לפניהם אפילו קודם שיסגלו הם מצות ומעשים טובים. והכי פירושו כי תאמר בלבבך (צדיק הוא השם) רבים הגוים האלה, (ר"ל מה שהגוים האלה הם רבים בכמות ובאיכות רבו יתורא, הסיבה הוא) ממני (שאני גרמתי לזה שנתתי להם כח מחמת שעברתי על מצות ה', ועל כן) איכה אוכל להורישם. (ותיכף שיצדיקו דין שמים בישר הכתוב) לא תירא מהם, (כי יעלה לרצון לפני השיי הרהורי תשובתכם. ושמא

ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך. יש להתבונן האיך יש שייכות הברכה מכל העמים להבטחת מניעת העקרות. הנראה דדרשו רז"ל (ברכות ר ע"ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. הנה לא אמרו שומעין לדבריו, או דבריו מקובליין, רק דבריו נשמעין. היינו אפילו לעצמו, כי הנה יארע אדם מתפלל ואומר התיבות, ואיברי גופו אינם מתפעלים לשיאורו בהם האותיות. מה שאין כן מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין לאחרים, וגם לו לעצמו שתפול התבוננות הדעת בהאיברים לשיתפעלו ויאירו על ידי האותיות הנאמרים מהירא שמים ויפעלו כשאור בעיסה. והנה אותן אשר אינם מאירים ומפעלים האיברים רק תפלתם בדבר שפתים, יכונה להם בשם עמיים מלשון גחלים עוממות בלי הארה והתלהבות. והנה הוא המתפלל ואינו מתפעל בעצמו, נקרא עקר שאינו מוליד, ואחרים השומעים שאינם מתפעלים נקראים בשם עקריה, הם המקבלים ואינם מתפעלים. והנה הבטיח השיי להולך בתום יראתו ברוך תהיה מכל העמים, יהיה הברכה מסורים בידך יותר מכל המתפללים בלי התלהבות, לא יהיה ב"ך (היינו בכ"ב אותיות היוצאים מפ"ך) עקר (שלא תתפעל ח"ו, רק יתלהב לך). ועקרה (היינו המקבלים השומעים, גם הם יתיילדו ויתפעלו). ובבהמתך, היינו אפילו בהיותך מדבר בעסקי בהמיות היינו ענייני העולם, ירגשו האותיות להוליד התלהבות לעבודה שלימה, והבין כי קצרת:

אשר עשה לחיל מצרים וכו' אשר הציף את מי ים סוף על פניהם וכו' ויאבדום. ב' במסורה. דין. ואידך משניא לגוים ויאבדום (איז י עג). הנה בקריעת ים סוף קשה מה היה דעת המצריים שנמו לתוך הים, וכי סלקא דעתך שגם להם יהיה הנם הזה. ואמר הרב הקדוש מה"ו לוי יצחק וצוק"ל דהנה אמרו רז"ל (שמי' פס"י ט"ז) והנה מצרים נוסע אחריהם (שם' ד י), שר של מצרים שהיה מקטרג אז הללו עובדי עבודה זרה וכו', והיו ישראל נתונים בדין,

המעט מכל העמים (דברים ז ז), עיין שם התירוץ. והנה על פי זה יש לפרש הפסוקים כי תאמר בלבבך (הרי מצוה הזאת ואכלת את כל העמים, אינה על פי משפטי התורה שהרי כתיב בה אחרי רבים להטות, והנה) רבים הגנים האלה ממני איכה אוכיל, (מלשון לא תוכל לאכול בשעריך (דברים יב ז), ור"ל איך אני רשאי על פי משפטי התורה) להורישם, (לזה בא כמתרץ ולומר) לא תירא מהם, (דהנה כל משפטי התורה כביכול מקיימם השי' בעצמו כנודע מברכתיו אשר קדשנו במצותיו, היינו מצותיו נקראים שעושה אותן בעצמו כביכול, והוא קדשנו במצותיו שנלך בדרכיו ונעשה כמצותיו, ואם כן חל עלינו חובת עיון לעיין באיזה אופן מקיים השי' המצות. והנה) זכור תזכור את אשר עשה יי אלקיך לפרעה ולכיל מצרים (הגם שהיו רבים מכם, (ובזה יצדק תיבת ולכיל), שמע מינה שכזה הענין אין שייכות למצות אחרי רבים להטות, כי קשר של רשעים אינו מן המנין, והמצווה המצוה אחרי רבים להטות, הוא המצוה שבכאן הוא להיפך, ומצאנו ראינו שכמו כן פעל ועשה הוא בעצמו ית' לפרעה ולכל מצרים, הרי זה דומה למצות שבת שצוה השי' שלא לחלל, והוא אשר צוה לעשות מלאכה בהקרכת קדשים ובעסק פקוח נפש, על כן אין לך להרהר בזה כי משפטי יי אמת צדקו יחדיו:

וידעה עוד לפרש הדקדוק שכתבנו לעיל למה לא כתיב כפשוטו לא תירא מהגנים הרבים וכו'. ובה ישלל היראה מתחילתה, מה שאין כן כעת נראה שלא אמר היראה מתחילתה, רק כי תאמר בלבבך וכו' ותבא לידי יראה, אי אני אומר לך לא תירא מהם. וגם לא תירא מהים, תיבת מהים מיותר. וגם כן בפסוק שאחריו כן יעשה יי אלקיך לכל העמים אשר אתיה ירא מפניהם, דמשמע אבל אם לא תירא מהם, לא יעשה להם כזאת. והנראה דהנה לא אמר היראה מתחילתה, כי הנה זה כל האדם בנפול עליו יראה, יעלנה לשורשה ליראת הבורא ביה שורש היראה. והנה כחינת היראה

תאמר אף על פי כן האיך אפשר להורישם כיון שאין בידי זכות תורה ומצות, זכור תזכור את אשר עשה יי אלקיך לפרעה ולכל מצרים, (שאו הייתם עדיין עירום ועריה בלא תורה ומצות), ואף על פי כן הגיע עתך עת דודים ונפלו אויביכם לפניכם. וגם כן יאמר בציוו בסגולה זכור תזכור וכו', דהנה כתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו בקבלה מבעלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים מבלי מכשול, אוי יזכור כמו פיו מעין אותן הניסים בכיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד. ויש גם בכאן בסגולה הגם שלא יהיה בידך זכות כל כך, זכור תזכור את אשר עשה יי אלקיך לפרעה ולכל מצרים, ובהתעוררות סיפורי הניסים כביכול יתגבר כח חסד עליון עליך, כמלכא דאיתגבר חיליה כד מספרין גבורתין דעביד, עיין בזה ברעיא מהימנא בא (ח"ב מ' ע"ב). ועל פי הדברים האלה יונח לנו מ"ש רז"ל במדרש (אס"ר פ"ט ב'), שייעצו יועצי המן לו שיעשה עץ לתלות את מרדכי, כי חזרו על כל הצדדים, במים כבר נעשה להם נס ביציאתם ממצרים, באש נעשה נס לאברהם וחנניא מישאל ועזריה, וכן על כל (שער) [שארן] העניינים, עיין שם. דקשה על זה וכי מפשרים היו, הלא כל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל מי שיכולת בידו להציל ממים ואש וחרב וחנית, הוא יכול להציל מתליה. אך לפי מ"ש יונח דהנה הם היו קליפות גדולות, והיו יודעים שנתחייבו אותו הדור והיה בידם מעט זכיות, רק ידעו שעל ידי סיפורי הניסים בכיוצא בענין יושעו לעין כל אפילו בזולת זכיות, ועל כן ביררו דבר כזה שאי אפשר להם לספר מעין המאורע והתורה הקדושה המייצגת לישראל בחכמה צותה אותנו בכאן לספר ולזכור ביציאת מצרים, שהוא כלל כל הניסים ואפילו יארע חיו דבר חדש, הכל היה נס דוגמתו ביציאת מצרים, ועל ידי זה יפלו אויביהם בהשמד וכלה לאין מרפא, אמן כן יאמר השם:

ויתפרש עוד על פי מ"ש בזה ששאל ההוא מינא כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות (שמו"ב כג ב), והא אגן נפשי מיניכו ואתם

והסיר יי ממך כל חלי וכי לא ישימם בך. הנה לא אמר מקודם וברכך יי ולא יתן יי בך עקר, כי מפילא מוכן שחכל מאת יי, ובכאן אמר והסיר יי וכי, לא היה לו לומר לא יהיה בך כל חלי. והנראה דהשם הויה ביה יש לו ייב צירופים המה מ"ח אתון, והשכינה אם הבנים מקבלת כל הייב צירופים למספר בני ישראל, והיא הנקראת אשת חיל (משלי לא ט) (נימפריא מ"ח), ועל ידי זה יוסר ממך כל חלי, נ"ל. וזהו והסיר יי דייקא ממך כל חלי:

וירצה עוד הזכירו השם הנכבד דייקא. דאמרו בזוהר הק' (זריח בלק צי ע"א) על פסוק (יומיה י י) רפאני יי וארפא, דהרפואה הנעשית על ידי רפאל המלאך אינה בפוחה להתמיד, כי זה עבודתו כל הימים ותשוקתו תמיד לעסוק בעבודה זו. מה שאין כן הרפואה מהשיי בעצמו הוא רפואה בפוחה. וז"ש והסיר יי דייקא ממך כל חלי וכל וכי לא ישימם בך:

והסיר יי ממך וכי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך. הנה כבר דקדקנו מה שהזכיר בכאן את השם הקדוש. ועוד יש לדקדק אומרו והסיר, נראה הגם שיהיה חיו בנמצא השיי יסירם, ואחר כך אמר לא ישימם בך. וגם התחיל בכל חלי, ואחר כך אמר מדוי מצרים, (והנה הגם ש"ל דחדא מותרצת באידך, דכל חלי יסיר ומדוי מצרים לא ישימם כלל, ופעמא בעי מהו החילוק, ולמה יהיו חיו חולאים עד שיצטרך להסירם). ועוד יש להתבונן אומרו מדוי בירד, ובמקום אחר כתיב בח"א. גם אומרו מדוי מצרים הרעיים, אם הכוונה מצרים הרעיים, מי לא ידע כי המצריים היו רעים וחמאיים, ואם הכוונה על המדויים הרעים, יקשה ביותר איזה מדויים הם טובים. גם אומרו אשר ידעית מיותר. וגם הנה זאת התורה לכל הדורות נאמרה, ואשר ידעת לא יתכן רק לדור יוצאי מצרים. גם אומרו ונתנם בכל שונאך, הוא דבר שאין לו שייכות בכאן, דשוב משמע שהם במציאות בהכרח, ויסירם השיי מישראל

מגלתה לעורר גבורה ודין, והנה כאשר מעלה היראה לשורשה, אזי נמתקת ומתהפכת לחסדים על הירא השם, ובחינת הגבורה שפעלה היראה במגלתה, נשפעת לשונאו המאיים אותו. והנה במלחמה עם שונאי ישראל לא אסרה התורה היראה מתחילתה, כי במגלתה לעורר גבורות, והנה הם נצרכים לפעול גבורות בשונאי השם, רק שלא ישאר האדם משוקע ביראה החיצונית, רק יעלנה להשיי לירא מפניו ית'. וז"ש לא תירא מהים, רק מהשיי שתעלה את היראה למקור מחצבתה, וזה שסיים כן יעשה יי אלקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם, לא אמר מהים רק מפניהם, ורצ"ל שעל ידם הגעת למלכות יראת שמים פנימיות היראה, היינו בהתעוררך ליראה החיצונית באת על ידי זה ליראה הפנימית, ויתהפך הדין עליך לחסד ורחמים, ונפעל מרירות ותוקף הדין על שונאיך, ועליך יזרח יי:

המאכילך מן במדבר וכי למען ענתך ולמען נסתך להיטיבך באחריתך. צריך להתבונן מהו הוא העינוי במן, ומהו ההפכה באחרית על ידו. הנה אמרו רז"ל (מכילתא בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הכוונה דמקבלי התורה צריכין לידע אשר כל השתדלותם בעסקי העולם לא יגרעו ולא יוסיפו, רק נפקתא מביה מלכא יתייב, ואמרו בזוהר (ח"א קצ"ט ע"ב) כשאפילו היו מקריבין תכא למיכל, היו מתפללין על מזונם ואחר כך אכלו, ואמרו השתיא נפקתא מביה מלכא איתייהב. והנה בבואם לארץ יחשבו כי רב השתדלם בעבודת שדה וחרם, יתרכה פרנסתם ויתבטלו מן התורה, ועל ידי זה יגורשו מן הארץ חיו, על כן נתן להם השיי מעודם את המן, להורות להם שכל יום ויום הוא ניסיי רק בהשגחתו ית', ויכירו וידעו הדבר הזה גם בארץ. וז"ש המאכילך מן וכי למען ענתך, שתהיה עני כלילה שאין לך מזון מעודה אחת למחר, ולמען נסתך יעשה לך ניסים בבקר, ועל ידי זה יטיבך באחריתך בארץ:

טוב, אז אינו בכחינת תגבורת לבד, רק מתבטל הרע לגמרי ונעשה לו כל הכיח טוב. והנה חיד ימין הוא כביכול יד יי, ובהיפך הוא יד אויב. והנה דוד שאל בידך עתותי הצילני מידי אויבי (תהלים לא טו), והנה השיי כ"ח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (שם ק"א ח). ומעתה תבין אשר אמר הכתוב ואמרת בלבבך (הם תרין חללי דלכא), כחיי ועוצם ידי עשה וכו', שתאמר שנתעצם כל כך בחינת היידי ימין עד שנתחפך הכל לכיח כי הפכת מר למתוק, וגם היצר הרע הפכת לטוב לך כל הימים, וזכרת את יי אלקיך כי הוא הנותן לך כ"ח וכו', דאלמלא הקביה עזרו אינו יכול לו (טובה גיב ע"ב):

שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן. הנה לא ביום ההוא עברו, רק לאחר זמן בימי יהושע. וגם התורה נצחיות ונכתב לפנינו בכל זמן אתה עובר היום את הירדן. והנראה אתה עובר את הירדן, היינו עובר לצד השני של הירדן, היינו האותיות שמצד השני של אותיות ירדן, שהם בנימטריא שיך אדני, דהיינו אחר י' ק', אחר ר' ש', אחר ד' ה', אחר ג' ס', סך הכל בנימטריא כנ"ל, והם סוד הדינים. ור"ל אתה עובר בכל יום וממתיק את הדינים, לבא לרשת וכו', כי כל זמן שאינם נמתקים הדינים אי אפשר לשלוט על הגוים, כי יש להם כח על ידי הדינים דהם רצועה לאלקאה. וגם האותיות הנ"ל בנימטריא שכיני'ה, כשממתיקין חדינים כביכול נותנים כח להשכינה, (בסוד תנו עז לאלקים (תהלים סו לה) ללחום מלחמתם:

לבא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך. הנה משמע ממך המה עצומים, אבל לא משארי הגוים, ומהו רבותיהו כל כך, ביותר הוה רבותא אי הוה אמר גדולים ועצומים פתם. ולפי הנ"ל יצדק, רציל כשאתה ממתיק הדינים אתה בא לרשת וכו', כי מה שהם גדולים ועצומים הוא ממך, מידך היתה זאת להם, כי כשחזו גורמים לשלוט הדינים אזי נותנים עצם להם ח"ו:

ערים גדולות ונצורות בשמיים. הגם שאמרו רז"ל (מעילה כ"ט ע"ב) דברה תורה לשון הבאי, עם

וישימם בשונאיהם. ונ"ל דהנה יש חולאים על שונאי ישראל אשר מסוכנים לקפוץ על המדבר וחושב בהן, כגון נגעים שקישור החכמה והדעת בהן מוזיק לשונאי ישראל, כך הוא הענין בטבע, (מזה תתבונן מצורע חשוב וכו' (סדרים ס"ד ע"ב). והחכמה תחיה נקלה ז"ב), וכמו שאמרו רז"ל (גישן ג"ז ע"ב) שלא יראה האדם על עצמו דבר אחר. והנה דיני נגעים תורה שלימה הוא והן המה גופי הלכות, יצטרך האדם להעמיק בהן ולפלפל בהם. והנה הבטיח השיי הגם שתצטרך לעמוק בזאת התורה וסגולה הוא בטבע לקפוץ על וכו', עם כל זה לא יזיק לך, כי העומק בתורה שכינה כנגדו (מעילה ל"ב ע"ב) ומתדבק בהשם הויה. וייש והסיר הויה ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים, (אשר המדויים הללו הם רעים לקפוץ על המתבונן, על כן נקרא רעים לשון ריעות והתחברות), על כן כתיב מדוי ביוד מורה על המחשבה כגודע, אשר ידעית (שהכרח הוא שתתבונן אותם בדעת שלך וללמוד התורה שבהם, ובטבע מתהוים על ידי התבוננת הדעת בהם), לא ישימם בך (והגם שיתהוו במציאות על ידי הדעת, לא ישימם בך) ונתנם בכל שונאיך. וזה גם כן (שמה טו כ) ויאמר אם שמע תשמע וכו' והאזנת למצותיו, (הנה יש בהם עיון כזה אשר הדעת בהם מסוגל כנ"ל, עם כל זה) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, (הגם שיתהוו במציאות על ידי התבוננות), כי אני הויה רפאיך כי באמת יצטרך לרפואה, הבן הענין והשיי יציל את עמו ישראל מכל דבר רע:

ואמרת בלבבך כחיי ועוצם ידי עשה לי את וכו'. להבין הכפל כחיי ועוצם ידי. דהנה אמר שלמה בקהלת כ"ח עיתים, אשר בהם נבלל כל עיתות בני האדם כל ימי חלדם, והנה הם יי לטובה ויידי בהיפך. והנה יי לטובה הם יי ימין, ואינך הם יי שמאל. והנה באדם ב' חללות בלב, הימיני הוא משכן היצר טוב, ובחלל השמאלי הוא משכן היצר הרע, ובנמות האדם אחר הימיני מנביר חיד ימין, ובהיפך מוכן. זה הוא רק בכס תגבורת, מה שאין כן אם האדם מהפך מר למתוק ומהפך גם היצר הרע ליצר

להגאון מהר"ש הלוי זצוק"ל), ואמר וישמע יי אלי גם בפעם ההוא כגיל, וגם בפעמים ההרא לא אבה יי וכו', רצ"ל גם בפעם הכעם שאמר הרף וכו', לא אבה מעולם לעשות כזאת. ואם תדקדק בטעמי המקרא, המעם מסייעני לפירוש הזה, כי תיבות ג"ם בפעם ההרא, המה עומדין בטעם בפני עצמו, ואפשר לנמותם לפניהם ולאחריהם, עיין ברשי ריש פרשת ראה (דברים יא ל) אחרי דרך מבוא השמש, ותבין ויונעם לך:

לא תערץ מפניהם כי יי אלקיך בקרבך אל גדול ונורא. השמים הגברר שהוא מדת הדין. דהנה כשיש גם מדת הדין, פן יזכר גם עונם ח"ו, ובפרט שאמר לא בצדקתך וכו' כי עם קשה עורף אתה (דברים ט ו), הבטיח השיי שלא יעורר להם רק מדת החדד והרחמים שהם הגדול והנורא, ולא יעורר כלל אפילו לצירוף מדת פחד יצחק. ואפשר לומר דמשום הכי לעתיד לבא שכבר יהיה המתקת הדינים ויהיה הדינים למעלה מן החסדים, בסוד מעלת הזהב על הכסף, תהיה הנאולה במדת יצחק, כמו שאמרו רז"ל (שבת פ"ט ע"ב) בפסוק כי אתה אבינו וכו' (ישעיה טג טז):

אפמרתא ד'ומא*

[ותאמר ציון עובני הויה ואדני שכחני (ישעיה מט יד). הנה להבין הכפל הויה ואדני. גם אומרו בהויה לשון עזובה ובאדני שכחה. הנה יש לפרש הויה הוא שם הנכתב ואינו נזכר רק במקדש (פסחים ג' ע"א), ואדני הוא שם הנקרא זה שמי חה זכרי (שמות ג טו). הנה יש לפרש ותאמר ציון עובני הויה לגמרי ח"ו, כי אין אני מזכיר אותה כלל בגלות, אבל שם אדני שאני מזכירו הנה הוא שכחני:

ויתפרש עוד למשכילים, ציון רמז ליסוד דמלכות. כנסת ישראל אומות עובני הויה בהעדר הייחוד זה כמה, ואדני הוא כל שיעור קומת המלכות שכחני, כי בעוה"ר כבר

כל זה מעמא בעי לפרש. וכוונת רז"ל יש לפרש דדברה תורה לשון הבאי כפי הנראה, אבל עם כל זה בודאי הכל לכוונה מופלגת ולא תהא תורה שלימה וכו'. והנראה לפי הנ"ל דמה שהם עצומים הוא ממ"ך, כי מה שאתה רואה ערים גדולות לפי ראות העין, אבל הם בצורת בשמ"ם, (בצורת מלשון בצר ליה חדא נחלין מיב ע"ב), ר"ל קטנים הם בשמים שאין להם שום כח בקדושה בשמים, רק כשחיו אתם גותנים להם כח. (או בצורות מלשון בציר, שפירושו כריתה וקטיעה לפירות משורשם). ואמר בצורות בשמים, כבר ספו תמו נכרתו מן השמים, ומופל עליכם שלא ליתן להם כח, אז תבואו ותירשו את ארצם בלי מוחה:

ואנכי עמדתי וכו' וישמע יי אלי גם בפעם ההוא לא אבה יי השחית"ך. לכאורה לשון ל"א אביה אינו מובן, דזה הלשון משמע שלא רצה, כאילו היו מבקשים ממנו חלילה שיעשה כזאת והוא ל"א אבה, ולפי משפט הלשון בכאן היה לו לומר וישמע יי אלי וכו' ולא השחית"ך. ועוד גם בפעם ההוא מיותר ואינו מובן. והנראה על פי דברי הזוהר הק' בפרשת תשא (ח"ב ק"צ ע"ב), דבכל עת כביכול תרווייהו בעימא חדא, איהו דאנזים וארים רצועה לאלקאה, ואם הבנים דאחידת ברצועה דמלכא, רק שבאותו העון אימא לא הות תמן (שפנמו בה כנודע עיין שם), ואנקיד השיי למשה שהוא יאחז ברצועה, ומשה לא ידע עדיין אורחא דמלכא ומטרונתא, וכיון דמלכא אנזים וארים רצועה, היה סובר שאז זה הוא הרצון, ואנקיד ליה השיי להורות שאין זה רצונו, רק הכוונה להפיל אימה על הבנים והוא יאחז ברצועה כדרך המטרונתא. ויש בכאן וישמע יי אלי ג"ם בפעם ההרא, דאימא לא הות תמן לאחז ברצועה, על ידי זה שמע יי אלי והבנתי אשר לא אבה יי השחית"ך, גם מאז נדברו הרף ממני וכו' (דברים ט יד) לא עינה מלכו כביכול. ואפשר לפרש גם בפעם ההוא, קאי לפניו ולאחריו כמשפט לשון האמצעי, (עיין בספר ווי העמודים

* הצגנו פה כל ההפטרות מספר בני יששכר למשיבת נפש הקודאים בלי צמל וליאות וחיפוש:

בנימטריא תמיד, להורות כי מעולם לא (לא) פסקו חומ"ת ירושלים, והגוים נדמה להם שמהרסים, אבל באמת נגזו מן העין, ואמרו בזהר (ח"כ ר"ע ע"ב) אשר הן גם היום כאשר ימלא האדם עיניו בפרך, (פרך נכתב אצלינו פרך כך) דא"ק, מנין ירושלם בלא יוד. ומילוי פרך, היינו ירושלים ביו"ד, יראה כל חומ"ת ירושלים. ויש לראיה שלא שכחתי, כי הנה חומת"ך דייקא הם לנגדי תמיד, מה שאין כן חומת אחרים במקרא:

ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה (ישעיה מט כ"א).
 כבר ידעת (תיקוי מט פ"ה ע"ב) מי נקרא עולם התשובה, אליה הם הו' קצוות. מי עולם התשובה ביניה, מילד את אליה היינו הקצוות. וככה תתבונן באדם הגשמי שעל ידי התשובה נולדים בו המדות, היינו יראה ואהבה וענפיהן. ואמר עוד ואני שכולה וגלמודה כהעדר המוחין ח"ו, ואלה מי גדיל, סוד מוחין דגדלות הנשפעין על ידי מ"י, כידוע מסוד היניקה ועיבור ב', וכל הבחינות הללו המשכיל יתבונן בתשובת האדם להשי'. הבן:

שאי סביב עיניך וכו' ח"י אני וכו' ותקשרים ככל"ה (ישעיה מט י"ח). בפסוק הזה יש ח"י תיבות, ויש ח"י אני נאום י"י. תתבונן מאמר החתן להכלה הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני וכו' (שיר השירים ו ה), ורציל דמיון החתן המשתוקק מאד אל הכלה, ואי אפשר לו למלאות המבוקש שעדיין לא הגיע זמן החיבור והייחוד, הנה מבקש ממנה הסבי עיניך מנגדי וכו' שלא תתראה בפני ביופי עינים, שהם הרהיבוני ואי אפשר לי למלאות המבוקש להיות יחודא שלים עד זמן הגאולה האחרונה. ואמר הנביא הן היום בזמן הגאולה כה מאמרו שאי סביב עיניך וכו' ח"י אני וכו', כבר אני בסוד ח"י, הוא סוד רב טריב הנגז, כשהטריב הוא ר"ב היינו שנתגדל הוא סוד ח"י. והנה מן תיבת ח"י עד סוף הפסוק תיבת ככל"ה, הם עשרה תיבות, הנה י' פעמים כליה בתניך, השלמת שיעור קומתה אור הלבנה כאור החמה, אז הוא סוד ח"י בצדיק יסוד

נשכח ממנה תענוג הייחוד שהיה לה בנקודת ציון הוא יסודיה. ובהפלת תמרורים דיברה בהפלגה כאשה אלמנה שמתיאשת זה כמה שנים מלהינשא לבעל, ואינה מעלת על לבה התענוג שיש לאשה בהתחבר עמה הבעל, ואי אפשר להרחיב הדברים:

הן על כפים חקותיך (ישעיה מט טו). יש לפרש על פי מה דאמרו רז"ל במדרש (במ"ד פ"ה כ"א, פרקי ד"א פ"ה) חמשה כפולות דמנצפ"ך רמיזות הגאולות, כפולות הכפ"ין בהם נגאל אברהם אבינו מאור כשדים, נאמר לו ל"ך ל"ך מארצך וכו' (בראשית יב א). וכפולת המימ"ין נגאל יצחק מפלשתים, כמ"ש (שם נו טו) לך מעמנו כי עצמת ממניו מא"ד. וכפולת הנוני"ן נגאל יעקב מעשו ולבן, הצילני נ"א מיד וכו' (שם לב יב). וכפולת הפא"ין נגאלו ישראל ממצרים, פק"ד פקדתי אתכם (שמות ג טו). וכפולת

הצדי"ן נשמר לגאולה האחרונה במהרה בימינו צמ"ח צדיק (י"מיה כג ה). והנה תיכף בגאולה בראשונה דאברהם גאולת הכפ"ין, היתה החקוקה בשביל ישראל שאמר לו השי' לך לך וכו', ואעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים וכו' (עין ר"ה ט"ז ע"ב). והנה אי אפשר לומר עיקר הבטחה על ישמעאל, דהרי נאמר (בראשית כ"א יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואי אפשר לומר על עש"ו זרע יצחק, דהנה כתיב ואעשך לגוי גדול, ובעשו כתיב (י"מיה מט טו) הנה קסון נתתיך בגוים וכו', ואם כן על כרחך הכוונה על ישראל בלבד, ואיך תאמר ציון עזבני ושכחני. ולפי זה, זה פירוש הכתוב ה"ן על כפ"ים חקותיך (בלשון יוני קורין לאח"ד ה"ן (שבת ל"א ע"ב), והדברים עתיקין בסוד היר"ד במספר הקדמ' בנימטריא ה"ן, הוא סוד חקיקת המחשבה הקדומיה בסוד היר"ד (תיקוי ט מ"א ע"ב) והב' אמר ה"ן אותך בלבד ביחודי על כפ"ים חקותיך, היינו עוד בגאולת הכפ"ין חקותיך, ואיך תאמר ציון עזבני ושכחני:

חומת"ך נגדי תמיד (ישעיה מט טו). אמר עוד לראיה שכודאי אין שכחה, דהנה רוב תיבות חומ"ה חומ"ת במקרא הם חסירים ו', מה שאין כן חומ"ת ירושלים מלא ו'. ולרמוז בא חומ"ת

עולם, ועתה יגדל נא כ"ח אדני (כמדבר י"ח), דהיינו בהשלמת קומתה בעש"ר וחיבור ח"י אליה, הרי כ"ח יגדל נא כ"ח, והבן יגדל ביו"ד רבתי":

מהרו בניך כו' (ישעיה מט ז). יש לפרש הניצוצין המפוזרים עוד מז' מלכין קדמאין אשר הם מסוד ב"ן, והם מסוד עולם החורבן וההריסה, ובשביל זה ישראל מפוזרים בד' כנפות הארץ, להעלותם מן החורבן להאיר עליהם מסוד מ"ה החדש. והו' מהר"ו בניך, רצ"ל הבין שלך השייך לשורש נשמתך להעלות, תתן להם מהיר ומתן מסוד מ"ה. ובהעמיק עוד כאשר תדקדק התחיל בלשון רבים מהר"ו, ומסיים ביחיד בניך. אך הניצוצין המשוקע דב"ן, בהיותו עדיין בתוך הקליפות בחורבה, אינה בסוד הציור הוא כלי. וכאשר יושפע סוד התיקון דמ"ה, יעלה בסוד המחשבה בציור הוא סוד אות י' הוא דמיון ציור הכלי, (עיין בספר שערי גן עדן, והבן סוד הכתוב [דברים א נא] עלה ר"ש, ויהי רצון שלא יאמר פיננו דבר שלא כרצונו). ויש מהר"ו בניך, רצ"ל הבין שלך השפיע להם על ידי מעש"ך להעלותם בסוד מ"ה, ויתהוו לציור סוד אות ר', וזה קהר"ו יתהוו מ"ה ר'. ובהו תבין מה שקרא שלמה בעת הילוכן למקום החורבן דהרי חשך, יי רמ"ה ירך בל יחזיון (ישעיה כו יא) (והו ח"כ קיי"ב ע"ב). ויש להתבונן לפי זה הגם שכל נשמה מישראל יש לה סגולה מיוחדת לניצוצין מיוחדים, עם כל זה כאשר ישראל הם באחדות ועושה המצות בשם כל ישראל, יוכל להעלות גם הניצוצין השייכים לשורש נשמתו. והו' מהר"ו לשון רבים, על כי מופל הדבר למהר להעלות בניך אפילו ניצוצין המיוחדין ליחיד פרטי, כשתעשה כזאת אזי מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, כי יתבטל החורבן וההריסה וישמח יי במעשיו:

קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד וכו' (ישעיה נ ח). עיין מה שפירשתי פירוש הפסוק במאמר בתולה במחול אות ד', אין מן הצורך לכפול:

כה אמר יי איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנשי אשר מכרתי וכו'

(ישעיה נ א). מהראוי להתבונן הנה דבר הנבואה הזאת באו לדבר על לב כנסת ישראל, שלא יעלה על לבם שכבר נשכחו מן לב דודם, כדרך אשה גרושה מאישה אשר שוב אין לה חלק ונחלה בבית אישה, וכדרך העבד שמכרו רבו לאחרים אשר אין לו שוב שייכות לרבו ראשון. הנה באת הנבואה לדבר על לב כנסת ישראל שאין כאן גירושין ואין כאן מכירה, ולפי זה היה לו לומר איזה ספר כריתות אמכם אם שלחתיה, היינו אם כסברתכם ששלחתיה, איה הספר כריתות, מה שאין כן כעת באומרו אשר שלחתיה, משמע דבאמת היו שילוחין וגירושין, רק ששואל השי' איזה ספר כריתות, וזה אינו שאלה, דלענין הדין האשה כיון שקיבלה גיטה, אפילו נשרף ונאבד הגט אחר כך היא מגורשת. וכן קשה בסיפא דקרא או מי מנשי אשר מכרתי וכו', הוה ליה למימר אם מכרתי וכו', הבן. ונ"ל דהנה דברי הנבואה קשיין אחדדי, דבכאן נאמר איזה ספר כריתות אמכם וכו', הנה משמע שלא היה גירושין. ובירמיה (ג א) נאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ד', משמע שהיה באמת גירושין, וכן דרשו חז"ל (יזמא פ"ז ע"ב) גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שכתורה, שנאמר הן ישלח וכו'. וכן אמרו רז"ל במדרש כשחרב בית המקדש, השליך הקב"ה גט פטורין לכנסת ישראל, (לא ראיתי המדרש הזה אבל מצאתיו בספרי המחברים). ויש לפרש כל הענין הזה על פי מה שהקשו הראשונים דהרי נשאלו חז"ל (כ"ז פ"א ה) האין השי' מוריד גשמים בשבת ומוציא מרשות לרשות, ותירצו חז"ל כל העולם רשותו של הקב"ה והוא כממלפל בחצירו ממקום למקום. והנה הקשו המחברים הראשונים לפי זה איך מהני השלכת הגט (שאמרו במדרש הנ"ל), הוה כמשליך גט לאשה בחצרו דלא הוה גט. ותירצו רצ"ל דהקנה להם השי' מקום בחצרו, והיא דוחק לומר כן והוא רק דרך פלפול, וגם על פי הדין אי אפשר לומר כן וכי יש קנין בעל כרחך, הלא בודאי לא ניחא להו קניה כזאת.

והביאו בניך בחצין (ישעיה מט כב). פירשו בו זרוע או כנף הבגד. ולכל הפירושים מהראוי להתבונן למה אמר לשון חצין. ונראה שהוא לרמז מ"ש הארץ זיל כל הגאולת הקודמות היתה הארת הגאולה על ידי מדת הירד, על כן כל הגאולות היה סיבת הגאולה על ידי אשה, (כי איהו בנציה ואיהי בהירד). גאולת מצרים, הסיבה הראשונה להתנאל על ידי בתיה בת פרעה. (בבל, בעת אשר פתר דניאל לבלמשצר שיופסק מלכותו וקרא לו הכתב של המלאך, הגה כתיב שם (דניאל ה י) מלכתא לקבל סילי מלכא ורברבנהי לבית משתייא עללת ענת מלכתא ואמרת וכו', אותי גבר במלכותך וכו' כען דניאל יתקרי ופשרה יהחוזה, הגה היתה הסיבה על ידי אשה, וכיה בלילא קפיל בלמשצר (שם שם ל) ונפסק מלכות בבל ניל). מדי, על ידי אסתר. יון, על ידי יהודית מבני החשמונאים. ולעתיד לבא במהרה בימינו (תהיה הגאולה נצחייית במהרה בימינו), תהיה הארת הגאולה על ידי מדת נציה, (ותהיה הגאולה בבחינת דכורא. על כן כל השירות היו בלשון נקבה, ולעתיד לבא בעת ההוא יושר השייר הזה (ישעיה נא א), לשון זכר, ניל) ותהיה גאולת נצחייית במהרה בימינו, זה תוכן דברי הארץ זיל בקצת תוספת ביאור שכתבתי לך. לרמז זה נאמרה הנבואה והביאו בניך (זכרים), בחצין (לרמז על נציה), אבל ובנותיך על כתף תנשאנה מצורפים אל הזכרים, ושוב לא יהיה התחלת הגאולה על ידי נקבא כמאז למקדם, רק הנקבות יהיו מצורפים לגאולה ושמחת ישראל. לרמז זה תמצא ההפטרות שאנו נוהגים לקרותם בצבור, הם מן כל ספרי הנבואה, רק נחום צפנייה חגי אין בהם הפטרה, רית הגי נביאים הניל נציה, השמור לעתיד לצורך הגאולה הנצחייית במהרה בימינו אמן: נשלם פרשת עקב

פרשת ראה.

ראה אנכי נתן לפניכם וכו'. כל הרואה ישתומם התחיל בלשון יחיד ראה, ומסיים לפניכם לשון רבים. וגם כן לפניכם לא יצדק, כי חלילה

ומה שניל הוא, דבלא זה קראי קשיין אהרדי כמיש לעיל, דהרי ישעיה אמר איזה ספר כריתות, וירמיה אמר הן ישלח וכו', אלא על כרחך צריך לומר דהגירושין כביכול לא היה אלא לפנים בכדי שיהיו מתייראים סמדת הדין, ובאמת אין כאן גירושין כיון דלא שלחם מביתו, דהשליך את הנגם בחצרו כביכול ולא קנתה כנסת ישראל את הנגם, דהרי כתיב ושלחה מביתו דייקא. ויש ישעיה איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה מביתו, דכל העולם ביתי וחצרי ואין כאן שילוחין מביתו, ומעולם לא הקניתי להם מקום בחצרי, (עיינ מ"ש במאמרי השבתות בפסוק (תהלים קד טו) מה רבו מעשיך ד' וכו' מלאה הארץ קניניך ותבן). ואמר עוד הנביא איז מי מנשי אשר סכרתי אתכם לו, הגה זולת מה שדקדקנו לעיל, הגה עוד יקשה מה שייכות נגשה למכירה, היה לו לומר מי מלוקחיים או מקוניים אשר סכרתי וכו'. ונ"ל לדרוש על פי מה שאמרו רז"ל במשנה ערוכה (גיטין מ"ג ע"ב) המוכר עבדו לגוים או לחוץ לארץ יצא לחירות, והנה השיי מקיים תורתו וכמיש לעיל, והנה סכרנו לגוים ולחוץ לארץ, בודאי כביכול מחויב לפדות אותנו אפילו אין בידנו זכות, כענין דמתני בבבוייתא (שם) אפילו עד עשרה בדמיו אפילו עד מאה בדמיו, הגה בפוחים אנחנו בדי אלקים אמת ותורתו אמת שיפדה אותנו בודאי, אבל הדין הזה הוא דוקא בקנה ומכר, אבל נבאו הבעל חוב בחובו אינו מחויב הרב לפדותו. והנה לפי זה יש השיי אל נביאיו (ישעיה מד ה) אל תפחדו ואל תרחו, כי כביכול מחויב אני על פי התורה לפדות אתכם, כי סכרתי אתכם לגוים ולחוץ לארץ, ושמא תאמרו אפשר גבה אתכם הבעל חוב בחובו, זה שאמר השיי או מי מנשי אשר סכרתי אתכם לו, למי הייתי חייב שיגבה אתכם בחובו, ואם כן אין כאן רק מכירה פשוטה, על כן כביכול מחויב אני לגאול אתכם במהרה בימינו. ואם כן לפי כל הנ"ל זה מאמר הנביא מפי השיי מה שחשבתם ענין שלוחין כדרך איש ואשתו, אין כאן שילוחין שהנגם אינו גפ כי כל העולם חצרי. ושוב מה שחשבתם ענין מכירה כדרך האדון לעבדו, אדרבא כביכול מחויב אני לפדות אתכם, כן יעשה השיי אמן:

פי פשוטו אמר בברכה אית, לרבות הברכות עד בלי די, מה שאין כן בקללות אין חפץ להשיי בריבויים, לא אמר את, ניל:

לא תעשון כן ליי אלקיכם. שמעתי הפסוק ברמז מקובל מצדיקי הדור, דהנה יש בני אדם אשר חוק קבוע להם כמה ילמדו וכמה יאמרו תהלים וכיוצא, ואכלו את חוקם אשר ניתן להם, ובדעתם שכבר נתנו להבורא המניע לו, ויתר היום הולכים במל ומבקשים שכר כפנחס. והנה המשכיל אל דבר אין לך יום דומה לחבירו, ועת לפור ועת לכנס, לפעמים המעשה כזאת ביום זה הוא מצוה, כגון שעושה הדבר בהצנע עבור כבוד שמו, ולמחר אותו הדבר בעצמו הוא עבירה, כגון שיגיע הדבר להתפארות וכיוצא, ואי אפשר לפרש הדבר כי המשכיל יבין מעצמו. וזה באה אוהרת תורתנו לא תעשון כן ליי אלקיכם, ר"ל כדמיון הזה ממש אותו ההנהגה, כי באפשר היום המנהג הזה טוב ולמחרתו הוא בהיפך, והבן:

ושמעתי עוד לא תעשון כן וכו'. כ"ן, מלשון כ"ן בגות צלפחד (במדב' מו ז), לשון נכון וצדק. והכוונה לא תעשון את עצמכם צדיקים ונכונים ליי אלקיכם, רק בכל שעה יצדק משפטי הבורא:

ושמעתי עוד לא תעשון כן וכו'. כ"ן, יתפרש לשון צדיק ונכון כנ"ל, כי הנה השיי [חפץ] שהצדיקים יבטלו גזירתו כי זה שעשועו ית', והנה לבל יאמר הצדיק בוודאי צדקו דיניו ית' ומה לי להיות מקפרגא דמרי, אל יאמר כן. וזהו לא תעשון כן, לא תעשון צדק ונכון לדיניו ית', כי אדרבא השית חפץ בזה שימליצו עבור בניו וימצאו להם זכות, כמ"ש השיי ספר אתה למען תצדק (ישעיה' מג כו), כי חפץ חסד הוא (מ"ב ז יח):

וירמז עוד לא תעשון כן וכו'. דהנה כבר קדם מאמרינו כמה פעמים במעשה בראשית נאמר בכל פעם ויהי כ"ן. וכבר תלוי בזה כל שלטי הנבורים. והנ"ל דידוע דהכל נברא באמצעות התורה כנודע, והתורה כולה נרמזת בתשיך צירופי בראשית כנודע, ואם כן כל מעשה בראשית כלולים בתשיך צירופי בראשית. והנה

שיאמר השיי שההיפוך של הברכות יהיו שייכים לפני ישראל, ובפרט באומרו גות"ן, וידוע כי מאתו לא תצא וכי (אי"ה ג לח). ואחשבה לדעת דהנה ידוע טבע וסגולת המצות להשפיע טובה לכל העולמות, וסגולת העבירה הוא בטבעה להשפיע להיפך. והנה לפעמים מצטרפים ישראל להשפיע רעות לשונאיהם, והאיך יהיה זה באפשרי, אם הוא מפאת המצות הלא בטבעה כל טוב, ואם מפאת העבירות הלא באיסרייהו קיימי. ואחשבה לדעת שהוא בעשות האדם תשובה מאהבה על העבירות, ואז ודונות נעשים כזכות (יזמא פ"ו ע"ב), והנה אף על פי כן טבע עשיה זאת גרמה הרע, רק שפעולתה יהיה לטובת ישראל כמו מצוה, דהיינו שיושפע על ידי אותן העבירות רעות ויחולו על ראש שונאיהם המעיקים להם. ודיש ראה אנכי נתן לפניכם, (היינו הכל לפניכם לטובתכם וכידכם ניתנו), היינו ברכה (לישראל) וקללה (לשונאיהם), ומפרש את הברכה (תשפיע לישראל כפשוטו) אשר תשמעו אל מצות וכו', והקללה (לשונאי ישראל) אם לא תשמעו אל מצות יי אלקיכם וסרתם מן הדרך, (אך) אשר (היינו תשובה מבינה המאשרינו תשובה מאהבה) אני מצוה אתכם, (ובזה תפעלו) ללכת (הקללה אחרי אלקים אחרים וכו'), זה מה שניל, ושמעתי הענין כבר באופן אחר בשם איזה גדול והנלעיד כתבת, וגם נאמר לי אחר כך בסגנון אחר בשם כבוד אדמיר הק' מריה יעייצ וצוק"ל:

את הברכה וכו', והקללה וכו'. הנה בברכה אמר אית הברכה, ובקללה אמר והקללה לא אמר אית. ונ"ל (וכדומה הוא באלשיך ובעת לא מצאתיו) על פי מה שאמרו רז"ל (ויק"ד פ"ה א') כשברכן ברכן מא' עד ת', מאים בחקותי (ויק"ד כו ג), עד קוממירת (שם שם יג). וכשקללן מו' עד ה', היינו מואים לא תשמעו (שם שם יד), עד ביד משיה (שם שם מו), ולא עוד אלא שהם מהופכין הוא"ו קודם לה"א. וזה שנרמז בכאן אית הברכה מא' עד ת', והקללה היינו ויה מהופכים להורות חיבת ישראל, נ"ל. ועל

שזדונות נעשים כשגגות, ובמקום אחר אמרו נעשים כזכיות, ותירצו מאהביה נעשים כזכיות. והנה תשובה מאהבה הוא תשובה עלאה, הוא בינה הויה בניקוד אלקים. וזה שפירשנו שובה ישראל עד י"י אלקיך (הושע י"ב), עד המקום אשר שם הויה בניקוד אלקים. וזה שרמזו בכאן ל"א, ר"ל מה שהוא באזהרת ל"א היינו העבירות, תעשון כ"ן תעשון מהם נכון וצדק כזכיות. ל"י אלקיכם כשתגיע בתשובה עד מקום הויה בניקוד אלקים, יתהווה מהלאוין שעברתם זכיות:

השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה. יש לרמוז על פי מה דידוע דעל ידי התפלה שאנו מתפללים בסדר הנהוג בתיקון אנשי כנסת הגדולה, אנחנו מעלין ניצוצות מתוך עמקי הקליפות, ואנחנו מעלין בתחילה בעשיה דקדושה על ידי סדר הקפדת והקרבנות, ואחר כך בפסוקי דזמרה ליצירה, ואחר כך בקריאת שמע וברכותיה לבריאה, והעיקר הוא להביאם אל אצילות הקודש שם נתהווה היחוד השלם על ידי הניצוצין הללו, באמור השכינה חזי נא במאי ברא אתינא לקמך (וזהו ח"ג י"ג ע"א), והוא בשמונה עשרה קול דממה דקה תמן אתי מלכא (שם וכ"ג ע"ב). והנה יפורש כאן אזהרה לאדם שהמשכיל ישים אל לבו, כי יש בני אדם שמתפללים הקרבנות פסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה, מאחר שהקול מעורר הכוונה, מה שאין כן בבואם לאצילות הקודש דהיינו תפלה י"ח לבם בל עמם, והנה על ידי זה נשארים הניצוצות בעולמות בריאה יצירה עשיה, וצריך לזה זריזות יתירה והשתדלות רב. והנה ידוע בעולמות בריאה יצירה עשיה הם מושגים ואפשר להשיגם, מחמת שאינם עצם אלקות מאור אין סוף, רק שהחיות מגיע להם דרך מעקה אצילות כגודע, מה שאין כן אצילות כביכול איהו וחיותו חד בהון והכל כשלהבת הקשורה בנחלת, משום הכי יפול בעולמות בריאה יצירה עשיה לשון ראייה דהיינו ראיית השכל והשגה, מה שאין כן אצילות הוא רק מחשבה. ויש השמר לך פן תעלה עלתיך, ר"ל עליותך היינו הניצוצין שאתה מעלה, תעלה אתם רק במקום אשר תראה,

כ"ן בגין רבתי [דא"ק בכ"ר] בנימטריא תשיך, על כן אמר בכל מעשה בראשית ויהי כ"ן, להורות דכולם קנו הויה בתשיך צירופי בראשית. והנה כל העולמות נבראו עבור ישראל שנקראים ראשית (ויק"ו פ"ז ר'), ויש נעים זמירות ישראל (תהלים קמ"ו ב) לא עשה כ"ן לכל גוי, נ"ל. והנה הבורא ית' שלם בתכלית השלימות, ולא הוצרך לבראות עולמות למלאות חסרונו ח"ו כדמיון האדם הפועל פעולה למלאות איזה חסרון, רק מדרך הטוב להיטיב ורצה לגלות טובו לנבראים. וזהו שרמז לא תעשון (בדעתים) כ"ן, (המעשה בראשית שרמזו בכ"ן, לא יעלה בדעתים שהוא) ל"י אלקיכם בשבילו ולצרכו למלאות איזה חסרון ח"ו, רק לגלות טובו לבריותיו ברוך הוא ומבורך:

וידמח עוד לא תעשון כן וכר. על פי מה שאמרו רז"ל (נתיב כ"ג ע"ב) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. והנה עבירה הגם שהיא באזהרת לא"ו מהשיי, עם כל זה כשיארע הדבר לשם שמים גדלה מאד מעלתו, כמו שידעת מענין יעל אשת חבר הקני, (צא ולמד מבנות לופ שהיתה כוונתן לשם שמים ויצא מהן חומר מנוע ישי). וזה שרמזה התורה, ל"א, ר"ל מה שאתה מזהר בל"א, היינו לאוין, תעשון כן ל"י אלקיכם, תעשון כזאת בעת יקרה לכם כוונת פעולה לשם שמים, כגון אסתר ויעל וכיוצא, אזי יהיה לרצון הפעולה ההיא בהכוונה הטובה לשם שמים, והבן:

וידמח עוד לא תעשון כ"ן. כ"ן, לשון כינוי, כי ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא ואמר העוז והאמיץ וכר, וא"ל סיימתינהו לכולה שבחא דמרך (ברכות ל"ג ע"ב). וזהו שרמז לא תעשון כ"ן כינויים ל"י אלקיכם, רק המפורש בתורה על פי משה כמו שאמרו רז"ל. ובדרך זה לא תעשון כ"ן כינויים, שהמשכיל לא ידמה באמיתיות שום כינוי בעצם כביכול כי הכל בהשאלה, עיין ברמב"ם הלכות יסודי התורה (פ"א ה"ט), ואמר החכם השוללות מן הבורא, אמיתיות יותר מן המחייבות, והבן:

וידמח עוד לא תעשון כן וכר. כי הא דרמו רבנן (יב"ט פ"ז ע"ב) מ"ש גדולה תשובה

והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך. יש לרמוז שהיא אזהרה לאדם לבל יאמר מה לי להתעסק במושכלות ובדביקות האלקות, הלא הוא דבר שאי אפשר להשיג על בורייה, רק מחויב בכל יום להתבונן כפי שכלו, וכשיתוודע לו איזה מושכל יעתק ממנה לגבוה יותר, ובכל יום ובכל שעה יוסיף אומץ במושכלות ובהתבוננת גדולת אלקי עולם. על כן מהראוי לאדם לשמוח בחלקו חכמה בינה ודעת שנתן לו הכורא יתיש, ומה שחננו הכורא בחכמה ובדביקות, והשיי יעזור לו בכל יום יותר ויותר. והו שיש לפרש והלוי אשר בשעריך, ר"ל הדביקות אשר בהשערות שכלך, (יתפרש לוי מלשון ונלוו עליך [במדבר י"ה], ובשעריך מלשון השערה ושיעור), לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך, ר"ל כי לא תוכל להסתין בדביקות ויחודים עד שיהיה לך שכל רב, כי אפילו תחיה כימי מתושלח לא תשיג אמיתית מושכלות הכורא ית', כי זה אינו מחוק האפשרי לשום נברא, ומכל שכן למין האנושי הדר בעולם הזה בעפריות החומר, ואם כן בריאתך לריק חזו, כי השיי הנעלם מכל נעלם אין לו חלק ונחלה בגשמיות. רק זה שעשועיו כשהתחתונים משכילים מאלקותו מה שיש כח באנשיותם, ונדבקים בשכלם בשורשם האמיתי, וד"ק כי קצרתי השיי יאיר עינינו:

וירמזו עוד והלוי אשר בשעריך. ר"ל האיש ההולך בדביקות בהשכלת חכמתו בגדולת הכורא ית', אשר בשעריך לא תעזבו, אשר מרמו לתשובה עילאה בינה המאשרינו, ר"ל הגם שדבוק בחכמתו בדביקות הכורא, עם כל זה התשובה שבהשערת שכלך לא תעזוב, רק תהיה כל ימך בתשובה כי אין לו חלק ונחלה עמך, ר"ל איין הוא מדת החכמה, שהוא סוד הדביקות בחכמתו באמיתיות מציאת הכורא ית', ונמצא כי מדת איין יש לו חלק ונחלה עמך על ידי דביקותיך, לא תפריד ממנו התשובה שהוא סוד בינה, כי הם תרין ריעין דלא מתפרשין (עיי' זהו ח"ב י"א ע"ב) ועשה ויצליח, והבן:

דהיינו עלמת בריאה יצירה עשיה, רק תראה להשתדל להביאם לאצילות לקשם את השכינה, באמרה חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא פנים בפנים, ויתהווה היחוד השלם והבן, השיי יאיר עינינו בתורתו:

או יאמר השמר לך וכו'. על פי מ"ש הבעש"ט ז"ל דכל מחשבה שיפול לאדם במחשבתו ובפרט בעת התפלה ותלמוד תורה, יראה מאיזה ענין הוא המחשבה זרה ההוא, אם הוא מענין אהבה, יראה להעלותה לאהבת הכורא ב"ה, ויאמר בלבו הלא זה אהבה ממדת החסד שנפלה בשבירת הכלים, מופב להעלותם בשורש זה (והוא סוד המחדש בסובו בכל יום תמיד מעשה בראשית [בכ"ה יצו אה]), כי עבור זה באת אל האדם לבקש ממנו להעלותה, וכן הוא הענין במחשבות יראה והתפארות ושאר המדות. וכתב עוד הבעש"ט זצ"ל שלא ידחנה לגמרי ממחשבתו, רק העיקר הוא חפץ השיי להעלותה בשורשה להשיי. והנה כל הדברים הללו אמורים רק לאדם שבמלו תאוותיו, ואפילו רואה בעיניו איזה דבר תאוה לעינים הוא נבזה בעיניו נמאס, כי כבר לבו חלל בקרבו מתאוות היצר הרע, ואם כן מאין ולאין תבוא במחשבתו מחשבה הלז דהיינו הרהורי ניאוף וכיוצא כבוד והתפארות, על כרחך באת למחשבתו מתוך עמקי הקליפה לבקש ממנו להעלותה לשורשה. מה שאין כן לאדם שכל עצמותו דבוק בתאוות העולם, ומתאוה בכל מה שעניו רואות להיתר ולאיסור, אין לך שפוט גדול מזה שיתעסק בהעלאות המדות, והוא בעצמו מלובש בעפריות חומריות אותו דבר שראה בעיניו ולבו חומד להיות כלי מעשה גמריין חזו, הנה איש כזה צריך לדחות המחשבה ממחשבתו ולא יתעסק בהעלאות אותו דבר בשורשו כי לא יצליח, כיון שהמחשבה באה לו מחמת שעניו ראו ולבו חמד, ומזה באה לך המחשבה שאתה משתוקק באמת לדבר העבירה הלזו, ואם כן מאין ולאין תעלנה לשורשה כיון שאתה דבוק בחומר התאוה לעינים, והשיי יסיר מאתנו דרך השקר ודרך מצותיו גרוץ אמן מלה:

עשר תעשר את כל תבואות זרעך היוצא השדה שנה שנה. נראה לפרש ברמז הפסוק על פי מה שנאמר באברהם (בראשית י"ב) ויתן לו מעשר מכיל, ר"ל המעשר מתיבת כ"ל היא ה' שניתוספה לאברהם, ומוזה באה לו הזרע בסוד הכתוב (שם מו כג) היא לכם זרע, (וזהו אברם אינו מוליד אבל אברהם מוליד נקדיז פיה ח), כי היא אחרונה הוא מלכות שמים שמקבלת השפע מכל הספירות, ומשם באה הזרע לישראל, (והבן דייקא המעשר מכיל, כי כ"ל הוא יסוד המשפיע לסוד העשירית), כי היא מקור נשמות ישראל אם הבנים, כמ"ש רש"י שיש חדר ששמו גרף, וכן קראוהו בזהר הק' (חיד קצ"ד ע"א) גופ"א קדישא, זהו עד שיכלו הנשמות שבגרף (יבמה סיב ע"א). זהו עשר תעשר את כ"ל, ר"ל תעשר את תיבת כ"ל (שהוא יסוד המשפיע להכלה, דהיינו ה' תבואת זרעך, כי משם תבא לך הזרע בכוונה הזאת, היוצא השדה שנה שנה, ר"ל יוצא לחקל תפוחין קדישין שניה שניה, דרך כל הספירות (כי ספירה בנימטריא שניה), עד בא זרעך להשדה אשר ברכו ה' חקל תפוחין, והבן:

וירמז עוד עשר תעשר. ר"ל תביא כל מעשיך וכל פעולתיך לעשר ספירות קדושות, א"ת כ"ל, א"ת ר"ת אל"ל תשר"י, כ"ל הם הני ימים מראש חודש אלול עד השענא רבה, שהם סמוצעים בין שנה לשנה ומשם בא השפע לכל ישראל. זהו תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, ר"ל בעת השנה שעברה חזרת לגרתיקה, והשנה הבאה באה אלינו לטובה לחיים ולשלום ולנאולה שלימה, באותן הימים תראה לדבק ולעשות מעשיך לצורך גבוה, דהיינו ליחד העשר ספירות, והבן:

או ירמז עוד עשר תעשר. בשני מעשרות הכתוב מדבר. על פי מה שיסד הפייט ז"ך ור"ע מהיום מודע דיגם לאחד, ואשר מעשיו שקולים עד עשר יואחד. והנה כינת הצדיק בתיבת ז"ך, (להיות כל מעשהו באחדות ז"ך אתון דאורייתא), והרשע בתיבת ר"ע (הוא מספר עשרה פעמים

וירמז עוד על פי האמור לעיל בעליות המדות בהעלות כל הדברים לשורשן, כגון אם נופל במחשבתו איזה אהבה, יעלנה לאהבת הבורא למדת החסד, כי בודאי באה לו המחשבה משבירת כלי החסד שנפלו ניצוצות בקליפה וכיוצא במחשבות אחרות, וכבר כתבנו דכל זה דוקא לאדם שבמלו תאוותיו ואינו מתאוה בעצם לאותן הדברים הנופנים, ואם כן מהיכן באה לו המחשבה זרה הזאת, על כרחך שכאת אליו להתחנן לו להיות בעזרה להעלותה מהקליפה. וזהו והלוי אשר בשעריך לא כו', ר"ל כשנלוה אליך איזה מחשבה אשר אינה בהשערת שכלך, כי כבר בטלה מחשבתך בעסק הזה להיות מחשבתך משופטת בתאוות הנופניות, על כרחך המחשבה הזאת הנלויה אליך כעת היא להעלותה, על כן לא תדחה אותה ממחשבתך, רק תראה להעלותה כי הוא פדיון שבויים ומהו מצוה רבה פדיון שבויים. ויש כשתבין המחשבה הזאת אינה בשעריך, אזי תעבנה ר"ל תעזור לה, (ויתפרש מלשון עזוב תעזוב עמו [שמח כג ה], עזבו ירושלים). ומפרש המעם כי אין לו חלק ונחלה עמך, כבר לבך חלל בקרבך מהמון התאוות, ובאת אליך רק לפדותה מבין עממים, השיי יהיה בעזרינו: וירמז עוד בהיפך על האדם הדבוק עדיין בחומר, ואינו עוסק במחשבתו בכל עת תמיד בדביקות הבורא, רק הוא דבוק עדיין באהבת ותאוות העולם, כשבאה לו מחשבות זרות מהרהורי ניאוף וכבוד וכיוצא הוא שלו ממש, ואם כן האיך יתעסק להעלות בדביקות המדות כיון שאין זה עדיין בהשערת שכלו, על כן יראה לעזוב ולדחות אותה המחשבה לקיים ולא תתורו אחרי לבבכם (במדב טו לט), ולא להתעסק בהעלאת המדות כיון שאין לך חלק בזה עדיין כמ"ש לעיל. זה יתפרש והלוי אשר בשעריך לא, ר"ל מה שתרצה לדבק מחשבתך הזרה במדות הבורא, אשר הוא אינה עדיין בהשערת שכלך כי לא נמית עדיין כאלה, אזי מוטב תעבנה ותדחה המחשבה לקיים ולא תתורו, כי אין לו חלק ונחלה עמך, ר"ל הדביקות אין לו עדיין חלק עמך בהארת נפשך לחיותך דבוק בחומר, השיי יאיר עינינו:

וצריך להתגבר כנגדו בהתבוננת בנדולתו ית"ש וברבות טובותיו והכללות והפרטיות, עד יאיר בו אור הנפש ויערה עליו רוח ממרום לדבק את נפשו בשורש האמיתי. ויש השמר לך פן תעזוב את הלוי (ר"ל הדביקות הנפלא), כל ימך על אדמתך ור"ל כל ימי היותך מלוכש בחומר העפריי והארצי, רק התגבר בהתבוננת גדולת הבורא ויאיר לך, והבן:

רק חזק לבלתי אכל הדם. תרגום יונתן לחוד איתוקפין ביצריכוז מפול דלא למיכל אדמא. נ"ל אחר שנדקדק בפסוק הנה מה שאמר לדבר הזה חזק, כבר נדרש בדברי רבותינו (ספרי י"ב מ), אבל רשות ניתן לדרוש. ועוד נדקדק מ"ש לבלתי, היה לו לומר רק חזק ולא תאכל וכי או שלא תאכל, ואמר לבלתי אכל וכי, דמשמע נוסף לשמירת הלאו עוד תצטרך חזוק, ואמרו ר"ל במדרש (ויק"ד פ"ד א') אמר הקב"ה לנפש, אני כתבתי עליך בתורה רק חזק לבלתי אכל הדם, ואת יוצאת וחוטאת איתמהה נפש כי תחטא (ויקרא ה' א'), (עיין בפרשת ויקרא כתבנו שם באריכות דברי המדרש ופירושו). וכאן המצטרך לעניינינו הוא, דהנה תרי חללי ליבא הם, חלל הימיני שם משכן היצר פוב והוא מלא רוח נפש הקדושה, וחלל השמאלי מלא דם והוא משכן היצר הרע נפש הבהמית המתאוה לתאוה, והנה זה כל עבודת האיש הישראלי ולאם מלאם יאמץ, היצר פוב ככה הנפש הקדושה אשר בחלל הימיני מבקש להפנות אליו כל איברי הגוף עם כל החושים לעבודת השי ולתורתו וליראתו, וממאס בתענוגי הבלי העולם אשר היצר הרע עם הנפש הבהמית מתאוה, ועל ידי זה מושל בכל פעם על הנפש הבהמית ומתמעט הדם שבחלל השמאלי, ובפרוץ הדבר מתפשט הרוח חיים גם בחלל השמאלי, ומתבטל כל הדם ומתהפך מר למתוק ונעשה היצר הרע גם כן יצר פוב, ונעשה ב' פעמים ר"ח בנימטריא הת"ך, הוא השם החותך חיים לכל חי, שנעשה האדם כ"ל חי מלא כולו חיות. ומובן הדבר בהיפוך ח"ו מתפשט הדם גם בחלל השמאלי רחמנא ליצילן, ונעשה ח"ו ב' פעמים ד"ם, פ"ח יוקשים (תהלים

יך, כי מעשיו הוא בפרודא והבן), והנה יך הוא המעשר מר"ע, (עיין כל זה בספר ברית כהונת עולם). והנה הצדיק יתכנה מעשיו למעשר אחד, שהיא עשירית מר"ע, ואשר מעשיו שקולים הוא הבינוני עד עשר יואחד, ויהיה גם כן בסוד עשירי יהיה קודש (ויקרא כ' לב), דהיינו יום הכיפורים. והנה ימות החמה הם שס"ה ימים שנקרא שניה, שמרמו רק שניה ימים כי לא באו בחשבון עשרת ימי תשובה, שהם בחינת היריד אי"ן בחינת חכמה שבין שנה לשנה, שהזמן פושט צורה ולוכש צורה, וכל דבר בעולם כשפושט צורה ולוכש צורה, מוכרח להיות בנתיים בחינת אי"ן בחינת גלים י', על כן גלים נימטריא חכמה, בסוד הכתוב (תהלים ק"ד ט) כולם בחכמה עשירת, והחכמה מאין תמצא (איוב כ"ב יב). והוא עשר תעשר שני בחינות מעשרות, דהיינו הצדיק שהוא בחינת מעשר נקרא יך מעשר מתיבת ר"ע, והבינוני יבוא גם כן בסוד המעשר כי עד עשר יואחד, להיותו בסוד יך בחינת המעשר העשירי יהיה קודש. והנה אלו הב' מעשרות תעשר א"ת כ"ל, דהיינו בני יום אלול תשרי כנ"ל, דהיינו מעשר אחד תבואת זרעך אתוון יך ר"ע, ויבואו הצדיקים בבחינה זו לסוד העשירי, והמעשר של הבינוני הוא היוצא השדה שניה שניה, ר"ל כשימתינו להם עד שיוגמר הזמן של עשרת ימי תשובה, שאז השנה שעברה פושטת צורה והשנה הבאה לובשת, שהוא גם כן בסוד היריד העשירית כולם בחכמה עשית, והגמר הוא בגמר הי ימים דהיינו יום הכיפורים, ואז באים גם כן לסוד המעשר כמו הצדיקים, והבן כי עמוק עמוק הוא השי יאיר עינינו:

השמר לך פן תעזוב את הלוי. יש לרמוז על פי מה שכתבתי כמה פעמים לרי נקרא דביקות הבורא ית"ש, מלשון ילוח אישי (כראשית כ"ט לד). והנה כל ימי היות האדם מלוכש בחומר, אזי החומר מונע מלהיותו דבוק בחיי החיים כי יעצרנו הגשם, הגם שממבע החלק לחשתוקק אל הכלל ואנחנו עמו וצאן מרעיתו חלק אלקי ממש כביכול, מטייל מהראוי היה שתהיה התשוקה והכסופה בהתמדה מופלגת, עם כל זה החומר הארצי מונע,

קדו. על כן כששב האדם בתשובה, מביא קרבן וזורקין הדם על המזבח, להוראה זו שחטא על ידי התפשטות הדם הוא היצר הרע שבכלל השמאלי, ועתה מקריבים לפני יי'. להוראה זו צונו השיי במצוה שלא לאכול דם, כי הוא הרומז על כל כוחות היצר הרע לכל נגוע בקצהו, על כן חומר איסורו בכרת הנפש חיו. ונמצא בהתבונן באיסור אכילת דם, נצטרך להתחזק במצות יי' ולהתחזק לכל נבא לנגוע בקצה תאוות היצר הרע אשר כחו ומשכנו בדם החלל השמאלי. ויש הכתוב רק חזק לבלתי אכל הדם, רציל מצורף למניעתך אכילת הדם תצטרך להתחזק נגד היצר הרע, כי הדם הוא הנפש, ר"ל ד"ם הוא הנפש הבהמיי שבחלל השמאלי וצריך אתה חיזוק, זה שתירגם יונתן לחדר איתוקפין ביצריכון. ויש במדרש אמר הקב"ה לנפש אני כתבתי עליך בתורה רק חזק לבלתי אכל הדם, ואת יוצאת וחוטאת אתמהה נפש כי תחטא, שהוא תמיה גדולה על הנפש, השיי ינחנו במעגלי צדק:

חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וכו'. לא יצדק עשיה בימים. ויראה ימים רמו למדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות שבאדם, דהיינו אהבתו ויראתו ותפארתו וכו', והם יתוקנו באדם על ידי חג הסוכות כגודע מכוונת הלולב וההקפות. ונקרא החג חג האסיף, שאז אוספין אל הקדושה כל האותיות המפורין שאמרו כל השנה שלא בדחילו ורחימו וכיוצא. והוא באספך מנגיך מנגון שלך, ומיקבך היינו ניצוצים המפורין חיו, ותתבונן הכוונה הן המפורים על ידי ברית הלשון או על ידי המעור, והבן:

כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחיד שעריך בארצך וכו'. הדקדוקים הם. א', באחיד שעריך למה לי. ב', בארצך כו', הלא מצות צדקה אינה תלויה בארץ. ושאר הדקדוקים יובנו מתוך דבריני אייה. והנראה לרמוז בזה הפסוק רמו נכון להיושבים בחצרות יי', דהנה כתבו רבותינו תלמידי הבעש"ט וצלה"ה, דכבא לאדם מחשבה זרה בעת התפלה ועבודה וכיוצא, אזי

יראה להעלותה לשורשה, דהיינו אם המחשבה מאיזה אהבה בעולם, יעלנה לעולם אהבה, כאשר המיר ימירנה באהבת הבורא ית', וכיוצא בשארי המדות. והנה כתבו שלא ידחה האדם המחשבה ממחשבתו לגמרי, רק יעלנה כי זה דמיון פדיון שבוים מצוה רבה, כי אותן האותיות הם שבוים בידי הס"א, וכאים אל האדם לפדותם מיד צר ולהושיבם לבית אביהם, ואותן האותיות הם ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים במעשה בראשית, וכן אותם שנפלו בעוה"ז בכל עת על ידי בני אדם גם בני איש בכל דור ודור. זה שיש לרמוז כי יהיה ביך אביון, היינו הכ"ב אותיות שהם כלל כל המחשבות, כי כל מחשבה הוא על ידי אותיות, ואותן האותיות הם שבאים להעלותם מקליפה, והם הנקראים אביונים שתאיבים לכל דבר, מאחד אחיך היינו או שנפלו על ידי אחד מאחיך השייכים לשורש נשמתך, או באחיד שעריך שהם על ידי שעריך, היינו על ידי מחשבתך ושעריך היינו השערת השכל, או בארצך אשר יי' אלקיך נותן לך, היינו מהשבירה דמעשה בראשית שנפלו ניצוצין בארציות, והוא אשר יי' אלקיך נותן לך שזאת היתה הכוונה במעשה בראשית, והבן. לא תאמץ את לבבך, תרצה תחזיק את לבך לבלתי שמוע אל המחשבה ולדחותה, ולא תקפוץ את ירך, היינו היירד שלך היינו המחשבה מאחיך האביון, היינו לרבותא אפילו אם יהיה המחשבה מאחיך, ותאמר מה לי ולצרה וכו', והבן. כי פתח תפתח את יריך, היינו המחשבה כגיל תפוש את המחשבה בבחינת הפתח שהוא ניקוד החכמה, כסוד פיה פתחה בחכמה (משלי לא טו), היינו להתבונן האיך להעלות המחשבה על ידי החכמה. והעביט תעביטניו, היינו למשכן את המחשבה בזרוע, היינו לתופשה לבלתי תת לחזור אותה לידי הס"א, רק למשכנה להעלותה לבית אביה כנעוריה. די מחסורו אשר יחסר לו, ר"ל כל אחד כפי מחסורה, אם חסר למחשבה אור עולם אהבה יעלנה לשם וכן ביראה, והבן והסיי כי לא יכולתי להרחיב הדבור כעת:

עוד אומר לך ושמתי כדכיד שמשותיך. כיד פעמים
כיד בנימטריא ב' פעמים רפיח ניצוצין, גם ח'
פעמים חסיד, והמ"י:

עוד ושמתי כדכיד. היינו כ' פעמים כ', ד' פעמים
ד', ב' פעמים יצחק שהוא יהיה המליץ לעתיד
על ישראל (שבת פ"ט ע"ב), ובנימטריא שמא"י הליל
חסד וגבורה, קראן הזוהר (ח"ג ע"ג ע"א) אבהן דעלמא,
רמזתי למשכילים:

וכל בניך וכו' ורב שלום בניך (ישעיה נד יג). יתפרש
ברמז נכון וכ"ל הוא לשון מדה, מלשון וכ"ל
בשליש (שם מ יב), וכן הוא בלשון הש"ס (שבת
ד ע"א) לכו תיכול עלה וכו'. והנה כתיב (דברים כח
ט) והלכת בדרכיו, מה הוא רחום אף אתה רחום,
מה הוא חנון וכו' (שבת קל"ג ע"ב), וכן הוא בכל ח"ג
מדות (עיין בתומר דבורה להרמ"ק ז"ל). ואקדים
לך עוד אית שלום, ואית שלום רב. הסוד של
שלום רב הוא לחשוב ס' של שלום רבתי, היינו
ס' רבתי דא"ק בנימטריא ת"ר, הנה אז יעלה
מספר תיבת שלום תתקל"ז, מנין י"ג פעמים חסד,
היינו השפעת חסידים מן י"ג מדות של רחמים
י"ג תיקוני דיקנא דאריך (עיין כל זה במגלה
עמוקות פרשת מקץ). והנה כאשר אנחנו הולכים
בדרכיו לכיון מדותינו כעין המדות של הבורא
כביכול, אזי מושפע לנו ח"ג מדות דתיקוני דיקנא
י"ג פעמים סוד רב שלום כנ"ל. ובוה יתפרש הפסוק
וכ"ל בניך (היינו המדות של בניך), לימודי י"י
(שהם מלומדים מן הש"י מה הוא רחום וכו') אני,
ורב שלום בניך (יושפע להם רב שלום, היינו שלום
במ"ם רבתי מנין י"ג פעמים חסד מן י"ג תיקוני
דיקנא, כולם ישפיעו רב שלום לבית ישראל. זה
גם כן רמז דברי חז"ל (ברכות ס"ד ע"א) תלמידי חכמים
מרבנים שלום בעולם, היינו משפיעים אל העולם
שלום רב, ויש מרבנים שלום הבן:

וירמזו עוד וכל בניך ורב שלום וכו'. עיקרה של
תשובה היא לימוד תורה לשמה, (אחר
החרטה והיודי על העונות), כמו שאמרו רז"ל
(ויקרא פכ"ה א') היה רגיל לקרות דף אחד וכו'.
והנה הגם שהתשובה מועלת בכל עת, עם כל

נתן תתן לו ולא ירע לבכיך בתתך לו. יש לדקדק
תיבת לבכיך למה לי, היה לו לומר ולא
ירע בעיניך, כמ"ש (דברים טו יח) לא יקשה בעיניך.
גם בתתך לו מיותר. והנראה לבכיך משמע ב'
לבבות, דתרון חללי דלכא הם משכן היצר טוב
והיצר הרע, והנה היצר הטוב מסטרא דימינא,
והיצר הרע מסטרא דשמאלא. והנה העשיר הנותן
הוא גם כן מסטרא דימינא, והעני המקבל מסטרא
דשמאלא, וכשהימין מתחסד עם השמאל, משלים
סטרא דשמאלא עם סטרא דימינא, ועל ידי כך
ינצל מן היצר הרע שישלים עמו ולא יעוררנו
לעבירות. ויש נתן תתן לו, ועל ידי זה לא ירע
לבכיך, ב' הלבבות לא יפעלו לך רע בתתך לו,
כיון שאתה מתחסד עם הסטרא דשמאלא, והבן:

והחסידה. מתרגם וחוריתא והיא די לבינה,
נקרא חסידה על שם הגון שלה לובין
גון החסיד, וכן הוא בס"ח חסיד נקרא האדם
שמביישין אותם ומלבינים פניו ושותק:

באפמרתא דיומא

עניה מוערה לא נוחמה הנה אנכי מרביץ בפרך
אבניך (ישעיה נד יא). אמרו בזוהר הק' (ח"ב ר"ט
ע"ב) שהגנים לא שלטו באבני ירושלים, ועד היום
אם ימלא האדם את עיניו בפרך יראה כל אבני
בית המקדש על מכונם. אין לנו עסק בנסתרות
ליי אלקינו מה הוא ענין הפרך, ואציין למשכילים
מה פרך בך רבתי דא"ק, בנימטריא עצית הוייה
והיא לעולם תעמוד (תהלים לג יא), והבן. והנה תבין
עוד ירושליים כעת חסר יוד, בנימטריא עצית
הוייה, ויוסיף הש"י במהרה בה סוד היוד (באפשר
הכוונה על נקודת ציון), והוא לדעתי סוד ויסדת"ך
בספיריים, דהיינו בחינת יסוד יכונה ספיר, על שם
הנקודה לבינה אשר בתוכה כמו יוד, והש"י יאיר
עינינו באמיתית התורה:

ושמתי כדכד שמשותיך. עיין במגלה עמוקות
סוכב הולך על קוטב האמת, ועיין בספרי
רגל ישרה:

זה ימים המסוגלים הם מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, והם תתקלצו שעות מנין שלום רב היינו במים רבתי כניל. והנה כשלומד תורה לשמה בימים היא התעוררת לנאולה, (וזהו תלמידי חכמים מרכים שלום בעולם והבן). ויש וכל בניך למודי ד', דהיינו שלומדין תורה לשמה, ורב שלום בניך כשעומקין בשעת רב שלום היינו בימי רצון כניל, הנה מעותדים לנאולה כאמור שם:

וירמח עוד וכל בניך וכו'. וכיל לשון תשוקה, מלשון כלתיה נפשי (תהלים פד ג). והנה באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא, כשישראל בנהא דמלכא ומטרוניתא סקיימים התורה ומצות בתשוקה נכבדת, אזי גורמים התשוקה ביחודא שלים בצורות עליונים, כי מעשיהם יהיו קישומין לשכינה שבהם מתקשמת ובאה לפני המלך לפני דייקא, חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא (זהו היג יג ע"א), פרוש שיהיה יחודא שלים. וכוה יתפרש וכיל בניך (רציל התשוקה של בניך), לימודי יי (ר"ל) כביכול הם מלמדים את השם הריה ית"ש, שיהיה תשוקת הואיזו להיא הם זעיר ונוקב' (עין ז"א כ"ז ע"ב), והן למעלה נתרבה הייחוד ברבות הטובה מן יוד להיא הם אבא ואימא, ורב שלום בניך ונורמים שיהיה מדת השלום יסוד צדיק בסוד רב טובך, כאשר תבין פירוש הפסוק (דבר הימים א' כ"ג) ובידך לנדל ולחזק לכל, שלא יהיה שלום קטיעא והבן, וכבוד אלקים הסתר דבר והשם הטוב יכפר:

וגם כן יתפרש לדרך זה שיהיה שלום, רק כבר ידעת יחוד אותיות הריה על אדני, בכפל אות על אות בחינת סוכה (בספר קרנים) עמרת תפארת, יעלה היחוד מנין שיפ מנין שלום עם ד' אותיות. וזה שקדם מאמרינו בענין שלום קטיעא, יחשב הר ליריד ויהיה יחודא שלים, בסוד ישלם יי פעלך (רח"נ כ"ג), להיות מנין שיפ היחוד הניל. ויש ורב שלום בניך בעת שגורמים היחוד, אזי יהיה שלום רב וגדול בחשבון להתהוות יוד מהואיזו, להיותו ישלם מנין שיפ, והבן:

וירמח עוד וכל בניך וכו'. עיין בדברי המקובלים סוד ד' בנים המבוארים בהגדה דפסח, ד' פעמים בין בנימטריא יצחק. והנה לעתיד לבא במהרה בימינו יוכלל גם הבן הרשע בקדושה, להיות בתוכו ניצוץ קדוש מן הקדושה, והקליפה הסובבת לפני תבטל, על כן דייקא יצחק ימליץ טוב בעדינו, ויחשוב חשבון עם הבורא ית"ש לזכות את ישראל (שבת פ"ט ע"ב), שיתענגו על רוב שלום ויתבטל השעבוד מלכיות, (חשבון שייך ליצחק נבול וצמצום הוא סמדת הגבורה). וזה וכיל בניך, מי שהוא כולל כל הד' בנים דהיינו יצחק, לימודי יי הוא ילמד כביכול להשיי בחושבו עמו חשבון, ועל ידי זה יזכה לרב שלום בניך, ויתבטל השעבוד מלכיות במהרה בימינו אמן:

וירמח עוד וכל בניך וכו'. בניך הם הנערים והבחורים, לימודי יי, שלומדים מהצדיקים הנדולים אשר עבודתם כל היום לילך בדרכי השם, ודבר יי בפיהם אמת השכינה מדברת מתוך גרונם, ללמד להתלמידים הבחורים דרכי יי באמת ובתמים, אם כן תלמידים הללו נקראים לימודי יי. לזה אמר כשכל בניך לימודי יי, אזי ורב שלום בניך, מה שאין כן כשהתלמידים אינם משמשים כל צרכם, הוא העדר השלום כי מתהווה מחלוקת, כמו שאמרו רז"ל (סוטה פ"ז ע"ב) בתלמידי שמאי והליל שלא שמשו כל צרכן. השיי יעשה שלום עלינו:

הן גור יגור אפם מאותי מי גר אתך עליך יפול (ישעיה נד טו). יש לפרש על פי מה שפירשנו במקראי קודש (דברים ז יז) כי תאמר בלבבך רבים הגיגים האלה ממנו וכו', לא תירא מהם וכו'. דהנה יש להתבונן מה היה המקרא חסר אם היה אומר סתם לא תאמר בלבבך רבים וכו' רק לא תירא מהם, והנה הניח הכתוב הדבר בהיתר כי תאמר וכו', ואחר כך אמר שוב לא תירא מהם. ונ"ל דהנה לפעמים היראה שאדם מתירא מאיזה דבר והוא לסובתו, שנפל מיראת הבורא והשיי מזכירו על ידי דבר שרואה איזה ייראו בעולם, והנה המשכיל מתבונן מהיכן הדבר הזה, להיות

את האדם. והנה תראה עוד לשון המלך החכם הבילי הכלים אמר קהלת הכל הכל הכל. הכל חד הכלים תרי, סך הכל ז', ותמנה ותמפור הכל הכלים הבילי הכלים הבילי, בניספריא פריה. שעל ידי התעוררות הרחמים בהכלים אלו, נמתקין הח' גבורות דמנצפ"ך פ"ר, אשר בהחלקם הוא סוד ה' פעמים נ"ו דוידו נעם (תהלים ז יז), ונמתקים בהוספת הה"א לעשות מפ"ר פ"ה, ויעלה ה' פעמים א"ל הו"ה ויאר לנ"ו (שם ק"ה מ). וכבר ידעת כי פ"ר בניספריא מלך מלך ימלך, ובהוספת הו"ה שם הרחמים בכל אחד להיות הו"ה מלך וכו', אזי יעלה מספר משיח שיתגלה במהרה בימינו, אשר אז יהיה מלכות שמים שלימה ויתקנו כל הכלים לטובה ולברכה. והבן מ"ש במשיח (ישעיה יא ג) לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח והריח"ו ביראת יי וברוח שפתיו וכו', הנה תראה נחשבים בו כל חי הכלים, והמיי העניינים על בוריים כי אין כח בפה לדבר עניינים כאלה ולא בקולמס לכותבם. הנה יצאנו מכוונת הדרוש לאהבת אמת ולהלהיב לבות החכמים המקשיבים, והם עיקר החושים המשמשים לאדם, וצריך לשעבד כולם להבורא ית' לכל יביט ולא יטה אוזן ולא יריח ולא ידבר ולא יאכל וישתה, רק מה שנוגע לכבוד הבורא ית"ש, וצריך להמשיך השכל השורה במוח על כל השערים הנ"ל, דהיינו לשפוט בצדק איזה דבר יביט וישמע ויריח וידבר ויאכל, ומאיזה מהן ימנע. והנה השכל השופט שהוא כמות, שם הנשמה הנשפעת מאור אין סוף ית', (הבן הדברים האלו בטועמך מעץ חיים בהשתלשלות העולמות, ותשלים דיוקנך להבוראך בצלם הקדוש ותראה פלאות). והו המלך המרום לבדו מאז, דהיינו א' על ז', המוח על חי שערים (התבונן מאד הדברים האלה). והנה כתבו ספרי המוסר שהמשכיל והמשים עניו על דרכיו, יראה לקנום את עצמו בקנום על כל תנועה ותנועה שיעבור את פי יי, דהיינו בהביט אל דבר אשר לא ליי הוא וכיצא בשאר החושים,

שמלובש בו ניצוץ מיראת הבורא, טוב לי להתדבק במקורו ביראת הבורא, וממילא תתבטל ממני היראה הנשמיות, ואותו הניצוץ הק' שהיה מלובש בדבר הגשמי המאויים, יתברר מן הדבר ויפול לחלקו ולחלק נשמתו כאשר יוציא אותן הניצוץ מהקליפה. ותבין מה שאמר הארי ז"ל שהיה משה אדונינו מתיירא מעוג מלך הבשן, להיות שהיה ממון בתוכו ניצוץ הקדושה של שמע"ן ב"ן נתנאל (ר"ת בש"ן) שהוא היה ירא חטא (אמת פ"ב פ"ה), על כן נפלה יראתו על אדם הרואה אותו, ואמר לו הש"י (במדבר כא לד) אל תירא אותי דייקא, כי בידך נתתי אותי, היינו הסמון בתוכו ינתן בידך אל הקדושה, והבן. ובוה תתבונן שלא נאמר הציור, רק הזר שלא תשאר במחשבתך בציור יראה הגשמיות הזו, רק לא תירא מהם והבן מאד. ובוה תבין פירוש הפסוק הן גור יגור, ר"ל הציור של היראה מותרת בגשמיות להתבונן ברבות העמים חיל עצום ושפעת קלנסים, אפס מאותי ר"ל רק מאותי, שהיראה לא תהיה רק ממני, להתבונן שמוטב לירא ממנו אשר נשפע היראה בדבר המאויים, מי ג"ר את"ך, ר"ל אותו הניצוץ הפסון אשר גרם לך היראה הגשמיות עליך יפול, כאשר תתבונן ביראתו ית' אזי הניצוץ הלז אל מקומו שואף, ותתברר הניצוץ הזה ויפול עליך לחלק נשמתך, והבן מאוד*:

נשלם פרשת ראה

פרשת שופטים.

שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך וכו'. נ"ל לפרש על ז' שערים שפתחם הבורא ית' בראש האדם, שמהם יוצא ההבל ועשויים להכניס ולהוציא כדמיון השער, דהיינו ב' עינים, ב' אזנים, ב' נקבי החוסם, והפה שמהם יוצאים ההבלים. (ולדעתי זה סוד ז' הכלים המזכרים בקהלת א ב), והבן ענין מ"ש הבעלי קבין בתיקונים (שם ק"ג ע"ב), שעל ז' הכלים אלו קיים העולם, והוא דבר ידוע למשכילים בעולמות עליונים ובצלם אלקים עשה

שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך אשר יי אלקיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק. כבר פירשנו פירוש הפסוק ברמז להעמיד שופט ושופר אצל כל שער משערי הגוף, דהיינו הפה והעינים והחושם והאזנים, דהיינו השופט הוא שישפט את אשר יראה בעיניו ואשר לא יראה וכן בשאר השערים, והשופר הוא להעניש בקנס את עצמו כאשר יצא מהגבול, כאשר יראה בשוא וכן באיך, ותכן. ואמר אשר יי אלקיך נתן לך לשבטיך, לפי הנל יתפרש הנה באם עברת מהגבול המותר, אתה צריך חיו לשבט המוסר והעונש, ונתן לך למזכרת השי תשובה שבוה תתקן מעשיך, זה יהיה תמורת היסודין. ויש אשר היינו תשובה הנקרא אשר, יי אלקיך נתן לך לשבטיך, היינו במקום שבט המוסר, על כן תעמוד שופט ושופר אצל כל שער, ושפטו את העם היינו איברי הגוף משפט צדק:

כי יפלא ממך דבר למשפט וכי יש לדקדק בפסוק. א, אומרו ממך. ב, פרט בין דם לדם כו, למה פרט כל אלה דייקא, והלא בכל דיני התורה כן הוא. ג, דברי ריבית בשעריך מיותר. ד, וקמת למה לי. ה, הלא התורה בצחיות, וכעת אין לנו מורה צדק במקום אשר יבחר להורותינו הדרך. והנראה דודאי מהראוי לכל בר ישראל שידע כל משפטי התורה הלכה לאמיתה בלי שום ספק, ואם יפול לאדם ספק בהלכות התורה, זה ודאי ברבות המאו המעורר עיני האדם לבל ראות האמת, והן ג' ראשי עבירות קבאה ותאוה וכבוד, שאמרו ר"ל (אבה פ"ד מ"א) שמוציאין את האדם שזה כלל העבירות כגודע, והנה כל חלק מאלו הג' יעורר חלק אחד ממשפטי התורה. ויש כי יפלא ממך וכי, ר"ל סיבת ההעלם הוא ממך ומאתך שאתה גרמת בחפאך, ואמר בין דם לדם זה בא מסיבת התאוה, על כן נעלם ממנו מהרת האשה מדמה. בין דין לדין הוא בין איש לרעהו דיני ממונות, נעלם ממנו מסיבת קנאת איש מרעהו. בין נגיע לנגיע שזה העדר הכבוד לאדם שפמא טמא יקרא, זה נעלם ממנו מסיבת רדיפת הכבוד. ואמרו דברי ריבית:

יקבל על עצמו להתענות או ליתן צדקה, וכמו שעשו תלמידי מהרמ"ק, ויה דמיון השופר המכה ורודה להעובר על דברי השופט. והו שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך, הן הנה היו שערים הנל תתן לך בכל שער שופט, לשפוט בצדק השכל איזה ענין יכיף או לא, וכן בשמיעה וריח ודבור, וכן תתן לך שופר לקנוס באם יעבור על דברי השופט באיזה שער אשר יי אלקיך נתן לך לשבטיך. לפי הנל יבואר מה דקשה האיך צוה השי להעמיד שופר לקנוס בעבור איזה שער על מצוות יי, הלא יש באותן השערים תושים אשר יוכל לקרות מקרה ענין לא טוב באונם, כגון העין יראה לפעמים מבלי כוונה, וכן האוזן ישמע בפתע פתאם. אך הוא בעשות האדם המופל עליו לקנוס את עצמו בכל פעם שיארע לו דבר לא טוב, אזי השי ירחם עליו וימסור החושים בידו, ושוב לא יראה העין רק מה שנוגע לעבודתו ית"ש, וכן בשאר החושים שאינם מסורים במבע ביד האדם, ימסור אותם השי בידו, וכענין שהבטיח לאברהם ראש יחוסינו התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"א), ודרשו בו רז"ל (נדרים ל"ב ע"ב) עד עבשיו וכו' וכפירוש רשי שם, ועיינו ראו ולא זר צדיקים כאלה בדורותינו אשר הלכו למנוחות, ולא היו יכולים לראות ולשמע כי אם את אשר חפץ השי, אשרי עין ראתה כל אלה. וזה יבואר על פי הדרך הנל שמצוה להעמיד שופר ולקנוס, הלא הוא דבר שאינו מסור בידו, לזה אמר אשר יי אלקיך נתן לך לשבטיך, כשתתנהג אתה עם חושיך בשביט המושל שבט המוסר להעניש, אזי יתנם השי בידך דרך מתנה וכנ"ל. ושפטו את העם היינו כל איברי הגוף המתנהגים על ידי החושים, משפט צדק להצדיק כל מעשיהם רק לעבודתו ית"ש. גם צדק רית יצביונם ידעתם יקומתם, שכל אחד ישלים חקו אשר לכך נברא לצביונו ולדעתו ולקומתו, והבן הדברים הללו לאמתן והשי ינחנו במעגלי צדק: או יאמר אשר יי אלקיך נתן לך לשבטיך. אשרי הוא תשובה, לשבטיך הם יסודין שבט המוסר. ור"ל אם עברת על דברי השופטים והשופרים, והשי נתן לך תשובה, אם תשוב אליו, לא תצטרך ליסודין כי התשובה מכפרת:

מגמתך, אזי שאלתך ממילא יבוא לך, מה שאין כן אם תתפלל לצורךך ולא תשים כל מגמתך לצורך גבוה:

וירמזו עוד תמים תהיה עם יי אלקיך. דרמו רבנן אהרדי (יזא פי ע"ב) במקום אחד תנו רבנן שעל ידי תשובה וזונות נעשים כזכיות, וכמקום אחד אמרו נעשים כשגגות, ותירצו כאן בעושים מאהבה כאן מיראה. והנה מאהבה הוא תשובה עילאה הויה בניקוד אלקים כנודע, זה מאמרינו בפסוק (הושע י ב) שובה ישראל עד הויה אלקיך, ר"ל עד המקום אשר שם הויה בניקוד אלקים. והנה האדם נקרא תמים, בהיות כל זמן בחינתו על האדמה, כל תנועותיו להשיי פעלתו מכוונת לצורך גבוה, והנה בעשות תשובה מיראה אזי וזונות נעשים כשגגות, עדיין לא נקרא תמים, כי אף על פי כן עשה פעולה בחייו אשר לא לד' הוא והיתה אז בריאתו לריק ח"ו, מה שאין כן כשזדונות נעשים כזכיות, נקרא תמים במעשיו שנחשב הזמן כשעבר עבירה כאילו הניח תפילין אז וכיצא. וזהו תמים תהיה, תהיה תמים בכל ימי חי חלדך ותמים במעשיך ותנועותיך עם הויה אלקיך, כשתבוא עד המקום אשר שם הויה בניקוד אלקים:

וירמזו עוד תמים תהיה עם יי אלקיך. כבר ידעת כי הבורא ית' מנהיג עולמו ב' שמות הויה אלקים. דהיינו הנהגה המבטיית בסדר המבצע ממערכות השמים וכוכבי השמים וכמילאם, הוא על ידי שם אלקים בנימטריא המבצע. ויש הנהגה ניסיות על פי שידוד המערכה, והוא על ידי שם הויה המהווה כל הויות ויוכל לשדרם כרצונו. והנה כתיב (דברים ז ט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי הויה הוא האלקים, כשתראה העולם מתנהג במבצע, לא תאמר שהוא פמבצע המזלות בלי השגחת הויה ביה, ח"ו לומר כן כי אפילו פעולת המביע דשם אלקים, בתוכם מסתתר עצם הויה יתייש, כמו שכתוב (ישעיה טו ט) אכן אתה אל מסתתר, והדברים עתיקין עיין כוהר ומקובלים. וזהו תמים תהיה עם הויה אלקיך, כשתבין שבחינת אלקיך, ר"ל כל מה שמתנהג עמך

בשעריך, הוא להיות אותן דברי הריבות הם בשעריך, בשיעור קומה שלך שאינך שלם בדבר. והנה עצה היעוצה בכל דור ודור בנפול לאדם ספק במשפטי התורה, לשוב אליו ית' באמת ומעמא רבא אית ביה למשכילים, להיות האדם בספק הוא בקטנות המוחין והוא בהעדר המוחין דגולות, ובחינת תשובה היא בחינת אמא הנותן לאדם מוחין כנודע. והנה בהעדר המוחין אין לו זקיפת ראש בשיעור קומה שלימה כנודע, רק כששב בתשובה אז מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש (תהלים ק"ח). ויש וקמת בשיעור קומה שלימה לקבל מוחין דגולות, ועליית בעליה ממש אל המקום אשר, היינו מקום תשובה עילאה הנקרא אשר ביניה המאשרינו, שהוא אשר יבחר יי אלקיך בו, והבן מאד כי סמכתי על המשכיל:

תמים תהיה עם יי אלקיך. ירמוז על הימים שמן ראש השנה עד הושענא רבה באשמורת ב' שעת קודם היום, שאז היא עת רצון לגמור החתימה לפוכה, ויש בהן תיצ שעות מנין תמים תהיה בכל השעות הללו עם יי אלקיך, ות' רבתי להורות על הכתיבה והחתימה בימים האלה, שנרשם על כל איש ואיש באות הת', כנודע ת' תחי' כר כמיש ביחזקאל (ט ה) והתוית ת', וכן יש באותיות כתיב'ה ת', ושאר אותיות הם כמנין הביל המחיה, וכן באותיות החתימה יש ת', ושאריות האותיות הם מחיה, עיין בספר ברית כהונת עולם ותבין:

וירמזו עוד תמים תהיה כר עים. תיבת עים פירושו חיבר, כנודע מה שפירשו המפרשים בפסוק (תהלים קמ"ב) בחורים וגם בתולות זקנים עים נערים, שלא אמר בחורים עים בתולות, כי לא יאות לכתוב בהם אותיות החיבור, אבל זקנים עם נערים יאות ויאות בהם החיבור, כי סתירת זקנים בנין (פגילה ל"א ע"ב), וכמיש (ישעיה לא יב) בחורים זקנים יחדיו. ועל פי דרך זה יתפרש תמים תהיה, ר"ל אתה תהיה תמים בכל ענייך שלא יחמר לך כל, עם יי אלקיך, ר"ל כשתחבר הויה עם אלקיך דהיינו קוביה ושכינתיה, לזה תשים כל

למעננים וקוסמים, ואתה על ידי חכמת התורה
תדע מפלאות תמים דעים, והבן:

וידמו עוד ואתה לא כן וכו'. כי הנה כל הגנים
בבוא עליהם איזה פחד ויסורין, ידרשו אל
מעננים וקוסמים מאין בא להם, מה שאין כן
אנתנו עם קרובו יודעים שהכל בהשגחה פרטיות
מהבורא ית' על ידי חסא ועון. זה שאמרו רז"ל
(ברכות ה' ע"א) אם רואה אדם שיסורין באין עליו
יפשפש במעשיו, פשפש ומצא יעשה תשובה ושב
ורפא לו. וזהו כי הגנים וכו' אל מעננים וכו', ואתה
ליא כין נתן וכו', ר"ל שהשיי נתן לך שתאמר לא
כן, ר"ל לא עשיתי כנכון וכראוי לפניך, רק עברתי
על דברי פיך וכזאת וכזאת עשיתי, והוא ירפא לך:

וידמו עוד ואתה ליא כין. כבר קדם מאמרנו כין
הוא תשיך צירופי בראשית, שנכתב בהן
בכל מעשה ומעשה ויהי כין, בנימטריא תשיך
בנרן דמנצפין. והנה הכל נברא על ידי התורה,
והתורה כולה כלולה בתשיך צירופי בראשית.
והנה כל הפעולות שבעולם וכל אשר נעשה בכל
זמן ועידן, הכל הוא על ידי התשיך צירופים, ויש
צירופים מורים פעולה זו, ויש באופן אחר. והנה
בהניע לאדם איזה דבר לא טוב לו, בודאי הוא
על כרחך מפעולת איזה צירוף, ובהיטיב מעשיו
אזי יצטרף צירוף אחר לטובה, והדברים יובנו
למשכילים בחכמה אשר חכמת אלקים בקרבם
לבנות ולנמנע. וזהו כי הגנים וכו' כנ"ל ואתה לא
כין נתן וכו', השיי נתן לך כח שתאמר לא כין,
ר"ל התשיך צירופים לא יהיו כך הצירוף אלא כך,
ויתהפך הענין באופן אחר כי זה שעשועו ית"ש,
והבן:

וידמו עוד ואתה לא כן וכו'. על פי מה דידוע
(מיד כ"ג ע"ב) גדולה עבירה לשמה וכו'. והנה
הקשו הגדולים אשר בארץ הלא סגולת המצוה
להשפיע טובות וישועות מאילן הקודש שורש
מחצב המצוה, וסגולת העבירה להשפיע חרבות
ושממה ויסורין ממקום תהו וצלמות אשר שם
שורש העבירה, והנה מאין ולאין יבוא מפעולת

במבע, הכל הוא עם הויה בהשגחה נמורה, וזהו
עם יי אלקיך דהיינו שאלקיך הוא עם הויה, אז
תהיה תמים במעשיך כי תבין כי כל תנעוטיך
נתקשרות בחפץ הבורא ית"ש:

וידמו עוד תמים תהיה עם יי אלקיך. כי כתבו
מקובלים הראשונים שם אלקים מלא ו
ולפי המקרא בנימטריא פחיד, בסוד הכתוב (קהלת
אז) כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא,
עיין בקרניים ודן ידין. וכתבו כי המתקת הפחיד
בא מאלקים מדת הדין, על ידי שם הרחמים הויה
בכוונת מילואו בכי יודין כזה, יוד הוי ויו הוי,
שהוא גם כן בנימטריא פחיד, עיין שם. והנה מילוי
שם הויה הנ"ל בנימטריא אלקיך, כי הוא סמתיק
הדינים והפחד דאלקים. וזהו תמים תהיה עם הויה
אלקיך, כשיחיה עם הויה אלקיך, אז תהיה תמים
ולא יבוא לך שום חסרון מפחד הדין כי יוסתק
ברחמים:

כי הגנים האלה וכו' אל מעננים וכו' ואתה לא
כן נתן לך יי אלקיך. לפי הפשט מיותר
לכאורה אלו התיבות, דהוה ליה למימר בקיצור
ואתה נביא מקרבך וכו'. יש לרמוז על פי מה
שאמרו רז"ל (תגינה ט' ע"ב) אינו דומה שונה פרקו
מאה פעמים למאה פעמים ואחד, כי מאה יש
בו עדיין כח השכחה מסים אשר חוץ שם הקודש,
אשר הניצוץ המחיה יש בו שם אל, וחוף לזה
הם אותיות ס"ם בנימטריא מאה, וכן שר של
שכחה הבא מכוחו הוא פומייה בנימטריא מאה,
(יש חלופי גירסאות בהשר הזה וגירסא אחת
היא כמ"ש). מה שאין כן מאה פעמים ואחד
הוא מכח מיכאל שר התורה, והנה מי"כ הוא
עיקר השם בנימטריא עי אנפין דאורייתא, ואתון
אל הוא חיותו המחיהו כמו בכל המלאכים.
וזהו כי הגנים וכו' אל מעננים וכו' ישמעו כוחו
של ס"ם, ואתה ליא כין נתן לך יי אלקיך,
דהיינו מיכאל שר התורה נתן לך להיות מליץ
בעדך, ונחלק התיבה ליא כין העיקר והחיות כנ"ל,
מה שאין כן ס"ם יסתלק חיותו כנדע. ובלימוד
האדם קיא פעמים, אז יהיה חכמת התורה תקועה
בלבו ויהיה חכם עדיף מנביא. וזהו הם צריכים

יפו און לשמוע ולקיים, וכן הצדיק בעצמו יפה און לדבריו, שלא יהיה כעבר על נביאותו. והנביא אשר יזיד לדבר דבר וכו', ר"ל שאמר על פי הקדמת שוא וכיצא, וגם יכלול המתלבש בחלוק שאינו שלו והוא מבני גנבי עלי, וגם יכלול אותן שהם מבני החונף, ועושין תנועות כמו הצדיקים ולבם בל עמם, ופוערים פיהם לגלות פנים בתורה כאלו רוח יי דיבר בם והם רחוקים מקומב האמת, ואשר ידבר בשם אלקים אחרים, דהיינו להתנאות ולהתפאר שהוא כאילו עובד עבודה זרה (מטה ד' ע"ב), אזי השיי ירחם עליו כי צריך הוא לתשובה. וכי תאמר בלבבך איכה נדע וכו', אשר ידבר הנביא בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבוא, ר"ל לדעתי שהמבחן הוא אם רואים שהאיש ההוא רגיל בהזכרת שם שמים, (אפילו באיזה לשון מהלשונות שהוא עון פלילי ובכלל עון לא תשא), ואינו משים מורא שמים לנגד עיניו שאסור להזכיר שם שמים אם לא במקום הראוי המצטרך, אבל כשאפשר לכנות את שמו ית' בפני העם לומר בורא או השיים יתברך, והוא מזכיר את השם (אפילו באחד מהלשונות שקורין את השיי), בודאי זה אינו מכלל היראים את השיי. וזה יאמר המוכחן הוא אשר ידבר הנביא בשם יי, דהיינו שמזכיר שמו ית' ולא יהיה הדביר ולא יבוא, שאין הויה ומבוא לדיבור הזה להזכיר שמו ית', כי אפשר לו לומר הענין הנרצה מבלי הזכרת השיי, הוא הדבר אשר לא דברו יי, כי אלו היה דבר השיי מלובש בו, היה מוראו עליו שלא להזכיר שמו הנכבד, זה מה שגיל ולא קבלתי המבחן הזה מרכותי, רק זאת היא לי למשמרת כי אני מזהיר מאד בכל עת ליודעי ומכירי בגידון, והשיי הופיע במחשכתי זה הפרס המבחן בתורתו ית', ציינתי למשמרת ומי שלבו שלם בדבר יבחין בדעתו, כי אין דעתי דעת קפן מכרעת בדבר שלא קבלתי מרכותי הבחינה הלזו, אבל יהיה איך שיהיה האימור הזה גדול עד מאוד, שלא להזכיר שם שמים בשום לשון המורגל, אם לא המצטרך על פי הכרח לתורה ולעבודה, וגם זה בישוב הדעת לא דרך ארעי, וכל מי שיש לו עינים לראות יבין הדבר לאשורו, וירא

העבירה, אפילו תהיה לשמה איך יבוא ממנה מוכה. ותירצו כי באמת יבוא ממנה רעות, אך לחיותה לשמה, ישפיע על ידי פעולתה רעות וחרבות לאומות העולם, וגדולה פעולתה בעשות נקם בשונאי השיי וישראל, כן קבלתי מהקדושים אשר בארץ. וזהו כי הגנים וכו', אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו בהצטרכם ללחום באוכייהי, וכענין סיחון שלקח את בלעם הקוסם לקלל את מואב, וכן בלק שלח אחר בלעם. ואתה לא תצטרך לכל זה כי ליא כין נתן לך וכו', ר"ל נתן לך ליא שהוא כין, ר"ל לאוים שהם נבונים ויפים לפי שעתם בעשותם לשמה, ועל ידי כך תכריתו את אויביכם בעשות כל מעשיכם לשם שמים, והבן.

נביא מקרבך מאחיד כמוני וכו'. הנה כפי הכלל שבידינו שהתורה נצחיות, הרי זה כמה חלפו שנים והלכו דורות ואין חזון נפרץ, וכמה יתקיים בדורותינו תורת אמת הלזו. וגם יש לדקדק תיבת מקרבך דמיותר. והנראה דהאנשים ההולכים בדביקות קונם וצורם, הנה דבר יי בפיהם אמת וחכמתם עדיפא מנבואה (כי יי יי), ובעת שמדבקים עצמם בקונם, הנה פיהם יהנה על פי התורה מילין לצד עילאה, ובעינינו ראינו צדיקים כאלה אשר הם עצמם כמעט הם בביטול הרגשותיהם, ואינם זוכרים אחר כך מה שהופיע להם השם כמעט פיהם על איזה פסוק שבתורה דרכי השיית. והנה הנלבב השומע לצדיק כזה שמדבר דברי תורה, מחויב להמות און לכל תיבה ותיבה ששומע, כי כדאי ישמע עצות לנפשו, כי בהצדיק הנדבק בקונם מתלבש בו אור השופע מאין סוף ביה לאמור דבריו בתורתו ית' מה שנוגע לכל נפש השומע, והנה הוא דבר נבדק בנסינות למשכילים, לא יכחיש אותן זולת תועי רוח וחסידי מדע, וגם הצדיק בעצמו המפתפק באיזה דבר, יוכל להתבונן על פי התורה אשר יורהו השיי. זה ידמו בדברי תורתנו בכל עת נביא מקרבך, לשון ניב שפתים (ישעיה מ' ט), דהיינו דיבור מקרבך מתוכיותך ופנימיותך, מאחיד מדביקות שלך (מלשון מאחיד), יקום לך וכו' אליו תשמעון, וכלול בזה האנשים השומעים

ולא תקים לך מצבה אשר שנה יי אלקיך. יש לדקדק למה ליה למימר אשר שנה וכו', בודאי כיון שמוזהר על זה, בודאי זה תועבת יי אשר שנה וכו', והרי לא אמר כן בכל הלאוין. והנראה לפרש ברמז לעבודתו ית"ש, דהנה יש בני אדם שיש להם חוק קבוע ומעמד ומצב, ככה יעשו כל ימיהם וככה יתנהגו לכל יחזו ממנהגם, ויש לנו בקבלה מצדיקים שאין יום דומה להבירו ואין שעה דומה להכירתה, והבן מ"ש בזהר הק' (תק"ז כב ס"ה ע"א) לבושין דהוא לבש בצפרא לא לביש ברמשא, ממילא בכל שעה יש עבודה אחרת, ויצטרך האדם שיהיו כל מעשיו לשם שמים בכל שעה לפי המצטרך באמת לעבודתו ית', אין מן הצורך להאריך המשכיל יתבונן דבר מתוך דבר. והנה איתא בז"ח (יתו ס"ט ע"ב) כאשר נתן יי ית' תורתו לעמו ישראל, נתפשטה המים מתומה דאלקיים ונעשה אלקיך, על כן אמר אנכי יי אלקיך (שמה כ"ג). והכוונה על פי דרך הנ"ל לאמירתו ית' אנכי הויה אלקיך, דייקא בפרטות לכל אחד בפני עצמו שאני אלקיך מיוחד לך בפני עצמך להריה חדשה, שאני מהווה אותך בכל עת ואני בעל היכולת שלך בכל עת ורגע, ובדרך זה תהיה עבודתך לי בכל פעם לפי ההויה החדשה והזמן המצטרך, והבן. ויש ברמז ולא תקים לך מצבה, היינו מעמד ומצב שזאת תהיה עבודתך בתמידת בלי שינוי, ואמר במעם אשר שנה יי אלקיך, כי בשביל זה אמר השיי הויה אלקיך, ואם תעשה עבודתך במשפט אחד תמיד, זהו אשר שנה יי אלקיך, והבן כי אי אפשר לפרש הכל בכתב והמ"י:

לא תמע לך אשרה וכו' אשר תעשה לך. הנה אשר תעשה לך מיותר. והנה התבוננתי מדברי התרגום ונתן דפירש היכמא דליתוכון רשאין למינצב אשירתא וכו' היכדא ליתוכון רשאין למזונא בדינא נברא ספשא עם דייניא חכימא למילפא לכון וכו', (וכן הוא ברדל [ע"ז נ"ב ע"א] כאילו נומע אשרה וכו'). ונראה דזה דקדקו כמ"ש, והנה מינוי הדיינים מכפר

ויפחד לנפשו, והשיי ישים בלבינו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו:

לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת. הנה בעשות האדם איזה עבירה, והעידו בו שעבר העבירה ההוא ולא שב ממנה, אזי נפסל לעדות כנודע, והנה הם מנייים אחת לאחת בשולחן ערוך ח"מ. והנה אל יאמר האדם מה לי אם אחיה פסול לעדות, אל יאמר כן, שהנה קריאת שמע שאדם קורא בכל יום, הוא עדות על מציאותו ית' ואחדותו, ולזה אותיות ע"ד הם גדולים בקריאת שמע להורות שזה עדות, והנה כשאדם עובר עבירה שנפסל על ידה לעדות על פי דת הדין תורתנו הק', כשאני שב בתשובה גם הקריאת שמע שקורא אינה נחשבת למצוה כיון שהוא פסול לעדות, על כן צריך להרהר בתשובה קודם קריאת שמע. וזהו מה שגרמו לא יקום ע"ד אחיד, ר"ל ע"ד שבאחיד דהיינו קריאת שמע דעיקר היחוד הוא באחיד, לא יהיה קיום לע"ד הזה, לכל עון ולכל חטאת כשיהיה ביד האדם איזה עון וחטאת, בכל חטא אשר יחטא, ר"ל עון וחטא כזה שנחשב לחטא גמור שנפסל לעדות בעבירה, מה שאין כן שיש עונות שאינן נפסל כמבואר בשיע הלכות עדות. על פי שני עדים או שלשה עדים יקום דבר, ירמו או שיקרא ב' פעמים קריאת שמע, דהיינו בשחרית וערבית, או על פי שלשה, דהיינו מי שאינו מניח תפילין ב' זוגות ביחד ומניח תפילין דר"ת בפני עצמו, אזי צריך לקרוא עוד הפעם קריאת שמע, ממילא הוה שלשה עדים, (או ג' פעמים קריאת שמע, הוא עם קריאת שמע שעל מפתו, ואם תלמיד חכם אינו צריך (כרכה ר' ע"ב), והוי רק שני עדים), והנה ב' פעמים ע"ד גימפריא נצ"ח ישראל (שמאל א' טו כ"ט), שעל ידי הקריאת שמע שהוא חרב פיפיות מהמזיקין ואומות העולם (כרכה ה' ע"א), וג' פעמים ע"ד בגימפריא בר"ך יי חילו, (והוא סוד רכ"ב אלקים [ההלים ס"ח י"ח]) ופעל ידיו תרצה מחץ מתגיים קמיו וכו' (דברים לג' א), תן לחכם ויחכם עוד ופספסא דאורייתא סבין:

יחשבוהו לצדיק, ומפתחו בשביל זה לדבר עם בני אדם כאחד הריקים ויחשבוהו להולל. והנה כשישמע לו לזה, ימהו מעט מעט מדרך התורה, עד אשר יפילהו חיו במכמורת. והנה אמת שיש כמה פעמים שהאדם צריך לפקח עיניו על דרכיו לעשות מעשים כאלה בכדי להסתיר מעשיו, אבל לא בשביל זה יבטל מתורה ועבודה, כלל גדול הוא הדבר אשר הוא שלא כתורה, הגם שהיצר מראה לו פנים מסבירות לעבודה, לא יאבה לו. ויש ולא תקים לך מצבה, היינו מעמד ומצב לעבודה אשר שנא יי אלקיך, שהוא שלא על פי דת התורה כגון לדבר ליצנות ולשון הרע ודברים במלים, בכדי שיסברו ההמון שהוא הולל ולא יכבדוהו, דכיון שהדבר נאמר על פי התורה מה לו לזה שיכבדוהו ויחשבוהו לצדיק, הוא יעשה את שלו לכבוד השנית, והדברים מוכנים בעצמם להחפצים באמת:

צדק צדק תרדוף. יש לפרש על פי מה שאמרו רז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) אין משיח בן דוד בא עד שיכלו השופטים הרעים, ומיניו הדיינים הכשרים מקרב הנאולה ציון במשפט תפדה (ישעיה א טו), ואמרו רז"ל במדרש קרח (במד' פ"ח א טו), ופוקי דדיא פמ"ח) שבאותיות הכפולות דמנצפ"ך היו סימני כל הנאולות, אברהם אבינו מאור כשדים, בכפילת הך' ל"ך ל"ך (בראשית יב א). יצחק מפלשתים, בכפילת הממין עצמת ממניו מאוד (שם כ טו). יעקב מעשו, על ידי כפילת הנונין הצילניי נ"א (שם לב יב). ישראל ממצרים, בכפילת הפיין פק"ד פקדתי (שמות ג טו). וגאולה האחרונה העתידה, בכפילת הצדיקים צמח צדיק (ירמיה כג ה). ונמצא לפי זה אחר שהזהיר בענייני השופטים והמשפט אשר זה קרבת הנאולה, אמר צדיק צדיק תרדוף היינו כפילת הצדיקים, שבהיותך ממנה שופטים כשרים וישפטו את העם משפט צדיק, תרדוף ותשיג במהרה את הצדיקים, היינו כפילת הצדיק צמ"ח צדיק:

לא תזבח ליי אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום. הרב הקדוש באור החיים דקדק דהיה

על ישראל כמזבח כפרה, והנה הגם שהלאו הוא כפשוטו, עם כל זה בתיבת אשר תעשה לך דמיותר, מורה על הפרט שלא תושיב דין שאינו הגון אצל המזבח אשר תעשה לך לצרכך, רציל אצל הדיין אשר תעשה להדריךך וללמדך. ויש לרמוז עוד דהנה בזמן שאין בית המקדש קיים, כל העסק בתורת הקרבנות כאילו הקריב וכר (פנחות ק"י ע"א), והנה עושה האדם לעצמו מזבח כמו פיו, ובעסקו בתורת הקרבנות לשם איזה פנייה חיו, הוה כנוטע וכר. ויש אצל מזבח יי אלקיך אשר תעשה לך, אתה בעצמך כמו פיך:

ולא תקים לך וכר אשר שנא וכר. הנה אשר שניא וכר מיותר, (ועיין מ"ש לעיל). והנה רשי פירש אף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות. ויש לדקדק לפי דבריו היה לו לומר כזאת גם בלאו דאשה אל אחותה לא תקח (ויקרא יח יח), שהיתה אהובה בזמן יעקב. וי"ל דגם עבשיו אין אבות לגוי (עיין רשי בראשית כ יב), כשמניין ב' אחיות מותר לנשאם על פי הדין. או י"ל הגם שיעקב נשא ב' אחיות, עם כל זה י"ל אלו לא נשא אחיות, היה יותר רצון השנית בזה, מה שאין כן המצבות אשר הקימו האבות, היה לרצון השני בעת המצמרך כענין יעקב בבית אל. ומדרשת התרגום יונתן שמפרש היכמא וכר היכדן ליתיכון רשאיין למנאה לפרנסא גברא זידנא דרחקיה וכר, נראה דדקדק גם כן אשר שניא וכר. והנה מצבית אבין דומס לא עשה הרע בעיני יי, ואין השני שונא את הדומס שאינו בכחירה, מה שאין כן הבעל בחירה העושה הרע בכחירתו. וזהו שרמו שלא תקים לך מצבה כזאת אשר שנא וכר, שעושה הרע בכחירתו. ויש לרמוז עוד ולא תקים לך מצבה וכר, דהנה גדולה עבירה לשמה וכר (מיד כ"ג ע"ב), כאמור כל זה כמה פעמים גם בדברי רז"ל כענין יעל אשת חבר הקני (שם). ותמצא כמה עניינים במדרשים יעין בחובת הלכות שער יחוד המעשה מענין תחבולות היצר המשתדל בערמה נגד האדם בהראותו פנים לשם שמים, כגון שמפתהו שלא יתראה מעשיו לבני אדם, דמחוייב האדם להסתיר מעשיו שלא

נאמר פקחים, ובמשנה תורה פירשו עיני חכמים, הבן הדבר:

כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים וכי ישמעו ואתה לא כן נתן יי אלקיך. יש להתבונן מהו הנתינת טעם למה שלמעלה נאמר תמים תהיה וכי, ואמר לנתינת טעם כי הגוים האלה. ב', למה אמר אשר אתה יורש אותם דהוא מיותר. ג', אומרו ואתה לא כן נתן וכי אינו מובן, וכבר דברו בזה כל המפרשים. ואנב זה נדקדק עוד בהתחלת הפרשה כי אתה בא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך לא תלמד וכי, וזה אינו מצוה התלויים בארץ ואסור גם כן בחוץ לארץ. והנראה להבין הדבר על פי קבלתינו מרבותינו כח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגלו על ידי מעשיו, הנה יש בממון ורכוש ההוא כח הפועל, על כן נאמר לנו לפרוט מתיבת המוכסין (כ"ג ק"ג ע"א), כיון שכח הפועל יש בממון ההוא והאדם הכשר יקחנו לעצמו, הנה יגרום לנפשו פעולת זרות כפי כח הפועל הנפשיי מבעלים הראשונים. ועתה אם עיני שכל לך תבין את אשר לפניך, אשר בעינינו ראינו כמה אנשי שם אשר פיתם היצר לתבוע חלקם, והשתדלו בפרנסתם לקבל ממון מכל אדם ונשארו אחר כך כלים ריקים, כי הממון שסיגלו מבני בלי שם, דבק בסם ובנפשם וכיבתה השלהבת אש אשר בער בקרבם באהבת היוצר כל. והנה לפי זה יהיה אסור לקבל ממון מכל אדם גם בזולת השתדלות, זה אינו כי אם האדם אינו משתדל, רק השיי שולח לו ממון על ידי איש פרטי, הנה מתת אלקים הוא והשיי נקרא בעליו של הממון, הוא יופיע ומזמין לו את הנאות לו ולנשמתו, (ואף על פי כן ידוע מאנשי מעשה רבותינו הקדושים בעלי רוח הקודש כאשר בא לידם איזה ממון מאנשים בלתי הגונים, לא רצו ליהנות ממנו בכדי שלא יוקנו קנין בנפשם מכח הפועל שבקרב הממון, וכבר היה לי פתחון פה לפני רבותינו בנידון זה, ואמרו לי שעל כל פנים בממון כזה בבוא לידי האדם, יראה האיש המקבל שיבא לידי איש אשר לא מבני עמינו

לו לומר אשר בו מום, אבל יהיה משמע לעתיד. ונ"ל הקפן דיש לרמז בו קרבנות שיש בהן פסול להקריבן בעצמן, ודינן ירעו עד שיסתאבו, הנה כל עיקרן עומדים לשיהיה בהם מום, הנה נכלל ברמז האזהרה הזאת שלא ישחט אותן שור ושה אשר יהיה בו מום, היינו שעומדים לשיפול בהם מום לא ישחט אותם כעת, נ"ל:

כי תבא וכי יורשתיה וישבתיה בה וכי, שום תשים עליך מלך וכי. וישבתה נמסר לית. היינו מלא ה' לית. כבר ידעת כי ה' מרמזת לשכינה, והנה הפסוק מרמז שזה הותר רק כשתהיה ישיבה מליאה, והשכינה קמה על מקומה בכל גבול הארץ, על כן לא הוטב אז הדבר בימי שמואל ששאלו מלך (שמואל א' ח ה), כי אכלוהו פנה, כי נשארו אז עוד גוים בארץ ובפרט הפלשתים, נ"ל:

שום תשים עליך מלך אשר יבחר הויה אלקיך בו. היינו שמרומז בשמו השם הנכבד, דהיינו משבט יהודה. ואמרו אשר יבחר, רציל מלך כזה אשר יבחר יי אלקיך בו לעתיד, דהיינו ממשפחת דוד אשר הובטח וחסדי לא אסור ממך כאשר הסירותי מעם שאלו (שמואל ב' ז טו), והיינו אשר יבחר יי אלקיך גם בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים, אבל יבחר בו לעתיד, אבל מלך משבט אחר, הגם שבוחר בו יי לפי שעה, אבל כאשר מר מאחרי יי לא יבחר בו יי לעתיד:

כי השוחד יעור עיני חכמים. ובפרשת משפטים (שמות כ"ח ה) כי השוחד יעור פקחים. הנה משנה תורה נישנית בשביל דבר שנתחדש, והנה נתחדש בכאן דהנה לשם נאמר כי השוחד יעור פקחים היינו פקחי עינים, והנה לפי זה אם הדיין סומא, (הגם שסומא אסור לדון [נסהירן ל"ד ע"ב], בקיבלו עליהו מותר), אין כאן בית מיחוש לקבל שוחד. הנה בא במשנה תורה וביאר הכוונה גם כן בסמיית עיני החכמה, כענין רואה אני את דברי אדמון (כחצות ק"ח ע"ב), מכאן תשובה לפעות המינים דמפרשים ולפני עור לא תתן מכשול כפשוטו, דהרי אנו רואים דבמשפטים

מזמין לו משא ומתן שדות וכרמים, הנה זה הפץ הבורא ומתת אלקים הנה השתדלותו הוא בחפץ הבורא, אבל להוסיף בהשתדלות אין זה טוב, רק עשה והצלה במתת אלקים. והדברים ארוכים יובנו למשכילים:

וכי תאמר איכה נדע את הדבר אשר לא דברו יי, אשר ידבר הנביא בשם יי ולא יהיה הדבר וכו'. עיין פירושו ברשי (דבריו לקוחים מדברי חז"ל [ספרי י"ח סח]), שזהו דוקא כאשר מתנבא לפובה ולא יהיה הדבר בזאת יבחן הנביא, מה שאין כן כאשר מתנבא לרעה, אין מבחן כאשר לא יהיה הדבר. והנה בפסוק סתם נאמר. וניל דהנה אין הקביה מיחד שמו על הרעה רק על הפובה, כענין שאמרו (ב"ר פ"ג ג') ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה (בראשית א ה), ולחשך קרא אלקים לילה לא כתיב כאן, מלמד שאין הקביה מיחד שמו על וכו'. וייש אשר ידבר הנביא בשם יי, היינו כאשר ידבר דבר אשר יצורף כדיבור כזה שם יי, היינו שמתנבא לפובה ולא יהיה הדבר, הוא המבחן, ניל:

ואמר אליהם שמע ישראל. הנה שמיע ישראל מיותר, ודרשו רז"ל בפירושו (סוטה פ"ב ע"א) (הביאו רשי ז"ל) אפילו אין בידכם אלא זכות קריאת שמע, אתם כדאים להנצל מיד אויביכם. ומן התימא למה הזכיר דוקא זה הזכות. והנראה דהנה איש הירא ורך הלכב מעבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה (שם פ"ד ע"ב), ואפילו שח בין ישתבח ליוצר חוזר (יהושעמי הובא בב"א א"ח פ"ג ג'), והנה אין אדם בארץ אשר וכו' (קהל ז ט), אך תשובה מהני לכל העבירות, והמקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, ונמצא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה (קידושין פ"ט ע"ב). אך יש לתמוה דהנה ד' חילוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש, עבר אדם מצות עשה ושכ, לא זו משם עד שמוחלין לו. עבר אדם על לא תעשה ושכ, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסוריין ממרקין.

הוא). ומצאתי סמיכות לזה בתורתנו מענין יעקב שהשתדל במקלות, ואמר אחר כך בבואו לארץ נכסי חוץ לארץ אינן כדאין לי, ועשאם כמין כרי ונתנם לעשו כידוע מרז"ל (שמי"ד פ"א י"ז), ותבין לפי זה גם במנחה ששלח לעשו, נאמר (בראשית לב יד) ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, וכבר דברו בזה מה הוא מין הביא בידיו. רצ"ל מן מה שסיגל בתחבולתו על ידי השתדלות במקלות וכיוצא, מזה שלח מנחה לעשו אחיו, מה שאין כן מה שהשיי שעצמו פעל ועשה, כמאמר המלאך ראה העתודים העולים על הצאן (שם לא יב), הנה מתת אלקים הוא הגם שהיה בחוץ לארץ לא איכפת ליה. והנה בכאן השיי נתן לישראל את כל טוב ארצות הגוים האלה ממונם ורכושם המה יירשום, הנה יש לחוש כי כח הפועל בנפעל, ובכח הרכוש האלה ממון מדות הרעות של הגוים, הנה כאשר יהנו ישראל ממנו, יש לחוש שיקנו קנין בנפשם לעשות כמעשיהם, אבל לא כן הוא כי ישראל יירשום ירושה ונתונה מאת השיי, והשיי הוא הבעלים של הרכוש. זה שהתחיל כי אתה בא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך, ואין זה בהשתדלותך ליקח מיד הרשעים האלה רק השיי נתן לך, על כן אני מבטיחך שעל ידי זה לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם, ואחר כך מצוה בציוי לא ימצא בך וכו', ואחר כך הזהיר אזהרה כוללת לכל זמן תמים תהיה עם יי אלקיך, רצ"ל בשלימות ותמימות תהיה עם יי שלא תשתדל. ולא תאמר הן אמת שהכל פעולה מאת יי, אבל מן הצורך גם כן להשתדלותי, וזה לא נקרא תמימות ושלימות עם יי, רק שב והכבד והשיי ישלח לך את הנרצה לך, ואז תהיה תמים עם יי, ולא יבא לך מזה פועל מנונה חיו מכה הפועל שבממון הנותן, כי השיי הוא הנותן לך והוא הבעלים ואין כאן בית מיחוש, ואמר לראיה על זה כי הנה הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים וכו' ישמעו ואתה לא כן, (וזה הוא מפני כי) נתן לך יי אלקיך, ולא ירע לך הכח הפועל מבעלים הראשונים, כי השיי הוא הבעלים והוא דבר נחמד. (ולא תשאל על זה הנה לפי זה אמור להשתדל בשום משא ומתן בחרישה וקצירה, זה אינו כי נצטוינו על זה כראות האדם שהשיי

שאינן בהם שום ציוו מצוה, מה שאינן כן המצות שיש בהם ציוו השי' ורצונו מלובש בהם, המכבדים מכבד את המלך ממש, והבן:

תמים תהיה עם יי אלקיך. קבלה מתלמידי הבעש"ט כשיש לאדם איזה חסרון ח"ו, אזי הוא בודאי מחמת התנשאות הדין ח"ו, אזי יתבונן ויחפש בהענין הזה איזה טובה שיש בוה הענין, וכיון שימצא הטובה אזי יתמתק הדין ברחמים, והענין עמוק אין כאן מקום להאריך מאפס הפנאי. וזהו תמים תהיה מבלי חסרון שיושלם חסרונו, כאשר יהיה הרייה והיינו טובה וחסד, עם אלקיך היינו הדין, ורציל עם יי אלקיך, שתמצא במחשבתך תמיד החסד הגנוז עם הדין, ויתמתקו הדינים ויושלם החסרון ותהיו תמים, והבן:

כי תקרב אל עיר (קטנה הוא הנוף) להלחם עליה, (להמות כל האיברים לרצונך אל השכל האלקי), וקראת אליה לשלום (תקרא אליה מדת השלום, היינו שיהיה לו שלום עם ישראל וידין את כל אחד לכף זכות, ולא יביט און בעיניך, מה שאינן כן כאשר יראה שהוא מתעסק במדה גרועה להתבונן בשפלות של כל אחד, אזי ידע בודאי שנפשו לא מסוהרה, עיין בספר תולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט וצלה"ה פירוש הפסוק (תהלים לו ה) יתיצב על דרך לא טוב, (כשהאדם מתיצב על דרך לא טוב היינו לדבר לשון הרע על אנשים, אפילו ידמה בדעתו לשם שמים, אזי תדע שבודאי אותו האיש) רע לא ימאס, (כי כל הפוסל וכו' נקדושי' ע' צ"א), עיין שם). ויש והיה אם שלום תעניך, (אם תפשפש ותראה שמדת השלום עונה לך שאתה שלם בדבר, אזי) ופתחה לך (יהיה לך זה פתח לתשובה), ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה, (שמטרידך היצר במדה גרועה היפך השלום, אזי) וצרת עליה (תצמצר עצמך על הדבר), ובנות מצור וכו' להלחם בכח על הדבר, עד אשר ישוב לך הענין למכע, והבן:

והיה כקרבכם וכו' ודבר אל העם. פירש רשי' בלשון הקדש. יש לתמוה שאינן מדרך רשי'

ועל חילול השם, כולן תולין ומיתה מכפרת (יטא פ"ו צ"א). והנה לפי זה האריך אפשר לומר דבהרהר תשובה בלבד יכופרו כל העונות, הרי תשובה לבדה אינה מכפרת רק על מצות עשה. אך עצה היעוצה לזה מבואר בזהר הק' פרשת במדבר (ה"ג קכ"א צ"א) אם מוסר האדם את נפשו באמיתית הקבלה בלב בשעת קריאת שמע, איתחשיב ליה כאילו מסר את עצמו בפועל למיתה על קדושת השם, ומתכפר לו אפילו אותן העונות שאינן להם כפרה אלא במיתה, ומכל שכן שמתכפרין על ידי יום הכיפורים ויסורין. ועל כן במלחמה דצריכין להיות נקיים מכל חטא ועון, אמר עליהם הכהן שמע ישראל, אפילו אין בידכם אלא זכות קריאת שמע במסירות נפש מתכפר לכם, נ"ל:

ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צוית'. זה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך (מגילה ט' צ"א), דמשמע לכאורה שח"ו לא צוה השי' שיהיו, ואף על פי כן הם במציאות ההויה. ונ"ל הפירוש, דהנה בדור אנוש התחילו לעבוד עבודה זרה כוכבי השמים וכסיליהם, באמרם שמהראוי לעבוד לשרי המלך אשר המלך מסר בידם איזה ממשלה וכח (כמבואר כל זה ברמב"ם ה' ע"ז נפ"א ה"א), ובאמת זה אסור, וטעמא בעי למה יהיה זה אסור, הלא לכאורה אדרבא זה כבוד המלך שמכבדין את עבדיו. אבל הפעם הוא דודאי המשתחווה והמכבד לשרי המלך בהיכל המלך, מתחייב ראשו למלך כידוע (קידושין פ"ג צ"א) מאוריה שנתחייב מיתה על שאמר לדוד ואדוני יואב (שמאל ב' י"א). והנה השי' מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה, על כן אסור לעבוד בלתי ליי לבדו. והנה קשה על זה הרי מצוה לכבד את המצות כגון תפילין וציצית ומוזזה ולנשקם ולחבבם, והאריך יתכן זה לכבד דבר זולת הבורא. והתירוץ על זה דהמצות כיון שנצטוו מפי השי', אם כן הם רצונו יתייש, והם כביכול איברין דמלכא ממש כידוע למשכילים כיון שבהם מלובש רצונו, מה שאינן כן לעבוד לכוכבי השמים וכסיליהם שאינן בהם ציוו זה אסור. ויש או לכל צבא השמים אשר לא צוית',

אם כן כיון שלשון כל עם אינם בשמות העצומים רק סימנים, אין בהם שינוי משארי בעלי חיים שגם הם מדברים בסימנים, הבן הדבר מאד ויונעם לך כי בדרך חכמה הוריתך. אם כן לא יכונה בשם מדבר, רק להמדבר בלשון הקודש, מה שאין כן בלשונות אחרים בעל חי נקרא לו, אבל לא מדבר. והנה לפי זה, זה שאמר יוסף והנה עיניכם רואות וכי פי המדביר אליכם, היינו המדביר בהיא הידיעה, רציל שאני ממדריגת מדבר ולא ממדריגת בעל חי, שאני מדבר בלשון הקודש שבזה יקרא מדבר, מה שאין כן בשאר לשונות. ומעתה תתבונן נעימות דברי רזיל ובהכרח הביא רשיי זיל לצורך הפשט, דהנה כתיב ונגש הכהן ודביר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל וכי. הנה ודבר אל העם מיותר, דהרי אחר כך נאמר ואמר אליהם. לזה פירשו הכוונה ודביר אל העם, היינו בלשון הקודש שזה היא הדיבור, מה שאין כן בשאר לשונות בעל חי יקרא לו ולא מדבר, הבן הדבר כי נעים הוא:

כי החרם תחרימם וכי הכנעני וכי כאשר צוך יי אלקיך. פירש רשיי כאשר צוך לרבות הגרגשי, והוא מהספרי (כ קכב). ויש להתבונן למה נרמז הגרגשי בכאשר צוך. וגם האיך יתרבה בכאשר צוך. ונזיל על פי מה ששמעתי מכבוד אדמוי הרב הקדוש מהיו יעיצו צוקיל סידורין של הו עממין, על פי סדר חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות שבקליפה, הכנעני חסד דספיא מלשון הכנעה, כי המתחסד והאוהב מכניע את עצמו. החתי גבורה דספיא, מלשון חתית וכי. הגרגשי מלכות דספיא, מלשון ריש גרגיתני מן שפיא מוקמי לה (סוכה נ"ח ע"א). והנה כל בחינת מלכות אפילו דספיא, בהכרח תפול עליו לפרקים אימתה מניצוץ מלכות שמים המחיה אותו, בסוד ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט ה), כי מלכותו בכל משלה (תהלים ק"ט יט), על כן נפלה אימה על הגרגשי ועמד ופנה את עצמו, עד כאן דברי קדשו. וזה אשר פירשנו מאמר חזיל (מגילה י"א ע"א) בנם דמרדכי ואסתר,

זיל להביא איזה דין שאינו נזנע אל הפשט, הרי ברכת כהנים ופרשת מופה לא פירש רשיי שהם בלשון הקודש, כיון שאין זה מן הצורך אל הפשט, על כרחך היה לרשיי איזה מכריח בפסוק. ונזיל על פי מה שפירש רשיי אצל יוסף אמרו אל אחיו והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם (באשית מה יב). והנה מהו הראיה שהוא יוסף מפיו שמדבר אליהם, על כן פירשו רזיל (נכיר פצ"ג י) וכן פירש רשיי היינו פי המדבר אליכם בלשון הקודש. והנה לכאורה לפי זה העיקר חסר מן הספר. וגם יש להתבונן אמרו המדביר בהי הידיעה. ופירשנו לשם דהנה השיי ברא די מדריגת בעולם דומם צומח חי מדבר, והנה הדומם אין לו שום תנועה רק כח נפש הדוממת, יתירה עליו הצומח שיש לו תנועת הצמיחה מלמטה למעלה על ידי נפש הצומחת, יתר עליו החי שיש לו כח התנועה להניע נופו ממקום למקום ואוכל ושותה ועושה, יתר עליו המדבר שיש לו דיבור על ידי נפש המדברת. והנה מצאנו בשלמה המלך שהיה יודע שיחת חיות ועופות ודקלים (שהשיי פ"א ט), וכן מצאנו בגמרא (סוכה כ"ח ע"א) ברבי יוחנן בן זכאי, אם כן מצאנו להם דיבור, ואי משום שאין אנו מבינים שיחתם, זה הוה כמו הלוטו שאינו מבין לשון אשכנזי, אף על פי כן לשניהם יכונה מדברים, ואם כן למה יעדר מכל בעלי חיים כינוי שם מדברים, ומה שינוי בענין הדיבור יש ביניהם לבין האדם. אך הוא דבעלי חיים באמת אינם מדברים, רק רמיוותם בתנועותיהם ועפיפתם וצפופם, מורה לאיזה דבר והמבין יוכל להבין, מה שאין כן האדם מדבר הדבר כמו שהוא בעצם. והנה אין לך לשון מורה על עצמיות כל הדברים הנעשים תחת השמש, רק לשון הקודש שבו נברא העולם, וכל דבר אשר בשם יקרא בלשון הקודש, הוא שמו העצמי מעת הבריאה, כענין שריר הנקרא בלשון הקודש הוא שמו העצמי. והנה בלשון עם ועם האיך נקראת הבריה הלזו, אין זה שם בעצם רק סימן, למשל בלשון אשכנזי נקראת הבריה הלזו אוקיס, הוא רק סימן באמור תיבת אוקיס, הכוונה על הבריה הנקרא בשם העצם שריר, וכן בלשון כל עם ועם.

בקום עלינו אדם (תהלים קכד ב) ולא מלך, הוא הנם המופלג ביותר עיין שם דברינו במקומם. והנה בחינת מלכות הוא הציוו והמצוה, כי דבר מלך שלפון נגיד ומצוה. וכזה תתבונן שהגרנשי מרומז בכאשר צריך, הכין הדבר ויונעם לך. ותתבונן בחינת מלכות דקדושה מלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה (תיקרו הקדמה י"ז ע"א), על כן הגרנשי בספ"א אינו בכתב, רק כאשר צוך בעל פה, כמ"ש (ימא ע"ה ע"ב) אצל וזכחת כאשר צויתך (דברים יב כא), מלמד שנצטווה משה בעל פה, הכין הדבר:

כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב וכו' לא תירא מהם וכו'. להכין למה האריך לומר וראית וכו', לא הוה ליה למימר רק כי תצא למלחמה על אויבך לא תירא מה"ם. גם תיבת מה"ם מיותר. אך זאת אשר דברנו כמה פעמים שבראות האדם איזה דבר מאויים, מחויב להתבונן מהיכן באה זאת היראה, הוא על כרחך שנתלבש בזה איזה ניצוץ קדוש מיראת הבורא שנפל בשבירה, על כן מופט לו להתבונן בשורשה ביראת הבורא, וכיון שהאדם מתבונן ביראת הבורא, אזי זה הניצוץ אל מקומו שואף להתדבק בשורשה, כדמיון הגר קפן כשמקרבין אותו למדורה גדולה נתבטל באבוקה, כן זה הניצוץ הפסון מתדבק בשורשו ביראת השם, ונשאר הדבר המאויים בלי חיות, והניצוץ מתוסף בנשמת האדם הירא מאת השיי. ואם כן פוכה גדולה באה להאדם על ידי היראה החיצונית הגשמיות שמזכירין אותו ביראת השיי, ומציא ניצוץ הק' מהקליפה. ויש הכתוב כי תצא למלחמה על אויבך, החיוב הוא דוקא וראית סוס ורכב וכו', שתתבונן שהוא דבר המאויים, רק לא תשתקע בזאת היראה, רק לא תירא מה"ם לדיוק, אבל מהבורא ית' תירא על ידי התבוננת הזה:

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וכו'. הפסוקים האלו מרמזים ומורים לאדם דעת, כי תקרב אל העיר (היא העיר קפנה איברי הגוף נעין מדים ליב ע"ב), להלחם עליה (לכבוש תאוותיו

ולשוב מכל מדות הרעות אשר הורנלו אנשי העיר דהיינו איברי הגוף, אזי עצה היעוצה בכללות התשובה) וקראת אליה לשלום, (זה הוא דבר הכולל), שיפושש אם הוא בשלימות במדת השלום, דהיינו אם לא פגם בריתו שהוא מרכבה למדת יסוד צדיק ברית שלום, כי זה הוא היסוד ומעמד ומצב לכל המצות ולכל העבירות חיו בפגם הברית, כי כבר ידעת כי הוא שביל וצינור לכל כוחות האיברים, ומילין לצד עילאה ידוע בדברי המקובלים, דרוש נא כיום את דבר יי הלא בספרתם. והנה ידוע עיקר בריאת האדם להתבונן בגדולתו ית', לעשות כל הדברים לצורך גבוה לתקן שיעור קומה, וצריך ללמוד לזה חכמת האמת, וידוע כל זמן שהאדם לא תיקן פגם הברית, אינו משיג החכמה הזו על בוריה כנדוע הענין ממקובלים. והנה מכואר בזהר הק' (ח"א ס"ב ע"א) דלחמא הברית לא מהני תשובה, ופירש בראשית חכמה שודאי אינם כפשוטם, דודאי אין לך דבר שעומד בפני התשובה (יחשלי פאה פ"א ח"א), אך הכוונה היא דאינו מועיל תשובה תתאה רק תשובה עילאה. וידוע תשובה עילאה היא ספירות הבינה בגבהי מרומים, והנה בעשות האדם תשובה עילאה להאיר אור הבינה לתקן פגם הברית, אזי יאיר בו אור החכמ"ה להכין במושכלת חכמת האמת, כי חכמה ובינה הם תרין ריעין דלא מתפרשין (זהר ח"ב י"א ע"ב), וכשאינן מאיר בו אור הבינה מחמת הפגם, ממילא לא יאיר בו אור החכמ"ה. וכזה נבוא אל הביאור והיה אם שלום תענג, שיענה לך מדת השלום שלא נשאר בך פגם, ופתח"ה לך יושפע לך מדת החכמ"ה, שהוא סוד נקודת הפתח בסוד פיה פתחה בחכמה (משל לא סו). להכין במושכלות החכמה האמיתיות לעבוד עבודה שלימה לצורך גבוה. וזהו והיה כל העם הנמצא בה (דהיינו כל האיברים), יהיה לך למס (להעלות לך די מחסורך) ועבדך (עבודה שלימה), ואם לא תשלים עמיך ועשתה עמך מלחמה, דהיינו היצרא דעבירה בוער בקרבך מחמת שלא ניתקן עדיין הפגמים שפנמת, אזי עבירה גוררת עבירה (אמת פ"ד מ"ב), אזי לא תוכל לעבוד את יי בחכמה הנפלאה הלזו כי ירחק ממך החכמה, אזי זאת

בעולם דייקא, בסוד ובידך לגדל ולחזק לכל (וימי)
הימים א' כס יב), והמשכילים יבינו ויצליחו:

כי תצור אל עיר ימים רבים. הם ימי אלול שבאת
עיר קמנה במצור להלחם עליה לתפשה
לעבודתו ית"ש. והרמו בזה שיש בכ"ס ימי
אלול תרציו שעות שממתיקין הצרית, שהוא
בנימסריא אחוריים דהויה ואחוריים דעיב סיג
מ"ה בין, והוא בנימסריא בלעים במילואו שרצה
להמשיך צרות על שונאי ישראל, וברצית יי
דרכי איש גם אויביו וכו' (משלי טו ז), (עיין מ"ש
בספרי רגל ישרה). (ובהצטרף גם יום א' דראש
חודש שהוא מצורף אל ימי הרצון שעמו, יהיה
ארבעים כגודע מעליות משה, יהיו תשיך שעות
מנין תשיך צירופי בראשית, שעל ידיהם היווה
הש"י כל היות, ונעשה האדם בתשיך שעות האלו
על ידי התשובה בריה חדשה, ולא עשה כ"ן לכל
גוי (תהלים קמו כ), כ"ן בנימסריא תשיך בעון רבתי
דאי"ק, כי לקח יעקב מעשו בחזקה חודש אלול וכו'
הצלת ישראל). ואמר לא תשחית את עציה הוא
תשובה עילאה, כי ביניה נקרא עציה, והדברים
עתיקין ואין פנאי להאריך עד אשר אראה אם
יהיה הש"י בעזרתי, וכעת ציינתי למשמרת:

אצינה נא עמך מ"ש בפסוק:

תהלת יי ידבר פי ויברך כ"ל בשר שם קדשו
(תהלים קמה כא). ל"ו רזא עילאה אמינא,
בהבין פסוקא שעל ידי סיפור שבחיו ית' מתקשמת
השכינה הנקראת תהליה אל הויה ב"ה, באומרה
חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא (זהו ח"ג י"ג
ע"א), וכראות המלך את אסתר נשאה חן בעיניו
ויושף המלך לאסתר את שרביט הזהב (אסתר ה
ב) (סוד יסוד). זהו תהלת יי ידבר פי, ועל ידי כך
ויברך כ"ל בשר, כל בשר הוא היסוד שהוא בשר
ואין בו עצם, ויברך יתפרש מלשון מברך את
האילן (כלאים פ"ו מ"א), ור"ל מדת כל בשר מברך
את שם קדשו הויה לעולם ועד, אל העולם הנקרא
ועיד יסוד דנקי, דתמן ויעדא דכולא בית ועד
לחכמים דאיזדריקן ממוחין עילאין, והש"י יראנו
נפלאות:

הנצה וצרית עליה, תאיר בהעיר קמנה אור הבינה
אשר שם נקודת צירי, בסוד אין ציר כאלקינו
(מכאן י' ע"א, שמאל א' ב ב), ובהאיר כך אור הבינה
תשובה עילאה, אזי יאיר כך גם כן החכמה כי
הם תרין ריעין דלא מתפרשן, הש"י יוכינו לשוב
בתשובה שלימה לפניו על דבר כבוד שמו:

וירמח עוד כי תקרב אל עיר להלחם עליה, (היינו
להלחם על עיר קמנה כנ"ל), וקראת אליה
לשלום, היינו הימים שמן ראש חודש אלול עד
מוצאי יום הכיפורים, שיש בהם שעות מנין שלום
רב (תהלים ק"ט קסה), דהיינו שלום במים רבתי
דאי"ק בנימסריא תתקליו, מנין השעות שהם
מסוגלים מאוד לתשובה וללחום עם היצר מלחמת
מצוה, והם נקראים ימי רצון שהרצון העליון
מתגלה בהם, כגודע ממקובלים היחוד העליון
של תיקוני דיקנא המיוחד ומסוגל באותן הימים
להתגלות י"ג מדות של רחמים, על כן "שלום רב
במים רבתי הנ"ל, בנימסריא י"ג פעמים חס"ד, י"ג
פעמים שם ע"ב, נגד הי"ג מדות הרצון המתגלים
להאיר הסליחה לישראל מלובן העליון, והם
מנין השעות הנ"ל המסוגלים להתגלות אהבית
חס"ד, כשאנחנו עושים תשובה מאהבה, הש"י
יגלה לנו חסדו ויהיה אהב"ה פעמים חס"ד מנין
השעות, ויושפע לך שלום רב להשים שלום
בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (מכאן ט"ז
ע"ב), ולחוש את המבשר שלום הוא אליהו (כנ"ל,
וקראת אליה לשלום, כי כבר ידעת) שיבוא
לעשות שלום בעולם כגודע (ע"ה פ"ה מ"ז). וזה
שנרמו גם כן בפסוק כי תקרב אל עיר להלחם
עליה (כנ"ל) וקראת אליה לשלום, כי כבר ידעת כי
יעקב לקח מאליהו הו' למשכון, כדי שיבוא ויבשר
שלום, (ועיין נא מ"ש בפרשת פנחס) דבשביל זה
השלום בו קטינא (במדב טו יב), שם בפנחס הוא
אליהו ויבשר שלום. וזה וקראת אליה לשלום,
קרי ביה ו קראת אליה, ר"ל יהיה כוונתך בעת
עשייתך התשובה בהלחמך על העיר, שתקרא הו'
עם אותיות אליה, שיקח הערבון מיד יעקב ויבוא
ועשה שלום, ולא יהיה עוד שלום קטינא רק
שלום רב, ויתהווה היחוד השלם להרבות שלום

מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיני שלום
(ישעיה נב ז). במדרש (ויקרי פ"ט ט"ו) יש שסימן
מסור בידינו שזה שישמיע שלום, הוא הוא הנואל
כמו שהיה סימן בפקוד פקדתי (שמות ג טו, צ"ן
טק"י ד"א פמ"ח, והוספות משה י"ג ע"א ד"ה ט"ח). והנה
במ"ק (במ"ר פ"ח כ"א) אמרו שסימן הנאולה יהיה
בצדיק, כמ"ש (ישעיה נב ה) צמח צדיק, והכל
הולך אל מקום אחד, כי על עמוד אחד עולם
עומד וצדיק שמו (תגינה י"ב ע"ב), כמ"ש (משלי י כה)
וצדיק יסוד עולם, והוא המשים שלום בבית (שבת
קנ"ב ע"א). וכאשר תבין מ"ש למעלה בסוד השלום
ר"ב, תבין שעל ידי הצדיק מתעורר אהב"ה למטה
וחס"ד מלמעלה, ויהיה הצירוף אהב"ה חס"ד,
דהיינו אהב"ה פעמים חס"ד, מנין שלום במים
רבתי, וזה הוא הסימן המסור בידינו, והבן:

באפטרותא דיומא

עודי עורי לבשי עוץ ציון (ישעיה נב א). הנראה
נקודית ציון תלבש את העריו, הוא היסוד
צדיק, לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקודש,
כי לא יוסיף יבוא כך כו':

חשף יי את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו
כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו (ישעיה
נב ז). מהראוי לתת לב. א', מהו הנילוי זרוע
קדשו. ב', בנילוי הזרוע כתיב שם הנכבד, ואחר
כך בישועה ישועת אלקינו. ג', למה אמר גילוי
הזרוע לעיני כל הגוים דייקא. ויתפרש הדבר
על פי מ"ש כמה פעמים, (והוא מן דברי רד"ל
בספרי [תחומא האזיע ס"ו ר] ופסקוהו הגדולים הרמ"ע
והמב"ר), דהתשובה לא מהני רק לישראל ולא
לגוים. והנה נראה ח"ו כעול במשפמיו ית"ש.
אבל כתבו הקדמונים דהוא על פי משפמי התורה
בדין אמת, דהנה על פי הדין לא מהני תשובה,
דקיימא לן (כתובת י"ז ע"א) מלך שמחל על כבודו
אין כבודו מחול, אבל להיות ישראל הם כביכול
עמוסים מני במן ונקראים בנים, כדכתיב (דברים

יד א) בנים אתם ליי אלקיכם והקב"ה למו אב,
וקיימא לן (קידושין ל"ב ע"א) אב שמחל על כבודו
כבודו מחול, על כן לישראל מהני תשובה, אם כן
הכל באמת והכל בדין. והנה לעתיד לבא יתמהו
כל הגוים למה לא מהני תשובה להו ולישראל
מהני, ויחשבו אשר הוא ח"ו עיות הדין, מה יעשה
הש"י חשף יי את זרוע קדשו לעיני כל הגוים, זרוע
קדשו הם תפילין דמארי עלמא כביכול, דכולה
כתיבין באדרעי (בסכת ר' ע"א), (וכן דרשו רד"ל נש"ן)
נשבע יי בימינו (ישעיה ס"ח ה) זו תורה, ובזרוע עזו
אלו התפילין, ומה כתיב בהו (דברים ד ז) כי מי
גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כדי אלקינו
בכל קראינו אליו, (ותרגמו לקבלא צלותיה בעידן
עקתא). והכוונה לפי זה להיות כי הם קרוביו
עמוסים מני במן כביכול בנים ממש, על כן לא
כתיב קרובים, רק קרובים אליו, על כן נתקבל
תשובותיהם ותפילותיהם, כי אב שמחל על כבודו
כבודו מחול, מה שאין כן לאומות העולם מלך
הוא, כדכתיב (תהלים מז ט) מלך אלהים על גוים, ועל
פי הדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול,
ממילא כיון שיגלה יי את זרוע קדשו, יראו כל
אפסי ארץ בתפילין דמארי עלמא אשר ישראל
הם קרובים בנים לאל חי, ועל פי הדין פניע להם
הישועה כי תשובתם מתקבלת. ויש ראו כל אפסי
ארץ את ישועת אלהינו, מורה על דין ומשפט
הכל באמת וכדין על פי התורה, יי אלהים אמת
ותורתו אמת ומשפטיו אמת:

ואומר לך עוד על פי הנ"ל לתרץ הא דנמסר וראו
כל אפסי ארץ, קמ"ץ בזק"ף שלא במשפט
כללי הדקדוק, דה"ל בסגול. ויתבאר על פי מ"ש
בדרושי חנוכה בנטח ההודאה, דהנה מתחלה
אומרים כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך
ישראל וכו', ואחר כך בעת הישועה אומרים ואחר
כך באו בניך וכו', הנה מתחלה קאמרינן עמך
ישראל, ואחר כך בניך. והוא על פי מה שדרשו
חז"ל (שמו"ר פכ"ז ב') בפרשת ויבא עמלק (שמות י
ח), מה כתיב למעלה על נטותם את יי לאמר היש

שיושב באהל תורה בדי אמות של הלכה וקובע מקום לתורתו, אויביו נופלים תחתיו (ברכות ד ע"ב):

כי תצא למלחמה על אויביך. היינו נגד הקליפות והמקפרינים ללחום נגדם ליקח מה שכידם, היינו ניצוצין הסמונים בתוכם בכל שיעור קומת הספיא, ונתנו יי אלקיך בידך היינו בידך שלך, היינו בשיעור קומת שלך, היינו חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות שלך שישנו בכל אדם כנודע, יתמסר שיעור קומת הספיא, ושבת שכיו היינו שתשכה אתה השכי שלו שהיה שכיו בתוכו היינו הניצוצין. וראית בשביה אשת יפית תואיר, לדרך המקובלים כל הפרשה מדבר על גלות השכינה שהיא בשביה, ונקראת לדעתי יפית תואיר, כי יפית בנימסריא מלכרית בלא ר, כי העדר הר בנלות, תאיר בנימסריא שכינה במילוי. וראית בשביה אשת יפת תאר, תיבת אשית מיותר, ועל כל פנים היה לו לומר אשיה ולא אשית, כי אשית מורה סמיכות כמו אשית איש, שהפירוש הוא אשה של האיש, וכאן לא יצדק לומר אשה של היפת תאר. ועל פי הנ"ל יוכן, כאשר יצא למלחמה להוציא הניצוצין הנדחים, הנה במקום אשר יראה איזה מקום שיש לו חן, יבין לאשורו מאין בא זה החן לקליפה, על כרחך זה בעבור הניצוצין הק' הפסון בכאן, על כן יעשה השתדלות להוציא יקר מזולל. ועל פי זה תבין אומרו וראית בשביה, למה לי תיבת בשביה, וביותר היה צודק במלחמה. אבל הפירוש הוא שתראה הענין שהוא בשביה היינו הניצוצין, אשית יפית תואיר, ר"ל אשית של היפית תואיר שלמעלה היא השכינה, שיש בכאן קבלת איזה ניצוצין עליון של היפת תאר. וחשקת ביה, תיבת ביה מיותר. אבל ר"ל וחשקת ביה, שלא תחשוק האשה הנשמיות רק תחשוק היפת תאר שהאשה הלזו קבלה ממנה היופי, ולקחת לך לאשה, תקח היופי הזה לך לאשה על ידי השתדלות אשר צוה ה' לעשות, וכאשר יעשה המצות האלה, באפשר יוציא הניצוצין ממנה ותשאר כעורה ולא יקחנה. וכאם לאו, אחר כן תבא עליה וכו', והיה אם לא חפצת בה, נהיה

די בקרבנו אם אין, ואמרו במשל לתינוק שהיה סורכב על כתפיו של אביו, ראה תפוח ונתן לו, ראה אגוז וכו', ראה התינוק אדם אחד שאל לו היכן אבא, אמר האב אינך יודע היכן אני, השליכו מעל כתיפו ובא הכלב ונשכו, התחיל צועק אבא אבא. זה שתיקנו בנוסח ההודאה כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך וכו', ובאו להגביר עליהם חכמות חיצוניות חקירות פולסיפיות. והנה בשעת הישועה אמר ואחר כך באו בניך, ידעו שהם בנים העמוסים מני בסן והם בסבע נמשכין אחרך כבן אחר אביו, ואין צריך לחקירה רק באמונה בסבע אצלו. וכבר ידעת (זהר ח"ב ס"ו ע"א) אמוניה היא למעלה מן החכמה והוא בבחינת כתיר, והנה נקודת קמץ מורה על הכתר (תיקוני ע קכ"ט ע"ב). ודיש בכאן וראו כל אפסי ארץ בקמץ, יבינו אשר הכל בדין אמת, כיון שאנחנו נמשכין אחריו באמונה (כתר קמ"ץ). הנה זה יורה שאנחנו בנים לו יתיש, וכיון שאנחנו בנים, הנה השיי נקרא עלינו איב, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, הבן הדברים:

עורי עורי לבשי עזך ציון לבשי בגדי וכו' כי לא יוסיף לבוא בך עוד ערל וסמא (ישעיה נב א). להבין מה זה בנותן מעם ללבישת בגדי תפארת, מפני שלא יוסיף לבוא וכו'. אבל הוא דכנסת ישראל וירושלים עיר הקודש, כל ימי עניה ופרודיה, איהו סנוולא נפשה לגבי שבאי, בכדי שלא תיטב בעיניו כמיש בגמרא בשבויה (קידושין י"ב ע"ב). ודיש הנביא ברוח קדשו שמעתה תלבש בגדי תפארת תכשיטי כלה, ויתראה יופיה לבעל נעוריה, ואין חשש עוד פן יבואו זרים להתגרות בה, כי לא יוסיף לבוא עוד ערל וסמא:

נשלם פרשת שופטים

פרשת כי תצא.

כי תצא למלחמה על אויביך. הוה ליה למיסר כי תלך. והנראה דהתורה פרמזת דמיד כשיצא האדם מאהלו אוהל תורה, מיד מעותד למלחמה מאויביו הם המקפרינים והמנדיים, כי כל זמן

שם. אם תתבונן בדברים האלה ותבין מִי־ש לַעֲלֵל, והנה הוא רוצה לדבק את עצמו בה, מחמת הניצוץ הק' הנשפע בה מבחינת היופי של מעלה מלכות, אמר וחשקת בה היא בחינת נצח הוד יסוד המשפיע למלכות, שיש בהם נקודת חשיק, וגם תדע שנקודת חשיק הם גם כן חיריק שביא קמ"ץ, והם נקודת יראה שהיא המלכות אשת חיל יראת יי, ומרמז שישים מוראה לנגד עיניו ואז ילך לבטח, והבן מאוד:

וכי יהיה באיש חסא משפט וכו'. רמז הפרשה הנ"ל על פי מה שאמרו רז"ל במדרש שאין לך כל צדיק וצדיק שאינו רואה את אדם קדמא בעת פסירתו, והצדיק מתלונן עליו ואומר לו עבודך הגיע לי כל הצער הזה, והוא עושה עמו חשבון באומרו אני חסאתי חסא אחד, ואתה שים על לבך אפילו היותך צדיק כמה וכמה מן החסאים עברו עליך. והנה התורה הזהירה לאדם (ויקרא י"ב) קדושים תהיו, קדש עצמך במותר לך (יבמות כ"ז). ולכאורה למה היתח כזאת כיון שהוא מותר, הלא אכול ושתה וכל התענוגים אשר מצאה ידו. אך הוא להיות על ידי שנהנה מתענוגי עולם הזה אשר בהם מעורב טוב ורע מקליפת נוגה, אזי מקבל גופו זוהמא בהתענוגו שלא לשם שמים, ולזה צריך עבול הנוף אחר כך בעת אשר ישוב פקדונו לבעל הפקדון. והנה צדיקים שלא נהנו מן העולם הזה, אזי עדיין הם קיימים בגוף ובנפש, כמו שידעת מרבינו הק' שלא נחנה מן העולם הזה (כתובות ק"ג ע"א), ובא לביתו כל בי שמישי לקדש קדושת היום, והגם שאינו קיים לעד בעולם הזה בפני כל בגוף ובנפש, להיות העולם נידון אחר רובו, אף על פי כן קיים הוא, וביותר ענין חנוך ואלהיו שנשארו לעד, הלא תראה שאפשר ואפשר לו לאדם לקדש עצמו שישאר קיים בגוף ונפש, הגם שנקנמה קנם לכל תולדות אדם הראשון. על כן לא יאמר האדם למה לי להפריש עצמי מתענוגי עולם הזה, הלא בין כך ובין כך מוכרח אני לילך בדרך כר בעבור חסא האדם, הלא טוב לי על כל פנים ליהנות מהעולם הזה בהיתר מה שאפשר, ויזכיר מברתו מאיזה צדיק שהכירו שהיה פרוש

הוא לשון שמחה, שיהיה שמחה לפני הכורא עולם אם לא תחפוץ בהן, כי נשמיותה היא חומר עבור, ולא מצאה חן בעיניך רק בעבור הניצוץ, וכשתפעול להוציא יקר מזולל תשליך הקליפה. ועל פי הדברים האלה נבין טוב מעם הנה לא דיברה התורה אלא נגד היצר הרע, שאם לא יתירו אותה ישאנה באיסור (קידושין כ"א ע"ב). (וקשה אם כן למה דוקא במלחמה, וכן בכל שאר עריות, אך הוא דחלילה חלילה שתתיר התורה דברים האסורים המתעבים נפש הישראלי, אך במלחמה על כרחך לא היו רק צדיקים גמורים, כי הירא מעבירות שבידו היה חוזר מעורכי מלחמה, אפילו שח בין תפלה לתפלה (סוטה מ"ד ע"ב), או בין ישתבח ליוצר היה חוזר (יהושע ה' הובא ב"י א"ח ס"י ג"ד), ומכל שכן מי שאין לבו פנוי מחרהורי זנות שהוא דאורייתא, ואם כן אלו הצדיקים אשר לבם חלל בקרבם שהרגו ליצר הרע, מאין בא להם לחשוק באשה המזוהמה ומתועבה מעכירת העמים, על כרחך הוא מחמת הניצוץ הק' אשר טמון בתוכה, ורצון הניצוץ לדבק בקדושה לצאת מחשביה, (מה שאין כן במקום אחר אשר אין האדם בחזקת בדוק, אפשר החשק הוא כפשוטו שחושק בתאוה רעה). ויש לא דיברה תורה (בהיתר הזה להתיר התאוה ח"ו, רק אדרבא ההיתר הזה הוא) אלא כנגד היצר הרע, (היינו להתנגד ליצר הרע ליקח ממנו הניצוץ והחיות, כי אם אין הקביה מתירה כיון ששם יש ניצוץ הק', יש כח בקליפה להחסיאה, ולבסוף ימשך הדבר) ישאנה באיסור, (על כן המייעץ הנאמן נתן עצה לישראל עם קרובו האיך יעשה בהיתר ליקח הניצוץ מידם, והוא התנגדות גדול ליצר הרע:

ויש לפרש עוד וחשקת ביה. ולא אמר ותמצא חן בעיניך, או ותיטב או וישרה בעיניך. והנראה על פי האמור בתיקונים (הקדמה י"א) חשיק חולים שביא קמ"ץ, אינן נקודת צבאות נצח הוד יסוד, וכולהו נהרין באבניא יקרא מלכות כלולא מכל. סגלות שכא גוון סומק דגבורה, דנפיל מיניה הויד. קמ"ץ גוון חיוור (ורמז לחסיד, דנפיל מיניה נצח. חולים רמז לתפארת, דנפיל מיניה יסוד, נ"ל) עיין

לא תראה את שרד אחיך או את שריו נדחים וכו'. יש לפרש ברמז על פי מ"ש (שם כג) ונשמרתם מכל דבר רע, ודרשו רז"ל (ע"ז כ"ג) שלא יהרהר ביום וכו'. וכתבו חכמי האמת הענין הוא כי בהכיף אדם אל דבר רע היינו ערוה והלב חומד, אז על ידי זה בורא נשמה למקסרג הנעשה על ידי העבירה, (כי כל פעולת המחשבה והמעשה הכל על ידי אותיות. והנה אותיות המחשבה ההם נופלים בשבירה אל הקליפות, ונעשה מהם ציור חיו דהיינו נשמת הקמיגור), וכל בריה אי אפשר לו מבלי לבוש, על כן רצון הנשמה ההוא להתלבש גם כן בלבוש, על כן רודפת אחריו להחמיאו בפועל מעשיו, דהיינו למסאו חיו במקרה לא פהור, ועל ידי המעשה נעשה גוף לנשמת המקסרג הנבראת על ידי אותיות המחשבה שנפלו בשבירה, בכדי שלא תרדוף אחריו לכסותה בלבוש חיצוני בחסאו בפועל. ונקדים עוד מה שאמרו רז"ל (עקצ"ז פ"ג מ"ג) עתיד הקביה להנחיל לכל צדיק שיי עלמות, וכתבו המקובלים צדיק נקרא השומר בריתו שלא חסא בקרי, כענין יוסף שנקרא צדיק שלא חסא בברית, כי החופא בקרי נפל בקליפה למקום הנקרא קרי, והשומר הברית נחל שיי עלמות בקדושה חושבנא דדין כחושבנא דדין. והנה ידוע הוא ומקובל מחכמי הזמן ומרבתינו נחיי נפש, שלפעמים יבוא לצדיק גמור הרהורים במחשבתו, אף על פי שכבר בסלו ממנו תאוות העולם ולכו חלל בקרבו, וזה בא לו מתאוות העולם שנפלו האותיות בסוד השבירה אל הקליפה. והנה הצדיק אשר הוא שורש לענף האיש הזה שהפיל במחשבתו או חיו בפועל אותיות אל הקליפה, ולהיות הצדיק שורש לענפי האנשים החם, אזי באים אלו האותיות מהקליפה אליו שיעלה אותם מהשבירה אל התיקון, דהיינו אם הוא הרהור אהבה, צריך להעלות אותם לעולם האהבה אהבת חסד וכיוצא בשאר המדות, ואסור להצדיק לדחות זאת המחשבה ולבסלו ממחשבתו, דהוי כמו שבא אליו איזה שבו לפדותו ממסגר אסיר והוא דוחהו כבי ידיים. אמנם זה דוקא להצדיק שיודע בעצמו שלבו חלל בקרבו, והמחשבות אינם באים מצדו.

מתענגים והלך בדרך וכו', ואם כן מקרה אחד כו'. לזה באה התורה הק' ברמזותיה לבטל הסברא הפחותה הזאת, ואמרה וכי יהיה באיש (חשוב הצדיק הנקרא איש) חסא משפט וכו'. (חסא לפי פשוטו לא יצדק, דהוא שונג. גם משפט מות והומת הוא כפל לשון. ע"כ לפי הרמז הכי קאמר וכי יהיה באיש צדיק חסאי משפט מות, ר"ל חסרון משפט מות שכל העולם מכירין במעשיו שהיה צדיק גמור, ולא נהנה מן עולם הזה ביתרון אפילו בהיתר, ואף על פי כן והומית, שגם עזיו הניע הכוס שרבים שתו), ותלית אותו על עץ, (ור"ל כשתראה כזאת יתרצה במברתך לתלות העדרו על עץ שאכל אדם הראשון, ואם כן הדבר הוא בהכרח מקרה אחד לצדיק וכו', על זה באה אזהרת התורה) לא תליין נבלתו על עץ, (תלין מלשון תלונה, נבלתו מלשון גביל תביל (שמת יו יח), ר"ל לא תתלונן העדר גופו שנפל ממנו הוא עבור העין), כי קבר תקברנו וכו', (יש במשמעות הזה ב' פירושים ולכולם רמזה התורה, א' כי קבר תקברנו ביום ההוא, ר"ל בודאי תמצא עון לקבורתו ביום ההוא, דהיינו הימים שהיה בעולם, והנה היו כמה שמתו בעמיו של נחש, ואם כן י"ל שגם הצדיק הניכר לו היה כך, ולזה בודאי יש לתלות על סיבת העץ. גם לזה רמזה התורה בפירוש הב' כי קבר תקברנו ביום ההוא, דר"ל אם באמת היה צדיק גמור וגם לא נהנה ביתרון ההיתר, הנה בודאי קבורתו לא תהיה רק ביום ההוא לעיני העולם, להיות העולם נידן אחר רובו, אבל הוא חיה יהיה בגוף ונפש כענין רבינו הקדוש). כי קללת אלקים תלוי, ר"ל הקללות שקלל השיית וקנם לדורות אדם הראשון, תלוי בתנאי שאפשר לאדם מצד הבחירה להיות כחונך ואליהו, או כדמיון רבינו הקדוש, או כו' אחי בר יאשיה (שכה ק"ב ע"ג), ובהיותך יודע כל זה על כן אזהרה היא לך ולא תסמא את אדמתך, (היינו חומר גופך קרוץ מאדמה בהשביעך מרורות מתענגי העולם) אשר יי אלקיך נותין לך, (ר"ל שנתן אותו ברשותך ותוכל לצחצחו כוזה הרקיע שיהיה גם הוא לאלקינו, והבן:

דברי מרן בקיצור. זה שיאמר בכאן ואם לא קרוב אחיך וכו' ואספתו אל תוך ביתך, דהיינו שתקח אותן האורות אל נשמתך, וגם אל ביתיך התיבות שבתורתך ותפילותך, והיה עמך עד דרוש אחיך אותו וחשבותו לו, ואל תהנה משל אחרים נאמן עליך הבורא שישלם לך כהנה וכהנה מזכויותך, והבן כי קצרתי:

שליח תשלח אית הא"ם. במדרש (דברי פי"ו) אם תתקיים שלוח הקן, אתה ממחר את אליהו ואת משיח. גרמו לדעתי ברית אית האם, אליהו תשביי המבשר אית משיח:

ולא אבה יי אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וכו'. לכאורה מה זה ענין לכאן, דכאן איך שייך לומר רק נתינת מעם לתיעוב מואב על אשר שכר וכו'. אך הוא להיות דהלכה מרווחת היא (תרי"ג הל' שלוחי"י קפ"ב ס"ב) דשליח שעבר על דעת משלחו לא עשה כלום, ואם כן קשה דהרי בלעם עבר על דעת משלחו דבירך את ישראל, ואם כן לא הוי מעשה כלל. לזה אמר דהשליח לא עבר דבאמת הזמין בפיו דברי קללה, רק שהשיי היפך אותם הדיבורים עצמם לברכה, ואם כן השליח לא עיוות, ומעשיהם הוה מעשה שכירות מעליא, נ"ל:

לא תדרוש שלומם וטובתם וכו'. הנראה דכאן רמז עמוני ולא עמונית וכו'. דידוע (עין שבת קפ"ב ע"א) דמדת הברית נקרא שלום ופריב כגודע, ואמר מה שאמרתי לך לא יבוא וכו', הוא רק ליקח שלום ופריב הוא דאסור, אבל בהיפוך כשהשלום הוא מישראל, והמקבל השלום הוא מעמון ומואב שבא לדבק בשלום של ישראל מותר בזה, זה מה שניל והוא רמז גדול למבין בחכמה, והבן מאד שאמר באותו הפסוק (דברים כ"ג י"ג) לשם באחד שעריך בפריב לו וכו', עיין שם והבן:

כי יהיה בך איש אשר לא יהיה פהור מקרה לילה. לפי פשוטו יש יתורים בפסוק. א', דהיה לו לומר איש לא פהור ממקרה לילה. ב', ויצא אל מחוץ למחנה לא יבוא וכו', דההוא ולא יבוא מיותר לגמרי, עד שהוצרכו רז"ל (ספ"ר כ"ג

מה שאין כן איש אשר עדיין דבוק בתאוות העולם ובחומריות החומר, הנה המחשבות הם שלו שמתאוה לחומריות התאוה, האיך יכול להעלותם והוא בעצמו משוקע בחומר, אם כן זאת עצתו לקיים ולא תתורו אחרי לבבכם (במד"ב טו לט), וידחה המחשבה לגמרי ממחשבתו (עיין כל זה בתניא). זה יאמר בכאן רמז נכון בפסוקים אלו להצדיק הנמור לא תראה את שור אחיך, שרר לשון המתכלות שחפא בראיית עיניו, או בראיית השכל והלב במחשבה, או שיזי השיי שלו, דהיינו המעשה בפועל שגם להוריד שיי לבחינת קריי, והכל הוא בחינת אותיות שנפלו אל הקליפה, ואתה רואה את זאת שנפל לך במחשבתך ואתה רואה אותם נדחים בקליפה, והתעלמית מהם, ר"ל שאתה יודע במוב שאתה מתעלם ומתכסה, שכבר בסלו תאוות גופך, אם כן זה ודאי אבידת אחיך, על כן השב תשיבם לאחיך על ידי שאתה מעלה אותם לעולמות, יתוסף אור עליון בנשמת חבירך אשר נאבדה לו האבידה ההוא. (גם והתעלמת מהם י"ל כפשוטו דקאי על לא תראה, ר"ל לא תראה ותרצה להתעלם ולדחות לא תעשה כזאת, רק השב תשיבם לאחיך על ידי שתעלה אותם משבירה לתיקון), ואם לא קרוב אחיך אליך, שאינו מתקרב לך להשפיע לו מה שרווחת לו אבידתו, ולא ידעתו ואינו מחובר עמך לבקש אבידתו, ואספתו אל תוך ביתך, ידוע מה שכתב האריי ז"ל בפירוש השמונה עשרה ותן שכר טוב לכל הכופחים וכו' ושים חלקנו עמם, דקושיא רבה האיך אנחנו מבקשים שיהיה חלקינו עמם אם אין אנו כדאים לזה ח"ו. ופירש מרן האריי ז"ל דכל אחד יש לו חלק בגן עדן וחלק בניהגם, ואמרו רז"ל (תענית ט"ז ע"א) זכה נופל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, (והוא לדעתי כאשר הוא מעלה מקליפה אל הקדושה את אשר הפיל חבירו, ניתוסף לו חלק חבירו בקדושה, וכשחבירו שב בתשובה אזי הוא מחזיר לו את אשר לקח את שלו), ויש צדיקים אשר אינם רוצים ליהנות משל אחרים, והגם שנותנים להם חלק חבירם מחזירים לכל אחד אחד אבידתו. זה שאנו מבקשים ותן שכר טוב וכו' ושים חלקינו עמם, והם בודאי יחזירו לי, עד כאן

מדריגות חלל. זה סוד מחלליה (שמות לא יד), מאן דעייל לחלל דילה (זהו חיי ר' ע"א). והנה לפי מה דידענא דהעולמות מתעלים, אם כן מהראוי שגם כל בן אדם ובן איש יראה בעיניו איך שבשבת הוא מתעלה למקום גבוה, והנה עינינו רואים שככל מקום שאנחנו יושבים בחול, שם אנחנו גם כן בשבת. אך הוא דעל ידי חסא נתעכר חיצוניות האדם היינו הנוף, ואם כן כל העולמות אין להם כעת עליה בחיצוניות רק בפנימיות, וכן נשמת האדם שהוא פנימיות נתעלה בשבת, והנוף על מעמדו. וירמוז זה בתורה ויד תהיה לך מחוץ למחנה, אפילו בעליותך לקבל אפי שכיתא, יהיה לך יד מדריגות ויצאת שמה חוץ, יכול אתה לצאת שם אל חיצוניות הנשאר, ולעתיד במהרה בימינו שהנוף יהיה ספירי יתעלו העולמות בפנימיות וחיצוניות, אם כן בשבת קודש ידורו בני ישראל בנוף ונפש בעולם יותר עליון מבחול. ועל פי זה ארמוז לאחיי וריעיי וית'ד תהיה לך, כי עצ'ת הויה לעולם תעמוד (ההלים לג א), עצת הויה היא תקום (משלי יב כא), ית'ד בל תמוט לעולם ועד (עיי' גיטין י"ז ע"א). ויראתי לדבר אשרי המחכה להיות מהמשכילים שיהירו כוהר הרקיע בנוף ונפש. עד אני מדבר המשכילים בחכמה היודעים סוד מרח קד'ש, שישנו גם כן במוח אדם על האזנים תי'ד נימין, וצריך לשעבדם להשי'ת בין והתבונן. ולדעתי זה סוד שאומרים קד'יש בלשון ארמי, שלא יקנאו מלאכי השרת כמי'ש התוס' ברכות דף ג' (ע"א ד"ה יענין), ולא קשה מידי מה שהקשו הרי כמה וכמה תפלות ופיוטים נתקנו בלשון הקודש, כי דוקא קד'יש עיקר הקנאה, והבן:

כי תבא בכר'ם רע'ך. רמוז היינו התבוננת שיעור קומה סודות התורה בחכמת הקבלה, שהוא כרם יי צבאות רע'ך הוא השי', רע'ך וריע אביך (משלי כ"ז). גם כר'ם גימטריא י' הוית'ת שיעור קומה, ואכלת ענבים הוא סוד סודות התורה העמוקים ונסתרים, כמו שבנעב'ים נסתר היי'ן שהוא בגימטריא סוד. כנפשי'ך שבנע'ך, ריל תשבע מסודות כפי שורש נשמתך שקבלת מרבותיך, שלא מכל רב אדם זוכה ללמוד אלא אם שורש

קיי' לדרשו בעשה ולא תעשה, ודבריהם דברי אלקים חיים על פי המקובל בידם, אך לישוב הפסוק כפשט הלשון לא ידענא, וגם דהוה ליה למימר לפי זה יצא אל מחוץ וכו', מהו ויצא. ג', והיה לפנות ערב וכו', תיבת והי'ה מיותר דהוה ליה למימר ולפנות ערב וכו', וגם לפי המקובל מרז"ל (ביד פמ"ג ג) בכל מקום שנאמר והי'ה הוא לשון שמחה, ולשמחה מה זו עושה בכאן. והנראה דכאן מרמוז מה שאמרו רז"ל (ברכות י"ד ע"א) כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו כו', דהיינו ששומרין אותו ממקרה לילה כנודע, והוא מלא בדברי חכמי הקבלה והמוסר. ושיעור הכתוב כך הוא, כי יהיה בך איש אשר לא יהיה מהור, (היינו שבחינת אשרי שלו לא יהיה מהור, אשרי נקרא המחשבה כנודע, וגם הוא מרומז בר"ת אר"ר שלשי'ה ראשונ'ת היינו חכמה בינה דעת, דהיינו שמהרהר במחשבתו בפומא'ה ח"ו, או) מקרה לילה (מעו'תד הוא ח"ו למקרה לילה, והמעם הוא כי בכל מקום שאדם מהרהר שם הוא כנודע מדברי חכמי האמת, וזה ענין הכוונת בעולמות עליונים. ואם כן כשיהרהר בפומא'ה ח"ו, אם כן הוא מחוץ למחנה דקדושה, על כן בעלות נשמתו בלילה אי אפשר לה לבוא אל תוך המחנה דקדושה ביום, ושם הוא דבוק בעלות נשמתו) לא יבוא אל תוך המחנה. (על כן יעשה זאת וינצל) והיה (שזה יהיה שמחה לפניו ית'), לפנות ערב ירחץ במים (אין מים אלא תורה, כמד'א ישעיה מה א) הוי כל צמא לכו למים [נביא י"ז ע"א], אז) ובבוא השמש (הגם שאז החמור נוער והכלבים צועקים (ברכות ג' ע"א), דהיינו שהקליפות אז ניתרין משולשליהון חסן שליטתם אז הוא כשהשמש מתכסה, אף על פי כן הוא) יבוא אל תוך המחנה דקדושה, כי בשכבך תשמור עליך:

ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ. ירמוז על פי מה דידוע מכתבי האר"י ויל דבכל עשר דרגין דעשי'ה, יש כנגדן בעשי'ה מעורב ריע, וביצירה נגד דרגין תתאין, אם כן הם י'ד מדריגות תחתונים יש בהם כנגדן ס"א. ובשבת כשהעולמות מתעלים, אזי נשארים הי'ד

(היינו להוציא השמן הפזב יהא כתיש וכו' כתיב למאור נשמתו מן והבן), לא תפאר אחריו, זו שכחה כמו שדרשו רז"ל (חולין קל"א ע"א), רמז אפילו לאותן השכוחים שצריך האדם להזהות עצמו על וכו', ובאם לא עשה כן צריך כפרה, עיין בכתבי האר"י ז"ל בפסוק (תהלים קמ"ט ה) יעלזו חסידים בכבוד וכו', רק זאת תהיה כוונתך לגר ליתום ואלמנה יהיה, (היינו שיהיה כוונתך לתקן המלכות בהתלבשותה בבריאה שנקראים ג' רישין כנודע, וליתרם ואלמניה היינו יסוד ומלכות, בהעדר היחוד היסוד נקרא יתום, ומלכות אלמניה כנודע, יהיה כוונתך לייחדם יחודא שלים, והשי' יהיה בעזרינו:

יש לרמז עוד כי תחבוס זיתך. עיין בכתבי האר"י ז"ל בכוונת הזית באכילתו, הוא סוד אל אלקים הויה, דהיינו בהתחלף הויה בא"ת ב"ש בנימסריא ז"ת. והנה ידוע אל אלקים הויה, הוא סוד חסד גבורה תפארת, שהוא כלל המדות יראה ואהבה והתפארות, ואינך תולדות. והנה ידוע דזה לעומת זה עשה כו', ויש לאדם גם כן מדת חסד גבורה תפארת, מסוד אחוריים בקליפה מנפש הבהמיות דקליפה, והנה בעסוק האדם ביראתו ואהבתו והתפארותו לשם יי, אזי משלח פארות דקדושה, ובהיפוך וכו'. וזהו כי תחבוס זיתך אמר לשון חבטה, כי כל מדה לא תתכן לאדם בלתי חבמת ותנועות הגוף. וזהו כי תחבוס זיתך, היינו חסד גבורה תפארת שלך, לא תפאר אחריו, לא תגרום לשלח פארות בכחינת אחוריים שלך, רק זאת תהיה כוונתך לגר וכו':

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם וכו'. יש לדקדק התחיל ביחיד זכור עשיה ל"ך, וסיים ברבים בצאתכם. והנראה על פי מ"ש כמה פעמים דענין זכירת מעשה עמלק אשר הרע לישראל מאד, להיותם יוצאים או מדעת דקליפה, כי במצרים היו גלות הדעת כמ"ש (שמות ו) וידעתם כי אני יי, שיצא הדעת מהקליפה ולא היה בהם דעת אפיקורסות ואמונת כזביות. והנה בא אחר כך עמלק בכשפיו שהיה בחינתו מהדעת דקליפה, ועשה מה שעשה ואין כאן מקום להאריך

נשמתו הוא ענף ממנו. ואל כליך לא תתין, כליך מלשון וכלי כליו (ישעיה לב ז) דפירושו מחשבה, ר"ל שלא תסמוך על סברת מחשבתך בדברים האלו, רק כל תורתך תעשה על יסוד מוסד מדברי רבותיך אשר הם שורש נפשך, ג"ל. וירמז עוד כי תבא בכרם רעין כרם מלשון דחקות הגלות, מלשון כורמין על הבגדים, וכן נקראים כל האומות כרמים, כמד"א (שיר השירים א) שמוני גמרה את הכרמים, ורמז הכוונה כי תבא בכרם רעין בדחקות הגלות של רעין הוא עשו, ואכלת ענבים ענבי רש, כנפשך שבעך כרצונך תשבע, ר"ל תקבל יסורין באהבה כאילו הוא דבר רצונך, ואל כליך לא תתן, ר"ל לא תתן אל מחשבתך להתלונן ולהרהר על אריכות הגלות: וירצה עוד על פי האמור כנפשך שבעך. שביע בנימסריא ב"ן יש"י, שאז נשבע מזיו השכינה. וזהו כנפשך שבעך, כאשר תתקן את נפש דוד היא שכינת עזיני, כמו כן יהיה ביאת השביע הוא ב"ן יש"י, ואל כליך כנ"ל:

כי יקח איש אשה חדשה לא יצא וכו'. יש לפרש הפסוק ברמז כי יקח איש אשה חדשה, (אשה נקראת הנשמה כנודע, והנה ביום השבת לוקח אשה חדשה היינו נשמה יתירה), לא יצא בצבא, (צב"א נקראים היסורין (כ"ד פ"י ה'), כמד"א (איוב י"ד) כל ימי צבאי איחל, (שם ז א) הלא צבא לאנוש וכו'. והכוונה שישכח כל היסורין והדאגת שבימי חול, ויהיה בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה), ולא יעבור עליו לכל דבר, (היינו שלא יעבור עניני חול לפניו אפילו בדיבור בעלמא נשבת ק"י ע"א), ממצוא חפצך ודבר דבר נשעיה נה יג), נקי יהיה (שיהיה נקי מכל וכל בעשות תשובה שלימה לפניו ית', ואז יתארח) לביתו שנה אחת, (היינו השכינה שנקראת שניה אחת כנודע, ואז הוא זיווג תלמידי חכמים ידיעי רזא דנא, על כן) ושמת את אשתו (הנשמות) אשר לקח (מאז ומקדם):

כי תחבוס זיתך וכו'. יש לרמז ז"ת רמז לאות ברית מדת יסוד שהוא מוציא השמן הפזב, (עיין בספר מאורי אור). ויש כי תחבוס זיתך,

דקליפות שהם ימוש ויתמוטמו, וכשהם גופלים אזי קם שבט מישראל ולא יסור מיהודא. והו וחסדיו, היינו חסיד סוד השפע, בבחינת יוד הנשפע מהמחשבה שהוא סוד יי (ויקרא יט מ"א ע"ב), ונון לוכן שהוא החסד, מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט, כי הברית שלום לא ימוט לעולמי עד, ויהיה כמו היחוד העליון שהוא בסוד תרין ריעין דלא מתפרשן, ויהיו הדודים כמו הריעים, והבן:

גשלים פרשת תבא

פרשת תבא.

והיה כי תבוא אל הארץ וכו'. על פי מה שידענו מנצחיות התורה שנהגת בכל מקום ובכל זמן, יש לפרש ברמז שזה ציוי לנשמות האדם כי תבא אל הארץ, (היינו להגוף בארץ הנשמה הלזו הגוף החומרי בארץ), אשר יי אלקיך נתן לך נחלה, (כי אם תיטיב מעשיך יהיה לך הגוף הארצי בירושה על ידי התורה ומעשים טובים, כדמיון היורש (נכסים ועבדים סרים למשמעתו, ועל כן) וישבת בה (ישיבה שלימה ותמה לעתיד), מה שאין כן אם לא תורישנו שיהיה סר למשמעתך, אזי תתנמע באתר אחרא בסוד הגלגל, ויהיה הגוף האחרון דאצלח הוא יהיה העיקר, עיין בסבא משפטים (והר ח"ב ק"ג ע"א):

ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי יי. יש לתבונן דהנה עד כאן אמר הכל בלשון נסתר, ונצעק אל יי אלקי אבותינו וישמע את קולינו וירא, ויציאנו, ויביאנו, ויתן, וכעת מסיים בנוכח אשר נתת לי, והגם דכל הברכות הם בנוכח ונסתר, הם בהיפך מתחילה בנוכח ברוך אתה, ואחר כך בנסתר אשר קדשנו, או בברכת הנתנין בורא, או בברכת הודאה פוקח עורים מלביש ערומים, וכבר כתבו בעני הקבלה כיד השיי המוכה עליהם. וגם לפי פשט דברו בו, כי השיי נגלה לנו מצד מעשיו ופעולותיו,

יעיין בדברינו במקום אחר. והנה ידוע שכעת הוא גלות המדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, והדעית הוא הכולל מאחד ומקיים כל המדות. והנה ידוע דבשביל זה נתארך בעוה"ז זמן הגלות הזה, להיותו מגלות המדות ואין גלות אחד דומה לחבירו, כי אצל זה מדת אהבה בגלות, ואצל זה היראה וכיוצא, מה שאין כן במצרים היה גלות הדעית והיה לכולם בשוה, והבן מאד. והנה כעת הוא גלות הדעית חסמון ומקיים המדות, והנה עמלק שגרים התעוררת הדעת דקליפה, עד היום הרע לנו בבחינת המדות אצל כל אחד. ויש זכור את אשר עשה לך לכל אחד בפני עצמו במדתו, בדרך בצאתכם ממצרים כולכם ביחד, שאז היה לכולם גלות בשוה בבחינת הדעת, והוא גרם לכל אחד מכם מה שגרים, עד שהשיי יעזרנו למחות זכרו מתחת השמים, ג"ל:

באפסרתא דיומא*

ברגע קמן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך (ישעיה ג' ז). לכאורה קשה דאין זה דבר והיפוכו, דהתחיל בזמן לומר שלא נתארך הזמן של העזיבה, היה לו לסיים אבל הזמן של הקיבוץ והישועה תהיה לאורך ימים, או הוזה ליה למימר ברישא דומיא דסיפא, במע"ט קצף עזבתיך וברחמים וכו'. ונראה לומר על פי מה שאמרו בגמרא (סוכה ד' ע"א) וכמה זעמו רגע. וענין הרגע הוא סוד העיבור, שהוא בעולם הזה בגשמיות רעיג ימים עם ג' ימי הקליפה שאז אין הולד בהתגלות (גיה ליה ע"א), וכיון שהגיע זמן הולד להתגלות בלידה, נעשה הרחמים גדולים היינו ג' חדרי הרחם (חדר פרודור עליה) שהיו צרים כל ימי העיבור, עתה מתרחבים ונעשים גדולה כדי שיצא הילד. ומעתה תבין ברגע קמן עזבתיך, העזיבה היה כענין העיבור והקיבוץ כלידה. הבן:

כי ההרים ימוש והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך כו' (ישעיה ג' י). הנה מה שייכות יש מזה לזה. יש לפרש הר"ם וגבעות, רמז לדוכרין וגוקבין

היה מי שיכול לעמוד לפניו, עם כל זה הכניעו יעקב אבינו והוא התחכם עליו, ורצה לאבדו מן העולם כאשר ראה שכחו גדול בקדושה להכניע כל כתרין דמסאבותא ולא יכול לו, ואדרבה הוציא יעקב אבינו בלעז מפיו. וכאשר פעל כל זה באיש הפרטי הלזה, הנה רד עם בניו לעגלה יפיפיה מצרים, אשר היו גדולים מכל האומות בחכמה להיות שריהם בכור המזלות, וקרה להם מקרה אביהם כמו שאביהם בהלחמו עם האדם הפרטי, היה מתחילה עבד ויעבוד ישראל באשה (החד יב יג), ואחר כך עלה למעלה ראש, כן גם כן בניו עם יי אלה היו עבדים לכללות האומה הגדולה מצרים, והיו משוקעים מאד בפומאתם עד כמעט שכחו את הדעת דקדושה אמונת אלקי עולם, ולא היה בעולם מי שידע את יי, רק היו חושבים שאין למעלה מהמזלות, עד שהודיע הקב"ה גדל ממשלתו בשידוד מערכת השמים וכסיליהם, ונתוודע לכל באי עולם מלכותו יתברך, כד"א (שמות ו ז) וידעתם כי אני יי, (שם י ד) וידעו וכו', (מלכים א' ח ט) למען דעת כל עמי הארץ כי יי הוא האלקים אין עוד מלבדו, על כן עשה שפטים בכל אלקי מצרים שהוא הראשית והבכור שבמזלות, וצוה לשחוט את הפלה לשמו ית', והוציא את ישראל בנו בכורו ונטעם במקום המיוחד להם, ואז נתבסס העולם ונתוודע לעין כל יכולתו ית' בלי ספק, על כן צוה הוא ית' לקדש כל בכור וראשית לשמו ית', להודיע כי אין ראשית זולתו ית', וכל עניני ראשית שבעולם כולם מושפעים מראשון לראשונים. וזה שהתחיל המביא ראשית פרי לשמו התחיל בהתחלה ארמי אבד אבי, דהנה לבן בפרסיות היו ראשית בקליפה, ורצה לאבד את יעקב והיא המלחמה הראשונה, ואחר כך בכללות האומה וירד מצרימה, ואין מן הצורך להאריך המשכיל יתבונן:

ויביאנו אל המקום הזה דייקא. משום דאזירה מחכים בלי נפות לדעות כוזבות, והנה אמר הכל בלשון נסתר, כי עדיין היה הכל נעלם ונסתר ידיעתו ית', והיה הכל בספיקות לבאי עולם.

ונסתר מצד עצמו כביכול, על כן כאשר אנחנו לוקחים בידינו איזה פרי מעשה הבורא שברא הן מצוה הן פרי, אנו מתחילין לברך בנוכה שאנחנו רואים בנגלה יכולתו ית', ותיכף נעתק בדברינו לנסתר, כי הוא בעצמו נעלם ונסתר מעין כל חי. אבל בכאן הענין בהיפך שהתחיל ואמר הכל בנסתר, ואחר כך סיים בנגלה. ולהבין כל זה נעורר עוד להתבונן תיבת ועת"ה דמיותר, דהיה די לשיאמר והנה הבאתי וכו'. ואחשבה לדעת דידוע דגלות מצרים היה עיקר גלות הדעת שלא היו יודעים את השיי, והיו משוקעים בפומאת מצרים שהיו עובדין למלה הבכור וראשית המזלות, וכל האומות היו משועבדים למצרים לחיותם מושפעים מראשית המזלות, ויותר מזה לא היה נגלה לבאי עולם, כי גבוה מעל גבוה שומר המושל על כל מערכת השמים והטבעים ומשדדס כרצונו, על כן לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, כי אותו העבד מאיזה מזל היו מושפעים, על כן היה נתון תחת ממשלת בכור המזלות. והנה חלק ד' עמו בני ישראל בני בכורי ישראל וכן הארץ הקדושה, בחר לחלקו בלי שליפת שום שר, ומבראשית בחר לחלקו עדת ישורון ומכון לשבתם ארץ הקדושה, ואזירה מחכים בלי נפות לדעות הכוזבת, כי אין שם קליפה סוככת את הדעת דקדושה. והנה מאז היה העולם בתוהו ולא ידעו את יי, והיו נוטים הכל לאמונת כוזבת למערכת השמים וכוכבי השמים וכסיליהם, עד שהאיר אזרח ממאפל והאיר את העולם כולו בכבודו במה שקרא בשם יי לכל באי עולם, והחזיק אחריו הבן יקיר בן הנעקר, והבטיחם השיי שמהם יצא חסר הגזע הק' אשר הם לחלק יי, ויהיה יתד תקוע במקום נאמן ארץ מכל ארצות מקודשה, ועל ידם יתוודע לבאי עולם ממשלתו יתברך אשר הוא מושל על מערכת השמים ומנהיגם בכחו במבט המוסבט בעם ומשדדס כרצונו. והנה נולד איש תם בני בכורי ישראל, ממנו יתד ממנו פינה לגזע הקדושה, ושלאח השם לראשית מלחמתו להודיע גבורותיו, כי הנה לבן היה גדול מאד מכל הננים בחכמות המזלות והקליפות ויצא מבעו בכל העולם, ולא

אשת חבר הקיני עשתה עבירה שנבעלה לסיסרא להתיש כוחו, וקפריך בגמרא (מדי כ"ג ע"ב) והא קא מתהניא מעבירה, ומשני פובתן של רשעים כו' ואין להם שום הנאה, כי הסיחה דעתה מהנאה רק כל מגמתה לשם שמים. וי"ש גם כאן וליא שכחת"י, עיקר הנאת עבירה שכחתי רק כוונתי לשם שמים הנוגע בדבר הזה, על כן מהראוי להתקבל תפילתי ברצון, נ"ל:

אבנים שלימות תבנה כו'. יש לרמוז כבר ידעת אותיות נקראים אבנים כמ"ש בספר יצירה, וכתבו המקובלים שכל אות הוא שיעור קומה, ולכך צריך לדבר כל אות בהרגש כל איבריו, ובאם לא, יהיה האות כמו בעל מוסר מחוסר איזה אבר. והנה ידוע שעל ידי התפלות מעלים עליות בכל העולמות, וזה דוקא כשהאותיות אינם מחוסרים אבר, כי כל אשר בו מוסר לא יקרב ולא ירצה לקרבן. וזה אבנים שלימות, ר"ל אותיות שלמים בכל הרגש איברך, תבנה את מזבח י"י אלקיך היינו מלכות שמים הנקראת זבי"ח, אז והעלית עליו עלות, היינו עליות העולמות לי"י אלקיך, והבן:

היום הזה י"י אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה וכו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך וכו'. יש לדקדק א, מהו היום הזה, וכי ליום הזה בלבד נצטוו, ואדרבא מקודם לזה מדבר במצות התלויות בארץ דייקא, ודרשת רז"ל ידוע שאמרו (ספרי ואתחנן ו' ה) בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ועדיין אנו צריכין למודעי מפני מה ייחד הדבר הזה בכאן דייקא, ולא אחר כל סיום מצות התורה. ב, למה לא אמר בקיצור מצוך לעשות את החוקים ואת המשפטים בכל לבבך וכו'. ג, התחיל בעשיה בלבד, וסיים בשמירה ועשייה. ד, למה השמיט בכל מאדך. על כן אחשבה דהנה כל התרי"ג מצות מחויב כל איש ישראל לקיים, בכדי לתקן כל שיעור קומתו רמ"ח איבריו בקיום רמ"ח מצות עשין, ושס"ה גידיו בשמירת שס"ה לאוין, ועל ידי זה ישתלם לו החלוקא דרבנן להתלבש בו בבואו לראות את פני י"י בחיים הנצחיים, וכל אשר בו מוסר

וסיים ועת"ה כעת שאני בכאן בארץ הקדושה, מצא מין את מינו ואין קליפה סובבת, הנה הבאתי את ראשית וכו' להודיע שכל הראשית משועבדים לראשון לראשונים, ואמר נתת לי י"י לנוכת, שכבר נגלה אלקותו ויכולתו ית' בכל באי עולם בלי שום ספק, והבן:

ואמרת לפני י"י אלקיך בערתי הקודש כו'. יש לרמוז בפסוק עניני תפלה, ואמרת לפני י"י אלקיך בערתי הקדש מן הבית, כל תיבה נקרא בית כגודע מספר יצירה, וקודש נקרא מחשבת הקדש החכמה פנימיות הבית, כענין בית דבראשית (א א), נקודא בהיכלא (והו ח"א ט"ו ע"ב). וכשמסתבונן בחכמתו גדולת הבורא ית"ש ואומר התיבה בדביקות, אזי יאיר בו נתיב החכמה ויאמר התיבה בתנועות משונות, כי יחס לבנו מנדל הלהב אשר יצתה ההבערה לחלק אלקות אשר בקרבנו. וי"ש בערתי התלהבתי, הקד"ש, דהיינו קדושת החכמה הנקרא קד"ש, כמדי"א (תהלים פ"ק כ ג) ישלח עורך מקדש, מן הבית הוא התיבה, וגם נתתו ללוי, ר"ל נתתי התיבה לעשות יחודין בעולמות ולגיר, ולתיקון המלכות בהיותה גרה בעולם הבריאה (עיין במאורי אור), ליתרם הוא היסוד יוס"ף, יפ"ה תא"ר ויפ"ה מרא"ה (בראשית ל"ט ה), ר"ת ית"רם, ולא למג"ה נוק' דועיר אנפין גלמודא דא מבעלה, ככל מצותיך אשר צויתנו, דהנה לגרום יחודים ותיקונים כאלה, צריך לכוונות גדולות ולא כל מוחא סביל דא, ומי ששכלו קצר לכיין כוונות כאלה, אף על פי כן כשעושה הדבר בכוונה רבה כאשר צוהו הבורא, יפעל פעולות נוראות כמו באם היה מכוון. וזה אמר ככל מצותיך אשר צויתנו עשיתי ודברתי, כי כח שכלי קצר מהשיג מפלאותיך בעולמות עליונים. ל"א עברתי ממצותיך, קבלה מהצדיקים להכרית המקסרינים (שהם מבטלים התפלה), הוא על ידי עבירות לשמה עיין בפרשת שופטים. וי"ש ל"א עברתי ממצותיך, ר"ל עברתי ל"א (היינו לאו) אשר הוא ממצותיך דהיינו לשמה, ועל ידי כך אכרית המקסרינים שלא יקפרנו על תפילתי, וליא שכחת"י, ידוע דיעל

לנבי מלכא בלא כיסופא, ולא דחי יומא מנייהו לבר כו, ווי לרשיעייא דלא כתיב בהו קריבה, והאיך יקרבו יומי קמי מלכא וכו' לא יתמנון קמיה ולא ידברו לעילא אלא אינון שציאינו מנווייהו וכו', והכא ויקרבו ימי ישראל ודאי בלא כסופא כו. ודיש בכאן יי אלקיך מצוך לעשות, ר"ל השיי מצוך לעשות (חיינו לתקין, מלשון ויעיש אלקים את הרקיע [שם א ז]) את היום הזה בכל יום, ובזולת מעשיך הטוב יהיה היום בכיסופא, על כן ושמרת (שמירה מעלה לכל יחסר המזג אפילו יום אחד), ועשית אותם בכל לבבך וכו' על ידי מסירת נפשך בעבודת השיי, על ידי זה יתקרבו כל הימים לפני הבורא כל בעת אשר יבוא פקודתך למסור נפשך בפועל להשיי, יתקרבו כל הימים אז לפני הבורא כל בלא כיסופא, והבן:

או יאמר על פי האמור בספר עשרה מאמרות, שיש שמירת לא תעשה בקיום העשה, דחיינו שמקיים מצות ציצית שלא יתור אחר מחשבת הלב, ומקיים הלאו ולא תתורו אחרי לבבכם (כמדובר לו ט). והנה העשין והלאוון הם כנגד יום שלם חיינו יום ולילה, הלאוין נגד הלילה והעשין נגד היום כנודע. ודיש היום הזה יי אלקיך:

ארור האיש אשר יעשה פסל מסכה תועבת יי מעשה ידי הרש ושם בסתר וכו'. לפי הפשט יש לדקדק למה אמר בכאן האיש, מה שאין כן באינך. ב', מעשה ידי הרש, וכי דוקא עבודה זרה מעשה ידי הרש היא דאמור, אבל מעשה ידי צורף מותר חיז. ג', ושם בסתר, ובגילוי מי שרי. ויש לפרש ברמז ארור האיש, מלשון חשיבות כתאר איש בכל מקום, והכוונה אפילו האיש חשוב שעובד ועוסק בתורה ועבודה רק שהוא בפניות, דחיינו שבקרבו ישים ארבו שישבחוהו בני אדם ויכבדוהו, או עבור אהבת סמוך או שאר ענייני העולם, נמצא זה אינו עובד השיי בתורתו ותפילתו ומצותיו רק עובד עבודה זרה, דחיינו עובד לאיזה ענין בעולם, לך נא ראה אחי ידיד הנעים דברי בעל חובת הלבבות בשער יחוד המעשה גנות האיש, וכי הוא

דחיינו בחסרון אבר לא יקרב, על כן צריך האדם להתגלגל לקיים כל התרייג מצות. והנה מה יעשה האדם במצות התלויות בארץ בשעה שאין ישראל שרויין על אדמתם, וכן במצות שאי אפשר לו לקייםם בבחירתו רק בהזדמנות סיבה, כגון פדיון הבן באין לו בן בכור, וכיוצא במצות. קיימו וקבלו רז"ל שצריך האדם לעסוק בדיניהם ואופני קיומם, ויצפה במחשבתו בלבבו ונפשו מתי תבא לידי ואקיימנו, ויוחשב לפני הבורא כל כאלו מקיימם, כיון שממנו אין מונע דבר למד ויודע תכסים המצוה. והנה תתבונן שמכאן עד סיום התורה אין עוד ממנין תרייג, רק ג' מצות הליכה בדרכיו ית' (דברים כח ט), ומצות הקהל (שם לא יב), ומצות כתיבת ספר תורה (שם שם ט), לכל אלה הג' מצות אפשר לקיים בכל עת, כי מצות הקהל גם כן מצוה לקיים בכל עת גם כשאין מלך בישראל, לאסוף אסיפת במועדי יי לדרוש מענייני דיומא, וכמו שאמרו רז"ל (פגילה ד' ע"א) משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין הלכות החג בחג והנה לפי זה בכאן הוא סיום המצות התלויות בארץ והתלויות בסיבה. ודיש היום הזה יי אלקיך מצוך לעשות את החוקים וכו', ור"ל יי אלקיך מצוך לעשות כל המצות ביום הזה, הגם שעדיין לא באת אל הארץ ולא הזדמנו לך הסיבות, ושמה תאמר האיך אפשר זה לקיים כל המצות ביום הזה, אמר הכתוב ושמרת ותצפה, מלשון ואביו שמר את הדבר וכו' (בראשית לו א), תצפה מתי יבוא לידי ואקיימנו ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך, ר"ל על ידי זה שיהיה הסכמה חזקה בלבך ונפשך לקיים בעת ההזדמון לעשיה, יחשב לפני הבורא כל ויהיה לרצון כאילו קיימת בפועל כל המצות, והבן:

או יאמר היום הזה וכו'. על פי האמור בזהר הק' (ח"א רכ"א ע"ב) בפסוק (בראשית מז כט) ויקרבו ימי ישראל וכו', וכי בכמה יומין מית בר נש והא בשעתא חדא וכו', אלא הכי תאנא כד בעא לאתבא רוחא ליי, כל אינון יומין דקאים בר נש בהאי עלמא איתפקדן קמיה ועאלין בחושבנא, וכד איתקרבו קמיה למיעל בחושבנא, זכאה חולקיה דהאי בר נש דיומיו איתקריבו

השומע הדיבור מהמדבר, אינו מתבונן רק חלק שמיני, נמצא מתבונן רק שמיני שבשמינית. (ולדעתי באדם השומע, הוא בסוד אור חזר ממדריגה התחתונה עד המוח והבן). ונמצא לפי זה האיך אפשר שיבין אדם מחבירו את כל אשר בלבבו, רק צריך לומר אם הוא תורת אמת, אזי מתברכת התורה במעיו והבן דבר מתוך דבר. וזה ברוך שנאך מעמים ונקודות אותיות שלך, ומשארתיך מה שנשאר במחשבתך, יתברך שיבין השומע מעצמו, והבן:

וירמח עוד לדרך הנ"ל. דאיתא בזהר (ח"ב רמ"ה ע"ב) דאותן התפילות שאינו מתפלל בכוונה, יש להם היכל מיוחד וממונה עליהם מלאך, עד שיוכה האדם להתפלל בכוונה, אזי מעלה אותן האותיות הנדחים. וזהו ברוך שנאך כנ"ל, ומשארתיך היינו האותיות הנשארים שנעשו שירים, יתעלו גם כן, נ"ל:

יתן יי את אויביך. אית לרבות הנפלים לאויביך, היינו המינים והמוסרים והאפקורסים:

הקמים עליך. מיותר. והוא להורות שיבוא עליהם מכות כאלה, אשר כל העולם כולו יכירו וידעו שעונשם הוא על אשר קמו עליך להרע לך, וכביכול השיי ימחול על כבודו ולא על כבודך (ע"פ תנחומא תולדות ס"י י"ב):

יצו יי אתך את הברכה באסמיך כו'. יש לפרש עולם האצילות הוא מקור הברכה, כי היא עצם החיים איהו וחיותו חד בהון, מה שאין כן עלמות בריאה יצירה עשיה כנדע שהם מקבלים מאצילות הברכה, וכשישראל מטיבים מעשיהם, בא השפע לרוב מאצילות לבריאה יצירה עשיה. וידוע שכבריאה הוא המלאך אכתריאל, וביצירה מפיט, ובעשיה סנדיל, וסימנך סמ"א דכולהו וכו'. וזהו יצו יי אתך את הברכה מאצילות באסמיך, ר"ל בעלמות אסים, היינו ר"ת אכתיר סנדיל מפיט: או יאמר כי אות היי שבאסמיך פרמו לאצילות, ששם נרמו היורד והיה בכללות העלמות, גם הריה במילוי

נרוע מעובד הצלמים בפרהסיא מכמה מעמים. ואחד מהמעמים הוא, שעובד עבודה זרה יתראה לעין כל נבלתו וסכלותו ויתגנה בעיני החכמים והמשכילים, מה שאין כן החונף משים ארבו בקרבו ולפני הבריות מתכבד, כי נראה בעיניהם כעובד את השיי, ועליהם אמרו רז"ל (סוטה כ"ג ע"ב) עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס. ונקדים עוד מה שכתבו המקובלים שיש שם בקדושה חר"ש, שנרמו בקמורת בס"ת ממול"ח סהריר קוד"ש (שמ"ה ל לה), והוא מסוגל לעליות התפלה למכוין בו, אבל זה דוקא למי שמייחד מעשיו בתפלתו לשמו ית' בלי שום פניה. וזה שפרשו בפסוק (תהלים מה ב) רח"ש לבי דבר טוב אמר אני מעשי למלך דייקא, והבן. ובוה יפורש הפסוק ארור האיש המכובד החשוב בעיני העולם על שעסק בתורה ותפלה, אשר יעשה פסל ומסכה בכוונתו לשום פניה, והוא תועבת יי מעשה ידי חר"ש, שמהראוי שיפעלו ידי השם חר"ש להעלות התפלה, והוא בכוונתו הזרה מונע מעשי ידי השם ר"ל, ושם בסת"ר כי אין יודע זה זולת הבורא ית"ש, השיי ישים בלבנו לעבדו באמת, והבן:

ברוך שנאך ומשארתיך. יש לרמו שנאך, היינו המעמים ונקודות ואותיות שלך (ר"ת סנ"א) שתאמר בתפילתיך, ולחיות דעת הנברא קצרה לתבוע כל צרכיו, וזהו ומשארתיך ר"ל מה שתשייר שלא תוכל להוציא בשפתייך בתפילתיך, גם אותיות המחשבה יתברכו. וכן יסדו חז"ל (בסוטה כ"ג ע"ב) בתפלה קצרה, צרכי עמך מרובם ודעתם קצרה: וירמו עוד על פי דרך הנ"ל. דפירש בקנה על מאמר חז"ל (סוטה ה' ע"א) דתלמיד חכם רשאי להיות בו נאווה רק שמיני שבשמינית, והוא כי כל דבר מושכל שיש לאדם במחשבה, אינו יכול לחלבישו באותיות הדיבור רק חלק שמיני, (ונ"ל) סודו על פי משיכ אצל המלך המרומם לבדו מאין, שהוא השכל הפשוט שבמוח המתעלה ומשפיע לז' שערים ב' עינים ב' אזנים ב' נקבי החוטם והפה, נמצא מהמוח עד לפה חלק שמיני, והבן. עוד הבינה הוא המחשבה, וממנה עד למלכות תורה שבעל פה קרינן לה ו' מדריגות, וכן האדם

מקדש, כלי שרת שהם קדש מקדשין, אבל אין מקדשין אלא את הראוי להן (כחיים פיזי צ"א), מה שאין כן אם נתן בכלי שרת דבר שאינו ראוי להן, דהיינו פירות וכיוצא בהן אינן מקדשין. כן הוא הענין ישראל הם קדש כלי שרת, והנה כל הניצוצי קדושה אשר הם אפילו באומות העולם, בהגיע איזה ניצוץ לישראל נתקדשו, דוק ותשכח כמה נירי צדק מהאומות, מה שאין כן אותם שאינם ראויים להם היינו כתות הערב רב, הגם שהם נתונים בתוך כלי שרת אינם מקדשים, כי אין כלי שרת מקדשין אלא את הראוי להם. וזה יקימך יי לוי (דייקא) בדבר השייך לו לקדושתו, יקום אונתך יי לו לעם קדוש לקדש את הראוי דייקא. וירצה עוד יקימך יי לו לעם קדוש, אפילו לוי היינו הנתנת הזמן שהוא המסודר מאתו ית', יום זה חג הפסח יום זה ראש השנה, הנה ישראל מקדשים לזמנים ואפילו לפי הסדר הניתן ברקיע מהראוי שיהיה ביום זה ראש השנה, ואפילו הציעו הספסלים והבימה ברקיע ליום הכסא לשפוט תבל בצדק, ונמלכו בית דין שלמסה לעבר את החודש, נסתלקה הבימה. וכן דרשו בירושלמי (כתובות פ"א ה"ג) אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי (תהלים מ ג), בת ג' שנים אין בתוליה חוזרין, נמלכו בית דין לעבר את השנה שוב בתוליה חוזרין, וכן כל הנהגות העולם קור וחום קיץ וחורף, שיפורא דלמסה גרים ישראל דקדשינהו לזמנים. הנה נחמד ונעים יקימך יי לוי, להנהגת הזמן המסודר מאתו, יתקדש על ידי קדושת ישראל דייקא לפי רצונם המה יאמרו מקודש ויתקדש. והנה מלאכי מעלה שואלים להקביה אימתי ראש השנה, והוא משיב להם אני ואתם נשאל לבית דין שלמסה אימתי יקדשו (וב"י פ"ב י"ד), והוא יקימך יי לוי (לצורכו כביכול) לעם קדוש, והבן:

ויתבאר עוד יקימך יי לו (דייקא) לעם קדוש. אחר שנדקדק עוד סיימו כי תשמור את מצות יי אלקיך והלכת בדרכיו, דלכאורה הוא מיותר דהרי זה התחלת הפרשה, ותנאי היה

יודין, הברכה בנימטריא ר"ל, מוד יהי אור יהי אור (בראשית א ג), עיב סיג מיה בין, שכל עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה מקבלים מהם שפע וזהו יצו יי אתך את הברכה (כנ"ל) ר"ל, עצם הברכה (מעולם המלבוש) באסמ"ך, אסים ר"ל עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה כנ"ל, והבן כי קצרתו. ובכל משלח ידך. ר"ל אפילו ביד מדריגות ששם מעורבין הקליפות, דהיינו עשר מדריגות דעשיה ודליית דיצירה, ויושפע לשם הברכה ויתבטלו הקליפות, בסוד והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג י): וירמח עוד כי הנה אלרל תשרי, ר"ת אית. והוא אית הברכה, וכן תמוז איב ר"ת אית, והוא כעת היפך הברכה שהוא לחלק עשו (עין וזהו ח"ב ע"ה ע"ב), ולעתיד לבא במהרה בימינו יתהפכו כולם לברכה. וזהו יצו די אתך אית הברכה באסמ"ך, באסים ר"ת ארבע מזלות של אלו החדשים דהיינו בתוליה אריה סרפין מאזניים:

שייך לעיל. אחשבה לדעת בכרכות נאמר (וב"י כ"ג) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך חסר ו', ובקללות נאמר (שם שם ט"ו) והשיגך מלא ו'. והנראה על פי מה שאמרו רז"ל בתענית (ח' ע"ב) דהיה בפעם אחת על שונאי ישראל רעבון ומותנא, אמרו היכי נעביד נבעי רחמי אתרווייהו, תרתי לא מבקשינן בפעם אחת, אלא ניבעי רחמי אמזנא, דכי יהיב קוביה מזונא לחיי יהיב, עד כאן דברי רז"ל (הגם שאין זה לשונם). הנה תתבונן מזה גדל רחמנותו ית' ודרכו הפוכ להיטיב, עד שאפילו באו ימי הפקודה פקודת כל היצור, כיון שזכה על פי הדין באיזה טובה וברכה, נשאר בחיים כדי לקבל הברכה, והבן. והנה ידוע אות הו נקרא אות חיים, וזוה הניתן לקין לאות חיים (תהי"ז ס"ט ק"ה ע"ב), והנה חסרון הוא יורה על הנ"ל, אפילו בחוסר החיים לשונא ישראל על פי המשפט, כיון שמגיע לך על פי התורה הברכות האלה, תשאר בחיים והשיגך הברכות לקבל, והבן:

יקמך יי לו לעם קדוש. תיבת לו מיותר. אבל לדעתי הוא מה שנקרא עליו שם קדש

המצות כפשוטו בלי כוונת הסוד, הנה יש חילוק ביניהן בענין שפע הנשפע על ידי עשיית המצות, מה שאין כן הפגם הנעשה על ידי העבירות, אין חילוק ביניהן כיון שאחיות נשמותיהן ממקום אחד, דוק כל זה בדברי הרב ותמצא כדברי, דהנה בחלוקה הא' ביאר חילוק השפע וחילוק הפגם, ובחלוקה הב' לא חילק רק בשפע לא בפגם, עיין שם. ולדעתי זה הוא המתפרש בכאן בפסוק יקימך יי לוי (דייקא) לעם קדוש, היינו אפילו לא תהיה נשמתך ממקום גבוה מאוד, עם כל זה יקימך יי לוי (דייקא) לעם קדוש, ויהיה לך התרחבות הדעת ותפעול בשיעור קומתו של יוצר בראשית בקדושתך, (כבר ידעת נהיה חייב קצת עיני קודש הוא חכמה, היינו יקומם אותך יי לוי לכל שיעור קומתו באצילות הקודש תפעל לעם קדוש, כאלו היתה נשמתך ממקור החכמה הנעלמה. ושם אמר אם כן גם הפגם חיו בעשיית העבירה, תפגם הרבה כאלו היתה נשמתך ממקום עליון, לזאת באת התורה ופירשה דבריה, זה דוקא כי תשמור את מצות יי אלקיך והלכת בדרכיו, מה שאין כן חיו בעשות העבירות לא תפגם רק כדי שורש נשמתך, וזה בשורה טובה לישראל, הבן הדברים וינעמו לך ויהי רצון שלא יאמר פיננו דבר שלא כרצונו:

תחת אשר לא עבדת את וכו'. לכאורה חוה ליה למימר על אשר וכו'. וירמוז לדעתי חוץ הפשוט על אשר לא ענגו את השבת בשמחה, כי אותיות שבת הם תחת אשר, היינו אחר אותיות אשר הם אותיות שבת, וכבר קדם מאמרינו בפי"ב לכה דודי מראש מקדם נמוכה, והמ"י:

וירמוז עוד תחת אשר וכו'. ר"ל האותיות המילוי של אשר (המילוי מיקרי תחת להפשוט), הם בנימטריא ת"פ קליפת לילי ששורש שמה יללה, ומי שנתפתה אחריה חיו בנות ובזל חיו, אין לו שמחה לתורה ועבודה, השיי ישמרנו מכל דבר רע

והשייך די מצרים באניות וכו'. יש הנהגה הטבעית אשר השיית מנהיג עלמו

הדבר והיה אם שמע תשמע וכו' ונתנך וכו', ברוך אתה וכו' יקימך יי כו', ואם כן למה שוב פרש בכאן כי תשמור את מצות וכו'. והנה אקדים לך דברי מהר"ג שפירא בהקדמת פרי עץ חיים, והטעם שניתנו המדריגות כולם ביד האדם מהכתר ולמטה, ולהוסיף בהם אורם על ידי הכנתם וכו', והטעם הוא כי להיות על ידי עבודה שבלב היא התפלה, הוא סוד המשכת השפע אל הספירות למעלה, וזה להיות האדם חלק אלוקי ממעל וכו', וכפי שיעור והתעוררת והכשר מעשה, כך יהיה התרחבות הצינור והארת שפע עליון, וכן כפי המקום אחיות הנשמה, כן תהיה מדריגת האור הנשפע, ועם כל זה לא תהיה מדריגת האור הנשפע על ידי אחד, כמדריגות האור הנשפע על ידי זולתו, וכן לא יהיה פגם הנעשה על ידי אחד, כפגם הנעשה על ידי זולתו כו'. ועם זה יתבאר טעם מה שאמרו רז"ל (יבמות ק"א ע"ב) הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה וכו'. והענין כשמונע הצדיק לעשות אחד מהמצות, אז ימעט גדולת השפע והאור הראוי להיות נשפע על ידו אם היה עושה המצוה זה, שאין החסרון כל כך אם מונע אותה אחד מן הריקים, שאפילו היה עושה אותה לא היה נשפע כל כך על ידו אור ושפע, וכן לא יהיה דומה פגם אשר עושה הצדיק לפי מדריגת מעלתו מקום אחיות נשמתו, לפגם שיעשה אחד משאר העם שמדריגתו מטה מטה, וזולת סיבת מדריגות מקום אחיות הנשמות, יש הבדל רב בין מעשה בעל חכמה ומעשה עמי הארצות, כי החכם בסוב כוונתו כאשר יכוון במעלת השלום, תעלה נשמתו ממדריגה למדריגה ומסיבה לסיבה ומעילה לעילה, עד שתגיע ותראה ותרצה לפני קונה ותדבק במקורו באור החיים, ואז ישופע עליו שפע רב וכו', ועיין שם עוד. הנה תראה שביאר הרב ב' ענינים, ענין אחד שיש חילוק בין מי שנשמתו ממקום גבוה, לבין מי שנשמתו אינה ממקום גבוה כל כך, ויש הבדל ביניהם הן לענין השפע על ידי מעשה המצות, והן לענין הפגם על ידי מעשה העבירות. ענין ב' אפילו אם שני נשמות בני אדם שוים, רק שהאחד תלמיד חכם ועושה המצות בכונת הסוד, והשני עם הארץ ועושה

רבים), על ידי כך תשוב חיו לדיעות הרעות שהיו במצרים אם לא תהיו חזק באמונה, השירית יאיר עינינו:

באפמרתא דיומא.

קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס א). אור בנימסריא איין סרף אדרין עולים, ובנימסריא ריז, שהוא סודות התורה אשר הוא אריר לנו. וזהו קומי אורי שיתגלה כבוד מלכות אדרין עולים, כי בא אורך, כי כבר נתגלה לכם חכמת סודת התורה שהוא ריז אור התורה, ועל ידי זה תהיה הגאולה להתגלות בסוד מלכותו כנודע:

שא"י סביב עיניך (ישעיה ס ד). אפשר לרמוז על תמריז אייב שהם תריז עיינין, וכעת הם עיני עיני יורדה מים (איכה א טז), ולעתיד בסהרה בימינו יתרוסמו אותן העינים:

שא"י סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך. יש לפרש עיניך ר"ל הנונים, מלשון עיין הארץ (במדבר כב ה). והכוונה הניצוצין של הו' מלכין קדמאין, שכל אחד נקרא בשם גוון מיוחד, חסד גוון לובן, גבורה גוון אודם כידוע הכל ליודעים. ושבעה הם עיני ד' וכו', הם ז' מלכין חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, והמה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד ט) משוקעות בארצות הקליפות, ולא יוגמר הבירור עד עת קץ מלך משיחינו כידוע. ויש שאי סביב עיניך, היינו שתגביה הנונין שלך השייכים להקדושה, ותראי איך כלם נקבצו ובלי שיור יבאו לך אל הקדושה. ואמר לשון שא"י, ר"ת שמא"ל אמציע ימיין, שהוא סוד התיקון בקוון:

נשלם פרשת תבא

פרשת נצבים.

אתם נצבים היום כלכם לפני ד' אליקים וכו', מחושב ענין עד שואב מיסך, לעברך כברית וכו', למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך וכו'. מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו: הוא א', אומרו אתם נצבים וכו', דגרא

במבע, והוא על ידי מערכות השמים וכוכבי השמים וכסילהם, אבל אף על פי כן הוא בהסתר ההנהגה והשגחה מאתו ית', כי בתוכם מסתתר היות מציאותו ולהנהיגם כרצונו. והנהגה הנסיות על ידי עצם הויה המהוה כל היות ויוכל לשדדם כרצונו בלי הסתר, הוא כאשר ישדד מערכות השמים לפעול גבורות בעבור אהבת עמו ישראל, כמו שהיו במצרים ניסים נגלים לעין כל, אשר לא יתפק שום בריה שהוא ביכולתו ית' ומי יאמר מה תעשה. והנה דעת מצרים היו שהכל מסור למבע בלי שום השגחה מהויה, על כן אמר פרעה מי הויה אשר וכר (שמות ה ב), והבורא ית' אמר בכל פעם למשה להודיע לו כח עצם שם הויה על ידי שידוד המערכה. וזהו שאמר (שם ו ז) וידעתם כי אני הויה, כי כבר ידעת אני הוא התלכשות שם הויה, והסתתרות באותיות הקודמים והמאוחרים אשר הם בנימסריא אני, כמ"ש הנביא (ישעיה מד ח) אני ראשון ואני אחרון, והוא דמיון המלך המסתתר בלבושיו, אשר לא יתראה גוף המלך זולת הלבושים. ואמר השירית על ידי שתראו עצם יכולתי בשידוד המערכה שהוא הוראות הויה בלי לבוש, מזה תדעו שגם הנהגה המבעיית שהוא בהסתר המרומו בתיבת אני, גם שם שוכן הויה להשגיח ולהנהיגם כרצונו. וזהו וידעתם כי אני הויה, ר"ל שגם בסתר פנים דאני, שם עצם הויה להשגיח. והנה כאשר חסאו ישראל ויצאו לגלות, ובפרט בגלות החל הזה נסתם כל חזון, והנהגה הוא במבע בהסתר פנים עד יערה עלינו רוח ממרום שיתגלה כבוד מלכותו ולא יכנף עוד מוריך, ויתראה לעין כל נפלאות כימי צאתך מארץ מצרים. והנה להיות בגלות ההסתר פנים הזה, מי שאינו שלם באמונה יוכל חיו להשתמש בדיעות הרעות, להאמין שהכל היא בהנהגת המבע מבלי השגחה, כמו שהיה הדעת הרעה הזאת במצרים. (והשירית אמר [יבשים לב לטן ראו עתה כי אני אני הוא, ר"ל באני היינו הלבושים הנהגת המבע, מתלבש בתם הנסתר הנרמו כהוא). ויש והשיבך ד' מצרים באניות, על ידי התלכשות המבע המתנהג ככל יום בהנהגת הלבושים הנרמו באני, (וזה בכל עת ורגע, על כן נרמו אניות לשון

שהדבר בבחירתם שמעצמם בבחירתם התיצבו, ומסיים לעברך בברית, ואי בבחירתם התיצבו היה לו לומר לעבור בברית, ומאומרו לעברך דנראה שהשיית הוא המעביר והוא המצב אותם לזה, והזה ליה להתחיל התיצבו נא לפני ד' אלקיכם וכו' לעברך. ב', אומרו הירם, ומי לא ידע כי היום הוא המעשה. ג', אומרו מחוסב עציך עיד וכו', דהמנהג היא במקראי קודש בלשון כזה בציירו הדבר היותר גדול והדבר היותר קפון, אמר מתחילה הקצה האחד במים הפעולה, והקצה השני בתיבת עיד, וכאן אלו היה אומר מראשיכם עד שואב ממיך היו צודק, אבל באומרו מחסב עציך עד שואב מימיך ששניהם פחותי ערך, קשה הדבר מאד, אפילו אם יאמר האומר שקאי רק על ונרך אשר וכו', גם כן קשה הדבר דמהיכי תיתי לן לומר דחוסב עצים היה במעלה גדולה מהגרים, והשואב מים הוא במעלה פחותה. ד', אומרו למען הקים אותך היום לו לעם, וכי רק להיום הזה הקים השיית את ישראל, הלא לעולמי עד הם לו לעם. ה', אומרו והוא יהיה לך לאלקים, דמשמע לעתיד לא היום בלבד, ואם כן לא הוי סיפא דומיא דרישא. ו', יש לדקדק כיון דפרס בדרנין בפרסות ראשיכם שבטיכם וכו', אין מן הצורך לומר בהתחלת דבריו תיבת כלכים. והנראה דהנה ישראל היו אז במעלה גדולה לאין ערך בתוקף האהבה להשיית אהבה עזה, עד שכל מיני תענוגי עולם הזה היו במלים אצלם לנדל אהבת השיית. והנה תכלית האדם בעולם הזה לעבוד את השיית בכל תנועותיו, אפילו באכילתו ושתייתו ודבורו הכל יהיה צורך גבוה, והאוהב את השיית באמת, אין לו תענוג מתענוגי עולם הזה מאכילה ושתייה ואשה ובנים, רק להיות שהוא דבר נרצה לעבודת השיית לגרום בזה יחודין עילאין. והנה אדם כזה אין לו שום תנועה בשום אבר רק לצורך השיי, מה שאין כן איש הקשור בחבלי עבותות אהבת עולם הזה, אם כן כשמתענג באיזה תנועת אבר בצרכי עולם הזה, זה אינו לפני ד' ולצורך עבודתו, רק לצורך האדם המתענג בעצמו. והנה אהבה כזו לא יוכח לה האדם רק אחר יגיעות רבות ובזיכוך החומר הנם, עד אשר תאיר בו אור הנערב למעלה

למשכיל, ויתלהב בלבו בחשק רב ונמרץ לעבודתו, ויתבטלו בעיניו תענוגי הזמן וחמודי העולם הזה הכלים כרנע. והנה בכאן היה מן הצורך להביא כל ישראל בברית, ובכדי שלא יהיה עליהם למשא, המעימם השיי ממתיקות עבודתו למען יראו ויבינו כי כוננת השיי לטוב להם ביתר שאת ומעלה נפלאה, על כן הוא מרחקם ומזרזם לבלתי ננוע בקצה משענת הקנה רצון תענוגי עולם הזה, ויהיה דבר נקלה בעיניהם לקבל עליהם אלות הברית, כיון שהוא לטובתם הרב לשבוע בצחצחות נפשם. והנה זאת המעלה לא נשאר להם לעולם רק בזמן קבלת הברית, ואחר כך כל אחד מחויב לעבוד עבודה שלימה לד' לשבור החומר עד אשר יבא למעלה הנפלאה הלזו, והדבר הוא רק למשל האב מראה לבנו כשיעשה רצונו וילמוד החכמה, אזי יעשה לו בנדים וישיאו אשה יפת תואר, ואחר כך מעלים ומכסה ממנו עניני החסודות הללו, עד אשר ישתדל לבא למעלה שצוה אביו, אז יתן לו האב בפועל ממש הדבר הנחמד שהראה לו מאז למראה עיניו בלבד. ומעתה נבא להתכת הפסוק, להיות שהמעימן השיי אז מטעם מתיקות אור הנערב, אז היה בטול אצלם כל תענוגי עולם הזה לנגד תענוג עבודתו, ואם כן היה אז כל תנועותיהם אפילו בענייני עולם הזה רק לצורך גבוה, דהיינו אכילה ושתייה ומשנל ודיבור והילוך ומשא ומתן, הכל לעבוד עבודתו ית' לברר ניצוצין ולכער הקוצים מן הכרם כנודע, ולגרום יחודין בעולמות עליונים, והיה אדונינו משה יודע שלא תשאר זו המעלה לעולמי עד, כי לא הניעו למדריגה זו על ידי פועל עבודתם, רק במתנה מהשיי לפי שעה להראות להם המתיקות, ואחר כך יזדרז לבא למדרגה כזו. ויש אתם נצבים היום (דייקא, כי לא תתמוד המעלה הזאת), כלכים (ר"ל כל חלקי גופיכם וכל תנועות איבריכם בלי שום שיור לתענוג עצמיכם בעולם הזה) לפני יי אלקיכם, (לפני יתפרש כמו וכשר הדבר לפני המלך (אסתי ה ה), ר"ל ראוי והגון הדבר הזה לכבוד המלך, כן בכאן לפני יי אלקיכם, ר"ל לעבודת המלך בלבד ולכבודו אפילו בכל תנועות תענוגי עולם הזה, הוא גם

כן רק מטעמים לפני המלך והבן). ופרט ראשיכם וכו' מחוטב עצך עד שזאב מימך, (ר"ל הנה יש לכולכם בפתאום המעלה הנפלאה הזאת, הן חוטב עצין היינו אותם שהם במעלה גדולה מאז ומקדם להיות ממתצדי חקלא לבער הקוצים מן הכרם, הן השזאב ממ"ך מים נקראים התענוגים כנודע, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. ור"ל הנה תראו שכפתאום נתהווה לכולכם המעלה הנפלאה חשק עבודת יי ית' באהבה, הן אותם שכבר היה להם מעלה גדולה, הן אותם שהיו משוקעים בתענוגים ולא השתדלו לבא למעלה הנפלאה הלזו, ומהיכן נתהווה זה, על כרחך הוא כי יד יי עשתה זאת להמעימכם ממעם חזוהר מתיקות פזבו, כדי) לעברך בכרית וכו' ולא יהיה עליך כמשא. חזו למען הקים אותך היום וכו', היום דייקא שהשעה צריכה לך, והוא יהיה לך לאלקים לעלמי עד, כאשר תשתדל לבא לזאת המדריגה, תטעום תמיד ממעם העליון עריבות נעימות ידידות היוצר, והבן מאד וינעם לך:

טפכם נשיכם וגר"ך וכו' מחוטב עצין וכו', לעברך וכו'. הנה אמר הכל בלשון רבים, רק וגר"ך חטב עצין בלשון יחיד, וכן לעברך. והנראה לפי פשוטו דלהיות כל בחינות ישראל הראשים ודלות העם, הם בסוד הכללות בסוד הערכות, מה שאין כן הנגים והמשרתים. ואמר לעברך גם כן בלשון יחיד, דכל אחד בפני עצמו ערב בעד כולם, עיין בש"ס סוטה:

ושבת עד יי אלקיך. כמה פעמים דברנו בזה מהו עד יי אלקיך, מכלל דיש תשובה אחריתא. וכעת נ"ל לפרש ע"ד, מלשון התקשרות, מלשון התקשר מעדנות כימה (אי"ז לו לא). והכוונה כי על ידי החטא גרם הפירוד בין הדבקים, היינו זעיר ונוקב' שנקראים יי אלקיך. ועל ידי התשובה ושבת ע"ד יי אלקיך, היינו שתשוב התקשרות והיחוד:

או יאמר ושבת ע"ד יי אלקיך. ע"ד מלשון עדיי עדיים (יהוקאל טו ז), מנע קשומי השכינה, ועל ידי התשובה ושבת ע"ד יי אלקיך, היינו

קישומי השכינה כ"ד קישומי כלה, על ידי כ"ד ספרין דאורייתא:

או יאמר ושבת עד יי. שכל כך תהיה התשובה שלך, עד אשר השם הויה ביה יהיה נקרא עליך ביחוד אלקיך, דהיינו שיתיחד שמו עליך כמו אלקי אברהם:

או יאמר ושבת עד יי אלקיך. שכל כך תשוב עד תהפך מדת הדין לרחמים, ומה שהיה אלקיך יתהפך להויה רחמים, והבן:

או יאמר ושבת ע"ד יי אלקיך. עד הויה בניקוד אלקים, היינו תשובה עילאה בינה:

ושב יי אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וכו'. הנה ושי"ב השני הוא מיותר. וגם שאר הדקדוקים יובנו מתוך דברינו. הנה נודע כי ב' בחינות ניצוצין הנידחים הם. בחינה א', ניצוצין הנידחים מבראשית מסוד שבירת הכלים, מרפ"ח ניצוצין אשר הם מפוזרים בכל הקליפות, והשיי עשה זה להיות לו שעשועים מעבודת עמו ישראל, בעת אשר יעלו אותם אל הקדושה בכל זמן על ידי מעשיהם הפוכים. והנה זה הפיזור עשה השיי כביכול בעצמו, שפיזר הניצוצין השייכים לחלק קדושת ישראל, בכדי שהם יעלו אותן לשורשן על ידי מעשיהם הפוכים. ופיזור השני הוא מה שגורמים בעזה"ר בכל עת על ידי שז"ל ושאר העבירות כנודע. לכל זה הוצרך לישראל הגלות בין האומות, לברר כל אלו השתי בחינות ניצוצות הנידחים. וזה שאמרו רז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) צדקות פזרונו בישראל (שופטים ה יא), צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיזר לבין האומות, כלום אדם זורע כור וכו', כדי שיתוספו עליהם גרים, והכוונה על הנגים גרורים ניצוצות הנידחים. וזהו ושב יי אלקיך א"ת שבותך, ור"ל אותיות הנידחים בעבור שבותך, (מלשון הכת השוכניה נ"מ"ה לא טא), משוכיה ישראל), דהיינו בעבור העבירות שלך. ושב (השני) וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי אלקיך (בעצמו) שמה (כנפילת הרפ"ח ניצוצין במעשה בראשית כנודע):

מנחה. והנה כבר היה יכול לכתוב וימת שם משה וכו' (דברים לד ה), כי באמת כבר היה כן, וכן ויבכו בני ישראל יחודי הסגולה השלמים, הבינו תיבה שכבר נסתלק פנימיות הנשמה הצורה העליונה והתחילו לבכות, עיין שם: והנה לפי זה יוצדק הדבר וילך משיה, שכבר הלך בחינת משה נשמת הדעת הפנימי, ומאז והלאה וידביר את הדברים וכו', אית נקרא השכינה כגודע, וריל שמאז והלאה דברה רק השכינה שנתלבשה בצלמו הקדוש, היא דיברה את הדברים האלה, והנם שבכל ימי חייו דברה השכינה מתוך גרונו, כאשר כבר קדם מאמרינו כמה פעמים בדיוק המקראות, על כל זה היה מציאות נשמתו עדיין בעולם והיה הדבר בהתלבשות נשמתו, מה שאין כן כעת שנשמתו נגזה, השכינה דיברה בעדו כל הדברים האלה. ולפי הדברים האלה יבא גם כן על נכון הפסוק באותו הפרשה (דברים לא כב) ויכתוב משה וכו', ויצו את יהושע בן נון ויאמר וכו' אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך. והקשה לי אחד מבני חבורתינו הקודש האריך יוצדק זה, וכי משה הוא הנשבע גם מה שבישר ואנכי אהיה עמך, והנה הוא נגזו ברצון העליון בהיותו עדיין במדבר. ולפי דברינו מוכן הדבר כיון שדרגא דמשה נסתלק, מוכן בכאן גם כן ויצו את וכו', היינו השכינה כגיל, והבן הימב:

ויאמר משה אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי הימים. תיבת היום מיותר, ודרשת רז"ל ידוע (סוטה י"ג ע"ב). ונראה לפרש דהנה מדריגת משה היה, מה שהוא באפשרית חק מין האנושי לחשיג היה משיג ולא קם כמוהו. והנה ידוע דכל הצדיקים מעלתם היותר גדולה הוא בשעת פטירתם, ואם כן מדריגת משה גם כן באותו היום היה מדריגה היותר גדולה מכל ימי חייו, ומה שלא היה יכול להשיג כל ימי חייו השיג ביום ההוא, ונקרא ביום ההוא איש האלקים (דברים לג א), וכל ימיו היה מצפה להשגה זו, והשיג השיגו כי לא יראני האדם וחי (סוטה לג ט), רק בשעת פטירתו. וכן מצינו

באפסרתא דיומא (ישעיה סב ה) נשבע ד' בימינו וכו' אם אתן את דנגך וכו' ואם ישתו בני נכר תירושך וכו'. בודאי לא בשביל הפשוט לבד יומעם לנפש הבטחה הזאת, וכי זה כל האדם לדגן ותירוש דייקא. אך הוא לדעתי כאשר קדם מאמרינו כמה פעמים דגין, רמז לג' תפלות שבכל יום, שיש בהם ג' ברכות מנין דגין. תירוש, רמז לחדושי תורה אשר תלמידי חכמים ממציאים בכל עת, כמו שממציאים התירוש מהענבים. וכעת בעוה"ז כמה פעמים חוטפים האויבים ובני נכר הם הקליפות התורה והתפלה בהעדר התשובה, אבל לעתיד נשבע השי"ת שלא יהיה עוד כדבר הזה, רק מאספיו יאכלוהו, והבן:

כי יום נקם בלבי וכו' (ישעיה סג ד). הנה הוא נתינת מעם למה שלמעלה, שעל כן ירמסם באפו כי יום נקם בלבי כעת, ואיך יתכן. אך הוא שאינו דומה כשאדם נוקם מאויביו בפתע פתאום שלא עלה בדעתו מעולם להתנקם, לאיש אשר מצפה בכל עת אימתי יבא הזמן שאנקום מאויבי, הנה בהגיע העת עושה הנקמה מופלגת, להיות שהיה משתוקק ונכסף זה כמה ולא היה בידו יכולת. כן הוא כביכול שאומר השי"ת על כן תהיה הנקמה מופלגת וארמסם באפי, כי יום נקם בלבי מעולם, על כן כעת אשר שנת גאולי באה, תהיה הנקמה מופלגת, ניל:

נשלם פרשת נצבים

פרשת וילך.

וילך משה וכו'. לא פירש היכן הלך. והנראה דהנה קבלה מרז"ל דאדונינו משה נפטר ונגזו בשבת לעת מנחה, וכן כתב בזהר. והראש הקשה על זה מכה כמה קושיות, דהרי כתב באותו יום י"ג ספרי תורת (דכ"ד פ"ט ט), ועד שאר קושיות, עיין שם. והרמ"ע בספר עשרה מאמרות כתב דבחינות נשמתו הפנימיות נסתלקה בערב שבת, ולא נשאר רק הצלם עד שנגזו בשבת לעת

אגרא

פרשת וילך

דכלה

שמ

לבוצינא דקדושה (זהו חייג רצ"א ע"כ) דקאמר
ביומא דהלולא דליה אסהדנא עלי דכל יומא
דקאמינא תאיבנא למחמי יומא דא, עיין שם
באורך. וכן שמעתי ממגיד אמת שהרב הקדוש
הבעש"ט זלה"ה אמר בשעת פטירתו, כעת אני
יודע למה נבראתי וכוונת בריאתי, והמשכילים
יבינו. ולפי זה שאמר גם כן רע"א מהימנא בעת
גזירתו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, ר"ל היום
הזה נעשיתי בן מאה ועשרים שנה, שכל ימי היותי
תאיבנא להשגת יום זה ולא עלתה בידי עד היום
הזה, ואם כן תשוקת כל הקיץ שנה המה ביום זה,
והבן;

ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל
חזק ואמץ. הנה אומר לעיני כל ישראל.
דהנה עיני כל ישראל, יש לפרש על ניצוצי
השבירה ד' מלכין קדמאין המשוקעים ב' ספירות
חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות דס"א,
שהוא סוד ז' מלכין כנען ז' אומות אשר הוריש ד'
מפני בני ישראל ולקחו מאתם הגנה"ק. וז"ש ויאמר
אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ, היינו תראה
לחזק ולאמץ עיני כל ישראל, היינו ניצוצי קדושה
ד' מלכין קדמאין אשר הם בחינת עינים כנודע.
ואמר בנתינת טעם כי אתה תבוא אל הארץ וכו',
והבן;

תושלב"ע.

על
מאמרי רז"ל ומדרשים
ועל התרגומים ופרש"י
ובארות עמוקים

על
ספר מגלה עמוקות
על פרשיות נח, דך דך

הוספנו פה "ביאורי רש"י" לרבינו הקדוש זצ"ל מן ספר קהלת יעקב בסופו השממות לאגרא דכלה
ביאורי רש"י.

בא"ד שנצמוו בה ישראל דייקא, מה שאין כן המילה וגיד הנשה, הגם דכל ישראל מצווים, עם כל זה ראשית הציווי לאבות נאמרו, ותורה צוה לנו כתיב (וכרם לג ד), הרא"ם. ובוה מדוקדק מ"ש רש"י ז"ל בלשוננו הצח אלא מהחדש הזה לכ"ם (שמות יב ב), דהוה ליה למימר אלא ממצות קידוש החודש, דהרי על כרחך אי אפשר לומר שכוונתו להתחיל בתיבות אלו, אלא מן וידבר ד' אל משה וכ"י (שם שם א), ואם כן יותר היה מדוקדק בדברי רש"י כאשר כתבתי. אלא על כרחך בוה הורה לנו כוונתו הפהורה, שזה הוא המצוה הא' שנצמוו תיכף לכל ישראל, באומרו ית' תיבת לכ"ם דייקא, והבן:

בא"ד ומה מעם פתח בכראשית. עיין במפורשים אם הוא סיום הקושיא או תחלת תירוצו. ולי הקמן נראה אחר שנדקדק ששינה לשוננו מהתחילה לפתיחה, יורה שהוא סיום הקושיא שהקשה, דמן הראוי היה להתחיל מהחודש, וסיפור בריאת העולם שאינו מענין תורה ומצותיו לבסוף. ועל כרחך צריכין אנו לומר מדהתחיל בסיפור הכריאה, שהוא הקדמה למצות התורה. וזה ענין לשון פתיחה בדברי רז"ל פתח לה פתחא להאי פרשתא, וכן הוא במדרשים מר פתח, ומר פתח, שהוא ענין הקדמה, שאי אפשר לכנס באותה פרשה אלא על ידי הקדמה הלזו. וזה ענין אומרו בכאן ומה מעם פת"ח בכראשית, שעל כרחך צריך לומר מדהתחיל בכראשית, שהוא פתיחה והקדמה למצות התורה, והבן:

בא"ד משום כח מעשיו (תהלים קיא ה). ר"ל דרשת כח מעשיו (הרא"ם). גם כ"ח מעשיו דבפסוק בראשית, כ"ח אתון:

בא"ד שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסמים וכ"ו. וכיון דירושת הארץ הוא שכר המצות, חשובה כמצות עצמן (הרא"ם). ואי אפשר להשמיעני

פסוק א' ד"ה בראשית. אמר רבי יצחק. רבים כתבו דאין זה המאמר בשום מקום, וכתבו דהוא אביו של רש"י. ובאמת הוא בתנחומא (ישן י"א), (וכן הוא בזהר הק' נח"ב ל"ט ע"ב). אבל יש ליישב דבריהם, דבכראשית רבה (פ"א ב') הביא זה המאמר בשם רבי יהושע דסיכנין. ורש"י ז"ל הביאו בשם רבי יצחק כמ"ש בתנחומא, כדי לחלק כבוד לאביו להזכיר שמו בתחילת ספרו, כן הוא בתפארת יוסף. ונ"ל עוד דהיה לו להביא המאמר בסתם, כמו שהביא כל המדרשים בסתם, הגם שבמקומות מיוחדים הביא שמות בעלי המאמרים, זעירין אינן ובודאי לאיזה כוונה הביאם, כמו שנפרש אי"ה אם יהיה השם עמנו. על כרחך צריך לומר בכאן דלכבודו של אביו הביאו, ובפרט לפי המקובל מדור אל דור ונמצא כתוב בשלשלת הקבלה ובסדר הדורות, שרצו ליקח מאביו של רש"י ז"ל אכן טוב לעבודה זרה בעד הון רב, ולקחו והטילו לים, ועל כן הבטיחוהו מן השמים שיהיה לו בן שיאיר עיני כל ישראל בתורתו. ומקובל ביד חכמי האמת שצריך כל אחד לרמוז את שמו בתחלת ספרו (עיין בפ"י על תנא דבי אליהו), ומאור עינינו רש"י ז"ל לגודל ענוותנותו רמוז שם אביו בתחלת ספרו אמר רבי יצחק, לרמוז על כל הספר מתחילתו ועד סופו שכל זה אמר רבי יצחק, להיות אביו הצדיק ברוב חסידתו פעל זה, ולאורו נמע ואילך בכל התורה, והיה זה שכר מאת הש"י, נ"ל:

בא"ד להתחיל. ר"ל [באמת] צריך להשמיע לבאי עולם, ובפרט לישראל עם קרובו בריאת העולם שחידש בטובו היוצר כל מאין ליש, רק למה לו להתחיל זה, היה לו להשמיענו בסוף כמ"ש בסמוך:

את התורה. שנקראת תורה, שמורה אותנו דרכי השם ומצותיו (הרא"ם). ואם כן הוה ליה להתחיל במצות, שהוא עיקר הוראת שמה:

הרי נקרא ארץ כנען ולא ארץ חם, וכנען עבד ועבד שקנה נכסים וכו', נ"ל ודר"ק. והרא"ם תירץ שלא נתנו חלק לבני יפת. ולי הקמן נראה דהקושיא מעיקרא ליתא, כי אלו לא נכתב כל הסיפור עד החודש הזה וכו' (שמות יב ב), לא הוי ידעינן מעבדות כנען גם כן. והנה למאן דאמר בחלקו של שם נפלה, כתב הרא"ם שצריך לומר שיתרעמו עלינו במה שלא נתנה חלק לשאר בני שם:

בא"ד שבעה גוים. לכאורה למה לא אמר בסתם ארץ ישראל, מה נפקא מינה שהוא של ז' גוים. ונ"ל דהנה למאן דאמר בחלקו של שם נפלה, התרעמות לסמים אתם הוא שלא נתנו לשאר בני אדם חלק, כמ"ש לעיל בשם הרא"ם. והנה אפשר לומר שבני שם האחרים לקחו חלקים נגד זה משאר ארצות, לזה קאמר שזה אי אפשר, דהנה זה היה חלק שבעה אומות, ממילא הוא חלק עשירית מהשבעים חלקים שנתפלגו בדור הפלגה, ונמלו ישראל עשור נכסים של בנות קבועים כנודע (כתובות ס"ח ע"א), ואינו מגיע כ"כ לחלקם, נ"ל:

ובדרך דרש נ"ל לפרש המאמר על פי דברי חכמי האמת. ונקדים בראשונה פלוגתת רבי אליעזר ורבי יהושע אי בתשרי נברא העולם או בניסן (רי"ה י"א ע"א), וכתבו חכמי האמת דיציבא מילתא אלו ואלו דברי אלקים חיים דבתשרי היה המחשבה, וכענין שפירש האר"י ז"ל היום הר"ת (מסג' לרי"ה), לשון הריון ועיבור, שעדיין לא היה התגלות בפועל, ובניסן היה המעשה בפועל. וזה ידוע דימי תשרי הם ימי דין, וניסן ימי חסד. וזוה תבין (ב"ר פ"ב ט"ו) עלה במחשבה לבוראו במדת הדין, ר"ל בתשרי. ובעשיה שיתגף מדת הרחמים, ר"ל ניסן. ולמשכיל יונעם הא דאמרינן בגמרא (יומא כ"ט ע"א) הרהורי עבירה קשים מעבירה, כי יפגום ח"ו בעולם המחשבה ותמן לא יגורך רע כנודע למשכיל. אך לפי זה גדלה התמיה דהרי נמנו ונמרו רז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) דמחשבה רעה בישראל אין הקב"ה מצרפה למעשה. אך כל זה יזכר בהקדים להבין דהרי אמרו רז"ל (יודלמי פאה פ"א ה"א) דבאומות העולם מחשבה רעה כמעשה, ובאמת הוא לכאורה

כל זה בספר בפני עצמו, דבתורה דייקא מאמינים כל האומות, שנודעוזה העולם כשנתנה בקולות וברקים עד שנתקבצו אצל בלעם (ובח"ס קט"ו ע"א), נ"ל. אך עדיין למה לו לפתוח בבראשית, הוה ליה לאשמועינן כל זה בסוף או באמצע, ומדהתחיל בזה, שמע מינה שהוא כעין פתיחה למצות התורה, שאי אפשר לקיימם כשלא נדע זה כמ"ש לעיל. על כן נ"ל דאי כסברת האומות דארץ ישראל גזילה, לא יהיה קיום למצות התורה, דהש"ת שונא גזל בעולה (ישעיה ס"א ח), ואיך יוכשרו אתרוג ולולב מארץ ישראל וכדומה, גם לאו דגזל הוא גם כן ממצות התורה (יקרא י"ג). על כן צריך לפתוח פתח דייקא במעשה בראשית, דארץ ישראל שלנו ברצון הכורא ית"ש:

בא"ד לסמים אתם. בכ"ר אודות חלוקת ארץ ישראל, ארץ ישראל בחלקו של שם נפלה, (כמ"ש רש"י בלך לך נבראשית יב ח) אצל והכנעני אז (בארץ), ארץ ישראל בחלקו של חם נפלה (כמ"ש רש"י בשלח לך נמדבר יג כב) בפסוק וחברון שבע שנים וכו'), ממילא למאן דאמר בחלקו של חם נפלה, אתי שפיר לסמים אתם כפשוטו וגם על זה הקשו הרי כנען עבד, ועבד שקנה נכסים הם לרבו (ע"ן מגילה ט"ז ע"א), נתירץ השפתי חכמים בשם הנחלת יעקב דזה לא שייך בירושה שירש העבד מאביו. ולפי זה יקשה מהגמרא (פנהדרק צ"א ע"א) מסענת נביהא בן פסיסא שהשיב לפני אלכסנדרוס מוקדן במה שתבעו הכנענים ארצם, והשיב להם עבד שקנה נכסים וכו', הרי זה לא שייך בירושה כדברי הנחלת יעקב. וצ"ל דהנה יקשה עוד מה היה הרבותא בתשובת נביהא עד שהוצרך לבקש מהחכמים שילך הוא, (ועיין עוד דקדוקים בשליה פסחים מצה עשירה דרוש א'). אך דקודם בואם לדין סברו דתביעתם הוא מכח ירושת אביהם, והיה קשה הדבר לחכמים שיצמרכו לסדר ולהסביר לאלכסנדרוס כח מעשיו הניד לעמו וכו' (תהלים ק"א ח), הוא בראה וכו' וברצונו נמלה מהם וכו', ובבואו לדין שאל הוא בחכמה תיכף מהיכן אתם מביאים ראיה שהיא שלכם, אמרו מן התורה שנאמר (נמדבר לד ב) ארץ כנען לגבולותיה, אז שמח בשמחה גדולה

יותר רחב בעזה"ת ועת לקצר, השי"ת יאיר עינינו בתורתו:

בא"ד הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו וכו'. לכאורה יש כאן יתור לשון ברש"י ז"ל תיבת הרי"א ברא"ה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, לא הוה ליה למימר רק ברצונו נתנה. ונ"ל דבא לומר בכאן דבר עמוק, דהנה יקשה לפי זה כיון שהכל הוא בגזירת היוצר, אם כן ח"ו משתנה מרצון אל רצון, שמקודם היה רצונו ליתנה לכנענים ואחר כך לישראל. והיתר הספק הזה הוא על פי מה שהקשו הראשונים דהשי"ת ברא את העולם בזמן הזה, ומקודם לא היה ברצונו לבראה, ואם כן נשתנה ח"ו מלא רוצה אל רוצה. ותירצו שתמיד היה ברצונו לברוא את העולם בזמן ההוא, ואם כן לא נשתנה רצונו ח"ו. וזה הוא גם כן בכאן, שתמיד היה ברצונו ית' שיהיה הארץ ביד הכנענים עד זמן ביאת ישראל ויקחנה מידם. וי"ש רש"י בלשונו הצח הוא בראה, וצריך אתה לומר שתמיד היה ברצונו לברוא בזמן ההוא, כן הוא ונתנה לאשר ישר בעיניו מימות עולם, ברצונו (הקדום) נתנה להם, וברצונו (הקדום) נמליה וכו', והבן מאוד:

בא"ד אלא דודשני. שלא מצינו תיבת בראשית שלא תהיה דבוקה לאחריה:

בא"ד בשביל התורה ובשביל ישראל. במדרש (כ"ד פ"א ד') איתא עוד בשביל חלה וביכורים ותרומה, עיין ברא"ם. ולפי הדרש דלעיל תבין היטב כוונת רש"י בתורה וישראל דייקא:

בא"ד. ואם באת לפרשו כפשוטו וכו'. להיות הפשט דחוק יותר מהדרוש, על כן הקדים הדרוש:

בא"ד. בראשית בריית וכו'. ויתפרש תיבת ברא הבי"ת בשורא והרי"ש בחולם, כי התורה נמסרה בלא ניקוד:

בא"ד. בריית שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחושך ויאמר וכו'. המשיך הסיפור עד ויאמר, מפני שתיבת והארץ הוא שם דבר, לא שייך

דבר מתמיה בחקו ית', דלמה ישתנו אם הדין נותן שלא יצטרף המחשבה, ובאם הדין נותן שיצטרף הוא משא פנים בדבר לישראל. על כן אומר אני הקפן ברתת וכויע, דבאמת מחשבה רעה הוא דבר גדול, רק ישראל יש להם אחיזה בעולם המחשבה ששם הוא מקור הדין שעלה במחשבה, וישראל עלו במחשבה קודם בריאת העולם (כ"ד פ"א ד'), על כן הכח בידם לעשות בריה חדשה מאותן אותיות המחשבות שלא יצאו עדיין לפועל במעשה, ולצרפם בצירופים אחרים כגודע למשכילים בחכמה. מה שאין כן אומות העולם שלא עלו במחשבה והם מאתרא דפרודא, ואין בעולם המחשבה מנע גוי כגודע, והמ"י. עוד נקדים להבנת המאמר מה שידוע (ט"ו ע"א) שאין הקב"ה נפרע מאומה על ידי אומה אחרת, עד שתתמלא סאתה של אותה אומה, כדכתיב (בראשית טו טז) כי לא שלם עון האמורי עד הנה, וזה ודאי כיון שאצלם מצורפים המחשבות למעשיות, יוחשבו במילוי סאה המחשבות עם המעשים. והשתא נבוא לכוונת המאמר אמר רבי יצחק ל"א הי"ה צריך להתחיל אית התורה מבראשית, דתרגום יונתן בן עוזיאל בראשית בחוכמת"א, דהוא מחשבה ראשית חכמה (תהלים ק"א ז), ומשום הכי בראשית אותיות א' בתשרי דהם ימי דין, ומה צורך לנו להתחיל בזה את התורה כיון דבאמת אין העולם מתקיים בדין, אלא מהחודש הזה לכ"ם (שמות יב ב) שהוא ניסן ימי החסד והרחמים, על כן אמר לכ"ם שהחמד והרחמים הוא לנו ולבנינו עד עולם. ועל זה תירץ משום כ"ח מעשיו (תהלים ק"א ו) ר"ל הכח של מעשיו כשהמעשה הוא עדיין בכח היינו במחשבה, הנייד (ר"ל המשיך) לעמ"ז כדי שיהיה להם אחיזה גם בעולם המחשבה, ועל ידי כן יתן להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם לסמים אתם שכבשתם וכו', שלא נתמלא סאתם עדיין במעשיות לבד רק בצירוף המחשבות, ובאמת גם אתם אינכם נענשים על המחשבות. הם אומרים כל הארץ של הקב"ה ונתנה לאשר ישר בעיניו מאז ומקדם, שעלו במחשבה מבראשית ויש להם אחיזה בעולם המחשבה, מה שאין כן אתם. וכבר אמרנו בזה דרך

להשתתף בעשיה מדת הרחמים ודין, ולא היה מעולם השתנות ידיעתו, כי הוא וידיעתו ומחשבתו אחד ברוך הוא. ותבין היטב על פי מ"ש לקמן:

עלה במחשבת. לכאורה איני יודע לשון רש"י ז"ל והוא מרז"ל (כ"ר פ"ב ט"ז) עליה במחשבה, דהוה ליה למימר היה במחשבה. והנ"ל דהנח יקשה כיון דאי אפשר להתקיים במדת הדין, למה היה גם המחשבה במדת הדין. והנראה כי מדרך הטוב להטיב לברואיו, ואלו היה באפשר להתנהג במדת הדין, היה השכר ביתר שאת ועז כנדע מעלת הזהב על הכסף, וכן לעתיד לבא במהרה בימינו כשיתבטל יצר הרע מן העולם, יהיה הנהגת מדת הדין במעלה יותר על מדת הרחמים, ויהיו הלויים במעלה על הכהנים, וכאם שלא היה במחשבתו של בעל הרצון לברוא במדת הדין, אז לא היה באפשרי אפילו לעתיד שיהיה התענוג הנצחיי הזה. מה שאין כן על פי מחשבתו של בעל הרחמים, סוף מעשה במחשבה תחלה יהיה כן לעתיד, כמ"ש (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנית ליראיך לשון צפון. מה שאין כן בעת צפון תפתח הרעה וכו' (יזמיה א יד), על כן יהיה זה לעתיד ואת הצפוני ארחיק מעליכם (יואל ב כ), וישתארו דינים קדושים ויזכו כל ישראל לרב טוב הצפון. זה שאמרו רז"ל עלה במחשבה, שבאמת זה עליה גדולה להעולם במה שהיה במחשבתו של בעל הרחמים לברוא במדת הדין, על ידי זה יהיה לעתיד במהרה בימינו סוף מעשה במחשבה תחלה, ויזכו לרב טוב הצפון, והבן היטב כעת גם מ"ש לעיל על תיבת שבתחליה. ובזה תבין גם כן והקדים מדת הרחמים, שמדת הרחמים קדימה יש לו בזמן עד ביאת המשיח ותחיית המתים, מה שאין כן אחר כך כשיקויים ואת הצפוני ארחיק מעליכם, יקיים מה רב טובך אשר צפנית ליראיך, ותבין מעט מזער מ"ש בזהר הק' (ח"א ג' ע"א) טובך גניז בנורך, ויראתי בפצותי פי:

בא"ד והיינו דכתיב (בראשית ב ד) ביום עשות יי אלקים ארץ ושמים. הביא גם ארץ ושמים לכאן אף על פי שאינו מן הענין, להורות דבזה מתורץ נמי למה הקדים שם ארץ, כי השתתפות

לומר בוי"ו שבה שמורה על הפועל בזמן רק שהיא נוספת (וגם שהיא בשו"א. וכן וא"ו דור"ח אלקים), מה שאין כן ויאמר, אינו שם דבר (גם הוא בפת"ח), הוי"ו שבה מורה על הפעולה בזמן (הרא"ם). והסמך ויאמר לתיבת וחושך, להורותנו סיבת הציווי לאור, הוא בסיבת החושך (הרא"ם):

בא"ד. ופירושו בראשית הכל. ויהיה בראשית סמוכה להכ"ל:

בא"ד. אם כן תמה על עצמך שהרי המים קדמו. דאי לאו תיבת הכל, הוה אמינא דלא מיירי רק מן הבריות שנבראו אחר שמים וארץ (ת"י ושפתי חכמים):

בא"ד. ועדיין לא גילה לנו המקרא בסידור הקודמים והמאוחרים כלום, בריאת המים מתי היתה, הא למדת וכו'. ר"ל אי פירוש בראשית שהפסוק מגלה לנו סידור הקודמים והמאוחרים, עדיין לא גילה בסיפור זה בריאת המים, דנהי דאפשר לומר דהמים מאוחרים לשמים וארץ, אף על פי כן אי מיירי בסידור הקודמים ומאוחרים, היה לו על כל פנים לאשמועינן בריאת המים מתי היתה, והבן ג"ל:

בר"ה ברא אלהים. ולא אמר ברא יי. עיין ברא"ם ומפורשים. ולי נראה כי הוה ליה למימר יי, כי ברא אלהים משמעותו שהדין היה נתן שיברא העולם, ובאמת לא היה מוכרח בבריאתו, רק בראו לגודל רחמנותו וטובו להטיב לברואיו. לזה תירץ שאלקים מורה שברא העולם במדת הדין, באם עברו יענשו ח"ו:

בא"ד. שבתחלה עלה במחשבת. לכאורה תיבת שבתחליה שפת יתר, והוה ליה למימר שעלה במחשבת. אך נ"ל כי היכי דלא תקשה וכי יש ח"ו שיני רצון והתחדשות ידיעה אצלו ית', לזה דיקדק שבתחליה עלה במחשבה וכו' וראה שאין וכו' ושיתף וכו', ר"ל שכל זה ראתה חכמתו ית' תיכף שצורך להיות בתחילת המחשבה דין, וראה שאין העולם מתקיים במחשבתו הזאת, ושצריך

שלא נגמר המלאכה, ועל כן נאמר ב' פעמים כי טוב בג', לגמר מלאכת השני ולמלאכת היום, ואם כן לפי זה גם ביום שני היה לו לומר כי טוב לגמר הרקיע שנברא בראשון. וצריך לומר דהקרישה לא נקרא אפילו גמר מלאכה, כי עיקר המאמר לא היה בשבילו, מה שאין כן הקוות המים בג', היה עיקר המאמר בשביל זה, אבל ביום שני עיקר המאמר היה להתלות המים באויר גבוה מעל השמים. וזה שיעור המאמר יהי רקיע בתוך המים, כי יצטרך להיות הבדל בשוה בין מים למים, ואם כן יתכן שפיר פירש רש"י ז"ל שקרשיו מגערית הקביה באומרו יהי רקיע, כי באמת עיקר המאמר היה בשביל התלות המים באויר. ובוזה יתורץ נמי מה שנתקשו המפורשים מהיכן למד רש"י בכאן שהמים תלויים באויר, כי מתיבת בתוך לא נשמע מידי, כי כן מצינו בתוך הים ולא הלכו דייקא באמצע, ונצטרך לומר כי עיקר למודו של רש"י ז"ל מתיבת מעל לרקיע כמו שפירש רש"י לקמן, ואם כן למה פירש זה בכאן גם כן. ולפי מ"ש נחא כי צריך רש"י לפרש זה בכאן מה פעל ית' במאמרו, כי בשביל קרישת המים ודאי לא היה מאמר, דאם כן הוה ליה למימר כי טוב בשני, וזה שפירש רש"י תיכף:

בר"ה בתוך המים. באמצע המים שיש הפרש וכו'.
הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך.
שאלו התיבות הם אך למותר. ולפי מ"ש ידוקדק על נכון, שזה הוא עיקר מאמרו של מלך, ודוק הימב. ובוזה ידוקדק גם אחר כך בפסוק ז':

(ו) ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו. דק"ל מה הלשון ויעש, הרי במאמר עשוי, ובפרט שנאמר אחר כך ויהי כן. אך הוא שהפסוק מפרש שעל ידי המאמר הגם שעיקר המאמר לא היה בשביל זה, עם כל זה על ידי זה נעשה הרקיע, וקנה עשייה והויה בקיום, ויבדל בין המים וכו' הוא עיקר המאמר. ובוזה יבוא על נכון אחר כך קישור דברי רש"י מעל הרקיע, על הרקיע לא נאמר וכו' תלויים באויר, ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא היה נגמר וכו', שעמדו בוזה כל המפורשים מה ענין הסמיכות הלז. ולפי מ"ש נחא

מדת הרחמים הוא בשביל ברואי ארץ שלא יוכלו להתקיים מבלעדי רחמיו ית':

(ב) תה"ו ובה"ו. הנראה לדעתי הצעירה דלרש"י אינם שמות נרדפים, ולתרגום הם נרדפים, ועיין ברא"ם:

בר"ה על פני תהום. על פני המים שעל הארץ. כי היכי דלא נמעה התהום שמתחת לארץ שנקרא בכל מקום תהום, וזה אי אפשר לומר בכאן כמו שהסמך רש"י ז"ל לעיל תיבת ויאמר לחושך, להורות צורך צווי האור, ואם היה החושך על פני תהום שמתחת לארץ, לא היה מן הצורך לצוות להאור:

(ד) אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה. כי אי אפשר להבין בשום אופן חיבור האור והחושך ביחד, שהוא קנין והעדר (הרא"ם):

בא"ד והבדילו לצדיקים. ויפורש וירא אלקים את האור כי טוב, שראוי להשתמשות הצדיק שנקרא טוב, ויבדל אלהים בין האור (היינו הצדיקים), ובין החושך (היינו הרשעים) שבמחשך מעשיהם:

בא"ד וקבע לזה תחומו. ופירוש ויבדל הבדל זמני (הרא"ם):

(ה) יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון. הרמב"ן הקשה לא יצדק ראשון, כיון שאין יום שני עדיין במציאות. ותירץ הרא"ם בימי משה הכותב היה במציאות. ולי נראה דידוע דהכל היה במציאות ביום ראשון, רק שנסדר כל אחד על מקומו בשאר הימים, ואם כן הזמן הוא גם כן מן הנבראים, היה גם כן הכל במציאות ביום אחד:

(ו) יהי רקיע. יחזק הרקיע וכו', מגערית הקביה באומרו יהי רקיע. הנך תיבות המצוינים מיותרים, כי למה ליה למימר מגערית הקביה. גם באומרו יהי רקיע, שמשמעותו שמאמר יהי רקיע היה כלאחר יד. ולי נראה כי הנה הוקשה לרש"י לפי מה שפירש רש"י לקמן שלא נאמר כי טוב בשני

לפיכך כשנתקלל וכו' נתקללה. ולקמן פירש רש"י דנתקללה על דרך המשל ארורים השדים שזה ייניק, הא והא גרמה, ורש"י דייק זה דאי משום עוונה לחוד, למה קאמר התם (בראשית ג יז) בעבורך. וגם למה המתין לה הש"י עד שחטא האדם, ואי משום ארורים השדים, למה מפיק התם לשון ארור לאדמה, לא היה לו לומר רק הקללות הנמשכים לאדם דהיינו קוץ ודרדר וכיוצא. ויותר גיל דהם מדרשים חלוקים, דכאן פירש רש"י אליבא דמאן דאמר במדרש (ב"ר פ"ה ט) עברה על הציווי, והא דהמתין לה הש"י, כי בעוד שלא חטא אדם, הגין עליה זכותו שלא תצמיח קוץ ודרדר ודברים הארורים המכאובים לאדם, מה שאין כן כשסרח נשאר עוונה כדקאי קאי. וזה יוצדק גם כן בעבורך, ר"ל ארורה האדמה בעבורך שנבראת עבורך והגין עליה זכותך, מה שאין כן עתה, והבן. ולקמן פירש רש"י אליבא דמאן דאמר במדרש (שם) הוסיפה על הציווי, שגם אילני סרק הוציאו פירות, ועיין ברא"ם וכת"י והבוחר יבחר. ונוכל לומר עוד דאפילו למאן דאמר עברה על הציווי, פירש רש"י שם שפיר המשל, להיות השדים הם רק צורך לולד, ומצד עצמם אין צורך בהם לחלב רק משום צורך הוולד, ממילא כשהוולד אינו ראוי, מקללים השדיים שלא יהיה בהם חלב, כי מפאת עצמם אין צורך בהם לחלב. וכן נמי בכאן כיון שהאדמה עברה על הציווי, ואם כן מפאת עצמה אינה ראויה, אך אף על פי כן השפיע בה הש"י כל טוב עבור האדם, ואחר כך כשסרח אדם נפקד עוונה עליה, עד יוסיף השם שנית ידו במהרה בימינו, נ"ל:

(יד) מיום ראשון נבראו וכו'. מדכתיב (בראשית א יד) יהי מאורות ברקיע וכו', דמשמע דמהוו הוי, רק שצוה עליהן להתלות ברקיע:

אבל בר ימי בראשית שמשו האור והחושך הראשונים יחד בין בידים בין בלילה, עכ"ל. הראים הגיה הראשונים זה בידים וזה בלילה, ופירושו דבא לתרץ האיך הוכר עד יום הד ערב ובקר, וכן הגיה הקדוש הרמב"ן, ונירסא שלפנינו אי אפשר ליישבה:

שמקודם לא היה זה תירוץ מספיק, כי קשה דאם כן גם ביום שני יאמר כי טוב לגמר מלאכת הרקיע, רק אחר שנדע שעיקר מאמרו ית' היה בשביל התלות המים באויר, מה שאין כן ביום ג' היה עיקר המאמר בשביל ההקוות, ודוק היטב:

(ט) והקוים באוקיינוס. הוא דעת רבי יהודה בגמרא (שבת ק"ט ע"א), כי רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה:

(י) קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה מעם דג וכו' (ב"ר פ"ה ח). הקשו המפורשים למה אינו אומר מעם רבי יהודה דמתניתין (פ"ה פ"ה מ"ח) מפני שמעורבין ב' מיני ימים הרבי"ה, והמעם שהביא רש"י הוא דברי רבי יוסי ב"ר חלפתא (במדרש הג"ל). והנראה לדעתי על פי שנדקדק עוד דמה ענין עכו ואספמיא לאוקיינוס המקיף את העולם, ועכו הוא מגבולי הארץ, ומפני קושיא זו פירש רש"י ז"ל דכוונת רבי יוסי ב"ר חלפתא הוא כרבי יהודה דמתניתין שמעורבין בו מיני ימים. ואי תקשה אף על פי כן שם ים ומים חד הוא, לזה אמר דאינו כן, דכל ים מין אחר הוא, דאינו דומה מעם דג וכו', וכן הוא כשבאים הימים הללו לים הגדול, הדגים משונים במעמם כל אחד בפני עצמו, נ"ל:

(יא) לא דשא לשון עשב וכו'. ואם כן הוה ליה למימר תעשיב הארץ. על כן פירש דפירוש דשא הוא שתתלבש על פני כולה בעשבים. ולכאורה יקשה דאם כן היה לו לומר תדשא הארץ עשב, ופירושו תתלבש הארץ בעשבים. וצ"ל דהוי אמינא דהכי פירושו תתלבש הארץ את העשבים, על כן אמר דשא עשב, דר"ל לבריש העשבים, נ"ל:

בא"ד שמיני דשאים מחולקים. הגם דרש"י בעצמו קאמר שאין לשון למדבר לומר על העשבים דשאין, לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, וכן הוא בגמרא (תולין ט' ע"א) הרכיב שני מיני דשאים (הרא"ם):

עץ פרי. שיהיה מעם העץ כמעם הפרי. דאי אפשר לומר שיעשה פירות, דאם כן עשה פרי למה ליה:

עניוּת, והב' משום קנאה. דאי משום עניוּת לחוד, היה לו להימלך עמהם בכל מעשה בראשית. ואי משום קנאה לחוד, למה נפקא מינה משמיענו זאת בתורה כיון שיש מקום לאפיקורסים למעות, על כן צריך לומר ב' המעמים, ודוק נ"ל:

בא"ד אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה וכו'. ובזה נסתלקה קנאתם, דהרי השי"ת אמר להם דלא סגי בלאו הכי:

נעשה אדם. אף על פי שלא וכו' דלמה לי המעמים הנ"ל, הוה ליה למימר אעשה אדם:

בצלמנו בדפוס שלנו. ר"ל דפוס המוכן אצלנו לבריאת האדם:

כדמותנו להבין להשכיל. ר"ל דמיון שלנו שיהיה בעל שכל. כי אי אפשר לפרש צלם ודמות ממש, כי מה דמות נערוך אליו ית':

זכה רודה בחיות ובבהמות וכו' והחיה מושלת בו. הנה אצל רוד"ה כתב חירת ובהמרת, ובסיפא חיה בלחוד. אפשר לתרץ מה שאינו כתוב חיה בפירוש בכתוב, רק נרמז בתיבות ובכ"ל הארץ, להיות החיה מוכנת יותר להזיק ח"ו מבהמה, לזה השמיט הכתוב:

(כו) בצלם אלקים ברא אותו. פירש לך שאותו צלם המתוקן לו, דיוקן יוצרו הוא. ר"ל שהדפוס נשפע מאורו ית' ובאותו הדפוס נעשה, ודיוקן הוא פירוש צורה שניה, ענין ד"ו פרצופין (ברכות כ"א ע"א). עיין ברא"ם:

(כז) לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ השוה לכם וכו'. דלכאורה לכ"ם יהיה לאכל"ה הוא מיותר:

פרשה ב.

פסוק ב' ויכל וכו'. נכנס בו כחוש השערה. ר"ל בכניסת שבת ממש ברנע ראשונה שבת, ולהבריות היה נראה שכבר התחיל השבת. וזה שמשמיענו זה בתורה הק', הוא להורות וללמדנו דעת, דהנה היוצר כל הוא אלהינו ברא ויצר עד

והם נמנים למולד הלבנה. ויצדק והיו לשון רבים, כי המולד נעשה מחיבור ב' המאורות (הרא"ם). אי נמי דאין מונין ללבנה עד שתשקע החמה, ת"י:

(טו) על ידי שמיעט את הלבנה הרבה צבאיה. מדלא כתיב את המאור הקמן והכוכבים לממשלת הלילה. ת"י:

(כ) נפש חיה. ציין נפ"ש חיה קודם שר"ץ, להורות דנפש חיה קאי אכולם דהיינו אשרץ ועוף, והוי כאלו נכתב נפש חיה שרץ ועוף (הרא"ם):

שיה"א כ"ה חיות. ר"ל חיונת מתנועעת, כי עד עתה נבראו רק נפש הצומחות:

(כא) נפש חיה. נפש שיש בו חיות. דהוקשה לו החיה בה"א הידיעה. על כן פירש דשאני הכא מהציווי, דהצווי היה שתיעשה בריה שיהא בה חיות, וכאן בעשיה מספר הכתוב שברא הבריה הידועה לכל שיש בה חיות, היינו הבריות שאנו רואים בעינינו וידועים לכל:

(כב) כלומר עשו פירות. כי היכי דלא נמעה תהי פירות, עיין ברא"ם:

שאחד מוליד הרבה. ואלו נאמר ורבו לחוד, הוה אמינא ברבות הקומה, והגם דבעוף נאמר ירב לחוד, הוי דבר הלמד מעניינו מדגים, ת"י:

(כד) נפ"ש חיה שיש ב"ה חירת. להיות שכבר היה כח הנפש הלז בארץ, כמ"ש רש"י במאמר לפני זה, יצדק שיש בה שכבר יש בה. מה שאין כן לעיל במים כתב שיהיו בה, כי לא היו בכח במים, רק כל ברואי הארץ היו בכח בארץ, כמו שאמרו רז"ל (כ"ד פ"א י"ד) ואת הארץ לרבות תולדותיה:

(כה) ויעש. תקנם בצביונם וכו'. דלמה נאמר עשיה גביהו:

(כו) נעשה אדם. ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו וכו'. והנה פירש ב' מעמים, א' משום

הרגע האחרונה של יום הר ובפתאום שבת, ממילא נשמע אם לא היה קדושת היום, עדיין באפשר עדיין היו העולמות מותחין והולכין בניירת היוצר. ממנו נלמוד אנחנו ישראל עם קרובו, אפילו אם יהיה לאדם כל ענייני משא ומתן, בהגיע סמוך לכניסת היום הקדוש, ישליך הכל מידו ויקבל קדושת היום בשמחה:

בא"ד בא"ת שב"ת בא"ת מנוחה. ענין המנוחה להבין דאינו בריאה. אך הוא בריאת הצורה, דהעבודה מגיע להחומר, והמנוחה באת מצד הצורה. והנה שבת הוא צורת הזמן, וישראל הם צורת העמים כי העמים חומר להם, כענין שאמרו רז"ל (יבמות ס"ב ע"א) עם הדומה לחומר. וקודם שבא אור קדושת שבת, עדיין היו הנמצאים הנבראים תחת הזמן כחומר בלי צורה, עד הופיע עליהם קדושת יום השבת שהוא צורת הזמן, הוא ענין המנוחה השייך להצורה דוקא, ומאז הנחילו לישראל עם קרובו דייקא שהם גם כן צורת כל הגוים, ולא עשה כן לכל גוי, כי גוי ששבת חייב מיתה (מנהדין ג"ח ע"ב), כענין זר שאכל את הקודש. כי ענין קודש פירושו הבדל, שהוא דבר הנבדל נקרא קדוש, על כן שבת נבדל מכל הימים בזמן נקרא קודש, וישראל עם קרובו נבדלים מכל האומות בנפש נקראו קודש. והנה עולמות השכליים נבדלים מן החומריים נקראים קודש, והבן מה שאמר בספר יצירה כללות הנבראים עולים שנה נפ"ש, והנה אין שום מבוא לחומר להבין ענין הקודש רק באמצעות תורתנו הק', (ויובן על ידי זה והר סיני עש"ן כולו נשמח יט יח, הוא ר"ת "עולם שנה נפש, והבן):

והנה אנחנו ישראל עם קרובו להיותנו מלובשים בחומר ויושבים בצל חומריות עולם הזה, אין לנו שום מבוא לפאר ולהלל את מלך הכבוד רק באמצעות התורה, והיום הקדוש הנבדל בזמן וגם כן נקרא קודש, ונשפע הקודש העליון על ידו לישראל עם קרובו, על כן אנו משבחים ומפארים את מלך הכבוד ואומרים (תהלה שבת) נשמת כל חי וכו', הכל יודוך (ר"ל אפילו החומרים והגשמיים) וכו', לאל אשר שבת מכל המעשים וכו', ויום השביעי

משבח ואומר וכו', לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו וכו' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. והמשכיל יבין דבר מתוך דבר ויתלהב לבבו בתשוקה הנכבדת לרומם ולהדר את מלך הכבוד אשר בחר בנו מכל העמים והנחילנו את יום הקדוש הזה. וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך (מגילה ט' ע"א). והבן מה שפירש רש"י ז"ל במגילה שהוא לא יקבל מדרש חכמים, כי באמת אין לו מבוא לקבל ענין הנכבד הזה, כי מאין ולאין יבין החומר ענין הצורה, והבן. יצאנו מעט חוץ מגדר הקיצור, מחמת חביבות יום הנכבד אשרי העם שככה לו:

(ד) אלה. האמורים למעלה. דהכללא אליה פסל את הראשונים, הוא רק כשמדבר אחר כך איזה ענינים שאינו מדבר למעלה, וכאן אינו מפרש כלום, ואחר כך מתחיל בניירה בפני עצמו וכל שיח וכו', על כרחך אלה האמורים למעלה, נ"ל. ובמדרש רז"ל (ביר פ"ב ג) אלה פסל תהיו ובוהיו:

בא"ד ללמדך שכולם נבראו בראשון. וקאי ביום עשות על התולדות, ר"ל תולדות שמים וארץ נבראו ביום שנבראו שמים וארץ עצמן:

(ה) ומה טעם לא המסיר לפי שאדם אין וכו', ואין מכיר בטובתו וכו', התפלל עליהן וכו'. דהוקשה לו כי לא המסיר וכו' ואדם אין וכו', דמשמע אלו היה אדם בארץ היה אפשר לצמוח בלי מסר, ולזה אמר דהוא טעם למה שלא המסיר. ובעיקר הענין נ"ל, דהנה יוקשה אלא מאי כל הבריות נבראו בלא תפלת אדם, ומה שנא צמחים ומסר. והנראה על פי מה שאמרו רז"ל כי אילולא דצורך גדול יש לעולם תמיד במסר, אזי הוי בעי רבנן רחמי ומבפלי ליה שמטריח על הבריות. ונמצא להיות בריאת המסר נראה טרחא לעולם, אזי המתין השיית עד שיבקש עליו אדם הראשון בעצמו, שיבין הטובה וגודל חסדיו ית:

בר"ה יי הוא שמו אלקים שהוא שליט וכו'. והא דלא פירש רש"י זה תיכף בפסוק ד', דשם אצטריך לדרשת השתתפות מדת הרחמים למדת הדין, כמ"ש רש"י ז"ל בעצמו. שפתי חכמים:

כלל האדמה, כבר נאמר שם מה שצוה השי"ת להוציא: בתוך הגן. פירש כמתרגם, ועיין מ"ש שם:

(י) פישון. הוא נילוס ועל שם שמימיו מתברכין. דעת רש"י במה שמפרש שמות אנשים ועיירות לאיזה לימוד, ופעמים אינו מפרש. נ"ל דהנה אם מדבר עוד בתורה מאותו האיש או העיר, אינו צריך לפרש השם, דהוצרך להזכירו כאן בשם, כדי כשיבוא שוב במקום אחר לדבר בו נדע מי הוא. מה שאין כן כשאינו מדבר ממנו כלום בתורה, למה ליה להזכירו בשמו, על כרחך לאיזה לימוד, וכן הוא כאן גבי נהרות, נ"ל:

(יד) כוש ואשור עדיין לא היו וכו' קדמת אשור וכו'. מתחלה פירש כסדר כל הארבע נהרות, ואחר כך פירש העניינים אחרים:

(טו) ויקח. לקחו בדברים וכו'. דלא הוה ליה למימר רק וינח י' אלקים את האדם בגן עדן:

בא"ד ופתחו ליכנס. הנה ענין הפיתוי נ"ל, שהוא על דרך חכמי האמת שהקשו אלו היה אדם נשאר בגן והיה עומד ברוחניותו, האיך היה יכול להעמיד תולדות וכן כל המצות המתקיימים בגשמיות. ותרצו שהיה משתמש בגן עדן ובארץ כמו אדם המשתמש בבית ובעליה, והנה כמו המלאך כשבא לעולם הזה, נתגשם לכושר ומתלבש בדמות אנשים, כן היה האדם אלו לא חסא, היה גופו ספירי יסבלוהו הגן עדן, וכשהיה מצטרך להעמיד תולדות, יבא על הארץ ויתגשם לכושר ויעשה הפעולה, וישוב לאיתנו ולא יעצרהו הגשם, כמו שהוא עתה שהגשם מונע אותו עד כי יתפשט מלבוש החומר לגמרי שהוא מזוהמת הנפש. והנה להיות האדם נברא מן האדמה היפוך המלאך נברא מעליונים, הנה קודם בואו אל הגן, לא היה מבין עדיין תענוג הגן ברוחניותו, כיון שעדיין היה בעולם הזה ולא קיבל גופו עדיין אותו הבהירות עד בואו אל הגן, הגם שהיה גם בעולם הזה גופו ספירי, עם כל זה אין ערך ודמיון הגוף כשעומד בו בעולם הזה, למה שעומד בו בגן עדן, ששם מתבמלים כל ענייני עולם הזה, והוא כמשל כמו שאין אנו בעולם הזה

(ו) ואד יעלה. לענין ברייתו של אדם. דאם לא כן יקשה הרי אמרת לא המפיר, ואם תאמר דזה ענין אחר שלא בענין הגשמים, אף על פי כן מה צורך למפיר, כיון שהשקה השי"ת את הארץ בלא מפיר, נ"ל:

(ז) ויצר. ב' יצירות. דקשה למה נכתב ויצר בשני יודין: בד"ה עפר מן האדמה, צבר עפרו וכו'. דק"ל דלא יצדק עפ"ר מן האדמה: בא"ד דבר אחר נמל אפרו וכו'. ויונתן בן עוזיאל תירגם שניהם, ועיין מ"ש שם:

בד"ה ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים וכו'. דק"ל לא היה לו לומר רק ויהי לנפש חיה, על כן פירש דאשמועינן ויפח באפיו נשמת חיים, שנשמתו הוא נשמת חיים מן העליונים. ודקדק רש"י ז"ל עוד שפירש בלשונו עשאו מן התחתונים ומן העליונים, הנה תפס בלשונו תחתונים קודם לעליונים, לתרץ מה דקשה דהכי הוה ליה למימר ויצר י' אלקים את האדם נשמת חיים והלביש אותו בעפר מן האדמה כו', דגם בזה היה קנאה שהתחיל בשני להבראות רקיע לעליונים קודם לתחתונים, ואם כן גם לענין הקדימה יש קנאה, על כן בבריאת האדם הקדים בריאה התחתונה לעליונה, נ"ל:

בד"ה לנפש חיה וכו'. אך זו של אדם. דהוקשה לו דהוה ליה למימר ויהי האדם נפש חיה, והלמיד מיותרת. על כן פירש לנפש המיוחדת שבחיות כל הנבראים:

(ח) מקדם. במזרחה של עדן. לא רצה לפרש כמתרגם מלקדמין, דאם כן הוה ליה למימר ויטע י' אלקים מקדים ג'ן בעדן, נ"ל: בא"ד נטע את הג'ן. עיין ברא"ם:

בא"ד ואם תאמר הרי כבר כתב ויברא וכו'. קישור העניינים נ"ל, דאי כמתרגם מלקדמין, אי אפשר לפעות דמיירי מבריאה חדשה, דהרי גם הגן כבר נברא ומספר ממנו כעת. אבל לרש"י אפשר למעות, על כן פירש כרבי יוסי הגלילי:

(ט) ויצמח. לענין הגן הכתוב מדבר. ר"ל מן האדמה פירושו אדמת הגן. דאי על

נבראו, אם כן לקח רק מה שהיה שייך מקודם לאשה, אם כן למה לו למלאות בבשר, לזה פירש מקום החתך, נ"ל:

ויישן ויקח. ר"ל למה בשינה, ולמה לא לקחה בפרהסיא, וכן הוא בגמרא:

(כב) ויבן. כבנין. דקשה ליה דהוה ליה למימר ויעש. או דק"ל כיון דדו פרצופין נבראו (ברכות ס"א ע"א), אם כן כבר נבנת מקודם:

(כג) זאת הפעם. מלמד שנתקרה וכו'. דזאת הפעם (משמע) שהיה איזה פעם אחר, והוא על פי רז"ל (יבמות ס"ג ע"א) שבא אדם על כל בהמה וכו' ולא נתקרה דעתו, ופירשו בדבריהם שבא במחשבתו למכעי כולם, והבין שאין כולם קרירות דעת לו, כי אין ביניהם יחוס ושינוי המונ:

שם מכאן שנברא העולם בלשון הקודש. כי בשאר לשונות אין איש ואשה לשון נופל על לשון, כגון בלשון אשכנז שאנו מדברים הם מאן פרויא, ואין שום התייחסות לאשה על האיש. ומכאן שנברא העולם בלשון הקודש, ר"ל שזה היה הלשון הראשון שבו ברא הקב"ה את עולמו, ולא תמעה שהוא הסכמי כמו שאר לשונות, רק אותו הלשון היו משתמשים בו כל באי העולם קודם דור הפלגה, כי בו ברא הקב"ה את עולמו, עד שהציב גבולות עמים ופלג לשונם:

(כד) על כן יעזב איש. רוח הקודש אומרת כן לאסור על בני נח העריות. וכתבו המפורשים דאי אפשר לומר שאדם אמר כן, הרי לא היה אב ואם ובנים. ואי משום הא לא אריא, דאפשר לומר שאדם אמר כן בנבואה שעל כרחק יהיה העולם מתנהג כך. והנ"ל דאי ס"ד שאמר כן אדם, למה משמיענו זה, דבשלמא מה שאמר זאת הפעם, משמיענו שנקראה הנקבה אשה ושנברא העולם בלשון הקודש, מה שאין כן פסוק זה לא אשמועינן כלום. על כרחק צריך לומר שרוח הקודש אומרת כן לאסור העריות, וזה שדקדק רש"י לאסור העריות, ולפי מ"ש אתי שפיר דהוצרך לאשמועינן איזה ענין בזה, נ"ל:

מבינים תענוני העולם הבא, כי אנחנו בעולם הזה רואים תענונים מוגשמים, רק גדע מציאות תענוני העולם הבא. ולזה קודם שבא אדם אל הגן, היה צריך פיתוי ליכנס, מה שאין כן אחר כך הבין שכל תענוני עולם הזה הם אין ואפס לנגד תענוני עולם הבא, על כן גרשהו השי"ת כי בעצמו לא היה רוצה להתפרד משם, והבין נ"ל:

(יה) שלא יאמרו שתי רשויות וכו'. דקשה דמשמע שחיו היה איזה השתנות הרצון, שמתחלה בראו לבדו ואחר כך נמלך. לזה פירש דבאמת מעולם היה דעת השי"ת לבראות לו עזר ועל מנת כן בראו, רק היה גלוי וידוע לפניו שעתידין באי עולם לקרוא תגר למה נשאר אדם יחידי, שאז לא היה מיתה בעולם, ואם על מציאות התולדות, היה באפשר להמציא כח תולדותיו מיניה וביה, דדו פרצופין בראו (ברכות ס"א ע"א), ואין מעצור להשם מעשות כל. לזה קאמר תירוץ לבאי עולם שמוכה הוא בכריאת האשה, בכדי שלא ימעו באי עולם באדם ויעשוהו עבודה זרה ח"ו, נ"ל:

זכה עזר, לא זכה כנגדו. דק"ל דהוה ליה למימר עזר נגדו, מהו כנגדו. על כן פירש לא זכה כנגדו מתנגדת לו:

(כ) ולאדם לא מצא עזר ויפל י אלקים תרדמה. כשהביאן הביאן וכו'. דק"ל סמיכת קריאת השמות לתיבת ולאדם לא מצא וכו'. לזה קאמר דהיות גלוי וידוע לפניו שעתיד לקרוא תגר האשה אשר נתת עמדי (בראשית ג יב), על כן המתין השי"ת שיתבענה בפיו, כן פירשו רז"ל (ביר פי"ד ד):

(כא) מצלעותיו. מסמרו וכו'. ר"ל מצדדיו, היינו שלקח ממנו צד האשה שהיתה בו מקדם, דדו פרצופין נבראו (ברכות ס"א ע"א). ודקדק זה דאי צלע ממש, הוה ליה למימר ויקח ממנו צלע, אלא על כרחק מצלעותיו פירושו מצדדים הידועים, נ"ל:

ויסגר. מקום החתך. דאי צלע ממש אם כן נחסר מקום הצלע, שפיר יצדק ויסגר אותו המקום בבשר. אבל לפי מ"ש (ברכות ס"א ע"א) דו פרצופין

שם וידעו כי עירומים הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום וכו'. לפי דעתו היה לו לומר בלשונו אף השומא יודע וכו', אלא ששינה מפני הכבוד. וגם נקם בלשון הכתוב דכנה הדבר בלשון ראייה:

שם יודע כשהוא ערום, אלא מצוה אחת וכו' דליכא למימר כפשוטו שהבינו בושת הערום, לא הוה ליה למימר (וידעו), דהרי ידעו תמיד שהם ערומים, רק שלא ידעו שיש בושה בזה, ואם כן הו"ל ויתבוששו בהיותם ערומים, נ"ל. ועוד נ"ל דדייק רש"י משינוי הלשון בניקוד ובאותיות, ששם (בראשית ב כה) נאמר ויהיו שניהם ערומים, וכאן נאמר עירומים דמשמע שנתערמו מחדש, נ"ל:

שם עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו. דאם לא כן מה אשמועינן ומה נפקא לן איזה עץ היה:

שם ומפני מה לא נתפרסם וכו'. קישור הדברים, דבשלמא אי לאו תאנה הוא, איכא למימר דמשום הכי לא נתפרסם, דשוב אינו בעולם ואינו בנמצא, על כן מה אהני לן פרסומו כיון דלא נדע מה הוא. אבל כעת דפריש דתאנה היה, ותאנה הוא בפרסום והכל יודעין בו, יקשה שפיר, נ"ל:

(יב) אשר נתת עמדי. כבר במזכה. דאם לא כן, לא הוה ליה למימר רק האשה נתנה לי:

(יד) כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית. דלא שאלו כמו לאשה מה זאת עשית, רק כי עשית זאת ומסית אתה, ואין לך שום זכות לפטור, על כן ארור אתה וכו':

שם העמידו רז"ל (בכורות ח' ע"א) מדרש זה וכו'. על שם ימי עיבורו של חיה קמנה היינו חתול נ"ב יום, וימי עיבורו של בהמה היינו חמור שנה, נמצא בהמה נתקללה יותר מחיה שבע פעמים, ואם כן נחש יותר מבהמה גם כן שבעה הרי שבע שנים. ומה שיש לדקדק על מדרש רבותינו זה, עיין ברא"ם ומפורשים ולקצר באתי:

(יז) ארודה. האדמה בעבורך. עיין מ"ש לעיל אצל בריאת האילנות ששינתה הארץ:

(כה) לא ניתן בו יצר הרע. ורצ"ל על כן לא היה צריך לצניעות, כי היה כל עניינו למוב, וגם היוווג היה למצוה כענין הנחת תפילין:

פרשה ג.

(א) והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך ויעש לאדם וכו'. הקשה הרא"ם דלמא המקראות כסדר נכתבו, ועשיית הכתנות היה אחר החמא. ונ"ל בדוחק כוונת רש"י, דהוקשה לו דלא יפול סמיכות ענין והנחש בו"ו השייכת לענין ראשון, ואלו היה סומך בזה ויעש כתנות אור, היה ניחא משום שהיו ערומים, אבל כעת לא יצדק הסמיכות, אבל אין כוונת רש"י שמהראוי שיהיה סמוך, ועדיין צריך עיון:

ערום מכל. לפי ערמתו וגדולתו וכו'. דלמה משמיענו שהיה ערום מכל. לזה משמיענו מדותיו ית' אם משפיע הש"ת לברואיו טובה יתירה מזולתו, וחומא באותו הטובה, אזי הש"י משפילו יותר מזולתו:

(ג) הוסיפה על הצווי שנצטווה אדם מהש"י. ואדם אפשר שהוסיף לה צווי הנגיעה לגדר וסיג, כנ"ל לדעת רש"י, דאם לא כן מה זה שפירש אחר כך דחפה עד שנגעה בו, הרי היא ידעה שאין מיתה בנגיעה, וצריך עיון:

(ד) לא מות תמותון. דחפה וכו'. דהנה הקדים לומר לא מות תמותון בלא גזירה, ואחר כך אומר המעם כי יודע וכו', וגם כפל הלשון מות תמותון. לזה קאמר כשם שאין מיתה וכו':

(ה) כי יודע כל אומן שונא וכו'. דיקשה מה איכפת ליה:

(ו) ותרא האשה. ראתה דבריו של נחש וכו'. דיקשה מה ראתה, גם בהבנת טוב המאכל לא יצדק ראייה:

(ז) ותפקחנה. לענין החכמה וכו' וסוף המקרא מוכיח. ר"ל מ"ש וידעו, ולא ויראו (שפתי חכמים):

(כב) היה כאחד. הרי הוא יחיד וכי ואם כן פירוש לשון היה כלשון הוה, ופירושו הרי הוא ואיני יודע דונמתו. (עד כאן מועתק מספר קהלת יעקב בסופו מהשמות לאגרא דכלה):

(כ) חוה נפל על לשון חיה, כאשר תאמר מה הוה לאדם וכי. עיין בשליה:
(כא) מדובקן על עורן. ופירש כתנות עיר כתנות על עורן. ולפירוש הבי' כתנות של עור:

ביאורי התרגומים

אונקלם

בקדמין ברא. לא תרגם ברייש, כמיש (בראשית י י) ותהי ראשית ממלכתו, ריש מלכותו. אבל הוקשה לו קושית רש"י דלא אשכחן ראשית שאינו דבוק. על כן פירש בראשית באמצעות הראשית, ואות הבי' תתפרש כמו עם, והכוונה בקדמין, הנה על פי דעת החוקרים היה אפשר לומר בקדמין על חומר חיולי שהניחו שקודם הכל ברא השי' חומר קדום כלול, ומזה ברא שמים וארץ וצבאיהם. והנה לפי זה הוה ליה לתרגם בקדמין. והנה י"ל לפי זה הוא כדעת מי שאמר שהיה חומר קדום לשמים וחומר קדום לארץ, אבל לא תנוח דעתנו באלה הדברים, באשר ידוע התרגום נתקבל בסיני, והולך ומבאר דברי אלקים חיים, וכל דברי התרגומים שנראה שאינם מבוארים במקרא, הם בסוד תורה שבעל פה שנמסרה בחשאי לחלק ד' עמו: והנה יש לפרש בקדמין, היינו על ידי העולמות הקודמים שאין רשות להתבונן בהם, ונכללין בשם אין סוף ב"ה, ברא אלקים את השמים וכי היינו זעיר ונוקב, והתחילה התורה לגלות לנו רק בריאת זעיר ונוקב, דזה כל עיקר עבודתינו אתר למדחל אתר למפלה (עיין זחר היא קייב ע"כ), והבין:

או יאמר בקדמין. היינו על ידי הקודמים הם עולמות שהחריבן, ידוע סודם להבאים בסוד ד' ופועמין מעץ החיים בסוד שבירת הכלים ואחר כך בתיקונם, הוא סוד שמים וארץ זעיר ונוקב. וזהו שורש גדול בעבודת כל איש ישראלי ובאמונת אומן בסוד התחיה וסוד התשובה המחיה, בסוד הכתוב (יחזקאל י"ב) השיבו וחיו, המתבונן מדברים הללו הלא ידע כי הכל בחכמה עליונה למען תהיה הבחירה ושכר ועונש, ויבין סוד הנאולה אחרונה בבחינת תיקון הגדול, ודי בזה. ולפי זה על כן גילתה לנו

יונתן

מן אוולא ברא ד' ית
שמיא ית ארעא. בחוכמא ברא ד' מפרש
הוקשה לו כג"ל. ומפרש ג"כ מה דנקרא
בראשית, עם אמצעית ראשית היינו חכמה ראשון
הראשית חכמה (תהלים קיא) ככתוב ראשית חכמה ועמ"ש
י, שנקראת ראשית נרמות בתרגום יונתן:
באות י' של שם הנכבד,
שהוא ראשית המכתב שכל מה שאדם רוצה לכתוב, הוא כותב תחלה נקודה שהוא י', וכענין שדרשו [הרב בספר ברית כהנות עולם] וכתוב על הלוחות כמכתב הראשון עשרת הדברים (דברים י ד), היינו כמכתב הראשון שהוא י' מספרו עשר. וזהו גם כן מן אוולא. ויש גם כן לפרש מן אוולא כמיש באונקלם, ואין להאריך:

וארעא הוה תהיא ובהיא. צידא מבני נש, ודקניא מן כל בעיר, וחשוכא על אפי תהומא, ורוח רחמין מן קדם ד' מנתבא על אפי מיא. וארעא הוה תהיא כו' צידא מבני נשא. ונראה דהביא תחלה כלשון הכתוב ואחר כך מפרש, ועיין מ"ש בירושלמי ורוח רחמן. הנה רוח אלקים כתיב, ואלקים הוא דין, ומתיכן שפפ לומר ורוח רחמים. וי"ל ידוע שם אלקים מתמלא בג' מילואים, מילי א' בהדין והיא דין גמור, גימטריא צר"ה לשונאי ישראל, [וישראל כתפלתם מהפכים צדה לצדה, עיין בכוונת ברכת תענית, ועיין מ"ש בפסוק (בראשית ו טז) צה"ר תעשה לחיבה, ופסוק (שם ח א) ויחבר אלקים את נח, והמילוי לבד וזלת הפשוטה, גימטריא ה"ד הוא לכל חסידיו (תהלים קמט ט), שמהפכין מרת הדין למרת הרחמים]. ב' הוא במילוי אלפין (שאינו חו"ק כל כך), והוא בגימטריא אר"ן. והמילוי לבד הוא גימטריא הד (אלקים). ג' במילוי יוד"ן, הוא ממותק בגימטריא בהמ"ם, והוא קרוב לרחמים מאת ה"יה ב"ה שהוא שם הרחמים, והמילוי לבד הוא גימטריא ר"ח (אלקים), כמאמר הכתוב (שמות לא ג) ואמלא אותו ר"ח

אונקלוס

לנו התורה בראשית, עם הראשית היינו הקודמים, עם זו נבראו שמים וארץ עולם התיקון, למען נתבונן ונקבל בקבלה בתורה שבעל פה מה הם העולמות שקדמו וסוד החורבן והתיקון, ואז נדע ונבין ליסודי התורה באהבה רבה:

בקדמין. כבר מבואר אצלינו. אפשר כוונתו לפרש עוד בראשית, באמצעות הראשית [שאיין לך ראשית שאינו דבוק כמיש רשין], והכוונה על פי הסוד שמים וארץ עולם התיקון והמתקלא, וקודם לזה היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי ודין לא הניין לי (ב"ר פ"ג ד), היינו שבורר כביכול מן עולמות התהו הנרמזין במקרא ב' מלכי אדום שמלכו לפני מלוך לבני ישראל (בראשית לו לא) [עולם התיקון]. ממילא יתפרש בראשית באמצעות הראשית מלכין קדמאין, ברא אלקים שמים וארץ עולם התקון, על כן תרגם אונקלוס בקדמין, היינו באמצעות הקודמין מלכין קדמאין שנברר מהם, וקרא המאציל עולם התיקון. והנה על פי זה יש לקשר סוף התורה בתחלתה, דהנה בכדי לרמוז לישראל סודות המקובלים במעשה בראשית, הנה דבר שלח ביעקב שבאמת היה המעשה בפועל בעולם הזה שמלכו מלכי אדום לפני מלוך לבני ישראל, ועל ידי זה יבינו בני ישראל סוד מעשה בראשית. וזהו לעיני כל ישראל (דברים ל"ב), בראשית ברא אלקים, כי המה מבינים הסוד למה היה הקב"ה בונה עולמות והחריבן, מה שאין כן אומות העולם אינם יכולים להבין דבר זה, ודי בזה למשכיל:

ברא ד. בכל מקום בתורה אלקים, הוא מתרגם הוי"ה. י"ל דהענין הוא, דבאמת הכל הוא על ידי פעולת השם הנכבד הוי"ה ב"ה שם העצם, ומה שנכתב בתורה שם אלקים, הוא שתורה מודעת לישראל שהפועל הזה היה בהתלבשות שם אלקים וכיוצא. אבל התרגום הוא בחינת תורה שבעל פה, מבארת לנו שהכל הוא על ידי פעולת שם הוי"ה ב"ה, כענין וד' בהיכל קדשו (חבקוק ב ט):

וארעא הוא צדיא ורקניא. כל שעריה שוממין (איכה א ד), מתרגמין כל תרעאה צדיין. אם כן מתרגם

ידנתן

רו"ח אלקים, (עיין מ"ש בפרשת נח בפסוק [בראשית ח א] ועבר אלקים רוח על הארץ). ומעתה תבין בבאן ורו"ח אלקים, שהוא שם אלקים ביוד"ן המתמלא במספר רו"ח, והוא מתמלא עלינו ברחמי"ם כנ"ל, ועל כן תרגם ורו"ח רחמין. ויש לבאר שהוא אשר עלה אמתשכה לברוא במדת הדין ונתהפך לרחמים (ב"ר פ"ב ט"ז), ויהי רצון שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

<p>ואמר ד' הוא נהורא והוה נהורא:</p> <p>ואמר ד' יהי נהורא לאנהרא עילאה, ומן יד הוה נהורא. הנה אמר לאנהרא עילאה, י"ל כוונתו דהנה המאורות שבעולם הזה לא נבראו עד יום ד', והאור הזה הוא אור אחר שכאיד גם לעליונים, והוא האור שנגנו לדעת חז"ל (חגיגה י"ב ע"א), ועתיד להאיר לנו בזמן ביאת המשיח, כמ"ש הנביא (ישעיה ס יט) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולננה הירח לא יאיר לך,</p>	<p>ידושלמי וארעא הות תהיא ובהיא תדו מן בני אנשא ורקניא מכל בעיר ורוח רחמין מן קדם ה' הות משכא על אפי מיא וארעא הות תהיא כ' וצד"ו מן בני אנשא משמע מלשונו מדקאמר צד"ו שאין זה פירוש לתהו וכתו רק הוא ענין אור הוספה לדברי המקרא או ע"ד דרש כדברי המקרא והביא מקודם תהו וכתו בפשוטו ואח"כ צדו היינו חך דרוש המקובל וכן דרך התרגומים בכמה מקומי לדרוש ב' פירושים עיין ברש"י פ' ויחי:</p>
--	--

והיה לך ד' לאור עולם כו'. והנה תתבונן לפי זה "יהי אור, בנימטריא רל"ב ד' מילואי שמות הויה, שהם פנימיות האור ב' עולמות, ע"כ באצילות, ס"ג בבריאה, מ"ה ביצירה, כ"ן בעשיה וכדומה, בשעת מעשה בראשית הופיע מהן האור גם אל העולם הזה עשיה הגשמיות, וכן יהיה לעתיד, הוא שאמר הכתוב והיה לך הויה לאור עול"ם, היינו השם היה במלאו שבכל עולם, מנין יהי אור:

ומן יד הוה נהורא. היינו תיכף היה אור. פירש כואת לתרץ למה לא אמר ויהי כן כמו בכל מעשה בראשית, הוא לתודות שדאור הזה אינו מתנהג כדרך האור שאנו משתמשים בו שמתחלת הארתו מעט מעט, מתחלה האור פני מוח, ואחר כך תחלת הנין, ואחר כך סוף הנין. אבל כוה

יונתן

כזה האוד נתמלא העולם כולו אוד כרגע, ולא היה בו שינוי בין בן מערב למזרח או צפון לדרום, רק לכל צד בשוה כרגע:

(ה) וקרא וכו' ועבדיה למפלח ביה דיירי עלמא כו' ועבדיה למינח ביה ברייתא כו'. פי' הזאת נ"ל כוונתו גם כן לתרץ למה שינה הכתוב סדר מעשה בראשית להקדים היום הלילה. אך הוא דהנה הפועל המוב כ"ה פועל לתכלית הדמכה, והנה מוכת הלילה לא תוכר רק אחר היום כשאדם עיף ויגע מעבודת השם, כיך אחר כך תכלית הדמכה של בריאת הלילה. וי"ש הפסוק (אי"ב כה ג) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר, רצ"ל הזכיר הש"י את החשך לקץ ולסוף, כי לכל תכלית הוא חוקר להודיענו תכלית מוכת החשך הוא אחר האור, הבן הדבר. והנה תראה שינוי לשון בלשוננו, ברישא כתב ועבדיה למפלח ביה דיירי עלמא, הנה כתב דיירי עלמא היינו כפי הנראה בני אדם אשר הם נקראים דיירי ארץ, ובסיפא כתב ועבדיה למינח ביה ברייתא כלל כל הברואים. והנראה דהנה אדם לעמל יולד (שם ה ה) לעבוד עבודה, או עמל תורה או עמל ד"א (מנהדרין צ"ט ע"ב), אבל שארי הברואים אין מזהכר שיעשו עבודה, ומעולם לא ראיתי צבי קיץ וארי סבל כו' (קידושין פ"ב ע"ב), ורשות בידם להיות יושבים במלים. על כן בעבודה כתב "דיירי עלמא, שאין רשות להם להיות במלים מן העבודה, ובסיפא כתב למינח ביה ברייתא, דהנה המנוח"ה הוא צורך לכל הנבראים כשיעשו עבודה באיזה זמן, הנה כשלא יהיה זמן מעו"ת, הנה יוכלו להשחית גופם בלי מצא מנוחה. וגם כתב ברקדוק ברייתא, להורות הבני אדם אין להם רשות לאבד כל לילותיהם במנוחה, ולא איברי מידרא אלא לגירסא (עירובין ס"ה ע"א), הגם שצריכין למנוחה, אף על פי כן מעט שנות מעט תנומות כו' (משלי ו י). ואפשר יצא לו זה מדברי הכתוב ויקרא אלקים לאור יום, הנה הקדים הקריאה לתיבת לאור, מה שאין כן בסיפא הקדים לחשך, ואחר כך קרא. והנה זכר תוכר את אשר דרשו חז"ל (כ"מ ס"א ע"א) את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך (ויקרא כה לו), מדהקדים ברישא כס"ף ואחר כך נשך, ובסיפא הקדים המרבית ואחר כך אכלך, להורות שתודוה המנעיתא לכאן ולכאן, והכי קאמר את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית,

אונקלוס

מתרגם על תהי' צדייא, היינו שממה, ובהי' רקנייא. ולפי זה אינן שמות נרדפים, רק הפירוש הוא שממה וריקנית, אם כן כוונתו אפשר כתרגום יונתן שוממה מבלי איש, וריקנית מכל שאר הבריות:

והשוכא פריש. הוסיף תיבת פריש שאינו מבואר בתורה. והנראה כי היכי דלא נמעה לפרש דהכי קאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך, וכל זה היה על פני תהום, דהיינו הארץ הלזו שהיתה תהו ובהו וחשך, היתה על פני תהום. ואי אפשר לפרש כן, דאם כן הוה ליה לנקוד וחשך בקמץ הוי"ו, כמו וי"ו של ובהו. וגם המעם היה לו להימשך הפשטא קמץ עד וחשך. אלא על כרחך וחשך קאי לסיפא לענין בפני עצמו, לומר וחושך הוה פריש על פני תהום, על כן הוסיף תיבת פריש. ויש להתבונן עוד על פי מ"ש בזוהר (ח"ב צ"א ע"ב) בפסוק (שמות כ ז) לא תשא כו', דהשם המפורש פריש על פני תהום חקוק בצרורא, וכשנשבעין לשקר ח"ו, אזי השם הקדוש מנשא את עצמו מן התהום, לולי שהשי' מזמין את המלאך יעזריאל בנימפריא חשך, ממנה על זה לחקוק את השם המפורש, הנה הוסינו השי' מבראשית לפרוש את השם המפורש על פני תהום בעת המצטרך. וזה באפשר שרמו המתרגם וחשוכ"א פריש כו'. ר"ל אותו החשך שהוא מלאך הנ"ל, הוא חוקק את השם המפורש על פני תהום. והנה לפי זה תיבת פריש הרומו לפרישת שם המפורש, לא נכתב במקרא, ונמסר בתורה שבעל פה שהוא תרגום, להורות לנו דאין מוסרין שם המפורש, רק מפה לפה למי שראוי לו בחשאי (ע"פ קידושין צ"א ע"א), נ"ל:

מנשכא על אפי מ"א. על גזליו ירחף (דברים לב יא), מתרגמינן מתחופף. ובכאן אין דרך כבוד שלמעלה לתרגם כך, על כן מתרגם בדרך כבוד מנשכ"א, הבן:

(י) ולמקוה המים קרא ימים. ולבית כנישת מ"א, הוסיף תיבת ולבית, וכן יונתן. ונראה דהנה בלשון הכתוב ולמקרה המים וכו', יש מקום למעות

אונקלוס

למענות ששינה שם של מים הנקיים וקראן ימיים, ובאמת מצינו בכלל התורה שנקראים מים, ותמצא בפסוק (עמ"ס ה' ה') הקורא למי הים, הנך רואה שהכתוב אומר מים של הים, משמע שהמים אינם נקראים ימים, ועל כרחך שקרא הקב"ה להכלי שהמים נקוים בו. והנה הכתוב השמיט והחסיר תיבת ב"ת או מקום, להורות דגם בחסרון ב"ת או מקום, הם עומדין במאמר פיו, דהרי הם גבוהים מן הארץ, וכענין שדרשו (ב"ר פכ"ג ד') בפסוק הקורא למי הים וישפכם, משמע שפיכה מלמעלה למטה, אם כן לפי זה אינם נתונים כלם בתוך כלי המגביל, ובפרט בשוא גליו הנה הם למעלה למעלה, עם כל זה הם נגבלים במאמר פיו יקוו המים כאלו היו מוגבלים תוך הכלי, על כן נחסר תיבת ב"ת ונמסר בעל פה:

ועופא דפרח. לא פירש ועופא יפרח. כי לפי פשוטו נראה שכבר היו העופות, רק שנצטוו שיפריחו ושוב אחר כך נאמר (בראשית א' כ"א) ויברא כו' ואת כל עוף כנף כו', על כן פירש דהאי יעופף, פירוש שיעופף, נ"ל: ואשתכללו

יונתן

ובמרכיב, וכן בגשך ובמרכיב לא תתן אכלך, ועיין בספר ווי העמדים כמה דרשות בעניינים כאלה, והוא כלל בכל מקום שימצא כזאת. ואם כן גם בכאן תדרשנו לטובה ויקרא אלקים לאור יום (לפעולתו לעבוד בו), ולחשך (היינו גם בחשך מחייב האדם לעבוד פעולת היום, כי אין רגה של תודה אלא בלילה (שמ"ר פמ"ז ה')), וכן תדרש יום ולחשך קרא לילה, כי שאר הנבראים הותר להם גם ביום לעשות פעולת הלילה, היינו להיות יושבים במלים כי רק אדם לעמל יולד, מה שאין כן שאר הנבראים:

ועבד וכו'. סומכי תל"ת אצבעי"א. מצאתי בספר ויקהל משה בשם רבו הגאון המפורסם מה"ר דוד אופנהיים, דיצא לו למתתם זה על פי מה דאיתא בסודי ריו, דנהינ"ם הוא ק"פ אלפים פרסאות שהן ח"י אמות של הקב"ה, ממילא נשמע דאמה של הקב"ה הוא עשרת אלפים פרסאות, ואמרינן בגמרא (מנחות צ"ה ע"א) דכל אמה ששה מפרצים, וכל מפה ד' אצבעות בגודל שהן ה' באצבע, ממילא כל אמה ל' אצבעות. והנה המעשר מל' הוא ג', ואמרינן בגמרא אליבא דרבא בפסחים (צ"ד ע"א) דאלף פרסאות היו עובי דרקיע, ממילא היו עשירית האמה דאמה של הקב"ה י' אלפים כ"ל, ואם כן שפיר נשמע דסומכי דרקיע תל"ת אצבעות כדברי המתרגם, ושפתים יושק

וכרך שחלק מתכמתו לדיאיו, אם עדיין אנו צריכין למדעי למאי נפקא מינה הביא זה המתרגם. ונ"ל דק"ל דלמה לי ויע"ש, דהרי נאמר אחר כך ויהי כן. על כן פירש בדרך רמז, והנה "ויעש אלקים" את עם הי"א אותיות, בנימטריא והי' אלף פרסאות. גם תיבת א"ת, ר"ת תל"ת אצבעות. ולפי זה עדיין אנו צריכין לבאר דעתו ויהי" כ"ן למה לי. נ"ל דקאי אחיבת מע"ל לרקיע, דרשינן מינה (ב"ר פ"ד ג') מלמד שתלויים באויר, ואי לא נאמר ויהי" כ"ן, לא היו ידעין שזאת התלויים באויר נעשה תיכף ביום ב', הא באפשר לאחר זמן, על כן אמר ויהי" כ"ן תיכף וסמוך למאמרו ית' כ"ל, ולדעתו ויעש מופנה לגזירה שזה נלמד דרקיע כביכול נמדד באצבעות, נלמד בגזירה שזה כי אראה שמך מעש"ה אצבעותך (תהלים ח' ד), כתיב הבא ויע"ש, וכתיב התם מעשי אצבעותך. אך בירושלמי ברכות פרק קמא (פ"א ה"א) תני בשם רב יהושע עובי של רקיע כשתי אצבעים, וכן נמי דעת בן זומא בתלמודא דין בתגינה (ס"ז ע"א). ונראה דלמדו סתם בגזירה שזה, כתיב הבא ויע"ש, וכתיב מעשה אצבעותך, מיעוט אצבעות שתיים. דע דהאי אלו הקדושים לא כיוונו להגשים ח"ו, דהאיך צודק דים ואצבעות כלפי מעלה ח"ו, אבל כבר נודע דברי נבואה וכן דברי חכמים בתורה שבעל פה הכל דברו ברמז, וכונתם על שמות הקדושים ואודות עליונים. וארמח לך את אשר עם לבבי, דרקיע הוא המגביל, והנה אצבע בנימטריא אהו"ה במילואו כזה אלף הי' ויו הי', הוא השם העצמו ב"ת "את השמים" ואת "הארץ", ונקרא גושפנקא דרתים ביה שמיא וארעא, השם הזה הוא שם הדעת. והנה דרקיע נעשה להבדיל, והנה רמז ח"ל (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דע"ה הבדלה מנין, תצו להבדיל בין קודש לחול בברכת הדעת, להיות הבדלה בין העליונים לתחתונים נעשה על ידי דרקיע שנעשה במדי"ת אצבע, היינו שם הדע"ה, הבן הדבר:

והתנגיב ארעא דהתחמי יבשתא. כי היכי ולא נפעה ותרמ"ה הוא מאמר בפני עצמו:

ואמר ד' יתבונן מיין תתאין דאשתארו מן לרע לשמאי לדוכתא חד, ותתעב ארעא דתתחמי יבשתא והנה כן. יתבונן מיין תתאין דאשתארו מן לרע לשמאי, כי הנה תרגמו הוא באריכות בלשון כבבל. וי"ל משום דיש למעות בפשט הכתוב דהכי קאמר יקוו המים מתחת השמים, היינו יתאספו המים ויצאו חוץ לכיפת השמים, וקאי מתחת השמים על יקו"ו, ואי אפשר למר כן דאם כן הוה ליה למימר יקוו מתחת השמים המים אל כו', וגם החוש מכחיש זה דדרי עינינו רואות המים הם מתחת כיפת השמים. על כן דייק ואמר מיין תתאין דאשתארו וכו', להודות מתחת השמים קאי על תיבת המים, היינו אותן המים שמתחת השמים המה יתאספו, ואין להאריך:

ולמקדשי רישי ירחין ורישי שנין עבורי ירחין כו' ומחזורין. הנה הן אמת שכל אלה צדיקין אנו לידע בסוד העיבור, אבל הדבר אינו מבואר בכתוב ולמה פירש כזאת. ונראה דבא לפרש למה נאמר למ"ד כבולן, רק בתיבת ושני"ם נחסרה הלמ"ד, וקאי ארלעיל כאלו נכתב ולשני"ם, ואם כן הלמ"ד הוא בעל פה, להודות שאותו הלימוד נחסרה בעל פה בסוד העיבור כגדען. ומעם הדבר דחושבנא במסדהא הוא הרמח למלכות שכל החשבונות מתחשבין בה, על כן יאמרו המושל"ים בואו חשבו"ן (במדבר כא כו), ומלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה (תיקו"ז הקדמה י"ז ע"א), והקדושה והעיבור תלי בפיה עמו ישראל, (כפ"ה בנימצריא לכנ"ה, בנימצריא השם הנכבד עם אותיות הקדומים והמאוחרים, כביכול המלך עם לבשי מלכות, סוד אנ"י הויה). וכבר נודע מכתבי טרן בבחינת החדשים, ראשי"י חדשים כולם נרמזים בבחינת איברי הראש נולגלחא, כ' עינים, כ' אוזנים, חוטמא. והפה אינו נרמז, ונמסר לישראל יקדשו ראש חדשים ושנים כמו פה"ם, אתם (ויקרא כג ב), אפילו שזנים כו' (ויהי כ"ה ע"א), כי להם ניתן המלוכה דבר המלך ושלטון. והנה נחסרה אות הלמ"ד כאן בעל פה, כי הלי" סוד המלך גבה מכל העם, וגם כי המלכות נקנית בלי מעלות (אבות פ"ו ע"א), דוק הדברים ועיין עוד בסמך:

ואחשבה לדעת עוד, הנה אמר השי"י יהי מאור"ה כו' להבדיל כו' והיו לאותות כו'. למה נאמר והיה זהו ליה למימר להבדיל בין כו' ולאת"ה כו'. והנראה ודעה להבדיל בין היום כו' יזכר על ידי מאוד אחד, ודיינו בורחת

השמש

לדוכתא חד. לא ידענא למה לא תירגם אתר"א, כמו שתירגם בבמה מקומות דוק ותשכת, וכן תרגם אונקלוס. אפשר חילוק יש בין דוכתא לאתר"א, אתר"א הוא מקום מיושב, דוכתא הוא מקום סתם אפילו אינו מיושב, ובמקרא יש חילוק בין מקו"ם להמקום, המקו"ם משמע הידוע במיושב, מה שאין כן סתם אפילו אינו מיושב, תרדך עיון:

ותתנגיב ארעא דתתחמי יבשתא. הנה ותתנגיב ארעא אינו במקרא, (עין מ"ש בפירוש המקרא) המשמע ותראה היבשה, שכבר יש יבשה רק שאינה נראית, ובאמת אינו כן כי כל זמן שהארץ נתונה בתוך המים אינה יבשה והיא רטובה, הנה דקדק הוא וי"ל דהכי קאמר כשיתאספו יהיה מקום מוכן שתתייבש הארץ ותהיה יבשה. הנה לפי זה ותראה הוא ענין בפני עצמו, ותראה לחוץ מה שבתוך המים ועל ידי זה תהיה יבשה, אפשר למד מן הפעם ותראה היא במיפח"א, היינו ותראה המופח"ת מה שהוא טופח וחיוב, ואחר כך היבשה"ה באתנ"ה, ר"ל תהיה יבשה מה שמונה בתוך המים, נ"ל:

ובין מיא דלעיל כקובתא דרקיע. נראה כוונתם לדייק בדברי חז"ל (שוח"ט מזמור י"ט), ובפירוש רש"י על דקדק לא נאמר אלא מע"ל דרקיע, להודות שאינם נתונים על דקדק ממש, רק תלויים במאמרו של מלך. ותירגם הוא וי"ל קובת"א לשון ארצו, רצ"ל נתונים שם בארצו. ולמד זה מכתובי (דברים כה יב) ישתח"י לך את ארצו הטוב את השמים לתת ממ"ד, הרי המצר מן השמים הוא מן הארצו:

שבעל פה, וזה לא איברי סידרא אלא לנידום (עיידין ס"ה
 ע"א), (חסר כאן תשלום המאמר):

וסדר יתהן י"י על שמריהון ברקיע. שמריהון לשון
 קביעות במקום עיין בערך, וימרה"ו על השחן
 (ישעיה לח כא), מתרגמינן וישמרון על שיחנא, אם כן הוא
 כעין דבר הנתמרה שנקבע ועדק, כן נקרא דבר הנקבע
 בלשון שם"ד. ונ"ל דבא גם כן לתרץ מהו "ויתן" אתם,
 ולמה לא נעשו תיכף במקום שהוא ברקיע. על כן פירש
 הכוונה "ויתן" אתם, סידר מהלכתן בגלגל כל ימות עולם
 האך יתהלכו במזלות וכוכי לכת. וכזה יתורץ נמי למה
 הזכיר שוב שם אלקים, היה לו לומר פתם ויתן אתם ברקיע
 כו'. אבל לפי הג"ל חזר לומר ויתן אתם אלקים, כביכול
 נתן אותם על משמריהם וסדרם כל ימות עולם לכל ישנו
 את תפקדם, על כן אמר אלקים כח אלקות שנתן בהם
 לא ישונה כשום פעם. והנה הגם שיהושע אמר שמש
 בבעון דום (יהושע י"ב), וישעיה החזיר את המעלות (ישעיה
 לח ז), עיין נא בספר הגבורות להרב בעל נר אריה שאף
 על פי כן לא שינו מתפקדם, רק היה הדבר ניסויי ומבעיי
 ביד, עיין שם ותבין:

ולמשמש"א כימנא ובליליא. לא ידעתי לכאורה האך
 תרגם בהיפוך, דמקרא כתיב לשון ממשלה,
 והוא חידוש שימוש. ואחשבה באפשר ההקשה לו גם כן
 אך יצויד שליפת ב' המאורות ביום ובלילה. וגם אומרו
 אחר כך אור וחשך בהבדלה. וגם לא נאמר בציורי לשון
 ממשלה רק להבדיל. על כן פירש גם כן שזה נתהווה גם
 כן אחר המיעוט אין ללכנה שום אור רק בקבלתה מן
 השמש, כפי ערך הקבלה כן הוא אודה בריחוק וקירוב,
 ולעולם לא ישבותו ממהלכתם זה, השמש למעלה מן הירח
 ומשפיע בה והלכנה מקבלת, וזה ביום ובלילה. והנה זה
 נקרא ממשלה, על חדך ואל אישך תשוקתך והוא "משל
 כן (בראשית ג טז), הנה בלשון הכתוב תודה שבכתב יקראו
 להמשפיע מושל, וכדרך כבוד בתורה שבעל פה קראו
 משמש, הבן הדבר הזה בדרך אפשר, ואם עיני שכל לך
 תתבונן מזה אמרם (ריה כ"ג ע"ב) לא ראתה חמה פנימתה
 של לכנה:

ידחשון וקק"י מ"י וכו'. לפי תרגומו נראה ר"ל הגם
 הדנים נבראו מן הדקיק, והנה ר"ל (עיידין כ"ח

ע"א

השמש יום ובשקיעתה לילה, מה שאין כן את"ת לא יזכרו
 על ידי אחד, והנה לקי השמש הוא על ידי גלגל הלכנה,
 וכן לקי הלכנה הגם שהוא על ידי צל הארץ, הנה צל
 הארץ לא יפעול בה לקי כי אם בהיותה מנוגד עם השמש
 כנודע, וכן חשבון המעדים ושנות העיבור צריכין לחשבון
 בשני המאורות להשוות ימות הלכנה עם ימות החמה
 כנודע. וזה באפשר כונת יונתן על פי פשוטו שהביא
 חשבון תקופות ומולדות ומחזורין, בכדי לדייק תיבת והיה
 רעל שניהם קאי, וכן הוא בנמרא חולין (דף ס' ע"ב) שאמרה
 הלכנה יומא נמי אי אפשר ולא מנו בה תקופות, דכתיב
 והיו לאתת ולמעודים כו', משמע ודייקו ר"ל תיבת והיו:
 ואפשר לפרש עוד אומרו והיו, והנה להבדיל בין היום
 כו' זה נעשה מאליו על ידי המאורות, ואין מבוא לשנות
 זולת בגזירת היוצר כל אשר ישוד מערכת השמים לשעה
 בעבור עמו ישראל, כענין יהושע שמש בבעון (יהושע י
 יב), ואף על פי כן ההבדלה נעשת מאליה, מה שאין כן
 לאת"ת, הוא היה החדשה בכל פעם על ידי מעשה
 התחתונים, כי הגם שהליקים הם בחשבון, עם כל זה
 שבאם היו מטיבים מעשיהם, כבר היה העולם מתוקן והיה
 אור הלכנה כאור החמה ואור החמה שבעתים (ישעיה ל
 כו), ואז כבר לא היו פועלים הליקיים, ואם כן אלו הליקיים
 הגם שהם ממנע מבראשית, עם כל זה הם תלויים ועומדים
 בבחירת התחתונים, תדקו מאוד דברי חז"ל. ח"ש בזה
 "והיו" לאתת, כי האת"ת אינם נגזרים בדוקא שמוכרחים
 להיות כמו שמוכרחת ההבדלה, וכן למעודים יוצק בתן
 והיו, כי הם בהיות חדשה בכל רוד חזר, לפי דברי הבית
 דין שלמטה ובבחירתם ואתם אפילו שונגים, וכענין שדרשו
 (יהושע כ"ב פ"א ה"ב) על פסוק (תהלים נז ג) אקרא
 לאלקים עליך לאל נמר עלי, שהש"י נומר דברי הבית דין
 שלמטה, בת ג' שנים ויום א' אין בתוליה חזרין, נמלכו
 בית דין לעבר השנה בתוליה חזרין, אם כן בכל פעם עסק
 המעדים ושנים הם היה חדשה, והבין:

ועבד ר' ית תרין נהוריא רברכיא והוון שוין באיקהון
 עשרין וחד שנין בצידי מנהן שית מאה ואתרין
 ושבעין חולקי שתא, ומן בתר כן אישתעית סידרא עילוי
 שמשא ליתן תליתאי ואיזדערת ומנו ית שמשא כו'. קודם
 כל דבר אומר לך הנה הדבר הזה היה מקובל לחז"ל בתורה
 שבעל פה ואינו מבוואר בכתב, דענין הלכנה הוא סוד תורה

ח"ו בעל כרחך נעשו שלא ברצונו ית"ש. על כן נאמר "ויעש אלקים הבל כאשר לכל, והכל בגודלתו ורצונו. וכן תפרש דבריו בבריית המים שנאמר בהם "ויקרא אלקים, (והא דלא נאמר בהם ויע"ש, הוא בעבוד חשיבות הליותן נאמר ויברא). ולפי זה לשון ויבר"א, קאי גם אסיפא ואת כל נפש החיה הרומשת. ולפי זה למה נאמר אחר כך "אשר שרצו המים, צריכים לפרש לפי זה דהכי קאמר, עם היות שהיה די בשריצת המים, עם כל זה "ויקרא אלקים ממעם הג"ל. ומהו תתבונן שגם הספ"א נעשית בגודלתו ית"ש, הגם שמאתו לא תצא התעות הכל לטובה, והוא פנה לתורה, בין הדברים: עוד תתבונן מ"ש הפוסקים שאין לסמוך על הנשים בבריית דגים קמנים המהורים מן הטמאים, וכן ברמשי" ארץ הקמנים. והנה ללמד דעת לבני אדם עשה היוצר בראשית ככה הגם שצוה ישרצו המים, עם כל זה ויברא אלקים כביכול נצטרפה בריאתו בעצמו להפריש הטמאים מן המהורים, וכן בבריות הארץ הגם שאמר תצא הארץ, עם כל זה ויעש אלקים. והנה אם נאמר דבריות המים אין קושיא אומרו ויברא, כי הוא רק על הליותן, וכאינדק מסיים "אשר שרצו המים, הנה גרמו ביותר בבריות הארץ, להזותך יודע דכל מדות האדם הם מארבע יסודותיו, כגון הכעס מיסוד האש, והתענות מיסוד המים, והתענה והוללת מיסוד הדוח, והעצלות מיסוד העפר. והנה הא דכתבו הפוסקים שאין לסמוך על הנשים בבריות הבעלי חיים קמנים, מפני שעצליות הן (כ"ד פ"ה פ"ה ה'), והעצלות הוא מיסוד העפר שמתגבר בהן ביותר, הנה למדנו יוצרו בבריות העפר הגם שאמר "תצא הארץ יסוד העפר, עם כל זה ויע"ש אלקים, וליכא מידי דלא רמיז:

(כו) ואמר ד' למלאכיא דמשמשין קומרי. נראה דנלמד גם כן מצודה שזה נעש"ה, וכתוב במלאכים (תהלים קג כ) נבדרי כח עוש"י דברו:

דאיתבריו כיום תנין. ג"ל להיות ביום שני נעשה התבולה בין עליונים לתחתונים, והש"י רצה לברא את האדם מן העליונים ותחתונים (כ"ד פ"ה י"א), על כן נמלך עם המלאכים שלא יתקאו בו:

(כז) בצלמא יי ברא יתיה בתמ"ה איכרין ושס"ה גידין וריקם עליו משכא ומלי יתיה נברא ואדמא

ע"א) הכריחו כן רק בעופות, ולדגים אין הכרח. וביותר יקשה הוא ז"ל בעצמו כתב אחר כך בפסוק שלאחריו מ"א צלילתא. ואפשר לומר בדוחק הדין בזה מה שכתב אחר כך ויברא אלקים כו, מה ויברא כיון שאמר מקודם ישרצו המים כו. על כן תירגם דכפסוק הזה להמים הוא רק על העופות, והכי קאמר ישרצו המים שריצת ברואים כאלו שתהיה בהם נפש חיה, וגם תהיה בהם העפופה. והנה אלו הברואים נעשו מן הרקק, ואחר כך אמר ויברא אלקים כביכול בעצמו מן המים צלולים התנינים הגדולים והדגים, ועוד ית' א"ה:

ועופא דמיים ושרכפתיה על ארעא, ושביל מייסה על אויר רקיע. מפרש ועוף יעופף על הארץ, רצ"ל הגם שהוא מעופף, אף על פי כן שב תמיד על הארץ כי מקום קינו בארץ על פני רקיע השמים, היינו עפיתו תחת אויר השמים:

תוצא הארץ. תהנפק גרנישת"א דארעא. היינו רש"י הארץ העפר היבש, דמן הלח היינו הרקק כבר נבראו העופות, ולא היתה הציווי ליסוד הארץ, כי היה יסוד הארץ משותף עם יסוד המים, ועיקר היום היו בריות המים, מה שאין כן כהיום היה הציווי לארץ, שיבראו ויצאו בריות מתשי הארץ לברם:

ובריית ארעא לזניה. ג"ל דדקדק וחית"ו ארץ כמ"ש לעיל, וכיאר דנצטוו למינ"ה דייקא בריות הארץ, והיינו שאמר להם להדבק בבריות המים הגם שהם מאותו המין, והיינו כלב הי"ם עם כל"כ היבש"ה, זה מה שג"ל:

(כה) ועבר י"י כו ויני רכיין ויני דלא רכיין. כבר כ' גם בבריות המים למה דקדק לתרגם כן. ובעת צ"ל דקדוקו הוא למה נאמר ויע"ש וכמ"ש לעיל, לא הוה ליה למימר רק ותצא הארץ, ולמה נצטרפה זה עשייתו ית"ש לאמירתו. והוא להיות כנפש הצומחת ישנם בריות מהורות וכשירות למאכל אדם, וישנם ממאות שאסרם הש"י בתורתו, ולכל יחשוב האדם כיון דשדום ממאות נעשו ח"ו שלא ברצונו, כיון שאין חפץ בהם וממאם בתורתו. על כן נאמר בהם "ויעש אלקים, הש"י עשאם הן הפמאות והן המהורות. והעמיק ביותר הנה ענין המטאור בריות וכדמות, הוא מטאת נפשותם אשר נפשותם ממא, ויכוא האדם לחשוב כיון שנפשותם מסטרא דמוטאור, אם כן

אונקלוס

(א) ואשתכללו. פירש ויכולו, מלשון יסוד כל, ור"ל שקנו כל הנבראים בחינת קיום והעמדה ליסוד מוסד, דאי כפשוטו מאי למימרא, הרי כבר מפורש בריאתם במקומם, ועיין מ"ש לעיל בעניי בפירוש דהאי פסוקא:

(ד) כד איתבריאו ביומא. הנראה שמפרש כרש"י שכל מעשה בראשית נבראו ביום א':

והוה באדם לרוח ממללא. לכאורה לפי לשון הכתוב הוה ליה לתרגם והוה האדם. אך דלפי לשון הכתוב שעל ידי שנפח נשמת חיים באפיו, יש חיות בגוף, ובאמת כשיוצא הנשמה אזי נשאר הגוף בלתי חיות, וכוונת הכתוב באמת החיות רק היא כנשמה כי היא עיקר האדם, מה שאין כן הגוף בשר אדם רק בעיני העולם נקרא הגוף בשם אדם, וכו' אין חיות מבלעדי נשמתו, על כן פירש והוה באדם, נ"ל:

(ח) מלקדמין. לא רצה לתרגם כפירוש רש"י במזרח, דמאי נפקא מינה אם הוא במזרח או בשאר רוחות, על כן פירש דר"ל קודם בריאת העולם. וחכוונה להודיע גדול טובו ית', שקודם בריאת האדם ברא הפזכה התכליתית לו:

(ט) במציעות. מאי בתוך הגן שבכאן. על כרחך פירושו באמצע, דאם לא כן לשתוק מתוך הגן. ועוד דמאי אשמועינן בזה. אלא על כרחך באמצע, להודיע כי הוא מרכז הנקודת, וממנו שואבים כל עצי הגן כדרך הקצוות מן המרכז, להודיע כמה טובות איבד האדם, ולהודיע שהנה בעץ החיים בודאי היה יכול למעום גם מעם עץ הדעת כיון שהוא הכולל, רק לא הותר ליקח עץ הדעת בפני עצמו שיהיה נמשך אחר הרע:

ואילן דאכלין פירוהו וכו'. דהוקשה לו הרי השיי לא צוה רק על העץ, ובחמא כתיב (בראשית ג' ו) ותקח מפרייו. אלא על כרחך פירוש עץ הדעת טוב ורע הוא כך, ע"פ שמפריו נמשך הדעת טוב ורע, ועיין מ"ש על זה בענייני ע"ז:

לא

יונתן

דבר ונקבא בגוהון ברא יתהון. נ"ל ומפרש כואת להתבונן אך האדם הגשמי נברא בצלם אלקים, ומה דמות הערכו לו כי לא ראייתם כל תמונה. על כן תיקן הוא ז"ל הכוונה כעין דמיון התורה ומצותיו, (הגם שהוא ז"ל פירש ההמלכה עם המלאכים, אף על פי כן התורה כביכול אור מעטה לבשו נקראת, הכן הדבר). והנה התורה רמ"ח מצות עשין ושם"ה לא תעשין, כן האדם רמ"ח איברים ושם"ה גידים. והנה בתורה ד' חלקי פשט רמו דרוש סוד, כמו כן האדם עו"ר למעלה נגד פשט התורה, בש"ר בפנים נגד הרמ"ז, ד"ם נגד הדרוש, ועיקר חיות האדם הרוחני בתוכו נגד הסוד:

דבר ונקבא בגוהון כו'. נראה דס"ל כמאן דאמר (בכרות ס"א ע"א) פרצוף, רק שהיו אחד אחד באחור ונסמן הקב"ה:

וית כל אילני סרקא וכו' דכיה פירי אילנא וכו'. דקדק דהיה לו לומר ואת כל פרי עץ, וכתיב ואת כל העץ אשר בו פרי העץ, שמע מינה תרתי וכמ"ש לעיל:

ב (ב) ועשרתי עסקן דברא בן שמשחא. בא לתרץ מה שהקשו חז"ל (ב"ר פ"י ט') ביום השביעי, ביום הששי מיבעיא לן. ומתרץ דגם בן השמשות שהוא ספק שביעי ברא עשרתי עסקן, וביום השביעי נח מכולם כמ"ש לעיל:

(ג) ועתי"ד למעבר. ר"ל שברא השם יש מאין, ונתן בהם כח להבראות בכל פעם יש מיש הכל בבוהו ית':

(ו) וענ"ן יקר"א הוה נחית מתחת כורסיא יקרא ומלי מיא מן אוקיינוס והד סליק מן ארעא. דהוקשה לו שינוי בפסוק מאר"ץ לארמ"ה. גם הוקשה לו תיבת יעלה דהיה לו לומר עלה. על כן פירש דהכי פירושו ואר יעלה, ר"ל מה שאר עולה, הוא מן הארץ (העליונה כמא הכבוד) שמשם ירד הענן אל מי האוקיינוס, ועל ידי כך יעלה מן הארמ"ה והשקה אותה, נ"ל:

(ז) בתרי"ן יצין. דייק כח"ל (בכרות ס"א ע"א) ויצר בתרין יודין. דכ"ר עפרא מאתר ביהא מקדשא, גם כן כח"ל (פסחים ל"ה ע"א) דייק עפ"ר מן הארמ"ה, והוא הוסיף

(ט) רומיה מהלך חמש מאה שנים. אפשר דייק מהה"א היתירה, והיה לו לומר ועץ חיים, והה"א מרמזת שהיה במספר ה"א בחשבון היותר ה גדול בהחזרתו לשרשו לנעוץ סופו בתחילתו שהם אלף לאלף ו, והבן:

ואילן האבלין פירוהי דעין בין מב לביש. ובגוסח הידושלמי כל מאן דאכיל מיניה מפרש בין מב לביש. ג"ל והנה על די עץ הדעת נתעורר הרע שהיה בכח ונתעורר בפועל, ולא יתוקן הרע שישוב לטוב גמור עד עת בא משיחנו במהרה בימינו, ואז יהיה ביותר שאת כמו קודם החטא, כי קודם החטא לא התעורר עדיין הרע, מה שאין כן בעת שיתוקן הכל והיה גם מדרע טוב גמור, או יהיה ביותר שאת, עיין בשלה"ק בסוד הברייתא קורין לאלפין עיינין, בבתנות עוד או"ד ועו"ד (וזהר ח"א ל"ו ע"ב), כי עין בעין יראו בשוב ד' את שבות ציון (ישעיה נב ח). והנה בעת זה כל האדם להפריש בין טוב לרע ולילך אחר הטוב ולסור מדרע עד עת בא משיחנו, אזי הפעולה הוא רק לדעת ענין הרע ולהפכו לטוב גמור. חה ענין ב' הגוסחאות, ובגוסח הידושלמי מדבר מזמני ימות עולם שעדיין לא נתגלה משיח צדקינו, על כן מפרש מפר"ש בין מ"ב לבי"ש, ובגוסח דין מפרש בעת תיקון העולם לימות המשיח, שהיא לדעת ענין הרע ולהפכו לטוב גמור, על כן פירש דעין בין מ"ב לבי"ש, והבן עיין בשלה"ה ותבין:

(יב) ודהב"א דארעא דהי"א בחי"ד. דק"ל וכי יש ודב שאינו טוב. על כן מפרש מ"ב, דר"ל טוב יותר ומובחר משאר הזדבים:

(טז) ודבר י"י אלקים. ובגוסח ידושלמי וגם"ב. והגראא על פי מה שכתבו חכמי האמת כיון שהיה אדם בגן עדן, ואם היה מתקיים כך האדך היה באפשר לפעול פעולות מוגשמים להוליד ברומה וכיצא. ותירצו והיה כמו שאדם רד בבית ועליה, וכשהיה הרצון לפעול הפעולה מוגשמת, אזי היה יווד לעולם הזה והיה מתלכש בלבוש מוגשם, והיה פתל פעולות המוגשמות, כענין המלאכים שמתלכשים בלבוש גשמי כשיוורדים לעולם הזה. ואחרים פירשו שהמבע הפועל אלקי בתוכו ברוחניותו פתל ויצא מבח להוליד ברומה, והבן. ובה יובנו ב' הגרסאות, לגרסת דב"ר פירשוו הגרעה שהגהנו הקב"ה לגן עדן, ובאמת מצורך לשוב עוד לפעול פעולות מוגשמות בעולם הזה

הוסיף מארבע"ת רוח"י עלמ"א. ג"ל דאפשר דק"ל הגם אם נאמר כר"ל, עדיין יקשה ה"א דארמה למה ל, לא היה לו לומר רק מן אדמה. על כן פירש דה"א מרמזת לחמשה מקומות ארבע רוחות והאמצע, היינו מקום המקדש, ג"ל:

ופתכא מכל מימי עלמא. הגם שכוודאי אמת ונכון הוא ודבריו ברוח הקודש. עם כל זה איני יודע ההכרח במקרא. רק ברמז ג"ל ס"ח באפי"ו גשמ"ת חיי"ם ויה"י האד"ם, ס"ח מימ"ת. לדמה על כל מימי בראשית, והש"י יורנו האמת להבין דברי קדשו:

ובריין סומק שחי"ם וחיו"ר. דייק זה לדעתו מדבראו ממקום המקדש (סנהדרין ל"ה ע"א), שהוא מקום הכולל לחלת הרגן חסד נבורה תפארת אשר ירשו אברהם יצחק ויעקב, והבן. והבן עוד שיסוד העפר כולל השלשה יסודות שעליו שם "א"מ"ד אש מים רוח, והם חלת גוונן אדום לכן ידוק:

והות גשמתא בגופא דאדם. עיין מ"ש באונקלוס:

לאנהרות עיינין ולמצותות אודנין. גם כן איני יודע ההכרח במקרא. ואפשר שהוא רק בדרך מוסר, היות שצריך האדם בכלים האלה לעבוד את השם שברא בו הטובה הזאת, ובה יבצלו כל האיברים מעכירות, ולהיפך כל עסקי האברים הללו בעבודתו ית', אזי כל האברים יתלוננו בצל החכמה. וזה היה חטא אדם וזהו שנתפתו בראיה ושמיעה, ששמעו לעצת הנחש ותרא האשה וכי (בראשית ג ו), וכן נאמר בעונשו (שם שם יז) כי שמע"ת לקול אשת"ך:

(ח) ואיתנציב במימרא דיי". כי לא יתכן לומר בהש"ת לשון נפיעה, והכל במאמר עשה. על כן פירש במימרא:

לצדיקייא קדם בריית עלמא. עיין מ"ש באונקלוס, והתרגום הלז פירש יותר, ויצדק כמ"ש עיין שם:

כד ברייה. כוונתו לתנן אשר יצד יתר בפסוק. לכך מפרש אשר יצד, ר"ל תיכף שבראו להודות חסדו ית' שעדיין לא הריח שום מעשה טוב, אף על פי כן הציחו בגן עדן:

אונקלוס

(יח) לא תקין. הנה על תיבת מריב שבמקרא, היה לו לתרגם **מב**. רק דלא יוצדק לומר שהש"י יברא דבר שאינו טוב. על כן פירש לא תקין, ר"ל שעדיין לא נגמר בתיקונו, ופירוש לא טוב, הוא עדיין אינו במילוי הטוב וגמרו:

(כג) ארי מבעלה נסיבא דא. הנה בכל מקום מתרגם על אי"ש גב"ר, ובכאן שינה. והנראה כי הוא מפרש זאת הפעם עצם וכו', ולא עשה כן לכל הבריות, על כן דייקא לזאת יקרא אי"ש מיוחדת לכת זוג ולא כן בשאר הבריות, על כן פירש מבעלה דייקא לכן זוגה:

(כד) בית משכב"י אבוהי ואימיה. דאי כפשוטו למה יעזוב את אביו ואמו, והוא מחויב לכבדם כפי יכולתו. על כן פירש בית משכב"י יעזוב, והוא ריבוי האתי"ן לדעתו הדברים הנספלין לאביו ולאמו, היינו משכבם יעזוב:

ג (א) בקושמא. דאי איף כפשוטו, לא יצדק:

(ג) די במציעות גנתא. נ"ל כעת דהנה הש"י דקדק במאמרו "מכל יעץ הגן אכל תאכל (בראשית ב ט), ור"ל מכללות יעץ הגן הוא יעץ החיים, הוא מרכז נקודת האמצע וכולל בתוכו כל הפעמים, רק מעץ הדעת בפני עצמו לא תאכל. והנה הנחש הרשע בא בערמה לכנס בדברים, ואמר אל האשה כיון שנצמיותם שלא לאכול מעץ הדעת, על כן אמר לכם "מכל יעץ הגן, היינו יעץ הכולל כיון שכולל בו מעם יעץ הדעת וטובה גדולה אכדתם, ותאמר האשה לא נצמיונו על הכולל רק על הפרטים, ומכל הפרטים נאכל גם כן, ומפרי יעץ אשר בתוך הגן, ר"ל מהפרי הצומח לחוץ מהיעץ אשר הוא בתוך הגן דהיינו באמצע, כי בהכולל המיצוע אין שפן ואין פגע רע, והבן כי אמת ויציב ונכון הדברים גם כנגדי מרומים במקום שאין מנע גוי פוסל והבן, ובוה יתורץ לך כמה דקדוקים:

כרברבין. פירש אלקים, לשון אדנות, דאי אלקים ממש, היה לו לומר כהאלקים בה"א הידיעה:

טב

יונתן

הזה בכל עת. ולגידסת ונסב פירושו לקחה, היינו שלקחו לגמרי, כי היה יכול לפעול פעולתו הכל ברוחניותו, נ"ל:

מן טווד פולחנא אתר דאיתברייא מתמן. ובנוסח ירושלמי לא נמצא זה. אפשר דשניהם דייקא מתיבת האדם דהה"א מיותרת, ולנוסח דרין בהה"א במקום החמשי, דהיינו המיצוע שבארבע קצוות היינו מקום המקדש. ולירושלמי אודדבה הה"א מרמזת לכל החמשה מקומות שהיו בכלם פעם כאן ופעם כאן:

למהוי פלח באורייתא ולמינמר פקידאה. ובנוסח הירושלמי למהוי פלח באורייתא ולמיטור. והנ"ל דלפי נוסח דרין פירוש לעבד"ה, הוא בחינה עיונית שבתורה עשין ולאין. ולנוסח ירושלמי קאי הכל על בחינה העיונית שבתורה, כי כמעשה לא היו עדיין ופירש לעבדה עשין ולשמרה לאין, נ"ל והבן:

(ז) תדו חייב קמול. פירושו כפשוטו, כי באמת לא מת ביום שחמא, ע"כ פירושו מות חמות, תדא חייב מיתה ויחתך הגור דין תיכף עלך:

דיהא אדם דמיך בלחודוה"י. דהוקשה לו וכי ברא הש"י דבר שלא טוב. על כן פירש דכוודאי בריאתו היא טוב מאד, רק דהה ענין חדש לענין שהיה שובב לבד זה אינו טוב, על כן ברא עזר כנגדו:

(כ) לא אשכח ע"ד השת"א. כי לפי פשוטו נראה דהש"י מחפש ומבקש עזר לנגדו ולא מצא, וזה לא יצדק ולפניו נגלו כל תעלומות. וזה שפירש כפשוטו לא היה מוצא עדיין עזר כנגדו, ר"ל שלא נבראת עדיין העזר:

(כא) שינתא עמיקת"א תודימ"ה. פירוש הוא שינה כבידה, דאם לא כן היה לו לומר שינה:

היא עילאה תלימרת דמסטר ימינא. ידוע הוא על פי חכמי המתקן שאותה הצלע חסידה בטבע מחשבון הצלעות:

(כג) דרא זמנא ולא טוב תתברי איתנא. פירש זאת הפעם כמו שפירש רש"י להרא חמי למקרא איתנא. ק"ל דדרי קרא לה שם אתר כך תהו (בראשית ג כ). לזה קאמר דהכי קאמר לזאת מדיאוי לקחותה בדרך כלל

יזנתן

כלל לכל הנשים אשר, אבל אין זה שם הפרטי, כי חוה תקרא:

(כה) והוּו תרויהון חבימין וכי ולא אמתינו בקריהון. לא רצה לפרש כפשוטו ערומים בלי לבוש, דהוקשה לו למה לו להודיע לנו כל זה בתורתנו הקדושה, ואי כפידוש רש"י להודיע מאיזה עצה קפץ הנחש עליהם על שהיו ערומים ועסוקים בתשמיש, יקשה דאם כן למה עשה הש"ת זה שיהיו ערומים בלי לבוש, ועל די זה יבואו לדי מכשול לפיתוי הנחש ולפניו נגלו כל תעלומות, והוא מדרך אב הרחמן הרוצה בתקנת בראיו להמציא להם לבוש למחסה ולמסתור, זה מה שנ"ל:

ג (ד) ביה היא שעתא אמר תריא דלפור על ברייה וכי ברם כל אומנא. דקדק דלא היה לו לומר רק ויאמר לא מות תמותון, ואנא דענא מדלעיל דהיא אמידת הנחש אל האשה. מזה רייק דהיא אמידה בפני עצמו חוץ פיתוי האכילה, אמר אמידה בענין נחש הרשע, והיינו כפי קבלת רז"ל (בי"ר פ"ט ד) שאמר דלפור, ובתיבת א"ל האשה מרומז שאמר לה דבר הנגוע לה לטובתה, שאמר לה כל אומנא וכי, נ"ל:

(ו) וחמת איתתא ית ס"ם מלאכא דמותא. דקדק מה לשון ותרא האשה כי טוב, האיך יצדק בראיה שראתה שהוא טוב למאכל. על כן פירש ותרא האשה דבר בפני עצמו שראתה הס"ם.

ודחילת וידע"ת ארום טב וכי. הגה והדאי אין המקרא יוצא מידי פשוטו, ותרא פירושו והבינה בראייתה, רק מדאפקה דחמנא בלשון ותרא, לרמז לשון ראייה שראתה את הס"ם. ומרומז בלשון גם כן ירא"ה שנפל פחדו עליה, וגם כן אינו יוצא מידי פשוטו, והבינה בראייתה שטוב העץ למאכל. והנה אחשבה תיבת ותרא עם הד' אותיות, בנימטריא סמאל לילית השם ישמרנו ויצינו מרם ומכל כת דילהון. והנה הם ראשים לכח הכעסנית התנונית ולכח התאונית, והם ראשי אבות מיקון לכל עבירות שבועות. והנה העלה בלבה שתיים אלו, שעל די שאמר דלפור כל אומנא סגי וכי (בי"ר פ"ט ד), בלבה מחשבת כעס תבהות למה מונע אותה הש"י מאילן כזה, והמדה הרעה הזאת באה על די הס"ם כגודע, והו כי טוב

אונקלוס

טב אילנא למיכל וארי אסו היא לעיינין ומרג אילנא לאסתכלא ביה. הנה אנחנו לא נדע למה פירש לשון תאוה אסיו דמשמע רפוא"ה, ובכל מקום פירש לשון מרג. ועל לשון נחמד פירש מרגי, ובכל מקום פירש חמיד, כגון לא תחמיד (שמות כ"ז). ועל להשכיל פירש הסתכלות. והנראה על פי פשוטו דהוקשה לו דאי להשכיל פירושו חכמה ושכל, האיך ראתה בראית העין שהעץ נחמד להשכיל. וגם לשון נחמד לא יפול בשכ"ל. על כן פירש להשכיל מלשון הסתכלות, שראתה שהוא נחמד להסתכלות העין שהיה הדר מאוד, ואם כן יקשה שוב מאי וכי תאוה הוא לעינים. על כן פירשו מלשון רפואה לעינים, ובאפשר העבירה הפרי על העינים והאירו עיניה:

(ח) למנח יומא. אפשר פירושו למנח יומא למנוחת היום, שכבר הופיע רוח של תוספות קדושת שבת והיא שעמדה לנו ולאבותינו:

בגו אילן וכי דאי אפשר לפרשו במציעות, דעל כרחך לא התחבא במקום שחטאו, והבן:

ית קל מימריא דיי וכי. פירש מימרא, דלא יצדק בחילוך הש"י קר"ל, כי הוא נעלם ונסתר מעין כל חי, וגם ההילוך אי אפשר לפרש, רק על האמרות מהורות הנשפע מרוח אלקים חיים. ויציבא מילתא בסוד חכמי האמת במאמר (שמות ג טו) זה שמי זה זכרי, שהשם הויה ביה הוא בסוד הקול שאינו נזכר אצלינו כדיבור, והשם אדני הוא בחינת דיבור בחיתוך אותיות, והוא היכל הוי"ה, סוד (תקוק ב כ) ויי בהיכל קדשו ה"ס, (אדני בנימטריא היכל ובנימטריא ה"ס), וכל הרוצה להעלות אל השם הוי"ה, צריך לכנס בפתח אדני, בסוד אדני שפתי תפתח (תהלים נ"ז). והוא סוד (ויקרא טו ג) בזאת, (ר"ל במדה הנקראת זאית מלכות שמיים), יבא אהרן אל הקדש, על כן הבי שמות הוי"ה אדני, הם בסוד קול ודיבור, כמו שהקול אינו מובן בלא דיבור, כן לא יושג הוי"ה בלי התלבשות בשם אדני (או בשם אלקים), ובוה תבין ית קל מימרא דיי, והבן:

אונקלוס

מן קדם יי אלקים. פירש קדים מפני הכבוד. ואפשר לרמוז דהוקשה לו דתיבות מפני יי אלקים הם מיותרין, ועל כן פירש מן קדם, ר"ל מפני יי אלקים, פירושו קודם יי אלקים, כי היי אלקים, פירושו דייין (סנהדרין ס"ז ע"א), והוא הבין שצריך לעשות תשובה עילאה עד אימא עילאה, ושם הוייה בניקוד אלקים, ויפרש מפני קודם. ואפשר ירצה עוד על פי מה שאמרו רז"ל (סנהדרין נ"ז ע"ב) על ויצו ד' אלקים (בראשית ב טז), אין צו אלא עבודה זרה, שהזהירו על עבודה זרה לבלתי נמות אחריו, כד"א (הושע ה יא) כי הואיל אחרי ציו, ולזה צריך להבין מפני זה מרומז בתיבת צו עבודה זרה, כי צו הוא בעולם העשיה, תמן א"ל ארנ"י בנימטריא ציו, ובעולם העשיה תמן הקליפות שורין במדורין וצריך שמירה יתירה, והמיי נ"ל). והנה להיות אדם הראשון הבין שחטאו נמשך אחר הקליפה הוא שמץ עבודה זרה, ולזה היה מתיירא. וזה ירצה באפשר מפני יי אלקים, ר"ל השמות שהם קודם הוייה אלקים, היינו השם מדה"ד והשם אבד"ם בנימטריא ציו, והוא עבר על הציו, על כן היה מתיירא, וזה באפשר רמז המתרגם מן קדם, והבין:

(פו) הוא יהא דכיר לך מה דעבדית ליה מלקדמין, ואת תהא נטר ליה למיפא. ולדעתו דהמתרגם מפרש כרשיי ישופך מלשון יכתתך וידכואך ראש על שעשית לו מראש כזאת, ואתה תשופנו וגם אתה תכתתנו גם כן ולא תתבמל תיכף, כי תהא שמור לו עד עקב הוא הסוף, היינו לימות המשיח במהרה בימינו ואז יתבמלו:

(כ) אימא דכל בני אנשא. לא רצה לפרש על כל הנבראים שהיתה מושלת עליהו, שלשון אם, לא יצדק רק על התולדה, שהמוליד נקרא אם, נ"ל:

(כא) לברשיין דיקיר עיל משיך בישרהרין. לא רצה לפרש שהשיי עשה להם כתנות של איזה עור, כי לא יצדק אצלו ית' שיעשה להם דבר מגושם מעורות גדיי העיזים. על כן פירש כתנרת לבושין

ינתן

טוב העין למאכל וכי תאווה הוא לעינים, הוא מדה התאוונת הבאה על ידי לילית הרשעה והבן, הגם שאינו מרומז כל זה בתרגום, מרומז כל זה בפסוק:

(ז) וידעו ארום ערמילאין אינן דאיתערטלו מן לבוש טופרא וכו'. כאן פירש ערומים ממש, דאי אפשר לפרש חכימין בג"ל. גם הלשון משתנה כפי המסרה והנקודה, כי בפסוק כ"ה נכתב ערומים, וכאן נכתב עירמים, פירושו ערומים בלי לבוש שהיה מכסה אותה בתחילה הוא לבוש טופרא, כי עירמים פירושו שנתערטלן מחדש, נ"ל:

ועברו להן קמורין. וכירושלמי אונקלוסין. מר כי אתריה, ומר כי אתריה:

(ח) ממזיל בנינוניתא למנח יומא, ממזיל בנינתא לתוקפא דיומא. נ"ל שזה הוא ב' נוסחאות נוסחת ירושלמי ונוסחת שלנו, והסופר טעה וכתבם כאחת, ומשמעות הדשין איכא בנייהו, כי לרוח יהוה פירושו כאשר כתבתי באונקלוס למנ"ח יומא למנחת היום, היינו שכבר הופיע תוספות קדושת שבת והגינה עליו, וכן היא פירושו לתוקפא דיומא, כי היום ודאה תוקפו ונבודתו כמו הרוח, והבין:

(ט) וקרא ד' אלקים לאדם ואמר ליה הלא כל עלמא וכו' ואן הוא פקדיא דפקידתך. הוקשה לו ויקרא ואמר, על כרחך הקריאה הוא ענין בפני עצמו, ע"כ כל שיקרא לו ענין שהוא יי אלקים ולפניו גליא עמיקתא ומיסתרתיה. והכוונה שקדוהו בענין השם הוייה, שהוא מהוה כל היות מאן ליש, ובענין שם אלקים שמתנגז במבע ומשגח בכל הפרטים והבן, ואחר כך הוא ענין בפני עצמו ואמר לו איכה, אן הוא פקדיא דפקידתך, ויש כמה שינים בנוסח ירושלמי, ולא רציתי להאריך מאפם הפנאי:

(יג) אשייני בתוכמתיה ואמעייני ברשעותיה. כונתו מדוקדק בלשון השיאני, כונתו לשתי לשונות, מלשון משא שהעמיד עליה משא רשעותו, והוא גם כן לשון פתוי, כמו אל ישא אתכם חזקה (וכי הימים ב' לב טו), כמו שפירש רש"י:

ואייתי

יונתן

(יד) ואיתי י"י אלקים לתלתיהון לדינא. כוונתו לתרץ דברין הנחש נאמר ויאמר י"י אלקים אל הנחש, לא כן באש"ה ואדם, רק נאמר אל האשה אמר, ולאדם אמר. להורות שהיה במעמד שלשתן ובאמירה אחת המפורש אצל הנחש אמר לכולם, כי שם נמצאו ושם היו כולם: ורגלך יתקצצון. גם זה נכלל במאמר על נחנק תלך: ומשכבך וכו' ואריסא דמותא וכו'. אין אני יודע רמיזתם במקרא. ואפשר כיון דאנו רואים כך הוא, והנראה דהם מבה על שהפשיט כתנות אור של אדם הראשון (וזהו ח"א לוי ע"ב), ועל שגרם בפיו להמית את אדם הראשון, על כן יהא מפשיט עורו ואריסת דמותא בפיו, על כן זה גם כן מן הקללות ונרמזו באיזה רמ"ז בדברי הש"י, והש"י יראנו האמת: ויהי כד יהון בנייא דאתתא וכו'. ולכן על פסוק הוא ישובך ראש, כרם להון יהא אמו וכו'.

אונקלוס

לבושין דיקר והיה מה שהיה, ועו"ד פירושו על העור, היינו שפירש על מש"ך בישרהו"ן:

(כב) הא אדם הוה יחידי בעלמ"א מיניה למידע טב וביש. לא רצה לפרש כרשיי הרי הוא יחיד בתחתונים, דלא יצדק לשון היה, משמע שכבר היה. על כן פירש רז"ל הריה יחידי בעלמ"א. רצ"ל שמקודם לכן לא היה פחד, כי היה יחידי בעלמא בצדקתו ובתמימות מעשיו, יאכל ויאכל מעץ החיים ויחי לעולם, אך כהיום ממנ"ו היתה זאת לדעת טוב ורע, והמיתה מובה לו להתוך החומר, ועתה פן ישלח וכו':

ד (ב) והו"ה הבל רעי ענא וקין הוה גבר פלח וכו'. הנה אצל הבל לא כתיב גב"ר, אלא דקשיא ליה למה נכתוב עבודת הבל קודם קי"ן הבכור, אלא על

(פז) והוא יהא שליט כן למיזכ"י ולמחמ"י. נחא ליה לפרש והוא ימשול כן, על דרך שאמרו רז"ל (תנודכ"א ובה פ"ט) אין לך אישה כשידה מגשים אלא שהיא עושה רצון בעלה, זהו היא עיקר הזכות שלה וכן להיפך, כדאשכחן בגמרא דנדרים (ס"ז ע"ב) במעשה דכבא בן כוסי דתברא האי איתתא על רישיה תרין בוצינן, ואמר לה אתה עשית רצון בעלך, יהי רצון שיצאו ממך בנים כבבא מן בוטא, הגם שהוא עבידה לפי דעתה לילך ולהכות על ראש צדיק תמים כבבא בן בוטא, כיון שנתכוונה לשם שמים לקיים גזירות הבורא והוא ימשל כן, זה מצותה, ותבין:

(יז) ליטא ארעא בגין דלא חראת לך חובך. איני יודע מה. ואפשר היה להארץ להרעיש ולהרעים כעת כי שלח ידו לאכול מעץ הדעת, כענין שאמרו רז"ל (פרקי דר"א פ"ג) שצעק האילן אל תבואני רגל נאווה וכו' (תהלים לו יב): במעל תאכלנו כל וכו'. כצ"ל ג"ל:

(יח) עני אדם ואמר בבני רחמן וכו'. כן הוא ברז"ל (ביר פ"כ י). ודייקו מדקאמר תחילה ואכלת את עשב השדה, ואחר כך תאכל לחם:

(יט) דמן עפרא אנת עתיד למיכם. דייק ברז"ל (שבת קנ"ב ע"ב) ואל עפר תשוב, רמז ליום הדין הגדול לימות התחיה:

(כא) מן משך חו"א. הוא עור בעין. שנתגשמו על ידי זדמת הנחש, חלף שופריהון כתנות אור באלף כנודע (וזהו ח"א לוי ע"ב):

(כב) ועתדין למיכם מיניה רידעין למפרשא בין טב לביש. כן פירש ממנו לדעת טוב ורע, ר"ל ממנו עתידין להוליד אינן המפרשי בין טוב רע, על כן מרדאו הוא שלא יאכל מעץ החיים שיחיה לעולם, ולא יהיה כאפשר לעיכול החומר להפריש בין טוב לרע. ולישנא דירושלמי משמע ריקא שפיד לפי זה שאמר וכדן טב דנפרוד וכו', והבן:

(כג) ואזיל ויחיב במוד מרדה. דייק האדמה בה"א הידיעה, וגם אשר לקח משם הוא מיותר לפי פשוטו:

(דא) וזהו חמדת למלאכא. ר"ל על פי המדרש (פרקי דר"א פ"א) שקן לא היה מן אדם, רק שנתעברה מן המלאך. והנה בעל הביאור פירש דמא לו זה מן תיבת יד"ע, שאדם ידע והבין זה. ואין ג"ל, דאם כן מה יאמר לקמן ידע

אונקלוס

על כרחך דהבל כבר עסק במרעה הצאן, וקין עדיין לא עבד האדמה, רק קיבל עליו להיות איש האדמה. וזה ששינה והוסיף תיבת נביר, להורות שהיה רק איש האדמה אבל עדיין לא עבדה, על כן הקדים מעשה הבל שכבר עבד עבודתו. והורה לנו בזה צדקת הבל הגם שכבר עמל במרעה, עם כל זה לא חס על מיטב צאנו להביא מנחה להשם, וקין הגם שעדיין לא נתעמל במיטב הארץ, עם כל זה לא הביא רק סמין גרוע, נ"ל:

(ו) ליום דינא חמאך נפיד דעתיד לאיתפרעא מינך. עיין ברשי' ומ"ש שם. ואפשר דעת המתרגם ואלו תשוקתו. ר"ל התשוקה להיפרע ממך הוא אליך, היינו לפונכתך כדי שידוכך חומרך, ואם תעשה תשובה, התשובה תודוכך אותך כמו ביסורין, נ"ל:

(ז) דם זרעין וכו'. עיין ברשי' ומ"ש שם:

(י) קדמך לית אפשר לאיטמר'א, פירש ומפניך אסתר לשון בתמיה:

(כ) לא נברא קמילת וכו' ואף לא עולמא חבלית וכו'. נראה דעתו דנשיו היו פורשות מחמת גזרות המבול (עיין ב"ד פכ"ג ד), ושיעור הכתוב לדעתי כי איש הרגתי, האם הרגתי איש שיהא זה גורם לפצעי, וכי ילד הרגתי שיהא זה גורם לכליון בניי שהם חבורה שלי, כי הבנים הם חבורה של האב, נ"ל:

(כו) חלו בני אנשא מלצלאה וכו' עיין מ"ש בפירושו התורה ותבין:

(כז) ארי לא אמית יתיה. דעתו כדרשת רז"ל (כ"ד פכ"ה א') שעלה לרקיע:

(ו) למתבר תוקפיהון כרעותיה. עיין פירושו ברשי':

ירושלמי

(ד) ובהון בשנא הוה מליד בנן ובנן הוסיף

ביאור כי היכי ולא לשחמע שאחר הו' מאות הוליד:

יונתן

קין (בראשית ד יז), וידע אדם (שם שם כה). אלא על כרחך ידוע הוא כינוי לבעילה, רק המתרגם פירש מה שאמרה קניתי איש את השם היינו המלאך, על כן הקדים דהוה חמידת וכו':

(ב) ואוסיפת למילד מן בעלה. על כן אמר ותוסף:

(ג) בארכיכסר בניסן, ואפשר יצא לו מתיבת מק"ץ ימ"ם. והוא על פי הגמרא (ריה כ"א ע"א) כד חזיתו סיהרא דמישלם ליומא, בעידו חמירא. ור"ל שהיה באותו היום שיש קץ ללכנה כיום דמאידה עם היום. וע"כ הוא י"ד בתודש ואי איזה חדש למה לן לאשמעינן, אלא על כרחך הוה י"ד ניסן:

(ז) ליום דינא רבא חמאך נפיד ועל תרעי לכך וכו'. הנה לפתח חמאת רובין פירש על תרעי לכך, ואם בן לא מפורש בכתוב מ"ש ליום דינא רבא. ונ"ל דמתרגם פירש ואם לא חמיב, בודאי יהיה לך עונש הנצחי ולא פירש מה יעשה לו, כי אינו מוכן שבר ועונש הנצחי לאדם בהיותו עדיין בחומציות עולם הזה, על כן לא נזכר בתורה שבר ועונש הנצחי כידוע. וזה שסתם גם בכאן ולא פירש, נ"ל:

(ח) אבל לא בפרי עובדין מבין הוא מדבר ומטב אפין וכו'. נראה דעתו מלדא פירש הכתוב מה אמר לו ופסקא באמצע פסוק, להורות דצדך להפסיק כאן ולא לפירש מה שאמר קין מפני כבוד השם וחס לא להזכיר, נ"ל:

ומכע אכנא במצחיה. בעל הביאור פירש דדייק מדקאמר למך איש הרגתי לפצעי דבר שעושה פצעים. ואין נראה לי כי הנה המתרגם לא פירש דקמליה למך לקין, אדרבה פירש שלא הרג כלום. ויש ליישבו בדוחק לדעתי דהכי קאמר, וכי הרגתי איש לפצעי כמו שקין שהרג באבן. והנ"ל דדייק מוקם קין, ולא היה לו לומר רק ויהרג קין את הבל, על כרחך לומר וקודם שהרגו קם עליו, והיינו שלקח בידו חפץ להרגו, רק שלא ידענו איזה חפץ לקח בידו, ומדקאמר ויהי בהיותם בשדה, משמע חפץ הנמצא בשדה והיינו אבנים, נ"ל:

(י) קל דמי קמילת אחך. פירוש דמי לשון רבים, שנתבלע הדם במקומות רבים מחולקים:

ו (א) ובנתא שפידתא איתילדו לתן. הוסיף שפידת'א, דמה משמענו הרי כבר נאמר בכל אוד וילד בנים ובעות, על סדך לומר בעות מיוחדות מפורסמות בניין וביפין:

ובחלן

(ב) וכחלן ופקסין ומחלכין בגילוי בשרא. דייק מאת בעות שראו אותן בעצמותן בלי לבוש, וגם את המפל לבשרן, דהיינו הכחול והשער:

מדרש רבה בראשית.

מהיררו עילאה, יצויין הסוד הכמוס הזה בספר שערי גן עדן כי יראתי להעלות על הכתב. והנה ממילא לפי זה נפתח פתח ושער לצדיקים יבואו בו למה פיה פתחה בביית, על שם הב' אלפים שקדמה לעולם. וגם בראשית, כ' ראשית. היינו בחינות קודמות והמ"י. וגם יש כ"ח אתון בפסוק בראשית, לרמוז על בחינת ואהיה אצלו, דהיינו בחינת כ"ח מעשיו כנ"ל, ואי אפשר להרחיב הבאור במקום גבוה מעל גבוה, והמ"י וישים מחסום לפיו: והנה אידי דאתא הפסוק לידו מפרשו לגמרי, דהיינו מהו תיבת אמון, ומפרשו דתיבת אמון הוא כולל כמה בחינות מופלאות בתורה. אמון פדגונ ר"ל שתוכל לפרש אמון פדגונ היינו מגדל ומנהל, שכל הדברים שבעולם נתגדלו על ידי אותיות התורה, וציבא מלתא דא בסוד חכמי האמת שמתחילה היו האורות העליונים בבחינת נקודות, ונתגדלו על ידי קבלת הארת התורה, דהיינו אותיות עולם המלבוש להתהוות בבחינת פרצופים. עוד יתפרש אמון מכוס"ה, ר"ל נודע המציאות, רק שמכוסים בלבושים, אבל על ידי לבושים ניכר הפנימיות. כי הנה חיות כל הענינים הנמצאים בעולמות, הן הנה מאותיות התורה וצרופיה, למשל אפילו בדברים הגשמיים על ידי צירוף האלפ"י ביתרת, דהיינו בצירוף הא' עם הב' ועם הנרין נתהווה אב"ן, והן הנה עד העשיה הנשמית החיות משתלשל, והאותיות התורה מסתתרים בו על ידי לבושים צמצומים רבים ממדריגה למדריגה עד בחינת האב"ן הלזו, ואלו יצוייר שיסולק מהאבן אותיות התורה הנ"ל המושפעות מרצונו ית', אזי יתבטל האבן ממציאותו והיה כלא היה. וזה חכמת אדם הראשון בקריאת השמות, שהבין בלבוש איזה צירוף מהאותיות התורה מסתתרת בו להתהוות מאין ליש, וזה השם קרא לו, והבן. ממילא כשאנו רואין אפילו איזה דבר מוגשם בתכלית, אזי צריך לידע ששם מסתתר בתוכו על ידי צמצומים אותיות

רבי הושעיה רבה פתח. כל היכא דאמר במדרש פתח, הוא מפני שיש איזה קושיא בהפרשה שבכאן או איזה חקירה, על כן הביא פסוק מנביאים או מכתובים, ושם קשה גם כן איזה קושיא, ועל ידי מה שמתרץ ומפרש הפסוק שם, יובן גם פסוק התורה. והנה בכאן נ"ל שבא ר' אושיעא לפתוח פתח למה פתחה התורה בביית, ולמה כ"ח אותיות בפסוק בראשית. גם למה בראשית ולא בראשונה. על כן פתח פסוק במשלי (מ ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. דקשה בפסוק היה לו לומר והייתי אצלו אמון, דזו היה התפארות התורה שהיתה קודם לעולמות. אך הוא להורות שהתורה מתפארת איך היתה אצל היוצר בראשית קודם שנבראו ונגבלו גבולות השמים ומשטריהם והארץ וצבאיה וכל העולמות העליונים, אשר כולם נבראו מצירופיו שנצטרפו אות באות על ידי ר"א אלפי ביתות של עולם המלבוש כידוע ליודעים. והנה קודם במישת האורות אלו באלו וצירופי האותיות, אזי כללות התורה הוא רק כ"ז אותיות כמנין ואהיה, אשר נתגלו אלו האותיות במהיד"ו עילא"ה נימטריא רצון, ששם הוא דבוק רצונו ית' לכריאת העולמות, וגם כן הוא נימטריא שמי' שכל התורה שמותיו של הקב"ה כנודע. והנה שם התורה בכ"ז אותיות, ודביקות רצונו ית' כולל באותו המקום שהוא מקום לאותיות התורה, הוא בחינת כ"ח מעשיו הנ"ל לעמו (תהלים קיא ו), [ר"ל המשיך] לעמו להודיעם ממאורי אור, היינו התורה הנבנית מעולם ועד עולם מצירופי אותיות הכ"ז הנ"ל. וזהו פירוש הפסוק ואהיה, הן הנה הכ"ז אתון היו דבוקים אצלו ברצונו במהיררו עילא"ה, ששם דביקות רצונו לכריאה שזה הוא כח מעשיו, והמ"י וידום: ואהיה שעשועים יום יום. הן כ' אלפים שנה שקדמה תורה לעולם (כ"י פ"ח ב'), והודע סודו צריך להסתירו כי לצד עילאה ימלל בבחינת שתי בחינות הקודמות להמקום אשר יכונה בהתחלה בשם עולם הוא

אמון רבת"א, כי התנא הראשון רצה למנות עולם האצילות שיכלל בבחינת ואהיה אצלו (משלי ח ל), שהן עולמות אין סוף והבן סברתם, נ"ל:

דבר אחר אמרין, אומ"ן. התורה אומרת אני הייתי כלי אומנות של הקב"ה, בנוהג שבעולם וכך אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת האומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דפתראות וכך, כך היה הקב"ה מביט בתורה וכך, והתורה אמרה בראשית וכך, ואין ראשית אלא תורה, המד"א (שם שם כב) ה' קנני ראשית דרכו, עד כאן המאמר. והוא קשה להולמו. א', דמתחילה אמר אומ"ן, ואחר כך כלי אומנות. ב', דקאמר בנוהג שבעולם, זה הלשון לא יצדק רק כשמסיק אחר כך אבל מדת הקב"ה אינו כן. ג', במשל הביא מלך ואומ"ן וכלי אומנות, ובנמשל לא הביא רק הקב"ה והתורה, כל אלו הדקדוקים המה באלשיך עיין שם. ונ"ל דהנה דקדק אמרין פירושו אומ"ן, ומדלא קאמר בפירוש אומן, על כרחך כדי לכלול גם כלי אומנות, והוא על פי מה שכתוב באומ"ן רבת"א, שהוא להיות דביקות רצונו ית' באותיות התורה, ואצלו ית' המשכיל והמושכל אחד כי הוא המדע והיודע, אם כן יש בתורה ב' בחינות אומ"ן וכלי אומנות, ובוה תבין כל הדקדוקים ואי אפשר לפרש הכל בכתב, ולזה התחילה התורה בב', והוא ב' ראשית והבין:

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח. הפתיחה היא לדעתי למה יש כ"ח אתוון בפסוק בראשית, ועיקר המאמר ביארתי ברשי יעויין שם. רק כאן נ"ל שהפתיחה היא כ"ח מעשיו (תהלים קיא ו), על כן כ"ח אתוון בבראשית. גם לפי מ"ש ברשי כ"ח מעשיו, פירוש המחשבה שהוא כ"ח המעשה, ולפי זה היא פתיחה גם כן למה פתחה בבראשית, שהוא ראשית חכמה המחשבה כדמותרגמינן בחוכמת"א, עיין מ"ש ברשי ותבין:

בראשית ברא אלקים. ר' תנחומא פת"ח. הפתיחה היא לדעתי למה נאמר אלקים בבריאה שהיא מדת הדין, על כן ציין עד ברא אלקים, על כן פתח (תהלים פו י) כי גדול אתה ועושה נפלאות

התורה כפי השם אשר נקרא בלשון הקודש מאותיות התורה. ועל כן נקרא התורה אמון מכוס"ה, שנודע מציאותה בכל הנבראים רק שמכוסה בהעלם גדול עוד יתפרש אמון מוצנע, שמוצנעת התורה בלא הודע מציאותה, שמציאותה בעצמה בלי הלבשה לא נודע כלל ונעלם מאוד כנודע, אשר לזה חשקו מלאכי השרת להשיגה, כי בודאי לא חשקו על בחינת פשוטי התורה בצירופים כאשר מלובשת בתוכנו, כי בודאי ידעו כי מצות התורה יצטרך לגשמים, ותשובות אדונינו משה היתה להם שאינו בחוק האפשרית לקבל מציאות התורה בעצמה מבלי לבוש הגשמיים, כי היא נעלמה מעין כל חי (עיין שבת פ"ח ע"ב), והוא נתייב [רל"א שערים פנים ורל"א אחר, גימטריא נתייבן לא ידעו עימ' (איזכ כה ז), ואי אפשר לקבלה אם לא בהתלבשות במצות גשמיים. ויציבא מלתא דא שבחינת התורה בעולם המלבוש רל"א שערים פנים ורל"א אחר, לא תושג אם לא על ידי התלבשות מעולם ועד עולם. ולזה נקראת התורה אמו"ן מוצנע"ע:

עוד יתפרש אמו"ן רבת"א, לשון גדלות וחשיבות, כי בה כלולים כל הנמצאים ונבראים ונוצרים ונעשים, והוא בסוד היולי לכל הצורות, וכמו שהאומן כשרוצה לעשות איזה כלי חשובה, וממציא חומר מוכן שממנו יוכל לתקן כל חלקי הכלי הוא כפתוריה ופרחיה, אזי בחומר ההוא דבוק מחשבתו של האומן שממנו יוציא כלי למעשהו. כן מחשבתו של בעל הרצון דבוק תמיד עם אותיות התורה, [בסוד מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית (תהלים קד כד)], שממנה המציא כל העולמות. נמצא גדלה מעלת התורה מאוד מכל העולמות, כיון שדביקות ראשית מחשבתו ית' בתורה, והמשכיל והמושכל אצלו ית' יתאחד בתכלית כנודע, ולזה נקרא אמו"ן רבת"א. ובוה יובן הפסוק (שם קיא ב) גדולים מעשי ה' כשהם דרושים לכל הפציהם, דהיינו החפץ והרצון, והבין. ויש מקום אתנו לפרש אלו הד' בחינות, על הד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה ממטה למעלה. פדג"ג מרמו לעולם העשיה וכך, על כן פדג"ג בגימטריא א"ל אדג"ג, והמ"י הכל אית דאמרי

כרחק מופנה לגזירה שוה: **שלא יאמר מיכאל** היה מותח בדרומו וגבריאל בצפון. תפס כך להיות מיכאל מצד החמד דרום ימין, וגבריאל מצפון שמאל כגודע ליודעי חן: **דבר אחד**. אנב מפרש הפסוק באופן אחר, על פי מ"ש לעיל שלא היה שום מלאך שותף עמו במעשה בראשית. וזה אמר מלך בשר ודם מתקלם במדינה וגדולי המדינה מתקלמין עמו, הגם שכל הפעולות הן מהמלך, עם כל זה משבחים ומקלסים יועציו ואומניו שנשאין עמו במשאו, מה שאין כן השיי את"ה אלקים לבדך: **אמר ר' תנחומא** כי גדול אתה ועושה נפלאות, למ"ה כי אתה אלקים לבדך. ר"ל דבשלמא מלך בשר ודם עם גדולי המלכות הגם שהוא גדול מהם, עם כל זה הם תחת סוג אחד דנכללין עמו באנושיות. אבל השיי נעלם ונסתר מעין כל חי, ואין נכנס בסוג עם גבראותיו, כי אין שום נברא יכול להשיגו. וזה יאמר כי אתה אלקים לבדך דייקא, והבן:

בראשית ברא אלקים. ששה דברים קדמו לבריאת עולם. הכוונה על כן פתח בבראשית, אותיות "ברא" שית. רב אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה, ואם כן שבעה קדמו, אפשר דנכלל במחשבתן של ישראל, והווי גם כן שפיר בריא שית. או י"ל דאחת קודם לששה, ואם כן בראשית פירושו בדבר שהוא ראשית, ובהתחלק תיבות ראשית היינו בריא שית ומרומו הכל, ואם כן על כרחק לומר דאחת שקודם הם, או הכסא כבוד, או התורה, דאינך לא נבראו רק עלה במחשבה להבראות. וי"ש תיכף אבל איני יודע איזה מהן קודם, אם התורה קדמה לכסא הכבוד וכו'. **מחשבתן של ישראל** קדמה לכל דבר, הגם שהוא רק מחשבה, עם כל זה קדמה לכל דבר, משל למלך שהיה נשוי למפרונא אחת. הנה הגם שבמשל אין צריך להמשיל שנשא למפרונא, רק שלא היה לו פמנה בן ואמר מלו מילנין וכו'. אך לפי המבואר שחשיית ברא עולמו שיקבלו ממנו שפעו, ועדיין לא יצא פעולתו מכח אל הפועל, עד עמוד ישראל עם קרובו שהם סוף המעשה ובתחילת מחשבתו ית'. לזה קאמר שהיה נשוי למפרונא להשפיע להמפרונא הוא העולם, ועדיין

אתה אלקים. דהנה גדריל מורה על מדת הגדולה והחסד, ואלקים מורה על הגבורה והדין, אך הוא על פי מה דידוע דכל צמצום הוא מצד הדין והתפשטות מצד החסד, והנה השיית ברא עולמו להיטיב לברואיו כי מדרך הטוב להיטיב, והנה אור אין סוף ב"ה היה ממלא הכל, על כן כביכול צמצום אור ית' להיות מקום פנוי לעמידת העולמות, וכל צמצום הוא מצד הדין, ואחר כך התפשט כביכול אורו ית' בתוך כל עלמין להחיות העולמות כנשמה בתוך הגוף. והנה כל עלול חושק להכלל בעילה שלו, והנה חשיקת כל העולמות ליכלל באור אין סוף ב"ה. וזה הוא גם כן ברצונו ית' צימצום לכל העולמות שיתצמצמו וישארו קיום במעמד בניירת היוצר כל, ואם כן הצמצום שהוא בחינת דין הוא מצד החסד, כדי שלא יתבטלו העולמות וייטיב לברואיו מצד חסדו וטובו. וזה הענין הוא גם כן באדם דלמטה שאין רוחו יוצא ומשתמר בקרבו, והוא בחינות צמצום והתפשטות, והבן כי בעל המאמר מדבר כפי הנראה באדם התחתון ומרמו בעליון, והבן מה שאמר מחילים מחילים נקבים נקבים, הוא צנורות וחלונות השפיע הנשפע מהמחיה את כולם. וי"ש הכתוב כי גדריל אתה בבחינת החסד, על כן תעשה נפלאות אתה אלקים בבחינת הדין והצמצום והבן עוד דברי הפסוק בהעמיק יותר. ומוה יצא לנו טוב מעם למה כתב בבריאה השם אלקים דייקא שהיא בחינת הצמצום והבן, והמשכילים יבינו במה שאמר ואין רוחו יוצא ממנו, מי יעשה כן אתה אלקים לבדך, והמשכיל יבין וידום:

אימתי נבראו מלאכים. שלא נזכר בריאותם בתורה ומציאותם מפורסם בתנ"ך, וסמך חקירה זו לכאן להיות גם הם נקראים אלקים, וכאן מחזר פעם הראשון אלקים, הגם דכאן הכוונה על היוצר כל כנזכר בפסוק (תהלים פו) אתה אלקים לבדך, עם כל זה הואיל ודרש מענין שם אלקים, מפרש נמי ענין המלאכים: **הדא הוא דכתיב (שם קד) המקרה במים עליותיו, והוא היה ביום שני, וכתיב בתריה בהאי קרא עושה מלאכיו רוחות, הה"ד (בראשית א ט) ועוף יעופף על הארץ, ר"ל דהיה לו לומר ועוף יהיה על הארץ. ומדכתיב יעופף על**

חכמה יראת ד' (תהלים קיא ט), והבן כי הכל עולה בקנה אחד עם מה דמתרגמינן בראשית בחוכמתא, ונעיין בשערי גן עדן אות ב' ותבין: וזכות מעשרות, צונו הבורא ית' העשירי יהיה קודש לה' (ויקרא טו לב) ליתנו למשרתי ה', וכן בבהמה להביאו קרבן לה' (ויקרא א ט), להורות מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמיה עשית (תהלים קד כד), והחכמיה הוא סוד יוד כנדע שהוא מוכן לקבל כל הצורות, ולהורות גם כן שאין השתדלות האדם פועל כלום, רק הכל מעשה הבורא כל בחכמיה, והבן. ואם כן גם זה יסוב על הפסוק ראשית חכמה, כדמתרגם בראשית בחוכמתא: וזכות בכוריים. תבין מה שפירשנו בחלה שהיא ראשית עריסותיכם (במדבר טו כ), כן הוא בכורים ראשית פרי האדמה אשר נתן לנו ה' לא בכחנו ועוצם ידינו, ולהורות זה היה קורא הגדתי היום (דברים כו ג), שאינו כפוי טובה (ספרי פרשת תבא). והנה נרמז הכל בתיבת בראשית בר"א, בשביל התורה ר"ת בראשית, "בשביל ששים רבוא אותיות תורת ישראל. בשביל ישראל ר"ת בראשית, "בשביל ששים רבוא תמימי אורות ישראל, כי ששים רבוא נשמות תמימים יש בישראל, והשאר הם ענפי הששים רבוא. בשביל חלה ר"ת בראשית, "בשביל ראשית אכילה שירימו ישראל תרומה. בזכות מעשרות, הנה על מעשר תבואה ר"ת בראשית, "בראשונה ראה אשר יעשרו תבואת שדה (שם יד כב). ובמעשר בהמה ר"ת בראשית, "בראשונה ראה אשר יעבור תחת שבט (ויקרא כו לב). בזכות בכוריים שמעתי מאת הרב החסיד המפורסם האבד"ק ראפשיץ ר"ת בראשית, ראה אדם תאנה שבכרה יביאנה ביכורים (תנחומא תבא ס"א א'), ודפח"ת. וי"ל עוד לדרכינו ר"ת ראה אלקים שיביאו ישראל תרומות בכורים, כי גם בכורים נקראים תרומה כנדע (פסחים ל"ז ע"ב). או יהיה ר"ת בראשית, "ראשית ביכורי אדמתך תביא שם ישראל (שם לד ט). בזכות משה ר"ת בראשית, "בשביל ירועה ישראל שיקבל תורת אמת:

והנה בענין בכורים, הגם שעל פי פשוטו הוא מצוה עלינו מאת השי"ת להביא ביכורי

לא יצאו מהכח אל הפועל נשמות ישראל להתלכש בנוף, וזה ראייה נמורה מדחוינין בתורה דנכתב דבר אל בני ישראל, על כרחך מחשבתן קדמה, ודבר עמוק הוא:

אמר ר' בנאי העולם ומלואה לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר (משלי ג ט) ה' בחכמה יסד ארץ, והוא ראשית חכמה (תהלים קיא ט), כדמתרגמינן בחוכמתא. וזה מעם שפתחה התורה בראשית בשביל ראשית היינו חכמות התורה, והבן על פי מ"ש לעיל כי אותיות התורה הם מתלכשין בכל הדברים המוגשמים בעולם, ואם כן אותיות התורה הם צורת העולם, וכל הדברים שבעולם הם חומר לאותיות התורה, ועל כן התורה נקרא ראשית כענין הצורה שהיא עיקר המכוון בחומר: ר' ברכיה אמר בזכות משה וכו', הוא גם כן לכוונה הנ"ל, כידוע דמשה אדונינו הוא הצורה לכל ישראל, והוא נקרא ראשית (דברים לג כא), והבן:

בזכות ג' דברים בזכות חלה. הנה מאוד יתפלא לבב אנוש באומרם ז"ל שתגדל המצוה הזאת דייקא לכריאות עולם בזכותה. והנה על פי פשוטו צונו הבורא ית' להפריש מראשית עריסותינו העשוין למאכל אדם להחיות את נפשותינו, ולתנו לשם השם לכהן איש החסד. והוא לכל יבוא האיש לחשוב כי המאכל מחיה את האדם וכחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ועל ידי כך יבטל חיי העולם עבודת השי"ת ויבא לרדוף אחר חיי שעה להמציא מזונותיו. על כן להסיר תועה מלב אנוש, צונו אלקי עולם להפריש מראשית עריסותינו לכהן איש החסד, בכדי שזכור יזכור כי עוד כל ימי עולמיו מזונותיו ביד ה' והוא ממציא לו מזונותיו על צד החסד, ובהשתדלותו לא יוסיף אומץ בעושרו, והשתדלותו בו הוא סיבה חיו למנוע היראה ועבודה. לזה יאמר בזכות חלה, הזכות המניע לישראל ממצות חלה, שעל ידי זאת המצוה מוסיפים אומץ ביראה ועבודה ותורה ומצוה, על כן בזכות זה נברא העולם. והנה בחלה יש רי"ו חומשים דביע"א נכן כתב בספר עשרה מאמרות, והנה הוא המנין יראיה, ותבין בראשית בשביל הראשית ראשית

פירות לירושלים, עם כל זה נרמז במצוה זאת מה שאמרו בזוהר הק' (תיקוני ד' ל' ע"ב) ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, הוא אזהרה לשמור טיפה קדמאה לבת זוגו ולא לאפקא זרעא בריקנייא ח"ו. ומה יצדק לפי זה בזכות ביכורים, היינו מה שישראל נוהרים בזה ואינם מכחישים הבריאה, כי כל המוציא לבטלה ח"ו מכחיש הבריאה, והבן כי דבר עמוק הוא:

ר' הונא בשם בר קפרא פתח (תהלים לא יט) תאלמנה וכו' הדוברות על צדיק חי העולמים עתק, שהעתיק כבריותיו. בגאווה וכו', לומר אני נאה דורש במעשה בראשית, ובזו אתמהה וכו'. בדברי המאמר הלז יראתי בפצותי פי באריכות מה שעולה על רעיוני בפירושי, וקיימתי בעצמי אזהרת בעל המאמר הלז, רק ארמוז ראשי פרקים יובן למשכילים בחכמה. והנלע"ד שכוונת בעל המאמר לפרש בראשית, עם הראשית היינו מלכין קדמאין הן העולמות שהחריבין, על ידי זה נתקן עולם התיקון, שמים וארץ הם זעיר ונוקב'. ושיעור הכתוב בראשית, על ידי הראשית ברא שמים וארץ, והבן. והנה מלכין קדמאין נקראין מעשה בראשית ועולם התיקון מעשה מרכבה שנבנו בסוד הפרצופים. והנה כשרצה בעל המאמר לפרש כך, הביא להקדמה הפסוק תאלמנה שפתי שקר וכו', כי מי שלא בא בסוד ה' ולא שימש תלמידי חכמים כראוי, יקשה בעיניו הדבר למה עשה ה' ככה בשבירת הכלים, הלא אין מעצור לה' לברוא העולמות בתיקון כמו שנתהוה אחר שבירת הכלים. והנה המשכילים בחכמה הבאים בסוד ה' מבינים הדבר, ומחוייבים להסתיר הסוד ולא לגלותו לכל אדם, והמבין ברמזות יבין מה שאמר שהעתיק כבריותיו, ויבין גם כן מה שאמר אחר כך אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, בראשית ברא אלקים מנין הן והארץ היתה תהו ובהו, והשי"ת יראנו נפלאות ואל יאמר פיעו דבר שלא כרצונו:

ר' יהודה בר סימון פתח וכו' (תיאל כ"ב) עמיקתא, זו גיהנם, ומסתרתא זו גן עדן. אפשר גם כן מתרץ בראשית, ב' ראשית הם גן עדן וגיהנם.

והנה גן עדן יכונה בשם מסתור שהאדם מסתתר בתוכו, אם כן הוא למעלה מן האדם. וגיהנם יכונה לעומק שהוא למטה. וזה ירמז בתורה ב' ראשית ברא אלקים, היינו את השמים לרום רמז לגן עדן, ואת הארץ מתחת רמז לגיהנם. ואפשר מפרש רבוי האתינן את השמים מרכה הגן עדן ברום, ואת הארץ מרכה הגיהנם מתחת. ונהנה על זה מורה גם כן סוף תיבות שמים הוא המים סתומה, שהוא מסתור ומקיף מארבע רוחות רמז לגן עדן. וסוף תיבות ארץ הוא חץ פשוטה, שיורדות למטה: דבר אחר. הואיל והביא הפסוק מפרשו גם כן בענין אחר. או יאמר דהכי נמי רוצה לפרש תיבת בראשית, כי הנה מעשה הרשעים הם מצד הקליפות המסיתים אותם ומטים עקלקלותם. והנה הכסיל מתמיה על זה דהרי גם הקליפות נבראים והשי"ת מחיה את כולם, והיכן יתהווה זה להיותם מתנגדים לאלקותו ית'. והמשכילים יבינו שהכל נברא כדי שיהיה עולם הנסיון והבחירה חפשית, ואם כן גם השמן לשם שמים נתכוין לעשות מצותיו ית', ורצונו שיתגבר עליו האדם כמשל הזונה בזוהר הק' (ח"ב קס"ג ע"א). וכוזה יובן מ"ש איוב רבשיע בראת צדיקים בראת רשעים, והרי השי"ת אינו גוזר על המיפה רק חכם וטיפש וכיוצא, אבל צדיק ורשע לא קאמר (נה ט"ז ע"ב). אבל הכוונה על מעשיהם של צדיקים ומעשיהם של רשעים, דהיינו יצר הטוב ויצר הרע המסית את האדם. וזה שדרש והוא גלי עמיקתא ומסתורתא ידע מה בחשוכא, הכל על מעשיהם של רשעים היינו הקליפות, שח"ו לומר שהוא נגדי לאלוקות ונמצאים בעצמם, רק השי"ת מחיה את כולם וקרא אותם עמיקתא ומסתרתא וחשוכא, הכוונה כי מדוריהם בחצי טהירו התחתונה, ששם לא הגיע רזא דמחשבה להיות ציור למלך הכבוד, רק הוא מקום החשך ואבדון נקבא דתהומא רבה. ואמרו ידע מה בחשוכא, להורות שידע מהם כמאן דשדי לשנאו בטר כתפוי (זוהר ח"ג כ"ג ע"ב), והמשכילים יבינו גם הפסוקים שהביא לראיה הכל מודים על הדבר הזה (עיין בשערי גן עדן שער א' ותבין כל זה). ונהוריא עמייה שריא, אלו מעשיהם שיל צדיקים, מה שעולה בכל פעם על ידי מעשה

קדום לשמים וצבאיהם, וחומר היולי לארץ וצבאיה. ויאמר לפי זה בראשית, ב' ראשית. והנה יש לפרש לפי זה כוונת המאמר והוא גלי עמיקתא ומסתרתא, היינו חומר הקודם היולי שעדיין הוא עמוק ונמתר בלי צורה, ויאמר אחר כך בראשית ברא אלקים, וליא פיריש, ריל שאינו מוכן הכוונה על חומר היולי, דאפשר לפרש בפנים אחרים, וכשפירש בישעיה (מ) הנומה כדוק שמים, מדקאמר הנומה, משמע שכבר נברא ואחר כך נמחו השיית, ממילא נברא מקודם חומר היולי וכן באינד, והבן גיל:

ר' יצחק פתח (תהלים קיט קס) ראש דברך אמת. הנה פתיחתו גיל בא לפרש שם אלקים שהוא לשון ריבוי. וכדי שלא נמעה חיו שתי רשויות, בא התשובה בצדו בראו אין כתיב כאן אלא ברא. והנה יש כת רשעים שאומר יש פועל טוב ויש פועל רע תפח רוחם, ולפי זה אינם מצדיקין הרשעים גם כן את הדין, כיון שלדעתם הוא דברים נגדיים ימח שמש. והנה לזה נקרא השם אלקים לשון ריבוי שהוא בעל הכחות כלם, כמבואר שרע אויב סי' ה'. והנה לזה פתח הפסוק ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדק, דלכאורה לאו סיפא רישא. אך הוא להורות ראש דברך בתורה שבכתב ברא לשון יחיד, ממילא אלקים פירושו בעל הכחות אלקים, על כן לעולם כל משפט צדק שהן מצדיקין עליהם את הדין, מה שאין כן הרשעים האפיקורסים המאמינים בשניות חיו, ולפי זה תבין המאמר על מכונו ואין צריך להאריך. על כן בראשית ברא אלקים ס'ת אמית, וגם כן אמת הוא התחלה וסוף והממוצע, מרמו היה והוה ויהיה, דוק במאמר ותשכח הכל בעזיה:

רבי יהושע בן לוי בשם ר' לוי אמר זה שהוא בונה צריך ששה דברים. אפשר לרמו על ו' קצוות שתורה מרמזת לתפארת ישראל. וגם ששה דברים נרמזו בתחילת הבריאה והארץ היתה תהיו ובהיו וחשיך על פני תהום ורריח כו המים, ואם תאמר עשיר הוא וכו', ריל כשהכוונה הוא עשיר אינו מצרף קנים בבנין, כי בונה הכל באבנים ועצים גדולים, אף על פי כן צריך הוא לקנה

הצדיקים ניצוץ קדוש העולה ממעמקים ונעשה ציור למלך הכבוד ומחדש השיית כפובו בכל יום מעשה בראשית. ועוד תבין על מעשה בראשית נפיה ונהורא עמיה שרא, המשכילים יבינו שנשמות הצדיקים אותם שראויים לבא לידי ציור, עלו במעשה בראשית מתוך חצי מהירו התחתונה שהוא מקום החשך למקום האור ונכללו במלכות שמים, והבן. (והנה בזה נוכל לפרש בראשית), וידעתי כי לא יובנו דברי אלה למי שאינו שוקד על דלתי החכמה. ועל זה קאמר אחר כך אמר רבי אבא פרוזנאי ונהורא עמיה שרא, זה מלך המשיח, כי אז יתוקן העולם במלכות וימלא כבוד ה' את כל הארץ, והבן. והנה בזה נוכל לפרש בראשית ב' ראשית, שהכל נברא במאמרו ואין שום דבר נמצא בעצמו, דהיינו את השמים מעשיהם של צדיקים, ואת הארץ מעשיהם של רשעים, והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום, בין והתבונן שהיו הקליפות מתגברים, ויאמר אלקים יהי אור, כגיל על ונהורא עמיה שרא, שיעלו האורות היינו מעשה הצדיקים למקום האור, וכן רוחו של מלך המשיח, והבן מאוד כי עמוק הוא ואי אפשר להרחיב הביאור רק מפה אל פה ומאזן לאזן, והשיית יראנו נפלאות מתורתו:

בפסיקתא אמר רבי יהודה ב"ר סימון מתחלת ברייתו של עולם הוא גלי עמיקתא ומסתרתא, עד כאן. יש לפרש שהוא סיום המאמר הנזיל על פי פירושו, והביא לראיה לשון הפסיקתא שתיכף בתחלת ברייתו של עולם, גילה גם כן העומק והסתר היינו מעשיהם של רשעים כגיל, ומיש אחר כך בראשית ברא וכו', הוא ענין בפני עצמו כמו שנבאר פירושו אייה לדרך הסוד. ויש לפרש גם כן שהוא התחלת המאמר, שרבי יהודה בר סימון מפרש בענין אחר הפסוק והוא גלי עמיקתא וכו', ועל ידי זה מפרש גם כן הפסוק בראשית, הכוונה על פי מה שכתבו הפילוסופים והסכימו עמהם כמה מחכמי האמת ועיין ברמב"ן, והוא שנברא חומר היולי קודם, וממנו נבראו שמים וארץ וכל צבאם, והכוונה בראשית עם הראשית היינו החומר היולי הקדום, ויש מהם שכתבו ב' חומר יחידים, חומר

המידה: תהו ובהו, שנאמר (ישעיה מה ז) עשה שלום ובורא רע. היא על פי מאמר הבהיר ברא בהיו שם מקומו בשלום, ברא תהיו שם מקומו ברע, וענין המאמר זה עמוק אין כאן מקומו:

ולמקצה השמים ועד קצה השמים (דברים ד לב) אתה דורש וכו'. כתבו חכמי האמת אימא עילאה, נקראת קצה השמים לעילא, ומלכות שמים מקצה השמים לתתא. וזה מקצה השמים ועד קצה השמים אתה דורש, שהוא מה שאמרו (תגיגה י"ג ע"א) כמה שהורשית התבונן שאין לך עסק בנסתרות שאסור להתבונן יותר, והמ"י עד כאן:

ולמה לא באלף שהוא לשון ארוריה. ח"ו לומר באלף לשון ארורה, אלא נ"ל הכוונה שמושג יותר הבית מהאלף, והרוצה להשיג האלף לא יתברך, מה שאין כן הבית, ואם תבין רמיות האלף והבית, תבין דברינו:

מה ב' יש לו ב' עוקצין כזה ב, והוא מראה להן בעוקצו של אחריו ואומר ה' שמו. הכוונה דציור האלף הוא ו"י מנין הוי"ה ב"ה, ועשרים וששה דורות היתה האלף קורא תגר כמנין צורת האלף כנ"ל: למה נקרא שמו אלף, שהוא מסכים מאלף. ר"ל שמשלים הסכום של אלף שהן התתקעיד דורות אשר קמטו (איוב כב טז, תגיגה י"ג ע"ב). והכ"ז דורות של בריאה:

מנצפ"ך צופים אמרום. ולכך קורין מנצפ"ך היינו מן צופי"ך, כן כתבו התוספות (מגילה ב' ע"ב ד"ה וע"ה): הלכה למשה מסיני דאין נביא רשאי לחדש דבר. עיין במגילה (שם) מה שהתקינו הצופים. אפשר יאמר דהתקינו היה בסוף תיבה והיה בתחלה ובאמצע:

מעשה היה ביום סגריד. הנראה דהביא זה גם כן למה קורין במבטא מנצפ"ך ולא כמנפ"ך, כאשר אבאר בעה"י. ובעיקר המאמר ראוי לשום לב לדברי חכמים וחידותם למה לן סיפור המעשה שהיה יום סגריד. גם מהראוי להבין שאמרו התינקות נעשה בית הועד, הרי בית הועד היה

כבר, רק היה לו לומר נעשה ועיד. גם ראוי לשום לב למה שינה כאן מכל המקומות שקרא למקום הקיבוץ לתורה, בית המדרש. והנ"ל בהכנת דברי חכמים וחידותם שהכוונה ירם סגריד, היינו תגבורת הדינים בהעדר היחוד בגבוי סרומים בין ועיד ונק'. והנה אקדים לך הקדמות נבונות מקובלת. הקדמה א', כבר ידעת כי מדת המלכות נקראת ב"ת, ועיין במאורי אור מערכת ח"ו סימן ב', ועיד נקרא מלכות תמן ויעודא דכולא, עכ"ל. אם כן מה יפה ומה נעים לכנות המדה דמלכות שמים, ב"ת ועיד: הקדמה ב', כבר ידעת היחוד והיחוד, נמשך מהמוח סוד החכמה, והוא סוד בחכמ"ה יבנה ב"ת (משל כו ג), ובחכמה יסד ארץ (שם ג ט) והכן, ובהתמשך המוחין דגדלות להמשפיע, אזי מקבל המקבל והכן בפנימיות הדבר: הקדמה ג', אעתיק לך לשון המאורי אור אות המ"ם סימן כ"ג וז"ל, מן הוא הפיפה מ"ד, ולכן הוא לבן כורע ג"ד (שמח טו לא) ויורד מן הדעת, ולכן בא על ידי משה סוד הדע"ת וכו' (תענית טו ע"א), [ועיין ליקוטי תורה פרשת בהעלותך ותראה נפלאות], מ"ן מצד מ"ן דמנצפ"ך, ולכן מעמו כדב"ש ש"ו דינים [גימטריא דבישן הנבדלות, ושרשם ל"ב אלקים ש"ך דינים וכו' מנצפ"ך הם הנ", עכ"ל המאורי אור עיין שם: עוד הקדמה ד' מספר הנ"ל מערכת הכ' סימן א' וז"ל, אות כ"ף כפופה, רחל הכופפות רגליה שלא יאחזנה החיצונים, וכף פשוטה בעלמא דדכורא, וכל כ"ף מורה על כתר, עכ"ל. עוד הקדמה ה' מספר הנ"ל מערכת מ"ם סימן א', הנה אות המ"ם פתוחה מלכות בהארת בינה בה, וגם פתוחה אחר הזיווג וסתומה קודם כן, אך אימא נקרא מ"ם סתומה וכו' עיין שם עכ"ל. וכבר ידעת שתיבות מאמ"ר יקרא גם כן למעלה באימא, בסוד ויאמר אלקים דמעשה בראשית, ויצדק מאמ"ר במלכות בסוד עשה מאמ"ר (יבמות י"ז ע"א), שהיא כינאי לקידושין, ויהי רצון שלא יאמר פינז דבר שלא כרצונו: הקדמה ו', מערכת הנ"ן סימן א' וז"ל, הנה אות הנ"ן כפופה רחל, שצריכה להיות כפופה מפחד החיצונים, ונ"ן פשוטה לאה, שאינה צריכה לכפוף עצמה, וכ"ש אימא שנקר' נון פשוטה, נ"ן פשוטה בבחינת התפארת שאורזו מתארך, וקדמה ג' לך בסדר

למטה במעשה הזאת שאירע שלא נכנסו חכמים לבית הוועד, הבינו הדבר שלא נכנסו חכמים העליונים לבית הוועד מלכרת שמיים, בהעדר היחוד הנמשך מהמוחין סוד חכמים, והבן מה שאמר נכנסו ולא אמר באו, והיו שם תינוקות שיש לה עדיין מוחין דקטנות, ואמרו "נעשה בית הוועד, התעוררו מעצמם לעשות היחוד, ועשיה מיקרי עיין בהקדמה י' ותבין, אמרו מה מעם כתיב מים מים, והתחילו גם כן בסדר מנצפ"ך שהוא מין וצפ"ך, הוא מלשון ונופת צופיים, עיין בהקדמה ג' ותבין. אלא ממאמר עליון למאמר תחתון להתהוות היחוד, בסוד בחכמה יבנה ב"ת, עיין בהקדמה ה' בדברי הרב ומ"ש שם ותבין, וכן השאר תבין על פי הקדמות הנ"ל, ופירוש אחר כך מנאמן מהקב"ה שנקרא נאמן, למשה נקרא נאמן, עיין מ"ש בשם הליקוסי תורה ותבין הכל, ולא רציתי לכאר פרטי הבחינות הכתב כי מוכן הכל מאליו למשכילים, רק תתבונן שהכל על ידי משה אדונינו, ובחינתו הוא מתפשט בכל איש ישראל לגרום היחוד, בין והתבונן מ"ש בסיום המאמר ועמדו חכמים גדולים לישראל, הגם שהם דברים כפשוטים, עם כל זה התבונן שעל ידם עמדו החכמים והגדולים למדת ישראל, היינו מוחין דגדלות להתעוררות היוג, והשיי יראנו נפלאות:

באנכי דר' מאיר וכו'. נ"ל שמבואר כל המעשה הנ"ל בספר שחיבר ר' מאיר על האותיות, ונקרא אנכי כנ"ל. או בדרשות ר' מאיר שדרש על פרשת אנכי ה' אלקיך (שמות כ ב), וכן בכאן מתחיל הדרוש איידי דדרש מאנכי לעיל, נ"ל:

ר' יודן בשם אקולס אמר. כוונתו לכאר למה לא פתח התורה בשם, כענין ששינו לתלמי אלקים ברא בראשית (מגילה ט' ע"א), וגם באפשר למה אלקים לשון רבים: ברם יחידו על עולם כתחלה פעל ולבסוף נתקלם, על כן נקרא גם כן לשון רבים, על שם שהוא בעל הכחות כולם: ושמעון בן עזאי הוסיף אפילו הדיוט בשר ודם נהג להזכיר שמו קודם, והשיי ב"ה ענותנותו תרכבו:

(א) **תנא** רבי שמעון בן יוחאי. בכאן תוכחת מגלה שלא להזכיר שם שמים לבמלה: רבנן אמרו

תשריק, כי כך היה בעלמא דאתי, עכ"ל: הקדמה ז, זיל האריי זיל בליקוסי תורה פרשת בהעלותך אם יהיה נביאכם ה' (במדבר יב ו), דע כי שאר נביאים נבואתם במראה, היינו במלכות תתאה אתוודע, ועל ידי המלאך נבריאאל שהוא סוד החולם. לא כן עבדי משה ככל ביתי נאמן הוא, הם סוד ב' נוקבין לאה ורחל, כי בית ועליה הם לאה ורחל, בסוד נשרפו חיטך בעליה (חולק פ"ג ע"א), כי חס"ה גימטריא כ"ב אתוון כויווג עליון, ולפעמים הדינים תקיפין נשרפו בעליה, בסוד ראיתי בני עליה והמה מועטים (סוכה מ"ה ע"ב), לזה אמר בכל ביתי נאמן הוא, כי רחל מלכות תתאה יושבת בסוד ג' כפופה כסיבת הקליפות, ומלכות עלאה עומדת בסוד ה' פשוטה מנאמין לנאמין. לזה אמר בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו, פירוש כי לאה בסוד פה אחרים, והנה כשחזרו פנים בפנים פה אל פה אדבר בו והזיווג בסוד הדיבור, כמ"ש (כתובות י"ג ע"א) ראוה מדברית, עכ"ל: הקדמה ח' מספר מאורי אור, פה, מלכות פה עם הכולל בגימטריא אלקים, והנה שורש לאה ורחל כפה אדם קדמון, גם בינה נק' כך ס"ג, וכ"ב אותיות גימטריא פה, וכמילואו פה בגימטריא [הויה אדנין], הויה קול, אדניי דיבור, כמנין מילה פה התחתון ופה תחתון יסוד נוקבא וכו', פ"ה הזעיר אנפין פנימותו גימטריא יח"ו, ס"ג וכ"ב אותיות גימטריא פ"ה, והחיצונית רבוע מ"ה ק"ל, ובהסרת הפשוט גימטריא פ"ה, עכ"ל: הקדמה ט' מספר הנ"ל, צדיק נקרא יסוד דדכורא דאור ישר יוסף, וכן היסוד דנוקבא דאור חוזר בנימין צדיק עילאה צדיק תתאה, עכ"ל: עוד נקדים הקדמה י', הזיווג נקרא בשם עשיה, בסוד כולם בחכמה עשית (תהלים קד כד), והבן מה שאמרו רז"ל (סנהדרין כ"ב ע"ב) אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, והבן. עלה בידינו עשר הקדמות, מנין דברים שבקדושה להקדים את קדוש ישראל. ומעתה על פי הדברים האלה הנאמרים כאמת, הבוא נבוא להבנת המאמר מתכונתו, מעשה היה ביום סגרייר, היינו זמן הדינים בהעדר היחוד סגור ומסוגר אין יוצא ואין בא, ולא נכנסו חכמים, כבר ידעת חכמים נקראים המקבלים מחכמה עליונה חכמת התורה, ועל פי מה שנעשה הענין

רבי תנחומא משום רב הונא וכו'. להיות דדרש האית לרבות, הביא לדוגמא גם במעשה משכן שהוא דמיון מעשה שמים וארץ, וגם שם אית לרבות:

רבי חוניה בשם רבי אמר וכו', עד ומן הארצונות הכל בירושלמי, ואנב מייתי לה הכא לסיים כל המאמר, כך כתב המתנות כהונה:

אמר רבי אלעזר בן רבי שמעון אם כדעת אבא למיה וכו'. עיין במתנות כהונה דפירוש מלשון ניחא. ולי נראה כפשוטו דהכי קאמר אם כדעת אבא, אם כן אינו מורה קדימת הפסוק על קדימת הבריאה, אלא אחשיבות, אם כן למה פעמים מקדים וכו', אלא על כרחך להורות דשניהם חשובין כאחד לפני היוצר כל. ובהכי ניחא דשוב כפל דבריו בסוף הפרק, דשם כוונתו אבריאה והבן, וכל המאמר מבואר:

פרשה ב.

והארץ היתה תהו ובהו. ר' ברכיה פתח. כוונתו לתרץ והארץ הידועה, על כן פירש דמרומו חורבן בית המקדש ושמות ארץ הק' שהוא מבחר הארצות:

רבי אבהו הביא המשל מעבדים ורבי יהודה הביא משפחות, כי אין מדרך העבד לדאוג על התרחקות מהפליטין, רק על דוחק מזונות, ובשפחות להפיך שרוצה אשה בקב ותפלות וכו' (כתובות ס"ב ע"ב):

רבי יהודה בר סימון פתר קרייה בדורות, תהו זה אדם הראשון שהיה ללמיה, כי תהו המה ת"י למיה, כן כתב מתנות כהונה. והכוונה כי נגזר עליו תיכף למות, ולוי השיי שהיה בעזרו והרחיב לו ליזמו של הקביה: ובהו, זה קין שביקש להחזיר וכו'. שהוא היה המלאך המות והמשחית הראשון בעולם השם ישמרנו:

וחושך, זה דורו של אנש, על שם והיה במחשך מעשיהם וכו' (ישעיה כט טו), עיין ברמב"ם ריש הלכות ע"ז (פי"א ה"א), שמעות דור אנש היה שאמרו שמהראוי לעבוד להשרים וכוכבים ומזלות

בשר ודם בונה בנין וכו'. כונתם "השמים" והארץ בהיא הידיעה, על כן מפרשים הן הם שעלו במחשבה בלי תוספת ומגרעת. ויציבא מלתא דנא להבאים בסוד ה' בראותו מה אירע למלכין קדמאין, אזי אם לא יבין מפלאות תמים דעים יעמוד משתומם על המראה, והמשכילים בלכותם שכך היה המחשבה הראשונה ואין כאן שינוי רצון חלילה וכך עלה במחשבות הצור תם, בין והתבונן כי עמוק הוא:

רב הונא וכו' אפילו אותן שכתוב בהן וכו'. גם הוא כוונתו לתרץ יתור ההי"ן. והנה בספר מאורי אור עשה סמיכות לדברי בעל המאמר פרפרת נאה: אית השמים, בנימטריא הם "שמים" חדשים (ישעיה סו כב). ואית הארץ, בנימטריא "הארץ" החדשה "הוא יסד. (והנה אעתיק כאן בענין האתי"ן ונמי"ן ריבויים, כתב בספר הנ"ל שהם בבחינת לאה הלוקחת ד' אלפים שבמחזין, גימטריא מד"ת, כמנין "את" נב, עכ"ל. ואנב אודיעך מה שאמרו רז"ל (ביד פ"א י"ד) איך וריק מיעוטיין, כי איך וריק מיעוטיין הם בבחינת דינים שכרחל, איך ריק, גימטריא ש"ך דינים, עכ"ל. עוד שם אית נקראת המלכות בקבלתה כל החסדים מאלף עד ת', עכ"ל). ולהיות הפעם הראשון בתורה אתי"ן, העתקתי לך פירוש הדבר אתי"ן גמי"ן ריבויים, אכי"ן רקי"ן מיעוטיין, מה רמיותם ואתה תבין. ואם רק הוא מכם (ובים לב מז), למה שאין אתם יודעים לדרוש בשעה שאין אתם יגעים בו כי היא חייכם, אימתי הוא חייכם, בשעה שאתם יגעים בו, על כן בין והתבונן החי מתנענע ממקום למקום ומתרבה במקומותיו, מה שאין כן המת אינו מתרבה כי אינו מתנענע ממקום למקום. וזה יאמר כשאניגם יגעים בכח ובחיות ללמוד תורה בכח בכל איברי, אזי אין התורה מתנענעת ואינו סמציא תולדות בתורה ואינו יודע לחדש חידושים בתורה, מה שאין כן הלומד בחיות ובכח ובהתלהבות, סמציא תולדות חדשים בכל פעם ודרושים נחמדים בתורה וניתוסף חיות על חיות בתורה ובנפש. והבן כי הוא בדמיון הכנים שישנם בכח האב להוליד אותם, ובאם אינו מתייגע להוציא אותם מכח אל הפועל, אזי ילך ערירי חיו. מה שאין כן המוציא מכח אל הפועל, בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו:

ע"כ) שקודם חמא אדם הראשון היה כתנות אור
באלף, ככתוב בתורתו של רבי מאיר (כ"ד פ"ב י"ב),
ואחר החמא נתחלף אור באלף להתהוות כתנות
עור בעיץ ממשכא דחוויא, ועל ידי הצדיקים שיתקנו
חמא אדם הראשון מדור אל דור, יתוקן גם העיץ
להיות מזהיר כמו האור. וזהו כי עיץ בעין יראו
בשוב וכר (ישעיה נב ח), עיץ כל זה בשליה ותבין.
והנה אברהם אבינו היה תחלת תיקונו של אדם,
והתחיל לתקן העיץ להאיר כמו אלף, וזה שנכתב
עיץ וקרינן אלף, והבן ניל:

ויקרא אלקים לאור יום, זה יעקב. ר"ל אור של יום
הוא יעקב, כבר ידעת שבחינת יום הוא
ביצירה, דתמן אל הויה, גימטריא יום עם הכולל,
וכבר ידעת שזעיר אנפין מקנן ביצירה, וזה יאמר
אור של יום הוא יעקב:

ולחשך קרא לילה, זה עשו. לילה יכונה לעשיה
דתמן מארי ילילה אותיות לילה, (על כן
נקראת מדת המלכות לילה דמקנת בעשיה). על
כן אמר זה עשו שאין לו חלק רק בעשיה הגשמיות,
ששם רובו רע והקליפות גברים בו וחלקו מצד
הקליפה, וכשימלא כבוד ד' את כל הארץ וימלוך
על כל העולם כולו בכבודו, (והבן נוסחתנו מלוך
ע"ל כ"ל העולם כולו [תפלה ימים נוראים], דנתחבמו בו
המפרשים כפל "כל" כולו, ומפרש הפ"ו [אריה סי'
תקפ"ב סי' ג'] דהוה אמינא רוב"ו ככולו המשכילים
יבינו), אזי תתבטל מלכות עשו לגמרי. והנה הקדים
יעקב למעלתו, והכוונה שיצא מזרע אברהם הני ב'
ספרין, ונתפרש זה לתומו וזה לרשעו, וישאר זרע
יעקב נקי מבלי סיג. אחר כך אמר ויהי עריב זה
עשו, ידוע עריב סוד הדינין והגבורות אחורי הויה
אלקים, בקיר סוד טיפת החסדים, עיין כל זה במאורי
אור. וכשנשפע החסדים אזי יעקב שולט, מה שאין
כן בשליפות הגבורות. שוב כפל בעל המאמר דבריו
ואמר ויהי עריב ערבנו של עשו, ויהי בקיר בוקרו
של יעקב. בא לתרץ הרי לעיל הקדים ליעקב שהוא
העיקר, על כרחק הקדימו למעלתו, ואחר כך הקדים
לעשו. לזה אמר שמקודם יהיה ערבנו של עשו
בשליפות הגבורות, ועל ידי זה יהיה עשו רצועה

אשר הם מנהיגי הטבעיים, ולחם מסר השי את
העולם להנהיג בשפלים, אבל לא כפרו מציאת השם,
עד כאן תוכן דבריו. וכבר בעניינו פירשנו זה ובכתוב
הוא אפקירותא ומעות נמור, כי זה שייך במלך בשר
ודם שהמלך אינו בכאן, צריך לעבוד להשר
המתמנה מן המלך, מה שאין כן בהיכל המלך,
כנדוע (קידושין מ"ג ע"א) שנתחייב אוריה כשאמר לפני
דוד ואדוני יואב (שמאל ב' י"א). והנה השי מלא כל
הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, והנה כת
אפיקורסים מזוללים בעבודתו ית', ומראים סלסול
בעצמם שהוא עבור רוממת השי מסר עולמו לשרים
והם ינהיגו בשפלים כי אין כבודו בכך, וכבר נאמר
על זה בזוהר הק' אשר ימרוך למזימה (תהלים קלט
ט), תיפח רוחם של כת האפיקורסים דבהפקירא
ניחא להו וטמון בקרבם רוח פועים להמשך אחר
תאוות העולם, על כן אמרים שהשי נעלה ומרומם
על כל ומסר עולמו לשרים מנהיגים. וזהו והיה
במחשך מעשיהם, שנראה מענינם שמגדילים גדולת
הבורא, וחובן פמון בקרבם להפקיר את עצמם
לעשות הרע בעיני ד', והבן ברוך השם נפשנו בחיים:
על פני תהום. זה דור המבול שגרמו להעלות התהום
על פני הארץ:

ויאמר אלקים יהי אור, זה אברהם. כשכל הבית
מלא חשך פא"פ, וכשבא לתוכו מעט אור,
מאיר כל הבית ונדח החשך, כן היה כל העולם
כולם תועה מדרך השכל בעצת נמרוד ודור הפלגה,
עד שאורו של אברהם זרח ונדחו כולם:

מי העיר ממזרח צדק (ישעיה מא ב). אל תקרי העיר
אלא האיר. כי אי אפשר לפרש העיר לשון
התעוררת, ופאמר הנביא שהשי העיר את אברהם
אבינו לעבודתו, וקיימא לן (ברכה ל"ג ע"ב) הכל בידי
שמים, ע"כ אברהם אבינו התעורר מעצמו כנדוע
שהיה מזה ושוקל וסופר להשיג אמתת מציאותו
ית' בהתבודדת רב ועצום, גם בלשון התעוררת לא
יצדק לשון ממזרח דייקא, על כן אל תקרי העיר
אלא האיר, שהשי האיר את אורו מסוף העולם עד
סופו על ידי נפלאותיו עמו. והא דלא נכתב בפסוק
בפירוש האיר, הוא על פי מה דידוע (וזהו ח"א ל"ז

הם גם כן ריעים דלא מתפרשין. והנה הראיה מלשון ויבהיליו (אסתר ו יד), בנימטריא במד"י בה"ן, והשיי ציילנו משגיאות. והנה להיות בקדושה אם הבנים כנודע, על כן נגדה בקליפה היינו בגלות מדי, נגזר על שונאי ישראל להרג ולאבד מנער וכו' מף ונשים וכו' (שם ג יג), והשיי ציילנו ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם (שם ט א), והבן:

והשך, זה יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן שהיתה אומר להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, עד כאן. להבין כל אלה נקדים לך הקדמות אמיתות מקובלות והשיי יעזרנו על דבר כבוד שמו. הקדמה א', לפי מ"ש לעיל נמצא גלות יון היה בקליפה נגד זעיר אנפין דקדושה. ב', מכוואר באידרא קדישא (והר ח"ג קכ"ט ע"ב) מה בין עיני דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימא, לעיני דזעיר אנפין. אלא עיני דעתיקא קדישא כלא חוור נו חוור דכליל כל חוורא, ותרווייהו אתחזרו לחד כולא ימינא לית ביה שמאלא, ועליה כתיב (תהלים לג יח) עיין ה' אל יריאיו. עיני דזעיר אנפין אתחזו בתלת גוונין, דאינון רזא דתלת גוונין דקשת ואית ביה ימינא ושמאלא, עד כאן. והדברים עתיקין להיות העינים דזעיר אנפין שהוא סוד חכמה וכינה שבראשו, והם נמצאים מהארת נצד הוד דאבא ואמא, שהם ב' פרצופין חלוקים ושם יש חסדים וגבורות, ולכן הוא סוד ב' עינים שיש בו סוד ימינא ושמאלא, זה הוא בכתבי האר"י ז"ל, ועיין בספר שערי גן עדן שער האותיות ותבין. עוד שם, בעת רצון שהזעיר אנפין מסתכל למעלה בעיני אריך אנפין, אז גם עיני זעיר אנפין מתחזורים, ודי בזה. ג', בספר מאורי אור כתב ו' קצוות הבינה והתורה היוצאה משם הוא זעיר אנפין, ונקרא תורה שבכתב כי בה גילוי האותיות, עכ"ל. ד', מ"ש המפורשים דגוף הענין נקרא קרין, שהוא הכח והגוף והתוקף, כענין השור שהתוקף שלו בקרניו, ולכך נקרא בלשון רז"ל הגוף חוץ הריוח קרן, כענין שאמרו (ברכות ל"ה ע"ב) משלם את הקרן. ה', מ"ש האר"י ז"ל בליקומי תורה וז"ל, סוד העגל שהיה מזהב וצורת שור (תהלים פ כ), דע כי הפגם

לאלקאה, ואחר כך בוקרו של יעקב, ואז יהיה יום אחד אשר יודע לך לא יום ולא לילה (זכריה יד ז), ר"ל שלא יהיו חלוקין הגבורות מהחסדים, כי אז יהיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל ט), ואז יהיו הלויים במדריגה יותר מן הכהנים כנודע, ויתבטל שלימת עשו לגמרי והבן, לזה יהיה הנאולה במליצת יצחק (שבת פ"ט ע"ב), בסוד כי אתה אבינו (שם סג טז): דבר אחר יום אחד זה יום הכיפורים, שבכל השנה שרו של עשו מקטרג ומבקש ממשלה על יעקב ומגביר הדינים בקטרונו, וביום הכיפורים מתהפך לטוב וממליץ על ישראל, כי אז ממתקאין הדינים בשרשם בקדושת היום שהוא מסוד תשובה עילאה, והבן:

והארץ היתה תהיו, זה מלכות בבל. כתב בספר מאורי אור ארבע מלכיות סוד אבא ואמא זעיר ונוקב' דקליפה, ואם כן מלכות בבל הוא סוד אבא דקליפה, וכבר ידעת בקדושה קודש הוא סוד החכמה, בסוד ישלח עזרן מקודש (תהלים כ ג), הגם שתיבת קודש הוא חסר ו', עם כל זה יש אם למקרא. והנה ת"י שנים עמד קדושת הבית כמנין קודש, ובשנת ת"יא נחרב על ידי בבל שהוא חכמה דקליפה, נקרא תהיו ת"יא בסוד כל המוסיף גורע, על כן עונש נבוכדנצר שניטלה ממנו החכמה והיה לבהמה. והנה הרב הנ"ל באות ב' כתב בב"ל נקרא נק' דקליפה, ולפי זה אפשר לומר דבחינת הד' מלכיות הם ממטה למעלה, עם כל זה למשכילים באפשר יובן כדברינו ולא יהיו סותרים לדברי הרב, הגם שבב"ל בעצמו רומז לנק' דקליפה, עם כל זה הגלות של בב"ל, היה נגד בחינת חכמה דקליפה והמ"י, ויהי רצון שלא יאמר פיננו דבר שלא כרצונו:

וכהו, זה מלכות מדי. לפי הקדמה הנ"ל נמצא גלות מדי נגד בינה דקדושה, וגלות מדי בהיפוך בקליפה, וכבר ידעת שמבינה יצאו ה"ז הם זעיר ונוקב', ומרמז בקדושה ב"ו ה"ו, ובקליפה זה לעומת זה לשון שממון בה"ו (ישעיה ד ג). וכבר נודע מכתבי האר"י ז"ל שהגם על ידי אסתר שהוא בחינת מלכות דיסוד דתבונה והבן, על כן לדעתי לזה היו גליות בב"ל ומדי תכופין זה לזה בלי הפסק, כי בקדושה

מכינה עיין בהקדמה נ'. על קרין השור, היא בחינת כח הבינה שמשפיע המוחין לזעיר אנפין, שאין לכם חלק, היינו כללות מוחין דזעיר ונוקב' המושפעים כולם באלקי ישראל, בין והתבונן כי אי אפשר לפרש הכל בכתב והמשכילים יבינו, והכוונה רצו לסלק המוחין מזעיר אנפין, ורצו להעביר דת לישראל כענין חסא הענל, וייקץ כישן אדניי כגבור סתרונן מיין ויך צריו אחור חרפת עולם נתן להם (תהלים עח טו), ועוד יש בזה הענין דברים מופלאים בחכמה שמתו מחסום לפי (ויש עוד רמזים קרין השור, הכוונה מילוי שור שהוא הקרנות של אותיות שור כזה יין ו' י"ש, בנימטריא עשו, שרמו שהם המתחילים בהעברת הדת, ומלכות רביעית המתארכת עלינו זה כמה ימים, עשו לנו כהנה וכהנה הרעו לנו מכל מלכי אדמה. עוד יש רמז קרן השור, הם אותיות שאחר אותיות שור מכונים בשם קרנ"ת, ואותיות אחר שור תז"ש, בנימטריא השבת, שהוא חלק לישראל ורצו לבטלו כנודע (מגלת אנטיוכס). ומילוי שור כנ"ל, בנימטריא זו י"ב חדשי הויה עם הכולל, שרצו לבטל חדשים מישראל שהם דמיון י"ב צירופי הויה כנודע, והם רצו לבטל כנודע מרז"ל, וזהו אין לכם חלק וכו'. עוד אותיות שאחר אותיות שור, בנימטריא הבריית המל"ה, שרצו לבטל מישראל כנודע, וזה אמרם אין לכם חלק, ברוך אשר בחר בנו מכל העמים והבדילנו מן התועים). על פני תהום, זה מלכות הרשעה שאין להם חקר כמו התהום, לפי הקדמות הנ"ל מלכות הרשעה מנגדת למלכות שמים. והנה בספר מאורי אור כתב בזה הלשון, חקירה מצד המלכות ז' חקירות, כי שם החקירה מותרת עלמא דאיתגלייא, והבן כבוד מלכים חקור דבר (משלי כה ב). והנה במלכות הסמאה אין לחקור ואין לדרוש, כי יש לחוש פן יתפתה אחריה, ושלמה הזהיר (משלי ה ח) הרחק מפתח ביתה, וכן צריך להרחיק ממלכות הרשעה, וכל הנוגע בה וכל הלומד לבניו לשון נכרים וחכמת החיצוניות, כאלו מלמדו כל עבירות שבעולם, כי כמו שמלכותא קדישא היא באר מים חיים וכל הנחלים הולכים אל הים, כן מלכות הסמאה שואבת כל מיני פומאות, ובתר דעבדת ניאופין מכל זיני מסאבא יהיבת שיודין

היה באמא עילאה כנזכר בזהר (ח"ב קצ"א ע"א) באמא תאבו, ולכן עשו צורת שור בסוד אמא, כי אריה אבא, ושור אמא, אדם זעיר אנפין, ונשר נוקב' כנודע. אמנם פעותם היה כי היו יודעים כי אמא היא הנותנת מוחין וחיות בזעיר אנפין, ושם אחיות משה וכו', עיין שם כל הענין. וכן כתב עוד בפרשת האזינו וח"ל, כי נוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה (ויכ"ס לכ כח), הנה קודם הענל היו מוחי זעיר אנפין מאבא ואמא עילאין, ואחר החסא נסתלקו אמא עילאה, לפי שפנמו בפני שור דאיהי מססרהא, ונשאר פרצוף תבונה למוחי זעיר אנפין, ומשה הוכיחן שכבר אבדו העצות האמיתיות דאבא ואמא, וגם עתה חבו חובת הנלות ונאבדו גם העצות התחתונים שהם נצח הוד יסוד, ואין בהם תבונה, ולא זכר לשון אבידה כי נגנזו, כי להיות הראשונים נצח הוד של אימא נאבדו, והשניות נצח הוד דתבונה נגנזו, עכ"ל: ו', עוד שם בזה כי חלק ד' עמו (שם שם ט), הוא סוד ד' שמות הכוללים כל האצילות הויה אהיה הויה אדניי (בנימטריא חלק) אבא ואמא שהם ד' אותיות השם נימטריא קלי"ח, וזה כי חלק ד' עמו, וזה סוד חקל תפוחין קדישין, כי שורש המוחין הם הויה אהיה בראש הזעיר אנפין, שהם נ' פרקין קדמאין דנצח הוד יסוד דבינה, ומשם נמשך לנ' פרקין בתראין שהם נצח הוד יסוד דזעיר אנפין בראש המלכות שהם הויה אדניי: ו', תדע ששם אהיה מרמו תמיד על המוחין, ואלקיי ישראל הכוונה מוחין דזעיר אנפין, כן הוא בספר שערי נן עדן. ומעתה בין תבין את אשר לפניך, להיות נלות יון בקליפה נגד הזעיר אנפין, על כן היה כל מנמתו ברשעת הקליפה למנוע המוחין והארות אבא ואמא, מזעיר אנפין הנקרא ישראל כנודע. ומעתה בקל תבין וחשך זה מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל, עיין בהקדמה ב' ותבין הכוונה שרצו להגביר הדינין בחשכות העינים כביכול, (ולזה תמצא גם כן רמז נכון ב' פעמים עיין, בנימטריא עשרה היות. קרן השור, בנימטריא עשרה אלקים עם הכולל, והבן). לכך היה הנס באור היפך החשך, כענין כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יורח יי (ישעיה ס ב), והבן. ומעתה בין והתבונן עוד מה שאמרו כתבין, היא בחינת השפעה

לבעלה, על כן יותרת הכבד נק' בין והתבונן כל הנוגע בה לא ינקה, ומי שמבקש לו חיות ופרנסה במקום המיתה, כופר בעיקר ואין לו חלק באלקי ישראל, ובודאי נשמתו מעמלקים אשר הם היו בערב רב ומתאכזר על ישראל, השומע ישמע ותבא עליו ברכת טוב, ויזכה לראות בנחמות ישראל בעת תשוב המלוכה לאכסניא שלה ויתרום קרן ישראל:

ורוח אלקים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח הבא במהרה בימינו אחר כלות מלכות הרשעה נקרא ריח אלקים, שהוא גלגל אדם שנפח באפיו נפש חיים (בראשית ב'), דמתרגמינן והוה באדם לרוח ממלא, האיך מד"א (ישעיה י"ב) ונחה עליו רוח יי'. הנה בכאן אמר רוח אלקים, כי הנה לימות המשיח הגבורות יתהפכו לחסדים ויהיו במעלה על החסדים כגודע. וזהו רוח אלקים בנימטריא ש', שהוא חילוף השם הויה כזה מצפ"ץ, והוא בנימטריא ברחמים כגודע: בזכות התשובה שנמשלה כמים. כבר נודע כי כל התענוגים באים מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. וזה שאמר כשיעשו תשובה מאהבה להתענג על יי', ויש תשובה שנמשלה כמים דייקא, ואז יתהפכו הזדונות לזכיות (וימא פי' ע"ב). וזה ידקדק מרחפ"ת, מחמת התשוקה הנכבדת כנפי הריאה מרחפין על הלב: ברית כרותה למים שאפילו בשעת שריב רוחו שייפא. יש לפרש על פי הנ"ל, ובהקדים מה שהקשו בזוהר הק' (ח"ג ח"י ע"א) הרי כל המצות צריך לקיימם בשמחה ובטוב לבב, והנה תשובה אחת ממצות עשה וצריכה להיות בשברון לב וברוח נמוכה, ואיך יצויר כזה שמחה ותענוג. והנה התירוץ של הזוהר הק' עמוק הוא, ואנחנו בענייני נבאר להלביש הדברים כפי מה שקבלנו, כי באמת המצוה של התשובה היא להיות בשברות לב על מה שחטא והעוה ומנע מעצמו על ידי מעשיו אור אלקי השופע בו מחיי חיים אין סוף ביה וביש, ויאמר לנפשו נפשי נפשי איך עקרתך מגבהי מרומים, וימשלו כך זרים באר צרה נכריה הן הקליפות והחיצונים פתוך ויכלו לך, ועל ידי כך לא תראה אור התורה ומצותיו ויראה ואהבה, ולכך אפסם מהבין שום דבר, ואף כי תתבונן בגדולת

הבורא ביה ובשפלותך, לא יוסיף כך אומץ בתורה ועבודה, ואתה שיכור ביין תאוות העולם וחושק כל הדברים האסורים אשר שנא ה', ואי אפשר להעביר מעליך הלוששים הצואים למנע סמך הרהורים הנפלים בלבך ובמחשבתך, מחמת שאתה משוקע ומלוכש בבגדים הצואים אשר עשית בעונותיך, זה וכיוצא בזה יאמר הבעל תשובה לנפשו העלובה, עד שישבור לבו הזונה ותמאם בעיניו כל תענוגיו. והנה כשיעמדו לפניו במחשבתו כל העבירות שחלפו עליו מיום היותו כהרים ונבעות, אזי לא יהיה כסיל ושופה בחושבו כי אין לו חיו תקנה, ואם כן על ידי זה יתמכר לעשות הרע ח"ו, וזה הוא גם כן מעצת היצר. רק תיכף ומיד יתבונן בגדל חסדו וטובו ית' אשר בחר בנו מכל העמים, והבטיחנו לקבלנו בתשובה שלימה לפניו בדכדוכה של נפש. והנה מי שנתחייב ראשו למלך, ואחר כך התחנן לפניו ומחל לו ובחר בו להיות מאנשי סגולתו, ישמח ויגל מאד ויתאמץ בעבודת המלך באהבה עזה, ככה הבעל תשובה יאמר אבל בטוח אני בחסדך ובגדל טובך, כי על התשובה מראש הבטחתנו ולתשובה עינינו מיחלות לך, על כן הנה הימים הראשונים יפלו, ומהיום יהיה בטוח שתקובל עבודתו ותורתו, ותיכף יחזיק בתורה ועבודה מגדל השמחה, ולבו יהיה בטוח שהשיי קיבל תשובתו, וזה אמרם בזוהר (ח"ג ע"ה ע"א) בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה מסטרא דא. וזה אמרם כאן ברית כרותה למים, הוא התענוג על השם ותורתו, אפילו בשעת שריב, היינו בעת חימום שמחמם לבו להיות נשבר ונדכה מגדל העוונות שעברו עליו, אף על פי כן רוחו שייפא, ר"ל אף על פי כן הוא שש ושמח בעבודה, והבן כי דבר עמוק הוא:

וכבר היה רבי שמעון בו זומא יושב ותוהא וכו'. המאמר הזה הוא עמוק, והבאים בסוד השם מפרשים אותו בדרכים נפלאים ומוכן למשכילים. ואנחנו בענייני יראתי לנשת אל הקודש להעמיק בדרך רחב עד אשר אראה כי יסכים השיי עמנו, אך אציין לי ציונים להציץ מן החרכים. א', כבר נודע שרבי שמעון בן זומא היה מאותן שנכנסו

המדריגות התחתונים מסטרא דשמאלא שיכלל הכל באחדותו ית"ש, על ידי נסיון וצירוף ויכוך הנשמות הקדושים המתגברים בכל ימיהם בתוקף ועוז להפך מר למתוק, וזה הוא תענוגו ושעשועו של יוצר בראשית, והבן משל הזונה המבואר בזהר הק' (ה"ב קס"ג ע"א). והנה הנשמות המתפתים אחר סטרא דשמאלא, מתגלגלים בגלגול אחר גלגול וצירוף אחר צירוף, עד שיצא לצורף כלי קדוש וטהור, באופן שהבורא הכל חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, עד שיכלה שתא אלפי שנין (סנהדרין צ"ז ע"א), ואחר כך אלף שנין שבת להקב"ה ובהן עתיד הקב"ה לחדש את עולמו, ואז יוחזרו כל הדברים אל שרשם וימלא כבוד השם את כל הארץ. והנה קבלת הקדמונים הוא שלפעמים יבא נשמה קדושה שהיתה בשמיטת החסד תבא לזאת השמיטה, לתקן הדור שלא יתגברו הרשעים מסטרא דשמאלא, ואלו הם שנכתב אצלם היה, כמאמרם ז"ל (ב"ר פ"ל ה') עולם חדש ראה, כדכתיב (שמות ג א) ומשה היה, (שם א ה) ויוסף היה, (אסתר ב ה) איש יהודי היה. והנה הצדיקים האלו ודאי נשמרים מכל פומאה וחלאה, כיון שבאו רק לתיקון הדור, ואם כן יש מקום לומר שהקב"ה חפץ יותר במעשיהם של רשעים מזו השמיטה, כיון שסוף כל סוף על ידי גלגולים וסיבות רבים יתגדל ויתקדש שמו ית' עליהם ביתר שאת ויתר עוז על ידי שמהפכים מר למתוק, מה שאין כן אלו הצדיקים הקדושים אשר נדמו כמלאכי רוח משרתי אש. וזה אפשר לומר בכונת מאמרם והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהם של רשעים, ר"ל זו השמיטה שהרשעים גוברים בו, ועל כן ויאמר אלקים יהי אור, שולח הקב"ה בכל פעם שעלה ברצונו נשמה קדושה מעולם החסד לזו השמיטה להאיר מתוך חשיכה ולהחיות עם רב, אבל איני יודע באיזה מהן חפץ כמו שפירשנו לעיל, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים חפץ, דמכל מקום כיון שבאים הנשמות הקדושות לזה העולם, נבחנים גם כן בנסיון וצירוף בהתחייבות השמיטה, והרי מלאכי מרום הנפילים אשר היו בארץ, נתגשמו כזה העולם וחפאו והחפואו, מה שאין כן אלו התמימים ימליכיהו בעולם, והבן. וזה

לפרדם (תניגה י"ד ע"ב), והנה תבין ותדקדק מה שלא השיבו בשתי פעמים, ובפעם שלישית השיבו בבהילות. רק זכור תזכור ענין שאלות של"ם, ואמר לו אחר כך מאין הרגלים, והשיבו מסתכל הייתי במעשה בראשית, כבר ידעת מעשה בראשית קודם למעשה מרכבה, ואמר לי בין מים עליונים לתחתונים כשתים שלש אצבעות, הכוונה יותר משתים ופחות משלש דכלבוד דמי (נכוח כ"ה ע"ב), וכבר ידעת ענין אצבע הוא שם אהו"ה במילואו, בנימטריא אצבע כזה אל"ף ה"י וי"ו ה"י בנימטריא אצבע, והוא גושפנקא דחתיים ביה שמיא וארעא, והשיי יעורנו על דבר כבוד שמו להבין מפלאות תורתו האמורה מפי מלאכיו משרתי עליון ברוך שבחר בהם ובמשנתם:

והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהם של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהן חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים. המאמר הוא תמוה וכי ס"ד שיחפוץ הש"ת במעשי רשעים. ובאם תבין מה שפירשנו לעיל במאמר והוא גלי עמיקתא ומסתרתא, דהכוונה מעשיה"ם של רשעים שהצדיקים עושים, דהיינו שמעלים בכל יום ניצוצות קדושות המובלעים בין הקליפות ומחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, תבין כל זה. אך אף על פי כן עלה בדעתנו לבאר המאמר הזה בג' אופנים. אופן א', על פי מה שכתבו המקובלים הקדמונים והוא דרך בעל התמונה, שהעולם מתנהג על פי סדר השמיטות, וקודם לזה העולם היה משמש אור החסד שבעת אלפין שנין, וכעת הוא שמיטת הפחד והגבורה, ולכך הוא עולם הנסיון והבחירה והרשעים גוברים בו, מחמת התגברות היצר הרע וקליפות דאתיין מסטרא דשמאלא כידוע, מה שאין כן בשמיטת החסד התנהגות הנשמות כמלאכי מרום. ומעתה לא יפול לב אדם קרוץ מחומר מה זה עשה השיי לנו לברוא בעולמו התנגדות ית"ש, כי כן גזרה חכמתו ית' בשמיטה החזקה הלזו, לקרב כל

שלמדו רז"ל (טוטה י"ב ע"א) בנזירה שוה דכי טוב, כתיב במשה (שמות כ ב) ותרא אותו כ"י מר"ב, וכתיב במעשה בראשית את האור כ"י מר"ב, מלמד כשנולד משה נתמלא הבית מלא אורה, וכבר כתבנו דעת הקדמונים דנשמת משה היה גם כן משמיטה העברה, והבן: אופן ב', ידוע מאמרם ז"ל (ימא פ"ו ע"ב) העושה תשובה מראה נעשים זדונות כשגנות, ומאהבה נעשים כזכיות. ומעם הדבר למה נעשים כזכיות, דרשהו בספר התניא, כמו בזכרו גודל טובת הבורא יתעלה העודפות עליו, וגודל תשוקת בוראנו ית' שנתקרב אליו כדי שנהיה כלים מוכנים לקבל שפעו וטובו, ויתבונן האיך מניח השי"ת עליונים ותחתונים ומשרה שכינתו עליו, כמאמר הכתוב (ויקרא טו טז) אני השם השוכן אתם בתוך טומאותם, וכשיעמיק כל זה במחשבתו וזכור יזכור היאך ריחק את עצמו בתכלית הריחוק מהשי"ת, אזי ימצא נפשו להשי"ת ביתר שאת ויתר עוז מכמו קודם החטא. והדמיון בזה מבין יחיד כשהיה באמנה אצל אביו, אינו מתגעגע כל כך על אביו, אבל כשהרחיק נדוד מאביו, אזי מתגעגע יותר מכמו מקודם שריחק את עצמו. נמצא הזדונות הם שגרמו לו זאת האהבה והתשוקה הנכבדת, על כן נעשים כזכיות, והבן: והנה לפי זה יש מקום לומר שמעשיהן של רשעים חפץ יותר כשיחזרו בתשובה, משהיו צדיקים מתחילתן ועד סופן. אבל באמת זה אינו, כי אין הקב"ה חפץ בזה, ויותר חפץ השי"ת שיהיה צדיק מעיקרו, כי סוף כל סוף בעת שהיה רשע, החיה את האילן הפמא והשלים האדם הבליעל, בסוד הכתוב (משלי כב) אל תאמר אשלמה רע, כידוע מזוהר הק' (ח"א ר"א ע"א) דלא אישתלים האי מנוולא אלא בחמאין דבני נשא. וזהו אפשר לכוין בהמאמר כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב, דאשלים והתעורר אילן הטוב כל ימיו, ולא השלים האדם הבליעל דאקרי רע, בזה חפץ השי"ת, אבל מכל מקום כששב ורפא לו והשי"ת יסלח לכל ישראל: אופן ג' בהקדם מה ששמעתי בשם הרב החסיד המופלא מריה שלמה האבדיק נשעפליץ מ"כ, פירש הפסוקים (דברים יא ט) ראה אנכי וכו' את הברכה וכו', והקללה וכו' אשר אנכי

מצוה אתכם וכו'. דהנה זה ידוע שסגולת המצות להתעורר אותם בשרשם להשפיע על ידם חסדים טובים והשפעות טובות להעולם כל מצוה לפי שרשה במקור העליון, וסגולת העבירות להתעורר בהיפך ח"ו דינים תקיפים. והנה כשיצטרכו צדיקים לעורר דינים ועונשים לשונאי ישראל המעיקים וצוררים לישראל, צריך להבין מאין ולאין תבא על ידם השפעת הדינים, הרי הם עוסקים רק במצות השם שמסגולתם לפעול טובות בעולם. אך הוא שהותרה הרצועה לעשות עבירה לשמה, והיא גדולה ממצוה שלא לשמה כמאמר רז"ל (נזיר כ"ג ע"ב), והנה מסגולת העבירה לפעול דינים, אך מחמת שהיא לשמה, על ראש רשעים יחולו הדינים. וזה פירוש הפסוק (ראה אנכי נתן לפניכם), ר"ל בידכם וברשותכם (היום ברכה וקללה), ר"ל לפעול ברכות לישראל וקללות לשונאי ישראל, ומפרש הפסוק באיזה אופן (את הברכה) כפשוטו (אשר תשמעו אל מצות וכו'), על ידי זה יבואו ברכות לישראל, (והקללה) לשונאי ישראל הוא (אם לא תשמעו אל מצות י' אלקיכם), היינו שתעברו איזה עבירה, רק שתהיה באופן (אשר אנכי מצוה אתכם) היינו עבירה לשמה, אזי תפעלו על ידי זה (ללכת אחרי אלקים אחרים), ר"ל כשהקללה תלך אל אלקים אחרים וישב ישראל לכמח, ודפחית. ובוה נוכל לכוין המאמר והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים, ר"ל שהצדיקים עושים כמעשה הרשעים דהיינו עבירה לשמה, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשי הצדיקים ממש היינו מצות השם, ואינו יודע באיזה מהן חפץ יותר, כי גדולה עבירה לשמה ועל ידי זה יש מפלה לשונאי ישראל ובאבוד רשעים רנה, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשי הרשעים, דאמרינן בגמרא (מגילה י" ע"ב) מפני מה לא נאמר כי טוב באבדן הרשעים (דברי הימים ב' כ טא), כי אין הקב"ה חפץ באבדן מעשי ידיו, ממילא שפיר מוכיח מדנאמר בכאן כי טוב, שבמעשיהן של צדיקים חפץ ולא במעשי רשעים. השי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו:

ויאמר אלקים יהי אור וגו'. ניל דבא לומר דהנה קודם בריאת העולמות לא היה מקום פנוי כי היה הכל אור אין סוף ביה, וכביכול צמצם בעצמותו ית' ונתהווה מקום פנוי, בכדי שיוכלו העולמות לסבול ולא יחזור הכל לאין סוף, ואם כן גם כעת לית אתר פנוי מיניה, רק הצמצום הוא בקרבנו והבן, כנדע כל זה ליודעי חן. וז"ש פתח דברך יאיר מבין פתיים, ר"ל הנבראים שהם פתיים בערכו ית', כי אין מי שיוכל לחשיג אור אין סוף ביה, ועל כן היה הצמצום בכדי שלא יתבטלו הנבראים, וכל אחד יאיר לו אור אין סוף כפי כחו. וז"ש מפתח פומך, היינו הצמצום שנתהווה ונפתח (וכבר ידעת [תיקון הקדמה י"ז ע"א] פ"ה מרמז למלכות, והצמצום היה בנקודת המלכות בכדי שיקרא מלך, מלך שלמון כי אין מלך בלא עם והבן, ל"ן [דייקא מצדנו ובערכנו] היה נהורא [בכדי שנוכל לסבול, כי באם לאו יתבטלו ממצואות והבן], על כן סיפר מקודם כללות הבריאה, ואחר כך ביאר האיך היה הבריאה הלא היה הכל מלא אור אין סוף, וביאר ויאמר אלקים יהי אור והיה אור בצמצום והתפשטות כנדע, וכל אחד מקבל כפי כחו, והבן כי אי אפשר לבאר הכל בכתב, ותבין כי ויהי אור נמי בחק המאמר, ושוב לא יקשה ויהי כן היה לו לומר, וכן משמע בזוהר (ח"א ט"ז ע"ב) ומקובלים יהי התפשטות, ויהי צמצום:

ר' ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון פתח. הפתיחה הוא לתרץ ויהי כ"ן היה לו לומר כמו בכל מעשה בראשית, מאי ויהי אור, ואי לרמז כנ"ל על הצמצום, היה לו לומר יהי שהוא לשון שמחה, לא ויהי שהוא בהיפך, וכן בכל מעשה בראשית ויהי כן היה לו לומר. על זה פירש לא בעמל לא ביגיעה, כי כבר היו ברואים ועומדים במאמר הראשון הנעלם בראשית, ויצאו כל אחד מכח אל הפועל. והנה ארמון לך עוד ידוע יהי אור בנימטריא רל"ב, הוא התפשטות הראשון פנימיות עולם המלכות מילואי הויה ביה ע"כ פ"ג פ"ה ב"ן שהן הנה דבר ד', כי כשרוצה לדבר אותיות הויה מוכרח לדבר במילואם, כי לא יצויר לדבר אות בלי מילואו, על כן נקרא דבר ד', ויהי

תהו ובהו, הרי חרב. כבר כתבתי בשנת ת"א נחרב הבית מנין תהו, ובהו אפשר מרמז על חורבן ב', ובנין הב' לא קחשיב שלא היה בתכלית השלימות: בני ומשובלל לעתיד לבא היך מד"א (ישעיה ס א) קומי אורי וכו', הוא כמו שאמרו רז"ל עתידה ירושלים להיות פנם לכל העולם כלו, ועין בעין יראו בשוב השם את שיבת ציון (שם נב ח):

פרשה ג.

ויאמר אלקים יהי אור. ר' יצחק פתח. הפתיחה היא לדעתו שהוקשה לו על מה שלא נאמר מאמר בבריאת שמים וארץ, ואמרו רז"ל (ר"ה ל"ב ע"א) דבראשית מאמר הוא, כד"א (תהלים לג ו) בדבר ד' שמים נעשו. ויקשה למה לא נאמר מאמר בפירוש רק התחילה התורה האמירה הראשונה באור, אך הוא להיות ידוע שהעשרה מאמרות הם נגד עשר ספירות קדושות, והנה המאמר הראשון הוא נגד כתר עליון, שאינו מושג ואינו גרמז בשום אות רק בקוצו של יוד כנדע, על כן נעלם המאמר הראשון וגרמז בבראשית. וכבר ידעת שנקודת הקמץ מרמז לכתר עליון, ופת"ח לחכמה והוא לשון פתיחה. והו שפתח (שם ק"ט קל) פתח דברך יאיר מבין פתיים, שגם המאמר השני אינו מושג כנדע רק על ידי הבינה, שבה סוד הציוור, והבן. השירה יראנו נפלאות ויראתי להרחיב הדיבור:

ר' יהודה אומר האורה נבראת תחילה, ולכך היא התחלת המאמרות. והא דנכתב בראשית וכו' את השמים ואת הארץ קודם זה, הואיל והוא עיקר וכללות הבריאה, ובכדי להורות דהאור נברא תחילה נעלם המאמר באור, להורות דהוא נברא תחילה והוא ראשית המאמרות:

ר' נתמיה אומר העולם נברא תחלה. ר"ל כל העולם בכללות, וזה שהתחיל בבראשית בריית שמים וארץ ובריאת צבאיהם, ונעלם שם המאמר הואיל והוא כללות העולם, ולא במאמר אחד נברא אלא בעשרה מאמרות, והבן:

ר' שמואל פתח (תהלים ק"ט קל) פתח דברך יאיר מבין פתיים, מפתח פומך לן הו נהורא

אור מערכת אות האלף סימן ר"ט, אנודה נימטריא חויה בסוד המלכות, כי בה נאגדים האורות העליונים, וכן נקרא מצד זה אנדה, עכ"ל. ב', ידוע התפשטות האורות בעולם המלכוש, לא הניע שום אות מאותיות השמות ואורות הפנימים למלכות ולית לה מגרמא כלום, עיין ציורם בספר שערי גן עדן. ג', אקדים לך לשון הספר הנ"ל בשער ד"א פ"א ד"ז וז"ל, זכור תזכור מה שנתבאר בתחילת ש"א, שכל חלל המהירו נעשה במקום נקודה האמצעית, שהוא סוד נקודת המלכות שהיתה נגוזה באין סוף כמ"ש שם, ומן הרישום אור שנשאר באותו מקום מאור נקודת המלכות, בסוד לא זזה שכינה עד שעשתה רושם כמ"ש, מזה נתהוו האורות שבמהירו עילאה כמ"ש שם, ואחר זה נעשה מהירו סתם ובתוכו י' ספירות מקוריות, ואחר שירד עליהם האור מאין סוף דרך קו היושר, כבר נתבאר שם שלא הניע זה האור לספירת המלכות שכבר נסתיימו כל ההויות, שהם סוד אור פנימי של עולם המלכוש בספירת יסוד, ולכן אמרו דלית לה מגרמא כלום. ואם כן צריכין אנו לידע ולהודיע מהיכן הוא התהוות ספירת המלכות, ואף כי אמרנו למעלה שאור המלכות הוא שכל הספירות עתנין לה כל אחד מחלקו וכו', זה קאי על האור הפנימי והמקיף שלה וכו'. אבל עצם מהותה מוכרח להיות תחילה, שהרי אמר בספר הבחיר וכו', לכן תדע שעצם מהותה של המלכות מן עולם המלכוש, נעשה מהרישום שנשאר מנקודת המלכות שהיתה נגוזה באין סוף, ומרישום רישומו נעשה המלכות דאצילות וכו', וכן המלכות שכל פרצוף וכל עולם וכו', והכל מרישומו ראשונה וכו' שהוא סוד מדליק נר מנר וכו'. ד', עיין ביאיר נתיב הדר הוא היסוד, הדר הוא לכל חסידיו (תהלים קמט ט), וכן ז"ל הוא היסוד מבואר בספר מאורי אור. ה', עוד נקדים הקדמה מספר זהר הרקיע בשם מהר"ם פאפרוש וגדולה היא אלי, על מה שאמרו שהצמצום היה באמצע אורו כתב וז"ל, מה שיין לומר בנקודה אמצעית, ולא עוד אלא שאמר אשר בו באמצע אורו ממש, שהרי באמצע יתחייב התחלה וסוף, ואם שיש לדחות ולומר שאף אנהנו לא נדע האמצע הוא יודע והוא דבר שאינו, כי אין שיין

אור בנימטריא רח"ל, שהיא תחלת המחשבה וסוף המעשה, והבן:

רבי שמעון בן יוחאי פתח. ענין הפתיחה הוא גם כן למה לא נאמר והיה, רק ויהי שהיא היפך השמחה. על זה בא לומר הגם שלנו הברואים ענין הצמצום הוא גם כן שמחה, בכדי שנוכל לסבול שפעו ית' ולא נתבטל ממצואות. עם כל זה בערכו ית' הצמצום הוא בחינת דין, כי מדרך הטוב להיטיב ולהתפשט. וזהו יאמר בכתוב (משלי טו כג) שמחה לאדם זה הקב"ה, במענה פיו שאמר ויהי אור ענין התפשטות, רק אף על פי כן להיות הנבראים לא יוכלו לסבול ההתפשטות בלי צמצום, הצמצום הוא גם כן חסד וטוב, וזהו ודבר בעתו מה טוב. וזהו ויהי אור ענין הצמצום, רק להיות השמחה להשיית היא התפשטות בלבד, ולזה לא אמר והיה. ויש עוד מקום אתנו לפרש ברמז מועט בעת"ז, דא עתו דצדיק ע"ת לעשות לד' (תהלים קיט קכו) כידוע למשכילים, ור"ל כשנמשך הטוב לעתו בחינת דבר ה', והבן:

רבי שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן מפני ששמעתי עליך שאתה בעל הנדה מהיכן נבראת האורה וכו', והבהיק זיו הדרו וכו', מקמי כן מה היו אומרין וכו'. המאמר הזה תמוה בעיני כל רואיה. א' יקשה, למה אמר דוקא שאתה בעל אנדה, ולא אמרו כן האגדות. ב' יקשה, למה הקשו דוקא באור מהיכן נברא, ולא הקשו כן בכל הנבראים, כי באמת הבורא יש מאין ברא בכחו הכל מאין ואפס. ג', למה אמר אורה ולא אור. ד', מלמד שנתעמף ב"ה וכו', אם כן כבר היה האורה כיון שנתעמף בה הקב"ה, ואם כן הדרא קושיא לדוכתא מהיכן נבראת. ה', מאי קושיא מקמי כן מה היו אומרין, דילמא גם כן כן היו אומרין. ו', ממקום בית המקדש הוא קשה הציור, ומקום בית המקדש עדיין לא היה. ועוד רבו הדקדוקים. והנה ידעתי גם ידעתי שחכמינו מפרשים זה המאמר על פי נפלאות מתורתנו, והנה אני הקמן בעניי אפרשנו גם כן כיד השם הטובה עלינו וברמז מועט, ובהקדים הקדמות אמיתיות מקובלות. א' כתב הרב במאורי

הוא וכו', דום לה' ותתחולל לו ושקוד על דלתי החכמה ותבין, על כן השיב לו מקרא מלא הוא, והבן. וי"ש גם כן אלמלא שדרשה רבי יצחק ברכים לא היה באפשר לאומרו, ומקמי הכי מה היו אמרין, כי על כרחך היו צריכין להבין מה שהיה מקובל בידם נקודה אמצעית האיך יצדק זה הלשון, אך היו מדברין ברמז כפשוטו היכל הקודש מכוון באמצע הגם שהוא הוא, אך היו הדברים ברמז עצום מוכן למשכילים, והשי"ת יראנו נפלאות מתורתו:

אמר ר' סימון שנה בו דבר. יתפרש היטב כפשוטו במתנות כהונה: ויקרא אלקים לאור יום לא הוא אור וכו'. ר"ל אור וירם חדא הוא, ולפי הגמרא שלנו ריש פסחים (כ' ע"א) יצדק שפיר, ועיין שם ברש"י כי רמז שם דבר עמוק ומוכן למשכילים. תגי אורה שנבראת וכו' ימי בראשית וכו', והיכן נגזזה היא נגזזה וכו'. הגם שהמאמר הוא כפשוטו, עם כל זה מרמז בעליונים דבר עמוק, וז"ל הרב בשערי גן עדן שער האותיות פ"ו ד"ו, וז"ל הוא על פי מ"ש רבי שמעון בן יוחאי ז"ל תרין עלמין אית ליה להקביה, חד דדייר ביה וחד דמתעלם ביה, דכתיב (תהלים ק' מה) ברוך יי אלקי ישראל מן העולם ועד העולם. והכוונה בכל זה כי מלת העולם רומז ל" קצוות וכו', וכבר נתבאר שבינה נק' עולם וכו', והוא סוד עולם הבא עולם שכבר בא, והמלכות גם כן נקראת עולם סוד עולם הזה וכו', והם ב' עלמין דאית ליה לקביה הוא סוד התפארת דאיקרי קוביה, חד דדייר ביה הם סוד בית אל וכו', וחד דמתעלם ביה הם סוד עולם הבא דמתעלם ביה וכו'. גם מבואר בזהר דהאי אור דאיהו ר"ז, כולא אסתים נהורא בהאי מוחא סתימאה דאיקרי חכמה, דכתיב (תהלים קד מה) כולם בחכמה עשית, ואיתגלי בשבילין ידיעין כבינה וכו', הרי כי תחילת גילוי של זה האור הוא ביסוד הבינה. והנה היסוד של הבינה נקרא ער"ב וכו', ואחר כך יורד מן הבינה ליסוד דזעיר אנפין הנקרא בוקר, ושם מתגלה האי אור וכו'. והנה נתבאר שהאור הבא אל זעיר אנפין מן הבינה, הוא אור חדש שנעשה על ידי זיווג אבא ואמא, ומתחילה הוא בא אל ספירת החסד שבו, שהוא סוד יום ראשון

אמצע בדבר בלתי בעל תכלית חקור על זה, כי האמצע הוא מן הגדרים מכל דבר שיוכדל ויוגדר אינו בלתי בעל תכלית. ולזה היה נראה לומר שהכוונה הוא בבחינה היותר שפילה בו, וזה נקרא אמצעי כשם שהארץ עומדת בגלגל במקום שפל נקודת המרכז, כך הנאצלים בערך המאציל נמצאו בבחינה היותר שפילה ותחתונה אשר בו, וגם זה אינו נכון שהרי אין לומר שפל אלא בדבר המתחלקים, והנה הוא ית"ש אחד בלתי מורכב, וכל דבר שאינו מורכב אינו נחלק, אם כן מאי אמצע זה דקאמר. והרב המקובל האלקי כמוה"ר יוסף זלצה"ה כתב, הרצון להאציל כתר הגנוח בו והמשערים הדברים בהם חכמתו וכינתו ודעתו שהיא אחד בו מכל צד מהות הדברים להיותו מקומם בעל ר' קצוות, והמקום להאציל בו הוא המלכות וידעת כי היכל קודש באמצע, וי"ש הקב"ה מקומו של עולם והוא אינו מקומו, וי"ש (שמות לג כא) הנה מקום אתי. והנה לא ידעתי אם יאמן הוא שיש שורש ספירות באין סוף, איברא שבשער אבי"ע כתב הרב קרוב לזה, שאמר שם הבחינה היותר שפילה מכל בחינות האין סוף, וכאילו נאמר דרך משל המלכות דמלכות אין סוף, אף על פי שאינו כך כי אין דמות כלל ח"ו, רק לשבר האזן הוא אשר המאציל יותר מובחן מן הנאציל ע"כ, עכ"ל הרב בזהר הרקיע, ולזה הפירוש הסכים הרב בשערי גן עדן. ובזה תבין דבריו שהעתקתי למעלה, והכוונה בדבריו שהצמצום היה בנקודת המלכות הגנוזה, ורישום אור נשאר במקום הפני הוא נקודת מלכות דמלכות. והנה על פי הדברים והאמת הנ"ל יתפרש המאמר שמעתי עליך שאתה בעל אנדר"ה דייקא (עיין בהקדמה ראשונה), על כן מהראוי לך לדעת מהיכן נבראת האור"ה דייקא לא אור, כי אורה כינוי למלכות לשון נקבה, א"ל מלמד שנתעמף בה הקב"ה כשלמה, והבן כי בנקודת המלכות הגנוזה היה הצמצום, ונתעמף בה הקב"ה כינוי ליסוד וזוהו נתהווה מרישום, ומרישום רשימו מציאתה בכל עולם ועולם אמרה ל"י בלחישא, כי הדבר נסתר למשכילים כאשר כתב הרב מהר"ם הנ"ל, כמו שהבאתי לעיל שכתב וז"ל, והנה לא ידעתי אם יאמן

המלכים, רק עולם התיקון הוא טוב מאד בתכלית השלימות: אמר ר' ינאי מתחלת וכו'. כל המאמר מפורש לעיל:

אמר ר' תנחום. כוונתו לתרץ יום אחד ולא יום ראשון שבו נבראו ארבעה דברים אפשר הכוונה שנבראו דברים מיוחדים, מה שאין כן באינך ביום ב' הבדלה בין מים עליונים לתחתונים, בשלישי צמחים למיניהם זכרים ונקבות, וכן בכל מעשה בראשית. מה שאין כן הרי"ם שמים וארץ אר"י. אתיא בר' יוחנן דאמר דבשני מיד נבראו, מה שאין כן לרבי חנינא לא נבראו עד יום חמישי, ומאי רבותיה דיום ראשון, כן הוא במתנות כהונה: המקרה כמים עליותיו (תהלים קד ג), וזה היה ביום ב' לעשות שותפות בתחתונים, ולכך אמר יום אחד, שנתאוה הקב"ה שיתאחדו העליונים ותחתונים:

פרשת ד.

ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים. קשה ליה תוך המים היה לו לומר, אפילו אם נאמר דבא לרמוז אאמצע, וכמו שפירש רש"י שהיו העליונים תלויים במאמר, אף על פי כן היה די לומר תוך, מה בתוך. אלא על כרחך להורות דגלדה טיפה האמצעית ונעשה מהן שמים, ויתפרש ב"ת בתוך עם התוך. ובזה יונח לנו גם כן מאי שנאמר ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים וכו', דקשה בין ובין למה לי, דהיה לו לומר רק ויבדל בין המים וכו' להמים וכו', ובין ובין משמעות דמים תחתונים הוי הבדלה בפני עצמו וכן בתחתונים, והבן:

רב אמר לחים היו וכו'. כי ביום ראשון נבראו יעשה מפלגת לרקיע, בענין שעושין בגמר מלאכה לכבוז לקיום, מתחילת ברייתו של עולם צפיה הקב"ה משה קררי מ"ב ועתיד לישראל א"ת שליו מתחית ידיהם וכו'. הרב הגדול בעל גור אריה כתב לפי דרכו בספריו, כי המים הם בכל מקום הם חומריים לצורה, על כן אי אפשר לומר מים בלשון יחיד, כי הם מורים על החומר שלא יתאחד, על כן נכנעו המים בכל מקום לפני ישראל שהם צורת העולם, להורות הכנעת החומר לצורה, עיין שם

של ר' ימי בראשית וכו'. והנה מתחילה קודם תיקון העולמות שהיה אז בסוד נקודות, היה זה האור יורד דרך מעבר כל הו' קצוות, עד שבא לספירת המלכות ומאיר בסופה אור גדול, ולא יכלו העולמות להנות מאורו עד שנתקנו בסוד פרצופים, ואז זה האור כשבא לספירת החסד, הוא יורד דרך מעבר אין סוף עד שבא ליסוד ושם נגזו האור, כי מן היסוד יוצא רק דרך צינור קפון אל המלכות, והמלכות מקבל את האור ונגזו אותו בתוכו ונעשה כיסוי ליסוד הנקרא בוקר וכו'. ויש האור שנברא ביום ראשון היה מאיר מסוף העולם, היינו יסוד בינה כנ"ל, עד סופו עד יסוד המלכות, ראה שאין העולם כדאי להשתמש בו נגזו לצדיקים, סוד יסוד ומלכות צדיק וצדק, והבן כל זה עכ"ל. בין והתבונן בדברים האלו ותבין בפנים שונים: להאיר בידים אינו יכול וכו' ובליה אינה יכולה וכו', והבן כי יראתי להרחיב הדיבור: אתמהה שבעה ולא שלשה הן, והלא ברכיעי נתלו המאורות וכו'. לפי היסוד הנ"ל יש לפרש לפי שהנוק' מתחלת כחזה, והבן: ימי אבילות של מתשולח הצדיק שהשפיע לה"ן הקב"ה אור"ה, הוא בענין תוסף רוחם יגעון (שם שם כט), כי היה קודם ביטול העולם במבול:

וירא אלקים את האור כי טוב. עיין במתנות כהונה דפירשו דאדלעיל קאי. ולי נראה דהוא ציין אמאמר ר' זעירא שלאחריו שדרש אין מברכין על הניר עד שיאותו לאורו. כי הנה הניר, בנימפריא אור כי מ"ב עם הכולל, והיא כשהאור הוא טוב, אז נקרא נר להבדיל, נ"ל: מבאן שהיה סדר זמנים קודם לכן. נ"ל שר' אבהו פירש דבריו שהיה בורא עולמות ומחריבן, והכוונה בבריאת עולמות וחורבנן, ידוע למחצדי חלקא בסוד ז' מלכי אדום בביטול המלכים והכל לצורך גדול, וחזי לומר שיני רצון חלילה, רק צריך לזה שימוש חכמים להבין דבר לאשורו, והמשכיל על דבר ימצא מ"ב: אמר ר' פנחס מעמיה דר' אבהו. ר"ל דלא מיהי ערב קא מפיק ליה, אלא מזה הפסוק (בראשית א לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, משמע שהראשונים היו גם כן טובים, כי לצורך גדול ולטובה היה ביטול

לחוק. אמר רבי אחא ברבי חנינא סמבן, ר"ל ידיהן בלבד סמכו על בדי הארון. רבנן אמרי צמצמן כולן, היינו כל גופן. אמר להן יהושע ממה שהחזיק שני בדי הארון אתכם, אתם יודעים ששכינתו של הקב"ה ביניכם, החדיד (שם שם) ויאמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם. איני יודע האיך הורה בנס הצמצום ששכינתו ית' ביניכם. המאמר הזה כבר בארנו בדרך ארוכה, ונשים עתה לבארנו בקצרה מפני תיבת הקדוש כיד השם הטובה עלינו. ידוע דקודם בריאת העולם, היה אור אין סוף ב"ה ממלא הכל ולא היה מקום פנוי לבריאה, וכאשר עלה ברצונו ית' לברוא העולם, היתה בבחינת המלכות, להיות שכל התוארים יכולים לכות לכוודו ית' בלא הבריאה, רק שתואר "מלך לא יכונה כי אין מלך בלא עם, על כן בהתעוררת המלוכה צמצם כביכול אורו. והנה לכל דבר צריך אתערותא דלתתא, ושיער כביכול בדעתו איך ימליכוהו ישראל עם קרובו על ידי תורתו ומצותיו, ואצל ית' עבר ועתיד שיון, וזה הועיל במקום אתערותא דלתתא. וזהו מה שאמרו רז"ל (כיד פ"ה ז') נמלך בנשמותיהן של צדיקים תחלה, אם כן הצמצום היה בשביל ישראל, בסוד אהבה דוחקת הבשר כביכול (כ"ט פ"ד ע"א), וחיבת הקודש מכשרתן (תגינה כ"ד ע"ב). והנה נדע שהצמצום בבחינת מלכות נקראת זאת, ואחר כך התפשטות באור הפנימי המחיה, הוא בבחינת אל חי המחיה כל החיים. והנה ידוע (וחדיד ח"א לי"ג ע"ב) ארץ ישראל הוא בבחינת מלכות, והנה בבוא עת דודים ביאת בני מלכים אל ארץ הקדושה, אזי צמצמן יהושע והראה להם איך הצמצום הראשון במלכות כל עולמים היה בשבילם, והבן מה שאמר בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם. ועוד אמר והוריש יוריש מפניכם וכו', וצריך להבין איך נרמז זה בנס הצמצום הזה, כתוב אצלינו בספר יהושע ואין כאן מקומו:

ארץ שרצתה לעשות רצון קונה. ר"ל הגם שהיא נסה וחומרית, מה שאין כן בשאר הברואים אין חידוש כל כך: שאלמלא כן היו מותחין וחולכין, בכדי להתקרב יותר אל היתר בראשית סגולת תשוקתם הנכבדת והיו מתבטלים מציאותם, עד

דבריו אצל קריעת ים סוף. והנה משה אדונינו הוא צורת כל ישראל צורה לצורה, ובוה תבין שלא נאמר כי טוב במים, על שעתידי משה אדונינו ליפול את שלו מתחת ידיהם. ובהעמיק עוד תבין מה שאמרו בזה הלשון ליפול את שלו מתחת ידיהם, כי יש כמה וכמה ניצוצות נפבעים בחומר, ומשה אדונינו יברר אותם וישאר החומר נכנע וכפוף, וזהו ליפול את שליו המניע לצורה מתחת ידיהם, והבן כי דבר עמוק הוא: לניין קשה וכו' לקו בתן דור המבול וכו'. הבן כל זה לפי הנ"ל שאם בני אדם נגשכין אחר החומר המים החומריים, נפרעו מהן בקדירה שבישלו וכו' (פסטה י"א ע"א), והבן: א"ש ומי"ם. כי שמים האליף נעלמת במבטא, וכשתתהפך האליף קודם לשיין, יהיה אש ומים: ופתבן זה בזה וכו'. על כן נקראו בשם אחד משותף שמיים: שהן שמים מעשיהן וכו'. והוא מלשון שומ"א, משתוממת עליהן והוא מנזירת שומם: הוא אתא וקם עליו. ר"ל הפסוק מורה לנו של מים הן, ויתפרש שמים שמים, ר"ל שהן מים: "שמי"ם כי יתפרש בשיין שמאלית כמו בסמ"ך, שאמים שיין שמאלית והאליף נעלמת:

פרשה ה.

ויאמר אלקים יקוו המים. כתיב (תהלים קד ז) מן גערתך ינוסון. קשה ליה היה לו לומר יכנסו המים או ילכו, דמשמעות הליכה וכינוס ביחד, ומדכתיב יקוו משמעותו במהירות ובניסות, נ"ל. ור' ברכיה גם כן קשה ליה כנ"ל, על כן פירשו מלשון קו. ור' לוי פירש מלשון קוית, שר"ל ויקוו וייחלו המים לחזור כבראשונה להציף העולם כשימרדו הדורות, נ"ל: אל מקום אחד וכו', דרך הקב"ה וכו'. ר"ל והוציא את רוחו ונתמעמו: דרך הים וכו'. דכ"ס קא דריש לשון דוך, כמו בדרך פלן, ר"ל אל דרך ומקום הים (ועיין ברשי' ומתנות כהונה). ורבי אלעזר הוסיף שלכל אחד בפני עצמו ייחד מקום לדוכתא פלונית גלגולותא פלונית, ויצדק המים אל מקום אחד, כל אחד מהמים למקום המיוחד להם, וכן כל אינך דכ"ס קא דרשי, עיין במתנות כהונה: ויאמר יהושע גשו הנה ונו (יהושע ג ט). רב הונא אמר זקפן וכו'. ר"ל זקף ראשן וגופן נטפה

שהכל מאתך, ואפילו המעשים המתהווים בלילה עת שלימת החיצונים, הכל ממך, והבן;

מאחר שהוא קורא אותן גדולים הוא חוזר ופוגם אותם וכו'. ולא קשה ליה למה באמת קוראן גדולים, דהרי קמן וגדול שם הוא, דס"ל דקוראן גדולים בערך הככבים: **אלא** על ידי שנכנס בתחומו של חברו, עיין בספר עשרה מאמרות אם כל חי. וכפשוטו על ידי שנכנס בתחומו של חברו, הוא ענין הקפדון שאמרה אי אפשר לבי מלכים להשתמש בכתר אחד, ואמר לה השיי לבי ומעמי את עצמך, ואחר כך פיים אותה שתמשול ביום ובלילה, והשיבה שרגא במיהרא מה תהני (תולין סי' ע"ב), והדברים ידועים למשכילים בחכמה ענין קפדון הירח, וענין הביאו עלי כפרה וכו', יעויין בכתבי האר"י ז"ל ובספר עשרה מאמרות ותראה נפלאות:

ומה אם זה שנכנס ברשות כן פגמו הכתוב וכו'. בכאן תוכחת מגולה שלא ליכנס ברשות חברו בכל עסקיו ולהיות נבזה בעיניו נמאם, והוא עצה נכונה אפילו בעניני העולם, כי הנה חברו נשאר קמן כיון שכל אחד בתחומו הוא העיקר, וכשאדם נכנס לתחום שאינו שלו נשאר מפל להעיקר, והבן;

ומה אם הקמן על ידי שהיה מקפין את עסקיו וכו'. תוכחת מגולה להקפין את עסקיו ולהיות נבזה בעיניו נמאם, והוא עצה טובה נכונה אפילו בעניני עולם הזה, כי הנה המגדיל עצמו יש גבול לגדלותו, וכיון שנשאר מוגבל נתקמן. מה שאין כן המקפין את עצמו ונשאר אין ואפס ובאין לא שייך גבול, על כרחך נתרבה ונתגדל. וגם עין הרע לא ישלופ באין ואפס, על כן יתגדל וירב למעלה, והבן; נתנו מתנה לעולם. ר"ל בין ראויין בין אינם ראויין כענין מתנת חנם, דרק ותשכח: **אש** שהוא יוצאה מנפן של רשעים. שחממו עצמן לעבירה באש של היצר:

פרשה ז.

ויאמר אלקים ישרצו המים, כתיב (תהלים פ"ח) אין כמוך וכו' בנהג שבעולם וכו'. בא לתרץ

שאמר לעולמו די בשם **אל שדי** (בראשית לה יא) שהוא בחינת הצמצום (עיין חגיגה י"ב ע"א):

ר' פנחס אמר אף הוסיפה על הצווי. נראה דמודה דעברה גם כן אציו וגם הוסיפה בזה: **אלא** על דעתיה דר' פנחס למה נתקללה. לפי מ"ש נראה דהכי פירושו דכראי ההוספה לכפר על העבירה: **יום** שנבראו בו גבורים. שלישי מלא קא דריש. דהוה ליה למיכתב חסד הגם דבכל התורה מלא, יוקשה למה השתא דאשכח מעם למה נכתב במעשה בראשית מלא, על שם מעשה בראשית נכתב בכל מקום מלא כמו במעשה בראשית:

פרשה ו.

ר' יוחנן פתח (תהלים קד יט) עשה ירח וכו'. ענין הפתיחה דהוקשה לו יהי אורות הוה ליה למימר, מאי מאורות. על כן הביא דהירח לא עשה רק למועדים, ולהאיר רק גלגל חמה. וזה פירש יהי מאורות ולא כל אורות להאיר, נ"ל: **שפמועין**, עיין פירושו במתנות כהונה:

לך יום אף לך לילה (תהלים עד טז), להיות דדריש מענין המאורות, דרש הפסוק שנאמר בו אתה הכינות מאור ושמש. דהנה יש מקום בפסוק מה זה דקאמר לך יום אף לך לילה, ותיבת אף מורה רבותא דגם לילה, דהוה אמינא שאינה לו ית' חיו, אף על פי כן אף לך לילה. דיקשה מאי רבותא דיום מלילה, על זה דרש לך היום מקלם ולך הלילה מקלם, הגם דלילה הוא זמן המנוחה והבריות ישינים, אף על פי כן מקלסים הצדיקים בלילה בעמדם בלילות להתענג ולהתעלם באהבים על ה' ותורתו. עוד הוסיף פירוש אחר מה היום ברשותך וכו', ר"ל דלהיות בלילה שלימת הדינים והקליפות גוברין בו, אף על פי כן הכל ברשותו והוא מחיה את כולם, והבן. עוד פירש לך יום, בשעת שאתה עושה לנו נסים ביום, לך יום ר"ל אנו קובעין אותו היום לשם השם להודות להשם ולעשות חג בכל שנה באותו יום לשם השם, וכן לילי הנסים אנו מצרפין בקדושת היום, וכן תבין השאר. עוד הוסיף לך נאה לומר שירה ביום וכו', למה שאתה הכינות מאור ושמש. ר"ל מזה נבין

אנדרונינום הוא בריה כלולה מבחינת זכר ונקיבה, ורבי שמואל בר נחמן הוסיף דיו פרצופין, ר"ל כל צד ניכר בפני עצמו: ומנין אף בחללו של עולם, ר"ל מן השמים לארץ:

זו רוחו של מלך המשיח, והוא אדם בעצמו, כידוע מנוטריקון "א"ד"ם "אדם" דוד "משיח":

רבי המא בר חנינא פת"ח. ענין הפתיחה נ"ל דהנה הבאים בסוד השם, מבינים סוד מעשה בראשית בדברים העומדים ברומו של עולם, לא על דברים המוגשמים בלבד, והנה שוב בכאן מתחיל נעשה אדם, בין והתבונן בדברינו ועיין בזה הק', לזה אמר שכל העולמות נרמזים בתורה בסוד מעשה בראשית, רק לנו אין רשות להתבונן רק מני שום אדם עלי ארץ, וכל דרושי הארץ ז"ל נבנו על זה, כי עד שם מגיע כל מעשינו ותורתנו, והבן כי יראתי להרחיב הדיבור. וזה שסיים התורה יודעת מה קודם לברייתו של עולם, (והיינו מסודות עולם המלבוש ודברים עליונים), אתה אין לך עסק לדרוש אלא מני שום אדם וכי:

ר' אלעזר בשם בן סירא בגדול וכו' בחזק וכו' בכניסה וכו'. המשכיל יבין בענין נ' רישיון ועתיק ואיין ואריך, במה שהורשת התבונן ענין זעיר ונוקב, ואין לך עסק בנסתרות הם אבא ואמא, ויראתי בפצותי פי: במלאכת שמים וארץ נמלך, הם זעיר ונוקב. במעשה כל יום ויום, הם ז' ימים מחסד עד מלכות, ולא פליגי רק שזה חישוב בכללות זה בפרטות, והבן: בלבו הוא מלכות שמים, וכבר ידעת שיש לדבר בזה מילין לצד עילאה, ושמתי מחסום לפי:

אמת אומר אל יברא דכולו שקרים, ר"ל אפילו החסד שעושיין הוא לתשלום גמול, מפילא אינו חסד של אמת, על כן השליך הקב"ה את האמת לארץ, ר"ל החסד שעושיין עם המתים שכיסה עליהם הארץ, וזה חסד של אמת כן הוא בשליה:

בנפשוחם של צדיקים נמלך. כבר ביארנו כמה פעמים שהתעוררת הבריאה היה לחקרא מלך דלא יתואר בזולת עם, ואיתערותא

למה אמר תחילה מבריות המים ואחר כך בריות היבשה. לזה אמר דהפלא יותר בבריות המים: ועוף יעופף, בנהג שבעולם. בא לתרץ למה אמר יעופף ולא אמר ועוף יהיה, וכן הארץ על פני רקיע אינו מוכן, לזה אמר בנהג שבעולם וכי:

בהא פרס כהנא מצדתיה על רבי שמעון בן לקיש, והיך עבידא. עיין במתנות כהונה שפירש שאין שייך אצל הדגים הרבעה, שהרי אין תולדותם דרך הרבעה שהנקיבה משלכת זרעה על פני הארץ, ואחר כך מפיל הזכר זרעו על זרעה, עכ"ל. ואם קבלה הוא נקבל, דלכאורה דחוק הוא לומר שלא שייך אצלם הרבעה בתולדה, ובפשט המדרש נ"ל כפשוטו דהאיך יצדק בהם הרבעה שאינו באפשר שאדם ירביעם דנדע בחוש, על כן תירץ דלמינהו יצדק בהנהגה, נ"ל:

נפש חיה, זה רוחו של אדם הראשון. דק"ל דהוא כפל לשון דכתיב אחר כך וחיתו ארץ, ובעיקר הענין רוחו של אדם הראשון בודאי נפשו מן השמים. ובאפשר יאמר על הצורה הנעלמת הממוצעת בין הגוף והנפש, והוא הבלא דגרמי הנזכר במקובלים. ובאם נפרש תוצא הארץ העליונה מלכות שמים, יצדק כפשוטו על נפש אדם הראשון, והבן: זה הנחש ואינו נכלל עם כל החיות, למעלתו אז על כל החיות, ולא הזכיר בפירוש בשמו להיות שנתקלל העולם על ידו: ללמדך דרך ארץ מגולה לזוהר בקדושת שבת בכניסת היום, אפילו יהיה לו כמה מלאכות, יסירם מידו ויקבל קדושת היום בשמחה:

פרשה ח.

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, רבי יוחנן פתח. ענין הפתיחה להבין צלים ודמיות, על כן פתח (תהלים קלט ה) אחר וקדם, שהוא אם זכה אדם אוכל ב' עולמות, וזה פירוש בצלם הוא ענין עולם הזה ודמות מרמז על עולם הבא, והבן:

אנדרונינום בראו, הה"ד (מאשית ה ב) זכר ונקיבה בראים, וזה ענין צלים (דכורא) דמית (נוקבא), וכן הוא בזה הק' (ח"ג ל"ה ע"ב). וענין

תוכחת מוסר מזה לילך בדרכיו מה הוא גומל חסד
וכר (שבת קלי"ג ע"ב):

פרשה ט.

וירא אלקים את כל אשר עשה וגו', ר' לוי פתח.
ענין הפתיחה נ"ל לתרץ ריבוי א"ת כ"ל, על
כן פתח (משל"ט ב) כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד
מלכים וכר, דר"ל דכל פרשה מעשה בראשית מרמז
בעליונים, והדרישה והחקירה אמור עד בוא כל
הדברים להיחוד השלם ועיר ונוקב', שזה פרי כל
מגמתנו להתהוות היחוד על ידינו. זה שאמר כבוד
אלקים, היינו מתחילת הספר ועד כאן המרמז הכל
לעולמות עליונים, הגם שאין מקרא יוצא מידי
פשוטו, הוא כבוד אלקים הסתר דבר, מכאן ואילך
שנאמר בכאן וירא אלקים א"ת (מדת מלכות שמים),
כ"ל (יסוד צדיק) אשר עשה, והנה טוב מאוד
להתהוות היחוד על ידי מעשה הצדיקים, זה כבוד
מלכים חקור דבר, והבן. הגם שגם בכאן החקירה
אמור, עם כל זה ניתן רשות לחקור על ידי מה נגרום
היחוד בגבהי מרומים, והבן:

ר' תנחומא פתח. גם כן בא לתרץ כנ"ל, והביא
הפסוק (קהלת ג יא) את הכל עשה יפה
בעתיו. דידוע מענין שבירת הכלים ז' מלכי אדום,
שהשי"ת ברא עולמות והחריבן, ועל זה יתחמץ לבב
אנוש למה עשה השם ככה, היה לו להבראות תיכף
עולם התיקון והשפע בהתלבשות הפרצופים. והנה
הוא סוד ד' ליראיו והוא צורך גדול לעולם, להיות
שכר ועונש על ידי העלאת ניצוצי הקדושה בכל
פעם, ועוד פעמים כמוסים הצריכים שימוש חכמים.
והנה שבירת הכלים היה קודם התלבשות
הפרצופים שבאה השפע בלי התלבשות הפרצופים,
ונשפע השפע פתאומים בהפלגה, עד שהזריח
השי"ת עולם התיקון, והשפע באה מפרצוף אל
פרצוף על ידי צינור היסוד צדיק דרך משפיע ומקבל
בצינור המיוחד והבן, וזה פירוש הפסוק את הכ"ל
(יסוד צדיק), עשה יפה בעתו (דא עתו דצדיק עית
לעשות לה' נתחלים קיש קמת). ורמז גם כן הפסוק
כפשוטו שבעתו ובעונתו נעשה הכל, דהיינו התהוות
עולם התיקון אחר עולם התהו דוקא, ויש בשעתו

ולתתא ויה מה ששיער כביכול בדעתו מה שיסגלו
נשמות הצדיקים תורה ומעשים טובים, ואצלו ית'
עבר ועתיד שוין, זה הועיל במקום איתערותא
ולתתא והבן, ותבן מה שאמר עם המלך במלאכתו:

למוד מבוראך וכר. תוכחת מגולה שהגדול יכול
רשות מן הקמץ, ולא יתגאה לומר אין כמוני
ומי יעכב על ידי: בלודין אבן גזית. והוא משל על
אור ששת ימי בראשית שהי' גזוה בבריאה:

אינדרמין צלם אלקים כביכול, זה הפירוש של
"נעשה אדם (בראשית א כו), הוא תשובה
למה שהיו מדיינים מה יתהווה מזה הבלורין, השיב
השיי נעשה אדם, והבן: אני ואתם נשא"ל לימ"ם
הראשונים. כבר ידעת ימ"ם ראשונים, הכוונה
על עולמות הנעלמים ודבוקים יותר באחדות
הרצון, והבן:

ורדו בדגת הים, אמר רבי חנינא אם זכה רדיו,
ואם לאו ירדו. מקרא נקט לשון רידוי, ולא
לשון ממשלה:

נמל הקביה כוס של ברכה. ענין כוס של ברכה,
ידוע דמלכות שמים נקרא כוס של ברכה,
כוס גימטריא אלקים, ואיהו כוס של ברכה בסוד
מסורים בידך, היא ענין הבית שהיתה ובכ"ל שמה
(כ"ב ט"ז ע"ב). וזהו בכאן נמל הקביה כוס של ברכה
ונתהווה היחוד השלם, ועל ידי כך נמשך הברכה
לאדים וחריה שהם נגד ועיר ונוקב'. זה אמר בכאן
כסנין ר"ת של יחודא עילאה (שיי"א י"א נה"ס ו
ה), בגימטריא לב"ש. ור"ת של יחודא תתאה הוא
כמ"ו לב"ש, ונכלל הכל ביחודא עילאה. וכבר כתוב
אצלינו כו"ם מלא כזה כ"ף וי"ו סמ"ך, בגימטריא
ר"ל"ב, הן הם ד' מילואי הויה, ר"ת ירחמנא י"לכא
"בעי (וזהו ח"ב קס"ב ע"ב), והוא החיות הפנימי מעולם
המלוש, כן הוא בספר שערי גן עדן, כו"ם י"ן מלא
כזה כ"ף וי"ו סמ"ך יו"ד יו"ד נ"ן, בגימטריא מלכו"ש,
והוא סוד נעוץ סופן בתחלתן ואין כאן מקומו והמ"י:
מצינו שהקביה מברך חתנים וכר. וכתבו
האחרונים שזה סוד שאנו אומרים אשר קדשנו
במצותיו, ר"ל המצות שהשי"ת עושה בעצמו,

בהם כל הנבראים שעתידין לצאת אל הפועל. וזה ענין אומרו והיו מותחין והולכין, ר"ל מכח אל הפועל בכל זמן. מכל אלו המעשים יש ללמוד שבכל דבר עושה הקב"ה שליחותו, והכל מושגח ממנו:

ומה היתה חסירה כלה שתכנס לתוכה, כך היה העולם חסר שבת. שבת נקרא כלה, כמו הכליה הלקוחה להרבות על ידה הדמות, כן על ידי השבת נתרבה כל הדברים, כענין שאמרו כי ששת ימים עשה ד' (שמות כ יא), ר"ל השיי עשה הקיום לעולם רק ששת ימים, ואחר כך על [ידין] השבת נתהווה הקיום עוד לששת ימים, כן הוא באור החיים. על כן נקראה כל"ה, שנפרה ונרבה כל ענייני העולם על ידה, וידוע בנסתרות לר' אלקינו ענין קריאת שבת כלה אין מן צורך להזכירו: למלך שעשו לו סבעת מה היתה חסירה חותם, כך מה היה העולם חסר שבת. ענין הסבעת, ר"ל הנהגה הבטעיות המתנהג על פי שם אלקים בנימפריא הסביעי, ולשומרי שבת ניתן גם כן הנהגה הנסמית על פי שידוד המערכה לא עשה כן לכל גוי, והוא על פי שם הויה המהווה כל היות ויכול לשדדם כרצונו, ותבין בספרי המקובלים המבואר במגילת אסתר ענין המלך ומבעתו, ששם היה נס במביעי כנדוע, והבן עוד סבעית בנימפריא אחוריים דשם ע"ב ס"ג מ"ה: חותם בנימפריא קמ"א קנ"א קמ"ג, הן ג' מילואי אהיה:

פרשה יא.

ויברך אלקים וכו' ויקדש אותנו. בא לפרש מה הברכה והקידוש. הביא הפסוק (משלי י כב) ברכת י"י היא תעשיר, ר"ל שעל ידי שבת שורה ברכת ד' המעשיר, ולהיות שהשבת היא יום מנוחה ובני אדם אין עושין בו מלאכה, רק ברכת ד' היא המעשרת וכל ששת ימי החול ניזונים מיום השבת, על כן כל המכבד את השבת נתעשר ונתנזן לו משאלות לבו (שבת קי"ח ע"ב), והבן מה שאמרו בזהר (ח"ב פ"ח ע"א) אי הכי כיון דלא משתכח ביה מזונא מה ברכתא ביה, אלא הכי תאנא כל ברכאין דלעילא ותתא ביזמא שביעאה תליין וכו'. וזה הוא ענין הברכה שנתברך יום השביעי שיתעשר האדם על

נברא העולם, לא היה ראוי העולם להבראות קודם לכן, והבן מכאן שהיה בורא עולמות ומחריבן וכו', והנה טוב מאוד דין הניין לי וכו', ר"ל א"ת יכל כניל, והנה טוב מאד, ר"ל ועולם התהו גם כן היה טוב צורך גדול מאד לעולמות, רק זה הוא טוב מאוד, והבן: הכיפ בהן הקב"ה ראייה אחת וזה ריבוי הכיל. היינו ראה הכל בראייה אחת: מאותה עשה לא יפלא ממך כל דבר, ר"ל כל מה שיוציא מכח אל הפועל בכל עת, הכל היה בכח מבראשית והכל היה גלוי וידוע לפניו. וזהו וירא אלקים את כל אשר עשה, היינו אפילו מה שעתידי להבראות, ואנב מייתי הא דר' חגי שהכל גלוי וידוע לפניו אפילו המחשבה קודם בריאתה:

פרשה י.

ויכולו השמים וכו'. כתיב (תהלים קיט צ) לכל תכלה ראות קץ וכו'. כוונתו לפרש הפסוק ויכולו מאי כוונתו. ופירש ויכולו השמים וכו', שהכל נבראו בנבול ושיעור ומדה, מה שאין כן התורה: דבר אחר לכל תכלה וכו', שנאמר ויכולו וכו'. ר"ל שיכלו השמים והארץ, כי השמים כעשן ימלחו והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא ו):

רבי חמא פתח גם כן לפרש ויכולו, ופירשו מלשון כלי שנתהוו כלים לבחינת שמים וארץ. והענין שמים וארץ, רומז לזעיר ונוקב' שנתהווה אחר התיקון בבחינת התרחכות הכלים לפרצופים גמורים, ומקודם נשברו הכלים של עולם התהו, להיות עדיין היו חסינין מעורבין בהן כנדוע, וכשהגו סינים מכסף אזי יצא לצורף כלי (משלי כה ד). וזהו ויכלו, (שנתהוו בחינת התרחכות הכלים לפרצופים גמורים), לשמים וארץ הם זעיר ונוק'. ובה תבין הלשון כיון שנעקר תהו ובהו מן העולם, נראת מלאכת שמים וארץ ויצא לצורף כלי נעשו כלים, הה"ד ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, (היינו צביונם כל אחד כלול מ' ספירות להעשות פרצוף גמור כנדוע:

מכוללים היו המעשים והיו מותחין והולכין. נ"ל דדרש ויכולו מלשון כולל, שהיה נכלל

רואה קצות דרכיו של הקב"ה הן. בא לפרש אליה. גם תיבת בהברא"ם. ובא להוציא מלב הפלסופים שאינם מאמינים בקבלת חכמינו בגבוה על גבוה, והאמת הוא כי נברא עולמות עד אין חקר ועד אין סוף, עד שבא השתלשלות הבריאה לידי עולם המוגשם, כי אי אפשר לומר שלא ברא השיי רק עד עולם הגלגלים, כי אלו המעשים הגם שהם מופלאים בעינינו, בערכו ית' אין זה כלום, וחכמינו המקובלים אשר רוח יי דבר במסדר השתלשלות אליהם תשמעו. וזה ענין המדרש הן אלה קצות דרכיו, וירצה לפרש הפסוק בכאן אלה, (היינו מה שאתה רואה, הם רק תולדות השמים והארץ) בהבראם, (י"ל שנבראו על ידי השתלשלות עד שבאו לכלל עולם המוגשם), והבן מ"ש אחר כך אם יאמר לך אדם יכול אני לעמוד על סדרו של עולם, אמור לו וכו'. הבן הענין כי בסוד מעשה בראשית כבוד אלקים הסתר דבר:

א"ר נחמן משל לחרישת הקנים וכו', מה עשה פקח אחד, כסח ונכנס כסח ונכנס דרך הכיסוח וכו'. הענין הוא גם כן להבין בסוד מעשה בראשית אי אפשר רק להמבין תולדות שמים וארץ, והחוקר ומתבונן בהם יבוא להשיג בנסתרות כענין מבשרי אחזה וכו' (אי"ב י"ט). והנה מפליאות יצירותיו בעולם הזה, נבין בגבהי טרומים מה שיש באפשרות יכולתנו, ובמשל אחר בפלמין ופקעת אפשר לפרש, כי הנה אנתנו רואים בהחכמים המביני מדע, כינו באורות העליונים ענינים שאי אפשר לאמרם רק בגשמיים, כגון מה שנמצא בזוהר הק' ובכתבי האר"י ז"ל ענין חיבור ויניקה ומוחין וכיוצא ואורות וכלים. והענין הוא כי אי אפשר לנו להטעים שכלנו רק בענין שאנחנו נאחזים בו בגשמיות, וצריך להשכיל על דבר להבין בהתבוננת ענין הפשטת הגשמיות מהענין, ורבי שמעון בן יוחאי הקדוש אמר להחברייא קדישא בהכנסם לאידרא (וזהו היג קב"ז ע"ב) ארור האיש אשר יעשה פסל וכו' (דברים טו טו). וזה ענין בכאן ענין הפקעת, שעל ידי שאוחז בצד אחד בחוץ נכנס לפנימיות הפלמין, אבל אין ערך דמיון בין פנימיות הפלמין לחוץ לפלמין, והבן:

ידה, וישפיע מזון לכל ו' יומי שבתא. וענין הקדושה הוא מה שכתוב ולא יוסיף עצב עמה, היינו שאינו נהג אנבילות. הענין ידוע שמאבילות בר מינן נחסרים המוחין עילאין מקודש, על כן כתב האר"י ז"ל שלא להניח תפילין דרבינו תם שמרמזין לקודש העליון מוחין עילאין דאבא, ובשבת אין נהג אנבילות. וזהו ויקדש אותו בהמשכת המוחין דקודש, והבן:

וקדשו בברכה. אפשר לפרש אותו הברכה שברכו במן שני העומר קדשו גם כן, שתיבת קודש פירושו נבדל, שהעומר הנותר לשבת, נבדל במעמו וריחו כמו שאמרו רז"ל: וקדשו במקושש וברכו בעטיפה. יש לפרש על פי מה שאמרו (תנדי"א רב) פכ"ד) למה נסמכה פרשת ציצית למקושש, שאמר משה לפני הקב"ה משום זה חמא המקושש, מפני שבשבת אין לישראל תפילין עליהם לזכור יראתך על ידם, אמר ליה הקב"ה הנני נתן לכם מצוה שתנהוג גם בשבת, היינו עטיפת ציצית למען תזכרו ועשיתם וכו' (שמות טו ט):

אבל יעקב שכתב בו שמירת שבת וכו' נכנס עם דמדומי וכו', ירש את העולם שלא במדה. הענין הוא כי שבת הוא נקודת המרכז האמצעית, כי דה"ו מקמי שבתא, אכ"ג לבתר שבתא, והשבתא הוא מרכז העגולה, ונדע דנקודת המרכז אינו בעל גבול והוא קיום כל הנבולין, והבן: שבתא לית ליה בן זוג. יובן מה שאמרו רז"ל כנסת ישראל יהי בן זוגך. וידוע ענין כי היא ענין הברכה, כלי מחזיק ברכיה לישראל (עוקצין פ"ג מ"ב), והבן. ובעיקר הענין מה שאמרה שבת לכולן נתת בן זוג ולי לא נתת וכו', ידוע ממקובלים בסוד מעשה בראשית שהוא היוד דסיג של עולם המלבוש שלא היה בין, ונתהוזה יוד האומנות ויצאה השדה חקל תפוחין ללקט אורות, והיא ענין אמרם כנסת ישראל יהי בן זוגך, עיין בדברי המקובלים המדברים בענין מעשה בראשית ותבין:

פרשה יב

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. כתיב (אי"ב ט יז) הן אלה קצות דרכיו וכו', כל שאתה

את האדם בזכות של אברהם, מדכתיב בה
הידיעה:

עפ"ר רבי יהודה בר סימון אומר עופר עולם וכו',
דרש תיבה יתירה עפ"ר מן האדמה: כבני כ'
שנה וכו'. לפי פשוטו נ"ל דדרש מעפר לשון עופר,
דהוא בחור ובן עשרים שנה הוא בכח היפה
והממוצע, על כן אין עונשין מלמעלה עד בן עשרים
(כמ"ד פ"ח ד), ומדחוינן גם כן דנענש האדם בחטאו,
על כרחק הוי כבן עשרים:

ממקום כפרתו נברא וכו'. גם כן עפר מן האדמה
קדריש וכן הביא רש"י ז"ל:

ועל כל נשימה ונשימה שאדם ישן צריך לקלם
לכורא. הנה שיעור השינה היא שתי
נשמים, ובזה נבין הנה מפתו שלשמה ששים נבורים
סביב לה (שיר השירים ג ז), הן הם' הילולים שאדם
צריך להלל על כל נשימה, והן ס' דבוקים בקריאת
שמע, בין והתבונן ולקח הכהן הפניא מידך (ויכ"ס
כו ד), פניא בנימטריא ס', ועיין בזוהר הק' תוכחת
מוסר להלל להשי"ת על כל נשימה ונשימה: דאי לא
לעי (באורייתא ובמצות) לא נגים, (אינו אוכל מרב
טוב הצפון נ"ל), ואם כן הגוף משועבד לנשמה לעבוד
עבודתה, זה הפירוש ויהי האדם (משועבד) לנפש
חיה:

פרשה טו.

וישם שם את האדם. המד"א (מלכים א' ח ח) ויהי שם
עד היום הזה, אמר רבי לוי ובלכד ביצירה
זו. תיבת שם קא קשיא ליה דהוה ליה למימר וישם
בו. אך הוא מופנה לגזירה שוה ולהורות דהגם
דנמרד מגן עדן, עם כל זה השאיר רישומו קיים
לכל תולדותיו החוזרים בכל דור ודור לגן עדן
למקומם הראשון שהיו כלם תלויים באדם הראשון,
ואם כן השימה לא היתה לבטלה, כי להיות זה
מקומם האמיתי מעת היצירה הראשונה אל מקומם
שואפים חוזרים שם. וזה תבין מ"ל לוי שאמר ובלכד
ביצירה זו, ר"ל שהיצירה הזו עומדת לעד ולא היתה
הבריאה ושימה בגן עדן לבטלה, נ"ל. ובה תבין
אחר כך מאמר רבי יצחק אלה תולדות וכו' (בראשית

אמר רבי שמעון בן יוחאי משל למלך וכו', שמא
יבוא אדם וכו'. בא לפרש גם כן אליה, ר"ל
אלה הם ראויין להיות תולדות שמים וארץ ואין
בהם שום דופי נאין הם ומשובחין הן, כדמסיק רבי
יצחק בר מריון לבסוף:

אמר רבי יהודה ב"ר סימון לא בעמל ולא ביגיעה
וכו', שנאמר (ישעיהו סו ב) ואת כל
אלה ידי עשתה. והכוונה לסיום הפסוק ויהיו כל
אלה, ר"ל הגם שנאמר ידי עשתה, דמשמע עשיה
בכח כביכול, נכתב אחר כך ויהיו ר"ל בלי עמל, על
כן נכתב בכאן אלה תולדות לגזירה שוה, להורות
בלא עמל ברא כל: ור' יודן למד בגזירה שוה מאל"ה
החוקים (ויקרא כו מ), דבזכות התורה נברא, ורבי
יהושע בגזירה שוה בזכות השבטים ואלה שמות
(שמות א א):

פסל תהו ובהו, הן העולמות שהחריבן כידוע
משבירת הכלים, והבן:

רבי יהושע אומר כל מה שיש בשמים ובארץ, אין
ברייתו אלא מן השמים וכו'. ר' הונא
אומר וכו', אין ברייתו אלא מן הארץ. נ"ל דלא פליגי
ואלו ואלו דברי אלקים חיים, דידוע דכל העולמות
נבראו במקום הפנוי שהוא סוד הצמצום להקרא
מלך, והוא בנקודת המלכות הגנוזה והבן, והוא סוד
יסוד העפר הכללי ואור הישר השופע מאור אין
סוף ב"ה במדה במשקל כפי שיוכלו העולמות, יכונה
בשם שמים וארץ, ויכונה אצל המקובלים יסוד הרוח
הכללי, והבן מ"ש אחר כך הכל היה מן העפר (קהלת
ג, א) אפילו גלגל חמה, עיין במקובלים ופרטות בשערי
גן עדן בשער אי"צ:

פרשה יד.

וייצר יי אלקים. כתיב (משלי כט ד) מלך במשפט
כו'. בא לפרש מפני מה נאמר יי אלקים,
ולעיל (בראשית א כו) אמר ויברא אלקים. לזה אמר
דמרמו על מלך במשפט (דא אלקים) יעמיד ארץ,
הוא האדם שהוא עיקר הארץ.

ד' בריות מלמעלן וד' מלמטן. ולכך וייצר שתי
צירות:

לעולם, וכיון שהלך אחר דעתו של נחש וכו'. ובדרך הזה יתפרש הכתוב בכאן בדרך רמז (בראשית ב י) ונהיר, הוא ענין השפע ממקור המצות, יוצא מעדן העליון ששם מקור המצות להשקות את הגן, היינו אל האדם היושב בגן להתהוות ממנו חלוקא דרבנן וגוף רוחני בכדי שיהיה חי לעולם. ומשים יפר"ד, ר"ל כאשר יפרד מן ויבא לעולם הזה המוגשם, אזי והיה גופו לארבעה ראשיים, היינו ארבע יסודות גשמיים מורכבים, ולא יתקיים כי יתפרדו יסודותיו. והנה יש מקום אתנו לפרש בפרמיות השמות, על ארבע יסודות אש רוח מים עפר יכוננו בשמות הנהרות, אבל סמכנו על המעיין ולקצר באנו והמשכיל יבין:

חדקל זו יון שהיתה קלה וחדה בניירותיה. גיל דאם היו רוצים חי' לשמוע לעצתם להשתחוות לעבודה זרה, היו עושים אותם שלפונים ונותנים להם ממשלה והון יקר, אזי כפי הנראה היו קלים ונוחים. ובאמת הם חדים וחריפים יותר, שבוה היו רוצים להדיחם לגמרי חי' מאמונת אלקי עולם, ברוך הרב את ריבנו והנוקם את נקמתנו: ר' נחמיה אמר פיתה אותו, כתוב אצלינו בציונים על מקראי קודש ענין הפיתוי:

לעבודה ששת ימים תעבוד (שמות כ ט), ולשמרה שמור את יום השבת (דברים ה יב). יובן על פי מה שפירשנו במקום אחר ששת ימים תעבוד וכו' ויום השביעי שבת וכו' דלכאורה יקשה למה נצטוונו בעבודה ששת ימים, דהרי עיקר הציווי לשבות ביום הקדוש. אך הענין הוא דהאיש הישראלי צריך לעבור כל ששת ימי החול להכין את עצמו לקדושת שבת, ועל כן צריך לעבוד עבודה שלימה בתורה ועבודה, ועל ידי כך כשיבוא קדושת שבת היום הנכבד, ימצא מנוח לכף רגלו ויחופף עליו מבית ומחוץ ויתקדש בקדושתו. וזה הפירוש ששת ימים תעבוד עבודה שלימה, ועל ידי כך ויום השביעי שבת לי' אלקיך, והבן. זה יאמר על קדושת יום הקדוש לחוד לעבדה ששת ימים תעבוד, כי גם הוא צורך לקדושת היום הקדוש, והבן תוכחת מוסר להכין את עצמו

ב ה, בוראן משבחן וכו', להורות שלא היו מעשי ידיו לבטלה חי' הגם שחמא אדם הראשון, עם כל זה הכל לצורך גדול לכל הדורות:

תני עין שהוא פוסה וכניל, ר"ל שנדלו מתרחב במדת דירת כל החיים דהיינו ת"ק שנה, ודייק עין החיים בהיא הידיעה:

הה"ד (תהלים לו יב) אל תבואני רגל גאווה, זה הפסוק מסייע גם כן למאן דאמר אתרוג היה, כי הוא רית יאל יתבואני ידגל יגאווה, כך מצאתי בספר אחד:

פרשה זו.

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ר' סימון פתח (אייב יד כ) תתקפהו לנצח וכו', תוקף שנתן הקביה לאדם הראשון וכו', כיון שהניח וכו'. ענין הפתיחה גיל, דהוקשה לו מה ענין הארבע נהרות לכאן, ר"ל לכותב בסדר יצירת מעשה בראשית, על כן תירץ הגם דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, על כרחך מדבר גם כן בדרך רמז מענין אדם הראשון, והביא לפתיחה הפסוק תתקפהו לנצח וכו'. דהנה האפקורסים אינם מאמינים שאלו לא חמא אדם היו חיים לעולם, דהנה הם מבינים במבניים כי כל מורכב נפסד, והנה האדם מורכב מד' יסודות. לא כן אנחנו חלק השם אשר גילה לנו סודות תורתו וחכמתו, מקובל בידינו אלו לא חמא אדם הראשון, היה גופו ספירי מיסודות רוחניים כענין מלאכי מרום, וכן עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהם (כתובת ק"א ע"ב), הן הם לבושי רוחנים חלוקא דרבנן ממעשה המצות הבא מעדן העליון אשר שם מקום המצות ומה נתהווה החלוקא דרבנן. והנה מקור המצות בעדן העליון הם רוחניות גמור אינו מושג, אבל בהתפשטות לאדם המקיים המצות ובפרט בהיותו בגן, אזי יכון בחסד להשיג בהתרחבות השכל ומדע שלו להיותו כלי לקבל, ויתלבש באותן הלבושים כפי כח המקבל, על כן אין תימה האידך היה יכול להתקיים לנצח האדם המורכב, כיון שגופו המורכב אינו גוף מוגשם כאשר עיינו רואות כעת. וזה שהביא הפסוק לעד תתקפהו לנצח וכו', תוקף שנתן הקביה וכו', והבן שנתן לו תוקף להתקיים

המילוי של ענביים, נקראים סחיפת ענביים. והנה אותיות המילוי של ענביים כזה יין ויין יית וד"ם, בנימטריא תקע"ו, (הוא מנין ב' פעמים רפ"ח והבן), בנימטריא ק"ד פעמים ק"ד, והמ"י. ונאמר עוד סחיפת ענביים, היינו ענביים כולו במילואו כזה עי"ן נו"ן בי"ת יו"ד מ"ם, בנימטריא תשמ"ח. כי הנה גרמה היללה בעולם והתעוררה לילית הרשעה כנודע, וז"ש רבנן לקמן התחילה מיללת עליו וכו'.

ועיקר התיקון בשמחה של מצוה לשמוח בהשם ותורתו ומצותיו, (מה שאין כן המשמח לבו בעבירה ובזחות הדעת ח"ו, הוא עיקר היללה בהתעורר הכח התאונית של לילית הרשעה כנודע), על כן אית שמחה ואית שמחה, על כן נצטוונו בימי הסוכות שלוקחין אתרוג לשמחה למאן דאמר עץ שאכל אתרוג היה (כ"ד פט"ו ד'), (ואלו ואלו דברי אלקים חיים) כנודע, ושמחתם לפני' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג), בין והתבונן יעקב אבינו שופריה דאדם (כ"ם פ"ד ע"א), הוא עיקר תיקונו כנודע, על כן יעקב במילואו כזה יו"ד עי"ן קי"ף בי"ת, גם כן בנימטריא תשמח, (לרמוז על שמחת מצוה ותורה ועבודה, לתיקון חטא אדם הראשון שחטא בשמחת לב לעבירה להתעורר שמחה אחרת, ורמוז בנביא (הושע ט א) אל תשמח ישראל אל גיל כעמים). ורמוז נכון בתורתנו (בראשית לג י) יעקב נסע מכתה ויבן לו בי"ת, דידוע דאות במילוי נקרא בי"ת, כי בלא המילוי הוא אבן כמ"ש בספר יצירה. וזה שרמוז ויעקב נסע מכת"ה, היינו בהגיע חג הסוכות, אז ויבן לו בי"ת, נעשה בתים מהאבנים היינו שנתמלא תיבת יעקב, והוא בנימטריא תשמ"ח זמן שמחתנו, והבן:

אפילו מצות אחת שהיתה בידם וכו'. יש לרמוז היות ידוע שעץ שאכל אדם הראשון חטה היתה, למאן דאמר או תאנה או אתרוג (כ"ד פט"ו ד'), ואלו ואלו דברי אלקים חיים כנודע לחכמי לב. והוא נופריקון מצוה אח"ת, היינו אתר"ג חט"ה תאניה, נ"ל:

וישמעו. אל תקרי וישמעו, אלא וישמעו. מדלא כתיב וישמעו:

בקדושה יתירה כל ששת ימי החול לקבל קדושת יום השבת:

פרשה ז.

כל שאין לו אשה כו'. תוכחת מוסר ישתדל כל אדם שיהיה לו אשה לשם שמים, ויזכה לכל טוב ולא ישב בלא אשה:

פרשה י"ח. ויבן וכו', ר"א בשם רבי יוסי בן זמרא וכו'. תיבת ויבין קדריש: ניתן בה בינה יותר מן האיש. יש להבין בדברי חכמים וחדותם, ידוע ענין יחודא עילאה ותתאה הם שמ"ע וברוך, שמ"ע יחודא עילאה בחינת דכורא, וברוך יחודא תתאה בחינת נוקבא. והנה סוף יחודא עילאה הוא תיבת אח"ד, וסוף יחודא תתאה הוא תיבת ועיד. ובחילופי אתוון יפורש גם ועיד לאח"ד. ואיתא בזחר (עין זחר ח"ב קליד ע"א) ומקובלים דלעתיד במהרה בימינו יהיה אור הלבנה כאור החמה ויתהווה מועיד אח"ד, ביום ההוא יהיה י"י אח"ד ושמו אחד (זכריה יד ט). והנה כעת הוא ועיד, והוא בנימטריא יותר מאח"ד כמנין בינ"ה. וזה ירמוז במאמרם שניתן בה בינ"ה יותר מאיש שהוא אחד, והבן:

פרשה י"ט. ענין מה שאמרו בחטא אדם הוא בנסתרות, עיין כל זה במקובלים ויראתי בפצותי פי, וכבר דברנו באיזה רמזים במקראי קדש, ואיזה פרטים ברמזי תורת השם גרשום בכאן: סחפה ענבים ונתנה לו. ידוע מה שכתבו המקובלים שהיה החטא פגם קיצוץ בנמיעות, ועיין בספר שערי אורה שער א'. והנה בשם אדנ"י יש ק"ד צירופים, (הוא ענין ק"ד קישוטי כלה שקישט לחוה (זחר ח"א מ"ח ע"ב) מנין ויבא"ה [באשית ב כב]). והנה נודע ברוחניות כל אחד כולו מכולם, על כן הוא מנין ק"ד פעמים ק"ד. והנה פגמה בכולם, (ונתהווה מן ויבא"ה, ואיב"ה אשית כו נשם ג טח). והנה ירמוז בכאן סחיפת ענביים, ר"ל כי כל אות כשרוצין לסוחפו ולפרשו בדיבור, בעל כרחך ימשך ממנו אותיות מילואו, כמו שרוצין לומר אלה, על כרחך ימשך ממנו למיד פ"א, ואם כן אותיות

נקראת תיקלא בדעת האדם, או להכריעה לזכות או וכו'. והנה הדברים הטמאים והאסורים לגמרי בדרכי התורה חיותם מהטומאות, מה שאין כן דברים המותרים בעולם אם מכויז האדם בקבלתו הנאה מעסקי העולם בהיתר, היינו אכילה ושתייה ומשגל בהיתר מכויז בזה לעבודת השיי ותורתו, אזי נכללת החיות שבקליפות נונה בקדושה, והאלילים היינו ג' הטמאות כרות יכרתון. ובהיפוך אם חיו כוונתו למלאות תאות לבו הוא בהיפוך, מה שאין כן בנהנה בדבר איסור זה הוא החיות משלש הטמאות, וצריך ביטול להשליך מגופו הבשר ודם שנתהוו על ידי הנאה זו, כמו שהקליפות האלה יתבטלו במהרה בימינו. וזה ענין אשר צונו הבורא למול את בשר ערלה, שיש בעור החיתוך ג' קליפות, היינו ג' גלדים וצריכין כריתה וביטול, והעור הרביעי צריך לקורעו ולהטות אותו על העטרה, כי הוא נגד הקליפה הרביעית נונה. וכזה תבין מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ב) אדם הראשון מושך בערלתו היה, כי בחטאו המשיך והתעורר הג' קליפות הטמאות אשר הם ערלי לב וערלי בשר. וזה הוא גם כן מצות ערלה בפירות האילן שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא י"ג כג), שהם נגד הג' קליפות הטמאים לגמרי, ובשנה הרביעית אחליה והדר אכליה (ברכות ל"ה ע"א), והבן. בפסוק זה יקשה מאי לכי, הוה ליה למימר ג' שנים יהיו ערלים. אך הכוונה לכי לצורכיכם, להיות שנמשך לגופיכם משכא דחויא וזהמת הנחש על ידי חטא האדם, על כן תראו להפריד השלש הקליפות הטמאות לגמרי ולא תהנו מהם בשום פנים, כי הג' שנים הראשונים הם ענין הקליפות הקודמים לפרי הרחק מהם כמטחוי קשת, כי באם תהנו מהם יהיו לצנינים בצדיכם וצרו אתכם. וכזה תבין בכאן הדק היטב ענין הדרש של רבי יהודה בן פדייא מי יגלה עפר מעיניך, ר"ל מי יבטל מעיניך החומריות שגרמת בהמשיכך על ידי מעשיך לבניך גופים עפריים מזהמת הנחש, שאתה לא המתנת שעה אחת, והרי ממתינים ג' שנים מחמת שיראים לנשת ולנגע חיו בקצה הטומאה, כד"א שלש שנים יהיה לכם, ופירושו לצרכיכם, על כן קלסיה ר"י להדרוש הלו ונכון הוא, והבן כי קצתי באמרים:

פרשה כ. לעתיד לבוא הקב"ה נוטל את אומות העולם וכו', והם אומרים מהם בהם וכו'. תוכחת מוסר לשמור פיו ולשונו שלא למסור בדברים שום בר ישראל לפני גוי, ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (משלי כא כג):

והוא ימשל בך, אמר רבי יוסי הגלילי יכול ממשלה מכל צד, תלמוד לומר (דברים כ"ד ו) לא יחבול רחים ורכב. ג"ל פירושו יכול ממשליה מכל צד, היינו שהותר לו לשמש שלא כדרכה ח"ו, תלמוד לומר לא יחבול רחים ורכב, וידוע פירוש התרגום יונתן לא תהוון מאסרין חתנין וכלתין. ונמצא לפי זה רחים ורכב פירושו זכר ונקיבה, ואסור ליקח מכל אחד מה ששייך לו, וסיים הפסוק כי נפש הוא חובל, ממילא דוקא מקום שנוצר הנפש, מה שאין כן במקום שאינו עושה נפש, קיים באיסור כי נפש הוא חובל, ודוק:

בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אריר, אלו בגדי אדם הראשון. ר"ל בגדי אדם הראשון קודם החטא קודם שהיתה אשתו עמו, היו כתנות אריר, וכאן לאדם ולאשתו שכבר הלך אחר עצת אשתו, היו כתנות עור ממשכא דחויא (זהר ח"א ל"ז ע"ב), ובענין כתנת אור ועור ידוע למחצדי חקלא, ועיין בשליה: אמר רבי לוי למדתך תורה דרך ארץ כו'. עיין במתנות כהונה ענין המוסר לדרך ארץ:

פרשה כא. מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון וכו', והרי בניך ממתינים לערלה ג' שנים וכו', יפה דרשת בן אחותי עכ"ל. לכאורה מה דרש שייך בכאן, וכי פירש בזה איזה פסוק. וידעת ידידי כי יש בנסתרות להשם אלקינו מילין לצד עילאה, אבל אנחנו בעניינו נפרש כפי קמ שכלנו כיד השם הטובה עלינו, ידוע שאדם בחטאו גרם להתערב טוב ורע, והמשיך הקליפות בעולם בזוהמת הנחש והקליפות, ידוע דהם ארבעה מערכות נונה ממוצעת בין קדושה להקליפות הטמאות לגמרי, והשלש הטמאות הם רוח סערה ענן גדול אש מתלקחת (יחזקאל א ה), והם טמאות לגמרי וצריכים ביטול הם מקום המיתה והשממון, מה שאין כן נונה

פרשה כב.

עשה הבל קיים מן החג ועד חנוכה וכו' יותר מחמשים יום. נ"ל חוץ השבתות:

הלא אם תטיב שאת ברכה, ואם לא תטיב שאת קללה. נראה דדריש שאת לכאן ולכאן, והכי קאמר אם תטיב יהיה לך שאית היינו ברכה, וכן אם לא תטיב יהיה לך שאת הוא קללה, ולפתח חמאת רובין הוא ענין בפני עצמו. וכן לפי הדבר אחר כך הוא פירושו: אשריו לאדים שהוא גבוה מפשעיו וכו', ר"ל שהוא גבור יותר מהפשעים, כי על ידי הפשעים שעשה כבר, נבראים מקפרינים ומסיתים אותו יותר, וזהו עבירה גוררת עבירה (אכח פ"ד מ"ב), ואשרי לאדם שמתגבר עליהם ועושה תשובה על הראשונות, תוכחת מוסר להתגבר על הפשעים ולעשות תשובה לפני השיי על כל מה שחמא מעודו עד היום, ואחר כך עיין: היצר הרע דומה תחלה לאורח ובקל תוכל לדחותו, ולבסוף נעשה כבעל הבית וקשה מאוד לדחותו, ואף על פי כן אין לך דבר שעומד בפני התשובה (יהושלמי פאה פ"א ה"א), ועיין עוד: ובשעה שהוא רואה אדם ממשימש בעיניו מתקן בשערו וכו' הולך אחר תענוגים, מיד היצר הרע שורה עליו ומדיחו חיו מדרכי התורה, עיין עוד: אם רואה אדם היצר מתגבר עליו, ידחפהו בדברי תורה. אם עשית כן מעלה אני עליך כאלו בראת את השלום, כיון שאין היצר הרע מקמרג ליצר טוב, הרי שלום בעולם: כאלו בראת את ב' עולמות. כיון שאין תענוגי עולם הזה מנגדים תענוגי עולם הבא, והבן: שמחהו בדברי תורה, ר' סימון הוסיף שעל ידי דברי תורה לא די שתדחהו ליצר הרע ממך, שזה אינו מעלת ומדריגות הצדיקים גמורים, רק עוד זאת תפעול שמחהו בדברי תורה, שגם הוא יהיה לו שמחה שתהפכנו גם כן לטוב, שזה מעלת הצדיקים גמורים שמהפכים מר למתוק, והשאר מובן:

פרשה כז. על מי יש לו להתכעס לא על אדריכל. ידוע להמבין ברמיזות רמז לבין, ורמז אדרכיל עיין בציוני:

פרשה כמ. סוף הסדר באיזה זכות, בזכות תולדותיו דסמך ליה ואלה תולדות נח (בראשית ו ט), כן הוא במתנות כהונה. ובוה נשלם סדר בראשית בעזה"י:

תנחומא.

בראשית ברא אלקים, זה שאמר הכתוב (משלי ג ט) ה' בחכמה יסד ארץ. וכן תרגם יונתן בחוכמתא. הכוונה לפרש בראשית עם הראשית, היינו ראשית חכמה (תהלים קיא י): אל תיקרי אמון (משלי ח ל) אלא אומן, עיין מ"ש בביר: אנכי תכנתי וכו' (תהלים עה ד), שפתח הקב"ה באנכי (שמות כ ב), זכה וכו' כצ"ל, נ"ל: הראה לו הקב"ה י"ג נהרי אפרסמון וכו', אשריכם עוסקי תורה וכו' בשכר תורתו וכו' כנגד י"ג מדות שהתורה גדרשת בהן, והעוסקים להוציא מן הכח אל הפועל הלכות על ידי י"ג מדות, הם הנקראים עוסקים, מה שאין כן הלומדים מתוך הספר מה שכתוב בפירוש, הם הנקראים לומדים: התחיל לומר ואני אמרתי לריק יגעתי וכו' (ישעיה מט ה), חלילה לומר שר' אבוהו חשב שלא יתן השיי שכר לעוסקי תורה. אך הכוונה באפשר שחשב שלא יהיה שכר למתעסקים להוציא הלכות חדשות מתוך הי"ג מדות, יותר מאותן הלומדים החלכות הקבועות בשולחן ערוך לפני כל. וי"ש ואני אמרתי לריק יגעתי וכו', אכן כשראה במכוון י"ג נהרות נגד הי"ג מדות, הבין השכר ודו"ק, נ"ל: וכן ישעיה אמר (שם לב ב) אשריכם זורעי וכו'. כענין הזריעה שזורע גרעין לגדל כמה אלפים, כן הוא על ידי אות אחד, מוציא כמה הלכות מרווחות, ועל ידי זה יבואו המשיחין בן יוסף ובן דוד, כי על ידי העסק בכח והשתדלות, יופסק זוהמת הנחש ויתבערו הקוצים מן כרם יי צבאות:

כך אמרי אינשי כילריל בת"י. מכאן סמך למה שנהגין לעשות מעודה כחנכת הכתים: שלא תתנהג בו קלות ראש. ר"ל הלא תאמר הואיל ומצוה להתענג בו, ינהג בו שמחה ותענוג בקלות ראש חלילה, רק יתנהג בקדושה ויגיל ברעדה ואימת שבת עליו:

צורות האותיות מרליא אלפיא ביתרת מצריה לרציה וכדומה, זיל לגבייהו דלברכיך כי בודאי יברכוך באופן שיסתום פי המקמרג, וכן היה כי ברכוהו בלשון דמשתמע לתרי אפי בכדי לפתום פי המקמרינים, והבוהן כליות ולב הוא קבל תפלתם ברחמים, הוא יקבל תפלות כל ישראל אמן:

שאלות דרב אחאי גאון.

כדאמרי אינשי הלול בתי, דכתיב (בראשית כג) ויכל אלקים וכו' (שאלתא א). ובתנחומא הגירסא כליל והוא יותר לראיית הפסוק ויכל: דדכי יוחנן קרא למאני דהוי לבוש בשבתא מכבודתא. הנה הגאון זיל הוסיף תיבת דהוה לבוש בשבתא, ובגמרא דידן (שבת ק"ג ע"א) לא איתא רק בסתם דהוה קרי למאני מכבודתא, ועיין בשאלית שלום. והניל דמדוקדק נמי בגמרא דקאמר דהוה קרי למאניה, דמשמע לבושין דידיה, ומיש דקרי דוקא למלבושים שלו כך, ולא לכל המלבושים דעלמא. ועוד למאניה משמעו לשון רבים דמשמע כגדים רבים, וקרי להון מכבודתא לשון יחיד. אך הוא להורות הכוונה דקאי אדלעיל דקאמר שלא יהא מלבושך של שבת וכו', על כן קאמר רבי יוחנן קרי למאניה, ר"ל לבושין דידיה ור"ל של שבת, קרי להון מכבודתא על שם וכבודתא (ישעיה נה יג), וכיון דהכוונה הוא על כבוד שבת קרי להם לשון יחיד, מה שאין כן בלשון הגאון דמפורש דהוי לבוש בשבתא ואי אפשר למעות, כתב מכבודתיי בבי' יודין בלשון רבים ודוק, נ"ל: שתי עמיפות א' של חול וא' של שבת. ר"ל ומרמז לאור מקיף, דלא די בשל חול רק בשל שבת בעינן יותר גבוה, ולא מני בתוספת נפש רוח נשמה המניע לכל יום מימי השבוע מיום השבת, והבן: מזמורתיה כפולות מזמיר שייר ליום השבת (תהלים צב א). ר"ל מזמיר שייר:

ר' אליעזר אומר הכנסת שבת עדיפא וכן הלכתא (שאלתא ג), עיין מ"ש הרב בעל שאילת שלום. וניל דודאי קאי דעדיפא מהוצאות המת, ולא קשה הייע תנא קמא, דתנא קמא לא קאמר רק דמעבירין את המת מלפני הכלה, אבל להיות עדיף

מעם איסור שעמנו שלא לערב צמיד (דברים כב א), הוא ממנחת הבל עם פשתין הוא קרבן קין:

מעם למצות כיסוי דם העוף (ויקרא י יג), הואיל ולמדו לקח האידך יעשה בדם הבל, שבאו שני עופות והרג אחד את חבירו וקברו, על כן זכו כניל:

ארבע משפחות עתידות לצאת מהבל, איני יודע איזה ד' משפחות, ואפשר ד' דגלי ישראל שיצאו משת, ואלו היה הבל קיים שהוא גלגל הראשון של שית, היו יוצאין ממנו:

א"ל רבי שמעון בן יוחאי לבריה הללו בני אדם אנשים של צורה, זיל לגבייהו כי היכי דלברכיך וכו', א"ל יהא רעוא דתורע ולא תחצד כו'. הנה צריך להתבונן הלשון אנשים של צורה הם. וגם צריך לשום לב מפני מה ברכוהו לשון דנראה לכאורה כעין קללה, עד דנצמרך לפרשו לברכה, וכי דרך הוא לאנשי אמת למשתעי חיז מילין דריקנייא, הלא טוב יותר לומר הברכות בפירושו. וניל על פי מה שכתבו החכמים הקדושים מאורי הדורות שכל העולמות נבראו על ידי אותיות התורה, הן הן רליא אלפא ביתות והן צורה לכל העולם. והנה הצדיקים הקדושים יכולים על ידי דביקותם הנפלא, אם רואים חיז איזה דבר בעולם שמניע צער לאחד מבני ישראל חיז, אזי על ידי דביקותם בצורות אותיות התורה יכולים לצרף צירופים אחרים, שגם הצירוף הזה הוא גם כן ברליא אלפא ביתות, כגון מצריה לרציה וכדומה, ועל ידי זה מסתיקין הדינין ויתהפכו לטוב גמור. והנה להסתים פי המקמרינים, יוצא הגזירה בלישנא דמשתמע לתרי אפי, ואז סובר המקמרג שנעשה רצונו וכאמת רצונו ית' להפיב, והמ"י מפלאות תמים דעים באלו הדברים העמוקים, ויבין כל זה מתוך כתבי הרב הק' ריב"ש, ומתוך כתבי הרב מהר"ב זצוק"ל. ובוה יבא לנו על נכון, דהנה הקדוש רבי שמעון בן יוחאי ראה באפשר איזה קמרוג חיז, הגם דקדוש השם היה, מי יודע עד היכן מדקדק השיי עם חסידי, ובאפשר היה נגזר חיז איזה ענין, ואמר לבנו הללו אנשים של צורה הם, ר"ל שיודעין להפוך

ואפילו מחל על זה אין כבודו מחול, מה שאין כן לענין לילך לקראת מלכי ישראל ולקראת כלה, אמר ר' אליעזר דהכנסת כלה עדיפא, נ"ל. והבוחר יבחר רק פירושא קמא נראה לי עיקר, דאי כפירוש הב' יקשה אמאי דפסיק הגאון הלכתא למשיחא, נ"ל:

ביאורי רש"י פרשת נח.

לברכה, והנה זה למדו מדברי שלמה, רק שנרמז זה בתורה. אבל לפירוש הזה דעיקר תולדות הצדיק מעשים טובים, זה לא נמצא פסוק מפורש בנביאים וכתובים, ועיקר הלימוד הוא מהתורה. והנה יש לדקדק דבשלמא לפירוש הראשון יוצדק ב' פעמים נ"ח, לפי מ"ש לעיל דהתחיל לומר כפשוטו תולדות נ"ח, ותיכף כשהזכירו הזכירו פעם שנית לומר הוא נח הצדיק, אבל לפירוש הב' בפעם אחת הוא סגי. והנה יש לדקדק עוד בדברי רש"י דהוה ליה למימר תולדות הצדיק, למה אמר לשון רבים תולדותיהם של צדיקים, גם על כל פנים הוה ליה למימר תולדות הצדיקים, למה האריך תולדותיהם של צדיקים. על כן אחשבה שגם בזה רמז סוד כמוס מה שכתב האר"י ז"ל שבחינת נ"ח, הוא מיסוד אבא המתלבש ביסוד זעיר אנפין. על כן יראה לדעת שבשביל זה אמר ב' פעמים נ"ח, ולמה שרמז רש"י ז"ל תולדותיהם של הצדיקים תרין צדיקים מעשים טובים, היינו עיקר התענוג הוא מעולם העשיה, מהתעוררת מיון נוקבין על ידי צדיקים שבדור:

בדורותיו. יש מרבתינו שדורשים אות לשבח וכו', ויש שדורשים אותו לגנאי. ותרומייהו קשום, כי אלו היה בדורו של אברהם היה צדיק ביותר, אבל המעשים טובים שהיה כעת בידו, לא היה נחשב לכלום לגד מעשים טובים של אברהם:

(יג) קץ כל בשר. כל מקום שאתה מוצא זנות וכו', והורגת טובים ורעים. כי מלאה הארץ חמס, לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. אי אפשר לומר כי עיקר כעסו ית' היה על הגזל, אם כן למה אמר מקודם (בראשית יג) וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, ואחר כך תיכף פסוק ויאמר אלקים,

כגון אם יש לפניו אותן הב' מצות ואינו יכול לילך רק לאחד, או אם צריך ליתן ממון ואין לו רק ליתן לאחד מהן, לא נשמע מתנא קמא, אמר ר' אליעזר דהכנסת כלה עדיפא וכן הלכתא, נ"ל. ואפשר לומר דקאי גם אמלך ישראל, דתנא קמא לא קאמר רק דמעבירין שניהם מלפני מלך ישראל,

(ט) אלה כו' איש צדיק. הואיל והזכירו סיפר בשבחו. דהוקשה לרש"י התחיל בתולדותיו, ומסיים בצדקותיו. ומפרש דהוא כמו אדם שמתחיל לדבר אלו בני פלוני ופלוני הוזה הוא צדיק, כי הואיל והזכירו לא היה יכול להתאפק מלהזכיר שבחו, וכיון שהפסיק בענין שבחו, על כן הוצרך מחדש לומר אחר כך ויולד נח. והנה יש לאלקי מילין לפרש דברי רש"י בנסתרות לדי אלקינו, ובפרט שהם לקוחין מן המדרש (כ"ד פ"ל א'), ורש"י ז"ל שינה בלשונו, בין והתבונן ידוע דנ"ח הוא בחינת צדיק יסוד עולם, אשר הצדיק הלז מתחבר להשפיע לבריכה העליונה להעמיד תולדות, וכמו שנאמר לאברהם אבינו והיה ברכ"ה (בראשית יב ב), בשרו הש"י שיעמיד תולדות, והנה בהעדר היחוד ח"ו כשאין הצדיק מעמיד תולדות לברכה, אזי לא יוצדק אז בחינת הזכיר"ה מלשון זכר בחינת המשפיע, ואדונינו דוד אמר בתהלותיו (תהלים קיא ה) סרף נתין ליראיו זכיר"ה לעולם בריתו, שיהיה תמיד בחינת הזכיר"ה שלא יפסק היחוד בשום זמן, וכן אמר (שם קה ה) זכיר לעולם בריתו, והבן. ומעתה מה מתוק לחיך דברי רש"י ז"ל אלה תולדות נח נ"ח איש צדיק, וקשה כנ"ל, על כן פירש הואיל והזכיר"ה, ר"ל שאמר תולדות נח שזכה להעמיד תולדות שהוא פעולת הזכיר"ה, סיפר בשבחו מהיכן זכה להעמיד תולדותיו שיתקיימו בעולם. וזה אמרו איש צדיק תמים היה, ר"ל שהיה מבחינת צדיק חיי עולמים. וכזה יונעם מאוד הראיה הנפלאה זכיר צדיק לברכ"ה (משלי יו), זכירת הצדיק העליון הוא לברכה העליונה, והבן.

דבר אחר למדך. כתב בכאן תיבת למדך. כי לפירוש הא' למדנו דעת להזכיר הצדיק

למימר הנני אביא, על כן פירש ואמרו לפני כבר,
על כן אמר הנני מביא, והבן:

(יח) והקמתי את בריתי. ברית היה צריך וכו', דאי
אפשר לומר דברית היה שיבוא אל
התבה, דאם כן למה ליה למימר בואיז הנוסף ובאי"ת,
דמשמע דהוא ענין אחר חוץ הברית שמקודם:

(יט) ומכל החי. אמילו שדים. דאם לא כן ומכל
החי למה לי:

שנים מכל. מן הפחות וכו'. דהרי מן המהורים
נאמר אחר כך שבעה שבעה:

(כ) מהעוף וכו'. וכל שהתבה קולפתו וכו'. דאם לא
כן מנא ידע נח אותן שדבקו במיניהן:

ז (ד) כי לימים עוד שבעה. אלו ז' ימי כו'. דאם
לא כן היה לו להשיי להמתין במאמרו
עד סוף הזמן:

(ו) מפני מי המבול. אף נח מקמני וכו'. דאם לא
כן מפני מי המבול למה לי:

(יא) תהום רבה. מדה כנגד מדה וכו'. דאם לא כן
הוה ליה למימר רק מעיינות תהום,
רביה למה לי. ועוד דהרי בהרווחת העולם אחר כך
לא נאמר רק ויסכרו מעיינות תהום, לא נאמר רבה,
אלא על כרחך להורות מדה כנגד מדה:

(יג) בעצם היום הזה. למדך חתוב וכו'. דאם לא
כן בעצם היום הזה מיותר:

(כב) נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים. דהוה
אמינא דקאי רק אדם דלעיל מיניה
שיש לו נשמה, ובאמת זה אי אפשר לומר, דהרי
נאמר תיכף מכל אשר בחרבה:

ח (א) ויזכר אלקים. מה זכר וכו', זכות שלא
השחיתו דרכם הגם שאינם בני
עונשין, עם כל זה שמרו את חוקם, ולמ"ד (סנהדרין
ק"ח ע"א) דכל הבהמות היו מוכרחים על ידי מעשה
האדם, ר"ל שאלו הסתתרו את עצמם ושמרו את
עצמם מבני אדם שלא יפעלו בהם דבר מגונה.

דמשמע דזה עיקר הקפידא. ואי אפשר לומר דעיקר
הקפידא בשביל חזנות, אם כן למה סיים רש"י במעם
מאמרו כי מלאה הארץ חמס. על כן פירש דבאמת
נחתם גזר דינם בשביל הגזל, אך אף על פי כן מפני
מה יהיה הכליון לכל בשר, דהיינו גם לבהמות וחיות,
הגם שגם הם השחיתו דרכם, עם כל זה הרי אינם
בני עונשין, וביותר יוקשה למ"ד (סנהדרין ק"ח ע"א) שבני
אדם הם שהרביעו הבריות מין לשאינו מינו, אם כן
מה פשעם וחמאתם של הבריות. לזה אמר מקודם
וירא אלקים וכו' נשחתה כי השחית וכו' ויאמר
אלקיים ק"ץ כל בשר, ר"ל כל הבריות, כי כעין זה
אנדרלמוסיא באה לעולם, נ"ל והבוחר יבחר:

(יד) עשה לך תבה. הרבה ריוח והצלה כו'. הגם
דרש"י ז"ל פירש זה בכדי להבין באמת
על מה עשה ד' ככה, עם כל זה נ"ל שכוננתו גם כן
להבין תיבת ל"ך דמיותר, ר"ל במה שתעשה ל"ך
לעצמך ולא תשתתף זולתך, ישאלוך מה זאת ל"ך.
או יאמר עשה ל"ך, כי לך ודאי יועיל הענין, אבל
לא לזולתך כי היה גלוי וידוע לפניו ית' שלא ישובו,
רק להראות גמל חסדו ית' עשה כן, להראות כי
חפץ חסד הוא ורוצה בתשובת רשעים:

בר"ה עצי נפ"ר. כך שמו, ולמה ממין זה וכו', דאי
משום דהעץ הזה מסוגל מפני המים, אין
מעצור לד' להושיע כי הרבה ריוח והצלה לפניו,
רק עשה כן לראות אולי ישובו, ואם כן למה ממין
זה דוקא. על כן תירץ על שם גפרית, ור"ל דהנה
השואלים ישאלו למה דוקא עצי גפ"ר, והוא ישיב
להם על שם גפרית, ובאפשר יתבהלו וישובו. או
יאמר על שם גפ"ר, להיות כי הגזירה נגזרה גפרית,
ונתהפכה לנח הצדיק לעצי גפ"ר, ועיין מ"ש לעיל
על התורה ותבין: בר"ה בכפר וכו'. אבל כאן מפני
חוק המים כו'. גם זה רק בשביל השואלים, שיאמרו
להם שעושה כן בשביל חוק המים:

(יז) ואני הנני מביא. הנני מוכן כו'. ר"ל דלא יוצדק
הלשון ואני עם הנני על פי משפט הלשון,
רק הוה ליה למימר ואני אביא את המבול, על כרחך
הנני מלשון הכנה, ואף על פי כן קשה דהוה ליה

(ט) ואני הנני מסכים אני וכו'. כי תיבת הנני מיותר, עיין מ"ש לעיל בפסוק (בראשית ו יז) ואני הנני מביא את המכול:

(י) חית הארץ אתכם. הם המתהלכים עם הבריות: מכל יוצאי התבה. להביא שקצים ורמשים: חית הארץ. להביא המזיקין שאינן בכלל החיה: אשר אתכם. שאין הלוכין עם הבריות: כן הם התחלת הציונים ברש"י כאשר ציינתי עם הנקודות, ולפי זה הציונים הם מהופכים בסדר הכתוב. אבל הוכרח רש"י לפרש כן, להורות דתיבת אשר אתכם מתחילת הפסוק, קאי אחיות שאין הלוכין עם הבריות, מה שאין כן אחר כך לא נאמר תיבת אשר, רק אתכם, משמעותו שהם אתכם ממש, ולא רצה רש"י ז"ל לפרש כן תיבה, דיוקשה מנא לן הא, דלמא אשר אתכם קאי אשדים, ואתכם אחיות. אבל השתא דפירש דחית הארץ דסוף פסוק, על כרחך קאי אשדים, דאם לא כן למה לי כלל הרי זה מיותר לגמרי, על כרחך אשר אתכם דהתחלת הפסוק, קאי אחיות שאין הלוכין עם הבריות. ויש מי שפירש דמדיבור המתחיל חית הארץ, עד הלוכין ע"ם הבריות הוא דיבור אחד, ואין נראה כלל דאין זה לשון רש"י בשום מקום לבקי בדבריו הקדושים:

(יא) והקמתני. אעשה קיום לבריתי. דהרי כבר אמר הנני מקים את בריתי:

(יב) לדרת עולם וכו'. דורות של חזקיה וכו'. עיין מ"ש לעיל בציונים על התורה דרך רמז:

(יג) בענני ענן. כשתעלה במחשבה וכו'. דאי הפירוש ענן כפשוטו, הרי כבר אמר את קשתי נתתי בענן:

(יד) ויטע כרם וכו'. הכנים עמו זמירות. מדכתיב כרם, דהוה ליה למימר ויטע נפנים, משמע דלא הכנים גרעיני הזרע רק זמורות, ותיכף כשנמצעם בארץ נקרא כרם: ויחורי תאנים. הנה לא ידענו מפני מה הביא תאנים בפירוש, ועיין במפרשים:

ורש"י ז"ל פירש זה, דעל כרחך הפירוש הוא שעלה לרצון לפניו איזה זכות, דאי אפשר לומר שזכר אותם לרחם עליהם, דקשה וכי סלקא דעתך לומר שעד עכשיו היו שכוחים ממנו ית', בהסיר השגחתו ח"ו הרי יתמו כרנע, ובפרט במים הזדונים כאלו שאפילו איצטרובלין של ריחים נמחה (כ"ר פ"ל ח')::

ויעבר אלקים רוח. רוח תנחומין וכו'. דאי כפשוטו מה צורך לומר האיד עשה הש"י לשכך כח המים, וכי יש מעצור לדי להשיע, ומה שירצה יעשה בעלמו כרצונו:

על הארץ. על עסקי הארץ. אזיל לשיטתו שאינו רוח ממש רק רוח תנחומין, ולא יוצדק זה על הארץ, רק על עסקי הארץ, ואפילו אם נאמר רוח ממש, לא יוצדק על הארץ ממש, שהרי היתה כולה מכוסה במים:

(טו) למשפחותיהם. יקבלו עליהם וכו'. דלא יוצדק משפחה בבהמות וחיות:

מכל הבהמה הטהורה. אשר לא צוה וכו'. דהאיך היה יודע אם ירצה ד' באלפים אילים, דהרי נאמר (תהלים נ"ב) אם ארעב לא אומר לך וכו', האוכל בשר אבירים וכו':

(טז) לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם הראשון כו'. פירש זה, דהוקשה לו דלא הוה ליה למימר רק כל רמש וכו' תאכלו. ודייק לכים דייקא אני מתיר, מה שאין כן לאדם הראשון לא התרת:

בשר בנפשו. אסר להם אבר מן החי. לכאורה למה כתב הלשון אסר להים, הרי אנחנו רואים האיסור בפסוק, לא הוה ליה למימר רק פירוש הכתוב. והנראה כי היכי דלא נמעה דתיבת איך הוא לשון תנאי, ור"ל התרתי לכם אכילת הבשר בתנאי שלא תאכלו אבר מן החי, מה שאין כן אם תאכלו אבר מן החי, אסור לכם אכילת בשר מכל וכל, על כן פירש אסר להם:

יונתן

(ט) אילין יחוסין רבגת נת. פירש תיבת תולדות מלשון יחוס, כי אי אפשר לפרש כפשוטו כי פתח בתולדות וסיים בשבט כגודע:

גבר זכאי שלים בעובדין מבין. לא רצה לפרש דתיבת תמים קאי על תיבת צדיק, דקשה וכי יש צדיק לחצאין. על כן פירש צדיק זכאי, והוא היפך דור המבול החייבים, והוא היה סור מרע. ותיבת תמים פירש שלים בעובדין מבין, ור"ל שהיה גם שלם במעשים טובים ענין ועשה טוב: הוזה בדרהוי, לפירושו נוכל לומר כיון שאומר תמי"ם פירושו עשות טוב, ותיבת צדיק הוא רק על סור מרע, קשה וכי יצדק לתאר בשם צדיק מי שהוא רק סור מרע. ולזה בא הכתוב כמתרץ כי באמת באיש אחר לא יצדק שם צדי"ק אם הוא רק סור מרע, אבל בנח יצדק גם בסור מרע צדי"ק, כיון שכל דורו היו רשעים, וצדקה גדולה תחשב ענין סורו מרע, נ"ל:

(יא) ואיתחבלת ארעא בנין ריידהא רסמו מן ארעין

דחנקן קדם הויה. לא רצה לפרש ותשח"ת לשון ערה ועבודה זרה, דהנה בפסוק שאחר זה נאמר וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השח"ת וכו', מדקאמר אחר כך כי השח"ת, על כרחך והנה נשחתה דרישא היא (השחתה) [השחתת] הארץ ממש, ואם כן גם בכאן הוא השחתת הארץ ממש, ואך יצדק השחתה בארץ ממש לפני האלקים. על כן פירש לפני האלקים, על שהיו יושבי הארץ רעים לפני האלקים. וכן שיעור הכתוב לפירושו ותשחת הארץ ממש, שנתקלקלה ונתחבלה ובאה לה קץ הכליון, עבור שהיו יושביה רעים וחמאים לפני האלקים:

ואיתמליאת ארעא חסופין. הוא ענין הקליפות עיין מ"ש באונקלוס. וכידושלמי חומסין וגחלין, פירש הענין כפשוטו:

(יב) ארום חבילו כל בשרא כל ח"ד וח"ד י"ת כו'. דהוקשה לו כיון דכתיב כ"ל בש"ר, הנה ליה למימר את דרכם לשון רבים, על כן פירש כל ח"ד וח"ד, נ"ל:

(יג) ממא מן קדמי. פירש לפני כמו מלפני: מן עובדיהון בישא כו' עם ארעא. עיין באונקלוס:

(יד) מאה וחמשין קולין משמאלא. זה יש לי לדמו בפסוק קני"ם, ר"ת ק"ן יעשה משמאל, ושיעורין איך ודאי רוח השם דיבר בו, ואין אתנו ידע כעת רמזותן בפסוק הש"י איך עינינו:

(טו) אזל לפישון. קבלה בידו שהאבן טוב הנקרא צה"ר, הוא בפישון:

(טז) על די מלאכא. מרכיב יכווא, על כרחך על די מכרית יכווא מאלהין:

ז (ד) ארכא שבקא יומן אין יתובין. ראם לא כן למה אמר הש"י זה המאמר קדם המבול ז' ימים, וגם תיבת לימי"ם עו"ד לא יחכן, על כן פירש לחשובה:

ואישיצו ית כל גיית אינש ובעיד ארעא. פירש כ"ל היקרים שכפסוק, פירושו בני אדם החולכים בקומה זקופה. אשר ע"ל פנ"י הארמ"ה, פירושו בהמות שפניהם לצד הארמה. ופירש כן מדחוינן בעונש בזמן המבול מחיית האדם קודם לבהמת

אונקלוס

ארי אתמליאת ארעא חסופין מן קדם עובדא בישא. בא לפרש דהרי לעיל (כאשית י"ג) אמר וירא אלקים כו' והנה נשחתה כו', דפירושו בזנות ועיין ברש"י, וכאן אמר חמס. על כן פירש תיבת מפניהים, ר"ל בעבור מעשיהם, ור"ל שעל ידי מעשיהם הרעים בזנות, איתמליאת ארעא חסופין היינו הכלי חמס וספ"א, ואם כן הכל הוא בשביל הזנות, כנ"ל לפרש שם:

דהא אנא מחבילהון ע"ם ארע"א. פירש את הארץ עם הארץ, שגם נ' מפחים של עומק המחרשה נמשמשו:

(טז) ניהור תעביד. נ"ל צהר אבן טוב, דאלו לפירושו חלרין כוותא, כמו שפירש לקמן (כאשית ח"ו) אצל ויפתח נח את חלרין התיבה, עיין שם:

ז (א) זכאי קדמי בדר"א הדיין, כצ"ל נ"ל: ואגין

דחנקן קדם הויה. לא רצה לפרש ותשח"ת לשון ערה ועבודה זרה, דהנה בפסוק שאחר זה נאמר וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השח"ת וכו', מדקאמר אחר כך כי השח"ת, על כרחך והנה נשחתה דרישא היא (השחתה) [השחתת] הארץ ממש, ואם כן גם בכאן הוא השחתת הארץ ממש, ואך יצדק השחתה בארץ ממש לפני האלקים. על כן פירש לפני האלקים, על שהיו יושבי הארץ רעים לפני האלקים. וכן שיעור הכתוב לפירושו ותשחת הארץ ממש, שנתקלקלה ונתחבלה ובאה לה קץ הכליון, עבור שהיו יושביה רעים וחמאים לפני האלקים:

ואיתמליאת ארעא חסופין. הוא ענין הקליפות עיין מ"ש באונקלוס. וכידושלמי חומסין וגחלין, פירש הענין כפשוטו:

(יב) ארום חבילו כל בשרא כל ח"ד וח"ד י"ת כו'. דהוקשה לו כיון דכתיב כ"ל בש"ר, הנה ליה למימר את דרכם לשון רבים, על כן פירש כל ח"ד וח"ד, נ"ל:

(יג) ממא מן קדמי. פירש לפני כמו מלפני: מן עובדיהון בישא כו' עם ארעא. עיין באונקלוס:

(יד) מאה וחמשין קולין משמאלא. זה יש לי לדמו בפסוק קני"ם, ר"ת ק"ן יעשה משמאל, ושיעורין איך ודאי רוח השם דיבר בו, ואין אתנו ידע כעת רמזותן בפסוק הש"י איך עינינו:

(טו) אזל לפישון. קבלה בידו שהאבן טוב הנקרא צה"ר, הוא בפישון:

(טז) על די מלאכא. מרכיב יכווא, על כרחך על די מכרית יכווא מאלהין:

ז (ד) ארכא שבקא יומן אין יתובין. ראם לא כן למה אמר הש"י זה המאמר קדם המבול ז' ימים, וגם תיבת לימי"ם עו"ד לא יחכן, על כן פירש לחשובה:

ואישיצו ית כל גיית אינש ובעיד ארעא. פירש כ"ל היקרים שכפסוק, פירושו בני אדם החולכים בקומה זקופה. אשר ע"ל פנ"י הארמ"ה, פירושו בהמות שפניהם לצד הארמה. ופירש כן מדחוינן בעונש בזמן המבול מחיית האדם קודם לבהמת

אונקלוס

(פז) ואגין הש"ם במיסריה עלוהי. הנה עם היות שכן דרכו דרך הקודש להמליץ הדברים הנראים כמדבר בגשמיות, על כן כינה בכל מקום למאמר השם לא אל השם בעצמו. עם כל זה יש לפרש בכאן דעתו הקדושה, דהנה בציווי בניית התיבה נאמר (בראשית ו יג) ויאמר אלקים, ובציווי ביאתו לתיבה נאמר (שם ו א) ויאמר הויה. והוא על פי שפירש הבעש"ט זיל על פסוק (תהלים קיט פט) לעולם ד' דברך נצב בשמים, והוא כי כל הדברים אשר היו במאמר השם בראשית הבריאה כגון יהי רקיע (בראשית א ו), אותן האותיות עומדים עד היום ברקיע ומחיים את הרקיע שלא יתבטל ממציאתו, ודברי השם הם חיים וקיימים. וכן בכאן למה נאמר בציווי אל התיבה הויה, וכן למה אמר לו במעם כי אותך ראיתי צדיק לפני. אך הורה על גדל רחמנותו ית' לשמור את נח מכל המקטרינים אשר על ידם היתה פעולת המבול, על כן אמר לו לאותן האותיות כי אותך ראיתי צדיק וכו'. והנה הדברים האלה היו חיים וקיימים, ועמדו לשמירה מעולה כל ימי המבול להגין על נח הצדיק לבל יקרב אליו שום מכשול. וזהו ויסגר ד' בעדו, ר"ל אותו האמירה שאמר לו בשם הויה שם הרחמים, והוא אמירת כי אותך ראיתי צדיק וכו'. וזה ענין פירוש המתרגם ואגין הויה במיסריה עלוהי, והבן. או יאמר עוד במיסריה, פירושו שם אדני שהוא מאמר הויה, כי זה שמי וזה זכרי (שמות ג טו), והענין כתוב אצלינו אצל סגיר עליהם הסדב"ר (שם יד ג), שהדיבור נסגר: בין והתבונן אותיות קודם אותיות שכינה בנימפריא סגיר, ונכתב אצלינו במאמר אליהו לרבי שמעון בן יוחאי קום "אפתח מילין קמי שכינתא" (תיקוני הקדמה א' צ"א), והבן ואין כאן מקומו:

ובנא

יונתן

לבתמות, והיכן נרמו זה בהתראת. על כן פירש כנ"ל והיקים, קודם לבהמות אשר על פני הארמה, הנה אחר כך בעונש נאמר (בראשית ז כג) וימח את כל היקום אשר על פני הארמה מאדם ועד בהמה כו', ופירש בו המתרגם כמו בכאן, ולשם הוא בכפל, כיון שביאר בפירושו בפסוק מאדם וכו', רק הוא כתנא והוד מפרש הכוונה של יוצר בראשית מה שאמר לנח את כל היקום וכו':

(י) ומיא דטופנא הו נחתי רתיחין מן שמיא עליו ארעא. דקדק ולא יצדק לומר כלאחר יד ומי המבול היו על הארץ, ודעה ליה למימר ויהי. גם מי המבול לא יצדק, ודעה ליה למימר סתם והיו מים על הארץ. אלא על כרחך לומר דהיו ניכרין תיכף על הארץ והיו מי המבול, והיו משונים משאר מינות מתמת רתיחין, נ"ל:

(יא) והוון בני גבריא משוויין תמן בגיהן וסתמין יתהן ובתר כן תרכי וכו'. הוקשה לו דמהראי היה שמקדם יתפתחו חלוני השמים, ואחר כך מעיינות תהום כדרך כל הארץ דספה יודת מלמעלה ואחר כך מפיים וכו' (כ"ד פ"ג י"ג). לזה פירש בפסוק דלעיל דכאמת הנשמים ידדו מקדם מלמעלה מן השמים, ועל ידי כך נבקעו מעיינות תהום, ודרשעים בנוכה רוחם עשו פעולה לכל ישלמו בהם המים החונים, והוריד הש"י המים מלמעלה בזעף ויבשו מסכרם:

(פז) מימרא די"י ית תרעא דתיבותא. עיין מ"ש באונקלוס ותבין בכאן שהוסיף תרע"א דתיבות"א, להיות התבה נגד השם הנקרא מאמר ד' אדני, והוא במלואו בנימפריא תרע"א, תרע בית דינ"א דמלכותא והבין, ותבין גם כן נסח ירושלמי ותרע"א מימרא די"י עלוהי, כי הוא בסוד יסוד צדיק, וסכר עליו מאמר הש"י, הש"י איך ענינו בתורתו:

(יח) ודוה תיבותא מהלכא סחיא על אפיא מיא. תיבת סח"א פירושו שמי"א, שהיתה שמה על פני המים. ולכאורה הוספה זו ללא צורך. ונ"ל דסבירא ליה להמתרגם מללא כתיב ותלך התבה על המים או בתוך המים, הכונה כדרך גם לא היתה משוקעת כלל במים, רק הלכה על פני המים ממש, כאשר יפרש השוהה לשתות דאינו שותה בתוך המים, רק על גבי המים ממש נ"ל, ולא סבירא ליה כרש"י דהתבה היתה משוקעת במים כספינה מעונה. ואפשר לדעתו התורה משמענו זאת והיה גם כזה, בכדי שלא תתקל התבה במים באיזה דבר בהיותה משוקעת. ואי קשיא מי שהתעווס גם להיותה מהלכת על פני המים בלי שיקע, הוא יעשה נסים לבל תתקל התבה. זה לא קשה מידי דקדם הגויה לא היה עדיין הרין מתחת בעולם, אוי צוה הש"י דהתבה שתלך על פני המים, והוא

נזור

ינתן

יגוד אומר ויהי, מה שאין כן בשעת המבול שהיה הדין מתוח ולא היה כביכול בכלל הזכירה, כמ"ש אחר כך (בראשית ה א) ויזכור אלקים את וכו', לא היה באפשר כביכול או להשגיח ולצוות לכל גשמי לכל יתגנע התיבה, הגם שהיה הכל בהשגחה נסתרת כנודע, עיין בזה הדין ותבין, ג"ל:

(כא) ואתחמסי כל בשרא. ג"ל והמתרגם כא לתרין הדי נאמרה בצדיקים גיעה, והנה הגיעה בצדיקים מתרגם בכל מקום ואיתעני"ד, וכן אונקלוס תרגם כן בכל מקום, וכאן תיבתם ומי"ת. על כן אחשבה דמתרגם סבידא ליה דשורש גיע"ה בלשון הקדוש, היא אסיפת הדבר כרגע בלי איחור, וזה ענין הגיעה בצדיקים להיוותם צופים זו השכינה ומשתוקקים להתקרב או אל שרשם, ונאספים כרגע מגדל השוקתם. וכאן מגדל רשעתם, אזי המים הודונים עם המתבלים חטפו אותם כרגע להשלים רצון קוניהם, על כן יצדק גם בהם גיעה שכרגע ספו תמו, על כן פירש ואתחמסי, שחטפו אותם המים כרגע, ג"ל:

(כג) ושיצוי ית כל גוויית אינש וכו'. עיין מ"ש לעיל:

ח (א) ודכיר ד' במימריה. רצונו לתרין הויה ליה למימר ויזכר הויה והוא מדרת הרחמים.

על כן פירש דבאמת הוא הויה, רק שזכר אלקים להורות שזכר במימריה, היינו על ידי ההיכל וכו'ל: **ואעבר יי רוח רחמין וכו'.** עיין בהתחלה פרשת בראשית מה שפירשנו בדברי המתרגם: **(ד) שום מורא דו וכו' ותמן מתבניא וכו'. קבלה היתה בידו, ומשמיעו שהתורה לא**

דיכרה מאמרה לייק, רק כלנו נוכל לידע מקומו אי: ושוד

אונקלוס

ח (כ) ובנא נח מדבחה קדם השם. תרגם בכל מקום קדם השם, להסביר הענין בכדי שלא נאמר שהוא לצורך השם, ובאמת נאמר (ותהלים ג יג) האוכל בשר אבירים וכו', רק שהוא נחת רוח לפניו בעושי רצונו (עיין רש"י זכחים מ"ו ע"ב):

(כא) וקבל השם ברעוא את קרבניה. תרגם הענין כי לא יוצדק בהשיי ענין חוש המונשם, כפי הנראה בפסוק וירח השם וכו'. על כן תרגם שהוא רק לשבר את האוזן, כמו שהאדם הגשמי בהריחו ריח איזה דבר, הנה זה הדבר נשאר במקומו ולא נחסר כלום, רק אף על פי כן הוא נהנה מרוחניות הענין והוא נחת רוח לפניו. כן הוא להבדיל בענין הקרבנות שהוא נחת רוח לפניו שנעשה רצונו (עיין רש"י זכחים מ"ו ע"ב), על כן הלישוי הענין לשבר האוזן כדמיון ריח, אבל הלילה הלילה להאמין שום ענין מונשם וחוש גשמי, רק נחת רוח ורצון וברואיו עושי רצונו:

ואמר ד' במימריה. כבר פירשתי כי הנראה יאמר השם הויה הוא אדני, כי לא כשאני נכתב כו' (פסחים ג ע"א). ופירוש הפסוק ויאמר הויה אל ילכו, הוא ההיכל הויה (יהמיה ז ה), וכמו שאמרו במדרש רבה בראשית (כ"ד פכ"ד ד) ויתעצב אל לכ"ו (בראשית ו ה), על מי יש לו להתרעם לא על האדריכל:

ט (ו) וישוד דמא דאינשא בסהדין וכפירוש רש"י, דאם לא כן הוא מיותר, כי כבר נאמר למעלה (שם ט ה) אדרוש את נפש האדם:

(ב) ושרי נח גבר פלח בארעא. פירש ויח"ל, לשון התחלה, והכוונה לפי זה שהתחיל להיות איש האדמה.

(כו) יפת הויה ליפת ושרי שכינתיה. דאי אפשר לפרש וישכון באהלי שם, שיפת ישכון באהלי שם, כי מה ברכה הוא זו. על כרחך לומר דקאי על הויה הנזכר מקודם בפסוק, ואי אפשר לומר כפשוטו רק שכינתו ית', כידוע למשכילים השוכן אתנו ושכנתי בתוך בני ישראל (שמות כט מה

אונקלוס

מה, שהוא בחינת שכינה השוכנת בתחתונים והוא מקור נשמת ישראל:

יא (ה) ואתגלי הויה לאיתפרעא וכו' פירש וירד לשון התגלות, כי גילוי שכינתו בתחתונים יכונה לנו לשכר האוון לשון ירידה כביכול, וכן פירש לקמן (בראשית יא ז) הבה נרד'ה, נתגלי:

יונתן

(ח) ושדר ית יונתא דבייתא כו'. כוונתו לתרץ תיבת מאת^ו, ופירש בו שהיו שני מיני יונים, יוני הדברא ויוני דבייתא, ע"כ יוני הבייתות היו אצלו ממש, כי מדוריהון עם בני נשא, על כן אמר מאת^ו:

יא (יא) הנסבתיה מן מווד משתא. כי שם הוא ארץ ישראל ולא נושמה ביום זעם (יחזקאל כב כד), דאם לא כן מהיכן לקחה, ולא סבירא ליה כמאן דאמר (ביר פלג ר) מגן עדן לקחה:

(כ) הוא מרבחא רבנה אדם וכו'. מרלא כתיב באיזה מקום בנה המזבח, כמו שנאמר באבות שסיים מקום המזבחות: ואסיק ארבע על כו'. אפשר נפקא ליה מארבעה הי"ן "המיותרין" דבהמה "המהורה" העוף "המהור", דלא הוה ליה למיכתב כולן:

(ד) או דחליש מן חיותא נביסת^א. פירושו לדעתי מפרכס^ת, ודרש בפשו, מקצת נפשו: ודישיד בלא סהדי"ן וכו'. זה נשמע מהדיוק:

(יד) עד לא יממע שמשא. קושטא דמילתא קאמר, שלעולם אין הקשת נראה כי אם לעת ערב:

(כ) דמושכי נהרא מן גינותא דעדן. דאם לא כן מהיכן היו לו זמורות ובתבה ס"ל דהכנים גרעיני הענבים. ונראה דמגן עדן היו, כי נראה שבו ביום עשו פירות, ע"כ היה נפלא מגן עדן:

(כד) וידע באשתעות אלמא. דאם לא כן מהיכן ידע דמשמע ידע כבר, דהו"א קל"ל בזכות^א, דרש הקמן והכוין כמו שפירש רש"י:

יא (מ) מן ארעא ההוא נפק נמרוד ומלך לאתור ולא בעא למיהוי בעימת דרא דפלגותא. סבירא ליה להמתרגם הגם שהיה רשע, עם כל זה לא רצה להיות בעצת דוד הפלגה, ואין כן דעת כל רבותינו בעלי המדרש:

(נא) רבא בדחלמא די"י. פירש תיבת הגרול שהיה גרול כיראה:

(א) דאיתבריא ביה עלמא מן שרוא. אפשר תיבת אחרי"ם, כלשון שברא בו יחידו של עולם:

(ד) ונעביד לנא סגרו ברישיה. כן פירש ונעשה לנו ש"ם, ר"ל עבודה זרה:

(ה) ואיגליאת מימרא די"י. המשכיל על דבר ענין פירושינו אצל מאמר, יבין לאשורו ענין גילוי מאמר השם שהוא גילוי השכינה:

(כח) והוה כד רמא נמרוד. ענין מה שאינו מפורש הגם בתורה, פירשנו בציונים על התורה לפי קם שכלינו:

ביאור על מדרש רבה. פרשה ל.

ובית צדיקים יעמוד זה נח, הה"ד אלה תולדות נח. דבר אחר אלה תולדת נח, כתיב (שם יד יא) בית רשעים ישמיד זה דוד המבול, ואהל ישרים יפריח זה נח, עכ"ל. הנה המדרש הזה אומר דרשוני וחיו

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים. הה"ד (משלי י מה) כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם, כעבור סופה ואין רשע זה דוד המבול, וצדיק יסוד עולם זה נח, הפוך רשעים ואינם זה דוד המבול,

איש צדיק מרכבה ליסוד צדיק ונתחבר בתביה כנ"ל. וזה שהביא כעבור סופה, ר"ל כשעובר הסופה, הנם שהרשעים גרמו לחיבור הסופה ח"ו, עם כל זה זה דרכו להמית הרשע, וזה ואין רשע ולא יעמוד תולדותיו, מה שאין כן צדיק יסוד עולם, וזה בבחינת הדכורא. ואחר כך אמר בבחינת הנוק' הפוך רשעים ואינם, בין והתבונן שאמר לשון רבים ובית צדיקים יעמוד, ונודע דבחינת הנוקבא נקראת בי"ת, כמו שאמר ר' יוסי מעולם לא קראתי כר (שבת ק"ח ע"ב), וכאן התביה עמדה להצלת הצדיק, והבן. וביותר יצדק הדבר אחר בית רשעים ישמיד ואהל רשעים יפריח להעמיד תולדות, והשיי יראנו נפלאות מתורתו:

דבר אחר אלה תולדות נ"ח, כתיב (איוב כד יח) קל הוא על פני המים, נזירה שנגזרה עליהם שיאבדו במים. ור"ל קאי על דור המבול שהיו קלים על פני המים, והמים הפכו אותם וטשטשו אותם בקלות:

תקולל חלקתם בארץ, מי שפרע מדור המבול, ר"ל שנשארו לקללה ר"ל, בכדי שיקחו מוסר כל באי עולם, ולא יפנו עוד דרך כרמים כמו שעשו דור המבול שפינו רק דר"ך כרמים, דהיינו למטעת כרמים כמו שנוטעין כרמים להנאתן לא בשביל איזה מצוה, כן היו עוסקים בפריה ורביה להנאתן, אבל נח היתה כוונתו לשם שמים להרכות תולדת. והביא זאת הדרשה גם כן לפרש אלה תולדות נ"ח, שרק אלו נקראים תולדת, כי נח היה איש צדיק תמים בבריתו, שלא השתמש בתנ"א, היינו הברית קודש רק לשם שמים. ויצדק לפרש נמי לפי זה אלה 'תולדות' נ"ח, ר"ל אלה תולדת הנייחים שהיו נחים במקומה, ולא היו קלים על פני המים כמו דור המבול, כי נח היה איש צדיק וכנ"ל, את האלקים התהלך נח, שלא היה כוונתו בפריה ורביה רק לקיים מצות בוראו לקיים המין:

אלה. אמר ר' אבהו בכל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים וכו'. ככאן לא אמר דבר אחר, כי זה קאי אפירושים הראשונים, דלכולהו

מאי בעי באלו הפסוקים, ומה היה קשה לו בתורה שהוצרך להביא דרש מפסוקי משלי, והאיך יתורץ קושייתו. וגם מה שמסיים הה"ד אלה תולדת נח, דמשמע דהשתא יונח אלה תולדת נח, מה שאין כן קודם. על כן נ"ל כפשוטו דהוקשה לבעל המאמר הדקדוק המפורסים פתח בתולדותיו ומיים בשבחו. על כן הביא פסוק משלי כעבור סופה ואין רשע וצדיק וכו', נמצא כשהצדיק ניצול בצדקותיו כעבור סופה, הוה כאלו הוליד את עצמו. ובזה יתכן אלה תולדת נח נ"ח, ר"ל שהוליד את עצמו. אך לפי זה קשה למה הוצרך לתבה, דהרי הרבה ריוח והצלה לפניו ית' להציל את הצדיק, דבלא זה הייתי אומר במעם הזה דהוצרך להסתר כתבה ביום אף השם, בכדי שלא יסתכל בו המקטרג. אבל לפי הנ"ל דהוי צדיק גמור והיה כדאי להינצל גם ביום זעם, ומורא לא עלה על ראשו מהמקטרג, ואם כן תבה למה לי. לזה קאמר ובית צדיקים יעמוד, דהשיי רוצה להציל את הצדיק עם כל בני ביתו, ובשבילם הוצרך להיסתר בתבה, אבל לעולם דנח בעצמו צדיק גמור היה, ואינו מתיירא מהמקטרג גם ביום זעם והוה כאלו הוליד את עצמו, הה"ד אלה תולדות נח, והבן: **דבר אחר** דמשום הכי צוה השיי לעשות תבה, להראות לבאי עולם מעלת הצדיקים דכל בתי דור המבול הבריות הגדולים נאבדו, והתבה אשר היה רק כמו אהל כנגדם, כיון דהוא אוהל הצדיק יפריח ולא נמשש במבול, אבל לעולם נח בעצמו לא הוצרך לזה, כי לא היה מתיירא מן המשחית. ועל דרך קבלת האמת אמרתי על פי מה דידוע (ע"ן ז'הו ח"א נ"ט ע"ב) דנ"ח הוא בחינת יסוד צדיק, ונתחבר כתבה בחינת מלכות שמים להעמיד תולדות בעולם כנודע. והנה הצדיק גורם היחוד הקדוש לחבר צדיק וצדק, והרשעים גורמים ח"ו פירוד בין הדבקים, ועל ידי מעשיהם גורמים ח"ו לחבר דכר ונוק' שבקליפה שנקראים סופ"ה וסעריה. וידוע דמהם ובהם מניע עונש לרשעים, כי זה דרכם יורד ומסית עולה ומקטרג, נוטל רשות ונוטל נשמה (ע"ן כ"ב ט"ז ע"א). וזה שבא כמתרץ על זה שפתח בתולדותיו ומסיים בשבחו, על זה אמר דהכי פירושו אלה תולדת נח, ר"ל הצדיק גרם שפיר תולדת לעולם, כי הוא היה

לכי למואב ככנור יהמה. והנה תמה הנור הקודש מאי קמ"ל בזה, ומה נפקא מינה לדור המבול אם יבכו עליהם אם לא, עיין שם. ובמדרש הנ"ל שהתחלנו תמה גם כן למה לי הקל וחומר אף כי רשע וחומא, כיון דהדבר מבואר בתורה. ונ"ל דהנה השי' השמיענו כל זה בשעה שיצא נח מן התבה, פנעה בו גם כן מדת הדין והכישו ארי, ונלמד מזה קל וחומר על הרשעים, להורות לבני אדם מאין נתהווה הדבר שפנעה בהם מדת הדין כל כך מבלי שיור חנינה וחמלה ואפילו על המף, והנה משה רבינו ביקש הודיעני נא את דרכך (שמות לג יג), והראה לו השי' י"ג מדת של רחמים הגם שהעולם אינם כדאי, הנה כאשר מופיעים י"ג מדת של רחמים וחנתי את אשר אחון (שם שם יט), אף על פי שאינו כדאי (ברכות ד ע"א), מה שאין כן כשגורמים להסתלקות לגמרי ח"ו הי"ג מדת של רחמים. והנה מדה הראשונה הוא מדת אל (שם שם ח), והנה דור המבול עם גודל רשעתם היו מבינים בנסתרות (עי' זוהר ח"א נ"ז ע"א), ונאמר עליהם (איוב כא יד) ויאמרו לאל סור ממני, שלא היה כלל הנהגת הרחמים, ודחו אותו בידים, ודעת דרכך לא חפצנו, היינו לא כמשה רבינו שביקש הודיעני נא את דרכך, על כן נסתלק הרחמים לגמרי לגודל רשעתם, (על כן אין מרחם עליהם אפילו להתפעל רחמנות בלב). והנה רצה השי' להודיע זה לבאי עולם מאין נתהווה הדבר שהיה בלא רחמים וחנינה, על כן נענש גם כן נח בצאתו, ומזה יצא לנו ונולד לנו על ידי נח קל וחומר על הרשעים, וכבר ידעת מדת קל וחומר הוא נגד מדת אל, להורות לנו שהרשעים הללו דחו בחינת הי"ג מדות של רחמים בידים, ואמרו לאל סור ממני ודעת דרכך לא חפצנו. ולפי זה המדרש הנ"ל מתרץ פשט הכתוב אלה תולדת נח, וקאי אדלעיל (באשית ו ז) ויאמר ד' אמחה את האדם כר מאדם ועד בהמה מבלי שיור, שדחו י"ג מדות של רחמים כאשר ית' ונח מצא חן בעיני ד', היינו כענין שנאמר במשה הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן, הנה הודיעת י"ג מדות הוא מציאת החן, מה שאין כן אלו הרשעים דחו בידים. ויש אלה תולדת נח, אלה הדברים נתיילדו מנח שנלמד ממנו

הפירושים צ"ל אלה דווקא, ופוסל את האינג וכמ"ש לעיל, והבן:

כל מי שנכפל את שמו יש לו בעולם הזה ויש לו בעולם הבא. נ"ל על פי מה שקבלנו שכל אדם יש לו שם בקדושה, הוא השם אשר מזמין השי' בפי אביו ואמו לקראתו בשם, והוא שם נשמה הקדושה שלו. וכנגדו יש לו שם בהפוך אתון מספרו כמספר השם הקדוש, והוא בסמ"א נגד נפש הבהמיות שמהקליפה, כגון ע"ר ר"ע, משי"ה שמי"ה. והנה אם האדם הולך בתום דרכיו אחר עצת הנפש המשכלת שבקדושה, אז השם הקדוש הוא העיקר, ויש לו גם כן זה השם לעולם הבא. מה שאין כן אם נוטה אחר החומר ונפש הבהמיות שמהקליפה, אם כן השם שמהקליפה הוא העיקר ח"ו, ועל כן שואלים לרשעים את שמם אחר פטירתם ואינם זוכרים, כי השם הקדוש נעלם מהם מחמת שלא הלך בדרך חכמה, והשם השני לא שמע מינו. ובוזה תבין מה שאמרו רז"ל כל מי שנכפל שמו, יש לו בעולם הזה ובעולם הבא, נ"ל:

אלה תולדות נ"ח. הה"ד (משלי יא ל) פרי צדיק עץ חיים, מה הן פירותיו של צדיק מצות ומעשים טובים, ולוקח נפשות חכם, שזן ומפרנס כל י"ב חודש בתיבה, אחר כל השבח הזה הן צדיק בארץ ישולם בא לצאת ונשתלם אתמהה, דאמר רב הונא משום ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי, נח כשהיה יוצא מן התיבה הכישו ארי ושברו, ולא היה כשר להקריב והקריב שם בנו תחתיו, קל וחומר אף כי רשע וחומא זה דור המבול, עכ"ל. והנה המדרש אומר דרשוני וחיו. ונ"ל דבא גם כן לפרש התחיל בתולדותיו וסיים בשבח, והוא על פי מ"ש לקמן במדרש (ב"ר פ"ג ה) דרש רבי עקיבא מעשה דור המבול כר ולא בכר, וכיון שהזכיר להם מעשה איוב בכר, וקרא עליהם מקרא זה (איוב כד ט) ישכחהו רחם וכר, שגרמו שאין מרחם עליהם שאין שום אדם מתפעל בזכור צרתם ואיבודם, הגם שמטבע האדם להתפעל בזכרון צרות ויסורי בני אדם הגם שאינם טובים, כענין שאמר הנביא (ישעיה סו יא, ידמיה מה לו)

ר' נחמיה אמר משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע במים עבה, (ר"ל כך היה נח משתקע בקטרוג הקליפות, מחמת רשעת הדור היו מקטרגים גם עליו, לולי שמצא חן בעיני ד' וריחם עליו), ואמר לו בא והלך עמי, שלא זיקוק מחמת רשעת הדור שלא יתפס דצדיקים נתפסים בעון הדור, הה"ד את האלקים התהלך נ"ח, ולפ"ה אברהם דומה לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים, (ר"ל כך היה אבינו אברהם רואה התגלות השי' להיפרע מן הרשעים, דהיינו דור הפלגה כמד"א (בראשית י"ד) וירד ד', מתרגמינן ואיתגלי השם), הצ"ל אוהבו (היינו שחיה אבינו אברהם חוקר ודורש להשיג אלקות ולהגיע לידיעת בוראו במופת), והתחיל מאיר עליו דרך חלון, (ר"ל חלון החכמה, היינו שהשיג בשכלו מציאת אלקות), אמר לו וכו' בא והאיר לפני, היינו כשתבוא לארץ ישראל שם יזכה לנבואה בהתגלות ראיית נבואה, כענין שנאמר שם (י"ז) וירא ד' אל אברם, עיין באלשי"ך (שם ותבין). ותחילת המכוון מאמר רבי נחמיה הוא, שחילוק יש בין נח לאברהם, שנח כביכול השי' היה ממציא את עצמו אליו, על כן נאמר בו את האלקים התהלך נח. מה שאין כן אברהם היה מתבונן במושכלות וחקר להמציא את עצמו להשי', נאמר בו (שם י"א) התהלך לפני, והבין:

על דעתיה דרבי יוחנן אנו צריכינן לכבודו. כמו שהצאן צריכינן לרועה, הגם שהצאן הולכים מקודם, הוא הולך אחריהם להשגיח עליהם. ועל דעתיה דרבי שמעון (ב' לקיש) הוא צריך לכבודנו, כמו שהנשיא מתכבד על ידי הזקנים ההולכים לפניו לתור לו מנוחה. והנה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי זה בודאי שאנחנו צריכים השגחתו ית', ולולי השגחתו ית' עלינו הא"ך יוכל להתקיים שה אחד בין ע' זאבים, והנה כביכול גם השי' צריך לכבודנו, כי על ידינו מתגדל שמו ית', והוא בסוד הכתוב (תהלים ס"ה לה) תנו עוז לאלקים, והבין:

אלה תולדת נח נח. אתמה"ה, לא היה צריך קרא למימר אלא אלה תולדת נח שם, אלא ניחא לו וכו'. כל המדרש הזה יתפרש אחר העיני היסב

קל וחומר, דהנה נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, ואף על פי כן את האלקים התהלך נח פגעה בו מדת הדין הנקרא אלקים, ונולד לנו קל וחומר אל הרשעים, וצריכות הקל וחומר זה להורות לנו שעל כן נעשה בהם הפלגת הדין, על שאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו, ודי בזה הערה למשכיל על דבר:

כל מי שנאמר בו תמים השלים שניו למדת שבו"ע. המדרש הזה סתום וחתום. ונראה לפרש לפום ריהטא שהשלים כל שניו למדת השבוע היינו מדת מלכות, שכל מדותיו שעשה הן בחינת אהבה שהיא מספירת חסד, הן יראה שהיא בחינת גבורה, הן כל המדות היו לתכלית להמליך השי' על כל באי עולם, ובפרשות על כל אבר ואבר ותנועה שלו. והנה שניה בנימסריא ספיר"ה, וירצה בתיבת, שניו שינויו וכן ספירותיו, שהאדם במדותיו מרכבה לספירות, והמי שכן הוא בגבהי מרומים סיהרא לית לה מגרמא כלום (עיין זוהר ח"א קפ"א ע"א), רק כפי הקבלה שמקבלת. והנה תמצא בשביל זה ס' נקודות בתורה, כי העשירית בלי נקוד רק כפי הקבלה. והנה תמצא עשרה פעמים מד"ה, בנימסריא תמי"ם. ובזה תוכל להבין כל מי שנאמר בו תמי"ם, השלים שניו למדת השבו"ע, היא מדת מלכות שמים שנת השמי"ה, והבין:

כל מי שנאמר בו ח"ה, ראה עולם חדש. מקובל ממקובלים הקדמונים דסבירא להו דהעולם מתנהג על פי השמיטות, וכעת הוא שמיטת הפחד, וקודם לזה העולם היה שמיטת החס"ד, ואותן המקובלים סבירא להו בפירוש המדרש שאותן הנשמות שנאמר בהן היה, היו בשמיטה שעברה, וכעת ראו עולם חדש, ודי למתבונן בדבריהם:

ר' יהודא אומר בדורותיו היה צדיק וכו'. רבי נחמיה אומר ומה בדורותיו היה צדיק וכו', כבר כתבנו דלא פליגי ותרווייהו איתנהו:

את האלקים התהלך נח וכו', כך אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני וכו'. פירוש דבר זה עיין ברשי' בחומש:

ביחזקאל החמ"ס (היינו הסי"א), ק"ם (ר"ל קנה בחינת ק"ם, היינו "חכמה" בינה). ועל זה מתמה החמס ק"ם אתמהה, ח"ו אינו קם, שבאמת אין להם הרמת ראש, ואם ק"ם למטה רשע, הוא רק לחיובו של רשע לפי שעה, אבל אין קנין להם, כנ"ל הקפן. ומפרש אחר כך הפסוק ביחזקאל למה גרמו כך, לא מהם וכו': אלא שמצא חן ונח מצא חן (בראשית ו' ח), ולפי שהיו שמופים בזימה וכו'. קישור הדברים ר"ל, כיון שאמר שגם נח אינו כדאי אלא שמצא חן, וקשה למה לא מצאו עוד איזה אנשים חן הגם שאינם כדאי. לזה אמר לפי שהיו שמופים בזימה, מה שאין כן נח איש צדיק וכו' ששמר בריתו, על כן נקרא צדיק כנודע כי השומר ברית נקרא צדיק (עין וזהר ח"א ג"ט ע"ב). ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני, הוא סיום הדרוש דלעיל, וכמ"ש הה"ד קץ כל כו', וכפי הפירוש שפירשנו:

בין שורתם יצהירו יקבים דרכו ויצמאו, הוא פסוק באיוב (כד י"א) שמדבר בדור המבול ומפרשו בכאן. בין שורתם יצהירו, שהיו עושין להם בדדיות קטנות. נ"ל שיש לגרום בדדיות קטנות, ופירושו בית הנדים שעושים בהם שמן, ונפקא ליה מתיבת יצהירו, שהוא לשון יצהר שפירושו שמן, והכוונה שהיו בעלי תענוג ולא היו רוצים להפריח את עצמם במלאכה מרובה, והיו עושין בדדיות קטנים רק לעשות בכל פעם כדי צרכם, וגם כדי שיהיה להם שמן חדש בכל פעם ולא יהיה מוסרה: יקבים דרכו ויצמאו, אפילו יקבים דרכו ויצמאו מחמת רוב שתייתן את היין, ולא אמרו בשום פעם די: ולפי שהיו שמופים בזימה וגז"ל וכו'. הגם שכל אלה עשו, לא נמחו מן העולם, רק על שהיו שמופים וכו': ור' אייבו אמר מעם אחר, דדייק מן קץ כל בשר דייקא מהדברים הנוגעים בין בני בשר בין איש לדעהו, על כן נחתם גזר דינם, היינו זימה וגזל:

שנאו בשער מוכיה. פסוק בעמוס (ה' ו) וקאי גם כן על דוד המבול, ומפרשו על נח שהיה מוכיה אותם, ואף על פי כן לא נחתם גזר דין אלא על הגזל:

בעץ חיים שער ג' אח"כ, בענין שם סיג דבינה ותבונה שאחר התפשטות נצח הוד יסוד דתבונה בזעיר אנפין, שתבונה גרמזת בה"י אחרונה דסיג, ממילא נצח הוד יסוד הוא שלישי מה"י הרי ה' ומתפשט בזעיר אנפין, נשאר למעלה שם כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"ת, בנימסריא נ"ח. והנה עיין שם שכל הבחינה גרמזת במספרו גם כן בזעיר אנפין, וזה נייחא ל"ו נייחא לעולם, כבר ידוע עולם נקרא הזעיר אנפין, וכן נייחא לאברת היינו בינה ותבונה, נייחא לבנים זעיר ונוקב'. נייחא לעליונים נייחא לתחתונים, תבין גם כן לשם אחר שתעין בהתפשטות והתלבשות האותיות דבינה ותבונה זה בזה, ונשאר בתבונה בלבדה בחינת נ"ח, ועם ה"ה המתלבשת בזעיר אנפין ס"ג, ובהצטרף התלבשות ה' חלקים עליונים דה"י ראשונה דבינה עם ה' חלקים דוא"ו דתבונה, יש צירוף לה' חלקים אל גם כן אל הנ"ח דתבונה, ואם כן נ"ח באמצעותו. וזה נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים, וכן הוא נייחא בעולם הזה שהוא זעיר אנפין, ונייחא לעולם הבא שהוא בינה, והבין אחר העיון היטב בעץ חיים בשער הנ"ל:

פרשה לא.

ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר וכו', החמס קם למטה רשע (יחזקאל ז' א), החמס קם אתמהה, ח"ו אינו קם, ואם קם למטה רשע לחיובו של רשע. המדרש הזה אומר דרשוני וחיו. והענין הזה כתבו המקובלים ק"ם, בנימסריא "חכמה" בינה, וכן בנימסריא "פני". והנה כאן נאמר קץ כל בשר בא לפני, וידוע קץ כל בשר מרמז לס"א המקרבת קיצא דברייתא, וידוע דהספ"א אין להם "חכמה" בינה "דעת", זולת כשח"ו אין התחתונים עושים רצונו של מקום, אזי נצח הוד יסוד דמלכות נעשין מוחין לס"א כנודע לפי שעה, אבל אינם קנין אצלם רק לפי שעה, ועל ידי זה יש להם כח ליפרע מתחתונים כנודע. ובזה תבין המדרש הנפלא הלז, כי הנה אומר קץ כל בשר (הוא הסי"א), בא לפני (ר"ל בא למדריגת בחינת פני, היינו בנימסריא "חכמה" בינה, דהיינו שעל ידי רשעות הדור נתהווה להם בחינת הרמת ראש היינו חכמה ובינה. ועל זה הביא הפסוק

ג' האיך נצייר בשכלינו דמה נורא מעשיך מיקרי
 מקצת שבחו, מה שאין כן הודו לה' כי טוב כי לעולם
 חסדו. ד', דגם זה אי אפשר לומר דהוי כל שבחו,
 דאפו סיימתינהו לכולהו שבחי דמארך. ונ"ל
 בהקדים הקדמות. הקדמה א', מה דידוע דהשיי
 ברא העולם להתנהג במבע, והמביע בכל הנבראים
 מבעם, הוכן כל אחד מהנבראים על המבע שהמביע
 בו הבורא אין אחד יוצא מגדר מבעו, כגון האש
 שמבעו להבעיר, והמים לכבות וכיוצא, והמבעיים
 מתנהגים על פי כוכבי השמים וכסיליהם אשר
 מנהיגים המבעיים. ואף על פי כן ידוע לכל מאמין
 ששום דבר מהמבעיים לא יתנהג במבעו, כי אם
 בהשגחת היוצר הבורא המשגיח על כל פרט ופרט
 מהמבעיים בכל רגע ורגע, שיפעלו פעולתם בכל
 עת המצורך בנזירת היוצר. ובדרך זה אנחנו ישראל
 עם קרובו, נראה מפעלות אלקים פועל ישועות בקרב
 הארץ נסים נסתרים בכל דור ודור על פי המבע
 בלי שידוד המערכת, ובדרך זה היה הנם הנדול
 המפורסם בימי מרדכי ואסתר שהיה במבע, והיא
 הנקראת הנהגה המבעיית. והנה עוד יש הנהגה
 נסיית, שהשיי עבור חיבת ישראל עם קרובו, משדד
 מערכת השמים ומראה ניסיו לבאי עולם למעלה
 מן המבע, כמו ניסי מצרים. ובוה תבין מה שנאמר
 בתהלים (פ"ה) פעם אחת לכו חזו מפעלות אלקיים,
 הכוונה מפעלותיו ית' המתנהג על פי שם אלקיים
 בנימפריא המביע, שהיא הנהגה מבעיית המתנהג
 על פי שם הנ"ל, והשיי משגיח על המבע שתתנהג
 בהשגחת השם הויה ב"ה המהווה כל היות,
 ומסתתר בהנהגת המבעיים להנהיגם כרצונו, והו
 הויה הוא האלקיים (דברים ד' לט). ופעם שנית נאמר
 בתהלים (מ"ט) לכו חזו מפעלות הויה, קאי על הנהגה
 הניסיית על ידי השם הויה ב"ה בשידוד המערכות.
 והנה הנהגה המבעיית נקראת בפנינו, כי אפשר
 להתבונן בה ולהביט בנפלאות היצירה כל אחד לפי
 קפו שכלו, והוא כמו שאנחנו רואין דבר מה בפנינו,
 אוי אנחנו מתבוננים בה איך ומה וכמה. כן אפשר
 להתבונן מעט מפעלות היצירה הנהגה על פי המבע
 בחפץ הבורא אשר כולם קשורים בהשגחתו, מה
 שאין כן הנהגה הניסיית המתנהגת על ידי שם

הגיע זמנם להקציץ. מלת קץ קא דריש: הגיע זמנם
 לעשות בת"ה. תיבת ב"א קא דריש: הגיע
 קפנודים וכו'. מתיבת לפני קא דריש:

ג' טפחים שבעומק המחרישה. תיבת א"ת. דריש
 ע"ם הארץ:

תעשה את התבת. אף הכא מסייעת את עצמה,
 דתיבת תעשה מיותר:

ואני הנני. הנני מסכים וכו'. דתיבת הנני מיותר,
 והוה ליה למימר ואני אביא וכו', ועיין מ"ש
 ברש"י: את המכול מים היו וכו'. דהיה לו לומר את
 "המים" למכול, ועיין מ"ש בחומש: ינוע יצמו"ק. עיין
 מ"ש בתרגום יונתן בענין גייעה, ותבין ענין גייעת
 הצדיקים, וענין הגייעה שבכאן, ותבין מה שאמרו
 רז"ל יצמו"ק: נגר היית ואילולי בריתי וכו' הה"ד
 והקמותי את בריתי אתך. ר"ל אתך עם מלאכתך
 תצטרך לבריתי. והמשכיל על ענין נח ותיבתו כמו
 שרמזנו כמה פעמים (עיין זכר ח"א ג"ט ע"ב), יבין ענין
 מ"ש נגר היית, ואילולי בריתי הוא מדת הברית,
 לא היית יכול לכנוס לתבה. ובוה תבין מה שסיים
 אימתי לכשיכנס אל התבה, היה צריך להקמת
 בריתו להתחבר בתבה:

פרשה לב.

ויאמר יי וכו', ואני כאשר עשו כן עשיתי, ומה
 ביני לבינם וכו'. בא לדייק תיבת לפני,
 שהשיי גמל עמו הטוב והציל את נח, ודוד אמר
 המזמור הוה בעד נ"ח:

והקב"ה אוהב בן אומנתו. דייק גם כן צדיק לפני,
 לפני דייקא נוהגת המדה הזאת לאהוב
 בן אומן, מה שאין כן במנהג הבריות:

מצינו שאומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה
 העולם בפניו, שנאמר (תהלים ט"ו ג) אמרו
 לאלקים מה נורא מעשיך, שלא בפניו נאמר (שם פ'
 א) הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו, עד כאן. המדרש
 הוה אומר דרשוני. א', האיך יצדק בהשיי בפניו
 ושלא בפניו, הרי מלא כל הארץ כבודו. ב', למה
 תיאיר בכאן השם ב"ה בלשון מי שאמר והיה העולם.

ונתגדל שמו הגדול ית' בעולם, ואפילו הכסילים הפתאים מודים על יכולתו והשגחתו ית' וישתבח לנצח נצחים:

פרשה לג.

ויזכור אלקים וכו'. כתיב (תהלים לו ז) צדקתך כהררי אל וכו'. בא לפרש האיך יצדק ויזכור אלקים, וכי מלקא דעתך דעד עתה היה שכוח חזו, הלא יסופו כרגע חזו בהסיר השגחתו ממנו חזו, ובפרט במקום סכנה כזאת. על כן הביא לראיה הפסוק צדקתך, דדרש אותו על זכות התורה שהצדיקים מקיימין, ועל ידי זה הקביה עושה עמהן צדקה כהררי אל, ר"ל עד הררי אל, כמו בנח שנחה התבה על הררי ארר"ם. וזהו ענין הזכירה שזכר הש"י הצדיקים שיקבלו התורה כהררי אל, על ידי זה עשה עמהן צדקה עד הררי אל, ונחה התבה בהרר"ם, נ"ל. ואגב שהביא זה הפסוק לדרשת ר' ישמעאל, הביא גם פירושים אחרים שפירש רבי עקיבא ואינג, וק"ל: ומה הרים הללו נורעים ועושים פירות, כך מעשיהם של צדיקים עושים פירות. אפשר לפרש זה ויזכר אלקים את נח, הכוונה בפועל יוצא שהשפיע בו בחינת הזכר להשפיע לאחרים לעשות פירות, והבין:

טוב י"י לכל ורחמיו על כל מעשיו (שם קמה ט). בא לפרש מה שכתב הטוב אצל כל, ורחמיו אצל כל מעשיו, (וכמדומה שהביא זה בכאן שרוצה לפרש ויזכר אלקים את נח, מה זכר לו את כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה שמספק להם כל צרכיהם, ומרחם עליהם ואינו נותן שינה לעיניו, ועל ידי הרחמים שלו, התעורר הרחמים העליונים, ויזכרהו הש"י בדבר ישועה ורחמים, נ"ל): אמר ר' לוי טוב די לכל, על הכל שהוא מעשיו, ושיעור הכתוב לפי דעתו בכפל הלשון הוא כך, "טוב די לכל ורחמיו על כל, ר"ל גם רחמיו הוא לכל מעשיו, ר"ל על שהם מעשה ידיו, על כן מרחם עליהם. ואם כן תיבת מעשיו, הוא רק פירוש למה הוא מרחם עליהם, נ"ל: אמר ר' שמעאל טוב די לכל, ורחמיו על הכל שהן מדותיו הוא מרחם. שיעור הכתוב לדעתו טוב די לכל ורחמיו על כל כנ"ל, למה מפני שהוא

הויה ב"ה, אי אפשר להשיג בה כלום, רק הוא מחמד הבורא ב"ה ילאה כל רעיון להתבונן איך ומה וכמה נההוזה הנם הזה, רק זאת נתבונן אהבתו ית' אלינו, איך שבשבילנו משדד מערכת השמים ונותן ליראיו ניסים להתנוסס. וזה נקרא של"א בפניו כי אי אפשר להשיג, כמו שאנחנו אינן רשאים להזכיר בפניו השם הויה ב"ה וב"ש, רק השם אלקים או אדני, והבין. והנה עיקר הנהגה בעולם הוא על ידי המבע כנודע כי הוא עולם הנסיון, וכפי המקובלים הראשונים תוקף השמיטה שמיטת הפחד גורם לזה, והבין. אבל ישראל עם קרובו הנקשרים בחפץ הבורא העמוסים מני כסן ובשבילם נברא העולם, הם למעלה מן העולם ופועל עמהם ישועות למעלה מן המבע בהנהגה הניסיית על ידי שם הויה ב"ה, ועל ידם מתעלה הש"י ביותר, כשרואין כל באי עולם הניסים שמתנוסס עמהם, אזי כולם מודים על מציאותו והשגחתו ומלכותו וכבודו, וכל באי עולם מכירין גדולתו, מה שאין כן על ידי הנהגה המבעיית הוא רק מקצת שבחו, כי אין מכירין בזה רק המתבוננים ומבינים בשכלם איך שהכל קשור בחפץ הבורא, אבל הפתאים שאינם מעוררים שכלם לזה, נשארים בחושך וספיקות עצומות בענין השגחה, ויאמרו שהוא הכל במבע זולת השגחה חזו תיפח רוחם. וזה שנצטוונו אנחנו ישראל עם קרובו להתבונן במושכלות להבין פליאות הבורא ית' גם במבע המתנהגת על פי שם אלקים, בתוכם מסתתר השגחה משם הויה ב"ה. וזה סוד וידעת היום והשבות אל לבבך כי די הוא האלקיים, והבין. ובזה תבין ענין אמרם במדרש הלז מקצת שבחו של "מי שאמר 'והיה העולם, עולם מלשון העולם המתנהג במבע הנ"ל, בפניו הוא הנהגה המבעיית. וזה שהביא ראייה אמרו לאלקים, הנהגת המבע על ידי שם אלקים, מה נורא מעשיך כי הכל בהשגחה, ואמר אמרו לאלקים, ר"ל התבוננו בחקירה ודרישה שהכל הוא בהשגחה. של"א בפניו, היינו הנהגה הניסיית, אומר רק הודו לדי כי טוב כי לעולם חסדו, הוא השם הויה ב"ה, שעל ידי הנהגה הניסיית כי טוב כי לעולם חסדו, ר"ל כל העולם מכירין חסדו וטובו על ידי הנהגה הניסיית בלי שום הסתפקות,

דיניקת עשו משמאל מספרא דיצחק, וקליפתו של עשו הוא דמחשיך אנפי דברייתא, דהמשכילים יבינו הנאמר ביצחק אבינו הקדוש ותכהין עיניו מראות (בראשית כ א), מצד הדינים המתעוררים על ידי מדתו הקדושה. והנה גוון העורב, הוא גם כן חשך ושחור כנדע. מעתה הבן מה שאמרו רז"ל שלח חשך ויחשיך, ויראתי להעלות על הכתב פרטות העניינים, יעויין בספר קרניים ופירוש דן ידין: ויצא יצוא ושׁרב וכו', התחיל "משיבו" תשובות. ג"ל מתיבת ושׁרב דדייק לשון תשובה, מדלא קאמר ויב"א: מה צורך לעולם בך לא לאכילה ולא לקרבן. הגם שהרבה מיני פמאים יש לא לאכילה ולא לקרבן, עם כל זה הם צורך לעולם שלא יהיה עולם חסר בריה. מה שאין כן העורב כבר שימש בתבה והנקיבה נתעברה ממנו כבר, ממילא אם ימות העורב הנשלה, יהיו זכרים אחרים הנולדים: קבלו שעתידי העולם. ר"ל שיקרבו ולא ירחק אותו בשתי ידים: עד יבשית וכו', עתיד צדיק וכו'. כבר דרשו יבשית אותיות תשבי, לרמוז אליהו התשבי:

ולא מצאה היונה מנוח וכו', אלו מצאה מנוח לא היתה (חוזרות) [חוזרת], ודכוותיה (איכה א ג) היא יושבה בגנים לא מצאה מנוח, אלו מצאה מנוח וכו'. המדרש הזה תמוה מאוד, אחד מה משמיענו בזה. ב', מה שאומר ודכוותיה, ולא אומר "וכן" הוא "אומר כדרך ראייה, ודכוותיה משמע שהיא היא. ג', איך אפשר לומר על כנסת ישראל אילו מצאו מנוח לא היו חוזרים. והנ"ל שמרמו בכאן גלות השכינה שנקראת יונה קדישא, ובהעדר היחוד בגלות המר לא מצאה מנוח, דהיינו בחינת יסוד צדיק דעביד נייחא לה. וז"ש ולא מצאה היונה, היא כנסת ישראל שכינתא קדישא מנחה בחינת היסוד, הא אלו היה היחוד כמאז ומקדם, לא היה נפקא מינה בין ארץ ישראל לשאר ארצות אך היחוד השלם. אך כשהיחוד אינו בשלימות, מחמת שעיקר היחוד הוא דוקא בהיכל המלך בקדשי הקדשים, אז לא מצאה היונה שכינתא קדישא מנחה, היינו יסוד צדיק דעביד נייחא לה. וז"ש ודכוותיה היא יושבה בגנים לא מצאה מנוח יסוד צדיק, כי בגלות

מעשיו ר"ל מדותיו, כי כן הוא מדתו מדת הרחמים, ור"ל שה"ן מדותיו היא מרחם, ר"ל שמדת הרחמים הוא מדותיו, על כן הוא מרחם מבלי זכות. והנה לדעת ר' לוי יתפרש ויזכר אלקים, שזכר שהן מעשה ידיו. ולדעת ר' שמואל ויזכר אלקים, זכר בדין מדת הרחמים, שזכרו לרחם מבלי זכות: ר' יהושע דסכנין וכו' ומרחמיו הוא נתן לבריותיו. יתפרש הפסוק כפשוטו, ויתפרש זכירת נח כמ"ש לעיל, שעל ידי שפעל והשפיע רחמיו לנח לרחם על הבריות, ריחם עליו השיי. והנה בכאן פירש הפסוק, ואחר כך מסיק אחר המעשיות, דהכוונה לפרש ויזכר אלקים את נח כדמסיק. ובדרך המקובל יתפרש המדרש דעת ר' לוי פ"ב ד' ל"ל, על הכל שהוא מעשיו, הכוונה חיבור מדת פ"ב למדת כ"ל, כנדע (ב"ב ס"ז ע"ג) בת היתה לאברהם ובכל שמה. ויתפרש הכתוב כך, טוב ד' ל"ל, ורחמיו שהוא משפיע בה כנדע מפת החס"ד, על כל מעשיו שהיא נקראת עשיה שבאצילות כנדע. ודעתו לפרש הפסוק כך, דידוע דעיקר היחוד השלם הוא בהתפשטות קומתה ל" ספירות, מה שאין כן כשהיא בבחינת נקודה. וז"ש טוב ד' לכל כנ"ל. ורחמיו, ר"ל אימתי הוא עיקר השפעת הרחמים, "על כל מעשיו", כשהיא מתפשטת בכל מדותיה, וז"ש על הכל "שהן" מדותיו הוא מרחם. ודעת ר' יהושע לפרש על פי מה דנדע דעל ידי היחוד השלם, היא מחלקת אחר כך שלל לאנפיה ותתן פרף לביתה וחק לנערותיה (משלי לא טו). וז"ש ומרחמיו הוא נתן לבריותיו, וזה פירוש הפסוק ורחמיו על כל מעשיו. ואמר פירוש הפסוק בכאן שמדבר בענין נ"ח ותיבתו, כנדע ויזכר אלקים את נח, והבן. והשיי יראינו נפלאות מתורתו ואל יאמר פינו דבר שלא כרצונו והשם יכפר בעדנו, ואם תשכיל תבין מה שמסיים במדרש אחר כך דבר אחר טוב ד' ל"ל, ויזכר אלקים את נח, והבן:

וישלח את העורב, הה"ד (תהלים קה טו) שלח חשך ויחשיך. ג"ל על פי מ"ש התורה הכוונה בכאן בשליחות נח את העורב, לבטל קליפת העורב שיהיה בגלותא בתראה בשולמנא דעשי. וידוע

את הרשעים כי לא יעמדו בנסיון, רק הצדיקים מנסה השיי, וענין הנסיון אם יעמדו בצדקתם ולא יבעטו. והוסיף ר' יוסי במשל הפשטני, שענין הנסיון הוא כדי שיוסיפו מעשים טובים, כמו שהפשתן משתבח על ידי ההקשה, כן הצדיקים בראותם יסורים, מצדיקים דין השיי ומוסיפים מעשים טובים. ויצא לו זה מדקדוק הפסוק דלא קאמר יי יבחן צדיק, רק צדיק יבחן (תהלים יא ה). ר"ל בחינת הבחינה הוא עבור צדקותיו, שהשיי מתאוה שיוסיף להצמדק. ורבי אליעזר הוסיף עוד כי אפילו הצדיקים הדרים ביחד עם רשעים, אזי לכאורה יש לומר השיי מנסה את הצדיקים רק בהיותם בפני עצמם, מה שאין כן כשהם ביחד, מדוע יהיה דרך רשעים צלחה והצדיקים מעונים. על זה קאמר דגם זה מדרכי השיי, והודיע לנו זה במשל שתי פרות שישנם ביחד, אחת כחה יפה ואחת וכו', שנותן העול על היפה והשניה בשלוחה. ויצא לו זה מסמיכות הפסוק יי צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו, ר"ל גם כשהם ביחד, נ"ל:

דבר אחר ד' צדיק יבחן זה נח, שנאמר צא מן התבה. הדבר קשה להולמו, דההוצאה לא היתה בחינת נסיון. ועל פי מ"ש לעיל יובן היטב, דנה הוא בחינת צדיק יסוד עולם המתחבר עם התביה, והוא לרמוז יחוד הויה ואדני הנרמזים בתיבת צ"א. וז"ש ד' צדיק יבחן זה נ"ח, שנקרא צדיק ונאמר לו צ"א, והבן:

ויצא מצרה צדיק (משלי יב יג) זה נח, שנאמר צ"א מן התבה. בא לתרץ גם כן תיבת צ"א, למה נאמר בלשון יחיד. ועל זה הביא הפסוק ויצא מצרה צדיק, בזכות נח שהוא צדיק יצאו מצרה. וזהו שגרמו בתיבת צ"א, לרמוז דההוצאה מצרה היתה בזכותו שהוא צדיק:

כשם שלא נכנסתי בתבה אלא ברשות וכו', צא מן התבה ויצא נח. גם זה לתרץ כנ"ל, והוא על פי מ"ש גם כן בזוהר הק' (ח"א ס"ז ע"א) שלא רצה לכונס לתבה כי אם ברשות בעלח דתיבותא, וכמדרש הלז אמר שגם כן לא רצה לצאת דנראה

נעדר היחוד השלם, הא אילו מצאה מנחה, לא היה חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, אך באמת אי אפשר זה היחוד השלם רק בארץ הקדושה, והבן: מהו טרף קטל וכו', אמר לה אילו שבקתה וכו'. דייק לה מדאפקיה בלשון טרף, דהוא לשון טריפה, ולא אמר לשון שכירה. אלא על כרחך לומר שהוכיחה למה לקחה מן העולם השמם דבר שיוצלה לשום דבר, היה לה לחום עליו:

פרשה לד.

וידבר אלקים וכו' צא מן התבה, הוציאה ממסגר נפשי וכו', יתכללון כי צדיקייא וכו', שגמלת לי ואמרת לי צא מן התבה, עכ"ל. המדרש קשה לחולמו. א', לענין מה הביא הפסוק הזה לדרשא, ומאי קשה ליה ומה בא לתרץ בכאן. ב', יתכללון כי צדיקייא פירושו נעלם, ועיין ברשיי. ג', מאי זה שמיים שגמלת לי ואמרת צא מן התבה, הלא עיקר הגמול הוא ההצלה. ועוד יש לדקדק ויובן מתוך הדברים. ונ"ל דהוקשה לו למה אמר השיי בלשון יחיד צא, כיון דסיים אתה ואשתך וכו', הוה ליה למימר צאו מן וכו' בלשון רבים. וזהו שהביא המדרש הוציאה ממסגר נפשי וכו', ובא לפרש בשתי פנים. א', להיות נח הוא העיקר וכולם כלולים בו, על כן פתח בו בלשון יחיד, להתוודע ולהגלות צדקתו כי הוא העיקר. ב', להיות ידוע ענין יחוד והתחברות נ"ח ותיבתו כידוע למשכילים (עיין זוהר ח"א נ"ט ע"ב). וזהו שפתח צ"א, הוא יחוד הויה ואדני ב"ה וכו"ש. וזהו שמפרש הפסוק הוציאה ממסגר נפשי דייקא, שאני העיקר על פי מאמרך צ"א בלשון יחיד, והוא להודות א"ת שמך, היינו יחוד א"ת עם השם הקדוש והבן, על כן אמר צ"א כנ"ל. ועוד בי יכתירו צדיקים, יתכללון כי צדיקייא, היינו בניו וכו"ב, ואף על פי שאיני כדאי להיות אני העיקר, רק כי תגמול עלי במובך שאמרת לי צ"א מן התבה לעשות ממני העיקר, והבן. נ"ל הקמן:

אמר ר' יונתן היוצר הזה וכו'. במשל דר' יונתן מובן כמו שהיוצר אינו בודק קנקנים מרועעים, מיראתו פן ישברו, כן אין השיי מנסה

בעולות, כי אם נחת רוח בעשיית רצונו. והנה זה יוצדק אחר הציווי, אבל נח שלא נצטווה איך יוצדק יריח ניחוח. לזה פירש נחת רוח לפניו, שעלתה לפניו ית' לרצון ולזכרון מה שיעשו הצדיקים במסירות נפשם באש על דבר כבוד שמו, כמו שמקריבין נפש הבהמיות באש, כן המה יעשו בנפשותם ממש, כנ"ל:

משל לאהבו של מלך וכי עמד בן בנו וכי לדורן דסבך (כ"ד פליד ט). נ"ל דהנה י"ל דהשיי עלתה לפניו לרצון רק מסירות נפשו דאברהם אבינו באש. והנה אתיא רי"ח רי"ח בגזירה שוה, דנאמר בחנניא מישאל ועזריה ורי"ח נר וכי (ויאל ג כו), ואם כן הריח דחנניא מישאל ועזריה עלתה לרצון לפניו, ואי אפשר לומר רק הריח דחנניא מישאל ועזריה עלתה לפניו ית', דלמה לא הריח גם הריח של אבינו אברהם הסמוך לדורות נח. על כרחך לומר את לרבות אברהם, ורי"ח רי"ח גזירה שוה לחנניא מישאל ועזריה. והשתא יקשה מכל הדורות שקידשו שמו הגדול עד אין חקר, שנהרגו ונשחטו ונמכחו ונקברו חיים על דבר כבוד שמו, לא הריח אלא ריח חנניא מישאל ועזריה. על כן אמר דדמי דורון דחנניא מישאל ועזריה לשל אברהם שהוא באש, ונזכר על ידי הקרבן הנקרב על גבי האש, והבן: רב שלום וכי, משל למלך וכי בזכות דור דורשיו וכי. רב שלום לא ס"ל הך גזירה שוה, על כן מרבה באמת לכל צדיקי הדורות שמסרו נפשם אפילו במיתות אחרות שלא באש, והביא ראיה מפסוק זה דר"ר וכי, דגרמו על כל הדורות:

מאימתי נשמה ניתנה באדם, עיין במתנות כהונה. ולי נראה מלשון ניתנה, רציל שלא תזוז ממנו בענין יוצר רוח האדם בקרבנו בעל כרחך, ובעל כרחך אתה חי בגזירת היוצר כל, ולא תזוז הנשמה ממנו עד מלאת ימי צבאה, והשאלה היא אימת נזר היוצר כל מאמר הנשמה בנף, אם בעת יצירתו, אם בעת הוולדו, נ"ל:

ויברך אלקים וכי, זה (השיבן) [שיבן] בזכות הקרבנות. מדלא ברכתם השיי תיכף ביציאתם מן התבה, רק אחר הקרבן:

כמבעמ, כי אם ברשות. ודיש לו דייקא השיי שהוא היה בבחינת צדיק המתחבר בתבה, נאמר לו צ"א בלשון יחיד:

החכמה תעוז לחכם (קהלת ז ט), זה נח, מעשרה שלימים, מי דורות שמאדם ועד נח, ומכולם לא דברתי עם אחד מהם וכי. על כן דיבר בלשון יחיד צ"א, כי על נח לבדו מדבר שהוא דור עשירי:

אמר ר' (בונא) [הונא] כתיב (בראשית מא ז) וליוסף יולד שני בנים במרם תבוא שנת הרעב. הקשו הפוסקים הרי נולדה יוכבד בין החומות (כ"ב קל"ג ע"ב), ואיך שימש מפתו לוי חסידא בשנת הרעב (תענית י"א ע"א). והעולה מיישובם דעונה האמורה בתורה, דהיינו עונת ת"ח משבת לשבת או ליל סבילה, מותר. והנה לפי זה קשה מאוד, אם כן גם יוסף היה יכול להוליד גם אחר כך בשני רעבון. ונ"ל על פי מ"ש הרב בעל פרשת דרכים דיוסף עם אחיו היו מחולקים בדין מדיני תורה, להיות שהם היו בני נח, ואף על פי כן שמרו כל התורה כולה מימות אברהם, והיו מחולקים אם יצאו מכלל בני נח לגמרי אפילו לקולא, השבטים סברי להו יצאו לגמרי אפילו לקולא, על כן היו אוכלים בשר מבית השחיטה קודם שתצא נפשה, ודבר זה לבני נח אמור קודם מתן תורה. ויוסף אמר עליהן שאוכלין אבר מן החי, דסברי להו דלקולא לא יצאו מכלל בני נח, עיין באריכות בדברי הרב בדרשותיו. ואם כן לפי זה ניחא, דיוסף לא שימש מפתו אפילו בליל סבילה וליל שבת, דדברים אלו הוא רק לישראל דנצטוו על השבתות ועל הפהרה, מה שאין כן השבטים לשימתייהו אזלי דסברי להו דיצאו לגמרי מכלל בני נח, והבן נ"ל בדרך הפשט:

וירח י"י את ריח הניחוח, הריח ריח אברהם אבינו עולה מכבשן האש, הריח ריח חנניא מישאל ועזריה וכי. רצה בזה כי לא יתאר אצלו ית' פעולה מונשמת, והנה בקרבן נאמר גם כן ריח ניחוח, ופירשו בו (עיין רשי' זכ"ח מ"ז ע"ב) נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, כי אין הפץ השיי

בכאן לפרש דרך רמו אלה תולדות נ"ח, להיות האשה גרמה מיתה לתולדות אדם, והתיקון והקיום היא לה בהשמר ג' מצוותיה, אזי יש קיום לה ולתולדותיה והוא קיום העולם. וכאן בהתמוטט העולם בדור המבול, נזכר הזכות שיקיימו נשי ישראל הג' מצות, וכן היו בודאי מקיימים אשת נח ונשי בניו, ונתקיימו התולדות על ידי כך. ובוה ירמו אלה תולדות נ"ח, בתיבת נ"ח נרמו "נר" נדה "חלה", נ"ל: **ושלשתם מן התורה.** ר"ל ונח ובני ביתו ודאי ישמרו כל התורה כולה:

אמר ר' אבהו מצינו שהקב"ה עושה לאחרונים וכו', ומנין "שכן" הוא לראשונים, בזכות וכו'. נ"ל הקטן שכן צריך להיות הגירסא, והמשכיל יתרץ הנוסחא ישינה כפי שכלו כי יראתי לחוות דעתי, רק כפי הנראה נוסחא מופעת היא, כי כן מצינו ביעקב אשר פדה את אברהם (ישעיה כט כב), והבן:

אלה תולדות נח, ית' שמו של הקב"ה וכו', ונתן לנו את התורה וכו', ועל שבעל פה נאמר (איוב יא ט) ארוכה מארץ מדה וכו', שנאמר (שמות לד כז) על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וכו', עד סוף הענין. נ"ל שבא לפרש פתח בתולדותיו וסיים בשבח. לזה פירש אלה תולדות נח, ר"ל תולדות אליה הוליד בעולם הוא אליה, היינו תורה שבעל פה, שנאמר בה כי על פי הדברים האלה, דוק כל הענין ותבין נפלאות: **וכן הוא אומר** (ידימיה לג כ) כה אמר ד' אם תפרו את בריתי היום וכו', וגם בריתי תופר את דוד עבדי וכו'. בין והתבונן מלכות בית דוד, סוד תורה שבעל פה, ואין כאן פנאי להאריך:

לא מהם ולא מהמונם וכו'. עיין בסנהדרין בפרק חלק (ק"ח ע"א) ומה שפירשו שם, ועיין במגלה עמוקות פרשת נח ומה שפירשתי שם:

אגרת בראשית

ויזכר אלקים וכו'. כל הענין עיין ברכה: דבר אחר ויזכור אלקים את נח, זה שאמר הכתוב (משלי י"ג) יודע צדיק נפש וכו', אפילו כשהוא כועס וכו' כשר ודם וכו', ואין שם אלא צדיק אחד וכו'. הכוונה

נאים הדברים היוצאין מפי עשיהו. מכאן תוכחת מוסר כשאדם דורש איזה מאמר הנוגע לעבודת השם ולתורתו ולמצותיו, יראה בעצמו שיהיה הוא שלם באותה מדה, ובאם אינו שלם בדבר, קבלנו מרבתינו שיהרהר בתשובה ויקבל על עצמו לעשותה:

פרשה לה.

את קשתי, "קישותי". דהוקשה לו את הקשת הוה ליה למימר, ולכך אפקיה לדרשי, ועיין פירושו ברש"י: **בין** אלקים, זו מדת הדין שלמעלה הוא מדת הנבורה: **ובין** כל נפש חיה, מדת הדין שלמטה מדת המלכות שנקראת נפ"ש, ונשמות ישראל פורחים ממנה, כי היא אם הבנים כנסת ישראל אם הבנים שמחה (תהלים קיג ט):

פרשה לו.

ויהי בני נח וכו', והוא ישקיט וכו' (איוב לד כט). כוונת המדרש לדעתי לפרש בלשון ויהיו, דהוה ליה למימר אלה תולדות שם חם יפת. אך הכוונה שקנו הויה וקיום בגזירת היוצר, והביא הפסוק הזה לדרשא הזאת כדמסיק אחר כך:

כל פרשת היין כתוב בה ויין יד פעמים. בגמרא סנהדרין (ע' ע"א) קאמרינן י"ג ויין, ופירשו התוס' (ד"ה י"ג) דוא"ו דויפ"ת לא קחשיב, דהוא שם אדם: **שם** התחיל במצוה. תחילה דייק מדכתיב (בראשית ט ט) ויקח ולא ויקחו, משמע דאחד היה העיקר, והוא ש"ם:

פרשה לז.

הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם. ר"ל ולא היו צריכין ליחוס את בניהם אחרי אבותיהם, כי היה ניכר לכל יחוסם, על כן קראו לבניהם שמות אחרים כנ"ל:

חסלת ביאורי מדרש רבה פרשת נח

תנחומא

למדנו רבינו על כמה עבירות וכו', על ג' עבירות "חלה" נדה "הדלקת הנר". נ"ל ענין הפתיחה

נ"ל לתרגם ענין הזכירה, וכי עד עכשיו היה שכוח חיו ומסולק השגחה, הרי לא יתקיים כרגע. אך הוא שמשמיענו ראה מה מאוד גדלו רחמיו ית', הגם שהיה אנדרלמוסיא כזאת בעולם, עם כל זה לא יצא על הכלל כולו, וזכר לצדיק הזה והשגיח עליו בעין החמלה:

שאלתות דד"א נאמן פיסקא א"ג ברם צריך כי מזבין ס"ת היכא דלית ליה בנים וכו', הא קיים ליה לא תהו בראה (ישעיה מה יח), או דילמא

כיון דלא ידע אי האי זרעא תצלח וכו'. תא שמע וכו' אלמא אף על גב וכו', עיין בדברי הרב ביש"ש דלא מוכח מידי מדברי ר' יהודא, והוא על פי שימת הפוסקים. ונראה דההוכחה הוא כפשוטו כיון דחוינן דרבנן חששו למצוה לערב אל תנח (קהלת יא ו. עיין יבמות ס"ב ע"ב), על כרחך הטעם הוא משום דלא ידעינן אי האי זרעא מצלח, ממילא שייך מצות "לא תהו בראה, דאפשר זרע ימי הנעורים לא יצליחו כל כך, ובזכותו יצליח, נ"ל:

מגלה עמוקות

פרשת נח

בארות עמוקים

ונח מצא חן (בראשית ו ח). (א) (סוטה מ"ז ע"א) שלש חנות (ב) הן, "חן המקום" על "יושביו, זה הקב"ה (ג) על כל יושבי תבל שחמאו (ד) בעבודה זרה. "חן אשה" על "בעלה שלא חמא בעריות (ה) "ואחות" תובל "קין" נעמה (בראשית ד כב), (ו) היא אשתו של נח (כ"ד פכ"ג ג'), ולא אשתו של אשמדאי שנקראת גם כן נעמה אמן של שדים, עיין בזהר (ח"א ט' ע"ב). "חן מקח" על מקחו, ולא מן הגזל (ז) אשר מלאה הארץ חמס. ובשלישתן ניתן לנח ג' תוארים אלו, (ח) "נח איש צדיק ולא איש חמסים. ח"ש "צדיק, צדיק משלו ונותן (ט) לו, "תמים" היה בדורותיו ששמר בריתו ולא חמא בעריות, שכל מי ששמר בריתו נקרא "תמים". "את האלקים" התהלך "נח שלא חמא בעבודה זרה, לכך נקרא "נח (י) ולא נחום, עבור "זה (יא) ינחמנו (בראשית ה כט). ז"ש ונח למה

(א) בא לפרש ענין הסמיכות "ונח מצא חן, "לאלה" תולדות. גם בא לפרש מציאת החן מה הוא, אם הוא ראוי לכך, לא יצדק ח"ן, רק שזכה להצלח מצד צדקותיו, ואם לא היה ראוי לכך, וכי משוא פנים יש בדבר. גם בא לפרש ענין הג' תוארים שזכר בנח "צדיק, "תמים, "את האלקים" "התהלך. גם בא לתרגם כפי הפשט שמפרש בכתוב "זה ינחמני, יקשה למה לא נקרא שמו "נחום או "מנחם כקושיית המפרשים, זה מה שרצה הרב הק' לבאר בפיסקא הלזו: (ב) ר"ל "ונח מצא חן הכי פירושו, שמצא והמציא ענין השלשה דברים שנתלים בחן, שבאותו ג' דברים פגמו דור המבול, דמבואר בגמרא שלש חונות הן, ח"ן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו, חן המקום על יושביו. ובאלו הג' פגמו דור המבול, ונח היה שלם באלו הג' חנות: (ג) שנקרא מקום, שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, וגם השם הויה ב"ה בנימטריא מקום כזה, "פעמים י", ה' פעמים ה', ו' פעמים ו', ה' פעמים ה', סך הכל בנימטריא קפ"ו: (ד) כענין שאמרו רז"ל (סנהדרין נ"ז ע"א) אין השחתה אלא עבודה זרה, כמה דאת אמר (דברים ד טז) פן תשחיתון, וכאן נאמר ותשחת: (ה) רק שמח בחלקו, חן אשתו עליו: (ו) ר"ל דלענין זה פירשה לנו התורה שם אחות תובל קין, על כרחך כמו שאמרו רז"ל שנעמה היתה אשתו של נח, ואף על פי כן יקשה מה יתן ומה יוסיף לנו בהודיע לנו שם אשתו. אך הוא להורות שלא נתפתה אחר עצת נעמה אמן של שדים, כמבואר בזהר הק' אשר היא מפתה את האדם לזנות, רק אשתו בקדושה נעמיה הצדיקית, (ר"ל שלא חמא בגזל רק מה שלקח במקח החזיק): (ח) ר"ל כולם נרמזים בפסוק הסמוך "ונח מצא, נסמך תיכף אחריו "אלה תולדות" נח "נח איש צדיק, ולא איש חמסים, שהיה נקי מן הגזל: (ט) כמבואר בגמרא ומדרש תואר צדיק: (י) ר"ל על שם הח"ן שמצא, אלו הג' חנות שהיה שלם בכלום: (יא) כי לפי הטעם ז"ה ינחמנו, היה לו להקרא נחום או מנחם, אך הוא בשביל הח"ן. והנה בתורתנו מפורש הטעם ז"ה ינחמנו, על כרחך צריכין אנו לפרש "יקרא את שמו" נח "לאמר זה ינחמנו, ר"ל לאנשי הדור שהיו בני בליעל, היה מתיירא לאמר עיקר הטעם שהוא יהיה יחיד בדורו במציאת החן מה שאין כן כל הדור, ואמר להם טעם זה ינחמנו, ובהו יצדק הלאמר, נ"ל:

(יב), למה לא נקרא 'מנחם' או 'נחום', לפי שמצא 'חן' בהיפוך אתון. ואחר כך חוזר ומפרש מה הן התנות אלה וכו', עיקר תולדותם של צדיק (ג) מרומזין במלת 'נח', שמורה על ג' חנות, ומפרש אותם (ד). ח"ש ותשחת הארץ, אין השחתה אלא עבודה וזה תגלוי עריות (סנהדרין ג"ז ע"א):

"נח נקרא איש צדיק (מו), שהם חמאו (מו) חוד המבול בעריות, ופגמו ביו"ד שבאיש ובה"א שבאשה ונשאר

אש (ע"פ סוטה י"ז ע"א) (יח), וזה ברותחין נידונו (ר"ה י"ב ע"א), וזה גברו המים המש עשרה אמה (בראשית ז כ), ששם של י"ה עשה (יט) משפט חוד המבול. וזה בחזקיה שחמא בבית שלא נשא אשה, אמר "הטוב בעיניך עשיתי (ישעיה לח ג) (כ), שסמכתי (כא) "גאולה" לתפלה (ברכות י" ע"ב), וזה תיקן הברית. ובשקבל על עצמו לתקן שם י"ה שלקח אשה, הוסיפו לו מ"ו שנה (שם שם ה) (כב), וזה שנקרא חזקיה חזק י"ה, מי כחכם ויודע פשר דבר (קהלת ח א) (כג), שלקח בתו של ישעיה שהוא "ישע י"ה, שייסיעוהו לתקן שם י"ה ויצא זרע כשר, וכל זאת לא הועיל ונולד מנשה, (כד) לשון נשני אלקים את כל עמלי (בראשית מא נא), שכל מצדקי שאפשר לעשות עשו ולא הועילו, בהדי כבשי דחמנא למה לך, עיין במסכת ברכות דף י' ע"א:

מה שאמרו בפרק חלק (סנהדרין דף פ"ז) [ק"ח ע"א] "שחמם קם כמקל (יחזקאל ז יא) (כה), הוא שמכל עבירה נעשה

קנאת הברית, ניתן לו ברית שלרם (במדבר מה יב), וידוע למשכילים כי מדת היסוד יכונה שלרם (וזהו ח"ג קט"ז ע"ב, וע"פ שבת ק"ג ע"א) (כא) כבר ידעת סוד הגאולה הוא יסוד צדיק שנקרא "גאול", ותפלה סוד המלכות. והנה חזקיה שלא נשא אשה, לא השתדל לחיבור יסוד ומלכות, ופעל זה בתיקונו על ידי סמיכות גאולה (יסוד), לתפלה (מלכות) בתפילותיו: (כב) מנין י"ה, שתיקן בהתחברות י' שבאיש עם ה' שבאשה: (כג) הפסוק הזה דרשו רז"ל בגמרא על חזקיה וישעיה שלא הלכו זה אצל זה, והשיי עשה פשר דבר, כי בימים ההם חלה חזקיה, ואמר הקב"ה לישעיה לך ובקר את החולה. ודרשו הרב הק' גם כן על הפשר דבר שביניהם, שכל אחד נרמז בו שם י"ה, על כן לקח חזקיה בתו של ישעיה, כמבואר בגמרא שאמר ישעיה לחזקיה מת אתה בעולם חזה ולא תחיה לעולם הבא, א"ל מאי כלי האי א"ל משום דלא אנסיבית, א"ל דחזאי ברוח הקודש דנפקי מנאי בנין דלא מעלי. א"ל בהדי כבשי דחמנא למה לך, מאי דאפקידית איבעית לך למיעבד, ומאי דניחא קמי קוב"ה ליעבד. א"ל אם כן הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודיך וכו'. ומעתה תבין דברי הרב שבשניהם נרמז שם י"ה: (כד) אנב דרש הרב שם מנשיה מלשון שכחה, שאמר חזקיה נשני אלקים את כל עמלי, שהיה מייגע את עצמו ומחשב בתחבולת איך להכשיר זרעו ולא הועיל כלום, על כן קראו מנשיה. עד כאן מה שרצונו לבאר:

(כה) ויל הגמרא סנהדרין, כתיב החמם קם למפה רשע, לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נח בהם,

אמר

(יב) ר"ל בזה יש לפרש הפסוק בסמיכות בזה האופן ונח, רצונו לומר מפני מה קראוהו נ"ח, ולא מנח"ם או נחרי"ם, כי מצא ח"ן בעיני ד', רצונו לומר מפני שמצא חן כנ"ל, ואיזה חן מצא, מפרש אחר כך אליה וכו' איש צדיק וכו', וכנ"ל: (יג) רצונו לומר 'אלה תולדות נח, בתיבת נח שהוא אותיות ח"ן, מרומזים הני שלימות האלו וכנ"ל: (יד) ר"ל איש צדיק, ולא איש חסמים וכו', וכדלעיל:

(טו) בא לפרש באופן אחר תואר צדי"ק. גם בא לפרש למה פ"ו אמה גברו המים של דור המבול: (טז) ר"ל מי חמאו, הלא הם דור המבול. ויותר נראה שאלו הב' תיבות "דור המבול, היו כתובים על הגליון פירוש על "שהם חמאו, והכניסו אותו לפנים: (יח) כי אמרו רז"ל כל זמן שאיש ואשה מתנהגים כשורה וחברותם נאה על פי התורה, אזי בחמימות אש אהבה שביניהם מתחבר השם י"ה ושוכן עמם, על כן תמצא בשמותם איש איש בחיבור השם י"ה, מה שאין כן כשאין חברותם נאה שאינו על פי התורה, אזי מסתלק הי"ד מאיש "והה"א דאשה, ונשאר "אש איש. על כן בדור המבול שחמאו בעריות, נידונו ברותחין להיות שנשאר בשמותם רק "אש איש: (יט) להיות שפגמו בי"ה שבאיש ואשה על ידי זיווגם בעבירה: (כ) לתקן מדת היסוד שנקרא מו"ב כנודע, כי זה מקום הפגם של הברית אות ברית קודש, וראיה מפנחם בקנאותו

אנרא מגלה עמוקות פרשת נח בארות עמוקים דכלה שעה

נעשה מלאך קמטור (אבות פ"ד מ"א), וכל פרוטה ופרוטה נעשה ממנו לבוש, כמ"ש (ישעיה נט יז) וילבש צדקה כשריון, שכל גימא (כו) מצטרפת ונעשה לבוש צדקה (כ"ב ט' ע"ב), וכן נעשה להם בגדי צואים (כו) מן הגל שעשו, ונעשה להם רצועה לאלקאה:

ג' שלימות (כח) הן לאדם (כמ), הן הן ג' תוארים שאמר (ל) לנח, שעל אלו ג' תוארים אמר "לא מהם, זה מה שהיה להם עם אלקיהם, ולא מהמונם מה שבינם לבין הבריות והמין עם (לא), ולא מהמה"ם בינם לבין עצמם, "ולא נח בהם, שאף נח לא היה שלם באלו הג' (לכ) שלימות. ו"ש "אלה" תולדת "נח, אלה פוסל היה מעשה ראשונים (לג) בנ' אלו, על ידי חן שמצא (לד) בעיני ד', ושכחו והללו בנ' תוארים (לה) אלו, "איש צדיק בינו לבין עצמו, "תמים בינו לבין הבריות, "את האלקים התהלך" נח בינו לבין המקום, עיין בפרק חלק (סנהדרין דף ק"ח ע"א) (מ"ם):

ענין דור הפלגה שבנו מגל (בראשית יא ה), הוא סוד (לה) מגל עז שם הויה (משלי יח י), שכתב בציוני (לו) שרצו לבנות שעור גדול כחשבון שיעור קומה, שהוא סוד רל"ו אלפים (לז), כסוד גדול אדונינו (לח) "ורב כח (תהלים קמו ה), שכן החשבון של שם הויה בזה הענין יו"ד ה"י ו"ו ה"י (מ), כשתכה מלוי של השם שהוא הנסתר על

אמר רבי אלעזר מלמד שזקף עצמו כמקל, ועמד לפני הקב"ה ואמר לפניו רבונו של עולם לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נח בהם, ואף על נח נחתם גזר דינם כו, אלא שמצא חן בעיני ד', עכ"ל הנמרא. ובא כעת הרב הק' לפרש ענין אמרם כמק"ל: (כו) כן דרשו רז"ל וילבש צדקה כשריון, מה שריון מחובר מקשקשים ומכולם נעשה שריון, כן צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול: (כו) ותוכן כוונת הרב הק' לפי זה לפרש תיבת כמקל, דרשו ברית "מלאך קמטור לבוש, כנ"ל כוונתו:

(כח) בא לפרש אחר כך הפסוק "לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם שזכר יחזקאל, שהביאו בגמרא שהעתיקתי לעיל: (כמ) הם מה שזכר אחר כך. א', מה שבינו לבין קונו. ב', מה שבינו לבין הבריות. ג', מה שבינו לבין עצמו: (ל) כמ"ש הרב אחר כך אי"ש צדיק בינו לבין עצמו, תמי"ם בינו לבין הבריות, א"ת האלקים בינו לבין המקום: (לא) המונ"ם, דריש נוסריקון המין ע"ם: (לב) כמבואר בגמרא נ"ל רק שמצא חן, ועל ידי החין נקרא שלם באלו ג' תוארים: (לג) שהיו מקולקלים באלו הג': (לד) כי באמת גם הוא לא היה שלם כמבואר בגמרא הנ"ל, רק שמצא חן, ועל ידי כך נחשבו בו כל הג' תוארים: (לח) כי מצא חן בעיניו לשכחו בתוארים הללו: (ר"ל הפסוק במשלי "מגדל עז שם יי בו

ירוח צדיק, בזה הפסוק נרמז ענין דור הפלגה, שבנו "מגדל עז בכוונה מיוחדת נגד שם הויה ב"ה, כדמסיק אחר כך בו ירוח צדיק זה אברהם, שקידש אז שמו של הקב"ה כדמסיק הרב הק' ז"ל: (לז) עתה מתחיל הרב לפרש דבריו האיך רצו לעשות נגד שם הויה ב"ה: (לז) כמבואר בפרקי היכלות דשיעור קומה הוא רל"ו אלפים פרסאות. והנה ודאי אין הדברים כפשוטן וצריך לזה שימוש חכמים, ח"ל אותיות דר"ע באות ח' וח"ל, דבר אחר קרוב ד' לנשברי לב (תהלים לד ט), שכל שבורי לב חביבין לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שמלאכי השרת מרוחקין מן השכינה שלשים וששה אלפים רבבות פרסאות, שנאמר (ישעיה ו ב) שרפים עומדים ממעל ליו, ל"ו בגימטריא שלשים וששה אלפים הן, מלמד שנופו של שכינה מאתיים ושלשים וששה רבבות פרסאות, ק"ח ממתניו ולמעלה, ק"ח ממתניו ולמטה. ופרסאות הללו אינם כפרסאות שלנו, אלא כפרסה שלו אלף אלפים אמה, ואמה שלו ד' זרתות, וספח זורת שלו מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (שם מ יב) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן, עכ"ל. המשכיל ישקוד על דברי המשכילים בחכמה, ויבין דברי קדשו במעט קט שאינם כפשוטן, והנה אחת ארמו ד' שמות ע"ב פ"ג מ"ה ב"ן, עם ד' כוללי השמות או עם ד' אותיות השורש, בגימטריא רל"ו.

(לח) ור"ב כ"ח (תהלים קמו ה) בגימטריא רל"ו: (למ) עתה בא לפרש האיך נרמז זה המספר בשם הויה כמ"ש לעיל: (מ) זה השם בגימטריא פ"ב, והוא אחד מ"ג מילואי הויה אשר הם נגד י"ג מדות, הגם דשם פ"ב נצטייד במקובלים באופן אחר, (עיין במאמר המלואים להרמ"ע ז"ל), והוא נגד מדה עשירית שבי"ג מדות

על הנגלה (מא), המצא רל"ו. **י פעמים** י' הרי ק', **י פעמים** ה' הרי נ', **י פעמים** ו' הרי ל', **י פעמים** ה' הרי נ', סך הכל רל"ו. (מב) ידוע (מג) כי תמא אדם הראשון היה בסוד אלף, ונתנן מפריד אלף, שמתחילה היה צורת אלף, בסוד "וייצר" (מד) ד' אלקים את האדם (בראשית ב' ז), שהיתה צורת יו"ו (מ"ט יו"ד נ"ל) (כך מצאתי כתוב). שהוא חוטמא ותרין עיינין, ואחר כך בחטא אדם הראשון נתהפכה צורת האלף ויחידה למטה, (נ"ל המעתיק אשר בבאן צ"ל יוד). והנה החשבון צורת אלף הראשונה, שהוא בסוד ר"ת (תהלים קמו ט) "יתום" ואלמנה" יעודה, "יכין צדיק" ילכש (איוב כו ז), (עיין באות נ"ט מ"ש שם), יו"י פעמים יו"ו עולה רל"ו. ולפי שדור הפלגה נערו (מו) תמא של אדם הראשון, לכן קרא הפסוק (בראשית יא ה) בני האדם דאדם קדמאה, שפגם בצורת אלף שחשבונה רל"ו שהוא שיעור קומה, לכן נתמעטה גם כן קומתו (מו) של אדם הראשון (כ"ד פ"ב ר'). ומעם שנתמעטה קומה של אדם הראשון על ק' אמה (מח), לפי שאדם גרם לצורת א' שהיתה מתחילה כ"ו חשבון שם בן ר', אחר כך נעשה צורת א' יו"ד, **י למעלה** וד (מט) למטה, וכשתכה הנעלם וד על י', הרי ק' (ג), לכן העמידו הקב"ה על ק' אמה:

ולכן (נא) אמר לפני כדור הפלגה (כצ"ל) גבור ציד לפני ד' (שם י ט), שפגמו בשם של (נב) אדנ"י. ועל זה אמרו (נג) מגדל עוז, ר"ל דור הפלגה שבנו מגדל, פגמו בשם (נד) של אדנ"י, "בו ירוחן צדיק זה (נה) אברהם, (נו) שקדש שם שמים עם שכיח הצלמים אצל נמרד, שהוא אמרפל (ט) שדפיל אברהם לכבשן האש, וקיים אברהם בעצמו פסילי אלהים תשרפן באש (דברים ז מה) (נז), עיין במגלה

(נא) כאן מתחיל הרב הק' ענין אחר, ועל ידי זה נוכל לפרש פסוק "מגדל" עז, על דור הפלגה בענין אחר, והוא שהתחיל הרב לחקור למה נאמר אצל נמרד שהיה מדור הפלגה גבור ציד לפני ד', תיבת לפני ד', כי הנה השם אדנ"י הוא השער להויה, והוא תחילה העליה מתתא לעילא כנודע. ובוה ידוקדק לפני ד', ר"ל קודם, נ"ל והבוחר יבחר: (נג) ר"ל ועל פי זה נוכל לפרש פירוש אחר בפסוק "מגדל" עז, דקאי על דור הפלגה שבנו מגדל עז: (נד) שם הויה אדנ"י נקרא שם הויה, כי אין אחיזה לחקור בהויה זולתי על ידי אדני, דמיון השם של אדם כשרוצין לדבר באותו אדם, אין אחיזה לאדם להתבונן בו ולדבר בו כי אם על ידי שמו, והבן נ"ל, ותמצא בכמה ספרי מקובלים שכינו למלכרת שמיים מגדל, והבן: (נה) זה מפרש לשני הפירושים של "מגדל" עז: (נו) איתא במדרש אברהם חלף ועבר לפני בוני המגדל, והוכיח אותן ואמר להם העל השם אתם מורדים לא תצליחו: (נז) כן דרשו רז"ל (פירושין נ"ג ע"א) נוסריקון אמר והפיל: (נח) שהוא ראשת התיקון של אדם הראשון שחטאו היה דוגמת עבודה זרה גילוי עריות שפיכות

דמים

מדת נושא עינין (שמות לד ז), עיין בויקהל משה: (מא) ר"ל הפשוט על המילוי: (מב) ובוני המגדל רצו לבנות שיעור גדול בחשבון רל"ו נגד שיעור קומה, לזה תמצא נבנה לנו עייר ומגדל וראשיו, ס"ת רל"ו, כן הוא בציוני. ולזה שפיר יש לפרש הפסוק שהתחיל הרב על דור הפלגה, "מגדל" עז, ר"ל שבנו "מגדל" עז שם הויה, ר"ל נגד חשבון שם הויה שיעלה מספרו רל"ו באופן הנ"ל: (מג) עתה בא הרב ז"ל בדרשותיו לדרוש מענין לענין, מה שאמרו רז"ל (כ"ד פ"ה ט) על הפסוק וירד ד' וכו' אשר בנו בני האדם, קרא להם בני האדם בני דאדם קדמאה, כי חטאם היה מעין דוגמת חטא אדם הראשון, וכן הוא בזוהר הק' (ח"א ט' ע"ב). וכיון שהרב ז"ל מפרש שחטאם היה שרצו לבנות דוגמת שיעור קומה, על כרחך צריכין אנו למצוא דוגמת חטא זה באדם קדמאה, לזה קמפרש הרב ידוע כי חטא אדם הראשון וכו', כאשר יבוא לפנינו: (מד) "וייצר, ר"ל וייצר, שמבראשית היצירה היתה האלף בצורת ו', ושני יודיין בשיווי קומה כזה יו"י, כן הוא במקובלים ראשונים. (מה) **י פעמים** י', **ו פעמים** ו', **י פעמים** י', סך הכל בנימטריא רל"ו: (מו) ר"ל לשון ניעור משנתו חוזר וניער, ר"ל שהם פגמו גם כן בכנתם סוד רל"ו וכנ"ל: (מז) מדה הוא פגם כשיעור קומה, לכן נתמעטה קומתו: (מח) כמבואר כל זה בדברי רז"ל: (מט) ר"ל שאותיות וד, אינם בשיווי קומה עם הויה שלמעלה: (נ) ר"ל כיון שכל צירופי האלף תצטרף לאותיות יוד במבטא, נוכל לומר הנעלים והפשוטים:

(נא) כאן מתחיל הרב הק' ענין אחר, ועל ידי זה

אגרא מגלה עמוקות פרשת נח בארות עמוקים דכלה שעמ

במגלה עמוקות אופן (נמ) קס"ב (ס) וקס"ט
 (סא) וקפ"א: ואם נאמר (סב) שפסוק "מגל" עז קאי על
 דור המבול (סג), שצוה הקב"ה לנח לבנות תבה נקרא
 "מגל" עז (סד), והוא כחשכון שם בן ד', והיינו כשחכה
 שם של אדני" על שם הייה, הרי כשיעור התבה ש"פ
 (סה) כזה, א' של אדני על י' של הייה הרי י', ד' של
 אדני על ה' של הייה הרי ק', ג' של אדני על ו' של הייה
 הרי ש', י' של אדני על ה' של הייה הרי ג'. (סו) ותמצא
 בנימטרא אותיות "שכינה" (סז) עם התבה בעצמה, שהיא
 דומה לאכסדרה שהוא עולם הזה דומה לה' כראיות
 במנחות (דף כ"ט ע"ב). וכן אמר "בו ירוץ צדיק, הוא
 נח איש צדיק (סח), "בו ירוץ גימטריא מ"ט, שעד מהרה
 ירוץ דברי של הקב"ה ולקחו (סט) מדור המבול, והתהלך
 הנך

דמים, והתחיל אברהם ראשית התיקון לתקן עון
 עבודה זרה, ותבן: (נמ) כוונתו לכאר מה שסתם
 בכאן, שקודם חמא אדם הראשון היתה האלה
 בצורת יו"י בשיווי קומה, ואמר הרב לעיל שהוא
 סוד הפסוק יתום ואלמנה ייעודד, ייכין וצדיק
 ילבש. והנה סתם בכאן ענין הרמזים האלו, ובמגלה
 עמוקות ואתחנן מכאר הרב באריכות ויל שם, ידוע
 שבבריאת עולם קודם חמא של אדם הראשון היתה
 הא' כדמות יו"י, כי הו' האמצעית היתה זקופה
 כעמוד, כי תב' יודין הם ב' עינים, והו' הוא החוסם
 בסוד פרצוף אדם כשיעור קומה, וזה סוד וייציר
 (כראשית ב ז) בשני יודיין וא"ו, ולאחר שחמא אדם
 הראשון נתעקם הוא"ו ונעשה התמונה כמו יו"י, י'
 למעלה ו' באמצע ד' למטה, וזה סוד יתום ואלמנה
 ייעודד, (כוונתו לאלף הראשונה), יתום סוד יסוד, אלמנה הוא מלכות, בסוד ייכין וצדיק ילבש, צדיק הוא
 יסוד, ילבש הוא סוד מלכות, כי מתחילה היה יו"י, אבל ודרך רשעים יעות, ר"ל נרגן מפריד אלף ונעשה
 תמונת יו"ד וכו', עיין שם כל הענין: (ס) שם מכאר הרב כמה רמזים על שיעור קומה שהוא רל"ו, וכבוד יו"י
 מלא את המשכין (שמות מ לה), מילוי משכין כזה מ' יין פ' ו"ן, בנימטריא רל"ו, אל"ה פקוד"י (שם לה כא) גימטריא
 רל"ו, הלוחות היו רי"ו ספחים, ומזה ומזה הם כתובים (שם לב טו) הרי ק' דברות, הרי סך הכל רל"ו, והייה
 "קנני" (משלי ה כב) רל"ו, "קדם" מפעליו רל"ו, "כי עצום" (יהל ב יא) רל"ו, "אלקים" במספר הקדמי בנימטריא רל"ו,
 ובשם התמונה אחיה גם כן בנימטריא רל"ו, כשנצטייר הא' בציור רי"ו כזה א: (סא) שם מבואר ענין ארבע
 מלכיות שהיו עם אמרפל הוא נמרד, וענין סנחריב ונוג ומנוג שהם דונמתם וגלגולם, כמו שמפרש הרב לקמן
 וכאשר נבאר אי"ה: (סב) בא הרב ז"ל לומר שאפשר לפרש הפסוק גם על דור המבול, ויצדק שפיר גם כן:
 (סג) יצדק גם כן על זה הדרך וכמו שיתבאר, וקיצר הרב בלשונו ומתחיל לפרש על דור המבול: (סד) שנבנית
 בתכונתה ומתכונתה מרמות למלכות שמים שנק' מגדל כמ"ש לעיל. וכבר ידעת ענין גי' איש צדיק מרכבה
 ליסוד צדיק, נבנם בתביה סוד מלכות, ועל ידי זה נבנה העולם בחיבור יסוד ומלכות (עין וזהר ח"א ג"ט ע"ב),
 והבן. וז"ש הרב שצוה הקב"ה לניח דייקא בחינת צדיק, לבנות התביה סוד מלכות שמים להעמיד תולדות
 בעולם, ועיין מ"ש בציונים על התורה אשר חנן השי' אותנו: (סה) דהיינו בהחשב מספר האורך ורוחב וגובה,
 שלש מאות אמה ארך התבה, חמשים רחבה, ושלושים קומתה, נמצא כל המספרים שג"ל בנימטריא ש"פ,
 כמנין חיבור הייה אתון הייה אדני כל אות בחבורו כמ"ש הרב, דהיינו א' פעם י', ד' פעמים ה', ג' פעמים
 ו', ה' פעמים י', סך הכל בנימטריא ש"פ, בנימטריא שלום עם הרי אותיות, כי היחוד הוא השלום, בסוד
 שאמרו רז"ל (שבת ק"ג ע"א) משים שלום יבבית, והבן: (סו) ענין הכאות אותיות אלו על אלו, הוא סוד החיבור
 והריבוי, כי כבר ידעת כי אותיות אדני" הם היכל לאותיות הייה ומקבלין דין מן דין, בסוד הכתוב (חבקוק ב
 ט) וד' בהיכל קדשו, אדני בנימטריא היכל כגודע: (סז) ר"ל לכן כיון שנדע שבחינת התבה הוא סוד מלכות
 בחינת שכינה, על כן כל המספרים באורך ורוחב וגובה בנימטריא ש"פ, והנה התבה בעצמה היא דומה
 לאכסדרה שהייה צורת ה', והנה ש"פ עם צורת התבה בנימטריא שפ"ה בנימטריא שכינה: (סח) מרכבה
 ליסוד צדיק המתחבר עם התביה סוד מלכות שכינה: (סט) בא הרב הקי' לתרץ מה דקשה על זה הפירוש
 מה ענין הריצה, בו יברא צדיק מבעיא ליה, דבשלמא לפירוש הא' דקאי על אברהם, יצדק יבו ירוץ, שהייה
 אברהם רץ לפני בוני המגדל ולא שהה בעמדו, אחר שאמר להם לא תצליחו, הוצרך לברוח ולהסתר מפניהם

הגם שמסר נפשו על דבר כבוד שמו, עם כל זה לא היה מוסר עצמו בידים בידם כיון שהיה אפשר לו להמלט, וכן הוא על פי דת ודין תורתנו הק'. מה שאין כן אי קאי על נח בדור המבול, צריך להבין הריצה מה הוא. לזה קאמר דבא לרמו ענין אחר, דג"ח היה גלגל חנניך מפי"ם, ומפי"ם בגימטריא "בו ירוץ, ואפקיה בלשון זה, מפני שמפי"ם עד מהרה מריץ דבריו של הקב"ה: (ע) ירוץ הוא פועל יוצא שמריץ דברו. או יאמר שעד מהרה ירוץ הש"י דברו, ולקחו מדור המבול קודם זמנו: (עא) במדרש כל מי שנאמר בו היה, עולם חדש ראה, ויוסף היה (שמות א ה), ומשה היה (שם ג א), איש יהודי היה (אסתר ב ה): (עב) שכבר היה לעולמים, היינו שהיה חנניך, וגם עולם חדש ראה, שלקח אותו אלקים לעולם עליון: (עג) ר"ל אותו שנאמר בו ויתהלך חנך נתעבר בו, על כן ראה עולם חדש: (עד) היה ח"ן, בגימטריא חנניך, עיין בצרור המור שכתב גם כן בפשט הכתוב כדברי הרב: (עה) עתה מתחיל הרב שוב לפרש פירוש ג' על פסוק "מגדל עז, שקאי על דור הפלגה כפי הפירוש הא', רק שבפירוש הא' פירש "בו ירוץ צדיק, על אברהם, וכאן פירש שקאי על נח שהיה בחיים חיותו עדיין בימי דור הפלגה, כי אברהם אבינו היה בן מ"ח שנה בימי דור הפלגה, כפי המקובל מרז"ל וכפי חשבון הדורות, וכן נ"ח שנה היה אברהם כשמת נ"ח, נמצא היה נ"ח עדיין בחיים בימי דור הפלגה: (עו) תיבה של ד' אותיות בונה כ"ד צירופים, רק שבשם "הויה יש ב' אותיות שוות לא יבנה רק י"ב בתים, ממילא הם מ"ח אותיות: (עז) כמבואר במדרש: (עח) זה פירש מעם ב' שנתבלבלו למיד אומות, לפי שפגמו בשם הויה שנרמז בסוד ל', כי ל' הוא צורות ד"ו כמנין הויה, וגם הויה עם ד' אותיות בגימטריא ל': (עט) ר"ל שקורא את חסאם ופגמם בשם "מגדל עז, לפי שפגמו בלמיד שקרא בשם מגדל הפורח באויר, שאמרו רז"ל שדואג ואחיתופל דרשו ת' בעיי על מגדל הפורח באויר, ופירש רש"י שם שרצו לומר על גגו של למד דרשו ובעיא להו ענינו מה הוא, עיין בחלק דף ק"ו: (פ) שוב חזר הרב לפי זה לפרש פירוש הראשון "בו ירוץ צדיק, על אברהם שהם פגמו בל', שעליו יש לחקור ת' בעיי על מגדל הפורח באויר דאיבעיא להו לדואג ואחיתופל, ולתקן כל זה "בו ירוץ צדיק זה אברהם, שהיה רץ לתקן כל זה, על כן היתה מסכת עבודה זרה שלו ת' פירקין כמבואר במסכת עבודה זרה. וכשתעמוד על תוכן דברי הקדוש, זה הוי כמו פירוש רביעי על פסוק "מגדל עז, ושיעור הכתוב "מגדל עז, בוני המגדל פגמו בל' סוד המלכות שניקנית בל' מעלות, וחל' נקרא מגדל, כדאיתא בגמרא בדואג ואחיתופל שהוא מגדל הפורח באויר, וגם פגמו בסוד המגדל שהוא הל', אשר בו נרמז שם הויה בצורתה, ובל' איבעיא להו לדואג ואחיתופל ת' בעיי, וכזאת אירע לדור הפלגה, "בו ירוץ צדיק זה אברהם שתיקן זה, והיתה מסכת עבודה זרה שלו ת' פירקין: (פא) מבואר בזוהר הק' (ח"א קכ"ג ע"ב) שיש בקדושה ת' עלמין דכסיפין, דהיינו שהצדיקים משתוקקים, וכנגדו בס"א ת' בתי דינין דחציפין, שהם סוד ר"ע עיין במספר

מאות

השוה

השוה: (פב) ר"ל בעבור זה שקל אברהם לעפרון עבד מערת המכפלה, בכדי להכניס המערה לרשותו, ולעפרין שהוא בנימטריא ירע עין, בנימטריא ת' מאות, נתן לו אותן ארבע מאות, שישאר הוא בכתי דינין דחציפין, ויצאת המערה מסוד ירע עין לאבינו אברהם, לעפרן הוא חסר ו, כי בחסרונו יעלה מספרו ת' מנין ירע עין, ודוקא לעפרין חסר, לרמז ל' עפרן, כי באות ה' הם ת' בעיית, והבן: (פג) שוב חזר הרב להחזיק ולפרש דבריו מענין תיקון סוד הד' מאות שנתחזק אברהם כנגדן, שהוא היה מוכן לזה לבטל הת' בתי דינין דחציפין: (פד) ר"ל בא ואראך שאברהם מסוגל לבטל סוד הת' דחציפין: (פה) ק"ש בנימטריא ת', ונאמר לק"ש ר"ל ל' ק"ש, כי מבעיית ה' נמשך סוד הק"ש וכנ"ל: (פו) ר"ל דיקשה יעקב הוא המבטל ולא אברהם, על כן אמר הרב שודאי אברהם ביטל זה במסירות נפשו על קדושת שמו לכבשן האש, ואמרו רז"ל במדרש (כ"ד פס"ג ב) בזכות יעקב ניצל אברהם, כמד"א כה אמר ד' על בית יעקב אשר פדה את אברהם, על כן נאמר בפסוק ובית יעקב א"ש, בזכותו ניצל אברהם מאש, וביטל הק"ש בתי דינין, והבן:

(פו) עתה מתחיל הרב לבאר לפי פירוש הנ"ל, שיצדק שהיה נמרד עיקר בדור הפלגה, והוא היה המנגד של אברהם. והנה ביאר הרב שאברהם אבינו עמד לבטל ת' בתי דינין דחציפין, על כרחך צריכין אנו למצוא איזה רמז בנמרוד המנגד, שהיה כלול מת' בתי דינין הנ"ל, ואברהם עמד כנגדו לבטלם. על כן התחיל לפרש האיך נרמז בנמרוד ת' בתי דינין דחציפין: (פח) כן הוא בקבלה לרז"ל שעשו הרג את נמרוד ולקח ממנו בנדי החמודות אשר היו לו, דהיינו בגדי אדם הראשון, עיין כל זה בספר הישר ובמדרש: (פט) וכיון שמבואר שנמרוד היה לו כח של עשו, וכבר ידעת בית עשו לק"ש אינון ת' בתי דינין דחציפין כמבואר לעיל: (צ) זכר תזכר את אשר כתבנו לעיל שהרב מפרש שאופן חמא דור הפלגה, היה הכל כענין חמא אדם הראשון, כענין שקראם הכתוב "בני האדם כמבואר בזוהר (ח"א ס' ע"ב), וכיון שביאר הרב שחמא דור הפלגה היה שהתעוררו ת' בתי דינין דחציפין, על כן גם חמא אדם הראשון היה באופן זה, והנה נמרוד היה המלך בדור הפלגה ולקח בנדים של אדם הראשון, והנה הנם שיצדק כפשוטו. עם כל זה י"ל בגדי"ם, מלשון "בגד" "בוגדים" "בגדו" (ישעיה כד טז), ר"ל שלקח המעל והחמא של אדם הראשון, ועשו לקחם ממנו, כי בית עשו לק"ש וכנ"ל, וזה הוא על דרך דרש, אבל יוצדק כפשוטו בגדי"ם ממש: (צא) להיותו שופריה דאדם (ב"מ פ"ד ע"א), ותיקן חמא של אדם: (צב) נמצא לו שייכים הכנדים והבן, כי באמת לכשם בשעת קבלת הברכות מאביו: (צג) חזר הרב לדבריו הראשונים שפירש ענין הפגם של המנדל הוא ה', על כן נחסרו מהם ל' משפחות. והנה אברהם שתיקן הפגם, נשלמו בו אותן ה' משפחות כאשר יבא: (צד) מנין יהיה: (צה) האנשים שבנו העיר והמנדל, הם היו אנשי סדום: (צו) על כן נרמז בכאן ענין ה' צדיקים שישנם בכל דור בזרע אברהם, להיות דור הפלגה שהן הן אנשי סדום, פגמו בסוד ה' ונחסרו מהם ל' משפחות, והשלימים הקב"ה בזרע אברהם המתקן, והוציא ממנו ל' צדיקים בכל דור:

הרב

מאות שקל כסף (בראשית כג טז), ל' לעפרין ירע (פב) עי"ן, לכן אמר (פג) "בו ירחין צדיק זה אברהם, שידע לבטל כל כוחות המומאה של בית עשו לק"ש (עובדיה א יח), ובית יעקב (פר) אש [[פה]], ר"ל באשו של יעקב ניצל אברהם מכבשן האש [[פו]], כמו שאמרו (כ"ד פס"ג ב) על פסוק (ישעיה כט כב) כה אמר ד' על בית יעקב אשר פדה את אברהם:

ונמרוד שהיה גבור (פו) ציד, ר"ל שכחו היה כח עשו שהוא איש צד (בראשית כה כז), לכן הרג עשו את נמרוד (פח) גבור ציד (פט), ולקח הבגדים של אדם הראשון (צ) ממנו (כ"ד פס"ה יח), ויעקב קנה הכבודה (צא) באותו הפרק שבה תלוי בגדי כהונה (צב), נמצא שבית עשו לק"ש שהן ארבע מאות איש של עשו, הן הן ת' בתי דינין של נמרוד שירש עשו ממנו. לכן (צג) אותן ה' (אומות) שנחסרו בדור הפלגה, השלים הקב"ה באברהם. וזה סוד ואברהם היו יח"ה לגוי גדול (בראשית יח יח), שדרשו רז"ל (כ"ד פמ"ט ג) לא פחת עלמא (צד) מתלחין צדיקים. וקשה מאי ענין זה לסדום. אבל לפי שאנשי סדום היו מצלגל דור הפלגה, וזה סוד ואנשי העיר (צה) אנשי סדום (שם יט ד) (צו), ולפי שבני

(צז) הרב ז"ל הוסיף שנית ידו לכאר האיך נתקנו ונשלמו ה"ל משפחות כורע אברהם: (צח) הוסיף לפרש "מגדל עוז": (צט) ר"ל שיעור הכתוב "מגדול עוז, אותן שכנו המגדל ש"ם י"י, פגעה במ יד השם: (ק) אברה"ם אברה"ם בנימסריא מלכרית, והמשכיל יבין: (א) כמו שאמרו רז"ל בברכות שאמר דניאל והאר פניך על מקדשך השמם למען ארנ"י, למענך מיבעי ליה, למען אברהם שקראך אדון, כי עד אברהם לא היה אדם שקרא להקב"ה "אדני: (ב) והנה מדת המלכות נקרא "אדני, והם פגמו במלכרית, והוא תיקן הפגם, על כן קראו "אדני: (ג) על פי מה שרמזנו כי ב' פעמים אברה"ם בנימסריא מלכרית, להורות קישור רמ"ח איברים שלו ברמ"ח איברין דמלכא, על כן נכתב אברה"ם אברה"ם, והוא גימטריא מלכרית, והבן: (ד) קודם חמא אדם הראשון היה כתנות "אור" באלף, וכן היה כתוב בתורתו של ר' מאיר כתנות אור"ך באלף (כ"ז פ"כ י"ב), שרמזו על קודם החמא, ואחר החמא נתהווה כתנות עיר"ך בעי"ן. והענין הוא כי קודם החמא היה הכתנות שלו, דהיינו גם הגוף היה אור, שהיה ספירי ויהיה מזהיר כזהר הרקיע, ועקיבו היה מכהה גלגל חמה (ויק"ז פ"כ ב'), ואחר החמא נתעכר גופו כתנות עיר"ך משכא דחויא: (ה) שהוא נמשך מאוד אחר משכא דחויא, ונפסא אחר החומר העכור סטרא מסאבא, עד שבא לידי כפירה ורצה להרחיב גבול הפומאה ח"ו להשליט כוחות החיצונים על הארץ בעצת חבורתו הרשעה דורו של הפלגה: (ו) נעלם ממני כעת פתרון התיבה הזאת וענינה: (ז) ר"ל על שניערו חמא אדם הראשון "עור" בעי"ן: (ח) אתון פ"ד הן הדינים דמנצפ"ך, כנודע בנימסריא פ"ר, ובהחלק

(צז) שבני המגדול נחסרו מהם ל' אומות שהציף הים, השלים הקב"ה באברהם ודיינו י"ו בני קסודה וי"ב בני ישמעאל וב' בני יצחק, ולכן אמר (צח) "מגדל עוז, בני המגדל פגמו בשם הויה שהוא צורת ל' שנקרא מגדול, לכן פגעה בהם יד השם (צט) שהוא המלכות שנקנית בל' מעלות, וחסרו מהם ל' אומות, "בו" "דוך" "צדיק, זה אברהם שהמליך את השכינה שנקרא מלכו"ת בכל איבריו, כמנין אברהם (ק) בנימסריא רמ"ח, ולכן לא היה אדם שקראו להקב"ה "אדני" (א) עד אברהם (ברכות ד' ע"ב), כמ"ש דניאל (ט' ט' ז') למען אדני, למען אברהם שקראו להקב"ה אדון, ומ"ש במסכת נדרים (דף ל"ב ע"ב) לכסוף מלך על רמ"ח איברים, ר"ל שהמליך השכינה על כל אבר ואבר בסוד ומלכותו בכל משלה (תהלים ק"ט ג'), לכן זכה הוא להשלים ל' אומות שנחסרו עבור "מלכות שניקנית בל' מעלות, לכן קודם מפלת סדום אמר (בראשית י"ז) ואברהם הו' "יחידה, שהוא ישלים חשבון יהי"ה שהם ל' אומות שנחסרו מדור הפלגה שהם גלגל סדום, ח"ש "ונברכו" "בך" בל ג"י הארץ מלשון הברכה. ופעם שנפרדו לע' אומות. שקדם חמא אדם הראשון היה "אור" באלף (ד), ואחר כך "עור" בעין וילכשם (בראשית ג' כ"א, וזהר ח"א ל"ז ע"ב), וממנו ידש נמרוד (ה) כתנות "עור" בעי"ן, והן נבדים של אדם הראשון שלכש נמרוד, והיו מתייראין ממנו כל חית השדה, והוא סוד הו"ו (ו) של ע' קליפין, לכן נפרדו לע' (ז) שרים, ואברהם היה תיקן "אור" באלף, לכן אמר אברהם אנכי "עפר" "ואפר" (בראשית י"ז כ"ז), מן "עפר" שהוא בעי"ן, עשה "אפר" באלף (ח), וזה זכה משעה שנשלך לכבשן האש ונעשה אפר מקלה (ט). וזה נרמז במלת (י) "על כן "אמר, ר"ל מלת "על, תמן קומת של אדם הראשון שהוא ק' (יא), והם חמא בראש אדם הראשון "ונרמז ע' קליפין כמנין

אותם לחמשה חלקים שוין, הם חמשה נ"ו המרומזין בויהי נעם אלקינ"ו עלינ"ו ידינ"ו עלינ"ו ידינ"ו (תהלים צ' ז'), והמתקתם על ידי האלף בהיתוסף לכל אחד אלף, ויתהווה מפר פ"רה, ויתהווה מספר כל אחד מהחמשה חלקים של הנבורות אל הויה, שהם שמות החסדים והרחמים ויתמתקו הדינין. ויש נעים זמירות (שם ק"ה כ') "אל" יהויה ויאר "לנו, כן הוא במקובלים, ויתהווה מפר "פרה. ובאפשר הוא גם כן סוד הויה שניתוספה לאברהם אבינו איש החסד, ויהי רצון שלא יאמר פיטו דבר שלא כרצונו. ושיעור הדברים בכאן שאדם הראשון הנביד הדינין דפ"ר על ידי תגבורת העי"ן, ונעשה "עפר, בסוד כי "עפר" אתה (סאשית ג' א'), ואברהם אבינו תיקן זהו גבורות על ידי הוספת הא', וביטל תגבורת העי"ן והמתיק הויה גבורות דפ"ר, ונעשה בסוד "האפר, נ"ל: (פ) ור"ל על ידי המסרו את נפשו וגופו על דבר כבוד שמו, נתבטל החומריות של זוחמת הנפש שנמשך כתנות "עור" משכא דחויא, ונעשה גופו ספירי: (י) בא כדרך זה לפרש הפסוק "על כן יאמר כנמרוד גבור וכו': (יא) "על גימטריא

כמנץ כ"ג, לכן נחסר מן ע' אומות ל' כמנץ ע"ל (יב).
 ואברהם שהוא תיקן דוד הפלגה אמר כי על כן עברתם
 על עבדכם (שם שם ה), אמרו ר"ל (ביד פניא ד') כל מקום
 שנאמר ע"ל כ"ג, מרובה באוכלסין (יג), ולכן "בהפרידו
 בני אדם (דברים לב ח) שהוא דוד הפלגה (ספרי האזינו שם,
 לקריש רמז תתקמ"ב), יצב גבולות יעמים למספר בני ישראל,
 שהם ע' כנגד ע' שרים של מעלה, ולפי שסנחרב הוא
 גלגול (יד) נמרוד, שבימי נמרוד היה הניפוץ, ובימי סנחרב
 היה (טו) הבלבול (פיך ברכות כ"ח ע"א). ונרמז עוד זה
 בפרשת הפלגה (בראשית י"א) מן הארץ שהוא יצא אשור,
 ר"ל סנחרב מלך אשור היה מלגלג דוד הפלגה שהוא
 נמרוד, ומן אותו הארץ יצא מלך אשור, ולכן נקרא "אמרפל
 שהוא סנחרב הנקרא פול (מלכים ב' טו יט) (טז), ואמרו
 בנמרד (סנהדרין צ"ד ע"א) שהמא נג ומנע (יז) שיבוא עם
 ע' אומות וילחם על ה' ועל משיחו (תהלים כ ב). וזה נרמז
 במלת ע"ל כ"ג יאמר (יח) לעתיד לבוא, ראיחמר בספר
 מלחמות ה' (במדבר כא ד), שהוא על מלחמות (נג ומנע)
 לעתיד, "כנמרד נבחר ציד לפני ה', ר"ל על ה' ועל
 משיחו, ולכן במזמור שלפניו (שם א ה) אמר ע"ל כ"ג לא
 יקומו רשעים כמשפט, על דוד הפלגה שנקראו רשעים
 להפלת רשעים, ואחר כך באנשי סדום שנקראים
 חמאים, ח"ש החמאים כעדת צדיקים. וחוזר ומפרש
 שהיה אברהם יורש אותן ל' אומות שנחסרו מן ע' אומות
 של דוד הפלגה, "כי יודע (יט) י"י חדך צדיקים זה
 אברהם, "ודרך רשעים תאבד שהן דוד הפלגה, לכן אמר
 מיד מזמור למה רגשו (שם ב א), שהוא על מלחמות נג
 ומנע שהוא מלגלג דוד הפלגה, ומלחמות ארבע מלכים
 של אברהם (כ) שנעשה עפר שלו חרב (ישעיה מא ב), וכן
 היה לעתיד בימי משיח כדאיתא בפרק חלק (סנהדרין דף
 ק"ט ע"א), וכמו שהיה אברהם מצח ארבע מלכים, כן
 לעתיד נבללן בו כל ארבע מלכות (כא). והנה היה אברהם
 בימי

אומות מן ע' כנרמז גם כן באותיות ע"ל, ונרמז ע' קליפין לע' אומות כנרמז בתיבת כ"ג, יאמר ר"ל בשביל זה
 יאמר לעתיד כ"ספר מלחמות י"י, ר"ל במלחמת נג ומנע, שהוא הוא נמרוד הרשע יאמרו אז כנמרד נבחר
 ציד לפני ד', ר"ל יאמרו זה הוא כמו נמרוד שמרד בהשיי ובאברהם עבדו, כן נג ומנע נוסדו יחד ע"ל ה'
 יועל משיחו: (יט) "כי בנימטריא ל', נ"ל: (כ) שוב חזר הרב והוסיף ביאור שניג לעתיד הוא מדור הפלגה
 גלגול נמרוד, על כן כמו שאברהם גלחם ונצח ארבע מלכים ונעשה עפר שלו חרב, כן יהיו גם כן לעתיד
 בימי משיח, כדאיתא בפרק חלק דף ק"ט במעשה דנחום איש גם זו, שאמר אליהו אל הקיסר על הכלי עפר
 שמילאו הנביים, דילמא האי עפרא מעפרא דאבוהון אברהם. מוכח מזה ששמור גם כן לדורות עפר כמו

עפר

בימי נמרוד (כב), כמו חזקה בימי סנחריב וכן משיח בימי גוג ומגוג, ולכן איתא במדרש ר' הן שבא להם החכמה מעצמה ולא היה להם (כג) שום רב, "איוב" אברהם "חזקה" משיח. והענין (כד) כי גלגל תרח (כה) אבי אברהם שהיה בימי נמרוד הפלגה היה איוב, ונרמז (בראשית יא לב) וימת תר"ח "בחרן" ויאמר "י"י אאל, ר"ח למפרע "איוב. ולכן נרמז בפסוק (במדבר יג כ) היש בה "עץ, זה איוב (כ"ב ט"ו ע"א), שהגין אחר כך "כעץ על שהיה מתחלה "עובד צלמים (כו), ועל אברהם איחמר (תהלים א ג) והיה כעץ (כז) שתול "על פלגי מים, שהציף (כח) ים אוקיינוס ע' אומות של רשעים הנרמזים ברישא דקרא "הפלגה "סדום (כט), וחזר ומפרש הל' אומות השלים אותן אברהם, "אשר "פריו "יהן (ל), זה ישמעאל שבו השלים י"ב (לא) נשיאים, ועליו לא יכול, זה יצחק (לב) שהשלים שני גנים יעקב ועשו, "וכל "אשר "יעשה "יצליח, אלו (לג) י"ו בני קטורה. "לא "כן "הרשעים זה חזר הפלגה (לד) שנתסר ל' אומות מהם, שהם כמין אשר תרפנו רוה, שכן התן אותם אברהם כמין שלו בעפר שזק עליהם, ולפי שהיה אברהם (לה) דיוקן תרח אביו, שנתגלגל אחר כך באיוב שהיה מן "יבמה (לו), הצורך הקב"ה לרמז כבאן גלגל איוב, ואמר "לך "לך מארצך, ר"ל כשהיה אברהם בר מאה שנים כמין "לך "לך, או זכה איוב להצטרף ולהתגלגל ולכוא לזה העולם, ולכן היה דומה איוב כענין זה לאברהם שלא היה לו רב, רק מעצמו היו שני כליותיו נובעות כמין שני

דהיינו איוב, שלא היה לו רב: (כו) ע"ן, ר"ת עובד צלמים: (כז) ר"ל גם אברהם נרמז בע"ן, שתיקן חטא אביו שהיה עובד צלמים: (כח) ר"ל בתיבת על פלגי מים, שהציפו המים ל' אומות מן ע': (כט) הנרמזין בפסוק דלעיל בעצת רשעים הם דור הפלגה, ובדרך חסאיים הם אנשי סדום שנקראים חסאיים, שהן הן גלגל דור הפלגה, כמ"ש הרב לעיל בסוד הכתוב (בראשית יד ה) ואנשי העיר אנשי סדום: (ל) שהוא הפרי ראשונה שלו, או הוא מלשון פר"א, שישמעאל נקרא פרא אדם (שם טו יב): (לא) "יתן "בעתו, ר"ת י"ב. והנה נרמזין בפרי, כמו הפרי שאינו עומד לעולם רק בעתו ואחר כך נופל מן האילן, כן הוא ישמעאל ביכוש קצירה תשכרנה במהרה בימינו: (לב) נרמז בעליו, כמו העלים שאינם נופלים כולם מן העץ השתול על פלגי מים, והגם שנופלין מקצתן אבל לא כולם, כמו כן זרע יצחק מקצתן נופלין הם זרע עשו, אבל זרע יעקב יעמדו לעולם: (לג) בני קטורה נרמזין בכל אשר יעשה, הם אותם המוגשמים מעולם העשיה, גם באלו יצליח יותר משאר האומות, כמ"ש במדרש (ב"ר פט"א ה) זמר"ן (שם כה ב) שהיו מזמרין בעולם, יקש"ן שהיו מתקש"ן בעולם: (לד) ורמז לא כ"ן, שלא היו במספר כ"ן, כ"ן היינו ע': (לה) עתה סיים הרב דבריו למה היה איוב בדומה לאלו הג' שלא היה להם רב, לזה קאמר שהיה אברהם דיוקן תרח אביו, ותרח נתגלגל באיוב, לכן נדמה בזה איוב לאברהם, ועיין מ"ש לעיל: (לו) כן הוא בדברי רז"ל שאיוב היה בן יבמ"ה, ונרמז בהתחבר פרשת וישלח לוישב (שם לו ט) אדום וישב יעקב בארץ, ר"ת איר"ב. יעקב בארץ מצרי, ר"ת יב"ם, וידוע שעל ידי דיכום מתגלגל נפש

יעפר דאברהם, ועל כרחק יצטרכו זה למלחמה לעתיד: (כא) נ"ל דאתיא בניורה שוה גנים גנים, כתיב הכא (בראשית יד א) ותדעל מלך גוים, וכתיב התם למה רגשו גוים, מה הכא היו ארבע מלכיות, אף התם ארבע מלכיות, ובדרשות דאגדה אדם דן גיורה שוה מעצמו, עיין באור החיים שכתב כן. (כב) הוסיף הרב לכאר ענין בפני עצמו, איך נמרוד נתגלגל בסנחריב והוא יהיה גוג לעתיד, וכמו שאברהם עמד נגד נמרוד, כן עמד חזקה נגד סנחריב, ומשיח יעמוד נגד גוג. על כן אלו השלשה דהיינו "אברהם" "חזקה" משיח, בדרגא חד סלקי והם דומין זה לזה כאשר יתבאר: (כג) הענין הוא כמו שהרשעים הללו באו להזדווג דוקא לפסרונו של עולם בלי אמצעי, רק כוונתם על השיי לבדו, על כן העמיד השיי אנשים שדבקו בהשיי לבדו בלי אמצעי, דהיינו שלא היה להם רב, נ"ל. (כד) בא לפרש כי הניחא אלו הג' אברהם חזקה משיח, אבל איוב מה עבדתיה. לזה מפרש כי איוב נדמה לזה בזה, להיותו כי גלגל תרח "אבי" אברהם וכו' כמו שיתבאר: (כה) הוסיף הרב הנך תיבות "אבי" אברהם, להורות דגם תרח להיותו "אבי" אברהם לכבודו שבשרו השיי שיעשה תשובה, ובשביל אברהם זכה לכל זה, כי הוא בעצמו היה עובד צלמים, רק שבזכות אברהם גרמה לו, על כן אותו ענין ממש שהיה לאברהם, אירע לתרח בגלגל שני

שני רבנים (כ"ר פסי"א א'), וכן חזקה בימי סנחריב נרמזה
 מזה לאברהם, ואחמר גביה (ישעיה ז טו) ברעתו מאוס ברע
 (לז) ובחור בפוב, וכן משיח בימי נג ומנג "והיחיו בידאת
 ד' (שם יא ג), כי ג' המה בדרגא חרא, וסודו מא"ח רחוק
 (משל כו י), בקליפה (לח) "משוחת" אף "חימה, ובקדושה
 ג' אבות אלו שהם מתגנן בג' גליידן בישן אילן. והנה
 בקעת חרא (למ) שם העמיד נבוכדנצר צלם (סנהדרין צ"ב
 ע"ב), כי משם נבראו ענבותיו (מ) של אדם הראשון (שם
 ל"ח ע"ב), ולכן נקראת שמה שגער ששם נערו כל הקליפות,
 נקרא בבל (מא) שנתערבו שם הרבה ניצוצות מהורות,
 ולכן היה עיקר (מב) תורה שבעל פה בבבל (שם כ"ד ע"א).
 וזה סוד אוכ"ד "דהב" (ובבל (תהלים פו ד) (מג), כמו שהיה
 במצרים הרבה ניצוצות תקועות שם (מד), עד שהוצרכו
 ישראל לירד למצרים להוציא משם הניצוצות מהורות,
 ומזה הטעם הוצרך אברהם לירד למצרים, כי כבר אמר
 הקב"ה לאברהם קום התהלך בארץ (בראשית יג יז), התהלך
 דייקא (עיי' בביאורי) (מה) והיה תמים להוציא הניצוצות
 התקוע בארץ מצ"ש (שם טו יג) כי גר יהיה זרעך
 "בארץ לא אלהם, שרמו בר"ת כל"ל, כראיתם גבי בבל
 כי שם בבל ד' (שם יא ט) (מו), לכן אמר אוכ"ד "דהב"
 "ובבל, שבעל נרמזה לענין זה למצרים שהיו שם ניצוצות
 מהורות, וכמו שלא היו יכולין ישראל לקבל תורה שבכתב
 "עד "אחר" גלות "מצרים, (התיבות המעוקדים הנתתי
 בפנים

המת בעולם לתקן אותו כנודע: (לז) ר"ל בדעת עצמו
 ולא מפי רב: (לח) ר"ל סוד הפסוק טוב שכן קרוב
 מאה רחוק, מא"ח ר"ת "משיח" אברהם "חזקה, הם
 אחים קרובים. ובקליפה מא"ח רחוק, "משוחת" אף
 "חימה. והנ' צדיקים הנ"ל, מבטלים נ' כוחות
 הקליפות הנ"ל: (למ) זה הוא ענין בפני עצמו, שבא
 הרב לפרש שענין "הצלם בבקעת חרא, היה דוגמת
 דור הפלגה שהיה גם כן בבבל, ושם העמיד גם כן
 את הצלם: (מ) כן דרשו רז"ל שהשיי הצביר עפרו
 של אדם הראשון מכל העולם, ומבבל נברא ענבותיו
 שהוא מרובה בכשר, על כן בבל עמוקה מאוד. והרב
 ז"ל הראה פנים לדברי רז"ל בדבר החכמה, להיות
 ידוע שעל ידי הענבות נדחה המותרות מן הגוף
 שהוא חלק הסי"א, משום הכי נקרא בבל "שנער,
 ששם נערו כל הקליפות והבן, על כן בבל היה מוכן
 מאז למכשול לרשעים, עד עת בוא הצדיקים לברר
 הניצוצות הנידחות ולהוציא בלעם מפיהם, וישארו
 רק מותרות שלא יצלח כנודע, והבן: (מא) ר"ל להיות
 המקום הזה מקום מוכן להתעוררת הסי"א, והם
 רודפים תמיד לבלוע ניצוצות קדושות להחיות את
 נפשם, והם מחסיאים בשביל זה את האדם, על כן
 במקום השראת הקליפות ביותר, שם יש יותר
 מובלעים ניצוצות. וגם מבראשית כן הוא כנודע
 להמבינים בסוד מעשה בראשית ענין ז' מלכי אדום,

ובענין בניית העולמות וחורבנן, כדי שיהיה עולם הנסיון שיוכלו הצדיקים לעבוד עבודת משא ועבודת
 מתנה, להוציא ניצוצות הנידחות מתוך עמקי הקליפות, ויצטיירו בציוור למלך הכבוד: (מב) סגולת התורה
 שבעל פה על ידי הפלפול והיגיעה בה, לשבר כח הקליפות ולהוציא בלעם מפיהם היינו ניצוצות הקדושה,
 ולעשות על ידי זה ציוור למלך הכבוד היינו קישוטין לשכינה הכלה העליון, "הלבת אותיות ה' "כלה, ולכן
 עיקר תורה שבעל פה בבבל להוציא ניצוצות הנידחות משם אל הקדושה, ולכן תבין שנקרא הש"ס תלמיד,
 בנימטריא ת"פ, לבטל הקליפה נוק' היא לילית עם ת"פ מחנותיה הכולעת הניצוצין, ועל ידי העסק בהלכות
 שבש"ס, מבטלין כוחותיה כנודע: (מג) רח"ב זה מצרים שר של מצרים רח"ב שמו (עיי' כ"ד פפ"ט ג'): (מד)
 כי מצרים הוא מקום העכור ביותר כי נקרא ערות הארץ (בראשית מב ט) והבן, על כן שם היו מובלעים ביותר
 ניצוצות קדושות, על כן המתנגד הראשון למשול כנגדם, היה יוסף שהוא בקדושה אות ברית קודש,
 ונתנסה בדבר ערוה וקידש שמו ית' ולא פנה אל רהבים, והדברים עתיקין אין כאן מקומם: (מה) לכאורה
 אינו מוכן מה שאמר "התהלך דייקא, ואפשר יש ליישב כונתו מדלא קאמר "לך בארץ רק "התהלך, על
 כרחק התהלך הוא פועל יוצא לאחרים, ר"ל עשה הילוך לאחרים דהיינו לניצוצות הנדחים בארץ. ולולי
 דמסתפינא הייתי אומר דתיבת "התהלך הב' מיותר, וצ"ל "התהלך בארץ דייקא, וכונתו לדייק תיבת
 "בארץ, הניצוצות התקועים בארץ, והבוחר יבחר: (מו) ר"ל שהשיי אמר לו כי גר יהיה זרעו בארץ מצרים
 להוציא משם ניצוצות הנידחות, כמו שבאחרית הימים בגלות בבל יוציאו מבבל הניצוצות התקועות לשם:

בפנים), כן גם כן לא יוכלו ישראל להשלים תורה שבעל פה, עד שהיו בבבל שם נגמר תלמוד רב אשי, ולכן מיד ירדת אברהם למצרים שהיא היתה עבור תורה שבכתב, וכן בתורה בענין ד' מלכים שהיו בעסק המלך, על בבל שהיא עמוקה, ואמרפל הוא מלך בבל, שם זכו ישראל לקבל תורה שבעל פה. וזה סוד שרמזו בזה הפרשה והריגת המלכים וישמע אברהם כי נשבה אחיו ואת כל רכושו "בן אחי אברם, שכתב האר"י ז"ל במפר כוונת שהוא ר"ת "רבא, שכאותו פרק נתבונן (אפשר צ"ל נתבונן) אברהם להוציא ניצוצות של "רבא שהיה תקוע בלומ. וקשה מאי עניינא לכוון. אבל לדידי ניהא שכו המלחמה היה מתעסק אברהם להוציא ניצוצות של תורה שבעל פה שזכו ישראל בימי "אביי ורבא (מו) שהיו בבבל, כמו שבירידה ראשונה של מצרים נתעסק להוציא קבלת תורה שבכתב ביציאת מצרים, כן בפרשה שלאחריו בהריגת ד' מלכים, נתבונן לקבל תורה שבעל פה, ולכן אמר במזמור (תהלים פו א) ביסודת"ו (מה) על הרדי קדש, על ניצוצות הקדושים שהם בארץ ישראל, כמ"ש ולציון (מט) יאמר (ג) "איש ואיש יולד בה, כי שם ייסוד" של (נא) קדושה: (חסלת פרשת נח):

(מו) "אביי ורבא, פלפול הש"ם נקרא בשם הויות דאביי ורבא (עיי' סוכה כ"ח ע"א), כי הם עיקר תורה שבעל פה שבש"ס, יעויין שורש נשמתם בכתבי האר"י ז"ל. ונ"ל הקמץ כי על כן הלכה רווחת בישראל מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי, ועדיין צריכין אנו למודעי. והנה נרמז בכאן רבא ולא אביי, כי ברוב פעמים הלכה כרבא וזאת יע"ל קג"ם (קדושין נ"ב ע"א), והוא סוד אדמגרימיתו "גרמי בי אביי וכו' (כ"ב כ"ב ע"א), "גרמי בנימפריא יעל" קגם, כן איתא בספר חמ"צ: (מה) ר"ל בחינת ייסוד "צדיק, כי כשמעלים ניצוצות הקדושים, על ידי זה יתהווה חיחוד למעלה ומשם יושפע שפע קדוש להררי ציון וירשלים. ועוד יש דברים בנו, ושמתי מחסום לפי: (מט) יסוד דדכורא נקרא ציון, ועיין במאורי אור: (נ) אמירה הוא בנוק' בלשון רכה ובחשאי, כי קול באשה וכו' (ברכות כ"ד ע"א), יעויין במאורות נתן: (נא) "איש נקרא היסוד, כי הוא עיקר האיש וכו' יוכר בין איש וכו', וכבוד אלקים הסתר דבר והש"י יכפר בעדינו, עד כה הגיע דברינו לפרש דברי הקדוש בפרשת נח, ברוך הנותן ליעף כח:

ביאורי רש"י לפרשת לך-לך

הרי ידוע לנו (קדושין ל"ט ע"ב) דשכר מצות בהאי עלמא ליכא, לא הוה ליה להבטיחו עבור המצות שיעשה רצונו ית', רק יעשה מאהבה עבור רצונו ית' בלי שום הבטחה, ובפרט שנקרא אברהם אהבי (ישעיה מא ח). לכך אמר דזה לא היה עבור שכר המצוה, רק הבטיחו שלא יזיק לו הדרך, אבל עיקר השכר מוכן לו לעולמי עולמים:

(ה) אשר עשו בחרן. שהכניסו וכו'. דקשה האיך אפשר לאדם לעשות נפשות: שם ופשוטו של מקרא וכו', וכמו עשה את כל הכבוד וכו' (בראשית לא א). לכאורה קשה כיון דיצדק כפשוטו, למה הוצרך מקודם למדרש. אך הוא דולת המדרש גם שם בפסוק "עשה את כל הכבוד הזה, אינו מוכן איך יפול לשון עשיה. אך על פי המדרש הזה ידענו דפעולת השכל הפועל נקרא עשיה, ואם כן גם שם "עשה את כל הכבוד, על ידי שכלו ותחבולתו. ואם

יב (א) לך. להנאתך ולפונתך ושם אעשך וכו', ועוד שאודיע מכעך בעולם וכו'. רוצה לפרש תיבת לך, האיך ילך אדם אל עצמו, על זה מפרש דהוא הקדמה על הנאמר לו אחר כך "ואעשך" לגוי גדול, והנה הבנים הם בכח האב קודם שירצאים אל הפועל, והם גוף האב ממש. והנה הש"י הבטיחו על הבנים, שם יצדק שפיר לך "לך לעצמך, דהיינו על בניך שהם גופן ממש בכח, תרצאים שם אל הפועל, רק לפרש להנאתך ולפונתך, והבן. ועוד הוא הקדמה אל "ואגדלה" שמך, שהבטיחו הש"י שיתגדל שמו בעולם, וזה ויאמר ד' אל "אברם דייקא, לך "לך אל עצמך, דהיינו אל שמך "אברם, שייספרו כל העולם משמך שיאמרו מי כאברם אין לנו גדול ממנו.

(ב) ואעשך לגוי גדול. לפי "שהדרך וכו'. דהוקשה לו הרי הבטיחו אחר כך עוד הבטחות בהיותו בארץ, ולמה פרט את אלו דוקא בכאן. ועוד

כן לפי זה נוכל לומר בכאן כפשוטו דקאי אעבדים ושפחות, נ"ל:

(ו) ויעבור אברם בארץ. "נכנס" לתוכה. דהעברה נאמר בכל מקום לדבר החולף ועובר לפני דבר מה מבלי עמידה, כמו ויעבר ד' על פניו (שמות לד ו), שפירושו שהש"י חלף ועבר לפני משה, ואלו היה בכאן גם כן פירושו כן, הוה ליה למימר ויעבר אברם בארץ לפני מקום שכם, או על מקום שכם. על כן אמר שבכאן פירושו שנכנס לתוך הארץ, שכבר חלפה הארץ לפניו ונתכסה ממנו חוץ לארץ, והבין: עד מקום שכם. להתפלל וכו'. דאם לא כן מה בא להשמיענו בפרטות מקומות אלו דוקא: והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש וכו'. דאם לא כן מה משמיענו:

(ז) ויבן "שם" מזבח. "על בשורות וכו'. דייק תיבת "שם, דהנראה בכוונת הכתוב להשמיענו דוקא "שם בנה, לשלול זמן אחר, נ"ל:

(ח) ויעתק משם. "אהלו. כי ויעתק משמעותו שהעתיק דבר אחר, גם באדם עצמו לא יצדק העתקה, רק העברה: ויבן שם מזבח. נתבאר וכו'. דייק תיבת "שם כדלעיל:

(י) ויהי רעב בארץ. "באותו" הארץ וכו'. דאם לא כן תיבת בארץ למה לי:

(יא) הנה נא ידעתי. מדרש אגדה "עד "עכשיו וכו'. דייק תיבת נ"א שפירושו "עתה: ופשוטו של מקרא. להיות המדרש קרוב יותר לדייק תיבת "נא, על כן פירש מקודם המדרש:

(בא) ויהללו אותה אל פרעה. הללו ביניהם וכו'. דאי הפירוש ששיבחו אותה לפני המלך, הוה ליה למימר ויהללו אותה לפני פרעה, או לפרעה:

(בב) ולאברם הישיב. פרעה. בכמה מקומות פירש רש"י הרי זה מקרא קצר, וכאן אין צריך, כי קאי אפרעה הנאמר בפסוק של מעלה:

(בג) וינגע יי וגו'. במכת ראתן לקה שהתשמיש וכו'. דייק מדסיים מפסוק "אשת" אברם,

דמשמע שהרניש על ידי המכה שהיא אשת אברם, ועל כן אין מניחין אותו לשמש עמה. ור"ש רש"י תיבת וגומר, ר"ל תגמור כל הפסוק, ומרומז בו שבמכות ראתן לקה שהתשמיש קשה לו (כ"ד פמ"א ב'), ודוק נ"ל: על דבר שרי. על פי דיבורה. דהוה ליה למימר "בעבור שרי, אלא על כרחך פירושו על פי דיבורה:

(בד) וישלחו. כתרנומו ואלויאו. דלשון "וישלחו כפשוטו, משמע דהיו משלחין אותו בעל כרחו, ואי אפשר לומר כן אחר כל הניסים שראו שנעשו לו:

יג (ג) וילך למסעיו. "כשחזר וכו'. למדך דרך ארץ וכו', דבר אחר וכו'. דאם לא כן מה משמיענו:

(ד) אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. ואשר קרא וכו', וגם יש לומר ויקרא שם עכשיו וכו'. תמוהין הדברים למה דחק רש"י מקודם לפירש בענין אחר, כיון דאפשר לפירש כפשוטו. ונ"ל דהוקשה לו מקודם בפסוק, דהרי בכאן היה בין בית אל ובין העי, ושם היה המזבח השני שעשה, והאיך אמר בכאן אשר עשה שם בראשונה. על כן פירש דאין הפירוש בראשונה לכל המזבחות שעשה, רק כוונת בראשונה ר"ל שעשה מקודם שנסע, ובאמת הוא המזבח השני, על כן נתן סימן אותו המזבח אשר קרא שם בשם יי שהוא המזבח השני. ואחר כך פירש רש"י ד"ל גם כן שקרא עכשיו בשם יי, ולזה קרא המזבח השני בראשונה, ד"ל אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, ר"ל שעשה שם בראשונה פעולה, דהיינו קריאה בשם ד' וגם עכשיו קרא בשם ד', ודוק נ"ל:

(ה) והולך את אברם. מי גרם וכו', דתיבות "ההלך" "את" אברם מיותרים:

(ז) ויהי ריב. לפי שהיו וכו'. זה נלמד מקודם שאמר שלא נשא אותם מרעה הארץ, ואחר כך "יהי ריב, משמע שהמריבה היתה על עסק המרעה. וגם מדסיים וחכנעני "והפרזי וכו', שאינו מקושר עם הקודם, ע"כ נלמד דהמריבה היתה על ידי מרעה בגזילה:

וכו, דודאי ידעינן דעונג היה רשע, ובשלמא לפירוש קמא שהיה במלחמה, היה מתכוין להתנקם מאויביו שהרגו חבריו הרפאים, אבל לפירוש הב' מה כוונתו, על כן פירש מתכוין: "העברי. שבא מעבר" "הנהר, ולא היה לו קרבות עם עוג, על כרחך כוונת עוג לרעה כפירוש לעיל:

(יד) עך דן. שם תשש כחו וכו'. דאם לא כן מה משמיענו:

(כג) ואם אקח מכל אשר לך. "ואם לתת לי שכר" וכו'. בדאי לא קאי אחוס ושרוך נעל דלעיל, דחכי היה לו לומר אם מחוס ושרוך נעל אקח מכל וכל:

(יד) דן אנכי. "בעשר" מכות. מדלא כתב אנכי, או אפרע, או אכס, רק דין, משמע אבוא עמהם בדין לדונם מדה כנגד מדה, והם עשרה מכות המבוארים בתורה, שאמרו רז"ל במדרש (שמו"ר פ"ט י') שהיה הכל מדה כנגד מדה:

(יה) לזרעך ינתתי. אמירתו של וכו'. דתיבת נתתי משמעותו שכבר נתן:

מז (א) שפחה מצריית. בת פרעה וכו'. דמה משמיענו שהיתה מצרית, וגם הוה ליה למימר ממצריים, ומצריית משמע המיוחדת דהיינו בת מלך:

(ב) לקול שרי. לרוח הקודש שבה. דהוה ליה למימר ויעש כן אברם, ומדקאמר וישמע, גם תיבת לקייל, נשמע שאברהם שמע והבין שקולה היא קול רוח הקודש החופף עליה:

(ג) ותקח שרי. לקחתה בדברים וכו'. דלא יפול לשון קיחה על בן אדם: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע וכו' (יבמות ס"ד ע"א). דאם לא כן מה משמיענו שהיה מקץ עשר שנים:

(ד) ויבא אל הגר ותהר. מביאה ראשונה. דהוה ליה למימר ויבוא אליה ותהר, אך הוא להורות שהיה עדיין שמה הגר, דהיינו שלא נעשית עדיין כלי מביאת האישה, רק היתה עדיין בתולה ותיכף תרתה:

(ט) אם השמאל ואימינה. בכל אשר תשב וכו'. פירוש מדקאמר ליה שילך אל אותו הרוח שהוא יהיה רק כנגדו, דהיינו זה לצפון וזה לדרום ויהיו שוים מנגד ברוח, ולא יתרחק ממנו ביותר בדרך עקום דהיינו זה לצפון וזה למזרח, בכדי שיהיה מוכן לו להצטרפות, וגם נלמוד דנראה (ד') דיבר לו דרך פיוס אנשים אחים אנחנו, ואי אפשר לומר שדיבר לו תיכף דרך קינטור שארחק ממך כמטחוי קשת, ע"כ פירושו כנ"ל: וסוף דבר הוצרך לו פירוש זה, כי דברי הצדיקים צריך לקיימם באיזה זמן:

(יג) ואנשי סדם רעים. ואף על פי כן וכו' ורבתינו וכו', דאם לא כן מה עניינו לכאן:

(יד) אחרי הפרד לום. כל זמן וכו', דאם לא כן מה משמיענו:

(יה) אמרפל. הוא נמרוד שאמר לאברהם פול וכו'. כבר פירשנו שזה דרך רש"י ז"ל כל מקום שזכר שם בתורה, ואינו צריך לדבר מאותו השם במקום אחר, על כרחך לדרשא אתי, נ"ל:

יד (ג) הוא ים המלח. לאחר זמן וכו'. דאיך אפשר לומר על עמק השדות שהוא ים המלח:

(ד) י"ב שנה עבדו וכו'. ובי"ד שנה למרדן. דאם תאמר בשנה הראשונה למרדן, היה לו לומר ובשנת י"ד. בא כדלעומר, לפי שהוא וכו'. שהוקשה לו דמקודם קחשיב אמרפל בראשונה, וכאן אמר רק כדלעומר וכולם מפילים אליו: והמלכים. אלה נ' מלכים, כי היכי דלא נמעה שהם אחרים מפילים אליו, רק דלא הזכיר רק כדלעומר מטעם הנ"ל:

(ו) עין משפט הוא קדש. על שם העתיד וכו', דאם לא כן מה משמיענו:

(יב) והוא יושב בסדום. מי גרם וכו'. ר"ל לפי פשוטו הפירוש הוא שבא פליט אחד מן המלחמה ולא נודע מי הוא, ומדכתב שם (וברים ג) כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים ומה משמיענו בזה, על כן משמיענו שהוא הפליט שנשאר בימי אברהם: זה עוג שפלט מחר המבול וכו', ומתכוין

אף שאינו חפץ. והבטיחו השיי שיהיו ברשותו ואל כל אשר יחפוץ ישתמש עמהם, ולא במותרות מעסקי העולם, והבין:

(מז) וברכתיה. בהנקת שדים. דהרי כבר אמר וברכתי אותה, וזה ודאי שחזרה לנערותה, מדקאמר אותה שמורה על עצם תכנית גופה, וכאן אמר "וברכתיה, יורה על דבר המתפעל כגופה:

(יח) לו ישמעאל יחיה. הלואי וכו', איני כדאי. דמאי עניינו לבשורה זו שיאמר כאן על ישמעאל, אך הוא שאמר בענותותו שאינו כדאי לזה:

(כ) נשיאים. כעננים וכו'. דודאי לא למעלותא אמר לו השיי שיהיו לו נשיאים לעולם, כי אמר אחר כך ואת בריתי אקים את יצחק:

(כג) בעצם היום הזה. בו ביום וכו'. להורות שבחו שלא אחר המצוה, ולא נתייעץ האיך ומה לעשות, ודייק מדכתיב בעצם היום הזה:

(כו) בעצם היום הזה. שמלאו לאברהם וכו', דייק גם כן מעצם היום הזה:

יונתן ביאורי התרגומים לפרשת לך-לך אונקלוס

יב (א) אחיל לך. הניח התיבת לך כפשומו. אפשר דמיל דהכי קאמר לך אל המקום אשר הוא שלך, דהיינו "שלך נתנה למורשה:

יב (ב) ואברכיך וארבי שמך וזתהא מברך. כוונתו לדעתי לפרש הכפל ואברך והיה "ברכה. ר"ל שתראה שתתקיים הברכה, שלא יגרום החסא, כמו שנתירא יעקב עיין בגמרא ברכות (ו) ע"א):

יג (ג) ויתברכן בדילך. מפרש בך, בשבילך, ר"ל כי כל העולם ניזונן בזכותו, והוא עיקר המציאות, ואפילו האומות שנבראו לצוותא, ניזונן מתמצייתו:

יד (ה) וית כל נפשתא דשיעבידו לאורייתא. מפרש אשר יעשו, כמיש רש"י שלמדום דרכי התורה, והוי כאלו עשאו:

ובנא

ותקל גבירתה בעיניה. אמרה שרה זו וכו', ואני נתעברתי מביאה ראשונה. ר"ל אפילו א"ת שהיא במבט עקרה ולא זכתה לנס, הגה גם להתעבר מביאה ראשונה הוא בדרך גם זכיתי לנס:

יה (ה) אנכי נתתי שפחתי וגו' בני וביניך. כל ביניך שבמקרא חסר, וזה וכו', שהכניסה עין הרע וכו'. ר"ל תיבת וביניך מלא, מורה דבר הנוגע מביניך לבין אחרים, היינו בנג היוצא מחצליך לכמן האשה, לזה ישפוט יי. וזה שאמר שהכניסה עין הרע, ולזה יורה תיבת "אנכי שאמרה בתחילה, ר"ל אני אפעול זה שאכנים עין הרע, וזה שציין רש"י מקודם "אנכי וגו', והבין:

יז (ו) ותענ"ה שרי. אף על פי שלא שמע וכו'. דהוה ליה למימר ותקרא שמו ישמעאל, אך הוא להורות דאברהם כיון ברוח הקודש:

יח (א) והיה תמים. דבר אחר והיה תמים, עכשיו אתה חסר ה' איברים וכו'. ר"ל שאותן האברים אינם ברשותו של אדם, שרואה פתאום מה שאינו חפץ, וכן שומע, וכן ראש הגויה מתאוה

יב (א) אחיל לך מארעך, איתפרש מן ילדותך, פוק מבית אבך. ג"ל כוונתו לתרץ הקשיא המפורסמת שהדיבור הוא שלא כבוד לפי הנראה, דבתחלה יצא אדם ממולדתו, ואחר כך מבית אביו הוא משפחתו, ואחר כך מן כל המדינה. על כן כתב בכל אחד לשון אחר, והם ציוויים שנים, מארעך ציווהו השיי כפשומו שילך מארצו, וממולדתך הכוונה שיפרש ממדות הרעות העולדים עם האדם במבט, על כן תרגם איתפרש מן ילדותך, ומבית אבך הכוונה שגם שילכו עמו בית אביו, יתפרש אחר כך מהם ויצא מהם, כאשר היה המעשה שהניח את אביו בתוך, ועיין מ"ש בפירושנו למקרא:

יג (ב) ותהי מברך. עיין מ"ש באונקלוס. ודעת הק' המתרגם נראה לפרש ותהי מברך, שפירש והיה ברכה,

הוא ציווי שתראה לברך את ירושלמי (ב)

הכל, כי כן הוא מדה אמני יתך לאומה רבא ואבך הצדיקים, כי ענוש לצדיק יתך ואחקף תיבת ואחקף לא

אין

אונקלוס

(ז) ובנא תמן מדכחא קדם ד' דאיתגלי ליה. תרגם "קדם ד', הכוונה להיות שנתגלה אליו ההתראות שם הנכבד הויה ובנה לפניו מזבח. ולפי זה מפורש הענין והמעם בפסוק לדי הנראה אליו, ועיין באלשיך:

(ח) קדם ד'. כנ"ל. וצלי בשמא די'. רצ"ל כיון שידע ונתגלה אליו השם הנכבד, אזי התפלל בשם הזה, ומפרש "ויקרא, מלשון תפלה, מלשון קורא אל אלוקי ויענהו (אייב יב ד):

(יג) בריל דיומיב לי בדילך ותתקיים נפשי כפתגמייכי. תרגם בגללך כפתגמייכי, שר"ל בדיבורך דהוקשה לו הקושיא המפורסמת על אבינו הק, איך אמר כדברים האלה שהסכים שיקחו את אשתו ויתנו לו מתנות עבודה לזה אמר שכפל לשון הפסוק מתרץ זה, דהנה היה מתיירא פן יעלילו עליו שעשה איזה דבר שלא כדת ויהרגו אותו, כי בודאי אינו מחק נימוסי המלך להרוג האדם על דבר אשתו, רק שהיה מתיירא שבעבור חשקם באשתו יעלילו עליו, על כן צוה שתאמר שהיא אחותו, ואז אדרבה יוחשב מאוד וייטיבו לו. והנה אחר כך כשתגלה האמת, לא יהיה מקום להעליל תיכף כרגע, כיון שכבר הוחשב בעיני המלך והשרים, ויהיה זה להם לחרפה כי יבינו כל העם שהרציחה הוא על דבר אשתו, והנה הגם שבהמשך הימים ימצאו איזה עלילה, עם כל זה כיון שכבר יוחשבו ויהיה להם פתחון פה לפני המלך, אזי הוא תוכל בין דין לדין לדבר עם המלך שתדבר על לב בעלה שיגרשה, וכיוצא בשאר דברים, והמלך יתן מקום לדבריה בכדי שלא יהיה לבז בעיני ההמון. וזה שתירגם כפתגמייכי, ר"ל בדיבורך. ורצונו לתרגם בגללך, מלשון גלגול, ר"ל שתדבר לפני המלך, שאתה בעצמך תגלגל סיבה שאפסור אותך וכיוצא:

יג) בישין בממוניהן וחייבין בגויתיהון. כי הנה רעים, הוא במייד וכמרד, "וחמאים משמע בשונג. לזה אמר רעים הם, מה שבין אדם לחבירו

יונתן

לא טוב, רק לכתך את הבריות ולקרבן לתורה:

(ג) ואברך ית כתיבא דפרסין

ידיהון בצלו. פירש בן דקשה ליה דהוה ליה למימר ואברך, מהו ואברכה. ובתוספת ה' רמז על הדי' אצבעות הכתבים, וגם רמז בסוף התיבה "כה, על ברכת כתבים הנאמר בהם (במדבר ו טז) כ"ה תברכו, ובלעם המלמט יתהון וכו', פירש בן לפי המסורת הנקודה מברכך בפתח הדיש, הוא לשון רבים, ומקללך הלמד ראשונה בסגול והשניה בשו"א, הוא לשון יחיד. ואלו היה לשון רבים, הוה ליה לגקוד ומקללך הלמד ראשונה בשוא והשניה בסגול. לכך פירש דקאי על יחיד הוא בלעם הרשע, ומה שהוסיף וקסלונ"י לפתג"ם דחר"ב, דקשה לו דהוה ליה למימר ומקללך אקלל, ועוד רלא מצינו בתורה שקילל את בלעם, רק שהרגו פנתם (שם לא ח). אבל בתיבת אא"ד נרמז הענין אחרתך את ראשו בר"ת, נ"ל:

(ח) וית נפשתא די גיחו כו. עיין באונקלוס ובדודשלמי וית נפשתא גיחו. הדיחוק בנייהם נ"ל, לדודשלמי הוא אשר גיחו מעצמן

ידודשלמי אין לו ביאור. והנראה שצ"ל ואחקף:

ויהו אברם לברכין סניין. מפרש שוב והיה ברכה, לפי פירושו שפירש על ואגלה את שמך, ואחקף, ר"ל שאחזק את שמך, והיה ברכה ויהיה שמך לברכין סניין, ר"ל שיתוסף בשמך הדי' שהוא מקוד הברכה, נ"ל והבן:

ידודשלמי (ג) ואברך מאין ויברך יתך, ומ"ן דליים יתך יהוי לים. המתרגם הלו בברכה כתב מאין, ובקללה ס"ן. וגם בקללה תירגם יהוי לים, משמע מעצמו, והלא דבר הוא. אך הוא דקשיא ליה למה בברכה הקדים ברכת הש"י למברכים, ובקללה להפך. על כן אמר כי מדה טובה מרובה, ומיד שיעלה על לב אדם לברך אפילו קודם שיברך, יברכו (הקב"ה) הש"י, על כן תירגם מאין, ר"ל מי שהוא מוכן רק לברכה, אפילו עדיין לא יברך. אבל בקללה, עד שיקלל לא יקללו הש"י, על כן ומ"ן דיקלל, ר"ל בשיקלל תיכף יקלל אבל לא קודם, ועיין בפ"י על המקרא. ועוד הוקשה לו תיבת אא"ד, הוה ליה למימר אקלל.

על כן פירש יהוי לים, כי מאת הש"י לא תצא הדעות, רק ממילא יהיה בכלל ארוד, כיון שלא חפץ בברכה, הבן הענין: ויתברכין בכותף. עיין בפירושו

יונתן

ירושלמי

מעצמן, וקאי אשר עשו, על הנפשות שעשו את עצמם. וליונתן קאי אשר עשו, על אברהם ושרה שעשו את נפשות הגרים:

(ו) עד משר דהנה מירי. ג"ל פירוש שבא למקום מישור, שיתקבצו שם אנשים להורות להם דרכי השם ית'. והו שפירש עד אילן מורה, מישור דהנה מירי, שהורה שם ומשמיענו בזה שבא למקום שכם, ששם מקום מוכן להורות דרכי ה', ששם יקבלו ישראל שבועות התורה (עיין סוטה ל"ג ע"ב): דע"ד כר"ן ל"א מפ"א זימנ"א וכו'. הנה משמיענו כמה שאמר והבענ"י אז בארץ, אך להשמיענו שהבענני היה לו עדין אחיזה בארץ, שלא הגיע העת כי לא שלם עונם (בראשית טו טז), על כן לא ירש אברהם אבינו אז את הארץ:

(יא) למיעל לתחום מצרים. רייק מתיבת מצרים"ה, ולא אמר למצרי"ם, הגם דכללא הוא במקום שצריך למ"ד בתחילה הטיל לה ה"א בסוף (יבמות י"ג ע"ב), עם כל זה סעמא בעי ולא במקדה הוא. על כן פירש דהכוונה הוא לתחום מצרים השיך למצרים, ומשמיענו שלא המתין עד בואו למצרים, כי אין סומכין על הגם, רק תיקף בבואו לתחום, הסיד המחוש בעצמו:

וממ"ו לנהרא וגל"א"ו בשדה"ן למעב"ר. הנה הגם שודש כן לתרין תיבת ג"א שכפסוק הנה ג"א ידעתי, ומשמע שעד עתה לא ידע, וכן חדשו ח"ל (ביב ט"ז ע"א). עם כל זה ליכא מידי ולא רמיז באורייתא, הגם שהיה

אונקלוס

לחבירו בעסקי ממון, וחמאיים בעבירות נופם: קדם ד'. שפגמו בשם הויה:

(מז) סגיאין כעפרא דארעא. הוסיף תיבת סגיאין על לשון המקרא, להורות שעל הריבוי ידבר, כי באיכות מה זה בשורה שיהיו כעפר הארץ דבר שפל במציאות: כמה דלית אפשר לגבר וכו'. שינה המכוון בפסוק, כי בפסוק נאמר בהיפך, אם יהיה ביכולת למנות את עפר הארץ אז גם זרעך ימנה, אבל באמת זה דבר שאי אפשר, גם זה כן, על כן שינה כדי להורות הפשט הנכון:

ד' למישור חקליא. תרגם יהשידים, לשון שדות וכפירוש רש"י, רק אף על פי כן לא ישתנו בפירושם, כי רש"י פירש שכך הוא שם העמק בעצם על שהיו בו שדות, והוא לא פירש שהוא שם העצם רק שם השדות:

(ה) תקיפ"א תרגם על הזוזים. נקראים התקיפים זוזים, שמזויזים הצד שכנגדם ממקומם, והם תקיפים אינם זזים ממקומם. אימתני, תרגם על האימיים, שמפילין אימה על רואיהם:

(ו) מסקין חמרא. הוסיף תיבת מסקין על דברי המקרא, ורצונו דהוה ליה למימר בורות בורות וכתב בארות, וידוע החילוק בין בור לבאר, דבור הוא מכונס ממקום אחר, ובאר הוא הנובע מתוכו. על כן כתב מסקין חמרא, ר"ל היה החמר נובע ועולה מתוכו ולא ייבש לעולם, ומשמיענו זה הכתוב לפי דעת רז"ל (כ"ד פמ"ב ז') שעלה מתוכם מלך סדום, ונס גדול היה זה לעלות מתוך באר כזה:

(ז) למישור מפנא. הוא אתר בית ריסא דמלכא, עיין ברש"י:

(כב) ארימת ידי בצללו. הוסיף בצללו, דאם לא כן מה יתן ומה יוסף הרמת יד להשם, אם לא שהוא בתפלה, ובפרט לפי דברי הזהר הק' (ח"ב ט"ז ע"א) שכתב דאסור לפרוש ידיו כי אם בתפלה:

אונקלוס

טו (א) מימרי תקוף לך. זה דרכו כל היום לתרגם דרך כבוד, ולא יצדק לומר על הכורא בעצם "אנכי" מנן לך, כי כביכול אינו משתתף עם הנבראים, על כן פירש על מאמר הכורא ית'. ועוד דברים בגו על פי דרך האמת, שהשכינה נקראת מאמר השם, כי השם הנכבד נאמר על ידי שם אדני שהוא שם השכינה, והנה כל התנהגות התחתונים על ידי השכינה, על כן תרגם על "אנכי, מימרי, והבן:

טז (ב) קריב קדמי. אפשר דעתו שהוא הקרבה בתורת קרבנות, כמו כל הקרבנות שבתורה:

יז (א) ונחת עופא על פלגיא. עיין ברשיי שצ"ל "פלגיא":

יח (ה) דין לי עלך. פירש "חמסי, לשון דין, ר"ל שנחמס ממני הדין שיש לי עלך דין ודברים, כי לא יוצדק לומר חמס כפשוטו שתאמר שרה על אברהם אבינו, וסיפא דקרא מוכח ישפוט ד' וכו':

יט (יב) והוא יהא מרוד באנשא. תרגם "פרא, מלשון עיר "פרא (איוב יא יב), שהוא מרוד באדונו ואוהב המדבר. והכוונה לדעתו "פרא אדם, שיתנהג בין בני אדם כמנהג הפרא למרוד בבני אדם: הוא יהא "צריך וכו'. כן תרגם על ידו בכל וכו', ופירוש ידו בכאן, רצ"ל עניינו:

כ (יג) "וצליאת. כבר ידוע דרכו שמפרש קריאה לשון תפלה: הברם "הכא "שריתי "חזיא. עיין מ"ש לעיל בפירוש המקרא ותבין כל הענין:

כא (יד) בידא דמלאך קיימא וכו'. הוא מלאך הברית הוא מדת מלכות, ולפי מ"ש לעיל בפירוש המקרא, ותבין כי הוא נאות מאוד לדרכיו שם:

כב (א) פלח קדמי. פירש ענין "התהלך, לילך בדרכיו ית':

כג (ב) בין מימרי וכו'. כבר פירשנו ענין תרגומו: ואתנייד

יונתן

שהיה זה לחם בקבלה, עם כל זה צריך שיהיה רמז. ואחשבה תיבות באש"ד הקרי"ב לבו"א מצרימ"ה, בנימטרא עבר"ה הנה"ד וא"ז רא"ה בשר"ה חושבנא דדין כחושבנא דדין, נ"ל:

יב (יב) ויחמון ית שופך. אלו התיבות הוספה על לשון הפסוק ומעמא בעי. וכשתבין מה שפירשנו בפסוקי המקרא ששופריה דשרה היה משופריה רשכניה, ומדוקק בפסוק דקשה בפסוק והיה כי יראו אותך, כי יראוך מיבעיא ליה. אך הוא כי באמת אש"ה יפת מראה את, היינו השכינה שמשם נמשך יופיך, אך הם טח מראות עיניהם ויבינו כי היופי הוא מגשמייתך. והוה והיה כי יראו את"ך דייקא, כי הם לא יסתכלו מאין נמשך היופי והשופרי' ולא יביטו אל השורש. והוה ויחמון ית שופך, היינו שהוא מהשכינה ולא יביטו אל השכינה שורש הדבר, רק יביטו אל גשמות היופי. ודוקק תיבת את"ך, ועיין מה שפירשנו במקרא קודש ותבין הענין לאמתו, ובין התבונן בדברי רז"ל (תענית ל"א ע"א) אין אשה אלא ליופי, הכוונה ליופי של מעלה, והבן:

יג (יג) אכז"י בע"ו. מפרש תיבת נ"א לשון בקשה, שביקש ממנה שתאמר כך:

יד (טו) לברי"ת מלכות"א דפרע"ה. דייק ב"ת פרע"ה, לפרעה הוה ליה למיטר. אך הוא להורות שכעבוד גדל יופיה, לקחה תיקף לבית פלטין מקום מושב המלך והמלכה, נ"ל:

טו (טז) והוון ליה מרליה וכו'. מדלא נכתב ויתן לו פרעה. רק הכוונה שהיה לו משלו, שלא לקחו ממנו להיותם סוברים שהוא אחיה, מה שאין כן אלו היו מבינים שהוא אשתו, היו מעללים עליו שהביא ממדינה אחרת מבלי פרעון מכם, ומשמיענו שלא לקח אברהם משלהם כי לא רצה ליהנות, נ"ל:

טז (יז) וגרי מימרא די"י. שינה מתרגום אונקלוס ומפרש מימרא די, כענין מה שפירשנו כמה פעמים באונקלוס כי מאת ד' לא יצא הערות, ומפרש מימרא די"י. וכבר פירשנו ענין המאמ"ר שהוא מדת מלכות, שהוא מאמר שם הנכתב שנקרא בשם אדני, ושרה היתה מרכבה למדת מלכות:

יונתן

(יט) ומן יד איתגריא"ת בני מכתש"א ולא קריבית לותה. הכוונה תיבה ועת"ה הגה אשתך, דהוה ליה למימר קתג"ה ולך, מאי ועת"ה הג"ה אשתך, הכוונה שאמר היא אשתך שלא נעתי בה, ועל כן קתנה ולך, והבן:

ג (ה) דהוה מדבר בזכותא דאברם. דייק תיבות ההל"ך א"ת אבר"ם דמיותר, ומפרש ברש"י מי גרם לו זאת, הליכתו עם אברם ונשפע מזכותו:

(ז) ודהוה דייגין. מפרש תיבת רי"ב לשון ויכות, כענין כי ריב ליי עם עמו ועם ישראל יתווכח (מיכה ו ב). בפסוק ח' פירש מצות"א, כי שם נאמר מריב"ה, ולשינוי הלשון פירש באופנים שונים: דרעא"י דאברם הוה מפקין מיניה לא תהבון וכו'. פירש בן משום דתיבות והבעני והפריזי או יושב בארץ, אין לו מקום פה לפי הפשט וכפירוש רש"י, והויכוח גם כן נרמז במקרא, דהוה ליה למימר רק ויהי ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כמ"ש (בראשית כו ב) וירבו רועי גר עם רועי יצחק, למה

אמר מקב"ה. אלא להורות דהריב היה בעסק מרעה המקנה, שהיו רועים בבעני ופריזי, נ"ל:

(י) וזקף לוט ית עיני לז"ו. רמאי שייך לומר בבאן נשיאת עינים. אלא על כרחך הוא לזנות, שראה ששם מקום זנות, שכזנות שייך לומר בן, כענין שנאמר ועיניו לא נשא אל גלגלי בית ישראל דהזקאל (יה ו), שפירשו ז"ל (שבת י"ג ע"א) אזנות, וכן דרשו רז"ל כאן במדרש (ב"ר פמ"א ד):

עד לא חבל י"י ברזוגיה. הוסיף תיבת ברזוגיה, כי באמת הויה חמים, רק ארורים הרשעים שמהפכין מרח הרחמים למרח הדין: באילגיא בנינונותא דיי"ו וכעללתא וכו'. כצ"ל כמו שהגיה המתורגמן, וכן הוא ברש"י:

(יג) בישין וכו'. עיין מ"ש באונקלס, וכאן פירש המתרגם ביותר בפרשות החמא:

(יד) ועבד ב"ה חזקת"א. ולמה צוה לו להתהלך לארכה ולחבה, רק דהוה רין חזקה כיון שהלך בה אורך ורוחב, קנה:

(יח) תייר"ן אימ"ר. איני יודע פירושו. ואפשר ריד הבקר נקרא תייר"ן, וידי העזים נקרא אימ"ר. ודייק ויאה"ל, ר"ל שעשה אוהלים לבהמותיו, ומשמיענו יודע צדיק נפש בהמתו, ועשה תחלה דידות לבהמותיו, ואחר כך ויבא וישב. ויש גידסא שכתוב בפירוש משכני"ן לתור"י ואמרי", והוא הנכון ואין לי קעת פירוש אחר:

(א) אמרפל. הוא נמר"ד. דעתו חמיד ולא לחנם נכתבו שמות הרשעים בתורה, דהוה ליה למימר רק חלק פלוני ופלוני, רק על כרחך לאיזה דרוש נקרא בן: דאמר למידימי וכו'. ופירש אמרפל, אמ"ר פ"ל לכבשן, וכמ"ש רש"י בשם רז"ל (תנחומא לך ס"ה): דפגפוס. ע"כ זה תרגום שלו על בב"ל, ולא דעתו השורש:

אריוך. דהוה אריך בגזבריא, עיין במתורגמן. ולי נראה פירושו דהוה אריך בית זכרותו ואבר התשמיש, ובגנותו סיפר:

כדלעומר. דהוה קשר מתהפך בעומר"ן, עיין במתורגמן. ולי נראה כפשוטו דבגנותו סיפר שלא היה ראוי להיות מלך, שהיה

אונקלוס

(ו) ואתניך ילכנשין. פירש כן על ונתתיך לגוים, כי לפי פשוטו יראה שחז"י השיי ימסרתו ביד הגוים, על כן פירש גוים, לשון קהל גוים (בראשית לה יא), שהוא לשון קבוצת אנשים, ור"ל שיתרבה במשפחות:

"ומלכין דשלימין בעממיה. הוסיף זה, דאם לא כן אין זה ברכה דאחד מבניו יהיה מלך ושאר בניו עבדים, על כן ביאר שהברכה הוא שיהיו שולטים בגוים:

(פז) ומלכין דשלימין בעממיה. עיין מ"ש לעיל

(ז) וחד"י. עיין ברש"י:

(כב) ואיסתלק יקרא דיי"ו וכו'. תרגם דרך כבוד, ובאמת ידוע שנכתב בכאן אלקים, והכוונה על השכינה שהיא כבוד יי, על כן תרגם יקרא דיי, והבן:

אמר מקב"ה. אלא להורות דהריב היה בעסק מרעה המקנה, שהיו רועים בבעני ופריזי, נ"ל:

(י) וזקף לוט ית עיני לז"ו. רמאי שייך לומר בבאן נשיאת עינים. אלא על כרחך הוא לזנות, שראה ששם מקום זנות, שכזנות שייך לומר בן, כענין שנאמר ועיניו לא נשא אל גלגלי בית ישראל דהזקאל (יה ו), שפירשו ז"ל (שבת י"ג ע"א) אזנות, וכן דרשו רז"ל כאן במדרש (ב"ר פמ"א ד):

עד לא חבל י"י ברזוגיה. הוסיף תיבת ברזוגיה, כי באמת הויה חמים, רק ארורים הרשעים שמהפכין מרח הרחמים למרח הדין: באילגיא בנינונותא דיי"ו וכעללתא וכו'. כצ"ל כמו שהגיה המתורגמן, וכן הוא ברש"י:

(יג) בישין וכו'. עיין מ"ש באונקלס, וכאן פירש המתרגם ביותר בפרשות החמא:

(יד) ועבד ב"ה חזקת"א. ולמה צוה לו להתהלך לארכה ולחבה, רק דהוה רין חזקה כיון שהלך בה אורך ורוחב, קנה:

(יח) תייר"ן אימ"ר. איני יודע פירושו. ואפשר ריד הבקר נקרא תייר"ן, וידי העזים נקרא אימ"ר. ודייק ויאה"ל, ר"ל שעשה אוהלים לבהמותיו, ומשמיענו יודע צדיק נפש בהמתו, ועשה תחלה דידות לבהמותיו, ואחר כך ויבא וישב. ויש גידסא שכתוב בפירוש משכני"ן לתור"י ואמרי", והוא הנכון ואין לי קעת פירוש אחר:

(א) אמרפל. הוא נמר"ד. דעתו חמיד ולא לחנם נכתבו שמות הרשעים בתורה, דהוה ליה למימר רק חלק פלוני ופלוני, רק על כרחך לאיזה דרוש נקרא בן: דאמר למידימי וכו'. ופירש אמרפל, אמ"ר פ"ל לכבשן, וכמ"ש רש"י בשם רז"ל (תנחומא לך ס"ה): דפגפוס. ע"כ זה תרגום שלו על בב"ל, ולא דעתו השורש:

אריוך. דהוה אריך בגזבריא, עיין במתורגמן. ולי נראה פירושו דהוה אריך בית זכרותו ואבר התשמיש, ובגנותו סיפר:

כדלעומר. דהוה קשר מתהפך בעומר"ן, עיין במתורגמן. ולי נראה כפשוטו דבגנותו סיפר שלא היה ראוי להיות מלך, שהיה

שאין רפואה להינצל ממכתם אם לאו בהסתלקם מן העולם, נ"ל: תקיפרא. עיין פירושו באונקלוס. וכידושלמי וייתניא די בהוין, מפרש וזי"ם מלשון וזיות, ר"ל כל הזיות שבהם, והיינו כל תוקפם כמו הזיות שהוא תוקף הבית, ומפרש בהם מלשון בהם: אימתג"י. עיין פירושו באונקלוס, וכן פירש היושלים, רק והוסיף על שם העיר "שוח" קריתים, "אילן" דשריין "דבנה" קרתא, ור"ל שהיו מדור הפלגה שהשווה יחד לכנות העיר והקריה, והוה "שוח" קריתים, נ"ל:

(ו) דבמווריא רמי"א. ר"ל הרים הגבוהים. ומפרש כן דהנה ליה לומר בהד שיעיר, ולא נחא ליה גם בפירוש אונקלוס שהיו הרים הרבה, דאם כן הוה ליה למימר בהד"י שיעיר, ע"כ ומפרש כמו שני תיבות "בהדי" דם: דנבלא. כן הוא התרגום רשעיר: מישר "פארן, לא תרגם פארן, וכידושלמי חוז"א תרגם כן על פארן, ולעיל תרגם כן על אלון "מורה, ועיין מ"ש לעיל:

(ז) לאתר"א דאיתפלג דינא "דמשה" נביא. מפרש כן "עין" משפט וכפירוש רש"י:

(ח) ארבעת מלכין סדרו "קרבא. הוסיף סדרו "קרבא, דק"ל דמותר בפסוק "מלכים וכו', וכי מניינא אתא לאשמעינן. על כן מפרש דר"ל פעל ועשה לפרוע מן הרשעים, ולקח מהם כוחם ואונם, כי הנה בפסוק דלעיל נאמר בהפוך וינא מלך סדם וכו' ועורכו אתם מלחמה, דמשמע שהם התחילו המלחמה בתוקף ועוז, וכאן כתיב בהיפך ארבעה מלכים את החמשה, שהד' מלכים גלחמו עם החמשה, כי מאת ד' היתה נביכה. וכידושלמי מפרש יותר, לקביל תשוא סדרו סודי קרבא:

(יג) דאישתזיב "מן" גובריא "דמיתו" בטובענא. זה פירוש שנמלט מן המבול וכן דרשו רז"ל (נדה ס"א ע"א), עם כל זה ליכא מידי דלא רמיז, הפל"ים, בנימפריא "בימי" דמבול עם כללות הב' תיבות, נ"ל: "אמר" "בלבדי" "אחיל" "ואחוי וכו'. דייק מלשון לאברם העברי, ולמה קראו כאן עברי, להזכות שלא היה לו קרבות עמו שיאמר לו בעבור אהבתו, כי הוא היה מרפאים, ואברם היה עברי. וגם יגד, ויספר היה לו לומר. אך הגדה היא לשון המשכה, אך כוונתו היה לא בעבור הודעתו הענין בלבד, רק כוונתו שימשך מזה איזה דבר אשר עלה במחשבתו, והוא שיהיה רצוה שמת אברהם (כיד פמ"ב

שהיה איש מוי מתחלה קשור עומרים בשדה, ומפרש כד"ר לעומ"ר, שיהיה עושה כמין כד"ר עגל מהעומרים, ועשאהו מלך ולא היה ראוי לכך:

ותרעל רמא"ה בתעל"א. ר"ל שהיה רמאי כשועל. ודרש תרע"ל מלשון תע"ל, והד' נוספת: דעממ"א משחמעין ליה. כן דרש מל"ך גי"ם:

(כ) ברע. דעובד"י בני"ש. מבואר הוא מפרש ברע ברע: ברשע. דעובד"י ברשעא, גם כן מבואר:

שנאב. דאפילו לאבוי שני, שהיה שונא גם לאבוי מחמת רשעותו:

ושמאבר. דמבחל איכריה לזניה. לשון שמם אבר, ר"ל משומם ומחבל אבר התשמיש לזנות, ואשמעינן שכולם רשעים היו, על כן נפרע מהם הקב"ה ונמסרו ביד הרשעים, ואחר כך נפרע השי"ת גם מאותן הרשעים על ידי אברהם הצדיק: דבלעת דיידה"א היא זוער. מפרש בלע שהיתה העיר מבלה ומבלה האנשים שבה, ונפרע מהם השי"ת מעמ, על כן נמלטה אחר כך בעת ההפיכה, לזיות שנענשה מעט מעט נ"ל:

(ג) כל אילן. וכידושלמי כל אילן. נ"ל דיונתן מפרש כפשוטו כל אלה חברו, ר"ל כל אלה המלכים נתחברו וכו', וכידושלמי תוקשה לו מה משמענו שנתחברו, על כן מפרש תיבת אלה לשון אילנות, מלשון כאלה וכולן (ישעיה ו יג), ומלשון תחת האלה אשר עם שכם (בראשית לה ד). ומשמענו שכל האילנות נתחברו להיות המקום פני ומישוד לפרע מן הרשעים במלחמה: פרדס"א. מפרש השד"ם, פרדסות, והיינו שדה אילן: הוא אתר דמסיק פרקנות. (ר"ל מלשון פרקמטיא) דמי"א, (רצ"ל שהיו שם כמה נביעות מים): ושוי להון לימא דמילחא. דאי כפשוטו, האך אפשר לומר על עמק השדות שהוא ים המלך, על כן מפרש שמארתו מקום היו הולכים נביעות לים המלח:

(ה) ית גברא. מפרש כן רפאי"ם, ועיין פירושו באונקלוס. וכידושלמי מפרש זיכרי"א, שהוא לשון זיכור"א ועקרבא (תגינה ה' ע"א) כשעוקצין אין לארסם רפואה, ושמעתי שאין לארסם רפואה עד שהודגן את העוקץ ומניחים על הארס, על כן נקראים גם אלו האנשים רפאי"ם,

(יב) רבגין "צדיקיא וכו'. דלפי פשוטו איך שידך לומר על הש"י קונה שמים וארץ:

(כ) "דעבדי" מנאך "כתריסא" דמקבל "מתתא. ר"ל "כמגן" ו"תריס" המקבל הכאות עד אין מספר, קד הכית בהם מכות רבות הכאה אחר הכאה, והוא על דרך שאמרו ר"ל שהש"י נתן כח ברשעים לקבל פורענותם. והנה זה נרמז בפסוק "הוא יעבדו" ויכם "וירדפם" עד "חובה" (בראשית י' טו), הנה נכתב רדיפה אחר הכאה, להודות שהש"י נתן בהם כח לעס' והוא חרדפם. והנה הגם שהמתרגם תידיך זה לעיל שכתב "וירדפונן" מה "דאישתאר" מנחון, עם כל זה אין מעצור לדי שיכה אותה הכאה רבה מבלי השאיר שריד, אך שלא היתה הכאת כולם בבת אחת, רק הכאה אחר הכאה כדי לעשות בהם נקמות רבות. ו"ש דעבר מנאך" כתריסא "דמקבל" "מתתא וכמ"ש, והוא פירוש לפסוק אשר מגן צדיך, ר"ל שעשה אותם "כמגן ותריס, ג"ל: ויהב ליה חד מן עסרא מכל מה "דאחויב. הנה פירש שנתן לו מעשר מהבזה שהשיב במלחמה, ולא נוחא ליה לפרש בפשוטו מכל מה שיש לו, דהיתבן שעד עתה לא נתן אבריהם אבינו מעשר מכל מה שיש לו, והוא קיים כל התורה כולה אפילו עיזוב תבשילין (וימא כ"ח ע"ב). וגם מה ענין נתינת המעשר לכאן דייקא. אלא על בדרך להשמיענו שמהבזה נתן המעשר, והנה שהבזה לא היתה שלו כי לא רצה להנות, עם כל זה כופין על הצדקה וכות היא להם. וזה שנתעורר מלך סדום בראותו שאבריהם נתן צדקה מהבזה כאדם העושה שלו, חשב שרצה שיהיה שלו לחלוטין, על כן:

(כא) ואמר מלכא סדום וכו' נפשת "אגשא" דעמי "דאחיבתא. הוסיף על תיבת המקרא, לתרץ למה אמר מלך סדום לשון "נפש" אך הוא להורות שהמלך סדום נפל פחד אבריהם עליו, והיה מתיירא לומר לו תן לי אנשי, שכזה היה מודה שזכות יש לו בהם, על כן אמר בלשון בקשה אמת שאין לי זכות בהם, ואתה קנית אותם מוכותך והצלת את נפשם ממות, אך אף על פי כן עשה בצדקתך ותן אותם לי. או יאמר תן לי הנפש, כי הנפשות לאלקים הנה הגם שאתה השנתם במלחמה, בכך תנה אותם לי ולא תאמר שיש לך זכות בהם יותר ממני, ג"ל:

(כב) ולא תהי' מתרברב למיטר. האריך בלשונו כי בפשוטו המשמעות "ולא תאמר, הוא מצודה

(ח), ברוך המפיר עצת גוים: אשכחיה דהוה עכיד גריצין. זה גדרש משם עריג' לשון עונה, וכן דרשו חז"ל (ב"ר פמ"ב ח) כמו שהביא המתורגמן:

(יד) "דחגך" לקרבא. כן דרש תיכיו, שחיקך אותם למלחמה, כי במח בהש"ת שיצטרך לנקום נקמתו, וחיקך את עבדיו למלחמה מאז: מרבייני ביתיה.

ובירושלמי "מרביצי ביתיה, והיא היא: ולא צבו למהלכא עימיה ובחר עד הן דקסריון. איני יודע אם מנחון ית אליעזר וכו'. דרש הוא מקום "בקסריון, מגין כן דהוקשה לו דהיה לו לו שהוא "הדן דקסריון דייקא. לומר ויהיו ש"ת, כמו בכל והג"ל דכוונתו דהפסוק מקום שספרש מספר ומגין. משמענו כזה שלא היה נקמה על כן פירש שהוא ענין אחר גדולה בכל מלכי העולם כו, וסדרש לשני פנים, שבאמת היו ש"ת, רק שלא רצו ללכת ובחר את אליעזר דרש שקול ככולם, ג"ל וכן דרשו חז"ל (מדרים ל"ב ע"א):

(טו) ואתפלגי' וכו' פלגותא וכו' ופלגותא אצמנעא. וכן דרשו חז"ל (ב"ר פמ"ג ג), דאם לא כן מאי "ויחלק: עד דאדכר "חובה וכו'. וכפירוש רש"י על פי ר"ל (תנחומא לך ס"י י"ג), כי לא מצינו מקום ששמו "חובה, וגם מה משמיענו. אך להורות אך עבודה זרה מכה לפניה ולאחריה כמו שאמרו רז"ל (שם). ובירושלמי ע"ד "עוותא. תרגם כן "חובה, ושמא היה יודע שיש מקום ששמו "עוותא, ובלשון הקודש "חובה:

(יח) הוא שם בר נת. קבלה הוא לחז"ל (מדרים ל"ב ע"ב), מלך שלם ר"ת שם: ובתהיא "זימנא" הנה "משמש וכו'. דייק תיבת "הוא דמיותר. גם הוה ליה למיטר ומלכי צדק מלך שלם הבקן לאל עליון הציא. אך הוא להורות שבאותו הזמן והעת היה עסוק בעבודה, והפסיק שמשו לצאת לקראת הצדיק המקדש שמו יח' ברכים: ובירושלמי הוא "שם" רבא "הוה" כהן "עילאה. דייק גם כן תיבת "הוא. ופירש הכוונה דהכי קאמר ומלכי צדק מלך שלם הציא וכו', "הוא" כהן, ר"ל דמשמיענו מי הוא המלך שלם, הוא המפורסם אשר הוא כהן וכו', ששימש בימי נח בקרבנות כגודע:

(ו) דלא אפח לקמיה במלין. ר"ל חשב ליה לזכות מה שלא הציח דברים ולומר רבש"ע למה אתה משהה את שמחתי, תן לי בנים תיכף, רק האמין בהשם הדורש מוכת ברואי, ובדאי טובה היא לו שימתין במתנתו:

(יב) ומתמן עתידין למיסק עמא דבית ישראל. דרש תיבת "עליו, ר"ל אחר נפילת מלכות הרשעה יפול המלוכה עליו, והיינו על ישראל בניו:

(יג) חלקך דלא הימנת. ר"ל דסיבת גלות מצרים היה על חטא שאמר במה אדע, דייק בן מלשון הנבואה שנאמרה לו "ידוע" תדע, שהוא על נואמו במה "אדע, וכן יסד הפייסן במוסף ראש השנה (יום א' ד"ה אמן) ועל נואמו במה אדע, נידון בידוע תדע:

(יד) "במאתן" וחמשין "מחן. אפשר דין, מרלא אמר ארין אותם, ואמר הן. להורות ד' פעמים ' ה' הוא ר', והדגש שבו מוסיף עוד אחר, כי כיון שיש ב' הדגש הרי היא ה', והיו ה' פעמים ' שהיא ר"ן, ג"ל:

(טו) בשלום תנוח נפשך. דעל הגוף לא שייך לומר "בשלום, רק הנפש תנוח בשלום, זה שאומרים למת לך בשלום כדאמרינן בגמרא (ברכות ס"ד ע"א), והמ"י:

(טז) ודרא רביעאה "דבנגך. כי היכי דלא נפעה שודו רביעי ממנו קאמר, כי כאמת לא באו לארץ רק דוד רביעי מיוחד מצרים כפירוש רש"י:

(יז) וחומצא הות. איני יודע השורש. אפשר דרש "עלמה, מלשון "וילם פניו (מלכים א' יט יג), שפירשו כסוי ועיקוף, כמו החומט שמחזק ומתכסה במלבושו ואינו נראה ממנו כלום, כן נחבסה כל מראית העולם ממנו. ובירושלמי קבלת הות. פירושו "חשך נהינב, כדדשת חז"ל (ב"ר פמ"ד כ"א) שהדאה לו נהינב שהוא תנור עשן, ועל כן בידד לו המלכות שימצלו מהינב. ח"ש בפסוק שלאחריו ביוסא וכי דלא למידן פי בניו: ולמפחוקינן וכי. נשמע מדקאמר לודעך נתתי וכי, הרי בדאי גאלם מקדם:

מז (א) ברית פרעה ויהבא "לה (כג"ל ופ"ס ל"י) לאמהו. דייק מתיבת "ולה, ומשמע "לה שפחה,

לנוכה שמצוהו שלא יאמר כן, והאיך יתכן בבאן ציווי. גם המלך סרום ודאי לא יקים ציווי. על כן האריך הדברי קאמר אני לא אקח כלום, כדי שלא תתנאה ותאמר אני העשרתי וכי. ובירושלמי ולא תהי "מתרברב" ואמר. הוסיף ביאור דתיבת ול"א, הוא בפני עצמו, ותבת תאמר בפני עצמו, ור"ל ולא תהא כזאת שתהיה מתנאה, ועל ידי כך תאמר אני העשרתי וכי:

(כד) הלא לית לי רשו בכלא ארעא דבר מיני אכלו וכי. מפרש תיבת "בלעדי דאין לו ביאור, דפירוש "בלעדי בכל מקום, חוץ ממני נעשה הדבר הזה. וזה שפירש גם כן שאמר אברהם שמה שאכלו הנערים, הוא זולת ידיעתו והסכמתו, כי אין לו רשות עליהם ואין יכולת בידו להכריחם. ח"ש הלא לית לי רשו בכלא ארעא דבר מיני אכלו עולמאי, על כן אין על תלונתך מה שיהסר לך מהרכוש: וחולק "גבריא וכי. ר"ל תהיה מוכרח גם כן ליתן מחדש להאנשים האלה חלקם, כי אין יכולת בידו להכריחם ובפרט למדת חסידות, ג"ל:

מז (א) "בתר" פתגמא "האילן" מן "ראתכנשו וכי. בא לפרש "אחר "הדברים "האלה, משמע שהוא שייכות לענין של מעלה: וקפלו ארבעה מלכין ואהוד תשע משריין. פירש זאת דייק "הדברים, דהוה ליה למימר "דברים. על כן פירש כדי לדייק ה' ד' הנאמר בתחילת תיבת ה"ד שהוא תשע, וחלק לה' ד' לדייק ארבע מלכין בפני עצמם, "והחשע מתנות הם מהתשע מלכין, שכל אחד היה לו מתנה כג"ל, וכעת אין בידי לפרש יותר: דילמא איתקבלת "אגר וכי. זה למד מתשובת הבורא "שכך הרבה מאוד: או דילמא יילון אחיהון. וכל זה גלמוד מתשובת הבורא אנכי "מגן לך, וכדפירש פירוש לקמן:

"ובזימנא" תגינא וכי ויתחל בי "שום" שמיא. זה גלמוד מתיבת "אנכי, ולא קאמר הגני מגן לך, רק שנאמר (בראשית טו ד) והגה דבר הויה וכי. אנכי. ר"ל שנקרא הויה, זה מגן לך שלא תירא שיתחלל השם ה"ו, רק אהיה תמיד עמך:

(ב) "סגין" ברכתא "יהבית" לי "וסגין" אית "קדמך" למיתן. דרש תיבת ("תתן), ומשמע עבר עתיד כנודע:

זרע האנושות, שהם השליטך לבשרך, ואתה קדשת שמו ית' ומסרת עצמך עליו. ומה שאמר פתחה ב' צמחה, קבלה היא בידו. וכידושלמי אמר פתח פתח בידו העממיא וכי, ומחולקם הם ביה:

(יג) ואודיאת פירש ותקרא, מלשון הודאה. דסימריה מתמליל לה, פי' הדובר "אלה, ר"ל ואת היתה הודאותה שהשכינה מדבר עמה, כי הבינה שהשכינה היתה בבאן לא המלאך בלבד: וכן אמרת אנת הוא "חי וקים דרמי" ולא "מתומי. פירש זה על אתה "אל ראי, ר"ל הגם שאין אני רואה רק את המלאך, עם כל זה מבלעדי שפעך וחיותך, מהיכן יחיו ויחיימו המלאכים, על כן אמר המלאך הרבה ארבה את זרעך ואין בידו להדבות, רק שהוא אומר בשפע החיות הנשפע מאתו ית' כי לא יראני האדם, על כן ראיתי רק המלאך: איתגליתא יקר שכינתא די"י בתר "חזיא. ר"ל אחר שראיתי המלאך לבד, נתגלה לי כי גם השראת השכינה בבאן, מדקאמר הרבה ארבה את זרעך וכי"ל. וכידושלמי פירש "אתרי ראי, בתר דאיתגליתא על שרי רבינתא, ועיין במתורגמן:

ז' (יא) והיו "שלים בבשרך. פירש והיה תמים בבשרך, שכל שאתה עם הערלה, הרי אתה כבעל מום כפירוש רש"י:

(יב) מגור "לכן "כל הכוונת אין "לית אבא "למינוחיה. דייק "המול "לכם, המשמע שאחם בעצמכם תמולו את עצמכם, ובאמת אפילו מל אחר כשר. על כן פירש הכוונה דאם אביו לא מלו, מחויב למול את עצמו:

(יג) "מאן "גור יגור. דריש כח"ל (מנחות פ"ב ע"א) המול ימול, מלשון המל ימול, ר"ל מי שהוא מהול, הוא יהיה מהול, לאפוקי אשה ועל וגוי:

(יד) "ואין "לית "מאן "דיגור "וישתצי וכי. לאפוקי מי שמלו אותם אחרים אפילו בעל כרחו, פפור מכת, נ"ל. ועיין במתורגמן שפירש באופן אחר, ודייק זה מרמז את "כשר "ערלתו, להורות שעדיין כשר ערלתו עליו, לאפוקי כשהסירו ערלתו אפילו בעל כרחו, פפור מכת, נ"ל והכוונת יסוד:

(טו) "ואברך "יתה "כגופה. נ"ל בעיקר מפורש שגוף לה הקב"ה, שלא היה לה מקודם כמו שודשו ח"ל (כ"ד פמ"ב ב):

אבל לא לאחריים דבת מלך היא. וגם מדקאמר מצרית, ו"לא "ממצרים, מורה מצרית המיוחדת, והיינו בת מלך המיוחד ביותר מכל בני מלכותו: ואתכתש במימר וכי. להורות דנתן אותה לשפתה אחר שנתבע, כי אמר מוטב שתהיה שפתה לזו וכי כמו שודשו ח"ל (כ"ד פמ"ה א'). ודייק זה מדקאמר "ושרי "אשת "אברם, וכי עד עתה לא ידענו שהיא אשתו. רק כ"י לומר אחר כך ולה שפתת מצרית, להורות כשכבר נתודע שהיא אשת אברם, (נתן לה) השפתה, וכן הוא לדעתו בעזה"ח:

(כ) ואחררינה. ר"ל שאשחרר אותה שתהא מותרת לך. ודייק זה מתיבת נ"א, שאמרה בא נ"א, דמשמע בעת דיקא ולא בזמן אחר, והיינו לשלול הקודם שהיתה מקודם אסורה משום שפתה, וכעת אשחררה:

(ה) כל "עולבני "מיך "דהוינא "דחצינא "דחעביד דיני. פירוש חמסי עלך, נ"ל שהם ב' הפירושים "שברשי", והבן: ואנא שכבת וכי תעליה עמך לארע נוכריתא. דייק תיבת "אנבי, דהיה ליה למימר "אני. רק ידוע התיבה "אנבי, יתפרש תמיד על דבר העומד בפני עצמו ואינו משתתף, על כן פתח דברי השיי "אנבי י"י אלקך (שמות כ ב). וכה יתפרש גם בבאן הנה אנבי גר בארץ הזאת, אין לי שיתוף עם וולתי מחמת הנידות נ"ל, וכן הוא גם כן בידושלמי פירש אחר ואתיה לי עמך "כהמנות "שמיא. ור"ל העי מאמין באמונת השם שאמר אנבי י"י אלקך, וכל הפירושים אמיתיים כי כן חך הנוודה כפמיש יפרנץ סלע, והוסיף עוד בידושלמי עיילת עמך וכי ואמריה עלך אחר הוא כ"י. ר"ל גם זה ידוקק "כאנבי, הנה אני אומר תמיד שאיך בעלי משותף עמי לכשר אחר, רק העי עומד בפני עצמו באומדן על אחר הוא: ויפרש "שלמיה "בני "זביק. ולא יצדק כפשוטו שתאמר שיה שישטופ ד' את אברהם. וגם שאמרה הויה שהוא מרת הדמים. על כן פירשה כוונתה שהשיי כרוב חמיו ישטופ צדקתם יתעשה שלום ביניהם, אך רקשה "בני "לבינך הנה ליה למימר, כ"י בני נראה הכוונה הדיפרש שיש "בני לבין אחר. וגם "זביק, נראה הכוונה הדיפרש שיש "בינך לבן אחרים, (ועיין מה שפירשנו בבראשית על פסוק בין המים וכי וכן המים, והבין). על כן פירש "יתגל "קדם "השם "עולבני. ור"ל יוראה הדיפרש שבני לבן תג, שאנבי עשיתי לה מוכה מו, והיא מכיח אוחי: ולא נצמד לכה"א "דגרי וכי המלקך לאתונא דנורא. ר"ל הדיפרש שבין לבין

(יח) ויפלח קמך. רייק תיבת 'לפניך, להודות הכוונה בעבודתך, וכן תרגם אונקלוס עיין שם:

(כו) בארבעת עשר שנים. רייק בעצם היום הזה, הכוונה ביום שצבנם ישמעאל לשנת י"ד:

מדרש רבה פרשת לך-לך.

המקום ההוא, והיה מתבונן שבדאי כל שרי הארצות אי אפשר להם בלא מנהיג הכולל כולם המכריחם להנהיג בטבע, ועל כן עלה בלבו לילך לארץ ישראל, והלך תיכף הגם שהיה עיקר המציאות וגלוי שכינתו יתברך נעלם מאתו, וכשראה הש"י גודל תשוקתו להשיג אמיתותו, והנה באמת אי אפשר להתגלות כונתו רק בארץ ישראל, אך אף על פי כן בכדי לרוות צמאונו תיכף, הציץ עליו הש"י והודיעו מאמיתותו, והבטיחו שיתראה אליו בנילוי שכינתו שם בארץ המיוחדת, ואז כשיתגלה אליו שכינתו ית', יבין למפרע מה ששמע ממנו ית' בשמיעה בלבד בלי ראייה. וזה שהתחיל בפתיחה פסוק שמע"י בת וראי והפי אונך וכו', דקשה בפסוק היתכן להקדים שמיעה לראיה. גם הפסיק בראיה בתוך השמיעה, דמקודם נאמר שמע"י, ואחר כך וראי, ושוב אחר כך והפי אונך. אך הוא באופן לגמור איניש והדר ליסבר אף על גב דלא ידע מקודם (שבת ס"ג ע"א), וכן פתרו בכאן על אברהם, שמקודם שמע הגם שלא היה לו גילוי שכינה, ואמר לו אל הארץ אשר אראך, ולא הבין ענין השמיעה, והבטיחו הש"י שיתראה אליו ואז יבין לאשורו, ושם בארץ ישראל נתראה אליו בנילוי שכינתו, והבין למפרע מה ששמע באזניו. וזהו שמע"י בת מקודם, ואחר כך וראי, ואחר כך והפי אונך, ר"ל הפי מה ששמעת באונך מקודם והתבונן. ומעתה תתבונן מה שהביא במשל לאחד שהיה עובר מ"מקום למקום דייקא, ר"ל שעיין בכל המקומות מהיכן הבירה הזו דולקת, ולהיות שראה בעל הבירה גודל התאמצו לדעת, על כן הציץ עליו הגם שהוא לא ראה את בעל הבירה, מחמת שלא היה המקום קרוב שיראה אותו המבקש, עם כל זה בעל הבירה הציץ עליו וענהו בקולו אני הוא בעל הבירה, והשתדלי נא לילך אחר הקול, ואז אתראה אליך ותבין את המראה. וכן הוא בגמ' שישל להיות

ויאמר יי אל אברם לך מארצך וכו'. רבי יצחק פתח (תהלים מה יא) שמעי בת וראי ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיו עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה וכו'. כך לפי שהיו אבינו אברהם אמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר וכו', ויתאו המלך יפוך ליפותך בעולם, והשתחוי לו הוי ויאמר יי אל אברם, עד כאן. הדקדוקים רבו. א', מאי הוא הפתיחה, ומה היה קשה לו בפסוק שהוצרך לפתיחה, ומסיים הוי ויאמר יי אל אברם, דמשמע דהשתא מוכן שפיר. ב', צריך להבין למה אמר במשל לאחד שהיה עובר מ"מקום למקום, ולמה לא אמר כפשוטו לאחד שראה בירה דולקת. ג', צריך להבין הלשון "הציץ עליו בעל הבירה, ולמה לא כפשוטו שאמר לו בעל הבירה אני הוא. ד', יפוך ליפותך בעולם מה בעי בזה. ה', סיים הפסוק והשתחוי לו בלי שום גזירה. אך הוא דהוקשה לו דבכל הנביאים נאמר מקודם שנתראה אליו הש"י לדבר עמו, כמו במשה וישעיה ושמואל, וכאן הוא בפתע פתאום שלא נאמר כלום בתורה מצדקת אברהם והתראות הש"י אליו, רק התחיל ויאמר יי וכו'. עוד קשה דמקודם נאמר שהלך אברהם בעצמו לארץ כנען, ואחר כך צוהו הש"י שילך, הלא מעצמו הלך לשם. גם צריך להבין למה צוהו הש"י לילך לארץ ישראל, אם כדי שיבטיח לו הירושה, אפילו יהיו בארץ אחרת היה באפשר להבטיח לו שיתן לו ארץ כנען. ולתתן כל הנזיל בא בפתיחתו זאת לפרש, והוא על פי דאמרו בזהר הק' (ח"א ע"ה ע"א) שאברהם אבינו הביט בחכמתו והשיג הכח של כל ארץ וארץ, וכשהגיע להתבונן בכח של ארץ כנען לא היה יכול להשיג, ואז הבין שבכאן הוא הכח של כל הכחות והמושל על כל העולמות, והיה נכסף לבוא למקום ההוא בכדי להשיג אמיתות מציאותו, והיה שואף בלבו אל

את כל באי העולם. וזכה מתרץ תיבת ל'נו, ר"ל לנו כל באי עולם: בר קפרא אמר כזה שהוא מאחה את הקרע קפנה, ר' ברכיה בעצמו הביא דברי בר קפרא, ואמר בשם אמרו לתרץ תיבת קפנה, שבעדו קמן התחיל להאחות את הקרע בכדי שלא יתרחב:

ויצא בשלום. ר"ל וזכה ידוקדק תיבת לך לך, ר"ל אל עצמך שגרמת בזכותך שתצא בשלום, עבור היותך כחומה לקדש שם שמים: ופבלום לא דברתי עם אחד אלא עמך. כוונתו גם כן לתרץ א"ל אברם, ולדקדק לך לך, ר"ל אל עצמך לשלול הדורות הקודמים, רק אתה גרמת בצדקתך לדבר עמך דייקא:

ר' עזריה פתח (והללם מה ה) אהבת וכו'. גם כן כוונת פתיחתו לדייק לך לך. וגם בא לדייק למה היה ההתגלות הראשון לאברהם בשם הויה:

אם עולם אתה מבקש, אין דין וכו'. על כן היה ההתגלות הראשון לאברהם בשם הויה רחמים, להורות שזכותו עמדה לו שהיה מוכן להתעורר רחמים בעולם ולבפל הדין. והוה לך לך לעצמך, שמדתך עומדת לך שאתה מעורר חסדים:

א"ר יצחק אם לענין וכו'. כוונתו גם כן לדרוש לך לך: הרשעים בחייהן וכו'. ור"ל אם כן לא נכתב שקר ח"ו בתורה, כי באמת נקרא מת הגם שהיה חי: א"ל הקב"ה לך אני פוטרך וכו'. והוה לך לך, אתה בלבדך רשאי לעשות כזאת, לאפוקי איש אחר: לך לך שני פעמים מבואר הוא שכוונתו לפרש לך לך, כמו לך לך, ורמז על ב' הליכות:

שהפריחו מבין הבתרים, החשבון מבואר במפרשים שמוכרח הוא שבא מבין הבתרים בהחזרה לחרן, ושהה ה' שנים: הפ"ל הזה סימן ברכה לעולם. הגם שהדברים כפשוטן, עם כל זה יש בו סוד ידוע דג' אותיות יה"ו מתמלאין שפע, ומשפיעים לה' אחרונה מלכות שמים הנקראת ברכה. וזה הפ"ל, כי יה"ו במילו כזה יו"ד ה"א וא"ו בנימטריא פ"ל, והוא סימן לברכה. וכן אברהם אבינו סימן לברכה שגם היחוד בעולמות, והבן:

וא"ת שלא גזיץ אברהם וכו', ולמה לא יצא וכו'. נ"ל הכוונה לתרץ למה שחה אברהם בחרן,

אברהם בעצמו התחיל לילך לארץ מחמת נודל השתדלותו לדעת את השיי, ובראות השיי כן, ענהו בקולו ואמר לו לך נא אחר הקול הזה ואתראה אליך, ואת (ואולי שצ"ל ואז) תתגלה תפארתי עליך, ויתגלה יפיך בעולם שנגלה עליך, מה שלא נתגלה עדיין לשום אדם, מחמת שלא השתדלו כהשתדלותך, ואז תשתחוי לו כשתבין אמיתיות מציאותו, בין והתבונן בדבריני אלה ותמצא בהם טוב מעם, ועיין קצת מדברים אלו באלשיך. וזכה יפורש גם כן לך לך, ר"ל אל עצמך דהיינו להשתדלות לבך מה שאתה משתדל, תלך ותמצא טוה אשר ייטב לך, והבן:

ויאמר י"י אל אברם. ר' ברכיה פתח (שיר השירים א א) לריח וכו'. כוונת פתיחתו לדעתי לתרץ גם כן הבנת לך לך, האיך ילך לעצמו, ואגב יתורץ דלא קאמר ויאמר י"י לאברם, רק א"ל אברם:

לצלוחית. לא אמר סתם לכלי, רק לצלוחית. כי הצלוחית היא של זכוכית, הגם שהוא נפתם מכל צד, רואין מה בתוכו, ואינם יכולים לקחתו מחמת סתימת הכלי. כך היה אברהם מוכן לקבל כל הפטובות, והיו בתוכו בפנימיות הכנת מראית הנבואה, רק שלא היה באפשר מחמת שהיה מוקף צמיד פתיל, כמבואר במשל שלכאורה אין לו ביאור, דלמה לו להזכיר צמיד פתיל, הוה ליה למימר בסתם שלהיותו עומד במקומו לא היה מריח. אך הוא דוגמא באברהם להיות מוקף צמיד פתיל, ר"ל בהיותו בארצות אחרות ששם שליפת שרים החיצונים, היו מונעים ליתן ריחו, על כן נתמלטל במאמר פיו ית' לארץ ישראל ששם שליפת הכורא ית' בלי מיצוע כנודע. וזכה יבוא על נכון, שר' ברכיה גם כן כוונתו לתרץ למה צוהו השיי לילך לארץ ישראל: ושמן מתגדל בעולם. ר"ל וזוה יתורץ למה לא אמר לאברם, רק א"ל אברם. גם לך לך, ר"ל תלך אל עצמך, דהיינו לשמן אברם שיתגדל אותו השם בעולם, נ"ל:

ר' ברכיה פתח (שם ה ה) אחות וכו'. כוונת פתיחתו גם כן לתרץ כנ"ל, זה אברהם שאיחה (ר"ל חיבר ותפר, מלשון ולא מאחין [פנהדין נ"ו ע"א])

[פניה] אחרת, הגם שהבטיחו השיי הבטחות גדולות, לא לשם זה הלך רק לקיים מצות בוראו. וילך אתו לופ, כי בשמעו מאברהם שהשיי הבטיחו הבטחות, הלך אתו להנות ממנו: ואברם בן ע"ה שנים וכו', אתה יצאת מבית אביך וכו'. דייק "בצאתו" "מחרן, שיהיה כן לעתיד יצאו ישראל מחרון אף, כשיהיה הגואל בן ע"ה שנים:

עד עכשיו נתבקש להם זכות בארץ. זה תירץ על והכנעני או בארץ, שמשמיענו שלא נתמלא סאתם עדיין, וכן הוא במתנות כהונה:

פרשה פ. ויהי כאשר הקריב וכו', ועכשיו הוא אומר הנה "נא ידעתי וכו'. ר"ל דתיבת נ"א משמע כעת:

ויהי כבוא וכו'. ושרה היכן היתה, דהוה ליה למימר והיה "כבואם: כיון שפתחה חבדיקה כל ארץ מצריים, דייק מדכתיב וייראו המצרים, דהוה ליה למימר ויראו את האשה:

פרשה מא. ואין לך קשה וכו', ובו לקה פרעה. דייק על דבר שרי "אשת אברם, ר"ל שהיה ניכר מהמכות שהיא אשת אברם על כן מנעוהו מתשמיש, ובכך הבין שהוא אשת איש: אפילו קורות ביתו לקו, דייק מדכתיב "ואת ביתו, "והכל היו אומרים על דבר שרי "אשת אברם, ר"ל כל העולם דברו כן, וזהו על דבר שרי וכו': כשבילך אני עושה והכל אומרים על דבר שרי וכו'. דייק גם כן "על דבר וכו', ואמר שהשיי עשה כן שהכל היו אומרים שבשבילה נעשו הניסים: אין אמרה מחי מחינא וכו'. דייק גם כן "על דבר, ר"ל על פי דיבורה שהיא צותה למלאך: שהיתה אומרת לו אשת וכו'. פירוש אחר על תיבת על דבר שרי אשת אברם, ר"ל על אשר דיברה שרי אשת אברם אני, ולא פירש: על דבר על דבר לגזירה שוה. על כן נאמר "על דבר, מופנה לגזירה שוה:

(יא) וי"י אמר אל אברם וכו'. ר' יודה אמר כעס וכו', אמר הקבי"ה וכו'. רצונו לפרש וי"י בכל מקום הוא ובית דינו שתוא מדת הדין, ומתו מדת הדין ויהי בכאן, ולכך אמר שהיה מדת הדין

כיון שהלך בכוננה לילך לארץ ברוח קדשו שראה ששם מקום מוכן לקדושה, ואם כן לא נאמר ויבואו עד חרן וישבו שם, לא היה לו להתעכב כיון שגודע לו דיבור המקום, ר"ל ענין דיבורו של מקום. ותירץ שהיה ממתין ומצפה שירשה אותו השיי לבטל כיבוד אב, או היה ממתין שיהיה מצווה ועומד, והראשון עיקר:

ונברכו בך. הגשמים בזכותך הפללים בזכותך, הה"ד (אסתי כב) ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה וגו', זה מהול וזה ערל וחם עליו אתמהה. מה שאמר הגשמים והפל בזכות ישראל, נשמע מפסוק ונברכו בך. לכך נ"ל מרגלא בפומי דאינשי תפלת גשם ופל בפסח וסוכות, קורין ברכת גשם ברכת פל, וכן הוא בלשון אשכנז גשם בענמשיין פל בענמשיין, ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי מפה קדוש כבוד אדמו"ר הרב מהר"מ מ"כ בק' רימנאב וצלה"ה, מה שקורין ברכת הגשם והפל, והיא כי כן הוא הדרך כשאדם נוסע לדרך בין מכיריו ושאיין מכיריו, מתיירא לנפשו פן יבוא לידי אנשים רשעים שלא יכירו ערכו וכהתל באנוש יהתלו בו, אזי הולך אצל איש צדיק קודם נסיעתו, שיברך אותו שהשיי יצליח דרכו אשר הוא הולך לכל יתעללו בו אנשים רשעים. כן הוא הדבר הגשם והפל הולך לכל העולם ולכל האומות, והנה רוצים לכל יבגדו על ידם הרשעים אומות העולם, על כן הולכים בתחילה אל ישראל עם קרובו, שיברכו אותם שיודמן פובתם רק לישראל הקדושים, כך שמעתי מפה קדוש הנ"ל. נראה שגרמו זה גם כן במדרש הלז ונברכו בך, הגשמים בזכותך והפל בזכותך, ר"ל שהם טובות כללות לכל העולם וכל האומות נהנין, וקודם נסיעתן ישראל מברכין אותם, וממילא נמשך הטובה לאומות גם כן. וזה ראייה מפסוק ויודע הדבר למרדכי, ר"ל שנתוודע הענין מקודם למרדכי שהדבר הזה הוא לפובת ישראל, ומזה נמשך טובה לאחשורוש שלא הרגהו, והבן:

וילך אברם כאשר דבר אליו יי וגו', ולופ מפל אליו. ר"ל דכתב וילך אתו לופ, והכוונה שאברהם הלך לקיים מצות בוראו לא לשום (פנים)

את כדרלעמר וכו', ד' מלכים עשו מלחמה את החמשה ויכלו להם. מתרץ וכי מניינא אתא לאשמועינן, אלא להודיעך שנבורים היו, ואף על פי כן נפלו ביד אברהם וכפירוש רש"י בחומש: עמק השדים וכו'. מסקינן חמר. עיין מ"ש באונקלוס: ועל דעתיה דרבי נחמיה קשיא דמצינו שדיבר מלך סדם אל אברהם, כן הוא במתנות כהונה: רבי עזריה ור' (יוסי) [יונתן] בן חני בשם רבי יצחק אמר בשעה וכו'. זה תירוץ על הקושיא הנ"ל: התחילו מאמינים באברהם, דודאי אמרו בזכות אברהם ניצול, על שקיבל בעירו לופ בן אחיו: ואת כל אכלם. רבי יהודה אומר זו עבודה, ורבי נחמיה אמר אלו הכותבות. דייק "כל אכלם, משמע דבר הכולל כל מאכלים, בשלמא כל רכוש ניחא, דבר הכולל כל רכוש דהיינו מעות. אלא כל אכלם מפרש רבי יהודה זו עבודה, ר"ל כלי מחרישתם שעושים בהם מלאכתם, או כל מיני כלי בעלי מלאכות שעושים בהם מלאכתם. ורבי נחמיה מפרש כותבות הם תמרים יבישים, שהוא דבר הכולל לקיץ ולחורף שמכניסין אותו לאוצר:

ויקחו את לופ וגו', כך עשו ללופ וכו'. דייק מדלא כתיב ויקחו "גם את לופ. אך הוא להורות שלופ לא היה מפל בדבר, רק הוא היה העיקר, שכל עיקר מגמתם היה עליו, כי היו רוצים להזדווג לאברהם, על כן נתנו אותו בסירה: כל כך למה, והוא יושב בסדום. דקשה וכי עד הנה לא ידענא שהוא יושב בסדום:

ויבא הפלים, ריש לקיש בשם בר קפרא הוא עוג הוא הפלים. נשמע מדכתיב בפרשת דברים (ג יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר "הרפאים, דהיינו שנשאר ממלחמות אמרפל וחביריו, וכמו שפירש רש"י בכאן: הוא לא נתכוין לשם שמים. דייק דודאי לא לשם שמים נתכוין, דהרי ידוע גדל רשעתו שיצא להלחם נגד ישראל, וגם אלו נתכוין לשם שמים, בודאי היתה עומדת לו הזכות ולא היה נהרג בידי ישראל, אלא על כרחך לא נתכוין לשם שמים:

אמר אברהם זה קונין. דייק זה מדכתיב "וינד, דמשמע המשך הסיפור באריכות בכדי

וכעם על שאינו מדבק בן אחיו: רבי נחמיה אמר כעם וכו'. וסברת רבי נחמיה הוא בהיפך וי"י הוא ובית דינו, אמר אל אברם אמירה לשון חיבה, ר"ל גם המדת הדין אמר בלשון חיבה אל אברם אחרי הפרד לופ מעמו, מה שאין כן קודם הפרדו היה מדת הדין בכעם, נ"ל:

פרשה מב.

ויהי בימי אמרפל וכו'. פתח (תהלים לו יד) חרב פתחו רשעים. כל ענין הפתיחה לדעתי לפרש "ויהי, שכל מקום שנאמר "ויהי הוא לשון "וי (מגילה י" ע"ב), ומה "וי היה שם, הרי נאבדו רשעים מן העולם. על כן מפרש שענין "הוי הוא "שחרב פתחו רשעים, שמהן למדו כל באי עולם להעשות היתר רציחה על ידי המלחמות, כי עד היום ההוא לא היה מלחמה בעולם, והם עשו היתר בדבר ונקבע לחוק בכל המלכים, ונגרם על ידם כמה שפיכת דמים:

ר' שמואל בר שילת פתח (קהלת ה טו) וגם זו וכו', כשם שפתח בד' מלכויות, כך אינו חותם וכו'. וזה ענין רי', שנתגלה אז הסוד לאברהם שישראל יהיו נתונים תחת יד המלכויות: רבי פנחס בשם רבי אייבו פתח (מכילת ד יב) והמה לא ידעו מחשבות וכו'. כוונתו גם כן לפרש "ויהי "בימי וכו', להורות שכל העולם היו אז בלי אמונה, והיו סבורים כי הכל מתנהג במקרה בלי כונת מכוין לסבב סיבות. ולזה אמר "ויהי "בימי וכו', ר"ל למי שלא ידע מחשבות הצור תם, היה סובר שבמקרה נעשה הדבר הזה, להיות שמרדו אנשי סדם נמשך המלחמה. וזהו לשון "ויהי, שהיה כן בזמן ההוא, ובאת תורתנו הק' והעידה כל אלה חברו וכו', ר"ל שבעל כרחם נתחברו כולם אל עמק השידים בניזרת היוצר שקבצם כעמיר כדי שיפלו ביד אברהם, וזהו שאמר הה"ד "ויהי "בימי וכו':

א"ל אל יחסר העולם מלכו וכו'. דרש "עמק "שוה, שהושוו כולם להמליך אברהם, הוא עמק המלך שאמר להם הוא המליכו למלך העולם:

וכי"ד שנה בא כדרלעמר בעל קורה וכו'. על כן הוזכר בכאן רק כדרלעמר לבדו, וכולן מפילים אליו:

אוהביו. נ"ל ששמעו זה מדקאמר והם "בעלי ברית אברם: זה שנמל מהם עצה על עסקי הברית. והנה בעיקר הענין קשה הדבר מאוד על אבינו אברהם שהוצרך להתייעץ כמסתפק ח"ו אם יעשה רצונו ית', וכבר דברנו בעניינו מזה. וכעת נ"ל לפי פשט ולשון המדרש שנתייעץ אם ימול את עצמו בעצמו או ימולוהו אחרים, והנה צריך המל ימול (בראשית י"ג), כי מי שאינו מהול פסול למול אחרים (מנחות מ"ב ע"א), והנה לא היה באפשר לימול את עצמו תיכף, עד שילך אל שם בן נח שנולד מהול, ולזה היה צריך עצה. ולזה אמר לו "ענר אתה הולך, (ענתה) אתה הולך ומצער את עצמך, אתה דייקא. וכן אשכול אתה הולך, אתה דייקא. אבל ממרא אמר לו והדבר הזה שאמר לך (דייקא) למול, אין אתה (דייקא) שומע לו (אתמהה), ולכן אמר לו הקב"ה אתה נתת לך (דייקא) עצה למול (את עצמו), חייך וכו' כנ"ל:

פרשה פג.

וישמע אברם כי נשבה אחיו, משמועה רעה לא יירא וכו' (תהלים קיב ז). בא לתרץ דתיבות אלו מיותרים, דלא הוה ליה למימר רק וירק אברהם את חניכיו. לזה בא כמתרץ דמשיענו בזה שלא נתפעל אברהם מהשמועה, כדרך כל העולם בשמעם ח"ו איזה בשורה לא טובה, אזי מתפעל ונהפך מאנושיותו כאלו מתבטל משכלו ועצמותו, ולא כן אברהם אבינו רק וישמע אברם וכו', ר"ל הגם ששמע הבשורה, עדיין שמו אברם כמאז ומקודם בשכלו הוה והפהור:

וישמע אברם כי נשבה אחיו, הה"ד (ישעיה לג טו) אומם אזנו משמוע דמים. כוונתו גם כן לתרץ כנ"ל, ומפרש שמשמיענו שאברהם קיים הפסוק אומם אזנו משמוע דמים, גם הוא יקרא ולא יענה. ואברהם אבינו תיכף נתן אל לבו לנקום נקמת הדם, ונקם החמס, על כן השיי ענהו בכונתו לשם שמים, נ"ל:

ויצא מלך סדם לקראתו וכו', התחיל לקשקש לו וכו'. דייק תיבת לקראתו, ר"ל כנגדו בדומה אליו היה רוצה להיות ביציאתו:

שיקנא: ואני נמל את שרה. אפשר דייק זה מתיבת "עברי, (הגם שדרש המדרש אחר כך, עם כל זה אפשר גם בכאן דייק "מעברי), ור"ל שאמר בלבו הנה אברהם הוא ממדינה אחרת, ובאם ח"ו יהרג, הרי לא יהיה מכיר לשרה שישאנה ואני אשאנה, מחמת שתחשוב שאני אהובה, להיות שבאתי להניד לאברהם על דבר אחיו שנשבה: ואין סופו של האיש ליפול אלא בידן וכו', כי "בידך וגו'. דייק מתיבת כי "בידך" נתתי, כבר "נתתי מימות אברהם: וינד לאברם העברי וכו', והוא מעבר אחר שהוא עיקר המציאות בעולם, ובו היו כלולים כל הנשמות, שהם מרזא דמחשבה בחצי פהירו עליונה שבקדושה, וכל האומות הללו מסוד החרבן מחצי פהירו התחתונה דתמן לא הוה רזא דמחשבה, על כן נפלו לפניו כקש לפני איש (אולי שצ"ל לפני האש), והמי וידום. ודייק מתיבת "העברי, ועיין בספר שערי גן עדן סוד הכתוב (יהושע מד ב) בעבר הנהר ישבו אבותיכם, והבן: שהוא מבני בניו של עבר. מעמא בעי למה יחסו בכאן אחר עבר. והנה לפי פשוטו י"ל להורות שהגם שהגנים הללו היו קרוביו, שגם הם בני "שם, והוא גם כן מבני בניו של עבר בן בנו של שם, עם כל זה לא נמנע מלהכותם בכדי לנקום קנאת השם. ועל דרך החכמה האמיתית יש לרמוז למשכילים, דידוע עיקר המציאות של נשמות ישראל הוא אברהם, והנה פהירו עילאה נעשה בסוד מים וסמ"ך שבלוחות ריבוע בתוך עינולא, שהוא סוד הויה "אלקים. והנה בשם "עבר נרמו אחוריים דהויה אלקים, כי ע"ב הוא (אחוריים) דהויה כוה י יד ידו ידו, ואות ד' הוא אחוריים דאלקים כוה א אל אלק אלקי אלקים, ונרמזין באחוריים (כי) הנשמות היו בבחינת האחור שנתגלה בפהירו, והמשכילים יבינו עיין כל זה בספר שערי גן עדן בשער אורח צדיקים ותבין: שהוא "מעבר "הנהר. ר"ל כי קודם התחלקות הפהירו על ידי קו הרוחב, היה גם עיקר המציאות של הנשמות קדושות בחצי פהירו התחתונה, שהוא סוד "עבר "הנהר בין והתבונן מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: ושהוא משיח בלשון "עברי, שבו (מצאתי ממושמש ואולי שצ"ל השיח עבר): הלך ונמלך בגו

הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון וכו', הלכות כהונה וכו'. דקשה מה ענין לחם ויין לזהו כהן לאל עליון: תורה גילה לו. ויצדק גם כן והוא כהן וכו', כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב ז), ויורו משפטיך ליעקב כתיב (דברים לג י):

ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ, ממי קנאן וכו', כאינש דאמר פלן עינוהי יאי שעריה יאי:

ויתן לו מעשר מכל וכו', מכח אותה ברכה וכו'. הכוונה למדה הנקראת 'כל היא מלכות שמים, והיא הנקראת 'ברכה. וכבר דברנו מעשר מכל, ר"ל המעשר מכל היא ה' שניתוספה לו, שהיא חלק עשירי מתיבת כל, והוא סוד ה' אחרונה שבשם הויה המרמזת למדת מלכות, שהוא סוד הברכה לישראל: מחיבן זכו ישראל לברכת כהנים וכו', מאברהם כה יהיה זרעך (בראשית טו ה), 'כה תברכו וכו' (במדבר י טג). לכאורה מה עניינו לכאן. ולפי מ"ש נוחא שמדת 'כל נקרא כ"ה, כנודע לחכמי האמת והיא המברכת:

פרשה מ"ד.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אל אברהם במחזה לאמר וגי, האל תמים דרכו אמרת יי צרופה מגן הוא לכל החוסים בו (תהלים יא לא), אם דרכיו תמימים, הוא על אחת כמה וכמה. הנה כי כן דרך המדרש כשרוצה לפרש הפסוק על ענין הפרשה, ויש לפסוק כמה פירושים אחרים, מפרשו מקודם בפירושים האחרים, ואחר כך מפרשו על הענין. והנה בכאן רוצה לפרש 'אחר הדברים האלה, דמשמע דהאמור מקודם שייך להמראה, ויפורש הענין אחר כך בפסוק שהביא: אם דרכיו תמימים, הוא על אחת כמה וכמה. 'דרכיו, ר"ל מצות התורה שהם דרכי השיי, כי כך אנו מברכין אשר קדשנו 'במצותיו, ר"ל במצות שעושה השיי בעצמו, ונדע הענין למשכילים האין יתואר קיום המצות בו ית':

רב אמר לא ניתנו המצות אלא לצרף כהן את הבריות. מפרש אמרת יי צרופה. והנה הגם

שהרב הגדול הרמב"ם ז"ל דיבר בזה המדרש, אם רצונך לרוות צמאונך לך נא ראה מ"ש הרב הקדוש בעל גור אריה בספר תפארת ישראל, ותבין דברי חכמים וחידותם. והנה גם אנחנו בעניינו נפרש המדרש קרוב לפשט, כי כבר רבו המתפלספים ותולים בוקי סריקי בדברי חכמים הקדושים, תפח רוחם של אנשי שקר אשר לא באו בסוד השם, ולא נגה עליהם אור התורה השלימה ודברי חכמים הקדושים השואבים ממקור החכמה העליונה. והנה לדעתי המדרש הזה מפרש הפסוק, שהודיע דרכי מצותיו ית' באופן הנאות, בהכחיש סברת האפקורסים השואלים האין יהיה אפשר לקנות שלימות הנפשי על ידי מעשה מצות הגשמיים. והנה באמת דרכי החכמה האמיתיות נעלם מהאנשים האלה המתחכמים בדעתם, כי המצות כולן נרמזים לדברים נעלמים בגבהי מרומים בשיעור קומה של יוצר בראשית, על כן קיים אברהם אבינו כל התורה כולה (וישא כ"ה צ"ב), כי הסתכל בשיעור קומה והבין בחכמתו נגד האור הזה, צריך בעולם העשיה מצוה זאת להתדבק באור הנערב הזה, ונגד האור השני צריך מצוה אחרת בעולם העשיה להתדבק בו, ובענין זה הבין כל המצות והנה להיות אברהם אבינו יפה כוחו במושכלות קיים כל התורה בשכלו, והיה מתדבק על ידו באורות המושכלות ובשיעור קומה של יוצר בראשית. והנה ברוב חסדו ית' בחר בזרעו אחריו והודיעם דרכי מצותיו, ומסר להם כל אשר השיג אברהם בשכלו שיהיו שוין בהם כקמין כגדול, שאף האנשים אשר לא יבינו במושכלות האין ומה יתדבקו בו ית', יראו בתורה המצות הללו הכתובות על ספר, ויעשו הדברים לשם פעלן ויתדבקו על ידם בו ית', כי הן תרי"ג מצות לנפש המשכלת אין לדבק בו ית', הגם שדרכיהן שגבה מאתנו, נאמן עלינו המצוה לנו ומייעץ אותנו לפזב לנו כל הימים, ולא איכפת ליה לקוב"ה לשוחט מן העורף וכו', כי אם צדקת מה תפעל לו, רק הם עצות לנפשותינו לצרף ולחבר אל אורות הנעלמות לרוחניים עליונים הקיימים לעד ברצונו ית'. ויש בפסוק אמרת יי צרופה, לא ניתנו המצות אלא לצרף (ולחבר ולדבק)

היתה כוונתם הואיל שאנשי סדום רעים וחמאים. וגם כן על קנאתו היה מפקפק, כי כן דרך הצדיקים מפשפשים במעשיהם, אך כשעושים איזה מעשה טוב מעיינים דילמא כוונתם לסוכת עצמן, וכן היה אברהם מתפחד דילמא היה בזה איזה הסתה מצד היצר, והיה כוונתו ח"ו שלא לשם שמים רק בקנאותו על בן אחיו, שזה הוא בפבע לקנאות על שארו ובשרו. וגם כן מה שנהג וותרנות בהחזירו למלך סדום כל הרכוש, דילמא היה בזה ח"ו איזה ענין שלא לשם שמים אשר לא ניתן לכתוב על אבינו אברהם, אך זה דרך הצדיקים שמפשפשים תמיד על עניינם, ומזה היה מתיירא. ולזה מביא הפסוק רשע עושה פעולת שקר זה נמרוד, שכל כוונתו היה רק לשקר, כי הגם שבא לחוסם על סדום כוונתו היה על אברהם. וזרע צדקה בוותרנותו למלך סדום כל הרכוש, זה אברהם, "שכר" אמת נאמר לו שכרך הרבה מאוד, וז"ש לו השיי אל תירא אברם. והבן:

דבר אחר אל תירא אברם, הה"ד (ישעיה מא ח) ואתה ישראל וכי אשר בחרתיך זרע אברהם וכי. מפרש גם כן הפסוק הלז גם כן כדי להבין מה היה יראת אברהם. ובא לפרש שאברהם היה מתיירא להיות שהבין שכל מגמתם של המלכים היה עליו, במה שלקחו את בן אחיו דוקא בסירה כמ"ש במדרש לעיל (ביד פמ"ב ז'), מתיירא באפשר אין מעשיו נוחים לפניו ית', כי מי שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה ממנו (אבות פ"ג מ"ג). ועל זה דרש הפסוק שאמר לו השיי אנכי לקחתך מארצות אספופומיא, וגם שם לא היו נוחין ממך ואני לקחתך מביניהם, הרי תראה שלא בעבור פחיתותך ח"ו אתה אינך נוח להם, רק בעבור פחיתותם. וכן הוא הענין ביעקב ששמיטת עשו לו היה בעבור פחיתותו, ועיין בפנים בדקדוק ותבין כל הענין. וגם הוא יסודין כדי לצרף בהן את הצדיקים להרבות שכרן, וכן ענין הברכות ליעקב היו ביסודין גדולים כמו שמפרש, ובאמת יהיו אחר כך כאין אנשי ריבך ואתה תגל בד', והבן:

רבי לוי אמר תרתין. כל הענין מבואר שמפרש מה היה מתיירא:

בהן את הבריות (לעולמות ומושכלות עליונים), כי מה איכפת ליה לקוב"ה לשוחם מן העורף וכי, אלא על כרחך הוא עצות לנפשינו להרחיקנו מן הדברים אשר גורמים רעות לנפשינו, ולהמעימנו מחיים הנצחיים אשר בהן יתדבק האדם וחי לעולם, והבן כי אי אפשר לפרש הכל בכתב: **דבר אחר** האל תמים דרכו, זה אברהם. עתה מתחיל לתרץ האיך שייך "אחר" הדברים האלה, דנראה סמיכת החזון לדלעיל, ומפרש הפסוק בתהילים האל "תמים" דרכו זה אברהם, ר"ל נקרא דרכו של השיי שבעבורו נברא העולם, והוא היה תמים, כמו שנאמר (נחמיה ט ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, וכן בכאן היה נאמן שלא לקח מחוס ועד שרוך נעל מכל אשר לסדום. "אמרת יי צרופה, שנצרף בכבשן האש, מגן הוא לכל החוסים בו, אל תירא אברם אנכי מגן לך. ר"ל בזכות שהיה נאמן ולא לקח מרכוש סדום, רק בשח ביי שיעשירהו, ובשח בו שיצילהו מכבשן, אמר לו השיי אנכי מגן לך, כי מגן הוא לכל החוסים בו, ולכן שפיר שייך לומר אחר הדברים האלה, והיא נכון בעזרה"י:

דבר אחר אחר הדברים האלה, כתיב (משלי יד טז) חכם ירא וכי. כוונתו גם כן לפרש אחר הדברים האלה, האיך שייך המחזה לדלעיל, ודורש הפסוק "חכם ירא וכי. כי הנה נאמר לעיל (באשית יד יח) בשם הצדיק והוא כהן לאל עליון, וידוע א"ל "עליון, הכוונה על מדת החכמה. והנה מאז נלקחה הכהונה משם וניתנה לאברהם, והוא היה כהן לאל עליון ונקרא מאז "חכם, על שם שהיה כהן גדול בחינת "חכמה, וזה דרכן של צדיקים כשמגיעים לאיזה מדרגה עליונה, מתייראים פן יבוקר מחדש פנקסיהם, והיה נקרא על ידי זה "חכם ירא. וזהו אחר הדברים האלה נאמר לו אל "תירא אברם, והבן:

ר' אבין בשם רבי חנינא פתח (משלי יא יח) רשע עושה פעולת שקר וזרע צדקה שכר אמת. בא לפרש יאל תירא אברם, ממה היה מתיירא. ומפרש על פי הפסוק הנ"ל שאברהם היה מתיירא מי יודע אם כוונת האנשים הללו שהרג היה לשקר, דילמא

ולא תדחה הברית מזרעך, ודרש זה מאנכי "מנן לך: ולא עוד וכו' אני נוסלו וכו'. אפשר דרש זה משכר הרבה "מאד, דהנה בפסוק (בראשית א לא) והנה טוב "מאד, דרשו רז"ל (ב"ר פ"ט י) והנה טוב (אולי שחטר תיבת מאוד) "המות, ודרש בכאן "מאד "מאד לנזירה שוה, וזה דרכו של המדרש, נ"ל:

היה דבר יי אל אברם במחזה לאמר, י לשונות נקראת וכו'. הנה כפי הנראה י לשונות אלו, בודאי נגד עשר ספירות, ונכתב אצלינו במקום אחר איזה עניינים הנוכעים ללשונות הנבואה, לא עת האסף פה:

אם עתיד אני להעמיד בנים וכו' מוטב לי וכו'. מתרץ בזה כי לא יצדק על אבינו אברהם שלא יאמין בהשי' שהבטיחו כמה פעמים על הבנים, וכהיום יאמר הנה אנכי הולך עירי. לזה תירץ שאמר להשי' אם גלוי לפניו שיהיו צדיקים הרי טוב, וכאם לאו וכו'. ויצדק מאד דברי בעל מעשה ה', שכוונתו היה בבקשתו מהשי' שיתן לו תיכף הבנים, ולא סמוך לפטירתו שלא יהיה לו פנאי וזמן ללמדם דרכי השי': בן מש"ק ביתי. הנה הביא ב' דיעות, או הכוונה על לופ או על אליעזר, יהיה איך שיהיה האיך ימשכו הדברים על פי דברינו הנ"ל שאברהם האמין בודאי שיהיו לו בנים. ונ"ל דהכי קאמר דכאפשר קסרוגם גורם להתאחר הכפחת השי', והנה סיפר שבחם שהם גדולים, אם הוא הכוונה על "לופ קאמר שבשכילו עזרני השי', על כן יש לו זכות, וכן אליעזר על ידו רדפתי המלכים, על כן אפשר שבשכיל שאינם מסכימים שיהיה לי בנים, הגם שלא יפעלו לחלומין כי דבר השם יקום, אך אף על פי כן אפשר שיתאחר הדבר על ידי קסרוגם:

ויאמר אברם הן לי לא נתך זרע וכו', המזל דוחקני וכו'. נ"ל שבא לפרש שגם מזה נראה שח"ו אברהם לא האמין בהבטחתו ית'. גם יקשה הלא כבר אמר ואנכי הולך עירי. ולזה תירץ שודאי אברהם האמין שהשי' משודד מערכת השמים ומשמריהם, רק אף על פי כן כיון שראה בשכלו הענין במזל שאינו מוליד, היה צריך בכל פעם ללחום

שכר הרבה מאוד, המד"א (תהלים לא כ) "מה רב מוכך אשר צפנת ליראיך. נ"ל הכוונה לפרש תיבת "מאד שהוא בנימסריא פ"ה, והוא רב טוב לישראל שהוא דרגא "דאדם שיעור קומה דזעיר אנפין. ויתפרש עוד באופן הנאות, דידוע דצפון היא מדת הדין, ומכאן בספר שערי אורה דכמת הצפון שהוא הגבורה שם רב טוב צפון, כי בהשפיע איזה שפע מעולמות עליונים, בהניע השפע על מדת הצפון, אזי מעינים אם ראוי זה האיש לאותו השפע, ועל ידי התבקרות פנקסו וימצא עליו איזה ענין לא נאות ח"ו, אזי נעצרת השפע במדת הצפון, על כן נקרא צפון ששם נצפן רב טוב לישרים, מחמת שנגנו שם מימות עולם. מה שאין כן לצדיקים גמורים מדת הדין מסכים, ואדרבה נשפע להם ממדת רב טוב הנגנו לשם. ויש שכר הרבה מא"ד, ר"ל להתרבות ולמלאות במילוי אותיות מא"ד, שהיא אותיות "אדם השיעור קומה שאתה מתקן כל קומת אדם הנברא בצלם, ומפרש שאין הכוונה להתרבות אותיות "אדם, רק הכוונה להנימסריא של "אדם שהוא פ"ה, ובהתרבותו במילוי בסוד פ"ה רב מוכך, דהיינו להתרבות ולמלאות אותיות מ"ה כזה פ"ם ח"א, יהיה בנימסריא "אלקים, שהוא מדת הצפון ששם הוא מדת הדין לעכב השפע לאינם ראויים, מה שאין כן לראויים, אדרבה על ידי מדת הצפון, (חסר תיבת אחת) השפע מצפון. וזה מה רב מוכך אשר "צפנת (דייקא בצפון), "ליראיך (דייקא), כי יראה הוא בצפון, והבן:

אחד הדברים האלה, אחר הרהורי וכו'. אברהם הרהר וכו' כרת ברית עם נח וכו'. ויצדק בכאן שיש שייכות למה שלמעלה, כי הנה היה שם בן נח כהן לאל עליון, ולהיות שאמר לו אברהם כלום מקדימין ברכת הנברא לברכת הבורא, על ידי זה נלקחה ממנו הכהונה וניתנה לאברהם (מדיס ל"ב ע"ב), כמו כן היה מתפחד אברהם דילמא יעמוד צדיק אחד ויסגל מצות ומעשים טובים יותר ממנו וידחה בריתי לבריתו. ויצדק לפי זה אחר הדברים האלה, ויש לו השי' אל תירא אברם: פמך אני מעמיד מנינים של צדיקים. ר"ל חבורות חבורות,

אף על פי כן לא ילדה לו, ולזה הביא ראייה מפסוק ורחוק מפנינים מכרה, דהיינו עיבורה: הגר בתו של פרעה היתה. עיין מ"ש בתרגום יונתן: ה"א אנר"ך. שם הג"ר קא דריש: ה"ה"ד (תהלים מה י) בנות מלכים. תרתי משמע פרעה ואבימלך:

ותתן אותה לאברם אישה, ולא לאחר לאשה ולא לפלגש. עיין מ"ש בפסוקי התורה שכל כוונתה היה ברוח הקודש שבה, כדי שתמשך השפחה ממנו הזוהמא, כי כל דבר נדבק במינו, ואמרה לו ברוח קדשה שלא ידאג מה שנוף קדוש כמוהו ידבק את עצמו בשפחה אשר אסר השיי, ויש לחוש ח"ו לקנות קנין לא טוב בנפשו, אמרה לו שאין (לו) לחוש לזה, מאחר שהוא כוונתו לשם שמים ואין לחוש לכוונה לא טובה ח"ו, וגם כן אין לחוש מצד אחר, כיון שנתנה לה שיחרור, ממילא (יכולה להיות) אשה גמורה שקידושין תופסין בה, ולא פילגש בלא קידושין. וזה שאמר לאברם אישה, ולא לאחר מי שאינו מפורסם בצדקות כאברהם, ירחיק את עצמו מלדבק בזרע האומות אפילו בנתגירה, כי קשין כספחת (יבמות מ"ז ע"ב), ומולידים קנין לא טוב בנפש, וכן לאשה ולא לפילגש, כנ"ל:

ויבא אל הגר ותהר, ומה תלמוד לומר (שם יז) הנך הרה וילדת בן, אלא מלמד שהכניסה בה שרה עין רעה והפילה עובריה. אמר רבי יוחנן ביני ובינך ובנך כתיב (בראשית טו ה), א"ר חנינא אילו אלישע הנביא אמר כן ברוח הקודש די, אלא שזכתה לדבר עמה המלאך. הדברים אלו קשים להולמם, עד שיש ספרים דלא גרסי ליה, עיין במתנות כהונה. ונ"ל דהנה לפי פשוטו פרשתי ברשיי מאין יצא להם שהכניסה שרה עין רעה, עיין שם. וכעת הגני רוצה לפרש מדחזינין דקאמר המלאך הנך הרה וילדית, שסית שם הק' כה"ת, שהוא אותיות שאחר השם שד"י והוא מע"ב שמות, וסגולתו להקפיא העובר במעי אמו לכל תפיל האשה פרי בטנה. על כן אמר לה זה, כדי שלא תפיל עוד, מוכח שהיתה עלולה להפיל. ועוד נראה דלא הוה ליה למיטר רק הנך יולדת ב"ן, ממילא מיותרים אותיות ה"ד ח"ו, בנימטריא רי"ו שהוא סוד ע"ב שמות, שבהן חקיקת

עם השכל בהשתדלות נמרץ, ולעמוד נגד השכל ולומר הלא הכורא משדד המערכה, על כן היה זה לו לדוחק רב שהיה צריך בכל פעם למלחמה בתחבולות. ולזה ביקש עצה מאתו ית' איך לעמוד בתחבולה נגד השכל שמבין במזל, והוא לוחץ ודוחק אותו שלא להאמין ח"ו. ואמר לו השיי אין זה מנגד להמזל גם כן, כי אברם אינו מוליד אברהם מוליד, והבן:

ויקח לו את כל אלה וכו', כל הכפרות וכו', עד ואין מבדילים בחטאת העוף. המדרש הזה יפה נדרש בחיבור הגבורות לגור אריה:

דבר אחר ויקח לו את כל אלה וכו', שרי אומות העולם הראה לו. עיין במגלה עמוקות פרשה זו שדייק מתיבת "אלה", ששרי האומות נקראים כן, כי ל"ה שרים מימין המרכבה וישמעאל על כולם, הרי "אלה מימין. וכן ל"ה משמאל ועשו עליהם, הרי "אלה מול אלה. ולזה נאמר ויקח לו את כל "אלה, ויבתר אותם, (דהיינו את ישראל בתוך, אחוזים בגוף המרכבה, עיין שם): שרי ישראל הראה לו. הם ע"ב סנהדרין, גם כן "אלה מול "אלה מזכין ומחייבין:

כתבו על קרן השור. כבר דברנו מזה במקום אחר:

דן אנכי וכו'. בשתי אותיות הללו וכו'. הם נ"ד שמות המתגלגלים מצירופי שם הויה, והם רי"ו אותיות, עיין בספר כח ד':

את הקיני וכו'. ועדיין ושרי אשת וכו'. סמוכין קא דריש:

פרשה מה.

ושרי אשת אברם לא ילדה לו, אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה וכו' (משלי לא ט), עיבורה וכו'. בא לפרש דכל הפסוק הזה מיותר, דהיה לו להתחיל ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני וכו'. על כן מפרש דהכי קאמר קרא, דזה הוא הדרך שהשיי משהה לצדיקים כי מתאוה לתפילתן. וזהו הפירוש ושרי, הגם שהיא שרה המפורסמת בצדקתה, וגם היא "אשת אברם המפורסם בצדקות,

פרשה זו.

ויאמר אלקים שרי אשתך, כתיב (משלי יב ה) אשת חיל וכו'. ר' אחא ורבנן באו לפרש תיבת שרי אשתך המיותרין, על כן דרשו שהשיי אמר לו שרי אשתך דייקא, היא משונה מכל נשי עולם: א"ר יהושע בן קרחה י"ד שנמל וכו' וחציו לאברהם. בא גם כן לפרש שרי אשתך, על כן תרויח אתה ממנה, כי היא עצם מעצמך:

נמול אברהם וכו', הרגיש ונצטער וכו'. מנימול קדריש, דהוה ליה למימר מל אברהם. אך להורות שהרגיש צער גדול. ור' לוי דרש בהיפך מנימול, אמר אברהם עד שלא מלתי וכו', הה"ד (בראשית י"א) וירא אליו וכו'. סמוכין קא דריש מדלא התחיל וירא יי אל אברהם, רק קאי על תיבת (אברהם) שבפרשה שלמעלה, שמע מינה שהתראות השיי אליו היה בעבור עסקי המילה, נ"ל: כאן שייך מאמר ואת בריתי כו', והוא בכתבים הנ"ל דף ז ע"א:

מדרש תחומא פרשת לך-לך.

ויאמר יי אל אברם לך לך. ילמדנו רבינו אדם מישראל מהו שיקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך וכו', אסור לקבל וכו', אלא יעמוד במקום אחד וכו', ויקרא שמע וכו', ואחר כך ברוך שם כבוד, וכשמתחיל ואהבת, רצה מהלך וכו'. אתה מוצא כל המדקדק במצות שכרו מרובה, שכך מצינו באברהם וכו', א"ל הקב"ה אתה מדקדק במצותי, ואתה יושב עם עובדי עבודה זרה, לך לך מארצך. והמדרש תמוה האיך שייכים העניינים לכאן. והנראה דבא לפרש מקודם תיבת לך לך, האיך ילך אל עצמו. ומפרשו ברמז, דהנה בקבלת עול מלכות שמים צריך לעמוד, ובהתחילו ואהבית שהיא החוכה המוסל על האדם, מותר לילך. וזה מפרש בכאן שנרמז בתורה דרך רמז ויאמר יי, ר"ל כיון שכבר אמר הויה, דהיינו קבלת שם שמים, א"ל אבר"ם, ועתה נשאר מה שנוגע רק לאבר"ם, הוא נשמת אדם הנקראת אבר"ם דהיינו אהבת ד', לך מותר אתה לילך בדבר הנוגע לעצמך בחיובך, מה שאין כן בקבלת יחודו ית'. והנה זה מפרש דרך

הנבראים להעמיד תולדות באש הנבוריה, ולשניהם כיון אלישע אצל השונמית למועיד הויה כעית חייה אתי, (כן הוא הכתיב אתי ביריד) חובקת (מלכ"ס ב ד סו), ס"ת בנימפריא השם הנ"ל עם הכולל, וכן ידוע דבן השונמית היה חבוק בנימפריא ר"ו, שהגליף בו אלישע ר"ו אתוון דשמא קדישא. ובוה תבין שלמד מפסוק הנך הרה וילדת, שהכניסה שרה עין והפילה, מדקאמר לה אותן השמות המסוגלים לבל תפיל, אמר ר' חנינא אילו אלישע הנביא אמיר (כצ"ל) כן ברוח הקודש די, כמו שמצינו שעשה בן אלישע, ואילו נאמר לה הנבואה הלזו על ידי בן אדם, דהיינו על ידי שם ועבר וכיוצא, הויה די לה, אלא שזכתה לדבר עמה המלאך דברים כאלה, והבן:

פרשה זו.

ויהי אברם בן תשעים ותשע שנים, כענבים וכו' כבכורה כתאנה בראשיתה (הושע ט י). בא לפרש למה משמיענו שהיה בן צ"ט שנים, ואמר שמשמיענו שהיה עדיין בן צ"ט היה לבדו, ולא היה לו עדיין זרע, כי כן דרך דבר החשוב שצריך הכנה זמן רב עד שיבוא לתכליתו המכוון בה והבן, כדי להורות שלא במקרה הוא וכוונת מכוון אלי. ולזה אמר כשהיה אברם בן צ"ט, אמר לו השיי התהלך לפני אתה לבדך, ואחר כך וארבה אותך במאוד מאוד. ובוה מתרץ גם כן למה לא המתין השיי עם מצות מילה עד שיוולד יצחק, ואז יקיים המצוה בשלימות מילתו ומילת בנו לשמונה. לזה אמר כי כן הדרך בתחילה יתהלך הוא לבדו ית' לפניו, ואחר כך אברהם ויצחק, והבן: מה התאנה הזו אין לה פסולת וכו'. מפרש התהלך לפני והיה תמים:

זמן היה לאברהם. בא לפרש גם כן למה המתין השיי עד שנת צ"ט, ומתרץ שהוא הזמן הנגזר מהיודע תעלומות:

א"ל הקב"ה לאברהם דייך אני ואתה וכו', ר"ל שבשבילך בראתי העולם, ואתה הוא במקום אדם הראשון ותיקונו, ודרש כן משם שד"י שהוא לשון ד"י (תגינה י"ב ע"א), וכן שאר הדרשות שדרש, משם הנ"ל הוא: תרגם עקילם וכו'. אינו יודע פתרונו, השיי יאיר עינינו:

רו"ל (מגילה י"ז ב), על כן בא לספר בשבט הגר, ואברהם היה גר, והם רצו להזדווג לו, על כן היה וי בעולם: גר שנתגייר בערב פסח וכו'. התחיל לדבר בזאת ההלכה דייקא, מפני שאז היה גם כן בפסח, שכשבא עוג לבישר לאברהם עשה עונות מצות, על כן נקרא ע"ג, ועלתה לפניו ית' חביבות הגרים, עד שגזר אומר בתורתו שמובל ואוכל פסחו, והם רצו להזדווג לאברהם הגר שעוסק בהלכות הפסח, נ"ל:

ויהי בימי אמרפל, כך פתח רבי תנחומא בר אבא (תהלים לו יד) "חרב פתחו רשעים וכו'. על כן התחיל ויהי לשון וי", על שלמדו דרכי המלחמות בעולם, שהיו גדורים עד היום ההוא שלא לרצוח נפש, והם עשו היתר בדבר:

ויהי בימי אמרפל, ילמדנו רבינו הכותב וכו', כך אמר הקב"ה הריני משים תחרות וכו', שיבוא אברהם ויפול ממונם, מנין ממה שקראו בענין ויהי בימי אמרפל. נ"ל כוונתו לתרץ דהוה ליה למימר ויהי בימי כדרלעומר, דהוא היה העיקר, ומתוכן דבריו נלמד דאילו היה אומר כן, היינו סבורים דבמקרה היה המלחמה להיות שמרדו בכדרלעומר, נלחם עמם והיה מה שהיה. לזה תולה הענין במלך אחר שלא הגיע אליו הענין, להורות דהיתה בכוונה מהבורא ית' ליתן רכושם ביד אברהם, ולכך עשה העיקר מאמרפל הוא נמרוד, שהוא היה עיקר המנגד לאברהם: שיבא אברהם ויפול ממונם. הגם שלא רצה אברהם ליקח מרכוש סד"ם, עם כל זה מרכוש הדי מלכים שהיה להם בעצמם לקח. וזה שדייק ואם אקח מכל אשר ליך דייקא:

ויהי בימי אמרפל, זה שאמר הכתוב (תהלים מד ו) בך וכו' בשמך נבוס וכו', אלולי ששתפת כבודך וכו', מה אדם אחד נגד מ' מלכים וכו', ואני בשמך תרום קרני וכו'. לפי הנראה בא גם כן לפרש ויהי בימי אמרפל, ומפרש לרמז על הר"ת "ויהי בימי אמרפל, ר"ת בנימטריא מ'. מלך שנער, ר"ת ש"ם. לרמז אל האמור האיך אדם אחד יכול נגד מ' מלכים, אם לא כי בשמך נבוס קמינו. ובא גם כן הרמז בר"ת "ויהי בימי אמרפל, שהם אתון וכו', שבאלו הג' אותיות נרמזין "אלה ברכב ואלה

רמז שמרמות התורה בתיבת "לך לך", ותוכל לומר בזה האופן גם כן כפשוטו ויאמר הויה אל אברם "לך לך", שהשיי אמר לו בחיוב המוטל עליך, דהיינו אהבת השיי זולת היחוד, מותר אתה ללך. ועתה מתחיל לפרש למה נאמר מארצ'ך, לא הוה ליה למימר רק לך לך אל הארץ וכו'. ומפרש כי כפי הרמז שנאמר למעלה בתיבת "לך לך" לאברהם, על כרחך נשמע שהיה אברהם מדקדק במצות, ואמר לו השיי לא תצטרך לעמוד רק בפסוק היחוד, ולפי שדקדק במצות והיה שרוי בין עובדי עבודה זרה, אמר לו השיי "לך לך" מארצ'ך דייקא, שהם עובדי עבודה זרה ולא תתערב ביניהם, נ"ל:

ר' ברכיה פתח (שיר השירים ח ח) אחות לנו קטנה. פירשתיו ברכה:

ויאמר יי אל אברם לך לך, זה שאמר הכתוב (תהלים מה יא) שמעי בת וראי וכו'. פירשתי גם כן ברכה:

"לך לך", ל' שלשים וכו'. כוונתו גם כן לדייק לך לך:

ור' לוי אומר נסיון הא' כנסיון האחרון וכו', ולכך אמר לו "לך לך" ב' פעמים, לרמז לו הנסיון הב' גם כן: ואעשך, אין כתיב ואשימך וכו', א"ל אותך אני בורא בריה חדשה וכו', שהיה עקר במבצע והקב"ה בראו בריה חדשה להוליד:

ראה אברהם אבינו כבואה של שרה באותו נהר. דייק מהנ"ה נ"א ידעתי, משמע שכעת ידע לא קודם: נותן אני אותך בתיבה וכו'. על כן לא נאמר ויהי כבואים מצרימה, רק ויהי כבוא אברם מצרימה: ואף שרה צוחת ואומרת רבש"ע וכו', א"ל הקב"ה וכו' אני אעשה בהן דוגמא, (ר"ל דוגמא ודומה מה שאעשה אחר כך לבניך נסים, ואביא עליו מכות נ"ל), דכתיב וינע יי את וכו' על דבר שרי. ר"ל על ידי דיבורה שהתפללה להשיי, ונשמע תפילתה לפניו ית': מהו על דבר שרי, באותה שעה וכו'. זה פירוש אחר על תיבת "על דבר שרי":

ויהי בימי אמרפל, ילמדנו רבינו גר שנתגייר וכו'. כוונתו לדייק ויהי שמרמז על וי כמו שאמרו

אחר הדברים האלה. זה שאמר הכתוב (משלי יא יח) רשע עושה פעולת שקר וכז. עיין מה שפרשתי ברבה, וכאן לפי לשון המדרש צריך להוסיף פירוש שאמר לו הקב"ה אל תירא, שהיה באפשר כוונת נמרוד לשם שמים, כי הנה כל מעשיו היה בדרך השקר, ומאין יבוא לו דרך האמת, וגם כן אל תירא שמא אין כוונתך במלחמה, כי הנה כל מנמתך לדרך האמת, והבן:

ואת בריתי אקים את יצחק. איר אבא מכאן למד בן הנבורה קל וחומר מכן האמה, כתיב (בישמעאל) הנה ברכתי אותו והרבתי אותו והפרתי אותו, זה ישמעאל, וקל וחומר ואת בריתי אקים וכז (כ"ד פמ"ז ה'). על כרחך דרוש הזה נאמר לקל וחומר. אך מן הצורך לידע למה לן לקל וחומר, כיון דמקרא מפורש היא לעיל הבטחת הבורא ית"ש. אך התבונן נא חסדי השי"ת בהבטחתו ואת הבטיח לאברהם אבינו על יצחק, והקימותי את בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחריו אשר ילכו אחריו בחקות התורה, ואחר כך אמר ולישמעאל שמעתיך, הנה אין לו זכות רק שמעתיך, ואני עושה זאת למענך עבור שהוא בנך, וזרעו אחריו אין להם שום זכות, רק הפריתי אותו והרביתי אותו, וכל הגדולה שלהם היא רק ממנו עבור שהוא בנך. וזה שדייק ר' אבא באומריו "זה ישמעאל, רציל שדייק השי"ת בכל פעם "אותו, להורות דבניו אין להם שום זכות, רק עבור ישמעאל שהוא בנך בן השפחה, מזה יומשך חסד וטובה לזרע יצחק, שאפילו ח"ו כשלא יהיה זכות לישראל, הנה יושעו על ידי קל וחומר הניתן לדרוש על פי התורה. הנה אחרית הימים האלה אם ח"ו זכות וצדקה אין בנו, הנה יש מענה על ידי מדת קל וחומר הניתן לדרוש על פי התורה, היינו קל וחומר מהצלחת ישמעאל וגדולתו. ובהעמיק עוד הקל וחומר הוא המדה הראשונה, נגד המדה הראשונה מיג תיקוני דיקנא אל (שמת לו ח), וכן מלא רחמים אף על פי שאינו הגון אף על פי שאינו כדאי (בסנת ד' ע"א), ממילא אפילו באין זכות ח"ו, הנה נלמד קל וחומר מישמעאל, ועל ידי הקל וחומר מתגלה היג תיקוני דיקנא רחמים גמורים וכל דינין אתכפיין,

"בסוסים" ואנחנו "בשם" אלקינו (שם כ ח), שכל התיבות נרמזין בהגך ג' אותיות, על כן הביא המדרש זה הפסוק:

למדנו רבינו העולה על מה וכז, ורבי שמעון בן יוחאי אומר על הרהור הלב וכז, אתה מוצא אברהם היה מהרהר אחר מדת הדין וכז, כבר קבלתי שכרי, א"ל הקב"ה כיון שהרהרת אחר מעשי, עולה אתה צריך, לפיכך ויאמר קח נא וכז והעלהו שם לעולה (בראשית כב כ). הנה הרהור אחר מדת הדין הוא לדעתי שרצה לומר על מה עשה יי ככה ליתן לו שכרו בעולם הזה, ולא ישמור לו שכרו לעולם הבא כמדתו עם הצדיקים, וזה היה הרהור אחר מדת הדין, וכוונתו לדעתי לתרץ "אחר" "הדברים" האלה (שם טו א), וגם אל תירא ממה היה מתיירא, על כן מתרץ שהיה מתיירא שקיבל שכרו, "ואחר" "הדברים" האלה מופנה לגזירה שוה "אחר" "הדברים", "אחר" "הדברים" מעקידת יצחק נ"ל:

אמר רבי יצחק היה הוגה בלבו וכז. גם כן כוונתו לתרץ כנ"ל, והוא מובן:

אחר הדברים האלה היה דבר ד', זה שאמר הכתוב (משלי ב ז) יצפון וכז, תתק"פ דור כפל הקב"ה וכז. כוונתו גם כן לתרץ "אחר" "הדברים" האלה. וגם בא לתרץ הלשון "היה ידבר יי, דהיה לו לומר אמ"ר יי, או ויאמר וכיוצא. על כן בא לפרש דמשמענו דהדב"ר ה' היה דייקא אל אבר"ם, דהיינו התורה, שהיא דבר יי היתה נגזזה עד היום עד שבא אברהם, וגרמו סך הדורות בתיבת "אחר" "הדברים" האלה, כי תיבות הדברים האלה, בהחשב המ"ם סתומה לת"ר כנודע ועם הנקודות, הוא בנימטריא תתק"פ דוק ותשכח. וזהו אחר המנין של תיבת "הדברים" האלה, אז היה דבר יי הנגזזה אל אבר"ם דייקא, והבן: ערובי תבשילין שמר אברהם, שנאמר (בראשית כו ה) עק"ב אשר שמע אברהם וכז. הנה מה שפרטו דוקא עירובי תבשילין, טעם כמום בדבר לחכמי האמת ואין כאן מקומו, וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, ששמעו רז"ל זה מפסוק עקב אשר וכז, כי הגך ג' תיבות עקב אשר שמע עם הכולל, בנימטריא ערובי תבשילין דוק ותשכח:

איני יודע מה הן י"ו מלכים. והנראה דמיס, וצ"ל מ"ו מלכים, וכך הוא לקמן פרק מ"ו, ויצא לו מדכתיב את כדרלעומר וכו', ריבוי הא"ת מרבה שהיה עם כדרלעומר עוד מלך אחד, ארבעה מלכים א"ת ה', ריבוי הא"ת מרבה עוד ה' מפלים אליהם, נמצא היה עם אמרפל וחביריו סך הכל ה' מלכים, ומלכי סדום היו עשרה סך הכל מ"ו, ויתר הדברים מבוארים במדרשים הנ"ל:

וינאלנו ברחמים רבים במהרה בימינו. מזה תתבונן שבהשגחה עליונה אשר מנהג הישמעאלים שלא לגלח פאת זקנם, כי מהם נלמוד קל וחומר, ודי בזה:

אגרת בראשית:

פרק י"ג. אחר הדברים האלה, עיין שם כי אלו הדברים המבוארים ברבה ובתנחומא: ויחלק עליהם לילה וכו'. וה"ו זה יצא לרדוף י"ו מלכים,

מגלה עמוקות

פרשת לך-לך

בארות עמוקים

במדרש רבה (במ"ד פ"א ב') ואעשך לנו (בראשית יב ב), זה שאומרים אלקי אברהם. ואברכב"ה, זה שאומרים אלקי יצחק. ואגלה שמך, זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בבול, תלמוד לומר והיה ברכ"ה, כך חותמין ולא ברם. מקשים הלא יותר טוב שהיו חותמין, ויזכה גם בנו וכן בנו לחתימה ויהיו כמותו, שבכל אדם מתקנא חוץ מבנו (סנהדרין ק"ה ע"ב), וזה כל אדם (שמבקש צ"ל) שיגדל כסא של בנו (א) מכסאו, ומתחילה כשזהו שיזכו כולם (ב) שהיו אומרים אלקי אברהם יצחק ויעקב, ואחר זה לצעורי בא. ועוד הלא יעקב בו היה ראוי לחתום מוכתר שבאבות, והוא "גבר שלום" (ג) יושב אהלים (בראשית כה כה) בין אברהם (ד) ויצחק, וחוט המשולש לא במהרה וכו'. והענין שאלו השלושה הם אל אלקים הויה דבר ויקרא ארץ (תהלים נ א) (ה), ג' קוין (ו) "חסד רחמים", והוא הענין (ז) כוס של ברכה צדיק ג', נגד ג' אבות, ואוחז בב' ידיו ונשאר בימין, שהוא ימין י"י חסמ"ה (ח) ימין י"י עושה חיל (תהלים קיח טז), ואף על פי שהקב"ה מתנהג בשלשה מדות, חסד הוא העיקר והכל הולך אחר החתום (ברכות י"ב ע"א), ויהיה (ט) החתום באברהם שהוא חסד (י): או יאמר על פי הנמרא (ר"ה י"ז ע"ב) (יא) כתיב (תהלים קמה יז) צדיק י"י בכל דרכיו, וכתיב וחסידי בכל מעשיו, מתחלה צדיק, ולבסוף חסד. כן

הם המשפיעים בארץ מלכות, והבן: (ז) מלכות נקראת כוס של ברכה, צריך ג', הם ג' רגלי המרכבה הנ"ל חסד גבורה תפארת, ג' יסודות אמ"ש המשפיעים ביסוד העפ"ר כנ"ל: (ח) רומסה בנימטריא ארץ, והבן שהוא סוד וימינו תחבקני (שיר השירים ב ה), כי עיקר הוא הימין: (ט) ר"ל על כן גם כאן אמר לו השיי שיהיה החתום באברהם שהוא מדת החסד, סוד וימינו תחבקני הנ"ל: (י) ר"ל ונמצא שהוא הכל בשורה טובה והתבטחה, הגם שהתחלת השפעה הוא מג' מדות חסד גבורה תפארת, עם כל זה הכל הולך אחר החתום, והחתום יהיה רק בחסד מדת אברהם, והבן: (יא) ר"ה דף י"ז ע"ב רב הונא רמי, כתיב צדיק י"י בכל דרכיו, וכתיב וחסידי בכל

(א) כן דרשו רז"ל מדברנו את דוד ויגדל השם את כסאו מכסא אדוני (מלכים א' א לו), דהיינו בשעה שהמליכו את שלמה, דרשו רז"ל בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו: (ב) דבשלמא בלא זה הייתי אומר דהשיי הודיע לו האמת שיהיה כן, אך מדחוינן דכוונת השיי היה בכאן להבטיחו בשורות טובות, ואחר כך לצעורי בא בהודעתו זאת בכאן, על כרחך צריך לומר דגם זה היה בשורה טובה, שלא יהיה החתימה ביצחק ויעקב: (ג) איש תם, מתרגמינן גב"ר שלי"ם: (ד) כך הוא הפירוש של יוש"ב אהלים הנאמר ביעקב, שהיה יושב בין אהל אברהם ובין אהל יצחק, וכך הוא בגבהי מרומים מדת יעקב הוא תפארת, ממוצעת ומכרעת בין חסד וגבורה שכנגדן אברהם יצחק: (ה) אל הוא חסד, אלקים הוא מדת הדין גבורה, וה"ה הוא רחמים תפארת, אם כן אלו הני שמות הם חסד גבורה תפארת, ג' רגלי המרכבה שכנגדן אברהם יצחק ויעקב, ויקרא ארץ הוא מלכות רגל רביעי שבמרכבה, ואלו הני מדות חסד גבורה תפארת, שהם הני יסודות הרוחניים מים אש אויר משפיעים, וביסוד הרביעי מלכות שהוא יסוד עפר הרוחני: (ו) הוא סוד הפסוק (בראשית ב ה) כל שייח השדה פרים יהיה בארץ, כי ג' פעמים ק"ו בנימטריא שייח,

הראשון (חסר תיבה) ויום הראשון דחג כמבואר
 בזהר ומקובלים. והנה הוא גם כן הבטחה גדולה
 לאברהם הבטחה בפני עצמה שיהיה הוא כלול מג
 רגלי המרכבה, כי לו משפט הבכורה למנות לכל באי
 עולם, מה שאין כן באינך שהם מתנהגים בדין והלכה
 כדברי המזכה הכלול מכולם, ולא תענה על ר"ב
 כתיב (שמות כג ב, סנהדרין י"ח ע"ב): (כו) סיפא דפסוק
 ותתן לי מגין ישעך קא דריש: (כו) לכאורה צ"ל
 הכוונה אין בפרט אלא מה שבכלל, וכן צריך לדחוק
 ולפרש דהפרט מסכים אל הכלל, נ"ל: (כה) ר"ל כל
 אחד בפני עצמו: (כ"ט) ר"ל דודאי כשיגיע זמן גאולה
 האחרונה, יקיים כולו ביחד, מה שאין כן בגאולות
 הראשונות, היה מספיק אחד: (ל) ר"ל זה על דרך
 האמור למעלה שאברהם הוא כלל כולם ביחד, וזה
 הבטחה גדולה שגם הגלות האחרון שצריכין זכות
 גדול, יכלול השיי זכות שלשתן יחד להביא הגאולה
 לבני בנייהם: (לא) זה ענין אחר בפני עצמו, התחיל
 לפרש התחלת הפרשה כפל ל"ך ל"ך, ומפרש המדרש
 רבה שגם כן כוונתו לתרץ ל"ך ל"ך, ומפרשו על פי
 הקדמה מהרב המורה: (לב) הג' דיעות הם כך, הדיעה
 הא' הוא שאומרים שאין השיי משגיח כלל
 בתחתונים, כי הוא נעלה ומרומם מאוד, ולפי מעלתו
 ורוממתו אין זה כבודו להשגיח בשפלים. דיעה הב'
 אומרים שהוא משגיח בתחתונים, אך על דרך כלל
 לקיום המינים, אבל לא על פרטות האישים, ושני
 הדיעות האלו הם אפקורמות לא כאלה חלק יעקב,
 ועיין ביפולם במורה ובחוכות הלכות ובשאר ספרי
 קודש. והדיעה הג' הוא דעת תורתנו הק', שהשיי
 משגיח בכלל ובפרט בפרטות אישי המין, והוא אמונת
 התורה לאיש הישראלי, וזה כל האדם: (לג) זה הענין
 מבטל דעת הידיעה הא', שאמר שהשיי נוקם
 מהעוברים על רצונו, וזה מורה השגחתו ית': (לד)
 מתיבת הופיע, מורה שהוא מופיע לפרטיות המין

העובר על רצונו ית': (לה) ר"ל שהיה מעיין להשיג אם יש השגחה בתחתונים, והיה עובר ממקרים למקרים רצה
 להשיג אם גם בפרטיות יש השגחה: (לו) ר"ל שהיה חושב באפשר זה כבודו ית' שלא להשגיח בתחתונים, כי
 הוא נעלה ומרומם מאוד ונבדל מהגשמיים כדעת הדיעה הא': (לז) בכאן התחיל להביא ראיה לפירושו שהיה
 אברהם מחשב ומתבונן בזה הענין, דהנה אמר בעת לקיחתו מבית אביו היה נקרא אלקי השמים, כי אז היה
 מסתפק דילמא אינו משגיח בשפלים רק כצבא מרום: (לח) ירד דייקא, כי אדרבה במקום גדולתו שם אתה מוצא
 ענותנותו (מגלה ל"א ע"א), וזה כבודו להשגיח בתחתונים, ועיקר הבריאה להיות לו דירה בתחתונים: (למ) ר"ל יעקב

היה

לא ידע (מ), זה שאמר ואנכי (מא) לא ידעתי שישניח על כל פרט ופרט. זה שאמר (מב) בעל המשל "ממקום למקום (מג), זה שאמר הקב"ה אני הוא בעל הבירה, ר"ל מה שחשבת שבידה זו בלא מנהיג כי רם על כל גוים ד' (תהלים קיג ד) (מד), אני הוא, "והניצן עליו" (מה) וראה או שגם יש השגחה על כל פרט ופרט, שהרי עליו לבדו יש הנהגה, כמ"ש (מו) לך לך מאיצמנינות שלך אברם אינו מוליד אברהם מוליד (שבת קנ"ז ע"א), ואעשך שם (מו) לנו גדול: אחות לנו קמנה ושדים אין לה (שיר השירים ח ח), במדרש (ב"ר פל"ט ג) דרש על אברהם (מח), "כדרך (נ"ל צ"ל "וכדרך) הפשט (מט) על שרה, שהיא קמנה (ג) אצל נחור (צ"ל הרן) אבי מלכה ואבי יסכה (בראשית יא כט), (נא) הרי שמלכה היתה גדולה מיסכה, ולקח אברהם הגדול ליסכה הקמנה, מזה למדו (מגילה י"ד ע"א) שהיתה סוכה ברוח הקודש (נב) על שלקחה קמנה, ושדים אין לה אפילו עיקר ולד אין לה (ב"ר פמ"ז ב), גם שדים צומקות כדרך עקרה וטומטמן, (נד) וברוח הקודש סכה שהיה לה ולד, לכן לקחה אברהם. גם טעם ותדי שרי עקרה (בראשית יא

ל

היה בידיעה ברורה אצלו שיש ה' במקום זה, דהיינו שמשניח בשפלים בדרך כלל לכל המין: (מ) ר"ל על פרט המין לאישיהם, דהיינו הדיעה הב': (מא) ר"ל יואנכי, דהיינו שיש השגחה עלי לבדי שאני פרט במין, זה לא ידעתי: (מב) ר"ל זהו הכוונה גם לכאן במדרש שאמר לשון "ממקום למקום, שהיה מתבונן אם הבירה הוא בלא מנהיג כלל, דהיינו שאינו משניח כלל בשפלים, וגם היה עובר "ממקום למקום, להתבונן אם משניח בכל פרטיות המקומות כל אחד בפני עצמו: (מג) התחיל לבאר המדרש תשובת השיי אליו אני הוא בעל הבירה, שאני משניח בשפלים: (מד) ר"ל כי הם, דהיינו בעלי הדיעה הא' אשר יומרוהו למזימה (תהלים קלט ט), ר"ל שמרוממים את השיי בניהם, שאומרים שאין זה כבודו ית' להשניח בשפלים, ובאמת היא מזימה ושבע תועבת בלבם, כי בהפקרא ניהא להם שאומרים לית דין ולית דיין בעולם הזה תיפח רוחם, על כן אמר השיי אני הוא: (מה) עליו דייקא, וזהו מבטל דעת הדיעה הב' שאומרים שאינו משניח

בפרטים, מדחויגן דהשיי משניח על הנהגתו, הלא הוא פרט איש אחד מאישי המין: (מו) עתה התחיל לפרש למה אמר המדרש זה המשל בכאן על "לך לך", כי רצונו לפרש תיבת "לך לך", והוא להיות שהיה אברהם מסתפק בענין ההשגחה, ואימת לו השיי אמיתיות השגחה שמשניח בשפלים גם בפרטות האישיים ובפרטות המקומות מקום ומקום לבדו. וז"ש לו "לך לך", ר"ל תלך מאיצמנינות שלך שאתה רואה, אברם אינו מוליד אברהם מוליד, הרי בזה תראה השגחה בפרטות האישיים: (מו) ר"ל זה פירוש על תיבת "מארצך", ר"ל שגם תלך "מארצך רק תלך לארץ ישראל, ושם אעשך לנו גדול, הרי יתאמת לך השגחה בפרטיות המקומות: (מח) במדרש דרש הפסוק הזה על אברהם "אחות ילנו" קמנה, זה אברהם שאיחה את כל העולם, "ושדים יאין ילה, לא היניקוהו לא מצות ולא מעשים טובים, עיין שם במדרש פרשה זו כל הענין: (מט) המחבר הק' רוצה לפרש הפסוק הזה בדרך הפשט על שרה, כמו שביאר אחר כך והדרשה תדרש: (נ) ר"ל "אחות ילנו" קמנה, ר"ל לנו עם ישראל שייכה אחות הקמנה, דהיינו שרה שהיתה קמנה וצעירה מאחותה מלכה: (נא) חז"ל דרשו יסכה זו שרה, שהיתה סוכה ברוח הקודש, ולמה לא קראה מקודם לכן יסכה, לזה אמר הק' המחבר לפי דרכו שמכאן נשמע שהיתה סוכה ברוח הקודש, דהרי נחור היה אבי מלכה ואבי וכו', הרי שהיתה מלכה גדולה ממנו, ולמה לא לקח אברהם הגדול את מלכה ובירר את שרה, לפי שהבין שסכתה ברוח הקודש לקחה: (נב) הגם שהיתה קמנה: (נג) חז"ל דרשו על פסוק ותחי שרי עקרה אין לה יולד, מיתורא דקרא דרשו אפילו עיקר מפרון לא היה לה, דהיינו האם והמפרון שהולד מונח בתוכה לא היה לה, והנה אשה כזאת היא איילונית ועקרה נמורה, ולא תלד לעולם בטבע, ומסימנה היא שאין לה שדים נכוננו כדרך הנשים. וזה שדרש גם בכאן לראיה שסכתה ברוח הקודש, ובשביל זה לקחה אברהם דהרי היתה קמנה, והיה לו ליקח מלכה הנדולה. וזאת ועוד אחרת "ושדים יאין ילה, דמורה שלא היתה לה עיקר "מפרון, והרי היא איילונית נמורה, אלא על כרחך שסכתה ברוח הקודש: (נד) וסכה אברהם בצדקתה שבודאי יהיה לה בנים, דלמה זכתה לרוח הקודש, על כרחך בשביל צדקתה, ובודאי יעשה לה השיי גם:

ל (נה), ר"ל עבוד שנקראת "שרי ביו"ד, שהוא אות של עולם הזה שנברא ביו"ד (מנחות כ"ט ע"ב), "ולכן היתה בזה העולם, דק אין לה ולד (נ"ל שר"ל ולכן רק בזה העולם אין לה ולד) מלמטה, אבל למעלה נשמות (נו) של הצדיקים יש לה. זה שאמר הכתוב "אחות" לנו "קמנה, ר"ל עבוד אות יו"ד שהיא קמנה מכל האותיות (נו), עבוד זה ושרים אין היתה יכולה להוליד בנים לזה העולם, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, ר"ל שיתן לה (הקב"ה) עיקר (נה) ממרון שהיא אות ה' (נח), וקרי כאן ביום שידובר בה, ודרשו ח"ל (תנחומא בהר סי ג') "זרות דבקה בה" (ויח א יד), ונתגיירה לקיים (סא) תורה, ו"ש (שיר השירים כ"ב) (סב) הנצנים נראו בארץ, שהולידו זרע בשעה שקול "התור (סג) נשמע בארצנו היא אות ה', ברגיע תור (סד) אסת"ר בת אביחיל (אסת"ר ב טו), כי אבא (סה) יסד ברתא (וזהו ח"ג ת"ו ע"ב), י"י בחכמה יסד (סו) "ארץ (משלי ג יט), אז נקרא אברהם אב (סז) המון (בראשית יז ה), ואברם נקרא אברהם בה' נשלם בו (שם צ"ל של מ"ה). ו"ש (סח) ד' אלקים "מה תתן לי (שם טו ב), ר"ל שם של "מה תתן, והפעם שאני מבקש שם של מ"ה (סט), "מה "עשה לי "אדם (תהלים קיח ה), ר"ל שם של מ"ה, הוא שם של "אדם, "תפארת (ע) אדם לשבת לבית

ה', כי גם תו"ד נקרא תורה שבעל פה מדת נוקבא, וכן הוא בזהר במדבר (ח"ג ד ע"ב) תור"ה תורה שבכתב, תו"ד דא תורה שבעל פה: (סכ) בדרך הנ"ל פירש המחבר בסוף הנצנים נראו בארץ, ומפרש הנצנים היינו הצמיחות של הזרעים, דהיינו בנים נראו בארץ, אימתי בשעה שקול התיר: (סג) היינו ה' תור נשמע בארצנו, ובכדי שיהיה לראיה שתיבת תו"ד היא גם כן כינוי למלכות שמשם קבלת הריון לנוקבא, מביא לראיה הפסוק ובהגיע תור: (סד) אסת"ר, וכבר ידוע כי אסת"ר היתה מרכבה למלכות, בסוד הכתוב (אסת"ר א) ותלבש אסת"ר מלכות. והנה נכתב אצלה תיר, נשמע מזה דתיר היא סוד מלכות, ובהצטרף הה' היא תור"ה. וזה סוד ורית דבקה בה', לעשות הכנה לזרע המלוכה שיבוא ממנה (כ). [כך בכאן אצל אברהם ושרה הה', סוד הריון הנקיבה שניתנה לשרה: (סה) בא לפרש כיון שפירשנו אסת"ר היא סוד המלכות, האיך יתפרש בת אביחיל. ומפרש הק' אבי חיל, אבי חיל הוא חכמה אביא, שהוא א"ב על כל החייל, דהיינו כל שיעור קומת האצילות, וידוע דאבא יסד ברתא הוא מלכות דמשם איתגורת, כנודע להבאים בסוד ה', על כן קרא לאסת"ר (מלכות) בת אביחיל: (סו) הביא ראיה לדבריו מפסוק מלא ה' בחכמה (אבא), יסד ארץ (כינוי למלכות ברת"א): (סז) ר"ל ולזה להיות שהשפעת הנוקבא לזרע בא מבחינת אביא, על כן כשניתנה לשרה כח ההולדה, ניתוסף לה גם כן ה"ה, ואז היה נקרא אב המון כמו אבי חיל באסת"ר: (סח) עד הנה פירש הפסוק אחות לנו קמנה ושדים אין לה, עתה מתחיל לפרש שאר הפסוק מ"ה נעשה לאחותינו, ואמר הנה אברם היה נקרא, ולא היה בו משם מ"ה רק המים, וכעת נתוסף בו ה"ה, נשלם בו שם של מ"ה שהוא כח השפעת הדכורא, כנודע ששם מ"ה היא תפארת ועיר אנפין דכורא. ו"ש אברהם יי אלקים מ"ה תתן לי: (סט) ר"ל שם מ"ה בנימפריא אד"ם, הוא סוד התפארת דכורא כמו שפירשתי: (ע) ר"ל גם תפארת אד"ם

(נה) בא המחבר הק' לפרש פירוש אחר לדרוש על שרה אחות לנו קמנה, למה קראה "קמנה. והקדים לפרש הפסוק ותחי שרי עקרה: (נו) דייק "אין" לה "ולד, ר"ל שיהיו מיוחס אחריה ולד בעולם הזה, מה שאין כן נשמות ילדה, וכן הוא מדוקדק ושרי אשת אברם לא ילדה לו דייקא, אבל ילדה למעלה נשמות. וזהו את הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב ה), שילדו נפשות כל ימי היותם בחרן: (נז) רצ"ל שהוא אות עולם הבא, על כן אין לה שדים המניקים ולדות עולם הזה, וגם כדלעיל שמורה שלא יהיה לה "עיקר "מסרון, הצדיק לתולדות עולם הזה להיות שמה שרי ביו"ד, שלא הולידה רק בעולם הנשמות: (נח) כמו שאמרו רז"ל שגלף לה הקב"ה "עיקר "מסרון כמו בריה חדשה: (נח) כי "עיקר "מסרון הוא עיקר התולדה לנקבה, ועל זה מרמו אות ה' המורה על נקבה כידוע, והוא סוד הכתוב (שם מז כג) ה"א לכם זרע, מאות ה' באה הזרע, כי הוא סוד התולדה: (ס) הביא ראיה שמאות ה' באה התולדה, והביא ראיה מרות שנתן לה השם זרע "מלכות: (סא) ר"ל שאמרו רז"ל שנתגיירה לקיים "תורה, מהיכן נשמע זה מפסוק "זרות דבקה בה, אך הכוונה "זרות, ר"ל אותיות רית דבקה בה, הרי "תורה שהיא תו"ד

אנרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך בארות עמוקים דכלה שצ

(ועיר אנפין), לשבית בית (בית הוא סוד המלכות נוק' דזעיר אנפין), ועל ידי זה היחוד בעליונה בנבחי מרומים, נפקדו אברהם ושרה שהיו בעולם הזה דוגמת האורות העליונים: (עא) הכוונה ובן משק ביתי, כמיש לעיל דבית יכונה לנוקבא, ונוקבא הוא סוד שם ב"ן, זה סוד ז'בן משק ביתי, ר"ל הבית שלי הוא סוד השקאה משם ב"ן, והבן: (עב) כמיש לעיל מסוד הה' יבוא לכם הזרע, והוא סוד אלה תולדות השמים וארץ, (כי תולדות אברהם ושרה הם עיקר קיום שמים וארץ, "בהבראם בה' בראם. וגם כן לזה הדרך יצדק גם כן דרוש רז"ל תולדות (עג) שמים וארץ בהבראם, שנברא להם תולדות מחדש הם עיקר מפרון, בהבראם (עד) באברהם כמו שדרשו רז"ל, והכוונה כשנקרא "אברהם שאו נשלם בו שם המ"ה): (עה) עתה סיים הפסוק הנ"ל

שהתחיל לדרוש, ובקיצור נחזור פירוש כל הפסוק לדעת המחבר היא כך, "אחות ילנו קמנה זו שרה, שהיתה קמנה ממלכה אחותה. וגם היתה קמנה, דהיינו שהיה בה אות הקמנה, דהיינו ירד שהוא סוד עולם הבא, על כן "ושדים אין" לה, הוא סוד עיקר מפרון שהוא כח תולדות (הנוק), מה עשה השיי מ"ה ר"ל (שם מ"ה), נעשה (באברהם להשפיע) לאחותינו (שרה הנ"ל), "ביום שידובר ביה, ר"ל שניתוסף היה סוד תולדות העולם הזה, היא ה"ה בסוד ה"א לכם זרע: (עו) עתה מפרש מחדש פירוש אחר ושדים אין" לה, הכוונה "ושדים אין" ליה, ולחיות הדברים ארוכים בכתבי האר"י ז"ל תקצר היריעה, עם כל זה אעתיק לך דברי האר"י ז"ל בספר התחלת חכמה ששם מצויינים העניינים בקיצור נמרץ, וז"ל בסימן ק"ח בביאור סוד היניקה דזעיר ונוקב' מאימא עילאה, בסוד שני דדים שהם אל בימין הוא דד אחד, ה' מאלקים באמצע, ומ"י בשמאל שהוא דד שני, ואות ה' הוא צנור החלב שהוא שם אלקים, כאשר יתבאר אל חים שכל אלקים בנקיבה, ודדים הם נצח והוד שבכינה הנכנסים במוח זעיר, ומגיעים עד נצח הוד דזעיר, כדד אחד של הכינה כתוב אל, וכדד שני מ"י, וה' בצורת ד"ו ד"י באמצע, דהיינו שהצורת ה' נעשה בבי' אופנים בד"ו כזה ה', ובד"י כזה ה', וזה דוד"י שעולה ד"ד, וגי' מילואי ה', דהיינו יה"א, עולים י"ז שהם בין הכל מ', כמנין חלב, והו' חלב נקבה שהוא קל, אך הזכר הוא כבד, והוא באופן זה ה"י ה"א ה"ה, שעולים ל"א. ושש אותיות וגי' מילואים, הרי חליב. ובאלו הדדים ובזה החלב, אמא מניקת לזעיר ונוקב', עכ"ל. והנה בזה יתבאר לך שלמעלה בנבחי מרומים סוד שם אלקים בנוק', הם סוד הדדים והחלב, וכן הוא הרמז באדם התחתון שהוא חותם העליונים כנדע. והנה נודע לך בהיות השדים צומקים בהעדר החלב, הוא העדר אות ה'. וזה שפירש המחבר ושדים אין לת, ור"ל כאלו נכתב אין לת, או ושדים אין לה שלא היו השדים מוכנים לקבל סוד ה"ה הוא החלב, והבי' דדים הם סוד אל דד ומידד כמבואר: (עח) כבר נתבאר לך איך הוא סוד שם אלקים. ובזה נ"ל גם כן מ"ה נעשה לאחותינו, ר"ל לעשות מה במילוי כזה מ"ם ה"א בנימפריא אלקים, והבן:

"בית (ישעיה מד יג), (ואנבי הלך עירי ובן (עא) משק "ביתי וכו'), אות ה' שיתנו לו לאברהם, בזה יהיה לו ה' ויהיה לו מ"ם ה"א לכם זרע (בראשית מז כג), (נ"ל שצ"ל בזה יהיה לו לאברהם מ"ה), והא' הוא סוד הא' לכם זרע, (עב) תולדות (עג) שמים וארץ בהבראם (שם כ ד) (עד), באברהם (כ"ד פ"כ טו), ז"ש מ"ה (עה) נעשה לאחותינו, אין לה (נ"ל שצ"ל "ושדים אין לה) (עו) את ה' הם שדים, בסוד א"ל ד"ד ומ"י ד"ד (במדבר יא כו), (עז) שם של אלקים (עח) נחלק לב' דדים, אל מימין, מי משמאל, ה באמצע:

במה ארע (עט) כי אירשנה (בראשית טו ח). בשני תיבות אלו (פ) סוד נאולה אחרונה, על פי השבון והרד חדש בפרשת וישב (מ"ט ע"א) לחשבון רד"ו (פא) שנה, וכזה

(עפ) המחבר הקדוש התחיל לפרש כוונת אברהם כאמרו במ"ה אד"ע, שלא יפול לב בן אדם על אבינו הראשון אשר האמין ביי, איך לא האמין כאן במאמרו ית': (פ) ר"ל ב' תיבות במ"ה אד"ע: (פא) מבואר שם שחשבון רד"ו היו בגלות, עבור שגרמו עשרת השבטים ליוסף הצדיק להיות ר"ב שנה במצרים (בגלות בלי אביו, נ"ל). והוצרך להיות מדה כנגד מדה לכל אחד מהשבטים ר"ב, וכשתחשוב עשרה פעמים כ"ב הרי ר"ך

ומה הנלות שבע פעמים רד"ו (פב), הרי אלף ת"ע, שביק לאלפא קמא (פג), ונשאר "ענת לעשות (פד) לד' (והלים קיט קכו), כשהפך תודה "זכו (אפשר צ"ל לא זכו) יהיה (פה) "בעתה (מנהיג צ"ח ע"א, ישעיה ס כב), ומתחילת הבריאה הקב"ה מציד מראשית אחרית (פו) "יהי "אור "יהי "אור (בראשית א ג), והוא חשבון שהיו ישראל במצרים ת"ל שנה (שמת יב מ), ואחר כך מ' שנה במדבר עד (פז) בואם אל ארץ נשבת (שם סז לה) אל המנחה ואל הנחלה. (פח) וזה סוד ויוציאם "מכור "הברזל (דברים ד כ), "כוד "הברזל עולה ת"ע, ח"ש (שמת ג ט) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם "מלך "מצרים (פט) (מ"ס וצ"ל להלוך), שלא השלימו. וזה סוד וישלחו "מעמק "חברון (בראשית לו ד), (צ) עצה העמוקה (מאות)

מדעת הזהר, כי בדבר כזה לדרוש בתורה, רשות לכל ישראל לדרוש כפי שכלו על פי הקדמות מקובלות באמיתתה של תורה: (פג) נראה דעת המחבר שלא לחשוב בחשבון הזה אותן קע"ב שנים שקודם האלף החמישי שנחרב המקדש, שזה נרם החפא הרב להקדים הגלות, והחשבון מתחיל מהתחלת אלף החמישי שהוא ב' אלפים ימות בן דוד, ואם כן אותו האלף אין לחשוב בפסוק לקץ, כי על אותו האלף נזר כל הירם דר"ה (איכה א יג), הויד בהיפוך אתוון, שהר"ד (ספירה ה"ה מחסד נגדו אלף הה'), נהפך לדריה בסוד והודי נהפך עלי למשחית (ויאל י ח), ואם כן מהראוי להיות הקץ לפי דעת המחבר ת"ע לאלף הששי, ובעוה"ר כבר חלף ועבר ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, והנה זה עומד אחר כתליו משניח מן החלונות. והנה זה שאמר המחבר שביק לאלפא קמא שאין לחשבו, שעליו היה נזירה בפני עצמו כל היום דר"ה, והבן: (פד) בזהר מפרש ע"ת, נקראת השכינה (ולחיות שמקבלת מעשרה שמות הויה ועשרה אהיה, סך הכל בנימסריא ע"ת) לעשות להויה, ר"ל לתקן ולחבר השכינה עם הויה זעיר אנפין, להיות היחוד השלם לנאולה אחרונה, ולרמוז זה היה מהראוי להיות הנאולה בשנת ע"ת: (פה) ר"ל בעת"ה, הרמוז ה' אלפים ת"ע. והנה המחבר כתב זכ"ו בעת"ה, וברז"ל הוא להיפך לא זכו בעת"ה זכו אחישנה. והנה המחבר באפשר מפרש בהיפך על פי דרכו, (כי רשות ניתן לדרוש כל אחד לפי שכלו), זכו בעת"ה, ר"ל ה' אלפים ע"ת. לא זכו אחישנה, ר"ל אחוש לזה בכל עת וזמן אחר כך שאהיה מציץ מן החרכים, או לא זכו בעת הזאת, אז אחישנה על ידי חבלי משיח בזווי ובזווי דבזווי. ואם כן לפי זה אל תתמה על החפץ, כי אף על פי שיתמהמה חכה לו, כי הש"י מסהר כעת את הקץ לנאלינו: (פו) ר"ל יה"י אור ויה"י אור, גם כן בנימסריא ת"ע, (הוא סוד יה"י אור דא התפשטות, ויה"י אור דא צמצום וזהו ח"א ט"ז ע"ב), שכל הפסוק הוא בחק מאמרו ית' ויאמר אלקים יה"י אור ויה"י אור, על כן נרמו הגלות והנאולה, והבן ואין כאן מקומו: (פז) ארץ נשב"ת, הכוונה להנאולה מארץ החיים יובל העליון שהוא נ' שב"ת, דהיינו שער החמשים ושבת הגדול. ויש שמרמוז אל המנוחה ואל הנחליה, ר"ל שהחשבון הזה דהיינו ת"ע, היה בעת בואם אל הנחלה, דהיינו ירושת ארץ ישראל בראשונה, שהיה הגלות ת"ל וארבעים במדבר, סך הכל ת"ע. וכן בבואם א"י אל המנוחה, הוא נאולה אחרונה שהיא מנוחה, כי נאולת עולם היא להם ולא יוסיף להניד עוד את רגל ישראל (מלכים ב' כא ח), יהיה גם כן בזה המספר: (פח) וזה סוד ויוציאם מכור הברזל, ובסיפא דקרא להיות לו לעם נחליה, הוא אשר דברנו שנאולת מצרים נרמו בתיבת נחליה, ונאולה אחרונה נקרא מנוחה: (פט) מל"ך מצריים בנימסריא ע"ת, וזה שלא יתן מל"ך מצריים לעלות, שעדיין לא הגיע מספר שמו: (צ) כן דרשו רז"ל אצל יוסף וישלחו מעמק חברון, מאותו עצה העמוקה מאותו צדיק הקבור בחברון

אגרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך באות עמוקים דכלה שצח

בחרון: (צא) כי אז התחיל השעבוד בעת רדת יוסף מצרימה: (צב) בא לפרש למה נרמו הענין הזה בתורה הקי באותן תיבות עמ"ק חרורין, וקאי על אברהם. ובא לפרש כי תיבת עמ"ק, הוא בנימטריא ר"י, שהוא בנימטריא י' שמות אהיה, חררין בנימטריא ר"ם, שהוא בנימטריא י' שמות הויה, סך הכל בנימטריא ע"ת. וענין הרמו ביד שמות אהיה והויה הוא, כי הוצרך אברהם לתקן קלקול של אדם הראשון שחטא בשם הויה (חסר תיבה), וי' ספירות דאבא הם י' היות: (צד) י' ספירות דאימא, הם יוד דאהיה, וענין קלקל אדם הראשון והבל שהציץ בשכינה, יעויין בדברי האר"י ז"ל בליקוטי תורה: (צה) ר"ל במה שהשליכו אותו לכבשן האש במה שלא רצה לעבוד עבודה זרה, בזה קיים בעצמו פסילי אלקיהם וכו', שהוא בעצמו היה מקודם בקלקול אדם הראשון שקלקל בעבודה זרה: (צו) ר"ל עבור זה נקרא אדם הגדול, שתיקן חטא אדם הגדול, דהיינו אדם הראשון: (צז) ר"ל בשם הזה הוא שם הדע"ת המטועע בין חכמה ובינה, וביה נחתמו שמים וארץ הם זעיר ונוקב, על כן ר"ת א"ת השמיים וא"ת הארץ הוא שם הלז, ושני אותיות ראשונות, הם ראשונות דאהיה, ושני אותיות אחרונות, אחרונות דהויה: (צח) ולהיות אברהם התיקן מיריד שמות הויה וי' שמות אהיה כנ"ל, נתבשר שיגמרו בניו התיקון במצרים, כור הברזל בנימטריא הכי הוי, על כן נרמו עמ"ק חרורין בנימטריא הכי הוי, ורמוזו רז"ל בפירושו מעצה עמוקה, מאותו צדיק הקבור בחרון: (צט) ר"ל שני שמות הויה אהיה: (ק) זוכ"ר בנימטריא ב' שמות אלו, היינו הויה אהיה, יעוין בכונת הרג"ל שתיבת זוכ"ר בנימטריא רג"ל, ושתי שמות אלו במילואם: (קב) בנימטריא ע"ב קס"א בנימטריא רג"ל: (קג) דהוה ליה למימר אשר עשה, דקאי על אברהם הנאמר בתחילת הפסוק: (קד) ר"ל דלא קאי על אברהם, רק על הדורות הראשונים שקלקלו, דהיינו (קה) אביא ובר"א, אד"ם והב"ל אשר עשו את הנפש (קו) בחרן, ר"ל בהרון אפ"ו של עולם, זה תיקן אברהם: (קז) ר"ל י' פעמים הויה י' פעמים אהיה, בנימטריא ע"ת: (קח) עתה חוזר הרב לפרש מה שהתחיל, שבתיבת במ"ה אידע נרמו הגאולה האחרונה, כי תיבת במ"ה, בנימטריא הויה אהיה. ותיבת אד"ע, ר"ת אלף ד' מאות ע, אז יוריש את כל האומות: (קט) רצה הרב לתרץ איך אפשר שבכאן רמו אברהם הגאולה האחרונה, והרי בכאן לא נזכר רק גלות מצרים. לזה אמר דמצינו שהראה לו כל הד' מלכויות, כמו שדרשו רז"ל (ביד פס"ד ס"ז) בפסוק

(צא) (מאותו צדיק) הקבור בחרון (ביד פס"ד י"ג), שהוא אברהם הקבור שם, שרצה לחקן (צב) קלקול של אדם הראשון שחטא בשם הויה (צג) אב"א, וקלקול של הכל (צד) שחטא בשם אהיה אימא, ור"י שהוצרך אברהם לחקן חטא של הכל, לכך תפיש אשר חקן אברהם בגלגול נפשו של אדם הראשון בענין עבודה זרה שקלקל אדם הראשון, וקיים בנפשו (צה) פסילי אלהיהם תשרפון באש (דברים ז ט), ושי"ר צלמי אביו, וצא מנעו פסולות שמעאל שהיה מצחק בעבודה זרה, ולכן נקרא "אדם (צו) הגדול בענקים (יהושע י"ט), והוצרך לחקן גם כן חטא "הבל, כמ"ש הקב"ה קום "התהלך "בארץ "לארכה (בראשית י"ז), ר"ת "הבל. לכן היה "אברהם "הלך "ונסוע "העגבה (שם י"ב ט) (צז), נמשקא דאתשרו (אולי שצ"ל דאתחתם) ביה שמיא וארעא, א"ת "השמים "ואת "הארץ (שם א א), שהוא ר"ת שם אהו"ה, (שני אותיות ראשונות משם אהיה), ושני אותיות אחרונות משם הויה ו"ה, כי בזה החשבון שהיו ישראל "כבוד "הברזל, (צח) תיקנו שני שמות אלו (צט) אבא ואמא הויה ואהיה, שהוא סוד "זוכר חסדי (ק) אבות (תפלת י"ח) (קא) ע"ב קס"א, שהוא מילוי הויה ואהיה ביוד"ן, שהוא מוטל על אבות העולם לחקן, ואבות תיקנו (קב) "דגל המרכבה שהוא ע"ב קס"א, לכן אמר (בראשית י"ב ה) את הנפש אשר עשו (קג), על רבים קאמר (קד), ר"ל שתיקן הנפש אשר עשו (קה) אבא ובר"א, שהוא אדם והבל בחרון אפ"ו של (קו) עולם, הוצרך אברהם לחקן. והנה ידוע י' פעמים הויה עולה "חרון, י' פעמים אהיה עולם עמ"ק. ח"ש וישלחו "מעמק "חרון, לחקן ב' שמות אילין שניהם יחד, על כי (קז) "עת לחנה כי בא מועד (תהלים ק"ב ד) של גאולה כבר בא, מאור שהיו ע"ת שנה בגלות, או "עת רצון. והנה תיקן (קח) הויה ואהיה, הוא נרמו "במה "אדע כי אידענה, ב' שמות אלו בנימטריא "במה "אדע, נטריקון א"לף ד' מאות ע, אז אודיענה לכל עשר אומות קני וקניזי וקדמוני (בראשית ט"ו), (קט) שהראה לו הקב"ה אחר כך לכל

לכל ד' מלכויות, גם (ק) גלות מצרים הראה לו, כי מן גלות מצרים נודע זה הגלות (קא) האחרון, שהראה לו אחר כך שידד העים (קיב) על הפגרים (שם שם יא):

ודור רביעי ישובו הנה (בראשית טו ז). ר"ל גלות מצרים לא היה רק עד דור רביעי ולא יותר, כי לא היו שם רק ד"ר (קיג), שהוא ד"ו, אחר כך ישובו. אבל גלות האחרון אמר כי לא שלם אמורי הוא עשו (קיד). וד" אמר "המכסה" אני "מאברדם" (שם יז ז), ר"ת "הפלגה" "אנוש" "מבול" (קמו), ודור רביעי ישובו הנה, אנשי סדום הוא דור רביעי, שכל אלו הדורות תיקנו זרע של אברדם, על כן הוצרך הקב"ה להודיע שיקבל עליהם שכר כולם ויסכים בבלין שלהם, ולתקן אחר כך הדורות ההם והוא אב המן גי"ם (שם יז ה):

ויקח לו את כל אלה (בראשית טו ז). תורה (קמו) הראה לו, וקרבות של מנחת עני (קז) הראה לו, וקביל זה (קח) הראה לו גיהנם (קט), שהוא נחלק ל' פתחים, ג' פעמים אלה (קכ) בנימטריא גיהנם. ו"ש ויק"ה לו את כל אלה, ר"ל ק"ח הוא חשבון גיהנם, פערה פיה לכלי ח"ק (ישעיה ה יז), (קכא) וו' הוא חרבו של מלאך המות י' פיות. את כל אלה (קכב) ג' פעמים של תורה, שהיו הלוחות נחלקין ג' פעמים אלה, כי ג' פעמים אלה היו מפתים

(קכו) הכוונה לפרש תיבת כ"ל, דהוה ליה למימר ויקח את אלה. ורצה לפרש בזה כוונת המדרש רבה (כ"ד פמ"ד כ"א) וז"ל, ארבעה דברים הראה לו, גיהנם, ומלכויות, ומתן תורה, ובית המקדש, אמר לו כל זמן שבניך עמוקים בשמים, הם ניצולים משמים, פירשו משמים וכו'. ור"ל כל זמן שבניך עמוקים בתורה ובעבודת הקרבנות בבית המקדש, ניצולים ממלכויות ומגיהנם. ובכל הד' הדברים הללו כתיב בהן תיבת אלה. בתורה, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות יט ז). מלכויות, (דברים כח טו) והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה, אליה דברי הברית וכו'. במקדש, אליה פקודי המשכן משכן העדות (שמות לח טא). גיהנם, אלה לחיי עולם, ואליה לחרפות ולדראון עולם (תהיאל יב ב), נ"ל. והוה שדרש המדרש אלו ארבעה דברים, על הפסוק והנה תגור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגורים האליה, וכוונתו על ענייני אליה הנ"ל, וכוונת הרב הקי לפרש בכאן תיבת כ"ל, דמשמע ריבוי, ואין ריבוי פחות משלשה, כי מיעוט רבים שנים, וריבוי שלשה כנודע. על כן בא לפרש על כל אחד, שיש בהם ג' פעמים אליה, כאשר יבוא בביאור לקמן האיך יתואר בתורה ג' פעמים אליה: (קז) במדרש (כ"ד פמ"ד י"ד) אף עשירית האיפה הראה לו (שהוא מנחת עני), נאמר כאן ויקח לו את כל אליה, ונאמר להלן (ויקרא כ ח) והבאת את המנחה אשר יעשה מאליה ליי. והנה בענייני הקרבנות לא הוצרך הרב לפרש כמה ענייני אליה, כי מבואר הוא שכמה מיני קרבנות הם, שכולם הראה לו: (קח) כמבואר שם במדרש שהבאתי לעיל שתורה וקרבות, הם נגד גיהנם ומלכויות: (קיפ) ובא לפרש שגם בגיהנם יש ג' פעמים אליה: (קכ) וכל פתח הוא ודאי שליש מגיהנם, וענייני הגיהנם מבוארים בדברי רז"ל בגמרא: (קכא) בא לפרש תיבת ויק"ה לגמרי, כי אותיות ק"ח הוא גיהנם בנימטריא, והו' הוא חרב של מלאך המו, ודי הוא עשרה פיות: (קכב) עתה מתחיל לפרש

בפסוק והנה אימה חשכה נדולה נפלת: (קי) ר"ל גלות מצרים הראה לו בפרטות, כי מן גלות מצרים שהיה ע"ת שנה, נודע זה הגלות האחרון שהיא גם כן ע"ת לחננה: (קיא) כמ"ש הרב לעיל, כי הגלות האחרון נרמז הנאולה בזמן ע"ת הנ"ל: (קיב) ר"ל בפסוק וירד העים על הפגרים נרמזת הנאולה האחרונה, כמו שדרשו רז"ל (שם שם ט"ז) וירד העים על הפגרים, שרצה דוד לכלות את האומות, וישב אותם אברם, שלא הניחו עד שיבוא משיח הוא דוד בעצמו שנרמז בעי"ם:

(קיג) בא לפרש ישובי גיה"ה. ומפרש שר"ל וד"ר רביעי, ר"ל בדור הרביעי ישובו הנה, ר"ל בתיבת ישובו, אז כשיהיה כמנין ד"ר דהיינו ד"ו, מה שאין כן בגלות האחרון כדמסיק שלא די ברד"ו: (קיד) אמורי הוא עשו, כמו שדרשו רז"ל (שם פמ"ז ו) בפסוק (בראשית מח כב) אשר לקחתי מיד האמרי, הוא עשו שעשה מעשה אמורי: (קמו) רוצה לפרש פירוש אחר בפסוק ודור רביעי, על כן מקדים שאברהם ובניו היו מתקנים הג' דורות הפלגה אנ"ש מב"ל, כמו שנרמז בר"ת, על כן ודור רביעי וכו', הוא תיקון דור רביעי אנשי סדום, שהוצרכו גם כן לתקן בגלות מצרים ובשאר הגליות:

אגרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך באחת עמוקים דכלה שצמ

טפחים בלוח אחד, ובשתי לוחות ב' פעמים ח"ק, אלה (קכג) העדות לוחות העדות החקים והמשפטים (דברים ד מה), ויקח ל"ו את כל אליה ויכתר אותם בתוך, בבאן הראה הקב"ה לאברהם קתדרין דדין (ב"ר פמיד ס"ו) (קכד), הן הן ע"ב צדיקים שצריכין להיות בכל דוד אליה מול "אלה", "אלה בארץ ישראל ל"ו, "ואלה בחוץ לארץ גם כן ל"ו. ח"ש ויקח ל"ו את כל אליה, ל"ו דייקא, כי הוא עבוד מדתו של אברהם שהוא (קכה) חס"ד, לכן ויכתר אותם בתוך, חצי המרכבה בארץ ישראל שהוא מצד ימין, וחצי מרכבה בחוץ לארץ שהוא מצד שמאל. ח"ש (בראשית טו ה) ויתנא אותו החוצה ויאמר ל"ו כה יהיה זרעך, מנין ל"ו "כה יהיה זרעך (קכו) שיהיו כאברהם, המה יהיו בכל דוד ודוד מנין שלו שהוא חסד לאברהם. ח"ש הכמ נא השמימה (קכז), שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אליה מול אליה (ישעיה מ טו), וכן התורה (קכח) הציגה בלוחות גם כן ו' טפחים על ו' טפחים, מנין אלה. וכאן הראה לו שבדית הלוחות, ח"ש ויכתר אתם בתוך, (קכט) והוא עבר בין הגזרים, ר"ל מדת אברהם שהוא חס"ד עבר בין הגזרים, כי אלו לא (קל) נשתברו הלוחות, לא היה ח"ו תקומה לישראל. גם בבאן הראה (קלא) לו שגם שבתי לוחות מונחים

לפרש האיך משכחת ג' פעמים אליה בתורה, כי הלוחות כל לוח היה ו' טפחים אורך, ו' טפחים רוחב, הרי ל"ו טפחים. ועביין ג' טפחים הרי ג' פעמים אליה, סך כל לוח קי"ד פעמים טפח על טפח: (קכג) מפרש לפי זה כוונת הפסוק אליה העדות והחוקים וכו', כי תיבת העדות הכוונה על הלוחות, כמה דאת אמר לוחות העדות. ח"ש אליה העדות, ר"ל בלוחות שהם עדות מרומז בהן אליה החקים, וגם מרומז בהם חקים, דהיינו ב' פעמים ח"ק, כי כל לוח ח"ק טפחים, וזה מה שרצינו לבאר בכוונת הרב. ומעתה לפי זה יצדק ויקח לו אית כ"ל אליה, שהנה כ"ל מרמז לריבוי שלשה אלה, וגם תיבת אית לרבות, ע"כ צ"ל ריבוי פעמים אליה. והנה הן בניהנים ג' פעמים אליה, ובתורה ג' פעמים אליה, וכן בקרבנות כמה פעמים אליה, ודי בזה. בזה הפיסקא בא לפרש תו ויקח לו את כ"ל אלה כנ"ל, גם מאי ויכתר אותם בתוך דייקא, ואנב יתורץ ויקח ל"ו דייקא, הוה ליה למימר ויקח את כל אלה: (קכד) ז"ל המדרש רבה ויקח ל"ו את כל אלה, ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר שרי אומות העולם הראה לו, ר' נחמיה אומר שרי ישראל הראה לו, על דעתיה דר' יהודה קתדרין

דדין לקביל קתדרין דדין, על דעתיה דר' נחמיה ששם היו סנהדרי גדולה יושבת וחותרת דיניהם של ישראל. והנה מפרש הרב הקדוש שהראה לו הקב"ה ע"ב צדיקים בכל דוד, המנינים על דורם שלא ישלשו בהם הע"ב שרי אומות העולם. והוה ויקח לו את כל אליה, ר"ל ב' פעמים אליה, שהם ל"ו צדיקים בארץ ישראל ימין המרכבה, ול"ו בחוץ לארץ שמאל המרכבה, והנה ע"ב שרי אומות העולם, הם גם כן ליה שרים מבחוץ מימין המרכבה וישמעאל על נביהם, וליה משמאל המרכבה ועשו על נביהם. והנה זרע אברהם העמוסים מני בסוף דהיינו בני ישראל, הם מפנימיות המרכבה, ויש בהם בפנימיות ע"ב צדיקים, ונגדם ל"ו בארץ ישראל שהוא ימין, ול"ו בחוץ לארץ שהוא שמאל. והוה ויקח לו את כל אלה ויכתר אותם בתוך, ר"ל הע"ב חלק באמצע בעצם המרכבה לימין ולשמאל, שיעמדו מנגד לע"ב שרים החיצונים של אומות העולם: (קכה) מדת אברהם הוא חס"ד שהוא בנימטריא ע"ב, והוה ויקח ל"ו דייקא שמדתו מדת החסד: (קכו) מנין ל"ו יהיו כאברהם, ודייק מתיבת כ"ה, ר"ל דוגמתך: (קכז) ר"ל שאמר לו השיי להביט בשמים, כענין שנאמר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אליה, ר"ל השרים שהם אליה מול אליה, במנין הזה יהיו זרעך צדיקים בדומים לך: (קכח) בא הרב לפרש שוב הפסוק על פי המדרש שאמר שמתן תורה הראה לו, ויפרש הרב שגם זה נרמז בכל אליה ובתיבת בתוך, ומפרש שתיבת אליה הוא ל"ו, שכל לוח היה ו' טפחים על ו' טפחים, אם כן הוה ל"ו טפחים. והוה כל אליה, ר"ל כל הלוחות וגם הלוחות הראשונות שנשברו, ונרמז בתיבת אותם בתוך, ר"ל ששיבירם: (קכט) והוא עבר בין הגזרים, והוה ר"ל אברהם שמדתו מדת החסד, הוא הופיע שישברו לוחות הראשונות: (קל) כי אלו לא נשתברו הלוחות, לא היה נשאר ח"ו משונאיהם של ישראל וכו', כן אמר ז"ל כי הלוחות היו דמיון קידושין, והוה ישראל נידונין כארוסה כאשר תשמה אשה תחת אישה, והנה משה רבינו מהימנא שיבר הלוחות וביטל הקדושין ונידונו כפניה: (קלא) כמו שאמרו רז"ל לוחות ושברי לוחות מונחים בארון, ובארון

מונחים בארון (ברכות ח' ע"ב), והיה יוצא עמדם למלחמה, ז"ש והוא עבר בין הגזרים. גם קריעת (קלב) ים סוף הראה לו, לנוד ים סוף לגזרים (תהלים קלו יג), על י"ב גזרים מנין (קלג) הו"א, ובשם של ע"ב קרע את הים (קלד) שהוא שם חסד, והתחלתו וה"ו, ז"ש והו"א עבר בין הגזרים. וי"י אמר (קלה) המכסה אני מאברהם (בראשית יח ז), ס"ח ה"ם, שהראה לו הקב"ה קריעת ים סוף, אשר אני עושה, שהוא סוד יד"ה בים (שמות טו ד), שגם ל"א יש שם של ידה (קלו). "כי גר יהיה זרעך (קלז), תחת קליפת מצרים שהיא חסידה אחת (קלח) מן רי"ו, ז"ש כפל לשון המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, כפל אני אני, כי שם של אני הוא אמצע השם, וה"ו התחלה, ובחוקונים ו כ"ג ע"א) איחא עיקר וכלל שם של ע"ב הוא "אני והוא (קלמ). ח"ש (סוכה נ"ג ע"א) אם אני כאן הכל כאן, ר"ל כשהשם הוא כאן הכל כאן, כי הוא כלל כל השם, כי "אני אני" הוא (דברים לב ט) (קמ). ז"ש במדרש (כ"ד פ"ג ב) מן אני של בשר ודם (קמא), אתה יודע אני של הקב"ה, אני פרעה (בראשית מא מד) ונעשה יוסף שלטון, ז"ש עשו ברכני גם אני (שם כו לד), כי לי יש אני כמו בקדושה:

לך מארצך (בראשית יב א). בזהו חדש (מ' ע"ב) מפרש על ענין הנשמה כשהיא יודדת לגוף, והנה לפי זה נרמז כאן (קמב) בפסוק ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלקי אברהם (במ"ד פ"א ב), על ענין הנפש היוודדת לזה העולם, כי אברהם היה שורש (קמג) לכל הנפשות. ואברך על יצחק, שהוא שורש (קמד) כל הרוחות. ואגדלה שמך על יעקב, שהוא שורש (קמה) לכל הנשמות, כי כל אחד מישראל

שש מאות רכב, ר"ל מאותיות רכ"ב לקח ממספרו שש, נשאר מנין בחור, והש"י חסר מרכבתו, ומרכבות פרעה וחילו ירה ב"ם (שם טו ד), והבן: (קלמ) וזה הפירוש ויבחר אותם בתוך, שהוא שם אני שהוא אמצע השם, על ידי זה ביתר ופילג חים: (קמ) ר"ל כל חשם, דהיינו התחלה ואמצע: (קמא) במדרש מקץ בפסוק ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה, ר"ל דמכנין בשם ר' לוי אמר, מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה, מה אני של בשר ודם, על ידי שאמר פרעה ליוסף אני פרעה, היה לו כל הכבוד הזה. לכשיבוא אני של הקב"ה אני עשיתי "ואני אשא (ישעיה טו ד), על אחת כמה וכמה:

(קמב) כוונת הרב בזה הפיסקא לפרש ענין הג' לשונות "ואעשך" ו"אברךך" ו"אגדלה", ודרשו ז"ל במדרש על ענין ג' אבות, וסובב סובב הולך הרב לפרש על פי דרך המדרש, לפי הרמז שדרשו בזה על הנשמה: (קמג) כי אברהם היה תיקון נפש של אדם הראשון, וכן הוא אומר (בראשית יב ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, ועל כן הוא שורש לכל הנפשות של כל ישראל: (קמד) כי יצחק תיקן הרוח של אדם הראשון, על כן הוא שורש לרוחות של כל ישראל: (קמה) כי יעקב תיקן נשמה של אדם הראשון, על כן הוא שורש לכל הנשמות:

שורה השכינה הנלחם לישראל, ז"ש והיא עבר בין הגזרים: (קלב) גם זה במדרש (כ"ד פמ"ד כ"א) ריב"ל אמר אף קריעת ים סוף הראה לו, דכתיב אשר עבר בין הגזרים האלה, המדי"א לגזור ים סוף לגזרים. ומפרש הרב שגם זה הענין מרומז בו"קח לו את כל אלה ויבחר וכו': (קלג) ר"ל ז"ש והיא עבר וכו', לרמז על י"ב גזרים, שכך אמרו רז"ל (תנחומא בשלה ס"י י) שהים נקרע לייב גזרים, וכל שבט הלך בפני עצמו: (קלד) בא לפרש אם הכוונה על י"ב גזרים, למה אמר והיא, הוה ליה למימר היא. גם למה אפיק הרמז בתיבת והיא, ולא בתיבת זיה. וכיוצא לזה אמר דאמרו תיבת היא, מרמז גם כן על אברהם שמדתו מדת חסד בנימטריא ע"ב, ובשם הזה קרע הים כנודע מפסוקי (שמות יד ט) ויס"ע ויב"א וי"ט. ומה שאמר והיא, הכוונה על שם הראשון מעיב שמות שהוא וה"ו: (קלה) הביא ראיח לדבריו מסקום אחר שהראה הש"י לאברהם קריעת ים סוף, בסוד ע"ב שמות שהם רי"ו אותיות, כנודע מפסוקי ויס"ע ויב"א וי"ט בצירופיהן פנים ואחור ופנים, עיין ברש"י סוכה (מ"ה ע"א ד"ה אני): (קלו) ר"ל אחד חסר מן רי"ו דקדושה כמו שמפרש: (קלז) ר"ל עיקר זה השם החסר בקליפה הוא יד"ה, הוא תחת קליפת מצרים שהוא מרכבת המשנה מצרנית לקדושה, ונרמז לאברהם בס"ת כ"י ג"ר יהיה, ס"ת יד"ה: (קלח) בכונת הארז"ל כתוב על פסוק (שם טו ז) ויקח שש מאות רכיב בחור, ר"ל דפרעה היה רוצה לדמות עצמו במרכבתו הטמאה אל הקדושה, להיות רי"ו משלם כמנין בחור, ולא ידע כי חסר יבואנו ויקח

(קמו) ר"ל קרא הנביא יחזקאל לרשע 'חלל רשע, כי עושה חלל בקרבו בהסתלק ממנו הג' קטריין: (קמו) כי מסתלקין ממנו הג' קטריין דאבות, ויש להם במקום הזה נפש רוח נשמה דס"א, על כן הוא בנימסריא אברהים יצחק יעקב, כי זה לעומת זה עשה אליקים: (קמו) כי אברהם מדתו מדת הגדולה חסיד לאברהם: (קמו) מנחה זמן התגבורות הדינים כי ינמו צללי ערב, ותיקן זו התפלה יצחק שהוא בסוד הגבורה, ומצד השמאל דגבורה הוא סוד הברכה דפריה ורביה חימום האש דגבורות, על כן סוד הברכות מסר יצחק ליעקב, והבן סוד קדושים שמאלו תחת לראשי (שי השי"ס ב ח): (קמו) הנה אברהם הוא בעצמו נגד מדת הגדולה, נאמר בו בפירוש גדול כניל, אך מדת יעקב תפארת ישראל כלול מגדולה וגבורה, אך שהוא משה כלפי חסיד, נאמר בו ואגדליה שמך, והבן נ"ל: (קמו) כי בהכלל האדם בג' אבות ג' קטריין נפש רוח נשמה, הוא עיקר הברכה ששורה באדם על ידי זה, ומפרש המעם (קמו) שהברכות על ראש צדיק באים וכו', כבר ידעת צדיק הוא יסוד צדיק, הנשפע בו שפע חסד גבורה תפארת ומשפיע למלכות שמים, והוא סוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני: (קמו) על ידי תוספת נשמה מג' חלקי נפש רוח נשמה בשבת: (קמו) נראה לפי הענין ג' מרמו למלכות שמים, שמשם סוד הנפש, על כן הנ"ן שבסוף התבה מרמו לנפש. נהיר יתפרש בכאן לזעיר אנפין תפארת ישראל, שהוא סוד הר"ח, ונקרא נהיר על שם קבלתו מרחובות הנהיר סוד הבינה, על כן ס"ת ר' מרמו לרוח, עדין הוא סוד הבינה, על כן קבלתו מחכמה ומשם סוד הנשמה, על כן ס"ת הנ"ן מרמו לנשמה: (קמו) מעודת ליל שבת מעודתא דחקל תפוחין סוד הנפש, מעודת שחרית מעודתא דעתיקא משם סוד הנשמה, מעודת מנחה מעודתא דזעיר אנפין מתמן סוד הר"ח. ואל תתמה על הסדר, כי המעיין בכתבי האריז"ל יאירו עיניו וילך לבטח: (קמו) בזהר פרשה זו מכואר הדבר, עיין שם: (קמו)

מישראל כלול מג' אבות. ומה המעם נקרא (קמו) "חלל רשע (יחזקאל כא ל), ר"ל רשע עושה חלל בקרבו, שמסתלקין ממנו תלת קטריין דליה שהם נפש רוח נשמה, וכן תעיין במלת "חלל רשע, ותמצא זה הוא החלל שעושה הרשע, והיינו שמסתלקין ממנו ג' שרשין העליונים שהם "אברהם יצחק יעקב, שכן "חלל רשע בנימסריא תר"ח, כמנן "אברהם יצחק יעקב (קמו), וכן ג' תפלות שתיקנו בכל יום אבות העולם לקבל ג' קטריין, שאין תפלה שלנו נשמעת, אלא כשעולין דרך מערת המכפלה ששם ג' אבות. לזה אמר לנשמה "לך לך מארץ, ג' לשונות כנגד ג' תפלות, וחוד ומפרש שג' תפלות הם באים מג' אבות, ואעשך לגי "גדול (קמו) תפלת שחרית של אברהם, "ואברך (קמו) "מנחה, "ואגדלה שמך (קמו) זה ערבית (של יעקב ג"ל). ועל זה אמר "וזה ברכה, ר"ל שמרמו על סוד הברכות (קמו), שהברכות על ראש צדיק (קמו) באים בהשתלשלות ג' אבות. ומה המעם אומר בשבת (שמות לא יד) מחלליה מות יומת, לשון חלל, בסוד חלל רשע, כי בשבת עולין התפלות ג' עליות מג' קטריין (קמו) נפש רוח נשמה, כמ"ש (ישעיה נח יג) וקראת לשבת "ענג, ר"ת "עון "נדר "גן, שהם ס"ת "נפש רוח נשמה (קמו), והם סוד ג' מעודות (קמו). נמצא איש המחלל שבת, מסתלקין ממנו קטריין נפש רוח נשמה, נמצא חלל רשע נקרא, לשון מחלליה מות יומת: ולפי הוזהר (ח"א ע"ז ע"ב) לך לך, רמסר קוב"ה לנשמה מאה מפתחין בחושבן "לך לך (קמו), לזה חוד הפסוק השני ומפרש ענין מאה מפתחין אלו מה הן (קמו), "ואעשך לגי "גדול זה אברהם, שהוא בדיקף אתון "בר מאה, שהוא אדם (קמו) "גדול (יהושע יד טו), שתיקן קומת של אדם הראשון שהיה ק' אמה (כ"ד פ"ב ר), וכשהיה (קמו) אברהם בן מאה, עשה משתה גדול (בראשית כא ח), ונתקיים (קמו) או ואעשך לגי גדול. אחר כך אמר ואברכה זה יצחק, דאיתא גביה (שם כו יב) וזרע יצחק וכו' בשנה שהוא מאה שערין, ומעם (שזרע פ"ס) מאה שערין ויברכוה הויה, שאותן מאה שערין לקבל מאה ברכות (עין פ"ק ד"א פ"ג) (קמו). ואגדלה שמך זה יעקב, שתיקן תהלים בביתו

ר"ל הן הג' קטריין נפש רוח נשמה שיש לנו בירושה מאבות, שכל אחד יש בו סוד מאה כאשר יתבאר: (קמו) כן דרשו רז"ל (כ"ד פ"ד ר) אדם הגדול בענקים זה אברהם, להיות שתיקן חמא אדם הראשון, כמ"ש הרב לעיל: (קמו) ר"ל כשהיה בן מאה שהוא שיעור קומת האדם, אז עשה משתה גדול, להיות שתיקן את הגדול בקומתו, כי אדם הגדול קלקל באכילתו, והוא תיקן: (קמו) כי אז נולד לו זרע שיהיה לגי גדול דייקא: (קמו) על כן נאמר ויברכהו

(קסא) בביתו של לבן (ביד פס"ח י"א), ויש בספר תהלים ק' פעמים ש"ם (קסב), וכן בתורה שהיא חותמו של יעקב, כמ"ש בחיקונים (כח ס"ח ע"א) (קסג) שימני כחותם על לבך (שיר השירים ח ה), כ"ח ת"ם (קסד). ויש מוזכר בתורה ק' פעמים "שמים", שהוא דגא דיעקב דאיקר (קסה) "שמים", וזה סוד (אבות פ"ב מ"ב) כל מעשך (קסו) יהיו לשם שמים, מאה פעמים "שמים בתורה, ומאה פעמים "שם בתהלים, שהוא מסוד תורה שבעל פה. ח"ש ואגולה "שמך, כענין "שם שיש בתהלים, שהם רומזים על סוד ק' תיבות (קסז), בסוד שיעור קומה של אדם הראשון, והיה ברכה, כענין תיקן גם כן מאה ברכות בכל יום. וזה סוד י"י אדונינו "מה אריר "שמך בכל הארץ (תהלים ח ב), אל תקרי "מה אלא "מאה (קסח), שהם לקביל ק' פעמים שם שבתהלים, אשר תנה הודך על "השמים לקביל ק' פעמים "שמים שבמקרא, מפי עוללים ויונקים מיד כשבאים לזה העולם, יסדת עוז למסוד להם ק' מפתחין, וכן בסמ"א עד מאה כח השד (קסט), כראיתא בפרק ערבי פסחים (ק"י ע"א) מאה ואחד פקע שידא, לבן נקרא (קע) אברהם אב "המון (בראשית יז ה), בנימטריא "מיכאל שהוא מלאכו של אברהם (קעא), שהוא עולה מאה ואחד (קעב), לבן מאה (קעג) כבלים הם במטרא אחרא, לקביל מאה (קעד) תוכחות, ו"ש למען צוודך להשכית אויב ומתנגם, לבן סמכם (קעה) פסוק (תהלים קלה יג) י"י שמך לעולם (קעו), ואחר כך (שם קג יט) י"י "בשמים הכין (קעז) כסאו:

אחר הדברים האלה היה דבר י"י אל אברהם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך (בראשית טו א) (קעה). במדרש (ביד פמ"ד א') אמרת אלקי צרופה (תהלים יח לא), שצירף הקב"ה לאברם (קעט) בכבשן האש, מגן הוא לכל החוסים שאמר לו אנכי מגן לך. מה הוא ענין (קפ) צירוף של אברהם למגן "אבות (אפשר צ"ל אברהם). הענין הוא תיקון של אדם הראשון שחטא בעבודה זרה, ולכן

ויברכהו: (קסא) כן הוא במדרש ויצא, שיעקב אבינו אמר תהלים בביתו של לבן, דייק לה מדכתיב (תהלים כב ד) יושב תהלית ישראל, ישראל סבא: (קסב) שם כינוי למלכות כנודע, וכבר ידעת כי דוד הוא סוד מלכות, על כן אמר בתהלים ק' פעמים ש"ם, סוד מאה אדני"ם, עיין בשערי אורה: (קסג) הביא ראייה מתיקונים שהתורה הוא חותם של יעקב, שדרש על פסוק שימני כחותם וכו': (קסד) כ"ח ת"ם, הוא יעקב איש ת"ם: (קסה) ר"ל להיות שבתורה הוא גם כן חותם יעקב, יש בתורה ק' פעמים שמי"ם דגא דיעקב דאיקר שמים, כי יעקב הוא סוד התפארת, בסוד ואתה תחזה שמי"ם: (קסו) ש"ם שמי"ם, הוא יחוד זעיר ונקב' תפארת ומלכות, יעקב ודוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ור"ל כל מעשיך יהיו ליחוד קוביה ושכינתיה. (קסז) איני יודע מה כוונתו בק' שמות, ובאפשר כוונתו כפשוטו ק' פעמים ש"ם: (קסח) כמו שאמרו רז"ל (מנחות מ"ג ע"ב) בפסוק (דברים י יב) מ"ה י' אלקיך שואל מעמך, אל תקרי מ"ה אלא מא"ה, כן יש לדרוש בכאן: (קסט) כן הוא בגמרא במי ששתה זונות, יאמר ואני, ר"ל שימנה את עצמו עם השתים ששתה הרי תלת, ובאם ישמע שיאמר השד "ואני הרי ארבע, יאמר הוא "ואני הרי חמשה, ומביא בגמרא מעשה היה שמנה השד עד מאה, ואמר הוא ואני, הרי ק"א ופקע שידא, כי יותר ממאה הוא כח הקדושה דמיכאל שר החסד, ואין רשות לסטרא דשמאלא: (קע) זה הביא לראיה כי ק"א הוא מסטרא דקדושה דמיכאל: (קעא) אברהם מרכבה לחסד, ומיכאל שר החסד: (קעב) על כן ברית כרותה הלומד פרקו ק"א פעמים אינו משכח תלמודו, והוא סוד הכתוב (שיר השירים א ב) ישקני מנשיקות "פיהו: (קעג) נרמז בכתוב (משלי יז י) תחת גערה במבין מהכות כסיל "מאה: (קעד) צ"ח קללות הם עם כל "חלי וכל "מכה (דברים

כח טא), הם מאה: (קעה) ר"ל אנשי כנסת הגדולה סמכו אלו ב' פסוקים ביחד בפסוקי דזמרה: (קעו) רמז למאה פעמים ש"ם: (קעז) רמז למאה פעמים שמים:

(קעה) כוונתו לפרש ענין פירוש אנכי "מגן לך, ומפרש כל זה על פי המדרש: (קעט) במדרש הוא בקצת שינוי לשון, והמחבר הביא בקיצור: (קפ) ר"ל מפני הוא הנצרך לצירוף, כי צירוף פירושו זיכוך שהיה צריך להודוך, וצריך להבין מאיזה פסולת, וגם מה ענין זה לזה שאמר כיון שנצרך, אמר לו השיי אנכי מגן לך, דלפי הנראה הפירוש הוא שיאמר "מגן אברהם, (פ"ס תיבת אבות וצ"ל אברהם נ"ל), וגם מהו ההבטחה שיאמרו

אגרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך בארות עמוקים רכלה תא

שיאמרו מנן אברהם: (קפא) כן אמרו רז"ל דהוקשה להם "למענך מבעיא ליה, אלא הכי קאמר למענן אברהם שקראך אדון: (קפב) וכי אין לו לאברהם שום זכויות יותר רק שקראו להקב"ה אדון, ולמה הניח בסימן שקראו אדון דייקא: (קפג) חסא אדם הראשון היה כלול מעבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים, ופגם "בנפש" רוח "נשמה, ופגם עבודה זרה הוא "בנפש, וכענין שכתוב (דמיה לח טז) חי ד' אשר עשה לנו את הנפש, ומי שפוגם בכיכול "בחי ד', הוא פוגם בנפשו, וזה הוצרך אברהם תיקון קדמאה דאדם, לתקן הנפש: (קפד) אשר עשו "בחרון אפו של מקום, כמ"ש הרב לעיל: (קפה) כי זה תקונא דאדם שפגם באדנות השם, שחטא פגם עבודה זרה, על כן תיקן אברהם וקראו "אדון, על כן הוצרף בכבשן האש, והתיך הזוהמא דנפש אדם שנפגם בעבודה זרה, והבטיחו הש"י אנכי "מגן לך, "מגן בנימפריא "אדון יחיד וכדמסיק הרב: (קפו) ר"ל כמו שאברהם קרא להקב"ה אדון לתקן חסא עבודה זרה דאדם, כמו כן דניאל שרצה נבוכדנצר לעשותו עבודה זרה ולא קיבל עליו, על כן הזכיר בתפילתו זכות אברהם שקרא להקב"ה אדון: (קפז) דהיינו שילך דניאל או מבבל, בעת הקים נבוכדנצר הצלם בבקעת דורא: (קפח) ר"ל להיות שעשאו נבוכדנצר עבודה זרה, ואחר כך ישרפו באש כשלא ירצה להשתחוות, כמו שגזר על מי שלא ישתחוה, ואם כן יתקיים בו ח"ו פסילי וכו': (קפט) כמו שניצל אברהם בתיקונו לחסא עבודה זרה דאדם: (קצ) בכדי להסיר הסיג והזוהמא בחסא אדם שחטא בעבודה זרה: (קצא) "אדני בנימפריא "היכל, שהוא היכל להויה, ואם כן הויה "בהיכל, הוא היחוד השלם הויה עם אדני: (קצב) דאיתא במדרש (כ"ד פמ"ד י"ד) שהראה לו הש"י בית המקדש עם הקרבנות: (קצג) גם זה לרז"ל במדרש שהראה לו הגליות, ונרמזין באימה חשיכה גדולה, והוא מאמר מפורסם: (קצד) ר"ל דיבור ומחזה שהם לשונות קשים, דיבור כמד"א דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות, מחזה כמד"א חזות קשה הונד לי, כן הוא במדרש: (קצה) נבואה, חזון, הספה, דיבור, אמירה, ציווי, משא, משל, מליצה, חידה, כן הוא במדרש: (קצו) בארבע לשונות הם שם "הבונד "בונד "זהשודד "שודד: [קצז] בארבע גליות, אפשר להיות שפגם בגופו שנתמעמה קומתו, וגם בנפש

ולכן הוצרך לצרפו בכבשן האש לקיים קרא (דברים ז כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש, וזה כונת הגמרא (ברכות ז ע"ב) לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם, אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, ועתה אלקינו כו' למען אדני (דניאל ט ז) (קפא), למען אברהם שקראך אדון. כבאן מקשים וכי קצדה ידו של דניאל לומר בקצוד בשביל (קפב) אברהם, למה אמר למען אדני. אבל הענין לפי שאברהם היה תיקונא קדמאה של אדם הראשון שקלקל "בנפש (קפג) בעבודה זרה, ואברהם הוצרך לתקן את הנפש אשר עשו (קפד) בחן (בראשית יב ה), והוצרך להקריא שמו של הקב"ה כפי כל הבריות שהוא "אדון יחיד, לכך הוצרך לקרוא להקב"ה "אדון (קפה). ח"ש אף (קפו) דניאל, שכן גם כן דניאל אמרין בגמרא פרק חלק (סנהדרין צ"ג ע"א) תנו רבנן שלשה היו באותו (קפו) עצה, הקב"ה דניאל ונבוכדנצר, דניאל אמר איזיל מדבא דלא "לימא ("לתקיים "כי צ"ל) פסילי אלהיהם (קפח) תשרפון באש וכו', ולפי שהיה דניאל מתיירא מזה, הוצרך להתפלל למען אדני, שלא ילכוד במצודה של פסילי אלהיהם ויארע לו כמו שאידע לאברהם, לכן אמר למען אברהם (קפט) שקראך אדני. על זה אמר אמרת אלקי צרופה, שהוצרך הקב"ה לצרף לאברהם בכבשן (קצ) האש, ומפעם שהראה אברהם לכל העולם שהקב"ה "אדון יחיד, עבור זה שלם הקב"ה שכרו, ואמר "אנכי מגן לך, שכן "מגן בנימפריא "אדון יחיד, וכן "הויה "בהיכל (קצא), שמזה וכו' ישראל שהיו צ"ג כלים במקדש (תמיד ל' ע"א). ז"ש שכך הרבה מאד, שהראה לו הקב"ה באותו פרק בית המקדש (קצב) בני, גם הראה לו ענין (קצג) הגלות, לכן פתח מתחלה בב' (קצד) לשונות מן עשרה (קצה) לשונות נבואה, שהוא "דבר י"י במחזה, ושניהם מורים על גלות "כדיבור, כנגד גלות מצרים דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות (בראשית מב ל), "במחזה חזות קשה הונד לי (ישעיה נא ב), על ד' גליות שזכר שם ישעיה (קצו), שהוצרך הקב"ה להראות לאברהם קלקול של אדם הראשון, שהיה מתחלה כלול מכל ס' רבוא נשמות, ובחטאו יפלו ד' ידיות (קצז), וצריך להעלות ניצונות שלהם למעלה, לכן אמר במדרש רבה (כ"ד פמ"ד כ"א) ד' דברים הראה הקב"ה לאברהם, תורה, ובי"ת

ובי"ת המקד"ש, גיהג"ם, וגליו"ת, שהם על סוד הניצוצות שנפלו בעמקי הקליפות, שמעלין אותם על ידי התורה ועל ידי המקדש. וזה ענין גיהג"ם מוריד שאול (קצח) ועל (שמאל א' ב' ו'), וכן הוא ענין הגליות להעלות משם נשמות הדחות (קצח), זה כוונת הנמרא (פסחים פ"ז ע"ב) לא גלו ישראל בן האומות אלא כדי להרבות הגרים (ר), ר"ל הנשמות שנפלו (רא) בן האומות, צדקת פרונו בישראל (שופטים ה' י"א) (רב). ו"ש (בראשית טו יג) "ידוע תדע, אמרו במדרש (כ"ר פמ"ד י"ח) "ידוע מפורם, תדע מכנסם. ר"ל הפיזור שפיזר הקב"ה את ישראל לכן האומות, הוא מפעם כדי שגדחי ישראל אחר כך יכנס (רג). ו"ש משל לאדם שזרע סאה חטים כדי להוציא כמה כורין, אמר משל של חטים (רד), לפי שעץ שאכל אדם הראשון חמה היתה (כרכ"ט מ' ע"א) (רה), וכחמא של אדם הראשון נפלו כל הנשמות בקליפות, ותתלק ממנו באותו פרק כ"ב אותיות התורה, שהוא כמנין חמ"ה. ו"ש (כתובות קי"א ע"ב) עתידין הצדיקים שיעמדו בלבושיהם, קל וחומר מחמ"ה (רו), לרמו על ענין זה, קו"ם התהלך בארץ שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית יג ז), קו"ם נוטריקון "קל וחומר "מחמה, שאברהם הוציא יקר מזולל (ח), נשמות העשוקות שהם הנשמות של צדיקים, "התהלך בארץ "לארכה, ר"ת הב"ל, שכל הנשמות של צדיקים באים מסמרא דהב"ל, ו"ש כי ל"ך אתגנה, לך דייקא, כי מלאכו של אברהם הוא מיכאל, שהוא מקרב רחוקים (רח) ומקריב נשמותיהם של צדיקים (תוס' מנחות ק"י ע"א), מלכי צדק מלך שלם (בראשית יד יח) (רט) הוא מיכאל, שהוא מוציא "לחם "ויין, שהוא סוד (רי) נשמות ורוחות של צדיקים, לפי שהוא כהן לאל עליון, ואף על פי שאברהם הוציא

גם

כדרכן של צדיקים, כנודע שזיווגם צורך גבוה, ומוציאים נשמות העשוקים: (רח) אברהם מרכבה לחסד, ומיכאל היא מלאך החסד, והוא מקריב נשמותיהם של צדיקים על המזבח העליון של מעלה, כדאיתא בתוספת סוף מנחות. ועל זה אנו מתפללין כעת (תפלה י"ח) ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון, כדאיתא בס"ז: (רט) אפשר נקרא מלכי צדק, על שהוא מצדיק את ישראל ומלמד עליהם סנגוריא, כנודע ומבואר בדניאל. ונקרא מלך שלם, באפשר להיות שחש"י ברא את העולם כדי שיהיה מתואר "במלך, כי אין מלך בלא עם, ויציבא מילתא בסוד חכמי האמת, כי בנקודת המלכות נברא העולם, והנה עלה במחשבה לברוא במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים ושיתף מדת הרחמים (כ"ד פ"ב ט"ח), ואם כן שלימות המלוכה הוא על ידי מדת החסד, על כן נקרא "מיכאל שר החסד "מלך "שלם, נ"ל: (רי) רוחות נרמזין בלח"ם, כי על ידי הרוח משיג האדם פשמי התורה, שהוא כמו הלח"ם שעליו יחיה האדם, ובלעדו אי אפשר להיות, ועל ידי הנשמה משיג סודות התורה, שהוא סוד היי"ן שהוא בנימטריא "סוד, ועל ידו יצא הסוד כנודע,

נ"ל

רוח נשמה, נ"ל: (קצח) שעל ידי הורדה לשאול, מתעלין הניצוצות הנדחים שם, ומתדבקין בישראל על ידי כור הברזל כנודע: (ר) כן הוא בנמרא פסחים וזרעיה לי בארץ (הושע ב כה), כלום אדם זורע כור, אלא כדי להוציא כמה כורים, ממילא לא פזר הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, והגרים ר"ל הניצוצות שהם בין האומות משוקעים, ומתדבקים בישראל: (רא) על ידי חמא האדם, ועל ידי חמאת כל דור ודור: (רב) כן הוא בנמרא על פסוק צדקת פזרונו בישראל, צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיזרן בין האומות: (רג) כי עיקר הפיזור הוא עבור כינוס הנדחים, ואם כן הוא בשורה גפלאה: (רד) בנמרא שלפנינו ל"ג של חטים, רק משל לזורע סאה, אלא להכניס כמה כורין, והוא בפסחים דף פ"ז ע"ב. ואפשר היה לפני המחבר הקדוש גירסא אחרת, או שמצא במדרש גירסא של חטים: (רה) הדבר ידוע ליודעי חן שפנס בכ"ב אותיות התורה מנין חמ"ה וכמ"ש הרב לקמן, וגם "חמה היא ח"ט ה', שפנס בה' אחרונה: (רו) ר"ל כי חמא אדם הראשון שהיתה בחמ"ה, נתנשם הלבוש דהיינו הגוף שהיה ספירי, וכעת שנתגשם הגוף, הוצרך למיתה להתעכל וזהמת הנחש, וישאר הגוף ספירי ויעמדו בלבושיהם, ואם כן המיתה שהוא חומרא לאדם מצד אחד, אבל באמת הוא קולא ופובה גדולה לאדם, וזהו "קל וחומר "מחמה, הקולא והחומרא נמשכת מהחמה שאכל אדם הראשון, נ"ל: (רי) הוא סוד הנפש אשר עשו בחרן, נשמת הגרים, וכל אותן השנים שלא הוליד, הוליד נשמות הגרים

אגרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך באות עמוקים דכלה תב

גם כן נשמות פהודות (ריא) שנתערבו מספרא דקין, כמ"ש ובין משיק בית"י (שם טו ב), ס"ח ק"ן, ומתירן ספרין הוצרך אברהם להוציא יק"ד מזולל, לכן בית"י דמשיק אליעזר, ס"ח יק"ד (ריב). ויש במחזה, שמחזה (ריג) שדי יחזה כל הנשמות עד סוף כל הדורות, נשמת שדי (רד) תבינם (איזכ לכ ח), ועליו קאמר אנבי מגין לך, שהראה לו הקב"ה שכן של צדיקים (רסו). גם רמו (רמז) במלח מגין לך, לפי שלא היה אדם בעולם שקראו להקב"ה אדרין רק אברהם, לפי שאברהם היה תיקון אדם הראשון שקלקל בתרין שמהן (ריז) שם היה אדני, לכן הוצרך לבוא אברהם לחקן שניהם, ויקרא "כשם ה'היה" אל עולם (בראשית כא לג), שהקריא בשם של היה בכל העולם, וגם שם של אדני (ריח) ויש להקב"ה, ויצא אותו החוצה, שאמר לו הקב"ה צא מאיצמנינות שלך (שבת קנ"ז ע"א), במלח צ"א נרמו התיקון שלו, שחקן תיקון תרין שמהן, כמ"ש הקב"ה (ריט) לנח צ"א מן התבה (שם ח טז), שבמלח צא הראה הקב"ה לנח התיקון שחקן קלקול אדם, והיינו ב' שמות היה אדני שפודם צ"א, ודבר זה תלמוד מן התבה, (רכ) כדאיתא בזהר (ח"א ג"ט ע"ב) שהתבה בניה על (רכא) שמא גליפא, שהוא סוד תרין שמהן אילין משולבין בזה, כשתקח א' של אדני ותצרף עם י' של היה (רכב) הרי י', אחד קד ד' של אדני עם ה' של היה ד' פעמים ה' הרי כ', אחד קד נ' של אדם עם ו' של היה נ' פעמים ו' הרי ש', ואחר כך תצרף י' של אדני עם ה' אחרונה של היה הרי נ', תצרף יחד הרי ש"פ, כחושבן התבה שהיתה ש' אורך, נ' רוחב, ל' גובה, הרי ש"פ, והוא השכר של צדיקים (רכג), בסוד בני יש"ע (ישעיה סא י). ויש הקב"ה לאברהם שיצא, ורמו במלח צ"א, לחקן איצמנינות שלך (רכד) ולייחד תרין שמהן אילין, ואמר כ"ה היה וועך, שגם ישראל כל עניינים לייחד תרין שמהן הגרמזים במלח כ"ה יהי"ה, כ"ה הוא סוד אדני (רכה), יהיה סוד היה, ביום ההוא יהיה היה אחד (זכריה יד ט), שלעתיד לבוא יהיה אחד הלבנה כאור החמה (ישעיה ל ט), וב' אותיות אחרונות של שם היה שהם ו"ה, יהיה י"ה, ר"ל

שמהן אילין וכנ"ל: (רכב) כמו שצירתי זה למעלה מזה שהוא סוד היחוד כשנכלל זה בזה, נקרא כפל אות זה בזה, והבין: (רכג) שעבור שהצדיקים מתעסקים ביחודו של עולם, שהוא סוד ש"פ, זוכים לבני יש"ע בגימפריא ש"פ: (רכד) ר"ל שלך האיצמנינות שפגמת בראשונה בהיות אופתך באדם הראשון שפגם באלו הב' שמות: (רכה) כמ"ש בזהר (ח"ג ר"י ע"ב) אצל בלעם שאמר לו השיי שוב אל בלק זוכה תדבר (במחז ט

נ"ל: (ריא) כי הלא ידוע שנתבררו נשמות בזרע אברהם גם מספרא דקין, ויתרו חתן משה לעד נאמן, שהוא היה גלגל קין כנודע, על זה תירץ "מתרין ספרין וכו', וא"ו ומתרין נ"ל מיותר: (ריב) סוד "היקר, נ"ל שהוא סוד קליפת נוגה, שבירר משם אברהם הסוב, ונדע מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ב) אדם הראשון בלשון ארמי סיפר, שנאמר (תהלים קל"ט) ולי מח יקרו וכו', ולשון ארמי הוא סוד קליפת נוגה, נ"ל: (ריג) ר"ל דבר יי' הויה אליו בנידון המחזה, דהיינו שהראה אליו נשמות כל הדורות שהוא צריך להוציאם מן הקליפות, ורמו מחזה שד"י, שהוא שם היסוד המוליד נשמות כנודע, וזה שרמו אחר כך (ירד) ונשמת שדי תבינם, והבין: (רסו) הנראה דכוונתו לסיפא דקרא שכתב הרבה מאוד: (רסז) בא לפרש תיבת "מגן על דרך הגימפריא, ורצה בכאן לומר שקלקול אדם הראשון היה באופן אחר, ותיקון אברהם בזה האופן: (ריז) המשכיל על דברי רז"ל ימצא שאמרו שאדם הראשון קיצץ בגימפיות, וסודו הוא פירוד היחוס ח"ו, דהיינו היה "אדני, ואי אפשר לדבר מזה באורך: (ריח) ר"ל ושם של אדני תיקן מה שקראו "אדון: (ריט) שנח היה סוד צדיק, סוד ברית קודש הוא מרכבה להויה (עין זהר ח"א ג"ט ע"ב), כי נוף וברית חשבינן חד, בסוד אלה תולדות יעקב יוסף (בראשית לו ב), והוא עיקר היחוד כנודע למשכילים, והתב"ה הוא סוד מלכות אדני כנודע בזהר: (רכ) ור"ל הזהר אלה תולדות נח (בראשית ו ט), אלה ודאי דהוא יסודא דעלמא איהו, דעביד תולדות לקיזמא בארעא וכו', ות"ח משיעורא דתיבותא, אופ נמי הכי הוא עכ"ל. ור"ל לדעתי על דרך שפירש הרב לעיל בפרשת נח ששיעור התיבה ש' אורך, נ' רחבה, ל' קומתה, סך הכל ש"פ כמגין יחוד אותיות אדני כזה יהוה אדני, בהכפל כל אות משם זה על חבריו, כמ"ש הרב לקמן, וי"ש (רכא) שהתבה שהיא סוד מלכות שנתחברה עם נח יסוד צדיק, בניי ע"ס שמא גליפא, הוא סוד שם המפורש, שהוא סוד תרין

ר"ל במה יהיה אור הלבנה כאור החמה, ויש יהי"ה כשיתקנו ישראל אותיות הויה, בסוד יהי"ה כ"ד כבד יהיה (שמח ל לג), כמ"ש בכ"ד ב"ד, הוא בא"ת כ"ש ש"ק, שאו יתוקנו הקליפות (רכו), יהיה דייקא, ולכן מיד שאמר הקב"ה לאברהם צ"א מאיצמנינות שלך, אל אנכי מצ"ן לך, מצ"ן דייקא שהוא בנימטריא יהיה "בהיכל, והוא מדה כנגד מדה מאחר שאברהם יחד היה עם אדני, שהוא בסוד יהיה "בהיכל, לכן שכך הרבה מאוד (רכו), והשכר הוא בסוד מצ"ן שכרו אתו ופעולתו לפניו (ישעיה ס י), בסוד ותתן לי מצ"ן ישעך (תהלים יח לז), שהם בגדי יש"ע (רכו), זה סוד וירא אליו י"י "באלוני ממרא (בראשית יח א), שהוא בנימטריא יש"ע, והוא מדה כנגד מדה שהראה לו שם של היה בשילוב שם של אדני, שהוא סוד "פתח האהל (רכט), והוציא חמה מגרתיקה (כ"מ פ"ו ע"ב) (רל), חמה הוא שם של היה, כי שמש ומצן יהיה (תהלים פו יב), (גרת"ק כצ"ל) הוא אדני (רלא):

או אמר במחזה לשון תרגום, לפי שאברהם היה קדמאה לגרים, שתיקן כל הנפשות של גרים עד סוף כל הדורות, וידוע שהגרים הם בסוד קליפת ג"ה, שהיא נקראת תרגום (רלב) בסוד שנים מקרא ואחד תרגום, (רלג) שמתקנן בערב שבת קליפת ג"ה, דשרי בחיבורא (רלד) ומסיים בפירודא, ויש (בראשית יג ט) הפרד נא מעלי שאמר אברהם ללוט שהיתה יניקתו מקליפת ג"ה (רלה), שמסיים בפירודא נ"א נוסריקין "נגה ארמית, לכן נקרא אברהם אב "המון גנים "נתחך (שם יז ה), ר"ת א"ב ג"ה, שהוא אב שתיקן ג"ה בכל הגרים, ונלה הקב"ה לאברהם אנכי מצ"ן לך, בסוד קליפת ג"ה שניתקנה בימי יון, כ"ש בהתחלת חכמה בסוד מלך עוזר ומשיע (רלו) ומצ"ן (תפלת י"ח). ויש אנכי "מצן לך דייקא, שבברכה דילך שהוא ברכת מצן אברהם, שם נתקנה קליפת ג"ה שנקרא מחו"ה, שהוא סוד

חמין בערב שבת, והם בורחין לנוקבא דתהומא רבה. וזהו (תהלים צב ה) בפרוח רשעים כמו עשב וכו', יתפרדו כל פועלי און, עיין כל זה בויקהל משה. ויש הרב דשרי בחיבורא (רלד) ומסיים בפירודא, שמתפרד הרע מהנוגה והטוב נכלל בקדושה, והדבר צריך שימוש חכמים, והשם הטוב יכפר בעדינו ואל יאמר פינו דבר שלא כרצונו, ויש בזה ענינים נסתרים, וכתבנו הקרוב לפשוטו: (רלה) שבא ממנו נשמות גרים, שהיה כלול בתוכו ניצוצות הקדושה ממלכות בית דוד, והוא סוד בירור הטוב מנוגה המעורב ברע ומתברר בכל עת, על כן היתה יניקת לוט מנוגה והבן, על כן אמר לו אברהם לשון הפרד, להפריד הטוב מן הרע ולכללן בקדושה: (רלו) אין בידי ספר התחלת החכמה לעיין בו. ומה שני"ל הוא, כי אמרו בזהר (ח"ב ל"ז ע"א) כי יון הוא קרוב למהימנותא,

ה, ר"ל השכינה תדבר הברכות בעל כרחך, וזה "כה תברכו וכו' (שם ו כג), והדבר ידוע בכל המקובלים: (רכו) הקליפות נקראים ש"ק, סוד ת' בתי דינין דחציפין ארבע מאות איש של עשו, אז השם יאיר באותיותיו יהי"ה: (רכז) ר"ל כי השכר הוא גם כן יחוד ב' שמות הויה אדניי בהכפלם בסוד היחוד, שהם סוד בגדי יש"ע, שהנה זה שכרו על ידי שתיקן ב' שמות הרמוזים בב' אותיות צ"א, שהם סוד ב' שמות הויה אדניי, ובהכפלם הם שכר הצדיקים: (רכח) ישע"ך ר"ל הישע שלך, כי הכ' היא הפעולה לנוכח: (רכט) שם אדני נקרא פתח האהל, כי זה הוא השער להויה, כי היא מדה הראשונה ממטה למעלה כנודע, על כן אברהם היה יושב במדה הזאת "פתח האהל, וירא אליו הויה, אז על ידי זה היה אברהם מרכבה להויה, ונתהוה ביחוד הכפל, סוד הנמטריא "באלוני ממרא שהוא היחוד הנ"ל ש"פ בגדי יש"ע, והבן: (רל) זה שהוציא השיי חמה מגרתיקה, כי חמה סוד הויה כנודע, והגרתק (חסר תיבה אחת), אם כן כשהיה אברהם כבר בפתח האהל, ראה החמה בלא גרתק: (רלא) הוא סוד אדניי שהוא גרתק להויה, כמו שלוקחין החפץ על ידי גרתק, וכן כתיבת הויה נתבונן על ידי קריאת אדני, והבן הדבר בגבהי מרומים:

(רלב) שהקליפה הזאת קרובה אל הקדושה, מצרניית בין הקדושה והטומאה, וכן תרגום קרובה בלשון ללשון הקודש: (רלג) בערב שבת לעלות למעלה בעליית שבת או הקליפת גנה מתחברת אל הקדושה לעלות, על כן מחברין אז התרגום אל המקרא. והנה הקליפה הזאת מחוברת אל שלש קליפות הממאות, ואז גם הם רוצים לעלות, ונפיק שלהוביתא דנורא סוד מים

למהימנותא, דהיינו לפעניד שמהם היו הפלסופים הגדולים כגון ארסמו וחביריו, על כן הנראה שהוא סוד קליפת נגיה. והנה בימי החשמונאים התגבר הרע שבקליפה מהיונים הרשעים ורצו להעביר הדת, ועל ידי הכהנים נתן השיי תשועה ונצחום, וניתקן מדת הנציה והרוד שהם בחינת הרגליים כנודע, ובכוונת השמונה עשרה כתב האר"י ז"ל בסוד מלך עוזר ומושיע ומגין, מל"ך הוא סוד הכתר, עוזר סוד הג' ראשונות, ומושיע ג' אמצעות, ומגין הוא סוד ג' התחתונות נצח הוד יסוד. אם כן לפי זה מגין הוא סוד נצח הוד יסוד שנתקן בימי חנוכה מקליפת יון, וגם מגין הוא בגימטריא הויה בהיכ"ל, שהוא הויה ואדני, שהוא סוד נצח הוד. כל זה הנני כותב ברתת חויע, ואין בידי כעת לפרש יותר, והשם הסוב יכפר בעדינו אם שניתי ח"ו, כי הוא לבדו מבין שניאות: (רלז) פגרים הם ג' קליפות הפמאות שעתידין להתבטל ולהיות פגרים, והעי"ט הוא קליפת נגה, ואפשר קראו הכי על שם להיותו שואף על הפגרים הנ"ל, ופורח למעלה להיכלל בקדושה: (רלח) כמ"ש לעיל בסוד האי שלהוביתא, יעויין סודו בכונת האר"י ז"ל, ועל ידי זה בורחין הקליפות: (רלפ) בסוד עין הדעת ט"ב ור"ע שהוא סוד קליפת נגה, ובחטאו גרם שנכנס כולו במומאה בנ' קליפות הפמאות, והדברים עתיקין: (רמ) כי תרדמה הוא סוד תרגום, שהוא סוד קליפת נגיה והוא פגם בתרדמה שלו, והנראה כי הכוונה על מ"ש במדרש

שאדם היה ישן בעת שהתעסק הנחש עם חוה, על אותן תרדמיה כוונת הרב, נ"ל. אבל אברהם במראה הזאת שנאמר ותרדמה נפלה על אברם, תיקן התרדמה של אדם: (רמא) ר"ל שקורין בחירק הי"א תואר נקבה, כי עולה לשון נקב"ה, ונכתב בו"איו שהוא תאר דכורא: (רמב) שבאותו הפרק אדם רע וכו': (רמג) אפשר שכונתו שכל אחת נכללת מי ספירות, ואם כן כתר חכמה בינה הוא מערכת א', חסד גבורה תפארת מערכת ב', נצח הוד יסוד מלכות ג', כמו בקדושה. ובליקוסי תורה מפרש ושלישים על כולו (שמות י"ז), הם סוד ג' רישין שהם המוחין: (רמד) ר"ל שקרא לקליפת נגיה בב' שמות תר"ר וגז"ל הוא, כי לפעמים נקרא תר"ר שראוי להקרבה לקדושה, ולפעמים כשנכנס במומאה גזל השפע (רמה) ונכנס כולו במומאה, ויונקין הקליפות הפמאות השפע רחמנא ליצ"ל: (רמו) סיקלא היא משקל, וקראו בזהר (ח"ב צ"ה ע"ב) להקליפה הזאת סיקלא, להיותה כמו משקל, לפעמים מכרעת לקדושה ופעמים להיפך: (רמז) דמעת העשוקים הם הניצוצות והנשמות הנעשקים על ידי קליפות, כשנכנסה במומאה עם השפע שגולה מהקדושה, ואותן הניצוצות אין להם מנחים, ר"ל יסוד שנקרא מנחים, להעלותם מני שחת ולהשפיע לקדושה לבוא בסוד הציור להתראות פני מלך הכבוד, נ"ל: (רמח) ר"ל המחבר הקי' בא לפרשם כסדרן מלמעלן למסן, אך כוונתו שהפסוק סידרן מלמטה למעלה, והנה מפרש רק "נפלת, דקאי לפירושו על קליפת נגיה, והשאר לא הוצרך לפרשן כעת, כי שמותם

סוד תרגום, והוא סוד ויפל תרדמ"ה על אברם (שם טו יב), שהוא בגימטריא תרגום, ויהי השמש לבוא, שהוא סוד ערב שבת בין השמשות שאו קליפת נגה עולה למעלה, והוא סוד העי"ט (רלז) על הפגרים, והנה תגוד אש הוא סוד שלהוביתא (רלח) דנחמא מתחות כרסייא, בסוד בפרוח רשעים כמו עשב (תהלים צב ח), לפי שאברהם הוא תיקון של אדם הראשון, והוא גרם קליפת נגיה (רלפ), נכנסה כולה במומאה ותרדמה שלו (רמ), אבל אברהם בתרדמה שלו תיקן, מזה (נ"ל צ"ל ל"ה) הראה לו הקב"ה בענין הקרבנות, שאו באותו פרק גם כן קליפת נגיה עולה למעלה, בסוד (ויקרא ו' ב) זאת תורת העולה הוא העולה קר"י (רמא) על הקרבן הוא העולה כתיב, (רמב) שבאותו הפרק אדם רע בליעל רצה גם כן לעלות עמה, ונפקא שלהוביתא ראשא מתחות כרסייא. גם רמז בענין קרבנות, ד' קליפות שראה יחזקאל (א ד), כל אחת היא משולשת בסוד (רמג) ושלישים על כולו (שמות י"ז), עגלה משולשת לקביל רוח סערה, אי"ל משולש לקביל ענן גדול, עז משולשת לקביל אש מתלקחת, ותוד תחל לקביל קליפת נוגה, וקרא אותו (רמד) תר"ר שהוא עוף מהור, כשזוכין ישראל אוי הוא טהור וראוי להקרבה להיכל המלך, ואם אינם זוכים, אוי הוא סוד גזל שצמיח בידים תתפש, שהוא גזל השפע מישראל (רמה) ונכנס כולו במומאה, בסוד סיקלא (רמו) שהוא דמעת העשוקים אשר (רמז) אין לה מנחם (קהלה ד א). וכן "אימה" חשכה "גולה" נפלת, רמזו על ד' קליפות אלו מלמטה למעלה (רמח), כנגד קליפת נגיה אומר נפ"ת, שכן

שאדם היה ישן בעת שהתעסק הנחש עם חוה, על אותן תרדמיה כוונת הרב, נ"ל. אבל אברהם במראה הזאת שנאמר ותרדמה נפלה על אברם, תיקן התרדמה של אדם: (רמא) ר"ל שקורין בחירק הי"א תואר נקבה, כי עולה לשון נקב"ה, ונכתב בו"איו שהוא תאר דכורא: (רמב) שבאותו הפרק אדם רע וכו': (רמג) אפשר שכונתו שכל אחת נכללת מי ספירות, ואם כן כתר חכמה בינה הוא מערכת א', חסד גבורה תפארת מערכת ב', נצח הוד יסוד מלכות ג', כמו בקדושה. ובליקוסי תורה מפרש ושלישים על כולו (שמות י"ז), הם סוד ג' רישין שהם המוחין: (רמד) ר"ל שקרא לקליפת נגיה בב' שמות תר"ר וגז"ל הוא, כי לפעמים נקרא תר"ר שראוי להקרבה לקדושה, ולפעמים כשנכנס במומאה גזל השפע (רמה) ונכנס כולו במומאה, ויונקין הקליפות הפמאות השפע רחמנא ליצ"ל: (רמו) סיקלא היא משקל, וקראו בזהר (ח"ב צ"ה ע"ב) להקליפה הזאת סיקלא, להיותה כמו משקל, לפעמים מכרעת לקדושה ופעמים להיפך: (רמז) דמעת העשוקים הם הניצוצות והנשמות הנעשקים על ידי קליפות, כשנכנסה במומאה עם השפע שגולה מהקדושה, ואותן הניצוצות אין להם מנחים, ר"ל יסוד שנקרא מנחים, להעלותם מני שחת ולהשפיע לקדושה לבוא בסוד הציור להתראות פני מלך הכבוד, נ"ל: (רמח) ר"ל המחבר הקי' בא לפרשם כסדרן מלמעלן למסן, אך כוונתו שהפסוק סידרן מלמטה למעלה, והנה מפרש רק "נפלת, דקאי לפירושו על קליפת נגיה, והשאר לא הוצרך לפרשן כעת, כי שמותם

שכן היא עולה ויורד במד נחשוא רפיה באיירא, כשישראל זוכין היא בעלייה, כשאין זוכין היא בירידה שנפלת בקליפה (רמב"א), ומהו המעם אמר ידוע תדע, ידוע שאני מספרם (רנ), במד פור לרשעים טאה לשלם (מסדין ע"א ע"ב), (בפחומה שצ"ל פור לצדיקים רע לשלם ל"ל), תדע שאני מכנסם לעלות למעלה במקום קדוש שהוא עולם החיבוד, כי ג"ד יהיה זרעו, שעיקר ירידתו לארץ מצרים לחקן קליפת נגה ולהעלות נשמות של גרים, לכן (רנא) ת' מאות שנה לקבל ר' קליפת, כל אחד כלולה מעשר ועשר מעשר הרי ת':

גם לפי שאברהם הוא תיקון של אדם הראשון שקלקל בעבודה זרה, וגרם ת' של מות (רנב) שנכנס בתיבת ותרם האשה כי טוב העץ (בראשית ג ז), שהוא סוד אות ת' נכנסה באותיות או"ר (רנ) עד שבא אברהם, ואמרינן בגמרא (ע"ז י"ד ע"ב) מסכת עבודה זרה של אברהם אבינו (רנד) ת' פריקם הוה, לפי שמרת אברהם הוא חס"ד, שהוא שם של ע"ב שיצא מן חכמה עילאה, ויש בשם של ע"ב שכתב"ה במילוי יודין יו"ד וי"ו וי"ו ר"י, ר' יודין כל אחד כלולה מ', הרי ת' (רנה) עלמין דכסיפין, והוא סוד ארבע מאות שקל כסף ששקל אברהם לעפרן (בראשית כג טז), (רנו) שהוא ר"ע ע"ן, לקבל ת' בתי דינין (דכסיפין) [ג"ל שצ"ל דחציפין] (רנז) דיליה. ח"ש שם ט) בכסף מלא יתנגה ל', "כסף דייקא שהוא חס"ד, שבא ממילוי חס"ד שהוא שם של ע"ב (רנח). זה סוד שם ט) וחמת שרה בקרית ארבע, שרה שהיא היתה גלגול חוה, תיקנת ז"ת מן ותר"א שקלקלה חוה, לכן אמר בכאן וחמ"ת שרה, פתח ב"ת מן מ"ה, בקרית ארבע דייקא בארבעה יודין שהם (במלח) [בשם צ"ל] ע"ב, בהם השלימה שרה תרין אתון אילין. זה סוד שהתנדך יצחק להיות בן פ' שנה בקחתו את רבקה (שם טו כ), כי רבקה נשמתה של חוה, במד (שם כד טז) ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ממש (רנב) שהיתה חו"ה, ולכן כשמתה שרה נתבשר אברהם הנה ילדה מלכה גם היא (שם כב כ), כמ"ש (קהל א ה) ורה השמש ובא השמש, עד שלא שקעה כי' (ימא ל"ה ע"ב) (רס), כי נשמת שרה נכנסה ברבקה (רסא), ולפי ששרה לא תיקנה רק ב' אתון של (רסב) מות, אבל ב' של

שמותם בפסוק מזכיה עליהם אימיה וחדשך, והבן: (רמס) ר"ל על כן נקראת נפליה, שאינו עומדת במקום אחד, רק נפלת לכאן ולכאן: (רז) כן דרשו רז"ל (כ"ד סמ"ד י"ה) על פסוק ידוע תדע, ידוע שאני מפזרם, תדע שאני מכנסם. והנה אם נגרום בדברי הרב במד פחורר לרשעים נאיה לעולם, נצטרך לדחוק ולפרש דהכי קאמר שזה בשורה טובה לאברהם שיפור את הקליפות יתפרדו כל פועלי און, ותדע שאני מכנסם דהיינו הניצוצות הנדחים. ויותר נראה שיש פעות סופר, וצריך לגרום פור לצדיקים רע לעולם. ולעיקר הבשורה שלא תדאג בראותך הפיזור ותחשוב שחזי אבדה, כי תדע שאני מכנסם לעלות למעלה להביאן לסוד הציור, ויתוספו עליהן גרים, דהיינו כל הניצוצות נידחים אשר מימות עולם: (רנא) ר"ל על כן היו במצרים ת' שנה, לקביל וכו':

(רנב) כי תיבת ותר"א הוא או"ר עם הת', כי מתחילה היה אור. באפשר רצ"ל כתנות או"ר, כמו שהיה כתוב בתורתו של רבי מאיר (שם פ"ב י"ב), ור"ל שהיה הגוף שלו ספירי ולא היה מתבטל, רק היה קיים בגוף ונפש, וכן הוא בזהר בתיבות מאורות "אור מות, עיין שם. ועל ידי הת' שהפריד בתיבת אור ונגנן מפריד אלוף, נתהווה "מאורות: (רנג) עד שבא אברהם שתיקן שלא חטא בעבודה זרה, ומסר עצמו על קידוש השם: (רנד) (אולי שצ"ל שתיקן הת', שגרם אדם הראשון בחטאו בעבודה זרה): (רנה) כן הוא בזהר דאית ת' עלמין דכסיפין לצדיקייא המקדשים שמו הגדול: (רנו) "עפרן חסר, בגימטריא ר"ע ע"ן בקליפה, עוד ת' בתי דינין (רנז) דחציפין, ונ"ל שיש לגרום כן: (רנח) ר"ל ממילוי ע"ב שהוא בחסד, ובמילוי הזה ד' יודין, ובהתכללות עשרה ועשרה למאה הרי ת' כנ"ל, כמו שנתן לעפרן: (רנפ) לא אמר ויבאה יצחק לאהל שרה אמו, רק ויבאה יצחק האהלה, ותיכף הרי היא שרה אמו וכמו שפירש רש"י לדרכו, ואם כן היא היתה מתקנת ו"ת כמו שרה כנ"ל, ונשוארת הפ' עדיין לתקן: (רס) כן דרשו רז"ל מזה הפסוק, שקודם שנפטר צדיק אחד נולד אחר כדומה לו,

וכן חשבו בגמרא הרבה תנאים ואמוראים קודם שנפטר זה, נולד זה: (רסב) דהיינו ו"ת, וזה היה גם תיקון רבקה

רבקה שהיתה שרה ממש כביל, ונשאר המי לתקן: (רסג) ריל כי הנה גם שם כתיב ותריא אותו וכו', דהיינו שתיקן האות הנכנס ליתר כתיבת ותריא והפסיק בין האורר, על כן נתמלא הבית (רסד) אור בעת הוולדו, כי חזר האורר בימיו כמו קודם החמא: (רסה) וזהמית אותיות זוהם תי, ויש לדרוש גם כן זיה מרית, אבל כוונת הרב כמו שכתבתי: (רסו) שאז נעשה חירות מכל תיבת מרית, כי התי ניתקן בעת הוולדו, והוי בנתינת התורה, והמי במים ירם דלוחות וכדמסיק: (רסז) כן דרשו רזיל ויתן אל משה וכו' (שמות לא יח), שמתחילה היה לומד ושכחה, עד שניתן לו במתנה לסוף מ' יום: (רסח) כי השכחה באה מזוהמת הנחש, וכשניתקן בסוף מ', לא שכחה, ביל: (רסט) כי אז היה התיקון וכניל: (ער) ייל גם על דרך הדרש יש לתרץ למה דוקא לסוף מ' יום נתן השי' במתנה: (רעא) הם היו בני אליעזר בן משה: (רעב) שזה היה בשעת מעשה העגל שהיה בסוף מ' יום: (רעג) שהיה כלול מס' רבוא: (רעד) רציל שעל ידי הפלפול אפילו אם משכח התורה, יכולין להחזירה על ידי הפלפול, כדאשכחן בר' חנינא וכדמסיק: (רעה) שלא לשכחה עוד, כי אפשר להחזירה על ידי הפלפול: (רעו) מהדרינא מפלפולאי, כן הוא שם בגמרא: (רעז) ריל כל זה הוא דרך הדרש, אבל לפי הניל הוצרך דוקא להיות הענין סוף מ' יום, כי קודם שניתקן המרית זוהמת הנחש, היה עדיין השכחה מצויה: (רעח) כן הוא הפסוק חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה, ומפרש הרב חמת מלך מלאך המות, רציל על ידי חמא אדם שהכעיס למלך נעשה מלאך המו, ואיש חכם זה משה כדמסיק וגם חמת מלך, שאז עלה חמת המלך על ידי העגל שהחזירו המלאך המו, ואיש חכם זה משה יכפרנה: (רעט) כן הוא במדרש שצדק הקביה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ולא יוכלו שוב המלאכים לקמרג על נתינת התורה, ונתביישו ממנו על שאכלו משלו כשנתאכמו בביתו: (רפו) לדרך האמור

של מות התנוד יצחק לחקן, שהוא היה ממש נשמת אדם וזהו כדאיתא בתיקונים, ואז חיקן גם כן מ' של מרית, ולכן בן מ' התנוד להיות בנושאן של רבקה, וכוד איתא שבלידת משה ניתקן ותריא אותו כי טוב הוא (שמות ב ב), אותו קלקול של חיה ותריא (רסג) האשה כי טוב העין למאכל, ונתמלא הבית אורה (מגילה י"ד ע"א) (רסד), שקלקלה חיה בת' של ותריא, ולא פסקה וזהמית (רסה) הנחש לדעתו, עד שקיבל התורה ו' בסיון, שאז נתקנה ו' של מרית, ובמ' יום שהיה בדר שקיבל לחות, נתקן מ' של מרית, ולכן דרשו (פירושין ג"ד ע"א) חרות על הלוחות (שמות לב טז), כשניתנה (רסו) תורה למשה במתנה שהוא ביום מ' (רסז), שכתחילה היה לומד ושכחה, עד שניתנה לו במתנה (רסח) בסוף מ' יום (נדרים ל"ח ע"א), ואז היתה חרותה על לביה (לכ"ו צ"ל), אל תקרי חרות אלא חירות, שבאותו שעה נעשה חירות ממלאך המרית, מרית דייקא שבאותו הפרק נשלם התיקון של אותיות מרית (רסט). וצריך ליתן מעם (ער) למה לא נתן הקב"ה למשה התורה מיד במתנה, ולמה המתין עד סוף מ'. בדרך הדרש לפי שבסוף מ' עשו ישראל העגל, והקב"ה אמר למשה ואעשה אותך לגוי גדול (שם שם ט), שדרשו רז"ל (ברכות ד' ע"א) שלא חזר דיבורו של הקב"ה ריקם, שכן בני רחביה (רעא) רבו למעלה ראש (דברי הימים א' כג יז), שהיו למעלה מס' רבוא, ונמצא באותו שעה (רעב) שאמר הקב"ה למשה ואעשה אותך לגוי גדול, אז ניתנה התורה למשה במתנה, כי התורה היא ס' רבוא אותיות כנגד ס' רבוא נשמות של ישראל, והקב"ה הבטיח למשה שיהיה הוא כלול מס' רבוא נשמות, ויש במסכת נדרים (ל"ח ע"א) לא נתן הקב"ה התורה אלא למשה (רעג), ומסיק לפלפול בעלמא (רעד), ולכן כל זמן שלא היה משה כלול מס' רבוא, היה לומד ושכחה עד שנתן הקב"ה למשה הפלפול במתנה (רעה), כמ"ש ר' חנינא לר' חייא כהדי רידי קמנציה, אילו משחבת תורה מישראל מהדרינא (רעו), וזה גם כן המתנה של משה, שבפלפולו היה מהרד התורה, אבל לפי מה שאמרנו (רעז) הוצרך דוקא (לחקן) [לקבל ג"ל] ביום מ', לחקן מ' של מרית חמת המלך מלכי המלכים (רעח), שבאותו שעה

שעשו העגל רגליה יורדת מות (משלי ה ה), ואיש חכם זה משה יכפרנה (שם טז יז), וזה הראה לו הקב"ה לאברהם אנכי מנן לך דייקא, שלא יוכל משה לקבל את התורה עד שנתן לו הקב"ה קלסתר פניו של אברהם (שמירי פכ"ח א') (רעט), "שכך" "הרבה" "מאוד" רית משה, שאז פסקה וזהמית נחש (עין שבת קמ"ז ע"א), כמבואר בפסוק (בראשית ג א) והנחש היה ערום, ס"ת משה שעיקר התיקון היה כשקיבל הלוחות כמ"ש: ויקח לו את כל אליה (רפ), אלה דייקא אלה העדות החוקים

האמור התחיל לפרש המראה ויקח לו את כל אליה על הלוחות, שאז נשלם התיקון כגיל, ומפרש תיבת אליה על הלוחות, שנאמר בהן אלה העדות והחוקים, וזה בודאי הכוונה על הלוחות, כי עדות נקראים הלוחות לוחות העדרת, ונקראים אליה כי היו (רפא) ו טפחים על ו טפחים, והנה ו פעמים ו הם ליו מנין אליה, ונקראים חוקים, כי כל לוח עביו ג טפחים, ג פעמים ליו בגימטריא ח"ק (רפב) טפחים, ואם כן ב הלוחות נקראים חוקים: (רפג) כי תיבת ויקח הם אותיות חוקיו, גם הכוונה י דברות ו טפחים ק"ח טפחים, ג"ל: (רפד) כי ב ביחד הם ריו טפחים, וחלק אותם אליה מול אליה לחוקים: (רפה) מפרש איך נרמו כל התורה באליה, כי הנה כתיב אלה תולדות השמים והארץ בה בראם, הכוונה ה פעמים ארר שהוא בגימטריא אליה וכדמסיק: (רפו) ר"ל ה פעמים אור, נזכרים בפרשה ראשונה דבראשית: (רפז) כן הוא במדרש שאותן ה פעמים ארר, מרמזין לה חומשי תורה, עיין שם: (רפח) ר"ל בהחשב האלף לאלף, כנודע כמה פעמים בהחזרת סוף האי"ב עם אותיות מנצפך, כי היך פשוטה הוא תתיק, ואחר כך האלף הוא אלף: (רפט) אותיות ליה כפשוטו בגימטריא ה פעמים ארר, המרמזין לה חומשי תורה, וזהו ויקח לו את כל אליה, הם ה חומשי תורה וכג"ל: (רצ) י"ל באותו מעמד: (רצא) כדאיתא במדרש: (רצב) מנין מנין: (רצג) עיין שם בתוספות יום טוב: (רצד) בגימטריא הכי הוי: (רצה) גם הוא בגימטריא הכי הוי: (רצו) הוא הגן והניצוץ הנורק מכח האש הנבחן בפטיש, וכן נתברר אברהם מכמילתו, והנה ג"ן

והחוקים, הם לוחות העדות (רפא) שהם ו טפחים על ו טפחים מנין אלה, וכל הלוחות היו ח"ק (רפב) טפחים, נרמזים במלת ויקח (רפג), ו"ש ויחבר אותם בתוך על ב לוחות, שרמזים אליה העדות והחוקים (דברים ד מה), שהם ב פעמים ח"ק (רפד). גם במלת אלה נרמזת בו כל התורה שהוא ה ספרים, אלה (רפה) תולדות השמים והארץ בה בראם (בראשית ב ד), והוא ה פעמים אר"ד שבוים א' (רפו) בראשית, כדאיתא במדרש (כ"ד פ"ג ה) (רפז) כנגד ה חומשים, ה פעמים אר"ד בגימטריא אליה, שהוא אלף (רפח) ל"ה (רפט). או יאמר מן י לשונות של נבואה, לא דיבר עם אברהם (רצ), רק בב דיבור ובמחזה, שרמו על ב שמות דב"ד י"י, כנגד שם של היה, מחזה נגד שם של ארני, שהוא מחזה שד"י (במדרש כד סז), והן תרין שמותן שאמרנו שהם יהיה כהיכל קישו (חבקוק ב כ), והראה הקב"ה לאברהם ד דברים התורה והמקדש (גיהג"ם ומלכות כג"ל) (רצא), התורה נרמזת במלת אנב"י, והמקדש במלת מנ"ן לך, שכן היו במקדש צ"ג כלים (רצב) כדאיתא במסכת חמ"ד (ל ע"א) (רצג), שהוא לכבוד ארון ייחוד (רצד), יהיה כהיכל (רצה), כל זה עבוד אברהם שנגרף בכבשן האש, ג"ן (רצו) היתא מתחת הפטיש (שבת כ"א ע"ב), ובשבילו העם בחר לנחליה לו (תהלים לג יב), נחל"ה (רצו) דייקא, נחלה לישראל עבדו (שם קלו כב), וכן קחשיב במשכן צ"ג דברים בפרשת נשא, לפי שיש בן דוד המבל לדוד הפלגה ש"ם שנה (ש) משנולד יעקב, שהיה ראוי ליד בשלשלאות של בראל (שם פ"ט ע"ב), ולפי דברי כנפי יונה שפסוק (ישעיה מא ג) אורח כרגליו לא יבוא (שא), ואיתמר גבי אברהם כדרינת ד מלכים (כ"ד פמ"ג ג), שזכה אברהם באותו פרק לרתיכא קדישא, שסודו (שב) ארנמן, עיין

בגימטריא הכי הוי: (רצז) נחל"ה בגימטריא הכי הוי, כי כיון שנתברר אברהם בחר השם בניו לנחל"ה, כי אין בהם פסולת כנודע: (רצח) כי ק"ל שנה היה יעקב כשירד למצרים, ומירידה עד יציאתן למתן תורה היה רד"ו כנודע: (רצט) והנה הויה שד"י בגימטריא ש"ם, הוא סוד צמצום והתפשטות לכל באי עולם במדה ובמשקל לפי כח המקבל לקבל אלקותו ית' כנודע: (ש) ר"ל שלא היה רוצה לחשוב כמו שחשב השיי משנולד יעקב, רק מעת ירידתן למצרים, על כן שאל ליעקב כמה ימי שני חיך (בראשית מז ט), ר"ל שהם ימי שני חיך לך ולא ראית ברעה, על כן לא יוחשבו, והוא השיב מעט ורעים היו, על כן יוחשבו, והבן: (שא) הוא בכנפי יונה ח"ב סימן צ"א, וזה הפסוק דרשוהו ר"ל על אברהם שהלך באורח רגליו לא יבא מעולם להרוג המלכים, והקב"ה האיר לו הלילה בזיקים וברקים, והכנפי יונה דרש שזכה או לרתיכא קדישא כאשר נבאר: (שב) ר"ת אוריאל רפ"ל גבריאל מיכאל נוריא"ל, שהם מלאכי המרכבה בסוד הפסוק מרכבו ארנמן, וכתב הבי שחמשה מלאכים הללו עם ה' כוללים, בגימטריא אר"ח בהחשב האלף לאלף, וזהו כרגליו לא יבוא, כי אברהם

אברהם סוד ה' חסדים דאבא אינו מתפשט אליהם, כי המה סוד אימא בלבד, עכ"ל עיין שם עוד. ולי נראה עוד ברגליו ל"א יב"א, בנימפריא ארגמין עם הכולל: (שג) שכתב עוד כי נמריד בנימפריא ארגמין, והוא ארגמן בס"א, על כן זכה אז אברהם בהריגת נמריד לארגמין דקדושה: (שד) ר"ל היה דבר יי אל אברהם במחזיה, והם ב' לשונות דכ"ר הרי במחזיה, כי ד"כר 'הויה' במחזיה, גימפריא ארגמין, והוא דוקא אחר הדברים האליה, ר"ל לאחר הריגתו את נמריד: (שה) ארגמין דקליפה, על כן יצא לקראתו מלכ"י צד"ק ארגמין דקדושה: (שו) ר"ל אצטרף תיבת מגין לך, דהיינו למה שכבר מרומז בשמך תיבת א"ר, ובצירוף מגין יהיה ארגמין וכדמסיק: (שו) הגם שאור הוא בוא"ו, עם כל זה יש אם למסורת: (שח) חוש"ך דור הפלגה, (שט) האור אור דאברהם: (שי) ר"ל בצירוף אחר יש להצטרף א"ד בה"ם: (שיא) כי תיבה בת ה' אותיות, בונה ק"ך צירופים: (שיב) שהרג אנשי דור הפלגה שהם חשך, ועל כן האיר לו הקב"ה את הלילה וזכה לאור: (שיג) הוא שהאיר לו הקב"ה את הלילה: (שיד) שהוא ארגמן דס"א: (שמ) ר"ל דנכתב בתורה במלחמת המלכים ארבעה מלכים את החמשה, דקשה וזי מניינא אתא לאשמעינן: (שמו) ובכתבי האר"י כתב בענין אחר, יעויין בליקושי תורה: (שיו) שהוא רחמים, ואפשר שזה הכוונה שהראה לו גיהנם, שיציל השיי את בניו וימתיק הדינים ברחמים, כי הנה מהד' דברים לא דיבר הרב מגיהנם, רק מתורה ומקדש וגליות: (שיח) ששני הדיבורים הם לשון קשה, רק אחד קשה מאוד, ודיבור הוא נ"ח: (שיט) שם פרק ס"ח בסופו, ובמקום אחר אומר המדרש (שח"ט מזמור י"ח י) שכל המלכיות הם כפולים, כב"ל ועילים, מדי ופרים, ירין ומוקד"ן, אדרים ישמעאל: (שך) אלישע כשהלך עם אליהו בעת הלקחו: (שכא) ובכאן כתיב הלוך ודכ"ר: (שכב) שנאמר בה ודכרת: (שכג) ואהבית, והיו, ושמתים את, ויאמר: (שכד) מואהבית עד סוף הפרשה, יש מיב תיבין נגד שם בן מיב שצריך לכיין בו: (שכה) ועד בכלל יש ע"ב תיבין, נגד שם ע"ב היוצא מפסוקי ויסע ויבוא ויפ, ישר הפוך וישר: (שכו) יש נ' תיבות, נגד נ' שערי בינה: (שכז) יש ע"ב תיבין, נגד שם ע"ב כל הפסוקים ביושר:

עיין שם (שג). והנה לזה אמר הקב"ה לאברהם דכ"ר הויה במחזיה (שד), כשתצוף דכ"ר הויה אל במחזיה, הרי סוד ארגמין שהוא בנימפריא רצ"ד, לאחר שנלחם (שה) אברהם עם נמריד שהוא בס"א, גם כן עולה לחשבון ארגמין, לכן אמר אנכי מגין לך, לך דיקא (שו) שכבר מרתו של אברהם נקרא אור"ר (שו), כמ"ש (ישעיה מא ב) מי העיד ממזרח צדק, שדרשו רז"ל (ב"ר פ"ב ג') האיר בא', וכן שם של אברהם מורה על האור, שדרשו וזח כחשך (תהלים ק"ב ד) (שח), או על (שט) אברהם, שהוא צירף (שי) אחד מן ק"כ (שיא) צירופים, הוא א"ר בה"ם. ו"ש אנכי מגין לך, שבאותו פר"ק זכה אברהם לאור"ר (שיב) דארגמן, שבאותו הפרק זכה לאור"ה (שיג), ומגין לך דיקא כשתצוף אותיות א"ר הרמזים בשמו, עם אותיות מגין, הרי ארגמין לקביל נמריד (שד) שנצח אברהם באותו פרק, גם סוד ארבע"ה (שמו) מלכים את החמשה (בראשית י"ט), שנתעסק אברהם להגביר ד' אתון של הויה, את החמשה הם אתון של אלק"ם (שמו). ו"ש דבר הויה מורה על ד' אותיות הויה, במחזיה מורה על חזות קשה, שהוא שם של אלק"ם, שהמתיק אברהם חזות קשה עם שם של הויה, כגרמו במלת דבר הויה (שיז). גם אמר "כריכור" ובמחזיה (שיח), הראה הקב"ה הגלות שהם כפולים, ישתרו עלו על צוארתו (איכה א יד), א' קשה וא' נחא, כראיתא במדרש רבה פרשת ויצא (ב"ר פס"ח י"ד) (שיט): בירושלמי במסכת ברכות (פ"ה ה"א) אלישע (שכ) דכתיב ביה (מלכים ב' ב יא) "ויהי הם הולכים הלוך דבר דפליגי ביה אמוראי, חד אמר בקריאת שמע היו מתעסקים, דכתיב ביה (דברים ו' ז) ודכרת"ם (שכ"א), גם בכאן נוכל לומר לומר דבר הויה, מדבר בקריאת שמע (שכב), שגילה הקב"ה לאברהם סוד נפילת ד' מלכים ב"ר חלקים (שכג) שחלקה קריאת שמע כדרי ריב"ל כוזה חדש, שהראו לו בן עזק מתחילה מ"ב חודים, כנגד אותן בני האדם שכונו בפרשה ראשונה (שכד), אחר כך ראה ע"ב מרדחין, על אותן בני אדם שכונו בפרשה שניה עד ושמתים (שכה), אחר כך הראו לו ג' שערים, לאותן בני אדם שמכוונן מן ושמתים עד ויאמ"ר (שכו), אחר כך ע"ב היכלות, לאותן בני אדם שמכוונן מן ויאמ"ר עד אמת עם חזרת ג' תיבות יי "אלק"ם אמת (שכו) כשמתפללין עם

עם הצבור (שכח), אשרי "אדם שומע לי (משלי ח לז),
 זה שמתפללן שמע ישראל, אר"ם דייקא שהוא משלים
 רמ"ח איברי של אדם (שכח), לשקד על דלתותי (של),
 כשהוא מתפלל עם הצבור, או משלים רמ"ח איברים, ו"ש
 (שם שם לז) כי (שלא) מוצאי מצא חיים כי רפאות תהי
 לשרך, שכל תיבה משלים אבר אחד (שלב). הגה ד' חלקים
 אלו של קריאת שמע, הם כנגד ד' אותיות השם, לכן אמר
 "דבר יהיה, בקריאת שמע (שלא) נשלמו ד' אותיות היה,
 זה על פי רעיא מהימנא פרשת שופטים (וזהו ח"ג רע"ד
 ע"כ) לדון ס"ם בסוף שהוא קריאת שמע, שהוא הרב של
 הקב"ה, י' רישא דהרבא, ו' גופא דהרבא, הח' תרין פיפיות
 רילה, נחקא דהרבא הוא אדני. והענין כי בב' יחודין
 שמ"ע וברוך, יש בכל אחד ו' תיבות, והוא סוד וישאוהו
 במוט (שלא) בשנים (נמדבר יג טג), כמ"ש אתון דיהודא
 הווגין ס"מ וכת זוג, והוא סוד רמ"ח (שלא) של פינחס
 וידקר "את שניהם (שם כה ח), שהם ס"מ וכת זוג. ולדעתי
 שהוא סוד במחז"ה (שלו), שהוא סוד מחז"ה שד"י יחוד,
 מחז"ה בנימסריא ס', הם ששים גבורים של קריאת שמע,
 ס' אותיות שיש בפרשה ראשונה משם של היה (שלו),
 ולפי התקונים שיש (שלא) ס' דבקים בקריאת שמע,
 שהגותן ריח לדבקים (שלא) מצנין לו גיהג"ם (ברכות טז
 ע"כ), ומלת שד"י נומריקן "ששים" דבקים "יפריד (שמ),
 יחז"ה י"ח אוכרות בקריאת שמע, וי"ב תיבין דיהודא (שמא)
 נרמו במלת ז"ה, וי"ש אנבי "מגן" לך (שמב), במלת מגן
 נרמו סוד תרין יחודין, העליון (שמע), ומסיים) אח"ד
 שהוא כנגד שם של היה (שמב), יחוד התחתון ברוך,
 ומסיים וע"ד שהוא שם של שד"י (שמד), נרמו במלת
 שם כבוד, תצוף שד"י עם היה, הרי ברוך ש"ם (שמה),
 וכשתצוף וע"ד עם אח"ד, כי במלת (שמו) ועד נרמוין גם
 כן אח"ד, כדאיתא בודר תרומה (ח"ב קליד ע"א), דכתיב
 (זכריה ט ט) וי"י אחד ושמו אחד (שמא), רק שצריך אנו
 לרמוז (שמח) אותיות אח"ד באותיות מחולפים, ו' של
 וע"ד

ובקריאת שמע מקפלין המלכים כגיל: (שמג) שיסוד העליון הוא נגד זעיר שהוא מרומן בהויה: (שמד) שהוא
 יחוד התחתון במלכות נק' דזעיר, המרומזת לפעמים בשם שדי, להורות מקום יחודה ביסוד: (שמה) היה שדי
 בנימסריא ש"מ: (שמו) בא לפרש מפני מה מרומן דוקא מבי יחודין סופי תיבות אח"ד וע"ד, ובא לפרש כי במלת
 וע"ד וכו' על ידי חלופי תיבות וכדמסיק, והוא דוקא כעת שעדיין מיהרא אזעירת נהורא, מה שאין כן כשתהיה
 אור הלבנה כאור החמה, אז יהיה הויה אח"ד, היינו יחודא עילאה, (שמו) ושמו אח"ד היינו יחוד ברוך ש"ם
 וכו', יהיה גם כן אח"ד, שלא תתחלף עוד בחילוף וע"ד: (שמח) ר"ל כעת בגלות שפיהרא אינה בשלימותה:

(שכח) אז אומרים אותן הג' תיבות, והרב כתב זה
 כדי לפרש אנב אורחא הפסוק אשרי אדם וכו': (שכט)
 כי בלא החזרה הוא רק רמיה תיבין, ועל ידי החזרת
 ג' תיבות, משלים שיעור קומת אדם חושבן רמיה:
 (של) ר"ל מי ששוקד על דלתות בית הכנסת, שצריך
 לכנוס ב' פתחים להתפלל בצבור: (שלא) הוא פסוק
 אחר הפסוק דאשרי אדם וכו': (שלב) וכשאינו מתפלל
 עם הצבור, אינו מחזיר הג' תיבות, נמצא ג' איברים
 אינם מושלמים: (שלג) דאיתמר נביה ודברית, ועל
 פי האמור בד' חלקי קריאת שמע, נרמו גם כן בפסוק
 ארבעה מלאכים את החמשה, חמשה ר"ת חדרים
 מדורין שעריים היכלות, תן לחכם ויחכם עוד:
 (שלד) במ"ס, ר"ל מ"ס אתון דיהודא שמ"ע וברוך:
 (שלה) דאיתמר נביה (נמדבר כה ז) ויקח רמ"ח בידו,
 הם רמ"ח דקריאת שמע להרוג דבר ונקי דקליפה
 שקמרנו באותו מעשה דזמרי: (שלו) עד כה פירש
 הרב רק לשון דב"ר יי, וכעת מתחיל האמור בקריאת
 שמע גם לשון במחז"ה: (שלו) נ"ל כוונת הרב, דהנה
 אותיות יודין וההיין וויין, שמהם נבנה השם "הויה",
 יש בפרשה ראשונה נ"ו אותיות, כמ"ש האר"י ז"ל
 בכונת כתיבת התפילין, וביחוד דברוך ששה וויין,
 אם כן סך הכל ס"ג אותיות השייכים להויה, וכשלא
 נחשוב בני שמות הויה שבפרשה זו ההיין אחרונים
 שהם כפולים, נשאר ס' אותיות, והבוחר יבחר: (שלח)
 בענין הס' דבוקים הללו יש דיעות רבות, עיין בספרי
 המקובלים: (שלם) כן הוא בנמרא ברכות, ואפשר
 גם זה כתב הרב לפרש המדרש במה שהראה לו
 גיהנם, ועיין מ"ש לעיל: (שמ) בא לפרש מחזה שד"י
 יחזיה, ומפרש השם ר"ת ששים דבקים יפריד,
 ואחר כך מפרש תיבת יחזיה, י"ח אוכרות שהם
 בקריאת שמע, וי"ב תיבין מנין ז"ה דיהודיה, מנ"ן
 דייקא בנימסריא חותם דבי יחודין אח"ד וע"ד,
 וכדמסיק וליך דייקא שאתה מתירא מן המלכים,

(שם) יש צירוף אחד מאלפא ביתות, כל ששה אותיות יתחברו לזוגות, ג' מלמעלה למטה עם הג' אחרים ממטה למעלה: (שג) שהם ממצא אחד, כנודע בדקדוק: (שנא) דא חד: (שגב) כן הוא בגמרא דעל כן אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, תאמר יש לה גנאי, לא תאמר יש לה צער, התחילו עבדיה להביא לה בחשאי. והנה הדבר הזה הוא אחד מגזוי סודות התורה, והרב הגיל מפרש כפשוטו, שסוד החשאי הוא מה שמרמזין אחיד בחלופי אותיות דוע"ד, (שנג) שלא ישלמו החיצונים כעת שעדיין הקליפות בעולם המכסים מאור הלבנה, עד שיהיה אור הלבנה כאור החמה שאז יבטלו הקליפות, יהיה אחיד בשלימות בלי כיסוי בלבושים באותיות מחולפים: (שנד) ג' פעמים אל בנימטריא מג"ן: (שנה) והוא כהן לאל עליון, ברוך אברם לאל עליון, וברוך אל עליון: (שנו) כמו שהביא לעיל בשם הרעיא מהימנא בסוד הקריאת שמע שהביא: (שנז) שמבטלין אותם מן ק"ש: (שנח) כן כתוב בשמואל איש הבינים, ודרשו רז"ל שהיה מבונה מכל מום: (שנט) שרצה לבטל חיו התורה: (שס) שרצה לבטל קריאת שמע: (שסא) כן דרשו רז"ל בברכות אמרו בלבבכים דברי תורה, שכתוב בהן (ויסיו ה) והיו הדברים וכו' על לבבך, על משכבכם קריאת שמע, שכתוב בה ובשכבך: (שסב) שרמו לו במה מבטלין הד' גליות: (שסג) שהוא דברי אלקים חיים, וכתוב בה והיו הדברים וכו': (שסד) דאיתמר בה אשר מחזה שד"י יחזיה, דדרש הרב לעיל על קריאת שמע: (שסה) דדרש לעיל בשם הזהר, דקאי על ב' יחודין שיסוימו לעתיד באחיד וכנ"ל: (שסו) שכל אחד נחלק לחלקים כאשר יפרש: (שסז) זהו ויתר אותם בתוך, שנחלק לשנים לשני לוחות, ויקח לו את כל אלה, כל לוח היה בו טפחים כמנין אלה: (שסח) כי כל תיבה כלולה מכולם ביחודין עילאין: (שסט) זה גם כן ויקח לו את כל אליה: (שע) ונרמז שאין מררים עיניכם, כי קריאת שמע צריך לייחד השיי במעלה ומטה כנודע: (שעא) ועוד מפרש פירוש אחר דיצדק אקריאת שמע, אל"ה דהיינו יח אזכרות וכו', זה גם כן הביתור לבי לקריאת שמע דערבית ושחרית: (שעב) כל השמות

שאינם

וע"ד הוא במקום א' של אחד, באתון דועין א"כ של א"ו ב"ה (שסט), ע' של וע"ד בחילוף אחיה"ע (שג) במקום ח' (שנא), התחילו עבדיה (שגב) להביא לה בחשאי (פסחים ג"ו ע"א), כדי שלא ישלמו החיצונים (שנג), תצדף וע"ד עם אח"ד הרי מג"ן. ח"ש אנבי מג"ן לך, שרומז על קריאת שמע, ולפי שעל קריאת שמע אמר רוממות א"ל בגרונם (תהלים קמט ו), במלת מג"ן נרמזין ג' פעמים אל (שנד) שאמר בוז הפרשה (שנה). ח"ש (בראשית י"ז) ברוך אל עליון אשר מג"ן צריך בידך, מג"ן דייקא בב' יחודים אלו של אח"ד וע"ד, שהוא בנימטריא מג"ן, דייקא באלו הב' יחודים ידקרו שניהם, שהם (בנימטריא מיותר ג"ל) ס"מ ונחש: ולפי שחרב פיפיות הם סוד כ' הדין (שנו), נתן לאברהם ה' ולשרה ה', שהם סוד ה' חלוקי אבנים שהיה (בהם) דוד את גלית הפלשתי (שמואל א' י"ז מ), שנתלכשו (שנז) בו כל הד' גליות שהם ד' קליפות, ולכן נקרא גלית, ונקרא איש הבינים (שם שם ד) (שנח), שהיה מבונה מכל מום (סוטה מ"ב ע"ב), ר"ל שנתלכשו בו כל הד' גליות שהם ד' קליפות, ואמרו ח"ל במסכת סוטה בהתיצב הפלשתי מ' יום (שם שם טז), כנגד התורה (שנפ) שניתנה בב' יום, השכם והערב כנגד (שס) קריאת שמע, לפי שבשנים אלו מבטלין כח הם"א, כמ"ש (ברכות ה' ע"א) על רגזו ואל תתפאו (תהלים ד ה), שידגזו יצר מוכ על יצר הרע בתורה ובקריאת שמע (שסא), ושניהם אלו נרמזין בכאן (שסב), דבר הויה, על התורה (שסג). "במחזה, על קריאת שמע (שסד). ו"ש אנבי רמו על התורה, שנתנו הלוחות שמתחילין "אנבי למ' יום. מג"ן לך על קריאת שמע, שהם ב' יחודין שאמרנו שמסיימין "אחד וע"ד, לכן יהיו במקדש צ"ג כלים, לכבוד ב' יחודין אלו שמרמזין על "הויה "אחד "ושמו "אחד (שסה). ו"ש (בראשית טו י) "ויקח לו את כל "אלה ויתר אותם בתוך, שערמו בו אלו הב' דברים (שסו) תורה וקריאת שמע, תורה ניתנה בב' לוחות (שסז), כל לוח היה ו' טפחים על ו' טפחים מג"ן "אלה. וגם תרין יחודין שמע ישראל ו' תיבות, ברוך שם ו' תיבות, תחשוב ו' פעמים ו' (שסח), הרי ל"ו מג"ן "אלה (שסט), זה סוד "שאו "מרום "ענייכם (ישעיה מ"ב), שהוא ר"ח "שמע (שע), וראו מי ברא אלה, לפי שיש (שעא) בקריאת שמע י"ח אוכחות, וכשתחשוב י"ח בשחרית ו"ח בערבית (שעב), הרי בקריאת שמע נרמז מלה "אלה. ו"ש ויקח לו את כל "אלה דייקא, ויתר אותם "בתוך שבקריאת שמע, ובתורה

מבחר

שאינם נמחקים בג' פרשיות, הם י"ח: (שעג) וקאי לפי זה תיבת אות"ם אספרא אחרא: (שעג) אפשר כוונתו פ"ם שערי בינה שבתורה, ופ"ם אתון ביחודין דקריאת שמע: (שעג) כמ"ש לעיל מגין, בנימפריא אח"ד וע"ד: (שעג) במדרש ויקח לו את כל אליה, רבי יהודא אומר שרי אומות העולם הראה לו וכו', על דעתיה דרבי יהודא קתדרין דדין לקביל קתדרין דדין, עכ"ל המדרש. ומפרש הרב הק' דהכי דייק המדרש מכל אליה, שרי אומות העולם שהם עי שרים חוץ אדום וישמעאל, והם הם ל"ה שרים מימין הקדושה כביכול, ועל גביהם שר הישמעאלי הנקרא רה"ב, ואם כן נקראים שרי הימין אל"ה, דהיינו ל"ה ואחד על גביהם, ומשמאל גם כן ל"ה, ועל גביהם שר האדומי הנקרא ס"מ, ואם כן גם כן אליה משמאל, ואם כן הם אל"ה מול אליה, קתדרין דדין (ר"ל כסאות הימינים), לקביל קתדרין דדין (השמאלים): (שעג) הוא שר הישמעאלי: (שעג) ר"ל עם השר העצמי שלו הם ל"ו, והנה הימיניים קרואים רב"ב, כי תמיד הימין גובר ושליט על השמאל, כמו הרוכב על הנרכב שהוא הסוס. והו אליה ברכ"ב ואל"ה בסוסיים שכתב הרב: (שעג) שישראל אחוזים בקדושה בקו האמצעי יעקב תפארת ישראל, שאין שם מנע גוי כנדע, עיין בשערי אורה ובשערי צדק ותבין הענין. והנה הרב מפרש הדבר במוחש, במה שאנו רואים מנהגם בעולם הזה בענין יום המנוחה: (שפ) שהוא ימין לשבת דהיינו קודם לשבת: (שפא) שהוא שמאל לשבת: (שפב) קדושת יום שבת קודש הנבחר לחלקם, והו (תפלת שבת) ולא נתנו יי אלקינו לגויי הארצות וכו', על כן גוי ששבת חייב מיתה (מנהדין ג"ח ע"ב), כי אין לו רשות לכנוס להיכל המלך פנימה, ומאן דעייל בלא בר חייב מיתה: (שפג) ר"ל מה שכתוב בכאן בתוך, קאי על (תפארת): (שפד) מנין תרי"ג מצות ו' מצות דרבנן, סך הכל תרי"ד: (שפה) הגם דדיבור אחד יותר מחבירו, עם כל זה להיותם כולם דברי אלקים חיים, מחוייבים להיותם יחד בשלימות, ולא יצויר הדבר בשכל אנשי, אך כך הוא מקובל: (שפו) אל ארך אפים, הרמו על אריך. אל רחום וחנן, רומז לעויר אנפין כנדע: (שפז) חסר תיבה אחת) כלול מחס"ד ודין, יעקב איש תם יושב אוהלים, על כן היה נגוף למצרים ורפוא לישראל (ישעיה

מבחר הם"א (שעג), וישאורו במוט בשנים (שעד), לכן אחד הדינר ד' מלכים שהם כנגד ד' מלכויות שלעתיד, והם כנגד ד' כוחות הפומאה שלמעלה וד' קליפות שראה יחזקאל, התוך הקב"ה לגלות לאברהם רמה שמבמלין אותם ולהדג אותם בתרב. וזה אמר ("חרב" ורומח" ומגן" מלחמה סלה), [צריך עיון כי לא נכתב כן רק מגן וחרב ומלחמה סלה, והייתי רוצה לומר שפ"ם היא, לולי שדרש המחבר כל (תודה) [תיבה] בפני עצמו, ואף על פי כן רצוני להציה בדברי הרב כאשר תראה], שלשתן קאי על קריאת שמע, ("חרב כמשמעו, "ורומח רומז על רמ"ח תיבין דקריאת שמע עם שית תיבין של "שמע" ישראל), [ג"ל דהכי נרסין "וחרב כמשמעו, והו', על ו' תיבין "שמע" ישראל וכללות הקריאת שמע הוא רומח, שהיא רמ"ח תיבין דקריאת שמע]. פג"ן גם כן מודה על קריאת שמע כמ"ש (שעה). או אמר ויקח לו את כל אלה (שעג), שרמו קתדרין דדין לקביל קתדרין דדין, שהם תרין סתרין דלעילא מימין דרב (שעג), שיש לו ל"ו שרים (שעג), "אלה ברכב (תהלים כ ח) ומשמאל ס"מ, שיש לו ל"ו שרים, "ואלה בסוסים" אלה מול "אלה (לכתר), ["ויכתר] אותם בתוך, שישראל עומדים באמצע (שעג), והוא כמ"ש הבחי על פסוק (ישעיה סו יז) המתקשים והמסדרים על הגנות אחד אחד בתוך, שכן ישמעאל עושין יום מנוחה ורג שלחן בערב שבת (שפ), וארום כאחד בשבת (שפא), וישראל הם באמצע (שפב), ונקדשתי "בתוך בני ישראל (ויקרא כב לב), "בתוך דייקא, ו"ש בתוך (שפג) קאי על ישראל, ושכתי "בתוכם סתיב (שמות כו ח): או יאמר דבר הויה, שהדארה לו ענין מתן תורה, דאיתמר בהו (שם כ א) וידבר הויה את כל הדברים "האלה דייקא, ויקח לו את כל "אלה, ולפי שיש ב' דברות תר"ך אותיות (שפד), והם יר"ד שורות (שפה), על כל שורה מציע סב כמנין "במחזה, שהוא סוד ב' פעמים אל, בסוד אל אך אפים אל רחום וחנן (שם לד ה) (שפו), וכן הראה הקב"ה לאברהם קתה לי עגלה משולשת, שהם ענין קרבות, שכן "קרנ בנימפריא "ארך אפים, שהדארה לו ענין "ארך אנפין, אחד כך הראה לו ענין ועיר אנפין שהוא אל רחום וחנן (שפו), וגם את הגוי אשר יעבדו הן אנכי, ו"ש ויכת"ר אותם "בתוך,

כך הוא מקובל: (שפו) אל ארך אפים, הרמו על אריך. אל רחום וחנן, רומז לעויר אנפין כנדע: (שפו) חסר תיבה אחת) כלול מחס"ד ודין, יעקב איש תם יושב אוהלים, על כן היה נגוף למצרים ורפוא לישראל (ישעיה

יט כב): (שפח) שאברהם מדתו חסד הנקרא א"ל:
 (שפמ) חסד דזעיר אנפין: (שצ) חסד דאריך אנפין:
 (שצא) שאורות הדורות היה בחס"ד, שלא ניתנה
 עדיין תורה, כמו שדרשו רז"ל (תנחומא נשא סי' י"ט) על
 כ"ו כי לעולם חסדו שאמר דוד, על כ"ו דורות שהיה
 בחסד מבלי תורה, וחס"ד הוא שם אל: (שצב) מנין
 האותיות שבעשרת הדברות: (שצג) ר"ל עשרת
 הדברות שמתחילין באנכי: (שצד) כ' פעמים אל,
 מורה על אריך אנפין שהוא כת"ר דאצילות: (שצה)
 בא לפרש שזה הענין כשניתוסף לו ה', ומשום מה
 ניתוסף הה"א, שהיא מרמזת גם כן לתורה ולקריאת
 שמע ולכללות אצילות, ואז גם ה"ר עמדה במקומה,
 להורות על כת"ר דאצילות, והבן: (שצו) הם ה'
 חלקים של קריאת שמע כמ"ש לעיל: (שצז) הם ה'
 פרצופין אריך אנפין אבא ואימא זעיר ונוקב: (שצח)
 שהוא ההיכל החמישי מספה למעלה, ה' שמות
 ההיכלות הם לבנת הספיר, עצם השמים, נגה, זכות,
 אהבה, רצון, קדש הקדשים, נמצא אהבה הוא היכל
 זה: (שצט) חוץ מפירוש הרב גם כן יצדק מחז"ה
 על תורה שבעל פה, כי היא מחז"ה שרואין על ידה
 תורה שבכתב:

שייך להתחלת הסדרא

(ת) מארצך א', וממולדתך ב', ומבית אביך ג': (תא)
 היינו דורות יאנוש מבול הפלגה
 "סדום, כל אחד מדורות הללו פגם באות א' מהשם:
 (תב) ר"ל דהר"ת דקאמר הרב, קחשיב ה' דוהנהי,
 ובאמת זוהנה כתיב ו' בראש התיבה, לזה קאמר
 דהו' אינה מנוף התיבה רק משמשת: (תג) כי אלו
 הדורות נתגלגלו במצרים לברר משם הטוב מן הרע
 על ידי כור הברזל ויסורי הגלות: (תד) כמו שדור
 המבול נענשו במים, וכפי הנראה גם דור אנוש
 בכלל זה, שגם הם נענשו במים שהציף הים שלישי
 עולם: (תה) דאיתמר שם במצרים כמה דאיתמר
 גבי דור הפלגה ויפץ ד' אותם משם (בראשית יא ח):
 כמו

"סדם, הן הן ר' שליכות של סולם שראה יעקב, ותרמין בראש אתון "הנה "סלם-מצב "ארצה (בראשית כו יב), ו' של והנה
 שימש (תב), ר' דורות אלו נתגלגלו למצרים כמ"ש בפרדס (תג) שער השערים. דוד המבול, עלידם אתמר (שמות א כב) כל
 הן הילוד האודה תשלכותו (תד). דוד הפלגה, אתמר עליהו (שם ה יב) ויפץ העם (תה), הוא סוד לקשש קש. אנש סדם
 שהוב

"בתוך, שהראה לו הביתוד שחלק י' הדברות על יו"ד
 שורות, וכל שורה ב' פעמים אל, שהוא מדתו של אברהם
 (שפח) "חסד אל כל היום (תהלים נב ג) (שפמ), חסד עלין
 בל ימוט (שם כא ח) (שצ), לכן היה אברהם כדוד ד', שהוא
 סוד ד' פעמים אל (שצא), מנין אותיות תר"ך (שצב). ז"ש
 "אנכי (שצג) מנן "לך רייקא, שאתה כדוד ד', מורה על
 זו המדה (שצד), מזה הפעם ניתוסף ר' בשמו, שהיה ראוי
 לקרות "אברהם, על שם אב המן גוים, כתוב בסודי חיי
 לפי שאות ר' היא אות העשרים בא"ב, שמורה על אברהם
 שהוא כדוד ד', לפיכך ניתוספת אות ר' באברהם, שגילה
 הקב"ה לאברהם מתן תורה שהוא ה' (שצה) ספרים, גם
 קריאת שמע שהיא ה' חלוקי אבנים (שצו), גם ה' שגילה
 לו המרכבה העליונה שחולקה לה' (שצז), חכה להיכל
 שנקרא היכל "אהבה (שצח), ומבואר בר"ת "המן גוים
 "נתתך, ר"ת "נגה, שכן איתא בזה פקודי, שבהיכל אהבה
 חמן כוכב "נגה, ומבואר בנוסח אהבה רבה שהוא לקביל
 היכל "אהבה, "כן "תחננו "ותלמדנו אבינו אב הרחמן,
 שמוזכרין אנו "אב "המן גוים, שהוא אב נג"ה זכותו של
 אברהם אב הרחמים, "כן תחננו, "כן נוטריקן "כוכב נגה.
 או אמר דבר הויה על תורה שבכתב, "במחזה על תורה
 שבעל פה (שצט), שהוא מנין "מחזה ס' מסכתות. גם
 הראה לו נחמות ירושלים, "דברו על לב ירושלים (ישעיה
 מ ב), והו "דבר הויה:

שייך להתחלת הסדרא

אמר ג' לשונות בפסוק קמא (ת), לקביל ג' דורות שקיבל
 אברהם שבר כולם, ומבואר בציורף של אברהם
 שהוא כהיפך אתון "בר "מאה, שאז נתן לו הקב"ה בר,
 כשהיה בן ק' שנים, ואז נעשה נקי כפים ובר לבב (תהלים
 כד ד), שאז זיכה וציורף (אלו) שטרמין במלת "מאה, נוטריקן
 מבול "אנוש "הפלגה, ואף על פי שד' דורות הן שפנמו
 ב' אותיות הויה (תא), שרמו עליהן דוד (שם ו ז) ברמעותי
 ערשו "אמסה, שלא כנגד עצמו אמר דוד, אלא כנגד כל
 ישראל שהן הן ד' דורות, נוטריקן "אנוש "מבול "סדום
 "הפלגה, ותרמין (במלת) [בר"ת כצ"ל] "מאלק "העמים
 "אשר "סביכותיכם (דברים ו יד), ר"ת "מבול "הפלגה "אנוש

(תו) כמו שקיבלו רז"ל (שמור' פי"ד ג') דהרבה מישראל מתו בג' ימי אפילה, דמיון סנורים דסדום: (תז) אמרו רז"ל (יומא כ"ב ע"ב) אין ממנין פרנס על הצבור אלא אם קופה של שרצים תלויה לו, ומפרש הרב דהנה גם [אולי שצ"ל גבין] אברהם הושוו כל האומות והמליכו אותו, כמו שדרשו (כ"ד פמ"ב ה') על עמק שוה הוא עמק המלך (בראשית י"ז), ופירש הרב הכוונה בקופה של שרצים, להורת דהפרנס מחוייב להוציא יקר מזולל מקופה של שרצים: (תח) וגפל אז אימה על הנשארים: (תט) שנפלה ולא הוסיפה קום: (תיא) כן אמרו רז"ל מרגליות טובה היתה תלוי בצווארו, ומפרש הרב דהיינו הטוב שהוציא מהקליפות הללו: (תיב) כאן סיים הרב הקושיא שהתחיל: (תיג) דהיינו שצירוף שהתחיל הרב כ"ד מא"ה, שיצורף גם כן ר"ב מא"ה: (תיד) שנפל שכר נגד כולם: (תטו) כן דרשו רז"ל על קומת אדם הראשון: (תטז) איני יודע מנין הוציא הרב שיצחק היה אדם הראשון ממש: (תיז) דאיתמר גבייהו תיבת הארץ: (תיח) איתמר גבייהו תיבת תולדה: (תיט) בא בפסוק הזה לתרץ דהרי תיבת תולדה לא איתמר בשעת המבול, על כן בא כמתרץ דנאמר בפסוק דמאלו התולדות נפצה הארץ, שנתרוקנה מהדרים עליה בימי המבול: (תכ) כן דרשו רז"ל שהוחלו לקרוא שמות העצבים בשם "הויה: (תכא) כמ"ש לעיל: (תכב) לפי מה שהגהתי בדברי הרב, הראיה הוא שהיה לו עליה ממצרים, שירד לשם לברר ועלה משם מלא מכל טוב, דהיינו מג' קווין הכוללים כל מציאות הטוב, שהם "חסד" דין "רחמים: (תכג) שהוא רומז לחסד בכל מקום: (תכד) דהיינו צורות ה' כזה: (תכה) כן דרשו רז"ל על דמשק אליעזר, שהיה דולה ומשקה מתורתו

שהוכו בסנורים (בראשית י"א), מתו בחשך בג' ימי אפילה (תו), ד' דורות הללו הוא קופה שהיתה תלויה בצווארו של אברהם (תז), שהוצרך אברהם לכך ארבעתן, כמו שהראה לו הקב"ה בבית כן הבתרים, כנגד דור אנוש אימ"ה, שבא אוקיינוס והציף שליש של עולם (תחומא נח סי' י"ח) (תח). חשיב"ה, כדור המבול שלא שמשו המאורות (כ"ד פכ"ה כ'). גדול"ה, דור הפלגה שבנו עיר גדול"ה וראשו בשמים (בראשית י"ד). נופל"ת, כנגד סדום (תט), עליו דייקא, שאלו הד' דורות היו מרגליות טובה תלוי בצווארו (תיא) של אברהם (כ"ב ט"ז ע"ב), שהוצרך לכך אותן, ואם בן (תיב) ארבע דורות הן, למה לא נרמזין בכאן רק ג' דורות. אבל הענין שהן הן פגמו בד' אותיות (הויה), שהן ד' יסודין קדמאין, ובאמת עיקר שם של הויה אינו רק ג' אותיות, והה' היא כפל. וכן גם כן דור הפלגה ואנשי סדום הם גלגול אחד, כמ"ש הכהני "ואנשי העיר אנשי סדום" (בראשית י"ד), שאנשי העיר שבנו המגדל, אנשי סדום הם ממש, אם בן הם באמת רק ג' (דורות) שנרמזין בצירוף של אברהם (תיג), שהוא היה רב (תיד) שנפל שכר (כשמצרו עקב ר"ב) של אלו הג' דורות, שנרמזין באותיות של אברהם הנשארים שהם מא"ה, ובוה חיקן אברהם קומה של אדם הראשון שהעמידו הקב"ה על ק' אמה (כ"ד פי"ב ו') (תמו), וזה רמז בוהר (ח"א ע"ז ע"ב) שהתחיל הקב"ה לברר עם אברהם "לך" "לך", שהם חשבון מא"ה, שאז כשהיה אברהם כ"ד מא"ה, אז נתקיים ואעשך לגוי גדול שנוגד יצחק, שהוא היה ממש אדם הראשון, וניתקנה קומה שלו (תמו) שנתקלקלה בג' דורות שנרמזים במלת מא"ה, שהם "מבול" "אנוש" הפלגה. ולכן אמר ג' לשונות, כנגד דור הפלגה דאיתמר שם (בראשית י"א א) ויהי כל הארץ שפה אחת (תיז), מן הארץ והיא יצא אשור (שם י"א), כנגד זה אמר לך מארצך. כנגד דור המבול דאיתמר תמן (שם ו ט) אלה תולדות (תיח) נח, שלשה אלה בני נח,

ומאלה נפצה (תיט) הארץ (שם ט ט), אמר וממלדתך. כנגד דור אנוש שהיו עובדי צלמים, ואז הוחל לקרות בשם הויה (שם ד כו) (תכ), איתמר "ומביא אבך, שהיה תרח עובד צלמים. ולכן מיד אתר פרשה זו איתמר (שם י"ב י) ויוד אברם מצרימה, כי במצרים נתגלגל אלו הדורות (תכא), והוצרך אברהם להעלות משם (וסוד ויוד אברם מצרימה), [ג"ל שצ"ל והוא סוד ויעל אברם מצרים (שם י"ג א)] (תכב), והוא סוד ואברם כבר מאוד במקנה בכסף ובהב, כסף הוא ספרא דימינא (תכג), וזה שמאלא, ובמקנה באמצעותא, והם סוד ג' קווין של אברהם יצחק ויעקב חסד דין ורחמים, והוא סוד ה' שניתוספה באברהם, שהוא צורות ג' קווין (תכד), ועליו קרמז אברהם בן מש"ק ביתי דמשק אליעזר (שם טו כ), מש"ק נוטריקון מן "שלשה" קיים, דולה ומשקה (תכה) מתורתו של רבו, שהיה מתקן ג' קווין שהעולם עומד עליהם

תח אנרא מגלה עמוקות פרשת לך-לך בארות עמוקים דכלה

שנבראו בב' של בראשית (תכו), "משק" ביתי רומזים על ב' של אברהם (תכו), שגם היא צורת ב' מן ג' קיים, הוא סוד אליעזר, שכן אליעזר נימצריא ג' פעמים ק"ו, ולכן נקרא דמש"ק אליעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו, תורתו דייקא, שקיים אברהם כל התורה (יומא כ"ח ע"ב) שהתחלתה בב' של בראשית (תכח), שנרמז בצורת שלשה קוין שהוא סוד אליעזר, שעולה ג' פעמים ק"ו, ולכן הוי לידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות (שם יד יד), אמרו רז"ל (נדרים ל"ב ע"א) שהוא היה אליעזר לכו שחשבונו עולה שי"ח, וקשה מה ענין זה חשבון של שי"ח (תכמ), אבל הוא דמלה ליד ביתו דייקא (תל), שהן הן הנשמות שבעולם שנחלקן בג' קוין (תלא), והיינו "קו החסד" "קו הדין" "קו הרחמים", וזה נרמז במלת ביתו שהוא ב' של בראשית. בעוה"ז יתר הכתבים על המגלה עמוקות אינו בנמצא אתנו להעתיק, ואם ימצאו תחת מי יחזירו האבידה לבעליה:

תהלה לדוד

תבענה שפתי תהלה. לנורא עלילה. שגילגל זכות הגהת ספר הקדוש הלזה מכ"ק אא"ז וצלה"ה על ידי. בתוצאה השניה הזאת. ודי יחשב לי עניי ועמלי בהגהתי ימים אין מספר. עד כי בעזרתו ית"ש לפעלי ידיים. והנה עתה הספר פירשנים. בכמותו ובאיכותו. כי קיבצתי כעמיר גורנה כל השמסות לאגרא דכלה די בכל אתר ואתר אל מקומותם למושבותם. זקתי וצירפתי וחברתי אחת אל אחת. מאמר אל מאמר. וענין לענין. כמבואר (בהקדמת המר"ל בפתח השער) ולפעמים בחמלת ד' עלי העירותי הערות קצרות לברר וללבן דברי קדשו. במקום שצריכים ביאור. וגם לרבות השלמות במקום שהיה חסר מקודם תיבות שלימות. מלבד אשר תיקנתי כל טעותיהדפוס שנפלו בו בראשונה. אין ספורות למו. וכאשר זכיתי לסדר אותן. ככסף צרוף לנקותן. וככלי שלם לעשותן. כן יגן בעדי זכותן. שאזכה עוד להגות בתורה ולעבדו ית"ש בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ולא תמיש התורה מפי ומפי זרעי לדור דורים. עד כי ינאו על ההרים. רגלי מבשר מקבץ נפזרים. למכון הר ציון ראש ההרים. במהרה בימינו אמן.

ותשלם המלאכה בעוה"י עש"ק לסדר ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה. כ"ח מנחם-אב. בשנת (עת"ר) לפרט: "זכות א"ז יגן עלינו!" (לפ"ק) פרעמישלא יצו. דויד (ארי) ר"ם בית תלמודי פה"ק הג"ל. בן לאאמ"ז הר' פנחס ארי ז"ל (הכ"מ), בהרב המפורסם מרה אי"ה ז"ל בהרב הגדול מרה יעקב זצ"ל האבד"ק טורקא. חתנא דבי נשיאה הה"ק בעמח"ס זה וצלה"ה. ומצד אמי תחי' שהיא בתו של הרב המפורסם מרה משולם זושיא ז"ל בן לאותו צדיק וקדוש בעמח"ס זה וצלה"ה זי"ע ועכ"א:

הסמארסיפין נעשו אצל ר' נתן נטע קראנענבערג בבילגורייא (פלך לובלין)

מפתחות על
תנ"ך. תלמוד בבלי.
ירושלמי. מדרש. זוה"ק.

תורה

בראשית פרק א

א בראשית ברא א' את השמים וגו' . ט . ט : י . יא . יא : יב
יג : יג : יד . יד : יט . כג . כד : כט : ל . לב : לה . מד .
פז : קא : קיד . קעט : רי : שלה : שט : שמא : שמב : שמו : שמו :
שג . שג : שגד . שגד : שנה . שנה : שנו . שס : שסה : שסז : שלט .

ב והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח א' מרחפת
ע"פ המים . יא . יב : יד . יד : טו . טו : יט . שמא : שמב :
שמו . שמו . שנה . שנה : שנו . שנת . שנט . שנט : שס : שסה :

ג ויאמר א' יהי אור ויהי אור . יב : יב : טז . טז : יז : יט .
כא : מ . מג . מז : נז : פג : קסה : שב . שלו . שמא : שמה . שנה :
שט . שט : שנט : שס : שסא . שז :

ד וירא א' את האור כי טוב ויבדל א' בין האור ובין
החשך : יג : טז : יז . יז : יט .
יט . מז : קפו . שמב : שנט : שסב :

ה ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב גו' .
יט : יט : יט : כ . מז : קסה . שכז : שמב : שמו . שז :
שסא : שסב :

ו ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבוהל בין מים
למים : כא : כב : כג . לו : שמב : שמט . שסב : שט :

ז ויעש א' את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע
גו' : כב . כג . כג : לב : שלו . שמב : שמו : שמט .
ח ויקרא א' לרקיע שמים גו' . כג : כד .

ט ויאמר א' יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה
היבשה גו' : יד . כד : כה . כה : קלו : רט . שמת . שסב :

י ויקרא א' ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וירא א' כי
טוב : כו . כז : מז : שמג . שמו . שסב : שסב :

יא ויאמר א' תרשא הארץ רשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה
פרי גו' : כז . כח . כח : כט : ל . מג . שמג .
יב ותוצא הארץ רשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה פרי
אשר זרעו בו גו' : כח . כח : כט . כט : ל .
יג ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי : ל .

יד ויאמר א' יהי מארת ברקיע גו' והיו לאתת ולמועדים
גו' : ל . לא . לא : למ : מז : שמג . שמת . שמט . שסב :

טו והיו למאורת ברקיע השמים להאיר גו' : לא : לב : לב :
טז ויעש א' את שני המארת הגדלים את המאור הגדל
לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת
הכוכבים : כג . ל . לא : לב : לב : לב :

יז ויתן אתם א' ברקיע השמים להאיר גו' : לג : לד : שמט :

יח ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא
א' כי טוב . לא : לב : לב : לד : שמט :

יט ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . לד :

כ ויאמר א' ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף גו' :
כא : לד : לה . לו . למ . מג . שמג : שמט . שגד . שסג .

כא ויברא א' את התנינם הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת
אשר שרצו גו' ואת כל עוף גו' וירא א' כי טוב : לב . לה . לה :
לו . לו : שמג : שמו : שמט .

כב ויברך אתם א' לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים
העוף ירב בארץ : לו . לו : למ . מא .

כג ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי : למ :

כד ויאמר א' תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו
ארץ למינה ויהי כן : למ : למ : מג . שמט . שסג :

כה ויעש א' את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל
רמש האדמה גו' . כג . למ : למ : שמג : שמט .

כו ויאמר א' נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים
ובעוף גו' : כא : לב . לב : למ : מ . מ : שמג : שמט . שסג : שסד .

כז ויברא א' את האדם בצלמו בצלם א' ברא אתו זכר ונקבה
ברא אתם : לו . לב . מ . מ : מח : שמג : שמט : שסה :

כח ויברך אתם א' ויאמר להם א' פרו ורבו ומלאו את הארץ
וכבשה גו' : לו . לו : לב : מ . מא . מא : מב . שסד .

כט ויאמר א' הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני
כל הארץ ואת כל העץ גו' . מב : שמג : שמט :

ץ ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש גו' את כל
ירק עשב לאכלה ויהי כן : מז :

לא וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי
בקר יום הששי : כד : מז : מג : נח : קנג . קנו . קס :
שסב . שסד . שסד : שז :

בראשית פרק ב

א ויכלו השמים והארץ גו' : כו . מג . שמט : שסד :

ב ויכל א' ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום
השביעי גו' : מג . מג : מד . שמג : שמט : שסמ .

ג ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל
מלאכתו גו' : יב : יב : לו . מג . מד . שגז : שסד :

ד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות גו'. מד.
מד: פו: קא: שמז: שמד. שנט. שסה. שקה: שלז. מד:

ה וכל שיח השדה טרם יהיה גו' כי לא המטיר י"א על הארץ
ואדם אין לעבד גו': כו: מד: מה. קה. שלד:

ו ואד יעלה מן הארץ והשקה גו': מד: מה. שמד: שמט:

ז ויצר י' א' את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת
חיים והיה האדם לנפש חיה. לב: לה: למ. לט. מה: מו.
עד. קלו. שמד: שמט: שג. שסה: שעס: שעט.

ח ויטע י"א גן בעדן מקד' גו': לג: מו: מו. שמד: שג. שסה:

ט ויצמח י' א' מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל
ועץ החיים גו' מו: מו. שמד: שמט: שג. שסו.

י ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה
ראשים. מז: קעב: שמד: שסו.

יא שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם
הזהב: מז: ננד:

יב וזהב הארץ ההוא טוב שם הכולח ואבן השהם: מז. שג.

יג ושם הנהר השני גיחון גו': מז.

יד ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קרמת אשור והנהר
הרביעי הוא פרת מז. שמד: שסו.

טו ויקח י' א' את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה
ולשמרה: מז. שמד: שג. שסו.

טז ויצו י' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל
תאכל: מז. נו. עב. רל: שג. שגא:

יז ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל גו': מז. נב. נג. שג:

יח ויאמר י' א' לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר
כנגדו: מז. קא: קלד. שמה. שג:

יט ויצר י' א' מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים
ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו
האדם נפש חיה הוא שמו. לה: מט: נ.

כ ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית
השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו: לג. נ. נו: שמה.

כא ויפל י' א' תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו
ויסגר בשר תחתנה: נ. ע: קנט: שמה.

כב ויבן י' א' את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל
האדם: נ: נד: קמג: רי: שמה. שסו:

כג ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי גו' לזאת יקרא אשה
גו'. נ: נד. קו. קלה: קלט: קמג: שמה. שג:

כד על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו
לבשר אחד: נא. שמה. שג:

כה יהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבשו. נא.
נא: קכו. שמה: שגא. שגא:

בראשית פרק ג

א והנחש היה ערום גו' ויאמר אל האשה אף כי אמר א' לא
תאכלו מכל עץ הגן: נא: קלא. שמה: שג: שג:

ב ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל: נב.

ג ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר א' לא תאכלו ממנו ולא
תגעו בו פן תמתוך: נט. נב. שג:

ד ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתוך: נב. שמה: שגא.

ה כי ידע א' כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כא'
ידעי טוב ורע: נב. פג: שג:

ו ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים
ונחמד העץ להשכיל וחקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה
עמה ויאכל נב. נב: קלס. שמה: שמט. שג. שגא. מג:

ז ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה
ויעשו להם חגרת. נב: ריג: שמה: שגא:

ח וישמעו את קול י"א מתהלך בגן גו' ויתחבא האדם ואשתו
גו'. נב: נג. קפ: קלס. שגא. שגא: שסו:

ט ויקרא י' א' אל האדם ויאמר לו איכה: נב. נג: שגא:

י ויאמר את קלך שמעתי בגן ואירא גו': נב. נג:

יא ויאמר מי הגיד לך כי עירם אתה המן העץ אשר צויתך
לבלתי אכל ממנו אכלת. נב: שפ:

יב ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ
ואכל: מז. נג: שמה. שמה:

יג ויאמר י' א' לאשה מה זאת עשית ותאמר האשה הנחש
השיאני ואכל: נד. שגא:

יד ויא' י"א אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה
גו' על גחנך תלך ועפר תאכל גו': נד. נד: שמה: שגב.

טו ואיבה אשית בינך ובין האשה גו' הוא ישופך ראש ואתה
תשופנו עקב: נד. נה. רמא: שיג: שגא: שגב. שסו:

טז אל האשה אמר הרכה ארבה עצבותך והרנך בעצב תלדי
בנים גו': נד. נה. קיט. שמט: שגב. שסו.

יז ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך גו' ארורה האדמה
בעבורך גו': נה. נה: שמג. שמה: שג. שגב.

יח ויקח ודרדו תצמיח לך גו': נה: רעו. רלס: שגב.

יט בזעת אפך תאכל לחם עד שובך אל האדמה גו' כי עפר
אתה ואל עפר תשוב: נו. רלס: שגב.

יב ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה: **ס**
כ ותלד עדה את יכל גר' אבי ישב אהל ומקנה. **סא**
כא ושם אחיו יובל גר' אבי כל תפש כנור ועוגב. **סא**
כב וצלה גם היא ילדה את תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה. **סא** **סעז**
כג ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך גר' כי איש הרגתי לפצעי וילד לחברתי. **סא** **סנז**
כד כי שבעתים יקם קין ולמך שבעים ושבעה: **סא**
כה וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי א' ורע אחר גר'. **סא** **ק** **ריז** **ריט** **סנז**
כו ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את שמו אנוש אז החל לקרא בשם י'. **סא** **סכ** **סד** **קנג** **מו**

בראשית פרק ה

א זה ספר תולדת אדם ביום ברא א' אדם בדמות א' עשה אתו: **סא**
ב וזכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם. **ריח** **ריט** **סנג**
ג ויהי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת **סכ** **קו**
ד ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת שמנה מאת שנה ויולד בנים ובנות. **סכ**
ה ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת: **סכ**
ו ויהי שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את אנוש: **סכ**
ז ויהי ירד גר' ויולד את חנוך: **סכ**
ח ויתהלך חנוך את הא' אחרי הולידו את מתושלח שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות **סכ**
ט ויתהלך חנוך את הא' ואינו כי לקח אתו א': **סכ** **סעט**
י ויהי למך שתיים ושמוני' שנה ומאת שני' ויולד בן. **סכ**
יא ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה י'. **סכ** **סעז**
יב ויהי למך אחרי הולידו את נח גר': **סכ**
יג ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת. **סכ**

בראשית פרק ו

א ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה גר': **סכ**

ב ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל חי. יס': **נו** **שמו** **שנ** **שנא**
ג ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם: **מה** **נו** **רפה** **שמו** **שנא** **שסז** **שפ**
ד ויאמר י' א' הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם. **נו** **ריז** **שמו** **שנז**
ה וישלחהו י' א' מגי'ע לעבד את האדמה גר': **נו** **שנז**
ו ויגרש את האדם וישכן מקרם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפך לשמר את דרך עה"ח: **נו** **ס**

בראשית פרק ד

א והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש את י'. **נו** **רסז** **שנז**
ב ותסף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה. **נו** **נט** **שנז** **שנז**
ג ויהי מקץ ימי ריב' קין מפרי האדמי גר'. **נט** **קפא** **שנז**
ד והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן וישע י' אל הבל ואל מנחתו: **נט** **קפא**
ה ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין גר'. **נט**
ו ויאמר י' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: **נט**
ז הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואלריך תשוקתו ואתה תמשל בו. **נט** **קמט** **שנז** **שסז**
ח ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו: **נט** **קמא** **שנז**
י ויא' מה עשית קול דמי אחיך צעקים אלי גר': **נט**
יא ועתה ארזור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך: **נט**
יב כי תעבד את האדמה לא תספ תת כחה לך נע ותר תהיה בארץ: **נט** **לכט**
יג ויאמר קין אל י' גדול עוני מנשא: **נט** **ס**
יד הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה גר' והייתי נע ותר בארץ והיה כל מצאי יהרגני: **ס** **שנז**
טו ויאמר לו י' לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם י' לקין אות לבלתי הכות גר': **נט** **ס** **קפ** **ריז** **רנז** **רסא**
טז ויצא קין מלפני י' וישב בארץ נוד גר': **ס** **קפ**
יז וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך: **ס** **שנז**

בראשית פרק ז

א ויאמר י' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: קט. טע: טעל.

ב מכל הבהמה הטהורה חקך לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים גר': קט.

ג גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ: קט.

ד כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי גר'. קט. טט: טסט. טע.

ה ויעש נח ככל אשר צוהו י': קט:

ו ונח בן שש מאות שנה והמבול היה גר': קט. טסט.

ז ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול: קט. טה.

ח מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: קט:

ט שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה כאשר צוה א' את נח: ט.

י ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ ט. טע:

יא בשנת שש מאות שנה לחיי נח גר נבקעו כל מעינת תהום רבה וארבת השמים נפתחו: קט. טע: טסט.

יב ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה: ט.

יג בעצם היום הזה בא נח ושם חם ויפת בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו אתם אל התבה: ט. קט. טסט.

יד המה וכל החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על הארץ למינהו וכל העוף גר': ט.

טו ויבאו אל נח אל התבה שנים שנים מכל הבשר אשר בו רוח חיים: ט.

טז והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו א' ויסגר י' בעדו: ט. טע:

יז ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וירבו המים וישאו את התבה ותרם מעל הארץ: ט.

יח ויגברו המים וירבו מאד על הארץ וחלך התבה על פני המים: ט. טל. טע:

יט והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים: טל.

כ ט"ו אמה מלמעלה גברו המים גר': טל. טכ. טעז:

כא ויגוע כל בשר גר וכל האדם: טו. טל. טל. טעל. טע.

ב ויראו בני הא' את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו: קט. טכ. טעג.

ג ויאמר י' לא ידוך רחמי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה: קט. טכ.

ד הנפלים היו בארץ בימים ההם גר המה הגברים אשר מעולם אנשי השם: קט.

ה וירא י' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: קט. קטל.

ו וינחם י' כי עשה את האדם גר': קט. טג. טכ. טעל.

ז ויאמר י' אמצה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה גר כי נחמתי כי עשיתם: קט. טעכ.

ח ונח מצ' חן בעיני י' קט:

ט קט. טד: טעכ. טעג. טעז. טעט.

י אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את הא' התהלך נח: קט. טד: טה. טה: ט. טז. טע. טקט.

יא ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת. קה.

יב ותשחת הארץ לפני הא' גר': קה. טע. טעז:

יג וירא א' את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. קה: טקט. טע.

יד ויאמר א' לנח קץ כל בשר בא לפני גר והנני משחיתם את הארץ: קה: טו. טלכ. טקט. טע. טעג. טעז.

טו עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: טו. טז. טקט. טע.

טז וזה אשר תעשי אתה שלש מאר אמה אוך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה. יט: טז. טע.

טז צהר תעשה לתבה גר ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: טז. טמו. טע.

יז ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים גר. קט. טקט. טקט. טעל.

יח והקמתי את בריתי אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך: קט. טקט. טעל.

יט ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו: קט. טקט.

כ מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות: קט. טקט. טע.

כא ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה: קט. טט.

יט כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רמש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה: **עד. שפט:**

כ ויבן נח מזבח ל' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ועל עלת במזבח: **עד. שפט: שעל:**

כא וידח ' את ריח הניחח ויאמר ' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה כעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו גר: **עד. שעל. שעו.**

כב עד כל ימי הארץ ורע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישכחו: **עד:**

בראשית פרק ט

א ויבדך א' את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ: **לז: עד:**

ב ומוראכם וחחכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים גר ובכל דגי הים בידכם נתנו: **עד:**

ג כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל: **כא. עד: שפט:**

ד אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו: **עד: שפט: שעל:**

ה ואך את דמכם לנפש אדרש גר: **עד: קלל: שעל.**

ו שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם א' עשה את האדם: **ס. עד: קה: קפא:**

ז ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה: **לז: עה.**

ח ויאמר א' אל נח ואל בניו אתו לאמר: **עה.**

ט ואני הנני מקים את בריתי אתכם גר: **עה. שפט:**

י ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יצאי התבה גר: **עה. שפט:**

יא והקמתי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ: **שפט:**

יב ויאמר א' זאת אות הברית גר: **עה. שפט:**

יג את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית גר: **עה: שעו:**

יד והיה בענני גר ונראתה הקשת בענן: **עה: שפט:**

טו וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם גר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר: **עה:**

טז והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכר ברית עולם בין א' ובין כל נפש חיה גר: **עה:**

יז ויאמר א' אל נח זאת אות הברית אשר הקמתי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ: **עה:**

יח והיה בני נח היצאים מן התבה שם חם ויפת חם הוא אבי כנען: **עה: עו. שעו:**

כב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתי: **עה: על. שפט.**

כג וימח את כל היקום אשר על פני האדמה גר וישאר אך נח ואשר אתו בתבה: **סג: על. שע:**

כד ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום: **על:**

בראשית פרק ח

א ויזכר א' את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר א' רוח על הארץ וישכו המים: **על: עב. עב:**

ב ויסקרו מעינת תהום וארכת השמים ויכלא הגשם מן קלו: **לנד. שמו. שמו. שפט. שעל. שעד: שעו:**

ג ויסקרו מעינת תהום וארכת השמים ויכלא הגשם מן השמים: **עב: ריע.**

ד וישכו המים מעל הארץ הלך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום: **עב:**

ה ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט: **עב: רעג:**

ו והמים היו הלך וחסרו עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים: **עג.**

ז ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה: **עג. שע.**

ח וישלח את הערב ויצא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ: **עג. שעפ.**

ט וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה: **עג. שעל:**

י ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה ותשב אליו אל התבה גר וישלח ידו ויקחה גר: **עג. שעפ.**

יא ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את היונה מן התבה: **עג:**

יב ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ: **עג:**

יג ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה ולא יטפה שוב אליו עוד: **עג:**

יד והיה באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ גר: **עג:**

טו ובחדש השני בכיז יום לחדש יבשה הארץ: **עג:**

טז צא מן התבה אתה ואשתך ובניך גר: **עג: שעפ: סב:**

יז כל החיה אשר אתך מכל בשר בעוף ובבהמה ובכל הרמש הרמש על הארץ הוצא אתך ושרצו גר: **לס: עד.**

יז ואת החור ואת הערקי ואת הסיגי: עז:
 יח ואת הארודי ואת הצמרי ואת החמתי ואחר נפצו משפחות
 הכנעני: עז:
 יט ויהי גבול הכנעני מצידן באכה גורה עד עזה באכה סדמה
 ועמרה ואדמה וצבים עד לשע: עז:
 כ אלה בני חם למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם: עז:
 כא ולשם ילד גם הוא אבי כל בני עבר גר: קל. עז: שעא:
 כב ובני ארם ערץ וחול וגתר ומש: עט.
 כד וארפכשד ילד את שלח ושלח ילד את עבר. עט.
 כה ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה
 הארץ ושם אחיו יקטן. עט. נה:
 כו יקטן ילד את אלמודד ואת שלף ואת חצרמות ואת
 ירח: עט.
 כז ואת הדורם ואת אחול ואת דקלה. עט.
 כח ואת עובל ואת אבימאל ואת שבא: עט.
 כט ואת אופר ואת חוילה ואת יובב גר בני יקטן: עט.
 ל ויהי מושבם ממשא באכה ספרה הר הקדם: עט.
 לא אלה בני שם למשפ' ללשנתם בארצתם לגויהם: עט.
 לב אלה משפחת בני נח לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו
 הגוים בארץ אחר המבול: עט.

בראשית פרק יא

א ויהי כל הארץ שפה א' ודברים אחרים: עט. שעא: מז:
 ב ויהי בנטעם מקדם וימצאו בקצה בארץ שנער וישבו
 שם: עט. רנג:
 ד ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו
 שם גר: עט. שעא: שעג. שעט. מז:
 ה וירד י' לראת את העיר גר: עט. עט. שעא: שעט:
 ו ויאמר י' הן עם אחד ושפה אחת לכלם זה החלם לעשות
 ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות: עט.
 ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת
 רעהו: עט. שעא:
 ח ויפץ י' אתם גר ויחדלו לבנת העיר: עט. שעא. מז.
 ט על כן קרא שמה בבל כי שם כלל י' שפת כל הארץ ומשם
 הפיצם י' על פני כל הארץ: עט. שעב.
 י אלה תולדת שם שם בן מאת שנה וילד את ארפכשד שנתים
 אחר המבול: עט.

יט שלש' אלה בני נח ומאלה נפצה כל האר': עה. עז. מז:
 כ ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: מז. עז. שקט: שעא.
 כא וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: עז.
 כב וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו
 בחור: עז.
 כג ויקח שם ויפת את השמלה ושימו על שכם שניהם וילכו
 אחרנית ויכסו גר: עז. שעו:
 כד וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן: עז:
 כה ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: עז. עז:
 כו ויאמר ברוך י' אלקי שם יהיה כנען עבד למו: עז:
 כז יפת א' ליפת וישכן באהלי שם גר: עז. שעא.
 כח ויחי נח אחר המבול שלש מאות שנה ונ' שנה: עז.

בראשית פרק י

א ואלה תולדת בני נח שם חם ויפת וילדו להם בנים אחר
 המבול: עז.
 ב בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: עז.
 ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: עז.
 ד ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודדנים: עז.
 ה מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם
 בגויהם: עז.
 ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען: עז.
 ז ובני כוש סבא וחוילה וסכתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה
 שבא ורדן: עז.
 ח וכוש ילד את נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: עז.
 ט הוא היה גבר ציד לפני י' על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני
 י': עז. שעט:
 י ותהי ראשית ממלכתו בבל וארץ ואכד וכלנה בארץ
 שנער: עז. שמו.
 יא מן הארץ ההוא יצא אשור ויבן את נינוה ואת רחבת עיר
 ואת כלח: עז. שעא. מז:
 יב ומצרים ילד את לחיים ואת ענמים ואת להבים ואת
 נפתחים: עז:
 יד ואת פתריסים ואת כסלחים אשר יצאו משם פלשתים ואת
 כפתרים: עז:
 טו וכנען ילד את צידן בכרו ואת חת: עז:
 טז ואת היבוסים ואת האמרי ואת הגרגשי: עז:

יג אמר נא אחתי ייטב לי בעבורך חזיתה נפשי בגללך: פס: פט: שפד: שפה:

יד יהי כבוד אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד: פט: שפט: שנג:

טו ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה: ט שפג: שפה: שפט:

טז ולאברם היטיב בעבורה יהי לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחת ואחנת וגמלים: ט שפג:

יז ויגזע י את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם: ט שפג: שפט: שנג:

יח ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך הוא: ט:

יט למה אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך: ט: שפו:

כ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו: טא: שפג:

בראשית פרק יג

א ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה: עו: טא: טז:

ב ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובחוב: פה: טא: טז:

ג וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה בין בית אל ובין העי: פה: טא: שפג:

ד אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם י: טא: שפג:

ה וגם ללוט ההלך את אבר' הי צאן פה: טא: שפג: שפו:

ו ולאנשא אתם הארץ לשבת יחדו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו: טב:

ז והיה ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני הפרזי או ישב בארץ: טג: קכד: קלב: שפג: שפו:

ח הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה: טג: שפג: טז:

י וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה גר' כן י כארץ מצרים באכה צער: טג:

יא ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: טג: שפג: טז:

יב אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי הככר ויהולו עד סדם:

יג ואנשי סדם רעים חוטאים לי מאד: טג: שפג: שפד:

כו ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת הרן:

כז ואלה תולדת תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן והרן הוליד את לוט: עט: שפג:

כח וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים: עט:

כט ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת אברם שרי ושם אשת נחור מלכה בת הרן גר': פ: שנג:

ל ותהי שרי עקרה אין לה ולד: פ: קכ: שנג:

לא ויקח תרח את אברם בנו גר' מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חק וישבו שם: פ: שפט:

לב ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחורן: פ: שפג:

בראשית פרק יב

א ויא' י אל אברם לך מארצ' גר' אל הארץ אשר ארא' פ: פג: ט: פג: פד: פה: פו: פז: פח: קטו: קעו: רנו:

טט: שיו: שכו: שפג: שפז: שפח: שפט: שנג: שנט:

ב ואעשך לגי גדול ואברכך גר' חיה ברכה: עו: פג: פג: פד: קה: שיו: שפג: שפז: שפח: שפג: שפז: שפח: שפג: שפז:

ג ואברכה מברכך ומקללך אור ונברכו כן כל משפחת האדמה: פג: שפד: שפט:

ד וילך אברם כאשר דבר אליו י וילך אתו לוט ואברם בן ע"ה שנה בצאתו מחורן: פה: פה: פו: טא: קכז: שפט:

ה ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט גר' ואת הנפש אשר עשו בחורן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: פו:

ו קמו: קנז: שפז: שפח: שפה: שזו: שגז: שנט: טא:

ז ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלוך מורה הכנעני אז בארץ: פו: קכד: קנז: טמא: שפג: שפה:

ח וירא י אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לי הגדאה אליו: קט: שפג: שפג: שפד:

ט ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל גר' ויבן שם מזבח לי ויקרא בשם י: טג: טא: שפג: שפד:

י ויסע אברם הלוך תסוע הנגבה: טג: שגז:

יא ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ: פו: שפג: טז:

יב ויהי כאשר הקריב לברא מצרימה ויא' אל שרי אשתו הנה נא ידעתי גר': פח: פח: שפג: שפה: שפט: שנג:

יג והיה כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיד: פט: שפה:

י' וי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה גר צפנה ונגבה וקדמה וימה: נג: שפג: שפט:
 פ' כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתנגה ולזרעך עד עולם: נג:
 פ' ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה: נג: רעל: שפה:
 י' קום התהלך בארץ גר: נד: שפכ: שפו: שלט: מא:
 י' ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח ל': נד: נד:

בראשית פרק יד

א' יהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלטר כדלעמר גר ותועל גר: פט: נד: שפא: שפג: שפו: שפ: של: שג:
 ב' עשו מלחמה את ברע מלך סדם גר: נד: שפו:
 ג' כל אלה חברו אל עמק השדים גר: נד: שפג: שפה: שפו:
 ד' שתיים עשרה שנה עבדו את כדלעמר ושלש עשרה שנה מרדו: נד: שפג:
 ה' ובארבע עשרה שנה בא כדלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים גר: נד: שפה: שפו: של:
 ו' ואת החרי בהררם שעיר עד איל פארן גר: נה: שפו:
 ז' וישבו ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויכו את כל שדה העמלקי וגם את האמרי גר: נה: שפג: שפו:
 ח' ויצא מלך סדם גר ויערכו אתם מלחמה גר: נה: שפו:
 ט' את כדלעמ' גר ר' מלכים את הה': נה: שפו: של: פה:
 י' ועמק השדים בארת חמר וינסו מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשארים הרה נסו: נה: שפה: של:
 י"א ויקחו את כל רכש סדם ועמרה גר וילכו: נה:
 י"ב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם: נה: שפג: שפג: של:
 י"ג ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא גר והם בעלי ברית אברם: נה: שפו: של:
 י"ד וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו גר שי"ח וירדף עד דן: נו: נז: שפכ: שפג: שפו: של: מת:
 ט"ו ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וירדפם עד חובה אשר משמאל לרמשק: נו: שפו: של:
 ט"ז וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו גר: נו:
 י"ז ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו גר אל עמק שרה הוא עמק המלך: נד: נו: קיט: של: של: מו:

י' ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: פט: נו: שפו: שלט: שלט: מא:
 י"ב ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: שפו: שלט:
 כ' וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויהן לו מעשר מכל: שככ: שפו: שלט: מו:
 כ"א ויא' מלך סדם גר תן לי הנפש והרכש קח לך: שפו:
 כ"ב ויאמר אברם אל מלך סדם הרימתי ידי אל י' אל עליון קנה שמים וארץ: נו:
 כ"ג אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם: נו: שפג: שפו: שג:
 כ"ד בלעזרי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אחי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם: נו: שפו:

בראשית פרק טו

א' אחר הדברים האלה היה דבר י' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: נו: קיד: רע:
 שפה: שפו: שלט: שלט: שלט: של: מ: מ:
 ב' ויאמר אברם י"א מה תתן לי גר וכן משק ביחי הוא דמשק אליעזר: נו: רע: שפו: שלט: של: מ:
 ג' ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אחי: נו: למ: קעד: רע: שלט:
 ד' והנה דבר י' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: למ: רע: שפו:
 ה' ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים גר כה יהיה זרעך: למ: שלט: שלט: מ:
 ו' והאמן ב' ויחשבה לו צדקה: מ: למ: רע: שפו: שלט:
 ז' ויאמר אליו אני י' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: עט: למ: שלט:
 ח' ויאמר אוני י' במה אדע כי אירשנה: למ: ק: שפו: שלט:
 ט' ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועו משלשת ואיל משלש ותר ובחל: ק: מ:
 י' ויקח לו את כל אלה ויבחר אתם כותוך גר ואת הצפר לא בחר: עג: ק: שלט: שלט: שלט: מו:
 י"א ויירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם: ק: שלט: מ:
 י"ב ויהי השמש לבוא והורדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ק: שפו: מ:
 י"ג ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם גר: ק: קא: קנא: קפו: רע: שפכ: שפו: מא: מ:
 גר: ק: קא: קנא: קפו: רע: שפכ: שפו: מא: מ:

ו' ותלך הגר לאברם בן יקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר
ישמעאל: קד: קיד:

ז' ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל
לאברם: קד:

בראשית פרק יז

א' יהי אברם בן תשעים שנה וחשע שנים וידא י' אל אברם
ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפניי והיה תמים: פל:
קה: קמז: שכה: שעג: שפד: שפה: שפס: שגג:

ב' ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך גר: קה: שגג:

ג' ויפל אברם על פניו וידבר אתו א' לאמר: קה: קמז:

ד' אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גרים: קה: סג:

ה' ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב
המון גרים נתתיך: קה: קמז: שגז: שגס: ס:

ו' והפרתי אתך במאד מאד ותתחיל לגרים ומלכים ממך
יצאו: קה: שפז:

ז' והקמתי את בריתי ביני ובינך גר: קה: שגג:

ח' ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגרד גר: קו: קמז:

ט' ויאמר א' אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה חרעך
אחריו לדרתם: קו:

י' זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול
לכם כל זכר: קו: שפס:

יא' תמלחם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני
וביניכם: קו:

יב' ובן שמת ימים ימול לכם כל זכר גר: קו:

יג' המול ימול ליליד ביתך ומקנת כספך והייתה בריתי בבשרכם
לברית עולם: קו: קט: שפס: שג:

יד' ועל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ותברתה הנפש
ההוא מעמיה את בריתי הפר: קו: קלס: שפס:

טו' ויאמר א' אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי
כי שרה שמה: לו: קו: שגג:

טז' וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והייתה לגרים
מלכי עמים ממנה יהיו: קו: שפד:

יז' ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה
ילד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד: קו: קמז:

יח' ויא' אברהם גר לו ישמעאל יחיה גר: קו: שפד: שפס:

יט' ויאמר א' אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו
יצחק והקמתי את בריתי אתו גר: קו: שגג:

יד' וגם את הגר אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש
גדול: ק: קל: קמז: קפז: קפט: קלס: קלג: שפג: שגג:

טו' ואתה תבוא אל אבתיך בשלום גר: קל: שפז:

טז' ודוד רביעי ישוּבו הנה גר: קל: שמל: שפה: שפז:

יז' ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנוד עשן ולפיד אשר
אשר עבר בין הגזרי' האל': ז: קל: רלו: שפז: שגג: סג:

יח' ביום ההוא כרת י' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את
הארץ הזאת גר: קל: שפג: שפז:

יט' את הקיני ואת הקניזי ואת הקרמני: קל: שגג: שגס:

כ' ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים: קל:

כא' ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרשני ואת היבוסני: קג:

בראשית פרק יז

א' ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה
הגר: קג: שפג: שפז: שגג:

ב' ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני י' מלדת בא נא אל
שפחתי אולי אבנה גר: קג: קלו: שפג: שפס: שגג:

ג' ותקח שרי אשת אברם את הגר גר' ותתן אתה לאברם אישה
לו לאשה: קג: רעה: שפג:

ד' ויבא אל הגר ותהר ותרא כי הרתה וחקל גברתה
בעיניה: קג: קמס: שפג: שפד: שגג:

ה' ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך
ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט י' ביני וביניך:

קג: שפד: שפה: שפס: שגג:

ו' ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב
בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה: קד: שפד:

ז' וימצאה מלאך י' על עין המים גר: קד:

ח' ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני
שרי גברתי אנכי ברחת: קד:

ט' ויאמר לה מלאך י' שובי אל גברתך והתעני גר: קד:

י' ויא' לה מלאך י' גר ארבה את זרעך גר: קד: קד: שפס:

יא' ויאמר לה מלאך י' הנך הרה וילדת בן וקראת שמו
ישמעאל כי שמע י' אל עניך: נט: סז: קד: קד: קו:

יב' והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו
ישכן: קד: שפל: שפה:

יג' ותקרא שם י' הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם
ראיתי אחרי ראי: קד: קפג: שפס:

יד' על כן קרא לבאר באר לחי ראי גר: קד:

יח ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ.
קיג: שפ. שפ: שנה.

יט כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יי לעשות צדקה ומשפט למען הביא יי על אברהם את אשר דבר עליו.
קלא: קטו.

כ ויאמר יי זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד
קי: קיא. שני.

כא ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה
קיא. קיד:

כב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע
קיא.

כג חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע גוי השפט כל הארץ לא יעשה משפט.
קיא.

כד ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר
שנז: שפ.

כה ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים
קי:

כו ויאמר אל נא יחור לאדני וארברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית גוי
קיב.

כז וילך יי כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקמו
קיב. קיג.

בראשית פרק יט

א ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדם וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה
קמג.

ב ויפצרו בס מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו
קיג. קפו:

ד טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה
שפ. שפא. מז:

ו ויצא אלהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריו:
ז:

יא ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים מקטן ועד גדול וילאו למצא הפתח:
מז.

יז ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחרך גוי ההרה המלט פן תספה.
נה. קיד.

יט הנה נא מצא עבדך חן בעיניך גוי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי:
קיב:

לז ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עד היום.
רעמ.

לח והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי הוא אבי בני עמון עד היום.
רעמ.

כ ולישמעאל שמעתך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו גוי ייב נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול.
קז. שפד. שגד.

כא ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למורעד הזה בשנה האחרת
קז. שגד.

כב ויכל לדבר אתו ויעל א' מעל אברהם
קז. קמ.

כג ויחק אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו גוי וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה גוי
קז: שפד.

כד ואברהם בן צ"ט שנה בהמלו גוי
קז: רכט.

כה וישמעאל בנו בן י"ג שנה בהמלו גוי
קז:

כו בעצ' היום הזה נמול אבר' גוי קמת: שפד. שפמ. שגג.

כז וכל אנשי ביתו גוי מרת בן נכר נמלו אתו
קמ.

בראשית פרק יח

א וירא אליו יי באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום
קז. קמ. קיג. קיד. רעג. שגג. סז:

ב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם וגוי
קמ. קמ: קיא. קיג: קמג. שנה.

ג ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך
קמ: קט:

ד יח נא מעט מים ודחצו רגליכם גוי
כג. נ. קי.

ה ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם גוי
כג. מ. קט: קי. קיד. שפא.

ו וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לרשי ועשי עגות
נד: קט. קט:

ז ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו.
מ. קט: קיד.

ח ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמר עליהם תחת העץ ויאכלו
כז: קיד.

י ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו
קכד.

יב ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן.
קי.

יג ויאמר יי אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אلد ואני זקנתי:
קי.

יד היפלא מי דבר למורעד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן.
קי:

טז ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם:
קלה:

יז ויי אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: שגמ: שגט:

בראשית פרק כ

ב ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה:
קטז:

ג ויבא א' אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל:
רנד:

ז ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא גר':
קיט:

ח ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית גו' מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי:
ס:

י ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת א' במקום הזה והרגוני על דבר אשתי:
ט: קכט:

יב וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה:
פט: קכו:

בראשית פרק כא

א וי' פקד את שרה כאשר אמר גו':
קיד: קלז:

ג ויקרא אברהם את שם בנו הגולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק:
קיד:

ד וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אתו א':
קיד: רה:

ה ואברהם בן מאת שנה כהולד לו את יצחק בנו: קטז:

ו ותאמר שרה צחק עשה לי א' כל השמע יצחק לי: קטז:

ח ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק:
לנד: ט:

ט ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק:
קטז:

יב ויאמר א' אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער גו' כי ביצחק יקרא לך זרע:
קיד: קכד: טז: טז:

יג וגם את בן האמה לגו' אשימנו כי זרעך הוא קכב:

טו ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים:
קלמ:

טז על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם:
ט:

טז ויטע אשל בבאר שבע גו':
טז: קטז: טז:

טז ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים:
קיד:

בראשית פרק כב

א ויהי אחר הדברים האלה והא' נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני:
קיד: קיג: קכ: קלז: טז:

ב ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המדיה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:
קיג: קטז: קיז: טז:

ג וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו הא':
קטז: קיז:

ז ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנח האש העצים ואיה השה לעלה.
קטז:

ט ויבאו אל המקום אשר אמר לו הא' ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק גו'.
קטז:

י וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלי גו'.
קטז: קלז:

יב ויקרא אליו מלאך י' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני:
קטז: קלז: רנד: רסז:

יב ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא א' אתה גו':
קטז: קיז:

יד ויקרא אברהם שם המקום ההוא י' יראה אשר יאמר היום בהר י' יראה:
קלז:

יז כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי גו' וירש זרעך את שער איביו:
טז: קיג: קמא:

כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגר לאברהם לאמר הנח ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך:
קיד: קכ: טז: טז:

בראשית פרק כג

א ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה:
קיד: קכ:

ב וחמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספר לשרה ולבכתה.
קיד: קיט: קכ: טז:

ג ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר: קיז:

ד גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני:
קיד: קכ: קלז:

ה ויענו בני חת את אברהם לאמר לו:
קיד: קיט:

ו שמענו אדני נשיא א' אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה גו':
קיד: קיט: קכ:

ח וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר:
קכ:

ט ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא גו'.
קיד: קכ: קכא: קמא: רטז: טז:

טז אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבר:
קכא:

פז וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון גר ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר: **שעט: מג:**
יז ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו גר: **קיס:**
יח ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון גר: **קיס:**
כ ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת: **קכא:**

בראשית פרק כד

א ואברהם זקן גר וי ברך גר: **עז: קיס: קיס: קכא: קכא:**
ב ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי: **קיס: קיס:**
ד כי אל ארצי גר תלך ולקחת אשה לבני גר: **קיס:**
ה ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב אשיב את בנך גר: **קיס:**
ז וי אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי גר הוא ישלח מלאכו לפניך גר: **קיס: טלה:**
ח ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב שמה: **קכ:**
ט וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה: **קכד: קכד:**
י ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו גר: **קכד: קכז:**
יא ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: **קכז:**
יב ויאמר וי אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: **קכא:**
יד והיה הנער אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת גר: **לעה:**
טז והיה הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל גר וכדה על שכמה: **קכז:**
טז והנער טבת מראהו מאד בתולה ואיש לא ידעה ותוד העינה ותמלא כדה ותעל: **קכז: קכז:**
כ ותמהר ותער כדה אל השקת ותרוץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: **קכ:**
כב והיה כאשר כלו הגמלים לשותות ויקח האיש נזם וזהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה גר: **קיס: קיס:**

כג ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין: **קיס:**
כד ותא גר תבן גם מספוא רב עמנו גם מקר ללון: **קיס:**
כט ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין: **קלג: קלג:**
לז ויאמר בוא ברוך וי למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הביח ומקום לגמלים: **לנו:**
לב ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים גר: **קכד:**
מ ויאמר אלי וי אשר התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח ודרכך גר: **קכג:**
מב ויצחק בא מבוא באר לחי ראי גר: **קכז:**
מג ותאמר אל העבד מי האיש הלזה גר ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס: **קכז: קכז:**
מז ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו: **קכט: מג:**

בראשית פרק כה

א ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: **קכז: קכז:**
ב ותלד לו את זמרח ואת יקשן ואת מרן ואת מרין ואת ישבק ואת שוח: **שפא:**
ג ויקשן ילד את שבא ואת דרן ובני דרן היו אשורם ולטושים ולאמים: **קד:**
ה ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק: **קלו:**
ו ולבני הפילגשים גר נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה גר: **קכז: קכג: קלג:**
ז ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: **קטו:**
יא והיה אחרי מות אברהם ויברך א' את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי: **קכז:**
יב ואלה תולדת יצחק בן אברהם גר: **קכד:**
כ והיה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי גר: **קכה: קכז: קכט: מג:**
כא ויעתר יצחק לוי לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו וי ותהר רבקה אשתו: **קכד: קכה: קכו: קכט: קלו:**
כב ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את וי: **קכה: קכו: קכט:**
כג ויא' וי לה שני גרים בבטן גר ולאם מלאם יאמץ רוב יעבד צעיר: **קכה: קכו: קכו: קכט: קלג: קלג: קכד:**

כד וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: קכט:
 כה ויצא הראשון אדמתי כלו כאודת שער ויקראו שמו עשו: מט. נד: קכו: רעד. שלד:
 כו ואחרי כן יצא אחיו וידו אחוז בעקב עשו ויקרא שמו יעקב גר: נד: קכה. קכו. קמט: רעד.
 כז ויגדלו הנערים והיו עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: נה. נט: רכו: רעב. טפ.
 כח ויהי יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב: קכט:
 כט ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי על כן קרא שמו אדום: קכט.
 לו ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי: קכט: קל:
 לז ויא' עשו הנה אנכי הול' למות ולמ' זה לי בכרה: קסה.
 לח ויעקב נתן לעשו לחם ונויד ערשים ויאכל וישח ויקם וילך ויבו עשו את הבכרה: קל:
 ג גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל גר: קכט: קנט. קעז: של.
 ה עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורת: קכט. קלב. רמג. שלד.
 ו וישב יצחק בגר: קכט.
 ז ושאלו אנשי המקום לאשתו ויא' אחתי גר: קכה: קכט:
 ח והיו כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך גר בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק גר: קכו. קכט:
 ט ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה: קכו. קכט:
 י ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה וכאשתו מוח יומת: קכט. קכט:
 יא ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו י: פג: קכט. קכט: ט.
 יב ויגדל האיש גר עד כי גדל מאד: קכט: קל. קלב.
 יג וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סחמם פלשתים וימלאום עפר: קכו. קל:
 יד ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד: קעו. טיט. טכו:
 טו ויירבו רעי גר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: טפו.

בראשית פרק כו

כא ויחפרו באר אחרת ויריבו גר ויק' שמה שטנה: קלב.
 כב ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובת ויאמר כי עתה הרחיב י' גר: קלב.
 כג ויעל משם באר שבע: קכט: קלב: קעב.
 כד וירא אליו י' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלקי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי גר: קלב: קעב.
 כו ואבימלך הלך אליו מגרד ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו: קל:
 כז והיו ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: קל:
 כח והיו עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי: קל:
 כט ותהיין מרת רחל ליצחק ולרבקה: קלג.

בראשית פרק כז

א והיו כי זקן יצחק ותכחץ עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל גר: קכג. קלב: קנט: שעה.
 ב ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: קל. קלב.
 ג ועתה שא נא כליך חליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד: קכו. קל: קלג.
 ד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבוד תברכך נפשי בטרם אמות: קל. קלב: קעז:
 ה ורבקה שמעת בדבר יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא: קלג. קלג.
 ו ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: קלג. קלג.
 ז הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני י' לפני מותי: קלב.
 ח ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך: קלג.
 ט ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק: קלג.
 י ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך קח לי: קלג.
 יא וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו: קלג.
 יב ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן: קלג:
 יג ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו: קלג:

יז ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב
בנה: קלה:

יח ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך גר: קנו.

כב ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב
והידיים ידי עשו: קכט. רי.

כז ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח
בני כריח שדה אשר ברכו יי: מד: עד.

כח ויתן לך הא' מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן
ותירש: לב.

לג ויחוד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד
צדי ויבא גר ואברכהו גם ברוך יהיה: קלה.

לד כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד
מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי: קלס: שנט:

לה ויאמר בא אחיך ברמה ויקח ברכתך: קלג: קלב.

לו ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי
לקח והנה עתה לקח ברכתי גר: קלס:

לז ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם
אני אבי וישא עשו קלו ויבך: רי.

מב ויגד לרבקה את דברי עשו גר ותשלח ותקרא ליעקב גר
ותא' אליו הנה עשו אחי מתנחם לך להרגך: קלז:

מג ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך גר קלג: קנט:

בראשית פרק כח

ב קום לך פדנה ארם ביתה כתואל אבי אמך וקח לך משם
אשה מבנות לבן אחי אמך: קלס: קלה.

ד ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ
מגריך אשר נתן א' לאברהם: קלס:

ה וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן כתואל
הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: קלג: קלס: קלה.

ז וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם: קלד.

ח וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן
אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה: קכט.

י ויצא יעקב מבאר שבע גר: קלג: קלד: קלה: קלו:

יא ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום
וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא: קלד: קלה:

יב ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה
מלאכי א' עלים וירדים בו: קלד: קלו: קלט: קמ: סו.

יג והנה יי נצב עליו ויא' אני יי אברהם גר הארץ אשר אתה
שכב עליה לך אתגנה ולזרעך: קלס: קסד.

יד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה
ותברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך: קמה.

טו והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתוך אל
האדמה הזאת כי לא אעזבך גר: קלד: קמה.

טז וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יי במקום הזה ואנכי לא
ידעתי: קלג: קלד: קלה: קמט:

יז ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית א' וזה
שער השמים: קלו: קלס: קמט: קמט:

כ וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה א' עמדי ושמרני בדרך הזה
גר: קלד: קלד: קלס: קמ: קמה: קמט:

כא ושכתי בשלום אל בית אבי גר: קלה: קמ: קמט:

בראשית פרק כט

א וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם: קלה:

ב וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רכצים
עליה כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדולה על פי
הבאר: קלה:

ג ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מע"פ הבאר
והשקו את הצאן והשיבו את האבן גר: קמ:

ד ויא' להם יעקב אחי מאין אתם ויא' מחרן אנחנו: קד:

ה עודנו מדבר עמם ויחזל באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה
הוא: קלס: קמ:

ו יהי כאשר ראה יעקב את רחל גר ויגש יעקב ויגל את האבן
מעל פי הבאר וישק את צאן גר: קלס: קמ:

ז וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך: קמ: קלו: קמ:

ח ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא ותרוץ
ותגד לאביה: קלה: קלס:

ט יהי ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחותו וירץ לקראתו גר
ויספר ללבן את כל הדברים האלה: קלס:

י ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש
ימים: קלה:

יא ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועברתי חנם הגידה לי
מה משכרתך: קלס:

יב ועניו לאה רכות ורחל היתה יפ"ת גו: קכג: קלו: קלט:

יג ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך
הקטנה: קלה: קלו: קמט:

יד ועבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים
באהבתו אתה: קלס:

כז ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה: קלנה: קלנו.
כח ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה: קלטנו.
כט ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה: רפה.
ל ויתן לבן לה את זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה: קלנו.
לא ויהי בבקר והנה הוא לאה ויא' אל לבן גר' הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיחני: קלנו. קמ: רלג.
לב ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו גר': קלנו.
לד ויבא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבוע שנים אחרות: רפו.
לה וידא' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה גר': קלטנו.
לו ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה' בעיני כי עתה יאהבני אישי: קמא. רפו.
לז ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון: רפו.
לח ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי גר' על כן קרא שמו לוי: רמס: שכז.
לט ויהי יעקב מקל לבנה לח ולח וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על המקלות: קלטנו.
למ ויחמו הצאן אל המקלות ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים: קלטנו.
לנ והיה בכל יחם הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה במקלות: קלטנו.
לס ובהעטיף הצאן לא ישים והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב: קלטנו.
לט ויפרץ האיש מאד מאד והיה לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים: קמא.

בראשית פרק לא

א וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו גר': ריג. שפז.
ב וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: קלטנו.
ג אם כה יאמר נקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן נקדים ואם כה יאמר עקדים גר': קמא.
ד והיה בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים: קלטנו.
ה ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתדים העלים על הצאן עקדים גר': קלטנו. קמא. שכס.
ו ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העד לנו חלק ותחלה בבית אבינו: פו. קלטנו.
ז ולבן הלך לגזו את צאנו ותגב רחל את התרפים אשר לאביה: קלטנו.
ח ויגב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא: קלטנו.

כא ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה: קלנה: קלנו.
כב ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה: קלטנו.
כג ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אלי ויבא אליה: רפה.
כד ויתן לבן לה את זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה: קלנו.
כה ויהי בבקר והנה הוא לאה ויא' אל לבן גר' הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיחני: קלנו. קמ: רלג.
כו ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו גר': קלנו.
כז ויבא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבוע שנים אחרות: רפו.
כח וידא' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה גר': קלטנו.
כט ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה' בעיני כי עתה יאהבני אישי: קמא. רפו.
ל ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון: רפו.
לא ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי גר' על כן קרא שמו לוי: רמס: שכז.

בראשית פרק ל

א ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב גר' ותא' אל יעקב הבה לי בנים גר': קלד: קלנו: קלטנו. קמ:
ב ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת א' אנכי אשר מצע ממך פרי בטן: קלנו.
ג ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה: קלנו.
ד ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה גר': קלטנו.
ה ותאמר רחל דעני א' וגם שמע בקלי ויתן לי בן על כן קראה שמו דן: קלנו.
ו ותאמר רחל נפתולי א' נפתלתי עם אחתי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי: קלנו.
ז ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה: קלנו.
ח ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן: קלנו.
ט ותאמר לאה בא גר' ותקרא את שמו גר': רל. רלג.
י וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בן: קלטנו. קמא.

כא ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר את הנהר וישם את פניו הר הגלעד: **לנה: רמא:**

כב ויגד ללכך ביום השלישי כי ברח יעקב: **קלמ:**

כד ויבא א' אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע: **קלט:**

ל ועתה הלך הלכת כי נכסף נכספתה לבית אביך למה גבת את אלקי: **כת:**

לה ותאמר אל אביה אל יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך גר ויחפש ולא מצא גר: **קיע: קמא:**

לו טרפה לא הבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה גבתי יום וגבתי לילה: **קלמ:**

מ ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל: **קכו:**

נ אם תענה את גבתי ואם תקח נשים על גבתי אין איש עמנו ראה א' עד ביני וביניך: **רת:**

נג אלקי אברהם ואלקי נחור ישפטו בינינו אלקי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: **קלמ:**

נד וזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו בהר: **קלט:**

בראשית פרק לב

ב ויעקב הלך לדרכו גר: **קלמ: קמ: קמג: קמד:**

ג ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה א' זה ויקרא שם המקום ההוא מחננים: **קמז:**

ד וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: **קמז: קמז: קמד: קמד:**

ה ויצו אתם לאמר כה תאמרוך לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה: **קמז: קמג: קמד:**

ו ויהי לי שור חמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך: **קמא: קמז: קמד:**

ז וישבו המלאכי אל יעקב לא' באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך גר: **קמא: קמז: קמג: קמד: קממ:**

ח וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו גר לשני מחנות: **קלד: קמד: קמה: קמס: קנג:**

י קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה גר: **קמה:**

יב הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בני: **קמה: קממ: קעו: קיע: קכז:**

יג ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את ורעך כחול הים אשר לא יספר מרב: **קה: קמה:**

יד וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו: **שכמ:**

מו עדים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: **קממ:**

מז גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אחנת עשרים ועיים עשרה: **קמא:**

יז ויחן כיד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורחו תשימו בין עדר ובין עדר: **קמה:**

כג ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: **רד:**

כה ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו גר: **קמג:**

כו וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: **קעה:**

כז ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: **קמג:**

כח ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב: **קמג:**

כט ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם א' ועם אנשים ותוכל: **קמז:**

ל וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: **לז: קמג:**

לא ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי א' פנים אל פנים ותנצל נפשי: **קממ: קלט:**

לב ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנאל והוא צלע על ירכו: **קלד:**

בראשית פרק לג

א וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים גר: **רפ:**

ג והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו: **קמג: רפ:**

ה וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן א' את עבדך: **קסה:**

י ויאמר יעקב גר ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראת פני א' ותוצני: **קמג: קמו: קממ:**

יא קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני א' וכי יש לי כל ויפצד בו ויקח: **קממ:**

ד' ויתנו אל יעקב את כל אלקי הנכר אשר בידם ואת הנומים
אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב גר': קטפ:

ה' ויסעו יהי חתת א' על הערים אשר סביבתיהם ולא רדפו
אחרי בני יעקב: פז:

ו' ויא' לו א' אני אל שדי פרה ורבי גוי וקהל גוים יהי ממך
ומלכתי מחלציד יצאו: קט: ט: סג: קמו: טקג: טפו:

ז' ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתגנה ולזרעך
אחריך אתן את הארץ: קמו:

ח' ויעל מעליו א' במקום אשר דבר אתו: קמו:

ט' יהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם
זה לך בן: קמ:

י' יהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אותי ואביו קרא
לו בנימין: קעג: רפו:

יא' ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל עדר: מז: קמו:

יב' ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו וקן ושבע ימים ויקברו
אתו עשו ויעקב בניו: קעו:

בראשית פרק י"ז

א' עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת
אהליבמה בת ענה בת צבעון החתי: קל:

ב' ואת כשמת בת ישמעאל אחות נביזת: קכ:

ג' ויקח עשו את נשיו ואת בניו גר' וילך אל ארץ מפני יעקב
אחיו: קנו: קעו: קלט:

ד' ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם
במדבר כרעתו את החמרים גר': לט:

ה' ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני
ישראל: טו: קמו: טמו:

ו' וימת בעל חנן בן עכבר' וימלך תחתיו הדר גר': קיג:

ז' אלוף מגריאל אלוף עידם אלה אלופי אדום למשבתם
בארץ אחוזתם הוא עשו אבי אדום: טפא:

בראשית פרק י"ז

א' ויש' יעק' בארץ מגורי אביו: קנד: קנו: קמו: קנט: טפא:

ב' אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את
אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו
ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: לט: קו: קמט: קנב:
קנו: קמו: קנד: רעד: רפט: רלט: טב:

ג' וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו
כתנת פסים: קמט: קנב: קנה:

ד' יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתגהלה לאטי גר' עד אשר
אבא אל אדני שעיריה: קנג:

ה' ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן
קרא שם המקום סכות: קמה: טפו:

ו' ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן
ארם ויחן את פני העיר: קמו:

ז' ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור
אבי שכם במאה קשיטה: קמט:

ח' ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלקי ישראל: קעה:

בראשית פרק י"ד

א' ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות
הארץ: קמג: קמט: קעג:

ב' וירא אתה שכם בן חמור החתי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב
אתה ויענה: קכ: קמג: קעג:

ג' ותדבק נפשו בדינה בת יעקב ויאהב את הנער וידבר על לב
הנער: פז:

ד' ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר
להם מאד כי נבלה עשה בישראל גר': פו: קמו:

ה' וידבר חמור אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבחכם תנו
נא אתה לו לאשה: קמג:

ו' ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו
אשר טמא את דינה אחתם: קלא:

ז' ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו
לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא לנו: קמט:

ח' אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל גר': קמט:

ט' ואם לא תשמעו גר' ולקחנו את בתנו והלכנו: קמט:

י' ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפק בבת יעקב והוא
נכבד מכל בית אביו: קמט:

בראשית פרק י"ה

א' ויאמר א' אל יעקב קום עלה בית אל ושכ שם ועשה שם
מזבח לאל גר': טט: קמו: קמט: קנד:

ב' ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסרו את אלקי הנכר
אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם: קמג: קמו:
קמט:

ג' ותקומה ותעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל הענה אתי
ביום צרתי יהי עמדי בדרך אשר הלכתי: קמו:

כב וישב ראובן אל הכור והנה אין יוסף בכור ויקרע את בגדיו: **קנט:**

כג וישב גר ויא' הילד איננו ואני אנה אני בא: **קנט. קנט.**

כד וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא: **קנט. קנט. קנט.**

כה ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: **קנט.**

כז ויקרע יעקב שמלתיו ושם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים: **קנט:**

כח ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד גר ויבך אתו אביו: **קנט: קנט.**

כט והמזנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרוצה שר הטבחים: **קנט:**

בראשית פרק יח

א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו יט עד איש עדלמי ושמו חיריה: **קנט. קנט. קנט. קנט:**

ב וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: **קנט:**

ג ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער: **קנט:**

ד ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: **קנט.**

ה ויהי ער גר רע בעיני י' וימתהו י': **קנט. קנט. קנט.**

ו ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה הזקם ודע לאחייך: **קנט:**

ז וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע גר: **קנט. קנט:**

ח וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גוזי צאנו גר: **קנט.**

ט וחטר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים גר: **קנט:**

י ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: **קנט.**

יא ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך גר ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי: **קנט: קנט:**

יב ויאמר אנכי אשלח גרי עדים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך: **קנט:**

יג וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה: **קנט.**

בראשית פרק יט

א ויהי י' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי: **קנט:**

ד ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: **קמט: קנל:**

ה ויחלי יוסף חלוי ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו: **קמט:**

ו והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה גר והנה תסבינה אלמתיכי ותשתחוין לאלמתי: **קנט: קנט: קנט.**

ז ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו גר: **קנט.**

ח ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו גר הכור נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה: **קנט.**

ט ויקאנו בו אחיו ואביו שמר את הדב' קו: **קנט. קנט. קנט.**

י וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם: **קנט. קנט.**

יא ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני: **קנט. קנט. קנט.**

יב ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר גר: **קנט. קנט: קנט: קנט. קנט.**

יג וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש: **קנט. קנט.**

יד ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רעים: **קנט.**

יז ויאמר האיש נסעו מה כי שמעתי אמרים נלכה דחינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: **קנט. קנט.**

יח ויראו אתו מרחוק ובטרים יקרבו אליהם ויתנכלו אתו להמיתו: **קנט:**

כ ועתה לכו ונהרגוהו ונשלכיהו באחד הכרות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו: **קנט.**

כא וישמע ראובן ויצלהו מידם גר: **קנט: קנט:**

כב ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם גר למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו: **קנט: קנט: קנט: קנט:**

כג ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו: **קנט:**

כד ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק גר: **קנט. קנט:**

כה וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה גר: **קנט. קנט: קנט:**

כו ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: **קנט: קנט.**

כז לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו: **קנט.**

כח ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הכור וימכרו את יוסף גר: **קנט: קנט:**

בראשית פרק מא

- א יהי מקץ שנתיים ימים גר: קנט. קנט: קס: קסד. קסד:
 ה וישן יחלם שנית והנה שבע שבליים עלות בקנה אחד
 בריאות וטבות: קנט: קסה.
 ז ותבלענה השבליים הדקות את שבע השבליים הבריאות
 והמלאות ויקץ פרעה והנה חלום: קנט: קסד: שעו.
 ח ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקר את כל חרטמי גר ואין
 פותר אותם לפרעה: קס. קסג. קסד.
 ט וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר
 היום: קס. קסד:
 י פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר גר: קסג.
 יא ותחלמה חלום כלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו
 חלמו: קס. קסד.
 יב וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח
 ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה: קס. קסד:
 יג ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אתו ואני
 שמעתי עליך לאמר תשמע חלום גר: קס. קסג.
 יד ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי א' יענה את שלום
 פרעה: קס: קנט:
 טו וידב' פרע' גר בחלמי הנני עמר על שפת היא' קס: קסד.
 טז והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר
 מאד ודקות בשר לא ראתי כהנה גר: קנט:
 טז ותבלען השבליים הדקות את שבע השבליים הטבות ואמר
 אל החרטמים ואין מגיד לי: קנט: קס: קסג.
 טז ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחר הוא את אשר הא'
 עשה הגיד לפרעה: קסה.
 טז ושבע הפרות הרקות גר שבע שנים הנה ושבע השבליים
 הרקות גר יהיו שבע שני רעב: קסה.
 טז הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר הא' עשה הראה
 את פרעה: קסה.
 טז ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ
 מצרים: קס: קסד.
 טז יעשה פרעה ויפקד פקדים על הארץ חמש את ארץ
 מצרים בשבע שני השבע: קנט: קס:
 טז ויקבצו את כל אכל השנים הטבת הבאת האלה ויצברו בר
 תחת יד פרעה אכל בערים ושמרו: קסג.
 טז והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין
 בארץ מצרים ולא תברת הארץ ברעב: קסג.

- ג וירא אודניו גר וכל אשר הוא עשה י מצליח גר: קנט:
 ז ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם
 הלחם אשר הוא אוכל גר: מב. נה. נו. נס. שלק:
 ז ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל
 יוסף ותאמר שכבה עמי: קנט:
 ח וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בביח
 וכל אשר יש לו נתן בידי: קנד: קט: רעה.
 י יהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש
 מאנשי הבית שם בבית: קנד: קעג: רו: ריט. רנד.
 יב ותתפשטהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס
 ויצא החוצה: קנד: קעג: רו:
 יד ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש
 עברי לצחק בנו גר: קנט:
 טז ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל האסירם גר ואת כל
 אשר עשים שם הוא היה עשה: קנד:
 טז אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו כאשר י' אתו
 ואשר הוא עשה י מצליח: קעט:

בראשית פרק מ

- א יהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה
 לאדניהם למלך מצרים: קסג.
 ב ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר
 האופים: קסג.
 ג ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר מקום
 אשר יוסף אסור שם: קסג. קסו:
 ד ויחלמו חלום שניהם איש חלמו כלילה אחד איש כפתרון
 חלמו המשקה והאפה גר: קסד.
 ז ויבא אליה' יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים: קנט:
 ז וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר
 מדוע פניכם רעים היום: קנט:
 י בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך
 ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון גר: קנט.
 יא וירא שר האפים כי טוב פתו ויאמר אל יוסף אף אני
 בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי: קיג: קנט.
 יב ובטל העליין מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל
 אתם מן הסל מעל ראשי: לו:
 יב בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך
 על עץ ואכל העוף את בשרך מעליך: קנט.
 יב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו: קנט:

יא כלנו בני איש אחד נחנו כנים אנחנו לא היו עבדיך
מרגלים- קס: קסא. קסו:
יב ויאמרו ייב עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד גר' והנה
הקטן את אבינו היום והאחד אינו: קסו:
יג אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו
הביאו שבר רעבון בתיכם: קסו.
יד ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו
יעשו כן: קסו.
יז דבר האיש אנני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו כמרגלים את
הארץ: קיג. רלג. מא.

בראשית פרק מג

י ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם
אח: קסג:
יז ויאמר שאול שאל האיש לנו ולמולדתנו גר'. קסג:
יח אנכי אערכנו מידי תבקשנו גר': קסה. קסט:
יט כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים: קסג.
כ וחסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב בפי
אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא: קסג. רמז:
כא ויאמר שלום לכם אל תיראו גר' כספכם בא אלי ויצא
אלהם את שמעון: קסג.
כב וישא עניו וירא את בנימין אחיו בן אמו גר' ויאמר א'
יחנך בני: קסה. קסז:
כג וימהר יוסף כי נכמדו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא
החדרה ויבך שמה. קסה. קסז:

בראשית פרק מד

ג הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם: קסה: קסו.
ד הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך מארץ
כנען ואיך נגב מבית אדניך כסף או זהב: קסה:
ה ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי
עבד ואחם תהיו נקים: קסה:
ו ויגש אליו יהודה ויא' גר' ידבר נא עבדך גר' ואל יחר אפך
בעבדך כי כמוד כפרעה: קסו. קסט: קסט.
ז ויהי כי עלינו גר' ונגד לו את דברי אנני: קסט.
ח ויצא האחד מאחי ואמר אך טרף טרף גר': קטו.
ט ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער אינו אתנו ונפשו קשורה
בנפשו: קסט.

יח ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים
בו: קס: קסא. קסט.
יט ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע א' אותך את כל זאת
איך נבון וזככם כמוד: קסו.
כ אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגול
ממך: קסב. קעא:
כא ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש
את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים: קעא:
כב ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת גר'
ויצא יוסף על ארמ"צ: קכ: קכו. קסא. קעד. קעז.
כג ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה גר' ויצא יוסף
מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים: קסא.
כד ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים: קסא. קעד:
כה ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן
אכל בערים גר': קסא.
כו ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד כי חדל לספר כי
אין מספר: קכ: קסב.
כז וליוסף ילד שני בנים בטר' תבר' שנת הרעב גר': קסג:
כח ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני א' את כל עמלי
גר': קמט. קנט: רז: רס. רס: רלז: רעז:
כט ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני א' גר': קנט:
ל ותחלינה שבע שני הרעב לכוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב
בכל הארצות ובכל ארמ"צ היה לחם: קסג:
לא ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר
פרעה גר' לכו אל יוסף גר': קסו. רעז.

בראשית פרק מב

א וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה
תתראו: קסג:
ב ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים ודו שמה ושברו לנו
משם ונחיה ולא נמות: קסו. קעז:
ג וירדו אחי יוסף עשרה לשכר בר ממצרים: קסג.
ד ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשכיר לכל עם הארץ
ויבאו אחי יוסף וישתחו לו אפים ארצה: קס.
ה וירא יוסף את אחיו ויזכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות
גר': קסג.
ו ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם
מרגלים אתם גר': קסג. קעז.

בראשית פרק מה

א ולא יכל יוסף להתאמק גר ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו גר: קנא: קסז: קסז:

ב ויתן את קלו בכי ושמעו מצרים גר: קסז:

ג ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבחרו מפניו: קסט: קעב:

ד ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכתם אתי מצרימה: קסט:

ה ועתה אל תעצבו ואל יחור בעיניכם כי מכתם אתי הנה כי למחיה שלחני א' לפניכם: קסט:

ו וישלחני א' לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה: קסט: קסט:

ז מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו גר שמני א' לאדון גר רדה אלי אל תעמד: קנא: קסט: קעז:

ח וישבת בארץ גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בניך וצאנך ובקרך וכל אשר לך: קסט:

ט והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם: קסז: קסט: קסט: קסט:

יג והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים ואת כל אשר ראיתם ומרתם והורדתם את אבי הנה: קסט:

יד וינש' לכל אחיו ויבך גר ואח"כ דברו אחיו אתו: קעב:

טז והקל נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף ויטב בעיני פרעה גר: קסט: קט: קעב: קעט: קפה: שה:

יז ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעידיכם ולכו באו ארצה כנען: קט:

יח וקחו את אביכם ואת אחיכם ובאו אלי ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ: קסט: קט:

יט ואתה צייתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם: קט:

כא ויעשו כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדדך: קט:

כב ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם: קעט:

כג וידברו אליו את כל דברי יוסף גר וירא את העגלות גר ותחי רוח יעקב אביהם: קנא: קעב: קעב:

כד ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות: מה: נו: קעט:

בראשית פרק מז

א ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק: קעב: קעז:

ב ויאמר א' לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב ויעקב ויאמר הנני: קעב:

ג ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם: קעג: קעב:

ד אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך: קסט:

ה ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם כעגלות גר: קעב:

ו ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו: קעב:

ז ובני יששכר תולע ופוח ויוב ושמרון: קסט:

ח אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב כפזן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש: קעב:

ט ובני בנימין בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים ואוד: קסט:

י אלה בני רחל גר כל נפש ארבעה עשר: קעב:

יא ובני נפתלי יחזאל וגוני ויצר ושלם: קסט:

יב אלה בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה: קעב:

יג ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים: קט:

יד ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להודת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן: טאה:

טו ויאסר יוסף מרכבתו ועל לקראת ישראל אביו גשנה גר ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד: קעב:

טז והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקדם וכל אשר להם הביאו: קט:

בראשית פרק מו

א ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב את אביך גר ושמחתם שרי מקנה על אשר לי: קסט:

ב ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיידך: טד:

ג ויא' יעקב גר ימי שני מגורי ק"ל שנה מעט ורעים היו גר ולא השיגו את ימי שני חי אבותי גר: טד:

ד ולחם אין בכל הארץ כי כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב: קסט:

ג ראוּבן בכרי את' כחי וראשי' אוני גר': רמד: רמה. רפה.
 ח יהודה אתה יודוך אחיך גר' קסס: קעד. רמה. רעט:
 ט גור אריה יהודה מטוף בני עליה כרע רבץ כאריה וכלביא מי
 יקימנו: קסס: קעד:
 י לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי יבא שילו
 ולו יקחת עמים: נד. קסו. קעמ. רמה: רפס.
 יא אסרי לגפן עירו ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו וברם
 ענבים סוחו: קעמ.
 יב זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניה וירכתו על
 צידן: כז:
 יג יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים: מז: קלט.
 יד וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל
 ויהי למס עבד: קלט.
 יח לישועתך קרית י': רמה.
 יט גר גרוד יגודנו והוא יגר עקב: רפו:
 כא נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר: קלט.
 כב מאל אביך ויעוזך ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל
 ברכת תהום רבצת תחת גר': קעד: רמה.
 כג ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם
 תהיין לראש יוסף ולקרדק נזיר אחיו: ג: ק.

בראשית פרק ז

א אבי השביעני גר' בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא
 ואקברה את אבי ואשובה: קעמ:
 ב ויא' פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך: קעמ:
 ג ואתם חשבתם עלי רעה א' חשבה לטבה למען עשה כיום
 הזה להחית עם רב: ע:
 ד וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד א' אתכם
 והעלחם את עצמתי מזה: קעד.
 ה וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אתו וישם בארון
 במצרים: קעד.

שמות פרק א

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש
 וביתו באו: קעד. קעו. קעמ. קעס: שס:
 ב ראוּבן שמעון לוי ויהודה: קעד. קעו.
 ג והיה כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה
 במצרים: שט: שטט:

ד וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא באמיצ ובארץ כנען גר
 ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה: קעמ: רפט.
 ה ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם
 לפרעה הא לכם זרע גר': קס: קו. קלו. שכב. שזו: שזו.
 ו וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו
 וירבו מאד: קעט: קעו.
 ז ויחי יעקב באמיצ שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב גר'
 שבע שני' וארבעי' ומאת שנה: קעג. קעה: קעו. קעז:
 ח ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו גר'
 שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא
 תקברתי במצרי': קעד: קעה. קעו: שזו:
 ט וישכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם
 ויאמר אנכי אעשה כדברך: קעד: קעו:
 י ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש
 המטה: קמ. קעו:

בראשית פרק ח

א ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח
 את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: קעו:
 ב ויגר ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל
 וישב על המטה: קעד: קעו:
 ג ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים גר' לי הם אפרים
 ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: ו.
 ד ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל
 ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו: קעד:
 ה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם
 שמי ושם אבתי גר' וידגו לרב גר': לו. קעד. רכז.
 ו וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים גר' ויתמך
 יד אביו גר' על ראש מנשה: קעה.
 ז וימאן אביו ויא' ידעתי בני ידעתי גם הוא יהי לעם גר'
 ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו גר': קעד: רמה. רפו:
 ח ויברכם גר' בך יברך ישראל לאמר ישמך א' כאפרים
 וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה: יג. קעד.
 ט ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי
 בחרבי ובקשתי: קעג: שזס:

בראשית פרק ט

א ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר
 יקרא אתכם באחרית הימים: קעה.
 ב הקצו ושמעו גר' אל ישראל אביכם: קעה:

ב וירא מלאך י' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה אינו אכל: י'

ד וירא י' כי סר לראות ויקרא אליו א' מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הני: קטו.

ה ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: טו.

ו ויאמר אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב ויסתתר משה פניו כי ירא מהביט אל הא': ללז.

ז ויאמר י' ראה ראיתי את עני עמי ג' ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו: קטט.

יב ויא' כי אהיה עמך זה לך האות ג' בהצאיך את העם ממצר תעבדוך את הא' על ההר הזה: קעט.

פז ויא' עוד ג' כה תאמר ג' י"א אבתיכם ג' שלחתי אליכי זה שמי לעלם זה זכרי לדר דר: שיט. שגל. שט.

פז לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם ג' פקד פקדתי אחכם ג': קעט. שיט. שזו. שלל.

יט ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה: קפ. קטט. שזו.

כ ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם: קפא.

כב ושאלה אשה משכנתה ג' כלי כסף וכלי זהב ושמת על בניכם ג' ונצלתם את מצרים: קפב.

שמות פרק ד

ג ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו: קפג.

ד ויאמר י' אל משה שלח ירך ואחו בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפור: קפד.

ה למען יאמינו כי נראה אליך י' אלקי אבתם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב: קפע.

י ויא' משה אל י' כי אדני לא איש דברים אנכי גם פתמול גם משלשם ג' כי כבד פה וכבד לשון אנכי. ט.

יג ויאמר כי אדני שלח נא ביד תשלח: פס. קפז.

יד ויחזר אף י' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ג' הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמת בלבו: קפח.

יז ואת המטה הז' תקח בידך ג' תעשי בו את האות: קפצ.

יח וילך משה וישב אל יתרו חתנו ויא' לו אלכה נא ואשוב אל אחי ג' ויא' יתרו למשה לך לשלום: קעג.

ו וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא: קעו.

ז ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: קעז. קנ.

ח ויקם מלך חדש ג' אשר לא ידע את יוסף: קעט.

ט ויאמר אל עמו הנה עם ביי רב ועצום ממנו: קעט.

י הבה נתחכמה לו פן ירבה והי' כי תקראנו מלחמה ונוסף גם הוא ג' ונלחם בנו ועלה מן הארץ: קעט. קעט.

יב וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל: קעז.

יד וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וככל עבדה בשדה ג': קפא.

פז ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת היא וחייה: קעז. קעט.

כב ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחזיקו: פז.

שמות פרק ב

ב ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: יט. קעו. קפא. שז. שט. מד.

ד ותתצב אחתו מרחק לרעה מה יעשה לו: כז.

ה ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ג' ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: כז. קסה.

יב ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול: ק. רכג. רז.

יג ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: נה. נט. קז.

יד ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר ג' וירא משה ויאמר אכן נדע הדבר: קז.

כג ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה: קלז. שיכ.

כד וישמע א' את נאקתם ויזכר א' את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב: קעט.

כה וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים: קעט.

שמות פרק ג

א ומשה היה רעה את צאן יתרו ג' אחר המדבר ויבא אל הר הא' חרבה: יט. נט. שט. שזעט.

שמות פרק ה

ב ויאמר פרעה מי י אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי את י וגם את ישראל לא אשלח: קנט: שלמ.

ג ויאמרו אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזכחה לייא פן יפגענו גר: קנט:

יב ויפן העם ככל ארץ מצרים לקשש קש לתבן: עט. מז.

כב וישב משה אל י ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: קעט: קפ: רכה:

שמות פרק ו

א ויאמר י אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו. זל.

ב וידבר א' אל משה ויאמר אליו אני י. קפ: קפאל. קפאל:

ג וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי י לא נודעתי להם: קעט. קפ: קלג.

ד וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי: קעט:

ו לכן אמר לבניי אני י והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרי והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם גר: קפ.

ז ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לא' וידעתם כי אני י אלקיכם גר. קעט: קעט. קפ. קלז. שלל. שלל. שלמ.

ח והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי גר ונתתי אתה לכם מורשה אני י. קפ.

ט וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה: קפ: קפאל:

יא בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו: קפאל.

יב וידבר משה לפני י לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: קפאל.

יג ובני שמעון ימאל וימין ואהד ויכין וצחר ושאלו בן הכנענית אלה משפחת שמעון: קפג.

יד ואלה שמות בני לוי לחלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה. קפאל:

טו ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה גר: קפאל:

טז ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס גר: קפאל:

יז הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן: קפג.

כח ויהי ביום דבר י אל משה בארץ מצרים: קפג

שמות פרק ז

א ויאמר י אל משה ראה נתתיך א' לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך קפג קפג:

ה וידעו מצרים כי אני י בגטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם. קעט:

ו ויעש משה ואהרן כאשר צוה י אתם כן עשו. קפג

ז כי ידבר אלכם פרע' לא' תנו לכם מופת וא' אל אהרן קח את מטף והשלך גר יהי לתנין: קפג קפג.

יב וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה אהרן את מטתם. לה: קפאל.

יד ויא' י אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם. קפג:

טו לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו גר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: קפג

טז וא' אליו ייא העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדני כמדבר והנה לא שמעת עד כה: קעט:

יז כה אמר י בזאת תדע כי אני י הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם קפג:

יח ויאמר י אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים גר והיה דם בכל אמיצ גר. קפג: קפג.

כ ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה י וירם במטה ויך את המים אשר ביאר גר: קפג.

כג ויפן פרעה גר ולא שת לכו גם לזאת: קפג קפג:

כד ויחפור כל מצרים סביבת היאר מים לשתות כי לא יכלו לשתת ממימי היאר: קפ.

כה וימלא שבעת ימים אחרי הכות י את היאר: קפג:

כו ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים. קפג.

שמות פרק ח

א ויאמר י אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך במטף על הנהרות על היארים ועל האגמים והעל את הצפרדעים על ארץ מצרים: קפ:

ה ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיך לך גר להכרית הצפרדעים ממך גר: קפג:

י ויצברו אתם חמרם חמרם ותבאש הארץ: קפאל.

יב ועברתי באמ"צ בלילה הזה והכיתי כל בכור גר ובכל א' מצרים אעשה שפטים אני י': קפו. קפט.

יד והיה היום הזה לכם לזכרון וזאתם אתו חג לי לדרתיכם חקת עולם תזגהו. קפט.

כא ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח: רעב.

כב ולקחתם אגרת אזוב וטבלתם בדם גר והגעתם אל המשקוף גר לא תצאו איש מפתח ביתו ער בקר: קנז.

כג ועבר י' לנגף את מצרים וראה את הדם גר ופסח י' על הפתח ולא יתן המשחית לבא גר: קנז. רעב.

כד ושמרתם את הדבר הזה לחק גר ער עולם. רעב.

כה והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן י' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: רעב.

כו והיה כי יא' אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם קנז.

כז ואמרתם זבח פסח הוא לי אשר פסח על בתי בניי גר בנגפו את מצרים גר ויקד העם וישתחו: רעב.

כח וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה י' את משה ואהרן כן עשו: קפט.

כט ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גר ולכו עבדו את י' כדברכם: רעב.

ל ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים: קפו. קפט.

לא ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת: קפט.

לב וי' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים: קפט.

לד ויאפו את הבצק גר עגת מצות כי לא חמץ גר ולא יכלו להתמהמ' וגם צדה לא עשו להם: נא. נא.

לו ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. קפט. טזו.

לב ליל שמרים הוא לי להוציאם מאמ"צ הוא הלילה הזה לי שמרים לכל בניי לדרתם: קפה. קפט.

ג ויעשו כל בניי כאשר צוה י' את משה גר: קפט.

שמות פרק יג

א וידבר י' אל משה לאמר: טא.

ד היום אתם יצאים בחרש האכיב: קפט.

ה והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת י' בפין כי ביד תזקה הוצאך י' ממצרים: ללד.

א והיה כי יבאך י' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך: טא.

ו והיה בשלח פרעה את העם ולא נחם א' דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר א' פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: קפט. קנא. קנט. רעב.

ז ויסב א' את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים: קנז.

ח ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקר יפקד א' אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם: ט. קעז. קנא.

ט וי' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה. קנא.

שמות פרק יד

ב דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו ויחנו על הים: קנא.

ג ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: טע.

ד וחזקתי את לב פרעה ודרך אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני י' ויעשו כן יד: טלה.

ה ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על כלו: טנט. טג.

ו ופרעה הקריב וישאו בניי את עיניהם גר ויראו מאד ויצעקו בניי אל י': קנז. טיז. טטז.

ז ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת י' אשר יעשה לכם היום גר: קנא. קנב.

ח י' ילחם לכם ואתם תחרישון: קנא.

ט ויאמר י' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו: כה. קנב. קנז. טיז.

י ואתה הרם את מטן ונטה את ירך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה: קנב. קנא.

יא ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו גר: קנה. קנז. קנז. קנא.

יב וידעו מצרים כי אני י' בהכבדי בפרע' גר: קנז.

יג ויסע מלאך הא' ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריה' ויסע עמוד הענן גר: כה. קא. קד: קנב. רכז. טנט.

יד ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל גר ויאר את הלילה גר: כה.. לג: קא. קפה: קנב. טנט.

טו ויש משה את ידו על הים ויולך י' את הים ברוח קדים גר ויבקעו המים: כה. קא. קנב. קנז. טנט.

שמות פרק מז

- ג ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יי בארץ מצרים
בשבתנו על סיד הכשר גר: קלמ.
- ד ויאמר יי אל משה הנני ממטיר לכם גר למען אנסנו הילך
בתורת גר קלד: קנה. קנה: קלמ. שג.
- ה והיה ביום הששי והכיננו את אשר יביאו והיה משנה על
אשר ילקטו יום יום: מז: קנה:
- ו ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי יי
הוציא אתכם מארץ מצרים: קלמ.
- ז ובקר וראיתם את כבוד יי בשמעו את תלנתיכם על יי ותחנו
מה כי תלינו עלינו: קעד: קלמ: רכד: רמו.
- ח ויא' משה בתת יי לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר גר
ותחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על יי: קלמ:
- ט ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו
לפני יי כי שמע את תלנתיכם: קלמ:
- י וועל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס דק
ככפר על הארץ: קלמ:
- יא ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו
מה הוא גר: קלמ:
- יב זה הדבר אשר צוה יי לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר
לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו: קלמ:
- יג ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזוע גד לבן וטעמו
כצפיחת בדבש קלמ:
- יד ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר
מן והנח אתו לפני יי גר: קלמ:
- טו כאשר צוה יי אל משה ויניחיהו אהרן לפני העדת
למשמרת: קלמ:
- טז ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ
נושבת גר: קלמ:

שמות פרק יז

- א וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם
משה מה תריבון עמדי מה תנסון את יי: קלמ.
- ב הנני עמד לפניך שם על הצוד כחרב והכית בצוד ויצאו ממנו
מים ושתה העם גר: קלמ:
- ג ויקרא שם המקר מסה ומריבה על ריב ביי ועל נסתם את יי
לאמר היש יי בקרבנו אם אין: קלמ. רה: קלמ.
- ד ויבא עמלק וילחם גר ברפידם: רה: רלו. שה. קלמ.
- ה ויא' משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק
מחר אנכי נצב גר ומסה הא' בידי: קלמ. קלמ. רה:

- כ ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חמה
מימינם ומשמאלם: לו. קלמ:
- כא ויאמר יי אל משה נטה את ירך על הים וישבו המים על
מצרים על רכבו ועל פרשיו: קלמ:
- כב ויט משה את ידו גר וישב הים לפניו בקר לאיתנו ומצרים
נסים לקראתו וינער יי את מצרים גר: קלמ:
- כג וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה
גר לא נשאר בהם עד אחד: קלמ:
- כד ויושע יי ביום ההוא את ישראל גר וירא ישראל את מצרים
מת גר: קלמ. קלמ. קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- כה וירא ישראל את היד הגדולה גר ויראו העם את יי ויאמינו
ביי ובמשה עבדו: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:

שמות פרק מו

- א או ישיר משה ובניי את השירה הזאת ליי ויא' לאמר אשירה
ליי כי גאה גר קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- ב עזי חמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלקי אבי
וארמננהו: קל: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- ג יי איש מלחמה יי שמו. קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- ד מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים
סוף: קלמ:
- ה יי מינך יי נאדרי בכח יי מינך יי תרעץ אריב: קלמ: קלמ:
- ו אמר אריב ארדך אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק
חרבי תורישמו ידי: קלמ: קלמ:
- ז נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת גר: קלמ:
- ח מי כמכה באלם יי מי כמכה נאדר בקרש נורא תהלת עשה
פלא: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- ט נטית יי מינך תבלעמו ארץ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:
- י שמעו עמים ירגזון חיל אחז יי שבי פלשת: קלמ: קלמ: קלמ:
- יא אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמנו כל
ישיבי כנען: קלמ:
- יב יי ימלך לעלם ועד: קלמ:
- יג כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יי עלהם את מי
הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: קלמ:
- יד ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל
הנשים אחריה בתפים ובמחלות: קלמ: קלמ:
- טו ויא' אם שמעו תשמע לקול יי א גר כל המחלי אשר שמתו
במצרי' לא אשים עליך גר: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ: קלמ:

ב ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. **ר:**

ג ומשה עלה אל הא' ויקרא אליו י' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: **ר: רל: רג: רד: רז:**

ד אתם ראיתם אשר עשייתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי **רל: רז: רג: רד: רמו:**

ה ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה גו': **קפ: רב: רג: רד: רז: רמו: רמו:**

ו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים גו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני **ר: רל: רב: רג: רי: רטו: רמו: ש: שלט:**

ז ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו י': **רב: רז:**

ח ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר י' נעשה וישב משה את דברי העם אל י': **רז:**

ט ויאמר י' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ששמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו גו': **רמו:**

י ויאמר י' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם. **שז:**

יא ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים גו': **ר:**

יב והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו י' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: **שמד:**

יג ויאמר אליו י' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל י' פן יפרץ בם: **רלג:**

שמות פרק ב

א וידבר א' את כל הדברים האלה לאמר: **רל: טו:**

ב אנכי י' אלקיך אשר הוצאתיך מאמצ מצות עבדים: **נב: נג: פב: קלג: רטו: שי: שכ: שט: שקז: שפט: טו:**

ג לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. **נב: נג: קלג:**

ד לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יי"א אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים גו': **רכז: רמו: רנט:**

ה ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: **רמו:**

ו לא תשא את שם י' אלקיך לשוא כי לא ינקה י' את אשר ישא את שמו לשוא: **שמו:**

ז וזכור את יום השבת לקדשו: **קלט:**

ח ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: **שטו:**

ט ויום השביעי שבת ליי"א לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגורך גו': **שטו:**

י והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: **רפט:**

יג ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב: **רפט:**

יד ויאמר י' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחזה אפחה את זכר עמלק גו': **רו:**

טז ויא' כי יד על כס יה מלחמי לי בעמל' גו': **קמו: רו:**

שמות פרק יח

א וישמע יתרו גו' את כל אשר עשה א' למשה ולישׂראל עמו כי הוציא י' את ישראל ממצ': **קלט: רל: רה: רו:**

ב ויקח יתרו גו' את צפרה אשת משה אחר שלוחיה. **קלט:**

ד ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזורי ויצלני מחרב פרעה: **קמת: קלט:**

ה ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר הא': **נט: קלט:**

יא עתה ידעתי כי גדול י' מכל הא' כי בדבר אשר ודו עליהם. **ו:**

יב ויקח יתרו גו' עלה חבחים לא' ויבא אהרן גו' לאכל לחם עם חתן משה לפני הא': **נט: קלט: רו:**

יג והיה ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: **ט:**

טז ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש א'. **קמת:**

יח נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך: **ו: שלג:**

יט עתה שמע בקלי איעצך והיה א' עמך היה אתה לעם מול הא' והבאת אתה את הדברים אל הא': **רעמ:**

כא ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי א' אנשי אמת שנאי בצע גו': **ו: רד:**

כב ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם גו': **רו:**

כג אם את הדבר הזה תעשה וצוך א' ויכלת עמד וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום: **ו:**

כה ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם שרי אלפים גו': **רד:**

שמות פרק יט

א בחורש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: **ו: ר: רד: רמו:**

כז א' לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: ח:

שמות פרק כג

ב לא תהיה אחרי רבים לרעת ולא תענה על רב לנטת אחרי רבים להטת: כ. שח. שנה:

ג ודל לא תהדר בריבו: ח:

ד כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו. טכט.

ו לא תטה משפט אבינך בריבו: ח:

ז ושחר לא תקח כי השחר יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: טכח.

ח ושש שנים תורע את ארצך ואספת את תבואתה: לחט:

ט והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך לחט:

יב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמריך וינפש בן אמתך והגר. קלט.

יג ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם א' אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך חט: רלט.

יד ראשית בכורי ארמתך תביא בית י' אלקיך לא תבשל גיד בחלב אמו. קו: קמ.

כה ועברתם את י' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה מקרבך: פג.

שמות פרק כד

ג יבא משה ויספר לעם גר ויען כל העם קול אחד ויא' כל הדברים אשר דבר י' נעשה קיט. רג: רט: רט.

ד ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר י' נעשה ונשמע. מ. רל. רג: רד. רה:

ו ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: קסא.

זאל ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את הא' ויאכלו וישתו: רלב.

ח וישכן כבוד י' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן. רכג:

י ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה: רכז:

שמות פרק כה

ב דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: רכ. רט: רי: ריא. ריא:

יא כי ששת ימים עשה י' את השמים ואת הארץ גר ע"כ בך י' את יום השבת ויקדשהו: יב. כל. קפו: טסד:

יב כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימי גר קלג.

יג לא תרצח: טיג: טיד:

יד לא תנאף: רג:

טו לא תגנב. רג:

יז לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך: קעד. טנא.

כ ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לכעבור נסות אתכם גר וכעבור תהיה יראתו ע"פ לבלתי תחסאו: רה. רה:

כא ויעמר העם מרחק ומשה נגש אל הערפל גר: רכז:

כד מזבח אדמה תעשה לי גר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך: קלת:

כו ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו. ח.

שמות פרק כא

א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: לו. לו: ח.

ג אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. ו:

ד אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה: ו:

ה ונגב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת קט.

ו ומקלל אביו ואמו מות יומת: ח.

ז וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: ח:

כב וכי יצו אנשים ונגפו אשה גר ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה נתן בפללים: ו:

שמות פרק כב

י שבעת י' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: חט:

יט וזב לא' יחרם בלתי ל' לבדו: קלט:

כא כל אלמנה ויתום לא תענון: רט.

כד אם כסף תלה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימן עליו נשך: ח: רט. רט:

כו כי הוא כסותו לבריה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי תנן אני: ח:

- ג זאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: רי.
- ו שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים ריאל.
- ח ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: רע: ריאל. טו:
- ט ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו. ריאל.
- כב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארן העדת גו: רי:
- כ וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: רי:

שמות פרק כו

- ט וחברת את חמש היריעת לכד ואת שש היריעת לכד וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל: ריאל:
- טו ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. רי.
- י הקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר: רי:

שמות פרק כז

- יב לכל כלי המשכן בכל עבודתו וכל יתרתיו וכל יתרת החצר נחשת. ריב:
- כ ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וך כתית למאור להעלת נר תמיד רב: ריאל. ריב: ריג: שלד.
- כא באהל מועד מחוק לפרכת אשר על העדת יעוך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני י גו. ריב: ריב:

שמות פרק כח

- א ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי גו: ריב:
- ב ועשית בגדי קדש לאהרן גו לכבוד ולת"ח. קלט. ריג.
- ג ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי: ריג.
- יב ושמת את שתי האבנים על כתפת האפד אבני זכרן לביי ונשא אהרן את שמותם גו: ריג.
- יז ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד: ריג:
- כא והאבנים תהיין על שמת בני ישראל שתים עשרה על שמתם פתוחי חותם גו. ריג:
- כד ונתתה את שחי עבתת הזהב על שתי הטבעת אל קצות החשן: שיב:
- כמ ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרן לפני י תמיד: ריג:

- א ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו לפני י גו. ריג:
- א היה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני י ובצאתו ולא ימות: ריג:
- א ועשוי ציץ זהב טהור ופתחת עליו גו קדש לי. רכא:
- א היה על מצח אהרן גו תמיד לרצון להם לפני י ריג:
- א ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם: ריג.
- כא והלבשת אתם את אהרן אחיך ואת בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את ידם וקדשת אתם וכהנו לי ריג.

שמות פרק כט

- א וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים. ריג. ריד: ריד: רכו.
- ב וחגרת אתם אבנט גו ומלאת יד אהרן ויד בניו. ריג:
- יב ולקח מדם הפר ונתת על קרנת המזב גו: ריג. רכו:
- כז וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים גו. ריג.
- כד ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא. שטא.
- כו וידעו כי אני י אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני י אלקיהם. קלו:

שמות פרק י

- ז והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: רנב:
- יב כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ותננו איש כפר נפשו לי גו ולא יהיה בהם נגף גו: רב: ריד: רעו: רכא.
- יג זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל גו: רעו. רכא.
- יג איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו: טב:
- יד ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: רז: שלו:

שמות פרק לא

- ג ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה גו: שמו.
- יב ואתה דבר גו אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכ גו לדעת כי אני י מקדשכם: מד. רז.

כח ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש: רעז:

כט ויאמר משה מלאו ידכם היום לוי כי איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה: רעז:

ל והיה ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדלה ועתה אעלה אל י' אולי אכפר גר': יט. רכה:

לא וישב משה אל י' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלקי זהב: רז. רע.

לב ועתה אם חשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת: ריב. ריז.

לד ועתה לך נחה אח העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי גר': רעד:

שמות פרק לא

א ויתגצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. רז. שעב:

ב והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה. ריז:

ג ודבר י' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה גר': רפא.

ד ועתה גר' הודעני נא את דרכך ואדעך גר' וראה כי עמך הגוי הזה: כ. רעז: רעז: שעב:

ה ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך גר' הלוא בלכותי עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם גר': לב.

ו ויא' אני אעבי' כל טובי על פניך וקראתי בשם י' לפניך וזנחתי את אשר אחז גר': יט. כא. מ. קכ: שעב:

ז ויא' לא תוכל לראת גר' כי לא יראני האדם החי: שלט:

ח ויאמר י' הנה מקום אחי ונצבת על הצור שקא:

שמות פרק לד

א ויעבר י' על פניו ויקרא י' אל רחום וחנן ארך אפים גר': יז. יט. יט: כ. כ: כה. כח. לט: מו. קיט:

ב קפב קסה. קסה: קסט. קעה: קעז. קפא. קפא: קפז: רז: רכג. רמט: רסב. רסה: רע: שב. שפג. שלד. טו:

ג וצור חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים גר': יט: ט.

ד סג: סד: סו. קסט. רלה. רמז: רעט. רסה: שז: שעט:

ה שמר לך את אשר אנכי מצוך היום הנגי גרש מפניך את האמרי והכנעני החתי והפריז והחוי והיבوسی: רעז:

ו כי לא תשתחוה לאל אחר גר': נה: רעז. רמא:

ז ושמתם את השבת כי קדש הוא לכם גר': שלג: ט.

ח ששח ימים יעשה מלאכה וביום הוי שבת גר': ריח.

ט בני ובני ובני אוה הוא לעלם כי ששח ימים עשה י' אח השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. יב:

י ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת הערת לחת אבן כתבים באצבע א': רעז: מד.

שמות פרק לב

א וירא העם כי בשש משה גר' ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו א' גר'. נא: רז. רכא. רנו:

ב וירא אהרן ויבן מזבח גר' ויא' חג לוי מחר: רכז:

ג וידבר י' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העליח מארץ מצרים: ט. רעז. רעז. רעז: רנו:

ד סרו מהר מן הדרך אשר צוית' גר'. רז: רכא. רמא.

ה ויאמר י' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: קי: רעז.

ו ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול: קי: רעז. רעז. רעז. רעז: מד.

ז ויחל משה את פני י' אלקיו ויאמר למה י' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת גר': רעז. רעז: רמא:

ח למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם גר' שוב מתרוך אפך והנחם על הרעה לעמך. ריז:

ט וזכר לאברהם ליצחק ולישראל עברין אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארכה את זרעכם גר': רעז:

י וינחם י' על הרעה גר': עא: קעט: רעז: רעז: רעז:

יא ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים. רעז. שעט.

יב והלחת מעשה א' המה והמכתב מכתב א' הוא חרות על הלחת: מד.

יג ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע: ריז:

יד והיה כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל גר' וישלך מידיו את הלחת וישבר אתם תחת ההר: רעז:

יז וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם: קנט:

יח ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לוי אלי ויאספו אליו כל בני לוי: רעז:

יט ויאמר להם כה אמר י' אלקי ישראל שימו איש חרבו על ירכו גר': יט: רעז:

כז ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו
שנל:

כח ויאמר יי אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתו אתך ברית גו':
רעז: שנז:

כט ויהי שם עם יי ארבעים יום גו' וכתב על הלחת את דברי הברית עשרת הדברים.
כג.

שמות פרק ל"ה

א ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יי לעשות אתם.
ר"ז: ר"ח:

ב ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתוך ליי גו':
ר"ז: ר"ח: ר"ט:

ג לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת ה.
ר"ט.

ד ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יי לאמר:
ר"ח:

ה קחו מאתכם תרומה ליי כל נדיב לבו יביאה את תרומת יי זהב וכסף ונחשת:
ר"ח: ר"ט: ר"ז:

ו ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה גו':
ר"ח:

ז ואבני שהם ואבני מלאים לאפור ולחשן.
ר"ח:

ח וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו גו':
ר"ז: ר"ח:

ט את הארץ ואת בדיו את הכפרת ואת פרכת המסך.
ר"ז:

י את השלחן ואת בדיו גו' ואת לחם הפנים.
ר"ז:

יא ואת מגרת המאור ואת כליה ואת נרתיה גו':
ר"ז:

יב את מזבח העלה ואת מכבר הנחשת גו'
ר"ז:

יג ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה.
ר"ז:

יד ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נרבה רוחו אתו הביאו את תרומת יי גו':
ר"ז:

טו ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב גו':
ר"ז:

טז כל מרים תרומת כסף ונחשת הביאו גו'.
ר"ז:

יז וכל אשה חכמת לב בידיה טוו גו':
ר"ט: ר"ח:

יח כל איש ואשה אשר נרב לבם אתם להביא לכל המלאכה גו' הביאו בני ישראל נרבה ליי.
ר"ח: ר"ט:

יט ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה:
ר"ט: ר"ז:

כ וימלא אתו רוח א' בחכמה גו':
ר"ז:

שמות פרק לו

א ויקחו מלפני משה את כל התרומה גו' והם הביאו אליו עוד נרבה בבקר בבקר:
ע"ז: ר"ט:

ב ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא גו'.
ר"ט.

ג ויצו משה ויעבירו קול גו' איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה גו' ויכלא העם מהביא.
ע"ז: ר"ט:

ד והמלאכה היתה דים לכל המלאכה גו'.
ר"ט: ר"ט:

שמות פרק ל"ו

א אלה פקודי המשכן גו' אשר פקד ע"פ משה עבדת הלוים ביד איתמר גו'.
ר"ח: ר"ח: ר"ח: ר"ח: ר"ח: ר"ח:

ב כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר גו'
ק"ג:

ג בקע לגלגלת מחצית השקל גו'
ק"ט.

שמות פרק ל"ז

א ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן גו'.
ר"ח:

ב וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים גו'.
ר"ז:

ג וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפרד בפתיל תכלת גו' ולא יזח החשן מעל האפרד גו'.
ר"ח:

ד ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליי:
ר"ח: ר"ח:

ה ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יי את משה כן עשו:
ר"ח:

ו וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יי כן עשו ויברך אתם משה:
ר"ח:

שמות פרק מ

א ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד:
ר"ח:

ב ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יי מלא את המשכן:
ר"ח: ר"ח:

ג ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם:
ר"ח:

ד כי ענן יי על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם:
ר"ח: ר"ח:

ויקרא פרק ז

כז וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם גר':

ויקרא פרק ח

ב קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים גר':

ג ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד.

יד ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן גר'.

טו וישחט ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא את המזבח גר'.

יז ואת הפר ואת ערו ואת בשרו ואת פרשו שרף גר'.

ויקרא פרק ט

א יהי ביום השמיני קרא משה לאהרן גר'.

ב ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני י'.

ג ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה.

ד ושור ואיל לשלמים לזבח לפני י' ומנחה בלולה בשמן כי היום י' נראה אליכם.

ו ויאמר משה זה הרכב אשר צוה י' תעשו גר'.

ז ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם גר'.

טו ויקרב את קרבן העם ויקח את שעיר החטאת אשר לעם וישחטו ויחטאו כראשון:

יז ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר:

יח וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים גר'.

יט ואת החלבים מן השור ומן האיל גר'.

כ וישימו את החלבים גר' ויקטר החלבים המזבחה:

כב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים

ויקרא פרק י

א ויקחו בני אהרן גר' איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקרבו לפני י' אש זרה גר'.

ג ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר י' לאמר בקרבי אקדש גר' וידם אהרן:

ויקרא פרק א

א ויקרא אל משה גר': קעה. רכג. רכד. רכה:

ב דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן ליי גר'.

נמ: רכז: רכה. שנד:

יז ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני י' גר'. קעה.

טו והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח:

ויקרא פרק ב

ח והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליי והקריבה אל הכהן והגישו אל המזבח:

יג וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשביח מלח בריח אלקיך מעל מנחתך על כל קרבןך תקריב מלח:

ויקרא פרק ג

ז אם כשב הוא מקריב גר' והקריב אתו לפני י'.

ויקרא פרק ד

כג או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה גר'.

כז ואם נפש אחת חטאת בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות י' אשר לא תעשינה ואשם:

לז ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה גר'.

ויקרא פרק ה

א ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו:

ה והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה גר'.

יב והביא אל הכהן וקמץ הכהן ממנו גר' פט: קסב:

ויקרא פרק ו

ב צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח גר'.

ג ולבש הכהן מדו בד גר' והרים את הדשן גר'.

טז וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל:

יח דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת גר'.

ד ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את אחיכם גו': רלג. רכז.
 ה יין ושכר אל תשת אתה גו' ולא תמתו גו': רלג.
 ו וישמע משה וייטב בעיניו: רכז.

ויקרא פרק יא

א כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע גו': כד. מט.
 ב כי אני י"א והתקדשתם והייתם קדשים גו'. ללה:
 ג זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה גו': לו.

ויקרא פרק יב

א דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים גו': רכז. רכט.
 ב וכיום השמיני ימול בשר ערלתו: רכט.
 ג ושלושים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה גו': רכט.
 ד ואם נקבה תלד וטמאה שבעים גו': רכט.
 ה ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש גו': רכט.
 ו הקריבו לפני י' וכפר עליה וטהרה גו'. רכט. רכט: רל.

ויקרא פרק יג

א אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת גו' והובא אל אהרן הכהן גו'. רכט. רל.
 ב וכיום הראות בו בשר חי יטמא. רכט.
 ג ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן. רכט:
 ד ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרת גו'. רכט:
 ה כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא כדד ישב מחוץ למחנה מושבו. רל.

ויקרא פרק יד

א זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו גו': רל. רל:
 ב ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: רל. רל:
 ג וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב. רל.
 ד וצוה הכהן ושחט את הצפור הא' אל כלי חרש גו': רל:
 ה את הצפור החיה יקח אתה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם גו': רל:

א כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתחיי נגע צרעת בבית ארץ אחותכם: רלג.
 ב ובה ובה אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית. רלג.
 ג וצוה הכהן ופנו את הבית כשרם יבא הכהן גו': רל:
 ד ושכ הכהן ביום ה' וראה והנה פשה הנגע גו': לו.

ויקרא פרק טז

א וידבר י' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני י' וימתו: פג. פה. קה. רלג. רלג: רלג. רלג.
 ב ויא' י' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת גו' כי בעגן אראה על הכפרת: רלג. רלג: רלג. רלג.
 ג בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואל לעלה. כ: קפז: רל: רלג: רלד: רז: רמ. שגל.
 ד וכפר על הקדש מטמאת ב"י ומפשעיה' גו' וכן יעשילאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם. רלג. שט.
 ה וכל אדם לא יהי באהל מועד בבאו לכפר גו'. יא.
 ו וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני' גו': ל: רלה.
 ז ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר. רלג.
 ח כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני י' תטהרו: רלג.

ויקרא פרק יז

א איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה: רלה.
 ב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים גו': רלה.
 ג ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה גו' ושפך את דמו וכסהו בעפר: טקט.

ויקרא פרק יח

א כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו גו' ובחקיהם לא תלכו: פו: רלה.
 ב את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני י' אליקיים: רלג: רלה. רמג.
 ג ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם החי בהם אני י': רלג.
 ד ערות כלתך לא תגלה גו': קמט.

ויקרא פרק כב

ו' ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים גר': ז': לעז:
 י"א וכהן כי יקנ' נפש קנין כספו הוא יאכל גר': קפ"א: שה.
 כ"ד ומעוך גר' לא תקריבו ל' ובארצ' לא תעשו: לו:
 כ"ח ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד: כ:
 ל"א ושמתם מצותי ועשיתם אתם אני י': לל.
 ל"ב ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני י'
 מקדשכם: קל"ט. רכ"ט. מו:
 ל"ג המרציא אתכם מאמ"צ להיות לכם לא' אני י': קל"ט.

ויקרא פרק כג

ב' דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם מועדי י' אשר תקראו אתם
 מקראי קדש אלה הם מועדי: שמת.
 י"ד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד
 הביאכם את קרבן אלקיכם חקת עולם לדדתיכם בכל
 משבתים: קל"א.
 מ"ו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר
 התנופה שבע שבתות תמימת תהינה- ר"ד: רפ"ט.
 מ"ז עד ממחרת השבת השביעת תספרו ג' יום גר': ר"ד:
 כ"ח וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא
 לכפר עליכם לפני י' אלקיכם: קז:
 מ' ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים גר'
 ושמתם לפני י"א שבעת ימים: י': קח: רל"ג. שס"ו:
 מ"ב בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח גר': ה.

ויקרא פרק כד

ב' צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך גר': רל"א:
 ג' מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו גר': רל"ב.

ויקרא פרק כה

ב' דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ גר'
 ושבתה הארץ שבת ל': עד: רל"ט. רל"ט.
 ג' שש שנים תודע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את
 תבואתה: רל"ט. רל"ט.
 ד' ובשנה השביעת שבת שבתן יהיה לארץ גר': רל"ט:
 ה' את ספיח קציידך לא תקצור ואת ענבי גיידך לא תבצר שנת
 שבתן יהיה לארץ: רל"ט. רל"ט.

י"ח ואשה אל אחתה לא תקח לצורר גר': שכו:
 כ"ז כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם
 ותטמא הארץ: שכו:

ויקרא פרק י"ט

ב' דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי
 קדוש אני י' אלקיכם: קב. רל"ה: רל"ו. רס"ט. של"ב.
 ג' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני י'
 אלקיכם. מד. רל"ו.
 ד' אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני י'
 אלקיכם- נ"ב: רל"ו. רנ"ח:
 ז' והם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה: רל"ד.
 י' וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב
 אתם אני י' אלקיכם: רל"ו. רל"ו:
 י"ג לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תליץ פעלת שכיר אתך עד
 בקר. שמ"א.

מ"ו לא תעשו עול כמשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול
 בצדק תשפט עמיתך: ש"א.
 מ"ז לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על דם רעך גר': רל"ו:
 י"ז לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא
 תשא עליו חטא: רמ"א: רל"ט. ש"ב.
 י"ח לא תקם ולא תטר גר' ואהבת לרעך כמוך אני י'. ו.
 כ"ג וכי תבאו אל הארץ תנטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו
 את פריו שלש שנים גר': שס"ו.
 כ"ד ובשנ' הרביעת יהי' כל פריו קדש הלולי ל': רל"ו. שס"ו.
 כ"ז לא תקפו פאת ראש' ולא תשחי' את פאת זקנד: רכ"ט:
 ל"א אל תפנו אל האבת ואל הידענים גר': רל"ו.
 ל"ב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן גר': רל"ו.

ויקרא פרק כ

כ"ג ולא תלכו בחקת הגוי אשר אני משלח גר': קמ"ג:

ויקרא פרק כ"א

א' ויאמר י' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם
 לנפש לא יטמא בעמזי: רל"ו: רל"ט. רס"ט:
 י' והכהן הגדול מאחזיז גר' ומלא את ידו ללבש גר': קל"ד.

יב ושברתי את גאון עוזכם ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. **רמנא: רמנ:**

כ ותם לריק כחכם ולא תתן ארצכם את יכולה ועץ הארץ לא יתן פריז **רמנ:**

כד ההלכתי אף אני עמכם בקרי ההכיתי אתכם גם אני שבע על חטאתיכם. **שנז:**

לב השמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם גו'. **קפ:**

לד אז תרצה הארץ את שבתתיה גו'. **לנח: שיל:**

לו והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם גו'. **רעז:**

לח ואברתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם: **רמנ:**

לץ והנשארים בכם ימקו בעונם גו' **רמנ:**

מ התודו את עונם ואת עון אבתם גו'. **ריג: רמנ:**

מא אף אני אלך עמם בקרי הבאתי אתם בארץ איביהם או אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את עונם **רמא:**

מב וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר הארץ אזכר. **רמנ:**

מד ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי גו'. **רמנ:**

מה וזכרתי להם ברית ראשנים גו' אני י' **רמנ:**

מו אלה החקים המשפטים והתורת אשר נתן יי בניו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה: **שכ: שסה:**

ויקרא פרק כז

ב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערכך נפשח לי': **לנז:**

ג וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לי': **שכנ: שנז:**

במדבר פרק א

א וידבר יי אל משה במדבר סיני גו'. **רמד: רמד:**

ג מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: **רמד: שיג:**

י לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד גו': **רעז:**

יז אלה קרואי העדה נשיאי מטות גו': **רמד: רמה:**

יז ויקח משה ואהרן את האנשי אשר נקבו גו': **רמד:**

כ ויהיו בני ראובן בכר ישראל תולדתם גו': **רמד: רפה:**

כב לבני שמעון תולדתם למשפחתם גו': **רמה:**

ו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה גו'. **רלט:**

ח וספרת לך שבע שבתת שנים שבע שנים גו' **רלט:**

י וקדשתם את שנת הנ' שנה וקראתם דרור גו': **רלט:**

יא יובל הוא שנת החמישים שנה תהיה לכם גו' **רלט:**

יג בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחוזתו **נג:**

יד וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: **רלט: רמ: רמ:**

יז ולא תונו איש את עמיתו ויראת מא' גו'. **רלט:**

יח ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו גו' **רלח:**

כ וכי תאמרו מה נאכל בשנה הז' הן לא נזרע גו' **רלח:**

כא וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים. **רלא:**

כג והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ גו': **רמ:**

כד ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ. **רמ:**

כט ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו. **קלט:**

לז את כסףך לא תתן לו כנשך גו'. **שמו:**

ויקרא פרק כו

ג אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמ' גו': **פג: רמנ: שכ:**

ד ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריז: **עג: רמ: רמנ:**

ו ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירד השבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם. **רמ:**

ט ופניתי אליכם הפרייתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם: **רמ:**

יא ונתתי משכני גו' ולא תגעל נפשי גו'. **פג: רמ: רמא:**

יב והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לא' גו': **רמא:**

יג אני ייא אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ גו' ואשבר מטת עלכם ואולך אתכם קוממיות: **קלד: רמא: שכ:**

יד ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות גו': **שכ:**

יז אף אני אעשה זאת לכם גו': **רמא:**

יז ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף אתכם **רמא: רמא:**

יח ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסדה אתכם שבע על חטאתיכם: **רמא:**

כג דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם: **ת. יא. רמט: רמט. שפד: שאל. טב:**
כד יברכך י' וישמרך. **רמט. רמט:**
כה יאר י' פניו אליך ויחנך. **קסה: רמט:**
כו ישא י' פניו אליך וישם לך שלום: **רמט:**
כז ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. **רג:**

במדבר פרק ז

א ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן גו'. **רנא.**
ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם גו'. **רנא.**
ג ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עלה' גו'. **רסו.**
ד ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה. **רמט: רנ:**
ה ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר **קכ:**
ו הקרב את קרבנו קערת כסף אחת גו'. **קכ: רנ.**
ז וכבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו גו' וידבר אליו: **קפב. רכב:**

במדבר פרק ח

א דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. **רנד.**
ב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה י' את משה: **רנ: רנב:**
ג וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה הוא כמראה אשר הראה י' את משה גו'. **רנ: רנב:**
ד קח את הלויים מתוך בניי וטהרת אתם. **קע. רנ: קסא:**
ה וכה תעשה להם לטהרם הוזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם וטהרו: **רנד: רנב:**
ו זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא כעבדת אהל מועד: **רנ:**
ז ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה גו'. **רנ: רנב.**
ח ושרת את אחיו באהל מועד לשמר גו': **רנב.**

במדבר פרק ט

א וידבר י' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים גו' **רמז: רנא: רנב: רנב:**
ב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: **רנא: רנב: רנב:**

במדבר פרק ג

א לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם גו'. **רמה.**
ב בני נפתלי תולדתם למשפחתם גו': **רמה.**
ג והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: **רמה:**
ד ואת אהרן ואת בניו תפקד ושמו את כהנתם גו'. **רס:**

במדבר פרק ד

א נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי גו': **רמה:**
ב נשא את ראש בני גרשון גם הם גו' **רמה: רמו:**
ג וזאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: **רמו:**
ד ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם. **רמו:**

במדבר פרק ה

א צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש: **רמה: רמו:**
ב מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם **רמו:**
ג דבר אל בניי איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל ביי ואשמה הנפש ההוא: **נ. קלא: רמט:**
ד והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ותתן לאשר אשם לו. **רמו: רמט:**
ה ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליי לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו: **רמו:**
ו דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: **רמט. קסא:**
ז והקריב אתה הכהן והעמדה לפני י'. **רמט.**
ח והעמיד הכהן את האש לפני י' ופרע גו': **קנט. רמט.**
ט וקמץ הכהן מן המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים. **קפת.**
י והשקה את המים והיתה אם נטמאה גו': **סז.**
יא וזאת תורת הקנאות אשר תשטה אשה גו': **רמט.**
יב או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה גו': **רמט.**
יג ונקה האיש מעון והאש' ההו' תשא גו': **רמט. רמט:**

במדבר פרק ו

א ולקח הכהן את הזרע כשלה מן האיל גו': **רנ.**

במדבר פרק יא

ח שטו העם ולקטו וטחנו ברחים גר' יהיה טעמו כטעם לשד
 השמן: קל קנד:
 יא ויאמר משה אל י' למה הרעת לעבדך ולמה לא מצתי חן
 בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי: רנד:
 יז וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח גר': רל:
 כו וישארו שני אנשים במחנה שם הא' אלרד ושם השני מידד
 ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים גר': רנג: טלו:
 לב וקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת
 ויאספו את השלו גר': קפלא:

במדבר פרק יב

א ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר
 לקח כי אשה כשית לקח: כס: מס: ס: רנו:
 ז ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם י' במראה אליו
 אתודע בחלום אדבר בו: כס: טנו:
 ז לא כן עבדי משי' בכל ביתי נאמן הו': כס: סג: רסנ: טנו:
 ח פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת י' יביט
 ומדוע לא יראתם לדבר גר': ית: קס: רלנ: רנה:
 יא ויאמר אהרן אל משה כי אדני אל נא תשת עלינו חטאת
 אשר נואלנו ואשר חטאנו: רנה:
 יג ויצעק משה אל י' לאמר אל נא רפא נא לה: כס: רפז:
 יד ויאמר י' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת
 ימים חסגר שבעת ימים גר': כס:

במדבר פרק יג

ב שלח לך אנשים ויתרו גר': רנה: רנה: רנו: רנו:
 ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי י' כלם אנשים ראשי
 בני ישראל המה: רנה: רנט:
 ז למטה יששכר יגאל בן יוסף: רנה:
 ח למטה אפרים הושע בן נון: רנה:
 יא למטה יוסף מנשה גרי בן סוסי: רנו:
 יב אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ
 ויקרא משה להושע בן נון יהושע: ל: רנה: רנו:
 יח וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק
 הוא הרפה המעט הוא אם רב: רנו:
 יט ומה הארץ אשר הוא ישב בה הטובה הוא גר': רנו:

י ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת
 הפסח ביום ההוא גר': רנא: רנב:
 ז ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה
 נגדע לבלתי הקרב את קרבן י' במעדו גר': רנב:
 ח ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה גר': רנא: רנד: רפו:
 יג והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה וחול לעשות הפסח
 ונכרתה גר': רנג:
 יד וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לי' גר': רנד:
 טז כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה: רנג: רנד:
 יז ולפי העלת הענן מעל האהל ואח"כ יסעו בני' ובמקום אשר
 ישכן שם הענן שם יחנו בני': רנג: רנד:
 יח על פי י' יסעו בני ישראל ועל פי י' יחנו כל ימי אשר ישכן
 הענן על המשכן יחנו: רנד:

במדבר פרק י

ב עשה לך שתי חצוצרות כסף גר' והיו לך למקרא העדה
 ולמסע את המחנות: רנד: רסב:
 ט וכי תבאו מלחמה בארצכם גר' והרעתם בחצוצרות ונזכרתם
 לפני י"א ונושעתם מאיביכם: רנד:
 י וביום שמחתכם ובמועדיכם ובר"ח ותקעתם בחצוצרת על
 עלתיכם גר' והיו לכם לזכרון גר': רנג:
 יד ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאתם ועל צבאו
 נחשון בן עמינדב: רנד:
 יז והורד המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי גר': רנג:
 יח ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל צבאו אליצור בן
 שדיאור: רנד:
 כח אלה מסעי בני ישראל לצבאתם ויסעו: רנד:
 כט ויא' משה לחבב גר' נסעים אנחנו אל המקום גר' לכה
 אתנו והטבנו לך כי י' דבר טוב גר': רנג:
 לא ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חנתנו במדבר
 והיית לנו לעינים: קפה:
 לב והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב י' עמנו
 והטבנו לך: ס:
 לד וענן י' עליהם יומם בנסעם מן המחנה ז: רנג:
 לה יהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה י' ויפצו איביך וינסו
 משנאיך מפניך: רנג: רל:

ד ונלוו עליך ושמר את משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל
 חד לא יקרב אליכם: **לסא:**
 ז ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנחתם גר: **לד:** **לסה:**
 ימ כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ל' נתתי לך גר
 לחק עולם ברית מלח גר: **לסה:**
 כא ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף
 עבדתם אשר הם עבדים גר: **לסה:**
 כז ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן גר: **לסה:**

במדבר פרק ימ

ב זאת חקת התורה אשר צוה י' לאמר דבר אל בני ויקחו
 אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה
 עליה על: **לסו:** **לסז:** **לסח:** **לסח:** **לסח:** **לעג:** **לעג:**
 ג ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה
 ושחט אתה לפניו **לסח:**
 ז וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה
 וטמא הכהן עד הערב. **לסח:** **לעג:**
 ח ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום
 טהור והיתה לעדת בני למשמרת גר. **לעג:**
 יב הוא יתחטא בו ביום הג' וביום הז' יטהר גר: **לעג:**
 יד זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל
 אשר באהל יטמא שבעת ימים. **לעג:**
 טו וכל כלי פתו אשר אין צמיד גר טמא הוא. **לעג:** **לעג:**
 יז ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל
 כלי. **לעג:**
 יט והזה הטהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחסאו
 ביום השביעי גר: **לסח:**

במדבר פרק כ

א ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן גר וישב העם בקדש
 וחמת שם מרים ותקבר שם: **יט:** **לעג:**
 ג וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גרענו בגרע אחינו לפני
 י'
 ד ולמה הבאתם את קהל י' אל המדבר הזה למות שם אנחנו
 ובעירנו: **לעג:**
 ה ולמה העלייתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה
 לא מקום זרע גר ומים אין לשתות: **לעג:**
 ו קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם
 אל הסלע לעיניהם גר: **יג:** **לעג:** **לעג:**

ז ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני י' מחר והיה האיש
 אשר יבחר י' הוא הקדוש רב לכם בני לוי: **לסא:**
 י ויקרב אתך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם
 כהנה: **לסג:**
 יא לכן אתה וכל עדתך הנעדים על י' ואהרן מה הוא כי תלינו
 עליו: **לסד:** **לסד:**
 יג המעט כי העלייתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר
 כי תשתרר עלינו גם השתרר. **לסד:**
 יד אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו גר העיני האנשים
 ההם חנקר לא נעלה: **לסד:**
 טז ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני י' אתה הם
 ואהרן מחר. **לסג:**
 יז וקחו איש מחתנו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני י'
 איש מחתנו חמשים ומאתים מחתת ואתה ואהרן איש
 מחתנו. **לסג:**
 יח ויקחו איש מחתנו ויתנו עליהם אש ושימו עליהם קטרת
 ועמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: **קפו:** **לסה:**
 יט ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא
 כבוד י' אל כל העדה **לסג:**
 כא הברלו מתוך העדה הזאת גר. **לסג:** **לסג:** **לסה:**
 לג וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ
 ויאכדו מתוך הקהל: **לסה:**

במדבר פרק יז

ב אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנת מבין
 השרפה ואת האש וזה הלאה כי קדשו: **לסה:**
 יא ויאמר משה אל אהרן קח את המחנת ותן עליה אש מעל
 המזבח ושים קטרת והולך מהרה גר: **לסה:**
 יז דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל
 נשיאם לבית אבתם גר: **קפא:** **לסז:**
 יט והנחתם באהל מועד לפני העדות גר: **לסה:**
 כג יהי ממחרת ויבא משה גר והנה פרח מטה אהרן גר ויצא
 פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים: **לס:** **קפא:**
 כה ויאמר י' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות
 למשמרת לאות לבני מרי גר. **קפא:** **לסה:**
 כו ויעש משה כאשר צוה י' אתו כן עשה: **לסה:**

במדבר פרק יח

ב וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך
 וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת: **לסה:**

כז על כן יאמרו המשלים באו חשבון גוי: שמח.
 קד ויא' י אל משה אל תירא אתו כי ביד נתתי גוי. טכד:

במדבר פרק כב

ב וירא בלק בן צפור גוי רעו. רעו: רעט:
 ג ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל: רעו. רעו: רעט. רעט: רפא.

ד ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחך השור גוי רעו. רעו: רפא.

ה וישלח מלאכים אל בלעם גוי הנה עם יצא גוי כסה את עין הארץ גוי קנט: רעו: רעט: רפה. שלמ.

ו ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו גוי: רעו: רעט.

ז וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק רעו: רעט: רעט: רעט:

ח ויב' א' אל בלעם ויא' מי האנש' גוי: רכד: רעט: רפ.

י ויאמר בלעם אל הא' בלק גוי שלח אלי. רעט: רפ.

יא הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתי. רעט.

יב ויאמר א' אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא: רפ.

יג ויבא א' אל בלעם לילה ויא' לו אם לקרא לך גוי ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה. רעט.

יד ויחר אף א' כי הולך הוא ויתיצב מלאך י' בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נערו עמו. רעט:

יז ותרא האתון את מלאך י' ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה. רעט:

יח ותאמר האתון אל בלעם הלוא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך גוי ההסכן הסכנתי גוי רעט:

יט ויגל י' את עיני בלעם וירא את מלאך י' נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו: רעט:

כ ויא' בלעם גוי הנה באתי אליך עתה היכול אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים א' כפי אתו אדבר: רפ.

כא וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות: רעט:

במדבר פרק כג

א וישם י' דבר כפי בלעם ויא' שוב אל בלק גוי: טכ

ב וישא משלו ויאמר מן ארם יחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל: רפ.

י ויקהלו משה ואהרן את הקהל ויא' להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים. רעל.

יא וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירו: קי.

יב ויאמר י' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני גוי לכן לא תביאו את הקהל גוי: יג. רעד.

יג המה מי מריבה אשר רבו כ"י גוי ויקדש כם: לה. רעד.

יד וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום גוי אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו. רעד.

טו וירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו. רעד. רעד:

טז ונצעק אל י' וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: רכד. רעד:

יז נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל גוי. רעד:

יח ויאמר אליו אדום לא תעבר כי גוי. רעד: רעו.

יט ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וכיד חזקה רעו.

כא וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו רעה.

כב קח את אהרן גוי והעל אתם הר ההר: קט. קפ:

כג ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו גוי עג.

במדבר פרק כא

א וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי: רעה.

ב ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך: לה.

ג וישלח י' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל: רעה:

ד על כן יאמר בספר מלחמת י' את הוב כסופה ואת הנחלים ארנן: טפא.

ה ואשר הנחלים אשר נטה לשבת ער גוי: טכ. רעה:

ו ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר י' למשה אסף את העם ואתנה להם מים: טכ.

ז באר חפרה שרים כרה נדיבי העם כמחקק במשענתם וממדבר מתנה: קמ. רעה:

ח וישלח ישראל מלאכים אל סיחן גוי: רעו.

ח מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם י': רפ:

ט כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכן ובגרים לא יתחשב. קג: רפ. רפ:

י מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל חמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו. רפ:

יא ויקר יי אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. רל. רל:

יב וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר: רעט:

יג לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל יי אלקיו עמו ותרוצת מלך בו: רפא. רפא:

יד אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו. קגה:

טו הן עם כלביא יקום וכארי יתגשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה: קג:

במדבר פרק כד

א וירא בלעם כי טוב בעיני יי לברך את ישראל ולא הלך כפעם גר וישת אל המדבר פניו: יט. רפה.

ב וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליז רוח א': רפ. רפא. רפה:

ג נאם שמע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים. טה:

ד מה טבו אהלך יעקב משכנתך ישראל: קיד:

ה זל מים מדליו חרעו במים רבים וירם מאנג מלכו ותגשא מלכתו. רפ:

ו ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים: רפא. רפא. רלל:

ז נאם שמע אמרי אל וידע דעת עלין מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: קג. טד:

ח אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מראב גר. טז. רפא.

ט וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד: יב. טז:

י וירא את הקניז וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך: טז. טז:

במדבר פרק כה

א וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנוי גר: רפא. רלל:

ו והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה גר: רפא. רלל:

ז וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. טה:

ח ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקר גר: טה:

ט פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל ביי בקנאו את קנאתי גר. רפג. רפג. רפד. רפה.

יב לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: ז. טז. קנ: רפג. רפג. רפג. רפג. רפד. רפד. טל: טעז:

יג והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל. רד. רפג. רפד:

יד ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני: קכ. קמו. רמה.

טו ושם האשה המכה המדינית כזבי בת צור ראש אמות בית אב במדין הוא: קכו.

יז צרור את המדינים והכיתם אותם: רפד. רפה.

יח כי צררים הם לכם בנכליהם גר. קמו. קסג. רלג.

במדבר פרק כו

ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי. רפה.

ז אלה משפחת הראובני גר: רפה. רפז.

י ותפת הארץ את פי ותבלע אתם ואת קרח גר. רפה:

יא ובני קרח לא מתו: רפה:

יד אלה משפחת השמעני גר: רפז.

טו בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפתי גר: רפה:

טז לאוני משפחת האוני לערי משפחת הערי: רפה:

כז אלה משפחת הזבולני לפקדיהם גר: רפז.

כח בני יוסף למשפחתם מגשה ואפרים: רפז.

ל"ה אלה בני אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לכבר משפחת הבכרי לתחן גר: רפה. רפז:

מא אלה בני בנימין למשפחתם גר: רפז.

מב אלה בני דן למשפחתם לשוחם גר: רפה:

מג ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי: רפז:

מז אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף גר: רפה.

במדבר פרק כז

- א ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר גוי: רפה.
 ה ויקרב משה את משפטן לפני יי: רנא: רפו:
 ז כן בנות צלפחד דברת נתן תתן להם אחות נחלה גוי והעברת את נחלת אביהן להן. טו: רפו. שכ:
 יג וראיתה אתה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: רפו:
 טו וידבר משה אל יי לאמר רפו.
 טז יפקד יי הרוחת גוי איש על העדה. רכה. רפו.
 יז אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם גוי ולא תהיה עדת יי כצאן אשר אין להם רעה. רנא: רפו:
 יח ויאמר יי אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וטמכת את ירך עליו: רפו. רפו. רפט.
 יט והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתיה אתו לעיניהם. רפו.
 כ ונתתה מהודך עליו למען ישמעו גוי: רנה: רפו.
 כא ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יי גוי: רפט.
 כג ויסמך את ידיו עליו ויצוהו גוי: רפט.

במדבר פרק כח

- ב צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: קמו:
 ג ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לי כבשים בני שנה חמימם שנים ליום עלה חמיד: כד.
 ד ונסכיהם חצי ההין גוי זאת עלת חרש בחדשו לחדשי השנה: רל:
 ה ביום הראשון מקרא קדש גוי: רפט.

במדבר פרק כט

- ב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הרבד אשר צוה יי: רפט: רפט. רפט:
 ז ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה גוי: קיג:
 ד כל נדר וכל שבועת אסר לענת נפש גוי: רפט:

במדבר פרק לא

- ב נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך: רל:

- ג וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא יהיו על מדין לתת נקמת יי במדין רל: רל:
 ו וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס גוי וכלי הקדש וחצרות התרועה בידו. רל.
 ח ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם גוי. שפד:
 ט וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בחזו. רנא.
 יא ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח גוי: רנא.
 יב ויבאו אל משה גוי את השבי ואת המלקוח גוי: רנא.
 יד ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה רל: רנא:
 טו ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה רל: רנא:
 טז הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל ביי על דבר פעור גוי רפא: רל: רנא:
 יז ועתה הרגו כל זכר בטף גוי. ריס: רנא:
 יח ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים גוי ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם. רסו:
 כא ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה יי את משה: רסו: רנא:
 כב והבקר ליי אלף ומכסם ליי שנים ושבעים: רנא:
 כג חמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליי אחד וששים. רנא:
 כד ונפש אדם ששה עשר אלף ומכסם ליי שנים ושלשים נפש: רנא:
 כה ויקרבו אל משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות. רנא:
 כו ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש: רמה. רנה.
 כז אנשי הצבא בחזו איש לו. רנא:

במדבר פרק לב

- א ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד גוי: רנא.
 ד הארץ אשר הכה יי לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה: רנא:
 ז ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעברנו את הידן: רנא:
 יב בלתי כלב גוי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי יי: רנא:

גה ואם לא תורישו את ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תוחידו מהם לשכים כעיניכם ולצנינם גו': **לנו**.
גו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם. **לנו**.

במדבר פרק לד

ב צו את בניי גו' כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה גו'. **רמו**. **שמא**.
יט ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב גו': **לנו**. **לנו**:
כ ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד **לנו**. **לנו**:
כא למטה בנימין אלידד בן כסלון. **לנו**:
כב ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי: **לנו**.
כג לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן אפר: **לנו**:

במדבר פרק לו

ד ואם יהיה היכל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה גו'. **ק**. **רכז**:
ז ולא תסב נחלה לבני ישראל גו'. **לנו**: **למ**:

דברים פרק א

א אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה גו': **למ**: **למ**. **ש**. **שג**. **שג**:
ג יהי בארבעים שנה בי"א חודש באחד לחודש דבר משה אל בניי ככל אשר צוה י' גו'. **למ**: **למ**. **למ**:
ה בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר **למ**: **ש**.
ו י"א דבר אלינו בחרב לא' רב לכם שבת גו' **ש**.
ז פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי גו' **ש**. **שא**:
ח ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו גו': **שז**:
ט ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם: **ש**. **שא**:
יא י' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם: **ש**: **שא**. **שא**:
יג הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכ' גו': **ש**:
יד ותענו אתי ותא' טוב הדבר אשר דברת לעשות: **ש**. **ש**:
טז ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: **שא**.
יז לא תחירו פנים במשפט קטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש גו': **שא**. **שא**:

יד והנה קמתם תחת אבותיכם גו': **לד**.
טז וישעו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה גו': **לד**.
יז ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל גו'. **לד**.
כ ויאמר אליהם משה אם תעשון את הדבר הזה אם תחלצו לפני י' למלחמה: **לד**.
כא ועבר לכם כל חלוק את הירדן לפני י' עד הורישו את איביו מפניו: **לד**.
כג ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לי' גו'. **לד**.
כד ויאמר בני גר ובני ראובן אל משה לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה: **לנג**: **לד**.
כו וספנו נשינו מקננו גו' יהיו שם בערי הגלעד **לד**.
כז ועבדיך יעברו כל חלוק צבא לפני י' למלחמה כאשר אדני דבר: **לנג**: **לד**.
לז ויענו בני גר ובני ראובן לאמר את אשר דבר י' אל עבדיך כן נעשה: **לנג**:
לב נחנו נעבר חלוצים לפני י' גו': **לד**.

במדבר פרק לא

א אלה מסעי בניי אשר יצאו מאמ"צ לצבאתם גו': **לנה**:
ב ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי י' ואלה מסעיהם למוצאיהם: **לנה**:
ג ויסעו מרעמסס בחדש הראשון גו' ממחרת הפסח יצאו בניי ביד רמה לעיני כל מצרים. **לנה**:
ה ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת **לנה**: **לנו**.
ו ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר: **קאל**. **לנו**.
ז ויסעו מאילם ויחנו על ים סוף: **לנו**.
ט ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני: **לנו**.
יז ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה. **לנו**.
יט ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ. **לנו**.
כט ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה. **לנו**:
לח ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי י' וימת שם בשנת הארבעים גו': **למד**:
נא דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען. **לנו**:
נב והורשתם את כל ישבי הארץ מפניכם ואברתם את כל משכיתם ואת כל צלמי מסכתם גו': **לנו**:
נד והתנחלתם את הארץ בגדל גו': **לנו**:

דברים פרק ג

א כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל גר': **שפג: שג**

ח ואצו אתכם בעת ההוא לאמר י"א נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו גר': **שו: שז**

כא ואת יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל אשר עשה י' אלקיכם לשני המלכים האלה כן יעשה י' לכל הממלכות אשר אתה עבר שמה. **שד: שז. שז**

כב לא תיראום כי י"א הוא הנלחם לכם: **שו. שז. שז: שז**

כג ואתחנן אל י' בעת ההוא לא' נל. **קכד: שז. שז: שז: שז**

כד י"א אתה החלות להראות את עבדך גר': **שו. שז. שז**

כה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה גר'. **שו. שז. שז: שז**

כו ויתעבר י' בי למענכם ולא שמע אלי גר'. **שע. שז**

כז עלה ראש הפסגה גר' כי לא תעבר גר': **שז**

כח ונשב בגיא מול בית פעור: **שח. שט: שז**

דברים פרק ד

א ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים גר' למען תחיו ובאתם וירשתם גר': **שא. שב. שג. שד: שט: שז**

ב לא תספרו על הדבר גר' ולא תגורעו ממנו גר': **שז**

ד ואת' הדבקים ב"א חיים כלכם היו' **קסא. קסב. שז**

ה ראה למדתי אתכם חקים ומשפטי גר': **שט. שז. שז**

ו ושמרתם גר' הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וא' רק עם חכם ונבון הגוי הגדו' הזה: **לל. ללה. שט. שז**

ז כי מי גוי גדול אשר לו א' קרבים אליו כ' אלקינו בכל קראנו אליו **פד: קסד: שז. שז. שז**

ח ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום. **שז. שז: שז**

ט רק השמר לך ושמר נפשי מאד פן תשכח גר': **שז**

י יום אשר עמרת לפני י' אלקיך בחרב גר': **שז**

יא פן תשחתן ועשיתם לכם פסל גר': **שז**

כ ואתכם לקח י' ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה: **שז**

כד כי י' אלקיך אש אכלה הוא אל קנא: **קסא**

כו העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון גר': **שז**

יח ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברי גר': **שא: שג**

כ ואמר אלכם באתם עד הר האמרי גר': **שג**

כא ראה נתן י"א לפניך את הארץ עלה רש גר': **שז**

כב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו גר': **רנה**

כג וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט: **שג**

כד ובמדבר אשר ראית אשר נשאך י' אלקיך כאשר ישא איש את בנו גר': **שג**

כה וכדבר הזה אינכם מאמינים ב' אלקיכם: **שג**

כה אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: **לעל**

לו זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה גר': **קכ**

לז גם בי התאנף גר' גם אתה לא תבא שם: **שג**

לח יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא גר': **שג**

לט וטפכם אשר אמ' לכו גר' המה יבאו גר': **שג**

מ ויצא האמרי הישב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדברים גר': **רמא**

דברים פרק ב

ג רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפנה: **שג**

ד ואת העם צו לאמר אתם עבדים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר ויראו מכם ונשמרתם מאד: **שג. שד**

ה אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר: **שג**

ז כי י' אלקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדל הזה גר' לא חסרת דבר: **ללט. שג. שג**

ח ותעבר מאת אחינו בני עשו גר' ותעבר דרך מדבר מואב: **שג. שג**

ט ויא' י' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה גר': **רעו: רעז. רפא. שג**

יג עתה קמו ועברו לכם את נחל זרד גר': **שד**

טו וגם יד י' היתה בם להמם מקרב המחנה עד תמם: **שד**

יח אתה עבר היום את גבול מואב את ער: **שג**

יט וקרבת מול בני עמק אל תצדם גר': **רעמ. שג**

ף ולא אבה סיחן מלך חשבון העברנו בו כי הקשה י"א את ידו וזוהו ואמץ את לבבו למען תתו בידך גר': **ללו. רמא**

כמ ובקשתם משם את יי אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך: **רסג:**

ל בצור לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד יי אלקיך ושמעת בקלו: **לנט. שיג.**

לב כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך גוי הנהיה כדבר הגדול הזה גוי: **יב שנו.**

לד או הנסה א' לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי כמסת באתם ובמופתים גוי: **רעח: שיא:**

לה אתה הראת לדעת כי יי הוא הא' גוי: **קסא. רי:**

לו מן השמים השמיעך את קלו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש: **רי:**

לז וידעת היום והשבת אל לבבך כי יי הוא הא' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. **יט. לג: טכה: שעד.**

מ וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל **שא:**

מה אלה העדת והחקים והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים: **שלט. מד:**

דברים פרק ה

יב שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך יי א': **טסו.**

יג את הדברים האלה דבר יי אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף גוי. **קלג:**

כא ותאמרו הן הראנו יי א' את כבודו גוי היום הזה ראינו כי ידבר א' את האדם וחי. **רמז.**

כב ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יספיק אנחנו לשמע גוי: **רכד. רמז.**

כז לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: **כת:**

כח ואתה פה עמד עמרי ואדברה אליך גוי. **כת:**

כ בכל הדרך אשר צוה יי א' אתכם תלכו גוי. **רמג.**

דברים פרק ו

ד שמע ישראל יי אלקינו יי אחד. **ז. ח: טה: נו. מא: נה:**
קיע. קכט. קעה: קלג: רט. רי: רטו. רכג. רמא: רפט:
לג. לז: לזח. שיא. שיג. שכו. שמד. טסו: טלג. טה:

ה ואהבת את יי א' בכל לבבך ובכל נפשך גוי: **ז. נה. טלג.**

ו והיו ה'ה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: **ללד: טו.**

ז ושנתם לבניך ודברת כם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: **ה. טה. טו.**

ח וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך: **ללד:**

יא ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת גוי. **י.**

יב את יי א' תירא ואתו תעבד ובשמנו תשבע: **קכה: קכו:**

יד לא תלכון אחרי א' אחרים מא' העמים גוי: **טז.**

כא ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו יי א' ממצרים ביד חזקה. **שיא.**

כד ויצונו יי לעשות את כל החקים האלה ליראה את יי א' לטוב לנו כל הימים לחייתנו כהיום הזה **שיא.**

כה וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני יי אלקינו כאשר צונו: **טז. שיא.**

דברים פרק ז

ז לא מרבכם מכל העמים חשק יי בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים: **רכ. ריא. טעז: שי.**

ח וידעת כי יי אלקיך הוא הא' האל הנאמן שמר הבטחה והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור: **קד:**

יא ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: **שיג. טעז:**

יב והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר יי אלקיך לך את הבטחה ואת החסד אשר נשבע לאבתיו: **נד: שיג. שיג. שיד. טעז. טעז:**

יד ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה כן עקר ועקרה וכבהמתך. **טעז:**

טז והסיר יי ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם כן ונתנם בכל שנאיך **טז:**

יז כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. **טעז: שי. טכד.**

יח לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה יי אלקיך לפרעה ולכל מצרים: **טעז: שי. טכד.**

יט המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאמת גוי כן יעשה יי א' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם: **שי.**

כא לא תערץ מפניה כי יי א' בקרבך אל גדול ונורא: **שיט:**

כה פסילי אלקיהם תשרפון כאש לא תחמד כסף זהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו גוי: **שעט: טלח. טא.**

כו ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא: **שיד.**

דברים פרק ח

א כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ודביתם גוי: **רט. רלט:**

מז השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבודתם א' אחרים והשתחיתם להם: **ז. טז.**

יז וחרה אף י' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יכולה ג': **ז. רמג.**

יח ושמחתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם: **טז. טה.**

כא למען ירבו ימיכם ימי בניכם על האדמה אשר נשבע י' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: **רעט. רעז.**

כו ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: **שכ. טס.**

כז את הברכה אשר תשמעו אל מצות י' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום. **שכ: טס.**

כח הקללי אם לא תשמעו אל מצות י"א ג': **שכ: טס.**

ל הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני ג' אצל אלוגי מרה: **שס:**

דברים פרק יב

ד לא תעשון כן ל' אלקיכם: **שכ: טכא.**

ה השמר לך פן תעלי עלהיך בכ"מ אשר תרא' **טכא. טכב:**

ו לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ג': **שח.**

ז השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך ג': **שכז:**

כא כי ירחק ממך המקום ג' חכחת מבקרך ג' ואכלת בשעריך בכל אות נפשך: **טל.**

כג רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: **לכז: טכז:**

דברים פרק יד

יח והחסידיה והאנפה למינה והדוכיפת והעטלף: **טכג:**

כ כל עוף טהור תאכלו: **לז:**

כב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: **טכז. טכח:**

כז והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ותחלה עמך: **טכא: טכב:**

דברים פרק טו

ז כי יהיה כן אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר י"א נתן לך לא תאמץ את לבבך ג': **טכג.**

ג ויענך וירעבך ויאכלך את המן ג' למען הודעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי ע"כ מצא פי י' ג': **מ:**

ו ושמרת את מצות י"א ללכת בדרכיו ג': **שטז. שטז:**

מז המאכלך מן במדבר אשר לא ידעו אבותיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך. **שח:**

יז וא' בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: **שס.**

יח וזכרת את י"א כי הוא הנתן לך כח ג': **שס.**

דברים פרק טז

א שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן ג': **שס.**

ו וידעת כי לא בצדקתך י"א נתן לך את הארץ ג': **שס:**

יד הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם מתחת השמים ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו: **שס:**

יט כי יגרתו מפני האף והחמה אשר קצף י' ג': **עא:**

כ ובאהרן התאנף י' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא: **לכז:**

כב וכתבערה ובמסה ג' מקצפים הייתם את י' **שטז.**

כד ממרים הייתם עם י' מיום דעתי אתכם: **שז:**

דברים פרק יז

ד ויכתב על הלחת כמכתב הראשון את עשרת הדברים ג' ויתנם י' אלי: **שטז.**

י ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ג' וישמע י' אלי גם בפעם ההוא לא אבה י' השחיתך: **שס:**

יב ועתה ישראל מה י"א שאל מעמך כי אם ליראה את י"א ללכת בכל דרכיו ולאהבה ג': **קעז: ר"ט: טז: ט:**

מז רק באבתך חשק י' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה: **שטז:**

מז ומלתם את עולת לבבכם וערפכ' לא תקשו עוד: **לעט.**

כב בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך י' אלקיך ככוכבי השמים לרב: **שטז.**

דברים פרק יח

ד ואשר עשה לחיל מצרים לטוסיו ולרכבו אשר הציף את מי ים סוף על פניהם ג': **שטז:**

ה והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את י"א ולעבדו ג': **שטא.**

מז ותחתי עשב בשדך לבהמת' ואכל' ושבע': **ז: טט. לעה:**

פ כי אתה בא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם: **שכט.**

י לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף: **לנה. שכט.**

יג תמים תהיה עם יי"א. **קיז. שכה: שכו. שכט.**

יד כי הגוים האלה גוי אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי"א: **כג: קיד. שכו. שכט.**

טו נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך יי"א גוי **שכו:**

כ אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צייתו לדבר גוי ומת הנביא ההוא: **שכו:**

כא וכי תאמר בלבבך איכה נדע גוי: **שכו: שכט:**

כב אשר ידבר הנביא בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבוא הוא הדבר אשר לא דברו יי גוי **שיצ: שכו: שכט:**

דברים פרק יב

טו לא יקום עד אחד באיש לכל עון גוי: **שיא. שכו.**

דברים פרק כ

א כי תצא למלחמה על איביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי יי אלקיך עמך גוי: **של.**

ב והיה כקרבכם גוי ונגש הכהן ודבר אל העם **שכט.**

ג וא' אלהים שמע ישראל אתם קרבים גוי: **שכט: שכט:**

ד ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה כיה חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו גוי: **יז.**

ו ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב גוי: **יז.**

ז ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקח' ילך וישב גוי: **יז.**

י כי תקרב אל עיר להלח' עלי' גוי: **קד. רפד: שכט. של: של:**

יא והיה אם שלום תענן ופתחה לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך: **שכט. של.**

יב ואם לא תשלים עמך גוי וצרת עליה: **של.**

יד רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבו לך ואכלת את שלל איביך גוי: **ללא.**

יז כי החרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני גוי: **שכט:**

יט כי תצור אל עיר גוי לא תשחית את עצה גוי כי האדם עץ השדה גוי: **נ קיט: קכא. קסג: רפה. של:**

כ רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצוד גוי עד רדתה: **שכט.**

ח כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: **שכט.**

י נתון נתון לו ולא ידע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יי אלקיך בכל מעשך ובכל משלח ירך: **שכט:**

יח לא יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים גוי **שכט:**

דברים פרק טז

יג חג הסכת תעשה לך שבעת ימים גוי: **שכט.**

יח שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך גוי ושפטו את העם משפט צדק: **רעז: שכד: שכה.**

יט לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: **שכט.**

כ צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יי אלקיך נתן לך: **שכו:**

כא לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלקיך אשר תעשה לך: **שכו:**

כב ולא תקים לך מצבה אשר שנה יי אלקיך. **שכו. שכו:**

דברים פרק יז

א לא תזבח ליי"א שור ושה אשר יהיה בו מום גוי: **שכו.**

ג וילך ויעבד א"א וישתחו להם ולשמש גוי: **שכט.**

ח כי יפלא ממך דבר למשפט גוי וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יי אלקיך בו. **לז: שכה.**

יא על פי התורה אשר יזרוך גוי לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: **קלז: ללו.**

יד כי תבא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך גוי **שכט.**

טו שום תשים עליך מלך גוי לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיד הוא. **י. רמו: שד. שכט.**

יז ולא ידבה לו נשים ולא יסוד לבבו וכסף זהב לא ידבה לו מאד: **ללז:**

יח והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים: **קפו.**

יט והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו גוי: **קפו.**

דברים פרק יח

ז ושרת בשם יי אלקיו ככל אחיו הלוים גוי: **לנג.**

דברים פרק כא

י כי תצא למלחמה על איביך ותתנו יי אלקיך בידך ושביח
שביח: שלג:

יא וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך
לאשה: שלג: שלג:

יב והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את
אביה ואת אמה ירח ימים גר: לו:

יג והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה גר: שלג:

יד וכי יהי באיש חטא גר והומת ותלי אתו על עץ שלג

יז לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי
קללת א' תלוי גר: על: שלג:

דברים פרק כב

א לא תראה את שור אחיך או את שיו נרחים והתעלמת מהם
השב תשיבם לאחיק: לו: שלג:

ב ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך
היה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו: שלג:

ו כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים
גר לא תקח האם על הבנים: קמו:

ז שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך
הארכת ימים: שלג:

יג לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו: שסא:

כז ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום
איש על רעהו ורצחו גר: קס:

כז כי בשדה מצאה צעקה הנערה גר: קמא:

כח ונתן האיש גר לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה
גר לא יוכל שלחה כל ימיו: קה:

דברים פרק כג

ה על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים גר ואשר שכר
עליך את בלעם גר לקללך: קפה:

ו ולא אבה יי אלקיך לשמע אל בלעם ויהפך יי אלקיך לך את
הקללה לברכה כי אהבך יי אלקיך: רענו: שלג:

ז לא תדרש שלמם וטבתם כל ימין לעולם: רעד: שלג:

י כי תצא מחני גר תשמר מכל דבר רע: קג: רכט: שלג:

יא כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור גר ויצא אל מחוץ
למחנה לא יבא אל תוך המחנה: שלג:

יב והיה לפנות ערב ידחץ במים גר: שלג:

יג ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ: שלג:

יד כי ייא מתהלך בקרב מחנך גר והיה מחנך קדוש ולא
יראה בך ערות דבר ושב מאחרי: רלא: רלג: רלמ:

יז עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך בטוב לו
לא תתנו: שלג:

כד כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך
לא תתן: שלג: שלג:

דברים פרק כד

ה כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא גר נקי יהיה לכיתו
שנה אחת ושמח את אשתו גר: שלג:

ו לא יחבל רחים ורכב כי נפש הוא חבל: שסז:

ז כי תחבט ויתך לא תפאר אחריך גר: שלג:

דברים פרק כה

יז זכור את אשר עשה לך עמלק גר: רעה: שלג:

יח והיה בהניח יי לך מכל איביך גר תמחה את זכר עמלק
מתחת השמים לא תשכח: רעה:

דברים פרק כו

א יהיה כי תבוא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך נחלה
ירשתה וישבת בה: שלג:

ג ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי
היום ליי אלקיך כי באתי אל הארץ גר: שגד:

ד ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יי א: שסה:

ז ונצעק אל יי אלקי אבותינו וישמע יי את קולנו וירא את ענינו
ואת עמלנו ואת לחצנו: שלג:

ח וירצאנו יי ממצרים ביד חזקה ובורע נטויה ובמרא גדל
ובאתות ובמפתים: שלג:

ט ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת
חלב ודבש: שלג:

י ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמ' גר: שלג:

יג ואמרת לפני יי א בערתי הקדש מן הבית גר: שלה:

יד היום הזה יי אלקיך מצוץ לעשות את החקים האלה ואת
המשפטים גר: שלה: שלג:

יז את יי האמרת היום להיות לך לא' וללכת בדרכיו ולשמר
חקיו ומצותיו ומשפטי וישמע בקלו: פז: רמט:

יח ויי האמריך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך
ולשמר כל מצותיו: פז: קג:

דברים פרק כז

ה וּבְנִית שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבִימִלֵךְ לֹא תִגַּף עֲלֵיהֶם כָּל־
 ו אֲבִימִלֵךְ שְׁלֹמֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גֵרִי שְׁלֹה־
 ח וּכְתַבְתָּ עַל הָאֲבִיבִי אֶת כָּל דְּבַר הַתּוֹרָה גֵרִי בְּאֵר הַיֵּטִי ט
 טו אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסַּכָּה תוֹעֵבֶת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדַי
 חֲרֹשׁ וְשֵׁם בַּחֲטֵר גֵרִי שְׁלֹו שְׁסָה

דברים פרק כח

א וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעָה בְּקוֹל יְהוָה וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ
 עַל כָּל גֵרֵי הָאָרֶץ שְׁלֹו
 ב וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכּוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיֵגְךָ גֵרִי שְׁלֹו
 ד הַבְּרָכָה שֶׁנֶּאֱמָר וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ שְׁלֹו
 ו בְּרָכָךְ אֲתָה בְּבֹאֲךָ וּבְרָכָךְ אֲתָה בְּצֵאתֶךָ שְׁלֹו
 ז יִתֵּן יְהוָה אֶת אֵיבֶיךָ הַקְּמִים עֲלֶיךָ נְגַפִּים לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ
 אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַעֲךָ דֹרְכִים יַנּוֹסוּ לִפְנֵיךָ שְׁלֹו
 ח יֵצֵאוּ יְהוָה אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְרָכָךָ
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ שְׁלֹו
 ט יִקְיָמְךָ יְהוָה לֹא לְעַם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת
 יְהוָה גֵרִי כֹּסֶה רֶסֶס שְׁטוֹן שְׁטֵט שְׁלֹו שְׁלֹו
 י וְרָאוּ כָּל עַמֵּי כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ וְרָכּוּ
 יב יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם גֵרִי שְׁמַט
 טו וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת
 הָאֵלֶּה וְהִשְׁיֵגְךָ שְׁלֹו
 טז יִלְךְ יְהוָה אֶתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ גֵרִי קָפָה
 טז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה גֵרִי מַדּוּ שְׁלֹו
 טז גַּם כָּל חַלִּי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב גֵרִי ט
 טז וְהִשִּׁיבְךָ יְהוָה מִצָּרִים כְּאִנּוּת גֵרִי הַתְּמַכְרֹתָם שֵׁם לְאִיבֶיךָ
 לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה כֹּז שְׁלֹו שְׁלֹו
 טז אֵלֶּה דְּבַר הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה גֵרִי שְׁלֹו

דברים פרק כט

ב הַמִּסּוֹת הַגְּדוֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הַאֲתַת גֵרִי לְג
 ג וְלֹא נָתַן יְהוָה לָכֶם לִב לְדַעַת גֵרִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה הִלְלֵנוּ
 ז וְתִקַּח אֶת אֶרֶצְךָ וְתִנְחַנֶּה לְנַחֲלָה לְרֵאשִׁיבֵי גֵרִי קָנוּ
 ט אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלִכֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רֵאשִׁיבֵי שְׁבִטֵיכֶם
 זְקִינֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹו

י טַפְסֵם נְשִׁיכֶם וְגֹדְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחֲנִיךְ מִחֻטְב עֲצִיךָ עַד שֶׁאֵב
 מִימֶיךָ שְׁלֹו שְׁלֹו
 יא לְעִבְרֶךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתָיו אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַח עִמָּךְ
 הַיּוֹם שְׁלֹו שְׁלֹו
 יב לְמַעַן הַקִּים אֶתְךָ הַיּוֹם לֹא לְעַם הַזֶּה הוּא יִהְיֶה לָךְ לֹא כְּאֲשֶׁר
 דִּבַּר לָךְ וְכִאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ גֵרִי שְׁלֹו

דברים פרק ל

ב וּשְׁבַת עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל גֵרִי שְׁלֹו
 ג וְשֵׁב יִיָּא אֶת שְׁבוֹתֶךָ וְרַחֲמֶיךָ וְשֵׁב וּקְבַצְךָ גֵרִי שְׁלֹו
 טו רֵא הַנְּתִי לִפְנֵי הַיְיָ אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב גֵרִי יְגַי יֵט
 יז הַעֲדִיתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת
 נִתְּנִי לִפְנֵיךָ גֵרִי וּבְחִרְתָּ בְּחַיִּים גֵרִי יֵצֵ יֵט

דברים פרק לא

א וְיִלֶּךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גֵרִי פָה שְׁלֹו
 ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֵּן קָיִם שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם לֹא אוֹכַל עוֹד לְצַאֵת
 לְבָרָא וַיֹּאמֶר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר גֵרִי שְׁלֹו רָה
 ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאַמֵץ
 כִּי אַתָּה תִּבְרָא אֶת הָעָם הַזֶּה הַיּוֹם שְׁט
 יב הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף גֵרִי לְמַעַן יִשְׁמְעוּ
 וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירָאוּ גֵרִי שְׁלֹו
 יג וְעַתָּה כְּתַבּוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדֶהָ אֶת בְּנֵי גֵרִי לְמַעַן
 תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנְיָי שְׁלֹו
 כג וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְדֶהָ אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל שְׁלֹו
 כג וַיֵּצֵאוּ אֶת יְהוָה בֵּן נֹן וַיֹּאמֶר חֹזֵק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תִּבְרָא אֶת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֵרִי וְאַנְכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ שְׁלֹו
 כח הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זְקִנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם וְאִדְבַרְתֶּם
 בְּאָזְנֵיהֶם גֵרִי וְאַעֲדֶה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ יֵצֵ

דברים פרק לב

ד הַצֹּדֵר תִּמְמִים פְּעָלוֹ כִּי כָּל דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל
 צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא רְעו
 ו ה' לִי תִגְמְלוּ זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֶכֶם הִלּוּא הוּא אֲבִיךָ קִנְךָ הוּא
 עֲשֵׂךְ וַיִּכְנַעְךָ ט
 ח כְּהַנְחֵל עֲלֶיךָ גֵרִים בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יִצַּח גְּבֻלַת עַמִּים
 לְמַסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁפָה
 ט כִּי חָלִי יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חָבֵל נִחְלָתוֹ יַעֲקֹב מִגֵּרִי קָלָה רָל שְׁמַט

יא בוך י' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומן: שמו.
יז בכור שורו הדר לו וקרניו ראם קרניו בהם עמים ינגח גר' והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: רפ"א. רפ"ו:
יח עמים הר יקראו שם יזבחו וזבחי צדק כי שפע ימים יינקו ושפוני טמוני חול. כז:
כ ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד רפ"ו:
כא וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת י' עשה ומשפטיו עם ישראל: שי"ב. ש"ג:
כד ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו: רפ"ו:
כה אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ב' מגן עורך ואשר חרב גאותך גר'. ש"א:

דברים פרק ל"ד

א ויעל משה מערכת מואב אל הר נבו גר' ויראהו י' את כל הארץ את הגלעד עד דן: רפ"ט:
ה וימת שם משה עבד י' גר' ע"פ י': י"א. מ"ו. פ"ה. ש"ט:
ח ויבכו בני ישראל את משה בערכת מואב שלשים יום ויחמו ימי בכי אבל משה: ש"ט:
יב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל גר': רפ"ח.
י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו י' פנים אל פנים: ק"ז. ר"ד: ר"ז: ר"ע: ש"ה: ש"ז:
יב ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל: ט. ט. י. י. י"א. י"ב. י"ג: כ"ד. ש"מו:

נביאים ראשונים

י ורא' יהושע בזאת תדען כי אל חי בקרבכי גר' שס"ב:
יד ויהי בנסע העם מאהליהם לעבר את הירדן והכהנים נשאי הארון הברית לפני העם: ר"ע:
יז ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד א' גר': קכ"ב:

יהושע פרק ד

יב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו: קכ"ב:

יא כנשר יעיר קנו על גזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו: ש"מו.
יז וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו: ר"ט.
יח צור ילדך תשי ותשכח אל מחללך: ט"ט.
כח כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה: ש"מ:
ל איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם וי' הסגירים: רכ"ב. רפ"ה:
ל"ג חמת תגינם יינם וראש פתנים אכזר ל"ה:
ל"ה לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדת למו. קס"ט.
ל"ז ראו עתה כי אני הוא גר' אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל. ק"ט: ש"ט. ש"ט:
מ"א אם שנותי ברק חרבי ותאחזו במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם. רכ"ד:
מ"ז כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תארכו ימים גר': ש"א: ש"מ:

דברים פרק ל"ג

א וזאת הברכה אשר ברוך משה איש הא' את בני ישראל לפני מותו: ש"ט:
ב ויאמר י' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו: רכ"ד:
ד תורה צוה לנו משה גר' נ"ב: ק"ג: ק"פ. ר"ט: ר"מ: ש"מ:
ה ויהי בישרון מלך גר' יחד שבטי ישראל. נ"ח.
ו יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר: רכ"ד.
י יורד משפטך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך. רכ"ו. ש"א:

יהושע פרק ב

ד ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו גר': ר"ה:
יב ועתה השבעו גר' ונתחם לי אות אמת: ע:

יהושע פרק ג

ד אך רחוק יהיה גר' כאלפים אמה גר': ר"ג:
ט ויאמר יהושע אל בניי גשו הנה גר': ש"ב:

יהושע פרק ה

ב בעת ההיא אמר י' אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית: **לפט.**

ד וזה הדבר אשר מל יהושע גו': **קפ.**

יד ויא' לא כי אני שר צבא י' עתה באתי גו': **קעד:**

יהושע פרק ז

ז ויאמר יהושע אהה אדני י' למה העברת גו': **ללא.**

ט וישמעו הכנעני גו' ומה תעשה לשמך הגדול: **פז.**

יהושע פרק ט

ד ויעשו גם המה בערמה וילכו גו': **קב.**

כז ויחג' יהושע גו' חטבי עצים ושאבי מים גו': **קא.**

יהושע פרק י

יא יהי בנסם מפני ישראל הם במורד בית חורן וי' השליך עליהם אבנים גדולות גו': **קלא.**

יב אז ידבר יהושע לי' גו' ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון. **ו: ל: לד. טמט:**

יג וידם השמש וירח עמד גו': **קז.**

יהושע פרק יד

טז ושם חברון לפנים קרית ארבע האדם הגדול כענקים הוא הארץ שקטה ממלחמה: **טלא. ט.**

יהושע פרק טו

ז ועלה הגבול דברה מעמק עכור גו': **קנה.**

יז וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב ויתן לו את עכסה בתו לאשה: **קנג:**

יט ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני גו' ויתן לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות: **קכב:**

יהושע פרק יז

יד וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גול אחר גו'. **קפו.**

יהושע פרק יח

ט מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם: **ללו:**

יהושע פרק כב

יז המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה והיה הנגף בעדת י': **נד:**

יהושע פרק כד

ב ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר י' אלקי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם גו': **נה: טא:**

לב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם גו'. **ע.**

שופטים פרק ב

א ויעל מלאך י' מן הגלגל אל הבכים ויאמר אעלה אתכם ממצרים גו': **רכד. ללו.**

ב ואתם לא תכרתו ברית ליחשבי הארץ גו': **ללו.**

ג וגם אמרתי לא אגרש אותם מפניכם והיו לכם לצדים ואלקיהם יהיו לכם למוקש: **ללו.**

טז בכל אשר יצאו יד י' היתה במ לרעה כאשר דבר י' וכאשר נשבע י' להם ויצר להם מאד: **קמה.**

כ ויחר אף י' בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי הזה את בריתי גו'. **ללו.**

כא גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם גו'. **ללו.**

כב למען נסות במ את ישראל השמרים הם את דרך י' ללכת במ כאשר שמרו אבותם אם לא: **ללו.**

כג ויחג' י' את הגרים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע. **ללו.**

שופטים פרק ג

א ואלה הגוים אשר הניח י' לנסות במ את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען: **ללו.**

ב רק למען דעת ודוה בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום. **ללו.**

שופטים פרק ה

יא מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות י' צדקת פרוזו בישראל גו': **טלט. טא.**

יז גלעד בעבר הירדן שכן גו': **כו:**

כד תבדך מנשים יעל אשת חבר הקיני גו': **נו.**

כז בעד החלוק נשקפה ותיכב אם סיסרא גו': **ליו.**

שופטים פרק ו

לח יהי כן וישכם ממחרת וירז את הגזה וימץ טל מן הגזה
מלוא הספל מים: כג.

לח ויעש א' כן בלילה ההוא והיה חרב אל הגזה לבדה ועל
הארץ היה טל: כג.

שופטים פרק ח

פז ויקח את זקני העיר ואת קוצי המדבר ואת הברקנים וידע
בהם את אנשי סכות: קפכ: קסג:

שופטים פרק ט

ו ויאספו כל בעלי שכם וכל בית מלוא וילכו וימליכו את
אבימלך ג': קלט:

יג ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמה א' ואנשים
ההלכתי לנוע על העצים: עו.

כז ויצאו השדה ויבצרו את כרמיהם וידרכו ג' ויבאו בית א'
ויאכלו וישתו ויקללו את אבימלך: ללו.

שופטים פרק יא

יז וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום לאמר אעברה נא
בארצך ולא שמע מלך אדום ג': רעה.

כ ולא האמין סיחון את ישראל עבר בגבלו ג' וילחם עם
ישראל: רעה.

כט ותהי על יפתח רוח י' ג': קעד.

שופטים פרק יב

ו ויאמרו לו אמר נא שבלת ויאמר סבלת ג': עט.

שופטים פרק יג

יז ויא' מנזח אל מלאך י' מי שמך כי יבא דבר ג': קמג.

שופטים פרק טו

י ויאמרו איש יהודה למה עליכם עלינו ויאמרו לאסור את
שמשון ג': קסט.

שופטים פרק טז

כו ויאמר שמשון אל הנער המחזיק בידו הניחה אותי והמישני
את העמדים ג': רז:

שופטים פרק כא

יא וזה הדבר אשר תעשו כל זכר ג' תחרימו. ללא:

שמואל א פרק א

יא ותדר נדר ותאמר י' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך ג'
ונתתה לאמתך זרע אנשים ג': 7.

שמואל א פרק ב

א ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי ב' רמה קרני ב' רחב פי על
אויבי כי שמתתי בישועתך: מו. קלד.

ב אין קדוש כ' ג' ואין צוד כאלקינו. של:

ה שבעים בלחם נשכרו ורעבים חדלו עד עקרה ילדה שבעה
ורבת בנים אמללה: קלד:

ו י' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל נ. קלד: מא:

ט רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו ג'. רפה.

י י' יחתו מריבו עליו בשמים ירעם י' ידן אפסי ארץ ויתן עז
למלכו וירם קץ משיחו: קסה.

שמואל א פרק ג

א והנער שמואל משרת את י' לפני עלי דבר י' היה יקר בימים
ההם אין חזון נפרץ: קלו.

ב יהי ביום ההוא ועלי שכב במקמו ועיניו החלו כהות לא
יוכל לראות: קל:

שמואל א פרק ד

כא ותקרא לנער אי כבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלקח
ארון הא' ואל חמיה ואישה: כד: לו:

שמואל א פרק ז

ב יהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים והיו כ'
שנה וינהו כל בית ישראל אחרי י': קנו.

שמואל א פרק ח

ו וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו
ותחלל שמואל אל י': טכט.

יד ואת שדותיכם ואת כרמיכם ויחיתכם הטובים יקח ותתן
לעבדיו: קיע:

שמואל א פרק ט

יג כבאכם העיד כן תמצאון אתו בטרם יעלה הכמתה לאכל גר' אחרי כן יאכלו הקראים גר' קעה.

שמואל א פרק יב

יז הלוא קציר חטים היום אקרא אל י' גר': פכ:
כב כי לא יש י' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל י' לעשות אתכם לו לעם. ט.

שמואל א פרק יג

ח ויחל שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא בא שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו: טט.
יב ואמר עתה ירדו פלשתים אלי הגלגל ופני י' לא חליתי ואתאפק ואעלה העלה רנמ:

שמואל א פרק טו

א ואמר שמואל אל שאול אתי שלח י' למשחך למלך על עמו על ישראל ועתה שמע לקול דברי י'. רעה:
ב כה אמר י' צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלתו ממצרים רפד:
ג עתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם גר' והמתה מאיש עד אשה מעלל ועד יונק גר'. רפד:
ד וישמע שאול את העם גר': קלט. טטו: טזו.
כה וגם נצח ישראל לא ישקר גר'. רנה: טזו.

שמואל א פרק טז

ז ויאמר י' אל שמואל אל תבט אל מראהו גר': טה.
יב וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר י' קום משחחו כי זה הוא: מט.

שמואל א פרק יז

ד ויצא איש הבנים ממחנות פלשתים גלית שמו מגת גבהו שש אמות זרת: טו.
יד ודוד הוא הקטן גר': לג.
טז ויגש הפלשתי השכם והערב גר': טו.
יח ואת עשרת חרצי החלב האלה תביא לשד האלף ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערבכם תקח: קסט.

כח וישמע אליאב אחיו הגדול בדברו אל האנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת גר': טה.

מ ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל גר' ויגש אל הפלשתי: טו.

שמואל א פרק יח

כז ויקם דוד וילך הוא ואנשיו ויך בפלשתים ר' איש גר' ויתן לו שאל את מיכל בתו לאשה: קמ. קל:

שמואל א פרק יט

מ ותהי רוח י' רעה אל שאול והוא כביתו יושב וחניתו בידו ודוד מנגן ביד. לו: קסט:

שמואל א פרק כ

כז ויהי ממחר גר' ויפקד מקום דוד ויא' שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא כן ישי גר': קכז.

שמואל א פרק כב

א וילך דוד משם וימלט אל מערת עדלם וישמעו אחיו וכל בית אביו וירדו אליו שמה: קנו.
ב ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש גר' מר נפש ויהי עליהם לשד גר': קכט. קנו. קעד:

שמואל א פרק כד

כ ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל: נו: קג. קנט:

שמואל א פרק כה

כה אל נא ישים אדני את לבו אל איש הבליעל הזה על נבל כי כשמו כן הוא נבל שמו גר': קנט:

ל והיה כי יעשה י' לאדני ככל אשר דבר את הטובה עליך וצוך לנגיד על ישראל: ה.

שמואל א פרק כז

יב ותרא האשה את שמואל ותזעק בקול גדול ותאמר גר' למה רמיחני ואתה שאול: קמ:

יג ויאמר לה המלך אל תיראי כי מה ראית ותאמר האשה אל שאול א' ראיתי עלי מן הארץ: קמט.

שמואל ב פרק א

כז איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה:

קסב.

שמואל ב פרק ב

י"א והי מספר הימים אשר היה דוד מלך בחברון על בית יהודה שבע שנים וששה חודשים:

לז.

שמואל ב פרק ז

י"א ולמן היום אשר צויתי שפטים על עמי ישראל והניחתי לך מכל איביך גר':

יב.

י"ד אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן אשר בהעותו והכחתיו בשבט אנשים ובגנעי בני אדם:

שכט.

ט"ו וחסדי לא יסוד ממנו כאשר הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניך:

שכט.

י"ז ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה כן דבר נתן אל דוד:

ל"ד.

שמואל ב פרק ח

י"ג ויעש דוד שם בשבו מהכותו את ארם בגיא מלח שמונה עשר אלף:

ל"ט:

שמואל ב פרק יא

י"א ויאמר אוריה אל דוד הארון וישראל ויהודה ישבים בסכות ואדני יואב גר':

סא: שכט. שט:

שמואל ב פרק יג

ב ויצר לאמנון להתחלות גר':

קמב.

ב ויאמר אליה אבשלום אחיה האמינון אחיך גר':

ל"ט:

שמואל ב פרק יד

ב וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה גר':

ל"ט:

שמואל ב פרק טו

ל"ב והי דוד בא עד הראש גר':

פ. קלד:

שמואל ב פרק טז

ח ובה המלך דוד עד בחורים גר':

ח.

שמואל ב פרק כ

ח הם עם האבן הגדולה אשר בכבעון ועמשא בא לפניהם ויואב חגור מדו גר':

לכו.

שמואל ב פרק כג

א ואלה דברי דוד גר' ונאם הגבר הקם על משיח אלקי יעקב ונעים זמרות ישראל:

קעז:

ב ובניהו בן יהוידע בן איש חיל רב פעלים מקבצאל הוא גר' ירד והכה את הארי גר':

מה. ט: סא. רפס.

שמואל ב פרק כד

כד ויאמר המלך אל ארזנה לא כי קנו אקנה מאותך במחיר גר' ויקן דוד את הגרן גר':

שג:

מלכים א פרק א

כ"א והיה כשכב אדני המלך עם אבתיו והייתי אני ובני שלמה חטאים:

לה:

ל"א כאשר היה י' עם אדני המלך כן יהיה עם שלמה ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך דוד:

ש"ד:

מלכים א פרק ג

ט ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך גר':

קעז:

ט"ו ויקץ שלמה והנה חלום גר':

קסו:

מלכים א פרק ד

י"א ויחכם מכל האדם גר':

לסט.

כג עבדי ירדו מן הלבנון ימה גר':

לפו:

כו וי' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו והי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם:

קעז:

מלכים א פרק ז

כ"ה עמר על שני עשר בקר גר' וכל אחריהם ביתה:

קעג:

כ"ז ויעש את המכנות עשר נחשת ארבע באמה אך המכונה האחת גר':

פז:

מלכים א פרק ח

ח ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים גר':

שסב:

יח ויאמר י' אל דוד אבי יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי הטיבת כי היה עם לבבך:

ט.

כז כי האמנם ישב א' על הארץ הגה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה גו':
רע:

לב ואתה תשמע השמים ועשית ושפטת גו':
מ:

ס למען דעת כל עמי הארץ כי י' הוא האלקים אין עוד:
שלה:

מלכים א פרק יא

לז ואענה את זרע דוד גו' לא כל הימים:
ז:

מלכים א פרק יב

ו ויעץ המלך רחבעם אח הזקנים גו':
רז:

יז וכי' הישבים בערי יהוד' ומלך עליה' רחבעם
יח ויהי הדבר הזה לחטאת גו':
ז:

מלכים א פרק יג

ד ויהי כשמע המלך את דבר איש הא' גו' וישלח וירבעם את ידו גו' ותיבש ידו גו':
ז:

מלכים א פרק יד

א ויאמר אליהו גו' אל אחאב חי י' גו' אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי:
קמז:

יח ותאמר אל אליהו מה לי ולך איש הא' באת אלי להזכיר את עוני ולהמית אח בני:
קיא:

מלכים א פרק יח

כב ויאמר אליהו אל העם אני נותרתי נביא לי' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאוח חמשים איש:
לז:

לז ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו גו' היום יודע כי אתה א' בישראל ובדברך עשיתי גו':
ללא:

מא ויאמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה כי קול המון הגשם:
קיע:

מלכים א פרק יט

יג ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו גו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו:
קפז:

מלכים א פרק כב

יט ויאמר גו' ראיתי את י' ישב על כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו:
קפט:

כג ועתה הנה נתן י' רוח שקר בפי כל נביאיך אלה וי' דבר עליך רעה:
לנו:

מלכים ב פרק ב

יא ויהי המה הלכים גו' והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה גו':
7. סה:

מלכים ב פרק ד

מז ויאמר למועד הזה כעת חיה את חבקת בן ותאמר אל אדני איש הא' אל תכזב בשפחתך:
שגג:

כט ויא' לגיחזי חגר מתניך וקח משענתי גו':
קפז:

ל ויתאמר אם הנער חי י' וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך אחריה.
רז:

מלכים ב פרק יא

יב ויצא את בן המלך יתן עליו את הנזר ואת העדות וימלכו אתו גו':
ז: קסה:

מלכים ב פרק טו

יט בא פול מלך אשור על הארץ גו':
שפא:

מלכים ב פרק יט

טז ויהפיל חזקיהו גו' אתה הוא הא' לבדך גו':
יז:

מלכים ב פרק כ

יא ויקר' ישעי' הנביא אל י' וישב את הצל גו':
ז:

יב כעת ההיא שלח בראדך בלאדן גו':
ז:

כ ויתר דברי חזקיהו וכל גבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא את המים העירה גו':
לג:

מלכים ב פרק כא

יח ולא אסיף להניד רגל ישראל מן האדמה גו':
שז:

מלכים ב פרק כה

ו ויהפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל וכלתה וידברו אתו משפט:
לז:

ז ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עוד ויאסרוהו בנחשתים ויבאוהו בבל:
קפז:

נביאים אחרונים

ישעיה פרק א

א חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה גו': לו. ריד.

יב כי חבאו לראות פני מי בקש זאח מידכם גו'. טה.

יג לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה: טד.

כא איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים: פו: קלד. רנס: לו:ו.

כו ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעצין כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: טז.

כז ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: ח. רעל. ט. טז: טז:ו.

ישעיה פרק ב

ב והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית י' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים: רפא.

ג והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר י' גו' כי מציון תצא תורה ודבר י' מירושלם: קפ.

ד ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב י' לבדו ביום ההוא: קמג. קפ:

ישעיה פרק ג

א אמרו צדיק כי טוב גו': ח: טט: רנז: רפז.

יא אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו: רסא. רסא:

יג נצב לריב י' ועמד לדין עמים קמט. קנט.

ישעיה פרק ד

א כי כרם י' צבאות בית ישראל גו': מט: לו:ו.

יד לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה גו': טמט.

ישעיה פרק ו

ב שרפים עמדים ממעל לו גו' שש כנפים לא' בשתי יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו ובשתיים יעופף: טמט.

ג וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש י' צבאות מלא כל הארץ כבודו: טו: קסז. רכג.

ה ואמר אוי לי כי נדמייתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב גו': רעה:

ו ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: רעה:

ז השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו וכאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו: רמא.

יג ועוד בה עשריה ושבה היתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת כם זרע קדש מצבתה: קנו. טפו:

ישעיה פרק ז

א כי בטרם ידע הנער מאס ברע ובחר בטוב תעזב האדמה אשר אתה קץ מפני שני מלכיה: טפב.

יב ובאו ותחו כלם בנחלי הבתות ובקיקי הסלעים ובכל הנוצצים ובכל הנהלים: לט:

ישעיה פרק ח

ו למרכה המשרה ולשלום אין קץ גו': קממ. קנד. טז:

ישעיה פרק יא

ב ונחה עליו רוח י' רוח חכמה וכינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת י': טנט.

ג והריחו ביראת י' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח: טכד. טפב.

ד ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע: טכד:

ו וגר זאב עם כבש גו' ונער קטן נהג עם: טד: טג.

יד ועפו בכתף פלשתים ימה יחודו יבזו את בני קדם אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם: רמא:

ישעיה פרק יג

יב אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיד: קעה: רכג:

ישעיה פרק יד

א כי ירחם י' גו' ונספחו על בית יעקב. פה.

יד אעלה על במתי עב אדמה לעליון: רט:

ישעיה פרק טז

ה הוכן בחסד כסא וישב עליו כאמת גו': קז:

יא על כן מעי למואב ככגור יהמו גר'. טענ:

ישעיה פרק יז

יב הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון ושאון לאמים כשאון מים כבירים ישאון ט:

ישעיה פרק יח

יד כי לפני קציר כתם פרח ובסר גמל יהיה נצה וכרת הזוללים במזמרות ואת הנטישות הסיר התז: טז:

ישעיה פרק יט

יז ונגף יי את מצרים נגף ורפוא גר'. טז:

ישעיה פרק כ

יח חזות קשה הגר לי הבוגר בוגר והשורד שורד עלי עילם צורי מדי כל אנחתה השבתי. טז:

ישעיה פרק כא

יח ויגל את מסך יהודה גר'. רעט:

ישעיה פרק כב

יח והיה כעם ככהן גר'. קיא: טז:

יח אכלה נבלה הארץ אמללה גר'. יז:

יח והארץ חנפה תחת ישיביה גר'. יז:

יח מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק גר'. טז:

יח רעה התרעעה הארץ פור התפוררה גר'. קמ:

יח והיה ביום ההוא יפקד יי על צבא המרום במרום ועל מלכי הארמה על האדמה: טז:

ישעיה פרק כג

יח בלע המות לנצח ומחה ייא רמעה גר'. קנז: קכו:

יח ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קרינו לו ויושיענו זה יי קרינו לו נגילה ונשמחה בישועתו: רכא:

ישעיה פרק כד

יח ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה עיר עז לנו ישועה ישית חומות חול: טז:

יח בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צוד עולמים: נג: קלמ:

יח נפשי איתך כלילה אף רחמי בקרבי גר'. י: קנג:

יח יי רמה ירך כל יחזיקן גר'. טז: טיט:

יח יחיו מתוך נבלתי יקומן הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל: טלל:

יח לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם טז:

ישעיה פרק כז

יח ביום ההוא יפקד יי בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על ליתן נחש ברח ועל ליתן נחש עקלתן גר'. לו:

יח והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו ליי בהר הקדש בירושלם קפט: קלו: רמז:

ישעיה פרק כח

יח וחייתי כדור עליך וצרתי עליך מצב והקימתי עליך מצרת: קלט:

יח הוי המעמקים מיי לסתר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי ראנו ומי יודענו: טז: טז:

יח לכן כה אמר יי אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורר. טעו: טז:

ישעיה פרק כט

יח נתן לכם אדני לחם צר ומים לחץ ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך: רב: ריא:

יח והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש יי את שבר עמו גר'. טל: טג: קנג: רי: רכג: רד: רלג: רלס: טיג: טמס: טנת: טז:

יח השיר יהיה לכם כליל התקדש חג גר'. קנג:

יח כי ערוך מאתמול תפתה גר'. טז:

ישעיה פרק ל

יח וכלי כליו רעים הוא גר'. קסג: רעג: טלד:

יח אשריכם זרעי על כל מים גר'. טסז:

ישעיה פרק לא

יח והיה אמתת עתיך חסן ישועת חכמת דעת יראת יי היא אוצרו: ט: טא: טב: טג: טד: טה: טז: טז: טז: טז: טז:

יב מי מרד בשעלו מים ושמים בורת חכן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלט הרים גר
קז: שכג: שעט.

כב הישב על חוג הארץ וישביה כחגבים הנוטה כדק שמים וימתחם כאהל לשבת.
כד: שנה:

כו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא גר:
סג: שלט: טו.

כז למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מ' ומאלקי משפטי יעבור.
קסג:

ישעיה פרק מא

ב מי העיר ממזרח צדק יקראוהו לרגלו יתן לפניו גרים גר יתן כעפר חרבו גר.
פג קעט: שנו: שפא: טה.

ג ירדפם יעבור שלום ארח כרגליו לא יבוא
מד:

ד מי פעל ועשה קרא הדרות מראש אני י ראשון ואת אחרונים אני הוא:
ללד.

ח ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחותך זרע אברהם אהבי:
עט: שפג: שלא.

כז ראשון לציון הנה הנם ולירושלם מבשר אתן: י: רפד:

ישעיה פרק מב

טז והולכתי עורים בדרך לא ידעו גר:
ט: שג:

יח החרשים שמעו והעורים הביטו לראות.
קנה.

ישעיה פרק מג

ה אל תירא כי אתך אני ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך:
פא.

יב אנכי הגדתי והושעתי והשמעתי ואין בכם זר ואתם עדי נאם י ואני אל:
שלא.

כו הזכירני נשפטה יחד ספר אתה למען תצדק: נג: שכ:

ישעיה פרק מד

ו כה אמר י מלך ישראל וגאלו י צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין א':
נט: קעט: ללד: שלט.

ח אל תפחדו ואל תרוהו הלא מאז השמעתיך והגדתי ואתם עדי היש אלה מבלעדי ואין צור כל ידעתי:
שכ.

יג חרש עצים גר כתפארת אדם לשבת בית: קלט: שלו:

יח לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות גר:
טו: ללה.

טו הלך צדקות גר אטם אזנו משמע דמים גר ועצם עיניו מראות ברע:
של:

יח לבך יהגה אימה איה ספר איה שקל איה ספר את המגדלים:
שעט:

ישעיה פרק לד

יא ירשזה קאת וקפוד וינשוף וערב ישכנו בה ונטה עליה קו תהו ואבני בהו.
טו:

ישעיה פרק לו

טז י צבאות גר אתה עשית את השמים גר:
יג:

ישעיה פרק לח

ג ויאמר אנה י זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת וכלב שלם והטוב בעיניך עשיתי גר:
שעו:

ה הלוך ואמרת אל חזקיהו גר שמעתי את תפלתך גר הנני יוסף על ימין חמש עשרה שנה
שעו:

ח הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה גר.
שמת:

טז אדני עליהם יחיו גר ותחלימני החיני:
קנט.

כא ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים גר:
שמת:

ישעיה פרק לט

ג ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה אמרו האנשים גר מארץ רחוקה באו גר:
רנד:

ישעיה פרק מ

א נחמו נחמו עמי יאמר אליכם:
שלא: שיג:

ב דברו על לב ירושלם גר כי נרצה עונה כי לקחה מיד י כפלים גר:
קא: ללד: שיג: שיג: טו.

ג קול קורא במדבר פנו דרך י ישרו בערבה מסלה לאלקיננו:
קיט.

ד כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה:
שט.

ז יבש חציר נבל ציץ כי רוח י נשבה בו גר:
טו.

ח יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם:
כג:

י הנה אדני י בחזק יבוא ודעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו:
טג:

ישעיה פרק מה

ו למען ידעו ממזרח שמש וממערבה כי אפס בלעדי אני יי ואין עוד:

ז יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני יי עשה כל אלה:

טו אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע קו. טז. טז:

יח כי כה אמר יי בורא השמים גר לא תהו בראה לשבת יצרה גר. רעה: ט. טז.

ישעיה פרק מו

ג שמעו אלי בית יעקב וכל שארית בית ישראל העמסים מני בטן הנשאים מני רחם: די: לג:

ד ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט: ללד. טז:

ישעיה פרק מח

ט למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך גר: טז:

יג למעני למעני אעשה גר: קמו. רפו:

יב שמע אלי יעקב וישראל מקראי אני הוא אני ראשון אף אני אחרון: ללד.

טז קרכו אלי שמעו זאת לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה אדני יי שלחני ורחו. טו.

ישעיה פרק מט

ג ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר: ר:

ד ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי אכן משפטי את יי ופעלתי את אלקי: קלד. טז:

יד ותאמר ציון עזבני יי ואדני שכחני: טיח:

טז הן על כפים חקתיך חומתיך נגדי תמיד: טיט.

יז מהרו בניך מהרסוך ומחרכיך ממן יצאו. טיט:

יח שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו גר: טיט.

כא ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה גר: טיט.

כב כה אמר אדני יי הנה אשא אל גרים ירי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן גר: טכ.

ישעיה פרק נ

א כה אמר יי אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי או מי מנשי אשר מכרתי אתכם גר: רל. טיט:

ח קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחוד מי בעל משפטי יגש אלי. טיט:

ט הן אדני יי יעזר לי מי הוא ירשיעני הן כלם כבגד יבלו עש יאכלם: קמח: קסג: רפל:

ישעיה פרק נא

ו שאו לשמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה גר: טסד:

יב אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את וחיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר יתן: רנג.

טז ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליטוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה: יב.

ישעיה פרק נב

א עורי עורי לבשי עזן ציון לבשי בגדי תפארתך ירושלם עיר הקדש גר: טלא. טלא:

ז מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלקיך. טלא.

ח קול צפוף נשאו קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: טג. טז: טס:

י חשף יי את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו טלא.

יב כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו גר קלא.

ישעיה פרק נג

ו כלנו כצאן תעינו איש לדרכו פנינו גר. קס:

ז נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשה לטבח יובל וזרחל לפני גזיה נאלמה ולא יפתח פיו: קנא: רלד: טיב:

ישעיה פרק נד

ב הרחיבי מקום אהלך ויריעו משכנותי יסו גר: רלו:

ה כי בעליך עשך יי צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלקי כל הארץ יקרא: רל: רט: ריא. רלד:

ז ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך: טלד:

י כי ההרים ימוש והגבעות תמוטנה וחסרי מאתן לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרוחמך יי: טלד:

יג עניה סערה לא נחמה הנה אנכי מרכיך בפקך אביך ויסדתיך בספירים: טכג:

ישעיה פרק פ

א קומי אורי כי בא אורך וכבוד יי עליך זרח. שלט. שט:

ב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך זרח יי וכבודו עליך יראה: שנס:

ד שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו גוי: שלט.

ה תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל גוי: ריט:

ו לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולונה הירח לא יאיר לך והיה לך יי לאור עולם ואלקיך לתפארתך: שמו:

ז ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצור מטעי מעשה ידי להתפאר: רע.

ח הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני יי בעתה אחישנה: קעד: רנז: טז:

ישעיה פרק פא

א כי אני יי אהב משפט שנא גזל בעולה ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אכרות להם: שמה.

ב ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך יי: קיד:

ג שוש אשיש ביי תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע גוי כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה: טז.

ישעיה פרק פב

א והיית עטרת תפארת ביד יי וצניף מלוכה בכף אלקיך: לג:

ב נשבע יי בימינו וכוזרע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאיביך גוי: רנס: שלט. שלט:

ישעיה פרק פג

א פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי גוי: קכט: שלט:

ד כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: שלט:

ה כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה יי אבינו גאלנו מעולם שמך: שיט: שיש: שנס.

ישעיה פרק פד

א ונהי כטמא כלנו וכבדו עדים כל צדקתי גוי: רנס:

ב ושמתי כדוד שמשחך ושעריך לאבני אקדה וכל גבולך לאבני חפץ: טכג:

ג וכל בניך למחדי יי ורב שלום בניך: טכג: טכד.

הן הן גור יגור אפט מאותי מי גר אתך עליך יפול: טכד.

ישעיה פרק נה

א הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף גוי: טלג:

ז יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל יי וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח: נג:

י כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ויקם כי אם עשה גוי. לו. קסה. קפ: ריד. רכו: רטט.

ישעיה פרק נו

א ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת: טד:

ישעיה פרק נז

א בזעקך יצילך קבוציך ואת כלם ישא רוח גוי: קנז.

ב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: קנז.

ג בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר יי ורפאתיו: לו. טכו:

ישעיה פרק נח

א הכזה יהיה צום אבחרהו גוי: ריז:

ג אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג גוי: מד. שלט. שסט. ט.

ישעיה פרק נט

א על כן רחק משפט ממנו ולא תשיגנו צדקה נקדה לאור והנה חשך גוי: יט:

ב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרעו וצדקתו היא סמכתהו. ק.

ג וילבש צדקה כשריך וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה: שפט.

ה ואני זאת בריחי אהתם אמי יי רחמי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיוך לא ימוש מפי ומפי זרע גוי: שי:

ישעיה פרק פה

כ לא יהיה משם עוד עול ימים וזמן אשר לא ימלא את ימיו כי הנער בן מאה שנה ימות גר': **שא.**

כב לא יבנו ואחר ישוב לא יטעו ואחר יאכל כי כימי העץ ימי עמי ומעשה ידיהם יכלו בחירי: **שא.**

כד והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע: **רצ:**

כה זאב וטלה ירעו כא' גר' ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קרשי אמר י': **נד: נו.**

ישעיה פרק סו

ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם י' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי: **שסה:**

ז בטרם תחיל ילדה גר' והמליטה זכר: **לכט:**

יב כי כה אמר י' הנני נטה אליה כנהר שלום גר' **מב**

יז המתקדשים והמטהרים אל הגנות גר': **מו:**

כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה גר' כן יעמד זרעם ושמכם: **שנ.**

כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר י': **קו:**

ירמיה פרק א

יד ויאמר י' אלי מצפון תפתח הרעה גר': **שמב**

ירמיה פרק ב

ב הלך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר י' זכרתי לך חסד נעורייך גר'. **פה: קז. קלד. רלמ:**

ג קדש ישראל לי' ראשית תבואתו כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם י': **רב**

יב תיסרך רעתך ומשבותיך תוכחך גר'. **רסא.**

כא ואנכי נטעתיך שרק כלה זרע אמת גר': **רלמ.**

כד פרה למד מדבר באות נפשה שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה כל מבקשיה לא ייעפו גר': **קד:**

ירמיה פרק ג

א לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה גר': **רל:**

ג וימנעו רבבים ומלקוש לוא היה ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם: **קט:**

יז בעת ההיא יקראו לירושלם כסא י' ונקוד אליה כל הגוים לשם י' לירושלם גר': **כה:**

כב שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם גר': **קכז:**

ירמיה פרק ד

ד המלו לי' הסוד ערלות לבבכם גר': **קמט:**

כג ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו גר'. **קו: שנמ.**

ירמיה פרק ה

כב האותי לא תיראו נאם י' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים גר'. **כד: כג: כט. קמה.**

ירמיה פרק ו

כה אל תצאו השדה ובדרך אל תלכו כי חרב לאיב מגור מסביב: **קיז:**

ירמיה פרק ז

ד אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל י' היכל י' היכל י' המה **י: שטא.**

טז ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי גר': **קיב**

ירמיה פרק ח

יא מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי י' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ גר': **רג. רד:**

ירמיה פרק י

ב כה אמר י' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאתות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה: **למ.**

י וי' א' אמת הוא א' חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יכלו גוים זעמו: **רד.**

ירמיה פרק יא

טז זית רענן יפה פרי תאר קרא י' שמך גר': **רלא:**

ירמיה פרק יב

ח עצמו לי אלמנחתי מחול ימים הבאתי להם על אם בחד שודד בצהרים גר': **ס:**

ט אמללה ילדת השבעה נפחה נפשה גר': **קלד:**

יד כה אמר י' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה גו': קנז:

טו כה אמר י' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם י' ושבו מארץ אויב: קלד.

יח כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי: נג.

יט הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מרי דברי בו זכר אזכרנו גו': קכז: קלו: קלד: קנד: קסג: קיד:

כא עד מתי תתחמקין הכת השוכבה כי כרא י' חדשה בארץ נקבה תסוכב גבר: עו. רפו: שלט.

ירמיה פרק טו

יז אהה י"א הנה אתה עשית את השמים גו': יכ:

כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים באתות ובמופתים גו': קט.

ירמיה פרק טז

ב כה אמר י' אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה ולבלתי היות יומם ולילה בעתם

כב אשר לא יספר צבא השמים ולא ימד חול הים כן ארכה את זרע דוד עבדי ואת הלויים משרתי אתי קמה:

ירמיה פרק טז

טז וישבע המלך צדקיהו אל ירמיהו בסתר לאמר חי י' את אשר עשה לנו את הנפש הזאת גו': טא.

ירמיה פרק טז

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת י' אחר שלח אתו נבחראון רב טבחים גו': קכט.

טז ויוחנן בן קרח אמר אל גדליהו בסתר גו': קמז:

ירמיה פרק טז

ט והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליהו גו': קמז:

ירמיה פרק טז

יז כי עשה נעשה גו' ונשבע לחם ונהיה טובים גו': קנז

יג חילך ואוצרתך לבו אתן לא במחיר גו': לט:

ירמיה פרק טז

יט י' עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה גו': לה:

ירמיה פרק יז

יד רפאני י' וארפא גו' כי תהלתי אתה: קיא. קנז: קיז:

ירמיה פרק טז

יב בית דוד כה אמר י' דינו לבקר משפט גו': קד. קז:

ירמיה פרק כב

ט כה אמר י' כתבו את האיש הזה ערירי גו': קכד:

ירמיה פרק כג

ה הנה ימים באים נאם י' והקמתי לדוד צמח צדיק ומלך מלך גו': קעו. שיט. שז: שלא.

כד אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו גו': יכ:

כמ הלוא כה דברי כאש נאם י' וכפטיש יפצץ סלע: קפד:

ירמיה פרק כו

א בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו גו': יכ

ירמיה פרק כח

א ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה גו': יכ

ירמיה פרק כט

יג ובקשתם אתי ומצאתם כי תדרשני בכל לבבכם: קסג:

ירמיה פרק ל

י ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם י' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק גו': קלא:

ירמיה פרק לא

ב מרחוק י' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך גו': קלא.

ד בבכי יבאו ובתחנונים אוכילם גו': קסו:

יב אז השמח בתולה במחול ובחרים וחקנים גו': קכה:

ירמיה פרק ז

ד כה תאמר אליו כה אמר י' הנה אשר בניתי אני הרס ואת אשר נטעתי אני נתש ואת כל הארץ היא: פז.

ירמיה פרק ח

יא שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי גו' רעג.

לז על כן לבי למואב כחללים יהמה גו' שעצ.

ירמיה פרק ט

ט אם בצרים באו לך לא ישארו עוללות אם גנבים בלילה השחיתו דים: ריע.

טז כי הנה קטן נתתיך בגוים בזוי באדם שיט.

ירמיה פרק י

כ בימים ההם ובעת ההיא נאם י' יבקש את עון ישראל ואיננו גו' כי אסלה לאשר אשיר רלג.

יחזקאל פרק א

ד וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקח' ונגה לו סביב גו'. קכו: קעז. רסג. שסז. סג.

ז ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל גו'. נא.

יד והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק.

מ: פג. קה. קז. קיב. קמא: קלז. רמ: שטז:

יחזקאל פרק ג

יב וחשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד י' ממקומו: נה: קפט: רסד.

יחזקאל פרק ה

ה כה אמר אדני י' זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות. עב:

יחזקאל פרק ז

יא החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמתם ולא מהמהם ולא נח בהם: קו: עא. שעג: שעז:

יחזקאל פרק ט

ב והנה ששה אנשים באים גו' ואיש אחד בתוכם לבש בדים וקסת הספר במתניו גו': קלו: רמז.

ד ויאמר י' אליו (אלו) עבר בתוך העיר בתוך ירושלם והתוית תו על מצחות האנשים גו'. רלח. שכה:

יחזקאל פרק י

ז רבבה כצמת השדה נתתיך ותרכי ותגדלי גו' ואת ערם ועריה. יט. קעט: שלט.

ח ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דדים ואפרש כנפי עליך ואכסה גו' קעט.

יחזקאל פרק יז

ה ויקח מזרע הארץ ויתנהו בשדה זרע קח על מים רבים צפצפה שמו רלא.

יג ויקח מזרע המלוכ' גו' ואת אילי הארץ לקח. ט.

יחזקאל פרק יח

כ הנפש החטאת היא תמות גו' קעט.

לכ כי לא אחפץ במות המת נאם י'א והשיבו וחיו: שמו.

יחזקאל פרק כ

ז ואמר אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגולולי מצרים אל תטמאו אני י' אלקיכם רלז.

לג חי אני נאם אדני י' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם רד.

לח וברותי מכם המרדים והפושעים בי גו' קנג:

יחזקאל פרק כא

ל ואתה חלל רשע נשיא ישראל גו': ט.

יחזקאל פרק כב

כד בן אדם אמר לה את ארץ לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם. קט. עא. שעא:

יחזקאל פרק כג

כ ותעגבה גו' אשר בשד חמורים בשדם גו': רלז

יחזקאל פרק כט

ג דבר ואמרת גו' הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול
גו' אשר א' לי יארי ואני עשיחני קפג

יחזקאל פרק ל

יט ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא
יחיה. קנד.

יחזקאל פרק לד

לא ואתן צאני צאן מרעיית אדם אתם אני אלקיכם נאם אדני
ג

יחזקאל פרק לו

כה חרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם
ומכל גלוליכם אטהר אתכם לנג

כו ונתתי לכם לב חדש גו' הסרתיו את לב האבן מבשרי
ונתתי לכם לב בשר. ט. מא. קעו: לנג

יחזקאל פרק לז

כה וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב גו' ודוד עבדי
נשיא להם לעולם: קפו.

יחזקאל פרק לט

ד על הרי ישראל תפול אתה וכל אנפיך גו'. קמ.

יא והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל גי
העברים גו' וקברו שם את גוג גו'. עו:

יחזקאל פרק מא

כב המזבח גו' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני י'. לב

יחזקאל פרק מד

פו והכהנים הלויים בני צדוק גו': קסא:

הושע פרק ב

ב ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד
ועלו מן הארץ כי גדול יום יורעאל: כ.

ז כי זנתה אמם הבישה הורחם גו': רכ:

זז לכן הזנה אנכי מפתיה גו': קנד. לנה:

יז ונתתי לה גו' ואת עמק עכור לפתח תקוה גו'. קנה.

כא וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד
וברחמים: רט:

כג והיה ביום ההוא אענה נאם י' אענה את השמים והם יענו
את הארץ יב:

כה ורעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רחמה ואמרת ללא עמי
עמי אתה והוא יאמר אלקי. טא:

הושע פרק ד

ג על כן תאכל הארץ ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף
השמים וגם דגי הים יאספו: לט:

הושע פרק ה

יא עשוק אפרים גו' כי הואיל הלך אחרי צו. קמו: טגא:

הושע פרק ו

ב יחינו מימים ביום השלישי יקמנו ונחיה גו': כו. קנט.

ג ונדעה נרדפה לרעת את י' כשחר נכון גו'. קס:

הושע פרק ז

ט אכלו זרים כחו והוא לא ידע גו'. פו.

הושע פרק ח

י גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם גו': טה.

הושע פרק ט

א אל תשמח ישראל אל גיל כעמים גו'. טסו:

י כענבים במדבר מצאתי ישראל גו'. טנג.

הושע פרק יב

ט ויאמר אפרים אך עשרתי מצאתי און לי כל יגיעי לא ימצאו
לי עון אשר חטא: קג.

יג ויכרח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה
שמר: קו. טלה.

הושע פרק יד

ב שובה ישראל עד ייא כי כשלת בעתוך: ו: טלא. טכה:

עמוס פרק ג

ח אריה שאג מי לא יירא י"א דבר מי לא ינבא: טה.

עמוס פרק ה

ב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל גר'. לל: רפה:

ח עשה כימה וכסיל והפך לבקר צלמות ויום לילה
החשיךהקורא למי הים וישפכם על פני הארץ י'
שמו

י שנאו בשער מוכיח ודבר תמים יתעבו. טעג:

עמוס פרק ז

ב והיה אם כלה לאכול את עשב הארץ ואמר אדני י' סלח נא
מי יקום יעקב כי קטן הוא. לג. פד:

ז כה הראני והנה אדני נצב על חומת אנך וכידו אנך. לנ:

עמוס פרק ח

יד הנשבעים באשמת שמרון ואמרו חי אלקיך זן וחי דרך
באר שבע ונפלו ולא יקומו עוד קלמ:

עמוס פרק ט

לא ראיתי את אדני נצב על המזבח ויאמר הך הכפתור וירעשו
הספים גר'. קנ:

עובדיה פרק א

לא חזק עבדיה כה אמר אדני י' לאדום גר': לו.

ד אם תגביה כנשר ואם בן כוכבים שים קנך משם אורידך
נאם י'. קלג.

ה אם גבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמיתה הלוא יגבו
רים גר': קט:

יד ואל תעמד על הפרק גר': קיד.

יח והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו
בהם ואכלום ולא יהיה שריד גר': קי. טפ.

כא ועלו משעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לי'
המלוכה: טה:

יונה פרק ב

ד ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסבבני כל משברך וגליך
עלי עברו: ק:

ז אפפוני מים עד נפש גר': קג.

ג קחו עמכם דברים ושזכו אל י' אמרו אליו כל תשא עון וקח
טוב ונשלמה פרים שפתינו: קיד. רכט:

י מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי י' וצדקים ילכו
בם ופשעים ישלרו בם. רעס: טד:

יואל פרק א

ג עליה לבניכם ספרו גר'. קפו. קפז.

יואל פרק ב

ב יום חשך ואפלה גר' כמהו לא נהיה מן העולם ואחריו לא
יוסף גר': קפו:

י לפניו רגזה ארץ רעשו שמים שמש וירח קדרו וכוכבים אספו
נגהם. ל:

יא וי נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה
דברו כי גדול יום י' ונורא מאד ומי יכילנו. טעט.

יב ויען י' ויאמר לעמו הנני שלח לכם את הדגן גר' ולא אתן
אתכם עוד חרפה בגרים: רפה:

ב ואת הצפוני ארחיק מעליכם והרחתי אל ארץ ציה ושממה
גר'. רפה: טג. טמג.

כא אל תיראי אדמה גר' כי הגדיל י' לעשות: רפה:

יואל פרק ג

לא והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם
ובנותיכם גר'. קלז: רלד: טיב.

ג ונתתי מופתים בשמים ובארץ גר': לג.

יואל פרק ד

ב וקבצתי את כל הגרים והורדתי אל עמק יהושפט ונשפטתי
עמם שם גר': טפז.

יב יעורו ויעלו הגרים אל עמק יהושפט כי שם אשכ לשפט את
כל הגרים מסביב: קמט. רמד:

עמוס פרק ב

ז כה אמר י' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו
על מחרם בכסף צדיק גר'. קנה:

ח ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגבה ארזים גבהו
חוסן הוא כאלותים גר': רגז. רעז. רעז:

כ תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבי מימי קדם: לל. נ. פ. זד. נט. קכה. קמט: קנו. רט. רל.ט.

נחום פרק א

א משא נינוה ספר חזון נחום האלקשי: לו.

חבקוק פרק ב

ב ו' בהי' קדשו הס מפני כל האר' שמו: שנל. שעט. מד:

חבקוק פרק ג

ב ו' שמעתי שמעך יראתי ו' פעלך בקרב שנים חייהו בקרב שנים תודיע ברגו רחם תזכור:

יא שמש ירח עמד ובלה לאור חציך יהלכו גר': ל.

צפניה פרק ב

א התקוששו וקושו הגר' לא נכספי: טז.

צפניה פרק ג

ד ו' צדיק בקרבה לא יעשה עולה בבקר בבקר משפטו יתן לאור לא נעדר ולא ידע עול בשת: יט:

ט כי אז אהפך אל עמים שפה ברודה לקרא כלם בשם ו' לעבדו שכם אחד: קעג:

חגי פרק ב

א כי כה אמר ו' צבאות עזר אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ ואת הים ואת החרבה: יב:

יא לי הכסף ולי הזהב נאם ו' צבאות: רל.

יב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון גר'. ט.

כא אמר אל זרבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ: יג:

זכריה פרק ב

יא ויאמר אליו רץ דבר אל הנער הלז לאמר פרוזת תשב ירושלם מרב אדם ובהמה בתוכה. קג:

יב ואני אהיה לה נאם ו' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: קלו:

זכריה פרק ג

ג ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: ט:

יונה פרק ג

ב קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך: לו.

ד וחל יונה לבור בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום וינינה נהפכת: לו.

מיכה פרק א

ט כי אנושה מכותיה כי באה עד יהודה נגע עד שער עמי עד ירושלם: לנג.

מיכה פרק ב

ט נשי עמי תגרשון מבית תענניה גר': קט.

מיכה פרק ד

א ביום ההוא נאם ו' אספה הצלעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי.

יב והמה לא ידעו מחשבות ו' ולא הבינו עצתו כי קבצם כעמיר גרנה: טז.

מיכה פרק ה

ד והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו גר': ה.

מיכה פרק ו

ב שמעו הרים את ריב ו' והאתנים מסדי ארץ כי ריב לי עם עמו ועם ישראל יתוכח: טפו.

ד עמי זכר נא מה יעץ בלק גר' ומה ענה אתו בלעם גר' למען דעת צדקות ו': לעז. רעז:

ח הגיד לך אדם מה טוב ומה ו' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך: רעט.

מיכה פרק ז

ט זעף ו' אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשה משפטי וציאני לאור אראה בצדקותי: יט:

טז כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: טיז:

יח מי א' כמוך נשא עון ועבר על פשע גר' לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא: כד. קים: קעה: רעל: טכ:

יט ישוב ירחמנו יכבש עונותינו והשליך במצלוח ים כל חטאותם: טג:

זכריה פרק ד

ב ויא' אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה מגורת זהב גוי ושבעה מוצקות לגרות אשר על ראשה. **כג:**
י כי מי בו ליום קטנות ושמתו וראו את האבן גוי עיני יי המה משוטטים בכל הארץ. **שלס:**
יד ויאמר אלה שני בני היצהר העמדים גוי. **קפט:**

זכריה פרק ה

ה ויצא המלאך הרבר בי ויאמר אלי שא נא עיניך וראה מה היוצאת הזאת **קכא:**

זכריה פרק ו

ו כה אמר יי צבאות עד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: **קכז:**
יב כה אמר יי צבאות צום הרביעי וצום החמישי גוי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה גוי. **לכ:**

זכריה פרק ז

ז גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך גוי עני ורכב על חמור גוי. **קכד:**

זכריה פרק ח

ח כי התרפים דברו און והקוסמים חזו שקר וחלמות השוא ידברו גוי: **קכד:**
ח אשרקה להם ואקבצם כי פדיתם ורבו כמו רבו: **לכא:**
יא ועבר בים צרה גוי. **לנג:**

זכריה פרק יב

ג והיה ביום ההוא אשים את ירושלים אבן מעמסה לכל העמים גוי ונאספו עליה כל גויי הארץ: **קמ:**
י ושפכתי על בית דויד ועל יושב ירושלים רוח חן ותחנונים והביטו אלי גוי. **קמ:**

זכריה פרק יד

ז והיה יום אחד הוא יודע ליי לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור **קמ:**
ח והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד **קמ:**
יב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יי את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המק בשרו גוי. **קמ:**

מלאכי פרק ב

א תורת אמת היתה בפיהו ועולי לא נמצא בשפתיו בשלוי ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון **לכא:** **לכא:** **לכא:**
ז כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יי צבאות הוא **קמ:**
יב יכרת יי לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה ליי צבאות. **קכד:**
יד ואמרתם על מה על כי יי העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה גוי. **לכ:**
יז הוגעתם יי ברביתכם גוי **קכז:**

מלאכי פרק ג

א כי אני יי לא שניתי גוי: **קכא:** **לכא:** **לכא:**
י הביאו א כל המעשר אל בית האוצר גוי ובחנוני נא בזאת גוי והרקתי לכם ברכה עד בלי די **לכא:**
יב ואשרו אתכי גוי כי תהיו אתם ארץ חפץ גוי **קכז:**
יח ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו. **לכא:**
כ ורחזה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק. **קלד:**
כג הנה אני שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא: **לכא:**
כד והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא הכימי את הארץ חרם: **לכא:** **לכא:**

כתובים

תהלים פרק א

ד לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תרפנו רוח: **שפא:**
ה ע"כ לא יקמו רשעים במשפט וחסאי בעדת צדי: **שפא:**
ו כי יודע יי דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד: **שפא:**

ג והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח: **נג:** **נא:** **שפא:**

תהלים פרק ב

א למה רגשו גרים ולאמים יהגו ריק: שפא.
 ב יתיצבו מלכי ארץ גוי על י ועל משיחו. שפא.

תהלים פרק ג

א קומה י הושיעני אלקי כי הכית את כל איבי לחי שני רשעים שברת: קסא.
 ב ליי הישועה על עמך ברכתך סלה: קלב.

תהלים פרק ד

א בקראי ענני אלקי צדקי בצר הרחבת לי גוי: רג.
 ב רגזו ואל תחסאו אמרו בלבבכם גוי ודמו סלה: טו.

תהלים פרק ו

א ה שובה י חלצה נפשי הושיעני למען חסורך: מו.
 ז יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי גוי: מז.

תהלים פרק ח

א י ארנינו מה אדיר גוי אשר תנה הודך על השמים. ט.
 ב מפי עוללים וינקים יסדת עז למען צורריך גוי: ט.
 ד כי אראה שמיך מעשי אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כתנתה: קפא.
 ה מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו. קפט.
 ו ותחסרהו מעט מא' וכבוד הודד תעטרהו: קס.

תהלים פרק ט

א והוא ישפט תבל בצדק ידך לאמים במישרים: י.
 י ויהי י משגב לדרך משגב לעתות בצרה: קלו.
 יא ויבטחו בך ידעי שמך כי לא עזבת דרשיך י. נה. סז.
 יב ישובו רשעים לשאולה כל גרים שכחי א': קפב.

תהלים פרק י

א כי הלל רשע על תאות נפשו ובצע בך נאץ י: קנב.

תהלים פרק יא

א בהיכל קדשו י בשמים כסאו עיניו יחזו עפעפי יבחנו בני אדם: קיג.

ה י צדיק יבחן ורשע ואהב חמס שנאה נפשו. טעה:

תהלים פרק יב

א אמרות י אמרות טהרות גוי: מב. מצ. נכס: רמס: רענ:

תהלים פרק יג

א לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכן לבטח: קמ:

תהלים פרק יד

א האל תמים דרכו אמרת י צרופה גוי: טלא. ט.
 ב ותתן לי מגן ישעך גוי וענותך תרביני: קיג. טלה: טז:

תהלים פרק יו

א תורת י תמימה משיבת נפש עדות י נאמנה מחכימת פתי. ט: י: טו: טז: רמו: טעו.
 ב יראת י טהורה גוי משפטי י אמת צדקו יחדו: יצ: רז.

תהלים פרק יז

א ישלח עורך מקדש ומציון גוי קנג: רלו: רלט: שלה: שגמ.
 ב אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ייא גוי. טנג: טו:

תהלים פרק יח

א כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז: קפג:
 ב כי המלך בטח ב' ובחסד עליך בל ימוט: טז.

תהלים פרק יט

א ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: ט:

תהלים פרק כ

א נפשי ישוב ינחני במעגלי צדק למען שמו. רפ.
 ב אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי גוי: קמ.

תהלים פרק כד

א לחדד מזמור ליי הארץ ומלואה תבל וישבי בה: ק.
 ב נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי גוי: טז.

תהלים פרק כה

י' ד' סוד י' ליראיו ובריתו להודיעם.

קט.

תהלים פרק כו

ג קול י' על המים אל הכבוד הרעים י' גו'

קיט:

ב קול י' יחולל אילות יחושף יערות גו'

קמ:

י' למבול ישב וישב י' מלך לעולם:

עה:

יא' י' עז לעמו יתן י' יבר' את עמו בשלר': טז. רמנ: קטג.

תהלים פרק לו

א מזמור שיר חנכת הבית לדוד.

קפנ:

ב ארוממן י' כי דליטני ולא שמחת איבי לי:

מא: לנח.

ד י' העלית מן שאול נפשי חייטני מירדי בור

קפה:

ו כי רגע באפו חיים ברצונו גו':

רפ. רפא.

ח י' ברצונך העמדת' גו' הסתרת פניך הייתי נבהל.

קסו:

תהלים פרק לא

ד כי סלעי ומצודתי אתה ולמען שמך תנחני ותנהלני: רכ:

ו בידך אפקיד רוחי פדיתיה אותי י' אל אמת: נח: קסת.

טז בידך עתתי הצילני מיד אויבי ומרדפי: יא. שית.

יח תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק בגאווה
ובח: שנה.

כ מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים בך נגד בני
אדם. ט: קפו. שמכ. שגכ.

תהלים פרק לג

ו בדבר י' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: יא: רי: שק:

ב כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: טז. כא: פג:

יא עצת י' לעולם תעמר מחשבות לבו גו': שכג: שגג:

יב אשרי הגוי אשר י' אלקיו העם בחר לנחלה לו: מד:

יח הנה עין י' אל יראיו למיחלים לחסדו: שנת.

תהלים פרק לד

ב אברכה את י' בכל עת תמיד תהלתי בפני:

טז. שב

יח קרוב י' לנשכרי לב ואת דכאי רוח ישיע:

שעמ.

כ רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו י': רנד: רנה:

כא שמר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: נה:

תהלים פרק לו

ה און יחשב על משכבו יתיצב על דרך לא טוב רע לא
ימאס: שכט.

ז צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה גו': שעד:

ח ירוין מרשן ביתך ונחל עדניך תשקם: יט.

יב אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תגדני שגכ. שקו.

תהלים פרק לז

י ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו: ר.

יד חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם להפיל עני ואביון לטבח
ישרי דרך: זג. שג. שגג:

טו חרבים תבוא בלבם וקשתותם תשכרנה: זד.

יח יודע י' ימי תמימם ונחלתם לעולם תהיה. קכ:

תהלים פרק לט

ג נאלמתי דומיה החשייתי גו': קנז: ללד. שה. שה: שיכ.

ה הודיעני י' קצי ומדת ימי מה היא גו': לו. קכא.

ו הנה טפחות נתתה ימי וחלרי כאין נגדך אך כל הבל כל אדם
נצב סלה: קכא.

ז אך בצלם יתהלך איש אך הבל יהמיון גו': מ:

תהלים פרק מ

ה אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי
כזב: קנט:

תהלים פרק מב

ג צמאה נפשי לא' לאל חי מתי אבוא ואראה גו': קמו:

ו מה תשתרוחחי נפשי ותהמי עלי הוחילי לא' כי עוד אודנו
ישועות פניו: שגג:

ח תהו' אל תהום קור' גו' כל משכרי' וגליך עלי עברו: כד:

תהלים פרק מד

כג כי עליך הרגנו כל היום גו'. קמג. קמח. לל. רפ:

תהלים פרק מה

ב רחש לבי דבר טוב אמר אני מעשי למלך גר: שנו:
 ח אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך א' אלקיך שמן ששון מחבריך: קיל:
 י בנות מלכים ביקרוחך גר: שזג:
 יא שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך גר: שפס: שגג:
 יב ויתאו המלך יפיך כי הוא אדניך והשתחוי לו: שפס:
 יד כל כבודה בת מלך פנימה גר: קמג:
 טז תובלנה בשמחת וגיל תבאינה בהיכל מלך. רעג.

תהלים פרק מו

ט לכו חזו מפעלות י' אשר שם שמות בארץ: שגד.

תהלים פרק מז

ט מלך א' על גוים א' ישב על כסא קדשו: שלג.

תהלים פרק מח

ב גדול י' ומהלל מאד בעיר אלקינו הר קדשו: פג.
 יא כשמך א' כן תהלתך גר צדק מלאה ימיך: רכד:

תהלים פרק מט

ט ויקר פדיון נפשם חדול לעולם: רנג.

תהלים פרק נ

א מזמור לאסף אל אלקים י' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא: שגד:
 ה אספו לי חסידי כרתי בריתי עלי זבח: קלט.
 י כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף: נו:
 יב אם ארעב לא אמר לך גר: ה: רכה. שסט:
 יג האוכל בשר אבירים גר: ה: רכה. שסט: שעג.

תהלים פרק נא

יז אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך: פז: פס: פז: שגג.
 יט זבחי א' גר לב נשבר תדכה א' לא תבזה. רכה.
 כ היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים: קנט:
 כא אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים: קנט:

תהלים פרק נב

ג מה תהלל וגו' חסד אל כל היום: לה. כמ. למ. קה. קטו:
 קכו: קקה: קפל: קפז: קנג: רע: רפ. רלג: מז.
 ט הנה הגבר לא ישים א' מעוזו גר: רפ.

תהלים פרק נג

ד כלו סג יחדו נאלחו אין עשה טוב אין גם אחר: רמג.

תהלים פרק נד

ג אקרא לא' עליך לאל גמר עלי: שגו. שגמ:

תהלים פרק נה

ו אשר לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים מחכם רלו.

תהלים פרק נו

יד בא' נעשה חיל והוא יבוס צרינו: פז. קב.

תהלים פרק נז

יב אחת דבר א' שחיס זו שמעתי כי עז לא': נג:
 יג ולך א' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו: נג: רפג:

תהלים פרק נח

ג אמרו לא' מה נורא מעשיך ברב עזך יכחשו גר. שעג.
 ה לכו וראו מפעלות א' נורא עלילה גר: קלג: שעג.
 ו הפך ים ליבשה גר שם נשמחה בו. כז: קלג:
 יב הרכבת אנוש לראשנו באנו באש גר: קפג:
 טז לכו שמעו ואספרה כל יראי א' אשר עשה לנפשי: ר.

תהלים פרק נט

ה ישמחו וירננו לאמים כי תשפט עמים מישור ולאמים בארץ תנחם סלה. כב.

תהלים פרק ס

ה שירו לאלקים זמרו שמו סלו לרכב בערבות ביה שמו ועלוז לפניו: קכד:
 י גשם נדבות תניף א' נחלתך ונלאה אתה כתנתה: ו.
 יח רכב א' רכחים אלפי שנאן אדני במ סיני בקדש: שגו.

יט עליית למרום שכית לקחת מתנות באדם ואף סוררים
לשכן יה א' ס. מז. נט.

כז במקהלות ברכו א' יי ממקור ישראל רל.

לז גער חית קנה עדת אבירים בעגלי עמים מתרפס ברצי כסף
בזר עמים קרבות יחפצו רי. רפד:

לכ יאתיו חשמנים מני מצרים כוש תרץ ידיו לא' רלו:

לד תנו עז לא' על ישראל' גאו' גו' רנט: רסו. שיט. שעג.

תהלים פרק סט

יד ואני תפלתי לך יי עת רצון א' ברב חסדך ענני באמת
ישעך שיכ

תהלים פרק עב

מז יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פרו ויציצו
מעיר כעשב הארץ נו.

יז יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו גו' ז:

יח ברוך יי א' אלקי ישראל עשה נפלאות לבדו מה.

תהלים פרק עג

א מזמור לאסף אך טוב לישראל א' לברי לבב: קנו קלו:

ד כי אין חרצבות למותם ובריא אולם קפד.

כז כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי א' לעולם ריא:

תהלים פרק עד

מז לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש. שסג.

תהלים פרק עה

ד נמגים ארץ וכל ישיביה אנכי תכנתי עמודיה סלה שסז:

ה א' ההוללים אל תהלו ולרשעים אל תרימו קרן רלא:

ח כי א' שפט זה ישפיל חה ירים. רכא.

תהלים פרק עז

מז גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה. קנט.

תהלים פרק עח

לח הוא רחום יכפר עון ולא ישחית הרבה להשיב אפו ולא
יעיר כל חמתו: י: קנה.

סו ויך צריו אחור חרפת עולם נתן למו: שנט:

תהלים פרק עט

יא תבוא לפניך אנקת אסיר גו' רנט:

תהלים פרק פא

ד תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. קמו. קסד. רסו:

ה כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב קסד.

ו עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי
אשמע קס' קסד. קסד:

תהלים פרק פב

ו אני אמרתי א' אתם ובני עליון כלכם רנב.

תהלים פרק פד

ג נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי' לבי ובשרי ירננו אל אל
חי קז. רטו. רכא: רלו: רלס:

ד גם צפור מצאה בית ודרוד קן לה אשר שתה אפרחיה את
מזבחותרך יי צבאות מלכי ואלקי קא:

ה אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה. ט:

יב כי שמש ומגן יי א חן וכבוד יתן יי לא ימנע טוב להלכים
בתמים קיג: תנ:

תהלים פרק פה

ח הראנו יי חסדך וישעך תתן לנו. קכא.

תהלים פרק פו

א תפלה לדוד הטה יי אזוי ענני כי עני ואביון אני רס:

ח אין כמוך בא' אדני ואי כמעשיך. שסג.

י כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה גו'. קנט: שנג: שגד.

תהלים פרק פז

א לבני קרח מזמור שיר יסודתו בהררי קדש: שפנ:

ד אזכיר רהב ובבל לידעי גו': שפנ.

ה ולציון יא' איש ואיש ילד בה והוא יכונני עליון: שפנ:

תהלים פרק פח

א שיר מזמור לבני קרח למנצח על מחלת לענות משכיל
להימן האזרחי. רפט:

ה' נחשכתי עם יורדי בור הייתי כגבר אין איל קטו'
ו' במתים חפשי כמו חללים שכבי קבר אשר לא זכרתם עוד
והמה מידך נגזרו רנט.

תהלים פרק פט

ג' כי אמרתי עולם חסד יבנה גו' כג. מ. מג.
כ' או דברת כחזון לחסידך ותאמר שריתי עזר על גבור
הרימותי בחור מעם ריד. רכג:
כ"א מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו ריד.
כ"ב אף אני בכור אתנהו עלין למלכי ארץ קנד.
ל"ח כירח יכון עולם ועד בשחק גו' מת. קפג: קפה'
נב' אשר חרפו אויביך י' אשר חרפו עקבות משיחך קכו'

תהלים פרק צ

י"ג שוכה י' עד מתי והנחם על עבדיך ריו.
י"ז ויהי נעם אדני אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו
ומעשה ידינו כוננהו רסו. שגד: שפ:

תהלים פרק צא

י"ד כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי. קנו.
י"ז יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה גו' קנו.

תהלים פרק צב

א' מזמור שיר ליום השבת. נג. שסת.
ח' בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי
עד תג. תג.
י' כי הנה איביך י' כי הנה איביך יאבדו יתפרדו כל פעלי
און. תג.
י"ג צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה מג. קנד. רנו:
רסא. רסא: רסג. רסד. רפה: שיב: שיב:

תהלים פרק צג

ד' מקלות מים רבים אדירים גו' אדיר במרום יי' כד:

תהלים פרק צד

א' אל נקמות י' אל נקמות הופיע: ט"ה:
ד' יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פעלי און. נט.

י"א י' ידע מחשבות אדם כי המה הבל. נז:
י"ב אשרי הגב' אשר תיסרנו ומתורת' תלמדנו קכא. רמג:

תהלים פרק קב

א' תפלה לעני כי יצטף ולפני י' ישפך שיחו. רח.
י"ד אתה תקום תרחם ציון כי עת לחונה גו' שגא.

תהלים פרק קג

י"ה י' בשמי' גו' ומלכותו בכל משל' מז: לנה. שנט. שפ.
ת'
כ' ברכו י' מלאכיו גברי כח עשי דברו גו' רכג: שנט.
כ"א ברכו י' כל צבאיו משרתיו עשי רצונו רכג:

תהלים פרק קד

א' ברכי נפשי את י' גו' הוד והדר לבשת לא:
ג' המקר' במי' עליותיו השם עבים רכובו גו' שגל. שגכ.
ד' עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט שגל.
ה' יסד ארץ על מכוניה כל תמוט עולם ועד יב. כג: כו.
ז' מן גערתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון. שסג:
י"ה עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו. שסג.
כ"ד מה רבו מעשיך י' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך
יג. ל. לד. מז: מז: פט: קא: שכ. שגג. שגד: שנו:
שקא:

כ"ה תסתיר פניך יבהלון גו' רה. שסכ.
ל"א יהי כבוד י' לעולם גו' ט. יא. כת. כח: קסד. רכו. שיד.

תהלים פרק קה

ח' זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דוד. שסמ'
ט' אשר כרת את אברהם ושכרעתו לישחק. קטו.
י' ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם קפג.
כ"ח שלח חשך ויחשך ולא מרד גו': קפו: קפט. שעה.

תהלים פרק קו

כ' וימיהו את כבודם בתבנית שור אכל עשב. שגא.
כ"ח ברוך י' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם
שקא: אמן הללו יה':

תהלים פרק קז

א הדו לי' כי טוב כי לעולם חסדו
 ז רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף
 כג יורדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים
 כד המה ראו מעשי ו' ונפלאותיו במצולה

תהלים פרק קמ

כב כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי

תהלים פרק קי

ז מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש

תהלים פרק קיא

ב גדלים מעשי ו' דרושים לכל חפציהם.

ה טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו

ו כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גרים
 יא. רפל. רלד: שית. שית: שמא. שנג. שנג.

י ראשית חכמה יראת הוי' שכל טוב לכל עשיהם גוי'
 ת. ט. יצ: יג. יג: יד. כג. קא: שמא: שמו. שנד: שקז:

תהלים פרק קיב

א הללו יה אשרי איש ירא את ו' במצותיו חפץ מאד. קכה:

ג הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד

ד זרח כחשך אור לישירים חנון ורחום וצדיק

ז משמועה רעה לא יירא נכון לכו בטוח בוי'

ט פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד גוי'

תהלים פרק קיג

ד רם על כל גרים ו' על השמים כבודו יב מז: שנו.

ט מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללו יה. שעו:

תהלים פרק קיד

ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו

ג הים ראה וינס הירדן יסב לאחור: כו.

תהלים פרק קמז

ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחו.
 יד יסף ו' עליכם עליכם ועל בניכם. ט:

תהלים פרק קמח

ג אפפוני חבלי מ' גוי' צרה ויגון אמצא

ד ובשם ו' אקרא אנה ו' מלטה נפשי

יא אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב

יג כוס ישועות אשא ובשם ו' אקרא

טו יקר בעיני ו' המותה לחסידיו

טז אנה ו' כי אני עבדך גוי' פתחת למוסרי

תהלים פרק קיז

א הללו את ו' כל גרים שכחוהו כל האמים

ב כי גבר עלינו חסדו ואמת ו' לעולם הללו יה

תהלים פרק קיח

ו לי לא אירא מה יעשה לי אדם: שנו:

ח טוב לחסות בוי' מבטח באדם

ט טוב לחסות בוי' מבטח בגדיבים

טז ימין ו' רוממה ימין ו' עשה חיל.

יט פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה

כב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

כג מאת ו' היתה זאת היא נפלאת בעינינו

כד אנה ו' הושיעה נא אנה ו' הצליחה נא

כז אל ו' ראו לנו אסרו חג גוי' ז: מד: רכו. רסו. שכד: שפ:

כח אלי אתה ואודך אליקי ארוממך קנג:

תהלים פרק קיט

א אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ו': רמו.

ד אתה צייתה פקדין לשמר מאד. פ:

ז דרך מצותך ארוץ כי תרחיב לבי: קס:

יח הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך: יד.

יט העבר חרפתי אשר יגרת כי משפטך טובים: קמה.

נב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך: קח.

נב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך: קח.

עה ידעתי י כי צדק משפטיך ואמתה עניתני: י:

פם לעולם י דברך נצב בשמים: לו. ריד. שמם. טע:

צ לדר ודר אמתתך כוננת ארץ ותעמד. טו:

צו לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד: טסד:

צז מה אהבתי תודתך כל היום היא שיחתני. רפב:

קב ממשפטיך לא סרתני כי אתה הורתני: רס.

קג מה נמלצו לחכי אמרתך מרבש לפי: רס.

קד מפקודיך אתבונן על כן שנאתי כל ארז שקר. רס.

קכב ערב עבדך לטוב אל יעשקני זדים: קנט:

קכו עת לעשות לי הפרו תורתך זו: רעז: טסא. טסד. טזו:

קל פתח דברך יאיר מבין פתיים. טז: טס.

קס ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך. טנה:

קסח שלום רב לאהבי תודתך ואין למו מכשול. טל:

תהלים פרק קב

ב י הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה: קמד.

ה אורי לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קרר. קמג. קמד.

ו רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום. רפד:

תהלים פרק קכא

א שיר למעלות אשא עיני גוי מאין יבא עזרי. קלד. רפח.

ב עזרי מעם י עשה שמים וארץ. קלד. רסא.

ג אל יתן למוט רגלך אל ינום שמרך: קלד.

ד י ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם: קלד.

תהלים פרק קכד

ב לולי י שהיה לנו בקום עלינו אדם: טל.

ו ברוך י שלא נתגנו טרף לשניהם: רסא:

ז נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: קפד: רכה. טכז:

תהלים פרק קכה

ב ירושלם הרים סביב לה וי סביב לעמו גוי: קלו:

ג כי לא ינוח שבט הרשע על גוול הצדיקים גוי: קלז.

ד היטיבה י לטובים ולישורים בלבותם: יס.

תהלים פרק קכו

ב אז ימלא שחוק פיני ולשתננו רנה גוי. קלז:

תהלים פרק קכח

א שיר המעלות אשרי כל ירא י ההלך בדרכיו. קכה:

ג אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתלי זיתים סביב לשלחנך. קכה: רלח.

ד הנה כי כן יברך גבר ירא י קכה:

תהלים פרק קלג

ב כשמך הטוב על הראש ירד על הזקן וקן אהרן שירד על פי מרותיו: קיט. קמו.

תהלים פרק קלח

ו כל אשר חפץ י עשה בשמים ובארץ גוי: קלד:

יג י שמך לעולם י זכרך לדר ודר: ט:

תהלים פרק קלז

ז לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו. רפב. טז:

יג לגזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו: טלט:

כב נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו. טד:

תהלים פרק קלז

ז זכר י לבני אדם את יום ירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה: קסג. רעה:

תהלים פרק קלח

ב אשתחווה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת על כל שמך אמרתך: לל:

תהלים פרק קל"ט

ה אהור וקדם צרתני וחשת עלי כפכה: טסג:

יא ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני: קפה:

יב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה: רלד:

יד אודך על כי נוראות נפליחי נפלאים מעשיך גוי: רלא:

מז גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולו אחד בהם: ט.

יז ולי מה יקרו רעיד אל מה עצמו ראשיהם
 כ אשר יאמר למזמה נשא לשוא עריך:

תנ.
 שנו: טלו.

תהלים פרק קמב

ב קולי אל י אועק קולי אל י אתחנן
 ג אשפך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד:

קנו.
 קנו.

ד בהתעטף עלי רוחי ואתה ידעת נתיבתי בארח זו אהלך טמנו
 פח לי

קנו.

תהלים פרק קמד

טו אשרי העם שככה לו אשרי העם שי אלקיו קסג: לנו:

תהלים פרק קמה

א תהלה לדוד ארוממך אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד.

ב טוב י לכל ורחמיו על כל מעשיו. לט. פט: שעד:
 י יודוך י כל מעשיך וחסידך יברכוכה. לט.

יג מלכותך מלכות כל עלמים גו. י: מד: פז. רל.
 יד טומך י לכל הנפלים חוקף לכל הכפופים. רפה.

טז עיני כל אלק ישברו גו. מז:
 יז צדיק י בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. טלד:

כא תהלת הוי ידבר פי ריבוך כל בשר שם קדשו לעולם ועד
 טו: עה: פד. רפז: ט: טל:

תהלים פרק קמו

א הללו יה הללי נפשי את י

ב אהללה י בחיי אזמרה לאלקי בעודי: טו. קסט.

ג אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה טו.

ד תצא רוחו ישב לאדמתו ביום ההו אבדו עשתגתיו. טו.

ה אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על י אלקיו. טו.

ו עשה שמים וארץ גו השמר אמת לעולם טו.

ז עשה משפט לעשוקים גו י מתיר אסורים טו.

ח י פקח עורים י זקף כפופים י אהב צדיקים. טו.

ט י שמר את גרים גו ודרך רשעים יעות. טו: טעמ:

י ימלך י לעולם אלקיך ציון לדוד ודד הללו יה: טו:

תהלים פרק קמז

ג הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם: קטו:

ה גדול אדונינו ורב כח לתבותנו אין מספר: פג. טעמ.

יז משליך קרחו כפתים לפני קרתו מי יצמד: יט:

יח ישלח דברו וימסס ישב רוחו יזלו מים. יט:

יט מגיד דבריו ליעקב חקיו גו. יט: נז: ח. טט.

כ לא עשה כן לכל גו גו יט: ח. טכא. טל:

תהלים פרק קמח

יב בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים קיא: טכה:

יד וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרבו הללו יה קלד. רפא.

תהלים פרק קמט

ה יעלו חסידים בכבוד ויגנו על משכבותם טלד.

ו רוממות אל בגרונום וחרכ פיפיות בידם. טו.

ז לעשות בהם משפט כתוב גו. טמו. טמא.

תהלים פרק קנ

ב הללוהו בגבורתיו הללוהו כרב גדלו. קכט:

ו כל הנשמה תהלל יה הללו יה. נה. טז.

משלי פרק א

י בני אם יפתוך חטאים אל תבא: קטז: קנד: רעה.

טז בני אל תלך בדרך אהם מנע רגלך מנתיבתם קלמ:

יז כי חנם מזרה הרשת בעיני כל בעל כנף קסז:

משלי פרק ב

ג כי אם לכינה תקרא לתבונה תתן קולך. סג:

ז יצפן לישרים תרשיה מגן להלכי תם: טלד.

משלי פרק ג

יג אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. רמה: רמו:

יד כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרץ תבואתה: רמה:

טז יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישו בה: רמה: רמו:

טז ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד: רפג:

יב י בחכמה יסד ארץ כותן שמים בתבונה: טו: טו: פט:
 5: קסב קעד: ללט: שג: שגז: שגז: שגז:

כג אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף קנג.
 לד כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון: רה: רכ:

משלי פרק ד

כ בני לדברי הקשיבה לאמרי הט אנן יג: שט.
 כב כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא ט: טז:

משלי פרק ה

ה רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו: רז. מד.
 ו הרזק מעלי גר ואל תקרב אל פתח בית רנז: שגז:
 ז יפרצו מעינתך חוצה ברחבות פלגי מים רעט.
 ז יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך רלג:
 יא אילת אהבים ויעלת חן רדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה
 תמיד. פט.

משלי פרק ו

א בני אם ערכת לרעך תקעת לזר כפיך. קסט.
 י מעט שנות מעט תגומות מעט חבק ידים לשכב שגז.
 כ בהתהלךך תנמה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא
 תשיחך רלג: רע.

משלי פרק ז

ד אמר לחכמה אחתי את ומדע לכינה תקרא. פט: קכו:

משלי פרק ח

ו שמעו כי נגידים אדבר ומפתח שפתי מישרים. שג:
 י קחו מוסרי ואל כסף ודעת מחרון נבחר מנ:
 ז בי מלכים ימלכו ורוחנים יחקקו צדק: קפה:
 כב י קני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז: ט. שג: שגט.
 ג ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשעים יום יום משחקת לפניו
 בכל עת: שג. שג: שגז:
 ד אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזות
 פתתי. מנ: טה:
 דה כי מצאי מצא חיים ופק רצון מי: טה:

משלי פרק ו

ב תן לחכם ויחכם עוד גר: קפת: קפט.
 ג אשת כסילות המיה פחיתת וכל ידעה מה: פז:

משלי פרק ז

ב לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. קסו.
 ד אגר בקיץ בן משכיל גר: פט. קו. קיז: קנו. רעו:
 ו ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה חמס: קסז. קסט:
 ז זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב. שגז:
 ח ברכת י היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה לה: שגז:
 ט כה כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם שלג. שגז:
 יו כחמץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו: רנו.
 יז יראת י תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה כל:

משלי פרק יא

י בטוב צדיקים תעלך קריה ובאבד רשעים רנה: שג.
 יח רשע עשה פעלת שקר גר: שגז: שגז:
 כב נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם. קפט.
 ג פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם. 5: שגז:

משלי פרק יב

ד אשת חיל עטרת בעלה גר: פז. שג.
 י יודע צדיק נפש בהמתו ורוחמי רשעים אכזרי. שגז:
 יג בפשע שפתים מוקש רע ויצא מצרה צדיק: שגז:
 יד שפת אמת תכון לעד גר. 15: רעד. רפז:
 טה דאגה בלב איש ישחנה גר. רלג: קסד:

משלי פרק יד

א חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו: רל.
 יא בית רשעים ישמר ואהל ישרים יפריח. שגז:
 יב פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשור: רעט.
 יג חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר וברשח: שגז:
 יד צדקה תרוסם גר וחסד לאמים חטאת: קיז:

משלי פרק טו

כג שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב: טסא.
כד רחוק י' מרשעים וחפלת צדיקים ישמע: רכד:

משלי פרק טז

ז ברצו י' דרכי איש גם אויביו ישלי אתו. קכג: רעה. של:
יד חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: מד.
כח איש תהפכות ישלח מרון ונגרן מפריד אלוף: טעט:
לז עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: קיט:

משלי פרק יז

ב עבד משכיל ימשל בבן מביש גו': קכ.
י תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה: ט.
כו גם ענוש לצדיק לא טוב גו': רלג: רסד:

משלי פרק יח

ב לא יחפץ כסיל כתבונה כי אם בהתגלות לבו: רה:
ג בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה: קל:
י מגדל עז שם י' בו ירוץ צדיק ותשגב: טעט:
יט אח נפשע מקרית עז ומדינים כבריח ארמון. רסג.
כא מות וחיים ביד לשון ואהביה יאכל פריה: רט.

משלי פרק יט

ב גם בלא דעת נפש לא טוב ואץ ברגלי חוטא: מא. ריב.
ג אולת אדם תסלף דרכו ועל י' יזעף לבו: יט:
יד בית הון נחלת אבוח ומי' אשה משכלת: קלה.
יז מלה י' חתן דל וגמלו ישלם לו: רט:
כא רבות מחשבו בלב איש ועצת י' היא תקו': פא. טלג:
כג יראת י' לחיים ושבע ילין בל יפקר רע: קסא. קסד:
כה לץ תכה ופתי יערם והוכיח לנבון יבין דעת: רז.

משלי פרק כ

בז לקח כגוד כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו: ריג.
כא נחלה מבהלת בראשנה ואחריתה לא תברך: רלג:
כב אל תאמר אשלמה רע קוה לי' וישע לך: טיד: טס.
כג תועבת י' אבן ואבן ומאזני מרמה לא טוב: רז:

משלי פרק כא

כג שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו: טסז.

משלי פרק כב

א נבחר שם מעשר רב מכסף ומזהב חן טוב. רע:
ב טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל: יז.

משלי פרק כג

ד התעייף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים.

טו בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: כט: קלג.
טז ותעלזנה כליותי בדבר שפתיך מישרים: קלג.
לז אל תרא יין כי יתאדם גו': לו:

משלי פרק כד

ג כחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן: י. טזו.
ד כי שבע יפול צדיק וקם גו': יט: ר.
ז בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך: יז.
כא ירא את י' בני ומלך גו' י. ר. ריט: רסז: טד.
כז הכן בתוך מלאכתך גו' ובנית ביתך: קמו:
לז והנה עלה כלו קמשנים כסו פניו חרלים גו': רעט:

משלי פרק כה

ב כבוד א' הסת' דבר וכבוד מלכ' חקר גו' רכג: טנת: טסד.
ד הגו סיגים מכסף ויצא לצרף כלי: קכ: קעג: רמה: טסד:
ו אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדלים אל תעמד: רנג:
ז כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך:
יט שן רעה ורגל מועדת מכטח כוגד ביום צרה. קמ:
כא אם רעב שנאך האכלהו לחם ואם צמא השקהו מים: יז.
כו מעין גרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע: קלו.

משלי פרק כו

ד אל תען כסיל כאולתו פן תשח לו גם אתה: רע.
ו מקצה רגלים חמס שחה שלח דברים ביד כסיל: רטו.

משלי פרק כז

ג כבד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם: קפז.
 ז נפש שבעה תבוס נפת גו'. פז. קכ.
 ח שמן וקטרת ישמח לב ומתק רעהו מעצת נפש ריט:
 י רעך ורע אביך אל תעזב ובית אחיך אל תבוא ביום איך טוב
 שכן קרוב מאח רחוק: שנג: שפכ.
 יב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם: מ:
 כה גלה חציר ונראה דשא ונאספו עשבות הרים: קמ.
 כו כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים לו: רכ.

משלי פרק כח

א נסו ואין רדף רשע וצדיקים ככפיר יבטח: קנו:
 ב איש אמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה: רכא:

משלי פרק כט

ג איש אהב חכמה ישמח אביו ורעה זוגו יאבד הון: קנג.
 ד מלך במשפט יעמיד ארץ גו': נט. גג. ח: שסה:

משלי פרק ל

ד מי עלה שמים וירד מי אסף רוח בחפניו גו' מה שמו ומה
 שם בנו כי תדע: נו:
 יב דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור דרך אניה בלב ים
 ודרך גבר בעלמה. פז. קכ. קמ. קמו:
 כ כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי
 און לה: קלח:

משלי פרק לא

י אשת חיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה. שז: שזכ:
 יא בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר. קעז: קנג: ריא:
 יד היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה: פז.
 טו ותקם בעוד לילי ותתן טרף לביתי וחק לנערת: שעה.
 כג נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ: קל.
 כו פיה פתחה בחכמי גו': ז: קלמ: קנז: רעג. שכג. של.
 כז צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל: טו.
 ל שקר החן והבל היפי אשה ידאת י היא תתהלל: י.

איוב פרק א

א איש היה בארץ ערץ איוב שמו והיה האיש ההוא תם וישר
 וירא א' וטר מרע: קלו:

איוב פרק ג

כו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז: קנו:

איוב פרק ה

ז כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף: שמו.

איוב פרק ו

ג כי עתה מחול ימים יכבד על כן דברי לעו: מז:

איוב פרק ז

א הלא צבא לאנוש עלי ארץ וכימי שכיר ימיו: שלד.

איוב פרק י

כב ארץ עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים ותפע כמו
 אפל: פד:

איוב פרק יא

ט ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים: שעז:
 יב ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד: שפה:

איוב פרק יב

ד שחק לרעהו אהיה קרא לאלוה יענהו גו': שפד:
 י אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: רכד:
 כב מגלה עמקות מני חשך ויצא לאור צלמות: יט:
 כג משגיא לגוים ויאבדם שטח לגוים וינחם: שנוז:

איוב פרק יג

כו ותשם בסד רגלי גו': י:

איוב פרק יד

א אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגז: קכד:
 יד אם ימות גבר היחיה כל ימי צבאי איחל גו': שלד.
 כ תתקפרו לנצח ויהלך משנה פניו ותשלחהו: שסו:

איוב פרק טו

טז אף כי נתעב ונאלח איש שתייה כמים עולה

רע"א.

איוב פרק טז

יח ארץ אל תכסי דמי ואל יהי מקום לזעקתי.

נט:

איוב פרק יח

ד טרף נפשו באפו הלמעני תעזב ארץ גרי: נט: רמז: ט"ה.

איוב פרק יט

כו ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אלוה.

שס"ה.

איוב פרק כ

פו חיל בלע ויקאנו מבטנו יורשנו אל

ש"ד.

איוב פרק כא

יד ויאמר לאל סוד ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו:

שע"ב:

איוב פרק כב

פז אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם:

כט: שנו.

איוב פרק כג

י"א בין שורתם יצהירו יקבים דרכו ויצמאו:

שע"ג:

יד לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון גרי.

יט:

יח קל הוא על פני מים תקלל חלקתם בארץ גרי.

שע"ב.

כ ישכחון רחם מתקו רמה עוד לא יזכר ותשבר כעץ עולה:

שע"ג:

איוב פרק כד

ה הן עד ירח ולא יאהיל וכוכבים לא זכו בעיניו:

ג.

איוב פרק כו

יד הן אלה קצות דרכיו ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורתו מי יתבונן

שס"ה.

איוב פרק כז

יז יכין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלק:

קל"ט: שע"ט:

איוב פרק כח

ג קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר גרי: קס"ד. שמו.

ז נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה: שג"ג:

יב והחכמה מאין חמצא גרי: קכ"א. שג. שכ"ב:

כד כי הוא לקצות הארץ יביט גרי. טז:

איוב פרק כט

ג בהלו גרו עלי ראשי לאורו אלך חשך. ג"ג. נ"ד. רס"ה:

איוב פרק לא

ל"ב בחוץ לא ילין גרי דלתי לארח אפתח. נ"ו.

איוב פרק לב

ח אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם. ט"ז.

איוב פרק לג

י"א ישם בסד רגלי ישמר כל ארוחתי. נ"ג.

ל"ג אם אין אתה שמע לי החרש ואללפך חכמה. קכ"ג:

איוב פרק לד

כ"ט והוא ישקט ומי ירשע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גרי ועל אדם יחד. שט"ו:

איוב פרק לו

א אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו: נ"ז.

כ"ב מצפון זהב יאתה על אלוה נורא הוד: קנ"ח.

איוב פרק ל"ח

ז ברן יחד כוכבי בקר וידיעו כל בני א': נ"ד.

ל"א התקשר מעדנות כימה גרי. מ"ו. ק. של"ט.

איוב פרק ל"ט

יז כי השנה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה: נ"ג:

כ"ז אם על פיך יגביה נשר וכי ידים קנו: נ"ז.

איוב פרק מ

כ"ג הן יעשק נהר גרי יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו: מ"ח.

שיר השירים פרק א

ב ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין: ט.
 ג לריח שמניך טובים שמן תודק שמך גר': טפט.
 ו אל תראוני שאני שחרחרת גר' בני אמי נחרו בי שמני נטרה
 את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי: טלד.
 ח אם לא תרעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את
 גדידתך על משכנות הרעים: קמ.
 יג צרור המר דודי לי בין שדי ילין: עו.

שיר השירים פרק ב

ו שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני: פט: קנה: רכ: ריל.
 רכד: טז: טלד: ט.
 ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם
 תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: ריל.
 ח קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על
 הגבעות: קפט.
 ט דומה דודי לצבי גר' הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן
 החלונות מציק מן החרכים: כל: קטו.
 יב הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע
 בארצנו: קפט: טלו.
 יד יונתי בתגוי הסלע כסתר המדרגה הראיני את מראיך
 השמיעיני את קולך כי קולך ערב גר': כו: מט.

שיר השירים פרק ג

א על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא
 מצאתיו: קסה.
 ז הנה מטתו שלשלמה ששים גברים גר'. קמו: שסה.
 י עמדיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף
 אהבה מבנות ירושלים: מז.

שיר השירים פרק ד

ו עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת
 הלבונה: קטו.
 ח אתי מלבנך כלה אתי מלבנך תבואי תשורי מראש אמנה
 מראש שניר חרמון גר': קלד: רל: טלד.

שיר השירים פרק ה

ב אני ישנה ולכי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיית יונתי
 חמתי שראשי נמלא טל קצוחי רסיסי לילה: ריל: שסה:

יא ראשו כתם פז קצוחיו תלחלים שחרות כעורב: קפז:

שיר השירים פרק ו

ה הסבי ציניך מנגדי שהם הרהיבני שערך כעור העזים שגלשו
 מן הגלעד: טיט.
 ח ששים המה מלכות ושמיים פילגשים גר': נג.
 י מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה אימה
 כנרגלות: לב: קלא: קג.

שיר השירים פרק ז

ב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים
 מעשה ידי אמן: טט.
 ג שורך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנך ערמת חטים סוגה
 בשושנים: קנד.

שיר השירים פרק ח

ו שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה
 גר' רשפיה רשפי אש שלהבתיה: ט.
 ח אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחתנו ביום
 שידבר בה: טפט: טנג: טלו.
 יב כרמי שלי לפני האלף לך שלמה גר': קנג:

רות פרק א

יד ותשנה קולך ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות
 דבקה בה: טלו.

רות פרק ב

יב ישלם י' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם י"א ישראל אשר
 באת לחסות תחת כנפיו: רמה: רמו: רפל: טלד.
 יח וחשא ותבוא העיר ותרא חמותה את אשר לקטה ותצא
 ותתן לה את אשר הותרה משבעה: טט.

רות פרק ג

ו ותרד הגרן ותעש ככל אשר צותה חמותה: רטו.
 ז ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא
 בלט ותגל מרגלתי ותשכב: קי: קנג.
 ט ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על
 אמתך כי גאל אתה: רפל:

רות פרק ד

ז חאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו גר: רמה:
 י וגם את רות המאביה אשת מחלוק קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת גר. רכ.

איכה פרק א

א איכה ישבה בוד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס. רל:
 ג גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים: קנט. שעה.
 ד דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד כל שעריה שוממין כהניה נאנחים בתולחיה נוגות והיא מר לה: שמו.
 ו ויצא מבת ציון כל הדרה היו שריה כאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני הודף יל.
 יג ממרום שלח אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי גר נתגני שממה כל היום דוה. פו. קב. שלז:
 יד נשקר על פשעי בידו ישתרגו עלו על צוארי הכשיל כחי נתגני אדני בידי לא אוכל קום פה.
 טז על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר אויב. סד: רנד: רנט: רסד: רעס: רפ: רלד: רלו. שלט.
 כב תבא כל רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי כי רבות אנחתי ולכי דוי: רכס:

איכה פרק ב

ו ויחמס כגן שכנו שחת מועדו שכח י בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך וכהן: קפא: עד: שג.
 ח חשב י להשחית חומת בת ציון נטה קו לא השיב ידו מבלע ויאבל חל וחומה יחוד אמללו: רעו:
 יג מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלם גר כי גדול כים שברך מי ירפא לך: שיג.
 יז עשה י אשר זמם בצע אמרתו גר: מז

איכה פרק ג

י דב ארב הוא לי ארי במסתרים. רלד:
 יז ותזנח משלום נפשי נשיחי טובה: רלג:
 יח זכר עני ומרודי לענה וראש: קסט.

לח מפי עליך לא תצא הרעו והטר ימ: סג. רלו. רנה. שכ:
 מב נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת: שג:

איכה פרק ד

ה האכלים למעדנים נשמו בחוצות האמנים עלי תולע חבקו אשפתות. קסט.
 יט קלים היו רדפינו מנשרי שמי גר: קפו: קעס: שג:
 כא שישו ושמחי בת אדום יושבת בארץ ערץ גם עליך תעבר כוס תשכרי ותחערי: שג:
 כב תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על חטאתיך: שג:

קהלת פרק א

ב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. שכד.
 ג מה יתרון לארם בכל עמלו שיעמל תחת השמש: כג.
 ד ורחח השמש ובא השמש גר. קנד. רפו. תג:
 ז כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת: לג: שכו.
 יג ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע גר: רנו: רנת.

קהלת פרק ב

ב לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זה עשה רלג.
 יב ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי מה האדם שיבדא אחרי המלך את אשר כבר עשהו: קפ:
 יג וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך. ח.
 יד החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם. קכג: קפס:

קהלת פרק ג

א לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים: י:
 ב עת ללדת ועת למות עת לטעת גר: פז. שיט.
 יא את הכל עשה יפה בעתו גר: מז: שקד:
 טז ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע: רכד:
 כ הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר: לת. שמה:

קהלת פרק ח

א מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועו פניו ישנא: קפת. קפט.

ג אל תבהל מפניו תלך אל תעמר בדבר רע כי כל אשר יחפץ יעשה: עט.

ד באשר דבר מלך שלטון גו' . טו: זכ: קלט: קנד. רל.

ו כי לכל חפץ יש עת ומשפט גו': מז:

ז את כל זה ראיתי נתחן את לבי לכל מעשה גו' עת אשר שלט האדם באדם לרע לו: נל:

קהלת פרק ט

א הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע גו'. רלל:

ב בכ"ע יהיו בגדיך לבני' ושמן על ראש' אל יחסר קסל:

ג כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה גו' י:

ד עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים: קד.

קהלת פרק י

א זכובי מות יכאיש יביע שמן ודקה יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט: רז: רל.

ב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: קפד:

ג יש רעה ראיתי גו' כשגבה שיצא מלפני השליט: רכה.

ד חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש: קט.

ה אשריך ארץ שמלכך בן חורים גו': קנו.

קהלת פרק יא

א שלח לחמך על פני המים כי ברב הימים תמצאנו. לו.

ב בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר גו' פב קכב קלו: טעו.

קהלת פרק יב

א זכר את בוראיך בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ: טה.

ב עד אשר לא תחשך השמש האוד הירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם: טה.

ג גם מגבה יראו חתחתים בדרך וינאץ השקד ויסתבל החגב ותפר האביזנה גו': טז:

כא מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ: לט. רלז.

קהלת פרק ד

א ושכתי אני ואראה את כל העשקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים גו': טג.

ב ואם יחקפו האחד השנים יעמדו נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק: קיג.

קהלת פרק ה

א טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם: קמ.

ב ויתרון ארץ ככל הוא מלך לשדה נעבד. ללד:

ג יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עשר שמור לבעליו לרעתו: מ:

ד ואבד העשר ההוא בענין רע גו'. מ:

ה וגם זה רעה חולה כל עמת שבא כן ילך ומה יתרון לו שיעמל לרוח. טז.

קהלת פרק ו

א כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא: לכו.

ב טוב מראה עינים מהלך נפש גו'. נמ:

קהלת פרק ז

א טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. רט: רכ.

ב כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה: קפל.

ג אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה: יג. רנו:

ד כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה: קסא: קפט: רז: רלט: רלט. טית.

ה את הכל ראיתי בימי הכלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו: קנג:

ו אל תרשע הרבה גו' למה תמות בלא עתך. טיל.

ז החכמה תעז לחכם מעשדה שליטים גו': טעו.

ח כי א' אין צדיק גו' יעשה טוב ולא יחטא: לו. טכמ:

ט כ"ז נסיתי בחכמה א' אחכמה והיא רחוקה ממני: רסט.

י ומוצא אני מר ממות את האשה גו'. קכג:

יא אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי: קמג:

ב ויתר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם ואזן וחקר תקן משלים הרבה:
קנד:

אסתר פרק א

ב בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה.
קנת.

ה ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם גוי' משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך.
רנט.

יב אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו גוי' אשר לא תבוא ושתי גוי' ומלכותה יתן המלך לרעותה גוי'.
קעו.

אסתר פרק ב

א אחר הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה
רפג:

ג ויפקד המלך פקידים בכל מרינות מלכותו גוי'.
קנט:

ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני.
רעה. שנט: שעט:

ו ויהי אמן את הדסה היא אסתר גוי'.
שג.

טו ובהגיע תר אסתר בת אביחיל גוי':
שלו:

כב ויודע הרבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:
שפט:

אסתר פרק ג

ב וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים ומשתחווים להמן גוי' ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:
קמז:

ו ויבו בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו גוי' ויבקש המן להשמיד את כל היהודים גוי':
קל:

יג ותשלוח ספרים ביד הרצים גוי'.
שנת.

טו הרצים יצאו דחופים גוי' והעיר שושן נבוכה.
ממ:

אסתר פרק ד

יד כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר גוי':
קמה.

טז לך כנוס את כל היהודים גוי' וצומו עלי גוי' ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת גוי':
רנט. רלה.

אסתר פרק ה

א ויהי ביום השלישי וחלבש אסתר מלכות גוי':
שלו:

ב ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו וישש המלך לאסתר את שרביט גוי'.
של:

ג ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך.
קלו:

אסתר פרק ו

יד עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר:
שנת.

אסתר פרק ז

ח והמלך שכ מגנת הביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה גוי'.
קעד:

ט ויא' חרבנה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן גוי' ויא' המלך תלהו עליו.
רנג:

אסתר פרק ח

א ביום ההוא נתן המלך גוי' את בית המן גוי' ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה
פט:

ה ותאמר אם על המלך טוב גוי' יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן גוי'.
שלמ:

יד הרצים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתגה בשושן הבירה.
ממ:

טו ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת גוי' והעיר שושן צהלה ושמחה
ממ: רז.

יז ובכל מרינה גוי' שמחה ושושן ליהודים גוי'.
לט:

אסתר פרק ט

א ובשנים עשר חרש גוי' ביום אשר שברו איבי היהודי' לשלוט בהם ונהפוך הוא גוי'.
שנת.

כד כי המן גוי' חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם:
שד:

דניאל פרק א

יז והילדים האלה ארבעתם נתן להם הא' מרע והשכל בכל ספר חכמה ודניאל הבין בכל חזון וחלמות:
קפג.

דניאל פרק ב

כא והוא מהשנא עזריא חמניא מהעדה מלכין ומהקים מלכין ייב חכמתא לחזמיין גוי':
קיע: קנ.

דניאל פרק יא

מז יעש הבא אליו כרצונו ואין עומד לפניו ויעמד בארץ הצבי
ולכלה בידו. וכלה בידו. לו:

מז יעש אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו
ואין עזר לו. לו:

דניאל פרק יב

ב ורכים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה
לחרפות לדראון עולם. שגס:

ז ואשמע את האיש לבוש הבדים גר כי למועד מועדים וחצי
גר תכלינה כל אלה. עו:

יא ומעת הוסר התמיד ולתת שקרן שמם ימים אלף מאתים
וחשעים. לו:

עזרא פרק א

יא כל כלים לזהב ולכסף חמשת אלפים ות' הכל העלה
ששבצר עם העלותה גולה מבבל לירושלם. רג:

עזרא פרק ד

ו ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישב
יהודה וירושלם. קלג:

עזרא פרק ט

ט כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עובנו א' גר: קלא:

נחמיה פרק ב

ד ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלקי
השמים קט: קמד:

ה ואמר למלך אם על המלך טוב גר: קט:

ו ויא' לי המלך גר וייטב לפני המלך וישלחני גר: קסט:

נחמיה פרק ח

ח ויקראו בספר בתורת האלקי מפרש ושום שכל ויבינו
במקרא: ל קט: רכט:

נחמיה פרק ט

ו אתה הוא י' לבוך אתה עשית את השמים שמי השמים גר
ואתה מחיה את כלם גר: ט: לו: קסו: שסט:

ח ומצאת את לבבו נאמן לפניך גר: קט: שגל:

כב הוא גלא עמיקתא ומסתרנא ידע מה בחשוכא ונהורא
עמה שרא: שנה:

לח וככל די דירין גר' אנת הוא ראשא די דהבא: קפג:

מד וביומיהון די מלכיא אנן גר' תדק ותסיף כל אלן מלכותא
והיא תקום לעלמא. לו:

דניאל פרק ג

כג וגבריא אלן תלתהון שורך מישך ועבד נגו נפלו לגוא
אתון נורא יקדתא מכפתין. שטו:

דניאל פרק ד

כח עוד מלחא גר' קל מן שמיא נפל גר': קסו: קעת: שה:

דניאל פרק ה

י מלכתא לקבל מלי מלכא ודברבי לבית משתיא גר' שכ:

יא איתי גבר במלכותך די רוח א' קדישין גר'. שכ:

יב כל קבל די רוח יתידה ומגדע ושכלתנו מפשר חלמין גר' כען
דניאל יתקרי ופשרה יהחה שכ:

יג בה בליליא קטיל בלאשצר מלכא כשדאה. שכ:

דניאל פרק ז

ט חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לברושה כתלג
חוד ושער ראשה כעמר נקא גר'. יט: נט: עו:

דניאל פרק ח

כז ואני דניאל נהייתי ונחליתי גר' קסה. רמז: שיד: שטו:

דניאל פרק ט

יז ועתה שמע אלקי וגר' האר פניך על מקדשך השמם למען
ארני. פז: קיג: קכה. שפ: סא:

יח הטה א' אונך ושמע פקח עיניך גר': קסג: רפד:

כא ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבראל גר': קנה:

דניאל פרק י

ח ואני נשאר לבדי גר' והודי נהפך עלי למשחית גר': פו: קכ:
שלו:

יב ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת
את לבך להבין ולהתענות גר': קסו:

י ותתן אתה ומפתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה
לט:

דברי הימים א פרק ב

י ורם הוליד את עמינדב ועמינדב הוליד את נחשון נשיא בני יהודה:
קכ:

דברי הימים א פרק ג

פז ובני יהויקים יכניה בנו צדקיה בנו
קכד:

דברי הימים א פרק ד

ז ובני חלאה צרת וצחר ואתנן:
קכג:

דברי הימים א פרק יב

ל"ב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל גו:
קסח:

דברי הימים א פרק טז

יב זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטיו פיהו.
קעט:

דברי הימים א פרק יז

כ"א ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך הא' לפדות לו עם גו אשר פדית ממצרים וים.
ש"א:

דברי הימים א פרק כ"א

י"ח ומלאך י' אמר אל גד לאמר לדוד כי יעלה דוד להקים מזבח ל' בגן ארנן היבסי:
כ"ג רט:

כ"ה ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב גו.
קמ"ג

כ"ז ויאמר י' למלאך וישכ חרכו אל נדנה
קג.

דברי הימים א פרק כ"ב

ה ויאמר דוד שלמה בני נער ורך גו.
קל"ט.

דברי הימים א פרק כג

יז ויהיו בני אליעזר רחביה הראש ולא היה לאליעזר בנים אחרים ובני רחביה רבו למעלה:
שנ"ח. מד.

דברי הימים א פרק כ"ט

י"א לך י' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל כשמים ובארץ גו.
כ"ב

י"ב והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל
פ"ז. ש"כ. ש"ג:

דברי הימים ב פרק ב

י"א ויאמר חורם ברוך י"א ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ גו:
י"ג:

דברי הימים ב פרק ג

ב ויחל לבנות כחדש השני בשני בשנת ר'למלכותו
כ"ה.

דברי הימים ב פרק ו

מ"ב י"א אל תשב פני משיח' זכר' לחסדי דוד עבד' ל'ה.
ל"ה.

דברי הימים ב פרק טז

ט"ז כי י' עיניו משטטור' גו' מעת' יש עמך מלחמות
קפ"ט:

דברי הימים ב פרק יז

ו ויגבה לבו בדרכי י' גו'.
קכ.

דברי הימים ב פרק כ

כ"א ויועץ אל העם ויעמד משררים ל' גו' ואמרים הודו ל' כי לעולם חסודו.
ש"ס.

דברי הימים ב פרק כ"ד

כ"ז ובניו ירכ המשא עליו גו'.
ל"ח.

דברי הימים ב פרק ל"ב

ט"ז ועתה אל ישיא אתכם חזקיהו גו'.
שנ"א:

תלמוד בבלי

מסכת ברכות

- מ: כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:
- א: כל שירדע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום.
- א: הקב"ה מתפלל שנא' והבאתי גוי בבית תפלתי.
- א: יה"ר שיכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך כו' לפני משורת הדין.
- א: שלא תהיה ברכת הדייט קלה בעיניך.
- א: וירדע דע' עליון כו' שע' שהקב"ה כועס.
- א: והנתי את אשר אחזק אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון.
- א: בקש שתשרה שכינה על ישראל כו' ושלא תשרה שכינה על עכורים כו' ונפלוני אני ועמך גוי'.
- א: בשכר [כי ירא] מהביט זכה לזמנות יי יביט.
- א: כל דיבור ודיבור שיצא מפי ה' לטובה כו' לא חזר כו' ובני רחביה רבו גוי'.
- א: האר פניך על מקדשך השמים למען אדני כו' למען אברהם שקראך אדון.
- א: ראובן כו' ראו מה בין בני לבן חמי.
- א: הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו.
- א: אין ה' מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס.
- א: יכנס א' שיעור ב' פתחים כו' ואח"כ יתפלל.
- א: לעולם ישלים א' פרשיותיו עם הציבור כו'.
- א: הזהרו בורידין כרבי יהודה.
- א: הזהרו בזקן ששכ' כו' שכרי לוחו' מונחו' בארץ.
- א: אל תשבו על מטת ארמי' כו' ולא תנסכו גיורי'.
- א: [פלוגתת ר"ע וראב"ע בזמן אכילת קרבן פסח]:
- א: אין נא אלא ל' בקשה כו' שלא יאמר אותו צדיק כו' ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
- א: וישאלום כו' בעל כרחם של ישראל.
- א: וינצלו כו' כמצולה שאין בה דגים:

- ב: מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן:
- ב: כדאמר אינשי איערב שמשא ואידכי יומא.
- ג: ג' משמורות היו הלילה כו' ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישיית חינוק יתק כו'.
- ג: פ"א הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה א' מחורבות ירושלים כו'.
- ג: בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות כו' ועונין יהא שמייה כו' אשרי המלך שמקלסין כו'.
- ד: שמא יגרום החטא:
- ד: כיון דתקינו רבנן למימר אדני שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא.
- ד: הא' תהלה לדוד בכ"י מובטח לו שהוא בן עזה"ב.
- ד: מפני מה לא נאמרה גוי' באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל.
- ד: אף על פי שקרא אדם ק"ש בביהכ"נ כו' אם ת"ח הוא אינו צריך:
- ה: ירגז א' יצ"ט על יצה"ר כו' יעסוק בתורה כו' ק"ש כו' יזכיר לו יום המ'.
- ה: כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאילו אוזחו חרב של שני פיות:
- ה: אין טוב אלא תורה:
- ה: רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו כו' יסורים של אהבה.
- ה: יסורין של אהבה כל שאין בהן ביטול תורה כו'.
- ה: הב לי ירך ירב ליה יריה ואוקמיה:
- ו: מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר נשבע יי כו' ובזרע עוזו אלו תפילין:
- ו: וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך כו' אלו תפילין שבראש:
- ו: אחם עשיתוני חטיבה א' בעולם ואני אעשה כו':
- ו: וכולהו כתיבי באדרעיה:
- ו: תורה ניתנה בחמשה קולות:
- ו: כל א' שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין:

- י. אין צור כאלקינו אין צייר כאלקינו
 י. בהדי כבשי דרחמנא למה לך.
 י. אפי' חרב חרה כו' אל ימנע עצמו מן הרחמי'.
 י. והטוב בעיניך עשיתי כו' שסמך גאולה לתפלה.
 י. לא תאכלו על הדם כו' שתתפלו על דמכם: עה. קכט:
 י. ב"ש אומרים בערב כל אחד יטה ויקרא כו' ובי"ה אומרים כל אחד קורא כדרכו:
 י. כללו של דבר הכל הולך אחר החתום
 י. ולא יאמר עוד חי' כו' לא שתיעקר יציאת מצרים כו' טפל לו
 י. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה קה: קו:
 י. אסור לו לא לעשות חפציו קודם שיתפלל. קכט:
 י. כל הלן ז' ימים בלא חלום כו' ושבע ילין גו': קסא.
 י. כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות. קסא. קסד: שלג:
 י. הרוצה שיקבל ע"ע עול מלכות שמים שלימה יפנה כו' ויקרא ק"ש ויתפלל. קלו: רלד. רנד: רסג: רסה:
 י. הקורא ק"ש ומדקדק באות' מצננין לו גיהנו'. כד. טה:
 י. מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים כו' מכף חובה לכף זכות
 י. ונשכים ונמצא יחול לבבינו ליראה רסג:
 י. שתשי' שלו' בפמליא של מעלי' ובפמלי' של מט' של:
 י. סוף א' למות וסוף בהמה לשחיטה. רצב
 י. תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה וברעט כו' י.
 י. העוה"ב אין בו לא אכילה כו' אלא צדיקים יושבין כו' ונהנין מזיו השכינה. ריע:
 י. כי הוה מפטרי רבנן כו' עולמך תרא' בחיך קכד. ריד:
 י. [מתו מוטל לפניו פטור מק"ש] שנאמר ויקם אברהם מעל פני מתו גו'. קיז:
 י. כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן קרויין חיים: קעא:
 י. והמתים אינם יודעים מאומה אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים: רכה:
 י. כל מילי דרבנן אסמכניהו על לאו דלא תסור: רלו.
- כ.א. [תפלת רשות] יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ו.
 כ.א. כ"ד שבקדושה לא יהא פחות מעשרה כד. רסג:
 כ.ד. קול באשה ערוה:
 כ.ה. הלכתא פחות משלשה כלכוד דמי. שנט:
 כ.ח. עלה סנחריב כו' ובלבל את כל האומי': נט: שפא.
 כ.ט. צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה שנו
 ל.א. יכול יתפלל א' כל היום כו' וזמנין תלתא. ד:
 ל.א. אי אתה עושה תורתך פלסתר: ל.א.
 ל.א. ונתת לאמתך זרע אנשים כו' שמושח ב' אנשים ד.
 ל.א. שחיטה כשרה בזר. רכו:
 ל.ב. לך רד כו' רד מגדולתך. רטו.
 ל.ב. כיון שאמר הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי כו'. קי:
 ל.ב. יסודר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל. ו:
 ל.ג. הבדלה בחונן הדעת כג:
 ל.ג. האומר על קן צפור יגיעו רחמין כו' כ.
 ל.ג. סימתינהו כולהו שבחי דמרך: שפא.
 ל.ג. הכל בידי שמים חרץ מיראת שמים שנו:
 ל.ד. אחליה והדר אכליה: שסו.
 ל.ד. [כרם רבעי כו' נטע רבעי]. רלו.
 ל.ד. הנהג בהם מנהג דרך ארץ פכ.
 ל.ד. משלם את הקרן. שנת.
 מ. אסור לא' שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו ו. טט.
 מ. אילן שאכל ממנו אדם הראשון כו' גפן כו' תאנה כו' חטה היתה. עט. טא:
 מ.ב. הסבו אחד מברך לכולן. קנב:
 מ. קטינא חרץ שקי: כא.
 מ. אין מכבדים לא בדרכים ולא בגשרים. קט:
 מ.א. אין פרי בטנה של אשה מתברכת אלא מפרי בטנו של איש: מ. מ.א. מ.ט. טו:
 מ.ד. חייב א' לברך על הרע' כשם שמברך על הטובי'. טז.
 מ.ד. בכל לבבך בשני יצריך. ד:
 מ.ה. בית המקדש קיים מזבח מכפר כו' ועכשיו שלחנו של אדם מכפר: ל.ב.
 מ.ה. ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית כו': קנט. קסד.

נז. גלות מכפרת עון:

קנה.

נז. הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תודה.

רצ.

נז: אנטונינוס ורבי שלא פסקה מעל שלהנם לא צנון ולא חזרת כו':

קכו:

נז. בא להרגך השכם להורגו.

קנג.

נז. לכל לראש אמר ר"ח כו' אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה

פז. קב שנט:

נז: חדקל כו' שמימו פרין ורבינ:

ממ. מס:

ס. איש מזריע תחלה כו' אשה מז' תחילה כו'.

נא.

ס. חזייה דקא מפחד אמר ליה חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים.

סז.

ס. ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות:

פב.

ס: ומפליא לעשות [עיי"ש תוד"ה מפליא בשם מדרש ארם עושה נאר אפי' יש בו נקב קטן כו']:

מו.

סא. ויצר י"א גו' בבי' יודין בבי' יצרים כו':

מה: שמט:

סא. ויבן י' אלקים את הצלע כו' חד אמר פרצוף וחד אמר זנב:

מ: מאל: נ: שמג: שמה: שמט:

סא. אחורי ארי ולא אחורי אשה:

שה.

סא: [ר"ע האריך באחר א"ל תלמידיו עד כאן כו']:

נה.

סב. רב כו' שח ושחק

קכו.

סב. כשם שנפרעין מן המתים כך כו' מן הספרדין

קית.

סג. כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו

רממ. רמח:

סד. הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום

קלנה: שפז:

כו' מן המת כו' בשלום:

סד. תלמידי חכמים מרבין שלום בעולם:

שכג: שזד.

מסכת פאה

א אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב כו' ות"ת כנגד כולם:

ט: קכא:

מסכת כלאים

א ח אין מרכיבין כו'.

פד:

ז א המכריד: פד. קכא: קל קעט: רמט: רעמ. שז: של:

מסכת שביעית

א ב מלוא אורה וסלו.

פד. רעמ.

מסכת שבת

ג. מע"ה בעשותה כו' את כולה כו' ולא את מקצת:

כו.

ד. לכו תיכול עלה כורא דמילחא

שכג:

ד. זורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע.

קלג:

י. כל ריין שדן ריין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

יט.

יג. גילולי בית ישראל [דזנו']

שפז.

יד: בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם גו'

כט.

יז: אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור

מג:

כא. להעלות נר תמיד כו' שלהבת עולה מאליה

רנ.

כא: בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן מונח בחותמו של כהן גדול

ריב

כא: קבעום ועשאום י"ט [ימי חנוכה] בהלל והודאה

ג.

כא: גץ היוצא מתחת הפטיש

חד:

כג. הרואה נר של חנוכה צריך לברך

עג.

כג. מאי מברך [במצוה דרבנן] אק"ב וצונו

קלב.

ל. במתי' חפשי כיון שמת א' נעש' חפשי מה"ת כו'

רנט:

ל. דבקו שערים זה בזה כו' זכרה לחסדי דוד כו'

לצה.

ל. רבה מקמי דפתח להו לרבנן א' מילתא דבריחותא כו' לסוף יתיב באימתא כו'

רד: רלט

ל. עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות כו'

נו. רלמ:

לא. רעלך סני כו' ואידך פירושא זיל גמור

ו:

לא. והיה אמונה עתך חסן ישועות חכמות ודעת יראת ה' היא אוצרו כו' ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו אין אי לאו

לאו

ט. י. כאל' כו. רכ. רכה. רסו: רלז שד

לאו

לא. נשאת ונתת באמונה

ח. רל. רמג:

לא. בלשון יוני קורין לאחת הן

שיט.

לא. מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל

שיא.

לא. רשעים כו' לבם להן כאולם

קפד.

לא. על ג' עבירי' נשים מ' כו' ובהדלק' הנר

נב: נה.

לב. מגלגלין זכות על ידי זכאי כו':

רנט:

לד. ג' דברים צריך אדם לומר כו' עשרתם ערכתם הדליקו את

הנר.

לד. ספיקא דרבנן לקולא

רלו.

- ממ**: יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות כו' עג.
ממ: בעי ר"י רבא הכיתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא כו' והמלאכ' הית' דים ממנינא הוא כו' רע.
נג: כמה גרוע אדם זה שנשנתנו לו סדרי בראשית לו.
נד: חותמו של הקב"ה אמת לו.
נה: כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה רנד.
נס: ליגמר אינש והדר ליסבר רנט' שפת:
נד: מופנה לצד אחר למדין ומשיבין כ.
עג: אבות מלאכות מ' חסר אחת כו' והמכה בפטיש' כז:
פז: ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל ז: נג.
פז: ג"ד עש' משה מדעתו והסכי' הקב"ה כמ' רעו:
פז: רשב משה את דברי הם כו' זו מצות הגבלה רז:
פח: ברוך רחמנא דיהיב אוריין תליתאי כו' ר' רמו.
פח: ותייצבו כו' שכפ' הקב"ה עליה' את ההר כגיגי' רד.
פח: יום הששי ה' יתירה וכו' שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית כו' מג:
פח: אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה כו' משא ומתן יש ביניכם כו' שנג:
פמ: [לעתיד אברהם ויעקב יא' ימחו על קידוש שמך ויצחק ימליך כו'] קכט: שיא': שיט': שנג: שכד: שנת. שלה.
פמ: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו כו' קסת. קסט: קע:
קא: משה שפיר קאמרת. ריד: רפת
קג: [רמו ניסוך המים בבזן]. יא': עז:
קד: בא לטהר מסייעין אותו. כח:
קד: חרתא ראושכפי לו.
קה: הזקני' אשר האריכו ימים כו' שנים לא האריכו רנט.
קפ: רבי יהודה אומר ים הגדול כמקוה שמג.
קי: הרוצ' שיסרס תרגו' יטול כרבלתו ומסתר' מאליו לו:
קיג: ר"י קרי למאניה מכבודתי: פ: כו: כח. רכו. שסת.
קיג: ממצוא חפצך דובר דבר שלא יהיה דיבורך של שבת כדבורך של חול. ד. שלה.
- קיי**: כמה סעודות חייב א' לאכול בשבת שלש כו' 7
קייח: המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים. מג.
קייח: המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. שקד:
קייח: המשמר שבת כהלכתו אפילו עובר עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו רלז.
קייח: אמר ר"י כו' אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים מד. עג. קלט:
קייח: מעולם לא קריתי לאשתי אשתי כו' אלא לאשתי ביתי כו' יא. פב. שעג.
קייח: מימי לא נסתכלתי במילה שלי עו.
קייח: רבינו הק' כו' שלא הכניס ידו תחת אבנטו קימ:
קיפ: רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא לה.
קיפ: העונה איהש"ר בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע. ז.
קכח: שברי זכוכית כו' מאכל לנעמיות קח
קכט: ספק נפשות להקל כ.
קל: כורתין עצים כו' לעשות ברזל [למילה] קז:
קלג: עושין כל צרכי מילה בשבת ג.
קלג: זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות פח
קלג: ואנוהו הרי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום כ: קעה' שנג: שקד.
קלד: מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל שנג:
קמו: ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עכו"ם שלא עמדו כו' לא פסקה. מו. נד. נו' רכט. רלת. מד.
קמו: חמרא דפרוגייתא כו' החרש היה לבם לז. רלו.
קנא: אין חיה שולטת בא' עד שנרמה לה כבהמה לט:
קנב: משים שלום בבית יע: לד. סו. קנ: קנ: קפג.
קנא: רפד. שלא. שלג. שעו: שעט.
קנב: ותפר האביונה זה חמרה רח:
קנב: אשה חמת מלא כו' והכל רציץ אחרי' פט.
קנב: כל שאומ' בפני המת יודע עד שיסתם הגולל קיח.
קנב: הנהו קפילאי כו' נחר כהו רב אחאי בר' יאשיה [אחר פטירתו]. שלג:
קנב: ואל עפר תשוב כו' שעה א' קדם תחמ"מ שגב.
קנב: אחים בהספידא: קיח.
קנז: אין מזל לישראל שנאמר וירצא אותו החוצה כו' צא מאיצטגנינות שלך כו' קסז: קנא: שנו. טב.

נד: ר"א היה יושב ועוסק בתורה כו' וכסותו מוטל בשוק העליין של ציפורי
נג: אני שר צבא י' עתה באתי כו' אמש בטלתי כו'. רעד'
נד: הישן בכילה שאיש כו' שרויין בה קיט.
נד: ורועה ז' יאבד הון כל הא' שמועה זו נאה כו' קנג.
נד: שתוי [רביעית יין] אל יתפלל ו.
נה: לא איברי לילה אלא לשיני כו' קפו. שמו. שמט:
ק: גם בלא דעת כו' הכופה אשתו כו' מא.
ק: אשה שתובעת כו' הויין לה בניס שאפילו בדורו של משה כו' רכט:
ק: רכט:

מסכת פסחים

ב: לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב קסה:
ב: אור יממא הוא שקא:
ב: קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא יט.
ג: באשה קראה מושב עט' קנד:
ג: [נשים לאו אורחיהו לרכיבה] קעא.
ג: לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה לו:
ג: הני תלתי כהני ח"א להו הגיענו כפול כו' נה:
ג: חטיין נעשו יפות כו' צא ובשר לסוסים וחמורים. רמו:
ד: זריזין מקדימין למצות שני' וישכם אברהם גו' קנז'
ה: [עשו נקרא ראשון] ויצא הראשון אדמוני רלט:
ו: שואלין דדורשין כו' קודם הפסח לי' יום רנא' רנב:
ו: אין בכלל אלא מה שבפרט רנד.
ז: אין ספק מוציא מידי וודאי כה.
ז: מילתא דאתיא בק"ץ טרח וכתב לה קרא רע:
זב: לא תאכלו איסור אכילה ואיסור הנאה במשמע רכו.
זב: את י"א תירא לרבות ת"ח קכה. קכו. קכז' שטו.
זב: והלא דין הוא. רע.
זד: תרומה קרינהו רחמנא [לביכורים] ג. שגד:
זד: אין אופין פת עבה בפסח כו' טפח קט:
זד: [פלוגתא אם מותר ללחות בפסח] קטו:
זז: כל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר לט.

קנו: מה דעתך דקאי צדק במערב מהדרינא ומוקמינא ליה במזרח כו' מי העיר ממזרח צדק גו' לו. פנ:
קנו: נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממו' קסו.
קנו: כסי ריש' כו' דתיהוו עלך אימת' דשמי' 7. פנ:
קכז: קכז:

מסכת עירובין

ג: הוי זהיר במלאכתך שמלאכת שמים הוא קנה.
ג: ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה כו' יצתה ב"ק וא' אלו ואלו דברי א' חיים קלד: שט:
ג: המחזור אחר הגדולה גדולה בורחת ממנו. רסג.
יח: השנים שהיה אדה"ר בנידוי הוליד רוחין כו' סב.
יח: מקצת שבחו ש"א כו' בפניו וכולו שלא בפניו רכג:
יט: [רשעים בניהנס] מצדי' עליהן כו' יפה דנת קעה:
יט: רשעי' אפי' ע"פ של גיהנ' אינם חוזרין בתשוב' רכז:
יט: בא על בת עכור' דמשכ' ערלי ולא מבשקר לי' קיט:
כא: הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה ג.
כא: המלעיג על ד"ח נידון בצואה רותחת עג.
כא: ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת כו' איזן וחקיקר תיקן משלים כו' קלד'.
כב: היסם לעשותם למחר לקבל שכרם שיג.
כח: עופות מן הרקק נבראו לד: לה. לו. שמט:
כח: אין בכלל אלא מה שבפרט שנה:
כט: מצות לאו ליהנות נתנו רמט.
ל: ליתא למתניתין מדתני איו קסו.
מא: נתגוהו בדיר או בסהר לג.
מז: ר"מ ור"י הלכה כרבי יהודה שמג.
נב: נמרוד שהמריד את כה"כ עליו במלכותו לט: שנט'.
נד: חיים הם כו' למרצאיהם בפה ט' כז:
נד: חרות על הלח' כו' א"ת חרות אלא חירות רנב. תד.
נד: וממדבר מתנה כו' משיים עצמו כמדבר כו' תורה ניתנה לו במתנה. רעה:
נד: אם חזר בו הקב"ה מגביהו שני' כל גיא ינשא. שט.
נד: רדיה ירוזין כו' כ"ז שהתינוק ממשמש בו כו' אף דברי תורה כו' ט: רלא: רפכ.

- ג. [הר"ה נכתב ולא נזכר כ"א במקדש] ש"ט: שע"א.
 גג: חנניה מ"ו כו' נשאו ק"ו בעצמן מצפרד' קפ: קפג:
 גד. ז"ד נבראו קודם כו' תשובה כו' כסה"כ ג: ג: ט.
 גד. גיהנם [קודם לעולם] כי ערוך מאתמול תפתה. כד.
 גד. אף על פי שלא נאמר בו [בבריאת יום שני] כי טוב חזר וכללו בששי.
 גד. [הפרד] עלה במחשבה לבראות בערב שבת: לט.
 גד. אף בגדו של אדה"ר [נברא בע"ש ביה"ש]. טפ.
 גז. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה רפט.
 גז. א"ל בניו שמע ישראל כו' פתח יעק' כו' בשכמל"ו. רלז:
 גז. היכי נעביד נאמרזהו [בשכמל"ו] כו' בחשאי רלז

מסכת שקלים

פ"ג מ"ג של בית רבן גמליאל היו דוחפין את שקליהם בלשכה כו' ר"ט.

מסכת ראש השנה

- ג. ארבעה ראשי שנים הם ה.
 ג: יציאת מצרים גופא מנלן דמניסן מנינן. רנב.
 ג. מנין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן כו' ויעל אהרן הכהן אל הר ההר כו' כד. קד רמד.
 ח. בכסה כו' חג שהחדש מתכסה כו' ר"ה קמו. רסו.
 ח: אין בית דין של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו בית דין של מטה.
 ט. שנת החמשים עולה לכאן ולכאן ר"ח.
 י: בראש השנה נפקדה שרה פג: קט. קיב.
 י: בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים ז. קנט: קסד.
 יא. [פלוגתת ר"א ור"י בזמן בריה"ע] שמ"א.
 יא. כל מע"ב נבראו לדעתן נבראו לצביונן. כח.
 יא. הקב"ה יושב וממלא שנותי ש"צ מיום ליום. ו. סב.
 יא. אותה שנה [שנולד יצחק] מעוברת היתה: קיז:
 יא: [מבול לדעת ר"א היה במרחשון]. ט.
 יב. ברותחין קלקלו וברותחין נידונו. טעו:
 יז. בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון ה. שה.
 יז. בחג מרצין על המים. עג:
 יז. למה תוקעין רחמנא אמר תקעו: קטו. טטו.
 יז: אין דנין כו' אלא לפי מעשיו של אותה שעה: רמה.
 יז: ג"ד מזכירין עונותיו של א' כו' קיר נטוי כו': קע.
 יז: שינוי מקום דכתיב ויא' י אל אברם לך מארצך והודו ואעשך לגוי גדול: שיט.
 ג. משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה כו' התחילו עבדיה להביא בחשאי רלמ. טו.
 סו. מי גרם לכם [בני חתירה] כו' שלא שמשתם ב' גדולי הדור שמעיה ואבטליון. רמו:
 סו: א' עליו על הלל מימיו לא מעל א' בעולתו כו' ר"י:
 סו: כ"א שכרעס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נביאתו מסתלק' כו' נט: קסט. ר"ח. שה.
 סח. עתידים צדיקים שיחיו מתים כו'. כט. קפז.
 סח: חציו לאכילה כו' עצרת תהיה לכם ר"ז: רסה: טד.
 עו: ריחא מילתא היא. רסו.
 פז: לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיחוספו עליהם גרים. טט. שלט. ט"ח:
 פז: כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין. ט"ח:
 פח. לא כאברהם שקראו הר כו' כיעקב שקראו בית. לו:
 פח. גדול קיבוץ גליות כיום שנברא בו שמים וארץ. כ.
 פח: מה שקנה עבד קנה רבו. עז: רטח.
 צ: ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא כו' למחר יכולין רנ"א:
 צד. טומכא [עובין] דרקעא אלפא פרסי: שמז:
 צד. מצרים א' מס' בכוש וכוש א' מס' בעולם קלו.
 צט: אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיטב. ז:
 ק"י. עד מאה וחד פקע שידא. ט:
 קי"ג. סלקת לאיגרא שירותך בהדך. טט.

- קי"ג: טוביה חטא וזיגוד מינגד
 קי"ג: ה' דברים צוה כנען כו' ואל תדברו אמת עו.
 קיד. אכול בצל ושב בצל רלז:
 קי"ז: ואגולה שמך ז"ש א' יעקב כו' כך חותמין פג. לט.
 קי"ט: נשאתי [יעקב] ב' אחיו שעתידי תורה לאוסרן קעה.
 קי"ט: א"ל לדוד טול וברך א"ל אני אבר' לי נאה כו' לה:

יז: שלשה ספרים נפתחים בראש השנה: **רכב**
יז: [ברוב זכויות הוא צדיק]: **כ**
יז: ורב חסד מטה כלפי חסד: **מו. נו.**
יז: כתיב צדיק ה' בכל דרכיו וכתוב חסיד כו' מתחילה צדיק ולבסוף חסיד.
יז: כיו שישאל חוטאין יעשו לפני כסדר הו'. **כ:** קעה:
יז: ברית כרותה לייג מדות שאינן חזרות ריקם **קנת.**
יז: ישראל רשעים גמורים בריה ופסקו להם גשמים מועטין כו' מורידן בזמן על הארץ.
יח: יהי כעשרת הימים ויגף כו' שבין ריה ליו"כ **קנט:**
יט: מימות רבי ואילך לא מצינו אלול מעובר: **קמ.**
כא: כד חזיתא סיהרא דמיש' ליומא בעירו חמירא **שנב:**
כא: בין שנראה בעליל כו' **קפה:**
כא: ג' שערי בינה כו' וכולן ניתנו למשה חסר א' **ט:**
כג: תחת הנחשת כו' תחת ר"ע וחכיריו מאי מביאין **מביאין**
כג: מעולם לא ראתה חמה פנימתה של לבנה **רע:**
כה: דוד מלך ישראל חי וקים **טו.**
כה: אחם אפילו שוגגין **שמת.**
כה: אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו **טז.**
כו: כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה **רעה.**
כז: תרי קלי כו' מתרי גברי מי משחמעי כו' כיון דחביב יהיבדעתיה. **קט: רב: רע.**
כח: [היינו טעמא דשופר] כו' דלולב כו' דמגילה. **קמו:**
כט: אני י"א זה בנה אב כו' יהיו מלכויות עמהן **רנג:**
ל: בראשי נמי מאמר **ג: יא: כג. לט. קעמ: רי: שס:**
לג: [שופר] גנחי גנח כו' ילולי יילל **קסד:**

מסכת יומא

ב: ביתו זה אשתו. **קט.**
ד: האומר דבר לחבירו הוא בכל יאמר עד שיאמר לו לך אמור.
ז: טומאה דחריה היא בציבור: **ריב.**
ח: [כמה כהני] בלתי מהוגני' נכנסו למקד' ולא מתו: **רלב.**
יב: [קין ד' דמזבח בחלקו של יהודה]: **ריג.**

יד: כהן גדול מקריב בראש ונוטל חלק בראש **רסח:**
טו: טהור של מזבח **י:**
יט: הגי כהני שלוחי דרחמנא כו' **רמט.**
יט: השח שיחת חולין עובר בעשה **ה.**
כ: השטין בגימ' שס"ד כו' **רמו**
כב: אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלוי כו' **סז:**
כח: אליעזר שדולה ומשקה כו': **לז: קיט. קכב. רע:**
כח: קיים א"א כל התורה שנאמר עקב אשר שמע גו' **רמ:**
עט: פח: קז: קיח: קכת. קכט. קלט. שא: שפז. שאל. תת.
כט: הרהורי עבירה קשו מעבירה **שמא.**
כט: והא איכא חנוכה, ניתנה לכתוב קא אמרינן **רי.**
לז: ג' שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע כו' **קט:**
לח: [בן קמצר] היה נוטל ד' קולמ' כו' ד' אותיות היה כותבן בבת אחת **ט:**
לח: אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק אחר כו' זרח השמש.
לח: בשביל צדיק אחד העולם מתקיים כו' **י:**
לח: רגלי חסידיו ישמור כו' שיצאו רוב שנותיו כו' **רפה.**
לח: בא לטהר מסייעין לו **פ**
לח: כלה שבירושלים א"צ להתקטט מריח הקטורת. **רסו.**
מב: [לא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא] **רסז. רסח:**
נד: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגולין להם את הפרוכת כו' ראו חיבתכם כו' **רעב.**
נד: כשנכנסו נכרי' להיכל ראו כרובי' המעורין כו' **רעב.**
נו: הבליים היו מתלשין כו' טול וצא **רלא.**
סו: אין חכמה לאשה אלא בפלך **ריט.**
סז: [אל מל' חזק] וכן הוא אומר ואת אילי הארץ **ט.**
סז: אני י' חקתי ואין לך רשות להרהר בהן **רעג.**
סח: שמעון הצדיק כו' נתעטף בבגדי כהונה ונהלך אל אנטיפטרוס לבקש שלא יחריב ביהמ"ק: **קעמ.**
סח: חבשהו [לשטן] ג' יומי ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח: **מא.**
סח: למה נקרא שמן אכה"ג שהחזירו עטרה ליושנה: **לז:**

כח. דבר קטן הוויות ראביי ורבא. **שפצ:**
כט. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכה"ע. **ל. לא. לא:**
לג. האי דם שחור אדום הוא אלא שלקה. **קכת.**
לד. ניסוך המים הלכה למשה מסיני: **יא:**
מא: מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו
 וכו'. **פו:**
מד: ראיתי בני עליה והן מועטין: **שנו:**
מז. בראשית כו' ברא שית **יא:**
נ: לא דנין אפשר משאי אפשר **כ.**
נב. צדיקים נדמה להם [לע"ל יצה"ר] כהר. **ז. קסו. שג:**
נב. יואל קראו צפוני שנא' ואת הצפוני ארחיק **שג:**
נב. יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום כו' ואלמלא הקב"ה
 שצור לו אינו יכול לו **שטו. שית.**
נב: אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא
 נמות ואם ברזל הוא מתפרץ. **קעד: קס: רפא:**
נב: ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה כו' יצר הרע דכתיב ואשר
 הרעותי **רטו.**
נג. [הלל הזקן אמר] אם אני כאן הכל כאן. **שנט:**

מסכת ביצה

ב: אין יו"ט מכין לשבת.
ה. כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו.
ו. מזונותיו ש"א קצובין לו מר"ה ועד ייה"כ **לנ:**

מסכת תענית

ב. ג' מפתחות בידו של הקב"ה כו' **קיע.**
ג. [טל לא מיעצר לעולם] **כג:**
ד. ד' שאלו שלא כהוגן כו' **קכז:**
ה. בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר כו' לא אבוא בירושלים של
 מעלה עד שאבוא לירושלי' של מטה **קנט.**
ה: כל האומר רחב רחב כו' ביודעה ומכירה **קכג:**
ה: יעקב אבינו לא מת כו' מה זרעו בחיים. **קכה. קלא:**
ז: גדול יום הגשמים שאפי' ישועה פרה ורבה בו: **ה.**
ז: אין הגשמים יורדין א"כ נמחלו עונותיה' ש"י. **ה:**
ז: אין הגשמים נעצרין אלא בשביל ביטול תרו"מ **ה:**
ח: יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב: **קלח: רתו. שנו.**

עא: מעשה בכהן גדול כו' ייתן בני עממין לשלם דעבדין
 עובדא דאהרן כו'. **ללח. רמו:**
עד: טוב מראה עינים באש' יותר מגופו של מעש' **רנח:**
עה. ראגה בלב איש ישחנה כו' לאחרים. **לנב:**
עה. כל המינין טעמו במן **קנד:**
עה: זבחת כאשר צויתך [שנצטוה בע"פ]. **של:**
עה: דק מחספס כו' שנבלע ברמ"ח אברים **קלח:**
עו: חמרא וריחנא פיקחין **עד.**
עז. מי הוא זה שמלמד זכות כו' ואני באתי בדברים.
קטו:
עז. עינוי כו' אם תענה את בנותי: **רת.**
פא. [אין עונשין אלא אם כן מזהירין] **לנב:**
פה. [מפקחין את הגל בשבת עד החוטם] **מה:**
פה: וחי בהם ולא שימות בהם. **לג:**
פה: עבירות שבין א' לחבירו כו' עד שירצה כו' **קנו.**
פז: ד' חלוקי כפרה שהיה ר"י דורש **שכט.**
פו. ראו כמה מקולקלין מעשיו **נת:**
פו: גדולה תשובה שדוחה את ל"ת כו' הן ישלח **שיט:**
פו: גדולה תשובה שדוחה נעשות לו כזכיות. **קט. רלג.**
רלה. רמא. רנה. שיז: שכ: שכא. שכה. שנט. שס.
פו: מתפייס ממנו בדברים כו' כאילו הקריב פרים כו' **ריד:**
פו: גדולי' תשוב' שבשביל יחיד כו' מוחלק לו ולכה"כ **ד:**
פו: צריך לפרוט את החטא שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה **קע.**
 גדולה כו'

מסכת פוכה

ב. כל ז' ימים צא מדרת קבע ושב בדרת ארעי: **לנ.**
ג. איגד בחר לא שמיא אגד ג' שמיא אגד. **קנ:**
יד. תפלתן של צדי' כעתר כו' המהפך את התבואה. **קכו:**
כה: [מחלוקת מי היו נושאי ארונו של יוסף]. **רנא: רנב:**
כז: אין לך כל שבט ושבט מישאל שלא יצאו ממנו נביאים
 שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים כו'. **קית.**
כח. ריב"ז לא הניח מקרא כו' שיחת דקלים כו': **שכט:**

ז: מיחייב א' לבסומי בפוריא עד ולא ידע כו' פד.
 ז: [שינו לתלמי] אל' ברא בראשי יל. שפט. שמד. שנו:
 י: כל מקום שנאמר יהי כו' לשון צער. מה: מו. ע. פז.
 קח. קכז: קלא: קלא. רח: רח: רנז: שפ. שז. שג:
 י: לא נאמר כי טוב כו' שאין הקב"ה שמח במפלתן של
 רשעים שפ.
 יא: בקום עלינו אדם, אדם ולא מלך שז.
 יא: כשבת המלך כו', לאחר שנתייבשה דעתו קנת.
 יב: קרי ליה יהודי כו' וקרי ליה ימיני. רעה.
 יג: לרחוץ על היאור כו' מגילולי בית אביה כז:
 יג: יגד יעקב כי אחי אבי' גו' אחיו אנא ברמאו קלת:
 יג: בו' באדר גולד [משה]. ו. קלת.
 יד: קריאתה [דמגילה] זו הלולא ג.
 יד: יסכה שסכתה ברוח הקודש פ. שנו.
 יד: בשע' שנולד [משה] נתמל' כל הבית כולו אורה: מד.
 יד: רמה קרני כו' דוד ושלמה שנמשחו בקרן כו' קלד.
 מז: עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי שמה.
 מז: בנפול אריבך אל תשמח כו' הגי מילי בישראל ז.
 מז: והמן נופל כו' בא מלאך והפילו עליה. קעד:
 יז: יעקב א' בשעה שנחברך מאביו בן ס"ג שנה קכה.
 יח: ויקרא לו ליעקב אל ומי קראו אל א' ישראל קעה.
 יח: תפליק אין צריכין שרטוט ו.
 כ: דבר שמצותו ביום כשר כל היום ענ:
 כא: אין פוחחין מי' פסוקים בבית הכנסת יב.
 כג: [אין ערה פחותה מעשרה]. קפו:
 כה: ההוא דנחית כו' אתה חסת על קן צפור כו' אמר רבה
 כמה ידע האי מרבנן לרצויי כ.
 כח: אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע שנאמר אם
 אביט אליך גו'. ו. קמג. קנו: ה.
 כח: כמה הארכת ימים א"ל מימי לא הקפדתי בתוך ביתי כו'
 לא ששתי בתקלת חברי. ז.
 כח: השונה הלכות בכ"י מובטח לו שהוא בעוה"ב למג.
 כט: כל מקום שגלו שכינה עמהם: רנג:
 לא: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא
 ענותנותו: שנה:
 לא: סתירת זקנים בגין שכה:

עז:
 עה:
 מג.
 רכא.
 ה:
 ה: ג' מתנות כו' מן בזכות משה כו'. נט. רעג: שנו.
 י: א"י שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף. ה: מה.
 יא: אסור לא' לשמש מ' בשני רעבון: קסז: שנו.
 יח: נבוכדנצר מלך הגון היה וראוי ליצעות נס ע"י. קלת.
 יט: כבן שהו' מתחט' על אביו ועושה לו רצונו. פז:
 רמט:
 כב: חרב שאמרו כו' אפי' חרב של שלום: רנד.
 כג: [נתתי גשן] בעתם בלילי רביעי' ובלילי שבתות עב:
 כד: שובי לעפרך ואל יכשלו ביד בני אדם. קכז:
 כד: כלה שעוני' יפות אין כל גופ' צריכי' בדיק': קלט.
 רסו:
 כד: א' משיב הרוח תושב זיקא כו' רג. רפ.
 כד: ר"י כי הוי שליף חד מסאנא אחי מיטרא: רפו.
 כה: תהום אל תהום קורא כו' אבע מימך כד:
 כז: ברביעי' על האסכרה שלא תיפול על התינוקות. לא:
 כט: בעל החוטם מתבקש קלת.
 כט: בכית' בכיה של חנם כו' בכי' לדורו' רנו. רנט:
 רנט:
 כט: אית ליה דינ' בהדי נכרי לישתמיט מיני' באב נד:
 שה:
 לא: מט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה. שה.
 לא: אין אשה אלא ליופי פט: שפה:

מסכת מגילה

ג: מגילה נקראת בי"א בי"ב כו': קמו:
 ג: מנצפ"ך צופים אמרום. שט.
 ג: ושום שכל אלו הפסוקין: ל קטע. רנט.
 ד: משה תיקן כו' שואלין ודורשין בענינו של יום. שנו.
 ד: ביקש [רבין] לעקור ת"ב כו' שחל בשבת: רנו.
 ו: קסרי וירושלים כו' אם מלאה זו חרבה זו: ו:
 ו: יגעתי ולא מצאתי אל תאמין: כז:

מסכת מועד קמ"ז

מ: יהא רעוא דתורע ולא תחצד
י"ד: סנהד' שדנו את הנפש אין טועמין כל אותו היר' קנ"ב
מ"ז: חמוקי ירכיך כו' מה ירך בסתור אף ד"ת בסתור. ש"ט
כ"ז: [לא להקשות על המת יותר מדאין] קנ"ג
כ"ח: חיי בני ומוזני לאו בזכותא כו' אלא במזלא קנ"ו

מסכת חגיגה

ד: שמואל אתיה למשה בהדיה [להעיד בבעלת אוב] קמ"ט
ה: רעות שנעשות צרות כו' זיבורא ועקרבא. שפ"ו
ה': אפי' שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידין לו קכ"א
ה"י: מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו כו' קס"ט
מ: אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחר. כג: רפ"ג. שז"ו
י"א: גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם. רל"ג
י"ב: אור שברא הקב"ה ביום הראשון אדם צופה כו' עמד וגזו כו' לצדיקים לעתיד לבא: טו: טז: רכ"ז: שמו:
י"ב: אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי רי. ככ: כט:
ל: [לח. מד: מה: מז. נ. קה. ריט: שס"ג. שנג.
י"ב: על עמוד אחד [העולם עומד] וצדיק שמו של"א
י"ב: וילן אינו משמש כלום ל מא'
י"ג: במה שהורשת התבונן אין לך עסק בנסתרות. שט"ו
י"ג: מהארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה כו': קכ"ד: שז'
י"ג: אין מוסרין סתרי תורה אלא כו' ונבון לחש קכ"ו
י"ג: כבשים ללבושך כו' דברים שהם כבשוננו של עולם יהיו תחת לבושך. רח: רס.
י"ג: [חשמל] עתים חשות עתים ממללות. קע"ו. רס"ג
י"ג: תתקע"ד דורו' שקומטו כו' הן הן עזי פני' ככ: כט: שט"ו
י"ד: ד' שנכנסו לפרדס בן זומא כו'. שנט"ו
י"ד: אחר קיצץ בנטיעות: מט.
י"ד: כל שבארצכם לא תעשו [סירוסין]. לו:
מ"ו: מבדיל בין מים כו' מלא נימ' כו' גודא רגמל' ככ
שמו:
מ"ו: יצתה ב"ק וא' שוכו בניס שוכבי חוץ מאחר: קכ"ב

מ"ו: זכה צדיק נטל חלקו וחלק חבירו בגי'ע של"ג
מ"ו: [אחר] א"ל לתינוק פסוק לי פסוקיך. טז:
כ"ד: חיבת הקודש מכשרתן. שס"ז
כ"ז: פושעי ישראל מלאים מצות כרימון: רל"ו

מסכת יבמות

י"ג: כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה' בסופה. קל"ג: שפ"ה
מ"ז: אתה הוא עקיבא ששמך הולך כו' אשריך שזכית לשם ועדיין לא הגעת לרועה בקר קמ"א
י"ז: עשה בה מאמר שט"ו
כ: קדש עצמך במוחר לך. רלו. רמ"ט. של"ב
כ"ג: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. קמ"ט
כ"ד: אין מקבלין גרים לימות המשיח. רה:
כ"ד: אין א' מתעברת בביאה ראשונה. קג:
כ"ה: כל משימות שאתה משים כו' מקרב אחיך רד:
כ"ה: הלוקח עבד מן הגוי [יטבילו לשם עבדות] רנ"ג
כ"ז: קשים גרים לישראל כספחת. קמ"ו. שז"ב
כ"ח: נח נפשיה [דישע"י] רא' ובתוך עם טמא גוי'. רע"ה
כ"ח: כל הנביאים נסתכלו באספ' שאינה מאירה. רכ"ד
כ"ב: הרי את מקודשת לי רב
כ"ג: אין ק' אלא לדעת. נה. קנ"א
כ"א: אתם קרויין אדם ואין העכו"ם כו' נ. עט. רמ"ו: רכ"ב
כ"א: [מצות פ"ו להוליד בן וכתן] לו:
כ"ב: שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור שמ"ד
כ"ב: אין ב"ד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף שיד. שכ"ב
כ"ב: היו לו בניס בילדותו כו' בזקנותו. פכ. קכ"ב. שט"ו
כ"ב: חייב א' לפקוד כו' שהוא יוצא לדרך: רכ"ב
כ"ג: זאת הפעם גוי' בא אדם על כל כו' ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה: ר: שמה.
כ"ג: מה אעשה שנפשי חשקה בתורה. ר:
כ"ד: נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה. קכ: קג: רע"ה: שפ"ג:
כ"ד: ויעתר לו כו' שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע: קכה.
כ"ד:

צז: המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד קמב
צט: אין אתנאה לקרקעות רמ:
קג: כל בי שימשי הוה אתי [רכין] לכיתיה: ג. ת. שלב
קג: משמת רבי בטלה קדושה [דכהונה עיי"ש בתוס']. רנב
קח: רואה אני את דברי אדמון שכח.
קה: אילו היה אביהון דיתמי קיים כו'. קעה:
קיא: עתידים הצדי' שיעמדו במלבושיהון רנט. קסו.
 תא.
קיב: רבי זירא כו' נקט במצרא וקעבר. שז.

מסכת נדרים

ד: אין גיהנם לע"ל אלא הקב"ה מוציא חמה מנרותי' צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה ל. לב
יא: כל תנאי שאינו כתנאי בני גר כו' אינו תנאי רלג:
כ: ערכתי לו שלחן והפכו. רעט:
כ: אל ישתה א' מכוס זה ויתן עיניו כו'. קג: רפה.
כב: כל הכועס כו' תחטוניות שולטות בו. נח:
כז: נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין. קכו:
לב: גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות קה. קנט:
לב: מ"מ נענש א"א ונשתעבדו בניו כו' במה אדע. לט:
לד: ויר' את חניכיו גו' שי"ח כו' אליעזר. לו. שפז. תח.
לד: בתחילה המליכו הקב"ה על רמ"ג איברים ולבסוף המליכו על רמ"ח איברי' פא. פו. קנז. שכה. שפ:
לד: עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו איברים: של
לד: ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם כו' כיון שהקדים ברכת אברהם כו' הוציא' מאבר': לו: קיב. שפז. שלב
לח: בתחילה היה משה לומר תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה. מד.
סד: ארכעה חשובין כמה עני, ומצודע, וסומא, ומי שאין לו בנים. קלט. קפל. שיט.
סז: הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה רמה:
סז: דבר זה נשאל גו' על מה אבדה הארץ כו' רג. רד:

סד: איש דרכו לכבוש ואין אשה כו' מא. מא. נא.
סד: כשם שמצוה כו' לומר דבר הנשמע כו'. קסז:
עד: ואחר יאכל מן הקדשים כו' לתרומה רעב:
פ: סימני סרים כו' שתי שערות כו'. קמט:
צו: אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין כי שלך הוא וכו'. קד.
קיפ: חזקה לא ערפי' כי רובא. לא.
קכא: הקב"ה מוקדק עם סביביו כחוט השערה שלו: קלז:

מסכת כתובות

ב: בתולה נישאת ליום הר' והאלמנה ליום הה' ג. לו. למ.
ב: שקרו רבנן על תקנת בנות ישראל. ג:
ה: אצבעותיו של אדם כו' משופות כיתידות שאם ישמע דבר שאינו הגון כו'. רעג. רפה:
ח: בתחילה עלה במחשבה ליבראות שניים ולבסוף נברא אחד. מ.
יג: ראוה מדברת עם אחד שנו:
יז: אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי כו' רכא.
יז: מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. שלא.
יז: שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. י. שד.
כה: כבואכם אל הארץ כו' בביאת כולכם אמרתי. רנח:
כז: המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי: קיב:
כזא: סתם שורים לאו בחזקת שימור קיימא. קמא:
כזב: אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. קיב:
כזג: לא תהוי באעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא וכו'. קל.
כזד: רוצה א' בקב ותפלות מי' קבין ופרישות. שנו.
כזה: עונה של ת"ח כו' מע"ש לע"ש: קלה:
כזו: [ר"ע שבזכות אשתו נתעלה לנשיא]: פנ.
כזז: המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה: מא.
כזח: דביתהו דאביי כו' איגלי דרעא נפל נהורא. קנג.
כזט: [עישור נכסים של בנות ישראל]. שמא.
כזי: ימים שנים רבים שלשה: נה.
כזכ: [רבי"ל שעלה חי לג"ע]: עה: רפל:
כזל: לא יקום עד אחד כו' אבל קם הוא לשבועה: ז.

מסכת נזיר

- כג:** ארי"ג בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה - נו. עט: קפו. רנה. שכל. שכו. שזו: שלה: שס.
כד: צעירה דקרייתיה בן עמי כו' אל תצירם גו' רעת.
כה: נצל של מת קפטו.

מסכת סוטה

- ב.** קשה לזווגם כקריעת ים סוף רו.
ג. מ' יום קודם יצירת הולד כו' בת פלוני לפלוני סג: קו:
ד. כל אדם שיש בו גסות אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם רסו.
ה. ת"ח צריך שיהא בו א' משמונה בשמינית - שלו:
ו. כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלי בארץ - רג.
ז. היא גילתה את עצמה לעבירה - שס:
ח. אין הקב"ה נפרע מן האומה עד שעת שילוחה. שטא.
ט. [לא שלטו האומות במעשי ידי משה] רג: שז: שיא:
י. יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים קנד:
יא. הבה נתחכמה לו כו' באו ונחכם למושיען של ישראל כו' נדוגם במים עה: עת: קעז.
יב. בדבר אשר זדו בקדירה שבישלו בה נתבשלו שסג:
יג. יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית כו' יושבי יעבץ נו:
יד. רעמסס שראשון ראשון מתרוסס רעה:
יז. [מכלב יצאה מלכות בית דוד] רעא.
יח. עתניאל כו' חורגו דקנו הוה רג:
יט. אתני' שכל הרוא' אותה מוליך אתני' לאש' רכג:
כ. יוכבד הורתה בדרך ולידתה בין החומות קכה.
כא. בשעה שנולד משה נתמלא הבית כולו אור. יס: שס.
כב. ונערותיה הולכות כו' בא גבריא' וחבטן בקרקע רסה.
כג. [עשו נהרג ביום קבורת יעקב] קנג.
כד. בן ק"כ שנה אנכי היום כו' מלאו ימי כו' רה: שלט:
כה. [משה רבינו נגזו בשבת] פה.

- יד.** מפני מה נתאוה משה ליכנס לארץ ישראל וכי לאכול מפריה הוא צריך כו' שז.
יד. היה מביא את מנחתה כו' כדי ליגעה רמת.
יז. איש ואשה זכו שכינה ביניהם כו'. נא. רפה. שעז.
יז. חכלת דומה לים כו' לכסא הכבוד ד. ו. רס.
כב: אל תתייראו מן הפרושין כו' אלא מן הצבועין שעושין מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס רסד: שלו:

- לא.** כ' לאלפים כו' וכי לאלף [מאהבה מיראה] קד. קה.
לב. באר היטיב [בשבעים לשון] ט.
לד: [עניה בקול רם] רע.
לז: [בהר עיבל קיבלו שבועת התורה] שפה.
לח: שלח לך אנשים כו' שלח לך מדעתך רנה:
לח: ויבא עד חברון כו' שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשטח על קברי אבות רנו:
לח: יהושע כבר ביקש כו' י' יושיע' מעצת מרגלי' ל' קכ.
לח. ויהם כלב כו' וכי זה בלכר עש' לנו כו' קנא רעא:
לח. ארץ אוכלת יושבי' אהקב"ה אני חשכתי לטוב' רנו.
לח: באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון קנד: רנד.
לח: קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה קכ.
לח: [ענין ברכת כהנים] ט. יז. לו.
מב. שמע ישראל כו' אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע כו' אין אתם נמטרים שכת.
מב: איש הבנים כו' שמבונה מכל מוס טו.
מג. מבנות פוטיאל כו' מיתרו שפיטם עגלים קפא:
מד. יבנה א' בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה יד. לו.
מד: שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחורר עליה מעורכי המלחמה. רל: שכת: שלג.
מו. חן אשה על בעלה - רלא. שעז.
מו: משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן רבו מחלוקת בישראל: שגד.
מו: יש בכס אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דודו זכאין קפט:

מסכת גיטין

- ב:** עד אחד נאמן באיסוריין ז.
יז. יתד היא שלא תמוט: שלג:

פמ:	מא: אסור לארס לקדש אשה עד שיראנה	רע:	לה: הפכה לכורסיה וארצוה.
קכת:	מא: [אין משיאין אשה בעל כרחיה]	ט:	מא: לא נכרא העולם אלא לפי' כו' לשבת יצרה.
שנו:	מג: [נתחייב אוריה דאמר וארוני יואב] סל: שכט: שנו:	שכ:	מג: מוכר עבדו לעכו"ם או לחיל יצא בן חורין:
שכח:	מט: המקדש ע"מ שאני צדיק כו' הדהר תשובה	רז:	מד: גבאו בחוכו כו' לא יצא לחירות
שפנ:	נב: הילכא כווחיה ראביי ביצ"ל קג"ם	קל:	נב: דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין
רפד:	סו: ו' דשלום קטיעא היא	פז:	נז: עשאו כמין גרגותני כו'
שכט:	ע: כל הפוסל כו' במומו פוסל	קכ:	נז: תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דר"ג כו'
רעח:	עא: משפחה שנטמעה נטמעה	קפ:	נז: המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת
שמז:	עא: [אין מוסרין שם המפורש אלא למי שראין]	מו: רלו:	נז: ארץ צבי כו' בזמן שיושבין עליה רווחא
קכת:	פ: אשה אחת מתייחרת עם שני אנשים	קכת:	נז: נבחרארן גר צדק היה
שמו:	פב: מעולם לא ראינו צבי קיין כו' מתפרנסים שלא בצער	רל:	נז: כי עליך הורגנו כל היום אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה [נגעים] בעצמן
שמו:	כו'	שיח:	נז: כל מילי ליחוי אינש בנפשי' בר משחיטה ור"א.
		שנ:	ע: סעודתך שהנאתך ממנה משוך ירך הימנה

מסכת בבא קמא

שנג:	יז: אין מים אלא תורה שני' הוי כל צמא לכו למים
קמ:	יח: השן מוערת לאכול את הראוי לה
רלו:	מח: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט
כ:	נ: כל האומר הקב"ה וותין הוא יותרו חייו
יג: ית:	נד: הרואה טי"ת בחלומו סימן יפה לו
לה:	נה: המנהיג בעיזא ושיבוטא
רז:	ס: כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין כו'
קכג:	ס: כלבים בוכים מה"מ בא לעיר
ז:	פב: גביאים שביניהם תקנו להם שיהיו קורין בשבת
קעד:	צא: [עשרה והוכים בער ברכה]
קפג:	צב: בהדי הוצא לקי כרבא
עג:	צב: לא לחנם הלך זרז"א אצל עור' כו' שהו' מינו
קכת:	
רת:	קו: כיון שקיבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין
רמו:	קי: אשם זה קרן המושב זה חומש
שכת:	קיג: אין פורטין לא מתיבת המוכסין כו'

מסכת בבא מציעא

קד: רפג:	לג: [נכבוד רבו קדם לכבוד אביו]
שיג:	מב: כספים אין להם שמירה אלא בקרקע.
נה:	נפ: כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם

מסכת קידושין

קעו: רכה: רעב:	ב: האשה נקני' כו' בכסף בשטר ובביא'
יג: סה: ר"ט:	ב: דרכו של איש לחזר אחר אשה.
ריא:	ז: [נתנ' היא ואמר הוא] מקודשת באדם חשוב כו'
שלח:	יב: הקילו בשבועיה דמנוולה נפשה גבי שכאי
עא:	יג: מכל אשר בחרבה מתו ולא רגים
שלג:	כא: לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע
קנג:	כז: סדנא דארעא חר הוא
קנו:	כח: עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפ' לא' מתי ישא
שד:	ל: בראתי יצה"ד ובראתי לו תורה תבלין
רלו:	ל: ג' שותפין הן באדם הקב"ה אביו ואמו
קז:	לא: גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה כו'
שלח:	לב: האב שמחל על כבודו כבודו מחול
קא: קנג: רכו:	לד: אין זקן אלא מי שקנה חכמה
רנג:	לז: אין ת"ח רשאי לעמוד כו' אלא שחדית וערבית
רז:	לז: והביטו אחרי משה כו' ח"א לגנאי וח"א לשבח
רפ: רלג: ט:	לח: מחשי' רעה אין הקב"ה מצרפ' למצ'
שפג:	לח: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא
לה:	מא: מצוה בו יותר מבשלוחו:

קנב.	מז: ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו	שמו.	סא. את כספך לא חתן לו בנשך ובמרבית כו'.
ית.	יז. [נפטר משה בנשיקה] שנאמר על פי ה'	שה:	סא: קלא אילן
שפנ:	כב. אדמגרמיתו גרמי בי אביי.	שסנ:	סד. אהבה דוחקת את הבשר.
טו:	כה. ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כול'	שפו: שפ.	סד. שופריה דיעקב א' מעין שופי' אדם. נה. שסו: שפ.
קנת.	כה: הרוצה שיחכים יודים ושיעשיר יצפין	קעה.	סד: כל שני דהוה ניים רבי אלעזר ב"ר שמעון בעליתיה לא סליק חיה רעה כו
לג:	נג. מאן ריהיב מתנה בעין יפה יהיב	שי:	סה. ריי יחיב מ' תעניתא אקרוהו לא ימושו מפין גו
לז: לו:	עג: [אוחות דרבה בר בר חנה]	שה:	שה. כל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גזר גזירה מבטלה בשבילו
לו.	עד: את התנינים הגדולים כו' ארזילי דימא	שלה:	שה: [אליהו הקים לכל אחד מהאבות]
לו:	עד: [את התנינים זה לוחן וב"ז]	קי.	סו: יוקח נא מעט מים [על ידי שליח]
קנב:	עד: בהמות בהררי אלף זו"ג בראם כו' סירס הזכר וצינן הנקב' ושמר' לצדי' לע"ל	קז:	סו: הוציא הקב"ה חמה מנרחיקה כרי שלא יטריח אותו צדיק [אברהם] באורחים
לז:	עד: דגים פריצי	מ.	סו. צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה
לז:	עה. עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מעורו של לוחן.	מ:	סו. לחם לא אייתי [אברהם] לקמיהו [דמלאכים]
לז:	לז: לו: לו:	קי.	סו. גדול שלום שאפילו הקב"ה שינה כו
רנו:	צא: כל מילי עתיקא מעליא לבר מתמרי כו'	קז.	סו. נעשה נס בשדה כו' והניקה את כולן
קנב. קלה. קלא.	קי. הנושא אשה צריך שיברוק באחיה	שיג.	צג. נושא שכר כו' משלם את האכידה ואת הגניבה
קפא:	קלא: קלה. קפא:	שז.	קז: החקוששו כו' קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים
קפו.	קפז: בנות צלפחד כו' חלקן עם אחיו בנכסי חפר		
קסד:	קיז. ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ		
קכ.	קיח: מרגלים, יהושע וכלב נטלו חלקם וכו' חיו מן האנשים		
קלו.	קכג. ועיני לאה רכו' היח' בוכה [שלא חפול לעשו]		
קעו.	קכג: יוכבד שהורחה בדרך ולידתה בין החומות		
קפא.	קנח: אורא דארץ ישראל מחכים.		
קפו:	קסד. רוב בגול		
יב:	קעה: הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות.		

מסכת בבא בתרא

מז:	וילבש צדק' כשריון כו' כל פרוט' ופרוט' מצט'	שעת.	י. גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה:
שעט.		רעא.	י. עבר לזה לאיש מלוה
קעט.		קעמ.	יא. המקיים נפש א' מישר' כאילו קיים עולם מלא
שכו:		שכו:	יב. חכם עדיף מנביא.
פכ.	יז. מי העיר ממזרח צדק [זה אברהם].		
שפא:	יז. [היש בה עץ צדיק איוב שיגין עליהם]:	רמז: שפא:	יז. [היש בה עץ צדיק איוב שיגין עליהם]:
שעב.	יז. [ס"מ יורד ומסטיף ועולה ומקטרג]:	נא: שעב.	יז. [ס"מ יורד ומסטיף ועולה ומקטרג]:
שפה.	יז. אברהם אפילו בדידה לא איסתכל.	פמ: שפה.	יז. אברהם אפילו בדידה לא איסתכל.
שמה:	יז. וה' בוך את אברהם בכל בת היתה לו לאברהם ובכל שמה:	קפ: קכא: רמ. שקד. שעו.	יז. וה' בוך את אברהם בכל בת היתה לו לאברהם ובכל שמה:
שז:	יז. מרגליות היתה תלו' בצוארו של אברה' כו'.	עו. שז:	יז. מרגליות היתה תלו' בצוארו של אברה' כו'.
קיע:	יז. אותו היום [שמרד עשו] נפטר אברהם אבינו:		יז. אותו היום [שמרד עשו] נפטר אברהם אבינו:

מסכת פגהדרין

קנב:	ז: המברך את יהודה הרי זה מנאץ
שכ.	ז. דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר כו'.
קנפמ:	ח. דבר אחד לדוד ואין שני דברים לדוד.
עג.	יז. [בדיני נפשות לגין הדין].
שלה:	יח: לא תענה על ריב לא תענה על רב
ל.	יט. מלכי בית דוד דן ודינן אותן.
לל:	כא: אני ארבה ולא אסור [לבבין].

עא: כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם
עד: ג' עבירות ביהרג ואל יעבור
עד: אסר קרקע עולם היתה
עד: [בן נח אינו מצווה על קידוש השם]
עה: [מעשה בא' שנכב בו טינא כו']
פא: בועל ארמית קנאין פוגעין בו
פב: [אסור להרוג הבורע' אלא בשעת מעשה]
פב: קריינא ראיגרתא איהו להו פרוונקא
פז: [ממקור דמיה פליגי אם מעין א' או ב']
פח: נביא העובר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים
פח: [ענין נביאת יונה הנביא על נינה]
צא: [טענת גביהה בן פסיסא]
צא: ולבני הפילגשים גו' מתנות כו' שם של טומאה
צב: המסתכל בערה קשתו נערת
צב: צדיקי' הקב"ה עושה להם [לע"ל] כנפים כגשרי'
צב: [נבוכדנצר העמיד הצלם בבקעת בית דורא]
צג: גדולים צריקים יותר ממלאכי השרת
צג: ג' היו באותו עצה הקב"ה דניאל נבוכדנצר
צג: ויהושע גו' בגדי' צואים כו' [שלא מיח' בבגיון]
צד: [סנחריב הנקרא פול הוא גוג ומגוג]
צו: וירדוף ער רן כו' תשש כחו כו'
צו: [נבוכדנצר לקח שכר על ג' פסיעות]
צז: ו' אלפי שני הוי עלמ' יב ל' לה. עד: קנט. קנט:
צח: אין ב"ד בא עד שיכלו כל שופטים כו'
צח: זכו אחישנה לא זכו בעתה
צח: ינון שמו [של מלך המשיח]
צט: ללבי גיליתי לאברי לא גליתי:
צט: אדם לעמל יולד כו' לעמל תורה
צט: ואת הנפש אשר עשו בחורן [הם הגרים]
קא: [אסור לחלוץ תפילין בפני רבו]:
קא: מיכה שנחמכך בבגין:

כב: [האשה] אינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי
קלד: קמ: קמא. רב ריח: רלף: שנו:
כד: בבל כו' כלולה במקרא כו' בתלמוד:
כט: אין טוענין למסית.
כט: כל המוסיף גורע.
לד: [סומא אסור לדרן].
לז: וירח את ריח בגדיו כו' ריח בגדיו
לז: שאלתיאל ששתלו אל שלא כדרך כו'
לח: אדם נבר' בע"ש כו' תזוח דעתו כו' יתוש קדמ' לז:
לח: אדם נברא בע"ש כו' כדי שיכנס לסעודה לט.
לח: אדה"ר גופו מבבל וראשו מאר"י כו'. שמט' שט.
לח: עגבותיו [דאדה"ר נברא] מאקרא דאגמי שפב
לח: אדם הראשון בלשון ארמי סיפר. תב
לח: זה ספר תולדות אדם וכו', שהדאהו הקב"ה דוד וכו'.
סא:
לח: [אדם הראשון] מושך בערלתו היה. שסז.
לח: [אדם הראשון] כופר בעיקר היה. נב:
לח: מטטרן שמו כשם רבו. טב
לח: כל בי עשרה שכינתא שריא קפו:
לח: אל' כהן כו' כי קבריה למשה במה טבל. לו: כ:
לח: עובדיה גר אדומי היה פא.
מב: [קידוש לבנה מברכין על הראיה]: עג.
מו: אדם מצטער שכיתה מה ל' אומר' קלני מראשי רמט.
נד: אין עונשין מן הדין. כס:
נו: קורעין ולא מאחין: שפט.
נו: רצו גר' ע"ז לאמר זה ג"ע: נו. עב רל': שגא:
נו: בכל מקום שנא' השחתה כו' עכו"ם: סה. שעז. שעז:
נז: עכו"ם ששבת חייב מיתה. שמד. טו:
נח: הנהיג בעיזא ושיבוטא: לט:
ס: פוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה: שט. טיל.
סה: עקימת שפתיו הוי מעשה: רפ:
סו: אלקים לא תקלל כו' דיין. שגא:
ע: י"ג ויין נאמרו ביין: שעז:
ע: [מה שעשה חם לאביו נח]: עז.

קד: ככל אדם מחקנא חרץ מבנו ותלמידו. שגד:
 קו: ת' בעיי בעו דואג ואחית' במגדל הפור' באויר שטט:
 קז: דור המבול אין להם חלק לעולם הבא: קט: עא.
 קח: דור המדבר אין להם חלק לעה"ב. רנו: רנח. רנז.
 קח: [דור המבול החטיאו את הבריות] עא.
 קח: כי השחית כל בשר [גם הבהמות]. שסט.
 קח: החמס קס גר' כמקל לא מהם ולא מהמר' שעו:
 קח: נכי לימים עוד שבעה אחר הקי"ך שנה]: קט:
 קח: [בתיבה] נאסרו בתש' קו: קמ: קמ: ע. עד.
 קח: ג' שימשו בתיבה כו' חם כו'. קמ: עו.
 קח: אריא אישתא זנתה: קמ:
 קח: [במלחמת גוג ומגוג יתן כעפר קשתו] שפא.
 קח: [ע' אומות נתבלבלו בדור הפלגה]: שטט:
 קח: ויקח קרח אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו
 ק: רס. רס. רסא: רסא: רסב: רסב:
 קח: יעקב ביקש רחמים ע"ע [שלא יזכר בעדת קרח]
 קמז:
 קי: אולת בידה תהרסנה זו אשתו של קרח. רל.

מסכת מכות

יא. גברא דאכלי ארזי ברחוק ג' פרסאו' מיניה דריב"ל ולא
 אישתעי אליהו בהדיה ג' יומי. קיז:
 כד. אנכי ולא יהי' לך מפי הגבור' שמע' נז: נג. קלג: טי:

מסכת שבועות

לה: שלמה כו' שיר למי שהשלום שלו קפג. רפת.

מסכת עבודה זרה

ב: החזירה הקב"ה [לתורה] על כל אומה ולשון: רג:
 ג. תנה לנו מראש ונעשנה. רסג:
 ג. מצוה קלה יש לי וסוכה כו' וכ"א מבעט כו' קמו.
 ד: לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל כו'. רמ. רלה.
 ה: לא קאי אינש ארעתי' דרבי' עד מ' שנין ה: רלח:
 רלט.

ח. ישראל שכתוץ לארץ עובדי ע"ז בטהרה. פא.
 י: קטיעא בר שלום. קל:
 יד: עכו"ם דאברהם אבינו ת' פרקין הויין שטט: טג:
 מז: כשנתפס ר"א למינות כו' דימוס פטור אתה קנב.
 יח: אלקא דמאיר ענני קכג:
 כ. לא יסתכל אדם באש' נאה ואפילו פנויה בא"א ואפילו מכוערת פח:
 כ: ונשמר' כו' שלא יהרהר א' ביו' כו' כט. סג. רכט.
 שלז:
 מד. את הנזר ואת העדות כו' הראוי למלכות הולמתו לו
 מה: העוקר עבודה זרה צריך לשרש אחריה. רלא.
 נב: המעמיד דיין אינו הגון כנוטע אשרה. שכ.

מסכת אבות

א א משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו': רפז.
 א ב על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים י: י: נד. קמת. שלה.
 א ה אל תרכה שיחה עם האשה כו' רנא' רפו'.
 א ו עשה לך רב כו' דן את כל הא' לכף זכות פא. רסט:
 א ח כשהיו הבעלי דינים עומדים לפניך כו' כרשעים וכשנפטרים כו' כצדיקים כ. שא.
 א יב הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כו' רסא.
 א יח על שלשה דברים העולם קיים על האמת ועל הדין ועל השלום. י: כח.
 ב ב יפה ת"ת עם ד"א שיגיעת שניהם משכחת עון טו.
 ב ד עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו. קכט.
 ב ה במקום שאין אנשים השתדל להיות איש פז:
 ב ח ה' תלמידים היו לו לריב"ז כו' יג. שכל:
 ב ט רוא' אני את דברי ראב"ע שבכלל דבריו דברי' ית.
 ב יב התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ריט: רסג. ת:
 ב מז לא עליך המלאכ' לגמור ואי אתה ב"ח להיפטר: רז:
 ג א הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע ג מאין באת כו': קכא.
 ג ה המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ: רלא.

אגרא

מפתחות – תלמוד בבלי

דבליה

קג

- ג י כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום כו' שלא' רנו.
 ג מו הכל צפוי והרשות נתונה כו': רנו.
 ג מז החנות פתוח' כו' והפנקס פתוח והיד ותבת' רמת.
 ג יז אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה י.
 ד ב הוי רץ למצוה קלה כו' שמצוה גוררת מצוה כו' ששכר מצוה מצוה י: קכב רנה. רלנ: רלג: של: שסז:
 ד ז החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה כו' רו:
 ד יא העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד: שעת.
 ד יב מורא רבך כמורא שמים. קמ: רלנ:
 ד כ אל תסתכל בקנקן אלא כמה שיש בו. סו.
 ד כא ר"א בן הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם: קעד. רמו: שכה.
 ד כב שע"כ אתה נוצר וע"כ אתה נולד וע"כ אתה חי כו' עתיד ליתן דין וחשבון מה: נה.
 ד ו י דברים נבראו בע"ש ביה"ש כו' אף המזיקין מג:
 ד יא ארבע מדות בדעות כו': נה:
 ד יג ארבע מדות בנותני צדקה כו': נה:
 ד יד ארבע מדות בהולכי בית המדרש כו': נה:
 ד ה מז אהב' שהיא תלו' בדבר בטל דבר בטל' אהבה רלא.
 ד כא בן חמשים לעצה רנג.
 ו ד כן הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל כו' רלו.
 ו ו המלכות ניקנית בל' מעלות. קנג. קסז. קסט. שעת:
 ו ח גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה. רל:

מסכת מנחות

- כט: עוה"ז [נברא] בה' ועולם הבא ב': קכ. שעת. שזו'.
 לד: ד' בחים בתפילין של ראש] ד.
 מא: [בעידן ריתחא מענישין אעשה]. רס. רלד.
 מא: קלא אילן קעמ
 מב: המול ימול, המל ימול קט. שפס. של
 מג: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום קעד. ט.
 מד: באו ד' ציציותיו וטפחו לו ע"פ [וניצול מחטא]. רס.
 מה: כא"א חספרו חמשים כו' שבע שבתות כו' רל:
 מד: מנחת העומר כו' באה מן השעורים. רמו:
 מה: מתוך שרגילין בשמן זית החכמה מצוי' קסא:
 מיט:
 פו: הזית הראשון מגררו בראש הזית [למנורה] ריט:
 צח: [אמה בת ו' טפחים, טפח ד' אצבעות] שמו.
 צח: שער המזרח עליו שושן הכירה צורה. עו.
 קי: שימי את: קס
 קי: העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטא' רכט: שסז:

מסכת חולין

- ג: הכל שוחטין כו' בד"א ששחטו כו' ולא נתעלה קנז:
 ז. רבי פנחס בן יאיר כו' פגע ביה גינאי כו'. כה.
 כז: השוחט א' בעוף וב' בהמה שחיתתו כשרה. קנס:
 כז: בהמה שנבראת מן היבשה הכשרה בב' סימנים כו' עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד. לד: קנס:
 מב: בצר להו חדא: שיט:
 ס: שור שהקריב אדה"ר קרן א' היתה לו במצחו: קלד.
 ס: נשאו דשאים קל חומר כו' פתח שר העולם יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. כט. כס: קפז:

מסכת הוריות

- י. איזהו נשיא שאין על גביו אלא י' אלקיו: קנו.
 יב. השתא דאמרת סימנא מילחא יהא רגיל למיכל בריש שחא כו' ג.
 יג. מלך ישראל שמח כל ישראל וארין למלכות. רפז.

מסכת עדיות

- ח ז אליהו בא כו' לעשות שלום: ד. רסא. רפכ. של:

מסכת זבחים

- ב: לשם ו' דברי' הזבח זוכ' לשם זבח לשם זבח כו' ריל.

מסכת תמיד

א א בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו' רסה:

מסכת מדות

ג א המזבח היה ל"ב על ל"ב כו' יי רכג:
ג ד הברזל נברא לקצר ימיו כו' והמזבח נברא להאריך כו' סא.
אינו בדין שיוגף המקצר על המאריך

מסכת קנים

ג ו זקני ע"ה כל זמן שמזקנים כו' זקני ת"ח כ"ז שמזקנים דעתן מתיישבת כו' רנג.

מסכת נדה

זא: רשע או צדיק לא קאמר שנה.
יז: משלו משל באשה כו' חרר פרוזדור עליה סא.
כא: המפלת מין בהמה חיה ועוף לה:
כז: [לידת יהודה וחזקיה בני ר"ח] רכט.
כז: אש' כי תזריע כו' אפי' לא ילד' אלא כעין שהז' רכט.
לא: על דבר זה נסמית עינו של בלעם כו'. קכ: רפא.
לא: מ"מ אמרה תורה זכר לז' ונקבה לז"ד כו'. רכט:
לא: הריון בגימטריא מאתן ושבעים וחר שלד:
מא: ויבן י"א כו' שנתן ה' בינה יתירה באשה כו'. רי:
מא: לישנא בישא אף על פי דלקבולי לא מבעי מיחש ליה מבעי וכו' קלג: קמנז:
מא: ויבא הפליט כו' עוג שפלט מרוד המכול. נה: שפו:
מד: נשים בבתולי כגפנים כו' רלח.

מסכת פרה

ח ח הים הגדול כמקוה כו' בו מיני ימים הרבה כו' שמג.

מסכת עוקצין

י יב עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש כו' ס: קלד. שלג:
י יב לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום וכו'. רמח: רסא. שקה.

ס. הרכיב ב' דשאים זה על גב זה כו'. שמג.

ס: לכו ומעטי עצמך לז: לג. לה. שמח: שסג.

ס: יצאו דשאי' ועמדו ע"פ קרקע עד שבא אדה"ר מ: ל:

סח: [עובר ירך אמו וניתר שחיטת אמו] סמ:

סג: יום א' האמור באותו וא"ב היום הולך אחר הליל' כ:

סג: נשרפו חיטיך בעליה שט:

סמ: חושקני בכס כו' אפילו כשאני משפיע לכם גדולה אחס ממעטים עצמכם שטז:

סא: עולין [המלאכים] ומסתכלין בדיוקנו של מעלה [דיעקב

אבינו כו'] קלו.

סא: ברוך יחד כוכבי בוקר והדר ויריעו כל בני א' רכד.

סב: [עתיד הקב"ה להשקות כוסות תרעלה לאה"ע] קפ.

קלא: לא תפאר אחריך [זה שכחה] שלד.

מסכת בכורות

ח. [ימי עיבורו של] חתול לנ"ב יום. שמה:

ח: נחש לכמה מעבר ומוליד א"ל לשב שנין רעב:

מדה: רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה

קלה: רב. רע: ריא. רנח: רסו. שה:

מסכת ערכין

זא: [ציפרי מצורע] הוא עושה מעשה פטיט כו' רל.

יז: ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתהו ובהו בשביל

יהויקים כו' בשביל דודו של צדקיהו כו' יב: יז:

לב: [הקפיד י' איהושע שלא התפלל על יצרא דע"ז]

שד:

מסכת תמורה

זא: אתנה כו' עכסה כו' כועס על אשתו קנג:

זא: כי ארץ הנגב נתת בית שמנוגב מכל טובה. קנז:

מסכת מעילה

כמ: דברה תורה לשון הבאי שט.

לב: נחותי ימא לא מיתב' דעתיה' עד דסלקין ליבשת' כו.

לב: העוסק בתורה בלילה שכיתה כנגדו. קל. רי. שט.

תלמוד ירושלמי

מסכת ברכות

- א א איילת השחר כו' כך היא גאולתן של ישראל בתחילה
 קימצא קימצא כו'. קלב קל
- א א אר"ב יהי רקיע בתוך המים, יהי רקיע בתוך כב
 א א אר"פ יעשה כמין מטלית הרקיע. כב
- א א תני בשם ר"י עוביו של רקיע כב' אצבעיים. שמו:
- א ב אי הינא קאי' על טורא דסיני כו' ב' פומין כו'. כת.
- ג א כרדמיך ר"י נשיאה אכרין כו' אין כהונה היום. רנב.
- ד ד כל הדרכים בחזקת סכנה קנו:
- ה א אליהו לא נפטר מאלישע אלא כו' בקרית שמע. תה.
- ה ב הברלי' בחונן הדעת כו' אין דיע' הבר' מנין כג:
 שמו:
- ה ג אילין דמתרגמי' עמי ב"י כו' לא עברין טבאות כו'
 כ
- ח ו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. ח.
- ח ו וירא א' את האור כו' זה או' אני משמש ביום כו'.
 יח:
- ט ה דוד כו' הרגו בלבבו [ליציה] כו' ולבי חלל מה:

מסכת פאה

- א א כי לא דבר רק הוא מכנס ואם הוא רק מכנס הוא.
 שא:
- א א דבתם רעה כו' חשודין הן על אבר מ"ה קסנ' קלא:
- א א איזהו לה"ד כו' חד מתקרייא בר חובץ כו'. רלו.
- א א בגוים חילופא מחשבה טובה אין הקב"ה מצדפהלמעשה
 וכו': שמת.
- א א אין לך דבר עומד בפני בעלי תשובה. רז: של
 שמו:
- ב ד אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות וכו' נאמר למשה
 בסיני. רעז: רכת.

מסכת שבת

- א ג מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה עגה עקב
 לסוליייתה רעז:

מסכת ראש השנה

- א א אין למידין מברייתו של עולם כד.
 א ג מי גוי גדול כו' איזו אומה כאומה הזאת כו'. קמד:

מסכת פוכה

- ה א בית השואבה שמשם שואבין רוח"ק ו: קמו. רנד.

מסכת תענית

- ד ג בר' היו מתענין על התינוק' שלא תעלה אסכרה לל:

מסכת מגילה

- ג א ת"פ בתי כנסתי' היו בירושלמי' פו: קלד. רנח: רלו:

מסכת חגיגה

- א ו אותי עזבו כו' שמא את תורתי שמרו. קל. רי. רמו.
 שיג.

מסכת כתובות

- א ב אקרא לא' עליין לאל גומר עלי כו' בת של ג"ש ריום א'
 ונמלכין ב"ד לעוברו הבתולין חוזרין שלו. שמת:

מסכת נדרים

- ט ד ואהבת לרעך כמוך רעק"א זהו כלל גדול. ו:

מסכת פנהדרין

- ב א כד אתא רחמנא למיפרק כו' לא מלאך וכו' ועברתי
 בארץ מצרים וכו'. רעד:

מסכת מכות

- ב ו שאלו לנבואה חוטא כו' נפש החוטאת חמו' כו' לקוב"ה
 כו' יעשה תשובה כו'. קעט.

מדרשי רז"ל

בראשית רבה

- א רבי הושיעא רבה פתח ואהיה אצלו אמן כו' התורה אמרה אני הייתי כלי אומנתו של ה' שנג. שנג. שנג.
- א אין ראשית אלא תורה כו' י קני ראשית דרכו ט.
- א ב ר"י כו' פתח כח מעשיו הגיד לעמו יא. שג. שנג.
- א ג רבי תנחומא פתח כי גדול אתה כו' הנוד הזה אם יהיה בו נקב כו'. מו. שנג.
- א ג בשני נבראו המלאכים. כג. שג.
- א ד ו' דברים קדמו לבריאת העולם תורה כסא הכבוד אבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח כו': ז: ה: ת. יב. כל. קעת. רפ: ש. שג. שמא: שג.
- א ד העולם ומלואו לא נברא אלא כו' התורה ז: שג.
- א ד בזכות משה [נברא העולם]: ז: שג.
- א ד בזכות שלש דברים נברא העולם בזכות חלה ובזכות מעשרות ובזכות ביכורים: ז: ג: שמא: שג.
- א ה רב הונא כו' פתח תאלמנה שפתי שקר גו' אתפרכן אתחרשן כו'. שג.
- א ו ר"י בן סימון פתח והוא גלי עמיקתא כו' גיהנם ומסתרתא גן עדן. שג.
- א ז ר"י פתח ראש דברך אמת כו': שג.
- א ח בונה צריך כו' מים ועפר כו' לקני המדה כו': שג.
- א י למה נברא העולם בבי' כו': יא. יד: שג. שג.
- א יא מנצפך צופים אמי מעשה היה ביום סגור כו'. שג.
- א יב ר"י בשם עקילס א' חזה נראה לקראו א' כו': שג.
- א יג תנא רשב"י מנין שלא יא' אדם לה' עולה כו': שג.
- א יג אפילו אותן שכתוב בהן כי הנגי בורא שמים חדשים וכו' שג.
- א יד אכין ורקין מיעוטי כו' את השמים לרבו' חמה כו' את הארץ לרבות אילנו' כו': יז: כט. לז: שמג: שג.
- א טו אם כדעת אבא למה פעמים שהוא מקדים ארץ לשמים כו'. שג.
- א טז והארץ היתה כו' גם במעללי יתגבר נער גו': שג.
- א טז ר"א אומר משל למלך שקנה לו ב' עבדים כו' באוניאחת כו': יד: שג.

- א ג ריב"ס פתח קריא בדורות כו' תהו ובהו זה אדה"ר כו' יהי אור זה אברה' כו' לאור יום זה יצק' שג. שג.
- א ג מי העיר ממזרח צדק כו' א"ת העיר אלא האיר: מה.
- א ד רשב"ל פתח קריא בגלות כו' תהו זה גלות בבל כו' ורוח א' כו' של מלך המשיח. ו. טו: שג. שג.
- א ה והארץ היתה תהו מעשיהם של רשעים כו' במעשיהן של צדיקים חפץ כו'. שג.
- א ה מתחילת ברייתו של עולם צפה ה' בית המקדש בגו' וחרב ובגו': שג.
- א ו ר"א האורה נברא תחילה כו' רניא העולם כו'. שג.
- א ו ר"ש בר"י פתח פתח דברין כו' מפתח פומך כו': שג.
- א ז ברבר י' שמים נעשו כו' לא בעמל כו': שג.
- א ז רשב"י פתח שמחה לאיש זה הקב"ה במענה פיו ויאמר אלקים יהי אור כו': שג.
- א ז רשב"י שאל כו' מהיכן נבראת האורה כו'. שג.
- א ז ה"פ כ' כאן אורה כנגד חמשי' חומשי תורה: שג. שג.
- א ז ויקרא אלקים לאור יום כו' והיכן היא נגזזה והיא מתוקנת לצדיקים לעתיד לבא. יג: שג. שג.
- א ז מנין שאין מבר' על הנר עד שיאותו לאורו כו'. שג.
- א ז אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה כו' ולחושך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן כו': יט: קסה. שג.
- א ז והי ערב מכאן שהיה סדר זמנים קודם כו' בונה עולמו ומחריבן כו' יל. טו. מד. פז: קט. קכט: שמו: שג.
- א ח מתחילת ברייתו ש"ע צפה ה' מעש' של רשעים יל.
- א ח יום א' כו' נבראו הרים שמים וארץ ואורה: שג.
- א ט נתאווה ה' להיות לו שותפות בתחתונים: ז: עז:
- א ט גלדה טיפה האמצעית כו': כל: כז. שג.
- א ט המים העליונים תלויים במאמר: שג.
- א ט אין כתי' בשני כי טוב כו' שבו נברא מחלוקת כו' שלא נגמרה מלאכת המים: כג. כל. כל: ט. שג.
- א ז נטל ה' אש ומים ופתכן זכ"ז ומהן נעשו שמים: כג.
- א ז יקו המים כתיב מן גערתי ינוסוך גו': שג.
- א ז אל מקום אחד כו' דרך הקב"ה על מי בראשית וסילקן בים כו': שג.

ח ג ר' לוי אמר דרך הים דרך הים כו': שסג
 ה ד לא פירשו המים התחתו' מן העליו' אלא בכ"י כב
 ה ה תנאי התנה ה' עם הים שיהא נקרע לפני ישראל הה"ד
 וישב הים לאיתנו לתנאו כו'. יג: כב: כה: כה:
 ה ה צויתי את הדג שיקיא את יונה לה.
 ה ז ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו כו' זקפן בין שני בדי
 הארץ. שסג:
 ה ח נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה. שסג:
 ה ח אינו דומה טעם דג העולה מעכו, לעולהוכו' מאספמיא
 לו: שמג.
 ה ט ויא' א' תדשא כו' עברה על הציווי כח: כט: שמג.
 ה ט ר"פ אומר אף הוסיפה על הציווי שסג.
 ה י יום שלישי יום שנבראו בו גיבורים שסג.
 ו א ויא' א' יהי מאורו ר"י פתח עשה ירח למועדי'.
 שסג.
 ו ג מאח' שהוא קורא אותם גדולי' הוא חוזר ופוגם שסג.
 ו ד ומה אם יקטן ע"י שהיה מקטין את עסקיו כו'. שסג.
 ו ו לגלגל חמה יש לו נרתיק. לה.
 ז א ישרצו המים כת' אין כמון כו' צר צורה במים שסג.
 ז ד כהדא פרס כהנא מצודתיה על רשב"ל כו' שסג:
 ז ה נפש חיה זה רוחו של אדה"ר לת. לט: שסג:
 ח א נעשה אדם ר"י פתח אחר וקדם צרתני כו' שסג:
 ח א נעשה אדם כו' דו פרצופי' בראו ונסרו כו' מט:
 ח א ורוח א' כו' זו רוחו של מלך המשיח. שסג:
 ח ב רחב"ח פתח הזאת ידעת מני כו' שסג:
 ח ב כי אלפים שנה קדמה התורה לברייתו ש"ע. 3: שגג.
 ח ג נעשה אדם כו' במלאכת שמים וארץ נמלך: שסג:
 ח ה אמת אומר אל יברא שכולו שקרים. שסג:
 ח ה מאד היא אדם כו' והנה טוב מאד. מז:
 ח ז בנפשותן של צדיקים נמלך כו' שסג: שסג:
 ח ח הגדו' יטול רשות מן הקטן כו' למוד מבורא' לט.
 שסג.
 ח ט שאלו המיני' כו' אני ואתם נשאל לימים ראש-
 שסג.
 ח יא הרי אני בורא אותו מן העליו' ומן התחתו': שמט.
 ח יב ורדו בדגת הים כו' זכה רדו ואם לאו ירדו: שסג.

ח יג מצינו שהקב"ה מברך חתנים כו' שסג.
 ט א וירא א' את כל אשר כו' כבוד א' הסתר דבר שסג.
 ט ב ד"א וירא כו' ר"ת פתח את הכל עש' יפה בעתו
 שסג.
 ט ג הקב"ה מביט בעליונים ובתחתונים ראה אחת
 שסג.
 ט ז הנה טוב מאד זה יצ"ט והנה טו"מ זה יצ"ר נח:
 קלג.
 ט י הנה טו"מ זה מלאך חיי' והנ' טו"מ זה מה"מ נח:
 שלב
 י א ויכולו השמים כו' כתיב לכל תכלה ראיתי קץ שסג.
 י ב ר"ח פתח הגו סיגים מכסף כו' ויכולו השמים סד.
 י ו כל עשב ועשב [יש] לו מזל ברקיע שמכה כו' סג:
 י ט היה העולם חסר שבת כו' מג. מג: ללו. שמט:
 שסג:
 יא א ויברך א' את יום הז' כו' ברכת י' היא חעשיר
 שסג.
 יא ב ברכו באור פניו של אדם קדשו כו' מד. שסה.
 יא ד אס כו' הקב"ה מכבד השבת כו' אל יוריד בה גשמים
 כו' שאין רשות אחרת עמו לו: רד. ריע. שיט:
 יא ז יעקב שכתוב בו שמירת שבת כו' ירש את העולם שלא
 במדה. שסה.
 יא ח אמרה שבת כו' לכולן יש בן זוג כו' כנסת ישראל היא
 בת זוגך קלט: שסה.
 יב א אלה תולדות השמים והארץ כו' הן אלה קצותדרכו
 כו' שסה.
 יב א אמר רשב"י משל למלך כו' יבא אחד ויאמר אילו היה
 לי ג' עינים כו' שסה:
 יב ב לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו
 שסה:
 יב ג אלה תולדות השמים והארץ כו' פסל את הראשונים כו'
 תהו כו' מז. שמג. שסה:
 יב ו האורה שנברא בה העולם כו' גנוז לצדו' לע"ל
 קפו.
 יב ו ר' דברים ניטלו מאדה"ר כו' קומתו מניין שני' ואולך
 אתכ' קוממיו' כו' ק' אמר' קלד. רמא. שעת: פ. פז:
 יב ט כהבראם באברהם בזכותו של אברהם. פז: קא: שלז.
 יב יא כל מה שיש בשמים ברייתו מן השמים כו'. שסה:

יב טו [בתחילה עלה במחשבה לברוא במדת הדין וכו' הקדים למדת הרחמים ושתפה למדת הדין כו']
י יד יד כ מד רעז. שמא. שמז. שמו: תא'

יג יג אין לך טפה יורד מלמעלה שאין הארץ עולה כנגדו טפחיים מ"ט תהום אל תהום כו'. ע. על. שע:

יד א ויצר י"א כתיב מלך במשפט יעמיד ארץ גו' שסה'

יד ג ברא בו ר' בריות מלמעלן ודי' מלמטן כ. שסה':

יד ו האדם הגדול בענקים זה אברהם שסה': ת.

יד ז עפר ר"י בן סימון אומר עופר כו' שסה':

יד ח מן האדם כו' ממקום כפרתו נברא שסה':

יד ט ע"כ נשימה ונשימה שא' נושם צריך לקלס שסה':

יד י ויהי האדם לנפש חיה כו' לא לעי לא נגיס שסה':

טו ה וישם שם את הא' המר"א ויהי שם עד ה"ה: שסה':

טו ו ויצמח י"א מן הארמה תני עץ שהוא פוסה כו' שסו.

טו ז האילן אחרוג היה כו' אל תבוא רגל גאו' שסו. שסו:

טז א ונהר יוצא מעדן כו' תתקפהו לנצח כו' תוקף שנתן הקב"ה לאדם הראשון כו' שסו.

טז ד וזהב הארץ הוא טוב מלמד שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י. קפ. שו. שו. שט:

טז ד חדקל זו יון שהיתה חדה וקלה בגזרותיה שסו.

טז ה ויקח י"א את הא' כו' עילי' אותו כו' פית' אותו שסו.

טז ה לעבדה ששת ימים תעבוד ולשמרה שמור כו' שסו.

יז ב כל שאין לו אשה שרוי בלא טובה שסו:

יז ד ויצר י' אלקים מן הארמה כו' מט:

יז ה נובלות אורה שלמעלה גלגל חמה. ל. לא.

יח א ויבן י"א את הצלע כו' בינה יותר מן האיש שסו:

יח ד נברא העולם בלשון הקודש קמג.

יט ד [נחש אמין] דלטורי' על בוראו נב. נה. עו: קעז: שגא.

יט ה סחטה ענבים ונתנה לו- שסו:

יט ה הכל שמעו לה חוץ מעוף אחד ששמו חול נב:

יט ו וידעו כי ערומים המה כו' מדה אחת שהיתה בידן נחערטלו כו' שסו:

יט ח א"ת וישמעו אלא וישמעו כו' קולן של אילנו' שסו:

יט ח שמעו קולות של מלאכים כו' נב:

יט ט אף בניו הכנסתי לא"י כו' דנתי אותם בשילוחין נג.

כ א לעתיד לבא הקב"ה נוטל את עכו"ם ומורידן כו' מהם ובהם כו'. שסו.

כ ה לע"ל הכל מתרפאין חוץ מנחש עפר לחמו נד. נד.

כ ז והוא ימשול בך כו' יכול ממשלה מכל צד כו' שסו.

כ י כיון ששמע אדם כו' אני נקשר לאבוס כבהמה שגב.

כ יב ויעש י"א לאדם כתנות עור כו' בתורתו של ר"מ מצאו כתנות אור רכט. רפה: שזו. שסו. שפ. תג:

כא ו אין ועתה אלא תשובה ר"ז.

כא ז מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שלא יכולת לעמוד בציווי שסו.

כב ב עלו למטה ב' וירדו ז' קין ותאומ' כו' נו' נת. רכת

כב ד עשה הבל קיים מן החג ועד החנוכה שסו:

כב ו אם תטיב שאת ברכה כו' וא"ל קלה שסו:

כב ז ויהי בהיותם כו' א' בואו ונחלוק את העולם נט.

כב ז על חוה הראשונה היו מדיינין נ

כב ז תאומה יתירה נולד עם הבל כו' קמא: קנט.

כב יג עמר אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת נג.

כג ב עירד עורדן אני מעה"ז מחויאל מוחן אני כו' ס'

כג ב עדה דעדה מיניה כו' צלה שהיתה יושבת בצלו ס'

כג ג נעמה אשתו של נח היתה ס. ס: סכ: שעו.

כג ד ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי כו' תבען כו' א"ל למחר המבול בא כו'. סא. שגב:

כג ז אוקינוס גבו' מכה"ע כו' קורא למי הים וישפכ' שמו:

כד א [חנוך] ואיננו בעה"ז כי לקח אותו אלקים שגב:

כד ב לא שימשו המזלות כל אותן י"ב חודש ע. טז:

כו ה בני האל' כו' לעמוד על החקופות סכ: ע. קיז: קג.

כו ה בכ"מ שאתה מוצ' זנ' אנדרלומס' באה לעולם רפב

כו ו בשגם זה משה דחושניה דדין הוא חוש' דדין: סג.

כז ד ויתעצ' אל לבו כו' על מי יש להתרע' כו' שמו: שטא.
 כח ב אמחה את האדם כו' משל לשר שבנה פלטרין והושיב בה דיוורין אלמים כו'. קט.
 כח ח הכל קלקלו מעשיהם בדור המבול: לד'
 כט ה ונח מצא חן כו' באיחו זכות בזכות תולדותיו שמו:
 ל א אלה תולד' נח כו' הה"ד כבוד סופה כו' שסט: שטא.
 ל ב ד"א אלה תולד' נח כת' קל הוא ע"פ המים כו' שטב.
 ל ג אלה פסל את הראשונים דור המבול. שטב.
 ל ד כ"מ שנכפל שמו יש לו בעוה"ז ובעוה"ב שטב:
 ל ה אלה תולד' נח אתמהה כו' אלה תולד' שם כו' שטב.
 ל ו אלה תולדות נח הה"ד פרי צדיק עץ חיים כו' שטב:
 ל ו נח הכישו ארי כו' והקריב שם בנו תחתיו עו.
 ל א ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כו' החמס קס למטה רשע כו': סו. עט. שטג.
 ל א ב בין שורותיו יצהירו שהיו עושי' להם בדריות שטג.
 ל א ג ויאמר א' כו' שנאו בשער מוכיח כו' שטג:
 ל א ד קץ כל בשר בא לפני הגיע זמנם להקצץ שטג.
 ל א ז אפי' ג' טפחים שהמחרישה כו' נימחוהו. כב שטג.
 ל א ח עש' לך שרף כו' של נחשת לי נופל על לי קפה.
 ל א ט קנים תעשה את התיבה קילין ומדורין שטג.
 ל א יא צוהר תעשה כו' חלוץ כו' מרגליות קו:
 ל א יב ואני הנני מסכים לדברי מלאכים כו' שטג.
 ל א יג ומכל החי כו' אפילו רוחות כו' קט: קט:
 ל א יד בא את' גו' אל התיב' כו' כאש' עשו כן עשיתי שטג.
 ל א יו בא אתה כו' החכם אוהב בן אומנתו כו'. שטג.
 ל א יז או' מקצת שבחו של מי שא' והי' העול' בפניו שטג.
 ל א יח הם קלקלו את הצורה שניתנה לארבעים יום לפיכך ארבעים יום כו': ע:
 ל א יט מחוס' אמנה היה אילולי שהגיעו המים כו' כה.
 ל א כ אשר בנו בני הא' כו' כו' צדקת' כהררי אל כו' שטג:

ל א ג טוב י' לכל ורחמי על הכל שהוא מעשיו שטג:
 ל א ג ויזכור אלקים כו' אשריהם הצדיקים שהן הופכין מדה"ד למדה"ר עב:
 ל א ד וישלח את העורב הה"ד שלח חושך ויחשך שטג.
 ל א ה דרש ר"ע מעש' דור המבול כו' ולא בכו לנב' שטב.
 ל א ו ולא מצאה מנוח כו' אלו מצא' לא הית' חוזר' שטג.
 ל א ז לא טפח ארעא דישראל במבולא קט. עט. עט.
 ל א ח נפתחו לה שערי ג"ע והביאה [עלי זית טרף]. שטג.
 ל א ט צא מן התיבה כו' הוציאה ממסגר נפשי כו' שטג:
 ל א י ה' צדיק יבחן כו' היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועעים כו' שטג:
 ל א יא יצא מצרה צדיק זה נח שני' צא מן התיבה כו' שטג.
 ל א יב אין אני יוצא אלא ברשות וכו', צא מן התיבה ויצא נח כו' שטג:
 ל א יג מה מכול' לא דיברתי כו' אלא עמך ירד' א' אל נח שטג.
 ל א יד נח כיון שנכנס לתיבה נאסרה לו פ"ו כו' שטג.
 ל א ט וירח י' את ריח כו' ריחו של א"א כו' חנני' מישא' ועזרי' כו' דמי דורון רידן לדורון דסבך: עד.
 ל א ז נשמה ניתנה באדם משיצא ממעי אמו שטג.
 ל א ח נאים הדיבורים היוצאין מפי עושיהן שטג:
 ל א ט את קשתי נתתי קשיתי דבר שהוא מוקש לי שטג:
 ל א י ויהיו בני נח היוצ' כו' והוא ישקיט ומי ירשיע שטג:
 ל א יא כל פ' היין כתיב בה וי"ן י"ד פעמים שטג:
 ל א יב ויקח שם ריפת כו' אר"י שם התחיל במצו' כו' שטג:
 ל א יג נקרא שמה שנער כו' ננערו מתי דור המבול עט:
 ל א יד מן העצה ההוא יצא אשור כיון שראה אותם באים לחלוק על הקב"ה פנה מארצו: עו:
 ל א טו ז הראשונים ע"י שהיו מכירים את ייחוסיהם היו מוציאין שמן לשם המאורע שטג:
 ל א יז ז הראש' ע"י שהיו משתמשים ברוח הקודש כו' קיב:
 ל א יח ז נביא גדול היה עבר. עט.
 ל א יט אשר בנו בני הא' כו' בני דאדם קדמא' כו' שטג:

מז ה ברכתי אותו זה ישמעאל כו' קל וחומר ואת בריתי אקום זה יצחק. **שנב**.

מז ט נמול אברהם, ברק א"ע ומצא עצמו מהול **קז**:

מז ט נמול אברהם כו' הרגיש ונצטער כדי שיכפול הקב"השכרו **שנב**.

מח א ורא אליו י' כו' כי ותתן לי מגן ישעך כו'. **קיג**.

מח ז והוא יושב וכו' ביקש לעמוד וכו' שב אתה סימן לבניך. **קיד**.

מח ח לעתיד לבא אברהם יושב על פתח הגיהנם ואינו מניח אדם מהול כו' **קי**.

מח יא כי על כן עברתם כו' מיום שכרא הקב"ה את עולמו הייתם מזומנים לבא אצלי. **קיד**.

מח יא כן תעשה כאשר דברת כו' עוד סעודה אחרת לבר דבר דיתליד לך **קי**.

מח יד ויקח חמא' וחלב כו' המעול' א' מס' בחלב. **קיד**.

מט ב כי סוד י' ליראיו כו' זו מילה כו' וכוות עמו הברית מלמד שהיה ה' אווזו בו כו'. **קמ**. **קטו**.

מט ג ואברהם היו יהיה כו' בשרו שאין העולם חסר משלשים צדיקים כאברהם. **שפ**. **שנה**.

מט ד כ"מ שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת **סב**.

מט ו ארדה נא כו' פתח להם כו' פתח של תשובה **קיד**:

מט ט השופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם אתה מבקש אין דין **קיא**.

נ ב אין מלאך א' עושה שתי שליחות. **קיא**.

נ ג הכא את אמרת מלאכים ולהלן [בלוט] קורא אותן אנשים כו' אברהם שהיה כוחו יפה כו'. **קמב**.

נ יא ההרה המלט כו' בזכות אברהם שנקרא הר **נה**.

נ יא עד שלא הלכתי אצל אבר' כו' אני צדיק ביניה' **קיא**:

נא ב כ"מ שנאמר וה' הוא וכית דינו. **קמ**. **עה**. **קכא**:

נג יד יפה תפלת החולה יותר מכל. **קלו**:

נג יד אר' שהוא עתיד להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר כו' איני דן את הא' אלא בשעתו **קד**.

נד ד נתת לו ד' כבשות כו' הורגין מבניך ד' צדיקים: **קל**:

נד ו וטע אשל כו' פרדס כו' פונדק **קטו**:

נה ז קח נא את בנך כו' לא גלה לו מיד כדי לחבבו **קז**.

נה ז ב"פ כ' לך וקין אנו יודעים אי זה חביבה: **קטו**:

מד י הן לא נתת לי זרע כו' המזל דוחקני. **שנב**.

מד יד כמה אדע כו' לא כקורא תגר אלא א"ל באיוו זכות א"ל בכפרות כו': **טט**: **שנב**: **מא**.

מד טו ויק' לו את כל אלה כו' עכו"ם הרא' כו' קתדרין דדין לקביל קתדרין דדין. **ק**. **ק**: **שנב**: **שנב**: **שנב**.

מד טז וירד העיט כו' ה' מביש להון ול"ה מכתשין **שנב**:

מד יז חשכה זו יין שהחשי' כו' כי על קרן השור כו' **שנב**:

מד יח ידוע שאני מפוזר תדע שאני מכנסן **מא**: **מג**:

מד יט דן אנכי כו' בשני אותיות הללו הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל כו'. **שנב**.

מד כא ארבע' דברים הראה לו גיהנם ומלכיות ומתן תורה ובית המקדש כו' אברהם ברר לו את המלכיות כו'. **ז**: **קי**. **קנה**. **קעה**: **רכב**. **לכו**. **שפז**: **מא**. **שנב**:

מד כב אף קדי"ס הראה כו' אשר עבר בין הגזדים. **שנב**:

מד כג עלה ברעתו של מקום להנחיל כו' עשרה עממים ולא נתן להם אלא שבעה כו' **קא**: **שנב**:

מה א ושרי אשת אברם לא ילדה כו' אשת חיל מי ימצא כו'. **שנב**:

מה א הגר כתו של פרעה כו' מוטב שתהי' בתי שפחה בבית הזה ולא גבירה בבית אחרת **לא**. **קד**. **שפת**.

מה ב וישמע אברם לקול שרי כו' לקול רה"ק. **קג**.

מה ג ותקח שרי את הגר כו' לקח' ברברים כו' **קג**: **שנב**:

מה ד ויבא אל הגר ותהר כו' מביאה ראשונה **קמט**:

מה ה די מדות נאמרו בנשים כו' עצלניות כו' **שמט**.

מה ו הכניסה בה שרה עה"ר והפילה כו'. **קד**. **קלו**. **שנב**:

מו א ויהי אברם בן תשעים ותשע כו' כענבים במדבר מצאתי ישראל כו'. **שנב**.

מו ב לכל זמן ועת כו' זמן היה לו לאבר' כו' מילה: **שנב**.

מו ג א"ל הקב"ה לאבר' דיין אני ואתה בעולם כו': **שנב**.

מו א ויא' א' שרה אשתך כ' אשת חיל עטרת בעלה: **שנב**.

מו א יו"ד שנטל ה' משורי כו' להושע בן נון יהושע. **כנה**:

מו ב עיקר מיטריץ לא היה לה [לשרה] וגלף לה הקב"ה עיקר מיטריץ: **פ**. **קב**: **קז**. **קח**: **קלו**. **שפת**. **שנו**.

- גה ח** וישכם אברהם בבוקר ולי"ה לו כמה עבדים כו' קטנ:
- גו ד** בא לו ס"מ אצל א"א כו' אצל יצחק כו' קטנ:
- גז ח** כשאמרתי לך קח נא את בנך לא אמרתי שחטהו אלא והעלהו כו'. קיז.
- גח א** והיו חיי שרה כו' יודע יי ימי תמימים כו'. קכ:
- גח ד** בקרית ארבע כו' יצא א"א שרדף אחר די מלי. קיז:
- גח ה** ויבא א' לספור כו' מהיכן בא מהר המוריה. קכ:
- גח ו** גר ותוש' כו' רצינתם גר וא"ל מארי ביתא קכד. קלב.
- גט א** ואברהם זקן כו' כתיב עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא. קיס:
- גט ו** ואברהם זקן כו' ג' נכתרים בזקנה ובימים כו'. קיט.
- גט ז** ברך את אברהם בכל שהשליטו ביצרו. קיס: קכא:
- גט ח** המושל בכל אשר לו כו' שליט ביצרו כמותו קיס:
- גט יא** גמליו של א"א הי' ניכרים כו' יוצאי' זמומי'. קכד.
- גט יא** וכל טוב א' בידו רח"א זו דיאתיקי קכד.
- גט יב** אדם הולך ליקח אשה ושמע קל כלביא מנבחין כו' לעת צאת השואבות. קכג:
- ס ב** עבד משכיל כו' זה אליעזר ומה השכלתו כו'. קכ.
- ס ב** ועשה חסד עם אדוני אברהם התחלת גמור. קכב.
- ס ה** והנערה כו' בתולה כו' אפי' א' לא תבע קכג. קכג:
- ס ה** ותדר העינה כו' ראו אותה המים מיד עלו קלט:
- ס ו** ויקח כו' וב' צמידים על ידה כנגד ב' לוחות כו'. קיט.
- ס ו** בת מי את כו' לינה א' כו' מקר' ללחן לינות הרב' קיט.
- ס ז** בא ברוך יי כו' יצא מכלל ארור לכלל ברוך. רנו:
- ס ח** ר"ה ור"י שאל כו' לא היו גמליו של א"א דומין לחמור של רפכ"י: קכד. קלב.
- ס יג** לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק שלא יהיו עבד"ם אומרים תפלינו עשתה פירות. קכג.
- ס יד** גמל זה יש בו סימן טומאה וסימן טהרה כך העמידה רבקה כו'. קמג.
- סא א** רב לא היה [לאברהם] כו' שני כליחיו כמין שני רבנים והיו נובעות כו': פא. טפא:
- סא ה** זמרן שהיו מזמרין בעולם יקשן שהיו מתקשין בעולם: טפא:
- סב ב** כדמדך ר"א אחזו ליה י"ג נהרי אפרסמ' כו' לריק יגעתי כו' קכג:
- סב ג** מי שגמל חסד לשרה זכה לגמול חסד לאברי' קיט.
- סג ב** כדאי הוא אברהם להנצל בזכותו של יעקב. עט: טפ.
- סג ד** והיו יצחק בן מ' כו' מה ת"ל ארמי כו' בא ללמדך אביה רמאי ואחיה רמאי כו'. קכו.
- סג ה** ויעתר יצחק לי' כו' ששפך תפלות בעושר. קכו:
- סג ו** לדרוש את יי כו' ללמדך שכל מי שהוא מקביל פני זקן כמקבל פני שכינה. קכו. קכא.
- סג ז** וב' לאמים ממעי' יפרדו כו' מכאן שגולי' מהול. קכו.
- סג ח** ויצא הראשון ארמוני כו' בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון כו'. קכו:
- סג ח** ויצא הרא' כו' יצא עשו תחילי' כו' סריותו עמו קכו:
- סג ח** לא תבזין לא ברומי זעיר ולא בגולייר זעיר קכו:
- סג ח** כלו כאדרת שער כו' כלו ראוי לאדרת. קכו: רפד.
- סג י** ורבקה אוהבת כו' כל שהיתה שומעת קולו כו' מוספת לו אהבה קכא.
- סג יב** מן האדם האדם כו' מיניה ומן פטרוניה כו' מיניה ומן דכוותיה. קכא.
- סג יד** ויעקב נתן לעשו כו' ערשה זו יש בה אבל ויש בה שמחה כך אבל כו' קכא.
- סג יד** ויבז עשו את הבכורה כו' תחה"מ בזה עמה קל:
- סד ד** עקב אשר שמע אברהם כו' אפילו הלכות עירובי תצירות קלב.
- סד ה** והנה יצחק מצחק [ראהו משי']. קכו. קכט:
- סד ו** ויזרע יצחק כו' הארץ קשה והשנה קשה כו' פג:
- סד ז** נהרג עשו את נמרוד: לו:
- סד ח** בשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידים ידי עשו כו' שולטות רי.
- סד טא** כל בני אלקים אלו מלאכי השרת. כג:
- סד ד** צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלוח: קעו.
- סז י** וישבת עמו ימים אחרי' כו' מה להלן אחרי' כו' קלט:
- סח ב** ויצא יעקב כו' שיר המעלות אשא עיני כו' למלפני ולמעבדני: קלד.

ע"ה ה' מסורת הוא שאין עשו נופל אלא ביד ב"ב של רחל
הה"ד אם לא יסחבום צעירי הצ' קלו:

ע"ה ז' וגם הולך לקראתך כו' נטל אגרומי ממצרים קמג.

ע"ה י"ב ויהי לי שור כו' יוסף כו' חמור יששכר קיז:
קמד:

ע"ה י"ג ורחח תשימו כו' לא תביא אותם זו אח"ז קמה.

ע"ה ב' וירא יעקב כו' שלא יהרוג וייצר לו שלא יהרג.
קנג.

ע"ה א' ויותר יעקב לבדו כו' ונשגב י' לבדו קמג.

ע"ה ח' וישתחוו ארצה ז"פ כו' לא ח' משתטח והולך כו' עד
שהכניס מדה"ד למד"ד קמג.

ע"ה י' וישא עיניו כו' שמענו חנינה בכל השבטים כו'
קסה.

ע"ה א' לא נפטר יע"א עד שראה ס' רבוא מב"ב קעג.

ע"ה ז' ויקן את חלקת השדה כו' אין אומות העולם יכולים
לומר גזולים כו' קמח.

ע"ה א' ותצא רינה כו' לראות בכנות הארץ כו' קעג:

ע"ה ה' ותצא רינה ר"ת פתח אדם א' מאלף מצאתי כו'
קמג:

ע"ה ז' בג' לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל: קמג:
קעט.

ע"ה ג' הסירו את א' הנכר כו' כל כסות בכלל ע"ז קמג:

ע"ה ח' כא"א ניצב לריב כו' ישראל דן אותך מעומד קמח.

ע"ה י"ג וילך אל ארץ מפני יעקב כו' שטר חוב כי גר יהיה
זרעך. קעו.

ע"ה א' וישב יעקב כתיב בזעקך יצילוך קבוציך כו' קנו.

ע"ה ב' וישב יעקב כו' גסו ואין רודף רשע וצדיק ככפיר יבטח
כו'. קנו.

ע"ה ג' אנטוניוס שאל את רבי כו' גזור דיסב מאה מגלבין כו'
הצדיקים מבקשין לישב בשלוה כו' השטן בא ומקטרג
אמר לא דיין כו' קנד: קנד:

ע"ה ד' ואת הנפש אשר עשו כו' אברהם היה מגייר את
האנשים כו' קנו:

ע"ה ה' משל לנפח כו' גץ א' משלך כו' שורפים כו' קנו.

ע"ה ו' אלה תולדות יעקב יוסף כו' כל מה שאירע לזה אירע
לזה קמג.

ע"ה ח' וישראל אהב את יוסף כו' כל הלכותיו שמסרו שם
ועבר ליעקב מסרן לו: קנג:

ע"ה ג' יש שהו' הולי' אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו
קלה.

ע"ה ז' מבאר שבע כו' מבארה של ברכות קלה:

ע"ה ח' ישוכו רשעים לשאולה וכו', לאמבטיה התחתונה
שבשאל קפב.

ע"ה י' ויפגע במקום כו' נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו
קלה.

ע"ה י' ב' שעות שהשקיע לו הקב"ה חמה כו' החזירן:
קלה:

ע"ה י"א כל עשרים שנה שהיה בביתו של לבן לא שכב כו'
אמר תהלים כו'. ז: סט: ת.

ע"ה י"ב ויחלוס והנה סולם אר"א דברי חלומות לא מעלין ולא
מורידין כו' קלה:

ע"ה י"ב והנה מלאכי אלקים עולים כו' אותם שליוו אותו
לארץ ישראל כו' קמ.

ע"ה י"ב והנה מלאכי א' [של סדום] עולים ויורדים בו:
קלו.

ע"ה י"ג ריב"ל פתח קרייה בגלות ויצא יעקב כו'. תה.

ע"ה ז' ויקץ יעקב משנתו ר"י אומר ממשנתו. קלה:

ע"ה א' וידר יעקב נדר לאמר כו' לאמר לדורות שיהיו נודרין
בעת צרתן קלה: קמ.

ע"ה ד' מסורסת הוא הפרשה והנה אנכי עמך כו' אם יהי אלקים
עמדי. קלה.

ע"ה ד' ושמרני בדרך כו' מע"ז מג"ע משפ"ד קלס. קעה.

ע"ה י' מחזק אנחנו מחרונו של הקב"ה אנו בורחים. נד:

ע"ה י"ג ותרוץ ותגר לאביה כו' לעולם אין האשה רגילה אלא
לביט אמה כו' שמתה אמה כו' קלה.

ע"ה ד' בכ"מ שנאמר על כן מרובה באוכלסין עפ"א.

ע"ה ז' אשר מנע ממך כו' אני יש לי בנים: קלו.

ע"ה א' וילך ראובן כו' עד עקרה ילדה ז' כו' זו לאה.
קלה:

ע"ה ג' אשריהם הצדי' שהם הופכים מדה"ד למדה"ש: ע"א.

ע"ה ה' לב חכם לימינו זה יעקב כו' בניו ואח"כ ואת נשיו כו'
לשמאלו זה עשו כו': קב. קנט: קלט:

ע"ה י"ג הבנות בנותיו כו' כולהן בנותיו היו: קלו:

ע"ה ד' וישלח יעקב מלאכים כו' מלאכים ממש. קמד.

ע"ה ה' לאדוני לעשו רבינו אמר לרבי אפיס כתוב כו' למרן
מלכא אנטוניוס: קמג: קמד.

פד ח וישנאו אותו בשביל שיקרע הים לפניהם: **קלא:**
פד יג וישלחוו מעמק חברון כו' להשלים אותה העצה העמוקה כו' ועברום וענו אותם. **קנז: קנה. שזו.**
פד יד אהקב"ה אתם אומ' נראה ואני אומר נראה כו' **קנג.**
פד יט וישב ראובן כו' אתה פתחת בתשובה תחילה כו' חייך שכן בנך כו': **ו: ס. רנל. לט:**
פד כב והמדנים מכרו אותו כו' כמה אוניות נכתבו לו כו' ארבעה כו'. **קנה:**
פה ח ויראה יהודה כו' אר"י ביקש לעבור ודימן לו הקב"ה מלאך כו' **רמט:**
פו ה וירא אדוניו כי י' אתו כו', א"ל מזוג רותחין והיו רותחין. **קנט:**
פז ח בזכר עצמו של יוסף נקרע הים כו' ראה וינס כו'.
פח ז ולא זכר שר המשקים כו' כל היום היה מתנה תנאים ומלאך בא והפכן כו'. **קנו:**
פט א ויהי מקץ כו' כתיב קץ שם לחושך כו' **קסד.**
פט ג אשרי הגבר אשר שם י' מבטחו זה יוסף כו' ע"י שא' לשר המשקים זכרתי כו' **קנט: שפכ.**
פט ד ופרעה חולם כו' הרשעים מתקיימים על אלהיהם כו' אבל הצדיקים אל' מתקיים עליהם **קנט: קסד.**
פט ד בשעה שהשנים יפות הבריות נעשין אחין **פז:**
פט ו ואין פותר אותם כו' לא היה קולן נכנס לאזניו **קס.**
פט ט וישלח פרעה ויקרא את יוסף כו' לחלוק כבוד למלכות: **קסד:**
פט ט כיון שירד יע"א לשם עלה הרעב. **קנט: קסה.**
צ ב מן אני של בשור"ד אתה למד אני של הקב"ה **שלט:**
צ ו אשר יאמר לכם תעשו כו' כפאן למול. **קנ:**
צא ה והרעב היה על פני כו' לא התחיל הרעב אלא בעשירים. **רעו.**
צא ז כולנו בני איש אחד נצנצה בהם רוח"ק כו' **קס:**
צא י מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה כו' נסתרה דרכי גו' **קסג:**
צא י שאול שאל האיש כו' עצי עריסו גלה לנו: **קסג:**
צב ו עובדא הוה כו' פתנדקא כו' ומה שמו כו' כי טוב כו' את האור כי טוב: **קסה:**
צב ז הן כסף כו' זה א' מעשרה ק"ו כו': **קסה: קפא:**

צב ח גם עתה כדבריתם כו' י' בני אדם שנמצא אחד מהם בגניבה כו': **קסה:**
צג א ויגש אליו יהוד' כו' בני אם ערבת לרעך כו'. **קסמ:**
צג ג דבר אחר ויגש אליו יהודה כתיב תפוחי זהב במשכיות כסף כו' **קסמ:**
צג ו ידבר נא עבדך יכנסו דברי באזנך **קסמ:**
צג ו ידבר נא כו' מכניס דבר בנא ומכלה אתכם **קסמ:**
צג ח אני יוסף כו' פרע עצמו והראה להם המילה **קסט:**
צג י כי פי המדבר אליכם בלה"ק **קסו: קסט: שכט:**
צג יב את קולו בבכי כו' כשם שלא פייס יוסף כו' כך ה' אינו גואל כו' אלא בבכיה **קסו.**
צד ב זאת עשו וקחו את אביכם גו' את טוב זה גריס של פול שהוא על עיקת נפש **קסמ:**
צד ג ואת יהוד' שלח לפניו כו' להתקין לו בית ועד **שלה.**
צו א ויחי יעקב למה פרשה זו סתומה כו' כיון שנפטר יעקב נסתמו כו'. **קעג. קעה:**
צו ב אף יעקב אמר ושכבתי עם אבותי אימתי בשעה שנטה למות. **קעד:**
צו ד אל נא תקברני במצרים למה שסופה כו' ללקות בכנים ויהיו מרחשות בתוך גופי כו'. **קעד: קעה.**
צו ו ואני נתתי לך [שכם אח'] בן שהשכים ולא עשית כמעשיהן. **קעג:**
צו ז אשר לקחתי מיד האמורי זה עשו כו' **שלת:**
צח ב ויקרא יעקב לאל להיות עם בניו **קעה.**
צח ג ושמעו לאל ישראל אביכם **קעה:**
צח ג ה"ה שישראל משכימים ומעריבים בכל יום ואומרים שמע ישראל אבינו. **קעה:**
צט י יששכר חמור גרם כו' מנין היתה לאה יודעת כו' נהק החמור ושמעה קולו ויצאה לקראתו **קלט.**

שמות רבה

א ח וימת יוסף וכל אחיו כו' כל זמן שהיה אחד מהם קיים כו' לא שעבדו. **קעג.**
א יג [והדרשות על שמות שפרה ופועה]: **קעמ.**
א יד למה צוה להרוג אותם על ידי המילה כו' שלא יתבצע הקב"ה ממנו כו': **קעט.**

- א יד וראיתם על האבנים מקום שהולד נפנה בו - קפט.
 א יד האבנים בו אכריה של אש' קשה כאבני' בו קפט.
 א יד סי' גדול מסר לה' מה יוצר זה ירך מכאן בו קפט.
 א יד בשעה שכורעת לילד ירכותיה מצטננות בו קפו:
 א פו ותראין המילדות את הא' בו שתבע אותם בו ולא קבלו ממנו קפט.
 א כח אחת היתה ופרסמה הכתוב ח.
 ה כב למה הרעותה באתה שעה ביקש מדה"ד לפגוע במשה בו קפט
 ו א ויד' א' בו וראא בו הה"ד ופניתי אני לראות קפ:
 ו ב ד"א ויד' א' בו הה"ד כי העושק יהולל חכם קפא.
 ו ד אין לכן אלא לשון שבועה ק.
 ו ה ולא שמעו אל משה וגו' היה קשה בעיניהם לפרוש מעכו"ם קפ'
 ו ה בא דבר אל פרעה המשל אומר מן שטייא לית הנייא אלא מן קציא קפא.
 ח א באותה שעה חיה דוד והכל ממך לדרוש קפכ:
 ח א הקב"ה עתיד להלביש עטר' שלו למל' המשיח קפכ:
 ח ג ואת המטה הזה בו של סנפרינון היה רי' מכות חקוקות עליו בו קפכ.
 ט ז נס גדול נעשה במטה שאע"פ שבלע כל אותן המטות בו ולא הרעבה קפא.
 ט ח לך אל פרעה בבוקר בו ארץ רשע היה משחבת ואומר שהוא אלוה בו קפכ.
 ט י לא לקו המים ע"י משה בו המים ששמרוך בו קפג.
 ט י [עשר מכות היו] מדה כנגד מדה קא. טפג.
 ט י ממכת דם העשירו ישראל קפא.
 ט יא על מימי מצר' על נהרותם בו כלל ופרט וכלל קפא.
 י ב הצפרדי' עשו שלום ביניהם [גבול מצרים וכוש] קפג.
 י ב מן הצפרדעים נשאו חנניא מ"ו ק"ו בעצמן בו קפג:
 י ו חמרים חמרים בו כ"א מהן היה עושה ד' אשפור קפא.
- א ב ושמתי פדות בין עמי מלמד שהיו ישראל ראויין ללקות קפג.
 א ד ולא ימות מכל לבני ישראל דבר אפילו בהמה שהיה ביד מצרי בו קפג.
 א ה נס גדול נעשה בשחין שמשה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם בו קפג:
 י ג א בא אל פרעה הה"ד כובד אכן בו קפו.
 י ג ג כי אני הכבדתי בו ככבוד הזה שהיא מתבשלת קפל:
 י ג ד ולמען חספר בו גילה הקב"ה למשה מה מכה יביא עליהן בו קפו. קפו.
 י ג ד ארכה בגבולך ולא בגבול בני חם קפו
 י ג ד ויפן ויצא בו כוי שיטלו עצה לעשות תשובה קפו.
 י ג ה לברוח אתם חפצים בו מיד ציוה וגירש אותם קפו.
 י ג ו ה"י הקב"ה נותן זמן למכו' בו כוי שיחזרו בהם קפו
 י ג ז לא נשאר ארכה א' אפי' מה שהיו בקדירות קפו
 י ד א נטה ירך בו שלח חושך בו עבה כדינר קפט. קפט.
 י ד ב מהיכן ה"י החושך בו של מעלה בו של גיהנו' קפו.
 י ד ג חשך למה הביא בו שהיו פושעים בישראל בו תז.
 י ד ג ובג' ימי אפילה נתן הקב"ה חן העם בעיני מצרים והשאלום בו יצאו ברכוש גדול קפו. קפט קפט.
 טו א החודש הזה לכם בו קול דודי הנה זה בא קפט.
 טו א מיד גילו הצדיקים ראשיהם שהיה מכוסה בו קפט
 טו א הניצני' אלו שכטו של לוי בו הכהנים בו קפט.
 טו ג זכותו של משה ואהרן היא עמדה בו קפט
 טו ד היום אתם יוצאים בו אמרו לו היכן הוא אמר להם הרי עומד קול דודי בו קפט.
 טו ו החודש הזה לכם בו מי זאת הנשקפ' כמו שחר קל.
 טו ז ולקחתם לכם אגודת אוזב הה"ד כי מראש צורים אראנו קל.
 טו ח משל למלך שהיה לו בן בו כשתתן לי מקום הכסא שלך הכל נותנים לי קילוס בו. קל:
 טו ט עשה להם הקב"ה נסים ונפודו בו מונין לחדשים קל:

כז א וישמע יתרו כו' עשו שמע ביציאתן של ישראל ונלחם עמהם
כז ב וישמע יתרו כו' שלח לו איגרת כו' רה:
כז ג כמה טובות וברכות באו ליתרו משעה שנתחתן עם משה כו' רה
כז ד וישמע יתרו הה"ד ה' עוזי ומעוזי כו' רה:
כז ה וישמע יתרו הה"ד בחוץ לא ילין גר כו' לו.
כז ו וישמע יתרו הה"ד לץ תכה ופתוי יערים כו' לו.
כז ז וישמע יתרו הה"ד שלת לתמך על פני המים כו'. לו.
כח א עשה הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם כו' ר"א.
כח ב כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים. ר:
כח ג וידבר אלקים את כל הרברים כו' בטכסיסי של מלכים נהג כו' ר"א.
כ"ח ד ואלה המשפטים כו' ואלה מוסיף על הראש' לו.
כ"ח ה ואלה המשפטים מה כתיב למעלה מן הענין ושפטו את העם כו' ח.
כ"ח ו ואלה המשפטים הה"ד מגיד דבריו ליעקב כו' ח.
כ"ח ז ואלה המשפטים דוד א' יראת י' טהורה גו' ח.
כ"ח ח אין דבר טוב ואין שלום יוצא מתוך מריבה. כז: ח:
כ"ח ט אם כסף תלוה כו' יש רעה גו' עושר שמור כו' ח:
כ"ח י ושמעתי כי תגון אני מה כ' אחריו א' לא תקלי' ח.
כ"ח י"א לא תהיה לו כנשה הה"ד מלוה י' תונן דל' ח:
כ"ח י"ב נטל [יעקב] את כל הממון כו' וא' לעשו אתי תלק כו' במערה זו תרצה או הכסף כו' ש"ס.
כ"ח י"ג ויקחו לי תרומה הה"ד אני ישנה ולבי ער' ר"א.
כ"ח י"ד ועשו לי מקדש כו' ואומר לי הכסף ולי הזהב. ר"א.
כ"ח י"ה ויקחו לי תרומה הה"ד נבחר שם מעושי רב' ר"ט:
כ"ח י"ו ויקחו לי תרומה הה"ד תורה צוה לנו משה כו' ר"ט:
כ"ח י"ז ועשו ארון כו' מה האור קדם לכל מע"ב כו': ח.
כ"ח י"ח ועשו את הקרשים למשכן לא היה צריך לומר אלא ועשית את הקרשים משכן כו' ר'.
כ"ח י"ט ה' אשר תקחו כו' מכל המלכיות יקבל הקב"ה דורון לעתיד לבא חוץ מעשו כו' גער חית קנה שכולה חיה מן הקנה. ר'.

כ"ט י"ג התורש הזה לכם לקיים מ"ש בי מלכ' ימלוכו קפה.
כ"ט כ"ט והנה מצרים נוסע אתר' כו' זה השר שלהם ש"טו
כ"ט כ"כ אמרו המים צר לנו כו' בעט באוקיינוס כו' כו
כ"ט כ"ג הלבנה כו' מאירה עד ט"ו ימים כו' כך ישראל ט"ו רור מן אברהם ועד שלמה
כ"ט כ"ד ויהי בשלח פרע' וכי פרע' שלחם כו' מלווה אות' ק"ה
כ"ט כ"ה ולא נחם אלקים וכו' כדרך כל הארץ אלא שהיה מרחיצן וכו' ק"ה.
כ"ט כ"ו ולא נחם א' משל למלך שהיו לו ב' בני' ונשבו ק"ה.
כ"ט כ"ז משל לבן מלך שנשבה ביד הברברים כו' ק"ה
כ"ט כ"ח כיון ששמעו הכנענים שישראל נכנסין לארץ עמדו וקצצו הנטיעות כו' ק"ה.
כ"ט כ"ט מהו ויסב שהקיפן הקב"ה כו' חומת אש סביב ק"ה
כ"ט ל"א ויסב כו' אפי' עני שבישראל לא יאכל ער שיסב ק"ה.
כ"ט ל"ב וחמושים עלו בני ישראל שעלו מזויינים ק"ה.
כ"ט ל"ג ה' שרו של נבוכדנצר קל שמו והפילו הקב"ה ש"ה
כ"ט ל"ד ה' ויצעקו ב"י כו' לכך הייתי מבקש לשמוע קולכי' כו'.
כ"ט ל"ה ויבקעו המי' כו' שהיו בכל המעינו' כו' נבקעו ק"ה.
כ"ט ל"ו דבר אל בני' ויסעו ויסעו דבר מלבן ק"ה ש"ב
כ"ט ל"ז ומה אדה"ר שהיה יחידי עשיתי הים יבשה בשבילו כו' בשביל עדה קדוש' כו' עאכ"ו כד: ק"ה:
כ"ט ל"ח וחזקתי את לב פרעה משל לב' אתליטים אחד חלש ואתד גיבור כו' ק"ה.
כ"ט ל"ט אז ישיר משה הה"ד פיה פתחה בתכמה כו' ק"ה:
כ"ט מ' אז ישיר משה הה"ד אתי מלבנון כלה כו'. ק"ה:
כ"ט נ"א הנני ממטיר כו' הה"ד כל אשר חפץ י' עשה בשמים ובארץ ק"ה:
כ"ט נ"ב [במן] כ"א מישראל טועם כ"מ שהי' רוצ' ק"ה:
כ"ט נ"ג ויבא עמלק מה כ' למעלי' כו' ואין מים לעם גו' ש"ס.

ל"ו א ואתה תצוה הה"ד וית רענן יפ"ת קרא י' שמך.
ר"ל:

ל"ח א וזה הדבר אשר תעשה להם הה"ד לעולם י' דברך נצב
בשמים כו' ר"ל.

מ"א ה ויתן אל משה ככלותו כו' כ"מ שהוא מוציא ד"ת כו'
ככלה שהיא ערבה כו' ר"ל.

מ"א ו לוחת אבן כל מי שאינו משים לחייו כאבן הזו אינו
זוכה לתורה. ר"ל.

מ"א ז וינח י' על הרע' כו' לע"ל אני עוקר מהם יצ"ה
ר"ל.

מ"ב ח קכ"ה קנטרין של זהב היה בעגל מגין מסכ"ה
ר"ל.

מ"ג א [שיכר משה הלחות] שתדון כפגור' ולא כא"א
ר"ל.

מ"ג ה אמר משה כו' אנכי י"א כו' לא לי אמרת כו' ר"ל.

מ"ז ה אין רנה של תורה אלא בלילה
שמו' ר"ל.

מ"ח א ראו קרא י' בשם בצלאל הה"ד טוב שם משמן טוב כו'
מסוף העולם ועד סופו ר"ל.

מ"ט א אלה פקודי כו' איש אמונות רב ברכות.
ר"ל.

ויקרא רבה

א א ויקר' אל משה רתב"ח פתח ברכו י' מלאכיו כו' ר"ל.

ב ב נקרא שמו לבנון שמלכין עונות' של ישראל ר"ל.

ג ג מכל השמות שנקרא לך איני קורא אותך אלא בשם
שקראתך בתיה בת פרעה ר"ל.

ד ד [ויקרא] ר"א כו' פתח או דברת בחזון לחסידך.
ר"ל.

ה ה י"ג מלחמות עשה דוד כו' לצרכיהן של ישראל.
ר"ל.

ו ו עמד לו [משה] מן הצד כו' עד מתי אתה משפיל עצמך
אין השעה מצפה אלא לך. ר"ל.

ז ז דעה קניית מה חסרת, דעה חסרת מה קניית קניית.
ר"ל.

ח ח אילו היו אומות העולם יודעין מה אוהל מועד יפה להן
היו מקיפין אותו כו' ר"ל.

ט ט עד שלא הוקם המשכן היתה נבואה מצויה באומות
העולם כו' ר"ל.

י יג כתוב רחוק י' מרשעים [אלו אוה"ע] וכתוב ותפלת
צדיקים ישמע אלו נביאי ישראל ר"ל.

יא יג [קריאה של חיבה רק לנביאי ישראל]:
ר"ל.

יב יד משה ראה מתוך איספקלריה מצוחצחת
ר"ל.

יג יד ויקרא אל משה כו' כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה
טובה הימנו: ר"ל.

יד יד נפש כי תחטא בשגגה כו' זש"ה ראיתי תחת השמש
מקום המשפט כו'. ר"ל.

טו ט נפש כי תחטא זש"ה כל עמל אדם לפיהו כו' ר"ל.

טז טו א בצע אמרתו כו' בזע פורפירה כו' ר"ל.

טז טז א חשך ואפילה שמשו במצרים כו' תהו ובהו לא שימשו
בעולם הזה ר"ל.

טז טז ב אין הגליו' הללו מתכנסו' אלא בזכות משניות
ר"ל.

טז טז ג באו כולם לפני הר סיני נעשה כולם חניה א'
ר"ל.

טז טז ד כשמלך המשיח בא אינו פותח אלא בשלום.
ר"ל.

טז טז ה אין השמדה אלא כילוי בנים
ר"ל.

טז טז ו א בו ביום נטלו ישר' איפופיסין על עונות' ית. שי"א.
ר"ל.

טז טז ז למי חכלילית עינים למי שמשמן דעינין.
ר"ל.

טז טז ח וידם אהרן כו' קבל שכר על שתיקתו כו' וידבר י' אל
אהרן ר"ל.

טז טז ט א בגי' מקו' כעס משה ונתעלמ' ממנו הלכה ר"ל.

טז טז י א בעולם הזה אשה יולדת בצער לעתיד לבא כו' בטרם
תחיל ילדה. ר"ל.

טז טז יא אדם כי יהיה בעור הה"ד נכתו ללצים שפטים ר"ל.

טז טז יב א אחרי מות כו' ר"ש פתח הכל כאשר לכל מקרה אחד
לצדיק ולרשע כו' ר"ל.

טז טז יג א אחרי מות ר"ל פתח אמרתי להוללים אל תהולו:
ר"ל.

טז טז יד א תפוח עקיבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה
ר"ל.

טז טז טו א אחרי מות ר"א ב"כ פתח לשחוק אמרתי מהולל.
ר"ל.

טז טז טז א אחרי מות ר"י גלייה פתח אם ע"פ יגביה נשר. ר"ל.

טז טז יז א אחרי מות ר"א ור"ז פתח אף לזאת יחרד לבי: ר"ל.

טז טז יח א ר"ב פתח גם ענוש לצדיק לא טוב ר"ל.

טז טז יט א ואל אצילי ב"י כו' היו ראויין להשלחת יד כו': ר"ל.

טז טז כ א ר"ב אל אהרן אחיך כו' לך נחמו בדברים. ר"ל.

כב א ויתרוך ארץ בכל כו' דברים שאתם רואים יתרוך לעולם כו' **לד:**

כג יא גבר חכם זה בועז כו' שגבר על יצרו בשבוע' קמה.

כד ב בכ"מ שאתה מוצא וי' הוא ובית דינו: **לנו:**

כד ה פרשה זו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה. **לה:**

כד יפ קדושים תהיו יכול כמוני כו' קדושתו למעלה מקדושתכם. **ללו.**

כה א אם נכשל כו' למוד לקר' דף א' קורא ב' כו' **שכג:**
כו א אמור אל הכהנים כו' אמרות י' אמרו' טהורו' **קמ:**

כו ז מנין היתה יודעת [בעלת אוב] שהוא שאול אלא לא כשם שעולה להדיט הוא עולה למלך **קמ:**

כז א ולקחתם אגודת אוזב בכמה הוית טימא דידיה כד' מיני **קל:**

כז ט בשעה שגלגל חמה ולכנה נכנסין ליטול רשות כו' עיניהם כהות מזיו השכינה כו' **ל:**

כז ב בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שינו את שמם ואת לשונם כו'. **פג. קעג' קעז. רז.**

כז ה שרה אמנו כו' ויוסף ירד למצ' וגדר עצמו כו' **פח.**

כז א וכי תמכרו ממכר כו' מות וחיים ביד לשון **רמ.**

כז ב וכי תמכרו כו' כבע"ח שעומד ושטרו בידו **רמ'**

כז ו עתידין אתם לימכר לאומות העולם כו' כדרך שעשו חנניה מישאל ועזריה כו' **רמ:**

כז יד ומבשרך אל תתעלם כו' [מעשה דר"ת בא' שפירנס גרושתו בשני בצורת כו'] **קכ.**

כז א אם בחקתי תלכו הה"ד חשבתי דרכי כו' **קז.**

כז א ברכות מאלף ועד תיו, קללו' מן וי"ו ועד ה"א **שכ.**

כז ח ג' נתנו מתנה לעולם התור' והמאורי' והגשמי' **לג:**

כז ד שמים וארץ לא נבראו אלא בזכות ישראל דכ' בראשית כו' ואין ראשי' אלא ישר' **ג: קעח: רפ: שכא.**

כז ה למה נאמרו אבות אחורנית כו' למה לא נאמר ביעקב אף כו'. **רמז:**

במדבר רבה

א ז במדבר סיני כ"מ שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה. **למ:**

ב ג תורה נדרשת מ"ט פנים כו'. **רפח:**

ב יג והיה מספר ב"י כו' משלך בעפר משל בכוכבים **לג:**

ד ח דם הראשון כו' לכש בגדי כהונה גדולה **ריג:**

ו א נשא את ראש בני גרשון הה"ד יקר' היא מפניני' **רמה:**

ו א כהן קודם ללוי לוי קודם לישראל כו' **רמה' רמו:**

ז א וישלחו מן המחנה הה"ד הגו סיגים מכסף כו' **רמה:**

ז א אין ציווי בכ"מ אלא חסרון כיס חרץ מא' כו' **רמו.**

יא ב הכהנים פורשים את כפיהם לומר שהקב"ה עומד אחרינו כו' משגיח מן החלונות כו' **רמט:**

יא ב ואעשך לגוי גדול ז"ש א' אברהם כו' **שלד: שלט:**

יא ו ויחנך יחון אותך בבנים כו' יתן חנו עליך **רמט:**

יג ב עתיד הקב"ה להשקותם יין המשומר בענביו **לה:**

יג ו יום אחד שעד שהקב"ה היה יחידי בעולמו כו' **יט.**

יג ח בכל השבטי' כ' קרבנו ובנשיא יהודה כ' וקרבנו **רנ.**

יג טו לפי שזכה [יששכר] בעצה כו' בינה בשבטו שנאמר ומבני יששכר כו'. **קל רנ.**

יד יב ק"ל משקלה כנגד ק"ל שנה שפירש כו' **ריג:**

יד יב שבעים שקל בשקל הקודש כו' כנגד ע' שנה שחסר אדם משנותיו ונתן לדוד **מט. נג. מז: סב: לא:**

יד כ ולא קם נביא עוד בישראל כמשה כו' באומות העולם קם כו' זה בלעם. **רעח: שה:**

טו ו בהעלותך מה כת' למעלה כו' ביום כלות משה **רנא.**

טו ח בהעלותך זש"ה גם חושך לא יחשיך ממך כו' **רנד.**

טו י נתקשה משה [במנורה] וירד ושכח כו' **רי:**

טו יד עשה לך ב' חצוצרות כו' זש"ה ירא את י' בני ומלך כו' המליכהו עליך **ר. רסכ:**

טז א ותפצנהו כו' שלא הטמינו לפנחס אלא לבלב **רנה:**

טז ג שלח לך אנשים ר"א הגדול פתח יבש חציר כו' **רנו.**

טז ד שלח לך אנשים זש"ה כחומץ לשינים כו' **רנו.**

טז ה שלח לך אנשים זש"ה מקצה רגלים חמס כו': **רנו.**

טז ו שלח לך אנשים כו' ותדבר מרים ואהרן כו': **רנו.**

- יב ז** שלח לך אנשים אע"פ שאמר הקב"ה שלח לך לא היה מהקב"ה שילכו. רנו.
- יב י** אלה שמות האנשים מה היו שמות' כו' רנה.
- יב יג** ועלו ויתרו את הארץ כיצד היו נכנסים כו' רנו.
- יב יח** [עמלק] ישב לו על הספר על דרך כניסתם של ישראל לארץ: קל:
- יב כב** ועתה יגדל נא כח א' ותנצח מדת רחמים רנו:
- יב ג** הדבורה הזו כיון שהוא מכה לא' מיד היא מת' רמא:
- יח א** ויקח קרח כו' אח נפשע מקרית עז כו'. רסג.
- יח ב** ויק' קרח כו' נחלק ע"י אליצפן בן אחי אביו. רסא.
- יח ג** ויקח קרח עשו ר"ע טליחות חללת כו'. רסא.
- יח ג** חמשים ומאת' מי הם אליצו' בן שריאויחביריו רס'.
- יח ד** לקח [קרח] טליתו והלך ליטול עצה מאשתו רסג.
- יח ד** ויקח קרח כו' כשאמר הקב"ה למשה קח את הלויים כו' התחיל לחזור על ישראל כו'. רסא.
- יח ד** כמה קשה המחלוקת כו' תינוקות בן יומן נשרפו ונבלעו כו' רסד: עסה:
- יח ו** ויקה' עליה' קרח כו' כולן שמעו בסיני אנכי י"א רסד:
- יח ז** וידבר אל קרח בוקר, מה ראה לומר בוקר כו' רסג:
- יח ז** ואת הקדוש והקריב אליו כבר הוא מתוקן רסג:
- יח כא** מנצפ"ך האוחיות כפולו' צופים א' ש"ט. שכו: שלל.
- יח כג** מטה [דאהרן] היה ביד כל מלך ומלך עד שחרב בית המקדש רסה.
- יח א** [פרה אר"ן] חוקה חקתי גזירה גזרתי כו' רסז.
- יח יב** זאת חקת התורה אמרות י' אמרות טהורות כו' רעג:
- יח ג** ר"י פתח כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. רסט.
- יח ד** כ"ד שאמר הקב"ה למשה כו' טומאתו וטהרתו כיון שהגיע לפ' אמור כו' לפרשת פרה אדומ' כו' רסמ.
- יח ה** ר' דברים היצו"ר משיב כו' ופרה אדומה. רעג.
- יח ו** לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחר חקה. רסט.
- יח ח** משל לבן שפחה שטינף כו' תבא פרה ותכפר רעג.
- יח ט** היה משה משמר עצמו כל אותן ארבעים שנה שלא להקפיד כנגדן כו'. רעד.
- יב ט** שמעו נא המורים מלמדין את מלמדיהן רעד.
- יב יג** לא תביא את הקהל הזה אלא שיצא עמך רעד.
- יב טו** וירעו לנו המצרים ולאבותינו שכל זמן שישראל בצרה אף הם כו' רעד.
- יב טז** הענן עושה כל המדבר מישור כו' הניח הר ההר לקבורת אהרן רעד.
- יב יז** מודיעים לצדיקים יום מית' כדי שיורישו כו' רעד.
- יב כ** מי היה מלך ערד, זה עמלק רעה.
- יב כו** במחוקק במשענותם כו' מושכין במטותיהם כל אחד ואחד לשבטו כג.
- יב לב** מלחמת סיחון ועוג עשו באלול רעה. שז.
- כ א** וירא בלק זש"ה הצור תמים פעלו כו' רעו.
- כ ג** ויגר מואב כשהיו ישראל נראין כו' למואבים נראין מזויינים רעז.
- כ ג** ד"א ויגר ל' גר שהיו נראין לעצמן גרים בעולם רפא.
- כ ד** כלחוך השור כו' מה השור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלת'. רפא.
- כ ו** א"ל הקב"ה מי האנשים האלה עמך היה צריך לומר רבש"ע הכל גלוי לפניך כו' רפ.
- כ ז** בלעם בן בעור פתורה כו' שולחני היה כו'. רעט:
- כ ז** היו [בלק] בעלי קסמים כו' יותר מבלעם רעט. רפ.
- כ ט** מי האנשים האלה כו' להטעותו רעת:
- כ ט** להודיע ששונא [בלעם] יותר מבלק. רעט:
- כ יד** בלעם בא על אתונן. רעט:
- כ יט** מי מנה כו' לימנות מצות שהן עושין בעפר. רפ:
- כא א** כדן הוא שיטול שכרו רפג. רפג.
- כא א** גדול השלום שניתן לפנחס שאין העולם מתנהג אלא בשלום. רפל.
- כא א** ארשב"ח אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום רפל:
- כא ג** בא הכ' ליחסו פנחס כו' בן אהרן הכהן רפג:
- כא ד** צרור את המדיני' כו' בא להרגך השכ' להרגו רפל.
- כא ה** אע"פ שכ' וקרא' אלי' לשלו' לאלו לא תעש' כן רפל:
- כא ו** לפי שכ' לא תשחי' את עזה לאלו לא תעשו רפה.

איכה רבה

פתיח' ל'ד [ראה ירמיה] כת של זקנים שלולים בשלשלאות ונותן את צווארו עליהם
קכט.
ג מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כו' **לנו.**
ד יד' כלה י' את חמתו שפך חרון כו' על העצים ועל האב' ולא שפך חמתו על ישראל' **לטו: ללד. לו. שיא:**

קהלת רבה

א יג' לדרוש ולתור בחכמה כו' תואר לחכמה. **לנו' נט.**
א יג' אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו **טו.**
ה ו' והיה שמך אברהם אברם אינו מוליד כו' **שכט.**

מדרש תנחומא

בראשית א בראשית גו' זשי"ה י' בחכמה יסד ארץ **ססו:**
בראשית ב כך אמרי אינשי כילול בתי כו' **ססו'**
בראשית ט ויבא קין מפרי האד' כו' זרע פשתן **נט.**
ססמ.
בראשית ט נצח הבל את קין כו' וריחם עליו והניחו ועמד והרגו **נט. נט.**
בראשית י בשעה שהרג קין זימן לו הקב"ה ב' עופות כו' וחפר בידיו וקברו כו' **ססמ.**
בראשית יא כי שבעתיים יקם קין כו' שבעה דורות **ס.**
בראשית יג יהי רצון דתזרע ולא תחצד **ססמ.**
נח א ילמד' רבינו על כמה עבירי' נשים מתו: **נכ' נה.**
קעו.
נח ב אין לראשונים אלא בזכות האחרונים שני' ונח מצא חן כו' אלה תולדות כו' **שעו'**
נח ג יתברך שמו של ממ"ה כו' ונתן לנו את התורה כו' ושבעל פה **שעו:**
נח ד לא מהם ולא מהמותם כו' ולא נח בהם **שעו:**
נח יב נכנסו לתיבה אותן [בהמות] שלא קלקלו: **סט:**
ל'ך א לך לך כו' מהו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך כו'. **שנג.**
ל'ך ב לך לך ר"ב פתח אחות לנו קטנה כו' **שנג:**
ל'ך ג לך לך זשי"ה שמעו בת וראי כו'. **שנג:**

כא י' ותקרנה בנות צלפחד אותו הדור היו הנשים גודרות מה שאנשים פורצים כו' **לפ"ה.**
כא יד' יפקוד י' אל' הרוחות כל מי שמבקש צרכי ציבור כאילו בא בזרוע **לפז.**
כא מו' א' הרוחות כו' שידע להלוך עם כאו"א מהם **לפז.**
כב ט נחלה מכוהלת בראשו' כו' [דכני גר וכו'] **לנג:**

דברים רבה

א א' משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו לא איש דברים אנכי כו' **ט.**
א יג' מה שכרתי אתכם משלי כו' הקב"ה יברך אתכם כאשר ריבר לכם **ט. טא.**
ב יד' אני ואתם נלך לב"ד של מטה **שלו.**
ו ו' קיימת המצוה הזאת [של שילוח הקן] אתה ממהר את אליה **שנג.**
ט ט' כתב [משה ביום פטירתו] י"ג תורות כו'. **שלט.**
יא י' התפלל משה באותו הפרק תקט"ו פעמים כו' ואתחנן בנימטריא הכי הו' **נא. קכד' טז.**

אסתר רבה

פתיחתא בו ביום [ת"ב] נולד מנחם **לכט. ללד:**
ט ב' יעשו עץ גבוה כו' דלא אשכחינן חר מן עמור דאשחויבמניה **שז.**

שיר השירים רבה

א ה' לעת"ל הן עתידין לירש כזכר כו' **עו. לפז:**
א ט' ויקץ שלמי' כו' צפור מצוצי והוא הי' יודע **קסו:**
שכט:
ב ח' מדלג על ההרים כו' על הקיצין כו' **קפט:**
ד ג' תשורי מראש אמנה זה אברהם **שנה.**
ו י' הנשקפה כמו שחר כו' כך יהיה גאולתן של ישראל כו' בתחילה היא באה קימעה. **לכ. קלא:**

רות רבה

ה ד' ישלם י' פעלך כו' אר"ח אשר באת לחסות כו' **למו:**
ה טו' ויאכ' בעז וישת וייטב לבו כו' שבירך על מזונו **קי.**

לך ה' ראה אברהם בביאה של שרה באותה נהר כו' **שג:**
לך ו' ילמדנו רבינו גר שנתגייר אחר הפסח כו' **שג:**
לך ו' אמרפל על שא' לאברה' פול לתוך כבשן האש **שפו:**
לך ז' ויהי בימי אמרפל כו' חרב פתחו רשעים כו' **שג:**
לך ח' ויהי בימי כו' הכותב כל נכסיו לעבדו כו' **שג:**
לך ט' ויהי בימי אמרפל כו' זש"ה בך צרינו נגנח כו' **שג:**
לך י' העולה ע"מ היא באה כו' על הרהור הלב **עד:**
שג:
לך יא' אחר הדברים האלה היה דבר י' זש"ה יצפון לישרים תהלה כו'. **שג:**
לך יב' אחר ה"ה זש"ה רשע עושה פעולת רשע **שג:**
לך יג' וירדפם עד חובה כו' שדך נקרא חובה. **שפו:**
לך כ' עד שלא מל כ"ז שהשכי' מדב' עמו היה נופל פה.
תולדות יב' ותיבש ירו כו' חס הקב"ה על כבוד אותו צדיק יותר מכבודו. **פג:** **שג:**
וישב ב' וימצאהו איש כו' והאיש גבראל **קנה:**
וישב ב' שיתפו להקב"ה באותו החרם **קנה:** **קענ:**
ויגש ט' הכטיחנו הקב"ה על י"ב שבטים והרי נטרף אחד מהם **קג:**
בא ד' חשך ואפלה שמשו במצרים אבל תהו ובהו לא שמשו בעולם הזה **קו:**
בא ד' בארום פורע מן השר שלה' תחיל' ואח"כ מהם **ל:**
בשלח י' [הים] נחלק ליי"ב שבילין **שט:**
בשלח כה' אין לך כאו"א מישראל שלא עלה עמו צ' חמורים טעונין כסף וזהב כו' **קעז:**
בשלח כה' אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה **לנ:**
יתרו ד' כשבא [חובב] לארץ נתנו לו דושנה של יריחו **נט:**
תרומה ט' א"ל עשו נחלק שנינו ביחד א"ל יעקב טול עולמך ועבוד כו'. **קט:** **רעד:** **עד:**
תשא ג' משאני מת אין אני נזכר כו' בכל שנה ושנה שקוראין כו' וזוקף את ראשן: **יד:** **רעז:**
תשא לג' כדרך שהוא [הקב"ה] עושה כחול עושה בשבת משיב רוחות כו'. **נד:**

צו י' קח את אהרן כו' פיתה אותו בדברים. **קע:**
תזריע ה' שאל טורני' הרשע את ר"ע איזה מעשים נאים כו' למה אינו יוצא הולד מהול **קז:** **קט:**
קדושים י' שלמה שהיה חכם כו' אפי' פלפלין נטע טו
אמור כב' ראשון לחשבון עונות. **קמו:** **לג:**
בהר ג' אנכי רות אמתך כו' לקיים את התורה **שגז:**
נשא יט' כ"ו פעמים כי לעולם חסדו בהלל הגדול כו' כ"ו דורות כו' **מז:**
שלח ד' כולם אנשים כו' היו צדיקים **רנה:**
קרח יב' בכל יום היו מתים מישראל ק' אנשים בא דוד ותיקן לק' ברכות. **קעד:**
חקת ח' לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חקה **קפו:**
חקת ח' כל הפרות בטלות ושלך קיימת **קפו:**
בלק ב' בלק ראה מה נעשה בסיחון ועוג כו' **רעו:**
בלק ד' ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא כו' והלא מתחילה נסיך היה כו'. **רעז:**
דברים א' אלה הדברים יח' שמו של ממ"ה כו' שכל הנסים שעשה כו' עתיד לעשות להם בציון **שג:**
תצא ט' אשר עשה לך עמלק כו' מחתכין מילות של ישראל חזוקין כלפי מעלה **רפת:**
תצא יא' כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם **קכו:** **רו:**
תבא א' א' יורד לתוך שדהו ראה אשכול שביכר' כו' **שנד:**
נצבים א' אין ישראל נגאלין עד שיהיו אגודה אחת **קסו:**
וילך ב' שור"ק עולה בנימטריא תרי"ז, ח' מצות של בני נח הרי תרי"ג **רלמ:**
האזינו ד' עושה תשובה נושא לו פנים כו' ולא לאומה אחרת. **שלמ:**

ילקוט שמעוני

קי ויעתר יצחק ליי' כו' ששפך תפלות כעתר **קכו:**
קל"ד שכס הביא נערות כו' ויצאה חוצה כו' **קמט:**
ר"ח והיה כי יאמרו אליכם בניכם כו' בשורה טובה נתבשרו לראות בנים ובני בנים **קל:**

יא מיד אהקב"ה לתורה נעשה אדם כו' העולם שלך לטו:
יג הלך הנחש ונגע באילן צוחח ואמר רשע אל תגע בי שנאמר
 אל תבאני רגל גאווה - **שנב**
כא ראתה דמותו [דקין] שלא היה מן התחתונים כו'
שנב
כב ויראו בני אלקים כו' המלאכים **סב**
כו פרע' כתב לה בשטר כתוב' כו' גושן **קסט: קסט**
קעב
כט ביום כיפורים נימול אברהם **קז קת**
לג ויזרע יצחק כו' הביא לו הקב"ה מא"ש של ממון **ת**
מד אמרו ישראל למשה כחוב אחד אומר זכור את אשר עשה
 לך עמלק וכתוב אחד אומר זכור את יום השבת לקדשו
 האיך יתקיימו כו' **קנט**
מה בעל פעור כו' כשרואה קברו של משה כנגדו הוא מתפחד
 כו' **ל**
מו ובראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה
 והעבירו שופר כו' **ה. ז'**
מח [הגאולות ע"י אותיות מנצפ"ך] **קעו. שיט שכו:**
שלג
נב לא כי ישוב הצל אחורנית במעלות אשר ירדה - **ו.**

תנא דבי אליהו

רבה א אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים שבת
 יעשה כולו תורה - **ג.**
רבה א ימים יוצרו ולו א' בהם זה יו"כ לישר' **ה. שיג'**
רבה ד מעיד אני עלי שמים וארץ שלא אהקב"ה למשה
 לעמוד בשער כו' ולשום איש חרבו כו' **רטז:**
רבה ז ותעל הצפרדע צפור דיע שיש בה דיעה **קפג.**
רבה פ אשה כשרה כו' שעושה רצון בעלה **שנב**
רבה כו [סמיכות פ' ציצית הנוהגת בשבת למקושש]
שסה.
זוטא ב השונה הלכות בכ"י מובטח לו שהוא בעה"ב
נו.

רח וישאלום כו' היה אומר תן לי חפץ פלוני והיה א"ל טול
 לך זה ואחר כיו"ב **קפז.**
רלד והמים להם חמה כו' ירד גבריאל כו' הזהרו באלו
 שעתידין להראות כו' כנף ציציותיהן כו' **כו.**
רלד והמים להם חמה כו' לא עבדו ישראל ע"ז כו' וכי
 לדעתם עבדוהו כו' **כה. קלא. קנצ: קנצ:** **קלז**
שיב
תקכד אחרי מות כו' אף לזאת יחרד לבי כו' אמר איוב לא
 היו בניו של אהרן דומין למטהו **לנב**
תשפג ודברתם אל הסלע כו' שנה עליו פרק א' **יג.**
תשעד כן גנות צלפחד דוברות וכו' כך כתובה פרשה זו
 לפני במרום **טז:**
תשפה הן הנה היו לב"י כו' מלמד שהיו מכירין כו'
לנא:
תתקמב יצב גבולות עמים כו' כשהנחיל הקב"ה העולם
 לאומות העולם פירש תחומן **שפא.**
יהושע יז אשר עד כה ברכני י' כו' יותר מאפר' אחי
רפו.
שופטים סב אני הכתבתי אהיה כטל לישראל ואתה אומר
 על כל הארץ חורב כו' **כג:**
ישעיה תקז בעת ההוא יעמוד מיכאל כו' ללמד סנגוריא
 על ישראל והוא משתק **קמג.**
יואל תקלא שמש וירח קדרו כו' בשעה שגלגלי חמה
 ולבנה נכנסים ליטול רשות מהקב"ה עיניהם
 כהות כו' לאור חיצן יהלכון **ל:**
תהלים תתסח זורו רשעים מרחם כו' גרם לה [עשו
 לאמון] שלא תעמיד י"ב שבטים
קכה: קכח.

פרקי דרבי אליעזר

ג צפון ברא ולא גמרו כו' כל מי שיאמר שהוא אלוה יבוא
 ויגמור את הפנה הזאת **ללו.**
י ברח יונה כו' כיון שעשו תשובה כו' קוראין אותי נביא שקר
לו.

זוהר

מח: אתקינו לה בכ"ד קישוטין ויבאה בגימטריא כ"ד ולבחר
 ויבאה אל האדם: נ: נד: שקו:

ג: זוגא עילא נטיר לי בארח' כו' עד דיתוב לבית' קמו:

ג: פתח ר"ש כו' כי י' אש אוכלה היא וכת"י התם ואתם
 הדבקים כו' אית תרין נהורין כו': קסא:

גב: בעגל אמשיכו עלי' חוירא כישא כמלקד': מו. נב. נב:

גג: ויגרש את האדם כו' האד' ודאי גירש א"ת [מלכות] נו.

גד: קין, קינא דמדורין בישין דאתו מסיט' דמסא' נו:

גד: מאי מקץ ימים כו' דא מלאך המו'. נת.

גד: הן גרשת אותי כו' בארקא כו' שוי מדוריה. ס.

גו: ביומי אנוש הוו חכימין בי"ג בחכמה דחרשין כו' אהפש
 ההיא חכמ' בדרא דמבול סג. עב. קלט: שעב:

גח: הנפילים כו' דמרדו לעילא ואפיל לון קוב"ה סג.

גח: בההוא ספרא כו' דחנוך הוה אשתדל [נח] בהו: סג.

גט: ישראל דנטרי ברית כו' אקרן צדיקים ט: שעג:

גט: נח איצט' לתבה [יחוד זוי"ג] כו' מאן תיבה דא ארן
 הברית: טד. ע: שעב. שעד. שעה: שעט. טז.

ס: כיון דאתא נח אקרן ב"ע ע"ש דנח כו' ולא תולדות אדם
 דאעבר לון מעלמא כו' עט. עט: שעט: טפ.

סב: כל חטאי דבי"ג כו' תליין בתשו' [זולת הברית]. טז.

סב: קץ כל בשר כו' דא מלאך המ' דא נחש: טו:

סג: בזמנא דמותא כו' לא יתחדי בי"ג בשוקא: טו: טח.

סד: בעוד איהו בלחודדי עם מלכא שאיל ליה כל צרכי ויהיב
 ליה כו' קמו.

סז: נח בעא לאעלה בחיבותא כו' ברשו בעלה. שעה:

סח: [דוד המבול] גרמו לכל בריין לחבלא אורח' עה.

ט: וימח את כל כו' לאכללא כל אינון שליטיין כו'. סג.

טב: בשעתא דדינא אתעביד לא כת' ביה [בנח]
 זכיר עב.

עב: לא תצפי לרגלא דמשיח' כו' קשת בגור' נהורין: עה.

עג: בעא נח למיבדק בההוא חובא דבדק אדה"ר. עו.

עג: כלא יתתקן לזימנא דאתי [נחש וכנען] לא
 יתתקן. עו:

עג: הכי אורחוי דקב"ה דאתתא אזמינא ליה לבי"ג וכו' אקדים
 אחרא ונסיב לה עד דמטא זימנ'. מ.

זוהר חלק א'

ב: [אות ש' הוא אות קשוט]: נא.

ג: [אהקב"ה לאות ט'] טובך גניז בגוץ ט: שמב.

ה: לנטוע שמים כו' מה אנא במילי דידי עבדית שמים וארץ
 כו' אוף הכי את כו'. יב.

ו: מחלליה מאן דעאל לגו חלל כו'. מה: שלג:

ז: יראת ה' סוף חכמה איהו כו': י.

ט: מלאכין קדישין כו' אלקים אקרן. לג:

י: ווי לבי"ע כו' ולא ידעי על מה קיימא עלמא. כו.

יא: [אית יראה ואית יראה, יראה תתאה ויראה עילאה
 כו']. 7. 7: ט. יב: יג. פו: ג: ר. שט. שיד:

יב: פקוד' תלית' למגדע דאית אלי' רברבא ושליטא כו' למעבד
 לון יחודא חדא כו' תיבין שמע ישראל 7:

יב: וידעת היום כו' דאינון חד ולית בהו פרודא יט. לג:

יג: בצלמינו כדמותינו כו' בשיתפא כלל דכר ונוק' מ.

יד: פקודא ארכיסר לנטרא יומא דשבתא כו'. 7:

טו: נקודה והיכלא כו' כדן בראשית כליל
 ראשית שלה:

טז: בההוא נקודה מטי ולא מטי: קיב קמא: רמ:

טז: יהי אור דהוא אל גדול [התפטשות] כו' ויהי רזא דחשך
 דאקרי אלקים [צמצום]: טח. כא: מו. פג: טס: טזו:

יט: [ענין חוה ראשונה]: קלט:

כז: לעבד' בפקודין דעשה ולשמר' בפקודין דל"ת. מט:

כז: הכועס כאילו עובד עבודה זרה: נב:

כז: כיום ההוא יהיה הוי' אחד [ביחוד ו' עם הה'] שכל.

לג: מלכות שמים ואר"י וארץ החיים [הם חד]: שסב:

לג: יהי מארח כלא ביה תליא לאכללא לילית בעלמא: ל:

לד: כמה דמנע ס"מ ברכאן קדמאה ה"ג מנע יעקב: נב.

לד: בקדמיתא הוו כתנות אור כו' והשתא דחבו כתנות עור
 וכו': מה: טז. ר"ג: רכט. רפו. טג. טנב. טז. טסו.

טפ:

טז: השמים והארץ כו' דאורי"י שבכתב כו' שב"פ: ט.

טז: תורה כו' דנפיק מחכמתא: י: ר:

קמט: יעקב בההיא זימנא לא הוה נטיב [לכן נתגלה י' אליו קעב רק בחלום]

קנ: וירא ויאמר מה נורא המקום הזה כו' רפת.

קנב: [ענין האבן שעל פי הבאר]. קמ:

קנח: מה חמא יעקב למיהך לאחריה כו' לא אתיליד בנימין אלא בארעא קדישא ו.

קנח: יעקב הוה ידע ברזא דחוכמתא דכד ישתלמו תריסר שבטין דשכינתא תתקשט ותתקשר בהו ורחל תמות ואיהי נטלא ביתא. קמא. קמו. קמט.

קסא: שריא ברכתא דלעילא לא פחות מאלף מג.

קסה: לית ברכתא שריא אלא באתר דאשתכחו דו"ג עג:

קעא: והוא עובר לפניה כו' לאתרי' דשכיני' קא כרע קמג.

קפא: סיהרא כו' לית לה מגרמה כלום שעג.

קפז: אעא דדלי' ונהור' לא סליק יבטשין ביי' ריב ריב:

רא: לא אשתלם דא מנוולא אלא בחטאין דב"ג שד: שס.

רג: מה לן למיכתב באורייתא המה וחמוריהם כו' קסה:

רי: והקל נשמע כו' דא הוא צלותא דהוא בחשאי כו' נל.

רבא: ויקרבו ימי ישראל כו' וכי בכמה יומי מית כו' שלו.

רבד: החרשים שמעו אינן בני נשא דלא צייתין למילולי אורייתא קלה.

רבה: ראש המטה מאן הוא דא יסודא דעלמא כו' קעו:

רבח: רוח מסאבא כו' אקרון אליה וע"ד כתי' אלה אלהיך כו' על אלה אני בוכה רעט: שיג.

רז: יזדהר ב"ג דלא יפוק יחידיא כו' למטר פקוד' אורי' בגין דלא תעדי מניה שכיני'. סו' סמ.

רזו: משה איש האל' כו' מאריה דמטרוניתא: ע: רל.

רזח: אסרי לגפן עירה מאן גפן כו' רלמ.

רמא: ונתתם לי אות אמת כו' דא אות ר': ע:

רמו: [סוד] עד תאוות גבעות עולם כו' נג:

רנא: וישם בארון כו' ארון הברית אקרי דהא לא ירית ליה אלא מאן דנטיר ברית: קעד.

זוהר חלק ב'

יא: [מלאך גבריאל ממונה על ההריון]. קלו:

יב: אתר חכמה עילאה וההוא נהר [בינה] מתחברין כחדא ולא מתפרשין שג: שכא: של.

עד: בארץ שנער כו' לאפקא מרשותא עילאה כו' עז:

עה: בגין דאנחית קב"ה רזי דחכמתא לעלמא אתקלקלו ביה בני נשא. סג:

עו: ירב חכמתא למשה מה כתי' ביי' בכל ביתי נאמן סג.

עז: אמרו כשדאי בגין זכותיה דהרן אישתויב [אברהם] מיד נפיק שלהובא דאשא ואוקריה להרן עט' עט'.

עח: קב"ה יריב לאברהם רוחא דחכמ' והוה ידע ומצרף סטרי דיישובי כו' כד מטא [לא"י] כו' לא הוי ידע כו' אל הארץ אשר אראך. פ' פל. פה. פה: שפס.

עט: דוד לית ליה לקבלא מלכותא אלא עד דיתחבר באבהו דאינן בחברון נל.

פא: הנה נא ידעתי דחמא עמה שכינת' ובג"כ איתרחץ אברהם ואמר אחותי היא כו'. פמ. פמ: פט: נ. נ.

פג: אי לאו דכיתא [נשמת אדם בשניתון] כו' לזימנין חייכין ביה ומודיעין לה מילין כריבין. רסג.

פג: [בברי"מ] לתקנא כורסיי' כו' דא כורסייא דאליהו ג:

פח: עד דלא אתגור אברהם לא הוי עליה אלא האי דרגא [תתאה] כו'. קד.

קב: אינא נטע אברהם כו' ובההוא איל' הוה ידע כו' נ.

קב: פולחנא לא שריא באת ולא איהו למפלח אלא למרחל. שמו.

קיז: ובשית מאה שנין כו' יתפת' תרעי דחוכמתא עג:

קכ: ולך לך אל ארץ המוריה כו"א אלך לי אל הר המור לאתקנא באתרא דיתחזי. קעו:

קכב: ויבא אברהם זו היא הנשמה. קיג: קיס: קכא:

קכג: ת' שקל כסף ת' עולמות והנאות וכיסופין שעט:

קכז: בשעתא דעאל אברהם במערתא כו' חמא נהורא דנפיק מגו מערתא כו' קיט:

קלג: ויבאה יצחק האהלה שרה אמו וכו' ראהדרת תמן שכנתא וכו'. קכמ. קלמ.

קלה: סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי דכתיב ויחזו את הא' ויאכלו וישתו. לו:

קלז: גרמא רשדרי' כו' לית סביל טעמא דמוזנא כו' ובג"כ תקיף מכל גרמי'. קנה.

קמו: אמר יעקב כו' אסלק כל אינן [ברכאין] אחרנין לזימנא דאצטרין לי ולבנאי בתראי קלמ.

קמוז: בעי למפגע לה ולבסמ' לה במליך בגין דלא תשתכח גביה כהפקירא. קנו.

- יח.** נטלה השדר' ממנו ונתמני' דומה שר של גיהנם **קנא.**
כא: בישראל לא קם אבל באר"ה קם ומנו בלעם: **שה:**
לז. ופסח י' על הפתח כו' זהו פתח הגוף: **רעג.**
למ: אמר רבי יצחק לא אצטרך אורייתא למיכתב אלא מהחדש הזה לכם גו' **שמ.**
מ: בהיא ספורא [ריציאת מצרים] יהיה חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא כו' **קנב:**
מו. כפלגא לילא קב"ה עאל בגן עדן לאשתעשעא עם צדיקיא כו' **ז.**
מו. ההו' לילא כנש קב"ה לפמליא דיליה ודאין דיניהון דישראל ואלמל' דאקדומי אבהן כו' **קנא.**
מו: נטית ימינך כו' אפי"ה דינא ברחמי כו' וקב"ה בעא ביקריהון ואתקברו בארעא. **עו:** **קנב:**
נב: מה תצעק אלי כו' בעתיקא תליא כלא. **כה.**
סב: שטו העם כו' שטותא הוו נסכי לגרמיי' **קנד:**
סו. יהי ידיו אמונה בהימנותא כדקא חזי. **שלא:**
סז. מאן דארים ידוי לעילא ולאוי אינון בצלותא כו' **שפה.**
עח: עשו נטל ברזא דיליה ב' ירחין תמוז אב כו' **שלג.**
פח. מתברכאן מיניה [משבת] כל שית' יומין **מד.** **קעו:**
צא: קב"ה כד שתיל עלמא אטבע גו תהומי צורר' חדא כו' ובשעתא דאומין ב"נ על קשוט קיים עלמא. **עו.** **שמו.**
קג. אל אחר אסתרס כו' אי איהו עבר ואתדבק בהווא אל אחר דלא עביד פירין **ט.** **פל:** **גג.** **רעד.** **שלד:**
קיא. כמה דמתאחרין למעבד צער' לבעלה כו' אקרים קלא דנחש **מא.**
קיב: טורא חשוך כו' תמן קרא בחילא ואמר י' רמה ירך כל יחזיין כו'. **קג.** **לז.** **שעט:**
קיג: והשבתי חיי רעה כו' איהו אגרת בת מחלת: **רפא:**
קיד: [אית] מלאכין דתליין מקב"ה דתליין משכיני' **נג:**
קכא. אורי' מחכמה נפקא מאתר דאתקרי' קדוש. **שלז:**
קלד. יהי י' אחד ושמו אחד לעילא כו' שמע ישראל כו' אחד לתת' כו' בשכמליו **רכ:** **לנג.** **לנא.** **שיג.** **שסו:**
קכב: רחמנא לבא בעי: **מ:** **שסד.**
קכג. [משל הדי' ששלח' המלך לנסות בנן] **נס:** **שנה.** **שנט:**
קכז. יהי אור דא אור קדמאה דאיהו ימינא כו': **ז.**
- קפג:** מצה כו' מיכלא דאסותא. **מו.**
קצ: פנחס הוא אליהו. **לנא:** **רפד:** **רפד:**
קצ: אף על גב דאגזים וארים רצועה כו' בעיטא חדש הוו תרדייהו: **שית:**
קצג: בני רחמיאי כיון דאלקי' בעו כו' וסליקת רצועא לא הות תמן **לנו:**
קצז: ויבואו האנשים על הנשים כו' בארחא חדא לא הוו אזלין אלא לבתר כתפייהו. **רנא.**
קצח: ביומא תגינא ברא ריקעא דיהא מפרש בין מיא למיא. **כב:**
רז. ביומא [דשבתא] בעי לסלקא ז' גוברין [לקריה"ת] **ד:**
ריד. למנדע רזא דארונה כו' הכל נתן ארונא למלך **רט:**
רכד: יהי זה"ב התנופה כו' אקרון הכי בגין דאיהו אסתלקותא לעילא כו' **קנג:**
רמ: מרביץ בפורך כו' אבנין ריסוד ציון וירושלים ח"ו דשלטין עלייהו שאר עמין כו' בזמנא ריכחול ב"נ עינוי בההוא פוכא כו' **שכג:**
רמז: צלותא ריחיד סלקא כו' ואי לא יאה דחי ליה לבר כו' רצלי צלותא אחרא כו' **שלז:**
רנא: [ענין מלאך גבריאל]. **למו.**

זוהר חלק ג'

- ב.** סלקין ונחתין אתון וברבין ואתון דיקין **י.**
ד. תורה שבעל פה אקרי תור **לנו.**
ז. נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל כו' קב"ה יחיד בידה ויוקים לה. **רפה:**
ז. ב"נ שלים כו' בשעת' דאזדונג בב"ז באחדותא **קנה.**
ח. ב"נ דחטי כו' ואתי לקרבא קרבנא כו' הא שמחה ורננה לא אשתכח אלא כו' בהנהו כהני וליואי **שנט.**
יג. אילתא מתעט' ב' כו' וקמת קמי מלכא וא' חמי במאי ברא אחינא כו' **נד:** **נו:** **סה:** **רעת.** **שכא.** **שכד.** **שלז:**
יפ. בשעתא דאחרי א' כו' בעא [לילית] לעאלא ביה ולא הוי יכלי עד דגער בהו קוב"ה כו' **ג.**
כג: בשעתא דב"נ תב קמי קב"ה ולא אשגח בחטאי' כו' ואשדי ליה בתר כתפי' כו'. **יע.** **מב:** **ס.** **שנה.**
כח. הכל תלוי עד שיבא אליהו ואפריש ליה כו'. **ג:** **ה:**
לז: כעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא. **קנז.**

- קדה:** צלם בדכורא דמות בנוקבא · **קסג:**
- קדח:** תיח כנסיי אתברכא עיי דכהנא כו' · **לח:**
- קדז:** יתרו לחכמה כו' בגין שטותא כו' ואלמלי האי נהירו כו' **מז:** לא אתחזיא תועלתא לחכמה: **ז:** ללט:
- קדח:** אהרן שושבינא דמטרנותא: **קלס:** קלט. ריג. רנא.
- קדט:** ר"א שאיל כו' כיון דא' מגיד דבריו ליעקב אמאי חקיו כו' **עג:** חולק' עילא' קדיש' דא נטע בהו כו': **שיט:**
- קדז:** ג' דרגין אינן מתקשרין כו' קב"ה אורי' ישראל: **שח:**
- קדח:** אבהן דעלמא אינן הלל ושמאי: **מ:**
- קדט:** בגין דמטרנ' לא אקרימת קיסטא להאי בר' **קמ:** קמז. **לפז:**
- קדז:** ביד איש עתי פגים הוו שלחין ליה כו' **ל:**
- קדח:** יומין דעלמא דדכורא כו' כו' חושבנא דא בעמידה איהו **צז:** ומילין דעלמא תתאה ביישיב' כו' **עח:** לז. **קנד:**
- קדט:** ר"א שלח ליה לר"ש כו' וגם אמנה אחותי כו'. **פט:**
- קדז:** פנחס זה אליהו ? **לנא:**
- קדח:** ונתתי שלום בארץ הוא יסוד כו'. **שעז:**
- קדט:** אית חובין דלא מתכפרין עד דאתפטר בר' נש מעלמא **קכא:** כו' אם יכופר גו' עד תמות': **קעא:** שקט.
- קדז:** [באידירא רבה פתח רבי שמעון] ארור האיש אשר יעשה **קכו:** פסל גו': **שסה:**
- קכז:** עינא דא"א כו' חוור בגו חוור: **שנת:**
- קכח:** ר"ה סבא בעי לצלא' כו' לבעל החוטם אני מתפ' **שז:**
- קכט:** מאן חמי תקונא דא דדיקנא קדישא עלאה יקרא דלא **קלב:** אכסיף מניה: **ללו:**
- קמד:** עשרה עאלו [לאידירא] ושבע נפקו כו': **7.** **קה:**
- קמה:** כל דינין מתער' מכ"ה **קנ:** לא שמעז עד כ"ה **קעט:**
- קמח:** כ"ה הא כחורא עשראה קדישא דמלכא כו': **עז:**
- קמד:** [ענין היונה שלא יטפה שוב אל התיבה]: **עג:**
- קמח:** מאן דאיהו זעיר איהו רב: **פז:**
- קעו:** ויקח קרח כו' נסיב עיטא בישא לגרמיה. **קסב:**
- קעז:** אשת חיל כו' דא שכנתא · **קסג:**
- קעח:** לא זזת שכניה מישאל כו' אפי' בשבת' דחול' **לז:**
- קעט:** ותהי עליו רוח אלי' על מאן על ישראל: **רפ:**
- קפ:** שוב אל בלק וכה דכבר [השכינה הנקראת כ"ה] · **רל:**
- קפז:** ויגרש את הא' דא נשמתא כו' כצפור נודדת כו' **ק:**
- קפח:** ס' המה מלכות כו' ס' מסכתות כו' · **לג:**
- קפז:** איוב בן יבמה היה: **שפא:**
- קפח:** [נשמות נדב ואביהוא נתעברו בפנחס] **רפז:**
- קכ:** גוף וברית חשבינן חד · **סה.** **קה.** **קו:**
- קכז:** קול דממה דקה דתמן אתי מלכא · **שכא:**
- קכח:** ע"ב ותליין ס"ד מן תמניא א"ז כו' דאינן ח' **י:**
- קכט:** ומצח אשה זוני' כו' בתר דנפקת כו' היבית שיורין **קלא:** לבעלה · **קפג:** **למ:**
- קל:** משה דא' ואם אין מחני כו' לא אידכ' כפי' חצו' **רז:**
- קלז:** גער חית קנה כו' הנה מלכך יבא לך כו' · **רפד:**
- קלח:** גער חית קנה כו' עתיד הקב"ה לחברא רגלי' **רי:**
- קלט:** אבא יסד ברתא. **פט:** **קסא:** **קעד:** **ללט:** **שזו:**
- קלז:** י' רישא דחרבא ר' גופא דחרבא ה"א ה"א תרין פיות **רעד:** דילה **שיא:** **טה:**
- קלח:** [יבמה] רוחא דשרי' קמאה בגווה דמקשקש במעהא י' **רפא:** רפז.
- קלח:** קב"ה ושכינת' יהון לגבי' כברא דאשתדל בהון בתר **רפא:** אברו ואמיה דרחים לון יחיר מגרמיה **קכז:**
- קלז:** [ארשב"י בהסתלקותו] כל יומין דקאימנא תאיבנה **רצא:** למיחמי יומא דא ולא סליק ברעותי **רה:** **שלט:**
- קלח:** רפאני י' וארפא כו' כל אסוותא דעלמא בידא דקוב"ה **שד:** אכל אית מנהון עיי' דשליחא **קיל:** **קלכ:**

תיקוני זוהר

הקד' א. קום ר"ש אפתח מילין קמי שכינתא	שע:	כא נח: מאן קן דילה כו' דא מטטרון כו' סז.
הקד' י. כל אבן דגוון דילה חיזור נטילת מחסר	ריג.	כב פה: לבושין דלביש בצפרא ולא לביש ברמשא שכו.
הקד' י. חש"ק, חול"ם שב"א קמ"ץ כו'	שלב	מג פב. בראשי"ת תמן את"ר יב"ש ס:
הקד' יד. כה איהו שכינתא כו' כה אמר י'	עז:	מד פב: ומקבלין דין מן דין הכי לווה שכינתא כו' לג'.
הקד' יז. מלכות פה י: יב. עז: קלט: של. שמת. שס:	עז:	ממ פה: [רזא של] מ"י אליה שיט.
ו כב צוחין בצלות' כו' ככלבים הב כו' רלג.	עז:	נא פו: שיח השד' דאיהו צדיק כו' ב"י תשכח ח"י ש' סה.
ו כג אני והו מן ויסע ויבא ויש [שם ע"ב]	עז:	נה פח. פישון פי שונה הלכות מז.
י כה: אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא כו.	עז:	סג צד: מי אלה כו' מי ודאי דאיהו תיובתא כו' שיג.
יג כמ. [יעקב מלבר ומשה מלגאון] רכו'	עז:	סח קב. בההוא יום הציץ [הבל] ומת נט.
יד ל: ראשית ביכורי אדמתך תביא בית י' אלקיך כו' טפה קדמאה כו' קו. קמ. שנה.	עז:	סח קיא: אדם הראשון קיצץ בנטיעות מת
יח לז. י"ח ברכאין דצלותא דאינון לקבל ח"י נענועי' סו.	עז:	סח קיח: וישם י' לקין אות כו' שווי ל"י אות ו' לשזבא ליה נט. ס. ע. קל. קפ. רח. רלו. רמד'.
יט מא: י' מחשבה כו' רמה. רמת. שיט. שלד' רמה. רנז רסה. שלו.	עז:	ע קכב: קמ"ץ כו' מסיטרא דכתר שלח
יט מב. [שורש הבל מאותיות א"י] אי הבל אחיך נט.	עז:	ע קלג: מלכות איהו ב"ת כו' ס.
כא מד. אם לא דמחה בה [משה בסלע] לא הו טרחין ישראל. רעד.	עז:	הוס' קמג. קם ר"ש כו' עביד בגין שכינתא דאיהו בגלותא כו' למעבד התרה כו' רפט:
כא מח: של נעליך כו' יתפשט מההו' גופא דנגעה ב"י בת פרע' לו.	עז:	הוס' קמז: וכין נגע לנגע כמה דאוקמ' איכה ישבה בדד רל:
כא נג: יפקן מן גלות' בדאגה בדוחק' דעניות' כו' קמא.	עז:	